

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кафедра економіки підприємства та інвестицій
Matey Bel University in Banska Bystrica (Словаччина)
Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza (Польща)
New Horizons Relocation Ltd British Council accredited agency (Велика Британія)
Ukrainian Women Organization of O. Basarab (Канада)
ІТ компанія SoftServe (Україна)
Інститут регіональних досліджень НАН України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Київський національний економічний університет
Фінансовий портал ІНВЕСТИЦІЇ орг.

***Матеріали IV Міжнародної науково-практичної
конференції (Львів, 18–19 травня 2017 р.)***

*До 200-ліття Національного університету
“Львівська політехніка”*

***Проблеми формування та розвитку інноваційної
інфраструктури: виклики постіндустріальної
економіки***

Львів
Видавництво Львівської політехніки
2017

УДК: 330.341.1:316.324.8] (063)

П 781

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки”, Львів, 18–19 травня 2017 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).

ISBN 978-966-941-053-5

У збірнику висвітлюються проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури в Україні. Розглядаються вимоги, реалії та можливості інноваційної інфраструктури на національному та регіональних рівнях. Подаються дослідження щодо вирішення проблем розвитку інноваційного середовища та використання міжнародного досвіду і співпраці у розвитку інноваційної інфраструктури, проблеми формування конкурентного фахівця для постіндустріальної економіки.

УДК: 330.341.1:316.324.8] (063)

*Матеріали подано в авторській редакції
Відповідальний за випуск професор Козик В. В.*

*Висловлюємо подяку всім спонсорам за сприяння
в організації та проведенні конференції*

ISBN 978-966-941-053-5

© Національний університет
“Львівська політехніка”

СПІВГОЛОВИ:

Козик Василь Васильович, Кузьмін Олег Євгенович, Петер Крістофік, Ян Герман Андрій Велхош, Наталя Кісіль, Тарас Кицмей, Дмитрієв Ілля Андрійович, Швиданенко Генефа Олександрівна, Швець Мар'ян Михайлович

ЧЛЕНИ ПРОГРАМНОГО КОМІТЕТУ:

Алексєєв Ігор Валентинович, Данилович Тарас Богданович, Яремко Ігор Йосафатович, Захарчин Галина Миронівна, Крикавський Євген Васильович, Мельник Ольга Григорівна, Пирог Ольга Володимирівна, Подольчак Назар Юрійович, Поплавська Жанна Василівна, Репіна Інна Миколаївна, Фещур Роман Васильович

ГОЛОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Козик Василь Васильович

СЕКРЕТАР КОМІТЕТУ:

Стеців Ірина Семенівна
Панченко Анна Володимирівна

ЧЛЕНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Гавриляк Анатолій Степанович, Горова Ксенія Олександрівна, Гудзь Ольга Ігорівна, Висоцький Артур Леонідович, Гришко Валентина Аркадіївна, Данчак Леся Ігорівна, Жураковська Мар'яна Богданівна, Загорецька Олена Ярославівна, Залуцький Володимир Петрович, Залуцька Христина Ярославівна, Кіржецька Марія Сергіївна, Крет Ігор Зеновійович, Колещук Орет Ярославович, Кривцун Ірина Мирославівна, Кулиняк Ігор Ярославович, Мельник Володимир Мирославович, Мищишин Ольга Львівна, Мрихіна Олександра Борисівна, Лесик Лілія Іванівна, Петрушка Тетяна Олексіївна, Псуй Мар'яна Степанівна, Селюченко Надія Євстахіївна, Скворцов Ігор Борисович, Симак Анастасія Валерівна, Стояновський Андрій Ростиславович, Франів Ігор Андрійович, Тимчишин Ірина Євгенівна, Яневич Наталя Ярославівна

ЗМІСТ

Секція 1.

Постіндустріальна економіка: вимоги, реалії, можливості інноваційної інфраструктури

Kanclerz Sikorska M., Pererva P., Maslak M. Intra-firm technology transfer as a factor of sustainable development of industrial enterprises	24
Kurii L. Conceptual foundations of human development in post-industrial economy.....	27
Schimpf K., Kosenko O., Tovazhnyanskiy V Remedial restructuring of industrial enterprises.....	30
Stolyarova Z.V. Basic steps of innovative process in enterprise management.....	33
Veres Somosi M., Pererva P. Study of terminology of crisis management.....	34
Zhuravleva L.I. Problems of macroeconomic policy	36
Аверкина М.Ф. Формування інноваційного середовища в місті.....	37
Александрова Т.В. Перспективи розвитку інфраструктури річкового транспорту в Україні.....	39
Архірейська Н.В. Блокчейн-інноваційна технологія постіндустріальної економіки	41
Багацька К.В. Вплив інновацій на ринкову капіталізацію. світові тенденції	43
Балабанова Г.Г. Шестой технологический уклад: новые требования к работнику	45
Балахонова О.В. Документальне забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних утворень.....	47
Барвінська Є.С. Інноваційні підходи в управлінні людським ресурсом підприємства	50
Барибіна Я.О. Формування комунікаційної політики компанії.....	53
Барчук В.П., Лакомий М.І. Фінансове забезпечення інноваційних процесів в умовах постіндустріальної економіки	54
Бачинська М.В. Розвиток інноваційного середовища та формування нових робочих місць у галузях економіки	56
Беженар І.М., Малік Л.М. Кооператив, як складова інноваційної інфраструктури.....	58
Белей О.І. Оптимізація структурної ефективності соціально-економічних агентів	60
Беновська Л.Я. Місцеві бюджети: можливості інвестиційного розвитку	62
Бела Ю.О. Поняття соціально-трудова конфліктів за різними джерелами.....	63
Білик О.І. Соціальне підприємництво, як фактор активізації інноваційної діяльності	65
Біліченко С.П. Інноваційна освіта в Україні в умовах перехідної економіки.....	66
Біловол Р.І. Про підвищення організаційного статусу кадрових служб вітчизняних підприємств.....	68
Бондар М.В., Любчак І.С. Застосування інноваційного середовища в економіці України	70
Борисенков В.Ю., Васильєва І. В., Гришко Н.Є. Вплив підвищення мінімальної заробітної плати на соціальну безпеку населення	72
Брежнев-Єрмоленко О.В. Протиріччя глобалізації і прихована експансія	74
Васильчак С.В., Жидяк О.Р., Дубина М.П. Аналіз інвестиційної діяльності у Львівській області.....	75
Вашків О.П. Структурна складова постіндустріальних змін національної економіки України	77

Ващенко А.О., Плотнікова М.Ф., Васильєв М.Л. Розвиток інфраструктури та підприємництва на сільських територіях	79
Ващишин А.О. Матеріально-технічна основа постіндустріального суспільства	81
Венжега Р.В. Аналіз приналежності вугледобувних підприємств до неоіндустріальної економічної моделі	82
Вислободська Г.П. Шляхи підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств з надання виробничих послуг	84
Вишнівська Б.В. Вплив інноваційної діяльності на конкурентоздатність підприємства	85
Віблій П.І., Хома І.М. Сучасний стан та проблеми розвитку венчурного інвестування в Україні	87
Вівчар О.Й., Бицька О.В. Сучасний стан місцевого самоврядування в Україні: проблеми та перспективи розвитку	88
Віллан А., Совершенна І.О. Гейміфікація як інноваційний метод мотивації персоналу.....	90
Вінська О.Й., Токар В.В. Економіка розмаїття та інклюзивності: дороговкази постіндустріальної епохи.....	92
Войцеховска В.В., Симак А.В. Socio-economic impact of immigration processes.....	94
Волошина А.Ю., Ванькович Л.Я. Потенціал аграрно-промислового сектору України.....	95
Вонберг Т.В. Соціальна відповідальність держави у сфері соціального захисту українського населення.....	96
Воробйова К.О., Швець О.С. Вплив капітальних іноземних інвестицій на розвиток та функціонування національної економіки України	97
Галаченко О.О., Стручок Н.М. Тренди маркетингової стратегії реалізації санаторно - курортних послуг на регіональному рівні в умовах децентралізації	99
Галиця І.О. Віртуально-інтелектуальна економіка та креативно-інноваційний потенціал	101
Галушкіна Т.П. Глобальні та національні детермінанти «зеленого» зростання економіки України	102
Галушко О.І. Методологічні аспекти прогнозування криз на підприємствах	104
Гаясовська О.В. Побудова економіко-математичної моделі прогнозування торгових ринків на основі моделі Г. Раша	105
Гарькава В.Ф. SWOT-аналіз Миколаївської області.....	108
Герасименко О.В. Взаємовплив інновацій в сфері маркетингової логістики та конкурентоспроможності підприємств	110
Герасименко О.О. Соціально-трудоий формат нової економіки.....	112
Глазунова О.О., Семенюта О.О. Впровадження інноваційних систем оплати праці персоналу в сучасних економічних умовах.....	114
Глушак К.М., Мартієнко Д.С., Пурій Г.В. Україна та ЄС: проблеми інтеграції на сучасному етапі	116
Головачко В.М., Ленюська В.І., Голод Є.В. Методика оцінки вартості інтелектуальної власності при її перетворенні в інноваційний продукт.....	118
Головко Л.С. Формування постіндустріального суспільства в контексті інноваційного забезпечення конкурентоспроможності національної економіки	120

Гомон М.В. Регулятивний потенціал пільгового оподаткування інноваційної діяльності	122
Гонтарева І.В. Трансакційні витрати інноваційного нетворкінга в підприємницькій діяльності	124
Гончарук І.В., Томашук І.В. Інноваційні аспекти розвитку сільських територій.....	126
Горбенко О.В., Карпенко О.А. Перспективи розвитку електронної комерції в Україні	128
Горячова Н.В. Аналіз інноваційного розвитку промислових підприємств Донецької області	130
Гринчишин І.М. Необхідність зміни національних пріоритетів розвитку соціального захисту в умовах фінансової децентралізації	132
Гришина Н.В. Особливості інфраструктурної підтримки інноваційної активності малого підприємництва.....	134
Гусаковська Т.О., Яхно Т.П. Основні тенденції та ознаки економічних відносин в умовах постіндустріального суспільства	136
Гуцалюк О.М. Формування механізму забезпечення стійкого розвитку корпоративних інтеграційних процесів	138
Давидова О.Г., Корчемна Д.С. Особливості організації маркетингової діяльності підприємства	140
Давидова О.Г., Кушенко О.О. Роль і значення компенсаційного пакету на підприємстві.....	143
Давыденко Т.А. О некоторых проблемах мотивации эффективной деятельности.....	145
Даниліна С.О. Сучасний ринок похідних фінансових інструментів	146
Данілов С.О., Касьяненко Л.М. Окремі аспекти реформування податкових правовідносин в контексті модернізації Державної фіскальної служби України	148
Дем'янчук М.А. Соціальний потенціал телекомунікаційного підприємства як складова забезпечення його сталого розвитку	150
Доброскок Ю.Б. Інноваційний аспект як чинник підвищення конкурентоспроможності сучасних підприємств.....	152
Догадайло Я.В., Калина Н.А. Систематизація підходів щодо аналізу та оцінки результативності діяльності підприємства.....	153
Дорошкевич К.О., Вороновська М.М. Розвиток методів стимулювання творчої активності працівників підприємства умовах інноваційного розвитку.....	155
Доценко І.О. Сучасні моделі організації страхування від нещасних випадків на виробництві в провідних країнах світу	156
Дубініна М.В., Сірцева С.В., Лугова О.І. Активізація процесів іноваційного розвитку підприємств з розвинутим свинарством.....	158
Ємець В.В. Нагромадження капіталу як необхідна умова для побудови постіндустріальної економіки	160
Єфімова Г.В., Пашенко О.В. Інноваційні процеси як довгострокові джерела формування ринкової вартості підприємства.....	162
Єфремова О.С. Податкові важелі регулювання малого підприємництва	165
Жаворонкова Г.В., Жаворонков В.О. Науково-методологічні проблеми та суперечності в теорії інформаційного суспільства	167
Жидяк О.Р., Демидова М.М. Мотивація праці працівників агропідприємств: інноваційний підхід	168

Жуковський М.П. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємств будівельної галузі.....	170
Журавлева Л.И. Проблемы макроэкономической политики.....	173
Загорецька О.Я., Гришко В.А., Товкан О.Е. Проблеми розрахунку заробітної плати в Україні .	174
Загородня Ю.В., Косяк А.В., Косаренко В.В. Проблеми розвитку морського транспорту як інноваційної інфраструктури.....	177
Загурський О.М. Інституціональна інфраструктура як механізм трансформації знань	178
Задорожна А.В. Про перспективи розвитку постіндустріального суспільства в Україні.....	180
Захарченко В.І. Умови ефективного розвитку малого підприємництва у сучасних умовах	181
Захарченко Н.В. Особливості технопарків як економічної категорії.....	183
Захарчин Г.М. Інноваційна культура як складова інноваційного середовища	185
Зозуляк М.М., Білич Н.М. Електронний документообіг: вимога сучасності для успішного бізнесу	187
Зомчак Л.М., Марусіна В.Т. Квартальне прогнозування ВВП України.....	189
Іванова М.І. Особливості оцінювання ефективності промислових логістичних кластерів.....	190
Іванченко В.В., Кривда О.В. Сучасна система преміювання як засіб підвищення ефективності праці	192
Ілляшенко К.В. Постіндустріальна економіка в Україні – економіка знань	193
Іщенко Н.М., Філімонова О.Б. Роль бюджетування діяльності структурних підрозділів в нз у формуванні фахівців для постіндустріальної економіки	195
Іщенко С.В., Яценко І.В. Проблема прямого іноземного інвестування економіки України	197
Іщук С.О. Інноваційна діяльність в Україні: регіональні аспекти.....	199
Кажанова Е.Ю. К вопросу о роли человеческого капитала в инновационной экономике	201
Казьміна О.П. Туристичні об'єкти як зразок інноваційної інфраструктури	202
Казьмір Л.П. Інноваційні мережі та регіональний розвиток: гео економічний аспект.....	203
Карапетян Е.Т., Карапетян О.М. Детермінанти розвитку інноваційної інфраструктури в контексті зарубіжного досвіду.....	204
Карковська В.Я. Тенденції змін у структурі державних органів влади України та органів місцевого самоврядування.....	207
Карпенко А.В. Технопарки як важливий елемент розвитку інноваційної інфраструктури та комерціалізації інновацій.....	208
Касатонova І.А. Принципи державної політики збереження й використання матеріальних ресурсів	210
Кириченко С.О., Очеретяна О.В. Оцінка підприємством власної конкурентоспроможності	211
Кіржецький Ю.І., Кіржецька М.С. Загрози інформаційній безпеці підприємства, що виникають при застосуванні cloud computing	213
Князєва О.А. Розвиток фінансових послуг підприємством поштового зв'язку.....	214
Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Дослідження ринку підприємств електротехнічної промисловості.....	215
Коваленко О.М. Інституціональні особливості взаємодії влади та власності в умовах постіндустріальної економіки	217

Коленда Н.В. Цнапи як елемент інноваційної інфраструктури в системі гарантування соціальної безпеки населення	219
Колодій С.К., Колодій С.Ю. Становлення мінімальної зароботної плати як інституту	220
Конопельский З.В. Розбудова системи банків Галичини (1921-1939pp.).....	222
Королович О.О. Забезпечення ефективності діяльності корпоративних підприємств в розрізі актуалізації значення внутрішнього фінансового контролю	224
Косар Н.С., Кузьо Н.Є. Можливості та перспективи електронної комерції в Україні	226
Косенко О.П., Перерва П.Г. Сутність інтелектуально-інноваційних технологій	227
Костецький В.В. Напрями фінансування санаційних заходів на підприємстві	229
Костриця О.П. Відновлення кадрового потенціалу науки як передумова інноваційного розвитку економіки України	229
Коць О.О., Цюрось Д.Г. Дослідження структури та динаміки доходів населення України.....	234
Коцюрубенко Г.М., Іоргачова М.І. Вплив процесів тіньової економіки на потенціал інтелектуального розвитку України	236
Кравченко Н.В. Творчість як фактор модифікації праці в умовах інноваційної моделі розвитку	238
Красуленко Т.Г. 240Зміцнення фінансового потенціалу підприємства: бажання та можливості.	240
Кратко І.Р., Перевузік Т.М. Генезис поняття витрати	242
Ксьонова О.В. Соціоекономічна переорієнтація аграрної політики України	244
Кудінова М.М., Смоляга А.О. Цінова політика некомерційних організацій	246
Кулініч В.І., Зачосова Н.В. Демографічні загрози у системі економічної безпеки держави.....	248
Куліш Т.В. Методика дослідження інноваційного потенціалу підприємств	250
Курінна Л.С. Соціальні компоненти регіонального економічного розвитку (на прикладі Миколаївської області)	252
Кучерява М.В. Роль бухгалтерського обліку в постіндустріальному просторі	255
Кучінка Т.В. Макроекономічна складова економічної кризи у контексті інформаційної економічної теорії	256
Кушнірецька О.В. Передумови та чинники просторової організації бізнесу в умовах постіндустріальної економіки	258
Лазаренко Ю.О. Напрями інфраструктурної підтримки трансферу знань і технологій в Україні	259
Лесюк А.С. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України.....	261
Лисак В.Ю. Роль освіти у формуванні конкурентоспроможності людського капіталу	263
Литвин І.В., Логин В.В. Сучасний стан та особливості розвитку венчурного бізнесу в Україні .	265
Ліба Н.С. Моделі ефективної регіональної промислової політики	268
Лінтур І.В. Індикатори фінансової стійкості комерційних банків як елементи загальної оцінки рівня фінансової безпеки держави.....	270
Лукашевська У. Сучасні проблеми розвитку краудфандингових платформ в Україні	272
Любомудрова Н.П., Соболь І.Б. Культурологічні засади розвитку персоналу організацій в постіндустріальній економіці	274

Магдич А.С. Яким чином демократія сприяє економічному зростанню	276
Максименко Д.В., Жмуркович Д. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства.....	278
Максименко Д.В., Мотриниць К., Куруц Е. Управління інноваційними процесами.....	279
Мальцева О.В. Україна на шляху до постіндустріального суспільства	280
Маслій Н.Д., Мельник А.С. Вплив інформаційних технологій на формування електронної економіки в різних сферах.....	283
Махсма М.Б. Постіндустріальна економіка: перспективи сільської зайнятості в Україні.....	285
Мацьків В.В. Сутність та складові елементи фінансового забезпечення аграрного сектору.....	287
Меджибовська Н.С., Кліменко А.Є. Можливості інноваційної інфраструктури електронних закупівель: досвід системи комерційних закупівель Rialto	289
Мельник Л.Ю. Концепція суспільства, заснованого на знаннях.....	291
Мельников О.Ю., Бакай О.С. Використання програмного забезпечення для ведення статистики й аналізу угод у відділі трейдингу малого підприємства	293
Мельников О.Ю., Попова Н.С. Проектування інформаційної системи для оптимізації роботи call-центра	295
Меркулов М.М. Інституційні зміни в світовому економічному просторі.....	297
Микуланинець С.І. Особливості інноваційних процесів у сфері туризму	299
Мицишин О.Л., Ковальчук Ю.М. Побудова стартап-екосистеми у Львові	300
Мицишин О.Л., Скоропад С.О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні	301
Мінькова О.С., Залізко В.Д. Оцінка конкурентоспроможності продукції будівельних компаній України (за матеріалами ТОВ «СК Строй-Сіті»).....	302
Мірошник Р.О., Наливайко У.О. Проблеми та перспективи розвитку ОСББ в Україні.....	305
Міщук Є.В. Цикли жугляра в гірничо-металургійному комплексі України	307
Мойсеєнко І.П. Проблеми формування інноваційної інфраструктури	309
Мостіпака О.В. Трансдисциплінарність – вимога часу постіндустріальної інноваційної економіки	312
Мусієнко В.Д., Бабич Т.О. Вплив процесу оптимізації структури капіталу на особливості формування виробничої програми підприємств гірничо-металургійного комплексу.....	314
Мусієнко В.Д., Роменська К.Р. Перспективні напрямки управління економічною безпекою суб'єкта господарювання в умовах інноваційного розвитку	317
Мусійовська О.Б., Гудзь О.І. Законодавче забезпечення формування та розвитку інноваційної інфраструктури	320
Нездоймінов С.Г. Круїзний туризм як чинник розвитку постіндустріальної економіки приморських територій України.....	322
Нижник Л.С. Реклама в постіндустріальному суспільстві	325
Олієвська М.Г. Зарубіжний досвід фінансування відтворення людського капіталу в умовах децентралізації фінансових ресурсів	326
Ольшєвська А.В. Експрес-аналіз стану та динаміки розвитку банківських систем країн ЄС в 2016 р.	329

Отливанська Г.А. Цінність як ключовий орієнтир управління інвестиційною діяльністю підприємства	331
Охрименко С.А., Татарова К.В. Теневая інформаційна економіка.....	333
Павловська О.В., Свідерська І.М. Діяльність недержавних персійних фондів в Україні: проблеми та перспективи	335
Передало Х.С., Огерчук Ю.В. Етична поведінка в бізнесі: принципи формування.....	336
Пилипчук Р.Р. Інноваційні засади забезпечення зайнятості соціально вразливих груп населення	337
Піскульова І.В. Функціональні особливості категорії «оборотні активи».....	338
Пластун О.Л. Щодо доцільності інкорпорації каналу цін активів в трансмісійний механізм грошово-кредитної політики України	340
Подра О.П. Особливості розвитку людського потенціалу України в умовах становлення постіндустріального суспільства	342
Попова А.В. Студент – як складова частина інноваційного потенціалу країни	344
Постернак І.М., Постернак С.О. Енергореконструкція історичної забудови Одеси – як можливість розвитку інноваційного містобудівного середовища	345
Присяжнюк О.Ф. Форми фінансового забезпечення інноваційних аграрних проєктів.....	347
Процаликіна А.М. Умови розвитку ринку органічної продовольчої продукції.....	349
Радченко О.Д. Державна підтримка сільського господарства в умовах постіндустріальної економіки	350
Рубіш М.А. Децентралізація як напрям формування та розвитку інноваційного середовища (інфраструктури) регіону.....	352
Рудь Н.Т Роль інноваційної інфраструктури у формуванні ринку іновацій	353
Савастеева О.М. Шляхи удосконалення корпоративного управління в Україні	355
Савлук І.С., Петренко І.П. Проблеми функціонування малого і середнього бізнесу в Україні ...	358
Савчук М.Р. Емоційний інтелект як основа прийняття успішних рішень	360
Сасенко П.О. До питання про стратегічний план розвитку громади	362
Самофатова В.А. Управління сталим розвитком агропродовольчої сфери регіону в контексті продовольчої безпеки.....	363
Сапич В.І. Відносини власності на землю в аграрному секторі економіки в умовах постіндустріального суспільства	365
Свистун Л.А., Худолій Ю.С. Креативні індустрії як рушійна сила сучасного розвитку економіки	367
Сенченко В.В. Щодо системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні	369
Синюра-Ростун Н.Р. Просторові освітні системи як елемент інноваційної інфраструктури регіону	371
Синякова Л.П. Обґрунтування стратегії планування ринкової діяльності торговельного товариства	373
Ситник Н.С. Інноваційні можливості інституційної інфраструктури сфери товарного обігу	375

Скворцов І.Б., Загорецька О.Я., Гавриляк А.С. Проблемні питання сучасного стану дослідження капіталу в економіці і методи їх вирішення.....	377
Скворчевський О.Є., Кравцова Т.І, Свічкарь А.А. Економетрична оцінка залежності купівельної спроможності населення України від його доходів.....	379
Скорик Г.І., Барінов В.В., Линник О.О. Посіндустріальне суспільство: суть, характерні риси, особливості формування в Україні.....	381
Скоропад І.С., Бицька О.В. Антикризове управління підприємством в сучасних умовах.....	383
Скоропад І.С., Дейнека В.В. Специфіка діяльності інвестиційних фондів і компаній.....	385
Скоропад І.С., Стасів С.І. Ризики у сфері зовнішньоекономічних відносин та управління ними	387
Скрипка І.А. Сучасне господарювання та антикризовий маркетинг	389
Скубіліна А.В. Стан доходів і витрат населення України як перешкода розвитку людського капіталу	391
Смачило В.В. Соціальне підприємництво як запорука розвитку економіки	393
Смесова В.Л. Економічні інтереси суб'єктів постіндустріальної економіки.....	394
Соловійов В.П. Технологічні та соціальні передумови індустріальних революцій: крок до майбутнього.	396
Сорока Л.М. Розробка системи заходів програми розвитку території.....	398
Станасюк Н.С. Державне регулювання інноваційного розвитку промислового потенціалу з позиції кластерного підходу.....	400
Степура Т.М. Кваліметричне оцінювання якості людського потенціалу	402
Столярчук Н.М. Ліцензія як повноправний учасник господарського обороту.....	405
Струк М.А. Реалії постіндустріальної економіки в Україні та її перспективи	406
Таранюк Л.М. Детермінанти реінжинірингу бізнес-процесів промислових підприємств в умовах постіндустріальної економіки	407
Тарасюк І.Ю. Кірейцева О.В. Бідність як економічна проблема в Україні.....	408
Ткаченко С.А. Посилення орієнтації діагностики на показники оцінки ефективності	410
Ткачов М.М., Перерва П.Г. Структурна модель неформальної економіки.....	412
Ткачова Н.П., Перерва П.Г. Дослідження ринку підприємств електротехнічної промисловості	414
Трушкіна Н.В. Формування електронної біржової платформи збуту вугільної продукції в Україні	416
Тулуб О.М. Ринкові перетворення у площині інформаційної економіки	417
Федорак В.І., Гилка М.Д. Успішний розвиток сільського господарства як основа гарантування продовольчої безпеки країни.....	419
Федулова І.В. Екологічні інновації і сталий розвиток.....	421
Федулова Л.І. «М'яка» інфраструктура у формуванні інноваційної екосистеми.....	424
Фуртак І.І., Паробецька І.М., Мамчин М.М. Модель інтегрованої медицини України.....	426
Харламова Г.О. Оцінка ефективності використання відновлювальних джерел енергії в Україні	428
Химич О.В. Сучасні аспекти формування конкурентоздатного фахівця.....	430

Холявко Н.І. Агреговані компоненти впливу сектору вищої освіти на формування інформаційної економіки	431
Цебенко Н.М. Іноваційні підходи у фінансуванні об'єктів виробничої інфраструктури територіальними громадами.....	433
Чан-хі О.С. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції	435
Черевко О.В., Водяник Т.В. Оцінка соціально-економічного розвитку регіонів України	436
Чернобай Л.І., Чернобай Д.А. Наукова і науково-технічна діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах постіндустріального суспільства.....	438
Черчик Л.М. Іноваційна складова забезпечення соціоекологічної економічної безпеки	441
Чікірісов Д.В. Телевізійні ЗМІ в постіндустріальній економіці	442
Шамін М.В. Класифікація потенціалу підприємства.....	443
Швиданенко Г.О. Діагностика розвитку суб'єктів бізнесу за інноваційною моделлю	444
Шептуха О.М., Гудзь А.В. Експортний потенціал вітчизняних підприємств в умовах інтеграції з країнами Євросоюзу.....	446
Шкварчук Л.О. Проблеми розвитку інститутів фінансово-кредитного забезпечення інноваційної діяльності	448
Шрамковська А.Г., Марченко О.І. Іноваційна діяльність як чинник забезпечення стійкості економіки	450
Юрчик Г.М. Особливості функціонування інфраструктури ринку праці в Україні в умовах розбудови економіки знань.....	451
Юхименко Я.В. Формування інноваційного інституціонального середовища модернізації архітектури національної бюджетної системи.....	453
Ющик Л.В. Регіональна інноваційна політика як один з головних чинників формування ефективної інноваційної системи	455
Якимець Т.В., Іщенко С.В. Аналіз потенціалу машинобудівних підприємств України та перспективи розвитку	456
Яковенко Р.В. Військова агресія як інструмент протистояння цивілізаційним змінам.....	458
Яковлев А.І. Методи визначення ефективності перспектив інноваційного розвитку	460
Янголь Г.В. Використання показника економічної доданої вартості для оцінювання стратегічної результативності металургійних підприємств	462
Янішевський В.С. Дослідження ціноутворення фінансових інструментів	464

Секція 2.

Проблеми формування конкурентного фахівця для постіндустріальної економіки

Амельницька О.В., Удрас А.Д. Формування лідерського потенціалу фахівця.....	465
Баранова К.К., Корнеєва Т.С. Формування конкурентоспроможності молодих фахівців на ринку праці	468
Барсук Ю.В. Проблеми формування конкурентного українського економіста для постіндустріальної економіки в умовах трансформаційних перетворень економіки України.....	471

Барчук В.П., Возняк Г.Б., Сенюк Х.Д. Проблеми фахової підготовки економістів в постіндустріальному суспільстві.....	473
Беляєва Н.С. Подолання некомпетентності фахівців в системі управління персоналом організації	475
Буркова Л.А. Попришко Н.О. Публічне управління: цивілізаційний тренд, наукова теорія і напрям освіти	477
Вашків О.О., Вашків Л.П. Новітні підходи у формуванні конкурентного фахівця.....	479
Воргач О.А. Значення STEM-персоналу в умовах становлення «смайт» промисловості	481
Воробець С.Й. Формування фахівця у системі вищої школи як система процесних моделей.....	483
Герасименко Г.В. Особливості мотивації працівників до інноваційної діяльності.....	486
Герасимяк Н.В., Василик Н.М. Креативність як необхідна якість фахівця з маркетингу	488
Горбась І.М. Контекстна освіта у підготовці сучасного компетентного фахівця.....	489
Горященко Ю.Г. Проблеми формування конкурентного фахівця у сфері вищої освіти	491
Готра О.Б. Роль критичного мислення у формуванні конкурентного фахівця для постіндустріальної економіки	492
Демченко Є.В., Буркова Л.А. Роль жінки у формуванні інноваційної інфраструктури	494
Ємець О.І., Гоцуляк К.І. Підготовка викладача до диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ	495
Загородня Ю.В., Забарюща А.О. Проблеми інноваційної інфраструктури ВУЗів України	497
Зам'ятіна Н.В. Формування професійної компетентності майбутнього менеджера.....	499
Заюков І.В. Формування моделі конкурентоспроможності фахівців в аспекті інтеграції України до ЄС	501
Ігнатишин М.В. Співпраця ВУЗів з роботодавцями – шлях до пошуку професійної підготовки фахівців нової генерації	503
Карпенко Н.М., Шудрик О.Ю. Формування ефективних управлінських команд як основа реалізації конкурентної стратегії підприємства.....	505
Кір'ян С.М. Формування фахівців з бухгалтерського обліку для постіндустріальної економіки	507
Клапків Ю.М. Страховий агент, як репрезентант інституції на ринку страхових послуг	509
Клімковський М.І. Система неперервної освіти як фактор формування конкурентного фахівця	511
Козик В.В., Селюченко Н.Є. Проблеми забезпечення конкурентоспроможної освіти	512
Копитко М.І., Левків Г.Я. Загрози економічній безпеці вітчизняних вищих навчальних закладів з позиції слабкої співпраці з бізнес-структурами	513
Лавриненко Л.М. Інноваційне управління людськими ресурсами як конкурентна перевага організації.....	515
Лазебник Л.Л. Компетентнісно-орієнтована технологія підготовки вишами конкурентоспроможних фахівців	517
Лизанець А.Г. Управління персоналом на засадах інноваційних підходів	519
Ліндаєв Д.В., Макалюк І.В. Взаємодія освіти та бізнесу в Україні.....	520
Максименко Д.В. Фактори забезпечення конкурентоздатності фахівця.....	521

Михальчишин Н.Л. Конкурентні державні службовці в публічному управлінні та адмініструванні	522
Мірошник О.Г. Формування конкурентоспроможності працівника.....	523
Мороз Л.І. Вплив трудового фактора на ефективність виробництва підприємства.....	525
Набока О.Г., Коніщева Н.Й., Власов В.О. Підготовка конкурентоспроможних фахівців у контексті вимог інноваційної економіки.....	527
Нестеренко А.В., Залізко В.Д. Адаптація соціально-етичного маркетингу торговельних підприємств України (на прикладі ТОВ «Дарниця ЛТД»).....	529
Олійник Л.Г., Солоїд О.В. Неформальна освіта, як запорука успіху держави	531
Олійник О.О. Роль корпоративної соціальної відповідальності у формуванні конкурентного фахівця	532
Плахтій В.Г. Проблеми формування фахівців у сучасних умовах господарювання	533
Подгурська І.О. Основи формування конкурентоздатних фахівців в умовах постіндустріального суспільства	535
Помінчук С.Г. Роль професійної орієнтації у формуванні конкурентного фахівця	536
Присяжна М.С., Ванькович Л.Я. Важливість тренінгів у підлітковому віці як умова формування конкурентного фахівця в час постіндустріальної економіки	538
Прокопишин-Рашкевич Л.М. Основні заходи щодо забезпечення розвитку управлінського потенціалу вітчизняних підприємств	541
Рибалко-Рак Л.А., Ляшко Н.І. Нова філософія тотального управління якістю: напрями формування конкурентоспроможного персоналу для підприємств сфери туризму.....	543
Савіна Г.Г., Гарафонова О.І., Зайцева О.І. Використання інтерактивних технологій викладання економічних дисциплін.....	545
Савчин О.І. Теорія стейкхолдерів та аналіз їх впливу на процес прийняття рішень на підприємстві	547
Сватюк О.Р., Сватюк Д.Р., Сватюк О.Р. Роль освіти на шляху розвитку фахівця–інтелектуала ..	549
Свидло Г.І. Сучасні тенденції на ринку праці України	551
Семенчук А.О. Сучасна освіта у глобальному інформаційному просторі.....	553
Стеців І.С. Проблеми формування висококваліфікованого економіста в умовах постіндустріальної економіки	554
Стеців І.І. Методика організації внутрішньогосподарського контролю, як складова формування фахівця для суб'єктів економіки	557
Феєр О.В. Вимоги до конкурентного фахівця в постіндустріальній економіці.....	559
Фіненко О.Ю. Імперативи забезпечення кадрами постіндустріального розвитку України	560
Фірсова С.Г. Корпоративна культура компанії як фактор утримання талановитих співробітників	562
Ціжма О.А. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення конкурентоздатного фахівця в постіндустріальній економіці	564
Черничко Т.В., Черничко С.Ф. Нові вимоги щодо рівня управлінської діяльності в умовах інноваційної моделі.....	566

Чуб О.В. Формування конкурентоздатності молодих фахівців в контексті сучасного ринку праці	568
Шахно А.Ю. Інтелектуальна міграція людського капіталу в умовах глобалізації	570
Яневич Н.Я., Тимчишин І.Є. Особливості підготовки економістів для працевлаштування у проектно-орієнтованих організаціях	572

Секція 3.

Проблеми розвитку інноваційного середовища

Zhebrychuk A.V., Nitsenko V.S. Problems of innovative development of economy of Ukraine	573
Адаменко М.В. Економіко-статистичний аналіз ймовірного ставлення персоналу підприємства до впровадження інновацій	575
Акімова С.О., Корнєєва Т.С. Потенціал і тенденції інноваційного розвитку економіки України	576
Андрос С.В. Актуальні аспекти банківського кредитування інвестиційних проектів в умовах глобалізації	579
Андрющенко К.А. Економічні особливості інноваційної діяльності підприємства	581
Афтаназів І.С., Андрусів С.В., Струтинська Л.Р. Індустріально-технологічні дослідні центри як неодмінна складова сучасної інноваційної інфраструктури регіонів	583
Белоглазова К.О. Сучасні умови бізнесу та віртуальний простір для роботи підприємства	585
Бойченко К.С. Формування інноваційної культури підприємства	587
Бойчук А.Б. Оцінювання інноваційного потенціалу підприємства	589
Борисюк О.В. Інноваційні підходи управління персоналом в сучасних умовах на засадах лізингу	591
Бортнік С.М. Вдосконалення оцінювання ефективності інвестиційно-інноваційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств	594
Бояринова К.О. Застосування управлінських технологій розвитку інноваційно орієнтованих підприємств машинобудування в середовищі функціонування	596
Буряк В.В. Формування інноваційного середовища промислового міста на основі неондустріальних чинників	597
Вечтомова І.І., Ніценко В.С. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку в Україні	599
Віблій П.І., Гандзюк Ю.О. Стан, проблеми та перспективи інвестування в креативну економіку в Україні	601
Вієцька О.В., Чекіна В.Д. Щодо «цифровізації» України та оподаткування	602
Вінська О.Й., Токар В.В. Економіка розмаїття та інклюзивності: дороговкази постіндустріальної епохи	603
Вовченко О.В. Аналіз стану інноваційного розвитку промисловості України	605
Воронець Д.О. Методика тактичної оцінка впливу інноваційної діяльності підприємства на зовнішнє та внутрішнє середовище	607
Галушко О.І., Кузовов Б.О. Економічні та психологічні аспекти швидкого розвитку інформаційних технологій	609

Ганас Л.М., Олинець О.В. Аналізування та проблеми розвитку інноваційного середовища промислових підприємств	611
Гаращенко Н.М., Лаврененко В.В. Інституціональні аспекти використання підприємницького потенціалу в Україні	613
Гаркушина А.О. Сталий еколого-економічний розвиток України.....	615
Гладинець Н.Ю. Прогнозування доходів та видатків зведеного бюджету України у контексті розвитку інноваційного середовища	617
Головатюк В.М. Формування інноваційного середовища в Україні.....	619
Горбаль Н.І., Гошовська О.В. Інноваційні підходи до просування товарів	621
Горбенко А.В., Титарчук І.М. Стимулювання інноваційної діяльності на місцевому рівні в Україні.....	623
Горин Г.В. Інформаційна база даних рекреаційно-туристичного потенціалу регіону: креативні підходи до її формування.....	626
Гриценко К.Ю. Економічна ефективність очищення води.....	628
Гришина Л.О. Проблеми інноваційного розвитку машинобудівних підприємств регіону	630
Гришко В.А., Симак А.В., Висоцький А.Л. Методичні засади оцінювання інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств	632
Гуторов А.О. Основні принципи розвитку інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки	633
Гуцул Т.А., Іванчук О.Л. Перспективи вирощування енергетичних культур в Україні.....	635
Денисюк В.А. Підприємницькі університети в моделі «потрійної спіралі» як фактор розвитку інноваційного середовища.....	637
Довбенко В.І. Формування інноваційного середовища в економіці – основний чинник її розвитку	638
Драчук Ю.З., Іванів Р.Б., Сав'юк Л.О. Мобільні технології навчання як сучасний інструмент формування інноваційного середовища вищого навчального закладу	640
Дробышевская В.Н., Климович Н.И. Проблемы и перспективы развития инновационной деятельности в Республике Беларусь	642
Дрогомирецька М.І. Бізнес-інкубатор як елемент інноваційної системи вищого навчального закладу.....	644
Дубик В.Я. Інноваційні аспекти сталого розвитку національної економіки.....	646
Дубовик С.Г. До класифікації конкретних функцій менеджменту	649
Еркес О.Є. Інструменти державної допомоги проблемним банкам.....	651
Скель Г.В., Іванович Я.І. Проблеми розвитку екологічнобезпечного землекористування як складової інноваційного середовища в рослинництві.....	653
Ємельянов О.Ю., Петрушка Т.О., Лесик Л.І. Показники оцінювання конкурентоспроможності технологічних процесів.....	654
Ємець О.І., Волошинович Х.О., Гречанюк В.В. Управління податковими платежами підприємства	655
Єна Л.С., Мирошніченко Г.Б. Інноваційна діяльність в Україні: стан, проблеми, рекомендації	657

Задорожнюк Н.О. Інноваційний розвиток регіонів України	659
Заріпова А.О. Інноваційне середовище підприємства: фактори формування та впливу.....	660
Зарічна О.І. Проблеми забезпечення електронної комерції.....	662
Іванова М.В., Саннікова С.Ф. Суперечливі аспекти інноваційного розвитку промислових підприємств.....	663
Іванова М.І., Сітковська В.І. Перешкоди на шляху розвитку інноваційних підприємств.....	665
Івашенко О.В. Проблеми інноваційної активності підприємств в Україні.....	667
Ільницький В.С. Розвиток інноваційного середовища України: проблеми та перспективи	669
Ільчук П.Г., Коць О.О., Воробей Ю.І. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України	670
Іщенко С.В., Александровський Д.О. Механізм формування експортного потенціалу	672
Іщенко С.В., Захарченко А.О. Інноваційна діяльність підприємств як фактор економічного розвитку.....	674
Іщенко С.В., Олійник К.Р. Інноваційна діяльність підприємства: сутнісна характеристика та проблеми активізації.....	676
Іщенко С.В., Рудик Є.Ю. Інноваційна діяльність в Україні	678
Іщенко С.В., Шиян А.С. Шляхи вирішення проблем утилізації твердих побутових відходів	680
Квасній М.М. Гібридні методи як інноваційні інструменти аналізу постіндустріальної фінансово-економічної динаміки	682
Кесарь Я., Кашенко О., Мумладзе А. Роль іноземного капіталу у розвитку банківської системи України.....	684
Кириченко С.О., Місяйло О.В. Проблеми інноваційної діяльності підприємств в Україні.....	686
Киричок О.В. Напрями вдосконалення стратегічного управління на інноваційних засадах підприємства	688
Клименко Ю.М. Системоутворююча функція компонент інноваційних екосистем	690
Ковальчук І.Є. Інноваційні технології в туристичному бізнесі.....	692
Ковальчук Н.О., Платохіна А.Б. Фінансова стійкість підприємства та аналіз його показників.....	694
Ковтун О.І. Стратегії інновацій в системі управління вітчизняних підприємств.....	697
Колесник О.О. Інноваційна стратегія комерційних банків в контексті формування сучасної фінансової архітектури	700
Колотюк О.І. Оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства.....	702
Корнух О.В. Важливість створення інноваційних центрів у регіонах для забезпечення їх інноваційного розвитку.....	704
Корнух О.В., Товстуха Ю.О. Місце нематеріальних активів в структурі капіталу підприємств металургійної галузі.....	706
Коробка С.В., Пенцак Т.Г. Розвиток органічного підприємництва, як основа конкурентоспроможності сільських територій України.....	708
Короленко Р.В., Богдан М.О. Проблеми фінансування інноваційної діяльності підприємств	711

Короленко Р.В., Палей В.І. Проблеми функціонування та розвитку венчурних фондів в Україні	713
Королович О.О., Шулевка О.Ю., Штаєр М.М. Інноваційна діяльність в Україні: проблеми та перспективи.....	715
Кравченко О.О. Фінансові інструменти інноваційного відтворення на залізничному транспорті України.....	717
Крет І.З. Роль капітальних вкладення при економічному оцінюванні інноваційної діяльності... ..	719
Крот М.В. Проблеми інноваційного розвитку економіки України	721
Кудріна О.Ю. Інновації як рушійний фактор економічного зростання в Україні	722
Кулина Г.М. Застосування новітніх інформаційних технологій у сфері страхового бізнесу.....	724
Кулиняк І.Я., Русин Ю.В. Результати впровадження інновацій на підприємствах	726
Куракіна Ю.О. Актуальні питання адміністрування податків	727
Лазутіна Л.О. Іноваційне середовище при фінансовійдецентралізації об'єднаних сільських громад	729
Лендел О.М. Забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів у контексті активізації інвестиційно-інноваційних процесів (за матеріалами Закарпатської області).....	731
Лубкей Н.П. Проблеми формування ефективної інноваційної інфраструктури в Україні.....	733
Луцків О.М. Основи формування інституційного забезпечення інноваційного розвитку	735
Лучка В.В. Підвищення конкурентоспроможності українських підприємств під впливом інноваційного розвитку.....	738
Мазуренко О.В. Інноваційний розвиток аграрного сектору економіки України.....	739
Макара О.В., Горбунов В.О. Проблеми розвитку інноваційного середовища підприємства.....	742
Макогон В.Д. Роль бюджетної стратегії у формуванні інноваційної економіки	744
Максименко Д.В., Бідзіля І. Стратегічний інноваційний розвиток підприємства	745
Максименко О.О. Сутність поняття іновацій та інвестицій в діяльності підприємства.....	746
Максимів Ю.В, Вақун О.В. Окремі аспекти обліку електронних грошей	748
Малець С.С. Податкова політика України як інструмент інноваційно-інвестиційного розвитку України.....	749
Манухіна М.Ю. Інтелектуальний потенціал як складова забезпечення інноваційного розвитку в умовах децентралізації.....	751
Марущак С.М. Роль інноваційної культури у формуванні інноваційного середовища	753
Маслак М.В. Інтрапренерство як сучасна організаційна форма внутрішньо фірмового трансферу інноваційних технологій.....	755
Маслак О.І., Гурт А.М., Терещенко В.М. Науково-технічний потенціал України: проблеми та перспективи розвитку	757
Матвієнко-Біляєва Г.Л. Контролінг інновацій підприємницької діяльності.....	759
Матвійчук Л.О. Проблеми фінансування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств	761
Мельник О.Г., Адамів М.С. Проблеми полірівневого діагностування інвестиційної привабливості в умовах розвитку інноваційної інфраструктури	763

Мельникова М.В. Про деякі аспекти забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури міських агломецій в Україні	765
Мельничук Г.С., Медведчук Д.В. Інноваційна інфраструктура як чинник успішної інноваційної діяльності підприємств	767
Мельничук І.О., Ковтун О.І. Інноваційні складові портфеля функціональних стратегій	768
Мионов Ю.Б. Особливості інноваційної діяльності у сфері туризму	771
Мізунська І.Р., Гуменюк А.М. Реабілітаційні центри як елемент інноваційного середовища регіону	773
Мілюкова Н.О. Пріоритетні напрямки розвитку інноваційної фінансової інфраструктури України	774
Міняйло О.І., Міняйло В.П. Система чинників стимулювання розвитку інноваційного середовища	776
Міщук Г.Ю. Проекти регіонального розвитку: нові можливості формування інноваційного середовища в Україні.....	779
Монтрін І.І. Законодавчі проблеми понятійного апарату брендингу в Україні.....	781
Музиченко-Козловська О.В. Методичні основи формування служби маркетингу туристично-інноваційного кластера	783
Мусієнко В.Д., Алієва А.А., Нирненко К.О. Формування інноваційної політики використання власного капіталу промислових підприємств	785
Мусієнко В.Д., Батиченко Ю.А. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку українських підприємств.....	787
Мусієнко В.Д., Бутовська Т.Ю. Розробка перспективного механізму інвентаризації основних засобів промислового підприємства в умовах інноваційного розвитку.....	789
Мусієнко В.Д., Дзера Я.В. Пошук можливостей зниження операційних витрат за рахунок інноваційного розвитку підприємства.....	791
Мусієнко В.Д., Червонецька В.Д. Вдосконалення системи управління бізнес-діагностикою діяльності промислового підприємства за умови концепції інноваційного розвитку у суспільстві	793
Мусієнко В.Д., Ширков І.В. Теоретичні підходи по визначенню впливу показників конкурентоспроможності підприємств металургійного комплексу України на їх вартість в умовах інноваційного розвитку.....	795
Обрєзкова Ю.Ю. Проблеми інноваційного розвитку України	797
Овчаренко Т.С. Перспективи інноваційного розвитку будівельної галузі України	799
Олійник С.В., Титарчук І.М. Бюджетне фінансування інноваційної інфраструктури в Україні ...	801
Оніпко Т.А. Інноваційний кластер «Біодолина» як успішний приклад транскордонного співробітництва.....	804
Петренко М.І., Іванюта П.В. Управління витратами як важлива умова у створенні і реалізації інвестиційного проекту підприємства.....	806
Петренко Н.В. Вплив корупції на розвиток інноваційної діяльності.....	808
Погребняк А.Ю., Ліннік І.М. Підвищення продуктивності праці на підприємствах	810

Погребняк А.Ю., Ліннік І.М. Напрямки підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства	812
Полковниченко С.О. Сучасний стан інноваційного середовища Чернігівщини	814
Попадинець Н.М. Основні види та напрями інноваційного розвитку підприємств роздрібно торгівлі	816
Посохов І.М., Кабиш Г.Ю., Ходирєва О.О. Проблеми розвитку інноваційного середовища	818
Проволоцька О.М., Смирнова О.І. Тенденції та перспективи інноваційної діяльності вітчизняних підприємств	820
Пугачевська К.Й. Інноваційні аспекти розвитку України в умовах євроінтеграційних процесів	822
Пушак Г.І. Інновації у видавничо-поліграфічній галузі України	824
Пшик-Ковальська О.О. Стратегічні проблеми розвитку інновацій в Україні	825
Рачинська Г.В., Копець Г.Р. Сучасні тенденції розвитку інноваційного середовища	826
Рєпіна І.М. Інтелектуалізація суспільства як стратегічна передумова інноваційного розвитку України	828
Романчик Т.В. Аналіз деяких положень теорії інноваційного циклу	830
Руда М.В. Роль соціального підприємництва у розвитку інфраструктури регіону	832
Рязанова Н.О., Беспечна В.В. Сучасні проблеми інноваційного розвитку національної економіки	833
Сасенко О.О. Актуальні питання розвитку інноваційної політики регіону	835
Сай Л.П., Сай Р.В. Механізм оцінювання ризиків інноваційної діяльності	837
Сак Т.В. Стимулювання персоналу до активізації інновацій на підприємствах	839
Сакун О.С. Теорія інвестиційного ресурсу інноваційного розвитку економіки	840
Силкіна Ю.О. Роль інноваційного менеджменту в розвитку підприємства	843
Сіпайло Н.А. Напрями розвитку інноваційного підприємництва в Україні	845
Сірець Н.С., Титарчук І.М. Бюджетна підтримка інноваційної діяльності аграрних підприємств	846
Скворцов Д.І. Обґрунтування стратегії розвитку інноваційного середовища України в умовах глобалізації економіки	848
Смирнов Є.В., Смирнова О.П. Енергоефективність як специфічна глобальна ресурсна асиметрія	849
Смолич Д.В. Управління інноваційним розвитком підприємств агропромислового комплексу регіону	851
Соболева Т.О., Томіна А.О. Інструменти державної політики у сфері інноваційного підприємництва	853
Соколовська І.П. Чинники формування інноваційного середовища в Україні	855
Стащук О.В., Шматковська Т.О. фінансова безпека інноваційного підприємства	856
Стець Ю.Г., Лучко Г.Й. Впровадження маркетингових інновацій в Україні	857
Суліма Н.М. Становлення і розвиток біосоціоекономіки як напрям інноваційного розвитку	859
Татарин Н.Б. Держава як головний суб'єкт управління інноваційною діяльністю	861

Татомир І.Л. Інноваційний «паспорт навчання» для цифрової освіти	863
Титарчук І.М. Інвестиційне забезпечення інноваційних рішень аграрного сектору	865
Тюріна М.М. Стан, проблеми розвитку інноваційного середовища в Україні та податкові інструменти впливу.....	867
Федосенко Л.В. К вопросу о взаимосвязи интеллектуального капитала и финансирования белорусской науки	869
Фещур Р.В., Якимів А.І., Яворський Р.Т. Інструментальне забезпечення інноваційного розвитку підприємств.....	871
Франів І.А. Економічне районування території для вибору оптимальних варіантів розміщення підприємств.....	873
Хаустова К.М. Інтегровані підходи до формування системи стратегічного контролю.....	875
Хмарська І.А. Розвиток інноваційного маркетингу на підприємствах	877
Ціжма Ю.І. Територіальний маркетинг як інноваційний інструмент розвитку в постіндустріальній економіці	879
Чакалова К.О. Розвиток внутрішнього ринку праці в інноваційному середовищі.....	880
Череватський Д.Ю. Інноваційне середовище промислової революції.....	883
Шаповалова О.В., Іщенко Я.П. Сутність витрати на біологічні перетворення рибництва.....	884
Шевчук А.В., Чорний Р.С., Румянцева Г.І. Формування інноваційної інфраструктури за допомогою економіки спільної участі.....	886
Шергіна Л.А., Жемба А.Й. Питання впливу технологічної структури економіки на інноваційний розвиток.....	888
Шикіна О.В. Діагностика іноваційної діяльності України.....	889
Шквиря Н.О. Ринок інновацій у сільському господарстві	891
Шкуропадська Д.Б. Вплив інноваційної активності на стійкість економіки	893
Шмагельська М.О. Формування інтеграційної стратегії України як складова проблеми розвитку інноваційного середовища.....	895
Щур Р.І., Плєць І.І. Інноваційний розвиток регіонів з використанням механізмів державно-приватного партнерства.....	897

Секція 4.

Використання міжнародного досвіду та співпраці у розвитку інноваційної інфраструктури

Ткач S. The development of innovation infrastructure: experience of Switzerland.....	899
Богатирьова Є.М. Європейський досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності ...	901
Бохонко І.В. Міжнародний досвід для вітчизняних енергетичних підприємств	903
Братюк В.П. Використання міжнародного досвіду розвитку страхування в Україні.....	904
Бредіхін В.М., Безрук С.О. Китайські міста - нова надія світової економіки	906
Буркова Л.А., Мартиненко В.М. Облік витрат та надходження оплат за онлайн-курси	908
Вашай Ю.В. Використання досвіду Китаю для побудови системи економічної безпеки держави	910

Вербицька Г.Л. Організування інноваційного менеджменту на вітчизняних підприємствах з врахуванням зарубіжного досвіду	911
Віблій П.І., Дейнека В.В. Інвестиційна привабливість України. ризики та чинники, що сприяють негативному впливу на інвестиційний клімат	912
Горін Н.В., Огінок С.В. Франчайзинг як чинник еколого-інноваційного розвитку глобальної економіки	913
Григорян Р.А. Роль діаспори у залученні іноземних інвестицій в Ірландії: досвід для України .	916
Дерій Ж.В., Левківський О.В. Вплив прямих іноземних інвестицій на розвиток інноваційної інфраструктури України	917
Каратнюк А.М. Інноваційний експорт як фактор підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку.....	919
Клапків Л.М. Специфіка використання страхової та гарантійної сум у страхуванні цивільної відповідальності.....	921
Клипо М.С., Пурій Г.В. Ключові галузі української економіки, які чекають на інвестиції	922
Копішинська К.О. «Економіка на вимогу» – інноваційний підхід до працевлаштування	923
Короленко Р.В., Кульчицька Н.С. Формування ефективної моделі інноваційної інфраструктури держави	925
Костенко А.О., Пашко П.В. Роль міжнародного досвіду у впровадженні сучасних механізмів митного контролю в Україні.....	927
Крамарчук С.П. Розвиток та застосування бенчмаркінгу, як складової інноваційної інфраструктури бізнесу.....	929
Крикавський Є.В. Перспективи формування інноваційної логістичної інфраструктури в Україні	930
Кузьменко О.М. Український союз промисловців і підприємців як складова інноваційної інфраструктури країни.....	931
Кузьмич А.В., Мацюра С.І. Державна політика в інноваційній інфраструктурі України: стан та шляхи її удосконалення	932
Кулаков О.О. Використання міжнародного та міжрегіонального співробітництва у сфері розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності.....	934
Кульчицький І.І. Академічне підприємництво як інструмент розробки та впровадження інновацій.....	936
Кусакова Ю.О., Голяничук А.Р. Особливості співпраці Китаю і Японії у сфері технологій	937
Кусакова Ю.О., Третякова К.О. Міжнародний досвід підтримки розвитку стартапів	939
Кучеркова С.О. Зарубіжний досвід сплати ПДФО і соціальних зборів	941
Кучкова О.В. Оцінка ефективності логістики України в міжнародному рейтингу	943
Левківський В.М., Левківський В.В. Торговельно-економічне співробітництво України і Китаю: інноваційний аспект.....	945
Лещенко М.М. Україна-ЄБРР: особливості співпраці у розвитку інноваційної інфраструктури	947
Ліба Н.С., Кельман В.Д., Турок М.М. Міжнародний досвід стимулювання інноваційної діяльності	948

Лях І.І. Про зарубіжну практику сприяння інноваційному розвитку промисловості.....	950
Лях О.В. Ключові перспективні технології як виклик для системи освіти в Україні.....	952
Ляховська О.В., Шевченко Н.В. Зарубіжний досвід банківських інновацій: зміст та значення для українських банків	954
Манченко К.І., Ломачинська І.А. Вплив притоку прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток Польщі	955
Марченко О.І. Світова практика використання податкових пільг в стимулюванні інноваційної діяльності	956
Матвій С.І., Шуляр Р.В. Формування інноваційної інфраструктури з використанням зарубіжного досвіду	958
Мицишин О.Л. Міжнародний досвід кластеризації.....	959
Монтицька А.М. Використання досвіду розвитку інноваційної інфраструктури європейськими містами в управлінні містобудівною діяльністю	962
Орехівський В.Г. Розвиток логістики в аграрному секторі економіки України	964
Панас Я.В. Порівняльний аналіз управління інноваційною діяльністю в Україні та ЄС.....	966
Петренко Л.А., Трейтак М.М. Формування в Україні офсетного законодавства як основи міжнародного трансферу технологій у сфері військово-технічного співробітництва.....	968
Петришин Н.Я., Малиновська Ю.Б., Малиновський Ю.В. Управлінські технології: міжнародний досвід та особливості використання.....	969
Родченко В.Б., Прус Ю.І. Європейська інноваційна політика: досвід для регіонів України	970
Рошик І.А. Економічні інструменти регулювання інноваційної діяльності бізнесу	972
Самолук Н.М. Краудфандинг як інструмент фінансування інновацій.....	974
Совершенна І.О., Кравченко К.І. Кластери як рушій розвитку українських регіонів	976
Темченко О.А., Костішин М.Д. Перспективи розвитку вітчизняних бізнес-інкубаторів з урахуванням інноваційного досвіду розвинутих країн.....	978
Тимечко І.Р. Основна організаційна форма транскордонного співробітництва.....	980
Чаплигіна Д.В. Шляхи застосування світового досвіду у вирішенні проблеми інноваційності України.....	982
Чебан Ю.Ю., Козаченко Л.А. Об'єднання фермерських господарств як складова інфраструктури середовища їхнього функціонування	984
Чухраєва Н.М. Роль технологічних платформ в інноваційному розвитку України	986
Шилепницький П.І. Державно-приватне партнерство як рушій інновацій. досвід Нідерландів .	988
Щерба Г.І. Інноваційні елементи транскордонного співробітництва України та ЄС.....	990
Якушина А. Зовнішньоторгівельна співпраця України та Канади.....	992
Ямненко Г.Є., Сівак М.В. Процес трансферу технологій: досвід США	993
Ящишина І.В., Коновалова М.В. Інноваційна політика ЄС: соціальні аспекти.....	995

СЕКЦІЯ 1.
**ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ВИМОГИ, РЕАЛІЇ,
МОЖЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ**

Kanclerz Sikorska M., Pererva P., Maslak M.
Higher School of Labour Safety Management (WSZOP), Katowice, Poland

**INTRA-FIRM TECHNOLOGY TRANSFER AS A FACTOR OF
SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES**

© Sikorska Malgorzata, Pererva Petro, Maslak Maria, 2017

The urgency of the problems of sustainable development of industrial production it is possible to define the ascending and descending way. From the global point of view, the concept of sustainable development is considered to be the dominant ideology of the XXI century, due to the realization by world community the necessity to harmonize the interests of the present and the future so that economic growth was carried out on a rational basis, taking into account the fundamental limitations of available resources and the importance of harmonizing the relationships between economic, social and environmental systems. Accordingly, from this point of view, the company is a link at the micro level, balanced activity which is designed to consistently ensure the sustainable development of the system of larger scale (region, state, world economy). At the same time, the relevance of the study of the essence of sustainable development is predetermined by the fact of functioning of the enterprise as an open system in an unbalanced external environment, most of the parameters which are objectively defined, in turn, sets the necessity of finding mechanisms that would help not only to adapt to the effects of negative factors, but also would help sustain activities in the long term, the return on a growth track after receiving negative external influences, the qualitative improvement of all indicators and characteristics. At the present stage the level of competitiveness of the economy provide primarily technical and scientific innovations in the industrial sector. Given the global trends, Ukraine produces its own direction in the innovative development. We note in particular the provisions which claim that the creation of a progressive, technological products is only the beginning, it's not even half the battle. We have numerous examples of very interesting, progressive, effective research and development and remain unrealised in practice. To achieve the final result of innovative activity at industrial enterprises need to transfer (transfer) of technological product in commercial production to ensure its effective use. The process of transferring technological developments and research units to potential customers is usually carried out using a market mechanism – performance technology to the market and sell it.

As a result of active search of new directions of industrial development, formed the attention of scientists and manufacturers to the process of creation, distribution and introduction of innovative products, among which the most interesting for research are the intellectual and technological products, in particular, intellectual property. In this chain of particular relevance is the time of technology transfer from research sphere to the production, i.e. the technology transfer process. Despite the considerable amount of theoretical research and accumulated over the past years of practical experience, the state of Affairs in the effective implementation of technology transfer requires the adoption of important decisions, which would ensure a common approach to this process from idea to practical results. In particular, it is necessary to develop common views on the definition of the content of the definition of "technology transfer", and the difference of this term from loved ones on the content and the content of definitions "transfer of information", "technology commercialization", which attracts the attention of E.P.Zaramenskikh and I.V.Rodionova. A very important direction of research is also the problem of determining and justification stages of the technology transfer in the conduct of the industrial enterprises innovation activity and implementation of its results. Research issues of transfer of intellectual technology in

industrial production today is quite relevant, their efficient implementation will allow a better understanding of how the methodical essence of technology transfer and its process.

Our studies indicate that the existing in our country, the system of technology transfer based reproduces the processes of technology transfer at the meso and macro levels. Practical not designed sphere is intra-firm technology transfer (macro level). In the scientific literature, even absent a definition of this term, and reproduces the attitude of managers at all levels and, primarily, managers of research units, the development of intellectual products, of representatives of state bodies to organize a technological transfer directly in the middle of the industrial enterprises – developers of technological products. In particular as it concerns the fields of engineering, which, being the most prominent carrier of scientific and technological progress at this time is experiencing not the best times in their history.

As we have noted, the term "internal transfer" is rarely found in scientific research, despite its dominant position in the sphere of the world technological exchange, which since the 80s of the twentieth century, about 2/3 is on intrafirm technology transfer. Reinforcing the fact of this situation is that 80 percent of all patents and licenses for new equipment, technology and know-how is under the control of corporations. In Particular, O.P. Molchanova rather simplistically characterizes this definition, defining it as "...the transfer of technology between the different departments". It is fair to say that this researcher assumes the presence of kvoto and technology transfer, seeing it as "...the movement of technology alliances, unions and associations are independent legal persons". Foreign scholars define the internal transfer as "the movement of technological capabilities is usually a package of artifacts (products of human activities), information, rights and services from the supplier to potential customers". Note that such a duty occurred in a planned (socialist) economy to a market economy such an approach is not appropriate. The feasibility of using or not using the results of creative labor can be justified only with business results. Exceptions may be only in a certain list of activities of the company, when it deliberately uses the notoriously unprofitable technologies (social, environmental, breakthrough, enhancing competitive position, with delayed effects, etc.).

Technological processes of machine-building enterprises are quite specific, characteristic only for this sector and are virtually absent from all the others. In recent times, scientists and developers of technology products in the engineering industry increasingly focused on development of unconventional technologies, the possibility of the development of which is based on significant achievements in fundamental and applied research. Unlike a traditional analogue most often, these technologies are referred to as "high", "precision", "ultraprecision", "nanotechnology", etc. The names of these new technologies is associated with a particular characteristic of the process or product properties, adopted by the authors as a defining, this most often is a limit on the accuracy that is provided by the work process.

1. *Pererva P.G. Technology transfer [Text] / P.G.Pererva, G.Kocziszky, D.Szakaly, M.Somosi. — Veres-Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. — 668 p.*

2. *Ілляшенко С.М. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія / за ред. С.М. Ілляшенка. — Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2010. — 624 с.*

3. *Ілляшенко С.М. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / за ред. С.М. Ілляшенка. — Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2011. — 644 с.*

4. *Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: монографія / за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шитуліної. - Суми: ТОВ "ДД "Папірус", 2012. - 458 с.*

5. *Перерва П. Г. Анализ финансового состояния предприятия / П.Г. Перерва, О.Н. Савенкова // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. — Харків : НТУ "ХПІ", 2002. — № 11-2. — С. 118-121.*

6. *Перерва П.Г. Исследование рынка промышленной продукции / П.Г.Перерва.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 96 с.*

7. *Перерва П.Г. Практический маркетинг / П.Г.Перерва.- Выпуск 1. Термины и определения / Справочник менеджера промышленного предприятия.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 96 с.*

8. Перерва П.Г. *Практический маркетинг* / П.Г.Перерва.- Выпуск 2. *Маркетинг на промышленном предприятии*.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 80 с.
9. Перерва П.Г. *Управление ассортиментом продукции* / П.Г.Перерва.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 80 с.
- 10.Перерва П.Г. *Управление сбытом промышленной продукции в системе маркетинга*.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 93 с.
- 11.Перерва П.Г. *Экономика и управление инновационной деятельностью: учебник* / Под ред. проф. Переры П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2009. – 1203 с.
- 12.Перерва П. Г. *Трудоустройство без проблем (искусство самомаркетинга)* / П. Г. Перерва.- Х.: Фактор, 2009.- 480 с.
- 13.Перерва, П.Г. *Моніторинг інноваційної діяльності: інтерпретація результатів* / П.Г. Перерва, І.В. Гладенко // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. — 2010. — №2. — С.108-116.
- 14.Перерва П.Г. *Модельовання споживчої, виробничої, інтелектуальної та кадрової складових ресурсного потенціалу* / П.Г. Перерва, О.П. Косенко, А.В. Косенко // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПИ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. – Харків : НТУ "ХПИ". – 2012. – № 51 (957). – С. 68-73.
- 15.Перерва П.Г. *Модельовання споживчої, виробничої, інтелектуальної та кадрової складових ресурсного потенціалу* / П.Г. Перерва, О.П. Косенко, А.В. Косенко // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПИ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. – Харків : НТУ "ХПИ". – 2012. – № 51 (957). – С. 68-73.

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF HUMAN DEVELOPMENT IN POST-INDUSTRIAL ECONOMY

© *L. Kurii, 2017*

Today most modern socio-economic concepts are based on civilization approach to periodization of the human society history. Its main criterion is the technological mode of production, which makes it possible to identify three stages of social development: pre-industrial, industrial and postindustrial. Within the first stage, the basic means of production is manual labor, within the second - machine work, within the third - intellectual work, based on the production and use of information and knowledge [1, p. 430]. Taking the view of A. Toffler, incipience of the postindustrial society can be defined as the “third wave of historical transformation” on a global scale, resulting in a “not expanded version of our modern society, a new society” [2].

The progress of the new technological mode of production, which is integral to the spread of information technology, intensive use of telecommunications network systems determines the growth of all elements of globalization: the growth of international trade, international cooperation in various fields, the development of monetary and financial relations, integration processes and so on. Based on these positions, globalization is the most vivid form of expression and the formation of the post-industrial information economy. However, globalization has two sides: the elimination of borders in cyberspace is a catalyst for a significant technological breakthrough and the formation of transnational economic system and, at the same time, globalization processes lead to socio-economic polarization of countries, which are quite differently involved in building a new economy [3, p. 58]. Increasing social inequality in some countries as a consequence of globalization reduces their human potential. At the same time, in the post-industrial world civilization in a society based on knowledge, the human potential is the main resource of economic development and growth. Taking into account the A. Toffler definition that “knowledge is the primary resource of an economy”, the “power of knowledge” dominance in modern society should be emphasized [4, p. 572].

In this connection, it is necessary to consider the nature of modern social and economic concepts aimed at finding ways to overcome the global contradictions and identify opportunities for effective development and implementation of human potential to ensure sustainable social and civilization progress.

The concept of human development focuses on a human as the object of development. It reveals the dominance of social factors on economic development, considering the development of human potential as the ultimate goal of social progress. This concept pays little attention to the consideration of the impact of human development on economic efficiency.

However, this relationship can be seen in the theory of industrial society and its initial concept of the information society and knowledge economy [1, p. 53]. In the postindustrial world, the intelligent technology as an engine of economic development is produced by the high-quality human potential - qualified professionals. The new society is characterized by the domination of services and intangible production, and the person becomes the criterion and the purpose of social and economic development, and its knowledge turns into a decisive resource.

The concept of sustainable development has integrated the main provisions of industrial society and human development concepts and supplemented them with the necessity of environmental preservation to meet the needs of future generations. Sustainable development has become an integral part of the knowledge society establishment in which there is a constant demand for the new skills needed to create competitive products and services, the systems of production and knowledge transfer functioning effectively and ensure their interaction with the production of material products.

The concept of sustainable development involves the economic, social and environmental problems. It is obvious that the development will be sustainable only when the equilibrium between the different factors that contribute to overall quality of life will be achieved: human economic activities should focus not on increasing consumption of resources of the biosphere but on its rationalization due to the intensification of the economy through the effective use of information technology. The mandatory components of sustainable development are also prudent demographic and social policies to overcome the large difference in income levels and quality of life between countries, different groups and strata of the population.

Viewing economic approaches to the human's place in the social and economic development as an active part of social wealth and the main value of social development has become a regular feature of the transition from industrial to the post-industrial stage of human development. Given the formation of a new economy based on information and technology, the intellectually capacious production is seen as a means of improving the welfare of the population that necessitates the formation of a fundamentally new social policy [1, p. 402]. These trends were a natural continuation of a high level of welfare in developed countries, resulting in the transition to meet the intangible needs, above all, the accumulation of knowledge and the development of personal skills. In turn, the new factors of production - information and knowledge – determine the need to continuously improve the educational, intellectual and skill level of the population as a human potential bearer [1, p. 420].

It should be emphasized that during the transition to the postindustrial society industry and agriculture do not disappear, but they experience such level of modernization, which allows freeing up human resources from these areas and turning them to the service sector growing super-fast pace. However, large information flows have rationalized over time, becoming more available to the untrained users, as they were unable to use it, and only the knowledge and ability to use the information provide the following socio-economic growth.

The impact of human development on the basis of economic growth is characterized by a direct and reverse connection: increased productivity as a result of the effective use of information, knowledge and technological innovation contributes to economic growth and therefore increases opportunities for social policies aimed at human development - increasing investments in education, health, vocational training, achieving a fairer distribution of income and wealth.

However, human development, as a result of effective social policies and innovation, is the source of economic performance. In the new economy, where competition plays an important role, it is the realization of the human potential intellectual component, including knowledge, skills, and creativity through the materialization of innovative ideas that ensures the production of the innovative products.

The problem of low funding and inefficiency of the knowledge sectors of Ukraine's economy becomes critical in nature as compared to the dynamic changes taking place in the EU. What has to be emphasized is that the approaches to the formation and implementation of economic policy based on the concepts of the knowledge economy and information society are recommended by the EU for the candidate countries to join the association. The specialized Directorate K "Knowledge-based economy and society" in the structure of the European Commission forms the criteria for monitoring and evaluation of policy implementation in the knowledge economy development both in the EU and in the candidate countries to join the Community in the form of the specific requirements for their current economic policies [5 , c. 71]. In particular, according to the Association Agreement between Ukraine and the EU, Ukraine should strive "to progress in acquiring scientific and technological knowledge relevant to sustainable economic development, by strengthening their research capacities and human potential. The sharing and pooling of scientific knowledge will contribute to the competitiveness of the Parties, by increasing the ability of their economies to generate and use knowledge to commercialize new products and services." [6]

The widespread introduction of information and communication technologies allow countries to rapidly develop the economy, modernizing the production system and education, social services, thereby increasing the competitiveness of human potential and national economy much faster than before [7, p. 86].

Thus, the transition to the information stage of development depends on the possibilities of information assimilation and processing on the scale of the whole society which requires an appropriate level of education of the population. Based on these issues, the underlying trends that stimulate the development of information society in Ukraine can be defined as the widespread adoption of ICT in education, culture, health, environmental protection; ensuring prioritization of research and innovative development of the country and the formation of the necessary legislative and favorable economic conditions.

1. Chukhno, A.A. (2003). *Postindustrialna ekonomika [Postindustrial Economy]*. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
2. Toffler, A. (1981). *The third wave*. New York: Bantam Books.
3. Vashchuk, F.H. (Eds.). (2011). *Intehratsiia v yevropeyskyi osvitniy prostir: zdobutky, problemy, perspektyvy [Integration into the European Educational Space: Achievements, Problems and Prospects]*. Uzhhorod: Zakarpatskyi Derzhavnyi Universytet [in Ukrainian].
4. Toffler, A. (1991). *Powershift: Knowledge, wealth, and violence at the edge of the 21st century*. New York: Bantam Books.
5. European Commission., Commission Européenne., & European Commission. (2003). *Third European Report on science & technology indicators 2003: Towards a knowledge-based economy*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
6. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. (2014). *Official Journal of the European Union*, I(161), 3-2137. Retrieved April 19, 2017, from http://publications.europa.eu/resource/ellar/4589a50c-e6e3-11e3-8cd4-01aa75ed71a1.0006.01/DOC_1
7. Halchynskyi, A.S., Liovochkin, S.V., Semynozhenko, V.P. (Eds.). (2004). *Ekonomika znan': vyklyky hlobalizatsii ta Ukraina [Knowledge Economy: the Challenges of Globalization and Ukraine]*. Kyiv: NISS [in Ukrainian].

REMEDIAL RESTRUCTURING OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

© *Schimpf Karin, Kosenko Oleksandra, Tovazhnyanskiy Vyacheslav 2017*

According to many domestic and foreign scientists most dim means of prevention of bankruptcy is rehabilitation. The term “rehabilitation” from the Latin word “sanare” means health improvement or recovery. In the economic encyclopedia the nature of reorganization is to transfer (by court order) functions for managing the Affairs of the company public authority or Council of lenders of the number of authorized experts for insolvency. Further stressed that a decision on the reorganization procedure is a kind of protection from creditors' claims, since the entrance of its implementation, no other procedures are not performed without the consent of the Manager of rehabilitation or by the court. The authors note that in modern practice of rehabilitation of greater importance is the procedure of corporate reorganization is the formal termination of the company's existence as a legal entity. This definition, in our opinion, is too rigid and reduces the recovery procedure almost to the liquidation of the distressed enterprise that is not always appropriate. Therefore, we believe that given in the dictionary interpretation the purpose of rehabilitation and the mechanism of its implementation, the list of remedial measures are not sufficiently clear. After all, the prevention of bankruptcy does not mean healing and a complete withdrawal of the enterprise from the financial crisis. The following list of events is incomplete and does not reveal the fundamental methodological approaches to the choice of those or other forms of rehabilitation.

Encyclopedic dictionary this concept considers more acceptable, describing it as a system of methods, is carried out to prevent the bankruptcy of enterprises, including industrial, banking, and the like. This merger of enterprises on the verge of bankruptcy with a more progressive company; the issue of new shares or bonds to mobilize money capital; increase loans and subsidies; transition short-term long-term debt; redemption of shares of the company on the verge of bankruptcy. However, we cannot agree with the position that mergers and acquisitions is also the task of rehabilitation. It is already apparent objective of the restructuring of the enterprise which as it was shown by us above, more inherent in fundamental processes of exit of the enterprise from crisis.

Famous Ukrainian scientists in the field of financial management look at the financial health of companies and identify them with rehabilitation. The authors suggest the use of financial aid of third-party individuals or legal entities. It should be noted that this approach is too "narrow" because in modern conditions of reorganization of enterprises is almost impossible to implement only through financial management techniques. This process should be interpreted as a complex of economic, organizational and financial measures and administrative decisions. Please be sure to support these allegations is that in most cases the crisis state of the enterprise without financial recovery almost do is quite difficult. In this context, we must examine the definition of the term "rehabilitation" by the National Bank of Ukraine, which is the mode of rehabilitation in respect of commercial banks characterizes the Situation on application by National Bank of Ukraine of measures of influence to commercial banks for violation of banking legislation approved by NBU Board Resolution No. 38 of 04.02.98 as a system of coercive and not coercive measures aimed at increasing capital to the required level for a certain period, to restore their liquidity and solvency, as well as the elimination of violations that brought the commercial Bank to unprofitable or difficult financial condition. Some authors consider the reorganization of enterprises as a mechanism of legal support of financial aid, thanks to which the insolvent company will be able to repay its immediate obligations to creditors. In our opinion, this approach is also narrow, because it can not independently apply only to the legal aspects of reorganization, and to consider them from the point of view of just financial assistance. The last remark also applies to the definition of the term "rescue", which gives some scientists in research on substantive and procedural aspects of bankruptcy where it is proposed to give a legal definition of rehabilitation: rehabilitation is the rehabilitation of the insolvent debtor, providing him with financial assistance from the owner of the property, creditors, and other legal and

physical persons (including foreign) to support the activities of the debtor and preventing its bankruptcy. The definition also tends to narrow understanding of rehabilitation as an institution of external financial support the debtor.

However, we cannot agree with the opinion that believes that "rehabilitation" is broader than "restructuring". According to these recommendations, the restructuring should begin in the early stages of the crisis, she focused on overcoming the causes of strategic crisis and the crisis of profitability. A reorganization involves restructuring (measures to restore profitability and competitiveness), and events of a financial nature (aimed at restoring liquidity and solvency). In our opinion, reorganization of enterprises is a radical intervention in the activities not only on the part of senior management (crisis management actions), not only from creditors, owners and other representatives of the market infrastructure (restructuring in various forms), but also on the part of the state, its judicial institutions (judicial remedial procedures of bankruptcy and liquidation of enterprises). The latter we refer to the most drastic measures and the term "remediation restructuring". This is the last opportunity to save not the company itself, with the owner and management, and to keep the business, as an activity in a certain direction (although this is not always the case).

Based on the foregoing, it is proposed to complement the existing stage of development of the concept of restructuring of enterprises and organizations to complement the modern stage of development, which, in the opinion of the author, can be called "remedial restructuring". The essence of this type of restructuring can be reduced to anti-crisis actions of a radical nature: change of ownership, sale at auction, the change of business, etc.

1. Терещенко О.О. *Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник.*— К.: КНЕУ, 2000.— 412 с.

2. Лігоненко Л.О. *Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій.*— К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001.— 580 с.

3. Pererva P.G. *Technology transfer [Text] / P.G.Pererva, G.Kocziszky, D.Szakaly, M.Somosi. — Veres-Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. — 668 p.*

4. Ілляшенко С.М. *Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія / ра ред. С. М. Ілляшенка. — Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2010. — 624 с.*

5. Ілляшенко С.М. *Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / ра ред. С. М. Ілляшенка. — Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2011. — 644 с.*

6. *Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: монографія / за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шипуліної. - Суми: ТОВ "ДД "Папірус", 2012. - 458 с.*

7. Перерва П.Г. *Анализ финансового состояния предприятия / П.Г. Перерва, О.Н. Савенкова // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. — Харків : НТУ "ХПІ", 2002. — № 11-2. — С. 118-121.*

8. Перерва П.Г. *Исследование рынка промышленной продукции / П.Г.Перерва.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 96 с.*

9. Перерва П.Г. *Практический маркетинг / П.Г.Перерва.- Выпуск 1. Термины и определения / Справочник менеджера промышленного предприятия.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 96 с.*

10.Перерва П.Г. *Практический маркетинг / П.Г.Перерва.- Выпуск 2. Маркетинг на промышленном предприятии.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 80 с.*

11.Перерва П.Г. *Моделювання споживчої, виробничої, інтелектуальної та кадрової складових ресурсного потенціалу / П.Г. Перерва, О.П. Косенко, А.В. Косенко // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. — Харків : НТУ "ХПІ". — 2012. — № 51 (957). — С. 68-73.*

12.Перерва, П.Г. *Моніторинг інноваційної діяльності: інтерпретація результатів / П.Г. Перерва, І.В. Гладенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2010. — №2. — С.108-116.*

13. Перерва П.Г. *Управление ассортиментом продукции* / П.Г.Перерва.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 80 с.
14. Перерва П.Г. *Управление сбытом промышленной продукции в системе маркетинга*.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 93 с.
15. Перерва П.Г. *Экономика и управление инновационной деятельностью: учебник* / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2009. – 1203 с.
16. Перерва П. Г. *Трудоустройство без проблем (искусство самомаркетинга)* / П. Г. Перерва.- Х.: Фактор, 2009.- 480 с.

BASIC STEPS OF INNOVATIVE PROCESS IN ENTERPRISE MANAGEMENT

At the current stage of technological revolution firms seek to increase the proportion of new ideas implemented in innovations that allows them to raise the level of monopoly in this sphere and dictate to customers and competitors its policy. Enterprise activity for the development, implementation, and commercialization of innovations includes:

- research and development to create ideas to innovate, laboratory studies of samples of new products, kinds of new technology, new designs and goods;

- the selection of necessary raw materials for the manufacture of new products;

- the development of the technological process of manufacturing new products;

- design, manufacture, testing and development of new equipment, necessary for the manufacture of products;

- development and implementation of new organizational and managerial decisions aimed at the realization of innovations;

- research, development or acquisition of necessary information resources and information support for innovation;

- training, education, retraining and special methods of recruiting the staff necessary for the conduct of research and development;

- work or the acquisition of required documentation for licensing, patenting, the acquisition of know-how;

- organization and carrying out of marketing research to promote innovation.

All these actions are aimed at improving management competitiveness and rapid distribution of new ideas, technologies and goods.

STUDY OF TERMINOLOGY OF CRISIS MANAGEMENT

©Veresné Somosi M., Pererva Petro, 2017

The author studies the nature of "crisis" in scientific works of different authors allows us to state the fact that there are two basic approaches to the definition of crisis and crisis situations at the industrial enterprise. Some authors associate the concept of crisis directly from palatinate and bankruptcy of the company that, in our opinion, is not sufficiently objective point of view, since bankruptcy is the final phase of the crisis, its extreme stage, which is not necessarily achieved in each crisis situation. Others define crisis as any event in violation of the balance in the system – the enterprise. By combining these two approaches, we propose to form a notion of the recession as follows. A crisis is a process that occurs as a result of aggravation of contradictions in the system that takes it out of balance and can lead to the impossibility of functioning. From this definition it turns out that the crisis only can (is able) to bring the enterprise to the far West (bankruptcy, liquidation) – impossibility of functioning, but this event is not mandatory and can occur only in a pinch.

In a market economy, the bankruptcy of enterprises is normal. Out of every 100 newly established enterprises is held in the market no more than 20-30. In the US, for example, the total number of enterprises declared bankrupt in an average year is around 30000. For Germany, France, Japan and other industrialized countries the problem of bankruptcy is now urgent for Ukraine. The bankruptcy of enterprises – a consequence of a deep financial crisis, the system of measures for management which did not give positive results.

Scientific analysis of the economic essence of the conceptual bankruptcy and methods of its prevention in the Russian literature is still inadequate. The essence of bankruptcy usually is considered in one plane: legal or financial. The financial approach to the essence of bankruptcy is practically reduced to the concepts of "insolvency" (which, in principle, raises no particular objection, since "failure" is understood as "insolvency", which is a complex financial condition of the distressed enterprise at any time during the development of the crisis) and is classified depending on its causes. In our opinion, bankruptcy is the final stage of the crisis, accompanied by the imbalance of financial flows of the company and a violation of its financial stability. In the case when the company has no prospects to restore its solvency by its own potential, it becomes a new quality, becomes bankrupt. It seems to us that at this stage of development of the crisis the terms "replacement" and "bankruptcy" in many ways, have synonym basis.

In modern economic literature devoted to the problems of the enterprises-debtors, applies different concepts in the development of measures to improve their economic-financial situation. The most common procedure, improvement of the crisis enterprises found a complex concept - "crisis management", "rehabilitation", "restructuring". The General scheme of the procedure of improvement of the crisis enterprises using methods of crisis management", "rehabilitation", "restructuring" described in Fig.1.4, where also a detailed study of the state enterprises in a crisis and after it, that is, the results of the use of different methods and means of "crisis management", "rehabilitation", "restructuring". Consider in more detail what are the similarities and differences between these fundamental to the management of enterprises in crisis methodological approaches.

A study conducted under the guidance of Professor A.Gryaznova, recommends under crisis management to name such a management system, which has a complex, systemic in nature and aimed at prevention, elimination of adverse business phenomena through the use of the full potential of modern management, development and implementation of the enterprise special programmers have strategic character, allowing you to eliminate temporary difficulties, maintain and increase market position under any circumstances, using its own resources.

In the studies of Kharkiv scientists O.Pushkar, A.Trída, A.Kolas stresses that the essence of crisis management consists in the operational response to the manifestation of the factors contributing to the onset of the crisis, through the timely development and implementation of relevant anti-crisis measures and programs. Another group of researchers led crisis management consider a set of forms and methods of realization of anti-crisis procedures applicable to a particular enterprise-the debtor and characterize the economic relations

developing in its rehabilitation or liquidation. This approach, according to the author of this study, is correct from the point of view of the analysis of economic relations in the process of implementation of anti-crisis management, but, according to L.Ligonenko, this definition is restricted to a single enterprise and the procedures provided by the bankruptcy process. A study conducted under the guidance of Professor G.Ivanov, the term "crisis management" is replaced by the term "bankruptcy system" that, in our opinion, also did not disclose its full essence.

Could not agree more with L. Ligonenko, what is the vision of this process characterizes the essence of crisis management only from the point of view of predicting bankruptcy and its exit from this state. In the work of L.Ligonenko crisis management is presented as a special, continuously-organized management, aimed at the most rapid identification of the signs of a crisis situation and to create appropriate conditions for its timely overcome to ensure recovery of the viability of individual enterprises, prevent the emergence of bankruptcy. With the author's view difficult to accept, however, appears to be a significant shortcoming of the replacement of the term "crisis management" with the term "crisis management". Bringing L.Ligonenko does not consider the economic relations arising in the enterprise in the implementation process of this management.

Thus, from our point of view, we can interpret the term "crisis management" as organized on a permanent basis the company's management considers a set of economic relations concerning the revealing signs of a crisis condition of the enterprise and its prevention.

1. Лігоненко Л. О. Антикризисное управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001.— 580 с.
2. Pererva P.G. Technology transfer [Text] / P.G.Pererva, G.Kocziszky, D.Szakaly, M.Somosi. — Veres-Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. — 668 p.
3. Ілляшенко С.М. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія / за ред. С.М. Ілляшенка. — Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2010. — 624 с.
4. Ілляшенко С.М. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / за ред. С. М. Ілляшенка. — Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2011. — 644 с.
5. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: монографія / за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шипуліної. - Суми: ТОВ "ДД "Папірус", 2012. - 458 с.
6. Перерва П.Г. Анализ финансового состояния предприятия / П. Г. Перерва, О.Н. Савенкова // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. — Харків : НТУ "ХПІ", 2002. — № 11-2. — С. 118-121.
7. Перерва П.Г. Экономика и управление инновационной деятельностью: учебник / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. — Харьков: НТУ «ХПИ», 2009. — 1203 с.
8. Перерва П. Г. Трудоустройство без проблем (искусство самомаркетинга) / П.Г. Перерва.- Х.: Фактор, 2009.- 480 с.
9. Перерва, П.Г. Моніторинг інноваційної діяльності: інтерпретація результатів / П.Г. Перерва, І.В. Гладенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2010. — №2. — С.108-116.
10. Перерва П.Г. Моделирование споживчої, виробничої, інтелектуальної та кадрової складових ресурсного потенціалу / П.Г. Перерва, О.П. Косенко, А.В. Косенко // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. — Харків : НТУ "ХПІ". — 2012. — № 51 (957). — С. 68-73.
11. Перерва П.Г. Исследование рынка промышленной продукции / П.Г.Перерва.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 96 с.
12. Перерва П.Г. Практический маркетинг / П.Г.Перерва.- Выпуск 1. Термины и определения / Справочник менеджера промышленного предприятия.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 96 с.
13. Перерва П.Г. Практический маркетинг / П.Г.Перерва.- Выпуск 2. Маркетинг на промышленном предприятии.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 80 с.
14. Перерва П.Г. Управление ассортиментом продукции / П.Г.Перерва.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 80 с.
15. Перерва П.Г. Управление сбытом промышленной продукции в системе маркетинга.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991.- 93 с.

PROBLEMS OF MACROECONOMIC POLICY

© L.I. Zhuravleva, 2017

The Russian economy also, as well as world economy, has faced a number of problems which require urgent solutions and answers to calls, both external, and internal character. Geopolitical risks, aging of the population, high inflationary expectations, low level of investments into economy, uncertainty in stability of long-term economic policy, a big share of shadow business, low efficiency of the state companies, slow growth of global economy, low demand from developing countries, instability of energy costs have an adverse effect on development of economy of a number of the countries. In modern economy there are two sectors - real and virtual on which sale of securities, and virtual extremely unstable is carried out. So, some experts predict falling of share indexes in the forthcoming years for 50% [1]. From here a conclusion about need of regulation of the financial market follows. Regulation of the financial market, is carried out in several directions and as those it is possible to call impact on rates of loan percent and control over inflation. Monetary policy in these directions is ambiguous. In many developed countries of a rate of loan percent are small, and in some countries even matter negative, however it doesn't promote high rates of economic growth and reduction of a public debt. It is also possible to note that low rates of percent depreciate savings of the population and the population to a banking system undermine confidence. We can observe the same restrictions also in the field of inflation control. The high rate of inflation doesn't promote growth of investments, low price level leads to reduction of a number of productions with the high level of expenses.

A number of the developed countries expand a share of financial sector and a services sector that is one of the main signs of post-industrial economy. The industrial sector which is especially exerting negative impact on the environment, these countries transfer to regions with the low level of development and the salary. In the conditions of an unstable geopolitical situation such way can lead to negative consequences as not a services sector and IT technologies are the branches providing population life. The way of a conclusion of the industry and agrarian sector to other countries is impossible both for Russia, and for Ukraine therefore as the main objective for the next years it is possible to call restructuring of economy and creation of hi-tech productions.

Experts of the IMF connect increase in rates of economic growth with effective macroeconomic policy. But in order that this policy has achieved goals, it has to be supplemented how it has been already told, with restructuring, growth of accumulation of the capital, labor productivity growth, decrease in level of corruption and administrative pressure upon business, improvement of quality of public institutes, optimization of the income and expenses of the state budget. At the same time, according to many authors, restructuring is insufficient for achievement of steady rates of economic growth, it has to be followed by long-term industrial policy. Such policy assumes formation of national innovative system, national planning, formation of large-scale projects with support of the state and low rates on the credits, purchase of the latest import equipment and new technologies for production modernization. National planning has to carry not only strategic, but also tactical character, coordinate plans of firms and departments, regions and municipalities.

Development of industrial production ensures national security of the country, and development of defensive science, technologies always acts as the engine of scientific and technical progress that once again demonstrates urgent need for development of effective industrial policy. Need of development of industrial sector is caused also by the fact that in the majority of the countries growth of value added in industrial sector and decrease in value added in a services sector is observed that doesn't correspond to the standard characteristics of post-industrial society [2,242].

For achievement of success it is necessary to try to obtain strengthening of relationship between the state and society, to develop institutes of civil society

1. Yershov M. *Mechanisms of growth of the Russian economy in the conditions of an aggravation of financial problems in the world//Economy Questions. 2016. No. 12. Page 5-25.*

2. *Post-industrialism. Experience of the critical analysis [An electronic resource]: monograph / V.I. Yakunin [etc.]. Electron. text data. M.: Scientific expert, 2012. 288 p. Access mode: <http://www.iprbookshop.ru/13272.html>. EBS "IPRbooks".*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В МІСТІ

©Аверкина М.Ф., 2017

Місто – це антропогенна система, створена суспільством, яка цілком детермінована природними й економічними законами, незалежними від волі та свідомості суспільства. Ресурси, які знаходяться у місті, потребують використання із мінімальним негативним впливом на його природне середовище, що, власне, і сприятиме економічному зростанню в ньому. На наше переконання, необхідно забезпечувати максимальну мінімізацію втрат ресурсів у процесі їхнього використання, прагнути до зміни структури споживання ресурсів, тобто до заміни невідновлювальних ресурсів відновлювальними, або хоча б до зменшення кількості споживання невідновлювальних ресурсів і сприяти якомога більшій заміні використання зовнішніх ресурсів внутрішніми. Тому, за сучасних умов, у містах України виникає необхідність формування інноваційного середовища з фахівцями, які швидко опановують нові технології в руслі забезпечення стійкого розвитку міст у довгостроковій перспективі.

Ідею про детермінацію розвитку інноваційних технологій концентрацією фахівців, які швидко опановують такі технології, відображено в теорії символічної економіки, представниками якої є Ш. Зукін [1], С. Леш, Д. Уррі й А. Скотт [2]. Відповідно до положень означеної теорії міста все більше поглинають ресурси, інноваційні технології, що призводить до формування груп професіоналів для вироблення нових продуктів. Наявність професіоналів зумовлюватиме підвищення рівня продуктивності використання соціо-еколого-економічних ресурсів, що посилюватиме його раціональність. На нашу думку, впровадження науково-технічних нововведень, сприятиме зниженню обсягів і темпів використання соціо-еколого-економічних ресурсів, мінімізації втрат у ході переміщення ресурсів у вигляді логістичних потоків, зменшенню негативного впливу на довкілля за рахунок зниження рівня викидів і скидів шкідливих речовин.

Варто наголосити на досить важливій ролі функціонування в містах, особливо великих, із високою часткою наукового потенціалу, бізнес-інкубаторів, технопарків, технополісів, а також індустріальних парків. Ефективність цих структур у місті посилить їхнє комплексне функціонування, оскільки бізнес-інкубатори призначені для розроблення старт-апів, технопарки □ для виробництва затвердженого наукового продукту, що пов'язане зі стимулюванням малого підприємництва, технополіси □ для виробництва інноваційного продукту та подальших наукових розробок, індустріальний парк □ для залучення великих компаній у руслі забезпечення повного циклу серійного виробництва інноваційного продукту.

Ініціативи міської ради зі сприяння розвитку таких організацій охоплюють:

- надання вільних приміщень територіальної громади для організації бізнес-інкубаторів, технопарків, технополісів, індустріальних парків;
- зацікавлення науковою діяльністю шляхом надання спеціальних премій для молодих науковців, грантів, спеціальних субсидій на патентування та захист авторських прав;
- залучення кращих студентів інженерних спеціальностей у діяльність бізнес-інкубаторів, технопарків;
- відкриття наукових кафе, в яких провідні науковці інформуватимуть про останні національні та світові інновації;
- організацію національних і міжнародних конкурсів новинок, що сприятиме активній взаємодії науковців, розробників, підприємств, інвесторів;
- стимулювання приваблення в місто нових компаній, які реалізовуватимуть наукові розробки, створюватимуть додаткові робочі місця, що позитивно впливатиме на розвиток економіки міста.

Проте, формування інноваційного середовища залежить від дієвої інноваційної політики в місті. Інноваційна політика міста полягає у розробленні напрямів упровадження та використання

нововведень у виробничій практиці підприємств, установ, організацій для забезпечення стійкого розвитку міста. Інноваційна політика міст та агломерацій □ це проекція напрямів змін у їхньому функціонуванні відповідно до тенденцій, детермінованих процесом глобалізації; кола інноваційних рішень; спектра інноваційних завдань, зумовлених типом сформованої місцевої стратегії; переліку відповідних умов для оперативної реалізації інновацій. Ефективна інноваційна політика міст залежить від рівня фінансування інноваційної діяльності, а особливо від інвестиційної привабливості.

Так, інвестиції зумовлюють зростання виробництва та кількості нових робочих місць; мають вплив на структурну перебудову економіки, оскільки пов'язані із переорієнтацією виробництва та формуванням нових міжгалузевих зв'язків діючих і створюваних підприємств та організацій, заснуванням високотехнологічних підприємств, виробництвом товарів експортного спрямування й імпортозамінних, упровадженням енергозберігаючих технологій у виробництво, підтриманням сфери енергозбереження у міському господарстві й упровадженням альтернативних джерел енергії, поліпшенням навколишнього природного середовища й екологічної ситуації, розвитком і модернізацією сфери житлово-комунального господарства, розвитком соціальної сфери міста.

Специфіка інвестицій у міське господарство окреслена не лише особливостями кожного з напрямів інвестиційних вкладень, але й пов'язана із суб'єктами інвестиційної діяльності, які, на відміну від інвестиційних переваг класичної інвестиційної діяльності, здійснювані здебільшого не окремими комерційними структурами (приватними інвесторами), а державними організаціями (за принципом бюджетного фінансування міською громадою) та на основі державно-приватного партнерства [3, с. 306].

Інвестиційна привабливість міст забезпечена наявністю [3, с. 310]:

- вигідного географічного розташування;
- певного об'єкта виробничих, земельних і складських площ із широко розвиненою системою комунікацій;
- транспортної інфраструктури (міжнародного аеропорту, магістральних і автомобільних залізниць, митних терміналів);
- висококваліфікованого кадрового та наукового потенціалу;
- розвиненої мережі фінансових установ і інформаційних систем;
- стабільної економічної, соціальної та політичної обстановки;
- інноваційного потенціалу сучасних галузей промисловості й інноваційної політики.

Забезпечення формування інноваційної привабливості залежить від діяльності місцевої влади, яка за активної взаємодії з іншими суб'єктами господарювання зобов'язана ініціювати формування якісно нових інституційних основ оновленої моделі розвитку інноваційного та інвестиційного середовища в місті. Варто відмітити, що виняткове значення надають регіональним фінансовим компаніям, благодійним фондам, венчурним і гарантійним фондам. Основна мета діяльності регіональних фінансових компаній □ це надання кредитів. У контексті використання інноваційних технологій, які потребують фінансових ресурсів, ідеться про потребу розроблення міською радою спеціальних програм, що спонукатимуть регіональні фінансові компанії надавати пільгове кредитування впровадження таких технологій; а також створення спеціальних умов (програми міської ради щодо додаткового фінансування із місцевих бюджетів, залучення до співробітництва) для благодійних, венчурних і гарантійних фондів для фінансування, інвестування впровадження новітніх технологій, розробок ноу-хау.

1. Zukin Sharon *Loft Living*. Rutgers University Press, 1989.

2. Lash S. *Economic of Signs and Space* / Lash S., Urri J. □ London, Sage, 1994.

3. *Менеджмент міського розвитку : [монографія] / за ред. О.В. Васильєва, Н.М. Богдан, К.А. Фісуна ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків: ХНАМГ, 2013. – 397 с.*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

© Александрова Т. В., 2017

В сучасному світі високої конкуренції підприємств все більше з'являється потреба в зниженні енерговитрат під час транспортування сировини і матеріалів, готової продукції. Внутрішній водний транспорт (річковий транспорт) – транспорт, який здійснює перевезення вантажів і пасажирів судами внутрішніми водними шляхами, як природними (річки, озера), так і штучними (канали, водосховища) є одним із таких видів транспорту, який при цьому є більш екологічним та захищає довкілля.

Розвиток транспортної мережі вимагав постійного вдосконалення рухомого складу, а це в свою чергу відображало науково-технічний потенціал України, зокрема, Півдня України[1]. Тому інтерес до даної проблематики з нашого боку викликаний, насамперед, тим фактом, що на Півдні України у другій половині XIX ст. бурхливо розвивалася видобувна промисловість, що у свою чергу зумовило швидке зростання міст, внутрішньої та зовнішньої торгівлі.

У багатьох країнах світу річковий транспорт вже займає важливе місце в транспортній системі, оскільки є найбільш дешевим і зручним видом транспорту, особливо для перевезень масових вантажів. Висока провізна спроможність, досить невисокі собівартість перевезень і витрати на організацію судноплавства є позитивними особливостями цього виду транспорту[2, с.87].

На сучасному етапі розвитку економіки України постає проблема оптимізації транспортних потоків і пошуку більш дешевого і перспективного виду транспорту, який був би здатний забезпечити скорочення транспортних витрат на одиницю експортної продукції, зниження енерговитрат та гарантувати захист довкілля. Показник енергоефективності внутрішнього водного транспорту у 10 разів перевищує автомобільні перевезення та у 5 разів – залізничні[3]. Таким може стати річковий транспорт, який є більш економічним та конкурентоздатним у порівнянні з іншими видами транспорту та який поки що в Україні не отримав належного розвитку, маючи при цьому очевидні потенційні економічні та конкурентні переваги.

Дунай, Дніпро та Південний Буг є головними судноплавними річками України, які мають вихід до Чорного моря, а Дунай і Дніпро належить до п'яти найбільших річок Європи. Однак, незважаючи на наявний потенціал, для розвитку транспортного сполучення за допомогою річкового транспорту в Україні ним перевозиться лише 0,5% товарів. Загальна довжина судноплавних річок в Україні становить 4 400 км. Традиційними у використанні є судноплавні шляхи Дніпра – 1,205 тис. км і його проток (Десни – 520 км і Прип'яті – 60 км), а також Дунаю – 160 км, Бугу – 155 км та інших так званих малих річок. Річковим транспортом України перевозяться вантажі Дніпром, Дунаєм, Чорним і Середземним морями із заходом у річкові порти Румунії, Німеччини, Угорщини та Австрії[4].

Вказуючи на ключових гравців на українському ринку перевезень річковим транспортом, варто вказати на тих, чий технологічний та фінансовий потенціал наразі формують експортний потенціал галузі. Мова йде про: Акціонерну судноплавну компанію (АСК) «Укррічфлот», ВАТ «Українське Дунайське пароплавство» (ВАТ «УДК»); ТОВ СП «НІБУЛОН» та KDM Shipping Public Ltd. (Кіпр), холдингову компанію судноплавного оператора ТОВ «Столична судноплавна компанія» (Київ). Посилюють позиції на ринку річкових перевезень ТОВ «Гермес-Трейдінг» та «УкрАгроКом», які нещодавно спільно побудували у м. Світловодськ зерновий термінал і починають будівництво власного флоту[5].

За наявності такого потенціалу для річкового транспорту, досвід інших європейських країн переконує, що в Україні слід активніше використовувати річкові перевезення по Дніпру і Дунаю. Адже, потенціал річкових вантажоперевезень сягає щонайменше 50 млн т/рік.

Для підвищення конкурентоспроможності річкового транспорту необхідно виконати низку заходів, зокрема:

- змінити принцип оплати зборів за проходження річковими суднами шлюзів, акваторій морських портів;
- розробити й прийняти галузеві транспортні стратегічні програми з метою збалансування розподілу вантажопотоків між авто, залізничним і річковим транспортом;
- ввести конкурентний підхід до тарифоутворення на залізничному транспорті;
- знизити збори за прохід суден під іноземними прапорами внутрішніми водними шляхами України.

Окреслимо вагомні складові експортного потенціалу річкового транспорту, які здатні впливати на його реалізацію:

- річкове господарство (внутрішні водні шляхи судноплавних річок та водосховищ, гідротехнічні споруди: шлюзи, дамби, канали, системи навігації, що створюють умови для безпеки судноплавства та інші інфраструктурні об'єкти);
- річкові порти та причали, обладнані засобами механізації;
- річковий флот (вантажні та пасажирські судна різного типу, технічний та спеціалізований флот);
- інша річкова інфраструктура(судноремонтні заводи, наукові та навчальні установи, органи державного управління тощо)[5].

Поряд з цим, існує низка факторів підприємств, що негативно впливають на транспортну систему в цілому, серед яких: застарілий рухомий склад різних видів транспорту, неефективна транспортна технологія, недоліки в управлінні та погана налагоджена система тощо.

Зважаючи на вищевикладене, можна сказати, для того, аби максимально ефективно розкрити і використовувати річковий потенціал України, і, відповідно, збільшити обсяги вантажних і пасажирських перевезень річкою з метою зниження енерговитрат та захисту довкілля, необхідно, в першу чергу, мати чіткий план дій, визначити на державному рівні конкретні цілі в короткостроковій і середньостроковій перспективі. Річковий транспорт є пріоритетним напрямком галузі, що передбачає розвиток транспорту як економічного та екологічно чистого виду. Це передбачає здійснювати за такими стратегічними напрямками:

1. розвиток судноплавства на внутрішніх водних шляхах України та забезпечення експлуатаційно-безпечного стану об'єктів воднотранспортної інфраструктури;
2. реалізація транзитного потенціалу внутрішніх водних шляхів;
3. нормативно-правове врегулювання та створення умов для пріоритетного розвитку внутрішнього водного транспорту, враховуючи переваги енергоефективності та екологічності порівняно з іншими видами транспорту.

1. Кривко І. М. *Розвиток річкового транспорту на Півдні України у другій половині XIX ст.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/20/20/kryvko.pdf

2. *Транспортне право України : [навч. посібник] / [Е. Демський, В. Гіжєвський, С. Демський, А. Мілошевич] ; за ред. В. Гіжєвського, Е. Демського. – К. : Юрінком Інтер, 2014. – 190 с.*

3. *Проект постанови КМУ «Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього водного транспорту на період 2014-2020 року» // Міністерство інфраструктури України – 25.04.2013 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.mtu.gov.ua/uk/alias_50/33386.html*

4. Гуржій Н.М. Городова А.В. Одинець Т.Є. *Річковий транспорт України: проблеми та перспективи розвитку* – Економіка і суспільство, Мукачівський державний університет, випуск 3/2016.

5. Кудирко Л.П., Троцян А.В., Смельянова О.Ю. *Експортний потенціал річкового транспорту в Україні* – Економічний простір №84, 2014.

БЛОКЧЕЙН-ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Архірейська Н.В., 2017

Блокчейн – це багатфункціональна і багаторівнева інформаційна технологія, призначена для надійного обліку різних активів. Потенційно ця технологія охоплює без винятку всі сфери економічної діяльності і має безліч галузей застосування. У їх числі: фінанси, економіка і грошові розрахунки. А також операції з матеріальними (реальна власність, нерухомість, автомобілі тощо) і нематеріальними (права голосування, ідеї, репутація, наміри, медичні дані, особиста інформація тощо) активами. Блокчейн створює нові можливості з пошуку, організації, оцінки, і передачі будь-яких дискретних одиниць. По суті, це нова організаційна парадигма для координації будь-якого виду людської діяльності.

Цілком ймовірно, що суспільство на сьогодні знаходиться на порозі блокчейн-революції. Ця революція почалась з появою нової економічної реальності в інтернеті – альтернативної валюти під назвою біткойн, що емітується і забезпечується не державою, а користувачами біткойн-мережі при автоматизованому досягненні консенсусу між ними. Але унікальність цієї валюти полягає в тому, що її користувачам не обов'язково довіряти один одному. Вбудовані в систему алгоритми саморегулювання запобігають будь-які зловмисні спроби обману. З технічної точки зору біткойни – це цифрові гроші, які обертаються в децентралізованій, пірінговій електронній платіжній системі, заснованій на публічно доступній книзі обліку.

На сьогоднішній день, найважливіший блокчейн - блокчейн біткойна. Створений Сатоши Накамото, він став найбільшим технологічним проривом, а безпека і база користувачів блокчейна біткойна не має рівних. На 28.12.2016, ринкова вартість біткойна становить 15 млрд. \$ (зростання 114% за рік), а за один день в мережі відбувається транзакцій на 180 млн. \$. Курс продажу біткойна на 23.04.2017 р. склав 1261,31 \$ або 33141,79 грн. Для порівняння: курс біткойна на 23.04.2016 р був лише 424 \$. І поки обсяги транзакцій, торгів і кількість угод в мережі біткойнів продовжують безперервно зростати, волатильність біткойнів падає [1].

З моменту виникнення біткойна в 2009 році у нього з'явився цілий ряд наслідувачів – альтернативних криптовалют, які використовують такий же підхід, але з деякими змінами і поліпшеннями. Важливо, що блокчейн-технологія здатна стати органічною економічною оболонкою мережі інтернет, яка обслуговує онлайн-платежі, децентралізований обмін, заробіток і витрачання токенів цінностей, отримання і передачу цифрових активів, а також випуск і виконання розумних контрактів. Як засіб децентралізації ця технологія може стати наступним фундаментальним проривом в інформаційних технологіях – після мейнфреймів, персональних комп'ютерів, інтернета, мобільних і соціальних мереж.

На сьогодні блокчейн-технологія перетворюється в потужну інновацію, здатну докорінно змінити більшість аспектів життя суспільства. Технологічні аспекти блокчейна можна поділити на три категорії:

Блокчейн 1.0. – це валюта. Криптовалюта застосовуються в різних додатках, що мають відношення до грошей, наприклад, системи переказів і цифрових платежів.

Блокчейн 2.0. – це контракти. Цілі класи економічних, ринкових і фінансових додатків, в основі яких лежить блокчейн, працюють з різними типами фінансових інструментів – з акціями, облігаціями, ф'ючерсами, заставними, правовими титулами, розумними активами і розумними контрактами.

Блокчейн 3.0. – це додатки, сфера застосування яких виходить за рамки грошових розрахунків, фінансів і ринків. Вони поширюються на сфери державного управління, охорони здоров'я, науки, освіти, культури і мистецтва [2].

Блокчейн-технологія може змінити не тільки все, що пов'язано з грошовими ринками, платежами, фінансовими послугами та економікою, а й всі інші індустрії і, більш того, майже всі сфери людської діяльності. Блокчейн – фундаментально нова парадигма, що дозволяє організувати діяльність з мінімальними зусиллями, більш ефективно і більш масштабно, ніж інші існуючі парадигми. Децентралізація як загальна модель може ефективно працювати в тому випадку, якщо існує гнучка загальна мережа, що дозволяє виконувати транзакції без посередників.

Блокчейн-технологія полегшує координацію всіх видів людської взаємодії, допомагає ефективно організувати спільну роботу і, ймовірно, готує підґрунтя для переведення людино-машинної взаємодії на новий рівень. Всі види людської діяльності можна в якійсь мірі координувати за допомогою блокчейн-технології або, як мінімум, перебудувати з використанням концепцій блокчейна. Організаційна модель блокчейн-технології більш ефективна з функціональної, практичної і кількісної точок зору. Оскільки блокчейн-технологія вимагає досягнення консенсусу, вона забезпечує значно більшу свободу, рівність і залучення, ніж існуючі системи. Таким чином, блокчейн – готове рішення, застосування якого дає різноманітні переваги, як кількісні, так і якісні.

Блокчейн-технологія на мікро рівні – це централізований загальнодоступний реєстр для обліку криптовалютних транзакцій. Блокчейн-технологія в узагальненому концептуальному рівні – це новий клас таких ідей, як інтернет, загальнодоступне сховище даних, високоточна система відстеження людської діяльності, революційна парадигма організації взаємодії, інструмент для забезпечення свободи і рівності, нова модель пошуку, передачі та координування будь-яких дискретних одиниць чого завгодно.

Незважаючи на всі потенційні обмеження зародження блокчейн-економіки, немає сумнівів в тому, що блокчейн – потужна технологія, яка викличе потужні зміни. Навіть якщо вся існуюча інфраструктура, створена для інфраструктури блокчейна, зникне (або втратить популярність), залишиться її спадщина. Економіка блокчейна дозволила зовсім по-новому побачити, як може функціонувати цивілізація. Навіть якщо не вірити в майбутнє біткойна як стабільної і довговічної криптовалюти та в розвиток блокчейн-технології, не можна заперечувати великі можливості децентралізованих моделей в цілому.

Децентралізація – це ідея, час якої настав. Інтернет настільки величезний і динамічний, що може сприяти розвитку децентралізованих моделей в самих різних галузях і з великим потенціалом, ніж коли-небудь. Централізовані моделі довго служили людству, сотні років тому вони були революційним засобом управління суспільством. Але технології пішли вперед, з'явився інтернет і багато інших інструментів, включаючи блокчейн, які дозволяють не тільки вперше охопити всі сім мільярдів жителів планети, а й забезпечити більш досконале координування суспільної взаємодії, прискорити прогрес і створити по-справжньому ефективне суспільство. Якщо це не вдасться сучасній блокчейн-індустрії, то неодмінно з'явиться щось ще більш ефективне. Можливо якісь технології доповнять блокчейн-індустрію. Але зараз блокчейн – це перше великомасштабне втілення моделі децентралізації, яке розповсюджується на новому, більш складному рівні людської діяльності.

1. *Обзор блокчейн-индустрии за 2016 год простым языком: [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://bitnovosti.com/2017/02/22/obzor-industrii-blockcheina-za-2016-god/>*

2. *Блокчейн: Схема новой экономики / Мелани Свон : [перевод с английского]. – М.: издательство «Олимп-Бизнес», 2017. – 240 с.*

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА РИНКОВУ КАПІТАЛІЗАЦІЮ. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

© Багацька К.В., 2017

Стрімкий розвиток нових технологій, глобальна комп'ютеризація та інформатизація суспільства поступово, але впевнено змінюють пріоритети і вподобання інвесторів на фондових ринках. Сировинні, ресурсні компанії та важка промисловість повільно послаблюють свої позиції в рейтингах найдорожчих компаній, поступаючись інформаційним, високотехнологічним та телекомунікаційним галузям.

Так, у рейтингу найдорожчих брендів світу 2015р., складеного американським виданням Forbes, серед 20-ти найдорожчих торгових марок десять місць посідають високотехнологічні, комунікаційні та інтернет-компанії (від найдорожчого у світі бренду Apple до замикаючого двадцятку відомого виробника процесорів Intel) [1]. Крім цього, компанії Apple, Google та Amazon вже декілька років входять до найвпливовіших світових брендів [2]. До рейтингу великих світових компаній за рівнем ринкової капіталізації TOP-500, складеному британською газетою Financial Times, за 2015 р. включено 16 компаній - виробників комп'ютерного забезпечення та послуг, 19 компаній – виробників високотехнологічного обладнання і 26 телекомунікаційних компаній [3]. Сукупна частка ринкової капіталізації цих компаній становила 11% від ринкової капіталізації 500найбільших компаній світу і ця частка є більшою, ніж у 2014 р. Тоді як сукупна частка ринкової капіталізації ресурсних компаній (нафтогазова і гірничодобувна промисловість) становить 8%, що значно менше, ніж у 2014 році. Проте за рівнем доходів (рейтинг Fortune Global 500 [4]) ресурсні компанії разом з виробниками авто і електроенергії впевнено протягом декількох років посідають лідируючі позиції порівняно з інформаційними, телекомунікаційними та високотехнологічними. Хоча компанія Apple в 2016 р. теж увійшла в десятку Fortune Global 500 на 3-тю позицію.

Щодо України, то зазначимо, що вітчизняна економіка, яка наразі потерпає від окупації, військових дій і значної корупції, ще не здійснила повноцінного переходу до постіндустріального вектору. І незважаючи на те, що станом на 2016 р. Україна посіла перше місце в Європі і входить до TOP-20 світу [5] за обсягом ІТ- аутсорсингу і розробки програмного забезпечення і обсяг експорту українського програмного забезпечення в 2015 р. досягнув 2,5 млрд.дол. США [5], на фондовому ринку України це ніяк не позначилося. Хоча, за даними PWC [6], з 2011 по 2015 рр. частка ІТ послуг у ВВП України зросла з 0,6% до 3,3%. До того ж, українські фахівці ІТ сфери працюють не лише у структурних підрозділах іноземних компаній, на ринку цих послуг впевнено розвиваються і вітчизняні компанії, але всі вони віддають перевагу формі організації приватної компанії перед акціонерною.

Крім того, в переліку 20 найбільших за ринковою капіталізацією компаній України, акції яких обертаються в Україні, окрім «Укртелекому» технологічні і інформаційні компанії відсутні. Також відсутні компанії з цих галузей у переліку українських компаній, що здійснили IPO протягом 2005-2016 рр. В переліку підприємств України, що здійснили вдале первинне розміщення акцій на закордонних фондових майданчиках протягом останніх 10 років переважають аграрні компанії і компанії харчової промисловості. Зазначимо, що на світовому фондовому ринку ці галузі вважаються галузями з середньою або ближчою до низької ринковою дохідністю акцій і низьким рівнем ризику. Лише одна компанія харчової галузі - Nestle входила до 15-ти найбільших за капіталізацією компаній в рейтингу TOP 500 2015 р. Тому, враховуючи значний природний потенціал до подальшого успішного розвитку аграрного сектору і харчової промисловості, вважаємо, що повноцінний перехід до постіндустріальної економіки в Україні можливий лише при створенні

сприятливих умов і дружнього середовища для подальшого успішного розвитку високотехнологічних галузей як вагомого драйвера ринкової вартості української економіки.

1. Баденхаузен К. Сколько стоят бренды Apple, Microsoft, Google, Facebook и других крупнейших компаний мира. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forbes.ru/kompanii-photogallery/288451-samye-dorogie-brendy-mira-2015-reiting-forbes?photo=20>

2. В рейтинг самых влиятельных мировых брендов попали новые участники. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.business-resurs.com.ua>

3. Щорічний рейтинг газети Financial Times. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ft.com/content/1fda5794-169f-11e5-b07f-00144feabdc0>.

4. Рейтинг Fortune Global 500. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Fortune_Global_500

5. Украина заняла первое место в Европе в отрасли IT-аутсорсинга 21/03/2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.unian.net/other/1296120-ukraina-zanyala-pervoe-mesto-v-evrope-v-otrasli-it-aoutsorsinga>

6. Беда И. Украинское IT в цифрах и фактах: мы на распутье, но знаем, куда двигаться дальше [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/columns/it-in-figures-2016/>

ШЕСТОЙ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ УКЛАД: НОВЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К РАБОТНИКУ

© Балабанова Г.Г., 2017

Анализ литературных источников свидетельствует о том, что в последнее время в рамках теории инновационного развития особую популярность приобрела концепция технологических укладов, являющаяся продолжением теории длинных волн Н. Д. Кондратьева. Технологический уклад имеет сложную внутреннюю структуру. В его основе лежит комплекс революционных инноваций, обеспечивающих количественный и качественный скачок в развитии производительных сил и служащих основой для новых прорывных технологий и соответствующих производств, присущих только данному укладу. Следует отметить, что производственный потенциал, материальные условия нового уклада являются следствием развития предыдущего, поскольку зарождаются в его недрах. Как показывает практика, между зарождающимся и действующим укладом начинается «жесткая» конкуренция за все виды ресурсов, поскольку новый уклад использует те же ресурсы, преобразуя их и встраивая в свой воспроизводственный контур.

Зарождающийся шестой технологический уклад сопровождается завершением перехода от неоклассической рыночной экономики к инновационной экономике. Одной из отличительных черт этого уклада являются новые подходы к оценке труда, его производительности.

Для первых пяти укладов характерно деление персонала на две категории: на работников умственного и физического труда. Последние могли приобрести необходимую сумму знаний не только в специализированных учебных заведениях, но и непосредственно на предприятии в ходе ученичества, от них требовалось в точности следовать инструкциям.

Рост производительности труда объяснялся механизацией и автоматизацией производства, ростом инвестиций в производство и научной организацией труда. Для оценки производительности труда использовались натуральные и стоимостные показатели. В последнее время приоритет отдавался стоимостным показателям, среди которых в последнее время выделялся EBITDA в расчете на одного работника. Этот показатель, по мнению западных экономистов, идеален, поскольку позволял не только оценить вклад каждого работника в создании добавленной стоимости, но и сопоставить производительность труда в разных компаниях и в разных странах, так как не учитывает налоговые выплаты, амортизационные отчисления, выплаты по кредитам и дивиденды акционерам (они разнятся по компаниям, странам).

Однако в условиях шестого технологического уклада, базирующегося на интеллектуализации, информатизации и инновациях, знания приобретут свойства товара, произойдет смещение акцентов: в процессе создания добавленной стоимости будет главенствовать уже не этап производства, а этап проектирования. Именно на этом этапе будет задействована большая часть основных ресурсов (придутся основные затраты) [1, с. 24].

Используемые показатели производительности труда в должной мере уже не смогут отразить вклад каждого сотрудника, поскольку помимо работников умственного труда появится «новый» тип работников. Это – «техники умственного труда» [2, с. 92], являющиеся одновременно носителями и умственного, и физического труда, обладающие суммой технических знаний, которые могут быть получены только в процессе обучения в высших учебных заведениях, и стремящиеся их постоянно пополнять. Поэтому нужен новый подход к организации труда этих работников. Анализ литературных источников показал, что новые показатели производительности труда будут носить не только количественный, но и качественный характер, поскольку будет учитывать индекс развития человеческого потенциала. Согласно информации OECD [1, с. 28] в 37 развитых странах с 2010 по 2014

г. увеличение индекса развития человеческого потенциала сопутствует росту производительности труда.

1. Куликов М.Ю., Хачатуров А.Е. Третья и четвертая промышленные революции как коренная смена подходов к труду // *Менеджмент в России и за рубежом*. – 2016. - № 4. – С. 20 - 31.
2. Друкер П.Ф., Макьярелло Дж. А. *Менеджмент*. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2010. – 704 с.

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УТВОРЕНЬ

©Балахонова О.В., 2017

Необхідним елементом системи управління, що забезпечує його безперервність, є планово-прогнозна діяльність, що включає розробку системи взаємопов'язаних планово-прогнозних документів. Розуміння важливості створення системи планово-прогнозних документів підтверджується прийняттям законів на державному та регіональному рівнях, що відображають цілі, завдання і зміст планово-прогнозної діяльності, і програм соціально-економічного розвитку регіонів України, а також розробкою середньострокових програм соціально-економічного розвитку регіонів України [1;3;4;5;7].

Середньострокова програма соціально-економічного розвитку регіону при сучасному стані системи планово-прогнозних документів відображає лише загальні контури і параметри його розвитку, але не несе активного робочого навантаження, так як слабо пов'язана з системою планування розвитку всієї території, малих міст і районів, які складають просторову структуру регіону України. Незавершеність системи планово-прогнозних документів, що порушує процес безперервності планування і знижує загальну ефективність системи управління, викликає необхідність розробки планово-прогнозних документів для рівня муніципальних утворень.

Такими документами, поряд з поточними плановими розробками, є довгострокова стратегія і середньострокова програма соціально-економічного розвитку муніципальних утворень, що визначають основні напрямки розвитку території в перспективі і її місце в загальному соціальному і господарському комплексі регіону України, а також конкретні заходи щодо реалізації цих напрямків в середньостроковій перспективі і соціально-економічні результати здійснення програмних заходів [6, с.238].

Головною метою розробки стратегії і середньострокової програми є відчутне зростання добробуту людей в перспективі за рахунок підвищення ефективності системи управління, здатної визначити перспективні точки зростання, забезпечити активізацію економічного розвитку і ефективне використання соціально-економічного потенціалу. Досягнення цієї мети пов'язане з вирішенням цілого ряду завдань.

Перше завдання пов'язане зі створенням конкурентоспроможної економіки і з її стійким розвитком в перспективі за рахунок ефективного використання соціально-економічного потенціалу території (земельних, природних і трудових ресурсів, виробничих потужностей), об'єктивної оцінки ємності ринку і врахування інтересів різних груп населення при визначенні напрямків розвитку економіки та соціальної сфери. Вирішення другого завдання вимагає інтенсивного включення соціально-економічного потенціалу міста (району) в інтеграційні процеси регіону України, держави. Третє, не менш важливе завдання, пов'язане з перетворенням розробки стратегії і середньострокової програми в початок формування реального, а не декларативного місцевого самоврядування, так як на порожньому місці це самоврядування народитися не може, воно може з'явитися лише на основі спільної справи. Розробка середньострокової програми з цієї точки зору і є тією спільною справою, яке в силу об'єктивної зацікавленості може стати реальною основою для усвідомлення людьми себе як єдиної спільноти, здатного визначити своє майбутнє [2].

Структура стратегії і її показники, перш за все, повинні відображати функції управління соціально-економічним розвитком на рівні муніципального утворення. Вона повинна бути включена в загальну систему планово-прогнозних документів, які розробляються на рівні регіону України на основі реалізації загальних принципів і єдиних методичних підходів до визначення системи показників і методики їх розрахунку. Розробка середньострокової програми повинна здійснюватися

з позицій довгострокової стратегії розвитку муніципального утворення, що відбиває інтереси всіх ключових суспільних структур муніципального утворення.

Необхідною вимогою до розробки стратегії і середньострокової програми розвитку муніципального утворення є широка гласність обговорення в процесі розробки. Це, в свою чергу, вимагає чіткого і конкретного визначення цілей і завдань стратегії і середньострокової програми соціально-економічного розвитку муніципального утворення, доступних розумінню тих, в чийх інтересах ведеться розробка цих документів. Головним методологічним принципом має бути системний підхід, який заснований на обліку органічного взаємозв'язку соціально-економічних і фінансових процесів.

Оцінка сучасного соціально-економічного потенціалу муніципального утворення. Розробка стратегії і середньострокової програми розвитку муніципального утворення включає детальне аналітичне дослідження динаміки і тенденцій зміни основних показників економічного і соціального розвитку, в числі яких: загальна характеристика економіко-географічного положення муніципального утворення; макроекономічні показники та динаміка їх зміни (обсяг промислового виробництва, обсяг виробництва сільськогосподарської продукції, інвестиції, обсяг роздрібного обороту, обсяг платних послуг, реальні грошові доходи населення), а також оцінка тенденцій розвитку.

Найважливішим напрямком аналізу соціально-економічного потенціалу муніципального утворення є дослідження демографічної ситуації, що виявляє вплив на можливості і потреби розвитку муніципального утворення. Аналіз демографічної ситуації включає оцінку наступних показників: середньорічної чисельності населення, статеві-вікової структури, народжуваності і смертності, природного приросту (збитку), дитячої смертності та її причин, механічного приросту (збитку), очікуваної тривалості життя.

В кінцевому підсумку інтегральним показником, який визначає загальну ефективність соціально-економічного розвитку муніципального утворення, є рівень і якість життя населення і зміна характеризують його показників в динаміці: середньодушові доходи населення, середньомісячна заробітна плата працюючих, зайнятість (загальний рівень зайнятості, вікова структура зайнятості, рівень зайнятості серед молоді), прожитковий мінімум, бюджетна забезпеченість, забезпеченість житлом, частка населення в оплаті житлово-комунальних послуг, доходи від особистого підсобного господарства, розміри соціальної допомоги (число одержувачів, середній розмір допомоги), стан навколишнього середовища (якість питної води та її відповідність нормативам, стан повітряного середовища).

Рівень і якість життя населення є відображенням фінансового стану підприємницького середовища муніципального утворення, її конкурентоспроможності та включеності в ринкові процеси, її впливу на формування бюджету муніципального утворення. Оцінка фінансового стану включає:

- результати фінансової діяльності підприємств (кількість рентабельних підприємств, величина і динаміка їх прибутку, кількість збиткових підприємств, величина і динаміка їх збитків, розміри дебіторської та кредиторської заборгованості, заборгованість по зарплаті);
- стан бюджету (загальні доходи бюджету, власні доходи бюджету, загальні витрати бюджету, динаміка і тенденції зміни бюджетних показників).

Аналіз розвитку економіки повинен відобразити структуру галузей національної економіки в динаміці, а також характеристику її галузей (обсяги виробництва в динаміці, рентабельність виробництва, чисельність зайнятих, інвестиції в розвиток, коефіцієнт використання виробничих потужностей, знос обладнання, забезпеченість сировиною).

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України // Урядовий кур'єр. – 2016. – № 75. – С. 4 – 5.
2. Про державні цільові програми : Закон України // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 75.
3. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України // Інвест-газета: нормативна база. – 27 грудня 2005 р. – № 52. – С. 4 – 6.

4. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» // Урядовий кур'єр. – 2015. - № 6. – С. 8.

5. Про Концепцію державної регіональної політики : Указ Президента України від 25.05.2001 року № 341/201. : [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>

6. Захарченко В.І. Наукові основи управління ринковою системою регіону : монографія / В.І. Захарченко, Т.К. Метіль, І.А. Топалова. – Одеса, Атлант, 2016. – 333 с.

7. Заходи щодо реалізації Концепції державної регіональної політики. Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.09.2001. – № 437.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ЛЮДСЬКИМ РЕСУРСОМ ПІДПРИЄМСТВА

©Барвінська Є.С., 2017

Серед проблем розвитку інноваційного середовища в Україні є відсутність у національній економічній політиці держави напрямів відтворення і розвитку якісного людського ресурсу, як одного із основних ресурсів розвитку української економіки. За час перехідного періоду із централізованої до ринкової системи економіки було значною мірою втрачено існуючу систему підготовки робітників та молодших фахівців навіть на фінансово незабезпеченій матеріальній базі училищ, технікумів, навчальних центрів підприємств. На даний час ряд негативних явищ, таких як російсько-українська війна, яка забирає життя, робить інвалідами тисячі українців, корупція, відсутність законності створюють умови для відтоку розумних, молодих і сильних робітників за пошуком кращого життя за кордон, знижується потенціал активного населення. Ці підстави посилюють необхідність напрацювання шляхів створення умов для розвитку необхідного людського ресурсу. За час втрачених можливостей розвитку національної економіки кількісно і якісно підготовленим людським ресурсом, наука про управління цим важливим ресурсом успішно розвивалась у країнах близького і далекого зарубіжжя.

Твердження одного із самих багатих бізнесменів Америки Сема Уолтона «Люди – ключ до успіху» було відповіддю на запитання «У чому секрет успішних організацій і менеджерів?». Безумовно, у теоріях і підходах науки з управління людським потенціалом знаходить своє відображення різноманітна національна культура, але спільними є напрями розвитку – перехід від управління людськими ресурсами до управління організаційною поведінкою. Ще на початку минулого століття групою американських дослідників під час Хоторнського експерименту було зроблено висновки про те, що група (колектив) не тільки виконує виробничі завдання, але і формує відповідні соціальні норми, правила спільної взаємодії, від яких значною мірою залежить продуктивність праці групи. Створення і підтримання умов для соціальної взаємодії групи в організації тривалий час було основним підходом для підвищення результативності конкретної соціально-економічної групи.

Інноваційні процеси, які охоплюють конкурентоспроможні організації, відбуваються шляхом організаційних змін, охоплюючи кожне робоче місце. При цьому аналізується і оцінюється функція кожного робочого місця, його відповідність новим умовам праці. Дотримання індивідуального підходу для оцінки функцій кожного робочого місця, планування нових вимог в процесі реалізації інновацій змінює зміст роботи, характер, умови праці і часто викликає незадоволення, опір або стрес виконавця. Успішні підприємства, які постійно працюють в інноваційному режимі, підхід з позицій управління людськими ресурсами, який полягає у організуванні та удосконаленні найму працівників, розробці системи винагород і трудових відносин, умов праці розширили свою управлінську діяльність шляхом прогнозування організаційної поведінки персоналу при проведенні організаційних змін. Чому людина поводитьсь так, а не по іншому у даній ситуації і при яких обставинах людина буде поводитись так, як би було потрібно для даної управлінської ситуації є складним завданням для розвитку науки про управління людиною у трудовому процесі.

Фред Лютенс стверджував, що організаційна поведінка розвиватиметься, як новий науковий напрям, який полягає у розумінні людської поведінки і прогнозуванні її в умовах інтенсивного розвитку організації. Концептуальна модель запропонована автором має вигляд:

$S - O - P - D$, де S - змінна величина, представляє ситуацію, визначену впливом чинників зовнішнього середовища, яке надзвичайно інтенсивно розвивається завдяки інформаційним технологіям та станом самої організації, O – змінна величина, яка є реакцією організації на

ситуацію створену зовнішнім середовищем, Π – змінна величина, що представляє організаційну поведінку, D – організаційна динаміка і результати взаємодії попередніх змінних [1].

Застосування системного підходу у сучасному менеджменті дозволяє моделювати зміну стану внутрішнього середовища організації під впливом чинників зовнішнього середовища, але стан, реакцію і поведінку одного із елементів системи «персоналу» складно. Тому у моделі організації, як системи, зв'язки між елементами системи взаємопов'язані, зміна стану одного із них викликає зміни у інших елементах. Саме тому персонал організації, який є найменш прогнозованим вимагає особливої уваги до управління ним.

Зміна підходу до управління людськими ресурсами значною мірою зумовлена новими вимогами зовнішнього середовища. Розвиток інформаційних технологій розкриває широкі можливості до швидкого реагування організації на потреби суспільства, міжнародного ринку, що і викликає необхідність реагування та формування нових вимог до розвитку організації, а саме людського ресурсу. Робітники отримують розширені повноваження, окрім виконання своїх виробничих завдань, участь у прийнятті управлінських рішень, стимулюється ініціативність, інноваційні рішення, доступ до інформації і при цьому зростає відповідальність кожного робітника на його робочому місці. У таких умовах задовольняються не тільки фізіологічні потреби людини, але і психологічні поваги, самовираження, самоудосконалення.

Успішні зарубіжні компанії, для яких процес інноваційних перетворень є безперервним і необхідність додаткових знань для виконання виробничих завдань на багатьох робочих місцях є обов'язковою, створюють власні навчальні організації. У таких організаціях навчають по новому сприймати виробничі завдання, зростають культурні цінності, персонал здійснює самооцінку своїх дій, активізується креативність, яка не тільки здатна унікально вирішувати проблеми, але сприймати невдачу, як спосіб виробляти майбутню креативність. У таких умовах змінюються взаємовідносини між працівниками, зростає емпатія один до одного у зв'язку з довгостроковою перспективою співпраці, усі суперечливі ситуації вирішуються шляхом порозуміння. Організація сприяє розвитку горизонтальних зв'язків у структурі управління, зменшуючи ієрархію управління. Важливим аспектом в управлінні людським ресурсом у таких компаніях є віра працівника у те, що його цілі в рамках цієї організації можуть бути реалізовані, у той час керівництво із повною довірою ставиться до персоналу, який здатний реалізувати цілі організації.

Відомий досвід американської транснаціональної компанії ІВМ із використання методу ротації персоналу, який проводиться 1 раз на 2 роки. Механізм ротації часто пов'язаний з розвитком широкої спеціалізації, в умовах постійного навчання персоналу. Часта зміна місця роботи допомагає більшості співробітників стати фахівцями широкого профілю, яких у компанії називаються «фіксерами» і, які часто залучаються для розв'язання складних виробничих ситуацій. Метод ротації персоналу також досліджується рядом українських вчених, впровадження якого на підприємствах вимагає значних фінансових витрат, на які небагато українських організацій можуть собі дозволити.

Особливої уваги в інноваційних підходах до управління людськими ресурсами і перетворення їх у людський капітал заслуговує мотивування працівників. Система мотивування у таких організаціях постійно оновлюється через необхідність відображення постійно змінюваних цілей організації у цілях мотивування. Управління організаційною поведінкою дозволяє прогнозувати ступінь мотивованості працівників при виконанні виробничих завдань за зміненими цілями організації. Як зазначає Д.Мерсер: «В ІВМ велика увага приділяється справедливому використанню стимулів. З цієї точки зору важлива оцінка праці і її обговорення, при цьому кожний робітник і менеджер приходять до згоди щодо майбутніх завдань. Це чесний і відкритий процес, завдяки якому демістифікується багато негативних аспектів стимулювання» [2].

Україна інвестиційно приваблива через близьке розміщення до Європи, відносно низьку вартість праці, інвестори зацікавлені у розвитку трудомісткого виробництва, інтелектуальних продуктів, але негативні вищевказані чинники, а також не сформоване відношення до працівників, як людського капіталу, буде створювати значні проблеми у розвитку промислових об'єктів. Складний і напрацьований роками у зарубіжних країнах підхід до перетворення найманого робітника у робітника зацікавленого і адаптованого до постійних організаційних змін, учасника

розробки і впровадження нових ідей, соціально захищеного є важливим завданням сучасного менеджменту в Україні. Деякі українські компанії підвищують кваліфікацію менеджерів шляхом проведення семінарів, шкіл з участю зарубіжних фахівців з управління персоналом, але значна частина населення для одержання кращого робочого місця здійснює навчання, перекваліфікацію, підвищення кваліфікації за свої кошти, що є складно в наших умовах.

1. Лютенс Ф. *Организационное поведение* / Фредерик Лютенс Пер.с англ.7-го изд.//М.:ИНФРА-М,1999.-XXVШ,592 с.

2. Мерсер Д. *ИВМ: управление в самой преуспевающей корпорации мира*/Дэвид Мерсер. Пер.с англ.. // М.:Прогресс,1991.-356 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КОМПАНІЇ

©Барибіна Я.О., 2017

В умовах формування креативної індустрії України керівникам компаній важливо усвідомити ключове значення побудови партнерських взаємостосунків з усіма цільовими аудиторіями. Проте це вимагає від чіткого розмежування функцій та налагодження взаємодії як з персоналом підприємства, так і з громадськістю. В цьому аспекті слід усвідомити нероздільність таких питань зовнішні та внутрішні комунікації. А отже є потреба у формуванні такої комунікаційної політики, яка б включала інтереси всіх користувачів інформації, всі цільові аудиторії.

Аналіз літератури свідчить про те, що переважна більшість науковців розглядають комунікації виключно з позицій маркетингу, дозволимо собі з цією думкою не погодитись. Оскільки, посилення внутрішніх комунікації є пріоритетними для крупних підприємств, холдингів, вони можуть налагодити роботу з центральним офісом. Правильна внутрішня комунікація, так чи інакше впливає на процес управління лояльністю персоналу.

Отже, мета комунікаційної політики повинна визначати правила інформаційного обміну та роботи з інформацією як всередині компанії, так і з зовнішніми групами зацікавлених осіб (ЗМІ, споживачі, інвестори та інші групи стейкхолдерів) для встановлення прозорих зв'язків на всіх рівнях за допомогою найбільш ефективних методів і практик з метою поширення виключно такої інформації про компанію та її діяльність, що відповідає дійсності. На рисунку 1. Представлено засоби та методи комунікацій, які застосовуються в практиці ПАТ «Миронівський хлібопродукт»

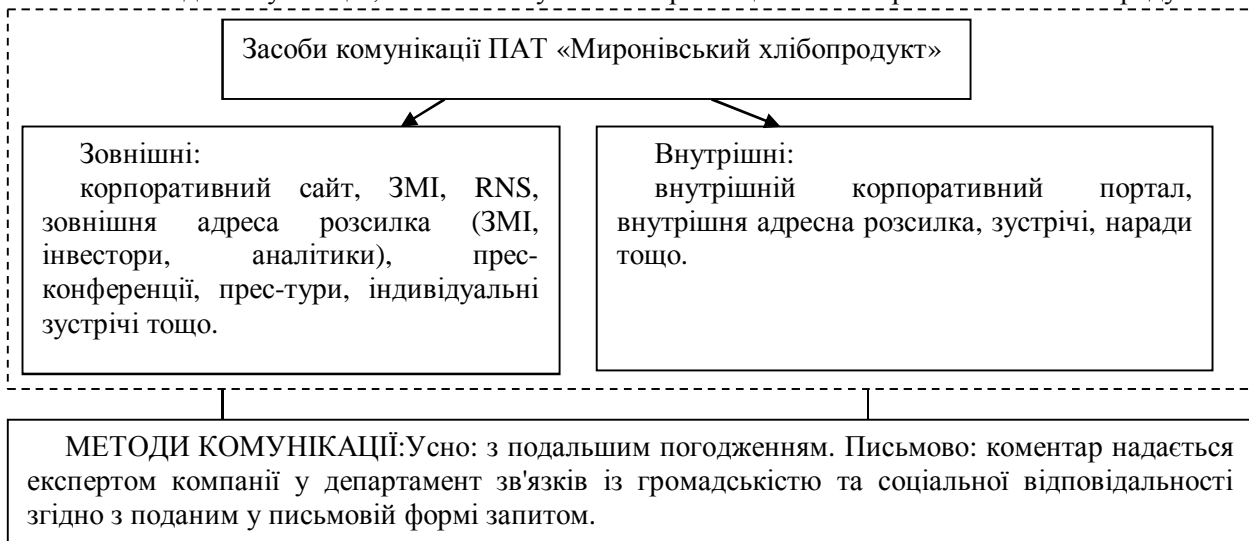

Рис.1. Засоби та методи комунікацій ПАТ «Миронівський хлібопродукт»

Щодо сфери застосування, то у процесі комунікації повинні брати участь усі зацікавлені в діяльності компанії сторони - представники як зовнішніх спільнот і груп (ЗМІ, інвестори, державні та недержавні органи і організації, наукові установи, вузи, споживачі і т.д.), так і внутрішніх (співробітники, профспілки). Головні принципи комунікацій - оперативність, інформативність, чіткість і достовірність поданої за запитом інформації.

За складних умов, в яких доводиться працювати підприємствам сьогодні, вважаємо за доцільне виокремити кризові комунікації. Тобто, у разі виникнення кризової ситуації передбачається оперативне на неї реагування на рівні вищого керівництва компанії з підключенням до виходу з неї всіх спікерів компанії, а також керівників відповідних департаментів.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

©Барчук В.П., Лакомий М.І.

Інноваційне середовище - комплекс різних умов інноваційної діяльності в країні та сукупність економічних суб'єктів, на яких покладено функцію реалізації інноваційного потенціалу конкретної держави і її територій. Стабільне функціонування економіки країни передбачає створення адекватного механізму забезпечення держави фінансами – формування її дохідної частини [2]. Задля досягнення необхідних результатів за принципово короткі терміни виділяють окремо інноваційну сферу. За своєю типологією та характеристикою вона є високоризиковою, та водночас найбільш ліквідною, якщо брати до уваги масштаби її дії. Першочергова проблема формування структурного інноваційного середовища - це період активної експлуатації природних ресурсів. Передусім країнами, національна інноваційна система в поєднанні з ефективними механізмами державного регулювання та підтримки, що є високорозвиненими .

Сучасна державна інноваційна політика – це сукупність науково-технічних, виробничих, управлінських, фінансово - побутових і інших заходів, пов'язаних із просуванням нової чи поліпшеної продукції на ринок збуту. Інноваційна політика в широкому розумінні поєднує науку, техніку, економіку, підприємництво та управління. Вона торкається всього соціально-економічного середовища, включаючи виробництво, банки, науково-технічні кадри, рівень науково-технічної грамотності населення держави [1].

Реалії економічного становища та науково – технічного розвитку оцінюють стан інноваційної діяльності в Україні, як такий, що не відповідає сучасному рівню розвитку інноваційних процесів в країнах, інноваційний розвиток яких є гарантом дохідної частини та основним напрямком економічної стратегії. Однією з найважливіших проблем інноваційного розвитку України в цілому є недостатній рівень фінансування науково-технічної і інноваційної діяльності зі сторони держави, включаючи сектор підприємництва як ланки виробництва. Структурні зміни, що відбуваються протягом останніх років в економіці України, характеризуються стрімкою втратою позицій галузями, які визначають науково-технічний прогрес.

Стабільне скорочення реальних обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної стратегії не є реальним підґрунтя для переходу до інноваційної моделі розвитку. Прикладом є те що реформування науково-технічного комплексу здійснюється непослідовно, без урахування загальновідомих чинників функціонування й розвитку науково- технічного потенціалу. Підґрунтям не спроможності формування адекватного інноваційного середовища є: відсутність дієвого механізму визначення національних інноваційних пріоритетів, відсутність відповідного фінансування фундаментальних наукових досліджень з боку держави, занепад військово-промислового комплексу та відповідного машинобудування, низький рівень реальних доходів населення, недосконалість податкової системи, недостатня розвиненість інфраструктури грошових ринків, що не сприяє інноваційній діяльності, відсутність дієвої стратегії інноваційного розвитку та побудови національної інноваційної системи [3]. Наступна передумова це те, що сучасний глобалізований світ, з одного боку, розвивається за рахунок обміну технологій та спільної участі у їх створенні, а з іншого – доволі вибірково обирає міру участі країн у цьому процесі. Попри ще не зовсім втрачений науковий потенціал, Україні відводиться переважно другорядна роль у реалізації міжнародних проектів по розробці сучасних технологій, а відтак науково-дослідні установи й надалі позбавлені фінансових ресурсів, необхідних для їх повноцінного розвитку. Водночас, іноземні інвестори доволі активно імпортують застарілі технології, тим самим не лише створюючи ілюзію інноваційного розвитку українських підприємств, а і прирікаючи їх на подальше

відставання від світових конкурентів. Інвестори розміщують тимчасово вільні активи там, де найкращий інвестиційний клімат. Через спекулятивність і тінізованість української економіки основна маса інвестицій спрямовується у сфери діяльності з найвищою швидкістю обігу капіталу або у придбання діючих прибуткових чи потенційно прибуткових підприємств; натомість мізерними є інвестиції у розробку інноваційних продуктів і технологій [4].

Досить специфічною та структурно обґрунтованою формою фінансування інноваційних процесів є державне стимулювання інновацій пільговим оподаткуванням. Державне стимулювання інновацій пільговим оподаткуванням науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та інноваціями без впровадження дієвих стимулів для інвестиційної діяльності (точніше – повного виведення інвестицій з-під оподаткування) спричиняє припинення розриву між наукою і виробництвом, марнування державних коштів. Така схема є менш ефективною для запровадження інноваційної моделі розвитку, аніж надання податкових пільг для інвестиційної діяльності без пільгового стимулювання інновацій [5]. Оцінка вартості інтелектуальних благ відбувається на деформованому ринку, відокремлено від потенційного економічного ефекту впровадження інновації. Це не стимулює вдосконалення виробництва інтелектуального продукту – основи інновацій

Україна володіє незначним потенціалом щодо перебудови економіки на інноваційний лад. Перепоною цьому є не тільки фінансова недостатність, але й лобювання інтересів окремих суб'єктів.

Проте в період інтеграції у європейське співтовариство, Україна має можливість перебудувати дану структуру, оскільки сам процес буде здійснюватися не на емпіричних догадках, а на практичному досвіді. При цьому основні зусилля держави мають бути спрямовані на узгодження інтересів споживачів і виробників, найманих працівників і роботодавців, підприємств і галузей, держави та суспільства, а інноваційно-інвестиційна модель розвитку національної економіки має стати наріжним каменем державної політики, оскільки передбачає поступову, докорінну перебудову системи взаємовідносин між економічними суб'єктами й техніко-технологічне оновлення ресурсного потенціалу виробничої сфери. Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому зростанню ресурсного потенціалу української економіки, зміцненню національної безпеки, підвищенню рівня та якості життя населення України.

1. *Методологічні проблеми реалізації інноваційної складової в інвестиціях*// Кравчун О.С. *Методологічні проблеми реалізації інноваційної складової в інвестиціях*/ [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12KOSISI.pdf>

2. *Особливості розвитку інноваційного середовища в Україні в умовах глобальної конкуренції* Р.С. Білик // *Особливості розвитку інноваційного середовища в Україні в умовах глобальної конкуренції: Вісник Дніпропетровського університету. Серія «МЕНЕДЖМЕНТ ІННОВАЦІЙ»*, 2015. Випуск 4 С.27-34

3. *Проблеми інноваційного розвитку економіки в Україні* І. Федорчук // *Проблеми інноваційного розвитку економіки в Україні*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2351/1/innovaciinui_rozvitok.pdf

4. Мельниченко О.А. *Інноваційний розвиток національної економіки: виклики для держави, бізнесу та населення* [Електронний ресурс] / О.А. Мельниченко // *Державне будівництво*. – 2012. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbiara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/02.pdf>

5. Амоша О.І. *Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення*/ О.І. Амоша // *Економіст*. – 2008. – № 6. – С. 28–34.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ФОРМУВАННЯ НОВИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ У ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

Формування кордону ЄС з Україною вимагає створення стратегій використання можливостей розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів із прикордонними територіями сусідніх країн. Сьогодні транскордонне співробітництво є чинником стабільності в Європі, ефективним економічним важелем та додатковим інструментом для досягнення порозуміння між народами, розвитку добросусідських відносин між державами. Для прикордонних територій є своя специфіка розвитку, яка проявляється у розширенні конкурентного середовища у транскордонний простір. А саме, конкурентне середовище на прикордонних територіях формується під впливом міжрегіональних та транскордонних ринків. Прикордонне розташування регіону, сусідство з більш розвинутими з економічного погляду регіонами, які формують попит на трудові ресурси з кращою пропозицією умов праці та заробітку, може бути важливим чинником у формуванні прикордонного ринку праці. Тому дослідження ринків праці у прикордонних регіонах і їх структурних змін в економіці є актуальним завданням наукових досліджень. Це дозволить визначити існуючий стан економічного розвитку регіону, його інвестиційну привабливість, створення нових робочих місць, а також економічну і соціальну ефективність регіону. Україна, уклавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, отримала низку зобов'язань, які мають бути у повній мірі відображені у пріоритетах соціально-економічного розвитку країни і зокрема енергетики України. Принциповий вибір України в частині повноцінної інтеграції до співтовариства європейських націй зумовлює і необхідність зміни підходів до формування Україною енергетичної політики, яка має відповідати принципам і практиці ЄС.

Для аналізу структурних зрушень і визначення пріоритетності галузі енергетики необхідно провести аналіз показників, що відповідатимуть за розвиток галузі

На сьогоднішній день в галузі енергетики у прикордонних регіонах Західної України працює 95 підприємств. Трійку лідерів очолює Львівська область, де локалізовано близько 40% всіх паливно-енергетичних підприємств, 20% – у Івано-Франківській, 15% – у Рівненській. [2]

Аналіз ситуації на ринку праці в паливно-енергетичному комплексі показав, що частка працівників, які зайняті у галузі постачання електроенергії, газу і пари у Західному регіоні зростає при одночасному зменшенні кількості працівників. Так, за даними офіційної статистики у 2013 році 77 тис. осіб були працевлаштовані в галузі енергетики, в той час як у 2014 році їх чисельність зменшилась до 74,5 тис. осіб та – до 72 тис. осіб у 2015 році. Водночас частка працевлаштованих в енергетиці зросла на 1,2% у 2015 році в порівнянні до 2013 року. Це свідчить про наявність досить суттєвих структурних змін на ринку праці промисловості Західного регіону і України загалом, які спричинені зростанням, з однієї сторони, продуктивності праці, а з іншої, ліквідацією малоефективних промислових підприємств. Станом на 2015 рік найвища частка працевлаштованих в галузі енергетики припадає на Львівську (21,1%), Хмельницьку (19%), Рівненську (18,6%) області (рис.1)

На сьогоднішній день перед економікою стоїть завдання не лише використання наявного технічного потенціалу і ресурсів, а вкладання коштів у модернізацію обладнання та розвиток нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії.

За даними Форсайт економіки України за середньостроковим прогнозом до 2020 року частка продукції сектору енергетики в загальному ВВП може займати 7%, а за довгостроковим до 2030 року, розвиваючи альтернативні та відновлювані джерела енергії, – досягнути 11%.

Основний показник, який свідчить про модернізацію енергетичної галузі є капітальні інвестиції. Аналіз значень даного показника показав, що найвища частка капітальних інвестицій в галузі енергетики припадає на Львівську область, приблизно 44% від усіх регіонів Західної України. (Рис2)

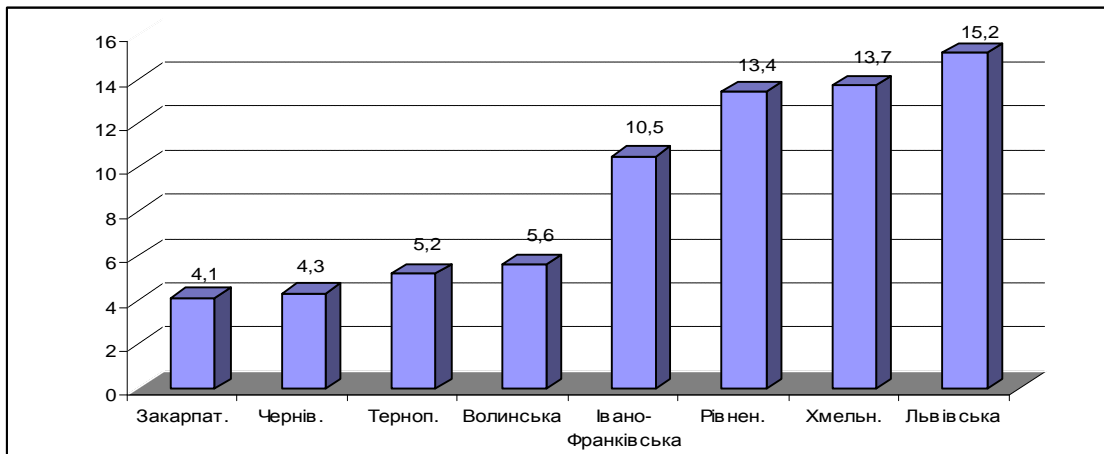

Рис 1. Кількість працівників зайнятих у галузі постачання електроенергії, газу і пари в розрізі областей Західного регіону України у 2015 році, тис. осіб

Складено автором за даними: [1]

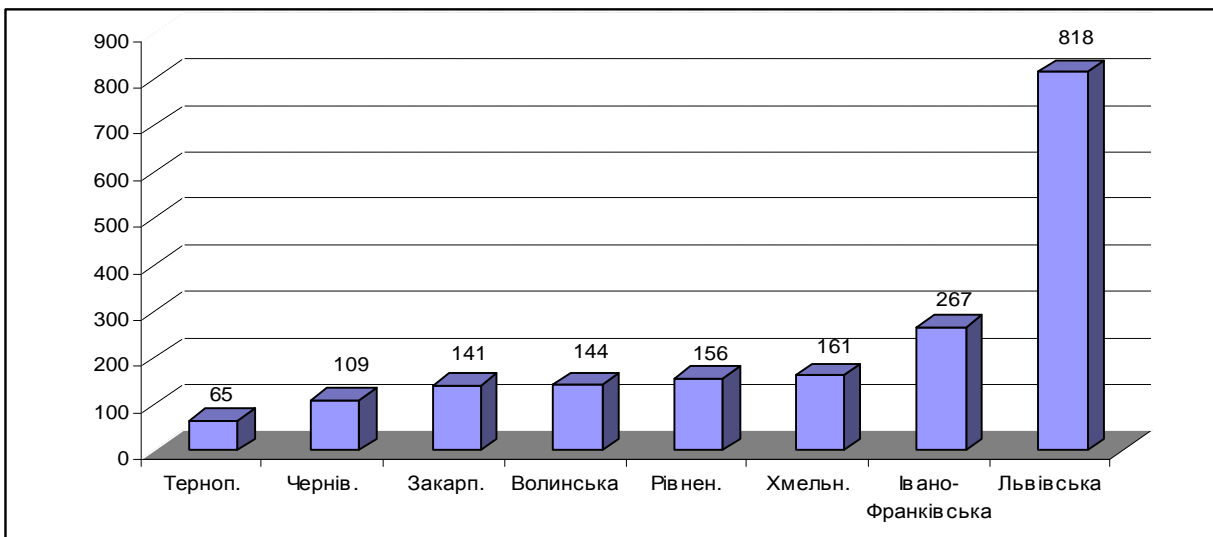

Рис2. Капітальні інвестиції в галузі енергетики в розрізі областей Західного регіону у 2015 році, млн. грн.

Складено автором за даними: [1]

Наявність значних капітальних інвестицій у Львівській області дозволяє припустити тезу про активне залучення коштів у розвиток альтернативних джерел одержання енергії. Так зокрема у Львівській області організовано діє «Кластер енергоефективності та відновлювальної енергетики Львівщини», діяльністю якого направи відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) та способи енергоощадності та енергоефективності для санаторіїв, готелів, віл, агро-осель.

Дана галузь на сьогоднішній день є у занедбаному стані та потребує реформування, проте вона є потужним драйвером для виходу економіки України економічної кризи та наближеного соціально-економічного розвитку до євроінтеграції. Перспектива загальнонаціональної енергосистеми все ж за відновлювальними і невичерпними джерелами енергії, які б вартісні вони не були. Це уже зрозуміли в усіх розвинутих країнах і починають розуміти в Україні.

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Пропозиції для енергозбереження та ВДЕ. Кластер енергоефективності та відновлювальної енергетики Львівщини. [Електронний ресурс]

КООПЕРАТИВ, ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

© Беженар І.М., Малік Л.М. 2017

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи в Україні можуть стати важливою інституцією суспільства, оскільки покликані забезпечити своїх членів тими ж товарами та (або) послугами, що і приватний підприємець, але на вигідніших для них умовах [Помилка! Джерело посилання не знайдено., с. 13-14]. Фундаментом інноваційної економіки є інноваційна інфраструктура. Кооперативи через надання консультацій є складовими інноваційної інфраструктури. Не дивлячись на тривалий період існування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на території України, вони як сукупність перебувають у зародковому стані.

Із зареєстровано 26043 кооперативів усіх видів: 2319 – виробничі (сільськогосподарські виробничі – 993), 17750 – обслуговуючі, 736 – споживчих. За оперативними даними структурних підрозділів агропромислового розвитку облдержадміністрацій кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні станом на 01.01.2017 складає 1097 одиниць. Протягом 2010 – 2016 рр. їх кількість зросла на 448 одиниць. Із загальної кількості зареєстрованих СОК реально здійснюють господарську діяльність лише 589 одиниці [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

У 2016 р. було проведено анкетне опитування 17 СОК з різних областей країни, що були створені у 2010-2015 рр., (2004 р. – 1 кооператив).

Як правило засновниками СОК виступають 3-5 фізичних осіб.

Чотири з опитаних СОК займаються вирощуванням овочів-фруктів, 12 – виробництвом молока, 1 – зерновий, 1 – тваринницький, 4 – інша діяльність.

Дванадцять з опитаних кооперативів (70,6%) отримували підтримку проектів міжнародної технічної допомоги при створенні, а один – бізнес-компанії.

У 2016 році налічувалося 2846 всього членів кооперативів, із них 2810 – фізичні особи та 36 – юридичні. Кількість членів: найменша – 19 осіб, найбільша – 1470. Участь юридичних осіб у діяльності більшості кооперативів є незначною : 1 кооператив налічує серед членів 18 юридичних осіб, ще один - 6 юридичних осіб, а у решти вони або відсутні, або налічують серед членів 1-2 юридичні особи.

Кількість постійних найманих працівників станом на 1 січня 2016 року на один кооператив не перевищувала 6 осіб, за винятком одного (107 осіб), загалом 148 осіб – постійні наймані працівники.

Залучення працівників до виконання робіт за цивільно-правовими угодами відбувалося у 2 кооперативах. Загальна кількість таких працівників склала 115 осіб, вони в основному залучалися, як сезонні робітники у період збирання врожаю.

Загальна вартість послуг, наданих кооперативами у 2015 році: 8–829 тис. грн., але тільки у 4 кооперативах ця сума перевищує 50 тис грн.

Забезпечення СОК приміщенням: куплене за кошти СОК – 1, орендоване – 7, приміщення є пайовим внеском – 2, 7 з опитаних кооперативів – не мають окремого приміщення, тобто не використовують приміщення для власної діяльності.

Сім з опитаних кооперативів не мають у своєму розпорядженні жодного комп'ютера. Принтери є у 9, сканери – у 7, копіювальні апарати – у 6 кооперативах. Тільки один кооператив має у своєму розпорядженні 9 комп'ютерів, 16 ноутбуків, 40 планшетів. Підключення до мережі Інтернет є у 8 СОК з 17 опитаних, тобто у 47%.

У двох кооперативах 100 % фахівців пройшли навчання у 2015 році, з інших кооперативів пройшло навчання 138 осіб. Вартість навчання фахівців СОК оплачувала в основному проекти міжнародної технічної допомоги. Організовує самостійно навчання своїх членів – 12 СОК.

Про результати своєї діяльності СОК інформує своїх членів на загальних зборах – 16. Лише 2 кооперативи публікує звіт про свою діяльність в Інтернеті через інтернет сторінку.

На запитання хто є головним постачальником інформації для СОК: для 10 – дорадча служба, 6 – працівники самі шукають інформацію з різних джерел, 9 – проекти міжнародної технічної допомоги, 6 – кооперативне об'єднання, лише для 2 – Інтернет. Лише один кооператив з опитаних має окрему людину, яка відповідає за збір інформації. Чи обмінюються СОК інформацією з іншими СОК: тільки на загальних зборах – 7, в рамках кооперативного об'єднання – 3, самі організують обмін інформацією – 9 кооперативів. Тільки 4 кооперативи із 17 опитаних передплачують газети і журнали.

Щодо координації діяльності, то 14 СОК постійно запрошують на свої загальні збори жителів села; 5 СОК – зверталися за допомогою до науковців; науковці пропонували свої послуги – 4 СОК.

Програми автоматизованого бухгалтерського обліку використовують п'ять з опитаних СОК. Інші управлінські комп'ютерні програми в діяльності СОК використовують лише два кооперативи. Вони ж мають власний сайт. Троє з опитаних кооперативів мають власну сторінку в соціальних мережах. Готові передбачити кошти на купівлю інформації – 6 із опитаних кооперативів.

Важливим було питання про те, яка інформація для СОК має найвищу цінність. З одержаних відповідей, можна зробити висновок, що тільки 10 із 17 опитаних кооперативів цікавляться ринками збуту; 7 – питаннями нових технологій та питаннями управління. Податкові та питання бухгалтерського обліку зацікавили представників двох кооперативів. Не знайшли інтересу у кооперативах питання соціальної відповідальності бізнесу.

Висновок. Феномен сільськогосподарської кооперації полягає в тому, що вона має подвійну природу. З одного боку, це економічна структура – підприємство, що виконує певні бізнесові функції, керуючись економічними інтересами своїх клієнтів-власників. З іншого кооператив – це соціальне утворення, де ті, хто кооперуються, знаходять собі соціальний захист, разом задовольняючи свої економічні інтереси. Дослідження засвідчують, що більшість теперішніх сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів поки що неспроможні стати рушійною силою сільської економіки. Зважаючи на ту роль, яку виконують аналогічні кооперативи у економіках інших країн, на необхідність активізації підприємництва у сільській місцевості України, постає необхідність формулювання нової вітчизняної парадигми розвитку таких кооперативів.

1. Гелей С.Д. *Теорія та історія кооперації: Підручник.* / С.Д. Гелей, Р.Я. Пастушенко – К.: Знання, 2006. – 513 с.

2. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс].* – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

3. *Стратегічні напрями розвитку підприємництва і кооперації в сільському господарстві на період до 2020 року* / [Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, В.М. Заяць та ін.] ; за ред. М.Й. Маліка. – К. : ННН ІАЕ, 2013. – 50 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ АГЕНТІВ

© Белей О.І., 2017

Для сучасних систем освіти, торгівлі, сфери обслуговування та інших соціально-економічних агентів є характерною мережева топологія з кластерною структурою. Під мережевий системою з кластерною структурою (s) ми розуміємо сукупність однорідних об'єктів O_i з нумерацією згрупованих в M кластерів (з нумерацією m) і об'єднаних в організаційне ціле для виконання заданих цілей і вимог, які визначаються єдиним керуючим центром. Різноманітність варіантів S_s кластерно-мережевої множини об'єктів O_i , призводить до різного ступеня виконання кожним варіантом системи заданих цілей і вимог. Вибір оптимального варіанту s^* пов'язаний з урахуванням ряду проблем, які характеризують особливості формування ефективної мережевої системи з кластерною структурою: топологічні, оціночні, трансформаційні.

Топологія системи s являє собою комбінацію мережевих особливостей зв'язків між об'єктами та керуючим центром, а також враховує кластерне впорядкування об'єктів. При цьому центральні зв'язки вважатимуться сильнішими за міжоб'єктні.

Ступінь виконання заданих цілей і вимог кожного об'єкту O_i , характеризується вектором показників ефективності та оцінюється керуючим центром в рамках інформаційно-моніторингового середовища мережевої системи. Крім того рівень ефективності враховується керуючим центром при розподілі інтегрального ресурсу R . На основі значень показників ефективності формується інтегральна оцінка соціально-економічного агента O_i :

Величина інтегральної оцінки використовується нами для розбиття всієї сукупності об'єктів O_i ( ) на M кластерів. Кластерний впорядкування об'єктів здійснюється таким чином, що функціонування об'єктів $(m-1)$ -го кластера є більш ефективним, ніж m -го, (рис. 1).

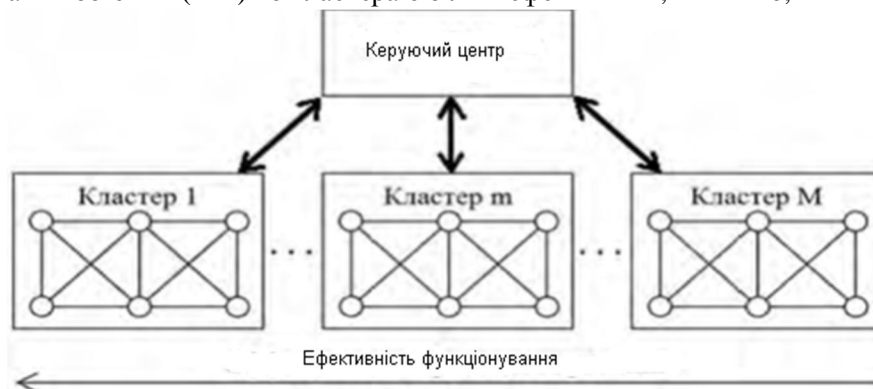

Рис. 1. Топологія соціально-економічних агентів з кластерною структурою

Після впорядкування об'єктів за величиною інтегральної оцінки і їх подальшою кластерною структурізацією створюються передумови для оптимізації структурної ефективності системи. Підвищення структурної ефективності досягається шляхом трансформації множини об'єктів O_i (в іншу множину об'єктів O_{i1} (де $I_1 < I$. При такій трансформації здійснюється злиття деяких об'єктів, що мають низьку інтегральну оцінку, з об'єктами, що мають високу інтегральну оцінку, для підвищення рівня нижньої оцінки.

Наше завдання зводиться до редукції мережевої структури з метою вирівнювання ефективності діяльності соціально-економічних агентів O_i (таким чином, щоб підвищити рівень нижньої оцінки , при цьому не сильно знизивши загальний рівень оцінок.

Для вирішення цього завдання нами запропоновано інтеграційний механізм: в кластерах нижнього рівня виділяється деяка підмножина об'єктів O_t ($t = \overline{1, T}$) з низькими інтегральними оцінками Y_t ($t = \overline{1, T}$), які можуть бути поглинені об'єктами-лідерами O_l ($l = \overline{1, L}$) з високим рівнем інтегральної оцінки Y_l ($l = \overline{1, L}$), $L = T$, $Y_l \gg Y_t$. Новий об'єкт, що з'явився в результаті об'єднання, характеризується інтегральною оцінкою $Y_{lt} = f(Y_l, Y_t) < Y_l$ ($l = \overline{1, L}, t = \overline{1, T}$). Формула отримання інтегральної оцінки нового об'єкту, наприклад, може мати наступний вигляд: $Y_{lt} = c_1 Y_l + c_2 Y_t$, $c_1 + c_2 = 1$, $c_1, c_2 \geq 1$.

Цей механізм трансформується в оптимізаційну постановку: необхідно забезпечити таке поглинання кожним з об'єктів O_l одного з об'єктів O_t , щоб підвищити рівень нижньої оцінки при сумарному зниженні рівня інтегральної оцінки об'єктів-лідерів Y_l^M було мінімальним. Такій постановці відповідає бікритеріальна оптимізаційна модель з булевими змінними:

$$x_{lt} = \begin{cases} 1, \text{ якщо об'єкт } O_l \text{ поглинає об'єкт } O_t \\ 0, \text{ в протилежному випадку,} \end{cases} \quad (1)$$

цільовими функціями:

$$\sum_{l=1}^L \sum_{t=1}^T (Y_l - Y_{lt} x_{lt}) \rightarrow \min \quad (2)$$

$$\min_{1 \leq l \leq L} \sum_{t=1}^T Y_{lt} x_{lt} \rightarrow \max \quad (3)$$

та обмеженнями:

$$\sum_{l=1}^L x_{lt} = 1, t = \overline{1, T}, \sum_{t=1}^T x_{lt} = 1, l = \overline{1, L}, x_{lt} \in \{0, 1\} \quad (4)$$

Слід зазначити, що оскільки оцінки Y_l в рамках даної моделі є константами, а не змінними величинами, цільова функція (2) може бути переписана наступним чином:

$$\sum_{l=1}^L \sum_{t=1}^T Y_{lt} x_{lt} \rightarrow \max \quad (5)$$

Для продовження інтеграційного процесу в рамках скороченої мережі з кількістю об'єктів $I_1 = I - T$ виділяється нова група об'єктів-лідерів O_{l_1} ($l_1 = \overline{1, L_1}$) і формується нова множина об'єктів O_{t_1} ($t_1 = \overline{1, T_1}$), цільові функції ефективності діяльності соціально-економічних агентів вирішується знову. При продовженні процедури редукції мережі соціально-економічних агентів можливий варіант поглинання об'єктом-лідером декількох соціально-економічних агентів з низьким рівнем ефективності.

Розгляд двох цільових функцій у нашій задачі можна пояснити наступним чином. По-перше, критерій (5) спрямований на злиття гірших об'єктів з множини O_l ($l = \overline{1, L}$) з гіршими об'єктами з множини O_t ($t = \overline{1, T}$). А критерій (3), навпаки, орієнтований на злиття гірших об'єктів з множини O_t ($t = \overline{1, T}$) з кращими об'єктами з множини O_l ($l = \overline{1, L}$). Введення двох критеріїв дозволить знайти компромісний вибір та вирішення проблеми. По-друге, рішенням бікритеріального завдання є множиною ефективних точок, серед яких експерт може вибрати найбільш прийнятне з точки зору практичної реалізації рішення про об'єднання об'єктів.

Завданням запропонованої моделі оптимізації структурної ефективності соціально-економічних агентів зводиться до дискретної бікритеріальної оптимізації з лінійними обмеженнями. Її можна умовно віднести до класу багатокритеріальних задач про призначення, з тією особливістю, що один з критеріїв якості призначення є нелінійною функцією.

У нашому випадку ефективні рішення не можуть бути еквівалентні один одному, тому для вирішення поставленої багатокритеріальних задач необхідно додаткове вивчення ефективних рішень. Для цього нами було сформульовано деякі критерії і побудовано оптимізаційні функції з певними обмеженнями. Запропонований нами підхід зводиться до намагання об'єднати критерії в один узагальнений скалярний критерій, оптимізація якого призведе до оптимального рішення задачі в цілому.

В подальших дослідженнях для розв'язку поставленої задачі ми використаємо методику нейромережевого моделювання, а саме – генетичні алгоритми. Цей підхід дозволить оптимізувати поглинання одних соціально-економічних агентів іншими, а також можливість оптимізації їх структурної перебудови в сучасних умовах інформаційно-комунікаційної економіки.

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ: МОЖЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

© Беновська Л.Я., 2017

В умовах проведення бюджетної децентралізації та перенесення відповідальності за ефективне використання власного економічного потенціалу на базовий рівень важливим завданням є посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів, що насамперед пов'язано з вдосконаленням механізмів формування та використання їх бюджетів розвитку. Нажаль, в Україні склалась ситуація, коли бюджетні кошти хоч і є невід'ємною частиною загальних інвестиційних ресурсів системи суспільного відтворення, однак їх обсяги є вкрай мізерними. Існує постійна тенденція зниження частки капітальних інвестицій з місцевих бюджетів у загальному обсязі інвестицій - з 4,6% у 2008 р. до 3,4 % у 2015 р.

Законодавчі зміни щодо джерел наповнення бюджетів розвитку місцевих бюджетів впродовж різних періодів мали істотний вплив на їх обсяги і структуру. Так, сумарний бюджет розвитку місцевих бюджетів України у 2008 р. (в умовах дії Бюджетного кодексу України від 21.06.2001р.) становив 8,8 млрд.грн., а частка доходів бюджету розвитку у загальній структурі доходів місцевих бюджетів сягала 12,5%. Основними бюджетоутворюючими складовими цього періоду були кошти від продажу землі та відчуження майна. За наступні два роки бюджет розвитку місцевих бюджетів зменшився більше, ніж у 2 рази до 3,7 млрд. грн., що пов'язано головним чином з наслідками кризових явищ в економіці країни. Тому наріжним каменем вирішення проблеми формування бюджетів розвитку місцевих бюджетів є необхідність розширення їх дохідної бази. Важливі кроки у цьому напрямі були здійсненні у Бюджетному кодексі 2010 р., у якому до доходів бюджету розвитку було віднесено єдиний податок, сплачений суб'єктами підприємницької діяльності, як наслідок, відбулось значне зростання його обсягу у наступні роки. Важливість цього податку полягає у тому, що єдиний податок є найвагомим за обсягами надходжень серед місцевих податків і зборів. Його стрімке зростання було наслідком реформи спрощеної системи оподаткування, яка розпочалася з кінця 2011 р. Із введенням змін до Бюджетного кодексу у 2015 р., єдиний податок від підприємницької діяльності був вилучений із доходів спеціального фонду, а, отже, і бюджету розвитку, і перенесений до доходів загального фонду[1]. Такі нововведення були наслідком складної економічної та політичної ситуації країни, високої дефіцитності державного та місцевих бюджетів. Вони дозволили збільшити надходження до загального фонду місцевих бюджетів, однак, бюджет розвитку був позбавлений основного джерела свого наповнення, що істотно вплинуло на його структуру. Основним його елементом стали кошти, що одержані із загального фонду бюджету для покриття дефіциту бюджету розвитку (6,8% в структурі доходів місцевих бюджетів, та 74,7% в структурі бюджету розвитку у 2015 р.). Однак слід зауважити, що здійснювати перекидання значної кількості коштів з загального фонду до фонду розвитку можуть лише бюджети з високою фінансовою стійкістю.

Таким чином, основними проблемами формування та використання ресурсів бюджетів розвитку місцевих бюджетів є законодавче обмеження джерел його наповнення та, як наслідок, вкрай низькі його обсяги; слабкі можливості наповнення бюджетів розвитку на базовому рівні, зокрема для територіальних громад, які володіють обмеженим економічним потенціалом. Для вирішення зазначених вище проблем необхідно розробити систему заходів, яка б, з однієї сторони, сприяла зміцненню дохідної частини бюджету розвитку, а з іншої – підвищувала ефективність та оптимізувала структуру його видатків.

1.Бюджетний кодекс України від 9. 07.2010р. №2456-VI. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ КОНФЛІКТІВ ЗА РІЗНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

©Бела Ю.О., 2017

Проблема соціально-трудоових конфліктів на підприємстві, створення ефективного механізму їх вирішення є актуальною та вкрай важливою. У сучасних умовах економічної та політичної нестабільності перехід України до постіндустріального, інформаційного суспільства відбувається досить суперечливо. З одного боку, він супроводжується формуванням якісно нових правових соціально-трудоових відносин, а з другого - зростанням соціальної напруженості, про що свідчать масові невдоволення, розбіжності і конфлікти у колективах між роботодавцями та працівниками.

Дослідження впливу конфліктів на соціальні групи та особистість має надзвичайно велике значення. Сам конфлікт може бути зароджений як у внутрішньо-особистісній формі, спираючись на власні потреби та бажання особи, так і у більш ширшому масштабі – колективному, та може мати не лише деструктивний вплив, а й конструктивний.

В історії розвитку людської думки соціальних наук представлені основні точки зору на цю проблему [1]. Одна з них виходить з того, що конфлікт – це лише тимчасовий стан суспільства, організації, та може бути вирішений різними способами. Інша точка зору, якої дотримуються більшість сучасних дослідників, полягає в тому, що конфлікт – це нормальний стан, об'єктивна властивість соціальних систем, зумовлена самою суперечливою природою суспільного життя.

Конфлікт як соціальне явище вперше було розглянуто в роботі А. Сміта “Дослідження природи та причини багатства народів”, де в основі конфлікту лежить поділ суспільства на класи та економічне суперництво між ними [2].

Починаючи з формування поглядів особистості, та, завершуючи потребами до самореалізації, самовираження, самостворення, усі ці цілі можуть бути досягнутими через конфлікт, конструктивна дія якого описана по-різному у працях вчених-економістів.

Наприклад, А.Г. Здравомислов стверджує, що будь-яка організація проходить у своєму розвитку через серію внутрішніх конфліктів, та не може існувати без зіткнень інтересів. Вчений трактує, що трудовий конфлікт є нормальним явищем суспільного життя. Автор виділяє чотири основних джерела конфліктів: багатство, влада, престиж та гідність [2].

У працях Ф.Е. Василюка та Е. Еріксона досліджується соціально-трудоовий конфлікт, який примусово формує більш вигідні умови для розвитку та змін, так як, при цьому створюються нові правила та норми, за допомогою яких долаються перепони, що гальмують економічний та соціальний розвиток колективу [3]. Тоді як за А. С. Макаренком, А. В. Доріним та І. М. Козіною конфлікти допомагають “зняти напруження”, висловити думку і тим самим покращити стосунки, захистити себе від порушень законодавства [2, 3]. Також не можна не врахувати найважливішу деструктивну дію конфлікту - погіршення взаємин у колективі, соціально-психологічного клімату, порушення трудового ритму [4].

Отже, при виникненні соціально-трудоових конфліктів необхідно знайти правильний підхід до їх вирішення, здійснити пошук ефективних механізмів поєднання інтересів роботодавця та працівника. В першу чергу, це завдання керівників – створити на підприємстві сприятливий соціальний клімат в колективі, не допустити виникнення соціально - трудоових конфліктів та зменшити соціальну напругу, що удосконалисть якість роботи як працівника, так і керівника.

1. *Соціально-трудоові конфлікти, їх урегулювання та вирішення [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ubooks.com.ua/books/000163/inx30.php> (дата звернення: 23.12.2016).*

2. Паніна Є. С. Трудові конфлікти на підприємствах [Електронний ресурс] / Є. С. Паніна / Основи економіки, управління і права. – 2012. - № 6. - Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/trudovye-konflikty-na-predpriyatiyah> (дата звернення: 24.12.2016).

3. Психологія конфлікту [Електронний ресурс] : курс лекцій : Навч. посіб. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 112 с. - Режим доступу: eprints.zu.edu.ua/id/eprint/12901/contents .

4 . Пушкар З.М., Табака Р.О. Трудові конфлікти: їх причини і наслідки [Електронний ресурс] / З. М. Пушкар, Р.О. Табака. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VSUNU/2011_16/Pushkar.pdf (дата звернення: 27.12.2016).

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО, ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Білик О.І., 2017

Сучасні світові тенденції розвитку держав вимагають постійного пошуку ідей щодо утримання конкурентних позицій на міжнародних ринках, а саме стимулювати інноваційну діяльність. Для забезпечення покращення економіко-соціального стану України та його стабільного розвитку у довготерміновому періоді слід створити сприятливі умови для інноваційної діяльності. Проте в умовах політичної дестабілізації напрямки пошуку нових рушійних сил повинні стосуватися не лише забезпечення економічного прогресу країни, але й створення умов соціального розвитку держави. Таким чином, забезпечення умов сталого розвитку України вимагає використання системного підходу з метою мінімізації негативних чинників у всіх сферах держави. У зв'язку з цим сприяння впровадженню і діяльності соціального підприємництва є актуальним.

Соціальне підприємництво виникло під впливом таких чинників, як соціальний неспокій, великі розриви між різними верствами населення, зосередженням влади в одній чи декількох групах тощо. Отже, соціальне підприємництво – це підприємницька діяльність, яка забезпечує мінімізацію соціальних ризиків і спрямована на інновативну, позитивну зміну у суспільстві, діє на умовах чесності, демократії, соціальної та економічної відповідальності [1, 2].

Важливим є те, що в основі соціального підприємництва лежать такі принципи, як спільна власність усіх учасників підприємства; членство обумовлюється статутом організації, організація діє на засадах демократії і рівноправства; прибутки організації спрямовуються на її розширення та досягнення позитивного соціального чи/та екологічного ефекту; організація (підприємство) може діяти як за кошти меценатів, грантів, так і за рахунок власних коштів; основною метою діяльності соціального підприємництва є примноження суспільного багатства держави, а не в приватного капіталу.

Таким чином, соціальне підприємництво, ідеї діяльності якого побудовані на застосуванні інновацій, дозволяє вирішити основні проблеми держави в економічній, інноваційній, соціальній, екологічній сферах. Соціальне підприємництво охоплює різні напрямки і сфери: залучення до суспільного життя незахищених верств населення шляхом їхнього працевлаштування; залучення до підприємницької діяльності незахищених верств населення із застосування фінансових механізмів шляхом надання пільгового кредитування; вирішення екологічних проблем; виробництво і реалізація продукції за пільговими цінами [3].

Застосуванню досвіду зарубіжних країн щодо впровадження і розвитку соціального підприємництва на теренах України перешкоджає в першу чергу відсутність правового поля, яке чітко повинно окреслювати і регулювати створення, діяльність та закриття організації тощо; низький рівень поінформованості про соціальне підприємство; відсутність чіткої детермінації поняття «соціального підприємництва»; недовіра громадян; проблемність залучення коштів для соціального підприємництва.

Таким чином, соціальне підприємництво є потужним джерелом у сфері розбудови інноваційного, соціального та економічного потенціалу.

1. *Посібник з планування соціального підприємництва [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemstva.pdf*

2. *Лабораторії соціальних інновацій [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.socialbusiness.in.ua/>*

3. *Набатова О.О. Соціальне підприємство як напрям соціально-інноваційної діяльності економічних суб'єктів / О.О. Набатова // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Економічна теорія та право : зб. наук. пр. - X. : Право, 2012. - 2012. № 4 (11). - С. 6-17.*

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Біліченко С.П., 2017

За радянських часів система освіти України мала потужну інфраструктуру і функціонувала досить ефективно, забезпечуючи високий рівень знань у галузі точних наук. Але однією з характерних рис цієї системи освіти була авторитарність в ухваленні урядових рішень.

Тому сьогодні освітня політика в Україні має передбачати не тільки збереження наявного освітнього потенціалу, але й його перетворення на чинник розвитку суспільства. Для цього потрібно провести критичний аналіз нинішнього стану системи освіти з урахуванням світових тенденцій та виходу української освіти на світові ринки освітніх послуг. Інтеграція у європейську спільноту є одним із стратегічних пріоритетів України, проте послідовної державної політики в сфері освіти ще не вироблено. Зокрема, зміни в системі освіти (яка є базою реальних довгострокових зрушень в економіці) не спрямовано на підтримку інтеграційних процесів.

Сьогоднішні випускники складають велику частку серед безробітних. У суспільстві склалась ситуація дезорієнтації, тому що звичний зв'язок між рівнем освіти, можливістю отримати роботу та оплатою праці розірвано. Масова мода на отримання престижних професій юриста, менеджера, економіста призводить до зниження якості підготовки та відсутності робочих місць. До того ж, легальні європейські ринки праці у більшості своїй недосяжні для українців. Отримати роботу за кордоном важко як за формальних причин - через невизнання дипломів, так і через те, що отримані в українських вищих навчальних закладах (ВНЗ) знання та навички не завжди відповідають вимогам сучасного розвиненого суспільства і конкурентної економіки.

Але ж можна скористатися досвідом наших західних сусідів (Польща, Угорщина, Чехія), які провели реформу освітньої галузі через виконання вимог європейської інтеграції в освіті завдяки введенню процедур визнання дипломів, запровадження нового змісту навчальних планів і програм, використання західного досвіду участі бізнесових кіл, батьків і громадськості у фінансовому забезпеченні і управлінні освітою, через введення європейських стандартів оцінювання якості навчального процесу, через сприяння мобільності студентів і викладачів, інтернаціоналізацію освіти тощо. Допомогти Уряду і Міністерству освіти стати на шлях послідовної політики європейської інтеграції може громадянське суспільство, зацікавлене у більш рішучих діях у цьому напрямі, оскільки освіта існує для нас, громадян України, для нашого майбутнього.

Міжнародна допомога і досвід розвинених країн є дуже важливими ресурсами, які можна використовувати для координації зусиль всіх учасників процесу освітньої політики. Дуже важливим і досить складним завданням є налагодження взаємодії і комунікації українського уряду, національних неурядових організацій зі світовою громадськістю, досягнення порозуміння і співпраця у питаннях розробки і втілення освітньої політики. Цей напрям мають забезпечувати: розробка нових підходів до більш ефективного використання ресурсів міжнародної технічної допомоги; більш широке використання досвіду інших країн, насамперед, розвинутих демократій і тих, що стали на шлях економічних реформ та європейської інтеграції у реформуванні освіти; перетворення вимог європейської інтеграції на змістовну і організаційну основу для розробки освітньої політики України [1].

Шлях реформування посттоталітарного суспільства в умовах демократії пролягає через освіту. Інакше радянська спадщина не дозволяє не тільки виправити економічне становище, і навіть просто досягти порозуміння в суспільстві навколо стратегічних інтересів. Про це яскраво свідчить досвід років незалежності України.

Досвід успішного реформування економіки країн колишнього соціалістичного табору свідчить про те, яку велику роль в процесах реформування різних сфер відіграють незалежні аналітичні центри. Так, зокрема, реформування освіти в Польщі, Угорщині і Чехії було б неможливим без кропіткої роботи неурядових організацій, серед яких особливо треба відзначити Institut Spraw Publicznych, Public Policy Institute, Democracy After Communism Foundation, Civic Institute, Open Society Institute, Central European University, Institute of Educational Policy [2].

В Україні спостерігається занепад аналітичної думки щодо політики реформування освіти. За роки незалежності не склався ринок аналітичних послуг в освіті і не було сформовано сильних інтелектуальних центрів, здатних забезпечити політичний процес реформ цієї важливої сфери.

Весь інтелектуальний ресурс в освіті традиційно був і залишається сконцентрованим у державних академічних інституціях. Через відсутність конкуренції і ізольованість від світового освітнього простору якість досліджень і аналітичних розробок поступово зменшується, а такі об'єкти як “державна освітня політика”, “процес трансформації освіти”, “проблеми і перспективи розвитку освітньої сфери” взагалі залишаються поза увагою компетентних дослідників і політичних аналітиків. В результаті державні органи управління не отримують кваліфікованих порад і рекомендацій.

Часто причиною такого стану справ називають недоліки законодавства, регуляторного середовища, які не дозволяють нормально працювати неакадемічним, недержавним, приватним дослідницьким центрам. Це справді є перешкодою. Але ця перешкода виникла внаслідок існуючої державної політики, для якої характерна відсутність реформування освіти, науково-освітньої сфери. Незалежні аналітичні центри як раз і покликані впливати на державну політику, а не пояснювати свою неефективність недоліками законодавства, відсутністю правових і регуляторних умов.

Розірвати це замкнуте коло можна за рахунок існуючих інтелектуальних ресурсів. Треба впливати на рішення уряду і готувати проекти і пропозиції тих рішень, які забезпечать, крім іншого, нормальне середовище для діяльності незалежних аналітичних центрів і дослідницьких інституцій. Внаслідок цього зміниться і державна освітньо-наукова політика. Повинні ухвалюватися нові урядові рішення і змінитися підходи до експертно-аналітичної роботи, які задовольняють інтересам суспільства та стратегічним інтересам України.

З огляду на наведені причини проблем в освітній галузі України, можна визначити такі необхідні складові для здійснення реформи освіти в контексті європейської інтеграції та впровадження інноваційної освіти:

1. Уряду України і Міністерству освіти і науки, молоді та спорту розробити шляхи проведення послідовної політики європейської інтеграції та впровадження інноваційної освіти через залучення громадськості, неурядових організацій та бізнесових структур які зацікавлені у покращенні ситуації у освітній галузі.

2. Модернізація навчальних планів і програм та створення стійкого механізму розвитку системи освіти, широке впровадження інноваційної освіти.

3. Безумовне виконання вимог європейської інтеграції в освіті завдяки введенню процедур визнання дипломів українських вищих навчальних закладів в зарубіжних країнах.

4. Введення європейських та міжнародних стандартів оцінювання якості навчального процесу, через сприяння мобільності студентів і викладачів, інтернаціоналізацію освіти тощо.

5. Використання досвіду розвинених країн участі бізнесових структур, громадськості, батьків та всіх зацікавлених сторін у фінансовому забезпеченні і управлінні освітою.

1. Біліченко С.П. *Стратегічні напрями модернізації освіти в Україні. – Materiály VIII mezinárodní vědecko - praktická konference «Dny vědy - 2012». - Díl 31. Pedagogika: Praha. 27.03-05.04.2012 Publishing House «Education and Science» s.r.o – 96 stran. C. 18-23*

2. Лаєриненко Л.М. *Якість освітніх послуг та тенденції працевлаштування випускників ВНЗ у кризовий та посткризовий період. – Сталий розвиток економіки / Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – Хмельницький. – № 3, 2012 (13). – С. 30-34.*

ПРО ПІДВИЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО СТАТУСУ КАДРОВИХ СЛУЖБ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Біловол Р.І., 2017

Економічні реформи, що здійснюються в Україні, суттєво змінюють статус підприємств як одного з елементів національної економіки. Ринок ставить виробничі підприємства в принципово нові відносини з державними організаціями, з виробничими партнерами, з працівниками, встановлюються економічні і правові регулятори. У зв'язку з цим змінюються стосунки між керівниками організацій, між керівниками і підлеглими, між працівниками на підприємстві. Змінюється і ставлення керівництва до персоналу підприємства, тому що соціальна спрямованість економічних реформ повертає їх обличчям до обличчя, до персоналу організації. Відокремленість відділу кадрів вітчизняних підприємств від постановки перспективних цілей кадрової політики приводить до того, що персонал підприємства не має можливості, навіть нездатний реалізувати нові ідеї і технології, оскільки на таку підготовку і перепідготовку потрібно багато часу, що особливо актуально в умовах ринкової орієнтації.

Складність впровадження кадрових служб підприємств полягає в тому, що основний виконавець – відділ кадрів – занадто обмежений у виконанні функцій кадрової політики і має певні недоліки в своїй роботі, так як він має низький організаційний статус та професійний рівень. В силу цього він не виконує цілий ряд задач по управлінню персоналом і забезпеченню нормальних умов праці. Найважливішими з них є: маркетинг та планування персоналу, аналіз кадрового потенціалу; аналіз і регулювання групових і особистих взаємовідносин; управління виробничими і соціальними конфліктами; управління зайнятістю; оцінка і підбір персоналу на вакантні посади; планування ділової кар'єри; адаптація працівників; управління трудовою мотивацією; правові питання трудових відносин; інформаційне забезпечення системи управління персоналом.

В умовах реформування організаційних структур у відповідності з вимогами ринкової економіки на підприємствах різних організаційно-правових форм повинна суттєво підвищитись роль кадрових служб, що обумовлено рядом об'єктивних обставин. По-перше, змінились умови, в яких розвивається економіка. Ці умови вплинули на зміну трудових ресурсів на ринку, особливо висококваліфікованих. Тому підприємствам потрібно залучати внутрішні резерви і оптимально розмішувати персонал на робочі місця. По-друге, зменшення чисельності персоналу повинно бути компенсоване більшою інтенсивністю праці. Тому на кадрові служби лягає відповідальність за фаховий ріст робітників, за організацію ефективних форм навчання і стимулювання. По-третє, перебудова кадрової політики веде до розширення функціональних обов'язків працівників кадрових служб, підвищення їх самостійності при вирішенні кадрових питань.

Завдання нової кадрової служби вітчизняних підприємств повинні полягати у реалізації кадрової політики і координації діяльності по управлінню трудовими ресурсами підприємства. В зв'язку з цим розширяється коло управлінських функцій від чисто кадрових питань до розробки системи стимулювання трудової діяльності, управлінню професійним просуванням персоналу, попередженню стресів та конфліктів у колективі, вивченню та плануванню ринку трудових ресурсів. Необхідна комплексна система управління персоналом, оскільки вона розв'язує проблеми, що пов'язані із залученням та підбором персоналу; підвищенням кваліфікації та управлінням діловою кар'єрою і складається з двох підсистем. Створення нової кадрової служби неможливо відокремити від удосконалення всієї системи управління підприємства в цілому. Реорганізація структури кадрової служби потребує системного підходу вирішення цієї проблеми на підприємстві. Чисельність співробітників кадрової служби залежить від багатьох факторів: фінансового стану підприємства, чисельності персоналу підприємства, специфіки його діяльності, традицій, стадій

розвитку, чисельності підрозділів та їх функцій, що можуть змінюватись від позиції її керівника.

Окрім цього, необхідно враховувати, що існують і національні норми розрахунку співвідношення чисельності працівників кадрових служб і персоналу підприємств, тому в різних країнах склалися різні їх співвідношення, наприклад: у США на кожних 100 працюючих – 1 працівник кадрової служби; у Франції на кожних 130 працюючих – 1 працівник кадрової служби; у Німеччині на кожних 130-150 працюючих – 1 працівник кадрової служби; у Японії на кожних 50 працюючих – 1 працівник кадрової служби [1,2]. Таким чином, спеціалісти відділу кадрів потрібні на підприємства тоді, коли чисельність працюючих досягає 100-150 осіб, а кадрова служба створюється, коли чисельність працюючих досягає 200-500 і більше осіб. У теперішній час встановлено приблизний норматив: на 1 тис. працюючих – 10 працівників служби управління персоналом, тобто 1-1,2 % від загальної чисельності працюючих [3].

З огляду на це, вважаємо за доцільне запропонувати найбільш оптимальний та перспективний варіант структурної підпорядкованості кадрової служби, як рівноправної підсистеми управління організаційної ієрархії середніх і великих підприємств, яка має розгалужену структуру і виконує функції стратегічного і поточного планування, розвитку управлінського і виробничого персоналу, соціального забезпечення персоналу, організації і мотивації праці (рис. 1).

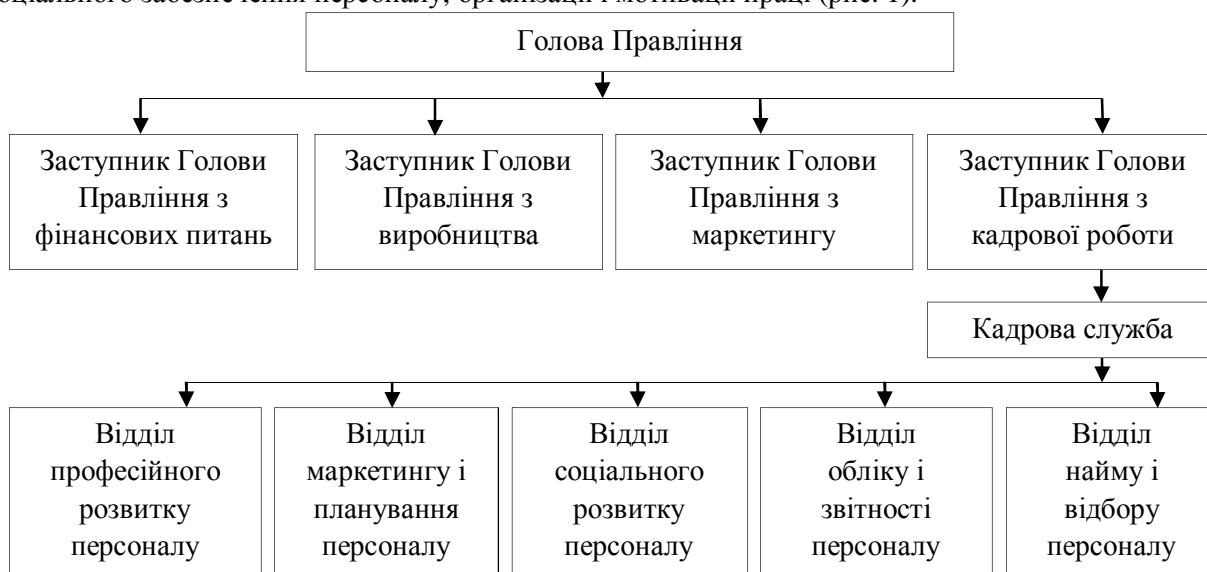

Рис.1. Структура кадрової служби в системі управління середніх і великих підприємств

Заступник голови правління з кадрової роботи – рівноправний член Правління, який самостійно вирішує питання управління персоналом, інтегрує з функціональними підрозділами та погоджуючи з головою та членами Правління. При такому підпорядкуванні кадрова стратегія (політика) розробляється кадровою службою і затверджується адміністрацією підприємства. Начальник кадрової служби входить до складу вищого керівництва підприємства.

Таким чином, формування кадрової служби підприємств в умовах трансформації економіки повинно набути нового змісту, пов'язаного із врахуванням людського фактору.

1. Волкова К.А. *Предприятие: структура, положение об отделах, должностные инструкции: Спр. пособ.* / К.А.Волкова, Ф.К. Казакова, А.С. Семенов. – М.: Экономика, 2010. – 548 с.

2. Гавриленко Ю.М. *Организація роботи з кадрами : посібник.* / Ю.М. Гавриленко. - К.: Техніка, 2010. – 159 с.

3. Щекин Г.В. *Управление персоналом современной организации: Учебн. пособие* / Г.В. Щекин. – М.: ЗАО «Бизнес-школа» : «Интел-синтез» 2005. – 279 с.

4. Brown A. *Organization of Industry.* Englewood cliffs N.J., Prentice - Hall, Ins., 2009, pp. 2-12.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

©Бондар М.В., Любчак І.С., 2017

У сучасному суспільстві інноваційна модель розвитку країни привертає все більшу увагу науковців, політиків та представників сфери економіки. Інноваційне середовище відіграє надзвичайно велику роль для країни, а застосування його є невід'ємною частиною для створення ефективної економічної стратегії держави. Країна може зайняти лідируюче місце на світовому рівні лише у випадку, коли буде використовувати найновітніші інноваційні технології.

Актуальність даної теми полягає у тому, що вона дає змогу розглянути розвиток інноваційного середовища в умовах сучасної ринкової економіки. Проаналізувати ступінь розробки напрямів забезпечення національних конкурентних переваг та визначити можливості використання інноваційних технологій в інтеграційних процесах міжнародного співробітництва.

Значний внесок у аналіз причин і розроблення шляхів застосування інноваційного середовища в економіці держави набуло значного висвітлення у працях зарубіжних та українських учених: З. В. Варналій [1], О. П. Гармашова [1], С. В. Базюк [2], А. Г. Оленець [2], І. С. Кравченко [3], Л. Ф. Радзієвська [4], І. Ю. Єгоров [4], В. В. Волошенюк [5], Ю. І. Пилипенко [5]. Але чіткого практичного підтвердження функціонування інноваційної активності в економіці країни ними не було надано. Тому дане дослідження потребує подальших наукових обґрунтувань та практичних застосувань.

В умовах науково-технічного прогресу і переходу до переважно інтенсивного економічного зростання різко підвищується інтерес до значення інноваційної діяльності та інновацій в реальному секторі економіки. Від інноваційної активності країни залежить національний економічний стан і конкурентоспроможність підприємств, можливість зміцнення та оновлення їх матеріальної бази, положення на ринку, забезпечення ефективного розширеного відтворення, прибутковості і вирішення фінансових і соціальних проблем.

Сучасна економіка характеризується підвищеною динамічністю та нестабільністю. Підприємствам, щоб продуктивно розвиватися необхідно постійно адаптуватися до цих змін. Одним із таких засобів адаптації, який допоможе підприємству привести у відповідність його внутрішні можливості з зовнішніми постійними змінами, є інноваційна діяльність.

Для створення стабільного функціонування ринкової економіки в країні потрібно розробити ефективну інноваційну стратегію національного господарства. Інноваційна стратегія розвитку національної економіки – це погоджені концепція, програмні напрямки, основні механізми та заходи органів влади, значної частини великих національних компаній, середнього та малого бізнесу, наукових, проектних та освітніх організацій, установ інфраструктури, спрямованих за умов підтримки населення на середньостроковий і довгостроковий стійкий економічний розвиток країни з метою масштабного системного становлення конкурентоспроможних наукомістких виробництв і формування інноваційного середовища на основі нових знань і технологій [1].

Швидкий рух суспільних процесів, в тому числі й економічних, примушує постійно замислюватися над сучасними ринковими тенденціями та їх можливими наслідками для результатів встановлення національної економіки, а також над змінами в управлінні, яких вимагає передбачення та реакція на зазначені тенденції. Саме тому набуває широкого поширення встановлення інноваційно-технічних ресурсів.

В Україні для дослідження рівня розвитку інноваційного середовища в економіці використовують такі фактори:

- розробка науково-технічних інновацій;

- кадрове забезпечення;
- рівень освіти робочої сили;
- динаміка виробництва інноваційної продукції;
- частка інноваційної продукції у ВВП;
- рівень інноваційної активності промислових підприємств;
- фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності [2].

Для кращого аналізу інноваційного потенціалу національної економіки виокремлюють три її частини: ресурсна частина, яка включає в себе матеріально-технічні, інформаційні та людські ресурси. Результативна несе в собі потенційні можливості виведення на новий рівень функціонування як інноваційного потенціалу, так і системи загалом. А також внутрішня частина, визначає здатність системи на засадах комерційної результативності залучати ресурси для ініціювання, створення та поширення різного роду новацій [3].

Для кращого функціонування інноваційної системи економіки, її потрібно поділити на чотири складових:

Перша. Розподіл науково-технічних (технологічних) власних та придбаних інновацій і винаходів.

Друга. Стан інфраструктурних можливостей економіки країни та прогнозування їх розвитку.

Третя. Зовнішні і внутрішні фактори, що показують взаємозв'язок інноваційного потенціалу з іншими частинами сукупного потенціалу національної економіки, науково-технічної організації та впливають на успішність здійснення інноваційного середовища.

Четверта. Рівень інноваційної культури, що характеризує ступінь сприйнятливості нововведень в економіці, організації, готовності і здатності до реалізації нововведень у вигляді інновацій [4].

Вивчення проблем організації інноваційної економічної діяльності дозволило виявити ряд недоліків, які впливають на розвиток інноваційного середовища. До недоліків відносяться: проблема фінансування та дефіцит власних коштів на створення технічної бази, ефективні нововведення не впроваджуються або впроваджуються зі значною затримкою в часі у зв'язку з помилковою оцінкою строків впровадження, недосконалість організації інноваційних процесів [5].

Отже, з метою розвитку інноваційного середовища та активізації інноваційної діяльності в Україні необхідно зосередити зусилля на формуванні її науково-технічної та соціально-економічної, яка забезпечувала б широкі можливості для створення нової інноваційної бази незалежно від державного замовлення. Також подальшого детального вивчення потребують питання розвитку інноваційного середовища в контексті подолання кризи конкурентоспроможності національної економіки, відповідності ринкових перетворень ефективності суспільного виробництва. Оскільки втрата позитивної динаміки економічної системи є не лише наслідком тривалої інституційно-політичної кризи в країні або негативного впливу світової кон'юнктури, але й, насамперед, відсутності реалістичної стратегії та політики інноваційного розвитку.

1. Варналій З.С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення / З.С. Варналій, О.П. Гармашова: Монографія – К. : Знання України, 2013. – 387 с.

2. Базюк С.В. Сучасний стан та умови активізації інноваційної активності промислових підприємств в Україні / С.В. Базюк, А.Г. Оленець / Науковий вісник. – 2014 – 106-108 с.

3. Кравченко С.И. Исследование сущности инновационного потенциала / С.И. Кравченко, И.С. Кравченко // Научные труды – 2013. – 88-96 с.

4. Радзієвська Л.Ф. Проблеми побудови системи статистичних показників науково-технологічного та інноваційного розвитку / Л.Ф. Радзієвська, І.Ю. Єгоров // Науково-технічна інформація. – 2014. – № 2. – 39-44 с.

5. Волошенюк В.В. Інституціональні фактори модернізації технологічної системи економіки України / В.В. Волошенюк, Ю.І. Пилипенко // Наукові праці. – 2011. – 92-97 с.

ВПЛИВ ПІДВИЩЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ НАСЕЛЕННЯ

©Борисенков В.Ю., Васильєва І.В.,2017

Соціальна безпека країни спрямована на матеріальне забезпечення робітників, покращення умов праці та якості життя взагалі. Одним із факторів забезпечення соціальної безпеки є рівень заробітної плати.

01 січня 2017 року було підвищено мінімальну заробітну плату до 3200 грн, відповідний законопроект було затверджено Верховною Радою України [1]. Стратегічною метою заходу є покращення добробуту населення та їх життєвого рівня.

Метою даного дослідження є аналіз наслідків підвищення мініимальної заробітної плати у контексті впливу на стан соціальної безпеки в майбутньому, виявлення ймовірних загроз.

Вказані обставини повинні призвести частково до позитивних наслідків, таких як:

1. Підвищення рівня життя населення.

2. Ліквідація тінювих виплат заробітної плати.

3. Збільшення виплат до бюджету, що в свою чергу підвищить рівень соціальних гарантій для малозабезпеченого населення.

Все це, скоріш за все, буде досягнуто не в повній мірі, тому виходячи з актуальності даної теми, нами було проаналізовано особливості підвищення мініимальної заробітної плати та здійснено висновки та основні прогнози стану соціальної безпеки в майбутньому.

Розглянемо негативні наслідки для населення:

1. Із підвищенням мініимальної заробітної плати передбачається підвищена ставка податку на дохід (прогнозовано до 40%), тобто розрив між реальною заробітною платою та номінальною буде збільшуватися.

2. Збільшиться неформальна зайнятість, адже працедавцям буде вигідніше, щоб працівники офіційно не влаштувались. Але для самих працівників це спричинить недостатність фахового стажу для отримання у майбутньому пенсійного забезпечення.

3. Зменшення виплат субсидій: на нашу думку, це спосіб перекласти оплату комунальних послуг на плечі громадян. Тобто так видатки з бюджету зменшаться, але це призведе лише до підвищення номінальної заробітної плати, а реальна залишиться на тому ж рівні. Тому цей засіб призведе до змін лише на папері.

Все це у загальному підсумку ніяк не призведе до підвищення рівня доходів населення, так як такого підвищення населення потребувало давно. Основним позитивним наслідком слід вбачати збільшення рівня номінальних доходів малозабезпечених верств населення.

На рис.1. проілюстровано результати аналізу динаміки зміни заробітної плати та співвідношення між номінальною і реальною заробітною платою. Можна констатувати, що реальна заробітна плата не перевищує 85% номінальної, тобто знаходиться на низькому рівні, та не є гарантом соціальної безпеки населення.

Згідно з результатами аналізу статистичних даних, слід відзначити пряму залежність між темпом зростання номінальної заробітної плати та інфляцією та зворотною – між темпом зростання реальної заробітної плати та індексом споживчих цін. У 2014 році темп інфляції склав 124,9% - номінальна заробітна плата у відношенні до попереднього року становила 106%.

Рис.1. Темпи зростання номінальної та реальної заробітної плати (розроблено автором на основі [2])

Зниження реальної заробітної плати спостерігатиметься тоді, коли темп інфляції буде більшим за темп зростання номінальної заробітної плати. Це найбільш яскраво спостерігається в 2014 та 2015 роках: індекс споживчих цін – 124,9 і 143,3% проти темпів зростання номінальної з/п 106% і 120,5% відповідно.

Наслідком даних процесів є погіршення рівня життя населення країни в цілому, купівельної спроможності населення.

Таким чином, нами визначено основні проблемні аспекти підвищення мінімальної зарплати:

1. Збільшення безробіття та часткова зайнятість працівників.
2. Перетворення зайнятості в неформальну.
3. Руйнівний вплив на сектор малого бізнесу.
4. Знецінення гривні та поступове підвищення цін.

1. Законопроект №5130 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України"// Урядовий

портал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmi.gov.ua>

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: www.ukrstat.gov.ua.

ПРОТИРІЧЧЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ І ПРИХОВАНА ЕКСПАНСІЯ

©Брежнєва-Єрмоленко О.В., 2017

Обмеженням для домінуючої нині парадигми глобалізації є те, що глобальне поширення західної моделі суспільства масового споживання сприяє небувалого загострення глобальної екологічної проблеми. Адже глобалізація викликає прискорення освоєння природних ресурсів, зростання витрат енергії і забруднення навколишнього середовища відходами виробництва і індивідуального споживання. Поряд із загостренням структурних диспропорцій в світовій економіці нинішня неоліберальна глобалізація пов'язана і з посиленням поточної нестійкості світової економіки. Адже в умовах зниження бар'єрів для руху товарів, послуг, капіталу більш швидкими темпами відбувається і перехід кон'юнктурних коливань з центрів виникнення економічних криз на інші країни світу. Це яскраво показали світові кризи 1997-1998 і 2001-2002 років, а також світова фінансова криза, породжена іпотечною кризою в США, 2007-2008 рр.

Глобалізація сприяє зростанню експансії, оскільки мова йде про нові можливості зростання індивідуального багатства. Тому всі надії на те, що глобалізація в соціальній сфері може стати ефективним інструментом вирішення проблем маргіналізації бідних верств населення в усьому світі на основі індивідуального почуття несправедливості, лише наближають глобалізацію до процесу усупільнення. Але вона, власне, не тільки не є глобалізацією, але і неприйнятна для капіталу, тим більше капіталу глобального. У внутрішньому протиріччі глобалізації стикаються дві солідарності - солідарність бідних і солідарність багатих. Перемога кожного з них навряд чи лежить в сфері нормативної системи етики, пропонованої глобалізацією, оскільки в сфері економічного розвитку неможлива солідарність між розвиненими і країнами, що розвиваються. Неможлива реальна солідарність. А політична, військова, економічна підтримка не є солідарністю, оскільки забезпечує реалізацію тільки власних інтересів кожної країни, і навряд чи будь-яка розвинена країна побажає забезпечити іншій країні рівні можливості для розвитку, якщо існують шляхи стримування цього процесу. Прихована експансія в такому випадку очевидна, оскільки рівень економічного розвитку визначається здатністю країни здобувати перемогу в конкурентній боротьбі за право визначати основний вектор розвитку світової економіки. Конкуренція є об'єктивним детермінантою розвитку, поза конкурентної боротьби розвиток позбавляється власної необхідності. Але це вірно тільки у випадку справедливої конкуренції. На практиці ж має місце переважно конкуренція олігархії, в якій інтереси загального блага є лише інструментом досягнення приватних інтересів крупного капіталу, для якого бідність більшості є зручною платформою збільшення власних статків в умовах глобалізації.

Глобальний капітал - це капітал, який вже не можна однозначно віднести до жодного національно-державного утворення. Він певною мірою є наддержавним, наднаціональним і керується, перш за все, виходячи зі своїх власних корпоративних інтересів і стратегій розвитку, які можуть і не збігатися з інтересами і стратегіями національних держав, на території яких він оперує. Розвиток, зростання значення, територіальна експансія і функціональна диверсифікація наднаціонального капіталу виступає однією з найважливіших передумов подолання національного економічного відокремлення і зростання цілісності світового господарства.

Центральною тенденцією в глобалізаційному процесі, на наш погляд, є істотна трансформація сукупності відносин, які ми називаємо терміном "капітал"[1]. Зміна змісту і форм його прояву повинно вважатися вихідним твердженням, яке дає ключ до розуміння сутності, змісту і форм прояву процесу глобалізації економіки.

1. Бузгалін А.В., Колганов А.И. *Глобальний капітал*. – М.: Едиторіал УРСС, 2004. – С. 198–283

Васильчак С.В.*, Жидяк О.Р.***, Дубина М.П.***

*Львівський державний університет внутрішніх справ.

**ННЦ «Інститут аграрної економіки»

***ЛНУ ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Необхідною передумовою успішного економічного розвитку країни є підвищення інвестиційної активності, збільшення інвестиційних ресурсів і їх ефективне використання. Саме інвестиції формують науково-технічний потенціал та визначають конкурентні позиції країни на міжнародній арені. Тому виникає необхідність аналізу сучасного розвитку інвестиційної діяльності країни, областей, підприємства.

Інвестиції є важливим чинником розвитку економіки, важливим індикатором розвитку підприємницької діяльності, який визначає темпи економічного зростання. Проблеми інвестування, в умовах сьогодення, є дуже актуальними через погіршення стану соціально-економічного розвитку в Україні.

Щодо інвестування підприємств Львівської області, минулого року спостерігалися позитивні тенденції. У 2015 році ними було освоєно 13,4 млрд.грн капітальних інвестицій, що на 6,5% більше порівняно з попереднім роком, однак відносно 2010 року капіталовкладення скоротились на 19,9%. [1, с.12]

Нестабільна економічна ситуація в області спричинила зміни у виборі перспективних напрямів інвестування (рис. 1.).

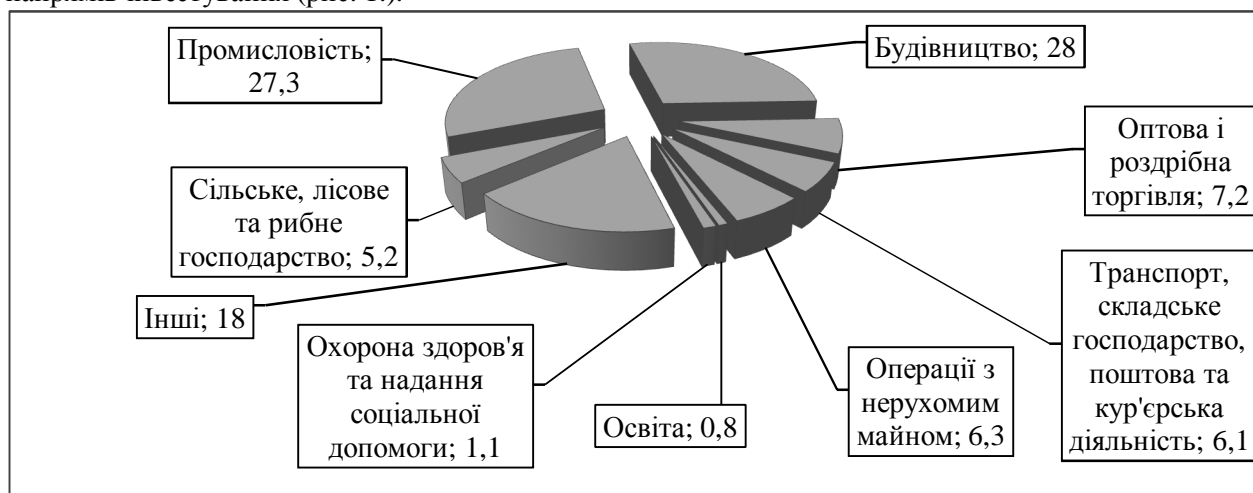

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій у Львівській області за видами економічної діяльності у 2015 році
Джерело: побудовано авторами на основі [1, с.19]

В структурі освоєних капітальних інвестицій в останні роки зменшилась частка підприємств транспорту, торгівлі та соціальної сфери. Водночас питома вага інвестицій, спрямованих на розвиток сільського господарства, промисловості, в будівельну галузь, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, операції з нерухомим майном, державного управління, зросла.

Більшість підприємств Львівської області для здійснення інвестицій використовують власні кошти. Так, за рахунок цього джерела у 2015 році було освоєно 7,4 млрд.грн капітальних інвестицій, або 54,9% від їх загального обсягу. Вагомо скоротилась частка інвестицій, профінансованих з державного бюджету: з 16,6% у 2010 році до 3,3% у 2015 році. За рахунок централізованих вкладень у 2015 році було освоєно лише 444,8 млн.грн. (табл.1.). Якщо порівнювати 2015 рік з 2014 роком, то фінансування з державного бюджету – зросло у 3,5 раза,

однак, якщо порівнювати 2015 із 2010, то у 2015 році воно становило тільки близько 30% рівня 2010 року.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції Львівської області за джерелами фінансування, млн грн

	Роки					2015р. у % до:	
	2010	2012	2013	2014	2015	2010р.	2014р.
Кошти державного бюджету	1469,4	2243,7	243,9	126,7	444,8	30,3	в 3,5 раза
Кошти місцевих бюджетів	264,5	195,3	296,7	221,8	755,6	в 2,9 раза	в 3,4 раза
Власні кошти підприємств та організацій	4200,4	5220,3	5468,6	5068,5	7350,2	175,0	145,0
Кредити банків	975,8	1135,2	1496,2	1210,8	863,0	88,4	71,3
Кошти іноземних інвесторів	215,8	69,3	252,1	187,9	232,3	107,6	123,6
Інші джерела фінансування	1704,4	2309,6	2059,3	2739,3	3740,7	в 2,2 раза	136,6
Всього	8830,2	11173,3	9816,7	9555,0	13386,5	151,6	140,1

Джерело: побудовано авторами на основі [1, с.17]

З місцевих бюджетів було направлено 755,6 млн.грн капітальних інвестицій. Через погіршення ситуації у банківській сфері у 2015 році за рахунок позикових коштів освоєно 863,0 млн.грн капітальних інвестицій, що становить понад 71% від коштів 2014 року. З них 250,1 млн.грн кредитів було надано іноземними банками.

Негативний вплив на інвестиційну привабливість здійснює кредитна система, що передбачає високі відсоткові ставки за кредитами. Через високі банківські відсоткові ставки за кредитами підприємствам, які намагаються реалізувати інвестиційні проекти, важко конкурувати з одержувачами позики, яким потрібні кошти для короткострокових операцій. У сфері кредитної політики важливим завданням є створення сприятливих умов для активізації довготермінового кредитування реального сектора економіки. Це можливо завдяки: пом'якшенню відсоткової політики; переорієнтації кредитних ресурсів банків на довготермінове кредитування; пільговому оподаткуванню прибутку комерційних банків від операцій довготермінового кредитування; створенню спеціальних інвестиційних банків із забезпеченням пільгових умов кредитування інвестиційних програм [2].

Варто зазначити, що Львівська область є лідером у залученні інвестицій. На другому та третьому місцях є Івано-Франківська та Вінницька області. [3]. За інвестиційною привабливістю Львівська область характеризується як регіон з високим інвестиційним потенціалом.

Таким чином, проаналізувавши стан інвестиційної діяльності Львівської області, можна стверджувати про її позитивну динаміку розвитку після періоду тривалого спаду.

1. *Інвестиції у Львівській області у 2015 році// Статистичний збірник.- 2016.- 122 с.*

2. *Лазебник Л.Л. Інвестиційний клімат та економічна мотивація іноземного інвестування в Україні / Л. Л. Лазебник// Фінанси України. – 2010. – №4. – С. 82-88*

3. *Міністерство фінансів визнало Львівщину лідером за іноземними інвестиціями у 2016 році: [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zaxid.net/news/showNews.do?ministerstvo_finansiv_viznalo_lvivshhinu_liderom_za_inozemnimi_inv_estitsiyami_u_2016_rotsi&objectId=1416872*

СТРУКТУРНА СКЛАДОВА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ ЗМІН НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© *Вашків О.П., 2017*

Розвиток світової економіки на сучасному етапі характеризується як постіндустріальний з низкою притаманних йому ознак. Більшість країн-лідерів світової економіки відносять до економік з постіндустріальним типом економічного розвитку, до таких належать Великобританія, Німеччина, Італія, Франція, США, Канада, Японія. Саме вони перебувають в авангарді постіндустріальних процесів. Саме вони служать зразком для багатьох країн світу у процесі переходу на постіндустріальний тип економічного розвитку. Україна, задекларувавши євроінтеграційний курс та намагаючись зорієнтувати напрям свого розвитку з актуальними постіндустріальними тенденціями, змушена на цьому шляху дотримуватись низки вимог, пов'язаних з адаптацією власної економічної системи до особливостей постіндустріалізму та формування економіки інноваційного типу. Економічна система постіндустріального типу є системою з безперервною конвертацією сучасних досягнень науки і техніки у найновіші технології, високоякісні товари та послуги, передбачає формування оптимальної галузевої структури і чіткої взаємодії усіх її структурних елементів.

На сьогодні економіка України є слабо адаптованою до вимог постіндустріального суспільства і потребує відповідних структурних зрушень задля подальшого руху у напрямку економічного розвитку та зростання. Серед індикаторів, що характеризують розвиненість ринкового середовища та конкуренції, є частка малого бізнесу в економіці країни. Як засвідчує досвід економічно розвинених країн, повноцінне конкурентне середовище можливе за умови, якщо частка продукції малого бізнесу у валовому національному продукті становитиме 40 – 78 %. У країнах ЄС на їхню частку в середньому доводиться 63– 67 % ВВП, у США – 40 %, у Японії – 61 % [1, с. 244]. В Україні ж частка малих підприємств у загальних обсягах реалізованої продукції (товарів, послуг) за даними 2015 р. складає лише 18,2 % [2, с. 453]. Прикметно, що й інші показники розвитку малого бізнесу далекі від оптимальних. Так, кількість малих підприємств в Україні з 2010 р. до 2015 р. скоротилася з 357241 до 327815 [2, с. 452]. Інший, не менш важливий індикатор – частка зайнятих працівників у сфері малого бізнесу. Так, у середньому 72 % працездатного населення зайнято на малих підприємствах у країнах ЄС, 78 % – у Японії, 75,3 % – у Південній Кореї, 73 % – в Італії, 54 % – у Франції та США [1, с. 244]. В Україні – лише 8,7 % працездатного населення [2, с. 453, 490], чи 26,0 % до загальної кількості зайнятих працівників [2, с. 452]. І якщо середня чисельність зайнятих у розрахунку на одне мале підприємство становить приблизно 20 працівників у країнах Євросоюзу [3], то в Україні – 4,8 [2, с. 452]. «Аналіз розвитку малої економіки за видами економічної діяльності засвідчує, що в цьому аспекті держави світу акцентують свою увагу на перманентній підтримці тих видів діяльності малих та середніх підприємств, які спрямовані на створення нових продуктів, тобто діючих у виробничій сфері. Якщо перші кроки становлення системи малого та середнього підприємництва у будь-якій країні концентруються навколо переваг невиробничої сфери, то, надалі, завдяки цілеспрямованій політиці держави, мала економіка крок за кроком проникає у сферу матеріального виробництва й займає своє вагоме місце у процесі виробництва нових товарів та послуг [3]. В Україні ж економічна політика на сучасному етапі зумовила цілком протилежні тенденції.

Не менш актуальними для національної економіки України є структурні трансформації на галузевому рівні. Відтак, важливо з'ясувати, наскільки характер змін галузевої структури економіки України відповідає тенденціям постіндустріального розвитку.

Аналіз структури ВВП у 2016 р. за трьома секторами економік (аграрний сектор, індустріальний сектор, сфера послуг) розвинених країн засвідчує, що частка аграрного сектора є

незначною і коливається серед країн «Великої сімки» у межах від 0,6 до 2,2 % в середньому не перевищуючи 1,4 %..Суттєво вищою є частка індустріального сектора у ВВП, середнє значення якої для зазначених країн склало у цьому ж році 23,9 %. У розрізі окремих країн у 2016 р. діапазон коливань індустріального сектора становив від 19,4% у США до 30,3 % у Німеччині [4].

Сектор сфери послуг на $\frac{3}{4}$ (74,7 %) формує ВВП країн «Великої сімки». Причому, найвища частка сфери послуг у структурі ВВП сьогодні у Великобританії – 80,2 %, а найнижча – 69,1 % у Німеччині [4].

За аналогією аналізуючи трисекторну галузеву структуру економіки України, можна говорити про назагал її позитивний характер, який у тенденціях зміни галузевих пропорцій тяжіє до пропорцій постіндустріальних економік. При цьому спостерігається позитивна динаміка частки послуг у ВВП, яка постійно зростала упродовж усіх років незалежності України. А, починаючи з 1995 р., частка сфери послуг почала переважати індустріальний сектор, сягнувши у 2016 р. 59,3 %, однак відстаючи при цьому від країн «Великої сімки» на 15,4 % [4].

Характер змін частки індустріального сектора України у її ВВП є доволі динамічним. Так, у 2012 р. його частка становила 31,4 %, скоротившись до 24,4 % у 2015 р. та зрісши упродовж 2016 р. до 26,3 % [4].

Постійною позитивною динамікою характеризується аграрний сектор економіки України. Упродовж 2012-2016 рр. його частка зросла на 4,9 %, сягнувши позначки у 14,4 %. Очевидно, що така зміна не є негативним явищем, хоча й іде урозріз із динамікою питомої ваги аграрного сектора країн «Великої сімки». Зважаючи на сприятливі природно-кліматичні умови для провадження аграрного виробництва, прадавні сільськогосподарські традиції України та сучасні глобальні продовольчі проблеми, можна припустити, що, навіть за найсприятливіших умов розвитку національної економіки, частка цього сектора і надалі залишатиметься доволі високою у порівнянні з країнами «Великої сімки», не опускаючись нижче 8-10 %.

Отже, структурні зміни, які відбуваються в економіці України, є доволі суперечливими з огляду на характер і тенденції постіндустріальних структурних трансформацій національних економік розвинених країн. Кількісні і якісні особливості вітчизняних структурних змін в економіці можна означити як такі, що перебувають на початковому етапі становлення постіндустріального суспільства.

1. Черненко С.М. *Зарубіжний досвід розвитку малого підприємництва в контексті інноваційного розвитку економіки* / С. М. Черненко // *Економічні інновації*. – 2011. – Вип. 45. – С. 243-252.

2. *Статистичний щорічник України за 2015 рік* ; за ред. І.М. Жук. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 575 с.

3. Дрига С.Г. *Сучасні тенденції розвитку малого бізнесу в країнах Європейського Союзу* / С.Г. Дрига [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=83>

4. *The World Factbook* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cia.gov/library/publications>.

Ващенко А. О.*, Плотнікова М.Ф.*, Васильєв М.Л.**

*Житомирський національний агроекологічний університет

**Всеукраїнська громадська організація «Народний рух захисту Землі»

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

© Ващенко А.О., Плотніова М.Ф., Васильєва М.Л., 2017

Потреба формування системного підходу до вивчення та регулювання суспільно-економічних відносин життєдіяльності та господарювання на сільських територіях вигідно виділяє ці питання з низки загальних національних та міжнародних задач розвитку суспільства. Брак бюджетного фінансування активізує роль самостійно динамічно сформованих чинників, що ініціюють становлення системи з середини. При цьому головна роль відводиться Людині як генератору ідей та практику під час їх впровадження.

Практика створення нових населених пунктів на сільських територіях, створених на принципах родових садиб, досвід організації яких ініційовано Міністерством аграрної політики і продовольства України спільно з Національною академією аграрних наук України (НААНУ) безпосередньо з виїздом в родові поселення. Головним підходом з боку держави є «надати законодавче право кожному громадянину України при бажанні отримати 1 га землі для облаштування родової садиби безоплатно, в постійне (або довічне) користування, без права продажу, з правом передачі лише у спадок» (проект Закону України «Про родові садиби і родові поселення»).

Вивчення практики створення нових населених пунктів на сільських територіях, організованих на принципах родових садиб показало, що середній віковий ценз дорослого населення в них 35 ± 5 років. А це означає, що ця категорія населення має великий запас часу до досягнення пенсійного віку і в таких населених пунктах представляється можливим організувати серйозні виробничі процеси. Крім того, це підтверджується високим середнім освітнім рівнем поселенців. Виходячи з тенденцій, що відбуваються в суспільстві, в держструктурах, в Просторі планомірна організація мережі населених пунктів на сільських територіях, організованих на принципах родових садиб є механізмом відновлення діючої та створення нової виробничої та соціальної інфраструктури для удосконалення господарювання, поліпшення практики провадження суспільних процесів та організації управління життєдіяльністю, зареєстрованих у встановленому порядку громад. Для задоволення матеріальних потреб члени громади ініціюють та організують споживчі товариства (товариства на паях) та обслуговуючі кооперативи. Вартим уваги є факт виробництва товарів та надання послуг конкретним споживчим товариством своїм членам без фінансових операцій по внутрішньогосподарському розрахунку. Обслуговуючі кооперативи як інструменти реалізації, в тому числі підприємницької ідеї, максимально задовольняючі потреби засновників діятимуть на принципах принцип розумної достатності та необхідного задоволення матеріальних потреб, що сприяє духовному розвитку. Можливість перерозподілу фізичних, інтелектуальних, фінансових та інших ресурсів (головним з яких є час) для задоволення духовних потреб, як наслідок наявності їх надлишку в системі, сприяє єднанню та духовному зростанню громад, появи матеріальної бази для спільного споживання та зменшення антропогенного навантаження на навколишнє середовище (до 80% від наявного ресурсу) та особистісного зростання, що дозволяє через механізм толоки, громадських робіт та інші заходи відновлювати дороги, будувати заклади освіти, культури, охорони здоров'я тощо. Однією з форм колективного задоволення потреб життєдіяльності та господарювання є організація територіальних громад. Екстраполюючи цей процес у масштабах та часі, створені однодумцями громади, які забезпечуватимуть всі розумні потреби засновників. Це їм можливість особистого постійного духовного вдосконалення. Самодостатні, організовані, економічно сильні територіальні громади

будуть слугувати запорукою міцної економічно незалежної держави. Поселення, організовані на принципах органічного землеробства (включаючи пермакультурний дизайн), нових формах освіти та виховання (ноосферна освіта), безвідходній життєдіяльності (в тому числі використанні джерел відновлюваної енергії) є самозабезпечуючими збалансованими системами з позиції розвитку інфраструктури та підприємництва.

Одним зі знакових результатів розвитку сільських територій через відродження обезлюднених і створення нових населених пунктів шляхом реалізації принципів закладених в концепції «Родова садиба» являється позитивний вплив на ситуацію в містах України. А враховуючи той факт, що на даний час в містах знаходиться, за даними експертів, біля 70% населення є підстава говорити про позитивний вплив прискорення процесу розвитку сільських територій через реалізацію концепції «Родова садиба» на значну кількість населення України. В першу чергу, в залежності від масштабів реалізації ідеї «Родова садиба», це вирішення, в певних масштабах, проблеми зайнятості. А вже облаштування родових садиб передбачає будівництво житлових будинків, сараїв та іншої прибудинкової господарської структури для забезпечення нормальної життєдіяльності, як самодостатньої сільської мініструктури, з врахування свого призначення і нових територіальних масштабів. Далі будуть приведені розрахунки і наведені цифри про позитивний вплив розвитку процесу реалізації ідеї родових садиб на проблему зайнятості в країні.

Відродження 1200 населених пунктів, які зникли з мапи України за роки незалежності і в яких залишилось від 1 до 10 будинків з людьми похилого віку дозволить отримати: 1) приріст населення сільської місцевості на 300 тис. чоловік; 2) додаткові надходження до сімейних бюджетів –3 млрд. грн; 3) підвищення самозайнятості – 80 тис. чол.; 4) щорічний приріст соціальних внесків – 1 млрд. грн; 5) щорічна економія державного бюджету – 935 млн. грн; 6) приріст виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції – 20 тис. грн; 7) зменшення імпортозалежності – 7,3 %. Продовження планомірного розвитку мережі 16,5 тисячі населених пунктів на сільських територіях дозволить пройти точку біфуркації (2% від загальної кількості населення, що проживає на території країни (об'єму у фізиці) і означає незворотність процесу відродження країни та нації.

1. Батурина Р. М. «Родова садиба» – один з напрямів сталого розвитку сільських територій / Р.М. Батурина // *Агроінком*. – 2013. – № 4–6. – С. 102–109.

2. Кропивко М.М. Організаційні особливості створення родових садиб як альтернативної форми розвитку господарств населення / М.М. Кропивко // *Науковий вісник Мукачівський державного університету*. – 2015. – №2(4). Ч.2 – С. 24–29.

3. Кропивко М.Ф. Кластерний підхід до управління сільським розвитком / М.Ф. Кропивко // *Економіка АПК*. – 2008. – №5. – С. 55–58.

4. Plotnikova M. *Conceptual Basis for Ukrainian Rural Development* / M. Plotnikova // *Regional Formation and Development Studies*. – 2015. – №3. – P. 134–144.

5. Plotnikova M. *Innovative character of rural territories social potential realization* // *Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development*. – 2014. – №36. – №4. – P. 956–958.

6. *Inspring Stories from Ecovillages: Experiences with Ecological Technologies and Practices* / Editors: Ansa Palojarvi, Jarkko Pyysiainen, Mia Saloranta. Vilnius: BMK Leidykla, 2013. – 120 p.

7. *Living in harmony: inspring stories from ecovillages* / Editor: Dalia Vidickiene. Vilnius: BMK Leidykla, 2013. – 124 p.

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА ОСНОВА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

©Ващишин А.О., 2017

Постіндустріальна стадія розвитку економіки стала своєрідною переломною епохою, яка запустила в життя процес економії природних ресурсів. Цей процес відбувався під тиском технологічної, науково-інформаційної, виробничої та законодавчої революції у світі. Науково-технічна та науково-інформаційна революція вплинула на усі сфери життя людини та відкрила нові, безмежні можливості для розвитку земної цивілізації, що здатні піднести її на новий рівень існування.

Матеріально-технічною основою постіндустріального суспільства стала науково-технічна революція, яка, не зважаючи на щоденні успіхи, далека від свого завершення. Науково-технічна революція впливає на якість матеріального та розвиток нематеріального виробництва. А це мотивує підвищення кваліфікації економічно активно населення. Освіта стає найголовнішим фактором, який здатний підвищити рівень життя людини та її соціальний статус. Можливість задовольнити матеріальні потреби та налагодити гідний спосіб життя дає змогу людській цивілізації відкрити для себе нові грані можливого, які далекі від світу матеріального. Відсутність постійного пошуку засобів, необхідних для підтримання життя людини на планеті, поступово формує нову шкалу людських цінностей.

Умовою існування постіндустріального суспільства є творчість. Хоча вона існувала як на доіндустріальній, так і на індустріальній стадії розвитку економіки, проте як вищий, досконаліший вид економічної діяльності, який здатний примножити знання та можливості людини, творчість затвердилась лише на постіндустріальній стадії. Саме творчість дає змогу людині усвідомити, що ресурси природи та її багатства можуть бути примножені за рахунок поєднання нового, оригінального мислення та НТП [1, с. 41]. НТП сприяє нагромадженню знань та інформації, які в свою чергу пришвидшують процес постіндустріального розвитку. Постіндустріальна науково-технічна революція, з одного боку, змушує людство скорочувати рівень суспільного споживання заради примноження матеріального багатства, а з другого – збільшувати кількість витрат для розроблення та створення нових технологій. Зменшення рівня споживання матеріальних благ передбачає скорочення питомої ваги продукції доіндустріального та індустріального характеру та збільшення суспільного попиту на послуги й інформацію, які є характерними для постіндустріальної стадії розвитку економіки [1, с. 90].

Зростання частки інформаційного сектору, наукоємних, високотехнологічних (аерокосмічна, електронна, фармацевтична, електротехнічна) галузей виробництва та сектору послуг в структурі економіки сприяє зменшенню споживання ресурсів природи. Крім того, розвиток науки та техніки дає змогу перейти людській цивілізації на нові джерела енергозабезпечення. Пошук нових, альтернативних джерел енергії та розробка доступних енерго-, ресурсозберігаючих, маловідходних технологій лежить в основі сталого розвитку. Постіндустріальний етап розвитку економіки стає початковим етапом виникнення природовідновлюючих секторів господарства; розповсюдження нових технологій, які здатні зменшити забруднення навколишнього природного середовища, скоротити потреби у невідновлюваних ресурсах. Крім того, технологічні досягнення дають змогу миттєво виявити шкоду, нанесену оточуючому середовищу, й спробувати нейтралізувати її, а сучасні комунікації (радіо, телебачення, Інтернет, мобільний зв'язок) – довести до свідомості людини потребу в створенні громадських екологічних рухів, які борються за охорону та збереження довкілля. Тримаючи курс на сталий підтип розвитку, кожна країна світу рано чи пізно повинна здійснити виважені кроки на шляху його становлення.

1. *Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы: учеб. пособие / В. Л. Иноземцев. – М. : Логос, 2000. – 304 с.*

АНАЛІЗ ПРИНАЛЕЖНОСТІ ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО НЕОІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ

©Венжега Р.В., 2017

Сучасний стан вугледобувних підприємств свідчить про те, що на них впроваджена неефективна система управління. Історія розвитку економічних моделей від традиційної (доіндустріальної), що притаманна аграрному виробництву, індустріальної, неоіндустріальної (нової індустріалізації) до постіндустріалізації та економіки знань надає змогу виділити найбільш адекватні для вугледобувних підприємств моделі – індустріальну та неоіндустріальну. Акцент аналізу даної роботи зроблений на розгляді економічної моделі неоіндустріалізації.

Для оцінки ступеня відповідності вугледобувних підприємств неоіндустріальним вимогам має місце розгляд атрибутів економічної моделі неоіндустріалізації, таких як зміна структури зайнятості в бік інтелектуалізації праці, укрупнення та вертикальна інтеграція, автоматизація і роботизація виробництва, управлінські інновації, НДДКР, автоматизовані системи управління, енергоефективність, рециркуляція енергоресурсів. Дані атрибути оцінюються рядом показників (1) (табл. 1).

Таблиця 1

Показники неоіндустріальної економічної моделі

№ з/п	Назва атрибута	Показники атрибута економічної моделі неоіндустріалізації
1.	Зміна структури зайнятості в бік інтелектуалізації праці	відсоток керівників, управлінців, ІТП в структурі персоналу, наявність в системі стимулювання персоналу надбавок і премій за кваліфікацію, рівень кваліфікації персоналу (керівники, ІТП) (% працівників з вищою освітою)
2.	Укрупнення та вертикальна інтеграція	кількість підприємств у загальній чисельності, інтегрованих в виробничо-технологічні ланцюжки, питома вага вугледобувних підприємств в вертикально-інтегрованій структурі
3.	Автоматизація та роботизація виробництва	коефіцієнт автоматизації виробництва, коефіцієнт автоматизації праці
4.	Управлінські інновації	інформаційна результативність управлінської інновації, організаційна результативність управлінської інновації, соціальна результативність управлінської інновації, виробнича результативність управлінської інновації
5.	НДДКР	коефіцієнт ефективності НДДКР, чиста поточна вартість, внутрішня норма прибутковості, рентабельність, прибутковість, термін окупності
6.	Автоматизовані системи управління	інформаційна система бюджетування, планування ресурсів, вдосконалення технології виробництва, модернізація обладнання, системи маркетингу продукції, підвищення культури виробництва, кваліфікація персоналу, менеджмент виробництва
7.	Енерго-ефективність, рециркуляція енергоресурсів	енергоекономічний рівень виробництва, питома енергоемність продукції, показник ефективності передачі енергії, енергоозброєність виробництва

Для ідентифікації приналежності підприємства неоіндустріальній моделі (4) необхідно виділити показники для оцінки атрибутів (2) та провести їх вимір експертним шляхом з використанням інструментів нечіткої логіки (рис.1).

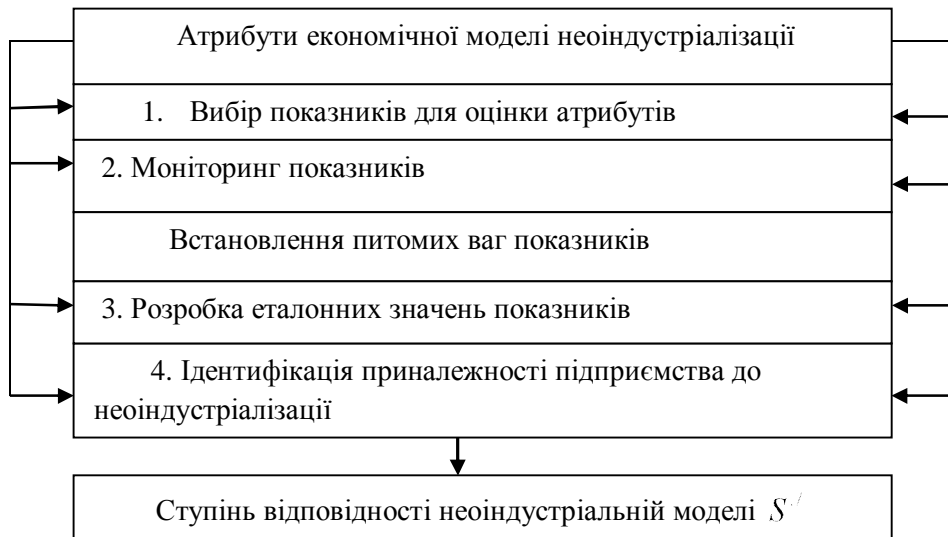

Рис.1. Метод аналізу фактичної приналежності підприємства до економічної моделі неоіндустріалізації

Нехай P_{ij} – фактичне значення показника j , P'_{ij} – еталонне значення показника j

I_{ij} – питома вага показника для j -ої характеристики

i – номер показника, j – номер атрибута

$$S_j = \sum_{i=1}^{n_j} \frac{P_{ij}}{P'_{ij}} * I_{ij}$$

n_j – кількість показників у атрибуті

$$S^j = \sum_{j=1}^{m_{1,2}} S_j b_j$$

– інтегральний показник ступеня відповідності

m – кількість атрибутів у моделі;

b_j – питома вага атрибута в економічній моделі

У моделі неоіндустріалізації всі виробничі та управлінські процеси регламентовані, що не можна сказати за фактом про вугільну промисловість України. Важливе значення при цьому має призначення питомих ваг показників для оцінки рангу значущості і діапазону значень показників атрибутів, а також розробка еталонних значень (3) з перспективними шахтами України, такими як ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» – лідер з виробництва вугілля для потреб енергетики та ПАТ «Шахтоуправління «Покровське» – для коксування відповідно.

З огляду на даний метод аналізу фактичного стану підприємства можна з упевненістю сказати, чи відповідає вугільна промисловість України неоіндустріальній моделі або існують певні бар'єри на цьому шляху.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ З НАДАННЯ ВИРОБНИЧИХ ПОСЛУГ

©Вислободська Г.П., 2017

Сільськогосподарські підприємства є не лише виробниками сільськогосподарської продукції, а й можуть здійснювати інші види діяльності, в тому числі й надавати виробничі сільськогосподарські послуги іншим суб'єктам господарської діяльності на комерційній основі. Така діяльність дозволяє максимально завантажувати свої виробничі потужності, а отже й ефективніше їх використовувати. Крім цього, агропідприємства отримують додаткове джерело доходу, що має надзвичайно важливе значення враховуючи мінливість ринкового середовища та розтягнутий у часі цикл виробництва сільськогосподарської продукції. Тому логічним є виникнення необхідності розробки заходів та шляхів підвищення ефективності здійснення діяльності сільськогосподарських підприємств з надання виробничих послуг.

До категорії виробничих послуг у галузі сільського господарства відносяться послуги, що беруть безпосередню участь у процесі виробництва сільськогосподарської продукції, а витрати понесені на їх залучення повністю переносяться на собівартість виготовленої продукції. Здебільшого виробничі сільськогосподарські послуги надаються з використанням сільськогосподарської техніки, тому асортимент послуг та можливі обсяги їх надання залежать від наявних матеріально-технічних ресурсів у підприємства-надавача виробничих послуг.

Для більш ефективного здійснення діяльності з продажу (надання) виробничих послуг сільськогосподарським підприємствам слід сформулювати стратегію своєї діяльності, здійснюючи при цьому певний алгоритм дій, зокрема:

- Здійснити моніторинг власних виробничих потужностей та визначити свої можливості як продавця виробничих сільськогосподарських послуг;
- Визначити власні потреби у виробничих послугах, необхідних для самостійного виробництва сільськогосподарської продукції;
- Встановити скільки виробничих послуг ми можемо надати (продати) іншим виробникам сільськогосподарської продукції;
- Розрахувати що для підприємства буде вигіднішим: забезпечення своїх потреб у виробничих послугах самостійно чи залучення їх зі сторони (тобто купівля);
- Прийняття рішення про обсяги надання виробничих сільськогосподарських послуг іншим господарюючим суб'єктам.

Окрім цього, сільськогосподарським підприємствам, що одночасно виступають у ролі продавців виробничих послуг слід правильно укомплектувати свій машинно-тракторний парк, оновлювати його, вводити в експлуатацію більш економічні, продуктивніші, інноваційноновіші агрегати та машини.

Також для швидкого реагування на зміни ринку виробничих сільськогосподарських послуг агроформуванням слід здійснювати моніторинг ринку, досліджувати конкурентів та потенційних покупців, розробляти маркетингові заходи для подальшого просування виробничих послуг як товару на ринку.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА КОНКУРЕНТОЗДАТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Вишнівська Б.В., 2017

Все більшого розповсюдження набуває проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах господарювання, оскільки здатність підприємства працювати у високодинамічному конкурентному середовищі з позитивною динамікою є результатом ефективної системи управління забезпеченням конкурентоспроможності підприємства.

В сучасних умовах господарювання забезпечення та підтримка конкурентоспроможного рівня підприємства усе частіше починає залежати від впровадження в діяльність інноваційного продукту або певних технологій. Тому для успішного розвитку організації необхідно дослідити інноваційний процес у розрізі конкурентоздатності та проаналізувати усі його переваги та недоліки. Досягнення мети та виконання завдань інноваційної політики здійснюються через застосування конкретних методів її реалізації, арсенал яких достатньо широкий.

У кожній країні є свої особливості державного регулювання інноваційного процесу, зумовлені структурою галузей господарства, стратегією розвитку, впливом надбудовчих чинників на продуктивні сили. Водночас можна виділити загальні методи впливу держави на інноваційну діяльність бізнесу, що в тих чи інших формах застосовуються в більшості промислово розвинених країнах.

Сьогодні державна інноваційна політика, як це визначено новим Законом України «Про інноваційну діяльність» [1], має формуватися з урахуванням світових тенденцій науково-технічного розвитку й аналізу існуючих проблем інноваційної діяльності в державі. Виходячи з цього головною метою інноваційної політики визначено створення комплексу системних заходів щодо забезпечення соціально-економічних, організаційних, законодавчо-правових умов для ефективного відтворення, розвитку і використання науково-технічного потенціалу; забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих енерго- і ресурсозберігаючих технологій; виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Конкуренція є найважливішим атрибутом ринкової економіки. Досвід розвинених країн свідчить, що конкуренція виступає важливим чинником стимулювання господарської активності, розширення асортименту та підвищення якості продукції, зниження витрат і стабілізації економічного зростання. Це основні переваги підприємства на ринку, які забезпечують успішний збут в умовах конкуренції. Отже, головною складовою динамічного розвитку підприємства є конкурентоздатність, оскільки у сучасній боротьбі при всій її масштабності, динамізмі і гостроті виграє той, хто аналізує і виборює свої конкурентні позиції.

Конкурентоздатність – це поняття складне, синтетичне, залежить від багатьох груп факторів: технології основного та допоміжного виробництва, технології системи управління, рівня технічної та економічної підготовки персоналу, рівня розвитку науки і техніки в даному виді діяльності, можливостей залучення ресурсів тощо.

Конкурентоздатність підприємства – це категорія, що відображає, як відрізняється підприємство-виробник на ринку своїх товарів від інших виробників-конкурентів упродовж тривалого проміжку часу, яким чином рівень його фінансово-економічного розвитку відповідає суспільним потребам [2, с. 201].

В умовах ринкової економіки споживачі зацікавлені не тільки в якості продукції, але і в високоякісних додаткових послугах, що пов'язані з цією продукцією.

У більшості країн світу роль нецінової конкуренції все зростає, оскільки в ринкових умовах споживачі стають все більш вимогливими до якості товарів. З урахуванням національних та економічних особливостей різних держав формувалися специфічні підходи до управління якістю

продукції на мікрорівні. Найбільш відомими є американська комплексна система управління якістю (TQC) та японська (CWQC) – управління якістю в межах фірми.

Існує багато підходів до оцінки рівня конкурентоздатності продукції, однак більшість методичних підходів зорієнтована на продукцію, що вже виробляється і реалізується на ринку (тобто товари). Якщо оцінюється конкурентоздатність продукції на стадії розробки, то йдеться про оцінку конкурентоздатності інноваційного продукту. При оцінюванні інновацій необхідно виходити із таких принципів:

- конкурентоздатність закладається ще на етапі проектування і розробки виробу, тому вона має бути вже попередньо оцінена на стадії формування технічного завдання на розробку;

- конкурентоздатність інновацій ґрунтується на ідеальній споживчій моделі, що задовольняє перспективні потреби на 100% у межах визначеного сегменту ринку;

- рівень техніко-економічних параметрів інновації, яке пропонується до розробки, повинен оцінюватися по відношенню до прогнозного рівня техніко-економічних параметрів продукції найбільш ймовірних конкурентів (визначених на рік початку виробництва даної продукції);

- вибрані для оцінки конкурентоздатності параметри необхідно оцінити за їх значущістю. [3, с. 158]

Таким чином, необхідно сформувати так звану „ідеальну споживчу модель”, що задовольнятиме перспективні потреби споживачів на 100% і яка ґрунтується на інформації, зібраній в процесі дослідження ринку. Ця модель включає в себе перелік техніко-економічних параметрів, що важливі для споживачів на даному сегменті ринку, оцінку споживачем значущості кожного параметра, а також ідеальне значення кожного техніко-економічного параметра.

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

2. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: [навч. посіб.] / С. М. Ілляшенко. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К., Суми: Університетська книга, Княгиня Ольга, 2005. - 324 с.

3. Йохна М.А., Стадник В.В. Економіка і організація інноваційної діяльності [Текст] / М.А. Йохна, В.В. Стадник. - К.: Академія, 2005. - 400 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

© Віблій П.І., Хома І.М., 2017

Світовий досвід свідчить, що одним із найбільш дієвих механізмів інтенсифікації інноваційної діяльності в умовах ринкового господарювання є розширення обсягів венчурних інвестицій та формування системи венчурного інвестування в рамках національної системи економіки. Венчурні інвестиції – являють собою вкладення в акції нових фірм чи підприємств, що здійснюють свою діяльність у сучасних сферах бізнесу і зв'язаних з великим рівнем ризику. Заохочення венчурних інвестицій до України це можливість для молодих людей отримати кошти на успішне втілення власних ідей, а для країни в цілому розвинути інноваційний сектор економіки. [1]

Проте така інвестиційна діяльність не знайшла поки що широкого розповсюдження в українській економіці. За міжнародною рейтинговою оцінкою привабливості країн для здійснення венчурних інвестицій Україна на 2016 рік посіла – 71 місце серед 125 оцінюваних країн.

За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу у 2013 році величина чистих активів венчурних ІС становила 145 233 ,9 млн.грн., а кількість фондів - 1001од , у 2016 величина активів зростає до 204 040,7 млн. грн., але кількість венчурних фондів зменшується до 990 од. Основними інвесторами українських венчурних фондів є Європейський банк реконструкції та розвитку та закордонні державні структури. Статистика показує, що хоч увага до венчурного інвестування в Україні поступово покращується, все ж Україна займає слабку позицію серед європейських країн.[3]

Існує перелік чинників, які і призводять до стримування венчурного інвестування:

1. українські венчурні фонди не виконують найважливішого призначення – залучення коштів на розвиток інновацій. Вони або акумулюють кошти для своїх інвестиційних проєктів, або «використовуються для оптимізації податкових платежів засновникам».
2. Найбільш привабливі сфери для венчурного капіталу це будівництво, готельний і туристичний бізнес, торгівля, переробка с/г продукції, тобто інвестиції у інноваційні компанії не є популярною галуззю для вкладень [4,ст.27-34].

По - третє, у 2001 році із прийняттям закону «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» ні приватні особи, ні пенсійні фонди, ні страхові компанії не можуть вкладати гроші у венчурні фонди, лише юридичні особи. Серед інших перешкод це: недостатнє число компаній для венчурного фінансування; мала кількість привабливих інноваційних проєктів; низький рівень культури корпоративного керування в малих компаніях, нерозуміння особливостей стратегій інноваційного розвитку й можливостей його фінансування; готовність більшості фондів інвестувати переважно в компанії на стадіях росту й розширення. Лише комплексними заходами з боку держави можна вирішити наростаючі проблеми венчурного інвестування.

1.Шевченко О.М. Венчурний капітал – основа механізму фінансування національних інноваційних процесів / О.М. Шевченко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 4. – С. 52–56.

2.Офіційний сайт Української асоціації Інвестиційного бізнесу <http://www.uaib.com.ua/index.html>

3.Чернієнко А. Розвиток законодавства про інвестування в Україні / А. Чернієнко // Бізнес. – 2012. – № 22. – С. 6-8.

4.Фолом А.Н. До питання про концепцію національної системи венчурного інвестування / О.М. Фолом, А.Т. Каржаєв // Економіст. – 2012. – № 10. – С. 27-34.

5.Цихай Т.В. Роль венчурної індустрії у формуванні національної інноваційної системи / Т.В. Цихай // Теорія і практика управління. – № 11. – 2010. – С. 32-40

СУЧАСНИЙ СТАН МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

© Вівчар О. Й., 2017

Розвиток місцевого самоврядування є одним з пріоритетних напрямів державної політики. Розвиток держави неможливий без розвитку місцевого самоврядування, адже на сьогоднішній день, місцеве самоврядування виступає важливим фактором демократизації суспільного життя, децентралізації управління та необхідною передумовою становлення громадянського суспільства.

Місцеве самоврядування в Україні являє собою форму організації влади і різноманітність видів діяльності громадян, які спільно проживають на певній території, для самостійного вирішення проблем і питань місцевого значення.

Головним призначення місцевого самоврядування є створення та підтримка сприятливого життєвого середовища, потрібного для всебічного розвитку людини, надання мешканцям територіальних громад якісних і доступних адміністративних та соціальних послуг на основі сталого розвитку дієздатної громади [4, с. 5].

Сучасна система законодавства про місцеве самоврядування потребує вдосконалення на засадах зміцнення організаційної, правової, фінансової, матеріальної, адміністративної самостійності місцевого самоврядування, розбудови європейської моделі адміністративно-територіального устрою та принципах децентралізації, субсидіарності, єдності системи публічної адміністрації тощо [3, с. 146].

До нагальних проблемних питань, що потребують вирішення, слід віднести такі:

– визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, здатних забезпечити доступність і належну якість публічних послуг, що надаються такими органами, а також необхідної для цього ресурсної бази;

– створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень;

– розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципом субсидіарності, а також між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади;

– запровадження механізму державного контролю за відповідністю Конституції та законам України рішень органів місцевого самоврядування і якістю надання населенню публічних послуг та ін. [1, с. 4].

Крім того, викликами, які потребують ефективного та швидкого реагування є: недостатність ресурсів у бюджетах розвитку територіальних громад для інвестицій у інфраструктуру; криза комунальної інфраструктури, загрозлива зношеність теплових, водно-каналізаційних, водопостачальних мереж та житлового фонду; відчуженість органів місцевого самоврядування від населення та їх корпоратизація, закритість і непрозорість діяльності, неефективне використання комунальної власності, земельних ресурсів, корупція; невикористання ресурсного потенціалу цього сектору у місцевому розвитку; нерозвиненість форм прямої демократії, відсутність у жителів навичок безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення; соціальна дезінтергованість територіальних громад та неспроможність жителів до солідарних дій із захисту своїх прав та відстоювання інтересів у співпраці з органами місцевої влади та досягненню спільних цілей розвитку спільнот; складна демографічна ситуація у більшості територіальних громад та погіршення кількісних та якісних параметрів людських ресурсів. Існуюча в Україні система місцевого самоврядування не відповідає потребам суспільства.

На сьогоднішній день здійснення процесів реформування місцевого самоврядування, децентралізації влади – це не просто бажання підвищити ефективність вирішення питань місцевого значення, а необхідна передумова виходу з політичної кризи, що склалася в Україні [2]. Сьогодні процес децентралізації в Україні успішно стартував, але повноцінне завершення реформи потребує усунення наявних прогалин і невизначеностей у Конституції України, яка в частині визначення територіальної основи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування є не досконалою, а правові конструкції, що застосовуються – суперечливими; не містить необхідних та достатніх правових норм для утворення чіткої ієрархічної системи адміністративно-територіального устрою; не дає змоги створити систему місцевого самоврядування по всій території держави з чіткими та забезпеченими ресурсами повноваженнями органів місцевого самоврядування; містить лінії конфліктності у системі влади та рівні регіонів, районів та територіальних громад.

Для вирішення вище вказаних завдань місцевого самоврядування потрібно перш за все вдосконалити систему фінансування, оскільки на даний час фінансування місцевого самоврядування здійснюється виключно за рахунок коштів місцевого бюджету, що не дає можливості реалізувати та вирішити всі нагальні проблеми, які потребують першочергового вирішення.

Крім того, необхідно на законодавчому рівні врегулювати питання розподілення власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування. Оскільки на практиці досить часто виникають труднощі з вирішення тих чи інших питань, так як не до кінця визначено який з органів місцевого самоврядування повинен займатися вирішення даного питання та в чисму віданні перебуває дана ділянка вирішення.

Також необхідно створити механізм, за допомогою якого можна було б забезпечити доступ громадян територіальної громади для внесення пропозицій щодо вдосконалення роботи органів місцевого самоврядування та наявних актуальних проблем територіальної громади, для найшвидшого реагування та перспективного вирішення всіх існуючих проблем на місцях.

Таким чином, аби вдосконалити роботу органів місцевого самоврядування, необхідно розширити коло їх повноважень, для самостійного вирішення багатьох актуальних проблем сьогодення, що на практиці потребує додаткового затвердження у вищих інстанціях і як наслідок затягування їх вирішення.

Отже, на сьогоднішній день без реформ місцевого самоврядування неможливе подолання кризових явищ у соціально-економічному і політичному житті України. Необхідно сформувати повноцінну систему місцевого самоврядування на всіх рівнях територіального устрою країни, яка передбачатиме широке закріплення повноважень, ресурсів та відповідальності за органами місцевого самоврядування. Це дасть можливість досягти більшої самостійності для прийняття важливих управлінських рішень щодо сталого збалансованого розвитку регіонів та вирішення інших питань місцевого значення.

1. Ковбасюк Ю. В. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації / Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толканов // К.: НАДУ. – 2014. – 128 с.

2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // www.kmi.gov.ua.

3. Руцак І. Я. Проблеми адміністративно-правового становища органів місцевого самоврядування в Україні / І. Я. Руцак // Економіка і право. 2014. – № 26. – с. 143 – 147.

4. Серьогін С. М. Теоретичні засади та основні напрями реформування місцевого самоврядування й децентралізація влади в Україні / С.М. Серьогін, Н. Т. Гончарук // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 2. – 17 с.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Гейміфікація або гейміфікація - нове слово в управлінні персоналом. Вчитися, мотивувати, адаптувати, вирішувати робочі проблеми за допомогою ігрових технологій - простіше простого, вважають розробники. Що лежить в основі методу Гейміфікація, як застосовувати метод на практиці, розповість наш матеріал. Різні ігри придумало людство для свого розваги протягом усього періоду свого розвитку. З упевненістю можна сказати, що все в ті чи інші періоди життя залучалися до гри і ставали їх зятими шанувальниками: футбол, шашки, комп'ютерні ігри та інші. Ігри - це потужний інструмент, що викликає азарт, розбухує почуття і інстинкти. Захопленість грою настільки природна, що учасник сам не помічає, як досягає особистого або командного результату, а задоволення від перемоги в грі можна порівняти з будь-якими значущими подіями в житті. Причина, чому людина грає, ховається в проживанні різних емоцій. Елементи гри викликають в учасників особливі переживання, змінюють його поведінку, втягують в процеси компанії, допомагають швидше навчати і перенавчати співробітників і легше впроваджувати зміни в бізнес-процеси.

Перші спроби застосування ігрових технологій для вирішення завдань комерційної компанії (для оптимізації бізнес-процесів, управління персоналом, навчання та мотивації співробітників) були безсистемними і не завжди були ефективні. Сам термін пролунав уже на початку 2000-х, але широке розповсюдження отримав тільки через десять років. Популярність технологія отримала досить швидко, незважаючи на різницю трактувань. Для HR цікавий підхід до Гейміфікація як до застосування в інших, неігрових ситуаціях або контекстах, ігрових, тобто таких, які застосовуються при розробці та конструюванні ігор, елементів, технік, прийомів.

Гейміфікація надає кращий з коли-небудь був винайдений способів створення і підтримки зацікавленості в людях. І успішні в світі організації - Nike, SAP, Pearson, Salesforce, Cisco, United Airlines, Microsoft, Target, Spotify, Siemens, GE, IBM, McDonald's і сотні інших - все частіше використовують ці технології для отримання переваги над конкурентами, переосмислення стратегій, забезпечення безпрецедентної лояльності, прийому на роботу та утримання в колективі виключно цілеспрямованих людей.

Після реєстрації в програмі користувач отримував відро для сміття, забезпечене спеціальним індикатором переробки. Коли приходив час забирати сміття, відро вирішувалося, і в залежності від кількості переробляється користувач отримував на свій віртуальний рахунок певну суму валюти, яку потім можна було обміняти на товари або знижки в магазинах партнерів або пожертвувати на благодійність.

RecycleBank усвідомила, що для тривалої залученості в процес їх аудиторії потрібні правильні стимули - як матеріальні, так і духовні. Дослідження компанії показали, що, крім знижок і подарунків, учасників програми цікавила можливість спілкуватися і змагатися з іншими людьми. Компанія використала ці дані з розумом: жінки - учасниці RecycleBank отримали можливість підтримувати за допомогою додатка зв'язок зі своїми дітьми, а також боротися за перше місце з сусідами. Наприклад, для цих цілей RecycleBank запустила грудня Green Your Home. Кожна сім'я повинна була якимось чином скоротити свій негативний вплив на навколишнє середовище, а потім відправити фотографію, яка підтверджує це.

Що являє собою Гейміфікація

Що найважливіше в іграх? Розробники методу вважають, що є загальні для всіх ігор принципи, а також практичні прийоми, які дозволяють залучати учасників і робити гру цікавою.

Застосовувати ігрові техніки можна всюди:

- в HR;
- в навчанні персоналу;

- в маркетингу;
- в інших сферах.

Що ж саме являє собою таке поняття як Гейміфікації?

Це системний, штучно створений інструмент, який впливає на бажання діяти. Іншими словами, Гейміфікація - це застосування в управлінні персоналом та інших сферах бізнесу ігрових принципів, практик, елементів для звичайних ситуацій з метою отримати максимальне залучення всіх учасників і загальний високий результат, наприклад, навчання продажам.

Що плутають з Гейміфікація

Багато неправильно трактують поняття «Гейміфікація». Поняття не просто пов'язане з іграми як такими. Не можна сказати, що це просто ігрова реальність, в якій перебувають учасники, і це не ігри на роботі (симулятори, монополії і так далі). Гейміфікація також не є теорією ігор - математичної теорією стратегічного поведінки в грі. Що ж використовується при Гейміфікація? Вивчаючи цей метод глибше, можна зіткнутися з такими технологіями, як: виставлення балів, видача значків, нагород, розміщення лідерів на дошці пошани. Але і ці методи використовуються не завжди. Гейміфікація застосовується як digital-метод, іноді вона використовує цілком речові стимули. Гейміфікація - ефективний мотивуючий і втягує спосіб.

Фізично вони являють собою магніт номіналом 5, 10, 50, 100 їжачків. Магнітна форма були придумана спеціально для того, щоб уникнути підробки. Витратити їжачки можна в спеціальному магазині один раз на місяць (37 позицій). Як зізнаються в компанії, результати перевершили всі очікування. Спочатку у співробітників Interpipe були побоювання: «Дорослі мужики - які їжачки?» У компанії дуже боялися, що стануть задавати питання: чи можна поміняти їжачки на гроші? Але виявилось, що деякі навпаки навіть готові їх докупувати.

Широке впровадження концепції ігор в Україні дозволить активізувати головний ресурс будь-якого підприємства – персонал. На такі зміни позитивно відкликнеться покоління Y. Однією з особливостей покоління Y є високий рівень їх «диджиталізації»: вони живуть в інтернеті і відчують себе дуже комфортно в цьому середовищі.

1. www.erespublika.ru.
2. https://www.mann-ivanov-ferber.ru/books/geimifikaciya_v_biznese/
3. <http://hrdocs.ru/poleznaya-informacziya/gejmifikacziya-v-biznese/>
4. <http://www.hr-director.ru/geymifikatsiya>
5. <http://www.ispring.ru/elearning-insights/gamification-to-business/>

ЕКОНОМІКА РОЗМАЇТТЯ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ: ДОРОГОВКАЗИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕПОХИ

© Вінська О.Й., Токар В.В., 2017

Сучасний етап розвитку світового господарства прискорено набуває рис постіндустріальної економіки, яка характеризується зростанням ваги людського інтелектуального капіталу як основи конкурентоспроможності. Креативний людський капітал створює інноваційні товари та послуги, які покращують якість життя людства. Розмаїття та толерантність сприяють вільному обміну думками й дають змогу розкрити творчий потенціал особистості. Саме тому провідні країни світу намагаються створити сприятливі умови задля розвитку інноваційного середовища, у якому всі члени суспільства незалежно від кольору шкіри, віросповідання, етнічного походження, статті, віку чи сексуальної орієнтації мають рівні шанси на професійний успіх.

На сумному прикладі України можна побачити, що з масовою еміграцією кваліфікованих кадрів країна втрачає головний ресурс стійкого розвитку. Цей відтік фахівців викликано не лише соціально-економічними негараздами та геополітичними викликами, але перш за все неефективними інститутами, тобто формальними й неформальними правилами, за якими функціонують економіка й суспільство в цілому. Відповідно до Д. Аджемоглу та Д. Робінсона, інститути можна розподілити на два основні типи – інклюзивні та екстрактивні [1]. Інклюзивні інститути стимулюють участь значної частини населення в економічній діяльності й уможливають найкраще задіяння талантів і вмінь у створенні й розвитку бізнесу; при цьому права власності є захищеними, а судова система гарантує справедливість і рівні можливості. У свою чергу екстрактивні інститути є протилежними за своєю суттю, а відтак дискримінаційними та націленими на експлуатацію олігархічним прошарком переважної частини населення задля власного збагачення, виснажуючи національні ресурси та спотворюючи соціально-економічну структуру країни.

Немає сумнівів щодо екстрактивності більшості інститутів України. Вони протидіють меритократичним принципам ефективного відбору бізнес-ідей та керівників державних органів, призводячи до деградації та люмпенізації абсолютної більшості населення. Свідченням цього є стабільне погіршення позицій нашої держави у рейтингу Глобальної конкурентоспроможності, зокрема падіння до 129-го місця зі 138 за критерієм якості інститутів у 2016-2017 рр. [4].

Колосальний рівень непотизму та хабарництва, які є результатом засилля екстрактивних інститутів, формують зачароване коло постійного посилення негативних тенденцій з примарними шансами виходу з нього. В українських умовах професійність не є чеснотою, а особиста відданість стає головним чинником відбору на посади, що знижує мотивацію до творчої праці та продуктивність у всіх галузях економіки. Це зупиняє інноваційний розвиток, адже на ключових посадах замість фахівців знаходяться родичі та наближені до правлячої верхівки. Така ситуація в умовах геополітичних викликів є загрозою національній безпеці та може призвести до знищення незалежної України.

За таких обставин єдиним шляхом подолання розриву з високорозвиненими державами світу, зокрема країнами-членами ЄС, є створення інклюзивного середовища, де винахідники та підприємливі особи зможуть використати свій креативний потенціал задля досягнення особистого успіху та збагачення суспільства. На озброєння варто взяти ідеї Р. Флоріди щодо забезпечення креативного розвитку через максимальне сприяння «трьом Т» – толерантності, таланту та технології [3]. Проте правляча верхівка, яка монополізувала економіку та збагачується за рахунок енерговитратних, відсталих і сировинних галузей, буде максимально протидіяти інноваційному розвитку, адже творча руйнація інновацій за Й. Шумпетером [2] змінить status quo у суспільстві шляхом знищення відсталих галузей, неефективних виробництв, що призведе до економічного та як

наслідок і політичного банкрутства кланово-олігархічної системи. Аналіз декларацій державних чиновників і депутатів вказує на те, що свої кошти вони зберігають переважно вдома в готівковій формі, а не вкладають у розвиток національної економіки. За їхньої влади відбувається невпинна примітивізація структури виробництва й експорту держави (деградація від машинобудівної до аграрної продукції, в основному рослинництва, яка має дуже низький рівень доданої вартості). Тим не менше, логіка історичного розвитку невблаганно веде до тріумфу в Україні економіки розмаїття та інклюзивності, адже тільки вона відповідає вимогам постіндустріальної епохи.

1. Аджемоглу Д. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты / Д. Аджемоглу, Д. Робинсон. – М.: АСТ, 2015. – 693 с.

2. Шумпетер Й.А. Капитализм, социализм и демократия: Пер. с англ. / Предисл. и общ. ред. В.С. Автономова. – М.: Экономика, 1995. – 540 с.

3. Florida R. Tolerance Grows the Economy / R. Florida [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.creativeclass.com/rfcgdb/articles/Tolerance%20grows%20the%20economy.pdf>.

4. Ukraine: Global Competitiveness Index 2016-2017 edition [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/country-profiles/#economy=UKR>.

SOCIO-ECONOMIC IMPACT OF IMMIGRATION PROCESSES

© Войцеховска В.В., Симак А.В., 2017

The study is dedicated to the contemporary immigration processes in different countries and from different perspectives. The key factors, that influence global immigration processes were identified.

The significant difference in income inequality is observed by the study of International Monetary Fund, that as inequality increases, growth decreases and will continue to do so in the future. The effect of immigrant labour on the wages of workers depends heavily on the nature of the labour if immigrant labour is complementary to the labour and skills of native workers, it is likely to have a positive effect on wages [1].

The number of teoretical and impirical studies show, that the migration positively impcats the economic growth, however the shortage of harmonised comparative data prevents us from making definite conclusions. The extent to which immigrant labour is complementary or substitutable can also influencethe long-run and short-run effects of immigrant labour. Substitutive immigrant labour provides competition for the native citizens, therefore decreasing the average wage in the host country. Nevertheless, in the long term, because a larger proportion of working immigrants can lead to an increase in productivity and consumption, the investment will also rise, so households will have more benefits [2, 3]. In such a way the presence of immigrants in the workplace helps the productive potential of the economy. The other important facor here is competition on labour market, the immigrant labour can be said to benefit the EU or be motivating for EU born workers, that try and obtain the same level of education, same skills as immigrants. As a result such competition could help the economy to expand through increasing the country's productive capacity. These factors could benefit the host country, since it outweighs the loss made initially when immigrant labour is substitutive and lowers the average wage through increasing employment creation.

It is time for a solution. But such a solution must be based on a transparent and realistic opinions, since depending on the host country and the country of origin of immigrants the immigration patterns differ. All in all the positive trend from immigration is boost in working-age population and technological progress, in case of skilled workers migration. However, recent trends also show, that a lot of investment in human capital is needed first for the immigrants from developing countries to become educated and skilled labour force and contribute actively to the economic development.

To summarize there can not be used a single approach towards immigrations policy. The key element here is to edentify the main migration factors, as we see from the study, those can be: institutional framework, social benefits attractiveness, labour market conditions and so on. The understanding of these factors is important if our society is planning to develop the strategies, that would enable immigrants to fully integrate in it, which in turn would be beneficial for immigrants and host countries [4].

The successfull immigrant policy shall include both Institutional and Educational Framework and easier access of immigrants to the labour market, so both immigrants and host-countries shall profit from such a Policy only in this case, the socio-economic impact of immigration will be positive.

The conclusion is made concerning the immigration trends and factors, which is necessary for the forecasting of immigration processes in Europe, Northern America and globally.

1. *The World Migration Report, International Organisation for Migration, 2015, Geneva.*
2. *The truth about asylum - Who's who: Refugee, Asylum Seeker, Refused asylum seeker, Economic migrant, London: Refugee Council, 2015.*
3. *Ottaviano, Gianmarco I. P.; Peri, Giovanni "The economic value of cultural diversity: evidence from US cities", 2014, Journal of Economic Geography 6 (1), ISSN 1468-2702, p.31.*
4. *Kay, J. The Economics of Immigration. Everlasting Light Bulbs: How economics illuminates the world.,2004. The Erasmus Press. p.64-67.*

ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

© Волошина А. Ю., 2017

У сучасному світі аграрно-промисловий сектор (АПС) є одним з найбільш важливих ланок економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою, що розвивається. Це стосується і України. АПС розвивається за допомогою використання широкого спектра агротехнічних прийомів, застосування енергозберігаючих та природозберігаючих технологій, методів і способів меліорації та хімізації.

Шляхи розвитку агропромислового сектору України мають на меті перебудувати усі його галузі задля максимальної ефективності використання наявних ресурсів, а також впровадження у виробництво найновіших досягнень науково-технічного прогресу, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва. Необхідне також державне регулювання аграрної економіки шляхом більш ефективного ведення цінової політики, організування фінансово-кредитної і податкової систем.

Інноваційний розвиток АПС України надасть можливість забезпечити населення доступнішими продовольчими товарами, промисловість – сировиною, а зовнішню торгівлю – експортними товарами.

Для покращення стану АПС необхідно залучити інвестиції. А для активізації інвестиційних потоків потрібно удосконалити весь організаційно-економічний механізм інвестиційного забезпечення, у т.ч. методичне обґрунтування оцінки інвестиційної привабливості підприємств агропродовольчої сфери [1].

Проаналізувавши статистичні дані можна зробити такі висновки:

1. Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва активно зростав до 2013 року (113,3 % порівняно з попереднім роком) і знизився у 2015 до 95,2 %, тобто обсяг виробленої продукції скоротився; станом на січень-лютий 2017 року цей показник дорівнює 98,3 % [2,3].

2. Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах у 2014 році склав 25,8 %, що на 14,6 більше, ніж у 2013 році [4].

3. Загальна площа земель в Україні становить 60,4 млн. гектарів. З них – 42,4 млн. га (70%) – це землі сільськогосподарського призначення.

Адаптація господарської діяльності в сільському господарстві України до європейських та світових умов, а також підвищення ефективності розвитку аграрного сектору з метою забезпечення населення якісними та доступними продовольчими продуктами, як і збільшення обсягу експорту країни потребують реалізації завдань державної аграрної політики. А розвиток інфраструктури аграрного ринку потрібен задля зниження втрат сільськогосподарської продукції.

1. Атаманчук Ю. М. Інвестиційна привабливість підприємств агросфери / Ю. М. Атаманчук // *Економіка. Управління. Інновації.* – Вип. 2 (12). – 2014.

2. Державна служба статистики України. Економічна статистика / Економічна діяльність / Сільське, лісове та рибне господарство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/sg/sg_rik/sg_u/iosv_u.html.

3. Державна служба статистики України. Економічна статистика / Економічна діяльність / Сільське, лісове та рибне господарство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/sg/sg_reg/isv_reg/isv_u/isv0217_u.html.

4. Державна служба статистики України. Економічна статистика / Економічна діяльність / Сільське, лісове та рибне господарство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/sg/sg_rik/sg_u/rrv_sgp_u.html

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

© Т.В.Вонберг, 2017

Питання соціальної відповідальності все частіше піднімаються сучасними науковцями та практиками. Актуальність зазначеної проблеми перш за все полягає у необхідності нового мислення та ставлення до суспільства в умовах постіндустріальної економіки. Без сумніву, нова парадигма вимагає глобальних змін в усіх сферах та підтримки різними стейкхолдерами. На нашу думку, зміни завжди має ініціювати держава, а остання на своєму прикладі має доводити їх ефективність, реальність та корисність. Тобто, держава, як гарант та взірць, має впроваджувати соціально відповідальну поведінку в усіх сферах. В першу чергу, мова йде про сферу соціального захисту, яка наразі має численні проблеми. Ми цілком погоджуємося із численними науковцями, котрі пропонують перенести акценти з підтримки соціально уразливих верств населення на стимулювання ефективної економічної діяльності працездатних громадян. Адже, саме останні виступають рушійною силою на шляху економічних та соціальних змін в умовах постіндустріальної економіки.

На шляху розвитку соціальної відповідальності держава має запровадити комплекс конкретних дієвих заходів щодо підтримки працюючого населення, тих громадян, котрі воліють заробляти конкурентну зарплату та приносити користь державі. Так, звичайно, завжди актуальними є питання зменшення безробіття і створення нових високотехнологічних робочих місць для інноваційного середовища; скорочення низькооплачуваної і, особливо, тіньової зайнятості; забезпечення ефективних механізмів попередження зовнішньої трудової міграції населення тощо. Крім того, цілком погоджуємося, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства особливої уваги потребують питання поляризації доходів, тобто зменшення розриву між бідними та багатими прошарками населення. Цифри просто вражають, адже за різними підрахунками, в державі до 85 відсотків бідних людей. Таке становище є неприйнятним для сучасної європейської країни. Тут скоріше доцільним є використання досвіду європейських країн в сфері оподаткування. Тобто, необхідно запровадити механізми політики доходів, які стримуватимуть подальшу соціальну та економічну поляризацію рівня життя людей. Крім того, важливо здійснити комплекс заходів щодо подолання проблем дефіциту Пенсійного фонду - легалізувати робочі місця і заробітну плату; запровадити адміністративну та економічну відповідальність роботодавців; зменшити навантаження на фонд оплати праці для роботодавців; здійснити лібералізацію ринку праці, підвищити заробітки і зайнятість [1]. Першочергового вирішення потребує ліквідація дискримінації в пенсійному забезпеченні; перехід до виплати пенсій, що призначаються на пільгових умовах або за вислугу років із солідарної системи до недержавних пенсійних фондів, а також створення умов для запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи і максимальне прискорення розвитку недержавних пенсійних фондів.

Разом із тим, при удосконаленні державної політики у сфері соціального захисту важливо враховувати умови успішних змін, а саме - соціальну відповідальність держави, бізнесу та громадянина, довіру народу до органів державної влади та суспільних інституцій, готовність людей до реформ. Реалізація запропонованих вище напрямів дозволить зменшити соціальну напругу у суспільстві, знизити соціальну нерівність громадян та й, врешті решт, об'єднати українське суспільство. Крім того, все це сприятиме підвищенню соціальної відповідальності всіх членів суспільства.

1.Кравченко М. Основні напрями модернізації державної політики у сфері соціального захисту населення України // Вісник Національної академії державного управління // Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-4-33.pdf>

ВПЛИВ КАПІТАЛЬНИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© К.О. Воробйова, О.С. Швець, 2017

Будь-яка країна, не залежно від площі, стану економіки та розміру ВВП прагне займати належне місце на міжнародній арені, адже рівень економічного взаємозв'язку між державами завжди позитивно впливає на забезпечення сталого розвитку. Одним з видів міжнародних відносин є іноземні інвестиції.

Інвестиції є одним з основних чинників економічного зростання, забезпечення сталого розвитку та ефективного функціонування національної економіки України. Іноземні інвестиції - всі види цінностей, що вкладаються безпосередньо іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою одержання прибутку або досягнення соціального ефекту. Прямі та портфельні інвестиції є категоріями загального поняття інвестицій. Перші забезпечують повний або частковий контроль для інвестора за діяльністю підприємства, другі ж не надають вкладнику такого права. З точки зору підприємства портфельні інвестиції є набагато вигіднішими, адже відбувається реальне капіталовкладення, проте інвестор не намагається управляти діяльністю підприємства. Але, з точки зору національної економіки прямі іноземні інвестиції є такими, що стимулюють перехід компаній на міжнародний рівень, збільшення конкурентоспроможності вітчизняного виробника та приплив капіталу в національну економіку.

Для інвестора важливе значення має рівень інвестиційної привабливості країни. Таку категорію характеризує політична стабільність, законодавча база, розвиток інфраструктури та інші. Тому, приймаючи рішення про капіталовкладення інвестор виходить з вищесказаних передумов.

Таким чином, одним з найважливіших чинників відсутності прямих іноземних інвестицій в Україні є низький рівень інвестиційної привабливості. Серед чинників, які привертають інвесторів є низька ціна робочою сили, вигідне геополітичне розташування та доступ до сировини. Вплив на інші чинники має відбуватися на законодавчому рівні, для того, щоб мати змогу Україні конкурувати на іноземному ринку.

Низький рівень іноземних інвестицій в Україні є досить низьким, наприклад, відсоток іноземних інвестицій від загальної суми капіталовкладень у 2016 році склав 2,9%, що на 0,2% менше за 2015 рік (3,1%). На рис. 1 можна розглянути обсяги інвестицій в економіку України іноземними інвесторами (млрд. дол.) [1].

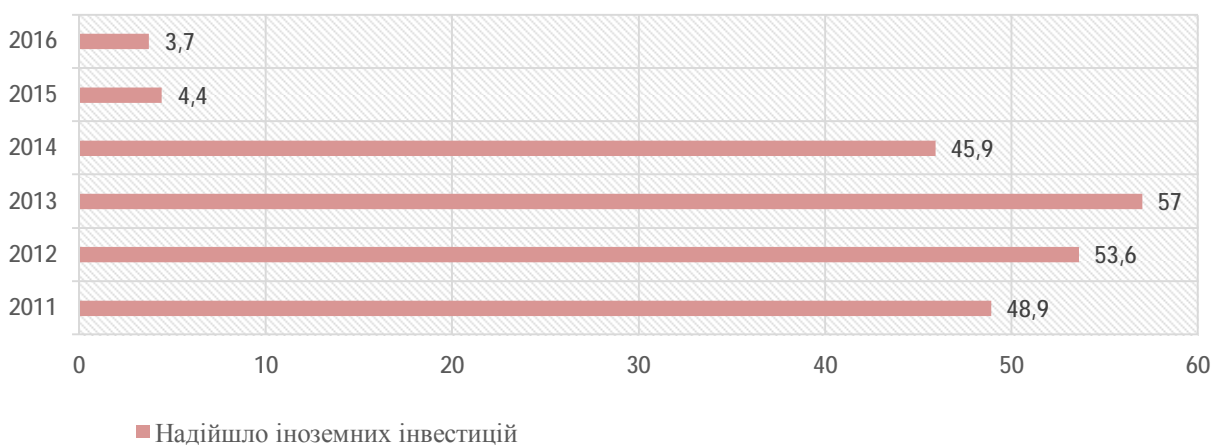

Рис. 1 Обсяги іноземних інвестицій в економіку України за 2013 – 2016 роки (млрд. дол.)

Таким чином, починаючи з 2015 року, обсяг іноземних інвестицій знизився до найнижчого за 5 років рівня (4,4 млрд. дол.), одним з найважливіших чинників такого спаду є падіння інвестиційної привабливості України. Основним чинником несприятливого інвестиційного клімату України є недосконале законодавство. Наразі ведуться активні дослідження щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості України, проте не зважаючи на всі наукові здобутки та знайдені шляхи вирішення проблеми обсяги іноземних капіталовкладень зменшуються з кожним роком.

Не дивлячись на досить великий спектр чинників залучення інвестицій в Україні, їх рівень рекордно падає, що свідчить про неефективну державну політику. Кожна складова, що формує інвестиційну привабливість країни має двозначний вплив на економіку та рівень життя населення. Наприклад, одним з вагомих чинників є низька ціна робочої сили, проте цей же чинник зумовлює міграцію трудового населення закордон з цілю високі заробітків. Тому, Україні необхідно ефективного втручання в економіку та залучення іноземних інвестицій шляхом вдосконалення регулювання цього процесу на законодавчому рівні з цілю покращення соціально-економічного ефекту у майбутньому.

Саме проведення ефективної державної політики по залученню капітальних іноземних інвестицій та створенню сприятливого інвестиційного клімату в Україні часто залежить інноваційний розвиток нашої держави. Недостатність інвестування значно зменшує можливості України щодо забезпечення стабільного довгострокового розвитку. В Україні повинні активно реалізовуватись заходи державної політики направлені на підтримку інноваційної діяльності підприємств. В той же час, рівень інноваційної активності українських підприємств є значно нижчим світових показників.

Найбільш комплексну оцінку рівня конкурентоспроможності національних економік надає Звіт Всесвітнього економічного форуму «The Global Competitiveness Report». Так, у 2015 році за глобальним індексом конкурентоспроможності Україна посіла 79 місце зі 140 країн. У розділі інновації, що враховує інноваційний потенціал, якість науково-дослідних інститутів, витрати компаній на інновації, рівень науково-виробничого співробітництва, державні закупівлі передових технологій, наявність вчених та інженерів, наявність патентів – Україна посіла 54 місце [2]. В рамках проведення Всесвітнього економічного форуму проводяться дослідження шляхів досягнення високого рівня конкурентоспроможності на прикладі країн-лідерів. Таким досвідом може скористуватись і Україна.

Виходячи з вищенаведених проблем у сфері інвестування та залучення капітальних іноземних інвестицій, доречно запропонувати такі напрямки їх вирішення:

- покращення інвестиційного клімату країни шляхом здійснення реформування на законодавчому рівні;
- залучення іноземних інвестицій у пріоритетні для країни напрямки розвитку (охорона здоров'я, освіта, наука) через зменшення податкового тиску;
- підтримка належного рівня капітальних інвестицій у країні через бюджетні інвестицій та бюджети розвитку;
- здійснення підтримки національних підприємств для залучення більшого обсягу внутрішніх інвестицій.

Низький рівень інноваційної активності українських виробників є чинником низької конкурентоспроможності як окремих суб'єктів господарювання, так і національної економіки України в цілому. Саме підвищення рівня інноваційного розвитку національної економіки України сприятиме розвитку високотехнологічних та наукоємних виробництв.

1. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>*

2. *The Global Competitiveness Report [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/#indexId=GCI&economy=UKR>*

ТРЕНДИ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ САНАТОРНО - КУРОРТНИХ ПОСЛУГ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТАРЦІЗАЦІЇ

© Васильчак С.В, Галаченко О.О., Стручок Н.М., 2017

В сучасних ринкових умовах при невизначеності результатів впливу глобалізаційних процесів за умов децентралізації вагомим значення при дослідженні реалізації санаторно-курортних послуг актуальності набувають тренди, що формують жорсткі умови конкурентної боротьби. Водночас для якісного аналізу ефективності розвитку та прогнозу майбутнього очікуваного стану санаторно-курортних послуг необхідна відповідна наукова база. Враховуючи специфіку досліджуваного об'єкта, важливо формувати систему пріоритетних трендів маркетингової стратегії на регіональному рівні, що

У працях В.І. Азара, М.А. Ананьєва, В.О. Богомолова, А.П. Дубнова, І.А. Куянцева, І.П. Отенко та інших, висвітлені форми та методи управління розвитком санаторно – курортних послуг, проте відсутня узгодженість думок, щодо стратегій розвитку санаторно-курортних послуг на регіональному рівні враховуючи жорсткі умови конкурентної боротьби. Тому метою нашого дослідження є узагальнення комплексу трендів маркетингової стратегії реалізації санаторно - курортних послуг на регіональному рівні в умовах децентралізації, що повинно призвести до зростання рівня економічної ефективності суб'єктів їх надання.

Після розпаду Радянського Союзу на ринку санаторно-курортних послуг незалежної України утворилася складна ситуація. Потужна матеріальна, лікувально-діагностична та наукова база через низку соціально - економічних причин використовуються не повною мірою. Будівлі, медичне обладнання зазнають морального та фізичного застарівання, через це середньорічна наповнюваність підприємств санаторно – курортного комплексу України за останні періоди часу в середньому складає 20-30% від пропускну здатності [1]. Результати дослідження доводять значне скорочення кількості санаторно-курортних закладів в Україні протягом 1995-2015рр. (рис.1). Так, якщо у 1995 році їх кількість становила 3147 одиниць, то у 2015 році скоротилась до 1863 одиниці.

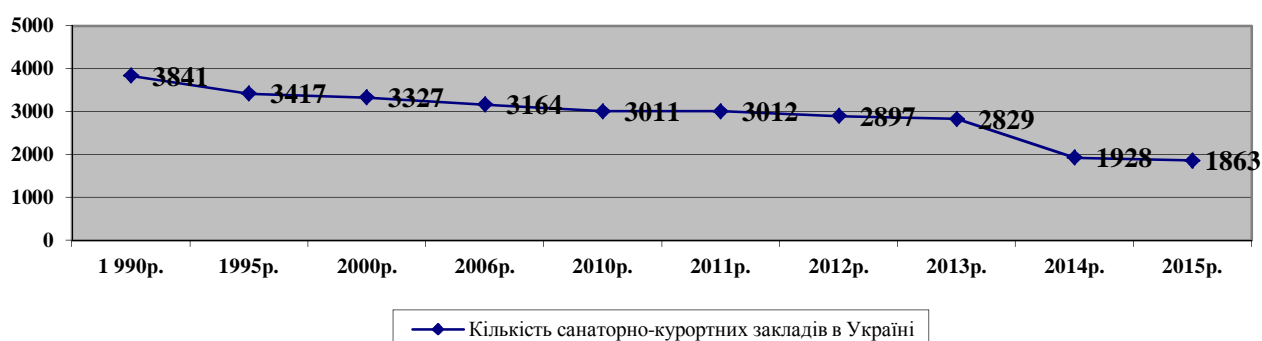

Рис.1. Динаміка зміни кількості санаторно –курортних закладів в Україні за 1995-2015рр.[3]

Маркетинг в умовах сьогодення – не стільки творчий, скільки науковий підхід, адже основна ціль маркетингу – збільшення прибутку за рахунок залучення більшої кількості нових споживачів через зростання рівня повторних покупок. Без детальної стратегії суб'єкти надання санаторно – курортних послуг ризикують втратити гроші на хаотичній активності, що нажалі не наблизить їх до мети. Найкраще самостійно скласти в межах маркетингової стратегії план дій, розподілити завдання та контролювати їх виконання.

Стратегія маркетингу – це: дії з досягнення підприємством конкретних позицій на ринку; створення умов для успіху фірми на ринку; виявлення пріоритетних проблем і можливих ресурсів для досягнення поставлених цілей [1].

Таким чином, стратегія маркетингу – центральна ланка, яка зв'язує цілі підприємства й оперативні заходи (тактику).

На нашу думку, в умовах сьогодення, трендами, які забезпечують переваги для суб'єкта надання санаторно-курортних послуг на регіональному рівні виступають:

- сайт суб'єкта надання санаторно-курортних послуг, адже основне завдання сайту збільшення обсягів продажу. Для цього доречно потренуватись з розробкою лендінгів, основним завданням, яких є збір лідерів та перетворення їх на клієнтів.

- Digital Marketing - цифровий маркетинг або маркетинг в сфері цифрових технологій, основними інструментами, якого є Facebook, Google+, LinkedIn, Twitter, Youtube, Instagram, тощо. Якщо суб'єкт надання санаторно – курортних послуг, уже присутній у соціальних мережах, то варто розпочати агресивні дії, а не просто ділитись картинками. Для цього знадобиться гарний контент – план, конкретні цілі та особа, яка за них відповідатиме;

- Контент-маркетинг – блог на якому постійно оновлюється інформація про санаторно-курортні послуги для споживачів, формуються емоційні зв'язки з клієнтами. Якісний контент допоможе залучити і зберегти клієнтів;

- Відео- контент- у кожного з потенційних споживачів санаторно – курортних послуг наявний смартфон із камерою, яка дає змогу знімати та переглядати відео належної якості. Споживачі часто перелядають відео, а для суб'єкта надання санаторно – курортних послуг важливо полегшити їм пошук потенційного продукту. Тому варто зняти невелике відео та познайомити із ним споживача, покажіть свій продукт, розповідайте про нього, прислухайтесь до відгуків клієнтів;

- Event маркетинг – організація та проведення спеціальних заходів, які спрямовані на просування бренду із залученням яскравих та нестандартних маркетингових інструментів, головна мета – залишити незабутні враження учасників від побаченого та подарувати вибуховий настрій із повним багажем позитивних емоцій.

- База клієнтів – найцінніший інструмент маркетингової стратегії суб'єкта надання санаторно-курортних послуг, адже за її допомогою він володіє потужними можливостями;

- E-mail –маркетинг – даний пункт виходить із попереднього і показує гарний приклад ефективності, адже розсилка – один з найдешевших способів контактування з клієнтами.

- Користь – у час матеріальної культури для споживача санаторно – курортних послуг отримати, щось більше ніж чек завжди буде приємно, тому варто, наприклад, запропонувати йому завантажити цікавий матеріал з вашого сайту після короткої реєстрації, цей досвід використовують багато іноземних підприємств, у такому випадку, суб'єкт надання санаторно – курортних послуг отримує умовний плюс від клієнта, і як бонус, його контактні дані;

- Корпоративна соціально відповідальність – розробити щось корисне не лише для потенційних клієнтів, але й суто для приземлених мотивів, заробіть довгострокову перспективу серед стейкхолдерів через корисні та добрі справи.

Проведений аналіз сучасних трендів, що відповідають бізнес - умовам регіонального ринкового середовища та їх вибір здійснюється на основі аналізу стану справ суб'єкта надання санаторно – курортних послуг та наявних внутрішніх резервів і зовнішніх умовах.

1. Ілляшенко С.М. *Методологічні аспекти стратегічного маркетингового планування на підприємстві : наукове издание / С.М. Ілляшенко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2002. – № 3–4 – С. 137–145.*

2. Ткаченко Т.І. *Сталий розвиток туризму : теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т.І. Ткаченко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.*

3. *Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступ: <http://www.ukrstat.gov.ua>.*

ВІРТУАЛЬНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ¹

© Галиця І.О., 2017

Глобалізація все впевненіше крокує по Європі і всьому світі.

Одним з найвагоміших наслідків глобалізації є формування віртуально-інтелектуальної економіки (далі – ВІЕ). Віртуально-інтелектуальна економіка характеризується трьома основними ознаками.

1. *Віртуалізацією громадського та економічного життя*, коли для того щоб впливати на ту чи іншу подію зовсім не обов'язково знаходитись фізично в місці, де відбувається ця подія. Причому віртуалізація громадського та економічного життя призводить до знищення або зменшення обмежуючої дії таких факторів як простір і час.

2. *Інтелектуалізація господарської діяльності*, яка полягає в тому, що зростає питома вага переважно інтелектуальних сфер господарювання в загальному обсязі сфер господарювання.

3. *Інтелектуалізація переважно не інтелектуальних сфер господарювання*. Ця ознака полягає в тому, що в переважно не інтелектуальних сферах господарювання зростає кількість інтелектуальних операцій.

Інтелектуалізація господарського життя та інтелектуалізація переважно не інтелектуальних сфер господарювання є наслідками індустріалізації та автоматизації інтелектуалізації діяльності і праці.

Індустріалізація інтелектуальної діяльності і праці – це такий процес, коли складні інтелектуальні завдання можуть виконуватись машинами на електронному приводі з участю, без участі або з частковою участю індивідуума (груп індивідуумів).

Автоматизація інтелектуальної діяльності і праці – це процес, коли складні інтелектуальні завдання, що складаються з мільйонів інтелектуальних операцій, можуть виконуватись машинами на електричному приводі повністю самостійно («під ключ») без участі індивідуума (груп індивідуумів).

Виникає закономірне запитання: як забезпечити високу конкурентоспроможність суб'єкта господарювання в умовах ВІЕ?

Цього можна досягти, перш за все, за рахунок розвитку креативно-інноваційного потенціалу підприємства. Креативно-інноваційний потенціал підприємства (далі - КІПІ) – це сукупна здатність його співробітників генерувати результати інтелектуальної діяльності та розробляти на їх основі і впроваджувати інновації.

В основі КІПІ лежать результати інтелектуальної діяльності (далі - РІД) його співробітників. РІД перетворюється на конкурентний ресурс підприємства, а сукупний РІД співробітників на стратегічний конкурентний ресурс підприємства.

Тому виникає нагальне завдання стимулювати співробітників підприємства з метою активації генерування РІД. Саме на досягнення цієї мети спрямовані механізми, які розроблені і впроваджені в Університеті економіки та права «КРОК»:

- інтелектуально-конкурентні ігри;
- стратегічні ігри;
- банк ідей з пріоритетною функцією збереження.

---

¹ Пріоритет на даний науковий напрямок і дану роботу підтверджені реєстрацією в Державній службі інтелектуальної власності України від 20.05.2016 №7862.

ГЛОБАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ «ЗЕЛЕНОГО» ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© Галушкіна Т.П., 2017

Сьогодні економічно розвинені країни світу намагаються поєднати розв'язання економічних та екологічних проблем шляхом активної діяльності у межах впровадження концепцій сталого розвитку та так званої «зеленої» економіки .

Термін «зелена економіка» має різні тлумачення, оскільки дана концепція ще перебуває на стадії розробки. Але, мабуть, найбільш авторитетне визначення «зеленої» економіки на сьогоднішній день сформульовано аналітиками UNEP - Програми ООН з навколишнього середовища (United Nations Environment Programme). Згідно з ним «зеленою» є така економіка, яка призводить до підвищення добробуту людей і зміцнення соціальної справедливості при одночасному істотному зниженні ризиків для довкілля та дефіциту екологічних ресурсів. У нещодавно поширеному документі UNEP підкреслений взаємозв'язок між поняттями «зеленої» економіки та сталого розвитку: «Концепція «зеленої» економіки не підміняє собою концепцію сталого розвитку, проте зараз все більш поширене визнання того, що досягнення стійкості практично повністю залежить від правильної економіки. За останні десятиліття, коли нові багатства створювалися з використанням моделі «коричневої» економіки, світова спільнота не вирішила таких проблем, як соціальна маргіналізація і виснаження ресурсів, і ми як і раніше далекі від досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття. Стійкість залишається найважливішою довгостроковою метою, але для її досягнення ми повинні зробити нашу економіку «зеленою»[1]

З цією метою ООН було запропоновано програму державних інвестицій, фіскальних стимулів, політичних реформ і реформ ціноутворення у напрямі переходу до екологічно-орієнтованої «зеленої» економіки, створення відповідної інфраструктури та підвищення зайнятості у трансформованих секторах економіки . В 2012р. Європейська Комісія представила нову Програму дій Союзу з охорони навколишнього середовища до 2020 року «Жити добре, в межах можливостей нашої планети», яка буде керівною основою екологічної політики на довгостроковий період. Вона направлена на підвищення екологічної сталості в Європі та перетворення ЄС у інклюзивну і сталу «зелену» економіку і включає в себе 9 тематичних пріоритетів, в тому числі **пріоритетну мету 2: Перетворення ЄС на ресурсозберігаючу, «зелену» та конкурентоспроможну низьковуглецеву економіку.**

Відповідно до статті 191 Договору про функціонування Європейського Союзу ця Програма ґрунтується на принципі вжиття заходів перестороги, а також на принципах вжиття запобіжних заходів, відшкодування шкоди, завданої навколишньому середовищу, передусім у джерелі забруднення, і принципі «забруднювач заплатить». Усі заходи, дії та цілі, визначені у Програмі, повинні реалізовуватися відповідно до принципів «розумного» регулювання та з проведенням комплексної оцінки впливу у разі необхідності.

Щодо реалій й в Україні, то слід визнати, що в умовах глобалізації екологічних проблем, та одночасно на тлі перетворень, яких зазнала країна, відбувається усвідомлення неадекватності існуючої моделі економічного зростання вимогам переходу до моделі сталого розвитку та необхідності формування основ «зеленої» економіки. В цьому форматі дуже актуальним є використання європейського досвіду.

Розвиток територіальних угруповань неможливо представити поза домінуючою сьогодні на Заході ідеологією «зеленого» зростання, яка стала орієнтиром для залучення інвестицій[2].

Розглядаючи інституційний зріз проблеми, слід, перш за все, доцільно зосередитися на таких складових як:

- Законодавчо-нормативна, яка охоплює площину правових інститутів;
- Інфраструктурна (мережа інституційних структур, які полегшують перехід «коричневої» моделі економіки до «зеленої»(ресурсоефективної та низько вуглецевої);
- Комунікаційна (Інформаційно-методичне супроводження, яке сприяє результативності реформ та посиленню рівня інформованості)

Щодо законодавчо-нормативної складової, можна констатувати, що Україна політично приєдналася до основних міжнародних конвенцій та декларацій, на законодавчому рівні затверджено національні та загальнодержавні програми «зеленого» зростання, серед яких: Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року, Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року, Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на період 2011 - 2015 рр. тощо. Таким чином, формально питання частково закриті. Однак, відповідної Стратегії до цього часу не затверджено, хоча про орієнтацію державного курсу на «озеленення» економіки свідчить низка розпоряджень КМУ України щодо заходів та участі України у виконанні рішень та рекомендацій Конференції ООН з питань сталого розвитку «Ріо+20».

Проте, є сенс взяти на озброєння сучасні підходи індустріально розвинених країн до інтегрованого вирішення економічних, соціальних та екологічних питань в стратегіях переходу до «зеленого» росту.

Існуючі вже стратегічні документи та регламенти міждержавного рівня в напрямі поширення ідеології «зеленої» економіки- Стратегія «Європа – 2020», Хартія Землі, Глобальний зелений новий курс Екологічної програми ООН (ЮНЕП), рамкова Стратегія зеленого зростання Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР), Інноваційна стратегія Світового банку та організації ООН з промислового розвитку (ЮНІДО) «Майбутнє, якого ми прагнемо» - підсумковий документ Конференції ООН Ріо+20 направлені на забезпечення підтримки країн до переходу на ресурсоефективну та низьковуглецеву економіку, розвиток якої базується на інноваційній основі та впровадженні більш чистих технологій.

Однак є підозра, що їх практична реалізація в Україні може бути призупинена через політичні чинники, які гальмуватимуть процес формування цілісної національної системи екологічного управління. Між тим можна констатувати, що необхідність розроблення та впровадження політики «зеленого» зростання була викликана саме потребою екологізації економіки країни. До речі, в глобальному контексті, як свідчать розрахунки Всесвітньої бізнес-ради із сталого розвитку, здійснені в рамках проекту «Бачення – 2050», традиційний шлях розвитку світової економіки за «звичайною бізнес-стратегією» вимагатиме у 2050 році споживання природних ресурсів в обсязі, еквівалентному 2,3 сьогоденішнього обсягу ресурсів планети[3].

З метою розбудови і процвітання держави Україна може забезпечити «зелене» зростання виключно шляхом ефективного використання всіх видів ресурсів, структурно-технологічної реструктуризації виробництва, використання творчого потенціалу всіх членів суспільства.

Тому розробка доктрини «зеленої» економіки в контексті становлення загальнонаціональної стратегії сталого розвитку може розглядатися якнайважливіша віха і основа державної політики, коли Україна може наочно продемонструвати не тільки свою прихильність принципам екологобезпечного розвитку в масштабах єдиного еколого-економічного простору, але і чітко визначити основні напрями сталого розвитку на найближчі роки[4]. При цьому доктрина зеленої економіки повинна розглядатися як система довгострокових дій, що деталізує ресурсні можливості, обґрунтування вагомості «зеленого зростання» економіки країн та формування сприятливого бізнес-середовища як на державному, так і регіональному рівнях. В подальшому впровадження відповідних дій повинно сформувати сталу економічну платформу, орієнтовану на забезпечення «зеленого» розвитку економіки країни та її регіонів

1. *Головні тренди КСВ: зелена економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csr-ukraine.org>*

2. *Глобальний новий зелений курс: Доклад Програми ООН по окружающей среде [Електронний ресурс]/ ЮНЕП. - 2009. – Режим доступу: www.unep.org/greenecomony*

3. *Видение – 2050. Новая повестка дня для бизнеса. 2010. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.wbcsd.org/web/vision2050.htm.*

4. *Ідеологія "зеленого" зростання в системі національної економіки (теорія, інституційний базис, інструменти): колективна монографія / Т. П. Галушкіна, Я. А. Жаліло, Л. С. Купінець [та ін.] ; Нац. акад. наук України, Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. - Одеса : Грін Д. С., 2014. - 380 с.*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОГНОЗУВАННЯ КРИЗ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

© Галушко О.І., 2017

З формуванням та розвитком ринкових відносин в Україні дуже актуальною постала проблема можливостей використання західних моделей та методів економічного прогнозування – як на макро- так і на мікрорівні. З одного боку, розвиток ринкових відносин та політичний курс України, орієнтований на європейську інтеграцію, зумовлюють використання розробок та досягнень західної економічної науки. З іншого боку, високий рівень інвестиційного ризику, нестабільність та відсутність сталих традицій планування та зваженого управління бізнесом роблять використання багатьох західних прогностичних методик або взагалі неможливим, або дуже знижують ймовірність результатів прогнозування. Зазначені загальні проблеми вибору методів прогнозування характерні і для прогнозування кризових ситуацій на підприємствах.

Поняття «криза» має багато трактувань. Взагалі кризу можна визначити як пересічний момент в послідовності функціонування чи розвитку системи. Функціонування (підтримка життєдіяльності, збереження функцій та сутнісних характеристик) та розвиток (придбання нової якості, вихід на новий рівень) є тенденціями існування будь-якої системи будь-якого рівню складності. В сучасній літературі поняттям «криза на підприємстві» характеризують різні проблемні фактори в діяльності підприємства – від простих заважань в функціонуванні підприємства через організаційні конфлікти, до його повного знищення.

В світовій практиці існує багато моделей та методів прогнозування криз. Але можливість використання багатьох з них в умовах країн що розвиваються є проблематичною за таких причин: бракує певних даних внутрішнього обліку; на підприємствах бракує фахівців-аналітиків, також в українських виданнях бракує інформації щодо особливостей використання західних методів прогнозування криз в умовах пострадянських країн. Розглянувши публікації, присвячені прогнозуванню криз в Україні та СНД, ми не знайшли в жодному з джерел більш-менш повного огляду та порівняння існуючих методів. Автори обмежувались розгляданням 4-5 найбільш адитивних, на їх розсуд, моделей. До того-ж, деякі моделі подаються у різних джерелах з деякими відмінами, як, наприклад, модель Альтмана [1, 2, 3 та інші]. Деякі автори виділяють два підходи до прогнозування фінансової неспроможності підприємств: один базується на розрахунку значення інтегрованого фінансового показника, інший полягає в порівнянні показників збанкрутілих підприємств з аналогічними показниками підприємства, що досліджується [3].

Розглянувши різні моделі прогнозування криз, ми пропонуємо класифікувати їх, виходячи з основного математичного методу, що лежить в їх основі. Таким чином, можна виділити моделі: засновані на мультиплікативному дискримінантному аналізі (МДА), засновані на розрахунку нормативних показників, засновані на розрахунку вірогідності банкрутства, засновані на експертних оцінках.

1. Ковалев А.П. *Как избежать банкротства.* – М.: Финстатинформ, 1996.– 93с.

2. *Антикризисное управление: от банкротства к финансовому оздоровлению / Под ред. Г.П.Иванова.* – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1995. – 320с.

3. Эйтингтон В.Н., Анохин С.А. *Прогнозирование банкротства: основные методики и проблемы: [Электронный ресурс].* – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/187873/>

ПОБУДОВА ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ ТОРГОВИХ РИНКІВ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ Г. РАША

©Галясовська О.В., 2017

Метою дослідження є удосконалення прогнозування Україною торгових ринків, а саме, пошуку країн – потенційних партнерів для проведення з ними торговельних відносин. Розглядалися питання щодо побудови та застосування в зовнішньоекономічній діяльності економіко-математичної моделі взаємозв'язку латентних змінних, в основі якої покладено метод Раша, що дозволить спрогнозувати торгові ринки на привабливість за критеріями обраних країн, які необхідні для розрахунку, наприклад, критерій економічного зростання обраної країни (%), індекс інфляції (%), індекс вільної торгівлі (бали) тощо, а саме широкого діапазону теоретичних даних за умови, що вони беруться за якийсь період.

Герг Раш започаткував свою модель на основі теорії тестів Item Response Theory (IRT), яка виходить з положення, що ймовірність правильної відповіді i -того випробуваного на j -те тестове завдання визначається різницею латентних (прихованих) параметрів $(\theta_i - \beta_j)$ - рівнів навченості

$$P_{ij} = \frac{1}{1 + \exp(-1.73(q_i - b_j))}$$

випробуваного і складності завдання й описується функцією успіху P_{ij} . В якій Г. Раш припустив, що ця математична модель встановлює взаємозв'язок між емпіричними результатами тестування і значеннями латентних параметрів θ_i і β_j , при цьому рівень навченості випробуваного θ_i і рівень складності завдання β_j розміщені на одній шкалі і вимірюються в одних і тих же одиницях - логітах. [1]

Застосовуючи модель Раша в економіці Моїсєєв С.І. та Смотров Т.І. представили маркетингову економіко-математичну модель взаємодії ключових партнерів в діючих торгових центрах в стабільних економічних умовах. Вона дозволяє оцінити торговий об'єкт для трьох ключових партнерів (інвесторів, керуючих компаній, орендарів) на основі індикаторних змінних (критеріїв) і описати взаємодію між ними. [2]

Відповідно, автор обрав модель Раша за основу прогнозування привабливості торгових ринків, тому що: даний метод перетворює вимірювання, зроблені в дихотомічних і порядкових шкалах, в лінійні вимірювання, і в результаті якісні дані аналізуються за допомогою кількісних методів [Моїсєєв]; модель Раш-а є лінійною, то це дозволяє використовувати широкий спектр статистичних процесів для проведення аналізу даних; модель Раша є ймовірнісною; оцінка привабливості країн не залежить від набору критеріїв оцінювання та є індивідуальними характеристиками самої країни; результати вимірювань є об'єктивними, тобто не залежать ні від того, хто вимірює, ні від того, який вимірювальний інструмент (роки або критерії) використовується. [2]

Поряд з оцінками привабливості країн, модель дозволяє отримати ще й оцінку виконуваності критеріїв, за якими проводиться оцінка країн. Причому оцінки критеріїв країни не залежать від безлічі оцінюваних років, місяців самої країни і є індивідуальними властивостями критеріїв.

Для адаптації моделі Раша до оцінки привабливості торгових ринків обираємо об'єкти зі сторони яких буде проводитись оцінювання, період, що нас цікавить, вводимо індикативні змінні (критерії), а також описуємо взаємозв'язок між об'єктами. Оцінка проводиться по кожній країні окремо, підсумовується отриманий результат, а надалі кінцеву оцінку кожної країни порівнюємо. Так як розрахунок проводиться до мінімізації критеріїв, то чим менше показник, тим більше рівень привабливості об'єкта.

У разі мінімізації критеріїв (чим менше показник, тим більше міра привабливості об'єкта):

$$u_{ij} = \frac{U_{ij} - \min(U_{ij})}{\max(U_{ij}) - \min(U_{ij})}$$

Але існують й інші алгоритми нормалізації, що дозволяють перевести оцінки на одиничну шкалу [3].

Припустимо, що суб'єкта влаштовує n -й об'єкт по j -му критерію на рівні u_{nj} (в результаті нормалізації, цей показник приймає значення від 0 до 1). Тоді найпростішим показником привабливості цього об'єкту можна оцінити як:

$$X_n = \sum_{j=1}^L x_{nj}$$

Далі будемо використовувати імовірнісний підхід. Ймовірність P_{nj} обчислюємо за формулою [2]:

$$P_{ij} = \frac{e^{q_i - b_j}}{1 + e^{q_i - b_j}} \quad (1)$$

Ці ймовірності можна інтерпретувати як нормалізовані оцінки об'єктів за критеріями u_{ij} .

Вираз відповідає формулі Георга Раша, яка була отримана ним при оцінці латентних змінних.

Для застосування на практиці необхідно знайти оцінки привабливості об'єктів q_i і ступеня виконання критеріїв β_j на підставі відомих оцінок об'єктів за критеріями u_{ij} , які отримані емпірично за допомогою експертного оцінювання суб'єктами.

Якщо розглянути модель Раша оцінки латентних змінних [11], то відповідно до неї оцінки q_i і β_j знаходяться методом максимальної правдоподібності (МП-метод). Однак в дихотомічній моделі Раша ймовірності P_{ij} можуть приймати лише два значення - 0 або 1, що не відповідає представленій в роботі моделі, коли ймовірності P_{ij} можуть набувати значень з безперервного спектра від 0 до 1. В силу цього, пропонується використовувати для цих цілей метод найменших квадратів, застосування якого для вирішення подібних завдань описано в роботах С.А. Баркалова, Ю.В. Кіреєва і С.І. Моїсеєва [3]: параметри q_i і β_j моделі обираються так, щоб сума квадратів відхилень емпіричних даних u_{ij} від розрахункових ймовірностей (1) була найменшою. Математично це зводиться до мінімізації залишкової суми:

$$S(q_i, b_j) = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n (u_{ij} - P_{ij})^2 = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n \left(u_{ij} - \frac{e^{q_i - b_j}}{1 + e^{q_i - b_j}} \right)^2 \rightarrow \min \quad (2)$$

Оцінки q_i і β_j , отримані за цією моделлю, будуть вимірюватися за лінійним шкалами і початок відліку в них буде невизначеним. Нульовий відлік шкал можна вибрати так, щоб середні значення обох оцінок дорівнювали нулю (як це робиться в класичній моделі Раша). Тоді умова (2) буде доповнюється умовою нормування [2]:

$$\sum_i q_i = 0; \sum_j b_j = 0 \quad (3)$$

Але, в нашому випадку використаємо інші нормувальні умови, а саме невід'ємності оцінок. Можливим варіантом є застосування наведеної формули (4) (запропоновано автором) і підсумувавши оцінки q_i, b_j отримаємо показник привабливості країни для торгівлі:

$$\Pi = \sum_i q_i \sum_j b_j \geq 0 \quad (4)$$

Представлена автором економіко-математична модель припускає, що всі критерії мають однакову важливість для суб'єктів. Однак, в реальних ситуаціях при експертному оцінюванні, важливість критеріїв, як правило, різна, та її потрібно враховувати при оцінці привабливості об'єктів.

Отже, автором вперше пропонується застосовувати побудовану економіко-математичну модель на основі адаптованої моделі Раша щодо прогнозування привабливості торгових ринків, а також її можна використовувати у економічному прогнозуванні зовнішньоекономічної діяльності.

1. Сафаров Р.Х., Панищев О.Ю., Численное моделирование инвариантности оценки знания относительно трудности тестовых заданий в рамках модели Г.Раши. // Журнал «Образовательные технологии и общество». Из-во: Казанский национальный исследовательский технологический университет (Казань). – 2012. – Т.15. – С. 424-435. ISSN: 1436-4522
2. Смотрова Т.И., Моисеев С.И. Маркетинговая модель оценки привлекательности торговых центров // Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ» Том 7, №6 (2015)
3. Баркалов С.А., Киреев Ю.В., Кобелев В.С., Моисеев С.И. Модель оценивания привлекательности альтернатив в подходе Раши-анализа // Системы управления и информационные технологии, 2014. – Т. 57. – №3.2. – С. 209-213. ISSN: 1729- 5068.

SWOT-АНАЛІЗ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

©Гарькава В.Ф., 2017

На основі соціально-економічного аналізу визначено такі сильні й слабкі чинники (сторони) та можливі зовнішні впливи (можливості та загрози) на подальший соціальний та економічний розвиток Миколаївської області (табл.1.1).

Таблиця 1.1

SWOT - аналіз для Миколаївської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Вигідне географічне розташування.	1. Значний знос існуючої інфраструктури області
2. Значний транзитний потенціал та розвинута транспортна інфраструктура	2. Високий рівень фізичного зносу основних фондів в реальному секторі економіки області (особливо в суднобудуванні), застарілість технологій
3. Висококваліфіковані трудові ресурси та високий науковий потенціал	3. Високий рівень енергоємності виробництва
4. Природно-кліматичні умови сприятливі для ведення сільського господарства	4. Низький рівень впровадження інновацій у виробництві
5. Багатогалузева економіка.	5. Незадовільний стан доріг
6. Наявність значної сировинної бази для подальшої переробки с/г продукції (розвиток сучасних підприємств переробної промисловості)	6. Наявність великих агрохолдінгів (висока концентрація земельних ресурсів в одних руках)
7. Наявність кваліфікованих управлінських кадрів в органах публічної влади	7. Низька зайнятість населення в сільській місцевості, відсутність робочих місць в невеликих містах та селищах
8. Висока частка економічно активного населення	8. Міжрайонні диспропорції у соціально-економічному розвитку
9. Багато функціональна туристично-рекреаційна галузь	9. Можливість виникнення надзвичайних ситуацій внаслідок природних катаклізм та наявність потенційно небезпечних об'єктів
10. Наявність пам'яток історії та культури, багатий природно-заповідний фонд	10. Проблема утилізації відходів
11. Розвинута мережа навчальних закладів	11. Низька забезпеченість медичними та педагогічними кадрами у сільській місцевості
12. Висока соціальна активність і національна толерантність мешканців	12. Відсутність природного приросту населення та депопуляція сільського населення
	13. Значна відстань від європейських держав
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
1. Створення сприятливого інвестиційного клімату	1. Загострення чи продовження воєнного конфлікту на сході
2. Скорочення енергоспоживання через активне впровадження енергоефективних технологій	2. Подальша централізація бюджетних ресурсів
3. Підвищення ефективності наукового потенціалу	3. Продовження централізації влади
4. Підняття якості товарів та послуг до європейських стандартів	4. Нестабільність курсу національної валюти
5. Поглиблення інтеграції з ЄС	5. Монополізація ринків, відсутність конкуренції
6. Нарощування міжнародної технічної допомоги	6. Зростання цін на енергоносії
7. Зростання експорту з області	7. Відтік робочої сили за межі області
8. Розвиток органічного землеробства	8. Закриття ринків збуту в Росії
9. Підвищення транзитного потенціалу області	9. Погіршенні конкурентноздатності товарів через зростання імпорту з ЄС
10. Створення індустріальних парків (Розміщення миколаївських підприємств на території області)	10. Забруднення територій відходами
11. Розвиток внутрішнього туризму	11. Зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення
12. Децентралізація влади	

Основними галузями в Миколаївській області є промисловість і аграрна сфера. Миколаївська область – це регіон країни, що визначається потужною, багатогалузевою промисловістю, яка займає вагомe місце в структурі народногосподарського комплексу України. Разом з тим, спостерігалася негативна тенденція до скорочення питомої ваги машинобудування (з понад 23,8% до 14,8%) та легкої промисловості (з 2,6% до 1,8%). Слід відзначити, що 2013 року зафіксовано спад виробництва практично за усіма основними видами промислової діяльності, найбільше по енергетичній галузі (на 11,5%), у зв'язку із зупиненням енергоблоку №1 ВП «Южно-Українська АЕС» НАЕК «Енергоатом» для проведення робіт з продовження строку експлуатації у понадпроектний строк. Промислове виробництво в області відзначається значною диференціацією. Понад 90% промислового виробництва зосереджено у обласному центрі - м.Миколаєві та містах обласного значення – Первомайську, Вознесенську і Южноукраїнську, - а також у районах, географічно близько розташованих до обласного центру (Новоодеському, Жовтневому та Миколаївському). В деяких районах області є менш потужні промислові підприємства харчової промисловості (Баштанському, Веселинівському) та добувної промисловості (Арбузинському, Первомайському, Новобузькому, Доманівському), які в цілому і визначають промисловий розвиток зазначених районів. Однак в переважній більшості адміністративних районів області промисловість слабо розвинена, в основному здійснюється переробка сільськогосподарської продукції сільськими товаровиробниками у підсобних цехах. Така ситуація призводить до високого рівня диференціації за обсягами реалізації промислової продукції як серед міст обласного значення так і серед адміністративних районів області [1].

1. *Статистичний щорічник Миколаївської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>.*
2. *Шевчук Л.Т. Медико-соціальні аспекти використання трудового потенціалу: регіональний аналіз і прогноз / Л.Т. Шевчук. – Львів, 2003. – 489 с.*
3. *Axelrod R. The Structure of Decision: Cognitive Maps of Political Elites. - Princeton. University Press, 1976.*
4. *Liljander V. The Importance of Internal Relationship Marketing for External Relationship Success / V. Liljander [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.shh.fi/~liljander/internalemployeerelation2000.pdf>.*
5. *Organizational commitment, job satisfaction, and turnover among psychiatric technicians / L.W. Porter, R.M. Steers, R.T. Mowday, P.V. Boulian // Journal of Applied Psychology. –1974. – Vol. 59. – P. 603–609.*

ВЗАЄМОВПЛИВ ІННОВАЦІЙ В СФЕРІ МАРКЕТИНГОВОЇ ЛОГІСТИКИ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

©Герасименко О.В., 2017

Сучасні економічні тенденції вказують на доцільність співвідношення ваги держав на макrorівні та конкурентоспроможності підприємств на мікрорівні із врахуванням їх інноваційних можливостей, а не відповідно до наявних у них виробничих ресурсів. І хоча базовою у необхідності врахування і цілеспрямованої активізації інновацій є можливість підвищення ефективності використання наявних ресурсів, сфери маркетингу та логістики також потребують застосування відповідних інноваційних можливостей. За ринкових умов господарювання існує постійна необхідність пошуку нових шляхів залучення споживачів та зміцнення конкурентних позицій конкретного підприємства. А це з огляду на доступність альтернативної продукції стає майже неможливим без відповідних нововведень у сферах маркетингу та логістики.

В Україні актуальність дослідження інновацій продовжує зростати з огляду на проголошення інноваційної моделі розвитку економіки базою стратегічного курсу держави, який спирається на розробку, залучення та впровадження нових знань.

Вже протягом сторіччя в західних країнах еволюціонує теорія інновацій, фундатором якої став Й. Шумпетер. Також, серед відомих науковців-дослідників інноваційної сфери відзначилися Х. Барнет, Б. Санто, Р. Солоу, Б. Твісс, Є. Тоффлер, В. Хартман. А питаннями розвитку сфери маркетингової логістики, у т.ч., займалися А. Германчук, С. Кирюков, Р. Тейлор та М. Хрістофер.

Своєю чергою, аспекти взаємовпливу інновацій в сфері маркетингової логістики та конкурентоспроможності підприємств досі залишаються недостатньо дослідженими і потребують додаткового розгляду.

Зазначимо, що інновації знаходяться в процесі постійного розвитку та характеризуються широким спектром визначень. Зокрема, ряд авторів вважають інновацією (нововведенням) виключно практичну реалізацію новації, натомість інші – весь цикл: від виникнення ідеї до її комерційного освоєння; а дехто – «все нове»: кожен ідею, діяльність або матеріальний результат, що суттєво відрізняються за своїми ознаками від наявних форм.

Так, відповідно до закону України «Про інноваційну діяльність» [1], інновація – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Ряд дослідників не заперечують, що інновація є процесом, що має комплексний характер й об'єднує науку, техніку, економіку, підприємництво і управління. Так, на думку О.Б. Звягінцевої, «інновація поширюється на новий продукт (послугу), спосіб їхнього виробництва й реалізації, будь-яке нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній сфері й будь-якому вдосконаленні, що забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії» [2, с. 144].

В цілому погоджуючись з наведеними твердженнями, автор пропонує наступне визначення: інновація – це комплексний процес, який складається зі створення, розробки, доведення до комерційного використання і розповсюдження нового організаційного, технічного, маркетингового, логістичного чи іншого інноваційного рішення, яке задовольняє певну потребу й призводить до якісних змін у виробництві та просуванні продукції.

Чим швидше підприємство запровадить ті чи інші нововведення, здатні стимулювати та раціонально організувати збут продукції, а також вплинути на оптимальний розвиток інфраструктури, тим більшою є ймовірність підвищення рівня конкурентоспроможності цього підприємства. Сполучною ланкою описаного взаємозв'язку є саме маркетингова логістика (рис. 1).

Слід наголосити на тому, що чим швидше збутові та інфраструктурні інновації спричиняють підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства, тим ефективніше у цьому процесі спрацьовує маркетингова логістика.

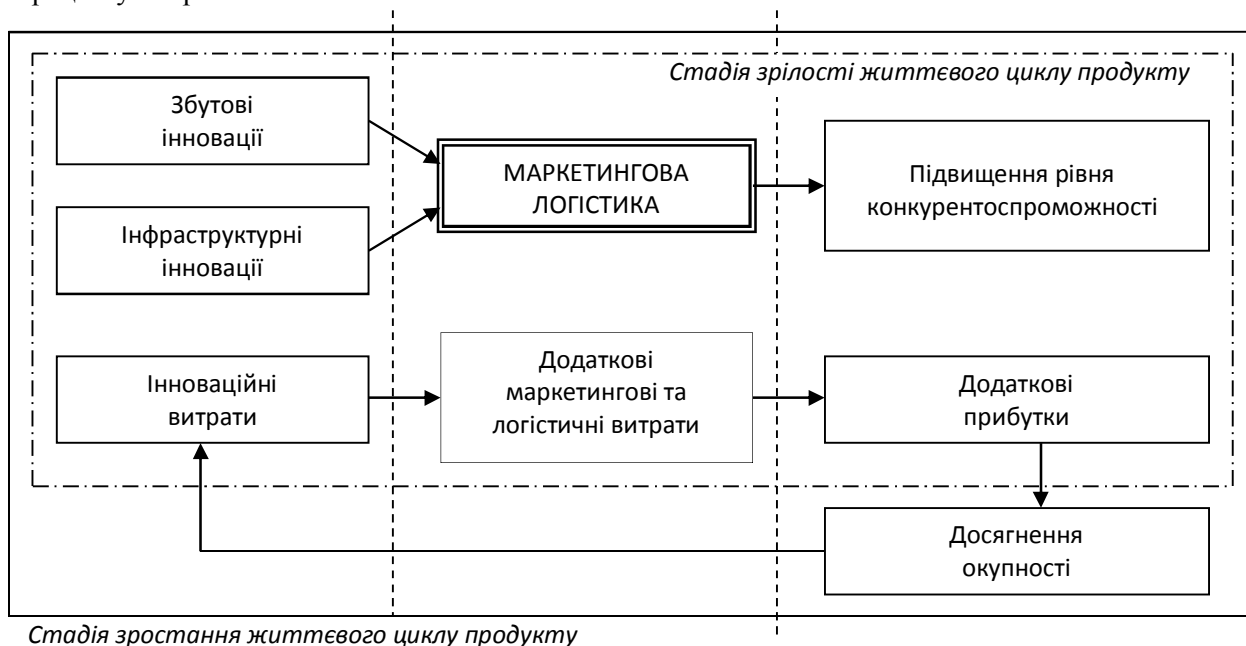

Рис. 1. Взаємовплив інновацій та підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства

Джерело: [3]

Розглядаючи витратний бік описаного вище процесу, слід вказати на необхідність врахування в процесі здійснення витрат на впровадження запланованих інновацій періоду їх окупності. У зв'язку з останнім твердженням, зазначимо, що ефективніше впроваджувати нововведення на стадії зростання чи зрілості життєвого циклу продукту. Це пов'язано з більшою ймовірністю досягнення окупності витрат на нововведення, а також додаткових маркетингових та логістичних витрат у стислі терміни.

При цьому, в разі досягнення окупності за рахунок надходження додаткових прибутків від проведених інноваційних та маркетингово-логістичних заходів на стадії зростання життєвого циклу продукту, доцільно розглянути можливість здійснення додаткових інноваційних, маркетингових та логістичних витрат. Об'єктивно, при виході на подібне «друге коло інновацій» підприємство може сподіватися на довготривале покращення своєї конкурентоспроможності на відповідному ринку.

Натомість, здійснення додаткових інноваційних та маркетингово-логістичних витрат на стадії зрілості життєвого циклу продукту пов'язано з високим й далеко не завжди виправданим ризиком неповернення вкладених коштів, а отже, на думку автора, є недоцільним.

В свою чергу, на стадіях впровадження та спаду інноваційні та додаткові маркетингово-логістичні витрати ймовірно перевищать майбутній ефект у вигляді додаткових прибутків. Це може відбутися у разі відсутності підвищення запланованої зацікавленості продукцією підприємства протягом визначеного часового проміжку.

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Звягінцева О.Б. Інноваційний маркетинг підприємств: теорія, методологія, механізм: [монографія] / О.Б. Звягінцева, Е. М. Забарна. – Одеса: Фенікс, 2013. – 276 с.

3. Неуров І. В. Інноваційна складова впливу на ефективність маркетингової логістики / І.В. Неуров, О.В. Герасименко // Вісник Львівської державної фінансової академії. – 2014. – № 26. – С. 129-135.

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИЙ ФОРМАТ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

©Герасименко О. О., 2017

В науковій літературі, здебільш зарубіжній, для означення нового суспільства і нової економіки використовуються десятки теоретичних конструкцій та дефініцій: «нове індустріальне суспільство» (Дж. Гелбрейт), «суперіндустріальне суспільство» (О. Тоффлер), «постіндустріальне суспільство» (Д. Белл), «постіндустріальний капіталізм» (Р. Хейлбронер), «посткапіталістичне суспільство» (Р. Дарендорф), «суспільство третьої хвилі» (О.Тоффлер у роботах більш пізнього періоду), «інформаційне суспільство» (Й. Масуда та Ф. Махлуп), «суспільство інформатики і зв'язку» (І. Нінілуото), «інформаційне мережеве суспільство» (М. Кастельс), «електронне суспільство» (М. Маклюен), «електронно-цифрове суспільство» (Д. Тапскотт), «техносупільство» (Б. Гейтс), «програмоване суспільство» (А. Турен), «суспільство науки» (Р. Крайбіх), «суспільство професіоналів» (Х. Перкін), «постекономічне суспільство» (Г. Кан), «інформаційна економіка» (Дж. Стіглер), «сервісна, терціарна економіка або економіка третинного сектору» (Б. Хрістенсен), і «економіка знань» або «економіка, що заснована на знаннях» (Ф. Махлуп), «епоха інтелектуального капіталу» (У. Ходсон), «комп'ютерна епоха» (Х. Шейкен). Всі наведені трактування нової економіки в своїй основі мають базовий принцип, якому надається вирішальна роль. Очевидно, що інформація, знання, інновації, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та інтернету автономно не могли б здійснити масштабного впливу на розвиток соціально-економічних процесів. Зміни, що відбуваються в соціально-економічній системі, пов'язані з цілісною сукупністю факторів, модернізуючий вплив яких необхідно розглядати комплексно.

Генезис терміну «постіндустріальне суспільство» пов'язаний з іменами американських соціологів Д. Рісмана [1] та Д. Белла [2]. Термін «нова економіка» (неоекономіка) вперше офіційно прозвучав в економічному звіті Президента США у 2001 р. [3].

Узагальнення ознак нового суспільства і нової економіки дозволяє виокремити їх головну детермінанту – перетворення людини як суб'єкта інноваційної праці – у стратегічний ресурс техніко-технологічного розвитку та економічного піднесення. В координатах нової економіки, становлення якої відбувається за різними векторами – постіндустріалізації, інтелектуалізації, сервісізації, віртуалізації, інформатизації, комп'ютеризації, інноватизації – головною продуктивною силою стає працівник-інтелектуал, орієнтований на генерування нових технологій, створення та освоєння нової продукції та нових послуг за жорсткої глобальної конкуренції. Людський інтелект в новій економіці стає ядром нових технологічних укладів, головним рушійним фактором, який перетворюється в основу нових технологій і бізнес-моделей.

В новій економіці для кожної людини з'являються як нові можливості, так і нові ризики та загрози. Зайнятість набуває ознак гнучкості, динамічності, ефективності, що передбачає новий зміст, види, форми зайнятості та їх постійне оновлення, поліпшення якості людського капіталу, реалізацію творчого та інтелектуального потенціалу у сфері праці. Масштабне поширення отримують інноваційні та нестандартні форми зайнятості. Диверсифікація зайнятості, з одного боку, перетворюється у важливу конкурентну перевагу для роботодавця та передумову підвищення якості трудового життя для найманого працівника, з іншого – створює низку соціальних ризиків для обох сторін. Передусім слід підкреслити, що неповна зайнятість та телеробота підвищують шанси працевлаштування та зайнятості для соціально вразливих верств населення – осіб з обмеженими фізичними можливостями, молоді, матерів з дітьми, створюючи можливості виконувати роботу вдома, поєднувати навчання в університетах чи особисті справи з трудовою діяльністю. Використання таких форм зайнятості як поділ робочого місця між декількома співробітниками спрощує запровадження системи коучингу, полегшує адаптацію при працевлаштуванні нових співробітників. Гнучкий робочий час сприяє більш гармонійному поєднанню роботи та особистого

життя, що є одним з базових положень концепції гідної праці. Окремі моделі гнучкого робочого часу дозволяють більш рівномірно розподіляти навантаження впродовж робочого періоду, що дозволяє зберегти здоров'я та покращити працездатність працівників.

Проте, нестандартна зайнятість не завжди характеризується гнучкістю робочого часу. При таких формах нестандартної зайнятості як тимчасова, неформальна чи випадкова виконання роботи може відбуватись впродовж повного тижневого робочого часу із жорсткими часовими рамками початку та закінчення робочого дня, коли працівник не має можливості розподіляти робочий час.

Для роботодавців нестандартні форми зайнятості вигідні тим, що дозволяють стримувати збільшення витрат на персонал. Однак, для найманого працівника це створює значні соціальні загрози – низький рівень заробітної плати, відсутність соціальних гарантій для зайнятих у неформальному секторі, нестабільність положення на ринку праці, відсутність постійного доходу у тимчасово зайнятих, обмежений доступ до програм професійної підготовки тощо. Робочі місця на умовах неповного робочого часу, як і тимчасова зайнятість, часто відрізняються нижчою якістю, ніж аналогічні робочі місця на умовах повної зайнятості.

Використання запозиченої праці через аутсорсинг та аутстафінг завдяки виведенню частини персоналу за штат компанії дозволяє суттєво зменшити чисельність працівників, що позитивно впливає на показники продуктивності праці, податкові відрахування, інвестиційну привабливість. Окрім того, зникає потреба в оснащенні додаткових робочих місць, оренді додаткових приміщень та забезпечуються інші переваги. Проте, для найманого працівника використання форм запозиченої праці, передусім, означає виникнення додаткових соціальних ризиків, оскільки саме такі форми зайнятості часто використовуються для ухилення роботодавців від виконання зобов'язань, передбачених традиційним трудовим договором.

Соціальні ризики роботодавця пов'язані з тим, що при використанні запозиченої праці фактично підтримуються відносини, за яких персонал розглядається не як ресурс для розвитку, а як стаття витрат. Це створює серйозні проблеми у сфері управління персоналом, перш за все у плані зниження мотивації та лояльності працівників. Адже не тільки формальні параметри зайнятості надають працівникові відчуття захищеності та стабільності. Не можна не брати до уваги соціальні мотиви праці, які проявляються у психологічній причетності до трудового колективу. Навіть в разі укладання довгострокових договорів кожна людина із позаштатного складу підсвідомо не сприймає компанію - фактичного роботодавця - як свою, що призводить до руйнації корпоративного духу.

Юридичними рамками застосування на практиці схем запозичення праці стає симбіоз трудових та цивільно-правових норм, що посилює свободу роботодавця та значним чином обмежує права працівників. На основі формування специфічних умов купівлі-продажу послуг з праці неминуче виникають альтернативні схеми соціально-трудова відносин, в яких соціальна компонента зведена нанівець. Запозичені працівники фактично перебувають у статусі поточного резерву робочої сили, що створює передумови для соціальної нерівності, загрожує зниженням стандартів якості трудового життя. Такі працівники позбавлені можливості брати участь в колективному регулюванні соціально-трудова відносин, оскільки не входять до складу профспілки тієї організації, де тимчасово працюють, що значно послаблює їх соціальний статус. В таких умовах особливо актуальною є проблема посилення соціальної відповідальності суб'єктів трудових відносин за якість трудового життя.

Наведене вище дозволяє виокремити доміанти соціально-трудова формату нової економіки: збільшення масштабів зайнятості в третинному секторі та інноваційній сфері, посилення гнучкості зайнятості за умови гарантій соціального захисту, функціонування конкурентоспроможних робочих місць, високу частку висококваліфікованої та креативної робочої сили.

1. *Riesman D. Leisure and Work in Post-Industrial Society. Mass Leisure / Eds. E. Larrabee, R. Meyersohn. — Glencoe. №3, 1958.*
2. *Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. М.: Академия, 1999.*
3. *Economic Report of the US President. 2001.*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

© Глазунова О. О., Семенюта О. О., 2017

На сьогоднішній день для більшості підприємств і організацій величезну роль відіграє формування нових механізмів господарювання, відповідних сучасній соціально орієнтованій ринковій економіці, а також збереження параметрів виробничих процесів у швидко змінюваних умовах зовнішнього і внутрішнього середовищ. Сучасна практика зарубіжних та українських підприємств свідчить про тенденцію до суттєвих змін у підходах до визначення методів мотивації персоналу. Для працівників у сучасних умовах властиві інші ціннісні орієнтації спонукальних мотивів до трудової діяльності. Пошук підходів до формування ефективних методів мотивації праці персоналу, аналіз особливостей їх класифікації зумовлює здійснення комплексних досліджень і визначає актуальність обраної теми.

Мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації, отже, можна сказати, що мотивація – це сукупність усіх мотивів, які здійснюють вплив на поведінку людини [1]. Численні дослідження демонструють пріоритетну роль матеріальних методів стимулювання праці, не дивлячись на високу значимість моральної мотивації. Однак, загострення соціально-економічної ситуації в країні актуалізує необхідність використання інструментів оптимізації витрат, в тому числі витрат на оплату праці. Починаючи з 2014 р. спостерігається зниження реальної заробітної плати в країні, що тривало до кінці наступного 2015 р. Певним покращенням характеризувався 2016 р., у якому реальна заробітна плата виросла на 9 % (рис. 1).

Рис. 1 Темпи зростання (зниження) реальної заробітної плати в Україні, % до попереднього року
Джерело: побудовано автором на основі [2]

В умовах дефіциту фінансових ресурсів особливої значимості набувають питання щодо формування та впровадження прогресивних методів мотивації праці, які потребують незначних додаткових витрат і забезпечують при цьому додаткові стимули до високопродуктивної праці персоналу. У зв'язку з цим набувають популярності гнучкі системи оплати праці, що передбачають встановлення диференційованих умов оплати праці, максимально точно враховують складність виконуваних робіт, рівень кваліфікації, ефективність, якість і умови праці, а також внесок кожного працівника в загальні результати діяльності, його підприємливість, творчий підхід. Такий підхід сприяє підвищенню зацікавленості персоналу та, відповідно, зростанню продуктивності праці.

Однією з найпопулярніших і найбільш ефективних гнучких систем оплати праці є система, що передбачає створення ієрархії посад, яка дозволяє визначити правильний (справедливий і ринково обґрунтований) рівень матеріальної компенсації для кожного працівника [3].

Система грейдів прийшла до нас із США, де на початку 60-х років минулого століття Едуард Хей розробив методичку оцінки посад різного професійного профілю виходячи з універсальних критеріїв, яка сьогодні вважається найкращою основою для прозорої і керованої системи оплати праці. Можна виділити два основні види грейдингу:

1) грейдинг посад: за складністю, відповідальністю, впливом на фінансовий результат і т.д.;

2) грейдинг співробітників: за рівнем професіоналізму, результативності і т. д. Застосовується зазвичай в невеликих компаніях, основу яких складають працівники зі схожим функціоналом.

Побудова ефективної системи грейдингу має наступну послідовність:

1. формування списку посад і підготовка їх опису;

2. визначення ключових факторів для оцінки посад (наприклад, рівень відповідальності, досвід роботи, рівень спеціальних знань, рівень впливу на роботу підприємства, складність роботи);

3. визначення ступеня значимості кожного фактору;

4. розробка і оцінка в балах критеріїв до кожного фактору;

5. присвоєння рейтингу кожній посаді із зарахуванням загального балу;

6. формування системи грейдів – ранжування посад. Визначення кількості грейдів залежить від потреб та особливостей підприємства, але не менше, ніж відношення між максимальною та мінімальною заробітною платою на підприємстві;

7. створення матриці посадових рівнів (всі позиції із назвою, лінійною приналежністю і підпорядкуванням, інтегральним показником цінності робіт, номером грейду, вимогам до стандартів робочої поведінки);

8. визначення рівня заробітних плат. Даний етап потребує порівняння фактичних виплат усім працівникам у межах одного грейду, а також їх порівняння з середньоринковим рівнем оплати праці відповідної категорії спеціалістів;

9. аналіз невідповідностей існуючої системи оплати праці та їх ліквідація, тобто визначення недооцінених та переоцінених посад [4].

Найскладніший етап – це зміни в політиці виплат зарплати і премій, які необхідні для впровадження методу. Щоб отримати максимальну заробітну плату працівник повинен мати високі показники за всіма складниками: бізнес-показниками, виконання доручень і дотримання стандартів. До початкової розробки системи грейдів повинна бути залучена велика група експертів з метою зниження суб'єктивності під час розроблення й оцінювання грейдів.

Впровадження даної системи оплати праці має ряд переваг для персоналу: усвідомлення місця, яке займає та чи інша посада, її значення для компанії; отримання справедливої матеріальної винагороди, що враховує рівень складності виконуваної роботи і рівень відповідальності; оцінка перспектив професійного і кар'єрного зростання.

1. Колот А.М. *Мотивація персоналу : підручник / А.М. Колот.* – К. : КНЕУ, 2002. – 337 с.

2. *Основи економічної теорії : підручник ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко.* – Х. : Право, 2008. – 448 с.

3. Цимбалюк С. *Грейдова система оцінювання посад і оплати праці: методологія, методика, практика / С. Цимбалюк // Довідник аграрника.* – 2009. – № 2 (80). – С. 86–98.

4. Гладка О.І. *Застосування грейдингу при формуванні привабливості компенсаційного пакету роботодавця / О.І. Гладка // Вісник економіки транспорту і промисловості.* – 2013. – № 42. – С. 275–280.

УКРАЇНА ТА ЄС: ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

©Глушак К.М., 2017

За останні роки Україна зробила кілька успішних кроків щодо інтеграції у світове співтовариство: підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, встановлення режиму вільної торгівлі між ними, приєднання України до Угоди СОТ про державні закупівлі. Саме європейський інтеграційний вектор є на сьогодні пріоритетним для України. Однак, через складну політико-економічну ситуацію, важко побачити позитивний ефект від встановлення зв'язків з ЄС. Експорт української продукції має переважно сировинний характер, а встановлені квоти на безмитне ввезення ряду товарів є мізерними, і не дозволяють нарощувати експорт. До того ж на фоні економічної кризи в Україні знизився добробут населення, а отже і обсяги імпорту. Усі ці негативні обставини потребують розроблення заходів щодо пришвидшення інтеграції України в європейське співтовариство.

Рівень участі країни у міжнародному поділі праці можна прослідкувати за такими показниками як динаміка зовнішньоторговельного балансу, обсягів експорту та імпорту товарів [1].

На сьогодні ЄС є одним з основних торговельних партнерів України.

Таблиця 1

Зовнішня торгівля товарами і послугами України з ЄС

Показники	2016 (січень-червень)	2015 (січень-червень)	Відхилення 2016/2015	
			млн. дол. США	%
ЗТО з ЄС, млн. дол. США	14188,4	13569,6	618,8	4,6
Експорт до ЄС, млн. дол. США	6516,9	6104,8	412,1	6,7
Імпорт з ЄС, млн. дол. США	7671,6	7464,8	206,8	2,8
Сальдо для України, млн. дол. США	-1154,7	-1360,0	205,3	15,1

Як бачимо з таблиці, у січні-червні 2016 року загальний оборот торгівлі товарами між Україною та Європейським Союзом становив 14188,4 млн. дол. США, що на 4,6% більше за цей показник за період січень-червень 2015 року.

Обсяг експорту товарів до країн ЄС у січні-червні 2016 року становив 6516,9 млн. дол. США, що на 6,7% більше за обсяги експорту за аналогічний період 2015 року. Зростання експорту є дуже нерівномірним за категоріями товарів, наприклад, експорт жирів та олій зріс на 200,7% за досліджуваний період, в той час як експорт високотехнологічних товарів таких як залізничні локомотиви зріс лише на 14,8%. Низький рівень стандартизації та регламентації української продукції не дає їй бути конкурентоспроможною на європейському ринку. Так, українські товари не проходять вимог технічних умов (продукція машинобудування і інша продукція з високою доданою вартістю), або ж вимог якості або екологічності.

Негативним чинником щодо експорту є невеликі розміри експортних квот. Українські виробники до середини лютого 2016 року вичерпали можливості безмитного ввезення продукції на ряд товарів. Імпорт товарів з країн ЄС становив 7671,6 млн. дол. США, що на 2,8% більше за цей показник за період січень-червень 2015 року [2].

При цьому у січні-червні 2016 року зберігається негативне сальдо торгівлі товарами на користь ЄС, водночас воно знизилось в порівнянні з аналогічним періодом 2015 року на 15,1%.

Отже, спостерігається тенденція до поступового збільшення двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС. Однак це зростання є дуже помірним.

З метою подальшого поглиблення інтеграції українському уряду необхідно провести ряд перетворень. Перш за все економіку України необхідно перевести на рейки інноваційного розвитку.

Дані щодо інноваційної діяльності у 2015 році були доволі неоднозначними. Кількісні характеристики зросли, тоді як якісні навпаки скоротилися. Кількість підприємств, що впроваджували інновації в 2015 році, збільшилася на 3,1 відсоткових пунктів до 15,2%. Проте питома вага інноваційної продукції в загальному обсязі реалізації промислової продукції знизилася на 1,1 відсоткових пунктів до

лише 1,5%. В абсолютних цифрах обсяг реалізації інноваційної продукції склав 23,1 млрд. грн. порівняно із 25,7 млрд. грн. у 2014 році. Натомість мало місце збільшення обсягу експортованої інноваційної продукції з 7,1 млрд. грн (29,2% від загального обсягу реалізації інноваційної продукції) у 2014 році до 10,8 млрд. грн (46,8%) у 2015 році, що може свідчити про потенціал промислових підприємств для збільшення експорту продукції з більш високою доданою вартістю.

Слід звернути увагу, що М. Д. Кондратьєв визначив, що протягом двох десятиріч, які передують підйомові хвилі довгого циклу, спостерігається поживлення в галузі технічних винаходів, а початок підйому збігається з широким застосуванням винаходів у промисловості. Це підтверджувало інноваційну теорію Й. Шумпетера, який побачив можливість подолання кризи та спадів у виробництві за допомогою інноваційного оновлення капіталу завдяки (через) технічним, організаційним, економічним та управлінським нововведенням [3].

З іншого боку, розвиток економічних систем в теорії стадій економічного зростання Вільяма Ростоу включає п'ять лінійних стадій:

- 1) традиційне суспільство – технологічно відстале суспільство, в якому переважають аграрні відносини та ієрархічна соціальна структура;
- 2) формування передумов для стрибка – характеризується використанням новітніх технологій у сільському господарстві за рахунок появи нових інвесторів;
- 3) стрибок до кумулятивного зростання – характеризується самодетермінованістю процесів зростання та формуванням соціально-політичної структури суспільства, спрямованої на підтримання новітніх технологій;
- 4) перехід до технологічної зрілості – довготривалий період технологічного прогресу;
- 5) стадія масового споживання – найтриваліша стадія, в ході якої формується суспільство добробуту та ускладнюється процес виробництва споживчих благ.

Отже, функціонування економічної системи передбачає зміну фаз її розвитку, що обумовлено циклічністю стадій. Перехід на якісно новий економічний рівень можливий за умов цілеспрямованого формування стратегічного потенціалу країни. Спрямування значної частки національного доходу у формі інвестицій на освоєння принципово нових інвестиційних проектів дозволяє досягти наступної лінійної стадії економічного розвитку.

Отже, економічне зростання найбільш можливе лише за рахунок оновлення матеріально-технічної бази, підтримки науково-технічної діяльності та удосконалення ринкової інфраструктури. Тільки модернізація, освоєння нових технологій, вільний доступ до інвестицій, за рахунок покращення інвестиційного клімату в Україні, дасть змогу вийти українській продукції на якісно новий рівень конкурентоспроможності. Усі ці зміни мають відбуватися за безпосередньої підтримки держави.

Має відбутися уніфікація українських стандартів якості з європейськими. Така глибока інтеграція законодавства у сфері безпеки харчових продуктів і захисту прав споживачів, а також гармонізація стандартів для промислових, сільськогосподарських і споживчих товарів відкрис ринок ЄС набагато більше, аніж зниження тарифів.

Після модернізації виробництва українські виробники матимуть змогу переорієнтувати експорт з сировинного на продукцію з високою доданою вартістю, а також виробляти і експортувати високотехнологічну продукцію, що покращило б міжнародний імідж України та дало б змогу виходити на нові ринки.

Отже, для більш ефективної інтеграції України в ЄС необхідно проводити внутрішні реформи, які сприятимуть її затвердженню як надійного економічного партнера. Це відбудеться лише за умови реалізації ряду заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності національної економіки на європейському ринку.

1. Україна у цифрах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm.

2. Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультацій. Економічні підсумки для України. Підсумки 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ier.com.ua/ua/publications/regular.../economic_results_of_year

3. Современная экономика: учебное пособие / кол. авторов; под ред. О.Ю. Мамедова. - М.: КНОРУС, 2010. - 320 с.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРИ ЇЇ ПЕРЕТВОРЕННІ В ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ

©Головачко В.М., Ленюська В.І., Голод Є.В., 2017

Економіка розвинених країн – це економіка з явно вираженими інноваційними рисами. Базою інноваційного розвитку є ресурси, серед яких ведучим є інтелектуальний капітал організації.

У процесі трансформації інтелектуальної власності в інноваційний продукт обов'язковою є оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності. Проблема оцінки ускладнюється тим, що далеко не завжди об'єкт інтелектуальної власності є самостійним об'єктом продажу. У більшості випадків він складає певну частину такого об'єкта, захищає його основу чи якийсь фрагмент. Отже, частка об'єкта інтелектуальної власності в усьому об'єкті продажу має бути узгодженою всіма зацікавленими сторонами. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває оцінка вартості інтелектуальної власності.

Методика оцінки вартості інтелектуальної власності розробляється під конкретного замовника, оскільки необхідність такої оцінки виникає, як правило, у зв'язку з перепоступкою тих чи інших виняткових прав [1, с. 639].

У світовій практиці діє визначена схема оцінки інтелектуальної власності, яка містить такі етапи: визначення завдань; складання плану оцінки; збір і перевірка інформації; використання доречних підходів до оцінки; узгодження; звіт про результати оцінки вартості [2, с. 35].

При здійсненні розрахунків вартості об'єктів інтелектуальної власності світова практика напрацювала ряд загальних теоретичних підходів, до яких належать: доходний, витратний та ринковий. Кожний з них має свої методи та методологію. Доходний підхід передбачає, що ніхто не вкладатиме свій капітал у придбання того чи іншого об'єкта нематеріального характеру, якщо такий самий доход можна отримати у інший спосіб. Основними методами, що реалізують доходний підхід, є дисконтування й капіталізація доходу. Відповідно до методу дисконтування, співвідношення між поточною й майбутньою вартістю об'єкта інтелектуальної власності відображають шляхом збільшення ставки дисконтування майбутніх грошових потоків. Метод капіталізації доходу передбачає процес перетворення доходів від будь – якого майна на його вартість. Витратний підхід заснований на припущенні, що потенційний покупець, маючи певну інформацію щодо предмету купівлі, не заплатитиме за нього суму більшу, ніж вартість іншого об'єкта у складі нематеріальних активів тієї самої корисності.

Основними методами, що реалізують затратний підхід, є метод визначення початкових затрат, метод вартості заміщення й метод відновлюваної вартості. Вартість інтелектуальної власності за методом визначення початкових затрат базується на фактичних затратах згідно з бухгалтерською звітністю підприємства за кілька останніх років, які доцільно коригувати з урахуванням терміну їхньої давності. При оцінці інтелектуальної власності вартості за методом заміщення використовують принцип заміщення, згідно з яким максимальна вартість власності визначається мінімальною ціною, яку слід заплатити при купівлі об'єкта, еквівалентного за функціональними властивостями. Метод відновлюваної вартості найчастіше використовується для розрахунку вартості прав на унікальні об'єкти інтелектуальної власності. Відновлювана вартість такого об'єкта визначається як сума витрат, необхідних для створення нової точної копії об'єкта, з урахуванням сучасних цін на сировину, матеріали, енергоносії.

У ринковому підході для оцінки вартості інтелектуальної власності використовується метод порівняльного продажу. Суть його полягає у прямому порівнянні об'єкта з іншими, аналогічними за якістю, призначенням і корисністю, що були продані на аналогічному ринку [3, с. 525 - 527].

1. Волков О.І. Економіка й організація інноваційної діяльності. / Волков О.І., Денисенко М.П., Гречан А.П. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.

2. *Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика. – Т. 4: Оценка интеллектуальной собственности. / Под ред. А.Б. Бутник – Сиверского. – К., 1999. – 384 с.*
3. *Право інтелектуальної власності / Під ред. Підпригори О.А., Святоцького О.Д. – 2 – ге вид., переробл. та допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 672 с.*

ФОРМУВАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Л.С. Головко, 2017

Формування постіндустріального суспільства потребує вивчення та використання досвіду щодо розробки та реалізації стратегій інноваційного забезпечення конкурентоспроможності національних економік. Незважаючи на високий рівень зацікавленості вчених зазначеною тематикою, проблема інноваційного розвитку економіки в умовах постіндустріальних тенденцій та інтеграції економіки України у світовий економічний простір не втрачає своєї актуальності.

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Інноваційний процес у сучасному розумінні не обмежується першою появою на ринку нового продукту, послуги або доведенням до проектної потужності нової технології. По мірі розповсюдження інновація вдосконалюється, стає більш ефективною, набуває раніше не відомих споживчих властивостей. Це відкриває для неї нові сфери застосування, ринки, нових споживачів. Сукупний суспільний результат інновації є позитивним саме завдяки механізму дифузії інновацій [1].

Інновація в соціально-економічній системі є способом якісно більш ефективного використання ресурсів. Стратегічний суспільний ефект інновацій полягає в тому, що інновації здійснюють прискорення зростання продуктивності факторів виробництва; забезпечують прискорення зростання обсягів виробництва; прискорюють структурні зрушення, сприяють перерозподілу ресурсів; поліпшують конкурентоспроможність [2].

Побудова постіндустріального суспільства можлива лише на базі розвиненої економіки, яка забезпечує розширене суспільне відтворення. Як свідчить практика, найбільш конкурентоспроможні ті країни, що перейшли на стадію постіндустріального розвитку та використовують у своєму зростанні інновації та продукти НТП. Це підтверджує Індекс глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму, адже у першу десятку лідерів рейтингу увійшли такі країни, як Швейцарія, Сінгапур, Швеція, Фінляндія, США, Німеччина, Нідерланди, Данія, Японія, Велика Британія. Економіка постіндустріального суспільства суттєво підтримується державним соціальним забезпеченням, піклуванням про непрацездатних та охороною здоров'я [3].

Щодо сучасного стану економіки України відбулися певні зрушення, що носили як позитивний, так і негативний характер. Для одних суб'єктів господарювання вони виявились каталізатором подальшого економічного зростання, для інших – чинником загострення суперечностей в системі функціонування [4].

Основні характерні риси постіндустріального суспільства, якісні особливості постіндустріальної економіки та їх вплив на конкурентоспроможність економіки країни в контексті становлення постіндустріальної інформаційної економіки, особливості соціально-економічної сфери в аспекті інноваційного розвитку економіки, а саме інноваційні чинники в умовах розвитку постіндустріальних тенденцій визначають пріоритети до формування комплексного підходу в умовах становлення та розвитку постіндустріальної інформаційної економіки.

1. Лазутін Г.І. Сучасні тенденції розвитку інноваційної діяльності / Г.І. Лазутін // *Економіка і прогнозування*. – 2003. – № 2. – 160 с.

2. *Перспективи інноваційного розвитку України (аналітична доповідь) [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm>

3. Лебедева Л. Проблеми становлення концепції постіндустріального суспільства / Л. Лебедева // Вісник КНТЕУ. – 2012. - №6. – с. 83-91.
4. Кривов'язюк І.В., Волинчук Ю.В. Україна в міжнародних економічних рейтингах: посткризові синдроми чи апокаліпсис? / І.В. Кривов'язюк // Актуальні проблеми економіки. – 2014. - №10. – С. 56-62.

РЕГУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІЛЬГОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Гомон М. В., 2017

Інноваційний розвиток є одним із показників розвитку та конкурентоспроможності країни. Інноваційна діяльність у країні має велику значимість, тож доцільно її розвивати. Розвиток відбувається через стимулювання науково-технічної діяльності: прикладних наукових досліджень, науково-технічних розробок. Процес стимулювання виражається у застосуванні податкових пільг у інноваційній діяльності підприємств. Отже, роль податкових пільг у стимулюванні інноваційної діяльності досить значна.

Податкові пільги входять до складу інструментів податкового регулювання, завдяки яким реалізується регулююча функція оподаткування. Інструменти податкового регулювання забезпечують вплив держави на господарську поведінку платника податків через його економічні інтереси для досягнення певного економічного, соціального чи іншого корисного результату [1].

Так надання податкових пільг підприємствам, що займаються інноваційною діяльністю впливає на їх поведінку – полегшує умови їх господарської діяльності, тим самим стимулюючи її, що призводить до певного результату, а саме – до розвитку інноваційної діяльності в країні. Виходячи з цього, можна стверджувати, що пільги як інструмент податкового регулювання мають регулятивний потенціал.

Поняття «потенціал» трактується вченими як – сукупність всіх наявних засобів, можливостей, ресурсів, продуктивних сил, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері для вирішення якого-небудь завдання, досягнення певної мети [2]. Регулятивний потенціал – це можливість регулювання та міра регулюючого впливу на певний економічний процес, зокрема на стимулювання інноваційної діяльності підприємства..

Регулятивний вплив пільгового оподаткування виражається у повноті та ефективності податкових пільг у процесах регулювання. Реалізація регулятивний потенціалу більш націлена на досягнення результату, а не накопичення ресурсів, такий потенціал не може бути окремою складовою економічного потенціалу. Регулятивний потенціал може взаємодіяти з економічним потенціалом країни, надаючи регулюючий вплив на кожен складову економіки, наприклад, регулювання науково-технічної сфери або фінансово-інвестиційної галузі. Реалізація регулятивного потенціалу пільгового оподаткування може цілком проявитися в інноваційній сфері.

Одним із аспектів державного регулювання інноваційної діяльності є встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності. Пільги у сфері науково-технічній та інноваційній діяльності визначені Законами України «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», норми щодо пільг з оподаткування, передбачені Законом України «Про інноваційну діяльність», з 1 січня 2003 року розповсюджуються на суб'єктів інноваційної діяльності, інноваційні проекти відповідним чином зареєстровані центральним органом виконавчої влади з питань інноваційної діяльності [3].

В Україні значенню пільгового оподаткування в інноваційній діяльності не приділяється належна увага, на відміну від зарубіжних країн, де надання податкових пільг інноваційним підприємствам застосовується досить широко. Саме через це такі країни мають високі показники науково-технічного розвитку та конкурентоспроможності. Тому пропонується розглянути та удосконалити систему пільгового оподаткування інноваційної діяльності. Для забезпечення високого регулятивного потенціалу пільгового оподаткування необхідно вдосконалити систему стимулювання і активізації інноваційної діяльності підприємств. Це забезпечить використання наявного потенціалу інноваційного розвитку економіки країни.

1. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій. Навчальний посібник. / Під редакцією д-ра екон. наук, проф. Іванова Ю.Б., д-ра екон. наук, проф. Майбурова І. А. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 492 с. Укр. мова.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [Текст] / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

3. Закон України «Про інноваційну діяльність»/ № 40-IV від 04.07.2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу :[http:// zakon2. rada. gov. ua/ laws/ show/ 40- 15](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15).

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ ІННОВАЦІЙНОГО НЕТВОРКІНГА В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

© І. В. Гонтарева, 2017

В останній час вчені та практики різних країн світу все більше уваги приділяють проблемі формування сітьових структур в підприємницькій діяльності, так званому нетворкінгу. Вважається, що цей процес особливо важливий в інноваційній діяльності малих форм підприємництва [1, 2, 3]. Сітьова модель інтеграції учасників інноваційного процесу здатна підвищити його ефективність, при умові що буде знайдено раціональний компроміс між зниженням сумарних витрат створення та комерціалізації новацій і підвищенням трансакційних витрат на формування мережі [4, 5].

Зміст і величина як трансформаційних, так і трансакційних витрат для кожного з учасників інноваційного процесу залежить від його місця в цьому процесі. Відомі дві основні моделі інноваційного процесу – штовхаюча та тягнуча. У першому випадку інновація починається як результат науково-дослідної роботи. Зазвичай так з'являються більш радикальні інновації, що потребують додаткових прикладних досліджень для створення дослідного зразка та можливо нової технології виробництва. У другому випадку інновація ініціюється вимогами споживчого ринку. Це зазвичай модифікаційні, інкрементальні, інновації, які потребують тільки проектно-конструкторської доробки. Адаптуючи модель Р. Росвелла, модель зв'язку інноваційного процесу буде мати наступний вигляд (рис. 1).

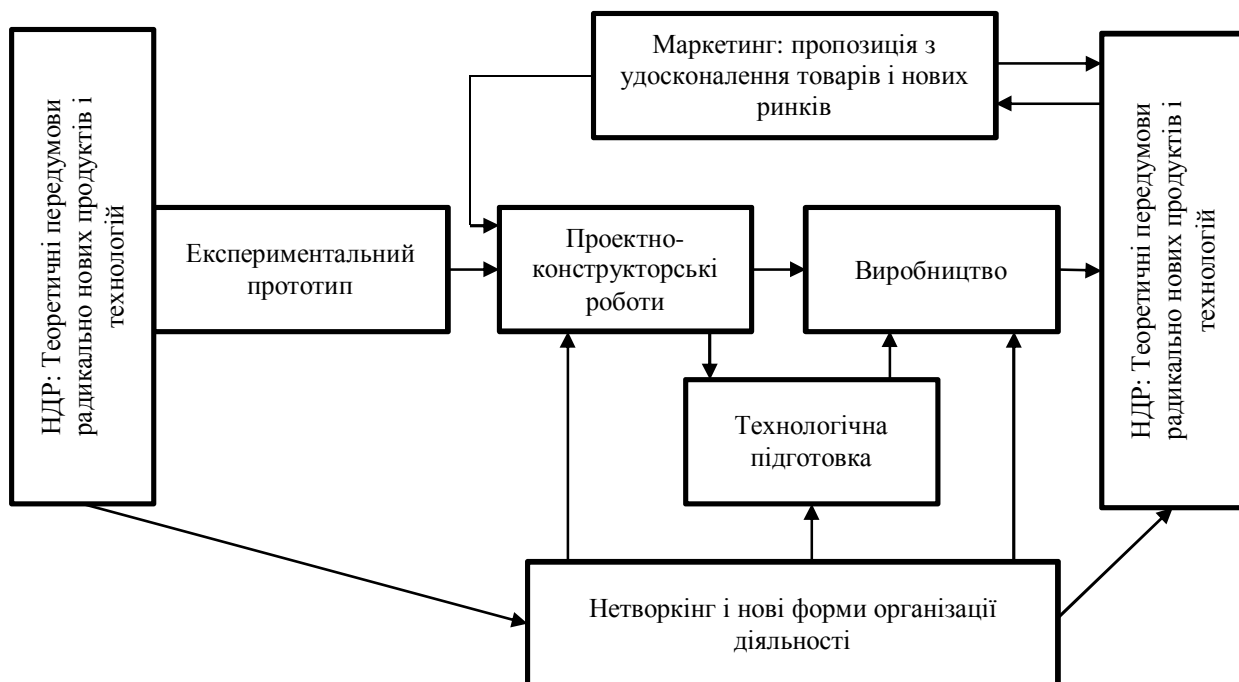

Рис. 1. Модель зв'язку інноваційного процесу

Малі форми підприємництва передбачають достатньо вузьку спеціалізацію. З одного боку, це дозволяє підвищити ефективність діяльності за рахунок зосередження на своїй головній компетентності, а з іншого – підвищує трансакційні витрати на певному рівні взаємоповнюючих, комплементарних, компетентностей партнерів мережі та їх схильності до опортуністичної поведінки. У тому числі шляхом використання чужої інтелектуальної власності. Опитування, що

проведені автором дослідження свідчать, що в інноваційному нетворкінзі підприємці віддають перевагу обережний підхід, якій ґрунтується на поступовому нарощуванні позитивних результатів спільної діяльності. Довіра, що виникає між партнерами – соціальний капітал, знижує трансакційні витрати, але уповільнює інноваційне зростання. В цьому аспекті утруднено комунікації підприємницького сектору з академічною наукою у зв'язку з малою кількістю ділових контактів. Враховуючи неприбутковість бюджетних вишів, їм складно вести комерційну діяльність, а у малих підприємств не вистачає коштів для фінансування науки. Одним із способів вирішення проблеми може бути бюджетне фінансування бізнес-інкубаторів при університетах.

1. Rothwell, R. *External Networking and Innovation in Small and Medium – sized Manufacturing Firms* // *Technovation*, 1991. – №11. – P. 93-112.
2. Stenberg R. *Innovation Networks a Regional Development – Evidence from the European Regional Innovation Survey (ERIS). Theoretical Concepts Methodological Approach. Empirical Basis and Introduction to the Theme Issue* // *European Planning Studies*, 2000. – №8. – P. 389-407.
3. Freel M. *Sectorial Patterns of Small Firms Innovation, Networking and Proximity* // *Research Police*, 2003. – №32. – P. 751-770.
4. Love J., Roper S. *Location and Network Effect on Innovation Success: Evidence for UK, German and Irish Manufacturing Plants* // *Research Police*, 2001. – №30. – P. 643-662.
5. Pittaway L., Robertson M., Munir K., Denyer D., Neely A. *Networking and Innovation. A Systematic Review of the Evidence* // *International Journal of Management Reviews*, 2004. – №5/6. – P. 137-168.

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

© Томашук І.В., 2017

Економіка сільських територій формує нові вимоги перед українськими підприємствами, але стабільних конкурентних позицій в сучасному глобалізованому світі досягнуть ті виробники, що отримують успіх в реалізації інноваційного потенціалу.

На наш погляд, активізація інноваційного розвитку сільських територій Вінницької області повинна передбачати такі перспективні напрями, як:

-розвиток виробничої та соціальної інфраструктури місцевого та загальнодержавного значення;

-інвестування власних і залучених інвестиційних ресурсів в пріоритетні галузі економіки з конкретною диференціацією по галузях;

-створення умов та впровадження інновацій, ресурсо-та енергозберігаючих технологій;

-сприяння розвитку малого та середнього підприємництва;

-посилення конкурентного середовища та рівня конкурентоспроможності бізнесу, реалізація великих інвестиційних програм;

-реструктуризація економічного потенціалу регіону і створення умов для диверсифікації виробництва на новій технологічній основі та інші.

За період з 2000 по 2015 роки фінансування інноваційної діяльності у Вінницькій області склало 3737748,7 тис. грн., де 88,3% припадає на фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів, 8,2%-інші джерела фінансування, 3,4% це кошти іноземних інвесторів і лише 0,1% становлять кошти вітчизняних інвесторів. Нажаль, участь вітчизняних інвесторів у фінансуванні інноваційної діяльності Вінницького регіону досить мала, крім того, розмір іноземних інвестицій (рис.1) сьогодні дорівнює нулю. Слід підкреслити, що динаміка витрат для здійснення фінансування інноваційної діяльності у Вінницькій області, де джерелами фінансування виступають власні кошти підприємств, носить в цілому позитивний характер[1].

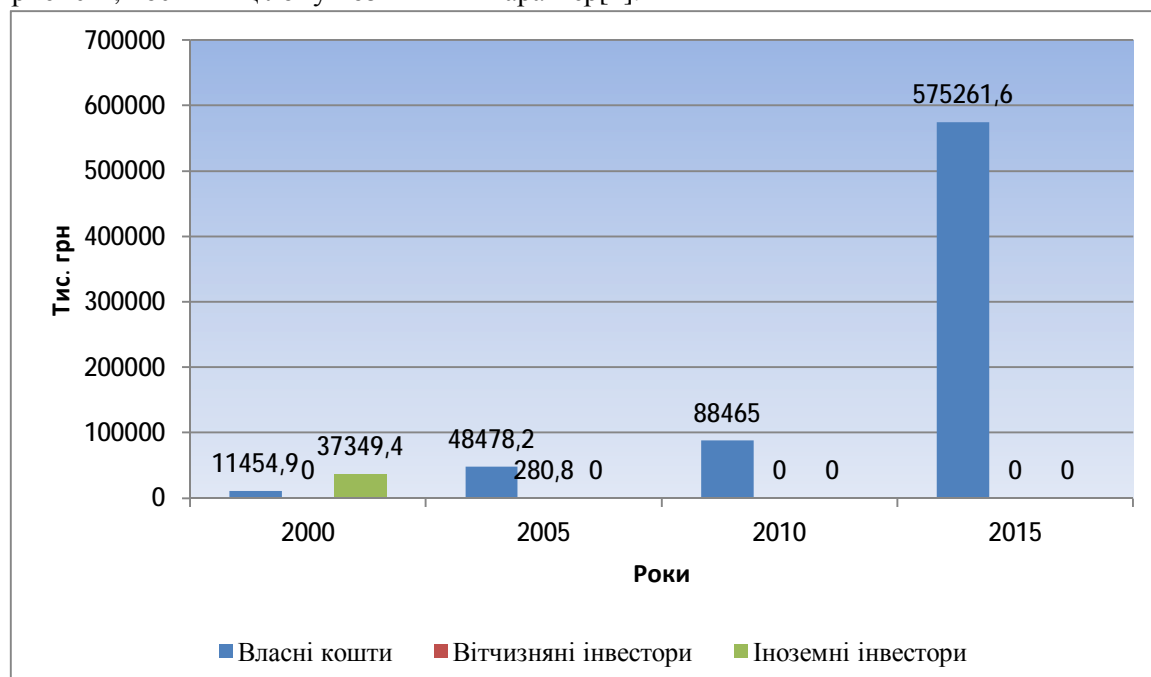

Рис.1. Джерела фінансування інноваційної діяльності у Вінницькій області(2000-2015рр.), тис. грн.

Інноваційний розвиток безпосередньо залежить від гармонійного поєднання складових людського та інтелектуального капіталів. Отримання доходів в економіці зумовлене попереднім капіталовкладенням у вигляді інвестицій в людський капітал-витрат на освіту, здоров'я, набуття навичок. Людський капітал в сучасних умовах господарювання сільських територій набуває особливого значення як основа економічного зростання та інноваційного розвитку. Саме людина забезпечує необхідні ринкові зміни в країні. Людський ресурс є запорукою розвитку науки й техніки, підвищення інноваційної активності для забезпечення конкурентоспроможності національної продукції на світовому ринку, покращення екологічної ситуації, підвищення соціальних стандартів[2,3].

Звичайно для забезпечення інноваційного розвитку сільських територій, провідна роль належить державі (рис.2), підтримка якої дозволила б стабілізувати демографічну ситуацію у сільській місцевості, значно підвищити рівень зайнятості, покращити соціальну інфраструктуру, полегшити доступ сільських жителів до суспільних послуг та максимально забезпечити рівень благоустрою.[4]. У цьому контексті необхідно впроваджувати державні політико-правові, організаційно-економічні та техніко-технологічні заходи, які сприяли б залученню вітчизняних та іноземних інвестицій та активізували інноваційний розвиток сільських територій.

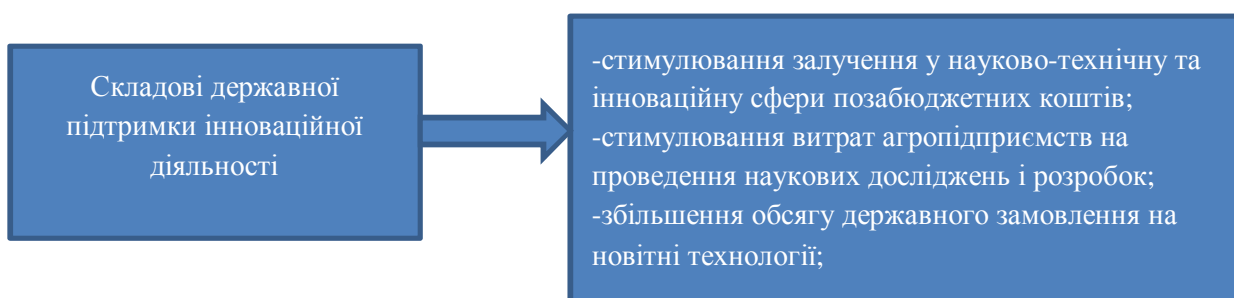

Рис.2. Основні складові державної підтримки інноваційної діяльності

Вдосконалення інноваційного розвитку сільських територій, набуває все більшої актуальності, адже саме сільські території є важливим джерелом продовольчої безпеки держави.

Вважаємо, що в сучасних умовах найважливішим фактором стабілізації розвитку сільських територій є підвищення ефективності використання людського, інтелектуального та інноваційного потенціалів, що базуватиметься на державній підтримці.

1. Головне управління статистики у Вінницькій області[Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/statistical-information/4692-2000-2010.html>

2.Богашко О.Л. Оцінка людського капіталу сільських територій в умовах їх розвитку на інноваційній основі/ О.Л. Богашко// Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтегральних процесів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції:22 грудня 2016р.-Харків:ХНАУім.В.В.Докучаєва,2016.-С.28-31.

3.Калетнік Г.М. Розвиток людського потенціалу України та її регіонів /Г.Калетнік// Трансформаційна динаміка розвитку агропромислового виробництва: матеріали міжнародної науково-практичної конференції:28-29 квітня 2016р.-Вінниця:ВНАУ,2016.-С.3-8.

4.Гончарук І. Підприємницька діяльність як інноваційна система розвитку виробництва біопалива/ І.Гончарук// Інноваційна економіка.-2013.-№7.-С.155-159.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

© Горбенко О.В., Карпенко О.А., 2017

За минулі «кризові» роки на ринку України відбулися значні структурні зміни. Багато компаній, напрямків діяльності та цілі галузі зазнали значних втрат, а деякі і зовсім «пішли» з ринку. Проте, Інтернет-торгівля, яка залишалася відносно стабільною у ці роки, на даний момент набирає значні «оберти». Напрямок e-trade став трендовим, перспективним та прибутковим, а вітчизняний ринок поповнився відповідними законодавчими актами, що регулюють її. З'явилися профільні асоціації та організації, які з захопленістю місіонерів, асимілюють нові знання, техніки і технології серед компаній.

Найчастіше електронну торгівлю (e-trade) називають загальним e-commerce, що є некоректним. Електронна комерція поняття більш широке, ніж електронна торгівля (Інтернет-торгівля), і має на увазі проведення фінансових транзакцій торгових угод за допомогою електронних операцій, а саме обмін даними (EDI), можливості оплати електронними грошима (e-cash), просування за допомогою електронного маркетингу (e-marketing), а також банкінг (e-banking), страхові послуги (e-insurance) і звичайно саму електронну торгівлю (e-trade) [1].

І хоча Україна займає 58-е місце серед 130 країн за наявності умов для розвитку електронної комерції – частка проникнення e-commerce становить не більше 60% – потенціал є і зростання спостерігається. Щодо розвитку e-trade в Україні, то його показник становить менше 1% роздрібного товарообігу країни [2]. Однак, тренд позитивний – зростання Інтернет-торгівлі спостерігається протягом останніх 10-ти років і набагато випереджає показники більшості європейських країн. За минулий рік зростання e-trade в Україні, за даними EVO Group досягло 50%, в 2017-му очікується – 30%». В цілому в світі спостерігається аналогічна тенденція. За даними Euromonitor, прогноз темпів зростання продажів за каналами збуту – традиційний роздріб порівняно з Інтернет-торгівлею – веде до збільшення останнього в загальній структурі продажів [3].

Однак, повне заміщення традиційної торгівлі електронною не можливе, так як багато покупців не готові купувати досить широкий асортиментний ряд продуктів через мережу. Тому повне заміщення офф-лайнової торгівлі он-лайновою навряд відбудеться у найближчий час.

Стрімке зростання Інтернет-торгівлі вводить новий понятійний апарат у бізнес та науку. Одним з найважливіших визначень є маркетплейс. Для Українського ринку он-лайн торгівлі такими зазвичай бувають [4]: Інтернет-магазин; Інтернет-супермаркети; маркетплейси і гібридні маркетплейси; дошки оголошень, Інтернет-аукціони.

Все інше, в тому числі youtube, B2B сервіси, - не більше ніж рекламні майданчики для вищевказаних категорій.

Якщо коротко дати визначення існуючих бізнесовим термінам, то Інтернет-супермаркет, за аналогією з вимогами до супермаркетів оффлайнової торгівлі, прописаними в Державних будівельних нормах України, – це магазин самообслуговування у власності єдиного продавця (компанії) з асортиментом продовольчих і непродовольчих товарів понад 5 тис. позицій. Наприклад сайти супермаркетів Auchan, Metro, Novus.

Маркетплейс – електронний майданчик, який містить пропозиції безлічі продавців товарів і послуг з можливістю безпосереднього завершення транзакції. Світові приклади: Airbnb, Uber, PayPal, Ebay, DropBox, Amazon, Eventbrite. Гібридний маркетплейс – OLX.

Прайс-агрегатор – електронний майданчик, який аналізує і розміщує пропозиції інших торгових майданчиків, що надає покупцеві можливість порівняльного аналізу цін, способів доставки і т.д. Без можливості завершення транзакції, лише ознайомлення з пропозиціями та безпосередньо перехід на інші майданчики для завершення угоди (Hotline).

Дошка оголошень – електронний майданчик, аналог друкованих довідників з інформацією про компанії і їх пропозиціях по різних галузях і напрямках діяльності.

Підсумовуючи вищенаведене, подамо класифікацію майданчиків для Інтернет–торгівлі за наступними напрямками [4]:

- цільова група споживачів (C2C, B2C, B2B, G2B, G2C, B2B2C)
- продукція (товари, послуги, сюди ж відносять краудфандінг)
- спосіб завершення транзакцій (online commerce, O2O)
- спосіб монетизації (продажу трафіку, лідов, реклами, доп. послуг.)

Серед цільових груп споживачів найбільш поширені комбінації B2B, B2C, C2C.

C2C (customer-to-customer) або соціальна комерція – реалізація продукції між кінцевими споживачами (Blablacar, Couchsurfing, Freelance.ua, Kabanchik.ua, zrk.in.ua, skrynya.ua, handmadeua.com.ua, cudesanet.net, crafta.ua, uamade.com.ua, etsy.com, artfire.com, auto.ria, avtobazar.ua, market.lardi-trans.com).

B2C (business-to-customer) – реалізація продукції юридичними особами кінцевим споживачам (Aliexpress, Kupinatao, Amazon, Booking, kniga.biz.ua, Plato.ua).

B2B (business-to-business) – реалізація продукції між компаніями – юридичними особами (Alibaba, TradeIndia.com, toboc.com, trade-seafood.com, made-in-china.com).

Крім цього, розвиватися далі проекти B2B2C (business-to-business-to-customer) – як приклад, fashop.com.ua, elephant.gollos.com.ua, odessika.com.ua, stylefashion.com.ua; G2B (government-to-business) – наприклад, майданчики e-tender.ua, prozorro.gov.ua; G2C (government-to-customer) – сервіси для оплати комунальних платежів gioc.kiev.ua.

За способом завершення транзакцій:

1. O2O: online to offline. Залучення споживача відбувається онлайн, надання товару / послуги оффлайн.

2. Online commerce. Всі операції відбуваються в онлайн. Як приклад, продаж і отримання електронних квитків.

Варто зауважити, що законодавством України не визначено жодного з даних термінів. На відміну від США, де ще в 1990 – на початку 2000-х рр з'явилися нормативні акти, що регулюють діяльність даного сектора економіки, Україна відповідний закон прийняла лише в 2015 році – ЗУ «Про електронну комерцію» [5].

У Законі вживаються терміни: електронна комерція, електронна торгівля, електронна форма надання інформації, інформаційні електронні послуги, реалізація товарів дистанційним способом і Інтернет-магазин. Останній означає спосіб для надання або реалізації товарів, робіт або послуг шляхом здійснення електронної угоди. Будь-яких інших термінів Закон не передбачає. Тому дана класифікація лише варіант класифікації вживаних термінів щодо упорядкування майданчиків у сегменті Інтернет–торгівлі.

1. С. Карпенко «Объемы рынка электронной коммерции в Украине. Интернет-рынок» // RECLAMARE [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.reclamare.ua/blog/obemu-rynka-elektronnoj-kommercii-v-ukraine>

2. «Наявність і використання торгової мережі на ринках» // Статистичний бюлетень Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://oblstat.kiev.ukrstat.gov.ua/content/Docs/1torg2015.pdf>

3. Н. Омельчук «Топ-10 рынков электронной коммерции» // RaySpace Magazine [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://psm7.com/review/top-10-rynkov-elektronnoj-kommercii.html>

4. А.Горбенко «E-trade in ukraine: серфинг трендов» // Журнал "Дистрибуция и логистика" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://logist.fm/publications/e-trade-ukraine-serfing-trendov>

5. ЗУ «Про електронну комерцію» – від 03.09.2015 № 675-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19>

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

©Горячова Н.В., 2017

Розвиток економіки України потребує глибокої модернізації, підвищення конкурентоспроможності на ринку, та оновлення основних фондів підприємств. Підвищення конкурентоспроможності підприємства здійснюється завдяки інноваційним розробкам.

Успіхом інноваційного потенціалу є інтелектуальний потенціал. Інноваційний потенціал можна розглядати як вкладення інвестицій у підприємство.

Аналізуючи інноваційний потенціал підприємства слід враховувати зовнішнє середовище та стратегічні можливості підприємства, а саме головне кадровий потенціал.

Аналізуючи інноваційний потенціал Донецької області потрібно враховувати, що з 2015- 2017р. промислові підприємства втратили велику кількість кадрового потенціалу. А саме висококваліфікованих спеціалістів.

Розглядаючи розвиток Донецької області за останні місяці можна сказати, що показники знизились.

Випуск промислової продукції в Донецькій області (без урахування частини території проведення антитерористичної операції) у січні–лютому 2017 року порівняно з січнем–лютим попереднього року зменшився на 2,4%, у лютому порівняно з лютим 2016 року – на 10,1%, порівняно з січнем 2017 року – на 13,7% [1].

Скоротилось виробництво коксу та продуктів нафто перероблення на 31,2%, виробництво хімічних речовин на 25,7%, добувній промисловості та розробленні кар'єрів – на 23,4%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 17,7%, металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – на 8,5% [1].

Виплавка чавуну у лютому порівняно з січнем 2017 року скоротилася на 16,3%, сталі – на 13,8%, випуск готового прокату зменшився на 14,1%. У січні-лютому 2017 року виплавка чавуну становила 1,4 млн.т., що на 2,4 % більше, ніж у аналогічному періоді 2016 року. Виплавка сталі, склавши також 1,4 млн.т. зросла на 17,6%. Виробництво готового прокату у січні-лютому 2017 року становило 0,9 млн.т., що на 28,1% більше, ніж у січні-лютому 2016 року [1].

В 2016 році були впроваджені інвестиції на підприємствах Донецької області. Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій були власні кошти підприємств та організацій в процентному відношенні це 91,9%. За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів освоєно 6,7% капітальних інвестицій, частка кредитів банків та інших позик склала 0,6% [1].

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування у січні–грудні 2016 року¹ [1]

Показники:	Освоєно (використано) капітальних інвестицій	
	тис.грн	у % до загального обсягу
Усього	10774807	100,0
у т.ч. за рахунок		
коштів державного бюджету	45622	0,4
коштів місцевих бюджетів	682044	6,3
власних коштів підприємств та організацій	9902267	91,9
кредитів банків та інших позик	60749	0,6
коштів іноземних інвесторів	... ²	... ²
коштів населення на будівництво житла	82065	0,8
інших джерел фінансування	... ²	... ²

¹ Без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

² Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності інформації.

Промисловими підприємствами у січні–грудні 2016 року освоєно 7,2 млрд.грн, або 66,5% всіх капітальних інвестицій [1].

Капітальні інвестиції у житлове будівництво у січні–грудні 2016 року становили 147,5 млн.грн (1,4% від загального обсягу), що на 55,0% більше, ніж у січні–грудні 2015 року [1].

В табл.1 приведені данні інвестиції за джерелами фінансування за 2016г. За кошти держави інвестицій було менше всього. Найбільше інвестицій було впроваджено за рахунок власних коштів підприємства.

Таблиця 2

Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності у січні–грудні 2016 року¹ [1]

Показники:	Освоєно (використано) капітальних інвестицій	
	тис.грн	у % до загального обсягу
Промисловість	7167739	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1750360	24,4
Переробна промисловість	4839184	67,5
Виробництво коксу та продуктів нафто перероблення	192094	2,7
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20231	0,3
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування	3777644	52,7

¹ Без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

² Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності інформації.

З табл.2 видно, що найбільші показники капітальних інвестицій в металургійному виробництві.

Деякі промислові підприємства регіону мають ресурсовитратні технології та зношене обладнання, що не дає можливості займати конкурентне місце на ринку.

Необхідно особливо підкреслити слабкість регіонального управління, застарілих прийомів менеджменту. Промислові підприємства потребують інвестицій та вкладення коштів в основні фонди. Потрібно вкласти кошти щоб провести аналіз роботи підприємства та підготувати необхідні документи для інвестора (фінансовий стан підприємства, аудит, бізнес-план, стратегію та ін.). не кожне підприємство зможе самостійно це виконати.

Дану проблему може вирішити програма розвитку регіону. Розроблена комплексна програма розвитку регіону зможе дати можливість здійснення інноваційних ресурсів з внутрішніх та зовнішніх джерел.

Інноваційна діяльність повинна базуватись на використанні інтелектуального та промислового потенціалу регіону.

Висновок. В ході дослідження проаналізовано діяльність промислових підприємств Донецької області. Аналізуючи данні промислових підприємств Донецької області видно, що в регіоні за останні роки існує проблема – це втрата кадрового потенціалу, тобто кваліфікованих спеціалістів. Тому в регіоні впали показники інноваційної діяльності.

1. Головне управління статистики у Донецькій області. [Електроний ресурс] // http://www.donetskstat.gov.ua/statinform1/nayka_tehn_innovac.php

НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

© Гринчишин І.М., 2017

В сучасних умовах зниження рівня соціально-економічного розвитку та обмежених можливостей збільшення бюджетного фінансування соціальних видатків потребує прийняття зважених рішень в частині трансформації розподільчих відносин, виявленні неефективних видатків, зміни підходів до механізмів їх надання і фінансування на засадах ефективності. При цьому, адміністративно-територіальна реформа та децентралізація покликані сприяти зниженню рівня міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації регіонів в частині надання послуг в соціальній сфері. Необхідність зміни пріоритетів соціальної політики в напрямку модернізації фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери в умовах децентралізації зумовлена наявністю горизонтальних та вертикальних дисбалансів розподілу повноважень органів місцевого самоврядування та фінансових ресурсів місцевих бюджетів. Це, у свою чергу, вимагає розробки нових підходів до фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери в умовах децентралізації як в частині формування, так і використання фінансових ресурсів.

Основним результатом децентралізації повноважень в соціальній сфері повинно стати надання послуг на засадах доступності, якості та ефективності. В сучасних умовах реформи місцевого самоврядування особливої уваги потребують дослідження проблеми секторальної децентралізації, в тому числі функціонування та фінансового забезпечення галузей соціальної сфери.

В Україні упродовж 2003-2016 рр. спостерігається зміна пріоритетів бюджетної політики України в частині збільшення фінансування соціального захисту [1], що зумовлено зростанням частки вказаних видатків у структурі Зведеного бюджету України. Варто вказати, що приріст сукупних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2016 р. становив 47,9 % у порівнянні з 2015 р. [2]. Проте, належне фінансування видатків на соціальних захист та соціальне забезпечення населення на сьогоднішній день ускладнене, по-перше, системними проблемами, що проявляються у недосконалості чинної системи соціального захисту в частині формування та використання фінансових ресурсів; по-друге, проблемами розподілу повноважень у сфері соціального захисту та їх фінансового забезпечення в контексті децентралізації влади.

У попередніх дослідженнях [3; 4] нами здійснено оцінювання ефективності фінансування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення в розрізі соціальних пільг, соціальних допомог та соціальних послуг. Встановлено, що основними проблемами є посилення процесів диференціації середніх розмірів соціальних допомог за регіонами України та зростання частки соціальних допомог в структурі доходів домогосподарств; відсутність уніфікованих підходів до планування, недосконалий механізм призначення та фінансування пільг; розбіжності в рівнях завантаження та фінансування територіальних центрів соціального обслуговування; низький рівень прозорості (відкритості) надання соціальних послуг і здійснення соціальних виплат. Встановлено, що ризики неефективного використання бюджетних коштів на соціальний захист та соціальне забезпечення в умовах децентралізації поглиблюються з огляду на недосконали інституційну організацію системи соціальних послуг, відсутність практики співробітництва територіальних громад в сфері соціального захисту та соціального забезпечення.

Означені проблеми вказують на необхідність підвищення ефективності фінансового забезпечення соціального захисту в умовах поглиблення фінансової децентралізації. При цьому, при формуванні загальнодержавних орієнтирів соціальної політики у сфері соціального захисту та

соціального забезпечення постає потреба врахування регіональних особливостей задля встановлення рівних можливостей у забезпеченні належного рівня матеріального достатку усіх прошарків населення. Це вимагає комплексу робіт у таких напрямках:

1. *Вдосконалення інституційного забезпечення соціального захисту на національному, регіональному та місцевому рівнях в частині:*

- забезпечення законодавчого підґрунтя участі об'єднаних територіальних громад у виконанні державних програм соціального захисту населення шляхом прийняття змін до Бюджетного кодексу України та профільних законів;

- врегулювання розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади в сфері соціального захисту та соціального забезпечення з метою належного рівня надання та адміністрування соціальних послуг;

- обґрунтування чіткого алгоритму виконання власних та делегованих повноважень в сфері соціального захисту та соціального забезпечення на рівні об'єднаних територіальних громад через розроблення Дорожньої карти децентралізації у сфері соціального захисту та соціального забезпечення.

2. *Трансформація системи соціального захисту в напрямку усунення системних проблем її функціонування :*

- встановлення єдиних підходів до планування, призначення та фінансування пільг з метою уникнення неефективного використання фінансових ресурсів шляхом верифікації соціальних виплат та отримувачів пільг та, у перспективі, поступова заміна такого виду соціального захисту як пільга, іншими (більш соціально справедливими), що відповідатиме основній меті соціального захисту – забезпечення матеріальної підтримки соціально незахищених осіб;

- з метою зниження диференціації регіонів в частині надання соціальних допомог малозабезпеченим особам пріоритетом є розроблення механізмів посилення їх адресності та проведення широкомасштабної політики реінтеграції вказаних осіб до трудової діяльності з урахування регіональної специфіки;

- нівелювання розбіжностей в рівнях завантаження та рівнях фінансування територіальних центрів надання соціальних послуг з урахуванням територіальних відмінностей контингенту отримувачів та оцінки потреб в соціальних послугах;

- створення комплексних (єдиних) центрів надання соціальних послуг з урахуванням контингенту отримувачів та їх прогнозованого обсягу.

3. *Забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів територіальних громад у сфері соціального захисту та соціального забезпечення:*

- подальшої зміни підходів, що базуються на фінансуванні мережі установ до закупівлі та фінансуванні соціальних послуг через механізм соціального замовлення;

- створенні конкурентних позицій неурядовим організаціям на ринку соціальних послуг та впровадження ефективних механізмів фінансової підтримки громадських ініціатив в частині надання соціальних послуг на місцевому рівні.

- спрямування фінансових ресурсів для забезпечення превентивних механізмів щодо попередження основних ризиків в сфері соціального захисту та усунення проблем бідності населення.

1. *Бюджетна політика : прагматичні підходи до стратегічних рішень / К.В. Аврамченко, А.Л. Дешко, Я.А. Жаліло та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ises.org.ua/uploads/pdf/Budget_for_RINT_.pdf*

2. *Виконання Зведеного бюджету України. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>*

3. *Стороняська І.З. Трансформації механізмів фінансування соціального захисту в умовах адміністративно-територіальної реформи України / Стороняська І., Гринчишин І., Прокопюк А. / Східна Європа: економіка, бізнес та управління [Електронний ресурс]. – Джерело доступу : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/4_2016/25.pdf*

4. *Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні : монографія / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. В.С. Кравців. – Львів, 2016. – С. 70–76. (Сер. «Проблеми регіонального розвитку»).*

ОСОБЛИВОСТІ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

©Гришина Н.В., 2017

Розвиток економіки України вимагає інноваційного підходу, в основі якого є формування дієвої та ефективної інноваційної інфраструктури. Ефективне використання наукових знань і нових високих технологій, які є підґрунтям побудови постіндустріального суспільства, сприятиме активному розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств та підвищить їх потенціал для виходу на міжнародні ринки, а отже, і забезпечить вихід України на міжнародну інноваційну арену в якості конкурентоспроможної країни.

Як свідчать дослідження вітчизняних вчених, основними складовими елементами побудови інноваційної інфраструктури є [1]:

- промислові підприємства, що забезпечують виробництво інноваційних товарів та послуг, серед яких особливу роль відіграють малі та середні підприємства (МСП), які є основними генераторами інноваційних ідей та пропозицій, що підтверджує досвід найбільш інноваційно-активних країн світу;

- наукові установи та ВУЗи, які забезпечують проведення НДДКР по пріоритетним напрямкам, здійснюють власні розробки та співпрацюють з виробничим сектором економіки, а також на їх базі створюються спеціалізовані центри підготовки висококваліфікованих спеціалістів в інноваційній сфері;

- некомерційні організації, недержавні організації, які виступають генераторами соціальних інноваційних проєктів, направлених на підвищення соціального розвитку країни та забезпечення більш високого рівня життя населення.

На нашу думку, особливе місце займає підприємницька діяльність, як основа інноваційного процесу, при цьому новаторство є не лише визначальною ознакою підприємницької діяльності, але і основним фактором економічної динаміки, за допомогою якого ініціюються і реалізуються нові методи виробництва і збуту продукції. Насичення товарного ринку вимагає від підприємців як двигунів в механізмах виробництва, розподілу, обміну і споживання більшої адаптивності, активності, мобільності, ініціативи і посилює значення такого кінцевого результату новаторства підприємця як інновація - зміна у сфері виробництва і збуту продукції і отримання від цього зміни економічного, соціального, науково-технічного або іншого виду ефекту.

Як свідчить досвід успішних країн, головними генераторами інноваційних ідей та підприємницьких пропозицій виступають саме малі та середні підприємства. Так, у США частка МСП у валовому внутрішньому продукті складає більше 50% (в Україні цей показник не перевищує й 10%). В цій країні розроблено ряд програм щодо підтримки інноваційної активності МСП, які фінансуються з державного бюджету, серед яких: Програма «Інноваційних досліджень у малому бізнесі» (SBIR), «Трансферту технологій малого бізнесу» (STTR), «Інвестиційні компанії малого бізнесу» (SBIC), «Ділові інформаційні центри»(SBIC). В Японії інноваційній активності сприяє Державне Агентство малого та середнього підприємництва (SMEA), створена Організація підтримки МСП, інноваційного розвитку регіонів (SMRJ) та Японська торгово-промислова палата (ЯТПП), а також Венчурні центри підтримки підприємництва (ВЦПП) [2].

Однак, в Україні, на відміну від іноземних компаній, які надають великого значення вкладанню коштів у інноваційну діяльність, інноваційна активність вітчизняних МСП залишається вкрай незадовільною, що обумовлено такими основними причинами, як:

- обмежений обсяг фінансування наукової та інноваційної діяльності з державного бюджету (< 1% ВВП);

- неформованість економічних стимулів щодо залучення інвестиційних (кредитних) ресурсів в інноваційні процеси;
- недосконалість інституційного середовища управління інноваційною діяльністю;
- неформованість умов для розвитку інноваційної інфраструктури (технопарків, технополісів, високотехнологічних інноваційних підприємств, венчурних фондів, центрів трансферу технологій та ін.);
- низький рівень організації інформаційного забезпечення, невизначеність організаційно-правових засад функціонування інноваційних інтеграційних структур, що стримує розвиток науково - дослідної та технологічної кооперації в інноваційній сфері.

Відповідно до Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва» та на підставі заходів Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні, які щорічно затверджуються розпорядженням Кабінету Міністрів України, вже створено певну кількість закладів такої інфраструктури підтримки [3; 4]. Так, на початок 2014 р. в Україні діють 480 бізнес-центри, 79 бізнес-інкубаторів, 50 технопарків, 4148 небанківські фінансово-кредитні установи, 538 лізингових центрів, 226 фондів підтримки підприємництва (з яких 23 створені за участю Українського фонду підтримки підприємництва), 3034 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 4238 інформаційно-консультативні установи, без яких неможливе успішне ведення бізнесу, особливо на його початковому етапі [5].

Але їх кількісні показники та нерівномірність розташування по території України не завжди свідчать про ефективність впливу на вирішення соціально-економічних проблем в регіонах та подальші темпи розвитку малого підприємництва. Тому, незважаючи на досить широку різноманітність та значні кількісні показники, існуюча в Україні мережа інфраструктури через законодавчу неврегульованість питань щодо визначення, класифікації та порядку створення об'єктів інфраструктури, відсутність належної фінансової підтримки та відповідної матеріально-технічної бази перетворюється на мережу звичайних комерційних структур, що надають послуги на платній основі, або ж довготерміново перебуває в ранній стадії становлення.

Варто відзначити, що надзвичайно мала підтримка розвитку інфраструктурного забезпечення підприємницької діяльності з боку держави не дозволяє їй ефективно функціонувати, належним чином сприяти вирішенню проблем розвитку малого і середнього підприємництва, а тим більше, використовувати інформаційно-комунікативні технології, що суттєво впливає на її результативність.

Отже, в умовах нерозвиненості інноваційної інфраструктури підтримки вітчизняної економіки, важливим є сприяння інноваційній активності суб'єктів МСП з боку державних структур, як передумови генерації інноваційних ідей та формування інноваційних пропозицій для вирішення науково-технічних проблем держави. Вцілому, побудова інноваційної моделі розвитку надасть додаткові потужні важелі виходу країни з кризового стану, підвищення конкурентоспроможності її суб'єктів господарювання, у тому числі і МСП, та можливості їх виходу на світові ринки та забезпечить стабільне довгострокове економічне зростання.

1. Пивоваров М. Розвиток інституту інфраструктури малого підприємництва: проблеми та шляхи його покращення / М. Пивоваров // Соціально-економічні проблеми і держава – 2013. – Вип. 1(8). – С. 6–18.

2. Гануцак Л.М. Шляхи використання зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом підприємств в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №4. – С. 135-142.

3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI// Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2013. – № 3. – Ст.23.

4. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні // Верховна Рада України; Закон, Програма, від 21.12.2000 р. № 2157-III.

5. Офіційний сайт Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва. Узагальнені звіти про стан виконання регіональних програм розвитку малого підприємництва в Україні за 2006–2013 рр. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua>.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОЗНАКИ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

© Гусаковська Т.О., Яхно Т.П., 2017

Грунтуючись на теорії постіндустріального суспільства, авторами якої вважають Д. Белла та Е. Тофлера [1, 2], можна виділити три великі періоди в історії розвитку соціуму – доіндустріальне, індустріальне та постіндустріальне суспільство. Доіндустріальне (традиційне) суспільство ґрунтується на відносинах людини і природи; індустріальне - на відносинах людини і перетвореної нею природи; постіндустріальне суспільство – на взаємодії людей.

Формування постіндустріального суспільства включає в себе і формування системи нових економічних відносин. Різні дослідники визначають сучасні економічні відносини як «постіндустріальна економіка», «нова економіка», «економіка знань», «інформаційна економіка» тощо.

Коли мова йде про інформаційну економіку, акцент у науковому сприйнятті такого терміну робиться на провідній технології; коли йдеться про економіку знань – акцентується на ідентифікації ресурсу, який є визначальним для сучасної системи економічних відносин; коли застосовується термін «постіндустріальна економіка» предметом розгляду стає спосіб виробництва. Дійсно, сучасна економіка формується на гребені інформаційної революції. Галузь інформаційних технологій є однією з найбільш динамічних, зростає рівень інвестування даної галузі та її частка у ВВП. У той же час вирішальним чинником успіху є не просто інформація, а знання, тобто «отримана у певний спосіб, відповідно до певних критеріїв оформлена інформація, що має соціальне значення і сприймається як саме знання певними соціальними суб'єктами та суспільством у цілому» [3,4]. На думку Е. Тофлера, знання – це те, на чому заснована вся економічна система. Вони проявляються у синергічному ефекті від найбільш ефективного використання таких ресурсів, як земля, капітал, праця [2]. Проте, як зазначає І. Стояненко [5], до економіки знань у найширшому розумінні відносять три основні сфери: науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки (НДДКР) та інновації, освіту і навчання, що сприяють формуванню людського капіталу, а також інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). При цьому «інвестиції в економіку знань розглядаються як один із показників постіндустріального розвитку» [5]. З вищезазначеного виходить, що інформаційна економіка та економіка знань є складовими постіндустріальної економіки. Отже, названа відповідність зберігається також і у сфері понятійного аналізу – поняття «інформаційна економіка» та «економіка знань» є вужчими, ніж «постіндустріальна економіка».

Окремого розгляду вимагають ознаки постіндустріальної економіки, оскільки саме вони безпосередньо зумовлюють специфіку нових ринкових відносин. Серед її багатьох ознак нами виділені ті, вплив яких на трансформацію ринку є найбільш суттєвим.

1. Постіндустріальна економіка - це економіка, в якій кількість працівників, зайнятих у сфері послуг, набагато перевищує кількість працівників, що працюють у матеріальній сфері виробництва.

2. У постіндустріальній економіці найбільший внесок у вартість матеріальних благ, які виробляються саме всередині цієї економіки, вносить кінцева складова виробництва - торгівля, реклама, маркетинг, тобто сфера послуг, а також інформаційна складова.

3. У постіндустріальній економіці інформація та знання є самостійним ресурсом та продуктом, що має специфічну цінність та відмінний від традиційних галузей виробничий процес, форму його організації та управління. Частка інформаційного сектора за останні роки значно зростає та становить близько 50-65% у країнах з постіндустріальною економікою. Крім того, інформація та

весь інформаційний сектор є найпотужнішим джерелом, що генерує сучасний соціально-економічний розвиток, динаміку і зростання. До 2000 р. у країнах, що мають статус індустріально розвинених, інформаційний чинник забезпечує утворення 50-75% доданої вартості [6, с. 11].

4. У нових умовах змінюється структура і форма суспільного багатства. Натурально-майнова і вартісна форми знаходяться в основі загальної структури створюваного багатства, вершину якого замикає багатство інформаційне та знаннєве. Останні мають вкрай специфічну споживчу цінність. Прикладом утворення багатства за рахунок інформації може служити різна вартість одного і того ж продукту невідомої фірми та фірми, що має відомий бренд, тобто покупець платить не за додаткові матеріальні якості, а за ім'я фірми, прикладом утворення багатства за рахунок об'єктивованих, втілених у продукт знань є технологічні інновації, винаходи, ноу-хау тощо.

5. В умовах постіндустріальної економіки змінюється структура споживання. Потреби нижчих рівнів, які з розвитком індустріального сектору та перевиробництвом матеріальних товарів досить легко задовольнити, відходять на задній план. На перший план виходять так звані потреби вищих рівнів: естетичні потреби, потреби розвитку, самореалізації. При цьому зазначені види потреб значною мірою можуть бути задоволені не шляхом придбання матеріальних продуктів, а шляхом отримання послуг, а також придбання продуктів з високим вмістом інформаційно-знаннєвої складової у складі їх споживчої вартості.

6. До визначальних ознак постіндустріальної економіки відноситься швидка глобалізація всіх господарських процесів, що відбувається на хвилі розвитку інформаційних технологій та мереж, розвитку транспортного сполучення, інших комунікацій. Зростає мобільність капіталів, змінюється зміст і форми організації виробництва, в окремих видах якого відстань не має вирішального значення. Все частіше економічні процеси набувають віртуальної форми. В результаті значно розширився діапазон можливостей задоволення потреб споживача. Електронна форма торгівлі та розрахунків ці можливості перетворює в дійсність, прискорюючи і збільшуючи обсяг транзакційних угод, а разом з ними також транзакційних витрат. Так, за даними вітчизняних та міжнародних досліджень, обсяги електронних продажів у світі та в Україні стрімко зростають; прогнозується також їх подальше збільшення.

7. В умовах постіндустріальної економіки зростає як обсяг електронних транзакцій, так і частка нематеріальних продуктів та послуг, що реалізуються на ринку. При цьому слід відзначити, що такі продукти та послуги мають відмінні властивості від традиційних матеріальних благ. У наш час покупець платить не за продукт, а за можливість вирішення з допомогою нього певних завдань. Наприклад, вартість комп'ютера визначається не цінністю матеріалів і комплектуючих, з яких він створений, а складністю рішень, які з його допомогою можна вирішити.

1. Белл Д. *Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования* : [пер. с англ.] / Д. Белл. – М. : Academia, 1999. – 956 с.

2. Тоффлер Э. *Новая технократическая волна на Западе.* / Э. Тоффлер. – М.: Прогресс, 1986. – 398 с.

3. Гавкалова Н.Л. *Формування соціально-економічного механізму ефективності менеджменту персоналу [Текст] : дис. д-ра екон. наук : 08.00.04 / Гавкалова Наталія Леонідівна ; Харк. нац. екон. ун-т. - Х., 2009. - 572 с.*

4. Старовойт О.В. *Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти: автореф. дис. канд. філ. наук: 09.00.10 // Старовойт О.В. – К.: Нац. педагог. ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2010. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika/ekonomika-znan-u-strategi-innovatsiyogo-rozvitku-osviti/vsi-storinki.html>*

5. Стояненко І.В. *Формування економіки знань як реальність та необхідність сьогодення [Електронний ресурс] / І.В. Стояненко // Ефективна економіка. – 2012. - №6. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1230>. – Заголовок з екрану.*

6. Цвылев Р. *Метаморфоза индустриальной экономики: проблема экономических изменений* / Р. Цвылев // МЭиМО. - 2001. - № 2. - С.11-19.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

© О.М. Гуцалюк, 2017

В сучасних умовах господарювання для світової економічної системи актуалізуються інтеграційні тенденції, прояв яких полягає у поширенні тенденцій віртуалізації, розмиванні організаційних границь підприємств, виникненні кластерно-мережених структур та створенні логістичних систем корпоративного типу. В таких умовах особливого значення набуває проблема формування таких механізмів управління інтегрованими структурами, які були б орієнтовані на забезпечення стабільності функціонування та підтримку розвитку. Основна складність при формуванні таких механізмів управління полягає у тому, що майже неможливо забезпечити стабільність функціонування, як чітке додержання обраного режиму роботи, та розвиток, як проведення трансформаційних змін і перетворень, які спричиняють відхилення від такого режиму. Більш того, якщо тлумачити корпоративний інтеграційний процес через оптимізацію параметрів бізнес-процесів в частині регламентації взаємодії різних підприємств у складі корпоративного логістичного ланцюга, то доречно говорити про введення критерію економічної безпеки корпоративної інтеграції. Економічну безпеку у даному випадку пропонуємо розділяти як безпеку по відношенню до інтеграційної взаємодії (безпека тут виступає як стійкість функціонування корпоративного підприємства) та безпеку по відношенню до інтеграційних перетворень (у даному випадку безпека розглядається як спроможність здійснити зміну параметрів взаємодії окремих ланок корпоративного логістичного ланцюга без значної втрати стабільності в майбутньому).

Така диференціація дозволяє висунути гіпотезу про можливість забезпечення стійкості корпоративного інтеграційного процесу через прийняття концепції випереджального розвитку. В загальному випадку під випереджальним розвитком розуміють погоджену зміну характеристик бізнес-процесів (кількісних, якісних та структурних) за для забезпечення взаємного доповнення агентів певної інституціональної структури в інтересах максимального розкриття наявного потенціалу учасників інтеграційного утворення. При цьому, характеристики зазначеного доповнення мають визначатися як динамічні параметри та орієнтуватися на перевищення темпів змін базового об'єкту порівняння. Таким об'єктом для порівняння можуть бути як певні бажані характеристики та параметри життєдіяльності корпоративного логістичного ланцюга, так і значення цих параметрів у лідерів ринку чи у конкурентів. Встановлення випереджаючих цілей може відбуватися як для однієї ланки корпоративної логістичної системи, так і для всіх учасників інтеграційного процесу. Така одночасна орієнтація на стабільність функціонування та випереджальний розвиток дозволяє сформувати механізм забезпечення стійкого розвитку корпоративних інтеграційних процесів. Даний механізм, на думку автора, є складовою загального механізму управління корпоративним підприємством (субмеханізм у його складі), орієнтованою на усунення перешкод і нівелювання факторів-загроз, які впливають на процес досягнення випереджаючих цілей.

Доречність такого підходу пояснюється тим, що в умовах розгортання процесів корпоративного інтеграційного розвитку виникає численна кількість факторів-загроз. Саме їх вплив на параметри бізнес-процесів в корпоративній логістичній системі й заважає підтримці стійкості функціонування та розвитку. Прийняття логістичної концепції дозволяє нам й структурувати можливі фактори-загрози в розрізі типів ресурсів, наявних у корпоративного підприємства. Так, в розрізі матеріальних ресурсів найбільшого впливу матимуть такі загрози як: обмеження доступу до зон ресурсів, невідповідність ресурсів потребі та запитам виробництва, порушення строків поставок чи узгоджених цін тощо. Відповідно й робота механізму забезпечення стійкості корпоративного розвитку зведеться до оптимізації інституціональних відносин у середині інтеграційного об'єднання та параметрів

корпоративної логістики. Дані загрози також можуть бути частково нівельовані параметрами трансфертного ціноутворення і внутрішніми правилами взаємодії. Якщо говорити про фінансові ресурси, то головними факторами загрозами для стійкості життєдіяльності є втрата фінансової стійкості та брак коштів на розвиток, штрафні санкції, недружні зливання й поглинання тощо. Відповідно й від механізму управління вимагається здійснення захисту корпоративних інтересів через перерозподіл консолідованих фінансових ресурсів чи внутрішнє кредитування. Можливий також перерозподіл фінансових ресурсів за для протидії фактору-загрозі чи зменшення питомої ваги коштів в рамках консолідованих фондів.

В умовах економіки знань значної уваги при додержанні стійкості корпоративного розвитку та інтеграційної взаємодії слід приділяти інформаційним і трудовим ресурсам. Головними загрозами стійкості в цій ситуації можуть постати: різного роду інформаційно-психологічні впливи на персонал (тут ми розглядаємо персонал як об'єкт комерційної розвідки), витік інформації до конкурентів, старт інформаційної війни, брак інформації для прийняття рішень тощо. В рамках дії зазначених факторів-загроз забезпечення стійкості корпоративного розвитку зведеться до: налаштування корпоративної культури на протидію подібним загрозам, залучення спеціалізованих суб'єктів, що формують службу конкурентної розвідки, витрачання коштів на удосконалення захисту корпоративної інформації, залучення учасників, які мають досвід протидії інформаційним війнам, залучення спеціалізованих фірм або покупка маркетингових досліджень тощо.

Зазначені вищі напрямки протидії факторам можливої втрати стійкості розвитку корпоративного інтеграційного процесу дозволяють визначити структуру механізму забезпечення такої стійкості. Існує широкий перелік підходів до ідентифікації змісту категорії механізм. В рамках даного дослідження обмежимося підходом до розгляду механізму як сукупності субмеханізмів. Відповідно до даної вимоги пропонуємо в рамках механізму забезпечення стійкого розвитку корпоративних інтеграційних процесів виділити наступні складові:

- субмеханізм захисту – забезпечує підтримку заданого режиму роботи, стійкості діяльності та планових орієнтирів; сприяє узгодженій роботі всіх учасників корпоративної інтеграції (узгодженість досягається за рахунок орієнтації управління на консолідований рівень безпеки);
- субмеханізм регулювання – забезпечує реакцію на загрозу (загроза розуміється як трансформація параметрів діяльності та зміни практик роботи з ресурсами при орієнтації на випереджаючі цілі) чи на запити щодо зміни характеристик бізнес-моделі корпоративної інтеграції;
- субмеханізм компенсування – передбачає перегляд системи цілей та/або правил і принципів діяльності у відповідь на вплив загроз. В рамках діяльності даної складової механізму можливі структурні зміни в інтеграційній взаємодії. Також можливе визначення параметрів розподілу впливу загроз вздовж ієрархічної побудови корпорації, тобто компенсація загроз всіма її учасниками;
- субмеханізм резервування – орієнтується, по-перше, на формування додаткових фондів і резервів для збільшення «запасу міцності» системи та потенціалу протидії; по-друге – на регламентацію підходу до створення резервів в рамках регламентів корпоративного управління;
- субмеханізм активної протидії – передбачає розробку заходів впливу на стейкхолдерів, які сприяли виникненню загроз, здійснює формування контр-загроз (розробка системи протидії залежить від подібності бізнес-процесів і видів діяльності учасників корпоративної інтеграції);
- субмеханізм управління змінами – орієнтується на врахування сфер проведення трансформацій та відповідні темпи їхньої реалізації, що важливо з оглядом на нерівномірність й асиметричність процесу випереджального розвитку.

Виділення зазначених субмеханізмів потребує діяльність щодо формування механізму забезпечення стійкого розвитку корпоративних інтеграційних процесів, що слід розглядати в контексті безперервного процесу циклічного формування й переформування даного механізму. В основу ініціалізації старту та формування змістовного наповнення таких циклів пропонується покласти прогнози зростання потенціалу учасників корпоративної інтеграції, збільшення рівня конкурентоспроможності корпоративної логістичної системи, настання синергетичного ефекту при залученні нових учасників тощо. Саме реалізація даної пропозиції й забезпечить використання концепції випереджального розвитку як підґрунтя досягнення стійкості корпоративної інтеграції.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

©Давидова О.Г., Корчемна Д.С., 2017

Успішна діяльність підприємства в ринковій економіці можлива лише при його орієнтації на запити і вимоги споживачів і їхнє задоволення, тобто тоді, коли управлінською концепцією підприємства стає маркетинг. Основним у маркетингу є ретельне і всебічне вивчення ринку, а також активний вплив на ринок, формування потреб і уподобань покупців. Пов'язати виробника й споживача, допомогти їм знайти один одного - у цьому полягає основна мета будь-якої маркетингової діяльності.

Систему маркетингу варто розглядати в широкому й вузькому значенні. У широкому значенні вона є системою економічних відносин, що виникають у процесі виробництва і збуту товарів, орієнтованих на ринок, на споживача. У вузькому значенні система маркетингу - це комплекс маркетингових функцій, елементів, прийомів, що здійснюються всіма учасниками виробництва і реалізації товарів. Основними об'єктами маркетингової діяльності є ринок, споживач, товар, ціна, товарорух, реклама, стимулювання.

Одним із небагатьох сучасних підприємств, яке бере реальну участь у формуванні асортименту національного телекомунікаційного ринку є компанія «ДЕПС ЮА» заснована в 1991р. і сьогодні. За роки активної роботи компанія сформувала широку партнерську мережу по всій країні. Компанія «ДЕПС ЮА» успішно розвиває такі напрямки: дистрибуція оптоволоконних кабелів, активного обладнання для оптичних мереж, пасивних оптичних компонентів, кабельної арматури, аксесуарів і інструментів для побудови оптичних мереж; комплексна інтеграція і дистрибуція телекомунікаційного обладнання, головного обладнання для кабельного, цифрового і IPTV, VoD; дистрибуція обладнання та аксесуарів для кабельного ТБ; системна інтеграція.

Поряд з дистрибуцією і системною інтеграцією Компанія пропонує всебічну технічну підтримку і професійне сервісне обслуговування. Сервісний відділ забезпечує якісне гарантійне та пост-гарантійне обслуговування обладнання, яке постачається. У відділі працюють кваліфіковані фахівці з багаторічним досвідом роботи в області проведення ремонту та наладки устаткування.

Характеризуючи сутність стратегії при наданні послуг телекомунікаційних компаній ТОВ «ДЕПС ЮА» можна сказати, що з проведеного аналізу телекомунікаційного ринку України та проведених маркетингових досліджень телекомунікаційних послуг для телекомунікаційного оператора «ДЕПС ЮА» з усіх існуючих стратегій пропонується стратегія диверсифікації, яка полягає в тому, що передбачає розширення сфер діяльності оператора на ринках нових послуг зв'язку. Подібна стратегія націлена на великий сегмент і передбачає значні витрати та наявність багатьох індивідуалізованих послуг, що зорієнтовані на задоволення численних ринкових сегментів. Кожна група споживачів розглядає запропоновану телекомунікаційною компанією послугу як унікальну за техніко-економічними характеристиками, надійністю, безпекою. Тому, навіть якщо послуга коштує більше, ніж при стратегії масового (недиференційованого) маркетингу, ціна для споживачів не має такого важливого значення, і вони виявляють достатню лояльність до торговельної марки (бренду).

Стратегія диверсифікації широко застосовується великими телекомунікаційними компаніями, тому що діяльність компанії на декількох ринках збуту знижує ризик банкрутства у разі невдачі однієї із сфер діяльності.

«ДЕПС ЮА» дотримується низки цінностей, які визначають стратегію компанії та її діяльність на кожен день – клієнт понад усе; динамічність команди; відкрите спілкування;

прагнення відрізнятись; цінує людей; пишається тим, що працює відповідно до всіх вимог українського законодавства та міжнародних трудових стандартів.

Розглядаючи систему маркетингової діяльності підприємства «ДЕПС ЮА» відзначимо, що її ефективність неможлива без організації відповідних управлінських структур — відділів, бюро, секторів тощо. Так, основні принципи маркетингу компанії «ДЕПС ЮА» представлені на рис. 1. Оскільки «ДЕПС ЮА» - це сучасне підприємство, воно використовує маркетинг «5Р», що являє собою систему маркетингових інструментів, комплексне використання яких направлене на підвищення ефективності усієї маркетингової діяльності і демонструє забезпечення зв'язка між виробником та споживачем. Оскільки «ДЕПС ЮА» - це сучасне підприємство, воно використовує маркетинг «5Р», що являє собою систему маркетингових інструментів, комплексне використання яких направлене на підвищення ефективності усієї маркетингової діяльності і демонструє забезпечення зв'язка між виробником та споживачем.

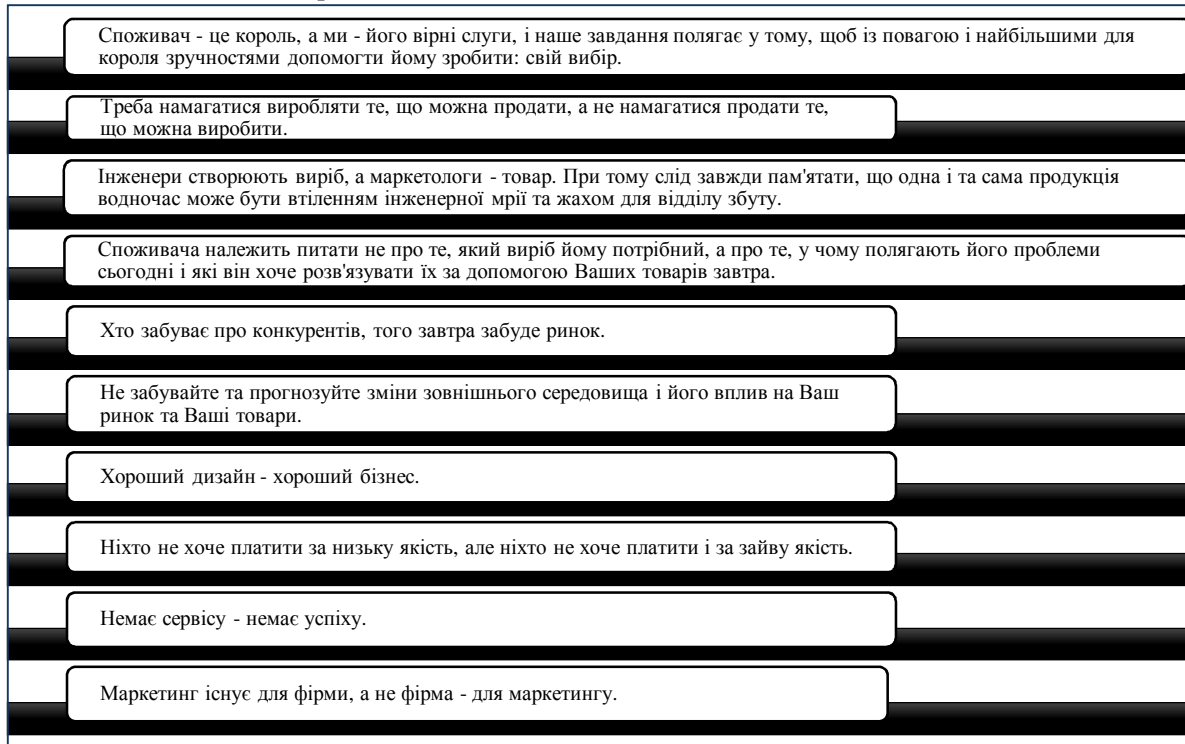

Рис. 1. Основні принципи маркетингу компанії «ДЕПС ЮА» *

*Складено на основі [3]

Діяльність відділу маркетингу у компанії «ДЕПС ЮА» базується на роботі аналітиків, їх висновках і прогнозах стосовно ринків, партнерів, фінансів та економічного підґрунтя загалом.

На підприємстві «ДЕПС ЮА» процес впровадження маркетингової діяльності проходить поступово у п'ять стадій. На першій - проводиться загальне вивчення ринку, його сегментація, аналіз можливостей підприємства по виробництву продукції, вивчаються можливі способи виходу на ринок, можливість застосування реклами і стимулювання збуту. На другій - формується процес управління маркетингом. На третій стадії поступово поновлюється виробництво та покращується якість продукції і послуг, які надаються. На четвертій - підприємство глибоко вивчає можливості виробництва, як свого, так і конкурентів, щоб зайняти визначене положення на ринку, розробляючи стратегію, яка буде орієнтована на визначені сегменти ринку, а також виділяється на фоні інших підприємств – виробників аналогічної продукції. П'ята стадія – це виконання усіх функцій по аналізу окремих сегментів ринку та задоволенню потреб покупців, а також по плануванню, обліку та регулюванню роботи, яка пов'язана з захопленням ринків збуту [1,с.47].

Отже, метою створення та функціонування систем маркетингу на підприємстві «ДЕПС ЮА» є досягнення максимально високої точності маркетингових прогнозів і планів. Створення

ефективної системи маркетингу забезпечує високу ефективність діяльності підприємства, прибутковість та створення позитивного іміджу на ринку.

1. Балабанова Л.В. *Маркетинг підприємства: навч. посіб.* / Л.В. Балабанова, В.В. Холод, І.В. Балабанова. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 612 с.

2. Корж М.В. *Маркетинг / М.В. Корж: навч. посіб.* – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.

3. *Офіційний сайт компанії «ДЕПС ЮА» [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://dps.ua/ua>.

4. Старостіна А.О. *Маркетинг: навч. посіб.* / Старостіна А.О., Зозульов О.В. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2003. – 328 с.

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ КОМПЕНСАЦІЙНОГО ПАКЕТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

© Давидова О.Г., 2017

Серед основних теоретичних і прикладних проблем в економіці сьогодення чільне місце належить створенню ефективного організаційно-економічного механізму посилення мотивації трудової діяльності. Ключовим елементом ефективної мотивації персоналу - компенсаційний пакет. Так, працівники своєю працею формують прибуток підприємства, тому в процесі винагороди вони мають отримувати свою долю прибутку. Це може здійснюватися безпосередньо через участь у статутному капіталі та отримання дивідендів, а опосередковано – через відрахування до фондів стимулювання, а також соціального та пенсійного. Проте не на всіх підприємствах це можливо, тому існує таке поняття як компенсаційний пакет, який включає матеріальну та нематеріальну винагороду.

Різні теоретичні та прикладні аспекти матеріальної мотивації та оплати праці викладено в працях вітчизняних вчених: О.Гришнєвої, Е.Лібанової, Н.Лук'янченко, О.Новікової, І.Петрової та ін. Прикладним питанням формування компенсаційної політики присвячені праці російських вчених і практиків, а саме: С.Бабіна, Л.Бабініної, О.Бодрової, І.Поварича, А.Соснового, та ін.

Об'єктом дослідження є система мотивації персоналу.

Предметом дослідження є теоретично-прикладні аспекти формування компенсаційного пакета, компенсаційний пакет в системі мотивації персоналу на підприємстві.

Метою роботи є вивчити та узагальнити теоретичні положення компенсаційного пакета. Для досягнення поставленої мети були поставлені такі завдання: 1) визначити сутність та структуру компенсаційного пакета; 2) розглянути етапи розробки компенсаційного пакета; 3) охарактеризувати особливості формування компенсаційного пакета на підприємстві.

Серед основних теоретичних і прикладних проблем в економіці сьогодення чільне місце належить створенню ефективного організаційно-економічного механізму посилення мотивації трудової діяльності. Існує багато визначень до поняття «компенсаційний пакет». Так, Бабініна Л. визначає, що компенсаційний пакет – це прямі та непрямі компенсації або відшкодування організацією фізичних і розумових зусиль, що затрачуються співробітниками задля діяльності та розвитку компанії. Алієв І., Горелов М. під компенсаційним пакетом розуміють пакет, що має розроблятися на основі компенсаційної системи підприємства, схема різних видів винагород, які пропонує роботодавець, називається компенсаційною системою.

На нашу думку, компенсаційний пакет - це те, що роботодавець готовий надати працівникові за використання його компетенції відповідно до домовленості при працевлаштуванні. Структура і розмір пакета в різних організаціях дуже відрізняються залежно від посади, стратегії організації, рівня її конкурентоспроможності, законодавства, рівня розвитку ринку праці та ринкової інфраструктури, розміру споживчого кошика тощо.

Можливості компенсаційного пакета як інструмента управлінського впливу доволі обмежені та складається з трьох елементів - основна оплата праці (базова зарплата), додаткова оплата (виплати, премії, бонуси) і соціальні виплати або пільги (бенефіси). Основна заробітна плата є гарантована компенсація працівникові за його працю в організації або за виконання обов'язків на даній посаді, на даному робочому місці. Базова заробітна плата складається з базового посадового окладу (оплати за відпрацьований час) і надбавок (доплат). Посадовий оклад співробітника визначається рангом посади або тарифним розрядом, а надбавки (доплати) вводяться для обліку індивідуальних особливостей співробітника: надбавки можуть бути за знання іноземної мови, за стаж роботи, за ефективність діяльності та ін. Зазвичай надбавки розраховуються у відсотках до базового окладу.

Змінна частина може бути відрядною, тобто за кожну виготовлену одиницю продукції працівник отримує фіксовану винагороду. Особливим видом відрядної заробітної плати є система стимулювання продажів або комісійні. Дана система застосовується для управління продажами і стимулювання персоналу по збуту. Змінна частина грошової винагороди може визначатися у відсотках до базової заробітної плати і змінюватися залежно від ефективності діяльності компанії. Коефіцієнти зміни змінній частині можуть залежати від збільшення (зменшення) виручки компанії, від відсотка виконання/перевиконання плану, від зміни інших показників ефективності роботи підприємства. Таким методом можна пов'язувати отримувану грошову винагороду з ефективністю і результативністю роботи компанії для тих категорій персоналу, для яких важко визначити кількісні показники ефективної роботи: управлінці, бухгалтери, юристи, секретарі, господарники.

Бенефіси або соціальна допомога розглядаються як винагороди, не пов'язані з кількістю і якістю праці, винагороди, які отримують співробітники за факт роботи в даній організації або на даному підприємстві. До бенефісам відносяться медична страховка, оплата відпусток, безкоштовні обіди, компенсація транспортних витрат і інші соціальні виплати, визначені законодавством або властиві тільки даній організації.

Компенсаційний пакет повинен включати у своїй структурі різноманітні пільги, які оберігатимуть і збагачуватимуть стиль життя найманого працівника та його сім'ї. Склад і механізм формування компенсаційних пакетів для кожної групи працівників визначається компенсаційною політикою підприємства, яка є індивідуальною для кожного підприємства. Розробка або адаптація компенсаційної політики надає можливість більш ефективно використовувати грошові засоби, які виділяються на оплату праці, і поліпшувати мотивацію персоналу. Дана політика повинна враховувати прогресивні підходи, що формуються у системі винагороди персоналу. Преміальна частина матеріальної винагороди повинна тісно пов'язуватися з кінцевим результатом діяльності персоналу і його особистим трудовим внеском.

При формуванні компенсаційних пакетів необхідно враховувати не тільки специфіку підприємства і галузей ринку, у яких воно функціонує, але й специфіку окремих посад і навіть окремих спеціалістів з їх індивідуальними особливостями і потребами. Аналіз складу компенсаційних пакетів, які надаються найманим працівникам підприємств України показав, що роботодавці підходять до надання додаткових благ диференційовано і найширший компенсаційний пакет у працівників тих підрозділів, які займаються продажем товарів. Кількість елементів компенсаційного пакету налічує більше десяти найменувань.

Розробка компенсаційного пакету після діагностики стану і розробки принципів мотиваційної системи включає наступні етапи: 1). визначення організаційної структури компанії; 2). аналіз робочих місць; 3). розробка кваліфікаційних груп по оплаті праці - визначення коефіцієнта кваліфікаційного рівня працівника; 4). визначення міжкваліфікаційних співвідношень, залежно від кваліфікації; 5). встановлення базових окладів, надбавок і доплат; 6). розроблення соціального пакету, враховуючи пільги, пов'язані з виконанням трудових обов'язків; пільги, пов'язані з лікуванням працівників, і пільги, пов'язані з їх відпочинком [5].

Отже, компенсаційний пакет відіграє важливу роль у мотивації персоналу вітчизняних та міжнародних підприємств. Здійснення ефективної мотивації передбачає вивчення потреб персоналу, створення умов для їх задоволення, встановлення конкретних завдань, забезпечення контролю за рівнем активності персоналу. Саме тому не існує якоїсь універсальної системи мотивації персоналу, на кожному підприємстві свій компенсаційний пакет. Компенсаційний пакет представляє собою ключову структурну компоненту мотивації персоналу.

1. *Богацька Н.М. Значення мотивації праці персоналу для досягнення цілей підприємства / Н.М. Богацька, І.О. Демчук // Регіональна економіка. – 2009. – № 6. – С. 11 – 17.*

2. *Кебас М.О. Системність ефективної мотивації / М.О. Кебас // Управление персоналом: Украина. – 2010. – № 4. – С. 52 – 55.*

3. *Гетьман О.О. Вдосконалення системи стимулювання праці на вітчизняних сервісних підприємствах / О.О. Гетьман, А.А. Салімов // Молодий вчений. – 2015. – № 5. – С. 12 – 16.*

4. *Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність : підруч. / В. Д. Базилевич – К. Знання, 2006 – 431с.*

5. *Жалило Борис. Как построить компенсационный пакет? // Справочник кадровика. — 2003. — № 3*

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ МОТИВАЦИИ ЭФФЕКТИВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

©Давыденко Т.А., 2017

Данную ступень развития общества можно определить как век развития науки, технологий и техники. Однако главным фактором любого развития всегда был и остается человек. Так, на рубеже XX-XXI веков практика стран с эффективной экономикой подтвердила справедливость утверждения Дж. Парка о роли человеческого капитала как основного фактора экономического роста [1]. Именно человеческий ресурс должен являться базовой ценностью любого производства,

Одним из важнейших факторов, влияющих на производительность труда любого сотрудника, является мотивация. В связи с этим выявление особенностей мотивации и разработка предложений по ее совершенствованию для более эффективной деятельности отечественных предприятий – актуальная задача ученых, специалистов в области HR-менеджмента и практиков.

Любой руководитель при организации труда должен руководствоваться тремя основными правилами, без которых невозможно достижение эффективного производства:

- правильная, полная и понятная для сотрудника постановка задачи, т.к. если изначально задача поставлена некорректно, то адекватное ее выполнение невозможно;
- наиболее полное обеспечение сотрудника всеми ресурсами, необходимыми для выполнения поставленной задачи. Сюда входит: обеспечение современным оборудованием, предоставление возможности повышения квалификации и т.д.;
- создание системы полного, но ненавязчивого контроля сотрудников за выполнением поставленной задачи.

Соблюдение выше приведенных правил позволит повысить эффективность работы предприятия, обеспечит действенную мотивацию носителей человеческого капитала к его производительному использованию, а применительно к макроуровню, если рассматривать шире – приведет к улучшению состояния экономики страны в целом.

Эффективная мотивация невозможна без контроля. Поэтому одним из этапов цикла кадрового менеджмента является деловая оценка труда сотрудников организации. Разнообразные виды деловой оценки работника позволяют осуществлять все виды контроля: предварительный, текущий, заключительный. Каждый из них способствует выявлению трудового потенциала сотрудника, степени использования этого потенциала, соответствия работника занимаемой должности, и, в итоге ценность работника для предприятия.

В менеджменте принято классифицировать показатели деловой оценки по трем основным категориям: результативность труда, профессиональное поведение, личностные качества. На практике акцентируется внимание, как правило, только на результативности труда, что приводит к формированию работников трудового и люмпенизированного типов. В то время, как новая экономика, ориентированная на применение в управлении концепции человеческих ресурсов, нуждается в иных типах мотивированности: профессиональном, идейном, творческом, коллективистском.

Но для формирования такого рода мотивированности необходимо повысить внимание руководства к оценке профессионального поведения и личностных качеств сотрудников. Это позволит вовремя выявить их мотивацию к профессиональному развитию и обучению, способность работать в команде и самостоятельно, способность принимать решения, готовность к принятию дополнительной нагрузки и ответственности, креативность и инициативность. Подобные свойства личности рассматриваются как потенциал достижения цели конкретным работником, делают его гибким, способным адаптироваться к постоянным изменениям внешней и внутренней среды.

1.Park, J. Dispersion of Human Capital and Economic Growth // Journal of Macroeconomics. 2006. Vol. 28. Issue 3.P. 520-539.

СУЧАСНИЙ РИНОК ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

© Даниліна С.О., 2017

Сучасний капітал все більше стає сукупністю фінансових "бульбашок", що постійно надуваються і прориваються, посилюється його якісний і кількісний відрив від реального сектора економіки, відбувається його трансформація в віртуальний капітал. Постійно виникає протиріччя між прагненням до нічим не обмеженого руху і матеріально-речовою обмеженістю конкретних форм втілення призводить на деякому етапі до зазначеного К. Марксом специфічного діалектичному роздвоєнню капіталу на капітал-власність і капітал-функцію. Капітал-функція, або реально функціонуючий "істинний капітал", що знаходиться в товарній, продуктивній і грошовій формах, функціонує в конкретній сфері економіки, реалізуючи свою репродуктивну і творчу природу, безпосередньо генерує процес самозростання вартості. Капітал-власність представляє собою титул власності на істинний капітал, що відокремлено звертається на фінансовому ринку, існує у вигляді цінних паперів, деривативів та структурних фінансових продуктів. Його призначення – бути представником істинного капіталу на фінансовому ринку і опосередковувати перерозподіл вартості, власності, ризику та інформації.

У результаті фінансовий сектор, створений, щоб забезпечити безперервність виробничого процесу, еволюціонував і розділювався на дві частини. Перша продовжує обслуговувати функціонування реального сектора, а друга забезпечує нарощування капіталу, задіяного в спекулятивних операціях. Дані перетворення відбуваються під впливом процесів інтеграції та глобалізації, які проявляються в розмиванні меж національних ринків, уніфікації стандартів їх функціонування.

Віртуалізація взаємодії реального і фіктивного капіталів призвела до глобальної фінансової нестійкості. За даними Банку міжнародних розрахунків, в даний час вартість деривативів, що обертаються на світовому фінансовому ринку, оцінюється в 633 трлн. доларів, що перевищує обсяг світового ВВП більш ніж в десять разів. Таке зростання і розміри зміцнюють розширення ринку похідних фінансових інструментів, який має гіпертрофовані розміри щодо реального виробництва, будучи при цьому джерелом прихованих ризиків, як для окремих його учасників, так і зокрема, для фінансової системи України. У сучасній українській економіці ринок похідних фінансових інструментів є одним сегментів вітчизняної фінансової системи, що динамічно розвивається. Практично щороку на ньому з'являються нові інструменти, але при цьому залишаються невирішеними структурні питання обігу у фінансовому секторі України досить небезпечних фінансових інструментів, зокрема кредитних деривативів, ринок яких в даний час практично не регулюється, ні державами, ні його суб'єктами.

У світовій практиці похідні інструменти найбільш активно почали застосовуватися в 1980-х роках після лібералізації фінансових ринків. У вітчизняній практиці операції з похідними фінансовими інструментами відносяться до операцій на фондовому ринку, а розвиток ринку похідних нерозривно пов'язаний зі становленням і функціонуванням бірж в Україні.

Три етапи розвитку вітчизняного ринку похідних фінансових інструментів, а саме:

- 1994-1998 рр. – період впровадження операцій з похідними фінансовими інструментами на фондових біржах країни. На ринку превалюють спекулятивні операції, але недосконалість механізмів функціонування строкового ринку, моделей ціноутворення у поєднанні з кризою 1998 р. призвели до заборони операцій банків на строковому ринку та зрештою відмовою бірж від операцій з похідними;

- 2003 – 2009 рр. – період поновлення операцій з похідними та вдосконалення механізмів функціонування ринку. Як і у попередньому періоді, на ринку переважають спекулятивні операції, на відміну від світової практики набуває розвитку використання у якості базисних активів за

похідними таких «екзотичних» активів, як послуги телекомунікаційного зв'язку, житлові приміщення тощо. Обсяги ринку залишались незначними та склали незначну частку обсягів фондового ринку;

• 2010 р. – до сьогодні – якісно новий період розвитку вітчизняного ринку похідних, пов'язаний з впровадження провідними фондовими біржами країни світових стандартів функціонування ринку, які стосуються як організації, так й інструментів ринку похідних. В 2015 р. їх обсяг у банківському секторі перевищив 400 млн. грн. [1, с. 186].

Український ринок похідних цінних паперів є досить молодим і в значній мірі відрізняється від аналогічних ринків країн, які мають розвинену фінансову систему, і кількісно, і якісно. Так, обсяг світового ринку деривативів, за даними у 2015 році досяг рівня 710 трильйонів доларів. Частка ВВП України у Світовому ВВП становить 0,24%. На противагу цьому частка українського ринку деривативів у світовому обсязі становить лише 0,0003% [2, с. 784].

Першою суттєвою особливістю українських деривативів є відміна від зарубіжних деривативів за базисним активом. В Україні існують численні обмеження кількості базисних активів. Наше законодавство дозволяє лише три види базових активів: цінні папери, товари або кошти, відповідно виділяється три вигляду деривативів: фондові, товарні та валютні. Однак слід зазначити, що в нормативних актах згадуються й інші активи, такі, наприклад, як «характеристики» названих базисних активів, які також можуть бути базисними активами, але тільки за певних умов. Другою важливою особливістю деривативів, дозволених до випуску в Україні, є обмеження щодо емітентів. Це стосується всіх видів деривативів. Третьою особливістю деривативів в Україні є наявність обмежень щодо місця торгівлі цими цінними паперами.

Наступна особливість деривативів в Україні полягає в повній відсутності непокритих (незабезпечених) деривативів. У світовій практиці можливе існування як покритих деривативів, тобто таких цінних паперів, на які у сторони, відповідальної за контрактом є в наявності базисний актив, так і непокритих. Українське законодавство з деривативів прямо забороняє непокриті (незабезпечені активом) деривативи.

На відміну від світового ринку, де основна кількість операцій здійснюється на позабіржовому ринку, в Україні практично всі операції з деривативами здійснюються на біржовому ринку (лише 0,11% контрактів здійснюються на позабіржовому ринку) [3, с. 349]. Причиною цього, безумовно, є нестабільна політична та економічна ситуація в країні, яка спонукає учасників ринку торгувати на більш надійних біржових майданчиках, сподіваючись таким чином захистити себе від ймовірних ризиків. На жаль, хоча ринок деривативів і характеризується постійним зростанням обсягів операцій, все ж можна констатувати низьку зацікавленість суб'єктів господарювання до їх використання у власній діяльності, що свідчить про наявність багатьох перешкод їх ефективному застосуванню. З одного боку, операції з похідними цінними паперами дають змогу мінімізувати ризики, що дозволяє підвищувати ефективність фінансової та виробничо-господарської діяльності учасників фінансового ринку. З іншого боку, операції з деривативами в країнах з перехідною економікою є досить ризиковими для всіх суб'єктів ринку похідних цінних паперів.

1. Марич М.Г. *Инновационные стратегии развития банков* / М.Г. Марич // *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. – 2016. – Т. 21. – Вип. 5 (47). – С. 186–190.

2. Забоєнко В.О. *Перспектива розвитку ринку деривативів в Україні* / В.О. Забоєнко, М.С. Трудова // *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. – 2016. – №10. – С. 783–786.

3. Князь С.В. *Сучасний стан та проблеми функціонування ринку деривативів в Україні* / С.В. Князь, Г.Й. Лучко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2015. – №6 (168). – С. 347–354.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

© Данілов С.О., 2017

Розвиток податкових правовідносин в Україні в сучасний період відбувається дуже динамічно та суперечливо. Це зумовлюється багатьма чинниками: складним і суперечливим розвитком економічних та політичних відносин, недосконалим законодавством, що їх регулює, низкою соціальних процесів, що відбуваються нині в Україні та іншими факторами.

Серед вітчизняних авторів, які здійснюють дослідження актуальних проблем податкових правовідносин, доцільно відзначити: В. Андрущенка, В. Вишневецького, Л. Воронову, Т. Єфімемко, Ю. Іванова, І. Крисоватого, М. Кучерявенка, І. Луніну, І. Лютого, П. Мельника. А. Соколовську, Л. Тарангул, В. Тропіну, Л. Шаблисту, С. Юрія та інших. Ми ж, спробуємо дослідити окремі аспекти реформування податкових правовідносин, в контексті модернізації Державної фіскальної служби України на сучасному етапі. Крім того, спробуємо визначити комплекс різних за змістом взаємозалежних юридичних явищ на підставі яких податкові правовідносини виникають, змінюються, припиняються та реалізуються та взаємодія яких припускає їх повноцінний розвиток.

Податкові правовідносини - це суспільно-економічні відносини, врегульовані правовими нормами. Окрім того, як справедливо вважає М. Кучерявенко, правовідносини пов'язані не тільки з певними економічними відносинами. Податкові правовідносини досить прозоро визначають свій економічний зміст, форми економічних механізмів податків і зборів, які регулюються правом [1, с. 127].

Розвиток і зміст податкових правовідносин в Україні, їхній сучасний стан визначається правовим регулюванням податкової системи держави, конкретних податкових та інших обов'язкових платежів, з одного боку, та повноваженнями органів стягнення, зокрема податкових органів, наданих їм законом - з іншого.

Особливістю податкових правовідносин є те, що однією неодмінною стороною-учасником є держава в особі уповноважених органів. Як цілком слушно зазначає М. Кучерявенко, одна із особливостей податкових правовідносин полягає у виключному становищі держави, коли вона є і організатором цих відносин, і власником податкових надходжень [2, с. 18].

Тобто, якщо сторони правовідносин не можуть бути рівними, тому особливо важливим, на нашу думку є чітка регламентація повноважень органів Державної фіскальної служби України. Проте, слід відмітити, що в даному напрямку вже здійснено перші кроки, шляхом запровадження в редакції Податкового кодексу України від 01.01.2017 року статей, якими регламентовано окремі повноваження центрального органу виконавчої влади, фіскальних органів обласного та районного рівнів.

Необхідно відзначити, що основною проблемою, які стоять на шляху реформування Державної фіскальної служби України є тривала трансформаційна криза, в яку потрапила українська економіка, що характеризується відсутністю вільної конкуренції; ефективного антимонопольного регулювання; дієвого механізму банкрутства, а також наявністю практики державного субсидування збиткових підприємств.

Але, на жаль, податкова політика не спрямовується на реалізацію концептуальних завдань інноваційного розвитку. У результаті невваженої державної фінансової політики, неправильного розподілу доходів, відбувається гальмування інноваційних та інвестиційних процесів, які, своєю чергою, призводять до зниження рівня реальних податкових надходжень.

На нашу думку, реформування податкових правовідносин взагалі та діяльності Державної фіскальної служби України зокрема, гальмують такі негативні явища як:

- непогашена податкова заборгованість платників перед бюджетом і державними цільовими фондами, виникнення якої зумовлюється реальною або ж штучною втратою активів платників податків;

- бюджетна заборгованість із відшкодування податку на додану вартість, яка дуже часто виникає з причини пред'явлення необґрунтованих вимог на відшкодування податку на додану вартість, шляхом заниження сум податкових зобов'язань;

- ухилення від оподаткування, яке на жаль, посідає чільне місце серед вищевказаних факторів, оскільки на його рівень впливає високий рівень податкових ставок, нерівномірний розподіл податкового навантаження; порушення принципу рівності платників перед законом; складність і недосконалість законодавства, яким регулюється господарська (підприємницька) діяльність; повне ігнорування норм законів та зловживання правом, неефективність державної бюджетної політики і т.д.

Таким чином, актуальні проблеми функціонування податкової системи України стосуються усіх складових системи оподаткування. Зокрема: податкове законодавство характеризується складністю та суперечливістю, внаслідок чого платники податків мають можливість на законодавчих засадах мінімізувати свої податкові зобов'язання; система адміністрування податків є надзвичайно трудомісткою та вимагає суттєвих витрат державних коштів; значний тіньовий сектор економіки, який містить суттєві резерви податкових ресурсів, які держава не в змозі залучити для виконання своїх функцій.

Головною метою податкової політики України на сучасному етапі має бути формування достатнього державного бюджету та стимулювання економічного зростання (ділової активності суб'єктів підприємництва). На нашу думку, це можливо досягнути, шляхом забезпечення сталого економічного зростання, насамперед у період економічної кризи, утримання стабільної макроекономічної ситуації (на засадах випереджального розвитку); утвердження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку; соціальна переорієнтація економічної політики та соціальна відповідальність вітчизняного бізнесу; реалізація сталого євроінтеграційного курсу України [3, с. 76].

Отже, вирішити існуючі проблеми, пов'язані із модернізацією Державної фіскальної служби України необхідно впроваджувати реформування податкових правовідносин: підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу; легалізації тіньового сектору; активізації інвестиційних процесів в економіці; розробки простих і зрозумілих податкових норм для суб'єктів господарювання; скорочення витрат платників на нарахування і сплату податків та держави на їх адміністрування; створення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків; запровадження інформаційно-аналітичної системи державної податкової служби в національному масштабі; автоматизації процесів оподаткування із використанням сучасних технологій.

1. Кучерявенко Н.П. Курс налогового права [Текст] : в 6 т. Т. 2 / Н.П. Кучерявенко. - Х. : [б. и.], 2004. - С. 243.

2. Податкове право [Текст] : навч. посіб. / за ред. проф. М.П. Кучерявенка. — К. : [б. в.], 2003. - С. 18-19.

3. Перехідна економіка [Текст] : підручник / В.М. Гесць, С.Г. Панченко, Е.М. Лібанова [та ін.] ; за ред. В.М. Гесця. - К. : Вища школа, 2003. - 591 с.

СОЦІАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

©Дем'янчук М.А., 2017

Досягнення європейських стандартів життя та гідного місця України в світі є однією з основних задач уряду країни задля чого розроблено стратегію сталого розвитку «Україна-2020». Цей документ визначає напрямки та пріоритети розвитку України на період до 2020 року й складається з чотирьох векторів руху, одним з яких є сталий розвиток країни. Досягнення сталого розвитку країни залежить безпосередньо від функціонування окремих галузей та їх підприємств. Сфера зв'язку та інформатизації на сьогодні має значний вплив на розвиток економіки, що супроводжується оптимізацією процесів виробництва товарів і надання послуг, більш ефективним використанням ресурсів, прискоренням процесу обміну інформацією тощо. Тому інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) можуть стати ефективним інструментом соціально-економічного розвитку країни при створенні єдиного торгового інформаційного простору, оскільки ІКТ застосовуються в різноманітних сферах економічної діяльності та мають поступовий, але довготривалий вплив, що проявляється у майбутньому. Тому досягнення сталого розвитку підприємств саме цієї сфери діяльності є необхідною та дуже важливою й залежить від сукупності різних видів потенціалів [1]: економічного, соціального, екологічного, техніко-технологічного та інтелектуального.

Аналіз наукової літератури показав, що останнім часом велика кількість науковців займаються дослідженням соціального потенціалу підприємства, а саме: Апарін М.Ф., Євдокимов Ф.І., Коваль О.О., Коленда Н.В., Пауелл У., Савіна Г.Г., Скляр К.М., Сміт-Дор Л., Федоніна О.С., Черчик Л.М. ті інші. Однак, незважаючи на достатньо глибокі та вагомі наукові здобутки, питання соціального потенціалу саме телекомунікаційних підприємств потребують подальших досліджень та уточнень.

Метою дослідження є визначення сутності та структури соціального потенціалу телекомунікаційного підприємства як складової забезпечення його сталого розвитку. Тому будемо розглядати соціальний потенціал телекомунікаційного підприємства як сукупність його соціальної інфраструктури, кадрової та соціальної політики при досягненні сталого розвитку.

У більшості розвинутих країн світу досягнуто великого успіху у сфері охорони праці за допомогою впровадження низки міжнародних документів, серед яких, у першу чергу, можна визначити стандарт SA 8000 [2], основною метою якого є сприяння постійному поліпшенню умов наймання і здійснення трудової діяльності, виконання етичних норм цивілізованого суспільства. Перша група показників стандарту SA 8000 спрямована на захист соціальних прав, а саме: право на працю; професійну підготовку; справедливі умови праці; свободу професійних об'єднань; право працівників на інформацію; участь в управлінні підприємством; права дітей та підлітків; право на охорону здоров'я; право на безоплатну медичну допомогу і соціальне забезпечення.

Соціальні стандарти оцінюються переважно розміром соціальних інвестицій (витрат на соціальні заходи), синергетичний ефект яких проявляється в підвищенні економічної ефективності виробництва у майбутньому. Тому доцільним є виділення таких складових соціального потенціалу у сукупності потенціалів сталого розвитку підприємства телекомунікацій як:

– соціальна інфраструктура – сукупність підрозділів, які забезпечують задоволення соціально-побутових та культурних потреб персоналу підприємства: їдальні, кафе, буфети; лікарні, поліклініки, медпункти; власні житлові будинки, заклади побутового обслуговування; школи, професійно-технічні училища, інститути (факультети, курси) підвищення кваліфікації; дитячі ясла

та садки, бібліотеки, клуби; будинки та бази відпочинку, літні табори школярів, спортивні комплекси тощо. Вирішення питань соціального розвитку колективу підприємства є одним з найважливіших факторів підвищення ефективності виробництва;

– соціальна політика підприємства телекомунікацій повинна базуватися на таких принципах як відповідальне ведення бізнесу; формування рівних умов і можливостей для жителів усієї країни; сприяти зростанню економіки та добробуту суспільства; проведення політики осмислених соціальних інвестицій із прогнозованим результатом, які спрямовані на вирішення найбільш гострих соціальних проблем в інтересах суспільства; надання всім споживачам якісних, інноваційних та доступних продуктів та послуг зв'язку; впровадження та розповсюдження інноваційних технологій, продуктів і сервісів, що сприятиме поліпшенню якості життя, формуванню успішного суспільства та інноваційного типу мислення, що, в свою чергу, стимулюватиме розвиток суспільства, сприятиме зростанню економіки, інтеграції країни у світове співтовариство, а також формуватиме успішне суспільство майбутнього; побудова діяльності підприємства телекомунікацій виключно на основі чинного законодавства і законодавчих актів, у тому числі в галузі фінансового контролю, трудового права, санітарно-епідеміологічних норм та податкового регулювання тощо.

– кадрова політика телекомунікаційного підприємства має бути направлена на формування колективу професіоналів, здатного забезпечити максимальний рівень якості обслуговування, впровадження інноваційних технологій і послуг, покращання фінансових результатів компанії. Тобто потрібна така політика, яка б дозволила краще розуміти один одного у колективі, формувати команду одностайних, приваблювала в компанію талановитих і захоплених людей з інноваційним мисленням, яка базується на таких цінностях як партнерство (вміння працювати в команді, надійність, готовність допомогти і надати підтримку), результативність (націленість на результат, досягнення поставлених цілей), відповідальність (готовність відповідати за результат своїх дій), сміливість (рішучість, готовність першим зробити крок вперед, щось змінити), творчість (здатність шукати нові нестандартні шляхи вирішення, мислити за рамками звичного) та відкритість (готовність висловлювати свою думку і прислухатися до думки інших, бути чесним, уважним до колег, відкритим до всього нового).

Такі складові соціального потенціалу підприємства дають змогу найбільш повно оцінити його, а вплив соціального потенціалу телекомунікаційного підприємства на сталий розвиток цього підприємства проявляється з позиції підприємства через стабільне підвищення рівня та якості життя всього персоналу, споживачів та зацікавлених осіб, забезпечення необхідних умов для діяльності основних підрозділів підприємства, підвищення продуктивності праці, збільшення кількості мотивованих працівників, створення управлінським персоналом належних умов для функціонування та розвитку соціально-економічної системи підприємства. З позиції ж суспільства реалізація соціального потенціалу телекомунікаційного підприємства проявляється через створення комфортних умов для життя та підвищення якості життя на території всієї країни; підвищення доступності та якості освіти через покращення матеріально-технічної бази закладів освіти, а також впровадження сучасних освітніх програм; зміцнення здоров'я населення та формування здорового способу життя серед жителів країни; підтримку різних напрямків мистецтва, інвестування у збереження і розвиток культурної спадщини; пропаганду здорового способу життя; стимулювання розвитку соціальної активності населення і залучення його до розробки і реалізації соціальних проектів тощо.

1. Дем'янчук М.А. *Тетрада потенціалів сталого розвитку підприємства* / М.А. Дем'янчук, В.С. Нагорний // *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції 27-28 травня 2016 року м. Одеса.* – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2016. – С. 164-167.

2. *Social Accountability International [Електронний ресурс]: офіційний сайт.* – Режим доступу: <http://www.sa-intl.org/index.cfm?>

ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Доброскок Ю.Б., 2017

Сучасний етап економічного розвитку, передбачає активну участь державної політики в підвищенні рівня міжнародної конкурентоспроможності підприємств. Стратегічним напрямком державної політики стає створення та розвиток конкурентних переваг підприємств перед іншими країнами з метою забезпечення конкурентоспроможності країни в цілому на міжнародному ринку. При чому необхідно розуміти, що підвищення конкурентоспроможності країни можливо лише через підвищення конкурентоспроможності всіх суб'єктів господарювання: підприємства, через підвищення якості продукції, галузі, регіону.

Особливої уваги заслуговує серед інших рівнів ієрархії саме конкурентоспроможність підприємства, як основної ланки економіки. За досить тривалий період часу вона стала одним із важливих аспектів ринкового середовища, який характеризує можливість підприємства адаптуватися до умов ринку й посісти місце лідера та втримати його якомога довше. Сучасний ринок значно перенасичений підприємствами, які створюють аналогічну продукцію, але втримуються лише ті, які мають сильніші конкурентні переваги відносно інших підприємств. Одним із першочергових завдань сучасних підприємств, особливо в період фінансової нестабільності є впровадження інноваційних технологій як у виробництво так і в організацію процесів та процедур. Сучасний високо конкурентний ринок передбачає постійну боротьбу між товаровиробниками за більш вигідні умови виробництва, можливості реалізації продукції, одержання максимального прибутку. Конкурентна боротьба набуває різних форм та здійснюється багатьма методами. Саме тому виникає необхідність в постійному пошуку нових шляхів для підвищення конкурентоспроможності потенціалу підприємств.

Можливість підприємства конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках визначається його вмінням організувати та впровадити інноваційну політику. Метою інноваційної діяльності є її направленість на виробництво нових або відсутніх на ринку товарів та послуг. Сьогодні інноваційна політика підприємства – це сукупність виробничих, фінансово-господарських, управлінських дій керівництва, спрямованих на виробництво та просування нової або зміненої продукції на ринок збуту. Концепція підвищення конкурентоспроможності підприємства є неоднаковою для різних підприємств, навіть якщо вони працюють в одній галузі та виробляють однакову продукцію.

На формування концепції підвищення конкурентоспроможності впливають ряд чинників як внутрішнього так і зовнішнього середовища підприємства. В сучасному світі інноваційність підприємства визначається в тому, що підприємство виявляє відкритий підхід та впливає не тільки на внутрішню середу підприємства через перевірки та зміни, а й на зовнішню. Внутрішня середа підприємства повинна мати заздалегідь визначену інноваційну культуру оскільки цей тип культури визначається швидкістю організаційних структур та структурних підрозділів, залучення спеціалістів та тимчасових груп, мобільних офісів, готовність до швидких та гнучких змін у відповідь на нові можливості, що визначає інноваційний потенціал таких підприємств. У сучасному світі немає місця стандартизації. Кожен проект унікальний і кожне підприємство унікальне. Характерні ознаки високого рівня конкурентоспроможного потенціалу включають гнучкість, відкритість новим змінам, пошук нової інформації та ресурсів у зовнішньому середовищі, очікування, творчий підхід, експерименти. Виникає така культура через залучення співробітників у виконання цілей та через відповідальність кожного за результати діяльності підприємства.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ЩОДО АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

© Догадайло Я.В., Калина Н.А., 2017

Останнім часом все більшої актуальності набувають підходи до аналізу і оцінки результатів діяльності, основані на системах ключових показників діяльності (КПД). Системи КПД основані на обмеженому наборі фінансових і не фінансових показників, характеризуючи найбільш істотні аспекти діяльності підприємства і відображаючи ступінь досягнення їм стратегічних цілей. Застосування даних систем показників на підприємстві орієнтовано, перш за все, на потреби керівництва організації в наявності різносторонньої, актуальної інформації, на основі аналізу якої можуть бути прийняті ефективні управлінські рішення. Підходи, основані на КПД, стали активно розвиватися на рубежі 80-х -90-х років. Цьому в значній мірі сприяли такі тенденції як: ріст конкуренції, розвиток нових технологій, ріст соціальної відповідальності підприємства перед суспільством, розвиток міжнародного співпрацювання і процеси глобалізації. В наслідок цього змінилися вимоги керівництва до систем аналізу і оцінки результатів діяльності.

В результаті в кінці минулого століття один за одним економісти (Киган, Р. Лінч, К. Кросс, Фітцджеральд, Д. Нортон, Р. Каплан, Е. Нілі) стали пропонувати нові моделі вимірювання ефективності діяльності організації, засновані на КПД. В той же час неправильним було б вважати, що моделі, засновані на КПД, зародилися в кінці 1980-х років. Однією із самих ранніх систем КПД являється французька модель «Tableau de bord» («Бортове табло»), розроблена ще в 1930-х роках. Відмітимо, що системи показників, як інструмент аналізу, досліджуються також вітчизняними економістами. Одним із перших радянських економістів дане питання розглядав С. К. Татур.

Сьогодні російські економісти приділяють все більше уваги даному питанню в рамках методології комплексного аналізу господарської діяльності підприємства. Серед західних методів найбільш розповсюдженими являються: «Збалансована система показників», « Піраміда ефективності» і « Бортове табло». Проведемо порівняльний аналіз з метою визначення основних подібностей і відмінностей, недоліків і переваг методів і визначити базові принципи і підходи до аналізу і оцінки результатів діяльності, основані на ключових показниках діяльності.

Збалансована система показників. Вперше дана модель була представлена її автором Дейвідом Нортоном і Робертом Капланом в 1992 році. Збалансована система показників отримала велике поширення, про що свідчить безліч проведених досліджень.

Піраміда ефективності. Модель аналізу та оцінки результатів діяльності під назвою "Піраміда ефективності" була розроблена приблизно в один час зі збалансованою системою показників. Її автори Р. Лінч, К. Крос і Мак-Нейр представили основні положення моделі в 1990 році.

Бортове табло (Tableau de Bord). Даний підхід не просто є альтернативним збалансованої системи показників, він був розроблений і використовувався на практиці задовго до винаходу ЗСБ Робертом Капланом і Дейвідом Нортоном.

Серед розглянутих методів, за сучасних умов господарювання використовуваними та відомими є «TOPPSystem», «АМВІТЕ» та «ENAPS».

«TOPPSystem» являє собою анкету, яка використовується для визначення рівня виконання функцій підприємства у всіх сферах виробництва. Система TOPP розглядає вимірювання результативності в трьох вимірах це: 1) результативність - задоволення потреб клієнта; 2) ефективність – економічне та оптимальне використання ресурсів підприємства; 3) здатність до змін – стратегічне розуміння обробки змін. Певними недоліками TOPP - системи можна вважати її громіздкість і тривалість заповнення. Прикладом сучасних підходів до визначення результативності господарської діяльності виступає система «АМВІТЕ», розроблена П. Бредлі у 1996 р. Основна ідея

цього підходу полягає у тому, щоб надати менеджерам середньої ланки методичний інструментарій розуміння та реалізації стратегічних цілей діяльності. З практичної точки зору заслуговує на увагу метод «ENAPS», створений Європейською мережею навчання результативності. Система «ENAPS» використовує загальну кількість індикаторів – вимірників результативності господарської діяльності, що сягає 17 аналітичних співвідношень. На відміну від моделі «АМВІТЕ» дану технологію розрахунків більше зорієнтовано на споживача продукції, максимально повне задоволення його вимог і дотримання вимог збереження довкілля.

Аналіз впроваджених на практиці систем збалансованих показників показує, що вони як правило, зазнають істотних змін при адаптації до особливостей конкретного підприємства. Це говорить про те, що система КПД є унікальною для кожного підприємства. До основних переваг методів можна віднести: здатність комплексної характеристики діяльності на основі набору фінансових і не фінансових показників. При цьому загальним недоліком методів є відсутність зв'язку з діючими системами на підприємстві.

Дослідження існуючих систем показників показало, що в останні роки більшість розробок передбачає обов'язкове використання як фінансових так і не фінансових критеріїв. Більшість існуючих розробок в основному є продовженням або синтезуванням чотирьох методичних підходів – це збалансована система показників, система АМВІТЕ, ТОПР-система, система ECOGRAI та система ENAPS [1]. Окрім того, всі підходи до формування системи показників можна поділити на дві групи: системи показників, що вимірюють результативність діяльності підприємства або системи показників, що спрямовані на вимірювання результативності процесів, що здійснюються в підприємстві [2]. До систем показників, що вимірюють результативність діяльності підприємства відносяться: система показників Дюпона, система показників ZVEI, система показників RL, збалансована система показників, ТОПР-система, BSC-модель Лоренца Мейсела, модель EP2M, система ECOGRAI, поле економічної результативності, система ECOGRAI/BSC та інші.

Результативність уявляє собою результат, який характеризує правильність та рівень досягнення поставлених цілей в результаті виконання необхідних дій з мінімально можливими витратами. Виходячи з сутності результативності існуючі підходи до формування системи показників вимірювання результативності можна поділити на дві групи. Перша група – підходи до формування системи показників, які вирішують питання вимірювання результативності підприємства на стратегічному рівні. До неї належать: збалансована система показників (1992 рік), ТОПР-система (1992 рік), BSC-модель Лоренца Мейсела (1993 рік), модель EP2M (1993 рік), система ECOGRAI (1990 рік, 2005 рік), та система ECOGRAI/BSC (2012 рік). Друга група – підходи до формування системи показників, які вирішують питання вимірювання результативності підприємства на тактичному та оперативному рівні (системи показників, які вирішують питання вимірювання економічної результативності підприємства). До неї належать: система показників Дюпона (1919 рік), система показників ZVEI (1969-2003 роки), система показників RL (1977-2001 роки) та поле економічної результативності (2005 рік). Економічна результативність (EP) уявляє собою економічний результат, який характеризує правильність та рівень досягнення поставлених цілей в результаті виконання необхідних дій з мінімально можливими витратами [3].

1. Янголь Г.В. *Методичні підходи до вимірювання результативності діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Г.В. Янголь // Стратегія економічного розвитку України. - 2013. - № 32. – С. 225 – 231. - Режим доступу: <http://www.sedu.com.ua/archiv-nomeriv/>*

2. Navolotskaya V. *Quality characteristics of process: analysis of existing approaches to the selection [electronic resource] / V. Navolotskaya - Режим доступу: <http://www.rusregister.ru/upload/iblock/b76/Quality%20Characteristics%20of%20Processes.pdf>*

3. Тищенко А. Н. *Экономическая результативность деятельности предприятий: монография / А.Н.Тищенко, Н.А.Кизим, Я.В.Догадайло; – Харьков: Инжэк, 2005. – 143 с.*

РОЗВИТОК МЕТОДІВ СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

©Дорошкевич К.О., Вороновська М.М., 2017

Як відомо, запорукою розвитку інноваційної діяльності на підприємствах є творча активність працівників, що виявляється в інтелектуальному пошуку, експериментуванні, винахідливих діях на основі засвоєних і накопичених знань, умінь, явищ, фактів у відповідній галузі чи досвіду роботи у виді економічної діяльності, постійного розширення бази знань тощо. У її результаті на підприємстві здійснюються наукові дослідження, розробки, ведуться експериментальні роботи, спрямовані на виробництво нових продуктів, покращення технологій, освоєння нових ринків збуту тощо. Оскільки творчі здібності людини, що характеризують її обдарованість і задатки створюють лише передумови для виникнення і розвитку творчого процесу, то для їх розвитку слід забезпечити цілеспрямований управлінський вплив шляхом стимулювання.

Стимулювання слід розуміти як процес формування і використання стимулів з метою вироблення мотивів діяльності працівників [1]. Ключовим у цьому процесі виступає поняття «стимулу» - зовнішнього спонукання до формування певної поведінки, досягнення конкретних результатів [1].

Методи стимулювання творчої активності працівників підприємства в умовах інноваційного розвитку різноманітні. До них можна віднести заробітну плату, надбавки, премії, винагороди, пільги, страхування, оплата членства у наукових товариствах та участі у наукових конференціях, семінарах, надання права самостійного вибору наукової тематики досліджень, вільне спілкування між співробітниками у робочий час, зміна статусу підрозділу і керівництва. Заохочення до роботи в команді [2]. Для стимулювання творчої активності працівників рекомендовано також застосовувати негативні стимули (покарання) шляхом зменшення розміру винагороди на виконану роботу, звільнення або переведення працівника на нижчу посаду, позбавлення пільг. Проте такі методи, які передбачають вплив на працівника через страх не завжди призводять до його спонукання до бажаної діяльності, а можуть призвести до звільнень чи зниження рівня мотивованості працівників.

Як розвиток стимулювання творчої активності працівників підприємства в умовах інноваційної діяльності пропонуємо застосовувати змагання та пізнавальні ігри, що використовуються для мотивування творчості студентів під час навчання. Змагання передбачає залучення працівників до боротьби за досягнення найкращих результатів інноваційної діяльності, праці, чим стимулює розвиток творчої активності, ініціативи, новаторських починів, відповідальності. Змагання може бути колективним та індивідуальним, тривалим і епізодичним. У його процесі слід дотримуватися таких принципів: гласність, конкретність показників, порівняння результатів, можливість практичного використання отриманого досвіду [3]. Пізнавальні ігри імітують ситуацію змагання працівників у формі гри, чим активізують розумову та творчу діяльність, впливають на міжособистісні стосунки, актуалізують значення пізнавальної та інноваційної діяльності для підприємства в умовах інноваційного розвитку. Для підвищення результативності їх використання на підприємстві слід забезпечити відповідні організаційно-методологічні передумови.

1. Кузьмін О.Є. *Основи менеджменту: [підручник]. Вид. 2-ге, вип. I доп.* / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник – К.: „Академвидав”, 2007. – 464 с., 2. Захарченко В.І. *Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. Навч. посіб.* / Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М.– К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с., 3. Бойко О.О. *Різноманітність прийомів і методів розвитку творчого потенціалу учнів на заняттях з виробничої практики* / О.О. Бойко // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* - 2014. - № 5(2). - С. 11-16. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2014_5%282%29__4

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ В ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

© Доценко І. О., 2017

Економічні та політичні перетворення, що відбуваються в Україні, визначили нову фазу формування відносин у суспільстві та системі соціального захисту громадян. В сучасних умовах міжнародної інтеграції України в світовий європейський простір необхідним при формуванні системи соціального захисту в області організації страхування від нещасних випадків є досвід розвинутих країн. Так, як вітчизняна система страхування соціальних ризиків знаходиться все ще на початковому шляху розвитку, їй необхідний передовий досвід розвинених країн, з урахуванням їх особливостей і специфіки. Напрацьовані розвинутими країнами національні підходи до управління системою страхування від нещасних випадків на виробництві свідчать про різний ступінь участі держави, найманих працівників, роботодавців і недержавних страхових структур (приватних страховиків) у забезпеченні соціальним захистом своїх громадян. З цих позицій, на наш погляд, заслуговує уваги практика організації страхування від нещасних випадків в провідних країнах світу.

В світі практикують різні підходи системи страхування до забезпечення, охоплення соціальним захистом громадян від соціальних ризиків. Деякі країни, забезпечують компенсацію, лікування і реабілітацію жертв, що постраждали внаслідок нещасних випадків на виробництві, в той час як інші країни також вкладають свої зусилля у профілактику нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Успіх і ефективність цих напрямів системи страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань часто буває важко виміряти. Різні ефекти поточних демографічних проблем можуть вплинути на послуги у сфері страхування від нещасних випадків. Багато країн в даний час стикаються із проблемою старіння робочої сили, яка кидає виклик сучасним системам страхування від нещасних випадків і способам їх запобігання, реабілітації постраждалих працівників та надання загальних страхових виплат.

Вивчаючи досвід провідних країн світу щодо організаційних аспектів проведення страхування від нещасних випадків на виробництві, що конкретизують умови його здійснення вказує, на те що у світі, страхування від нещасних може здійснюватися в рамках як: державної системи соціального страхування від нещасних випадків, за якою відповідальність за управління даним видом страхування несе уповноважений державний орган; системи участі приватних страхових компаній (державно- приватна система страхування), при якій роботодавці купують «страхові пакети» у приватних страхових компаній; приватної системи страхування, заснованої на відповідальності роботодавця, при якій роботодавці відшкодовують безпосередньо постраждалим особам та їх сім'ям шкоду, заподіяну в результаті нещасного випадку [1].

У розвинених країнах найбільш широко поширена державно-приватна система страхування. Адміністративні органи також приймають участь у проведенні періодичних оцінок страхових відшкодувань з метою аналізу фінансової життєздатності страховиків в більш довгостроковій перспективі. При проведенні такого аналізу розглядаються різні фінансові аспекти, наприклад, фінансова стабільність і процес встановлення страхових тарифів. Зазвичай тарифи встановлюються для професійних груп, при цьому для професій, пов'язаних з вищим рівнем ризику, як, наприклад, пожежні або шахтарі, іноді встановлюються більш високі страхові тарифи. Наявність точних статистичних даних про нещасні випадки на виробництві та професійні захворювання є найбільш важливим фактором при проведенні актуарних розрахунків.

Досвід реалізації концепції державно-приватного партнерства провідних європейських країн, свідчить про його використання у якості дієвого інструменту економічного і соціального розвитку на основі ефективної взаємодії державного і приватного секторів [2]. Найбільш перспективною, з

точки зору надання всієї повноти страхового захисту працівників, представляється в розвинених країнах альтернатива обов'язкової державної системи - недержавне страхування від нещасних випадків. Страхові схеми компенсації наслідків нещасних випадків і захворювань фінансуються за рахунок внесків роботодавців, а також індивідуальних підприємців, якщо вони є застрахованими. У деяких країнах держава також бере участь у фінансуванні. У країнах з приватним страхуванням це страхування повністю фінансується за рахунок роботодавців.

У розвинених країнах останніми роками з метою стримування витрат на виплату соціальних допомог, уряди звужують цільові сегменти громадян-отримувачів виплат на користь бідних верств населення (лише нужденні люди з низькими доходами та малими заощадженнями мають право отримувати державну допомогу). Перерозподільний ефект соціального страхування при цьому посилюється. Вважається, що більш заможні верстви населення зобов'язані по-перше, субсидувати громадян, що перебувають в гіршому матеріальному становищі; по-друге, забезпечувати свій власний страховий захист від соціальних ризиків лише через приватний сектор страхування. Проте існують думки, що підтримка тими верствами населення, доходи яких перерозподіляються на користь інших, при надмірних елементах перерозподілу може стати неприйнятною. У зв'язку із цим, уряди певних країн приймають альтернативні рішення про доповнення до програм соціального страхування приватним обов'язковим страхуванням [3].

Назріла необхідність шукати структурні рішення і нові методи забезпечення соціальним захистом населення в тому числі і страхуванням від нещасних випадків. Тож, одним з інструментів залучення інвестицій і зниження витрат є державно-приватне партнерство, яке визнається однією з перспективних форм залучення приватного сектора для створення, фінансування, а також надання страхових послуг. Сьогодні в умовах обмежених інвестиційних можливостей з боку держави все більше країн звертаються до приватного сектору в пошуку можливостей передачі надання деяких суспільних послуг під їх відповідальність.

Формування проектів державно-приватного партнерства в соціальній сфері відрізняється від інших сфер застосування та має свої особливості при їх реалізації проектів. Такі особливості зумовлені відмінними цілями, що переслідують державний та недержавний (приватний) сектори, а також їх мотиваційними факторами, що формують зацікавленість до здійснення державно-приватного партнерства. Так, приватний партнер, має на меті отримання фінансово-економічних переваг, а вже потім враховує переваги розширення соціального захисту. Натомість, основна мета держави, як партнера, пов'язана із створенням та реалізацією системи страхування від нещасних випадків, яка б гарантувала максимальний соціальний захист від настання соціальних ризиків зумовлених нещасними випадками.

При впровадженні проектів державно-приватного партнерства важливо враховувати різні цілі партнерів, розмежовувати їх. Тому необхідним при розробці проекту державно-приватного партнерства є врахування інтересів приватних структур, зберігаючи при цьому провідну роль держави при їх реалізації. Це означає, що для приватних партнерів необхідно врахувати можливість отримання доходу, а для держави – сформулювати методи здійснення контролю за виконанням соціальної мети.

1. Шимків С. А. *Страхування від нещасних випадків в США* / С. А. Шимків // *Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство*. Ч. 2: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015). – Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – С. 381-383.

2. Грищенко Л. Л. *Концептуальні засади державно-приватного партнерства* / Л.Л. Грищенко // *Вісник СумДУ. Серія Економіка*. □ №3. □ 2012. – С. 52-59.

3. Грищенко С. Л. *Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: Практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу* / С. Л. Грищенко. – К.: 2011. – С. 32. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/816/?refresh>

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ІНОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З РОЗВИНУТИМ СВИНАРСТВОМ

@Дубініна М.В., 2017

Трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці, зумовлюють необхідність забезпечення економічного зростання за рахунок ефективного використання наявних ресурсів і можливостей, у тому числі і в сільському господарстві. У першу чергу це відноситься до такої скоростиглої, наукомісткої і високотехнологічної галузі, як свинарство. Для підйому виробництва продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах важливо забезпечити раціональне використання наявних ресурсів і внутрішніх резервів збільшення виробництва, підвищення ефективності галузі та конкурентоспроможності продукції.

Пріоритетними будуть такі напрямки інноваційного перетворення галузі, які можуть у відносно короткі терміни підвищити конкурентоспроможність виробництва, забезпечити швидку віддачу коштів, є найменш ресурсоємними і витратними. У їх числі серед біологічних напрямів виділені: вдосконалення породного складу і генوفонду тварин; серед техніко-технологічних - поліпшення умов годівлі, впровадження наукоємних, ресурсозберігаючих технологій; серед організаційно-економічних - реалізація інвестиційних проектів створення високопродуктивних стад, розвиток інтеграційних процесів та оптимізація параметрів підгалузей тваринництва.

Слід зазначити, що зазначені напрями тісно взаємопов'язані між собою і впливають один на одного [1]. Як і інші галузі народного господарства, свинарство вимагає негайного впровадження технічних інновацій, так як саме вони роблять значний вплив на розвиток галузі. Однак, існує ряд проблем, які перешкоджають впровадженню інновацій у виробництво. Найбільш важливими слід вважати високу вартість інноваційних продуктів, відсутність компетентних фахівців, брак інформації про коректне використанні інноваційного продукту. Тому, здійснюючи впровадження інновацій на підприємстві необхідно точно визначити наявність власних ресурсів, а також можливість залучати позикові кошти.

Аграрне середовище, в якому функціонують досліджувані господарства, формуючи та покращуючи свій економічний потенціал, можна представити як сукупність підприємств, організацій і об'єднань, які забезпечують координуючу, виробничу, постачальницьку, збутову, агросервісну, кредитно-фінансову, інформаційно-консультаційну складові організації діяльності досліджуваних підприємств та визначають можливості їхнього подальшого розвитку.

Інтегровані по вертикалі і горизонталі об'єднання дозволяють вирішити низку проблемних питань та врахувати позитивний досвід покращення складових економічного потенціалу в основному завдяки інформаційно-консультаційному забезпеченню, технологічному і правовому супроводу, можливості своєчасно реагувати на зовнішні і внутрішні ризики, можливості підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, науковому обґрунтуванню впровадження тих чи інших інновацій тощо.

Зазначимо, що в Україні з 2010 року діє Асоціація свинарів України, головною метою якої є представництво і захист прав та інтересів членів Асоціації у галузі свинарства, сприяння розробці та впровадженню нових технологій для найбільш ефективного використання виробничих потужностей, розширення ринків збуту, захист внутрішнього ринку збуту. До цього утворення входять 33 українські підприємства-виробники продукції свинарства із 16 областей України. Асоціація, у свою чергу, є учасником Всеукраїнської аграрної ради, створення якої покликане залучати інвестиції та доступні кредити у сільське господарство України, забезпечувати внутрішній ринок продовольством та сільськогосподарською сировиною вітчизняних виробників, а також брати участь у розробленні проектів загальнодержавних програм щодо розвитку та збільшення

ефективності агропромислового комплексу. При зазначеній раді 9 липня 2015 року створено, залучившись підтримкою Європейського банку з реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Продовольчої організації ООН (FAO), дорадчий орган – Робочу групу з удосконалення політики розвитку м'ясної галузі та формування ринку м'яса, націлений на вирішення актуальних практичних проблем. Маємо зауважити, що до жодного із зазначених вище об'єднань, не входять підприємства з розвинутим свинарством Миколаївської області, що унеможлиблює використання існуючих напрямів покращення стану складових їх економічного потенціалу та просування до вирішення регіональних проблем їх діяльності.

На нашу думку, раціональним є об'єднання зусиль виробників продукції свинарства, владних структур, асоціативних об'єднань та науки не лише для обґрунтування окреслених проблем, а й їх перспективного оперативного і стратегічного вирішення. Основні напрями діяльності запропонованого об'єднання наведено на рисунку 1.

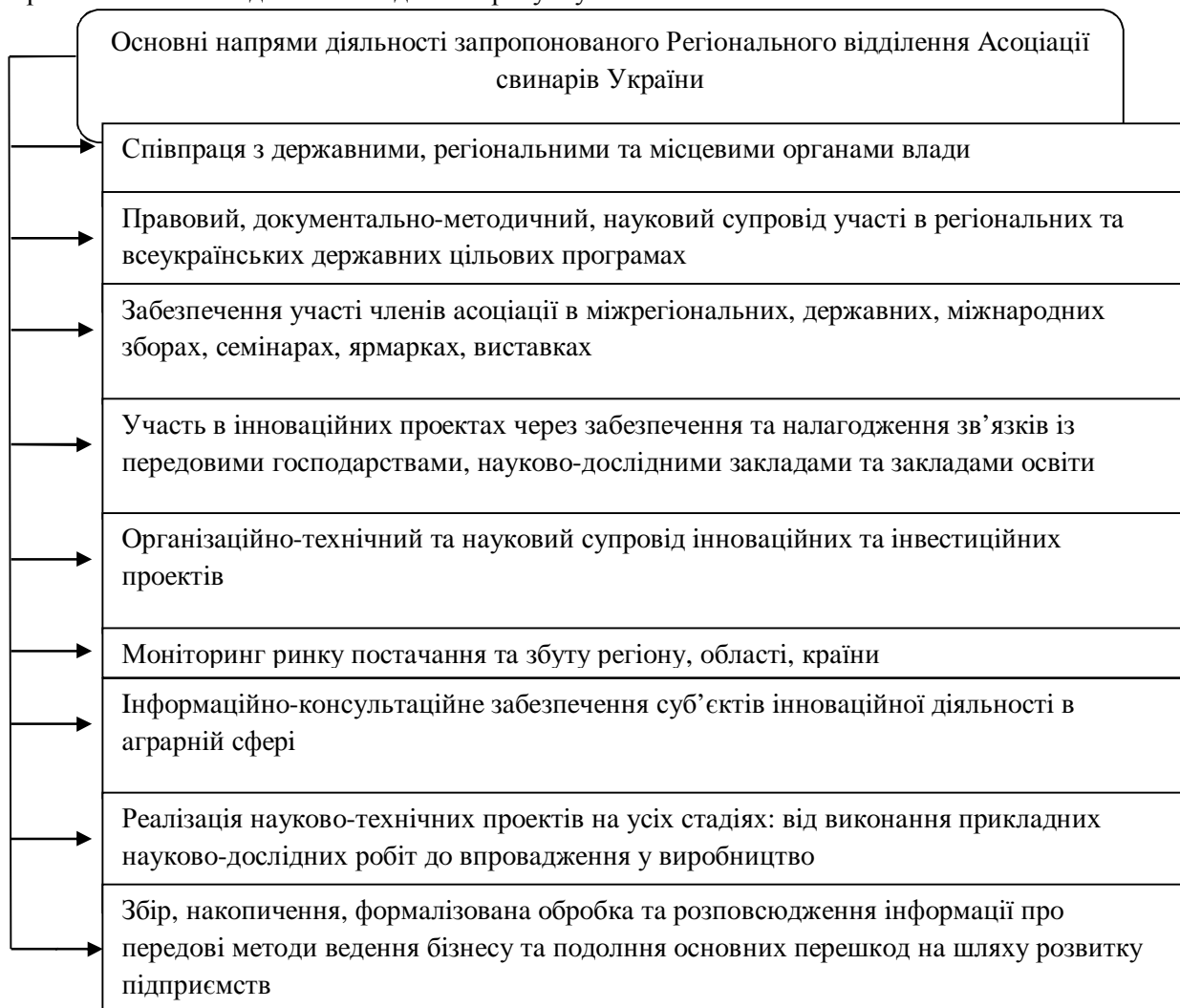

Рисунок 1 Основні напрями діяльності запропонованого Регіонального відділення Асоціації свинарів України
Джерело: побудовано авторами

Створення запропонованого Регіонального відділення Асоціації свинарів України обумовлює низку переваг, таких як соціальні, економічні, екологічні, технологічні, управлінські та інституціональні, матиме позитивний вплив на покращення стану складових економічного потенціалу підприємств з розвинутим свинарством.

1. Аніченкова О.В. Інвестиційна привабливість галузі свинарства / О.В. Аніченкова [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2676/1/02.pdf>

НАГРОМАДЖЕННЯ КАПІТАЛУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДЛЯ ПОБУДОВИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Ємець В.В., 2017

Формування постіндустріальної економіки, яка передбачає звуження до мінімуму використання не кваліфікованої праці людини з одночасним нарощенням використання технотронних виробничих потужностей потребує матеріальної основи. Такою основою є нагромаджений капітал у широкому розумінні. Це поняття включає, як реальні виробничі потужності модернізація яких може стати основою для створення економічних кластерів постіндустріального рівня, так і грошовий та інвестиційний капітали, які є необхідним для реалізації безпосередніх змін в межах окремої країни.

При цьому важливим є не тільки статистична наявність окремих нагромаджених фондів, а й динаміка їх постійного розширеного відтворення та оновлення, що потребує належного функціонування відповідних державних механізмів.

На сучасному етапі в Україні практично відсутній механізм, який сприяв би економічним перетворенням у бік формування постіндустріального укладу, що пов'язано з орієнтацією суттєвої частини ВВП країни на споживання.

Так, у продовж 2010-2015 р.р. основою (приблизно 90%) нагромадженого капіталу в Україні були: житлові будинки, інші будівлі та споруди, машини та обладнання, що відбувається на тлі гострої нестачі капітальних інвестицій в промисловості [1]. Структура активів інститутів спільного інвестування (станом на кінець 2016 р. 75% активів, які використовуються для різноманітних оптимізаційних схем) [2], страхових компаній (станом на кінець 2016 р. 55% активів, яких знаходилось на банківських депозитах) [3] та банківських установ (станом на кінець 2016 р. майже 50% кредитного портфелю по банківській системі сконцентровано у оптовій та роздрібній торгівлі і кредити видані домогосподарствам) [4], також свідчить про споживчу орієнтацію фінансового сектору. Компонент розвитку державного бюджету зведений до мінімуму (не більше 6% у 2015 р.) [5].

Результатом цього є перманентне погіршення структури економіки її фактичне згорання і відповідно звужене відтворення нагромадження капіталу, що врешті рещт обумовлює формування аграрно-промислової моделі економіки країни.

Для виправлення поточної ситуації пропонуються зміни результатом яких буде формування національної системи пришвидшеного нагромадження капіталу, як основи для інноваційних перетворень в середині країни (див.рис.1).

Запропонований алгоритм розглядає максимізацію створення доданої вартості в середині країни, як головний пріоритет за для забезпечення стійкого функціонування постіндустріальної економіки через можливість перманентного фінансування інноваційного розвитку, яку дає саме генерування високої доданої вартості.

Рис. 1. Логіка формування системи пришвидшеного нагромадження капіталу

Джерело: розроблено автором

1. Держстат України
2. Українська асоціація інвестиційного бізнесу
3. Нацфінпослуг
4. НБУ
5. ЗУ «Про державний бюджет України на 2015 р.»

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ДОВГОСТРОКОВІ ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ї Єфімова Г.В., Пащенко О.В., 2017

Метою економічного управління відповідно до теорії зацікавлених осіб (stakeholders), яка на сьогодні загально визнана в світі [1-2], є забезпечення максимізації (зростання) цінності підприємства для усіх груп стейкхолдерів, тобто покупців, персоналу, суспільства та власників підприємства. Таке цілевизначення економічного управління сприяє загальній переорієнтації системи менеджменту виробничо-орієнтованого та фінансово-орієнтованого підходів на ціннісно-орієнтований. Проте забезпеченню такої переорієнтації перешкоджає нерозуміння факторів зростання вартості, що діють в довгостроковому періоді, і, відповідно, відсутність чітко сформульованої стратегії розвитку підприємства, яка б ґрунтувалася на цих факторах.

Сучасна економічна наука довела, що інновації є вагомим фактором зростання вартості (цінності) підприємства [3-10]. У книзі [3] обґрунтовано, що для забезпечення зростання вартості бізнесу інновації повинні бути не одноразовою подією, а процесом, який повинен бути безперервно керований, вимірюваний і реалізований у всіх продуктах, послуги та бізнес-функціях. Необхідність дослідження питань управління процесами створення вартості у взаємозв'язку з інноваційною діяльністю підприємств зумовлено тим, що сьогодні в глобальному масштабі відбувається поєднання фінансового капіталу з інноваціями, внаслідок чого ринок акцій високотехнологічних компаній перетворився в інструмент перерозподілу інвестиційних ресурсів на користь інноваційних компаній. Інноваційна стратегія більшості успішних світових корпорацій орієнтована на ринкову капіталізацію [5]. Разом з тим від розробки до впровадження інновації триває досить багато часу, що слід враховувати при формуванні стратегії підприємства.

Метою статті є розкриття механізму комплексного впливу усіх типів інноваційних процесів на формування ринкової вартості підприємства в довгостроковому періоді.

Сучасний характер інноваційного розвитку підприємств має нелінійний характер [4]. Це пов'язано з тим, що інновації впроваджуються на всіх етапах продуктового життєвого циклу і реалізуються в трьох видах (продуктові, процесні, алокаційні) [11].

Продуктові інновації є основними для виробничого підприємства, бо реалізуючи такі нововведення підприємство виконує свою головну функцію щодо розробки, виробництва і забезпечення споживача продукцією. Реалізація саме продуктових інновацій (за дотримання певних умов) і створює вартість підприємства. На відміну від продуктової інновації, реалізація якої «вбудована» в життєвий цикл товару і не охоплює такі його фази як «експлуатація» або «споживання», процесні інновації повністю реалізуються на підприємстві. Процесні інновації спрямовані на зростання ефективності методів, технологій та процедур розробки і впровадження продуктових інновацій. Алокаційні інновації полягають в реорганізації (реструктуризації) життєвого циклу продуктової інновації в цілому, або окремих його елементів або етапів. При цьому вони також суттєво впливають на вартість підприємства. Наприклад, передача виконання певних елементів продуктової інновації на аутсорсинг може забезпечити зростання вартості підприємства [12].

Враховуючи, що вартість підприємства в довгостроковому періоді є функцією грошових потоків, а вони в свою чергу враховують вартість, корисний термін та вартість капіталу, інноваційні процеси доцільно розділити за трьома ознаками:

- за характером впливу на вартість підприємства;
- за часом впливу (охоплення стадій життєвого циклу);
- за рівнем ризику.

Головним способом підвищення ринкової вартості підприємства в довгостроковій перспективі є формування стратегічних конкурентних переваг. Для сучасного промислового або споживчого ринку такими конкурентними перевагами є нові продукти (товари або послуги). Випуск нового продукту є захищеним від конкурентів правами власності, або, якщо це неможливо, бар'єрами входження в галузь. Як наслідок, інноваційні процеси є головними в діяльності підприємства.

Менеджмент також відіграє важливу роль у формуванні вартості підприємства через те, що необхідно приймати рішення щодо вибору інноваційного проекту в межах стратегії розвитку підприємства та створення механізму його реалізації. При цьому прийняття рішення щодо інноваційного розвитку здійснюється топ-менеджментом як складова стратегічного управління, а розробка механізму його реалізації здійснюється на нижчих рівнях як складова оперативного управління.

Відповідно до цього, всі інноваційні процеси за характером впливу на вартість можна розділити на три групи:

- основні процеси створення вартості (розробка, впровадження, виробництво і реалізація);
- допоміжні процеси створення вартості (забезпечують основні);
- процеси управління вартістю.

Основні процеси беруть участь у створенні вартості підприємства безпосередньо. Проведення наукових досліджень, створення дослідних зразків, випробування, створення запасів, виробництво продукції, маркетинг, післяпродажне обслуговування тощо забезпечують прямий приріст вартості активів підприємства. Допоміжні процеси забезпечують основні процеси створення вартості: матеріально-технічне, кадрове, інформаційне, транспортне забезпечення тощо. Процеси управління об'єднують всі основні і допоміжні процеси, створюють потенційні можливості для зростання вартості підприємства.

За часом впливу на формування вартості підприємства всі інноваційні процеси можна розділити на постійні та за окремими стадіями життєвого циклу продукту. До постійних відносяться допоміжні процеси та процеси управління. За стадіями життєвого циклу продукту можна розділити основні процеси (інвестиційні та операційні).

За рівнем ризику інноваційні процеси поділяються на високий, середній і низький рівень. Наприклад, проведення наукових досліджень завжди має високий рівень ризику, а процеси матеріально-технічного постачання – низький. Разом з тим застосування інноваційних технологій просування товару на ринку мають високий ризик, хоча й відносяться до традиційно малоризикових процесів маркетингу [15].

Одним з найбільш значущих факторів в процесі оцінки вартості підприємства є час. При оцінюванні вартості доходним методом необхідно враховувати горизонт планування грошових потоків. Для інноваційних процесів в цьому контексті важливо визначити моменти початку й завершення як всього процесу, так і його окремих стадій.

Процес стратегічного управління охоплює час більший за тривалість інноваційного проекту, бо прийняття рішення щодо його реалізації відбувається до моменту його початку. Допоміжні процеси тривають впродовж усього життєвого циклу виробництва і реалізації, оскільки забезпечують виконання всіх інноваційних процесів.

Здійснюючи інноваційні процеси за всіма видами нововведень промислові підприємства забезпечуватимуть не лише актуальну структуру власного потенціалу, яка відповідатиме поточним вимогам ринку, а й в довгостроковій перспективі зможуть отримати стійкі конкурентні переваги на існуючому ринку, або, навіть, створити власний ринок. Все це забезпечить зростання ринкової вартості підприємства як через приріст вартості активів, так і через забезпечення зростання майбутніх грошових потоків. Реалізація інноваційно активної стратегії розвитку гарантує довгострокову присутність промислового підприємства на ринку.

1. Лігоненко Л.О. Обґрунтування теоретичних засад економічного управління підприємством з позиції теорії фірми / Л.О. Лігоненко // БІЗНЕС-ІНФОРМ. – 2013. – № 5. – С. 227-231.

2. Miles, Samantha *Stakeholders: essentially contested or just confused?* / Samantha Miles // *Journal of Business Ethics*. – 2012. – 108 (3). – P. 285–298.
3. Davila, Tony, Epstein, Marc, Shelton, Robert *Making Innovation Work: How to Manage It, Measure It, and Profit from It. 1st Edition* / Tony Davila, Marc Epstein, Robert Shelton. – Wharton School Publishing, 2006. – 334 p.
4. Кудина М.В. *Теория стоимости компании. Научное издание* / М.В. Кудина – М.: ИД «ФОРУМ» - ИНФРА-М, 2010. – 409 с.
5. Thomsom R. *Top 100 global innovators : honoring the world leaders in innovations* [Electronic source] / R. Thomsom. – 2014. – Access mode: <http://top100innovators.com/pdf/Top-100-Global-Innovators-2014.pdf>
6. *Building a Shortcut Between Innovation and Business Value* [Electronic source] – 2015. – Access mode: <http://whitepapers.datacenterknowledge.com/content49446>
7. Sorescu A. B. *Innovation's effect on firm value and risk: insights from consumer packaged goods* / A. Sorescu, J. Spanjol // *Journal of Marketing*. – 2008. – № 72. – P. 114-132
8. Pisano, Gary P. *You Need an Innovation Strategy* [Electronic source] / Gary P. Pisano. – 2015. – Access mode: <https://hbr.org/2015/06/you-need-an-innovation-strategy>
9. Nielson, Jake *The Four Types of Innovation and The Strategic Choices Each One Represents* [Electronic source] / Jake Nielson. – October 10, 2013 – Access mode: <http://www.theinnovativemanager.com/the-four-types-of-innovation-and-the-strategic-choices-each-one-represents/>
10. Гармашова О. П. *Інноваційна спроможність економіки України* / О. П. Гармашова // *Вісник СевНТУ: зб. наук. праць. Серія: Економіка і фінанси*. – 2013. – Вип. 138. – Севастополь, 2013. – С. 37 – 46.
11. Ковальчук О.Є. *Інноваційна діяльність як фактор підвищення вартості підприємства* [Електронний ресурс] / О.Є.Ковальчук, Р.В.Колесник, А.Г.Балдинюк. – 2012. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=55865>
12. Weeks, Michael R., Feeny David *Outsourcing: From Cost Management to Innovation and Business Value* [Electronic source] / Michael R. Weeks and David Feeny. – *California Management Review*, - Summer 2008 – Access mode: <http://www.audiotech.com/innovation/outsourcing-from-cost-management-to-innovation-and-business-value/>
13. Porter M. E. *Competitive advantage: creating and sustaining superior performance* / M. E. Porter. – New York: Free press, 1985. – 658 p.
14. Ефимова М. Г. *Актуализация вопроса влияния неопределенности факторов внешней среды на стоимость промышленного предприятия с точки зрения его экономической устойчивости* // *Science Time*. – 2015. – №6 (18). – С.171-178.

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

© Єфремова О.С., 2017 рік

Верховною Радою України були прийняті зміни до Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (№ 1774-VIII від 06.12.2016 р.).

Згідно даних змін ставка Єдиного соціального внеску зменшена до 22 відсотків фонду оплати праці, проте на даний час ставка ЄСВ в Україні залишається однією з найбільших у світі (27-ма позиція у світі у 2016 році за даними міжнародної аудиторської компанії KPMG).

При цьому у країнах, які поєднують високий рівень життя та економічного зростання, дана ставка є суттєво нижчою. Як приклад, у Великій Британії максимальна ставка для роботодавців становить 13,8 відсотків, у США 7,65 відсотків, у Швейцарії 6,23 відсотки. Більшість країн, що розвиваються, які демонструють, або демонстрували у найближчому минулому стало високі темпи економічного розвитку, теж мають низькі ставки соціальних податків для роботодавців, зокрема Казахстан 11 відсотків, Ірландія 10,75 відсотків, Республіка Корея 9,33 відсотки, Чилі 4,5 відсотки, Тайвань 2,97 відсотки, Грузія 0 відсотків.

Беручи до уваги інші податки, які справляються із заробітної плати, а саме податок з доходів фізичних осіб (18 відсотків) та військовий збір (1,5 відсотки), загальна ставка оподаткування фонду оплати праці становить 41,5 відсотків. Для сектору малого підприємництва таке високе податкове навантаження є економічно неприйнятним. Це призводить до так названої «тінізації» заробітної плати, виплати її більшої частини неофіційно або взагалі без оформлення трудових відносин. При середній офіційній заробітній платі станом на кінець 2016 року 5300 – 5400 грн. податки більшістю малих підприємств та фізичних осіб – підприємців сплачувалися з мінімальної заробітної плати 1450 – 1600 грн., тобто приблизно дві третини доходів найманих працівників виплачувалися неофіційно. Така ситуація негативно впливає як на наповнення бюджетів, так і на рівень соціального захисту найманих працівників.

Намагання зменшити рівень тіньових зарплат адміністративним шляхом за допомогою двократного збільшення розміру мінімальної заробітної плати буде мати лише зворотній ефект, оскільки багато суб'єктів малого підприємництва, будучи не в змозі в умовах економічної кризи витримати збільшене податкове навантаження, або припинять свою діяльність, або будуть вимушені піти у «тінь». В результаті, частка тіньових зарплат зросте, а кількість робочих місць, як реальних, так і офіційних, зменшиться. Наслідком цього буде зменшення доходів бюджетів, збільшення державних витрат на виплату допомоги по безробіттю, та посилення соціальної напруги. Намагання боротися з тіньовими зарплатами каральними методами не дадуть бажаного ефекту, ще більше посилять соціальну напругу та можуть призвести до радикальних настроїв суспільства та поглиблення економічної кризи.

Для уникнення цих негативних явищ, з метою стимулювання створення нових робочих місць та виведення заробітної плати зі сфери тіньової економіки, центральному апарату органів держаної влади варто внести в даний Закон наступний ряд змін:

- до прийняття законодавством офіційного рішення про систему накопичувального пенсійного страхування та встановлення ставки обов'язкових відрахувань до Накопичувального фонду встановити для суб'єктів малого та середнього підприємництва – юридичних та фізичних осіб з сукупним річним доходом від всіх видів діяльності до 20 млн. грн., які використовують найману працю, ставку Єдиного соціального внеску на фонд оплати найманих працівників у розмірі 1 відсоток бази нарахування, за умови, що розмір середньої заробітної плати найманих працівників відповідного суб'єкта підприємницької діяльності (крім їхніх власників) у еквіваленті повної зайнятості за попередній звітний квартал складає не менше 1,7 розмірів мінімальної заробітної плати (5440 грн. на цей час).

У разі прийняття відповідних змін сукупна ставка оподаткування фонду оплати праці складе 20,5 відсотків порівняно з 41,5 відсотків на цей час. При цьому, за умови виведення з тіні лише половини неофіційних доходів найманих працівників, відбудеться більш ніж двократне зростання офіційної суми оподатковуваних доходів, що дозволить повністю компенсувати втрати бюджетів від зменшення ставки оподаткування. В той же час такі заходи будуть сприяти створенню нових робочих місць, та, через економічне зростання, зростанню доходів бюджетів.

1. ЗУ «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». - від 06.12.2016 № 1774-VIII.
2. Міжнародна аудиторська компанія KPMG [Електронний ресурс]. 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://home.kpmg.com/ua/en/home.html>.
3. Електронні петиції [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://petition.kmu.gov.ua/./Petition/View/950>.

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ В ТЕОРІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

© Жаворонкова Г.В., Жаворонков В.О., 2017

Еволюція теоретико-економічного знання в історичному аспекті від стану класичної науки через некласичну і до посткласичної науки призвела до корінних змін в її методологічних засадах і в теоретичному змісті [1]. Кожен із цих етапів характеризується притаманними йому специфічними фундаментальними основами – по-перше, науковою картиною світу; по-друге, нормами і ідеалами дослідження; по-третє мережею об'єктів, на які звернено увагу наукового пізнання.

Постіндустріальний тип розвитку суспільства передбачає перехід до нових базових принципів становлення, які будуються на максимальній реалізації сектору послуг суспільного виробництва. Доведено, що теорія інформаційного суспільства є основою для визначення закономірних кроків цивілізаційного прогресу як єдності індустріального та постіндустріального суспільства. Охарактеризовані наукові концепції, підходи в методології наукового дослідження інформаційного суспільства. Визначено наявність парадоксів попередніх теоретичних положень класичної економічної теорії в умовах інформаційної економіки [2].

Концепція інформаційного суспільства та його економіки повинна враховувати складність, багатогранність, суперечність впровадження нових технологій в суспільне життя, взаємодію різних факторів суспільного розвитку, серед яких визначну роль грає людський фактор, не допускати грубого технологічного детермінізму. Сфера функціонування діючих суспільних суб'єктів – соціальні інститути – перетворюється на складні системи, що набувають здатності до ускладнення і неперервного розвитку соціальної функціональності на основі дослідження предметної області [3].

Проаналізовано суперечності формування інформаційного суспільства та виокремлено його основні риси. Обґрунтовано, що процеси модернізації економіки супроводжуються інституціональними змінами в соціально-економічних відносинах і системах управління ними. Виокремлено основні риси інформаційної економіки. Інституційно-соціальні чинники осмислення в межах теорії інформаційного суспільства є методологічною основою для аналізу появи теорії інформаційної економіки. Доведено, що традиційна економічна теорія не відповідає новим умовам формування і розвитку інформаційної економіки.

Охарактеризовано віртуальний сегмент інформаційного ринку, який структуровано на такі складові: віртуальний ринок, віртуальне середовище, віртуальна корпорація [4]. Обґрунтовано соціалізацію інформації та знання в інформаційному суспільстві, а нова соціальна функціональність інформаційних продуктів характеризує якісний перехід у світ когнітивних продуктів. Зроблено висновок, що відмова від динамічної розбудови інформаційно-знанневого суспільства призведе до посилення кризового потенціалу України. Перспектива переходу до інформаційного суспільства залежить, перш за все, від доступності освіти для всіх прошарків населення та можливостей оперативного засвоєння та прозорості надання інформації.

1. Чухно А.А. *Інституційно-інформаційна економіка : підручник / А.А. Чухно, П.М. Леоненко, П.І. Юхименко; за ред. акад. НАНУ А.А. Чухна. – К.: Знання, 2010. – 687 с.*

2. Маслов А.О. *Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення : монографія / Маслов А.О. – К.: Аграр Медіа Груп, 2012. – 432 с.*

3. Рубанець О.М. *Когнітивна комунікація / Рубанець О.М. // Мультиверсум. Філософський альманах / Гол. ред. В.В.Лях. – Вип. 5-6 (143-144). – 2015. – С. 87-99.*

4. Zhavoronkova G., Zhavoronkov V., 2016. *Scientific problems of formation and development of information society in Ukraine // Science. Business. Society. – №2. – P. – 40-43. – ISSN : 2367-8380.*

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ АГРОПІДПРИЄМСТВ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД

У сучасних ринкових умовах розвитку аграрного сектора економіки України на ефективність роботи працівників агропідприємств впливають різні фактори: матеріальна та моральна мотивація праці, стан виробництва та фінансово-економічної діяльності суб'єкту господарювання, форма оплати праці та показник її продуктивності на агропідприємстві, державна політика, кон'юнктура ринку праці тощо.

Мотиваційну функцію виконує оцінювальний механізм працівника. У теоретичному плані оцінка визначається як спосіб відображення об'єктивної дійсності у свідомості людини на основі пізнання себе і тієї дійсності, яка виконує певні перетворення. Оцінка персоналу в системі мотивації повинна здійснюватись з урахуванням дії об'єктивних законів, які регулюють поведінку працівника. Для забезпечення ефективної мотивації персоналу на основі його оцінки на всіх рівнях господарської структури, оцінювальний механізм має здійснюватись на принципах загальності, системності, всебічності, справедливості, порівняння [1].

Основою забезпечення інтегрального цілісного підходу до працівника є його мотиваційний потенціал, що виступає одним з найважливіших факторів мотивації і характеризує якість робочої сили. Доведено, що мотиваційний потенціал працівника характеризує якість робочої сили, утвореної внаслідок взаємодії двох структурних складових особистості (її трудового і особистісного потенціалів) і сприймається як певний рівень внутрішньої готовності працівника виконувати роботу з певною якістю.

В умовах формування ринкових відносин важливого значення набуває формування управлінців нового типу, здатних брати на себе відповідальність, бути демократичними, сприяти розкриттю творчих здібностей переважної частини працівників. У зв'язку з цим, важливого значення набуває формування їх мотиваційного потенціалу. Зокрема, в умовах самостійності і незалежності нашої держави організуючою силою і гарантом надійності управління має стати формування інституту відповідальності. Відповідальність пов'язана з внутрішніми якостями людини і здатністю усвідомлювати свою соціальну цінність, виконувати суспільну роль, що означає узгодження усвідомленої необхідності з внутрішніми переконаннями, совістю, особистісними інтересами індивідуума, умінням передавати можливі наслідки вибору рішень і дій, критично контролювати результативність своєї діяльності. На базі виявлених факторів мотивації праці розробляється факторно-критеріальна модель оцінки мотивації праці [2, с. 20].

Важливе значення з точки зору мотивації працюючих має питання, пов'язане з делегуванням повноважень. Ефективним делегуванням реалізується певний мотиваційний ефект. Останнє, зокрема, забезпечується за рахунок можливості більш широкого інформування менеджера про проблеми і визначення альтернативних рішень, створення умов для прояву певного рівня творчості в підходах до вирішення проблеми, кращим генеруванням ідей, поліпшення згуртованості і морального мікроклімату в колективі.

Особлива увага в процесі реалізації заходів організації праці повинна бути приділена соціальнопсихологічному забезпеченню в колективах, створенню атмосфери зацікавленості в перетвореннях, загальній орієнтації персоналу в необхідності зміни наявних умов, готовності до спеціального навчання й самоосвіти. Виходячи з головної мети розробки й впровадження програми, одним з головних критеріїв техніко-економічного обґрунтування прийнятих рішень у сфері виробництва, праці й управління повинен бути стан організації трудової діяльності.

Сьогодні важко стверджувати, наскільки агропідприємства готові використовувати новий підхід в управлінні людськими ресурсами. Дана методика управління, безсумнівно, вимагає

розробки іншого інструментарію. Одним з таких інструментів може стати самоменеджмент, роль якого досі недооцінювалася. Спочатку самоменеджмент розглядався лише як напрямок управління, пов'язаний з науковою організацією праці керівника. Однак, останнім часом він почав виділятися як самостійна галузь знань. У рамках запропонованого підходу самоменеджмент може стати найважливішою складовою управління людськими ресурсами, що забезпечує керівників інструментами вивчення працівників підприємства.

1. Абібуллаєв М.С. *Методи забезпечення інноваційного розвитку підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 "Економіка, організація і управління підприємствами"* / М.С. Абідуллаєв. - К.: КНЕУ. - 2005. - С. 98.

2. Волосский А.А. *Мотивация и стимулирование труда* / А.А. Волосский. - М.: Техносфера. - 2007. - С. 542.

3. Гамова О.В. *Заробітна плата як економічна категорія* / О.В. Гамова // *Держава та регіони: серія: Економіка та підприємництво*. - Запоріжжя. - 2010. - №3. - С. 368.

4. Ломанов І. *Про регулювання розмірів фондів оплати підприємств виробничої сфери* / І. Ломанов, О. Уманський, М. Марченко // *Україна: аспекти праці*. 2000. — №2. — С.465.

ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

© М.П. Жуковський, 2017

Поняття «фінансова безпека» як самостійний об'єкт управління відносно нове. На рівні суб'єктів господарювання комплексне дослідження суті поняття «фінансова безпека» як самостійного об'єкта управління в сучасній літературі вивчено ще не достатньо та ідентифікується здебільшого звичайно лише як один з елементів економічної безпеки. Більшість науковців вважають, що серед функціональних складових (фінансова, інтелектуальна й кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, інформаційна, екологічна, силова) економічної безпеки саме фінансова складова вважається провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи.

Будівельна галузь залишається нині важливою галуззю економіки України, займаючи третю позицію за обсягами валового суспільного продукту. При цьому в будівництві використовується 15% промислової продукції країни. На сьогоднішній день стан будівельної галузі у м. Києві характеризується різким покращенням, про що свідчать індекси будівельної продукції за видами (рис.1).

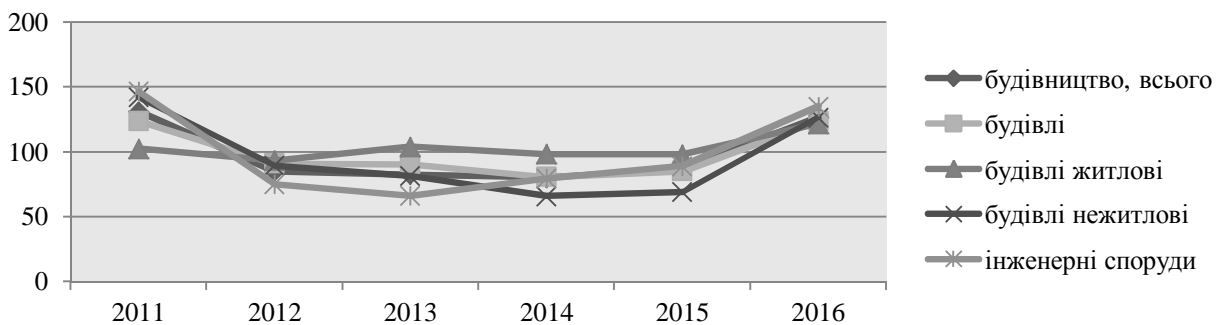

Рис.1. Індекси будівельної продукції за видами у 2011-2016 рр., у % до попереднього року
Джерело: складено на основі даних Головного управління статистики у м.Києві [1].

Зберігаючи тенденцію постійного зниження у середньому на 20% щорічно з 2012 по 2015 рр., у 2016 році приріст будівельної продукції у м. Києві загалом склав 26,7% порівняно з 2015 роком. Це свідчить про стабілізацію стану будівництва в столиці. Однак, більш детального аналізу потребує дослідження стану фінансової безпеки підприємств будівельної галузі на тлі нестабільної економічної та політичної ситуації в країні.

Наявність ефективної системи фінансової безпеки (ФБ) суб'єктів підприємництва є однією із найважливіших умов забезпечення стійкого розвитку підприємства та формування високих результатів його фінансової діяльності.

Якщо на рівні держави методи оцінки фінансової безпеки вже розроблені, то на рівні підприємства вони залишаються дискусійними. Більшість науковців вважають, що оцінка фінансової безпеки повинна зводитись до простого аналізу фінансового стану підприємства. За такого підходу, показники стійкості, ліквідності, ділової активності, фінансового левериджу та інші порівнюють з граничними значеннями фінансових показників. До інших методів оцінювання фінансової безпеки суб'єктів підприємництва можна віднести наступні: рейтингова модель оцінки фінансової безпеки, модель аналізу фінансової безпеки на основі STEP-аналізу, SWOT-аналізу, SPACE-аналізу, методи аналізу фінансової безпеки на основі методів оцінки схильності підприємства до банкрутства (п'ятифакторна модель Альтмана, модель Спінгейна, модель

Фулмера, матричний метод оцінки банкрутства підприємства за допомогою нечітких множин), економетричні методи оцінювання фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та ін. [2, с.328]

Аналіз фінансової безпеки суб'єктів підприємництва проведемо на основі економіко-математичного моделювання. Визначення часткових інтегральних показників за ефективністю окремих бізнес-процесів вибіркової сукупності підприємства дає змогу розрахувати інтегральний показник фінансової безпеки ТОВ «Атем Груп».

Інтегральний показник оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва розраховується за формулою [5, с.87]:

$$G = \sum_{i=1}^n z_{ij} d_i$$

де G - інтегральний показник оцінки фінансової безпеки; z_{ij} - часткові коефіцієнти; d_i - вага часткового показника відповідного коефіцієнта.

Знайдемо часткові інтегральні оцінки коефіцієнтів загальної ліквідності (0,15), співвідношення залучених і власних коштів (0,15), автономії (0,15), маневреності власних коштів (0,05), оборотності оборотних засобів (0,1), оборотності дебіторської (0,15) та кредиторської заборгованості (0,15), оборотності власного капіталу (0,1).

Таблиця 1

Часткові коефіцієнти фінансової безпеки 2011-2016 рр.

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,878	0,502	0,668	0,879	4,028	4,437
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	1,853	0,282	0,822	0,762	0,809	0,866
Коефіцієнт автономії	0,350	0,305	0,519	0,544	0,553	0,700
Коефіцієнт маневреності власних коштів	-1,260	-1,568	-0,493	-0,349	-0,270	-0,122
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	2,437	2,155	3,319	2,194	1,399	2,904
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,964	1,941	3,696	2,618	1,735	3,317
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,954	0,830	1,745	1,406	0,932	1,739
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,445	1,537	1,434	1,072	0,754	1,492

Джерело: розраховано на основі даних фінансової звітності ТОВ «Атем Груп» [3] та на основі [4].

Відповідно, обчислимо інтегральний показник оцінки фінансової безпеки ТОВ «Атем Груп»:

Таблиця 2

Інтегральні показники фінансової безпеки підприємства 2011-2016 рр.

Рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Значення показника	1,525	0,320	0,568	0,241	0,410	2,597

Джерело: розраховано на основі даних таблиці 1.

Прослідкувавши тенденцію часткових коефіцієнтів, за умови оптимального значення «1» інтегрального показника фінансової безпеки буде, ТОВ «Атем Груп» протягом досліджуваного періоду має високий рівень фінансової безпеки лише у 2016 році.

Виявимо функціональні зв'язки між рівнем фінансової безпеки та її показниками за допомогою кореляційного аналізу.

Рис.2. Кореляційні зв'язки між показниками та рівнем фінансової безпеки ТОВ «Атем Груп»

Джерело: побудовано засобами кореляційного аналізу

Найбільший вплив на рівень фінансової безпеки підприємства в даній системі чинить коефіцієнт загальної ліквідності. Тобто ТОВ «Атем Груп» слід звертати увагу на розробку та здійснення виважених заходів фінансової політики підприємства забезпечення свої короткострокові зобов'язань – наприклад, з постачальниками за роботи, матеріали та сировину.

Таким чином, проведена оцінка рівня фінансової безпеки дала змогу з'ясувати, що спостерігається прямий зв'язок фінансової безпеки підприємства з забезпеченістю фінансовими ресурсами (фінансовою забезпеченістю діяльності підприємства), а саме з забезпеченням: власним основним капіталом, власними оборотними коштами (власним оборотним капіталом), кредитами і позиками (під власні гарантії чи гарантії держави), інвестиціями, прямим фінансуванням з бюджету (державні і комунальні підприємства) тощо. Чим вище рівень забезпеченості комерційної діяльності фінансовими ресурсами, тим вищим є і рівень фінансової безпеки підприємства.

Отримана модель дозволить менеджменту підприємства відстежувати вплив детермінованих факторів на зміну рівня фінансової безпеки підприємства та вносити корективи в процес прийняття управлінських рішень щодо зміцнення фінансової безпеки, що є надзвичайно важливим в умовах сучасного динамічного розвитку ринку будівельної галузі.

1. *Офіційний сайт Головного управління статистики у м. Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiev.ukrstat.gov.ua/>*
2. *Штангрет А.М. Методичні аспекти управління фінансовою безпекою підприємств / А.М. Штангрет // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.2. – С. 328 – 335.*
3. *Річна фінансова звітність ТОВ «Атем Груп» за 2011-2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/db/participant/06908186>*
4. *Фінансовий стан підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fin-admin.com/faqvi.php?id=3>*
5. *Паянок Т.М. Методичні вказівки для організації самостійної роботи студентів з курсу «Економіко-математичні моделі в управління та економіці» / Т.М. Паянок. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2013. – с. 87*

ПРОБЛЕМЫ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ

©Журавлева Л.И., 2017

Российская экономика также, как и мировая экономика, столкнулась с рядом проблем, которые требуют неотложных решений и ответов на вызовы, как внешнего, так и внутреннего характера. В современной экономике существуют два сектора - реальный и виртуальный, на котором осуществляется продажа ценных бумаг, причем виртуальный крайне неустойчивый. Так, некоторые эксперты прогнозируют падение фондовых индексов в предстоящие годы на 50 % [1]. Отсюда следует вывод о необходимости регулирования финансового рынка. Регулирование финансового рынка, осуществляется по нескольким направлениям и в качестве таковых можно назвать воздействие на ставки ссудного процента и контроль над инфляцией. Денежно-кредитная политика по этим направлениям неоднозначна. Во многих развитых странах ставки ссудного процента невелики, а в некоторых странах даже имеют отрицательные значения, однако это не способствует высоким темпам экономического роста и сокращению государственного долга. Также можно отметить, что низкие ставки процента обесценивают сбережения населения и подрывают доверие населения к банковской системе. Такие же ограничения можем наблюдать и в области сдерживания инфляции. Высокий уровень инфляции не способствует росту инвестиций, низкий уровень цен ведет к сокращению ряда производств с высоким уровнем издержек.

Ряд развитых стран расширяют долю финансового сектора и сферы услуг, что является одним из основных признаков постиндустриальной экономики. Промышленный сектор, особенно оказывающий отрицательное влияние на окружающую среду, эти страны переводят в регионы с низким уровнем развития и заработной платы. В условиях нестабильной геополитической обстановки такой путь может привести к отрицательным последствиям, так как не сфера услуг и ИТ-технологий являются отраслями, обеспечивающими жизнь населения. Путь вывода промышленности и аграрного сектора в другие страны невозможен и для России, и для Украины, поэтому в качестве основной задачи на ближайшие годы можно назвать структурную перестройку экономики и создание высокотехнологичных производств.

Повышение темпов экономического роста эксперты МВФ связывают с эффективной макроэкономической политикой. Но для того, чтобы эта политика достигла поставленных целей, она должна дополняться, как уже было сказано, структурной перестройкой. В то же время, по мнению многих авторов, структурная перестройка недостаточна для достижения устойчивых темпов экономического роста, она должна сопровождаться долгосрочной промышленной политикой. Такая политика предполагает формирование национальной инновационной системы, национальное планирование, формирование крупномасштабных проектов с поддержкой государства и низкими ставками по кредитам, закупку новейшего импортного оборудования и новых технологий для модернизации производства. Национальное планирование должно носить не только стратегический, но и тактический характер, увязывать планы фирм и ведомств, регионов и муниципалитетов.

Развитие промышленного производства обеспечивает национальную безопасность страны, а развитие оборонной науки, технологий всегда выступает локомотивом научно-технического прогресса, что еще раз свидетельствует о настоятельной потребности в разработке эффективной промышленной политики. Необходимость развития промышленного сектора обусловлена и тем, что в большинстве стран наблюдается рост добавленной стоимости в индустриальном секторе и снижение добавленной стоимости в сфере услуг, что не соответствует общепринятым характеристикам постиндустриального общества [2,242].

1. Ершов М. Механизмы роста российской экономики в условиях обострения финансовых проблем в мире// Вопросы экономики. 2016. № 12. С.5-25.

2. Постиндустриализм. Опыт критического анализа [Электронный ресурс]: монография/ В.И. Якунин [и др.]. Электрон. текстовые данные. М.: Научный эксперт, 2012. 288 с. Режим доступа: <http://www.iprbookshop.ru/13272.html>. ЭБС «IPRbooks».

ПРОБЛЕМИ РОЗРАХУНКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

© Загорецька О.Я., Гришко В.А., Товкан О.Е., 2017

Джерелом коштів на оплату праці працівників підприємств, як відомо, є частина доходу та інших коштів одержаних внаслідок здійснення господарської діяльності підприємства.

В сучасних умовах нестабільності, ряд підприємств, з метою уникнення появи заборгованості по заробітній платі, встановлюють та затверджують наказом керівника, гарантовану державою мінімальну заробітну плату (тарифну ставку робітників). Звісно, в разі законодавчо обґрунтованої зміни діючих тарифів, проводиться перерахунок заробітної плати для всіх працівників підприємства.

Тому, практично, всі підприємства, які мають розроблені та затверджені колективні договори, встановлюють та затверджують органами, котрі захищають інтереси всіх працівників (профспілкові органи, або трудові колективи) наступні види оплати праці працівників:

- відповідні схеми посадових окладів керівників, спеціалістів і службовців;
- перелік доплат та надбавок до тарифних ставок і посадових окладів працівників;
- умови здійснення преміювання працівників підприємства. При цьому, на підприємстві можуть розроблятися окремі Положення про преміювання працівників підприємства;
- умови, при яких можливі виплати винагород за результатами роботи за рік та за вислугу років. У даному випадку, також, важлива наявність окремо розробленого відповідного Положення про преміювання працівників підприємства;
- надання додаткових відпусток за умови праці в залежності від результатів атестації робочих місць та часу зайнятості на роботах із шкідливими і важкими умовами праці працівникам, зайнятим на роботах, пов'язаних із негативним впливом на здоров'я шкідливих виробничих факторів, за списком виробництв, цехів, професій і посад затверджених Кабінетом Міністрів України за окремим номером;
- надання додаткових відпусток працівникам з ненормованим робочим днем;
- схеми посадових окладів молодшого обслуговуючого персоналу та інших категорій робітників;
- порядок проведення індексації індивідуальної заробітної плати працівників згідно діючого чинного законодавства;
- можливість надання працівникам, згідно їх заяв, в рахунок заробітної плати, матеріальних ресурсів та окремих послуг.

Частина доходу та інших коштів одержаних внаслідок проведення господарської діяльності підприємства та направлених на виплату заробітної плати прийнято називати фондом основної заробітної плати.(ФОЗП).

В подальшому ми будемо розглядати виробниче підприємство.

Нарахування ФОЗП (нарахування основного фонду заробітної плати) здійснюється на підставі прийнятих та затверджених підприємством, відповідно, відображених в колективній угоді тарифних ставок, відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців, а також доплат і надбавок, а саме:

- водіям за класність;
- за суміщення посад;
- за розширення зони обслуговування;
- за виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника;
- за керівництво підрозділом (бригадою);
- за роботу у важких та шкідливих умовах;
- за почесне звання;

- за наукову ступінь;
- за роботу в нічний час (крім працівників охорони);
- за ненормований робочий день;
- за фактично виконану кількість та якість роботи кожним працівником.

Розмір заробітної плати кожного працівника залежить від складності та умов виконаної роботи, професійно – ділових якостей працівника, результатів його праці, та результатів господарської діяльності підприємства і, звичайно, що є самим важливим, максимальним розміром не обмежується.

Розмір заробітної плати кожного працівника може бути нижчим за встановлений трудовим договором та мінімальний розмір заробітної плати у разі невиконання норм виробітку, норм робочого часу, норм інтенсивності праці та виробничого завдання.

Кількість та якість виконаної роботи кожним працівником (робітником) визначає його безпосередній керівник, який належним чином оформляє необхідні документи для визначення результатів роботи кожного працівника (табелі робочого часу, протоколи виконання виробничих завдань, змінні рапорти, акти виконаних робіт, звіти про результати роботи) та представляє їх на затвердження керівнику підприємства. Тільки затвержені керівником підприємства первинні документи приймаються в бухгалтерію підприємства для нарахування заробітної плати працівникам.

Фактичний обсяг коштів на фонд основної заробітної плати (ФФОЗП) визначається як різниця між сумою поступлених коштів на розрахунковий рахунок підприємства та сумою нарахованих податкових зобов'язань, і обов'язковими платежами плюс відрахування у резервний фонд. За допомогою формули це можна подати у наступному вигляді:

$$\text{ФФОЗП} = (\text{ПК} - \text{ПЗ} - \text{ОП} + \text{РФ}), \quad (1.1)$$

де ФФОЗП – фактичний обсяг коштів на фонд основної заробітної плати; ПК - сума зарахованих коштів на поточний рахунок (або в касу) підприємства; ПЗ – сума нарахованих податкових зобов'язань; ОП – сума обов'язкових платежів; РФ – сума коштів, які передбачені до перерахування у резервний фонд підприємства.

Резервний фонд - це мінімально необхідні кошти для усунення ризику банкрутства підприємства. Його розмір визначається на спільному засіданні адміністрації підприємства та органу, який представляє інтереси працівників (профспілковий комітет, або трудовий колектив), яке проводиться у разі необхідності.

Заробітна плата працівника має складатись із двох основних елементів: компенсації витрат енергоінформаційного потенціалу, який споживається безпосередньо на виготовлення продукції (виконання робіт чи надання послуг), тобто на компенсацію короткотривалого циклу праці; компенсації витрат, які виникають в процесі довготривалого циклу праці.

Амортизаційні відрахування робочої сили – це кошти довготривалого циклу праці, які витрачаються на створення умов для відтворення працездатності працівника (лікування, проживання, відпочинок тощо) і відтворення робочої сили (підготовку нового працівника, яким може бути син або дочка). Тобто основним призначенням цих коштів є те, щоб будь-який працівник міг утримувати дитину і дати їй фахову підготовку не нижче свого рівня.

Тож скільки грошей потрібно мати в гаманці, щоб умови життя нас влаштували? Мабуть стільки, щоб мати людські умови життя і праці, як у розвинених країнах Західної Європи та Америки. Згідно з проведеними соціологічними опитуваннями для гідного життя в Україні (в умовах сьогодення) необхідно заробляти не менше 20 тисяч гривень на місяць.

Зараз в Україні розрахунок заробітної плати здійснюється у відповідності до мінімального її розміру. Але цей метод, як бачимо, не є теоретично обґрунтованим. Виділення двох базових елементів заробітної плати значною мірою вирішує наступні проблеми: виникають умови теоретично обґрунтовувати заміщення живої праці уречевленої, оскільки у такому разі утворюються ідентичні групи витрат – поточні експлуатаційні витрати, прибуток і амортизаційні відрахування; моделювати відтворення робочої сили.

Також необхідне створення єдиного підходу до оподаткування різних видів капіталу – живого і уречевленого. Недоліком існуючих методів оподаткування заробітної плати є те, що податок нараховується на всю її величину. В той же час уречевлена праця оподатковується тільки на величину утвореного прибутку. Ми стверджуємо, що жива праця має оподатковуватись тільки на величину доданої вартості, а поточні витрати працівника і амортизаційні кошти не мають становити базу оподаткування. Працівник має отримувати теоретично обґрунтовану заробітну плату, яка повинна відповідати його “людському капіталу” (фаховій підготовці і вмінням) не залежно від форми власності підприємства де він працюватиме.

1. *Н.С. Шалімова, Теоретичні засади формування вартості послуг робочої сили та її вплив на визначення природи зар.плати / . Економічні науки, 2013, вип. 24.,*

2. *Walras L. Elements of Pure Economics: or the Theory of Social Wealth / Leon Walras. – Routledge, 2003. – 620 p.*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

©Загородня Ю.В., Косяк А.В., Косаренко В.В., 2017

Морський транспорт є складовою частиною транспортної системи, основною сферою транспортних послуг в світовому господарстві. Актуальність вивчення специфіки морського транспорту пояснюється його глобальністю, розвитком і зміцненням економічних зв'язків із зарубіжними країнами. На його частку припадає понад 70% всіх вантажоперевезень світового господарства, загальним обсягом вантажів - близько 3,6 млрд. тонн на рік, він обслуговує близько 4/5 всієї міжнародної торгівлі [1]. В результаті розвитку морського транспорту сформувався ряд спеціалізованих напрямків в суднобудуванні: танкери, балкери, рефрижератори, контейнеровози тощо. Особливе значення в розвитку морської інфраструктури має «контейнерна революція», яка привела до прискорення і здешевлення транспортування товарів, дала можливість переходу на змішані перевезення вантажів, використовуючи в одному транспортному процесі різні види транспорту. Сьогодні в світі існує 7100 контейнеровозів різної місткості.

На даний момент морський транспорт України через кризову ситуацію не має можливості розвитку в повному обсязі. Характерними рисами сьогодняшнього стану розвитку транспортної інфраструктури України є критичний рівень фінансового стану і практично зношений рухомий склад та матеріально-технічна база. Суден під прапором України практично не залишилося. У період з 1993 р по 2016 р сукупний дедвейт українського торговельного флоту зменшився в 13 разів і на сьогодні становить приблизно 477 тис. Т (0,027% загального дедвейту світового флоту) [1].

Необхідність розвитку морського транспорту як інноваційної інфраструктури обумовлена наступними факторами:

- можливість забезпечення масових міжконтинентальних перевезень при низькій собівартості за рахунок незначні витрати палива;
- невеликі капітальні початкові вкладення в транспортні шляхи;
- висока продуктивність;
- практично необмежена пропускна здатність;
- високий рівень механізації перевантажувальних робіт.

На сьогодняшній день основними проблемами розвитку морського транспорту як інноваційної інфраструктури є такі як [2]:

- створення нових і модернізація старих типів рухомого складу з підвищення швидкостей;
- впровадження нових силових установок;
- вдосконалення навігаційних систем управління;
- будівництво плав причалів, глибоководних портів для безпечної приймання та обробки великотоннажних суден;
- розширення криголамного парку;
- будівництво кранів зі збільшеною вантажопідйомністю;
- розвиток спеціалізованих судів (контейнерні судна, судна типу Ro-Ro тощо).

Таким чином, при наявності розгалуженої транспортної інфраструктури і перебуваючи на перехресті найважливіших напрямків світової торгівлі між Європою, Азією та іншими континентами, Україна має всі передумови для сталого розвитку морської транспортної галузі, на стан якої впливає безліч сучасних процесів і тенденцій, що відбуваються не тільки в економічній, а й інших сферах світового господарства.

1. *Стратегическое развитие транспорта Украины [Електронний ресурс]. - // Logistics Management magazine. – Режим доступу: <http://transport-journal.com/news/straticheskoye-napravleniye-razvitiya-transporta-v-ukrayne/>.*

2. *Морское чтиво [Електронний ресурс]. - // Deckofficer. – Режим доступу: <http://deckofficer.ru/news/item/samyj-bolshoj-kontejnerovoz-v-mire>*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК МЕХАНІЗМ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАНЬ

© Загурський О. М., 2017

За останні десятиріччя широкого поширення в західній та вітчизняній науковій літературі отримав новий тип економіки «knowledge-based economy» (у перекладі з англійської «економіка, заснована на знаннях» або «економіка знань»). Цей новий тип економіки відрізняється від попередніх тим, що, незважаючи на важливу роль природно-матеріальних ресурсів у створенні економічних благ, зростання і розвиток всієї господарської системи забезпечуються відтепер вже не стільки зовнішніми, скільки внутрішніми, нематеріальними факторами, найважливішими з яких виступають знання. На відміну від теорії постіндустріального суспільства, яка досліджує проблеми формування базису системи «нової економіки», теорія економіки знань концентрує увагу на соціальних та інституціональних аспектах її формування. Це обумовлюється, в першу чергу, тим фактом, що знання, на відміну від даних та інформації, надають більш глибокі й істотні відомості щодо структур і процесів в економіці. Як зазначають І. Нонака і Х. Такеучи, «інформація – це потік повідомлень, і хоча знання створюється з цього потоку, воно знаходиться в залежності від думок і переконань його власника. Розуміння цього положення призведе до розуміння того, що знання найвищою мірою пов'язані з людською діяльністю» [1, с.83].

Однак, слід розуміти, що сьогоденна здатність індивіда до навчання залежить від того, чому він навчився вчора. Отже індивід який отримує інформацію вже володіє певним запасом знань, які саме і дозволяють йому перетворювати зовнішні данні в певну статусну функцію, що має сенс і значимість не тільки для нього самого, а й для оточуючих його індивідів. Знання забезпечують не тільки трансформацію інформації, а розміщуючись на більш високому рівні узагальнення, беруть участь у формуванні суспільства, задають нові види відносин влади і впливу. В процесі діяльності вони узагальнюються, взаємно узгоджуються та упорядковуються в системному порядку, адже на відміну від даних знання представляють собою органічне утворення, що має потенціал внутрішньої організації і адаптації до появи нових сигналів, які були невідомі в період коли формувалися початкові знання. Крім того важливішою умовою становлення знань є факт отримання ними статусу (признання суспільством) і подальше застосування в економічній системі, швидкість якого суттєво залежить від ступеню розвитку інституціонального устрою.

Характерними рисами економіки знань є те, що створена в ній структура по-перше спонукає цікавість індивіда до знань, а по-друге забезпечує більш гнучку адаптацію до змін, які в значній мірі породжуються внутрішніми діючими силами самої економіки знань. Прирошення знань та їх трансформація відбувається у вигляді укладання інституціональних угод які створюються в рамках інституціонального середовища та формують інституціональну інфраструктуру.

Світовий досвід свідчить, що нагромадження нових знань малоефективне, якщо вони не перетворюються на нові технологічні засоби, нові прогресивні ресурсозаощадливі технології, які знаходять широке практичне застосування. Так, за висловом академіка А.А. Чухна, «економічна наука підтвердила, що технологія як найбільш сталий елемент науково-технічного прогресу характеризує ступені у розвитку НТП» [2, с. 4].

Тому одним з основних завдань інституціональної інфраструктури є якраз і є забезпечення передачі знань в економіку. Для реалізації цього завдання необхідно:

- існування таких організацій та інститутів, які забезпечують встановлення найбільш ефективних контактів між потенціальними партнерами і спрямовані на інноваційний розвиток як окремого суб'єкта господарювання так і системи в цілому;

- наявність загальних правил, законів, нормативних актів, що регулюють взаємовідносини суб'єктів господарювання;
- посилення ролі інститутів громадянського суспільства як третьої сили на додачу до механізмів ринкового і державно регулювання.

Рис 1. Складові інституціональної інфраструктури

Функції інституційної інфраструктури полягають у виробленні внутрішнього правопорядку, який повинен забезпечувати господарюючим суб'єктам рівні та найкращі можливості для розвитку в умовних рамках господарського організму. Інституціональну інфраструктуру можна визначити механізмом спрямованим на ефективне використання інституціонального капіталу та інноваційний розвиток всієї економічної системи. Відомий британський економіст Пол Хеа розглядаючи універсальні принципи створення інституціональної інфраструктури пов'язує її характеристики з темпами економічного зростання країн. На його думку, для досягнення ефективного та довготривалого економічного зростання необхідні: адекватне політичне регулювання; реальна макроекономічна стабільність; заощадження та інвестиції достатні для довготривалого економічного зростання; відкритість економіки; дотримання дисципліни зовнішніх домовленостей [3, с. 33]. Причому на практичному рівні ефективно управління економічним зростанням країн він розглядає як суміш з двох основних елементів, захист прав власності та підзвітність уряду. Автор стверджує, що якщо країна реалізує ці теоретичні принципи, то практично завжди досягаються високі темпи економічного зростання і підвищується його якість.

Проте на нашу думку крім зазначеного для країн з транзитивною економікою необхідним також є комплекс заходів спрямованих на підвищення інвестиційного клімату в країні, залучення в економіку суб'єктів господарювання з широкими інвестиційними та інноваційними можливостями, обмеження ренти керуючої еліти і найважливіше: інституціональна реформа спрямована на проектування «правильних» економічних інститутів націлених на сталий економічний розвиток, а не на проїдання бюджетних ресурсів. Такий підхід передбачає випереджувальний розвиток інтелектуально-інноваційного капіталу та пріоритет інформації і знань, що є запорукою створення моделі формування інноваційно-випереджувального, а не сировинного розвитку економіки країни.

1. Нонака, И. Компания-создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах : пер. с англ. / И. Нонака, Х. Такеути; пер. А. Трактинский. – М. : ЗАО "Олимп-Бизнес", 2011. – 384 с.
2. Чухно, А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання / А. Чухно // Економіка України. – 2010. – № 1(578). – С. 4–18.
3. Hare, P. The Political Economy of Growth and Governance. Center for Social and Economic Research Studies & Analyses CASE.2007. – No. 337–38 p.

ПРО ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

©Задорожна А.В., 2017

Суспільство в своєму розвитку пройшло не один етап суспільного укладу, кожен з яких впливав на економічний стан країни. Заміна старого укладу новим відбувається зі збереженням «надбань» попереднього укладу в національному багатстві країни. Минуле століття позначилося як століття технологічного (або ще так званого «індустріального») укладу, якому була властива поява та розвиток автомобіле- та машинобудування, літакобудування, масового виробництва. На зміну індустріальному напрямку розвитку економіки приходить інноваційний напрям розвитку. ХХІ століття стає століттям інформаційних технологій, систем віртуальної реальності, нових досягнень в медицині та техніці. Воно стає століттям широкого поширення комп'ютерних мереж та телекомунікацій. Поступово відбувається формування постіндустріального укладу, суть якого – створення умов для високого рівня життя, впровадження інновацій в економіку та за рахунок цього підвищення продуктивності праці, розвиток індустрії знань, зростання частки послуг у ВВП країни.

Для України можна констатувати, що насичення українського ринку відбувається не так завдяки підвищенню продуктивності праці, як за рахунок перевищення експорту товарів та послуг над імпортом (табл. 1), хоча в 2014-2015 рр. спостерігається тенденція до зменшення такого співвідношення.

Таблиця 1

Експорт та імпорт товарів та послуг, млн. грн

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Експорт товарів і послуг	520585	666577	691361	653180	771129	1044541
Імпорт товарів і послуг	-552148	-747430	-806004	-778143	-826764	-1084016
Перевищення імпорту над експортом, %	6,1	12,1	16,6	19,1	7,2	3,8

Джерело: [1]

На даний час Україна виступає одним із експортерів у галузі ІТ-технологій, темпи приросту якої становлять 30-40% у рік [2]. Так, у 2015 рік експорт комп'ютерних послуг приніс більше 1,5 мільярда доларів та склав 17% від всього експорту. Основна частка експорту у цій галузі припадає на розробку програмного забезпечення для іноземних замовників [3]. Збільшенню експорту ІТ-послуг також сприяє прийнятий Верховною Радою закон про спрощення експорту ІТ-послуг, що робить сферу ІТ-послуг ще більш привабливою. Слід зауважити, що досягнення успіхів у бізнесі, розвиток промислових підприємств, надання послуг у сьогоденні неможливе без широкого використання інформаційних технологій та систем. Отож, одним із перспективних напрямків розвитку України як постіндустріальної країни повинен стати подальший розвиток інформаційних технологій, їх більш широке впровадження на підприємствах та збільшення експорту телекомунікаційних та комп'ютерних послуг.

1. Статистичний щорічник України за 2015 рік / за ред. І. М. Жук. – К., 2016. – 575 с.

2. Україна у цифрах 2014. Статистичний збірник / За ред. І. М. Жук. – К., 2015, 238 с.

3. Чи можуть ІТ-послуги стати основою українського експорту / Режим доступу:

<https://softserve.ua/ua/press-center/news/it-ukraine-export/>

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ

©Захарченко В.І., 2017

В даний час економічна значимість малих і середніх суб'єктів господарювання розглянута досить повно. Їх наявність для розвинених країн є обов'язковою по ряду виконуваних ними функціями. Адже наскільки сильно розвинена економіка країни, можна судити з розвитку малого та середнього бізнесу [1, с. 52]. Опишемо функції, що характеризують необхідність наявності і розвитку таких форм господарювання для держави:

1. Зайнятості. Малі підприємства створюють до 80% робочих місць, тим самим стабілізують соціальні проблеми і дають дохід працездатному населенню.

2. Соціальної зайнятості. Малий бізнес може залучати до трудового процесу тих, чий трудові можливості будь-яким чином обмежені, але знання або досвід так необхідні. Має місце індивідуальний підхід до працівника і його можливостям.

3. Створення виробництва на основі вторинної сировини або побічної продукції. На великих підприємствах існує досить велика кількість відходів і побічної продукції виробництва, яка утилізується без урахування їх якісних характеристик. Даний вид бізнесу особливо розвивався в Україні в 1990-х рр. Після зміни державного типу управління на приватний директор і власники мало дбали про ефективність технології роботи організації. Основне хвилююче їх питання – це прибуток і дивіденди. У той же самий час, на виробництві накопичувалося достатня кількість промислових відходів і побічної продукції, яка не мала ринків збуту. Тому шлях її був тільки один – утилізація. Завзяті люди, проаналізувавши склад цих відходів, створювали виробництво, яке переробляло і створювало новий продукт для споживача.

4. Ефективне управління власністю. При плановій економіці все майно вважалось державним, визначеного зацікавленого власника у вигляді фізичної особи не було. На балансі кожного підприємства було майно, яке дуже часто використовувалося неефективно. В даний час кожен об'єкт власності, придбаний невеликими підприємствами, обходиться дорогою ціною. Його обслуговування займає не останню статтю в бюджеті організації.

5. Делегування частини державних обов'язків з метою збільшення ефективності використання державних коштів. Якщо людина розпоряджається не своїми засобами, то чи може він закупити найкраще, дешеве і таке необхідне для роботи організації? Скільки б ми не намагалися відповісти на це питання, схилитися будемо до відповіді «ні», адже людина, яка не має особистої зацікавленості в роботі своєї організації і витрачає не свої кошти, не може бути відмінним менеджером. Проблема початку XXI ст. полягає в тому що, маючи чималі кошти для забезпечення муніципальних організацій, об'єктів охорони здоров'я і навчальних установ, ці кошти витрачаються вкрай неефективно або переводяться в тінь. Тільки малі організації та приватні підприємці мають можливості швидкого маневрування на цьому ринку послуг в зв'язку з наявністю необхідної інформації, можуть максимально і в стислі терміни виконати замовлення за вигідною ціною обом сторонам і відповідати умовам.

6. Ланцюг передачі товарів та послуг до споживача. Великі підприємства не орієнтовані на роздріб, так як це відволікає їх час і ресурси від виконання більш важливих і прибуткових справ. Найбільш прогресивні підприємства поміняли свою тактику і розділили повноваження роздрібною реалізації продукту і його маркетингу, сконцентрувавши свою увагу на виробництві.

7. Переорієнтація виробництва при зміні потреб ринку. Яскравим прикладом може служити тандем малого, середнього бізнесу та великих науково-виробничих підприємств. Проблема останніх полягає в тому, що вони не можуть швидко переорієнтуватися на виробництво товарів і

послуг, так необхідних населенню. Їх завдання – відслідковувати і налагоджувати власне виробництво. Вони не можуть змінювати профіль своєї продукції і доводити його до логічного кінця так як в нього вкладено чимало коштів і необхідна перш за все окупність витрат і розвиток виробництва нових товарів або поліпшення вироблених. Малі та середні підприємства мають набагато більше можливостей в орієнтації на споживача на відміну від великих організацій. Вони можуть налагоджувати будь-яке виробництво, продаж або послуги, виходячи з якості придбаної продукції для потреб споживача, і в разі зміни попиту можуть перенаправити виробництво в потрібне русло. Наприклад, існує наукомісткий продукт, який може бути використаний в основі будь якої продукції. Малі підприємства закупають і використовують його для виробництва нових продуктів з подальшою самостійною реалізацією отриманого продукту. У разі зміни попиту вони самостійно визначають напрями використання продукту і його впровадження.

8. Ефективне управління споживаними ресурсами [4, с.157].

Кожне мале і середнє підприємство при наданні послуг та виробництво продукції намагається зробити це з мінімальними витратами, відповідно воно намагається зекономити на дорогих ресурсах та по максимуму скористатися дешевими. Малі організації зацікавлені у використанні нововведень та нових промислових примірників, дозволяючих заощаджувати ресурси. Данна економія в рамках однієї організації може бути невеликою, але сумарно в розмірах всієї країни вона велика.

9. Надання якісних послуг чи підвищення якості як функції залучення [2].

10. Поява нових великих і сильних підприємств. Згідно з ученням Н. Д. Кондратьєва про циклічність і закон виживання найсильнішого, серед малих підприємств виділяються успішні, які розвиваються швидше інших в своїй галузі [3]. Поступово вони нарощують свої виробничі потужності і переходять в розряд середніх. На цьому рівні організація спочатку закріплює всі свої досягнення і якщо конкурентоспроможність і тактика його правильна, то воно може перейти в розряд великих, і тим самим поставить напрямком тенденції розвитку всієї галузі в цілому.

11. Значна частка виробленого ВВП. Частка великих організацій у виробництві ВВП в економічно розвинених країнах досягає 70%, а інша частина належить малим і середнім підприємствам. З першого погляду ця цифра здається зовсім малою, але враховуючи, що 25% світового ВВП створюють США, а частка малих підприємств у цій країні дорівнює 30%, то достатньо зрозуміти, який внесок в світову економіку зроблений, адже їхній внесок у ВВП оцінюється близько половини.

Таким чином, всі причини вказують на те, що існування та наявність малих організацій для розвитку суспільства необхідне. В країнах з розвинутою ринковою економікою завжди на першому місці опиняється приватний бізнес, для захисту його інтересів створено багато законів. Адже найголовніше, щоб організації працювали та розвивалися, від цього виграє не тільки малий господарчий суб'єкт, але і все суспільство в цілому, так як їхній вплив суттєвий та стосується кожного.

1. Бурькин Ю.М. *Экономическая и социальная роль малых предприятий* / Ю. М. Бурькин // *Современные системы экономики*. – 2009. – №2 (139) – С. 52–57.

2. Захарченко В.И. *Малый бизнес в экономическом развитии бывших социалистических стран* / В.И. Захарченко, И.В. Запоточный // *Фондовый рынок*. – 2000. – №27 – С.28-32., №28. – С.4-9., №29 – С.28-32.

3. Кондратьев Н.Д. *Основные проблемы экономической статистики и динамики: предвальный анализ* / Н. Д. Кондратьев – М.: Наука, 1991. – 567 с.

4. Кузьмін О.Є. *теоретичні та прикладні заходи менеджменту* : Навч. посібник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник – Львів:НУ “Львівська політехніка”, 2002. – 228 с.

5. Срагович В.Г. *Адаптивное управление* : Уч. пособие / В.Г Срагович. – М.: Наука 2004. – 270 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОПАРКІВ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

©Захарченко Н.В., 2017

Технопарки на сьогодні є найбільш потужний організаційний інструмент розвитку прикладних досліджень і розробок і, що особливо важливо, виключно сильний засіб для комерціалізації результатів науково-технологічного пошуку. Як основний елемент інноваційної інфраструктури, технопарки є центрами прискорення інноваційних процесів. Одночасно з цим слід визнати, що саме розвиток технопарків стало тією, безумовно, цікавою, але і в значній мірі проблемною зоною, яка являє собою найбільш яскравий зразок випереджаючого розвитку практики в порівнянні з теорією. Розвиток технопарків в Україні має особливе значення. Прискорення виходу з кризового стану, підвищення рівня економічного зростання та досягнення високого рівня добробуту громадян неможливі без інновацій. Ця істина усвідомлюється на всіх рівнях державного управління, бізнесменами та науковцями. Серед науковців, що розглядали питання особливостей функціонування технопарків в Україні, можна виділити В.І. Захарченко, О.О. Дорошко, В.М. Дубницького, В.Н. Осипова, Л.І. Федулову, та інших. Не зважаючи на наявні публікації необхідним є постійні дослідження особливостей технопарків як економічної категорії.

Тому метою дослідження є дослідження особливостей функціонування технопарків як економічної категорії.

Кожного разу, коли мова йде про організаційні форми, так чи інакше які сприяють процесам інноватики, ми маємо справу з відносно локальними побудовами і структурами. Локальними в тому відношенні, що, по суті, вони охоплюють лише обмежене коло, організаційних рішень. Коли ж мова йде про технопарки, то перш за все, констатуємо, що саме тут має місце такий складний комплекс рішень, які виливаються в адекватні системи, структури, взаємозв'язки і т.д., що робить завдання теоретичного дослідження особливо складним і багатоплановим. Спроба звести це завдання до якогось аналізу просто конгломерату тих чи інших організаційних одиниць, фізично присутніх в технопарку, спочатку була б негативною і не давала б відповідного результату, оскільки така постановка, безумовно, позбавила би теоретичний аналіз необхідної глибини. Саме тому, в тій досить масштабній літературі, яка сьогодні присвячена теоретико-методологічним аспектам функціонування та розвитку технопарків, можна виділити дві своєрідні складові: з одного боку – це певні спроби осмислити явище в цілому і на сьогодні їм явно не вистачає глибини і перспективності бачення, а з іншого, це – теоретичне осмислення локальних проблем розвитку технопарків (менеджмент, просторові рішення, взаємозв'язки партнерів, фінансовий інструментарій, і т.д.), який дає більш продуктивні, але в цілому, безумовно, дискретні результати.

Сьогодні і в найближчій перспективі будуть мати місце обидва підходи такого роду, і увесь той конструктивний матеріал пошуку, який буде народжуватися в результаті дослідження кожного з підходів, і стане фундаментом і основою майбутніх масштабних комплексних досліджень. У цьому сенсі проведене дослідження як раз і можна було б віднести до спроби проаналізувати два локальних, але досить важливих аспекти функціонування і розвитку технопарків: перш за все, це спроба проаналізувати загальні теоретичні аспекти питання і дати наше уявлення про можливу класифікацію всередині категорії: далі це – спроба осмислення того простору базисних змінних, які опосередковують ефективне функціонування технопарків [1, с.57]. Увесь цей аналіз теоретичних аспектів проводився з урахуванням певної специфіки, яка, безумовно, характерна для розвитку технопарків в контексті пореформеної української економіки. І тут зробимо два важливих зауваження методологічного характеру.

Безумовно, розгляд технопарку як потужного інструменту розвитку науково-технологічного потенціалу української економіки ніяк не може йти у відриві від загальносвітових тенденцій розвитку в цій області, і в цьому відношенні базою розгляду, звичайно, має стати світовий досвід, який охоплює як розвиток ринкової економіки, так і вельми цікаві процеси, що протікають в країнах, що розвиваються

[2, с.74-78]. Спільний розгляд цих тенденцій і конструктивний підхід в частині застосування їх в аналізі реалій науково-технологічної діяльності в Україні і є важливим елементом майбутньої методології.

Оскільки вище, по суті, вже визначена логіка теоретичного дослідження, перейдемо безпосередньо до викладу його основних результатів і висновків.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі основні положення, висновки і рекомендації.

1. Технопарки як такі є на сьогодні найбільш потужний організаційний інструмент розвитку прикладних досліджень і розробок і, що особливо важливо, виключно сильний засіб для комерціалізації результатів науково-технологічного пошуку.

2. Розвиток сучасних технопарків є виключно складне явище і типовий приклад випередження практикою теорії, що змушує з особливою увагою ставитися до використання двох інших підходів в дослідженні даної категорії: загального, в межах, якого категорія розглядається в цілому, і локального, де окремі елементи категорії розглядаються дискретно і в межах загальної концепції.

3. Слід, безумовно, розглядати технопарки як єдину економічну категорію, у межах якої можуть мати місце різні види можливості, але з точки зору цільових детермінант і основного інструментарію реалізації цілей, це – єдина категорія. Таким чином, дефініція не дає будь-яких серйозних підстав для виділення принципово різних категорійних сутностей і в цьому відношенні не дає рівним же чином підстав для традиційної одновимірної класифікації. Простір змінних, у рамках яких формується, функціонує і розвивається категорія, утворює, у свою чергу, свого роду відкриту систему, яка дозволяє при відповідному спрощенні та систематизації вийти на багатовимірну класифікацію категорії "технопарк".

4. Простір формування, функціонування та розвитку технопарків саме по собі вже синтезувало і певною мірою перетворило в систему ті основні характеристики, які в цілому і визначають найважливіші змінні даної категорії. Вона охоплює приблизно півтора десятка змінних, які визначають ефективність, можливості і обмеження технопарку як інструменту науково-технологічного розвитку, і які не можуть бути однозначно зведені до якогось єдиного визначення типу: інструмент, метод і т.д. У одному випадку це будуть характеристики, пов'язані з просторовими рішеннями, в іншому – особливі параметри, що визначають різні функції державного та громадського впливу на розвиток цієї структури, в ряді випадків це швидше – певний комплекс змінних, що характеризують взаємодію суб'єктів технопарку між собою і т.д.

5. У межах кожної з цих змінних, по суті, сформувалися досить стійкі тенденції, які вже сьогодні можна охарактеризувати як безумовно притаманні значній кількості технопарків, а отже іманентно властиві цій категорії як такої.

6. Розвиток технопарків показує достатню різноманітність явищ і процесів, які умовно можна було б назвати "тенденціями іншого – третього порядків"; вони повинні розглядатися не як тенденції, але саме як свого роду реакція складної і адаптабельної технопаркової діяльності та розвитку на специфіку умов і обмежень, властивих окремим країнам і регіонам у розвитку технопарків.

7. Хоча спостерігаються певні регіональні особливості у формуванні та розвитку технопарків, які відносяться перш за все до державної підтримки, характеру взаємозв'язків з університетами, переважанням тих чи інших форм власності та ряду інших, тим не менше слід визнати, що в цілому єдині загальносвітові закономірності в створенні, функціонуванні та розвитку технопарків досить очевидні.

8. Технопарком слід вважати територіально певний комплекс взаємопов'язаних структурних одиниць, що включають в собі дослідні, конструкторські, технологічні та виробничі підприємства і обслуговуючу їх систему сервісних фірм, яка орієнтована на максимальне використання інтелектуального, технічного, виробничого, інвестиційного венчурного потенціалу резидентів і зацікавлених суб'єктів поза технопарку і має на меті ефективну інкубацію і найбільш інтенсивний в часі та широкий за масштабами розвиток малого інноваційного бізнесу в певних промислових сферах (галузях, підгалузях, кластерах).

1. Захарченко В.І. Кластерная форма территориально-производственной организации : монография; Ч.2 /В.И. Захарченко, В.Н. Осипов. – Одесса: Фаворит, 2010. – 236 с.

2. Федулова Л.І. Технологічна політика: глобальний контекст та українська практика : монографія /Л.І. Федулова. – К.: КНЕУ, 2015. – 844 с.

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

©Захарчин Г.М.,2017-

На інноваційну активність вітчизняних підприємств впливає не тільки його інноваційний потенціал, але й інноваційне середовище, в якому домінуючу роль відіграє інноваційна культура, адже зростання складності технологій, динаміка технічного процесу вимагають створення інноваційної культури підприємства, в якій готовність до змін та прагнення до орієнтованої на споживача інноваційної продукції має велике значення. Така культура характеризується чіткими цілями, інноваційною енергією та готовністю до ризику, сміливістю технічних рішень. Визначення інноваційної культури як складової інноваційного потенціалу «що характеризує рівень освітньої загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах дається в Законі України» Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»[1]. Вважаємо, що інноваційна культура є функціональною підсистемою в інноваційній системі підприємства, яка має свій власний потенціал і здатна стимулювати використання інноваційного потенціалу як підприємства, так і окремого працівника підприємства. Взагалі, головною ознакою реалізації принципів інноваційної культури на підприємстві є формування ефективної системи стимулювання, наявність прозорих та доступних інформаційно-комунікаційних потоків, розвиток сучасних організаційних структур управління компетенцією та знаннями. Інноваційна культура здатна направляти розвиток інноваційного потенціалу на соціальні цілі і в цьому проявляється її гуманний характер, який відповідає світовим тенденціям соціалізації праці.

Інноваційна культура також гармонізує інтереси всіх учасників інноваційного процесу на всьому інноваційному ланцюгу, оскільки не завжди технічні можливості співпадають із соціальними намірами підприємства, а економічна ефективність від нововведення не завжди доповнюється соціальною. Роль культури полягає в тому, щоб збалансувати інтереси, цілі й ефекти. Інноваційна культура виступає регулятором та неформальним контролером реалізації інноваційного потенціалу завдяки своїй системі цінностей, неформальних приписів, правил поведінки, якими повинні керуватися учасники інноваційного процесу, та своїй економічній природі, що відображає систему відносин між цими учасниками. Інноваційна культура є результатом соціально-економічної взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності, вона охоплює відносини, які складаються на всьому ланцюжку життєвого циклу зародження, формування і комерціалізації інновацій. Ці відносини опосередковуються відповідною системою цінностей, етичними орієнтаціями і системою відповідальності, тому інноваційній культурі властива якісна визначеність, як особлива ознака системи. Специфіка інноваційної культури проявляється через її двоїстість, оскільки вона є одночасно особливим видом культури і, заодно, елементом, який притаманний кожному виду культури.

Інноваційна культура об'єднує інтелектуальний потенціал і креативний менеджмент. З позиції інноватики, інноваційну культуру можна трактувати як взаємопов'язану сукупність аспектів: “процесного” як способу функціонування життєдіяльності її функціональних ланок; “предметного” - як результат діяльності; «генетичного»- як постійне джерело організаційних змін. З огляду на це, реальність використання інноваційної культури як внутрішнього джерела інноваційного розвитку є максимальною при будь-якому ризику, а відтак, її потенційна цінність дуже значна. Інноваційна культура є основою розвитку творчого стилю мислення і підходу до вирішення управлінських проблем і сама підвладна трансформації завдяки цьому ж креативному імпульсу.

Інноваційну культуру можна віднести до однієї із функціональних підсистем, яка характеризується своїм життєвим циклом, має свій темп і ритм протікання, який не завжди співзвучний життєвому циклу інноваційної системи підприємства загалом. Розвиток інноваційної культури здійснюється або на основі каскадної моделі життєвого циклу, або спіральної. Каскадна модель життєвого циклу інноваційної культури ґрунтується на поетапності робіт із формування елементів інноваційної культури та їх оформлення в єдину систему. Ця модель добре узгоджується із командною системою менеджменту, але строге регламентування процесів обмежує свободу дій та розвиток творчості. В умовах мінливого середовища і значної невизначеності впливу факторів зовнішнього середовища природнішою є спіральна модель життєвого циклу, яка органічно інтегрує інноваційну культуру в інноваційну систему підприємства і стимулює їх еволюційний розвиток.

Як зауважують науковці, «множинність і різноспрямованість зв'язків інноваційної культури підприємства з іншими інструментами і методами управління його інноваційною діяльністю потребують чіткого визначення її ролі і місця у процесі формування інноваційно сприятливого середовища» [3, с.132]. У цьому контексті виділимо головні завдання, які ще раз підтверджують важливу роль інноваційної культури в інноваційній системі підприємства. До таких завдань відносимо: сприяння в розвитку інноваційних ідей; стимулювання соціоекономічних процесів на підприємстві; оптимізування всіх складових інноваційного потенціалу підприємства; активізація талантів, генерування ідей та їх комерціалізація; гармонізація відносин між усіма учасниками інноваційного процесу та його інфраструктури; підвищення відповідальності учасників інноваційного процесу, якості та результативності інноваційного процесу.

Роль інноваційної культури в системі інноваційної діяльності проявляється у тому, що вона, по-перше, виконує функцію стимулювання творчої думки, про що вже зазначалося раніше; по-друге, оптимізує всі складові інноваційного потенціалу підприємства; по-третє, відображає відносини, які складаються на всьому інноваційному циклі із висвітленням слабкої ланки; по-четверте, надає всьому інноваційному процесові певної організованості, регламентуючи відповідні процедури; по-п'яте, істотно зменшує опір до нововведень завдяки культурі змін та перехідних процесів; по-шосте, впорядковує процес інновацій завдяки своєму інституціональному характеру; по-сьоме, оптимізує весь інноваційний шлях підприємства на основі прийнятих цінностей та бажання працювати на випередження.

Практично реалізувати принципи інноваційної культури організації допомагають кодекси корпоративної поведінки, які підприємства повинні розробляти і узгоджувати із своїми партнерами. Так із плану рекомендацій та побажань правила поведінки суб'єктів ринку та учасників інноваційного процесу перейдуть в площину задукоментованих норм, невиконання яких повинно передбачати відповідальність. Наявність такого Кодексу відповідає цивілізованій практиці ділового світу і сприятиме покращенню інвестиційної привабливості наших підприємств та надасть привабливості інноваційному середовищу вітчизняних підприємств.

1.ЗУ «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні».-від 08.09.2011 №3715-VI

2. Захарчин Г.М.Теорія та методологія формування і розвитку організаційної культури машинобудівного підприємства: монографія/Г.М.Захарчин.-Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011.-348с.

3.Інновації у маркетингу і менеджменті:монографія/ за заг. ред. д.е.н.,професора С.М.Ілляшенка.-Суми:ТОВ «Друкарський дім» Папірус»,2013.-616с.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: ВИМОГА СУЧАСНОСТІ ДЛЯ УСПІШНОГО БІЗНЕСУ

©Зозуляк М.М., 2017

В сучасному економічному просторі запорукою успішного бізнесу є використання передових технологій не лише виробництва, але й обліку та звітності. Враховуючи темпи розвитку науково – технічного прогресу, відображення взаємовідносин підприємства з контрагентами повинно відбуватися оперативно, точно та без зайвої паперової рутини. Саме тому дедалі більшого розвитку набуває електронна документація. В результаті автоматизації документообігу, тобто налагодження процесу електронного обміну документами, підвищується оперативність приймання та відпуску товарів, обслуговування клієнтів, здійснення платежів, передачі фінансової та податкової звітності тощо. Тому в недалекому майбутньому система електронного документообігу повинна стати для підприємства так само звична, як і сама автоматизація бухгалтерського обліку, що й зумовлює актуальність дослідження даного питання.

Проблематику впровадження та використання електронної документації для здійснення підприємницької діяльності та ведення обліку досліджувало чимало вітчизняних та зарубіжних науковців і фахівців – практиків: А.В. Гречко, В.В. Домарев, В.М. Дрешпак, С.В. Зибін, І.В. Клименко, М.Ю. Круковський, Б.В. Кузьменко, О.В. Марчук, О.В. Матвієнко, А.А. Раздорожний, В.С. Соколов, В.І. Ярочкін та інші.

На законодавчому рівні електронний документообіг трактується як сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, що виконуються із застосуванням перевірки цілісності та з підтвердженням факту одержання таких документів [1]. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і переведений електронними засобами у візуальну форму. Тоді, як паперові документи фізично переміщуються співробітниками за визначеними напрямками, система електронного документообігу виступає сучасним програмним продуктом для автоматизації всього життєвого циклу документа – від його створення чи одержання до виконання, відправлення в архів або знищення.

Головна мета впровадження електронної документації – це оптимізація бізнес – процесів і систематизація руху документів, що, в свою чергу, значно полегшить роботу обліковців на підприємстві. Незважаючи на те, що первинні витрати на впровадження таких новацій будуть доволі високими, вигоди для бізнесу від них, на думку науковців, фахівців облікової сфери та законодавців, очевидні. Зазначимо найголовніші з них, а саме: оптимізація витрат, підвищення ефективності управління підприємством, покращення дисципліни виконавців, забезпечення ефективного захисту інформації тощо [2, 99]. Запровадження електронного документообігу на підприємстві призведе до скорочення операційних витрат (на матеріали, друк, пересилку, зберігання і транспортування документів), а також витрат робочого часу співробітників. Також система електронного документообігу істотно впливає на підвищення керованості підприємства, яке має у своїй структурі віддалені офіси, філії, представництва. Завдяки цій системі прискорюються інформаційні потоки, зменшується число помилок при прийнятті управлінських рішень, а координація та узгодженість дій структурних підрозділів підприємства та взаємовідносин із зовнішніми контрагентами покращується. Не менш важливим є той факт, що вся необхідна інформація про підприємство зберігається в єдиній базі даних (системі управління документами) незалежно від прийнятих або звільнених працівників, що дозволяє контролювати якість реалізації завдань чи виявляти причини їх невиконання. Усі документи, створені в електронному вигляді, зберігаються в єдиному електронному архіві. Це робить пошук документа швидким, забезпечує

збереження всіх необхідних даних. Крім цього, підприємство самостійно визначає кожному користувачеві критерії та повноваження доступу до інформації відповідно до його посадових обов'язків (у такий спосіб зберігається конфіденційність інформації).

Варто зазначити, що до ведення документації в електронній формі розроблено та затверджено ряд принципів, серед яких можна виділити такі основні: однократна реєстрація документа; безперервність руху документа; ефективно організована система пошуку документа; паралельне виконання різних операцій з метою скорочення часу руху документів і підвищення оперативності їх виконання; єдина база документарної інформації для централізованого зберігання, яка виключає дублювання документів, та інші [3, 15]. Обов'язковим реквізитом електронного документа є електронний підпис, який використовується для ідентифікації підписувача електронних даних іншими суб'єктами документообігу. Різновидом електронного підпису є цифровий підпис, який накладають за допомогою особистого ключа і перевіряють за допомогою відкритого ключа [4]. Згідно із вітчизняним законодавством, накладення електронного підпису надає такому документу статус оригіналу та наділяє його повною юридичною силою [1]. Порядок надання працівникам права застосування електронного цифрового підпису, обліку, зберігання та знищення їх особистих ключів необхідно зазначити у відповідному наказі керівника підприємства.

Впроваджуючи електронний документообіг на підприємстві доцільно розробити власні інструкції, які б мали за основу нормативно – правову базу та враховували специфіку роботи самого підприємства, характеристики його технічних і програмних засобів. Номенклатурою справ підприємства повинен передбачатися конкретний перелік документів, які можуть створюватися як оригінали в електронній формі [5; 6]. Для налагодження електронного документообігу слід розробити та затвердити схеми проходження всіх видів електронних документів між підрозділами. А щоб контроль за електронним документом був ефективним, виконавець повинен повідомляти службу контролю (або відповідального за діловодство на підприємстві) про всі етапи виконання такого документа. Також варто пам'ятати про те, що учасники операційного процесу на підприємстві матимуть змогу виконувати реальні дії на підставі отриманої інформації лише із юридично значимого електронного документа. Сучасний обліковець повинен також володіти навичками відправлення, передавання та одержання електронних документів.

Отже, електронний документообіг потрібен всім, хто прагне систематизувати інформацію на своєму підприємстві, впорядкувати, спростити, прискорити виконання господарських операцій та підвищити якість управління підприємством. Система електронного документообігу дозволяє підприємству стати ефективнішим, незалежно від чисельності співробітників та організаційної структури. Така новація в організації бухгалтерського обліку покликана забезпечувати максимальну незалежність від людського фактора - усе в єдиній базі, де кожен документ на будь – якій стадії виконання може бути знайдений у потрібний момент.

1. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003р. №851-IV: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

2. Податки та бухгалтерський облік. – 2016. - № 102. – С.95-102.

3. Кукарін О.Б. Електронний документообіг та захист інформації [Текст]: навч. посіб. / О.Б. Кукарін / За заг. ред. д. держ. упр., проф. Н.В. Грицяк. – К.: НАДУ, 2015. – 84с.

4. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003р. №852- IV: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/53716.html>

5. Перелік форматів даних електронних документів постійного і тривалого (понад 10 років) зберігання, затверджений наказом Мін'юсту від 11.11.2014р. № 1886/5: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1422-14>.

6. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання, затверджений наказом Мін'юсту від 11.11.2014р. №1886/5: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14>.

7. Порядок акредитації центру сертифікації ключів, затверджений постановою КМУ від 13.07.2004р. №903: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/903-2004-%D0%BF>.

8. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджені наказом Мін'юсту від 18.06.2015р. №1000/5: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15>.

КВАРТАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ВВП УКРАЇНИ

©Зомчак Л.М., Марусіна В.Т., 2017

Економічні часові ряди часто мають різні частоти. Наприклад, статистика ВВП зазвичай є квартальною і зі значним запізненням, а статистичні дані щодо інших економічних показників (середня заробітна плата, рівень безробіття, курс валют, тощо) є місячними або мають ще більшу частоту. Такі показники несуть важливу інформацію про поточний стан економіки і для отримання якісних короткострокових прогнозів важливо використовувати інформацію даних з високою частотою. Саме тому методи, які використовують дані змішаної частоти, стають дедалі популярнішими при прогнозуванні поточних станів систем та в короткостроковому прогнозуванні.

Факторні моделі і модифікації моделі векторної авторегресії (VAR) є прикладами моделей, які можуть мати справу з даними змішаної частоти за умови здійснення ряду перетворень зі схемою агрегації часу. Наприклад, глобальну векторну модель авторегресії (GVA) було використано для прогнозування основних макроекономічних показників п'яти азіатських країн у статті [1]. Альтернативним підходом є регресія вибірки змішаних даних (MIDAS), запропонована Е. Гайселсом [2] для дослідження фінансових процесів та явищ і поширена на макроекономічні дослідження М. П. Клементсом та А. Б. Гальвао [3].

Запропоноване дослідження опиралось на динаміку трьох показників України: квартального ВВП, середньомісячної заробітної плати та місячного зареєстрованого безробіття у % до населення працездатного віку. Модель реалізовано в середовищі R за допомогою пакету *midasr* [4]. Побудована модель та зроблений прогноз дозволяють стверджувати про відносну стабільність як самих економічних показників так і стану економіки загалом, як наслідку їх взаємодії. Водночас варто звернути увагу на те, що економічна система є залежною від більшої кількості показників та чинників. Саме тому доцільним є дослідження впливу інших показників разом із вже розглянутими.

Побудована MIDAS модель ґрунтується на статистичних даних за період тривалістю 14 років (54 квартали та 166 місяців). Це дозволило побудувати достатньо достовірну модель, що відображає загальні залежності між динамікою квартального ВВП і середньомісячною заробітною платою в Україні, для прогнозування очікуваних значень квартального ВВП. Для досягнення більш глибокого і точного результату можливою є побудова моделей на основі більшого часового періоду, або шляхом включення у моделі інших різночастотних змінних, які не були досліджені в роботі.

Враховуючи характер економічної системи, доцільним є її подальше дослідження за допомогою інших специфікацій MIDAS моделей. Окрім цього, для кращого і більш актуального аналізу, доцільною буде побудова і дослідження інтегрованої моделі, яка поєднує в собі модель не лише макропоказників країни загалом, а й показників окремих галузей економіки чи територіальних одиниць, які в більшій чи меншій мірі впливають на стан економіки країни.

1. Han F. ASEAN-5 macroeconomic forecasting using a GVAR model. ADB working paper series on regional economic integration / F. Han, H. Thiam // Asian development bank Working Paper Series on Regional Economic Integration. - 2011. - 48 p.

2. Ghysels E. Macroeconomics and the reality of mixed frequency data / E. Ghysels // Journal of Econometrics. - 2016. - P. 294-314.

3. Clements M. P. Macroeconomic Forecasting With Mixed-Frequency Data: Forecasting Output Growth in the United States / M. P. Clements, A. B. Galvão // Journal of Business & Economic Statistics. - 2008 - vol. 26.4 - P. 546-554.

4. Ghysels E. Mixed Frequency Data Sampling Regression Models: The R Package *midasr* / E. Ghysels, V. Kvedaras, V. Zemlyš // Journal of Statistical Software. - 2016 - vol. 72(4) - p. 35.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ЛОГІСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ

©Іванова М.І., 2017

Оцінюванню ефективності функціонування кластерів взагалі та промислових логістичних зокрема, присвячена значна кількість робіт сучасних науковців, що демонструє відсутність єдиної думки стосовно цього питання.

Так, Г.В. Іванченко пропонує до підприємств, що утворюють ядро кластера, застосовувати розрахунок сукупності економічних ефектів від скорочення собівартості та підвищення якості продукції, зростання прибутку, збільшення продуктивності праці, зменшення фондомісткості, матеріаломісткості та трудомісткості виробництва. До оцінки ефективності всього кластера він пропонує підходити комплексно, окремо визначаючи ефективність кластерного утворення, учасників кластера, рівня розвитку регіону після формування кластера (наповнення бюджету, оптимізація управлінських рішень, додаткові робочі місця, інноваційний потенціал, конкурентоспроможність регіону), підприємств, закладів освіти (частка додаткових авторських освітніх програм, предметів профільного напрямку, переможців олімпіад), фінансових установ (рентабельність капіталу, активів, витрат, чистий серед, процентна маржа, операційний дохід) та науково-дослідних установ (науковий потенціал і досягнення, результативність діяльності установи, індекс цитування) [1, с.137].

О.В. Федоренко при оцінюванні промислового кластера оперує чотирма ключовими параметрами, до яких відноситься виручка від реалізації, собівартість, адміністративні витрати та витрати на збут. Дослідниця вважає, що при формуванні кластера саме за темпами зміни даних показників можна робити висновки щодо ефективності функціонування даного інтеграційного утворення [2, с.173]. Розрахунок прибутку кластерних підприємств здійснюється за формулою (1):

$$P_p = B_p * K_p - C * K_c - B_{adm} * K_{B_{adm}} - B_{зб} * K_{B_{зб}} + I_{оп.д} - I_{оп.в} \quad (1)$$

де B_p – виручка від реалізації продукції;

C – собівартість реалізованої продукції;

B_{adm} – адміністративні витрати;

$B_{зб}$ – витрати на збут;

$I_{оп.д}$ – інші операційні доходи;

$I_{оп.в}$ – інші операційні витрати.

Окрім цього на рівні підприємства О.В. Федоренко виокремлює отримання двох видів ефектів: економічного (виручка від реалізації, чистий прибуток, якість та конкурентоспроможність продукції, інвестиційна привабливість, інноваційна активність, отримання великих замовлень) та соціального (створення висококваліфікованих робочих місць, рівень середньомісячної заробітної плати, соціальна захищеність та рівень мотивації працівників, престижність роботи) [2, с.177].

К.О. Шилкіна стверджує, що загальна ефективність участі у кластері для кожного окремого підприємства є сукупним економічним (економія на транзакційних витратах та спільного використання інфраструктурних об'єднань), соціальним (економія на використанні єдиного «парасолькового» бренду), екологічним (економія на вторинній переробці сировини) та науково-технічним (економія від дифузії інновацій, зміни асортименту) ефектом [3, с.25-27].

Т.Ю. Бойко пропонує використання показників оцінки ефектів для кожного учасника кластера (підприємств, фінансових установ, навчальних закладів та міського бюджету) та регіону. Запропонована методика передбачає додавання отриманих економічних ефектів учасників кластера отриманих за рахунок зростання обсягів реалізації, зниження постійних та змінних витрат, від

обслуговування учасників кластера, за рахунок зростання обсягів наданих послуг, збільшення податкових надходжень у бюджет [4, с.108].

Вирішенню питання порівняння отриманих кластером результатів з іншими промисловими інтеграційними утвореннями, присвячене дослідження Н.М. Коваленко, яка пропонує враховувати економічний (рентабельність, обсяги реалізації продукції, надходження інвестицій на підприємства кластера), соціальний (кількість створених робочих місць, середня заробітна плата, темп зростання обсягів споживання або частка продукції кластера на внутрішньому споживчому ринку), інноваційний (кількість інноваційно-активних підприємств кластера, обсяг реалізованої інноваційної продукції) та податковий (сума податків до бюджету, сума зборів до бюджету) ефекти від створення кластера [5, с.200].

Є слушною думкою Т.М. Пшеничної, яка доводить, що, по-перше, оцінка ефективності функціонування кластеру є достатньо складним питанням через широку різноманітність кластерів, які мають як близькі, так і різні характеристики та параметри, що не дозволяє запропонувати єдину методику; по-друге, значна кількість факторів у різноманітних поєднаннях неоднаково впливає на діяльність кластерів; по-третє, значну кількість чинників неможливо оцінити кількісно, а їх якісний опис є неточним; по-четверте, при формуванні інтегральних показників, виникають значні похибки, що унеможливує їх використання [6, с.291]. Вона доводить, що ефективність закупівлі, виробництва та збуту є найрозповсюдженими різновидами економічної ефективності кластера [6, с.294].

Саме дослідження вищенаведених праць дозволяє пропонувати до використання метод формалізації, який характеризує ефективність функціонування промислового логістичного кластера визначеним набором показників, що дозволить вирішити актуальне питання державної підтримки промислових кластерів за результатами їх функціонування. Нами рекомендовано використовувати показники, які стосуються діяльності:

- підприємств-учасників кластера: економічний ефект (виручка від реалізації; чистий прибуток; якість та конкурентоспроможність продукції; інвестиційна привабливість; інноваційна активність; отримання великих замовлень);
- фінансових, банківських установ: економічний ефект від обслуговування учасників кластера;
- навчальних закладів: економічний ефект за рахунок зростання обсягів наданих послуг;
- науково-дослідних установ: рівень і престиж наукової (науково-технічної, науково-дослідної) установи за масштабом наукового потенціалу та досягненнями;
- органів міської влади: економічний ефект за рахунок зростання податкових надходжень у бюджет (податкова віддача).

1. Іванченко Г.В. Оцінка очікуваної ефективності кластера як основа для прийняття рішень щодо кластероутворення / Г.В. Іванченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2016. - Вип. 6(1). - С. 136-139.

2. Федоренко О.В. Оцінка ефективності діяльності машинобудівного кластера / О.В. Федоренко // Економічний аналіз. - 2014. - Т. 16(2). - С. 171-179.

3. Шилкіна К.О. Оцінка ефективності діяльності підприємств туристичного кластеру / К.О. Шилкіна // Технологический аудит и резервы производства. - 2014. - № 6(2). - С. 25-28.

4. Бойко Т.Ю. Методичний підхід до оцінки ефектів кластерної взаємодії від утворення підприємницького кластеру на регіональному рівні / Т. Ю. Бойко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2016. - Вип. 17(2). - С. 106-109.

5. Коваленко Н.М. Методичний підхід до оцінки ефективності функціонування кластерів підприємств / Н. М. Коваленко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2014. - Вип. 6(2). - С. 199-202.

6. Пшенична Т.М. Оцінка ефективності діяльності кластерів у молокопереробній галузі / Т.М. Пшенична // Економічний аналіз. - 2013. - Т. 12(4). - С. 290-296.

СУЧАСНА СИСТЕМА ПРЕМІЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ

©Іванченко В.В., Кривда О.В., 2017

Україна ще тільки починає розвивати засоби для стимулювання праці, адже в роки СРСР фактично зник матеріальний принцип стимулювання. Дослідження останніх десятиліть довели, що найкращим фактором стимулювання робітників є матеріальний фактор, чого в роки СРСР майже не було. Тому, на сьогоднішній день якість та різноманітність різних засобів стимулювання, які використовуються підприємствами на території України, є незначною. Українські компанії лише починають розвивати та досліджувати дану проблему та створюють власні інноваційні методи, аби підвищити ефективність методів стимулювання праці.

Усі методи стимулювання праці можна поділити на дві групи – матеріальні та нематеріальні. Очевидно, що основним методом мотивації є матеріальний метод, а саме грошова винагорода. Відповідно до теорії потреб А. Маслоу [1], задоволення фізіологічних потреб може згодом привести до задоволення вищих рівнів, які включають самореалізацію і самоповагу. З цього можна зробити висновок, що для мотивування працівника на якісне та сумлінне виконання роботи необхідно спочатку надати йому можливість отримання гідної заробітної плати за її виконання.

Отже, традиційні способи мотивації, а саме грошові премії, які використовуються для стимулювання співробітників у багатьох компаніях, мають негативний ефект - звикання. Майже кожен працівник через деякий час починає ставитися до цього додаткового заробітку, як до частини заробітної плати і починає втрачати стимул для підвищення ефективності діяльності. Тому для таких працівників компанії необхідно змінити систему виплат преміальних, аби не втрачався ефект додаткового стимулювання.

Для прикладу розглянемо підприємство МПП «Ерідон». Це найбільша компанія України у сфері дистрибуції засобів захисту рослин, насіння польових культур та добрив. «Ерідон» використовує різноманітні засоби для стимулювання праці своїх робітників. Нещодавно компанія ввела інноваційне рішення аби побороти дану проблему, яка з'їдає частину заробітного фонду, але з кожним роком ефект від премій зменшується [2].

Було вирішено ввести нову систему преміювання на основі SMART системи. Згідно неї виплати премій за високі результати роботи виплачуються не кожного місяця, а лише один раз на рік. Виплати відбуваються в першому місяці кожного року по результатах за минулий рік. Наприклад, на МПП «Ерідон» менеджер в середньому отримує 8,5 тисяч грн на місяць впродовж усього року. Але в січні його заробіток буде складатися із ставки в розмірі 8,5 тисяч плюс премія, яка встановлюється за результатами його роботи за рік. В середньому це приблизно 55 тисяч гривень.

Дана система має ряд позитивних ефектів:

- Зменшує плинність кадрів на підприємстві, адже виникає стимул отримати річну премію. Адже після того, як працівник отримує суму коштів, яка дорівнює його піврічному заробітку, його мотивація до виконання роботи збільшується в рази, а бажання звільнення зникає.

- Дозволяє більш ґрунтовно оцінити роботу працівника в цілому за весь період, а не його проміжні результати.

- І найголовніше, не відбувається звикання до цих виплат, й тим самим не тільки не втрачається ефект стимулювання, а й навіть збільшується.

1. *Теорія набутих потреб Д. МакКлеланда // Енциклопедія менеджменту. - 2013. [Електронний ресурс] - Режим доступу. - URL: <http://professional.ru/Soobschestva/tsentr-razvitiya-karjery/nestandartnaja-motivatsija-primery>*

2. *Офіційний сайт МПП «Ерідон» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eridon.ua>*

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ – ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ

©Ілляшенко К.В., 2017

Сучасна економіка змінюється дуже швидко. Стрімкий розвиток технологій призводить до ускладнення процесів виробництва, прискорення процесу прийняття управлінських рішень. У найбільш розвинених країнах, що переходять від індустріального до інформаційного суспільства, стрімкий розвиток інформаційних технологій проявляється у посиленні інформаційного забезпечення в економіці й управлінні, а також у постійній диверсифікованості інформаційного сектора, що у свою чергу вимагає збільшення знань. Все це свідчить про актуальність обраної тематики дослідження.

В історичному контексті теоретичною передумовою розгляду економіки знань є ідея інновацій, а відповідно інноваційної економіки (економіки знань). В економічній науці розвиток суспільства пов'язували з тими або іншими новаціями та трансформаціями в різних сферах життя. Основи розгляду в якості одного з основних двигунів інноваційного розвитку економіки й усього суспільства науково-технічних новацій були закладені ще А. Смітом, К. Марксом, продовжили розвивати теорію Р. Солоу, Е. Денісон [1, с. 98]. Це особливо переконливо проявилось у роки промислової революції.

Водночас з появою принципово нових наукових досягнень, розширенням технологічних можливостей й їхнього прискорювального впливу на характер розвитку виробництва та всіх суспільних сфер виділяють первинну роль самої людини в економіці, як джерело та генератора новацій. При цьому особливо помітно, що інновації в економіці пов'язуються у першу чергу з підприємницькою діяльністю людини. У ХХ столітті Й. Шумпетер розглядає підприємницьку діяльність як інноваційну та таку, що визначає успішність майбутнього розвитку соціуму. Розвиток ринків він пов'язує із циклами інновацій. Можна сказати, що інновації в економічній науці переважно розглядалися як комбінації ресурсів і винаходів у виробничому процесі (так званий індустріальний підхід) [1, с. 126]. Засновником постіндустріалізму вважається американський вчений Д. Белл, який розробив цілісну теорію постіндустріального суспільства [2, с.332].

На початку 90-х років минулого сторіччя відбулося перетворення науки у безпосередню продуктивну силу. На сучасному етапі розвитку цивілізації ключовим елементом для розуміння інноваційного розвитку стають поняття «знання» й «інформація», і інновації всі частіше представляються як злиття потоків у результаті цілеспрямованого розвитку науки, техніки та технологій. Вони входять до основного змісту таких найважливіших категорій, як: «економіка, заснована на знаннях», «економіка знань», «інноваційна економіка», «інформаційна економіка» тощо [3].

На нашу думку інноваційна економіка – це, насамперед, економіка знань, де інформація відіграє домінуючу роль в економічному розвитку. Її появу справедливо пов'язують із глобалізацією світової економіки, концентрацією грошових та інформаційних потоків, зростаючою роллю науки та технологій, розвитку комунікацій, розвиток фундаментальних досліджень, як джерел добробуту держав та суспільства.

У зв'язку із цим саме знання у певному змісті стає предметом самостійного економічного аналізу, його вартість і значення у виробництві все більше зростають. А разом із цим зростає його роль у розвитку економіки.

Знання визначено в економічній літературі по-різному. Так, наприклад, експерти ОЕСР запропонували розрізнити чотири основних типи знань [4, с. 123]:

- 1) набір фактів – «знати що» (know what);

- 2) знання як причина або основа, що утворюють предметну область, - «знати чому» (know why);
- 3) знання як набір спеціальних умінь – «знати як» (know how);
- 4) знання, що ідентифікують індивідуального носія, - «знати хто» (know who).

Знання у сучасному світі входять до основ соціально-економічних систем, і тому вони розглядаються найважливішою домінантою їхнього розвитку. У справедливості такого підходу неважко переконатися, якщо додержуватися досить сформованого розуміння ролі й місця, характеру функціонування знання у суспільстві: воно фактично усе більше стає ключовим фактором росту, поряд із капіталом і працею. Це розуміння знайшло відбиття в основних концепціях знання: знання як ресурс розвитку економіки; знання як продукт (виробництво знань є найбільш важливим і визначальним фактором сучасної економіки); знання як фактор розвитку інформаційного суспільства (знання базуються на розвитку та зміні інформаційних і комунікаційних технологій) [5].

В економіці знань змінюється сприйняття основних економічних показників діяльності підприємства: переважаюча роль у прибавочній вартості товару інтелектуальної власності та ступеню новизни споживчих властивостей або технологічних досягнень, що відбилися у товарі (витрати на ресурси та капітал у ціні товару грають всі меншу роль, хоча не варто зменшувати їхнє значення); ринкова вартість визначається можливостями та результатами застосування інновацій і ступенем складності відтворення, копіювання продукту; складається з компетентності кадрового складу, що відіграє основну роль у розрахунку капіталізації компанії.

Стосовно до нашої країни можна стверджувати, що сучасний стан вітчизняної економіки поки не відповідає вимогам інноваційного розвитку, але, в той же час, має перспективи для руху від індустріальної економіки до економіки знань. Успішність переходу до економіки знань залежить і від інших умов. Особливе місце займає позиція держави, її здатність впливати, як на економіку, так і на суспільство у цілому. Державі сьогодні необхідно реалізувати в економічній політиці ряд фундаментальних принципів. Це, насамперед, створення сприятливого інвестиційного клімату та заохочення інвестицій, особливо у високотехнологічні виробництва; всебічний розвиток науки та технологій, як найважливішого ресурсу, що спонукає економічне зростання; створення та підтримка конкурентних умов для всіх економічних агентів з метою заохочення інновацій і росту продуктивності праці; усіляке сприяння підготовці трудових ресурсів, здатних до адаптації у швидко мінливих умовах і маючих навички керування виникаючими ризиками; створення умов для інститутів бізнесу, орієнтованих на ефективне інвестування у галузях, де створюються нові знання та починається процес їхнього поширення.

Безумовно, у ідеях про економіку знань у вітчизняних умовах, тим більше про практичну реалізацію напрямків її розвитку не може бути простих рішень. Але очевидно, що суспільство на шляху до економіки знань не може розвиватися без інновацій і для розвитку останніх треба створювати відповідні умови. При цьому основним активами суспільства, заснованого на знаннях, виступає інтелект нації як носія інформації. Зараз в Україні спостерігається збільшення поширення знань, підвищення наукового рівня учбових закладів, забезпечення інформаційно-комунікаційними технологіями. Тільки нарощування інформаційної взаємодії між державою, підприємствами та науковими установами може стати вирішальним фактором формування економіки майбутнього.

1. Denison, E. *Trends in American Economic Growth, 1929-1982* / E. Denison. Washington, D. C.: The Brooking Insitution, 1985. – 220 p.

2. Белл, Д. Социальные рамки информационного общества / Д. Белл // Новая технократическая волна на Западе. – Москва: Прогресс, 1986. – С. 330-342.

3. Hepworth, M. *A Regional Perspective on the Knowledge Economy in Great Britain*. United Kingdom Department of Trade and Industry / Mark Hepworth, Greg Spencer [электронный ресурс]: <http://www.berr.gov.uk/files/index.htm>

4. Миндели, Л. Э. Концептуальные аспекты формирования экономики знаний / Л. Э. Миндели, Л. К. Пупина // Проблемы прогнозирования. – 2007. – № 3. – С. 121-125.

5. Портал развития [электронный ресурс]: <http://topics.development-gateway.org/knowledge/index.htm>

РОЛЬ БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВНЗ У ФОРМУВАННІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Іщенко Н.М., Філімонова О.Б., 2017

Розвиток економіки тісно пов'язаний зі змінами технологій, які у свою чергу, відкривають широкі можливості та висувають нові вимоги до формування фахівців. Трансформаційні процеси, притаманні постіндустріальній економіці, значною мірою зумовлені розширенням можливостей у сфері ІТ: зростанням ролі засобів комунікації, програмного забезпечення, автоматизованих систем управління та робототехніки. Зростання швидкості та обсягу обробки інформації автоматизованими системами потребує змін у форматі мислення та прояву когнітивної функції сучасної особистості та соціуму. Усе це кидає виклик чинній парадигмі освіти і науки та вимагає їх змін.

Останнім часом простежується тенденція зростання поляризації суспільства (в т.ч. і трудових ресурсів) на тих, хто творить, відтворює/виконує та споживає. При цьому в постіндустріальній економіці збільшується попит з високою оплатою на фахівців, які здатні генерувати, презентувати і втілювати креативні ідеї. Відповідно, знецінюється роль системи освіти, яка базується на суб'єкт-об'єктному підході з формуванням компетенцій за рахунок транслювання і відтворення великого обсягу інформації, яка нині у вільному доступі. Натомість зростає необхідність розвитку здібностей до аналітичного і креативного мислення, генерування й аргументування оригінальних ідей, пошуку та обробки великих обсягів інформації для швидкого прийняття виважених рішень.

В Україні набуває поширення світова практика накопичення студентами портфолію дипломів і сертифікатів, які засвідчують набуття певних знань і навичок, що додають конкурентних переваг у працевлаштуванні. Однак вже зменшується кількість роботодавців, для яких диплом є ключовим аргументом для найму фахівця (за винятком сфер діяльності, де наявність диплому державного зразка є законодавчо закріпленою вимогою для обіймання певної посади).

На рівні державного регулювання теж простежуються певні зміни у підходах до підготовки фахівців. Трансформація Державних стандартів вищої освіти зі строго регламентованих Міністерством освіти і науки переліків навчальних дисциплін і тем у визначення фахових компетенцій дає можливість ВНЗ самостійно розробляти навчальні плани, опанування яких може забезпечити студенту конкурентні переваги на ринку праці. Закон України «Про вищу освіту» дає змогу ВНЗ застосовувати новітні форми і методи навчання [1]. Проте, поширенню нових технологій в навчанні перешкоджає коло проблем, де основними є консерватизм професорсько-викладацького складу та законодавчі обмеження у фінансуванні діяльності ВНЗ.

Закон України «Про вищу освіту» дає право вишам на відносну фінансову автономію, проте його реалізація має певні перепони: економічний спад в країні не дає можливості фінансувати освіту в потрібному обсязі з Державного бюджету України та бюджетів місцевих громад [2]; рівень заробітної плати в системі освіти є досить низьким, що знижує мотивацію до ефективної праці; демографічні та міграційні процеси, конкуренція з боку Європейських ВНЗ та висока внутрішня конкуренція в сукупності з недостатньою платоспроможністю населення призводять до порівняно низької вартості навчання (аж до рівня собівартості). Усе це призводить до низької наповнюваності спеціальних фондів ВНЗ і перешкоджає повній реалізації основної мети навчання – розвитку особистості та формування фахових компетенцій, зазубнених на сучасному ринку праці.

В таких умовах ефективне використання коштів є актуальною проблемою вітчизняних ВНЗ, ускладненою відсутністю досвіду самостійного управління фінансовими ресурсами. Це підвищує потребу адаптації методик бюджетування до умов їх застосування у ВНЗ державної форми власності. Бюджетування має на меті складання та прийняття бюджетів структурних підрозділів

ВНЗ для раціонального використання фондів грошових коштів. Тоді як модель бюджетування ВНЗ державної форми власності має суттєві відмінності від аналогічної моделі комерційної структури, які визначаються двоїстим характером фінансування. З одного боку виші є державними установами, які фінансуються з бюджету на основі казначейської системи виконання, відповідно, використання бюджетних коштів регламентуються низкою законодавчих актів, які накладають суворі обмеження на здійснення витрат установи. Більша частина наданих вишам бюджетних коштів може витратитися на сплату заробітної плати, стипендій (з окремих рахунків) і комунальних послуг. Зміна принципів стипендіального забезпечення з 1 січня 2017 року ще жорсткіше закріпила призначення фондів бюджетних коштів [3]. З іншого боку, ВНЗ пропонують ринкові освітні послуги, які сплачуються фізичними та юридичними особами. І ці кошти можливо витратити на розвиток установи. Додатково нерегламентованим джерелом надходжень ВНЗ є доходи, отримані за виконання замовлень з дослідження госпрозрахункових тем і гранти.

Сучасні моделі фінансування ВНЗ є здебільшого консервативними і централізованими. Це часто призводить до фінансування збиткових напрямів підготовки за рахунок прибуткових. В результаті, у викладачів відсутній стимул до кращої праці, оскільки її якість не корелює з рівнем оплати. Натомість, система бюджетування передбачає створення економічних стимулів для професорсько-викладацького складу до підвищення якості освіти, забезпечення набору абітурієнтів, збереження наявного контингенту студентів, належного виконання робіт поза навчальним процесом, ведення наукової та громадської діяльності, яка підвищує імідж навчального закладу.

Досягнення зазначених цілей передбачається через організацію часткового бюджетування структурних підрозділів (факультетів або окремих напрямків підготовки/спеціальностей) – створення грошових фондів факультетів і встановлення їх розміру залежно від обсягу коштів, що надходять як оплата за контрактами та за додаткові навчальні послуги, оплата інших послуг, що надає структурний підрозділ. Ідея бюджетування полягає в тому, що структурний підрозділ отримує право в межах призначеного бюджету самостійно приймати рішення про здійснення витрат відповідно до встановленого їх переліку на такі потреби: надбавки до оплати праці викладачам, які виконують важливі для факультету завдання, в тому числі переходять на нові форми навчання для забезпечення якісної підготовки молодих фахівців; відрядження, що не мають особливого значення для університету в цілому (ініціативна участь у конференціях, семінарах, тренінгах, круглих столах та ін.); організацію заходів вступних кампаній (реклама, просування послуг факультетів тощо); заохочення учасників і переможців заходів, що проводить структурний підрозділ (турніри, олімпіади та ін.); придбання мультимедійної техніки, навчальних комп'ютерних програм, спеціального обладнання та устаткування для забезпечення навчального процесу; придбання меблів і оснащення приміщень кафедр і спеціалізованих аудиторій; відшкодування витрат на видання необхідних для навчального процесу матеріалів.

Впровадження бюджетування структурних підрозділів ВНЗ вимагає значних організаційних змін, в тому числі зміни нормативного та обліково-аналітичного забезпечення навчального процесу, зокрема зміна облікової політики вишу, яка б передбачала облік доходів і витрат по кожному напрямку підготовки окремо, а також прийняття Положення «Про бюджетування структурного підрозділу», який би включав порядок формування, планування, розподілу, використання і звітності витрат бюджету. Для подолання консерватизму в управлінні коштами вишам пропонується розділити впровадження бюджетування на 2 стадії. На першій надати структурним підрозділам певну автономію (в рамках 5-10% їх чистого доходу) на здійснення окремих витрат. На другій – фінансувати витрати структурного підрозділу виключно в рамках його наявних коштів.

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII

2. Презентація МОН «Нова модель фінансування університетів». Електронне джерело. Режим доступу <http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/nova-model-finansuvannya-universitetiv.html>

3. Постанова Кабінету Міністрів «Деякі питання стипендіального забезпечення» від 28.12.2016 № 1050

ПРОБЛЕМА ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

©Іщенко С.В., Яценко І.В. 2017

Проблема прямого іноземного інвестування є досить актуальною та потребує великої кількості капітальних вкладень для вдосконалення подальшого процесу розширеного відтворення. За останні роки відбувся стрімкий розвиток ринкових відносин, що характеризується значним рівнем конкуренції на міжнародних ринках. Головне завдання нашої країни – брати участь у міжнародному поділі праці, щоб Україна вийшла на високий рівень міжнародної інтеграції та була конкурентоздатною у світовій економічній системі [1].

Для подальшого виходу країни на високий рівень міжнародної інтеграції та покращення її конкурентоздатності у світовій економічній системі, Україні повинна брати участь у міжнародному поділі праці.

Вкладення іноземного капіталу в економіку країни є досить актуальним на сьогодні та розглядається у багатьох світових та вітчизняних економічних літературних джерелах, таких як: А.А. Пересада, О.О. Балабуха, С.В. Захарів, О.І. Рогач, С.В. Козловський, Б.В. Губський, А.О. Чернишова, Л.М. Шик, Н.Є. Скоробогатка та ін. Однак, питання, що стосуються залучення іноземних цінностей лишаються дискусійним та недостатньо вирішеними, вимагають подальшого вивчення і вдосконалення.

Метою даної роботи є: створення заходів щодо покращення процесу залучення прямих інвестицій в Україну.

Термін «іноземні інвестиції», давно цікавить багатьох науковців та вчених, які не одноразово розглядали їх у своїх виданнях. Одним з найкращих таких визначень є: «Іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [1].

В табл. 1 показано ПІІ в Україну та ПІІ з країни за 3 роки.

Таблиця 1

Прямі інвестиції (акціонерний капітал)

Показники	2013	2014	2015	+,-		%	
				2014/ 2013	2015/ 2014	2014/ 2013	2015/ 2014
Прямі інвестиції в Україну, млн. дол.	53679,3	57056,4	43371,4	3377,1	-13685	6,3	-23,9
Прямі інвестиції з України, млн. дол.	6462,6	6597,4	6210,0	134,8	-387,4	2,1	-5,9

Динаміка вище зазначених показників демонструє збільшення ПІІ у 2014 році в країну на 6,3%, а з країни на 2,1%. В 2015 році зменшення їх на 23,9% і 5,9% відповідно. Ці зміни свідчать про те, що у 2015 порівняно з 2014 роком зменшився обсяг ПІІ в Україну та з України, також відбулося погіршення платіжного балансу України, зменшення інвестиційних вкладень, ослаблення соціально-економічного стану (зниження рівня зайнятості, застій соціальної інфраструктури).

Прямі інвестиції з країн ЄС показані в табл. 2.

На основі табл. 2 можна зробити висновок, що найбільший обсяг ПІІ був у 2013 році в країні Кіпр який становить 42%, а найменший відсоток ПІІ зафіксовано у 2015 році в країні Люксембург становить 1%. Можна сказати, що поступово зменшується ПІІ з країн ЄС в Україну, а з нашої країни збільшилися ПІІ у 2015 році порівняно з 2014 роком, що погано відбивається на економічному становищі країни.

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС

Країни	Обсяги (млн. дол. США)			у % до підсумку		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Всього з ЄС-28	41774,6	33042,3	32866,1	100	100	100
Кіпр	17748,6	11744,9	11091,7	42	36	34
Нідерланди	5188,5	5610,7	5769,0	12	17	18
Німеччина	6120,9	5414,3	5447,4	15	16	17
Австрія	3402,6	2402,4	2629,8	8	7	8
Велика Британія	2553,6	1852,5	1969,0	6	6	6
Франція	1766,6	1528,1	1526,0	4	5	5
Італія	1027,6	972,4	964,9	2	3	3
Польща	917,0	785,9	791,0	2	2	2
Угорщина	685,8	625,4	610,4	2	2	2
Люксембург	566,7	371,6	364,6	1	1,1	1
Інші країни ЄС	1796,7	1734,1	1702,3	4	5	5
Всього в Україні	58156,9	43371,4	44790,7	-	-	-

На нашу думку, можна запропонувати три основні підходи щодо вдосконалення прямого іноземного інвестування економіки нашої країни:

1. Запровадити припинення зростання податків;
2. Ввести менші податкові ставки чим вони є зараз;
3. Поновити систему державного регулювання, яка б була актуальною до інвесторів з одного боку і даватиме можливість збільшити велику частину коштів до всього бюджету країни.

ВИСНОВКИ. Отже, опираючись на подані матеріали можна зробити висновок, що інвестиційна ситуація у нашій країні є не дуже сприятливою для іноземних інвесторів. В Україні існує багато проблем, які не дають можливості покращити інвестиційний клімат. Якщо дивитися з іншої сторони, є багато позитивних тенденцій і зрушень. При оновленні державою системи державного регулювання, покращиться життя громадян та зміниться правове законодавство, Україна матиме багато шансів на залучення багатьох ПІІ, адже потенціал нашої країни дуже значний.

1. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996р N 93/96-ВР. *Law of Ukraine "On mode of foreign investments"[Pro regime inozemnogo], from 19.03.1996 N 93/96-VR*

2. Тесля С.М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, суть та значення / Тесля С.М. // Науковий вісник НЛТУ України. – №19. – 2009. С. – 131 – 138.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ

© Іщук С.О., 2017

Інноваційна активність в Україні упродовж 2011-2015 років перебувала на відносно низькому рівні. Зокрема, частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції за цей період зменшилась у 2,7 рази (рис.). Кількість підприємств, які впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств незначно зросла (до 15,2% у 2015 році проти 12,1% у 2014-му), однак витрати на інновації в загальному обсязі капітальних інвестицій в Україні щорічно зменшувалися. Лише у 2015 році після збільшення цього показника у 1,77 рази, його значення на 95,0% наблизилось до рівня 2011-го.

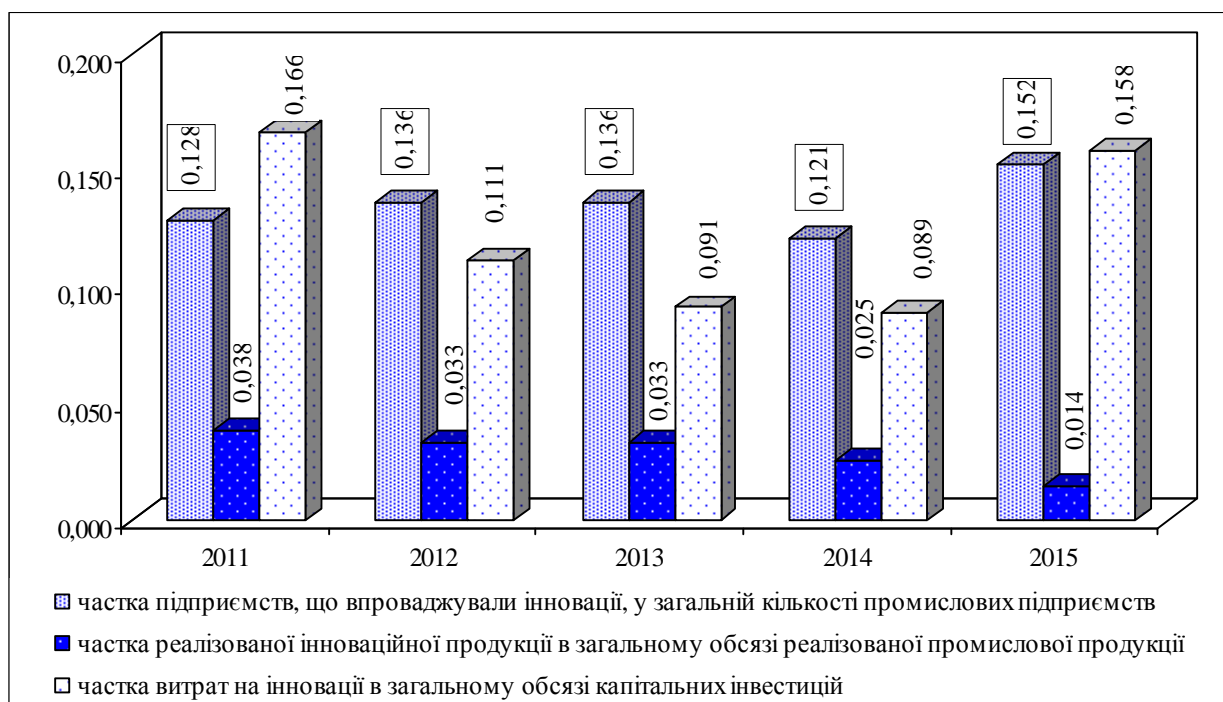

Рис. Показники інноваційної діяльності в Україні (у долях одиниці)

Джерело: Побудовано за [1-3]

Результати інтегральної оцінки, проведеної нами в розрізі регіонів [4], дають підстави стверджувати, що у 2015 році почалося поживлення інноваційної активності в Україні, основними ознаками якого були:

- збільшення (порівняно з 2014 роком) значень показника частки підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств у 22-х областях;
- відновлення значень показника частки підприємств, що впроваджували інновації у загальній кількості промислових підприємств до рівня 2011-2012 років у 18-ти областях, з яких найбільше зростання (відносно 2011 року) відбулось у Миколаївській (+14,0 відсоткових пунктів), Кіровоградській (+9,3 в.п.), Херсонській (+8,8 в.п.) і Полтавській (+7,2 в.п.);
- збільшення значень показника частки реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції на 0,4 відсоткового пункту (порівняно з 2014 роком) у Житомирській і Чернівецькій областях;

– зростання значень показника частки витрат на інновації в загальному обсязі капітальних інвестицій у 9-ти областях, із яких найбільше у Дніпропетровській (+43,8 відсоткових пунктів) і Донецькій (+10,2 в.п.).

Водночас ознаками гальмування виробничої активності в Україні у 2015 році були:

– зменшення значень показника частки підприємств, що впроваджували інновації у загальній кількості промислових підприємств на 2,0 відсоткових пункти, порівняно з 2014 роком, у Донецькій і Рівненській областях;

– зниження значень показника частки реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції у 22-х областях, із яких найбільше у Полтавській (-7,0 відсоткових пунктів) і Закарпатській (-3,8 в.п.);

– зменшення частки витрат на інновації в загальному обсязі капітальних інвестицій до попереднього року у 14-ти областях, з яких найбільше (порівняно з 2011 роком) у Хмельницькій (-37,9 відсоткових пунктів), Житомирській (-32,1 в.п.), Тернопільській (-16,4 в.п.), Сумській (-11,1 в.п.) і Волинській (-10,2 в.п.).

Таким чином, рівень інноваційної активності в Україні демонструє незначні ознаки відновлення за такими показниками як частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств (у 66,7% областей зросли значення цього показника відносно 2011 року) і частка витрат на інновації в загальному обсязі капітальних інвестицій (у 37,5% областей значення цього показника перевершили рівень 2011 року). Водночас обсяги реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції продовжують знижуватись, і лише у Львівській (на 0,4 відсоткового пункту) і Харківській (на 1,0 в.п.) областях у 2015 році значення цього показника збільшились відносно рівня 2011-го.

1. *Впровадження інновацій на промислових підприємствах / Статистична інформація / Офіційний сайт Державної служби статистики України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>*

2. *Інноваційна активність / Статистична інформація / Офіційний сайт Державної служби статистики України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>*

3. *Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності / Статистична інформація / Офіційний сайт Державної служби статистики України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>*

4. *Конкурентоспроможність промисловості регіонів України: наукове видання / [С.О. Іщук, Л.Й. Созанський, Р.В. Міхель, М.І. Бирка]; НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього Національної академії наук України»; [наук. ред. С.О. Іщук]. – Львів, 2016. – 73 с.*

К ВОПРОСУ О РОЛИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКЕ

©Кажанова Е.Ю., 2017

Еще в XVI веке Такэда Сингэн (1521-1573 г.г.) высказался о роли человека в обществе так: люди – вот твои замки, люди – вот твои стены. До сих пор в практике менеджмента на всем постсоветском пространстве популярен советский девиз 30-х годов прошлого века «Кадры решают все». Сбывается пророчество У. Черчиля, сделанное им в 1943 году, в разгар второй мировой войны, во время выступления перед студентами Гарвардского университета: «Империя будущего – это империя знаний». Человеческий капитал как основной экономический ресурс все прочнее входит в нашу повседневную жизнь, а его ведущая роль в обеспечении экономического развития практически безоговорочно признана учеными и осознается все большим числом практиков.

«Лицо» современной экономики определяют наукоемкие отрасли, изменения в структуре квалифицированного труда, институциональные взаимодействия, новые формы и методы управления производством, человеческими ресурсами и развитием. В странах, относительно недавно ставших на рыночный путь, имеются некоторые предпосылки для перехода к инновационному пути развития, но построение инновационной экономики пока ещё оценивается как долгосрочная перспектива.

На сегодняшний день четко обозначились основные проблемы современного кризиса наукоемкой сферы: недостаточность бюджетного финансирования, слабый спрос на наукоемкую продукцию, отсутствие четкой взвешенной инновационной политики, ухудшение качества человеческого капитала – генератора инноваций, экспериментатора и воплоителя новых разработок в производство.

В зарубежных научных исследованиях уже в конце 20-го века теоретически и методологически обоснован механизм управления наукоемкими производствами, отмечена ведущая роль в этом процессе человеческих ресурсов. Однако переход к рыночным отношениям вызвал множество проблем внедрения этих управленческих новшеств. И, прежде всего, они связаны с потенциалом человеческого капитала. Так, до сих пор не выработана единая позиция относительно понимания структуры человеческого капитала, в том числе, в условиях инновационной экономики [1].

Для сфер, имеющих дело с внедрением и использованием новых наукоемких технологий и производств, необходимы специалисты, обладающие не только техническим, но и экономическим образованием, способные выступать инноваторами и в области техники, и в области социального развития. Новые требования коснутся не только профессиональных способностей и уровня знаний носителей человеческого капитала. В информационной экономике главная роль принадлежит личности со всеми вытекающими отсюда последствиями и для управления, и для стимулирования, и для образовательного процесса. Возникает новый тип сотрудника, к важнейшим его качествам относят: высокую способность и мотивацию к обучению, базовые навыки, умение организовать коммуникацию, адаптивность, навыки самосовершенствования, групповую эффективность, навыки оказания влияния на других.

Чтобы обеспечить соответствие человеческого капитала таким требованиям, необходимо решить проблемы, связанные с качеством отечественного трудового потенциала и эффективностью его использования. Ведь человеческий капитал в инновационной экономике – это способность предлагать нестандартные решения, источник обновления, процветания и прогресса.

1. Chizova E.N., Davydenko T.A., Kazanova E.Yu. *Improving of Human Capital Assessment Methodological as a Basis for Improving the Management of Human Resources in New Economy // Middle-East Journal of Scientific Research. 2013. №15 (12). P. 1866 - 1870.*

ТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ ЯК ЗРАЗОК ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

© Казьміна О.П., 2017

Світ змінюється все швидше і незворотноше. Всюдипроникні інформаційні технології, екологічні катастрофи, політична нестабільність, технологічне безробіття вже стали невід'ємними ознаками постіндустріальної економіки, в якій відбувається постійний перерозподіл виробничих сил у суспільствах. Все більшого значення набуває сфера послуг, і, зокрема, така її вагома складова, як індустрія туризму.

У 2015 році туризм разом із суміжними галузями згенерував 10% світового валового продукту, що склало 30% експорту послуг і 6% світового експорту [1]. Кожне 11 робоче місце у світовій економіці – у даній сфері. При цьому туристична індустрія щорічно показує одні з найкращих показників зростання, не зважаючи на всі світові економічні кризи.

Вплив туристичної індустрії на інноваційний розвиток економіки проявляється у різних аспектах.

1. Переорієнтація працівників, вивільнених із інших галузей економіки.

При все зростаючому рівні автоматизації та комп'ютеризації в багатьох інших сферах діяльності людини, туризм залишається тією сферою, де споживач зацікавлений в індивідуалізованому, уособленому і «живому» обслуговуванні. Особливо цінується гостинність, привітність, домашня (на протипагу «напівфабрикатній») кухня, інтерактивне спілкування з людиною в її історичному середовищі, а не машиною і екраном монітору. Така зміна роду діяльності у своїх різноманітних формах є широкодоступною, і стає гарною можливістю інноваційного оновлення для застійних регіонів завдяки диверсифікації їх економічної активності.

2. Створення нових об'єктів (оновлення існуючих) як осередків зростання підприємницької активності в регіоні.

Туризм як галузь характеризується значними інтегруючими властивостями. При створенні одного туристичного об'єкту навколо нього відразу активізується надання суміжних послуг, які раніше були відсутніми або значно менш розвиненими в даному регіоні. Прикладом «точкового» розвитку є створення Музею української домашньої ікони у місті Радомишлі. Поряд із музеєм з'явилися готель у замковому стилі, трапезна, друкарня, на черзі покращення транспортної інфраструктури.

3. Формування туристичних кластерів.

Кластери тривалий час пропонувалися як нова форма і механізм розвитку регіону, механізм підвищення його конкурентоспроможності [2]. І саме в туризмі є найбільш життєздатні зразки їх впровадження. В Херсонській області у 2009 році був заснований історико-розважальний комплекс «Зелені хутори Таврії», який об'єднав на своїй території підприємців різного роду діяльності. З кожним роком кількість відвідувачів комплексу зростає, розширюється спектр послуг, що надаються, залучаються нові підприємницькі структури. В майбутньому комплекс має потенціал стати «Українським Диснейлендом», який відвідуватимуть декілька сотень туристів на рік, із відповідними ефектами для місцевої економіки.

4. Комплексний регіональний розвиток.

Найкращий приклад використання туризму для підвищення інноваційної активності та інвестиційної привабливості можемо спостерігати у місті Львові. Завдяки зваженій багаторічній стратегії місто вийшло не тільки на перші позиції щодо туристичної привабливості в Україні, і, відповідно, щодо отриманих сум туристичного збору. Львів також періодично потрапляє до світових рейтингів міст, вартих відвідання та цікавих для інвесторів.

1. *UNWTO Tourism Highlights, 2016 Edition*

2. *Соколенко С.І., Кластери в глобальній економіці. – К.: Логос, 2004.*

ІННОВАЦІЙНІ МЕРЕЖІ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК: ГЕОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

© Казьмір Л.П., 2017

В умовах «постіндустріального переходу» всі елементи світової економіки змінюють свій «організаційний і культурний код», підпорядковуючись загальній «мережевій логіці поведінки» [1]. Ключовими чинниками регіонального розвитку стають ефективне використання людського капіталу та накопичених знань, активне впровадження інновацій, диверсифікація економічної діяльності та розвиток мережевих структур [2].

Цим пояснюється суттєве зростання наукового інтересу до досліджень теоретичних засад і практичних аспектів формування і розвитку інноваційних мереж, здатних помітно активізувати циркуляцію технологічної та комерційної інформації на всіх рівнях [3]. З іншого боку, однією з передумов успішної європейської модернізації України є формування мережі інноваційних центрів (колективів), здатних не лише адсорбувати чи ретранслювати, а й генерувати інновації, а також інтеграція регіональних інноваційних мереж у національну мережу та «підключення» їх до глобальних інноваційних мереж.

Для успішного вирішення подібних завдань фахівці рекомендують використовувати модель потрійної спіралі (*triple helix model*), сутність якої зводиться до організації мережевої взаємодії науки, бізнесу і держави. Згадана модель трактується сьогодні як нова інституційна матриця для гармонізації інноваційного середовища на всіх рівнях економічних взаємодій, що здатна врахувати стрімке зростання ролі науково-освітньої сфери у соціально-економічному і політичному житті суспільства. Головною перевагою цієї моделі вважається можливість досягати інтегрального ефекту від постійних оновлень – ефекту неперервності інновацій [1; 4].

Важливим теоретичним інструментом детермінації пріоритетів регіонального розвитку та їх гармонізації з національними інтересами і глобалізаційними процесами є гео економічний підхід як квінтесенція специфічної об'ємно-мережевої методології, цілком спроможної структурувати мотивацію оперування в глобальному і національних економічних просторах [5].

Предметне поле досліджень сучасної гео економіки об'єднує в єдиний комплекс питання економіки, політології, економічної історії, суспільної географії, конфліктології, теорії управління [5; 6]. Тому сьогодні гео економіку прийнято трактувати як теоретичну базу наукового обґрунтування просторової локалізації різних видів економічної діяльності у глобальному контексті, а також формування системи стратегічних (глобальних) взаємодій на основі злиття політичних і економічних методів у сфері прийняття рішень на регіональному, національному та міжнародному рівнях. При цьому головний акцент залишається все-таки за економікою [6].

1. Смородинская Н. Тройная спираль как новая матрица экономических систем / Н. Смородинская // *Инновации*. – 2011. – № 4. – С. 66-78.

2. Казьмір Л.П. Розвиток науково-освітньої сфери як чинник модернізації економічного простору регіону / Л.П. Казьмір // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. – 2014. – № 5. – С. 486-496.

3. *Innovation networks: spatial perspectives* / Ed. R. Camagni. – London: Belhaven Press, 1991. – 244 p.

4. Etzkowitz Н. *Innovation in innovation: the triple helix of university-industry-government relations* / Н. Etzkowitz // *Social science information*. – 2003. – Vol. 42. – No 3. – P. 293-337.

5. Кочетов Э.Г. *Системология геоэкономике* / Э.Г. Кочетов // *Безопасность Евразии*. – 2003. – № 4. – С. 360-376.

6. Неклесса А. *Геоэкономическая формула мироустройства* / А. Неклесса // *Развитие и экономика*. – 2013. – № 7. – С. 112-122.

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

©Карапетян Е.Т., Карапетян О.М., 2017

Наявність розвиненої інноваційної інфраструктури є запорукою ефективного використання наявного науково-технічного та інноваційного потенціалу за рахунок максимально швидкого перенесення створених фундаментальних знань в основні сфери діяльності, в першу чергу в індустріальний комплекс.

З огляду на значну диференціацію підходів до розвитку національних інноваційних систем використання будь-якого узагальненого підходу до аналізу діяльності об'єктів інфраструктури є досить проблематичним. Тому необхідно, перш за все, систематизувати їх за основними функціями (табл. 1). З даного переліку об'єктів інноваційної інфраструктури нами виключені організації, що спеціалізуються виключно на кредитно-фінансових, консалтингових та освітніх послугах, основною метою яких є отримання прибутку, оскільки вони обслуговують всі суб'єкти підприємницької діяльності, а не тільки інноваційну сферу.

Таблиця 1

Класифікація об'єктів інноваційної інфраструктури за основними функціями

Назва	Основні функції
1. Технологічний парк	Формування сприятливого середовища для комерціалізації технологій, розроблених в наукових організаціях.
2. Бізнес-інкубатор	Сприяння створенню малих інноваційних підприємств шляхом забезпечення доступу до різних видів ресурсів, а також надання різних видів послуг за пільговими цінами
3. Технологічний інкубатор	Розробка нових або вдосконалення вже існуючих технологічних процесів і продукції, що має потенційний попит на ринку
4. Центр трансферу технологій	Просування розробок і високотехнологічної інноваційної продукції шляхом трансферу знань від наукових організацій і університетів до промислових підприємств
5. Центр комерціалізації технологій	Просування результатів НДР, здійснених при кооперації наукових організацій і бізнесу
6. Зона розвитку високих технологій	Концентрація малого наукомісткого бізнесу поблизу університетських центрів, з використанням податкових пільг
7. Технополіс	Організація центру, де зосереджені освітні та наукові організації, а також наукомісткий бізнес, суб'єктам малого інноваційного підприємництва надаються податкові та інші преференції
8. Венчурна діяльність, венчурні фонди	Це корпоративний або пайовий не диверсифікований інвестиційний фонд, активи якого більше, ніж на 50% складаються з корпоративних прав і цінних паперів, які не котируються на фондових біржах.
9. Особливі, спеціальні (вільні) економічні зони	Це частина території країни, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування в межах законодавства

Джерело: систематизовано автором на основі [1,2].

При аналізі формування інноваційної інфраструктури можна виділити кілька етапів, що пов'язані один з одним і які виникли в окремо взятих країнах з метою вирішення різних завдань виходячи зі специфіки їх розвитку:

1. Початок створення технопарків було покладено в США на початку 50-х рр. XX століття, з

організації наукового парку Стенфордського університету. Ця країна володіє однією з найсильніших інноваційних інфраструктур в світі, що підтверджується 6 місцем за величиною інноваційного індексу в Глобальному рейтингу інноваційності.

2. В кінці 50-х рр. в Європі були створені перші бізнес-інкубатори, переважно в депресивних регіонах, де спостерігався промислова криза і як наслідок масове безробіття. З метою створення нових робочих місць, а також структурної перебудови економіки території, регіональні органи влади почали організовувати штучні зони, де підприємцям надавалася можливість пільгового ведення бізнесу в формі безкоштовних площ, доступу до ресурсів. На сьогоднішній день в Європі лідером Глобального рейтингу інноваційності декілька років поспіль є Швейцарія, наступні позиції закріплені за Великобританією, Швецією та Фінляндією.

З кінця 70-х рр. в США та інших країнах бізнес-інкубатори стали розглядатися як інструмент для поліпшення регіональної і національної конкурентоспроможності, в рамках яких стали створюватися інноваційні та технологічно орієнтовані фірми. В середині 80-х рр. відбулося зближення бізнес-інкубаторів з системою вищої освіти і державними науковими організаціями з метою використання їх накопиченого потенціалу та комерціалізації наукових розробок.

З середини 90-х років подібна модель бізнес-інкубаторів трансформувалася в схему технологічних інкубаторів. Таким чином, у більшості європейських країн, а також США, Японії, Південній Кореї, створення інноваційної інфраструктури стало реакцією територіальних і державних органів управління на необхідність переорієнтації підприємств на інноваційний шлях розвитку з метою забезпечення сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Аналіз поставлених цілей і розв'язуваних завдань інноваційною інфраструктурою зарубіжних країн дозволяє класифікувати їх наступним чином:

1. Організація нових робочих місць. Спочатку інноваційна інфраструктура була орієнтована на створення нових робочих місць у галузях промисловості, і до теперішнього часу даний напрямок залишається актуальним, незважаючи на трансформацію його функції на активізацію інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

В робочих групах технологічних платформ створюються сприятливі фінансові умови для роботи кваліфікованих співробітників, що і обумовлює їх приплив, а відповідно, економічний ріст і розвиток інновацій.

2. Структурна перебудова економіки на територіальному і національному рівнях. Зростання в загальному обсязі ВВП частки інноваційного підприємництва, що генерує і трансформує знання в нові технологічні процеси і продукти, сприяє структурним зрушенням як на територіальному, так і національному рівнях.

3. Стимулювання розвитку малого бізнесу і приватного підприємництва. Даний сектор є домінуючою формою організації бізнесу в світі та є основним джерелом економічного розвитку, інноваційності і гнучкості.

4. Кооперація науки, освіти і бізнесу в формі комерціалізації університетських НДР. Потужний науковий потенціал, сконцентрований в університетах і НДІ, є основою для більш інтенсивного розвитку наукомісткого підприємництва.

Центром технологічної платформи, як правило, стає великий університет або наукова лабораторія, завдяки якій забезпечується необхідна концентрація кадрів;

5. Зростання добробуту суспільства. Одним із пріоритетів розвитку організацій інноваційної інфраструктури є забезпечення сталого розвитку економіки, що сприяє поліпшенню добробуту населення.

Потреби формування в країні інноваційної економіки вимагають розробки відповідного механізму правового регулювання, що відповідає потребам суб'єктів інноваційної діяльності. Існуючі інституційні рамки в Україні недостатні для комерціалізації інновацій. Серед найважливіших проблем, що перешкоджають комерціалізації результатів НДДКР, виділимо наступні:

- відсутність економічних стимулів комерціалізації НДР у багатьох підприємців (внаслідок недостатньої конкуренції, слабого захисту прав власності, переважання сировинних галузей

тощо); слабка державна підтримка освоєння результатів НДДКР і попиту на високотехнологічні товари; непопулярність інноваційного підприємництва;

- нормативно-правові перешкоди трансферу результатів науково-технічної діяльності, створені за рахунок бюджетних коштів; нерозвинений інститут прав на інтелектуальну власність; високі трансакційні витрати інноваційного підприємництва;

- низький ступінь партнерства наукових організацій, університетів і підприємців; слабка орієнтованість наукового сектора на кінцевий результат - задоволення потреб ринку; недосконалість інноваційної інфраструктури.

В сучасних умовах розвитку економіки Україна потребує ефективної стратегії і інфраструктури комерціалізації інновацій з метою забезпечення професійного управління інтелектуальними правами власності. Це необхідно для задоволення потреби підприємств країни, формування віддачі від інвестицій, вкладених в дослідження наукових організацій. Інфраструктура комерціалізації повинна забезпечувати привілеї щодо доступу до критичної маси всього спектра наукових досліджень і бути територіально близькою до результатів НДДКР. Її доцільно формувати на базі існуючих вузів і НДІ, що дозволить виключити витрачання бюджетних коштів на неперспективні напрямки прикладних і інноваційних проектів, а також впорядкувати процедуру відбору фундаментальних досліджень.

Таким чином, потрібна зміна інституційного середовища, існуючих норм, що перешкоджають повноцінному використанню науково-технічного потенціалу. Зміни покликані сприяти стимулюванню інвестицій, зниженню трансакційних витрат, полегшенню обміну на ринку інноваційних розробок.

1. *ECD, Technology incubator: nurturing small firms [Электронный ресурс] – OECD Publications. – Paris, 1997. – 129 p. Режим доступа: <http://www.gateway.uz/downloads/ICT/3030>.*

2. *Best practice in business incubator. [Электронный ресурс] – Geneva, 2001. – 84 p. Режим доступа: http://www.bii.ge/eng/studies_&_Papers/LALKAKA_UK.*

3. *Закон України «Про інноваційну діяльність» [Электронный ресурс] – <http://www.kr-admin.gov.ua/start.php?q=Yurposlugi/Ua/Investicii/9.html>*

4. *І. Ю. Матюшенко. Перспективи створення національної інноваційної системи в Україні. Матеріали I Міжнародного інноваційного форуму товариства незалежних держав. (10—16 вересня 2006 року, г. Алушта).*

ТЕНДЕНЦІ ЗМІН У СТРУКТУРІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ УКРАЇНИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

© Карковська В.Я., 2017

Формування професійно підготовленого апарату державних органів влади України та органів місцевого самоврядування, здатного до постійного та динамічного розвитку, правомірно вважається одним із головних факторів зміцнення держави, дієвим інструментом ефективної реалізації її функцій.

Динаміка кількості державних службовців свідчить про таку структуру займаних посад: 31% від загальної кількості державних службовців становлять керівники. Аналізуючи частку керівників по роках отримаємо такі відсотки: у 2012 році – 31,24%, 2013 році – 31,32%, 2014 році – 30,09%, 2015 році – 30%. Таким чином, тритина держслужбовців керівники різних категорій, що відповідає вимогам законодавства та свідчить про збереження структури розподілу державних службовців за посадами. Щодо частки спеціалістів в сфері держслужби, то вона за аналізований період становить 69%.

Згідно зі ст. 25 Закону № 3723 за аналізований період основними критеріями класифікації посад державних службовців були організаційно-правовий рівень органу, який приймає їх на роботу, обсяг і характер компетенції на конкретній посаді, роль і місце посади у структурі державного органу. Також було встановлено 7 категорій посад. Однак, у зв'язку із внесеними змінами, згідно закону № 889 [1], змінено класифікацію посад державної служби, запроваджено новий підхід щодо побудови класифікації, а саме посади державної служби в державних органах поділяються на категорії залежно від порядку призначення, характеру та обсягу повноважень і необхідних для їх виконання кваліфікації та професійної компетентності державних службовців.

У відповідності до структури кількість державних керівників місцевого самоврядування за категоріями у 2012–2016 рр., то найбільшу частку посідають п'ята, шоста і сьома категорії, які за новим законодавством віднесені до категорії «В», і становили в середньому 76,68% від загальної кількості керівників.

Щодо структури кількості спеціалістів місцевого самоврядування за категоріями у 2012–2016 рр., то вона матиме наступний вигляд. Згідно із новими вимогами щодо категорій посад, то частка спеціалістів категорії «А» за аналізований період становила 0,02%, категорії «Б» – 2,59%, категорії «В» – 97,39%.

Аналіз кількості державних службовців за статтю та категоріями посад на початок 2016 року у порівнянні із 2013 роком свідчить про зростання частки жінок в обліковій кількості державних службовців відповідної категорії на 0,7% (на початок 2016 році це 68,2%, а у 2013 році – 67,4%), тобто зміни у динаміці мінімальні. Однак, вони відбуваються за рахунок зростання кількості жінок-керівників. Щодо змін у структурі кількості державних службовців за категоріями посад, то найбільша частка жінок-керівників відповідає категорії «В» (на початок 2016 року це орієнтовно 80%). В свою чергу, частка чоловіків в обліковій кількості державних службовців відповідної категорії у 2016 році склала 23,9%, з них найбільша частка належить керівникам категорії А (на початок 2016 року це орієнтовно 72% від загальної кількості).

У результаті проведених досліджень виявлено зростання загальної чисельності державних службовців, стабілізація темпів її приросту, покращання якісного складу державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, незначне, але збільшення кількості жінок серед керівних працівників.

1. Закон України «Про державну службу» / Відомості Верховної Ради (ВВР) /, 2016, № 4, ст.43.
2. Закону України "Про державну службу" / Відомості Верховної Ради України (ВВР) /, 1993, N 52, ст. 491.
3. <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Державна служба статистики України.

ТЕХНОПАРКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ

©Карпенко А.В., 2017

Загострення конкурентної боротьби в сучасних умовах глобалізації та формування економіки знань доводить важливість таких чинників економічного розвитку як наука, науково-технічний потенціал і механізм комерціалізації інновацій. Переможцями на світових ринках виявляються ті країни і корпорації, які не просто володіють потужним науково-технічним потенціалом, але і вміють найбільш ефективно його використовувати, тобто трансформувати нові наукові ідеї і відкриття у комерційну продукцію (комерціалізувати) швидше за інших і з меншими витратами проходити цикл наука-виробництво-збут. Ефективним інструментом вирішення таких завдань є технологічні парки (технопарки), які набули особливого поширення в світовій практиці.

Сьогодні технологічні парки розглядаються в якості основного чинника створення та розвитку інноваційної економіки, оскільки сприяють переходу до нового технологічного укладу, прискорюють процес комерціалізації досягнень інноваційної сфери та забезпечують ефективне функціонування підприємств малого та середнього бізнесу. Тобто така форма організації наукового та виробничого процесу, як технопарк, передбачає швидку реалізацію наукових розробок, які стають інноваціями, що підтверджується стрімкими сучасними тенденціями розвитку технологій в Китаї та Південній Кореї.

Бурхливе зростання технопарків, що забезпечувало поєднання взаємних інтересів розробників і споживачів інновацій, припало на 90-ті рр. XX ст. в США, Японії, Європі пізніше в Китаї та Індії [1, с. 59]. Однак, перший «технопарк» з'явився ще близько 50-тих рр. у США в Стенфордському університеті (штат Каліфорнія).

Міжнародна асоціація технологічних парків (IASP) визначає науковий (технологічний) парк як організацію, основною метою якої є забезпечення власної прибутковості завдяки просуванню культури інновацій і конкурентоспроможності власного бізнесу й установ, що засновані на знаннях. Науковий парк керує потоком знань і технологій університетів, науково-дослідних установ, компаній та ринків (та стимулює їх); він полегшує створення та розвиток інноваційної компанії через інкубацію та спін-оффи; надає інші послуги, що забезпечують додаткову вартість разом з високою якістю, розширює можливості [2]. Таке визначення дає уявлення про те, що основним призначенням технопарку є створення й поширення інноваційної культури, яка розкриває додаткові можливості не лише її учасникам, а й оточуючому середовищу. Його основне призначення висвітлюється у формі базису, що полягає у сприятливих умовах для розробки нововведень та їх подальшої комерціалізації.

У вітчизняному законодавстві «технологічний парк (технопарк) – це юридична особа або група юридичних осіб (учасники технологічного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції» [3]. Зазначене визначення містить доволі дискусійне та складне в оцінці положення, зокрема стосовно випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції.

В світовій практиці склалося два основні напрями втручання в інноваційну діяльність підприємств та у процес створення технопарків: англо-американська модель, що характеризується повною автономією підприємництва в інноваційній сфері за умови створення сприятливих умов для ведення бізнесу взагалі (технологічні парки мають певну свободу діяльності); франко-японська модель розвитку та реалізації інноваційної політики характеризується досить значним рівнем втручання держави в інноваційні процеси в країні через активну підтримку інноваційного процесу різними методами, включаючи фінансові та організаційні (створенням технологічних парків здійснюється не лише ринковими, а й неринковими методами, тобто шляхом прямих дотацій, фінансування і субсидій,

що спрямовуються підприємствам і організаціям, які здійснюють інноваційну діяльність в межах технопарків. Більшість розвинених країн Європи та Канада займають проміжне положення між цими моделями інноваційної політики країни, оскільки одночасно розвивають національне бізнес-середовище та використовують пряму фінансову державну підтримку інноваційної діяльності в межах технопаркових структур [4, с. 97-98]. Відповідно зазначене вказує про можливість різних урядових заходів, які сприяють розвитку технопарків.

Попри зазначені світові пріоритети та практику підтримки інноваційного підприємництва, важливо відзначити, що і в країнах з високим інноваційним розвитком, зокрема Південній Кореї, США та Японії, де висока інноваційна активність та суттєві обсяги комерціалізації інновацій, постійно акцентується увага і здійснюються значні кроки в напрямку вдосконалення взаємодії університетів, науково-дослідних структур та бізнесу, узгодження цілей приватних і державних структур та їх капіталу [5]. Тобто задля високої інноваційності національних економік урядами розвинутих країн планомірно ведеться робота щодо підтримки технопарків та контролюється ефективність використання державних коштів.

У вітчизняній практиці започаткування створення технопарків здійснювалося ще на початку 90-х років, але законодавчо їх створили лише у 1999 р. на базі ряду провідних науково-дослідних інститутів. Станом на 2014 р. в Україні створено 16 технопарків, але фактично з них функціонують лише 8, серед яких найбільш результативними є «Інститут електрозварювання імені Є.О. Патона», «Інститут монокристалів», «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка».

За час існування технопарків велась постійна дискусія щодо ефективності їх діяльності та необхідності державної підтримки. Зокрема, основна критика полягала в тому, що учасником технопарку могло стати будь-яке підприємство, яке зверталось з ідеєю інноваційного проекту і після його затвердження, заключало договір про сумісну діяльність і відповідно отримання податкових пільг [6, с. 35]. Такі факти у вітчизняній практиці дійсно мали місце, оскільки корупційність та зловживання влади, лоббі понад добросовісну конкуренцію власного бізнесу, або до якого вони частково причетні залишається характерним впродовж всієї незалежності України.

За період 2001-2013 рр. технопарками України було реалізовано 12681,9 млн грн., з яких 14% склав експорт. При цьому, починаючи з 2008 р. обсяг реалізованої інноваційної продукції виробленої технопарками значно скорочується з причин зменшення як бюджетної підтримки, так і зниження підприємницької інноваційної активності загалом. Недостатня кількість технопарків та неефективна їх діяльність стала однією з головних причин, в тому, що Україна сьогодні слабо залучена до процесу міжнародного трансферу технологій.

Загалом діяльність технопарків як однієї з головних складових інноваційної інфраструктури в Україні є недостатньо результативною, оскільки відсутні чіткі дії уряду щодо підтримки (скасовано згідно Податкового кодексу пільги в оподаткуванні та кредитуванні, застосування прискореної амортизації та використання податкового векселя при імпорті) та контролю за використанням отриманих коштів. Технопарки мають створюватись і підтримуватись сьогодні як найбільш ефективна організаційно-економічна форма інтеграції науки і виробництва з метою ефективної кооперації освітніх, науково-дослідних і виробничих структур щодо розробки та комерціалізації інновацій.

1. Мазур А.А. *Технологічні парки України: цифри, факти, проблеми* / А.А. Мазур, С.В. Пустовойт // *Наука та інновації*. – 2013. – Т. 9. – № 3. – С. 59-72.

2. *About Science and Technology Parks – Statistics* // *International Association of Science Parks*. – URL: <http://www.iasp.ws/publico/index.jsp?enl=2>.

3. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» № 991-ХІV від 16.07.1999. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.rada.gov.ua

4. Уханова І.О. *Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні* - Монографія. - Одеса, 2012. – 131 с.

5. Шульга Г.В. *Досвід формування ефективної інноваційної інфраструктури в зарубіжних країнах* / Г.В. Шульга // *Економічний вісник Донбасу*. – 2015. – № 1 (39). – С. 128-137.

6. Иванова А. *Технопожиратели. Полезная идея стимулировать в Украине инновационную деятельность превратилась на практике в способ ухода от уплаты налогов* / А. Иванова, С. Саливон, Р. Каменев и Л. Беленюк // *Бизнес*. – 2006. – № 8. – С. 34-37.

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

©Касатонова І.А, 2017

Енергозберігаюча політика держави – це адміністративно-правове, фінансово-економічне регулювання процесів видобування, переробки, транспортування, зберігання, виробництва, розподілу матеріальних ресурсів з метою їх раціонального використання та економічного витрачання.

Для проведення ефективної цілеспрямованої діяльності у сфері управління матеріальними ресурсами був прийнятий Закон України «Про енергозбереження», на основі якого сформовані принципи державної політики, суть якої зводиться до такого:

- створення державою економічних і правових умов зацікавленості в енергозбереженні юридичних та фізичних осіб;
- здійснення державного регулювання діяльності у сфері енергозбереження на основі застосування економічних, нормативно-технічних заходів управління;
- пріоритетність вимог енергозбереження при здійсненні господарської, управлінської або іншої діяльності, пов'язаної з видобуванням, переробкою, транспортуванням, зберіганням, виробленням та використанням паливно-енергетичних ресурсів;
- наукове обґрунтування стандартизації у сфері енергозбереження та нормування використання паливно-енергетичних ресурсів, необхідність дотримання енергетичних стандартів та нормативів при використанні палива та енергії;
- створення енергозберігаючої структури матеріального виробництва на основі комплексного вирішення питань економії та енергозбереження з урахуванням екологічних вимог, широкого впровадження новітніх енергозберігаючих технологій;
- обов'язковість енергетичної експертизи;
- популяризація економічних, екологічних та соціальних переваг енергозбереження, підвищення громадського освітнього рівня у цій сфері;
- поєднання методів економічного стимулювання та фінансової відповідальності з метою раціонального використання та економного витрачання паливно-енергетичних ресурсів;
- плата за прямі втрати і нераціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;
- вирішення проблем енергозбереження у поєднанні з реалізацією енергетичної програми України, а також на підставі міждержавного співробітництва.

Державою розроблений економічний механізм енергозбереження, метою якого є стимулювання раціонального використання та економії матеріальних ресурсів, створення виробництва й широкого застосування енергетично ефективних технологічних процесів, обладнання та матеріалів. З метою раціонального використання матеріальних ресурсів на державному рівні розроблені енергетичні стандарти, які є обов'язковими для виконання. Вони визначають основні терміни та поняття, організаційно-методичні основи енергозбереження, раціональні питомі витрати матеріальних ресурсів, методи визначення потреб у ресурсах, вимоги до енергозберігаючих технологій, обладнання, вимоги до вторинних енергетичних ресурсів, нетрадиційних і поновлюваних джерел енергії. Норми і нормативи витрат матеріальних ресурсів в обов'язковому порядку включаються в енергетичні паспорти обладнання, режимні картки, технологічні інструкції та інструкції експлуатації. Контроль за дотриманням стандартів, норм і нормативів витрат матеріальних ресурсів здійснюється уповноваженим на те Кабінетом Міністрів України органом.

1. ЗУ «Про енергозбереження». – від 01.07.1994 № 74/94-ВР. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua

ОЦІНКА ПІДПРИЄМСТВОМ ВЛАСНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

© Кириченко С.О., Очеретяна О.В., 2017

В сучасних умовах конкурентоспроможність підприємства є однією з головних характеристик ефективності господарської діяльності й, одночасно – можливостей його подальшого розвитку. Важливим елементом системи забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємства, ефективного ведення його господарської діяльності виступає її оцінка [6].

Підприємствам завжди було і є важливо вміти оцінювати власну конкурентоспроможність для того, щоб залишатися на плаву та отримувати прибуток. Адже конкуренція виступає як значна рушійна сила, що змушує виробників знаходитися у постійному пошуку шляхів максимізації відповідності якості та ціни продукції. На сучасному етапі, коли українським підприємствам відкритий шлях на міжнародні ринки, важливість вміння визначати свої позиції набуває ще більшої значущості.

Якщо підприємство, хоче досягти успіху, то воно повинно не лише задовольняти споживчий попит, а і будувати плани на майбутнє, тобто розробляти стратегії, які враховуватимуть власні потужні технологічні можливості, фінансову впевненість, розвиток НТП, зміни у державній політиці та, звісно ж, пропозиції конкурентів на ринку [1].

Розрахунок показників оцінки конкурентоспроможності підприємства повинен здійснюватися за принципами: системності, комплексності, об'єктивності, оптимальності, науковості, динамічності, безперервності, порівнюваності, ефективності дослідження, інформаційного забезпечення. Дотримання в комплексі зазначених принципів дозволить досягти поставлених цілей та здобути максимально точну оцінку конкурентоспроможності підприємства при застосуванні найбільш оптимального методу, прийнятного для підприємства [2].

Існує значна кількість методів для визначення конкурентної позиції підприємства. Вони мають різну специфіку, різні умови для їх застосування та певні обмеження. Однак, спільним для всіх методів є те, що для визначення рівня конкурентоспроможності підприємство повинно бути не єдиним на ринку, а мати реальних конкурентів.

Серед класичних методів можна виділити:

Метод оцінювання конкурентоспроможності підприємств, що ґрунтується на теорії рівноваги підприємства і галузі А.Маршалла та теорії чинників виробництва, застосовується лише в умовах досконалої конкуренції та припускає, що підприємство має за мету досягнення стану рівноваги [4];

Метод визначення конкурентоспроможності підприємств, заснований на теорії ефективної конкуренції Дж. Б. Кларка, що особливий тим, що дозволяє відслідковувати динаміку ефективності підприємства зі змінами характеристик конкурентоспроможності [3];

Метод профілів, що дозволяє оцінювати конкурентоспроможність підприємства за характеристиками якості продукції.

Серед сучасних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства можна виділити ті, що класифікують за наступними ознаками:

✓ за напрямком формування інформаційної бази:

Ø критеріальні (за інформаційну базу беруть абсолютні значення найважливіших показників; приклади: SPACE- аналіз, GAP- аналіз, LOTS- аналіз);

Ø експертні (базуються на думці досвідчених фахівців; приклади: STEP- аналіз, SWOT- аналіз, метод порівнянь);

✓ за способом відображення кінцевих результатів:

Ø графічні (подані у формі рисунків, графіків, діаграм; приклади: SWOT-аналіз, методика Зав'ялова);

Ø математичні (відбувається розрахунок одного найважливішого числового показника, за яким можливо сформулювати остаточну оцінку; приклади: методика Градова, формалізований метод Іванова);

Ø логістичні (базуються на логічних припущеннях; приклади: STEP-аналіз, SPACE-аналіз, GAP-аналіз);

✓ за способом оцінки:

Ø індикаторні (кожен індикатор виступає як сукупність характеристик, що відображають стан окремих показників; приклади: GAP-аналіз, LOTS-аналіз);

Ø матричні (розглядаються процеси конкуренції, взаємозалежність між ними та динаміка; приклади: SWOT-аналіз; Модель аналізу Мак-Кінсі 7S)

✓ за можливістю розроблення управлінських рішень:

Ø одномоментні (розглядають поточний стан справ);

Ø стратегічні (звертають увагу на перспективу) [1, с. 31; 3, с. 56- 57].

Проаналізувавши специфіку вище згаданих методів оцінки конкурентоспроможності, можна зробити висновок, що нові сучасні методи - це удосконалені та модернізовані класичні. Також, деякі із сучасних методів повторюються у кількох категоріях, що підкреслює їхню універсальність та широко плановість. Для отримання найточніших результатів можна використати один із найпоширеніших методів SWOT-аналіз, за допомогою якого можна отримати різносторонній аналіз конкурентоспроможності підприємства, зрозуміти свої найсильніші сторони, знайти недоліки підприємств-конкурентів і надалі залучившись підтримкою експертів варто розробити стратегічний план удосконалення роботи підприємства.

1. Яцковий В.Д. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства / Яцковий В.Д. // Вісник соціально-економічних досліджень, 2013 рік, випуск 4 (51). [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3382/1/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0.pdf>
(дата звернення 26.03.2017)

2. Азоев Г.Л. Конкурентные стратегии / Г.Л. Азоев // Конкуренция: анализ, стратегия и практика. – М. : Центр экономики и маркетинга, 2010. – 256 с.

3. Жовновач Р.І. теоретико-методологічні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємств / Жовновач Р.І. // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, 2011 рік, випуск 19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_19_ekon/stat_19/14.pdf (дата звернення 27.03.2017)

4. Маршалл А. Принципы экономической науки. - М.: Прогресс, 1993. - Т.3. - 351с.

5. Потенціал і розвиток підприємства. Навчально-методичний посібник для студентів ЗДІА напрямку 0501 «Економіка і підприємництво» денної та заочної форми навчання/Р. В. Севастьянов. – Запоріжжя, 2009. – 133с.

6. Кларк Дж.Б. Распределение богатства //www.libbooks.ru (дата звернення 25.03.2017)

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ CLOUD COMPUTING

© Кіргецький Ю.І., Кіргецька М.С., 2017

Еволюція технологій мобільного зв'язку та посилення безпекових трендів формує запити на обробку і зберігання персональної та комерційної інформації, яка сьогодні все активніше накопичується підприємствами в «хмарних сховищах». Дослідження розвитку ринку хмарних сервісів у 2016/2017 р., здійснене ICT Enterprise Insights свідчить про те, що загальносвітовий ринок хмарних сервісів за 5 років виріс на 127%: із 91 млрд.дол. США (у 2011 р.) до 207 млрд.дол. США (в 2016 р). Найбільший запит серед клієнтів спостерігається на сервіси із віртуального хостингу, що формують 50% попиту. Якщо аналізувати частину корпоративних вкладень в хмарні сервіси, то переважно вони спрямовані у модель розгортання VPaaS («бізнес-процес як сервіс»), проте, щороку такі бізнес-моделі як PaaS («платформа як сервіс»), SaaS («програмне забезпечення як сервіс») і IaaS («інфраструктура як сервіс») стають все більш популярними [1].

Найістотнішою перешкодою масового використання cloud computing підприємствами (особливо при експлуатації зовнішніх «хмарних сервісів») є питання безпеки. На відміну від традиційної моделі, за якої інформація підприємства зберігається у його реальній інфраструктурі, cloud computing дає змогу корпоративні дані зберігати за межами його фізичної локації. Це породжує нову групу загроз, які пов'язані з адмініструванням та управлінням безпеки підприємства всередині і за межами приватної хмари.

До реальних загроз підприємства перенесених у віртуальний простір можна віднести: (1) корпоративне та промислове шпигунство; (2) шахрайські дії; (3) втрата інформації; (4) розголошення комерційної таємниці підприємства.

Віртуальні загрози підприємства, можна поділити на: (1) атаки з боку управління віртуальною інфраструктурою, які мають на меті несанкціонований доступ до середовища віртуалізації; (2) порушення роботи гостьової операційної системи і підвищення прав користувача в ній, що може призвести до втрати чи міграції накопичених даних; (3) компрометування клієнтських пристроїв доступу в хмару, які використовуються з метою відмови в обслуговуванні клієнта та впливають на доступність послуг хмарного провайдера, та його репутації.

Способами актуалізації віртуальних загроз економічній безпеці підприємства є: (1) DDoS атаки; (2) Cross Site Scripting, (3) викрадення паролів, (4) перехоплення веб-сесій, (4) атаки в криптографії; (5) обхід процедури аутентифікації, авторизації та шифрування, (6) модифікація програмних інтерфейсів.

Описані загрози інформаційній безпеці дають змогу виокремити напрями їх подолання при застосуванні cloud computing на підприємствах є: (1) навчання співробітників правилам інформаційної безпеки та проведення спеціалізованих тренінгів для персоналу; (2) забезпечення захисту від шкідливого програмного **забезпечення** за допомогою засобів антивірусного захисту і системи виявлення шкідливого контенту; (3) моніторинг подій інформаційної безпеки та запровадження SIEM-системи; (4) виключення надлишкових привілеїв в інформаційних системах; (5) запровадження суворої політики персональних паролів; (6) вчасне оновлення програмного забезпечення; (7) перевірка захищеності веб-додатків і регулярне їх тестування на проникнення.

1. Cisco Global Cloud Index: Forecast and Methodology, 2015–2020. White Paper [e-resources]. – access mode: <http://www.cisco.com>; 2. ICT Enterprise insights 2017 [e-resources]. – access mode: <https://ovum.informa.com/products-and-services>; 3. Бердник А. Угрозы облачных вычислений и методы их защиты [Електронний ресурс] / А. Бердник. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://habrahabr.ru/post/183168>.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВОМ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

© Князева О.А., 2017

Підприємства поштового зв'язку є важливою складовою не лише сфери зв'язку та інформатизації, а і сфери надання фінансових послуг, оскільки найпотужніше підприємство поштового зв'язку - УДППЗ «Укрпошта» є повноправним суб'єктом ринку фінансових послуг країни. Проте, за останні роки спостерігається негативна тенденція щодо розвитку як самого підприємства, так і фінансових послуг, які воно надає (таблиця 1) [1, 2].

Таблиця 1.

Деякі показники діяльності підприємства поштового зв'язку

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Динаміка
Доходи зв'язку, млн. грн.	52434,0	55895,8	61911,2	1,18
Доходи УДППЗ «Укрпошта», млн. грн.	3700,0	3900,0	4400,0	1,19
Часта доходів «Укрпошта» від фінансових послуг, %	57,0	54,0	46,0	0,81
Кількість пенсій, отриманих в «Укрпошта», млн. од.	83	74	71	0,85
Вихідний обмін, млн. од.	240,4	183,8	167,0	0,69
Кількість відділень, тис. од.	11,9	11,7	11,7	0,98
Кількість працівників, тис. чол.	85,5	75,8	73,2	0,85

Дані таблиці 1 свідчать, що доходи підприємства зростають темпами, аналогічними зростанню загальних доходів сфери зв'язку країни. Втім, це зростання пов'язане передусім із збільшенням тарифів на послуги, оскільки скорочується як вихідний поштовий обмін, так і кількість споживачів фінансових послуг. Одночасно з цим зменшується кількість відділень та працівників. При цьому зростає конкуренція на ринку фінансових послуг, банки пропонують безліч сервісів для обслуговування пенсіонерів, надання послуг з грошових переказів тощо. В цих умовах виникають передумови для поступового згортання діяльності з надання фінансових послуг.

Втім, такий вектор розвитку є недоцільним з багатьох причин. Однією з них є те, що в сільській місцевості відділення пошти є майже єдиним джерелом отримання фінансових послуг, оскільки банківські установи практично не розвивають свою мережу з причини низької рентабельності. За даними [2], рівень доступності населення до банківських сервісів сягає 65% (у сільській місцевості значно менше), а до поштових відділень майже 100%. Тому скорочення діяльності підприємства в сфері надання фінансових послуг призведе не лише до скорочення поштового обміну, а і до суттєвих проблем із пенсійними та іншими соціальними сервісами.

Ураховуючи складний фінансово-економічний стан підприємства поштового зв'язку, для розвинення фінансових послуг доцільно сформувати декілька інваріантних моделей розвитку підприємства в цієї сфері, а саме: формування власної поштово-банківської установи, інтеграція з існуючою фінансовою установою, формування пакету агентських угод тощо. На наш погляд, в умовах невизначеності та високого ризику розпочинати формування власного банку є досить складним завданням, яке потребує суттєвих фінансових інвестицій, перебудови організаційної структури, перегляду основних принципів менеджменту тощо. Тому більш раціональним є інтеграція підприємства поштового зв'язку з працюючою кредитно-фінансовою установою.

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Офіційний сайт УДППЗ «Укрпошта». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrposhta.ua/pro-pidpriyemstvo/richni-zviti>

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

©Кобелева Т.О., Перерва П.Г., 2017

Сучасний стан та особливості розвитку світової економіки впливають на стратегії підприємств і мислення керівників. Інноваційна спрямованість стає в даний час пріоритетним вектором розвитку економіки держави, що знаходить своє відображення і в наукових дослідженнях, і у практичній діяльності господарюючих суб'єктів. Особлива роль приділяється промисловості, зокрема великим промисловим об'єднанням, які протягом багатьох десятиліть склали основу економіки, основу її науково-технічного розвитку. До таких галузей, на наш погляд, відноситься і електротехнічна промисловість.

Основою вирішення існуючих проблем електротехнічної промисловості є швидкий інноваційний розвиток, що вимагає вкладення значних інвестицій у розробку і впровадження нових технологій, переозброєння виробництва та оптимізацію бізнес-процесів. Поява нових підприємств, які активно використовують сучасні технологічні рішення, які мають чітку стратегію розвитку, дозволяє сподіватися на те, що Україна в досяжній перспективі займе гідне місце серед країн з найбільш розвиненим машинобудуванням.

На наш погляд, підприємства електротехнічної промисловості можуть бути згруповані по двох напрямках. В рамках першого напрямку - по виду продукції - пропонується виділити чотири групи (сегменти) підприємств. Структура виробництва продукції по цим сегментам електротехнічної промисловості представлена на рис.1.

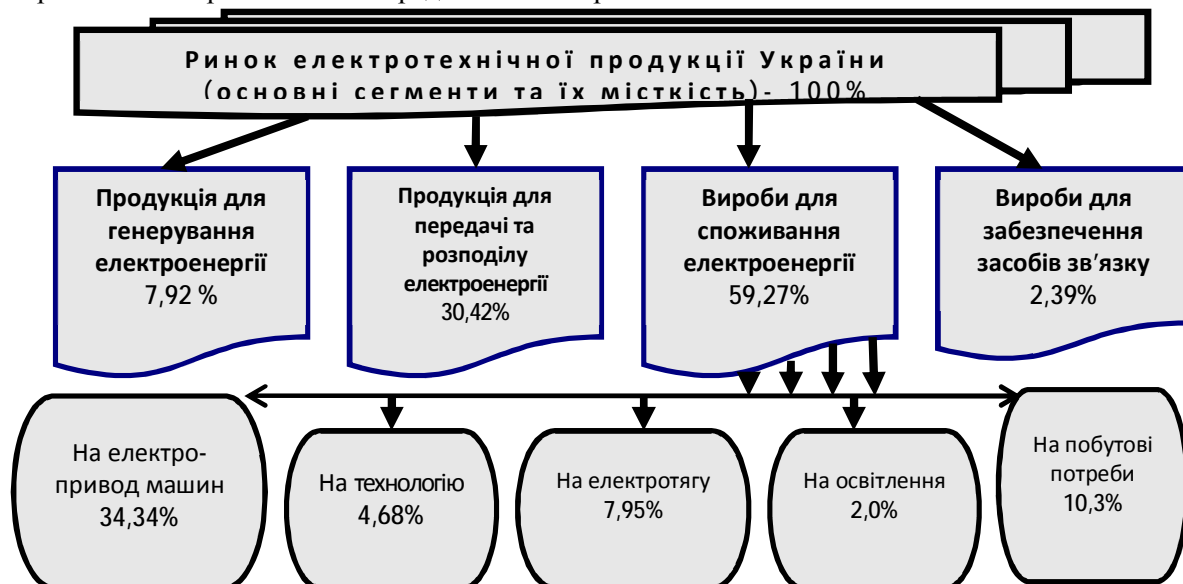

Рис.1 - Сегментація та місткість ринку електротехнічної продукції по функціональному критерію

Масштабне зростання будівельного комплексу останніх років закономірно викликав активність ряду інших галузей і видів діяльності, що спричинило їх динамічне зростання. Однією з таких областей став вітчизняний ринок електротехнічного обладнання і складових його сегментів, таких як ринок кабельної продукції, ринок низьковольтного та високовольтного обладнання, електромашинобудування (двигуни та генератори, асинхронні двигуни) і ринок світлотехнічної продукції. Коротка характеристика кожного з представлених на рис.1 сегментів ринку електротехнічної продукції може бути зведена до наступного:

1. Електротехнічне машинобудування та устаткування виробляє електродвигуни, електрогенератори, трансформатори, конденсатори.
2. Кабельна промисловість – кабелі, проводи сильного та слабкого струму, шнури.
3. Електролампова промисловість – освітлювальні лампи розжарювання, люмінесцентні та ртутно–кварцеві лампи.
4. Електроізоляційні вироби, ізолятори із скла, фарфору, кераміки.

Дані рис.1 свідчать про те, що основна доля електротехнічної продукції приходить на електротехнічне машинобудування, яке включає в себе досить потужні електротехнічні підприємства нашої країни ДП «Електроважмаш», ВАТ «Дніпропетровський електромеханічний завод», ВАТ Ужгородський завод «Електродвигун», ВАТ «Укрелектроапарат», ВАТ «Південелектромаш», ВАТ Харківський електротехнічний завод «Укрелектромаш», ВАТ «Електромашина», ВАТ «Запорізький завод високовольтної апаратури» та ін.

В рамках другого напрямку – по функціональному призначенню продукції - пропонується виділити чотири основні сегменти та п'ять додаткових сегментів ринку електротехнічних виробів.

Місткість окремих сегментів ринку електротехнічної продукції, представленої на рис 1, була отримана з використанням декількох методів, основними з яких були середньостатистичного моделювання (офіційні дані Держкомстату України), метод ланцюгових відносин, а також метод експертного оцінювання. Кожний з вказаних методів розрахунку місткості ринку має свої переваги та недоліки, але в цілому для потреб оціночних розрахунків їх використання дає цілком прийнятні результати. В деяких випадках ми використовували комбінований підхід, тобто вели розрахунок за декількома методами, а підсумковий результат визначали як середньоарифметичне.

1. Косенко А.П. Экономическая оценка инновационного потенциала / А.П.Косенко, Д.Коциски, О.И.Маслак, П.Г.Перерва, Д.Сакай.- Монография / Под ред. П.Г. Перервы и Д.Коциски – Харьков-Мишкольц : НТУ „ХПИ”, Мишкольц,техн.ун-т, 2008. – 170 с.

2. Кобелява Т.О. Електротехнічна галузь України: сучасний стан та перспективи розвитку // Т.О. Кобелява // Вісник НТУ «ХПИ». – Харків, 2011.– №26. – С. 34-43.

3. Перерва П.Г. Потребность в электротехнических средствах автоматизации. Теория и методы определения.- Х.: Основа, 1991.-141 с.

4. Косенко А.П. Экономическая оценка инновационного потенциала / А.П.Косенко, Д.Коциски, О.И.Маслак, П.Г.Перерва, Д.Сакай.- Монография / Под ред. проф. Перервы П.Г. и проф. Д.Коциски – Харьков-Мишкольц : НТУ „ХПИ”, Мишкольц,техн.ун-т, 2009. – 170 с.

5. Перерва П.Г. Організація та управління інноваційною діяльністю: підручник / П.Г.Перерва, С.А.Мехович, М.І.Погорелов. - Харків: НТУ "ХПИ", 2008. – 1025 с.

6. Старостіна А.О. Маркетинг: підруч. / А.О.Старостіна, П.Г.Перерва, Н.П.Гончарова та ін.; за заг. ред. Старостіної А.О. – К.: Знання, 2009. - 1070 с

7. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо–підприємницької діяльності: Навч. посібник / За ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гавриць О. М., проф. Погорелова М. І. – Харків : НТУ «ХПИ», 2004. – 640 с.

8. Погорелов И.Н. Экономика и организация труда / И.Н.Погорелов, Н.И.Погорелов, П.Г.Перерва, А.М.Колот, С.А.Мехович [Монографія].- Харьков : Фактор, 2007.- 640с.

9. Перерва П.Г. Трудоустройство без проблем (искусство саморекламы) / П.Г.Перерва.- Х.: Фактор, 2009.- 480 с.

10. Кобелява Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів / Т.О. Кобелява // Управління розвитком: зб. наук. праць. – Харків : ХНЕУ. – 2011. – № 4 (101). – С. 258 – 260.

11. Перерва П.Г. Экономика и управление инновационной деятельностью: учебник / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2009. – 1203 с.

12. Перерва П.Г. Потребность в электротехнических средствах автоматизации. Теория и методы определения [Текст] : [монография] / П. Г. Перерва. - Х. : Основа, 1991. - 114 с. : табл., рис. - Библиогр.: с. 138-142 (94 назв.).

13. Гончарова Н.П. Новые технологические системы: качество, потребность, эффективность / Н.П.Гончарова, П.Г.Перерва, А.И.Яковлев // - К.: Наукова думка, 1989.- 176с.

14. Перерва П.Г. Проблемы совершенствования методологии определения потребности в электротехнической продукции / П.Г.Перерва, А.К.Плетников // Электротехн.пром-сть. Сер.27. Общеотраслевые вопр. электропромышленности. Экономика. Организация. Управление. Планирование и производство. Обзор.информ. - М.: Информэлектро, 1989.- 52с.

15. Кобелява Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів / Т.О. Кобелява // Управління розвитком: зб. наук. праць. – Харків : ХНЕУ. – 2011. – № 4 (101). – С. 258 – 260

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Коваленко О.М., 2017

Розвиток у ХХ ст. основних форм власності зокрема, інтелектуальної, створив сприятливі умови для значного зростання кількості суб'єктів власності, спрощення доступу працівників до засобів виробництва на рівні володіння ними та активного використання у своїх інтересах у ХХІ ст. і водночас до посилення потреби в усупільненні, в усвідомленій та мотивованій інтеграції зусиль різних суб'єктів господарювання, різних власників, у забезпеченні певної конструктивної спрямованості функціонування як сукупного інтелектуального капіталу, так і його специфічного продукту.

Ефективна реалізація такої інтеграції неможлива поза діяльністю держави.. Держава, у цьому випадку, своєю економічною політикою сприяє як становленню інтелектуальної власності та інтелектуального капіталу, так і поширенню інтересу до їх використання в усіх сферах економічного життя, отже, свідомо формує якісно новий рівень продуктивних сил, новий рівень конкуренції та конкурентоспроможності і, врешті-решт, новий рівень та якість соціальної справедливості.

Такий світовий досвід Україна має осмислювати за допомогою вітчизняної економічної науки та творчо використовувати вже сьогодні, у процесі трансформації системи відносин власності, становлення якісно нової інфраструктури національної господарської системи. Забезпечення найсприятливіших умов для формування в Україні інтелектуальної інфраструктури, інтелектуальної власності й інтелектуального капіталу, концентроване використання у цьому процесі можливостей державного сектору та відповідної державної науково-технічної політики є найпріоритетнішою, з позицій стратегічної перспективи, метою та проблемою української влади.

Остання чверть ХХ ст. і початок ХХІ ст. – час трансформаційних процесів, що знаходять свій прояв у постіндустріальній економіці. Ці зміни проявляється у рамках фінансового аспекту економіки з владним, монопольним контролем фінансових структур і рентою як основною формою доходу, а також у рамках інформаційного аспекту економіки, що характеризується подоланням часу й простору через можливість контролю з центру за збором і переробкою інформації, привласнення її, та можливістю приймати глобальні рішення, що впливають на основні параметри світової економіки. Постіндустріальна економіка характеризується наявністю так званого «власницького ефекту», що знаходить прояв в «об'єктних відносинах» (власність на фінанси, на інформацію, на рішення і т.д.) [1, с.112].

Постіндустріальна економіка впливає на структуру інституту власності як складну багаторівневу систему, у рамках якої виділяються територіальні, галузеві та міжгалузеві рівні власності, починаючи з муніципальних і до національно-державних, міждержавного та транснаціональних. Результатом такого впливу є багатосуб'єктність власності, що не лише розширює й ускладнює внутрішню структуру суб'єктів власності, але й вносить істотні корективи у її зміст. Коротко охарактеризуємо їх.

По-перше, зміни, що відбуваються у постіндустріальній економіці, зачіпають перелік та склад об'єктів державної власності, змінюються цілі державної участі в економіці та принципи регулювання.

По-друге, відбувається зростання обсягів і значення об'єктів споживчого та споживчо-виробничого призначення. Це - електротехнічні, електронні, інформаційні, транспортні, житлово-побутові й інші засоби, у яких втілюються досягнення наукового, технічного, технологічного, виробничого та інтелектуального прогресу. Функції власності на об'єкти подібного роду проявляються не лише в поліпшенні умов і підвищенні якості життя, але й у створення передумов

задоволення основних потреб ряду соціальних груп, інтереси яких не пов'язані або мало пов'язані з підприємницькою діяльністю, з володінням засобами виробництва [2, с.16].

По-третє, спостерігається зростання ролі відносин інтелектуальної власності. Продукт інтелектуальної праці як об'єкт власності є специфічним, оскільки головними засобами його виробництва виступають інтелектуальні, творчі здібності людини. Інтелектуальна діяльність - це широкий спектр видів духовної, наукової, технічної та технологічної творчості, а отже, в рамках нової економіки формується особлива верства власників-інтелектуалів. Суб'єктами власності в постіндустріальній економіці стають не лише власники фізичних видів капіталів, а власники-інтелектуали. Процес перетворення ідеї в матеріальні та духовні цінності, як і самі ці цінності, є основою появи різних способів присвоєння залежно від цілей, особливостей виробництва та необхідних для цього ресурсів.

По-четверте, істотне та неоднозначне значення для змін відносин власності має посилення відособленості обороту грошового й фінансового капіталу як об'єкта власності. Це обставина, розширюючи можливості переливу й міграції капіталу, може сприяти розвитку інвестиційних процесів, глобалізації економічних зв'язків. Зворотною стороною цього процесу є можливість росту спекулятивного капіталу, переміщення більших грошових мас, здатних дестабілізувати економічну ситуацію, як в окремих країнах, так і в регіонах, про що свідчать фінансові кризи останніх років.

Аналіз наведених вище характеристик дозволяє навести інституціональні особливості взаємодії влади та власності в умовах становлення постіндустріальної економіки в Україні:

1. Стіжке домінування влади над власністю як на макро-, так і мікрорівні їхньої взаємодії. Якщо на макрорівні різноманіття відносин власності формується на основі використання командних інструментів, тобто шляхом формального перетворення колишньої державної власності (шляхом приватизації), то на мікрорівні власність не знаходить адекватного механізму реалізації та зводиться до комплексу прав формального розпорядження сукупністю господарських ресурсів.

2. Нерозмірність податкового тягара можливостям процесу відтворення відносин власності. Власність реалізується, насамперед, у процесі участі власника факторів виробництва в сукупному фінансовому результаті діяльності. Якщо така участь не залишає власнику факторів виробництва коштів, необхідних для розвитку виробництва, то відносини власності не відтворюються в розширеному масштабі. Потреби влади (в даному разі податковий тягар) беруть гору над потребами відтворення власності; взаємодія обох феноменів переходить у режим конфлікту.

3. Відсутність соціально-економічного механізму захисту відносин власності. Власність представляє собою особливу локальну систему відносин присвоєння та відчуження, кожний елемент якої має потребу в захисті. В умовах виходу із трансформаційної кризи найменш захищеною є дивідендна участь акціонерів у прибутку корпорації, їхній доступ до достовірної інформації та участь у стратегічному управлінні.

4. Спадкоємність взаємодії влади та власності стосовно попередньої системи господарювання. Влада прагне управляти власністю як на макро-, так і на мікрорівні їхньої взаємодії. Цьому сприяє триваючий процес перерозподілу прав власності, у якому протиборчі сторони апелюють до влади, шукають її заступництва; тим самим відтворюються умови патронажу влади над власністю. Політичне рішення даної проблеми означає вихід влади за межі активної участі в процесі перерозподілу прав власності.

5. Затягування зазначеного вище політичного рішення прирікає владу на інституціональне переплетення із власністю. У цьому випадку формуються умови для реалізації тенденції до відтворення їхнього поєднання, котре описується формулою « влада - власність, втілена в одній особі».

1. Рязанова О.Е. *Трансформація інститута собствениости в умовах глобалізації економіки* / О.Е. Рязанова. - М.: Из-во МГОУ, 2008.- 226 с.

2. Чухно А.А. *Актуальні проблеми розвитку економічної теорії на сучасному етапі* / А.А. Чухно // *Економіка України*. – 2009. - №4. – С.14-28.

ЦНАПИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В СИСТЕМІ ГАРАНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ

© Коленда Н.В., 2017

Постіндустріальне суспільство характеризується значною інформатизацією всіх сфер діяльності, включаючи сферу державного та регіонального управління, розвитку місцевих громад. Саме першим кроком до формування комплексних систем, які б надавали сукупність послуг щодо соціального забезпечення населення та соціально-економічної сторони їх діяльності, була електронізація послуг. Впровадження пілотних проектів та подальше розширення асортименту послуг, яке населення може отримати через Internet-мережу, спонукало створення інфраструктурних об'єктів, якими стали саме центри надання адміністративних послуг.

Згідно ст.12 Закону України «Про адміністративні послуги» центри надання адміністративних послуг – це постійно діючий робочий орган або структурний підрозділ місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг [1]. На сьогодні сфера функціонування ЦНАПів значно розширюється. Їхня діяльність за принципом «єдиного вікна» та «прозорого офісу» дозволяють забезпечити комфортність та протидіяти корупції в наданні послуг фізичним та юридичним особам, що, у свою чергу, підвищує рівень соціальної безпеки населення.

Соціальну безпеку населення визначаємо, як стан захищеності соціальних інтересів населення від загроз щодо його соціального стану та рівня життєзабезпечення, за якого відбувається збереження та розвиток людського потенціалу, протекти чи розширене відтворення населення, а також досягнення в суспільстві соціальної злагоди і цілісності [1, с. 31].

Враховуючи те, що одним із інструментів гарантування соціальної безпеки населення є надання соціальних послуг, включаючи інформаційні та соціального забезпечення, то саме функціонування ЦНАПів є елементом інноваційної інфраструктури згаданої системи.

Позитивний вплив діяльності ЦНАПів на рівень соціальної безпеки населення проявляється у:

- відкритості та прозорості надання послуг;
- доступності інформації та спрощення процедури доступу до отримання послуг;
- мінімізації тривалості та кількості контактів надавача та отримувача послуг;
- зниженні бюрократизму та «паперової тяганини»;
- зниженні рівня корупції;
- забезпеченні комфортних умов для відвідувачів;
- підвищенні оперативності надання послуг;
- наданні можливостей контролю процесу надання послуг;
- зростанні відповідальності працівників ЦНАПів за якість наданих послуг, їх повноту та оперативність.

Отже, можна узагальнити, що розвиток інноваційної складової інфраструктурного забезпечення, а саме створення та функціонування ЦНАПів, дає позитивні результати для системи гарантування соціальної безпеки населення і має ще ряд перспектив.

1. Закону України «Про адміністративні послуги» – від 06.09.2012 № 5203-VI

2. Коленда Н. В. Соціальна безпека населення та її основні складові / Н. В. Коленда // Науковий журнал «Збірник наукових праць SWorld». – Випуск 1. Том 32. – Одеса: Куприенко, 2013. – С. 27-32.

СТАНОВЛЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБОТНОЇ ПЛАТИ ЯК ІНСТИТУТУ

© С.К. Колодій, С.Ю. Колодій, 2017

Соціально-економічні перетворення в нашій країні суттєво впливають на рівень та якість життя населення. На цей час в Україні дуже гостро стоїть питання нерівності доходів різних груп населення. Існування в державі значних груп населення з низьким рівнем доходів не тільки погіршує показники рівня та якості життя, але і може стати причиною соціальної напруги в суспільстві. Тому політика в сфері формування та регулювання заробітної плати та доходів домогосподарств повинна бути однією з основних напрямків політики державного регулювання соціально-економічних процесів. Важливість вивчення процесу формування первинних доходів, основним з яких є заробітна плата, та його ефективного розподілення вже доказана багатьма відомими економістами минулого та сучасності, а також практикою господарювання [1-5].

Регулювання економічних процесів може відбуватися як за рахунок дискретних дій уповноважених органів влади та управління, так і шляхом імплементації певних правил та процедур, що є постійними інститутами-регуляторами та майже не потребують постійного прийняття управлінських рішень, а роблять це автоматично за рахунок їх імплементації до діючого законодавства.

Мінімальна заробітна плата як інститут регулювання заробітної плати та доходів населення має свої особливості використання і впроваджувався поступово, а його становлення та імплементація відбувалися, за нашою думкою, в рамках трьох етапів:

1) формування законодавчої бази щодо інституту мінімальної заробітної плати (загальний опис інституту); він вже є нормативно, але не використовується на практиці як інститут-регулятор;

2) створення та імплементація інститутів регулювання заробітної плати як стандартного регулятора нижнього порогу заробітної плати (застосування інституту); обмежене використання інституту-регулятора;

3) створення та імплементація процедур та правил, що формують прямий вплив мінімальної заробітної плати на рівень заробітної плати великої групи робітників бюджетної сфери та соціальних видатків з бюджету, які набувають форми соціальних трансфертів у структурі доходів населення; формування сильного інституту-регулятора.

Хронологія встановлення мінімальної заробітної плати в Україні як інституту-регулятора

Дата	Нормативний документ	Характеристика
31.12.1992	Декрет Кабінету Міністрів України «Про оплату праці»	Введено інститут мінімальної заробітної плати як поняття
30.08.2002	Прийняття постанови Кабінету Міністрів України «Про оплату праці робітників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів та коефіцієнтів оплати праці робітників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери»	Розробка Єдиної тарифної сітки (ЄТС), що побудована на використанні розрядів та коефіцієнтів, при якій коефіцієнти оплати праці за кожним розрядом розраховуються виходячи з розміру окладу робітників за 1 розрядом
10.07.2003	Прийняття Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та Закону України «Про оплату праці»	Регламентовано обов'язкове затвердження мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму при затвердженні державного бюджету
22.08.2005	Прийняття Постанови КМУ «Про внесення змін та визнання такими, що втратили дію, деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань оплати праці робітників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери»	Введення в дію з 1 вересня 2005 року ЄТС, в якій оклад 1 розряду відповідає мінімальній заробітній платі

Джерело: складено авторами за матеріалами [6-9]

Отже, поступово через проходження трьох етапів мінімальна заробітна плата стала сильним інститутом регулювання заробітної плати та доходів домогосподарств, використання якого прямо або опосередковано впливає на процеси їх формування. Крім того, сформувалися формальні (тобто затверджені законодавчо) інституціональні зв'язки з іншими інститутами регулювання заробітної плати та доходів домогосподарств – прожитковим мінімумом та окладом першого тарифного розряду ЄТС. Подальше дослідження інститутів регулювання заробітної плати, як основного джерела доходів населення в комплексі з регулюючими функціями мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму, тарифно-окладної системи оплати праці на основі ЄТС є досить перспективним і буде продовжено авторами.

1. Холод Н.М. *Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках: монографія.* – Львів.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 442 с.
2. Засць С.А. *Статистична оцінка доходів населення та їх соціально-економічна диференціація // Регіональна економіка.* – 2006. - №4. – С. 118-127.
3. *Трансформація політики конвергенції доходів населення в процесі розширення Європейського союзу: монографія / В. Адамик, Р. Зварич.* – Тернопіль: Економічна думка, 2011. – 300 с.
4. Чуприна О. О. *Соціальна нерівність і бідність в Україні // Вісник національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого.* – 2011. - № 2 (5). – С. 55-56.
5. Ховрак І.В. *Доходи населення України: економічний зміст і дискусійні питання. // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського.* – 2013. - № 1 (78). – С. 160 – 165.
6. *Минимальная зарплата (Украина) / [Електронний ресурс]. Сайт Фінансового портала Минфин – Режим доступу: http://index.minfin.com.ua/index/salary/?_ga=1.93657557.973106411.144672496.*
7. *Про оплату праці: Декрет Кабінету Міністрів України від 31.12.1992. № 23-92 / Відомості Верховної Ради України (ВВР).* – 1993. - № 11. - С. 93.
8. *Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2000 р. № 1298 / Офіційний вісник України від 20.09.2002. – 2002. - № 36. – С. 65.*
9. *Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2005 р. № 790 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=790-2005-%EF>.*

РОЗБУДОВА СИСТЕМИ БАНКІВ ГАЛИЧНИНИ (1921-1939рр.)

Стратегія заснування власного банку, без якого важко було б уявити собі процес фінансування українського приватного підприємництва, визріла зразу ж після Установчих Зборів СУКу. У резолюції других загальних Зборів Товариства серед найпильніших завдань ставилося завдання «заінтересувати загал членів у місті і краю творенням Торговельно-Промислового Банку і його значенням для купецтва і промислу.»

Вже через півроку, 7 листопада 1926р., Торговельно-Промисловий банк розпочав свою діяльність. До його дирекції ввійшли А. Говикович, Я. Кисілевський, Д.Конюх, О.Онисько та О. Стефанович.

Головою Надзірної ради було обрано Є. Мартинця, а його заступником – М. Хамулу. Результатами перших 18 місяців його діяльності, за твердженням Д. Конюха, стали: 40 000 зл. Ощадностей, «поважна кількість уділів головно від членів Товариства», виділення для потреб приватників Земельним Гіпотечним Банком кредиту сумою 16 000 зл., налагодження контактів з українськими бізнесовими колами в Америці з метою одержання кредиту у сумі 20 000 доларів, участь у заснуванні «Кооперативно Текстильної Гуртівні», клопотання про одержання 20-30-тисячного кредиту в Центробанку тощо.

Проте, ці перші результати роботи банку не вдалося розвинути у найближчі роки. Причинами цього стали, насамперед, економічна криза наприкінці 20-их – на початку 30-их років, антиукраїнська політика польської держави та недостатній фаховий рівень наших банківців. Все це зумовило занепад приватницької банківської установи. На середину 30-их років, за словами очевидців, це була скромна банкова установа, яка мала обмаль клієнтів, мінімальні обороти та всього лиш одного урядовця.

Відродження банку почало розпочалось з його Загальних зборів,що відбулися 15 березня 1936р. які обрали новий провід до складу якого увійшли представники Українського Технічного товариства.Отже з цього часу можна говорити про початок діяльності спільного банку СУКиПу і УТТ.

Думка про доцільність заснування українського промислового банку прозвучала у рефератах А.Мілянчика та М.Творидла на Конгресі Українських інженерів у Львові 15 травня 1932р, За реалізацію задуманого взялася група молодих та енергійних інженерів на чолі з А.Мілянчиком.Заснувавши після закінчення вищих шкіл кооперативу інженерських робіт,вони на власному досвіді переконалися,як важко провадити власну справу,не маючи можливості отримати вигідного кредиту.

Енергійна діяльність А.Мілянчика та його товаришів на ниві творення українського промислу мала в своїй основі глибокі ідейні переконання.У 1935р А.Мілянчика підозрюваного в підпільній діяльності,було заарештовано і увізного у польському концентраційному таборі Береза Картуцька разом із іншими членами українського революційного підпілля.”Там,- як пише І.Вітанович,- під час розмови із співв'язнями виникла у нього думка заснувати модерний український банк,який мав би організувати самопомогу таким ,як вони,коли будуть звільнені з в'язниць і схочуть включитися в господарське життя,власним молодими силами творити собі місце праці й перетворювати українське місто”

Вийшовши на волю,А.Мілянчик за угодою УТТ веде переговори із СУКиПом про можливість створення спільного банку на основі вже існуючої при товаристві скромної банківської установи.

Вислідом цих переговорів стала докладна перевірка стану банку,складання спільного балансу та вибори спільної управи на вже згадуваних зборах.

До управи увійшли А.Мілянчик, М.Ковалів, Р.Вітковський, І.Федорів і О.Стефанович. У складі Надзірної ради- Я.Скопляк, В. рижевський, О.Онисько, а у склад Контрольної комісії М.Лазорко та І.Ольховий

Отже створення єдиного банку купців і промисловців одразу позначилось на його статусі. Як писала “Торгівля і Промисл”: “Фонди банку збільшились зразу на на 3 000зл. Готівки, число виявлених і частково оплачених віддлів зросло майже на 200%, та найважливіше, буде змога притягнути до співпраці в банку фахівців, участь яких даватиме запоруку його доброму розвитку.(1.3)Підтвердженням останнього може служити хоча б той факт, що до складу Торговельно)Економічної Секції УТТ входило 50 членів, кожен з яких мав високу економічну освіту ,здобуту,здебільшого,у вищих економічних школах Праги і Відня(16,с.128)

Новий Провід енергійно взявся за справу розбудови банку,використовуючи досвід своїх і чужих кредитних установ та неухильно підвищуючи свій фаховий рівень.

1.Несторович В. українські купці і промисловці в західній Україні 1920-1945р. – Торонто – Чікаго:вид. Клуб Українських професіоналів і підприємців 1977.-342с.

2.Витанович І.Історія українського кооперативного руху,-Нью-Йорк: вид.ТУК,1964,-624с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В РОЗРІЗІ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

© Королович О.О., 2017

Незважаючи на нестабільну політичну ситуацію в Україні, в сучасних реаліях наявне збільшення кількості іноземних інвестицій, які надходять в Україну. Так, з початку інвестування в економіку України, за обсягами - найбільшим (понад 55%) є саме пряме іноземне інвестування у акціонерний капітал корпоративних підприємств [1].

Тому постало питання щодо трансформації місця фінансового контролю в системі забезпечення ефективності діяльності у межах підприємств в структурі корпоративних фінансів, де наявні іноземні інвестиції [2]. В умовах недосконалості вітчизняного законодавства, фінансовий контроль іноземних інвестицій принципово важливий для іноземних інвесторів. Рівень такої важливості визначається критерієм участі іноземного інвестора та його часткою у складеному майні підприємства. Це пов'язане з тим, що законодавчо виділені дві категорії корпоративних підприємств, у статутному капіталі яких наявні іноземні інвестиції: 1) корпоративні підприємства з іноземними інвестиціями; 2) іноземні корпоративні підприємства.

Так, іноземне корпоративне підприємство - це корпоративне підприємство, яке створене за законодавством України і діє, виключно, на основі власності іноземців або іноземних юридичних осіб; або діюче підприємство, придбане повністю у власність цими особами. Зазначимо, що місце внутрішнього фінансового контролю в системі забезпечення ефективності діяльності іноземного корпоративного підприємства варіюється у межах відкритої та закритої моделей функціонування.

Корпоративні підприємства з іноземними інвестиціями визнаються такими (відповідно до ГКУ, ст. 116. р. II та Закону України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р.) за наявності у їх статутному капіталі іноземних інвестицій у розмірі, який перевищує 10% такого капіталу [3]. Відповідно до такого визначення, відповідний господарюючий суб'єкт: 1) набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції (відповідним обсягом 10% від загального статутного капіталу) на його баланс; 2) втрачає статус підприємства з іноземними інвестиціями з дня, коли іноземні інвестиції у балансі стануть нижчими за 10% від загального статутного капіталу.

Враховуючи, що сьогодні в Україні наявне застосування спеціальних правових режимів іноземного інвестування державні гарантії щодо захисту іноземних інвестицій мінімізують вплив фінансової кризи і нестабільної політичної ситуації в Україні. При цьому внутрішній фінансовий контроль стає вагомим інструментом контролю забезпечення ефективності діяльності корпоративного підприємства з іноземними інвестиціями. Корпоративні підприємства з іноземними інвестиціями завжди орієнтуються на іноземні інвестиції, як на категорію, що може остаточно окреслити місце внутрішнього фінансового контролю у забезпеченні ефективності діяльності. Це реалізується через його модель як систему, що формується з урахуванням **вимог донорів інвестицій**. При цьому більшість країн-донорів інвестицій формують специфічні моделі внутрішнього фінансового контролю, що відрізняються за: корпоративними діями, які вимагають згоди акціонерів; механізмом взаємодії учасників та їх роллю в управлінні.

Саме поняття ефективності передбачає охоплення всіх категорій корпоративних фінансів та повинне забезпечити оптимальну фінансову роботу та покращення фінансового становища підприємства на основі мінімізації недоліків при здійсненні управлінських процесів.

1. Пилипенко О.І. Моделі систем внутрішнього контролю в корпораціях: міжнародний досвід / О.І. Пилипенко [Електронне джерело]. – режим доступу <http://eztuir.ztu.edu.ua/2129/1/20.pdf>.
2. Бойко В.Р. Облік і аудит інвестицій (на прикладі підприємств молокопереробної промисловості України): Автореф. дис. канд. екон. наук. 08.06.04. Л., 2005. – 29 с.
3. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://radnuk.info/komentar/gky/gky-rozdil2/63-gk-glava11/1395--117--.html>
4. Матеріали державної служби статистики [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Терехов А.А. Аудит / А.А. Терехов. – ©М.: Финансы и статистика, 2010. – 512 с.
6. Закон України «Про режим іноземного інвестування» [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>

МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

© Косар Н.С., Кузьо Н.С., 2017

Сучасний період функціонування економіки характеризується переходом до інформаційної економіки з активним розвитком інформаційних і комунікаційних технологій, підвищенням ролі інтелектуальної праці. Важливою її складовою є розвиток електронної комерції, що відкриває значні можливості для подальшого зростання підприємств та збільшення обсягів реалізації їх продукції. Зростанню електронної комерції України сприяє збільшення рівня проникнення Інтернету в економіку та життя людей, поява різних форм оплати та доставки товарів, зростання лояльності населення до закупівлі товарів через Інтернет, розширення асортименту продукції, яку можна придбати таким чином. Аналіз вторинної маркетингової інформації свідчить, що у 2014 р. місткість ринку електронної комерції України становила 1,6 млрд. дол. (для порівняння у Польщі - 4,7 млрд. дол., у Росії - 17,5 млрд. дол.) [1]. Проте девальвація української валюти призвела до зменшення місткості ринку електронної комерції у доларовому еквіваленті у 2015 р., хоча у гривневому еквіваленті вона зросла. Зокрема у 2015 р. обсяги проведених платежів через Інтернет (у т.ч. покупки, платежі, грошові перекази) з використанням UPC зросли на 122% [2].

Сьогодні 67% користувачів Інтернету в Україні відвідують сайти у сфері електронної комерції [3]. Серед них перевага надається OLX.ua (40,4% користувачів), Rozetka.com.ua (32,5%), Prom.ua (26,5%). За темпами зростання продажів в Інтернеті у 2015 р., які становили 35%, Україна вийшла на перше місце серед усіх європейських країн. Світові тенденції показують, що значна частка ринку електронної комерції останнім часом припадає на мобільну комерцію (майже 40 %). Зокрема, у Росії частка електронної комерції відповідно до трафіку з мобільних пристроїв складає 43%, у Казахстані – 70%, в Китаї – 82%. Прогнозні розрахунки свідчать, що у 2017 р. частка глобального Інтернет-трафіку з використанням мобільних телефонів складе 75% [4]. Україна теж активно рухається у цьому напрямі. У 2016 р. 44% усіх користувачів мобільних пристроїв використовували їх для виходу в Інтернет. Зростання кількості користувачів планшетів призведе до збільшення цього показника і сприятиме подальшому розвитку електронної комерції в Україні. Якщо аналізувати цінові показники товарів, на які припадає найбільший обсяг продажу у електронній комерції, то мова йде про товари з середнім рівнем цін [5], а вартість однієї покупки коливається у межах 200 доларів. Проте існує тенденція до зростання цього показника за рахунок активної закупівлі населенням побутової техніки та мобільних телефонів.

Великі торговельні мережі України для збільшення доступності своїх товарів теж створюють власні Інтернет-магазини. В цьому випадку споживачі можуть заздалегідь ознайомитися з асортиментом та характеристиками товарів на сайті перед купівлею, а Інтернет-магазин користується перевагами доставки існуючої мережі роздрібних магазинів, він може пропонувати варіант отримання товару у вибраному магазині, у нього не виникає проблем при поверненні товарів.

1. *E-commerce в Україні: розвиток попри кризу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/10/27/564857>*. 2. *Тенденції розвитку електронної комерції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://upc.ua/ua/news-ua/1476.htm>*. 3. *Електронна комерція в Україні 2016: цифри і факти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://webexpert.com.ua/ua/elektronna-komertsiya-v-ukrayini-2016>*. 4. *Цифровий рік: успіхи і невдачі в українському e-commerce за 2016-й [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://raiu.ua/uk/economika/rozvitok/uspehi-provaly-e-commerce>*. 5. *Маловичко С.В. Аналіз сучасних тенденцій та динаміки розвитку електронної торгівлі на підприємствах України / С.В. Маловичко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-2_0-pages-71_77.pdf*.

СУТНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

©Косенко О.П., Перерва П.Г., 2017

Результати наших досліджень свідчать про те, що методологія понять технологія, інноваційна технологія, технологічний процес, технологічний уклад на сьогодні пророблені вже досить детально, проте окремо одне від іншого. Ще й досі відсутній аналіз факторів інтелектуальності в складі інноваційної технології, їх місця та ролі в системі економічних відносин. І дотепер в більшості випадків технологія розуміється як категорія виробнича, хоча її розгляд в економічному розрізі, в контексті інноваційно-інтелектуального розвитку виробничо-підприємницької системи на сьогодні є вкрай необхідним. Актуальність і важливість цієї задачі передбачають визначення методологічної сутності інтелектуально-інноваційної технології (ІТ), її місця в системі економічних відносин, а також обґрунтування її зв'язку з базовими, близькими за економічним змістом економічними категоріями.

Проведені нами дослідження дозволяють стверджувати, що менеджеру, керівнику, підприємцю абсолютно не цікаві технологічні способи перетворення сировини, матеріалів або технологічні методи організації і управління виробництвом як такі. Їм цікавий економічний ефект від застосування цих способів в виробничо-підприємницькій діяльності. Хоча таке твердження і не зовсім однозначне і може по різному сприйматись, але в ньому має місце певна лінія, яка спрямована на наявність в технології елементів дослідження існуючих знань і способів, а також генерацію нових, що згідно з існуючою практикою відносяться до наукової діяльності. В цих же рамках слід розглядати і інноваційну та інтелектуальну діяльність підприємства, яка орієнтована на інтелектуалізацію різного роду технологій та отримання економічного ефекту від їх застосування, тобто генерацію і споживання знань і способів, що дозволяють отримати якісно новий (ефективний, прогресивний) результат від виробничо-підприємницької діяльності підприємства.

Якщо розроблена технологія має комерційне значення, то в цьому випадку є логічним визначити майбутнього споживача. Частіше всього покупцем нових технологій є технологи на промислових підприємствах. Зазвичай їх цікавлять нові технології як обсяги знань, необхідні для початку виробництва нової або підвищення ефективності виробництва існуючої продукції. В результаті складається ситуація, коли є покупець, є продавець, однак немає товару. Автор пропонує купити у нього технологію як набір уявлень про послідовність перетворень сировини (або про компонування приладів і пристроїв перетворення сигналів), тоді як споживачі готові купити набір технологічної документації, що складається з десятків томів, а також набір відповідного обладнання. Тобто покупців цікавить формалізоване знання, яке можна передати, захистити, скопіювати. Отже, необхідні посередники, перекладачі між автором і потенційним покупцем, які зможуть неформалізоване індивідуальне знання перетворити в продукт угоди на передачу технології. Ідеальним випадком було б з самого початку розробки технології орієнтуватися на заздалегідь визначений формат представлення результатів. Іншими словами, автор-розробник отримує більше шансів на те, що його ідея буде прийнята з ентузіазмом, якщо ця ідея спочатку буде зорієнтована на певні ринкові аспекти. Все це визначає специфічну особливість технології як об'єкту інтелектуальної власності, якому притаманні всі нематеріальні фактори визначення, оцінки, передачі, використання та правової охорони і захисту. Все це визначає інтелектуальність як походження, так і використання технології як товару.

На основі узагальнення визначень терміну «технологія» та «інноваційна технологія» ряд дослідників надають в основному традиційне, хоча і з заявкою на сучасність, розуміння технології, відносячи до її характеристики наступні риси: а) знання, навички та досвід; б) дослідження в галузі, яка пов'язана із використанням та розвитком певної технології, розвиток наукової складової, що забезпечує існування та вдосконалення даної технології; в) комплекс матеріального забезпечення,

включаючи персонал із необхідними навичками, документацію; г) процес будь-якого характеру (виробничий, управлінський тощо).

На наш погляд, даний перелік не є вичерпним, так як автори не розглядають такі важливі характеристики технології як ринково-товарний характер; можливості продажу, покупки, ліцензування; необхідність правової охорони та правового захисту інтелектуального змісту технології і т.п. Недостатня увага інтелектуально-інноваційній спрямованості сучасних технологій завадила авторам розробити повно характеристику складових технологій, обмежившись лише науково-методичною, процесною та інфраструктурною складовими. Не заперечуючи проти даних складових, вважаємо за необхідне доповнити їх дистрибутивною, інтелектуальною та інноваційною складовими, як найбільш характерними для технологій та технологічних процесів на сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу як в Україні, так і у всьому світі.

Проведені нами дослідження свідчать про те, що технологічні процеси у кожному з напрямів діяльності або промислових галузей суттєво відрізняються, мають різний рівень ефективності і, відповідно, різне методичне наповнення. Наприклад, на машинобудівних підприємствах технологічні процеси складають основу виробничо-підприємницької діяльності, забезпечуючи необхідний рівень конкурентоспроможності як самого підприємства, так і його виробів. Завдання зі створення ринку, трансферу, комерціалізації наявних технологій практично вищим менеджментом не ставиться, як не є пріоритетною і задача створення нових технологій з метою їх комерційного збуту. Значно частіше перед виробничим персоналом ставиться задача розробки нової або удосконалення наявної технології для власного споживання. Все це і визначає важливість, актуальність та теоретичну сутність інтелектуально-інноваційних технологій.

1. Косенко О.П. Переваги та недоліки існуючих підходів до вартісної оцінки інтелектуальних технологій // О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – № 65. – С. 46-56.

2. Кобелєва Т.О. Електротехнічна галузь України: сучасний стан та перспективи розвитку // Т.О. Кобелєва // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків, 2011. – №26. – С. 34-43.

3. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. – 621 с.

4. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності: Навч. посібник / За ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гавриць О. М., проф. Погорелова М. І. – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с.

5. Перерва П. Г. Стратегічне управління виробничим потенціалом і підвищення конкурентоспроможності підприємства / Д. Коциски, П. Г. Перерва, А. П. Косенко // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – Х. : НТУ «ХПІ». – 2010. – Випуск 62. – С. 137-142.

6. Перерва П.Г. Потребность в электротехнических средствах автоматизации. Теория и методы определения. - Х.: Основа, 1991.-141 с.

7. Перерва П.Г. Проблемы совершенствования методологии определения потребности в электротехнической продукции / П.Г.Перерва, А.К.Плетников // Электротехн.пром-сть. Сер.27. Общеотраслевые вопр. электропромышленности. Экономика. Организация. Управление. Планирование и производство. Обзор.информ. - М.: Информэлектро, 1989.- 52с.

8. Перерва П.Г. Розвиток методів вартісної оцінки нематеріальних активів та об'єктів інтелектуальної власності / П. Г. Перерва, О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Донецьк : ДНТУ, 2014. – № 4. – С. 57-66.

9. Перерва П.Г. Трудоустройство без проблем (искусство самомаркетинга) / П.Г.Перерва. - Х.: Фактор, 2009.- 480 с.

10. Перерва П.Г. Экономика и управление инновационной деятельностью: учебник / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПІ», 2009. – 1203 с.

11. Погорелов И.Н. Экономика и организация труда / И.Н.Погорелов, Н.И.Погорелов, П.Г.Перерва, А.М.Колот, С.А.Мехович [Монографія].- Харьков : Фактор, 2007.- 640с.

12. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, Н.П.Ткачова, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2011. – 644 с.

13. Яковлев А.И. Организация и управление электротехнической промышленностью: Сб.задач, лаб.работ, деловых игр / А.И.Яковлев, Т.И.Задедрихина, П.Г.Перерва // Учебное пособие для электротехн.специал.- техн.вузов.- Харьков : Изд-во «Основа», 1990.- 141с.

14. Яковлев А.И. Экономика электротехнической промышленности / А.И.Яковлев, Т.И.Задедрихина, П.Г.Перерва // Учебное пособие.- Харьков : Выща шк. Изд-во при ХГУ, 1990.- 136с.

НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ САНАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

© *Костецький В.В., 2017*

Ринкові умови господарювання зумовили не лише позитивні зрушення в економіці країни, але й призвели до того, що більшість українських підприємств внаслідок негативного прояву економічної кризи, повільної адаптації управлінського апарату до нових умов господарювання стали неплатоспроможними, збитковими і відчувають великі фінансові труднощі. Ситуація, що склалась, зумовлює вагомість досліджень щодо обґрунтування дієвого механізму санації підприємств-боржників, що забезпечить їх оздоровлення, збереження робочих місць, виробничого потенціалу і, отже, економічну безпеку країни. Тому санація підприємств має значний економічний потенціал, є важливим інструментом регулювання структурних змін і входить в систему найбільш дієвих механізмів фінансової стабілізації діяльності підприємств.

Методика фінансового оздоровлення представляє собою сукупність циклічно повторюваних заходів, проведення яких сприяє (або має сприяти) поліпшення руху грошових потоків, поліпшення показників фінансової стійкості, інвестиційної привабливості і т.п. [1, с. 35].

У процесі санації найбільш важливу роль відіграють заходи фінансово-економічного характеру, оскільки вони дозволяють виявити внутрішні резерви санації та зовнішні джерела фінансування санаційних заходів. Джерела санації можуть бути дуже різними, такими як власні резерви підприємства, допомога кредиторів, державна фінансова підтримка в різних формах, фінансування приватними вітчизняними та іноземними інвесторами.

Фінансування санації підприємства може здійснюватися за рахунок власних коштів: прибутку, амортизаційних відрахувань; коштів засновників, зменшення статутного капіталу; за рахунок кредиторів, позик, державної фінансової підтримки, яка надається у вигляді прямої фінансової допомоги або непрямих методів сприяння санації: податкових пільг, особливих умов підприємницької діяльності та ін.

Виходячи із особливостей фінансування, розрізняють такі форми санації [3, с. 165]:

– санація без залучення додаткових фінансових ресурсів (автономна санація): зменшення номінального капіталу підприємства (товариства); конверсія власності у борг; конверсія боргу у власність; добровільне зменшення заборгованості; самофінансування;

– санація із залученням додаткових фінансових ресурсів (зовнішня санація): зменшення номінального капіталу з подальшим його збільшенням (двоступінчата санація); безповоротна фінансова допомога власників, персоналу; емісія облігаційної конверсійної позики; залучення додаткових позик;

– санація з прямим і непрямим залученням державних коштів;

– чиста санація, суть якої полягає у санації балансу неспроможного підприємства і спрямована на формальне покриття засвідчених у балансі збитків. Санація балансу потрібна для залучення зовнішніх джерел – коштів інвесторів.

За внутрішнього фінансування капітал, який було вкладено у необоротні та оборотні (за винятком грошових еквівалентів) активи вивільняється і трансформується у ліквідні ресурси, у вигляді частини виручки від реалізації та інших доходів, які залишаються на підприємстві після сплати всіх податків. Внутрішні джерела фінансової санації – це та частина фінансових ресурсів підприємства, джерелом формування якої є операційна та інвестиційна діяльність і, яка не пов'язана із залученням ресурсів на ринку капіталів.

Мобілізацію внутрішніх резервів фінансової стабілізації здійснюють за такими основними напрямками: реструктуризація активів; зменшення (заморожування) витрат; збільшення виручки від реалізації.

Найбільш зацікавленими в санації неспроможного підприємства особами є його власники (акціонери, пайовики тощо). Вони, як правило, несуть значний тягар фінансування санаційних заходів. Фінансування санації власниками може здійснюватися шляхом: збільшення (зменшення) статутного капіталу; надання позичок; надання цільових внесків на безповоротній основі.

Фінансова участь кредиторів у санації боржників може відбуватися у таких формах:

1) реструктуризація наявної заборгованості (трансформація боргу у власність, конверсія короткострокової заборгованості в довгострокову, пролонгація строків сплати);

2) зменшення або списання заборгованості;

3) надання санаційних кредитів;

4) поручительство або надання гарантій кредитного забезпечення.

Форма участі кредиторів у санації значною мірою визначається характером їхніх фінансових та господарських взаємовідносин з боржником.

Якщо мобілізованих фінансових ресурсів із децентралізованих джерел не вистачило для успішного проведення санації чи реструктуризації, то у певних випадках може бути ухвалене рішення про надання державної фінансової підтримки. Згідно із чинним законодавством у разі збиткової діяльності підприємств держава, якщо вона визнає продукцію цих підприємств суспільно необхідною, може надавати їм дотації чи інші пільги.

Централізована санаційна підтримка може здійснюватися:

1) прямим бюджетним фінансуванням (бюджетні позики, субсидії, дотації, повний або частковий викуп державою акцій підприємств, що перебувають на межі банкрутства);

2) з використанням непрямих форм державного впливу.

Проте, використання внутрішніх фінансових резервів та інструментів стабілізації дозволяє не тільки істотно знизити загрозу банкрутства, а й значною мірою зменшує потребу в залученні капіталу із зовнішніх джерел. По-перше, у зв'язку з тим, що здійснення капітальних вкладень є складовою частиною процесу фінансового оздоровлення підприємства, внутрішні джерела санації співпадають з внутрішніми джерелами фінансування капітальних вкладень: прибуток від реалізації продукції, фондів, нематеріальних активів і матеріальних цінностей, надходження від здачі майна в оренду, інших операцій, а також амортизаційні відрахування. По-друге, використання внутрішніх фінансових резервів є необхідною умовою залучення зовнішнього капіталу.

Відновлення платоспроможності підприємства може здійснюватися за допомогою зменшення зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань, з одного боку, і збільшення ліквідних активів, – з іншого. Вибір заходів проведення санації виробничої діяльності підприємства слід здійснювати з урахуванням основних причин його виробничо-технічної неспроможності та оцінки гнучкості чинників подолання неспроможності.

Виробничо-економічному аспекту санаційного механізму приділяється значно менше уваги, хоча саме він здатний скласти методологічну основу функціонально-галузевого підходу до названої проблеми. В основі виробничо-економічного санаційного механізму, на наш погляд, повинні перебувати процесні інновації, спрямовані на удосконалення організаційних і виробничих технологій та обладнання. Процесні інновації щодо удосконалення технологій і економії змінних операційних витрат вимагають, як правило, порівняно більш значних капіталовкладень. Однак вони дають і більш вагомий ефект, який до того ж має довгостроковий характер, та зберігається навіть при переході підприємства на виробництво іншої продукції. Для впровадження дрібних дискретних нововведень менеджер повинен скористатися принципом пофазного контролю виробничого процесу. Достатня кількість дрібних змін процесу може дати помітний ефект в цілому. Чим менше пропонується вдосконалення, тим легше ним керувати і тим менше потенційних ризиків. Більшість пропозицій щодо спрощення робіт повинно надходити від робітників і службовців, ініціативу яких слід заохочувати різними способами мотивації. Виробничо-технічні санаційні заходи, пов'язані насамперед з модернізацією та оновленням виробничих фондів, зі зменшенням простоїв та

підвищенням ритмічності виробництва, скороченням технологічного часу, поліпшенням якості продукції та зниженням собівартості, вдосконаленням асортименту продукції, що випускається, пошуком та мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва [2, с. 117].

Впровадження та реалізація санаційних заходів передбачає підвищення санаційного потенціалу, який в перспективі сприятиме підвищенню антикризового потенціалу всього підприємства.

Реалізація ефективної санації, крім досягнення мети, – погашення зобов'язань і відновлення платоспроможності, сприятиме підвищенню рівня санаційного потенціалу, а отже, й антикризового потенціалу підприємства в цілому. Зростання санаційного потенціалу буде свідчити про досягнення глобальних цілей санації, а саме, створення конкурентних переваг, розширення ринків збуту, диверсифікації бізнесу та поновлення інвестиційної діяльності підприємства. Часткове досягнення цілей свідчатиме про необхідність подальшого управління санацією підприємства, що передбачає визначення відхилень реального санаційного потенціалу до початкового рівня.

Це дозволяє зробити висновки про те, що санація є успішною, коли з допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень, підприємство виходить з кризи і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді. Однак при розробці санаційних заходів та пошуку джерел їх фінансування, необхідно детально вивчити специфіку роботи підприємства, врахувати усі внутрішні та зовнішні чинники впливу на його діяльність. При визначенні можливих шляхів фінансування антикризових заходів на підприємстві, необхідно з'ясувати їх доцільність та гнучкість, при наявності впливу непередбачуваних чинників зовнішнього середовища.

1. Жилина Н.Н. Развитие подходов к финансовому оздоровлению организаций / Н.Н. Жилина // Экономика и управление: проблемы, решения. – 2012. – № 5. – С. 34-38.

2. Костецький В.В. Санація підприємства як дієвий механізм фінансової стабілізації його діяльності / В.В. Костецький // Світ фінансів. – 2016. – Випуск 4(49). – С. 108-119.

3. Фінанси підприємств: Навчально-методичний комплекс з вивчення дисципліни / О.Р. Квасовський, В.В. Костецький, І.Ф. Стефанів. – Тернопіль: Вектор, 2016. – 332 с.

ВІДНОВЛЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАУКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© О.П.Костриця, 2017

Досліджуючи причини нерівномірності інноваційного розвитку в різних країнах та окремих регіонах, фахівці все частіше звертають увагу на вирішальне значення людського капіталу та соціально-психологічних аспектів його активізації² – факторів, яким здебільшого не приділялось достатньо уваги при оцінці інноваційного потенціалу відповідних територіальних утворень. Показова в цьому плані, наприклад, позиція керівництва ЄС: воно вважає, що для забезпечення належного рівня інноваційного розвитку Європи наявних в ній наукових кадрів недостатньо і необхідно залучити в науку Європи ще щонайменше 3 млн. дослідників. Кількість науковців, яка припадає на 1 мільйон населення відповідної країни чи регіону, стає сьогодні одним із найважливіших критеріїв оцінки перспектив інноваційного розвитку (в Європі цей показник – понад 3300 ос.)

В Україні, попри всі декларації про те, що ми прямуємо до європейських стандартів, кількість науковців на протязі останніх десятиліть продовжувала скорочуватись, і в 2015 році на 1 млн. населення припадало вже приблизно 1282 дослідників тобто у 2,6 рази менше ніж в середньому по ЄС. Отже, якщо дійсно ставити завдання забезпечити інноваційний розвиток вітчизняної економіки, необхідно вживати невідкладних заходів для відновлення кадрового потенціалу науки.

У 2017 році було розроблено метод [1], який дозволив нам спрогнозувати еволюцію кадрового потенціалу науки, що базується на врахуванні взаємозв'язку і взаємообумовленості сусідніх вікових груп науковців, розраховані можливі варіанти його відновлення в Україні на протязі двох десятиліть. Результати розрахунків (рис.1) показують, що при відсутності кардинальних змін у ставленні до науки з боку держави і при збереженні тих тенденцій, що спостерігалися протягом останніх років, до 2035 року чисельність дослідників у країні зменшиться в 4,5 раз у порівнянні з 2015 роком.

В той же час, навіть у випадку, якщо істотне збільшення заробітної плати та умов праці науковців призведе до збільшення приходу молоді в науку на 25% на протязі кожних 5 років і не буде допускатися того, щоб більше 1% дослідників старших 30 років щороку залишали наукові колективи, істотно збільшити кадровий потенціал української науки не вдасться – в кращому випадку, відбудеться його стабілізація. Не достатнім виявляється і варіант політики, який мотивує збільшення приходу молоді на 40%.

Крім того, також розглянутий варіант «+ 40%» при нарощуванні кожні 5 років, розрахунки показали, що до 2025 року наростити кадровий потенціал практично не вдасться, а до 2035 р можна розраховувати в кращому випадку перевищити рівень 2013 року, але не досягти тієї кількості дослідників, яке було в Україна в 2012 році.

Варіант «Без змін» для випадку, якщо в ставленні до науки в країні нічого не зміниться та продовжуватиметься тенденція її деградації. На рис 1. видно, що з 1991 року в країні спостерігається стрімке падіння у 2,26 рази в порівнянні з 2015р, яке продовжується і сьогодні

---

² Ричард Флорида «Креативный класс»; Ерік Брільофсон, Ендрю Макафі «Друга епоха машин»; Андре Горц «Нематериальное знание, стоимость и капитал» та ін.

Враховуючи той факт, що інноваційний розвиток економіки України неможливий без участі досить потужного наукового потенціалу, особливої актуальності представляє пошук реального шляху його відновлення. Застосовуючи достатньо прості розрахунки, ми спробували спрогнозувати, що потрібно зробити незважаючи на важкі часи.

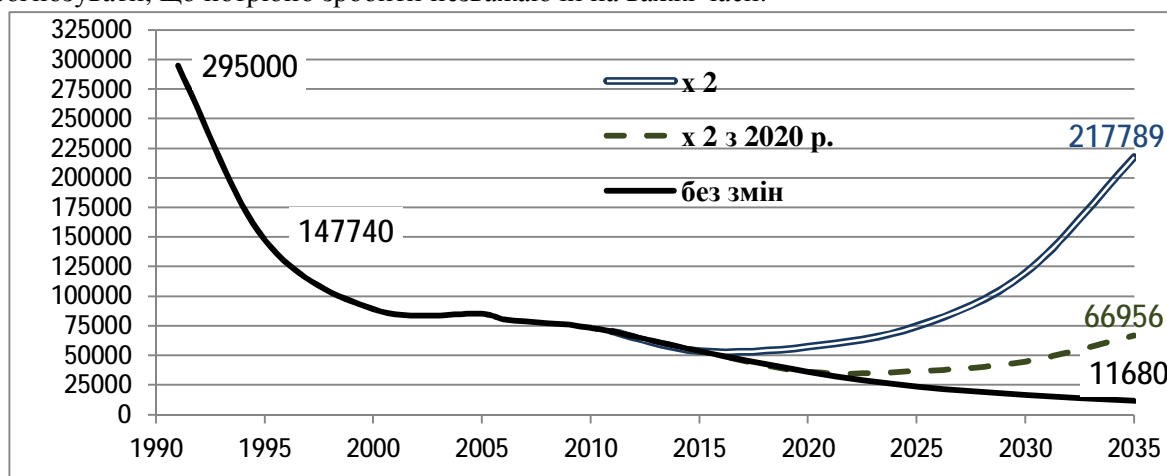

Рис. 1. Порівняння прогнозованих змін чисельності дослідників в Україні для трьох варіантів політики, спрямованої на відновлення кадрового потенціалу науки.

Варіант «x 2» - це забезпечення подвоєння молодіжного поповнення науки кожні 5 років де не допускається того, що науку залишить більше 5% науковців віком до 60 років.

Спостерігатиметься більш інтенсивний ріст молодших вікових груп, та зростання певних труднощів у професійному становленні молодих вчених, пов'язаних з непропорційно низькою часткою вікових груп від 35 років і обумовленим цим порушенням нормальної фазової динаміки рольових функцій в наукових колективах [2-5]. Варіант з подвоєнням за кожне п'ятиріччя припливу молоді в науку дає можливість до 2035 року наблизитись до показників забезпечення інноваційного розвитку науковими кадрами на 1 млн. населення, співмірних з країнами ЄС.

Варіант «x 2 з 2020 року» - це варіант з подвоєнням притоку молоді до науки кожні 5 років, починаючи з 2020 року. Показує, що навіть в найоптимістичнішому випадку кадровий потенціал вдасться істотно наростити після 2045 року. Тобто, Україна не тільки втратить до 2020 року ще більше 30% кадрового потенціалу своєї науки, а й відсуне саму можливість його відновлення на дуже далеку перспективу: і при такому форсованому нарощуванні припливу молоді в перебігу навіть 20 років практично не вдасться вийти навіть на чисельність дослідників, яка була в 2011 р.

Отже, розрахунки, виконані з застосуванням методу прогнозування еволюції кадрового потенціалу науки підтверджують, що кардинальні зміни у ставленні держави до науки, спрямовані на відновлення наукового потенціалу країни, необхідно здійснити невідкладно – чим довше наша влада буде зволікати з цим, тим більших затрат коштів і часу вони вимагатимуть. Сама специфіка наукової системи, особливості формування і функціонування її кадрового потенціалу роблять принципово неможливим його швидке нарощування і регулювання – це процес довготривалий і досить-таки затратний. Проте економія у цій сфері призводить до ще більших затрат у майбутньому.

1. Попович О.С., Костриця О.П. Прогнозні оцінки еволюції вікової структури і чисельності дослідників в Україні на найближче десятиріччя // *Наука та наукознавство*, № 1, 2017. – С. 48 – 59.

2. Малицький Б.А. Принцип фазового розвитку діяльності ученого и его применение в организации труда научной молодежи // *Тез. докл. II Респ. конф. молодых учёных-медиков УССР*. — Львов, 1979.

3. Малицький Б.А. Формирование возрастной структуры научных кадров на основе метода фазового баланса. — К.: Изд. Института кибернетики АН УССР, 1979. — 28 с.

4. Добров Г.М. Научно-технический потенциал: структура, динамика эффективность / Г.М. Добров, В.Е. Тонкаль, А.А. Савельев. — К.: Наук. думка, 1988— 347 с.

5. Малицький Б.А. Прикладне наукознавство / Б.А. Малицький. — К.: Фенікс, 2007. — 464 с.].

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ДИНАМІКИ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

© Коць О. О., Цюрось Д. Г., 2017

Грошові доходи населення досліджували починаючи з XVII ст. На сьогоднішній день проблему диференціації грошових доходів населення досліджують І. С. Благун, Л. І. Дмитришин [1, с. 99-106], С. Ю. Гончарова, А.В. Семенченко [2, с. 124-127], Н. І. Дучинська [3, с. 60-64], Карпенко Н. В. [4, с. 135-141], І. В. Ховрак [5, с. 160-165], Г. О. Шамбровський [6, с. 14-20] та інші.

Доходи населення – це сукупність коштів і витрат у натуральному вираженні для підтримання фізичного, морального, економічного й інтелектуального стану людини [7, с. 214]. Існують натуральні і грошові доходи. Останні формуються за рахунок оплати праці, виплат із соціальних фондів, підприємницьких доходів, доходів від власності, від особистого підсобного господарства та індивідуальної трудової діяльності, інших доходів (аліментів, гонорарів, благодійної допомоги тощо). Обсяги та структуру доходів населення України за 2013-2016 рр. наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Обсяги та структура доходів населення України за 2013-2016 рр.

	2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Доходи населення (загалом)	1061886	100	1122890	100	1212571	100	1398682	100
- заробітна плата	440677	41,5	460542	41,01	480275	39,61	608764	43,52
- прибуток та змішаний дохід	154545	14,55	177485	15,81	222579	18,36	243031	17,38
- доходи від власності (одержані)	52435	4,94	63544	5,66	55750	4,6	54245	3,88
- соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, у тому числі:	414229	39,01	421319	37,52	453967	37,44	492642	35,22
а) соціальні допомоги	240812	22,68	238158	21,21	240387	19,82	241282	17,25
б) інші поточні трансферти	28761	2,71	42521	3,79	56966	4,7	65390	4,68
в) соціальні трансферти в натурі	144656	13,62	140640	12,52	156614	12,92	185970	13,3

Примітка: Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: Сформовано авторами за даними [8]

Найбільшу частку доходів складає заробітна плата і соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, що у 2016 р. займають відповідно 43,52% та 35,22%. Основну частину соціальної допомоги складає пенсійне забезпечення громадян, адже осіб, які отримують пенсію в Україні є 29% [8]. Доходи населення за аналізований період зросли на 336796 млн. грн. (31,72%), проте значною мірою таке підвищення доходів в гривневому еквіваленті спричинене не економічним зростанням країни, а інфляційними процесами та відповідною зміною розміру мінімальної заробітної плати в Україні в аналізований період.

Динаміку обсягу середньої заробітної плати та прожиткового мінімуму в Україні за 2013-2017 рр. наведено на рис. 1.

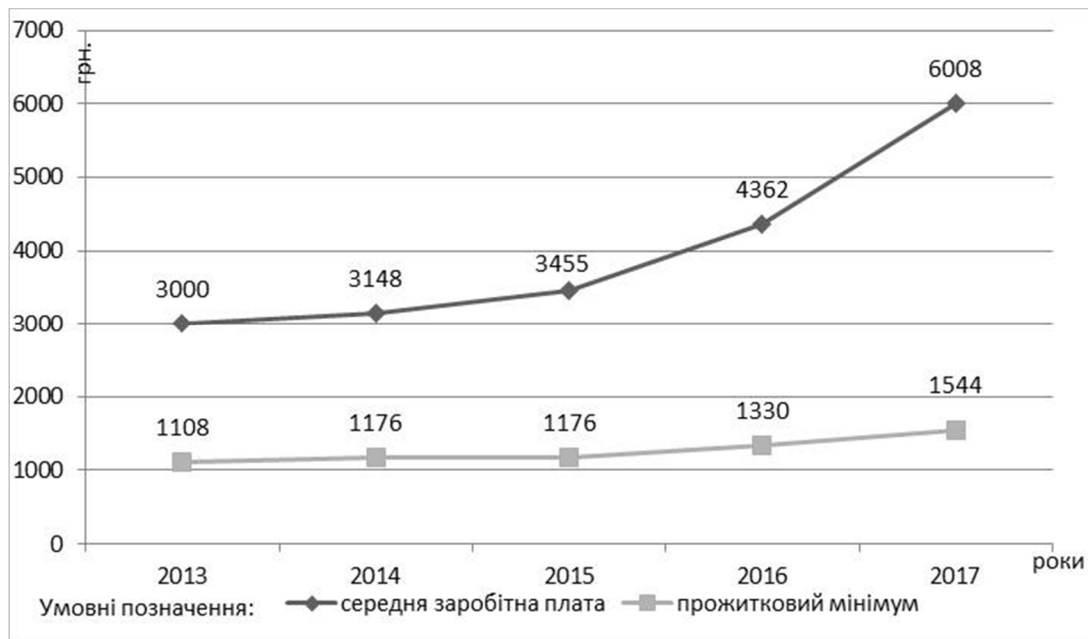

Рис. 1. Динаміка обсягу середньої заробітної плати та прожиткового мінімуму в Україні за 2013-2017 рр.

Джерело: сформовано авторами за даними [8]

Середня заробітна плата населення помітно зростала, особливо починаючи з 2015 р., проте в умовах галопуючої інфляції реальна купівельна спроможність населення за аналізований період знизилася.

Отже, отримання доходів населенням України відбувається в основному із таких джерел, як заробітна плата та соціальні допомоги, в основі яких лежать пенсії. У 2016-2017рр. прослідковується незначне покращення значень цих показників, проте в умовах нестабільної та водночас кризової економіки зростання добробуту населення не очікується.

1. Благун І. С. Просторово-структурний аналіз доходів населення / І. С. Благун, Л. І. Дмитришин // *Регіональна економіка*. -2013. - №1 – С. 99-106.
2. Гончарова С. Ю. Причини і тенденції зміни рівня доходів населення за регіонами України / С.Ю. Гончарова, А.В. Семенченко // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. –2015. – Випуск 14. Частина 1. – С. 124-127.
3. Дучинська Н. І. Нерівномірність у розподілі доходів в умовах ринкової економіки / Н.І. Дучинська // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. – 2015. - №4(114) – С.60-64.
4. Карпенко Н. В. Тенденції динаміки та структури доходів населення в Україні та за регіонами / Н. В. Карпенко // *Економіка реалії часу*. – 2014. - №4(14) – С.135-141.
5. Ховрак І. В. Доходи населення України: економічний зміст і дискусійні питання / І.В. Ховрак // *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. - 2013. - №1(78). – С. 160-165.
6. Шамбровський Г. О. Динаміка та структура доходів населення в Україні в 1991 – 2015 рр. / Г.О. Шамбровський // *Агросвіт*. – 2016. - №18 – С.14-20.
7. Гриньова В. М. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч. посіб. / Гриньова В.М., Шульга Г. Ю. - К.: Знання, 2010. — 310 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

© Г. М. Коцюрубенко, М. І. Іоргачова, 2017

Розвиток України як суб'єкта ринкової економіки та повноправного гравця світової спільноти вимагає адаптації до існуючих правил та законів розвитку світового господарства. Перехід економічного розвитку світу на новий щабель – постіндустріальний розвиток, для України ускладнено необхідністю врегулювання існуючих протиріч та наявних проблемних аспектів, що були виявлені в процесі розбудови ринкових відносин.

Постіндустріальна економіка, в переважній більшості випадків, визначається саме як економіка знань, або економіка заснована на знаннях, інформації та наукових розробках [1]. Пріоритетне значення набувають саме інтелектуальні ресурси, однак вони розглядаються не просто як стале явище, а навпаки – мова йде про необхідність постійного та безперервного навчання, удосконалення набутих знань, а також, формування культури менеджменту інтелектуальних ресурсів, в контексті управління та найбільш ефективного використання інтелектуального капіталу [2].

Важлива роль у постіндустріальній економіці належить державі, в першу чергу, як гаранта формування умов для розвитку та збереження інтелектуального капіталу. Держава в особі уповноважених органів та за допомогою програм соціального розвитку, відіграє домінуючу роль у розвитку постіндустріального суспільства, в першу чергу формуючи фінансову основу зростання та формування інтелектуальних ресурсів. Поряд з тим, для української економіки пріоритетність фінансування розвитку наукових розробок межує з необхідністю досягнення економічної та соціальної стабільності в суспільстві, зменшення безробіття тощо. За таких умов, фінансування освіти та науки, як складових розвитку постіндустріального суспільства, є вкрай важливою та необхідною складовою загальнодержавних витрат. Натомість, в Україні галузь освіти потерпає від нестачі фінансових ресурсів, зокрема «у 2016 році бюджетна забезпеченість одного учня в Україні складає близько 9,3-10 тисяч гривень, що у доларовому еквіваленті відповідає майже 350-400 доларів США, тоді як у Європі цей показник становить 6,8 тисяч євро» [3]. Крім того, експерти зазначають, що «упродовж останніх років на освіту Україна витрачає з бюджету різних рівнів, включно із спеціальними фондами, які наповнюються платежами юридичних та фізичних осіб, приблизно 5,3 % валового внутрішнього продукту, а видатки на освіту з Державного бюджету не перевищують 3% ВВП» [3].

За таких умов, надзвичайно важливо максимально активізувати існуючі фінансові ресурси та мінімізувати можливості щодо фінансових втрат на рівні держави. Однією з найбільших проблемних аспектів для української економіки є високий рівень тіньової економіки. Відповідно до даних Мінекономрозвитку, у I півріччі 2016 року рівень тіньової економіки склав 38% від офіційного ВВП, що на 4 відсоткових пункти менше порівняно з показником відповідного періоду 2015 року [4]. Однак, на думку експертів, «реальний рівень тіньових потоків в Україні значно вищий, а існуючі методики обрахунку не можуть відобразити реальну картину, зокрема вважається, що «додатково до ВВП, який обраховує офіційна статистика, в тіньовій економіці створюється "тіньовий ВВП", який складає від 40 до 60 відсотків від його офіційного обсягу» [5]. Та навіть враховуючи лише офіційно надану статистичну інформацію, варто зазначити, що втрати джерел фінансування, які можуть та мають бути використанні для розвитку науки та формування основи інтелектуального капіталу, є значними. А від так, держава втрачає реальні можливості щодо формування потенціалу розвитку та закладення основ економічного росту та можливостей щодо наближення та включення до світових економічних процесів.

Відповідно до даних перевірок, проведених Держфінспекцією України, також має місце неефективне використання бюджетних коштів, тобто ресурсів, що апріорі належать державі та можуть бути використані як джерело фінансування освітніх програм. Так, відповідно до результатів перевірок за підсумками I кв. 2016 року встановлено фінансових порушень при використанні бюджетних ресурсів, що призвели до втрат, загалом на 377,8 млн. грн., з яких майже 217,9 млн. грн. (близько 58 %) – кошти державного бюджету [4].

Тіньова економіка не є проблемою, що характерна лише для України. Як свідчить зарубіжний досвід, єдиних підходів до її подолання не існує [6]. Крім того, повністю викоренити це явище є вкрай важко. Однак світова практика господарювання набула та розробила значний інструментарій щодо зменшення негативного впливу тіньового сектору на розвиток економіки та мінімізацію його питомої ваги у економічному житті держави.

В Україні, з метою подолання тіньових процесів важливо приділити увагу розвитку та становленню ефективного бюджетного менеджменту, що дасть змогу підвищити якість та результативність наявних у держави фінансових ресурсів. По-друге, важливо приділити увагу створенню стабільних умов функціонування для бізнесу, що можливо досягти лише при незмінності протягом певного часу законодавчих актів. Це дасть змогу суб'єктам господарювання будувати бізнес-процеси та мати змогу заздалегідь адаптуватись до задекларованих правил ведення бізнесу. По-третє, підвищити прозорості перевірок та видачі дозвільних документів, патентів тощо органами державної влади через залучення міжнародних організацій, з метою протидії корупції та формування у споживачів послуг позитивного іміджу та довіри до контролюючих та перевіряючих органів

1. Власов В. І. Глобалізація і постіндустріальна економіка [Електронний ресурс] / В. І.Власов // Історія науки і біографістика: електронне наукове фахове видання. – 2001. - №3. – Режим доступу: http://inb.dnsgb.com.ua/2011-3/11_vlasov.pdf

2. Белоєдова О.В., Ткаченко О.В. Особливості постіндустріальної економіки [Електронний ресурс] / О.В.Белоєдова, О.В.Ткаченко // Матеріали V Міжнародна науково-практична Інтернет конференція "АЛЬЯНС НАУК: УЧЕНЬІЙ – УЧЕНОМУ" (20.04.2009). – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek8_beloedova.php

3. Фінансування освіти і науки: проблеми та перспективи їх вирішення [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Профспілки працівників освіти та науки України. - Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/5232-fnansuvannya-osviti-nauki-problemi-ta-perspektivi-yih-virshennya.html>

4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=17c32de2-23e5-4dab-817e-dd0a8002a163&title=RivenTinovoiEkonomikiZnizivsiaDo38-VidVyp>

5. Т. Тищук. Міф та реальність: рівень тіньової економіки в Україні [Електронний ресурс] / Тищук Т.// Інтернет видання «Обозреватель». – Режим доступу: <https://www.obozrevatel.com/finance/business-and-finance/95617-mif-ta-realnist-tinova-ekonomika-v-ukraini.htm>

6. С. Клименко. Механізм детінізації економіки: теоретико-методологічні підходи/ С. Клименко //Ефективність державного управління: Збірник наукових праць. – 2013. - № 37. – с. 240-247

ТВОРЧИСТЬ ЯК ФАКТОР МОДИФІКАЦІЇ ПРАЦІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

©Кравченко Н.В., 2017

Індикатором конкурентного позиціонування України в глобальному економічному просторі, умовою переходу до економіки знань є формування і розвиток інноваційної праці. Для досягнення означеної мети необхідна високоосвічена робоча сила, здатна та охоча продукувати і впроваджувати інновації чи хоча б забезпечувати їх подальший розвиток. З огляду на це, фундаментальне значення в інноваційному розвитку належить трудовій діяльності творчого характеру, трансформації репродуктивної праці у творчу.

Еволюція експансії творчості як фактора господарського розвитку може бути досліджена в амплітуді від її повної відсутності до головної умови конкурентоспроможності. У якості критерію вибираються закономірності розвитку технологічного способу виробництва і умови досягнення конкурентних переваг. До початку 50-х років ХХ ст. творчість не була суттєвим чинником виробництва. Господарська діяльність розвивалась під впливом традиційних факторів, ефективність визначалась зниженням витрат і зростанням прибутку. Самореалізація працівника була обмежена і повністю пов'язана із споживанням благ у вільний, а не робочий час. Радикальні зрушення почалися у 60-ті роки, які базувалися на швидкому розповсюдженні нових технологій і вимагали зростання децентралізації, передачі відповідальності на нижчий рівень, посилення самостійності працівників тощо. Ці явища отримали назву «революції управління». Але і в цей період допускалися лише окремі прояви творчої, за певними ознаками, праці, в першу чергу для того, щоб відреагувати на запити ринку, більш повно задовольнити виникаючий попит. Суттєві зміни відбулися у період формування постіндустріального суспільства, коли здійснюється перехід від переважно економізованих до переважно соціологізованих принципів організації. Найважливішим обмежувальним фактором стає інтелект і творчі ідеї. За сучасних умов, коли інформаційна революція породжує нові продукти скоріше, ніж усвідомлена потреба у них, запорукою успіху у конкурентній боротьбі стає не слідування попиту, а його формування. Це підкреслює роль мобілізації творчого потенціалу працівників компанії у забезпеченні її ринкового успіху. Світова практика свідчить про впровадження нових форм організації праці, які отримали назву «гуманізації праці», «розвиток людських ресурсів фірми» тощо, направлені на подолання відчуження працівників у виробничому процесі, розвиток і реалізацію їх творчого потенціалу. Всесвітньовідомий спеціаліст по менеджменту Р.Уотермен відзначав: «Коли організація пригнічує особистість, вона ставить під загрозу свою здатність змінюватись, коли ж організація стимулює самовираження особистості, то їй важко не оновлюватись. Індивіди – єдине джерело оновлення компанії [1, с.16].

Експансія творчої праці в умовах постіндустріальної економіки обумовлена, щонайменше, трьома групами факторів. По-перше – нові риси праці і її носія. У даному контексті слід відмітити необхідність наростання полівалентності праці, трансформації її багатоопераційного синтезу («розширення», «збагачення праці») у поєднання функцій і професій. Друга група факторів пов'язана із змінами у самому процесі праці, коли діяльність стає все більш координованою з точки зору досягнення загальної мети, але все більш індивідуалізованою з точки зору форм залучення в неї конкретного працівника. Це неминучий результат розвитку творчої праці, оскільки продуктивне застосування знань несумісне із зовнішнім контролем, персональним або технічним. Не менш важливим фактором є управління творчою працею. У цьому аспекті більшість спеціалістів звертають увагу на розповсюдження принципу «модульної організації» і виникнення нової форми організації «команда». Остання має дві принципові переваги: з одного боку, найбільш повно використовується прагнення творчих працівників до нововведень та ініціативності, процес прийняття відповідальних рішень переноситься на максимально можливий нижчий рівень, а з іншого – невелика мобільна група є найбільш адекватною формою взаємодії творчих особистостей, де врівноважуються індивідуальні інтереси і прагнення на загальний результат. Саме сполучення консенсусу з інновативністю зобов'язане появи у 90-х роках у західному

виробництві справжнього буму бригадного раціоналізаторства, який посував на узбіччя японські «гуртки якості». Все більш високий рівень групового новаторства, який піднімався від бригадних проблем до цехових і заводських, поставив цю діяльність у центр реінжинірингу виробництва, продемонструвавши ефективність «співтворчості знизу доверху». У сучасних умовах західноєвропейські компанії активно практикують участь робітників у програмах створення нової продукції, яке, при усіх затратах, окупається прискоренням розробок, безперервністю виробництва і високою трудовою мораллю. Результати реалізації творчої праці є вражаючими. Так, компанія «Тойота» щорічно одержує від співробітників 2 млн. пропозицій (приблизно по 35 від кожного), 85 % з яких впроваджуються. «Філіпс» із Нідерландів розробляє 55 патентів у тиждень, на японській корпорації «Соні» – 75 одиниць, на японській «Тошиба» за тиждень додається 60 патентів, «Самсунг» патентує до 6000 винаходів на рік, а «Сіменс» – 154 патенти на тиждень [2].

Отже, в організаційному аспекті формування і розвиток творчої праці передбачає перехід від виконанні шаблонних операцій до створення умов для ініціативи і новаторства на робочому місці. Проте, впровадження нових форм і методів організації творчої праці суттєво залежить від якості трудових ресурсів, яка визначається професійно-кваліфікаційними та освітніми характеристиками робочої сили. Звичайно в умовах українських реалій, де домінують галузі середніх і низьких технологій, важко говорити про формування і ефективне використання якісно нової робочої сили. Проте, світова практика свідчить, що в провідних країнах світу творча праця закріпилась не сама собою, а у цьому процесі активно брала участь держава і бізнес структури.

Варто зазначити, що у провідних країнах світу (Японія, США, Франція, Великобританія, Швеція та інших) ще у 60 – 70-ті роки ХХ століття активізувалася робота з формування творчого потенціалу трудових ресурсів. Так, у цей період були ухвалені закони, які заохочували фірми й корпорації до інвестицій у людський капітал. У Японії у 1972 році була розроблена і прийнята програма «Розвиток людини в новому індустріальному суспільстві», зорієнтованої на заохочення творчості в процесі шкільного і вузівського навчання, розвиток у школярів і студентів здібностей, необхідних для інформаційного суспільства. Наприкінці 1980 –х – першій половині 1990 х рр. реформи освіти відбулися в Японії, Великобританії, США та Франції. Особливої уваги заслуговує той факт, що очолювана державою політика розвитку трудових ресурсів у цих країнах проводилася за значної фінансової, організаційної та іншої участі ділових кіл і багатьох соціальних інституцій суспільства.

Освітнянський фактор формування творчої праці має бути підкріплений науково - технічною модернізацією виробництва, яка спрямована на оновлення матеріально-технічної бази виробничих систем з метою домогтися виготовлення продукції з інноваційним наповненням та конкурентоспроможною на зовнішньому і внутрішньому ринках. За такого типу виробництва змінюється характер і зміст праці, особлива роль в інтенсифікації творчих зусиль працівників відіграють: підвищення наукоємності виробництва; розвиток нових технологій, форм організації та ергономічних режимів трудової діяльності; розширення використання в економіці новітніх досягнень різних галузей науки; зростання уваги до аналізу поточного стану справ фірми, виявлення причин матеріальних та комерційних втрат; розроблення оперативних заходів і стратегічних програм розвитку виробництва.

Імплементация творчої праці потребує розробки нової організаційної парадигми, яка має врахувати особливості мотивації творчої діяльності, контролю, характер економічних відносин, ступінь відповідальності, ставлення працівників до праці тощо. Без адекватного організаційного і кадрового підкріплення чисто технічні нововведення не дають бажаного результату. Зважаючи на значущість інноваційної праці у забезпеченні економічного розвитку, вважаємо за необхідне подальше обґрунтування механізму розвитку, експансії, реалізації результатів творчої праці, а також створення організаційно - економічного механізму мотивації суб'єктів до зростання творчої складової їх діяльності.

1. Уотермен Р. Фактор обновления: как сохраняют конкурентоспособность лучшие компании / Р. Уотермен; пер.с англ. под.ред. В.Т.Рысина. – М.: Прогресс, 1988.- 368 с.

2. Изобретательство – двигатель прогресса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fryazino.bezformata.ru/listnews/izobretatelstvo-dvigatel-progressa/486631>.

ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: БАЖАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ

©Красуленко Т.Г., 2017

Бажання та можливості – чи завжди вони співпадають? Це питання досить філософське та має широке спрямування, але, здебільшого, реалізація бажань має економічне підґрунтя, забезпечуючи тим самим можливості. Тому, фінансова складова є основоположною ланкою економічного розвитку як на макро- так і на мікро- рівні. Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств швидкої адаптації до мінливості ринку з його загрозами та небезпеками, відповідно посилюючи значення фінансового потенціалу для забезпечення реалізації стратегічних та тактичних цілей. Фінансовий потенціал стає чинником, що впливає на відносини між суб'єктами господарювання на усіх рівнях, тому зміцнення фінансового потенціалу підприємства - одна з головних умов його успішного розвитку. Це і визначає актуальність поглибленого дослідження сутності фінансового потенціалу, необхідності та шляхів його зміцнення з урахуванням не лише бажань, але й можливостей.

Теоретичним та практичним аспекти вирішення проблеми зміцнення фінансового потенціалу підприємства та формування стратегії його стійкого розвитку присвятили свої роботи такі зарубіжні та вітчизняні економісти як: Балацький О., Бараннік В., Бланк І., Васильців Т., Геєць В., Іващенко О., Камлик М., Клебанова Т., Клименко Т., Паргин Г., Папехін Р., Репіна І., Соснін А., Шапкін А., Шликов В., Шумська С. та інші.

Однак, не зважаючи на значні досягнення у проведених дослідженнях, залишається низка дискусійних питань, що потребують детальнішого опрацювання та практичного обґрунтування у напрямку розробки комплексного підходу до підвищення ефективності використання фінансового потенціалу підприємства та забезпечення його безперешкодного нарощування. Саме розробка рекомендацій до їх реалізації і є метою нашого дослідження.

Звичайно, досягнення великих цілей складається із маленьких перемог, саме тому спробуємо з'ясувати, що ж визначатиме здатність підприємства до боротьби у жорсткому конкурентному середовищі та стабільного функціонування. Як ми вже зазначили – основа реалізації стратегічних цілей та виконання тактичних завдань – фінансова, саме тому фінансовий потенціал підприємства як сукупність наявних фінансових ресурсів та потенційних можливостей їх використання, визначає його конкурентоспроможність, можливості ділового співробітництва, перспективи подальшого нарощування тощо [1, с. 157]. За такого підходу погоджуємося із авторами теорії виділення фінансового потенціалу стійкості, що характеризує результати поточної діяльності підприємства та фінансового потенціал розвитку.

Таким чином перший напрямок потребує оцінювання існуючого фінансового потенціалу підприємства та має реалізовуватися шляхом здійснення аналізу показників його ділової активності, рентабельності, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, майнового стану тощо [2, с. 125]. Детальне вивчення динаміки зазначених фінансових показників, з урахуванням впливу факторів та виявлення резервів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, забезпечить комплексну характеристику діяльності підприємства та стане основою для розробки стратегії управління фінансовим потенціалом підприємства. У процесі такого оцінювання можна зробити висновки щодо ефективності системи фінансового менеджменту на підприємстві. [3, с. 137].

Другий напрямок враховуватиме значно більше – комплексне оцінювання - результати проаналізованих раніше даних із аналізом так званого ринкового потенціалу підприємства, як здатності підприємства закріплюватися і розвиватися на певному сегменті ринку [4, с. 96]. Ринковий

потенціал доцільно розглядати з погляду чинників впливу на його формування – внутрішніх та зовнішніх загроз, які підприємство може контролювати, а також ті, які може лише прогнозувати. Серед основних дестабілізуючих чинників впливу на фінансовий потенціал, як правило, класичні – недосконалі законодавча база та система оподаткування; неефективне фінансове планування та управління активами підприємства; недієздатність системи менеджменту вітчизняних підприємств; низька здатність до вдосконалення продукції та виробничих процесів; високі витрати на виробництво та низька продуктивність праці тощо. [5, 6, с. 203]. Задля їх подолання необхідно прикласти чимало зусиль та, зокрема, використати досвід господарювання успішних підприємств. Тоді – фінансовий потенціал підприємства дійсно стане визначальним критерієм здатності до генерування необхідного обсягу позитивних грошових потоків, формування інвестиційної привабливості, забезпечення ліквідності та фінансової стабільності.

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що процес формування фінансового потенціалу підприємства та його зміцнення є досить складним явищем, залежним від багатьох дестабілізуючих факторів, дію яких підприємства має звести до мінімуму. Адже саме фінансовий потенціал підприємства є підґрунтям створення й розвитку його стійких конкурентних переваг на основі формування унікальних комбінацій ресурсів і високих компетенцій. В цілому, зміцнення фінансового потенціалу можливе шляхом підвищення результативності розміщення та використання ресурсів підприємства.

1. Красуленко Т.Г. Фінансові ризики та фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний аспект /Т.Г. Красуленко// Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку [Електронний ресурс] : Зб. матеріалів I Всеукр. Наук.-практ. конференції. — К. : КНЕУ, 2016. — с. 156-160.

2. Семенов Г. А. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства / Г. А. Семенов, О.В. Яровская //Вісник економічної науки України, 2011. – № 1. – с. 136-141.

3. Зайчук Т. О. Теоретичні аспекти визначення ринкового потенціалу і таргетингу вітчизняними підприємствами / Т. О. Зайчук // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – №1. – С. 96-104.

4. Касьянова Н.В. Потенціал підприємства: формування та використання. 2-ге вид. перероб. та доп. [текст] : підручник / Н.В. Касьянова, Д.В. Солоха, В.В. Морєва, О.В. Белякова, О.Б. Балакай – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 248 с.

5. Мойсеєнко І. П. Аналіз фінансового потенціалу підприємства / І. П. Мойсеєнко //Науковий вісник НЛТУ України : Збірник науково-технічних праць, 2006. – Вип. 16.2. – с. 201-206.

6. Пробоїв О. А. Формування фінансового потенціалу підприємства: монографія /О.А. Пробоїв// НАН України, інститут економіки промисловості. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2010. – 235 с.

ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ ВИТРАТИ

© Кратко І.Р., Перевузік Т.М., 2017

Будь яка діяльність підприємства неможлива без здійснення ним витрат. Вивчення еволюції поглядів на витрати дає змогу досягнути їх сутність. Перші економічні визначення витрат зустрічаються ще у класиків політичної економії, зокрема в працях таких видатних вчених економістів як: Д. Рікардо, А. Сміта, К. Маркса, У. Петті, А. Маршалла, Ж. Сей, Т. Мальтуса, Дж. Кларка, Дж. Кейнса та інших .

А. Сміт визнавав, що до вартості окремого товару включається вартість спожитих засобів виробництва: ренти, заробітної плати і прибутку. Але вчений не визнавав затрат капіталу, виходячи з того, що матеріальні витрати (перенесена вартість) – не що інше, як доходи, отримані на попередніх стадіях виробництва [1, с. 37].

Д. Рікардо вважав, що відношення між витратами виробництва і вартістю посідає важливе місце в історії економічної науки. Він стверджував, що вартість визначається тільки затратами праці на виробництво. Ще Д. Рікардо вважав, що витрати виробництва утворюються як кількістю, так і якістю затраченої праці, а також розміром накопиченого капіталу для забезпечення праці та часом, протягом якого капітал застосовується з цією метою[1, с. 403].

Т. Мальтус у своїх працях критикував ідеї Д. Рікардо і підтримував ідеї А. Сміта щодо витрат і відносив до них живу та уречевлену працю і прибуток на авансовий капітал. [2, с. 71].

Ж.Б. Сей у своїх працях включав до складу витрат такі три фактори: працю, землю і капітал. На його думку праця породжує заробітну плату як винагороду за послуги робітників; капітал породжує прибуток підприємців як плату за їх продуктивні послуги [1, с. 76-97].

Ф. Батіста схилився до наукових поглядів Ж.Б. Сея щодо структури витрат, зокрема він стверджував, що у структуру капіталу входить вартість робочих інструментів, матеріалів і запасів, що є складовими тривалої роботи [2, с. 170-172].

Дж.С. Мілль аналізуючи виробництво та продуктивну працю до витрат відносив три елементи виробництва: працю, капітал і природні сили; при чому поняття "капітал" охоплює всі зовнішні матеріальні елементи виробництва, що є продуктами праці, а поняття "природні сили" охоплює всі зовнішні матеріальні умови виробництв, які не є продуктами праці [1, с. 275].

Вагомий внесок у розробку поняття "витрати виробництва" було зроблено К. Марксом. Він у своєму економічному вченні поняття "витрати виробництва" використовує на різних ступенях абстракції в чотирьох різних взаємопов'язаних значеннях, кожне з яких послідовно впливає одне із іншого, а саме:

- дійсні витрати виробництва;
- капіталістичні витрати виробництва;
- витрати виробництва в значенні ціни виробництва;
- витрати виробництва функціонуючого [Помилка! Джерело посилання не знайдено., с. 263].

Відповідно до марксистської концепції витрати виробництва – це те, що коштує товар капіталісту, а саме сума витрат на придбання засобів виробництва і робочої сили (постійного і змінного капіталу).

К. Менгер, Е. Бем-Бабек, Ф. Візер представники такого напрямку як маржиналізм, під витратами розуміли психологічне явище, засноване на граничній корисності, вважали, що поняття "витрати" стосується окремого підприємства і розглядається як функція від масштабу виробництва

Й. Шумпетер в роботі "Теорія економічного розвитку" констатував, що ділова людина розглядає як витрати ту суму грошей, яку вона змушена сплачувати іншим господарським

суб'єктам для того, щоб одержати свій товар або засоби його виробництва, тобто свої витрати на виробництво або придбання товарно-матеріальних цінностей [2].

Великого розвитку у ХХ столітті набуває теорія граничних середніх витрат виробництва залежно від його масштабів відповідно до мікроекономічного рівня, висвітлені у наукових працях вчених-економістів США К.Р. Макконнелла, Стенлі Брю. Поняття "витрати виробництва" з точки зору сучасних вітчизняних економістів, зокрема професорів Г.Н Климка та В.П. Нестеренка. Вони "витрати виробництва" розглядають як частину вартості товару, що має бути знову авансована на продовження виробництва. На їх думку, процес виробництва завжди пов'язаний з використанням робочої сили та засобів виробництва, які втілюються в продукті. Продукт характеризується корисністю (тобто споживчою вартістю) і трудомісткістю (певною кількістю затраченої праці). Проте, частина вартості продукту, що втілює в собі вартість засобів виробництва (уречевлена праця), існує ще до процесу виробництва. Вона лише переноситься на нього у вигляді вартості матеріальних витрат, а жива праця робітника створює чистий продукт - понад вартість матеріальних витрат [1].

Тільки за умови, що засоби виробництва і робоча сила відтворюються, можливе повторення виробництва. Для цього з коштів, отриманих після реалізації товару, відповідна частина виділяється на заміщення вартості засобів виробництва та робочої сили, спожитих у процесі виробництва. Отже, частина вартості товару, що має бути знову авансована на продовження виробництва, визначається як витрати виробництва. Слід зазначити, що бухгалтерське розуміння витрат відрізняється від їх економічного тлумачення. Одним з перших, хто запропонував виділити витрати для бухгалтерського обліку був англійський математик Чарльз Беббідж (1781-1832 рр.), який наполягав на обчисленні витрат по кожному виробничому процесу, на визначенні суми зносу основних засобів і збитків, пов'язаних з ремонтом зіпсованого обладнання. Ч. Беббідж висловив думку, що аналіз собівартості виробничих процесів дозволяє раціоналізувати технологію, яка застосовується на фабриці. У цьому, а не у визначенні продажних цін, він вбачав мету калькулювання.

Ще одним вченим, який запропонував вести облік виробничих витрат був німецький вчений О. Шмаленбах, який у 1899 р. в статті "Бухгалтерія і калькуляція в фабричній справі" ввів поняття "первинні накладні витрати" і "вторинні накладні витрати", "постійні витрати" і "змінні витрати", "прогресуючі витрати" і "дегресивні витрати". Теоретично правильним вже тоді О. Шмаленбах вважав відносити на конкретних покупців тільки первинні накладні витрати, а повторні покривати за рахунок валового прибутку.

Жан Густав Курсель-Сенель (1813-1892 рр.) сформулював відмінність між обліком витрат і розрахунком собівартості, підкреслюючи, що друге є метою першого. Мета калькулювання за думкою французького вченого полягала у плануванні майбутньої діяльності підприємства на підставі фактично отриманої собівартості за попередній період. Саме Курсель-Сенель відокремив прямі і непрямі витрати: до складу собівартості, на його думку входять лише прямі витрати. У відповідності з його поглядами мала бути реалізована така функція собівартості як оптимізація обсягів і цін продажу. До складу прямих витрат Курсель-Сенель відносив матеріали і заробітну плату. Дуже цікавим в його поглядах є концепція щодо різниці в оцінці матеріалів: при оприбуткуванні - за фактичними цінами та при списанні - за поточними цінами. Такі підходи знайшли підтримку і сьогодні в міжнародних стандартах. За його поглядами витратами визнавалися лише фактично сплачені, здійснені, що за сучасними поняттями тотожно касовому методу. Курсель-Сенель був прибічником повної собівартості. Так, за його поглядами в кінці року розподіл непрямих витрат по переділах необхідно було проводити пропорційно прямим. Таким чином, вчення Курсель-Сенеля - це є концепція щорічної повної калькуляції.

1. *Маслов А.О. Інституціоналізм // Історія економічних учень : підручник : у 2-х ч. – Ч. 2 / За ред. В.Д. Базилевича. – 2-ге вид., випр. – К. : Знання, 2005. – 567 с. – С. 415–567.*

СОЦІОЕКОНОМІЧНА ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

©Ксьонова О.В., 2017

Трансформації економічного співтовариства, глобалізація та міжнародна інтеграція ринків сільськогосподарської продукції викликають об'єктивну необхідність докорінних системних перетворень у регулюванні агропромислового комплексу України.

Розвиток агропромислового комплексу на сучасному етапі не можна віднести суто до економічної проблематики. З огляду на це, нарощення аграрного виробництва має відбуватися за умови найбільш справедливого розподілу результатів виробничого процесу між усіма його учасниками.

Визначальною у процесі розвитку та функціонування аграрного сектору економіки є державна аграрна політика. А головними її завданнями за роки незалежності стали сприяння ринковим трансформаціям та подолання кризи в аграрному виробництві. З цією метою відбулося реформування аграрного сектору задля перерозподілу земель та підвищення ефективності виробництва [1, с. 43]. Однак, впроваджені заходи не змогли в повній мірі забезпечити очікуваних позитивних тенденцій соціально-економічного розвитку села та зумовили ще більше наростання соціальної нестабільності.

Узагальнюючи результати досліджень вітчизняних науковців, вбачається можливість окреслити коло сучасних проблем українського села. Перед усім, це низька соціальна та економічна активність селянства; несприятлива демографічна ситуація; руйнація соціально-побутової інфраструктури; високий рівень безробіття та відсутність можливостей для самореалізації, внаслідок яких відбувається трудова міграція, насамперед, молоді.

Отже, на даному етапі аграрна політика України потребує переорієнтації, спрямованої на стратегічний розвиток та відповідної принципам соціоекономічного розвитку. В цих умовах не втрачає актуальності позиція академіка В.В. Юрчишина, який наголошує на необхідності розробки новітньої аграрної політики із принципово оновленою сутністю, механізмами та результатами [2]. Необхідність такої переорієнтації зумовлюється змінами у макроекономічному середовищі та євроінтеграційним вибором українського суспільства. Сьогодні для України постає необхідність формування соціальноорієнтованої аграрної політики, що носить системний та синергетичний характер, маючи на меті досягнення значних результатів у економічному розвитку, при цьому забезпечуючи розвиток соціальний.

На підставі цього для інтерпретації наслідків економічного життя у системі громадських наук стрімко розвивається нова галузь наукового знання – соціоекономіка. Її призначення - вирішення проблем, які мають безпосереднє відношення до процесу господарської діяльності, розвитку ринкової кон'юнктури та конкуренції з позиції підвищення економічної ефективності за умов дотримання моральних та правових норм, соціальної та територіальної справедливості, що є пріоритетним для вітчизняного агропромислового комплексу, яке на сучасному етапі стикається з великою кількістю проблем, як економічного так і соціального характеру. Тому в даних умовах особливого значення набуває поглиблення спільного аналізу економічних і соціальних процесів як на рівні як усієї галузі, так і окремих підприємств.

На думку вчених, які є членами Міжнародного товариства з розвитку соціоекономіки (International Society for the Advancement of Socio-Economics (SASE)) терміном «соціо» в категорії «соціоекономіка» позначається не лише соціологія, а цілий ряд наук, до предмету дослідження яких входить вивчення взаємовідносин між економікою та суспільством [3].

Сільське господарство є центральною складовою агропромислового комплексу. Одиниця валової сільськогосподарської продукції є сировинною базою для виробництва більше десяти одиниць продукції в інших галузях національного господарства. Крім того, галузь забезпечує зайнятість близько трьох мільйонів громадян та сприяє створенню робочих місць у залежних від неї сферах виробництва. Таким чином, розвиток та ефективне функціонування сільського господарства забезпечує безперебійну роботу всього комплексу національної економіки.

Для подолання негативних тенденцій у сільському господарстві Україні потрібний перехід до соціоекономічної стратегії розвитку галузі, що ґрунтуватиметься на принципі системного підходу та орієнтуватиметься не тільки на підвищення економічної ефективності галузі, а й на розвиток сільських територій і задоволення потреб селянства.

Виходячи зі специфіки сільського господарства як галузі, стратегічно важливої для вітчизняної економіки, постає необхідність переорієнтації аграрної політики, перед усім, реформації соціальних відносин у аграрному секторі у відповідності до Спільної аграрної політики (САП) Європейського Союзу.

В країнах Європейського Союзу (ЄС) соціально-економічний розвиток сільських територій пріоритетно закріплений у політиці регіонального розвитку, до основних цілей якої включено:

- першочергову структурну перебудову депресивних регіонів;
- системне подолання довгострокового безробіття;
- активне залучення молоді до трудової діяльності;
- інфраструктурний та соціальний розвиток сільських територій.

У країнах ЄС виділяється й політика сільського розвитку, як окрема складова аграрної політики. Її основними завданнями є забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва та поживлення економічних і соціальних процесів у сільській місцевості, а також всебічна підтримка фермерства. Ключовим аспектом європейської політики сільського розвитку є позиціонування сільського господарства як головного з чинників соціального розвитку сільських територій та громад.

На сьогоднішній день Україна офіційно відноситься до країн з ринковою економікою, а отже, зважаючи на дію об'єктивних ринкових законів, рівень доходів селянства і надалі матиме досить значну диференціацію. А для його підвищення на сучасному етапі необхідним є розвиток і підтримка малого та середнього бізнесу на селі, пов'язаного, перед усім, із несільськогосподарською діяльністю. В цих умовах село матиме додаткову можливість для розвитку та підвищення привабливості для життя, що в результаті збільшить частку економічно активного селянства та якість людських ресурсів, а отже буде пропагувати ідентичність сільського життя, забезпечуючи економічне підґрунтя для його реалізації.

Враховуючи вищесказане, сучасна аграрна політика України має бути адаптована до конкретних умов кожного окремого сільського регіону та враховувати його специфіку. А її переорієнтація повинна окреслювати узгодженість економічних і соціальних пріоритетів розвитку галузі у відповідній місцевості, та володіти спеціальним інструментарієм досягнення соціоекономічних цілей.

1. Гайдуцький П.І. *Аграрна реформа Л.Д. Кучми в Україні* / П. І. Гайдуцький. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2015. - 448 с.

2. Юрчишин В. В. *До проблеми системної переорієнтації розвитку агросфери на засадах соціоекономіки* / В.В. Юрчишин // *Економіка АПК*. – 2013. – № 11. – С. 6–10.

3. Etzioni A. *Toward a new socio-economic paradigm* /A. Etzioni // *Socio-Economic Review* - 2003. - Vol. 1. - P. 105–134.

ЦІНОВА ПОЛІТИКА НЕКОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

©Кудінова М.М., Смоляга А.А., 2017

В процесі некомерційної діяльності певна ідея, програма, проект, послуга обмінюється на позитивну реакцію споживача, його час, фізичні або інтелектуальні зусилля, які необхідні для споживання продукту.

Мета некомерційної діяльності – надання користі, певної вигоди для суспільства або його окремих груп. Некомерційна сфера задовольняє такі соціальні потреби, як потреби в управлінні державою, безпеці, безкоштовній медицині та освіті тощо. Саме від неї залежить безпечно та гідне життя членів суспільства.

На відміну від комерційних організацій некомерційні заклади не мають за мету отримання прибутку. Так, усі некомерційні організації мають право займатися підприємницькою діяльністю лише за умови, що отриманий прибуток буде використаний задля реалізації завдань організації. Прибуток, який отримує некомерційна організація від підприємницької діяльності не може бути розподілений між засновниками та керівниками, підлеглими. Він має бути спрямованим на досягнення мети установи [1].

У некомерційній сфері великий попит на ту чи іншу продукцію або послугу не означає отримання великих доходів. Тому ці організації не можуть повністю перебувати на самофінансуванні, а орієнтуються на зовнішні джерела фінансової підтримки [2].

Щоб підтримувати фінансову стійкість організації, вона може бути зайнятою такими видами підприємництва:

- здавати в оренду приміщення, які знаходяться на балансі організації;
- виготовляти та реалізовувати сувеніри, на яких зображена символіка організації;
- пропонувати споживачам послуги, які може надавати організація;
- інвестувати грошові кошти установи в цінні папери з метою отримання прибутку для реалізації завдань організації тощо [1].

Фінансування некомерційних компаній може здійснюватися з таких джерел: державний бюджет, членські внески учасників, спонсорство; податкові надходження і пільги; одноразові збори; виручка від видавничої діяльності; меценатство тощо [2].

Завдяки маркетингу некомерційна організація може досягти значного успіху та високого рівня розвитку. Маркетингова діяльність в некомерційній організації передбачає залучення коштів, приваблювання нових учасників організації, волонтерів.

Через економічні особливості діяльності некомерційних організацій система ціноутворення даних організацій має яскраво виражену специфіку.

Цінова політика некомерційної організації перш за все визначається бажаним соціальним ефектом її діяльності. Так, рівень цін залежить від того, наскільки доступна певна послуга потенційним споживачам, тобто від фінансових можливостей основної цільової аудиторії. Отже ціна може знаходитись у розмірі від «нульового» рівня, до суми компенсації всіх необхідних фінансових витрат, пов'язаних з наданням певних послуг [3].

Часто ціни на продукт некомерційної діяльності нижчі, ніж якби вони були в ринкових умовах. Іноді ціни на некомерційний продукт чи послугу взагалі відсутні. Тому можливості використання ринкової цінової політики в стратегії некомерційного маркетингу значно обмежені [3].

На формування цін часто впливає наявність локальної монополії на ринку некомерційних послуг, а, отже, існує певний бар'єр для входу нових компаній на локальний ринок некомерційних послуг [4].

Слід зазначити, що в разі відсутності конкуренції з боку інших виробників некомерційного продукту, некомерційні організації можуть вільно встановлювати ціни на свою продукцію.

У некомерційній сфері також нерідко трапляється цінова дискримінація – встановлення різних цін на один певний товар або послугу в залежності від ряду ознак [4].

Некомерційні установи можуть встановлювати різну вартість на свої послуги і товари, наприклад, за віковою ознакою (школярі, студенти, пенсіонери), за певними категоріями споживачів (інваліди, ветерани), за рівнем прибутку споживачів. Іноді ціна на продукт встановлюється в залежності від часу користування продуктом (послугою), популярності, унікальності продукту некомерційної організації та інше [4].

1. *Класифікація неприбуткових організацій [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://library.if.ua/>.*

2. *Маркетинг в сфері послуг та некомерційній сфері [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://libraryno.ru/11-1-marketing-v-sfere-uslug-i-nekommercheskoy-sfere-market/>.*

3. *Ценовая политика некоммерческих организаций [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://finlit.online/>.*

4. *Шекова О. Л. Економіка і менеджмент некомерційних організацій: навчальний посібник / О.Л. Шекова. - СПб. : [б. и.], 2003. - 154 с.*

ДЕМОГРАФІЧНІ ЗАГРОЗИ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

©Кулініч В.І., Зачосова Н.В., 2017

Демографічна криза в Україні може перерости в демографічну катастрофу і негативно вплинути на стан національної безпеки країни. Запобігти критичним змінам в демографічній сфері можливо шляхом вивчення демографічної безпеки і її загроз. Демографічні загрози є показниками відтворення населення і його якості, які характеризують рівень демографічної безпеки.

Сучасний кризовий демографічний розвиток України обумовлений погіршенням всіх демографічних процесів: зниженням народжуваності, низькою середньою тривалістю життя, високою смертністю населення, особливо чоловіків працездатного віку, збереженням досить високої дитячої смертності і посиленням трудової міграції. Як наслідок – скорочення кількості населення та погіршення його якісних характеристик. Як зазначив Пирожков С. І., Україна увійшла в стан тривалої демографічної кризи, яка за тривалістю і масштабом перевищує попередні. Головна відмінність нової демографічної кризи полягає у тому, що в Україні має місце не тільки кількісне зменшення населення, але і значне погіршення стану його здоров'я, якісних показників інтелектуального розвитку, деградація генофонду [1, с.6].

Для вивчення складної демографічної ситуації багатьма вченими останнім часом обговорюється вплив демографічної безпеки на національну безпеку. Так Шахотько Л. П. стверджує, що демографічна безпека – складова частина національної безпеки, яка є результатом розвитку демографічної ситуації, соціально-економічні наслідки якої не погіршують економічне і соціальне становище в країні, незалежно від інших зовнішніх і внутрішніх умов [2, с.8]. Тобто, демографічна безпека є таким станом демовідтворювальних процесів, які, з одного боку, забезпечують національну безпеку шляхом достатньої кількості і якості населення, а з іншого – необхідні для відновлення поколінь і подовження людського життя.

Демографічна безпека країни повинна виконувати дві основні функції – захист національної безпеки і забезпечення відтворення поколінь людей. При цьому дуже важливо визначити межі демографічної безпеки і загрози, притаманні їй. Категорія «загроза» означає зміни в середовищі, які призводять до небажаних трансформацій предмета безпеки. Як зазначає Шахотько Л. П., метою забезпечення демографічної безпеки є створення умов, достатніх для нейтралізації реальних і попередження виникнення потенційних демографічних загроз [2; с.16].

Аналізуючи визначення демографічних загроз отримуємо змогу дати трактування двох різних категорій: «демографічні загрози» і «загрози демографічній безпеці». В авторському розумінні демографічні загрози – це сукупність факторів і явищ, які прямим або непрямим чином можуть вплинути на демографічну безпеку країни. Тобто, це показники, які негативно впливають на демографічну безпеку, і характеризують її рівень. У той же час, загрози демографічній безпеці характеризують зовнішні фактори формування демографічної безпеки і виявляють порушення соціальної, економічної, екологічної та інших видів безпеки.

До переліку загроз демографічній безпеці належать наступні:

1) Смертність. Є однією із важливих загроз демографічній безпеці. Поточна кількість українського населення неухильно зменшується. За даними Державного комітету статистики (нині – Державна служба статистики) кількість населення становила у 1992 році – 52056,6 тис. осіб, а у 2014 році складала 45426,2 тис. осіб (вся територія), хоча у 2015 році – 42929,3 тис. осіб (без урахування тимчасово окупованої території АРК і м. Севастополя). Тобто, спостерігаємо постійне зменшення кількості населення України.

Кількість померлих становила у 1992 році 697,1 тис. осіб, у 2013 році – 662,4 тис. осіб (вся територія), а у 2015 році 594,8 тис. осіб (без урахування тимчасово окупованої території АРК і м. Севастополя). Отже, кількість померлих осіб має тенденцію до скорочення, що є позитивною динамікою [3]. Це означає, що на зменшення кількості населення у більшій мірі впливають інші демографічні загрози.

2) Скорочення населення призводить до зменшення трудового потенціалу країни, а зниження народжуваності, в свою чергу, веде до демографічного старіння нації. Отже, демографічні негаразди в Україні пов'язані не тільки зі смертністю населення, а й із низьким рівнем народжуваності.

За даними Державного комітету статистики (нині – Державна служба статистики) кількість мертвонароджених малюків у 1992 році становила 13,4 на 1000 осіб, у 2013 році - 14,6 на 1000 осіб, а у 2015 році - 14,9 на 1000 осіб (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та даних по Донецькій і Луганській областях). Отже, можна зробити висновок, що кількість населення не може збільшитись, так як збільшується показник мертвонароджуваності малюків [3]. Небажання мати дітей половина сімей пояснюють фактом відсутності матеріальної забезпеченості. Не зважаючи на те, що статтею 51 ч.3 Конституції України забезпечується захист державою інституту сім'ї, материнства і дитинства, фактична підтримка сімей з дітьми є недостатньою. Щоб повторити досвід Америки, та ініціювати в Україні «бебі-бум», необхідно запровадити програму дешевого житла. Це сприятиме позитивній соціальній динаміці. В сучасній Україні для покращення демографічної ситуації необхідним є не лише механічне фінансування потреб сім'ї, але і створення для неї умов нормального розвитку.

3) Ще однією із загроз демографічній безпеці є міграція. За даними Міжнародної організації з міграції постійно зростає чисельність українців, які проживають на території ЄС. У 2015 році їх нараховувалось 905,2 тис. Понад 6% становили іноземці із третіх країн на території Євросоюзу. Найбільше українців проживали в Італії (238 тис.), Польщі (336 тис.), Німеччині (112 тис.), Чеській Республіці (113 тис.) та Іспанії (84 тис.).

Спробам вирішити життєві проблеми шляхом працевлаштування за кордоном сприяє й набутий українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть. Згідно з результатами дослідження фінансових надходжень, пов'язаних із міграцією, та їхнього впливу на розвиток України, проведеного МОМ (Міжнародна організація з міграції) в 2014-2015 роках, дві третини мігрантів переказували кошти в Україну у 2014 році. В середньому, це приблизно 4,3 тис. доларів США на рік. Розрахована на основі даних дослідження сума грошових переказів становила 2,8 млрд. доларів США. Окрім грошей, трудові мігранти також зробили перекази в натуральній формі на загальну суму 100 млн. доларів США на рік. Загальний обсяг грошових переказів у 2014 році становив майже 2,9 млрд. доларів США [4].

З огляду на всі перераховані загрози, вважаємо, що динаміка людського капіталу України стримує потенціал її демографічного розвитку. За останні два десятиліття політична і економічна еліти України допустили деградацію людського капіталу, і їх представники не намагалися вирішити проблеми, що утворилися. Зусилля нових лідерів країни, спрямовані на відновлення єдності України, повинні забезпечувати поліпшення стану демографічної безпеки у перспективі.

1. Пирожков С.І. Демографічний і трудовий потенціал. Вибрані наукові праці: у 2 т. – Т.1. / С.І. Пирожков. – К. : КНТЕУ, 2008. – 934 с.

2. Шахотько Л. П. Экономическая демография. Перепись населения: учебное пособие / Л. П. Шахотько // Учреждение образования Бел. коммерч. ун-т упр. – Минск: УП «Технопринт», 2002. – 78 с.

3. Населення (1990-2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html

4. Міграція в Україні: факти і цифри [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

©, Куліш Т.В., 2017

Рівень інноваційного потенціалу підприємств відіграє важливу роль в діяльності підприємств. Саме удосконалені, нові товари та послуги, креативні ідеї створюють конкурентні переваги, дозволяють зберігати свої позиції на ринку. Оцінити ринкову привабливість ідеї товару або послуги, просувати його на ринок, залучати інвесторів неможливо без вивчення ринку та його потреб. Тому важливою умовою реалізації інноваційної діяльності є наявність маркетингових досліджень в сфері інтересів підприємства [1].

Питанням теоретичних і практичних аспектів маркетингових досліджень у інноваційній діяльності підприємств присвячені наукові розробки вчених А.В. Войчак, А.А. Маслак, А.О. Старостіна, Л.Ф. Чумак, А.В. Федорченко та інших. Недостатність науково-теоретичного обґрунтування факторів впливу на інноваційний потенціал діяльності підприємства підкреслюють значимість впровадження сучасних підходів та методів аналізу інноваційної діяльності підприємств.

Метою дослідження є узагальнення методики дослідження інноваційної діяльності підприємств.

Аналітичні дослідження мають особливу практичну цінність. Різновидом аналітичних досліджень є маркетингові дослідження. Основна мета виконання маркетингових досліджень – зменшення невизначеності та цілого комплексу ризиків (економічний, фінансовий, соціально-демографічний, криміногенний, екологічний, адміністративно-законодавчий, політичний), що притаманні ринковій економіці. Отже, маркетингові дослідження інноваційної діяльності – це підґрунтя, на основі якого приймаються стратегічні рішення щодо інноваційної діяльності підприємства.

Розробка програми маркетингового дослідження інноваційної діяльності передбачає окреслення кола інформації, яку потрібно зібрати для досягнення поставленої мети дослідження і перевірки робочої гіпотези. На першому етапі появи нової ідеї головною метою маркетингових досліджень є аналіз ринкової ситуації, прогнозування тенденцій розвитку галузі і знаходження вільного сегменту ринку. На основі отриманих даних визначається напрямок інноваційної діяльності. Подальші дослідження інноваційної діяльності дозволяють своєчасно відкоригувати перебіг інноваційного процесу і адаптувати його до змінених умов. На заключних етапах інноваційної діяльності маркетингові дослідження проводяться для виявлення оптимальних форм комерціалізації, визначення сприятливого моменту виходу новинки на ринок та розробки ефективною збутової політики [2].

Розробка стратегії маркетингу щодо просування інновацій на ринок виконується на основі результатів маркетингових ринкових досліджень, проведених за такими напрямками:

- вивчення споживача;
- дослідження мотивів його поведінки на ринку;
- аналіз власне ринку підприємства;
- дослідження продукту;
- вивчення конкурентів;
- аналіз форм і методів збуту продукції тощо.

З організаційної точки зору, інноваційний процес – це тривалий комплексний організаційний захід, з великою кількістю етапів, завдяки яким знижується певний рівень ризику при виведенні інноваційного продукту на ринок. В межах інноваційного процесу перевіряється та оцінюється всі

три основні передумови інновації, а саме: наукова технічна новизна, виробнича застосовність та комерційна реалізованість.

У процесі проведення дослідження виникає необхідність застосування різних прикладних прийомів, які залежно від об'єктів дослідження можна об'єднати у 7 груп:

- 1) дослідження макрооточення підприємства;
- 2) дослідження безпосереднього оточення (галузі і конкуренції);
- 3) стратегічний аналіз організації;
- 4) стратегічний аналіз продукту;
- 5) фінансовий аналіз;
- 6) інвестиційний аналіз;
- 7) аналіз стратегії та прийняття стратегічних рішень [2].

Маркетингове дослідження середовища, як процес визначення критично важливих чинників його складових, є основою формування відповідної реакції організації на їхню зміну для досягнення відповідних цілей. Процес дослідження передбачає три стадії: збір інформації про теперішній стан організації; аналіз зібраної інформації та її оцінку; прогнозування майбутнього стану організації. Формування інформаційної бази для маркетингового дослідження середовища відбувається шляхом пошуку вже сформованої інформації, відстеження інформації, яка з'являється, та прогнозування майбутнього середовища.

Оцінка інноваційного потенціалу підприємств району здійснюють за такими складовими:

1. Виробничі можливості: рівень використання виробничої потужності, рівень прогресивності застосованих технологій, рівень гнучкості виробництва.

2. Кадрові можливості: рівень кваліфікації персоналу, рівень готовності персоналу до змін на підприємстві, розвиненість системи мотивації персоналу, ступінь творчої ініціативності персоналу.

3. Науково-технічні можливості: рівень витрат на наукові розробки в собівартості товарної продукції, рівень витрат на використання науково-технічних досягнень у собівартості товарної продукції, рівень використання розробок, частка персоналу, яка займається науковими розробками у загальній кількості персоналу.

4. Маркетингові можливості: раціональність використання каналів розподілу товарів, гнучкість цінової політики, рівень використання реклами, ефективність системи збуту.

5. Організаційні можливості: рівень інноваційної спрямованості організаційної структури, рівень відповідності організаційної культури інноваційному розвитку підприємств, рівень компетенції керівників, розвиненість системи інформаційного забезпечення.

6. Фінансові можливості: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності, фінансова стійкість підприємств.

Таким чином, підприємствам для зниження певного рівня ризику при виведенні інноваційної діяльності на ринку необхідно проводити маркетингові дослідження. Отримані результати надають змогу швидко вибрати методи маркетингових досліджень, які є доцільними для застосування на певному етапі інноваційного процесу та отримати об'єктивну інформацію для прийняття конкретних управлінських рішень.

1. Амоша А. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення [Текст] / А.С Амоша // Економіст. -2014. - № 6. - С. 28 - 32.

2. Маслак А. А. Фактори впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств [Текст] / А. А. Маслак, К. А. Дорошкевич // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.8. - С. 269 - 274.

3. Череп А. В. Розвиток інноваційної діяльності в Україні в сучасних умовах [Електронний ресурс] / А.с Ст. Череп, С. В. Васильєва // ефек - вна економіка. - 2010. - № 2. - Режим доступу: <http://www.economy.science.com.ua/?op=1&z=134>. - 9.02.2010.

4. Чумак Л. Ф. Інноваційна діяльність підприємства в сучасних умовах [Текст] / Л. Ф. Чумак // Бізнес Інформ. - 2012. - № 12. - С. 209 - 212.

5. Моделі та методи аналітичної підтримки прийняття рішень стратегічного управління [Текст] / Е. П. Гльїна, В. П. Синіцин, А. А. Слабоспільська, Т. Л. Яблокова // Проблеми програмування. - 2012. - № 2-3. - 270 С. -280.

СОЦІАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ (на прикладі Миколаївської області)

© Курінна Л.С., 2017

Економіку країни об'єктивно можна розглядати як людський організм, в якому загальний стан здоров'я залежить від нормального функціонування кожного з внутрішніх органів, від їх узгодженої роботи один з одним. Так економічне положення країни визначається напрямком економічного розвитку окремих регіонів, його стабільністю, наявністю всіх необхідних складових, взаємодія яких, при відсутності хоча б одного, неможлива.

Типово розглядати вплив окремих показників економічної діяльності та активності на економічний розвиток регіону. Однак, надавши людині статус центрального елементу економічної системи, доцільно розглянути вплив культурної, освітньої, побутової забезпеченості регіону на його розвиток.

Розглянемо динаміку частки валового регіонального продукту Миколаївської області у валовому внутрішньому продукті України у 2003-2016 роках.

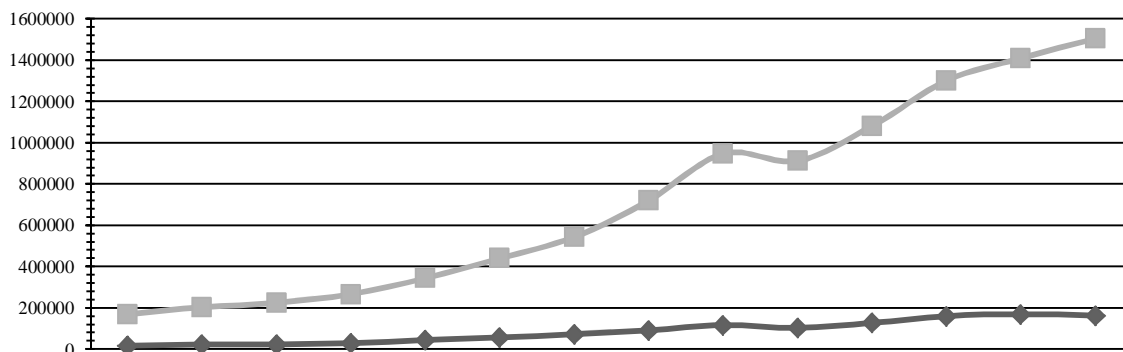

Рис. 1. Динаміка величина ВРП Миколаївської області у ВВП України за 2003–2016рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [2].

Протягом досліджуваного періоду частка ВРП Миколаївської області у ВВП України коливалася у межах від 10% до 13%, що свідчить про значимість Миколаївської області в економічний розвиток України.

Говорячи про забезпечення економічного добробуту регіону, також треба розглянути питання соціального забезпечення добробуту регіону, як чинника економічного розвитку, що, по суті, є протилежною або оберненою дією.

Розглядаючи бік рівня соціальної забезпеченості населення як чинника підвищення економічного розвитку регіону, виділимо ряд факторів та побудуємо факторні регресійні моделі за наступними групами факторів.

Таблиця 1

Групи факторів впливу на економічний розвиток регіону

Фактор	Група факторів	Показники	Змінна
F ₁	Стан та розвиток домогосподарств	Кількість домогосподарств, тис.	X ₁
		Середньомісячні загальні доходи домогосподарства, грн.	X ₂
		Середній розмір домогосподарства, осіб	X ₃
F ₂	Стан культурних осередків та організацій	Кількість театрів, одиниць	X ₄
		Кількість музеїв, одиниць	X ₅
		Кількість бібліотек, одиниць	X ₆
		Тираж друкованих видань, тис. примірників	X ₇

Фактор	Група факторів	Показники	Змінна
F ₃	Стан житлового фонду	Житловий фонд, загальної площі, млн.м ²	X ₈
		У середньому на одного жителя, м ² загальної площі	X ₉
F ₄	Стан чисельності та відтворення населення	Чисельність наявного населення, тис.	X ₁₀
		Кількість живонароджених, осіб	X ₁₁
F ₅	Стан освітніх закладів	Кількість дошкільних закладів, од.	X ₁₂
		Кількість загальноосвітніх закладів	X ₁₃
		Кількість професійно-технічних навчальних закладів	X ₁₄
		Кількість ВНЗ	X ₁₅
		Випущено фахівців з ВНЗ	X ₁₆
F ₆	Стан системи охорони здоров'я	Кількість лікарняних закладів	X ₁₇
		Кількість лікарів усіх спеціальностей	X ₁₈

Джерело: побудовано автором

Статистична інформація, що характеризує значення показників, сформована на основі офіційної інформації, висвітленої на офіційному сайті Головного управління статистики в Миколаївській області [1].

Усі обрані факторні складові є стимуляторами економічного розвитку регіонів. Для обчислення інтегрального коефіцієнта факторної групи за 2003-2016 скористаємося методом стандартизації максимальним значенням [3]:

$$x_{ist} = \frac{x_i}{x_{max}}$$

Стандартизувавши показники, надамо кожному показнику групову вагу в інтегральному факторному показнику та знайдемо інтегральний показник.

Таблиця 2

Значення факторних показників за 2003-2016 рр.

Рік	Стан та розвиток домогосподарств	Стан культурних осередків та організацій	Стан житлового фонду	Стан чисельності, відтворення населення	Стан освітніх закладів	Стан системи охорони здоров'я
	F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
2003	0,7227	0,9106	0,9138	0,8697	0,9456	0,9651
2004	0,7225	0,9037	0,9202	0,8634	0,9391	0,9942
2005	0,7268	0,8444	0,9367	0,8677	0,9541	0,9911
2006	0,6968	0,7532	0,9406	0,8796	0,9604	0,9766
2007	0,7100	0,8422	0,9423	0,8919	0,9215	0,9708
2008	0,7313	0,7651	0,9457	0,8892	0,9287	0,9639
2009	0,7448	0,7979	0,9508	0,9143	0,9304	0,9621
2010	0,7719	0,9750	0,9567	0,9203	0,9283	0,9484
2011	0,8242	0,7981	0,9623	0,9498	0,9244	0,8486
2012	0,8167	0,8010	0,9646	0,9359	0,9109	0,8528
2013	0,8595	0,7862	0,9714	0,9128	0,8890	0,8445
2014	0,8840	0,7780	0,9765	0,9129	0,8578	0,8086
2015	0,9158	0,8211	0,9823	0,9193	0,8355	0,7489
2016	0,9188	0,8116	1,0000	0,8997	0,7940	0,7362

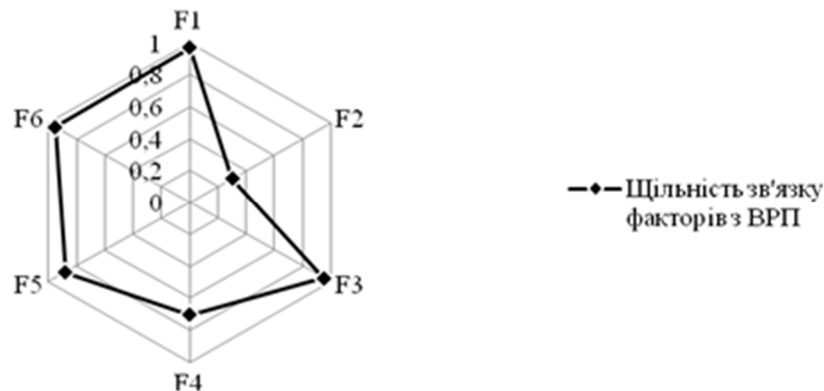
Джерело: розраховано автором на основі даних Головного управління статистики в Миколаївській області [1]

Для виявлення ступеня впливу зазначених факторів скористаємося інструментарієм кореляційно-регресійного аналізу.

Як вже зазначалося, результуючим показником буде виступати валовий регіональний продукт (Y), серед факторів виділимо:

- інтегральний коефіцієнт стану та розвитку домогосподарств(F_1);
- інтегральний коефіцієнт стану культурних осередків та організацій(F_2);
- інтегральний коефіцієнт стану житлового фонду (F_3);
- інтегральний коефіцієнт стану чисельності, відтворення населення(F_4);
- інтегральний коефіцієнт стану освітніх закладів(F_5);
- інтегральний коефіцієнт стану системи охорони здоров'я(F_6).

Щільність зв'язку факторів з ВРП зобразимо графічно:

Рис.2. Ступінь щільності зв'язку факторів з ВРП

Джерело: побудовано засобами MS Excel

Більш щільний зв'язок валовий регіональний продукт має з усіма факторами, окрім фактора, що характеризує стана культурних осередків та організацій, тому в подальшому регресійному аналізі виключимо даний фактор як маловаріабельний. Побудуємо п'ятифакторну модель залежності ВРП від факторів соціального забезпечення.

Регресійне рівняння матиме вигляд:

$$Y = -1163,2419 + 500,51F_1 + 505,88F_3 + 496,54F_4 - 255,29F_5 + 173,23F_6$$

Згідно регресійного рівняння покращення соціального забезпечення Миколаївської області по окремим факторам призводить до збільшення ВРП у середньому на 500 млн.грн. (по факторам F_1 , F_3 , F_4) за умови одночасного покращення одного інтегрального коефіцієнта та незмінності інших; при збільшенні інтегрального коефіцієнта фактора F_6 на 1 п. ВРП збільшиться на 173,23 млн.грн. за умови сталості інших факторів. Обернену ж дію має фактор F_5 – із збільшенням інтегрального коефіцієнта стану освіти ВРП буде зменшуватися, що є логічним (збільшення кількості навчальних закладів призведе до збільшення фінансування освітньої сфери).

За усіма параметрами побудована модель є якісною, адекватною та придатною для практичного користування:

– $R^2 = 0,9929$ – варіація результативної ознаки на 99,29% пояснюється варіацією факторної ознаки;

– за F-критерієм Фішера розраховане значення є більшим за табличне ($F_{\text{табл}(0,05;5;14)} = 2,96 < 112,141$);

– t-статистика коефіцієнтів є більшою за табличне значення ($t_{\text{табл}(0,05;12)} = 2,18$).

Таким чином, для забезпечення економічного розвитку як регіону, так і країни у цілому, важливе значення має соціальне забезпечення населення, що включає у себе культурні, освітні, оздоровчі, побутові сегменти.

1. Офіційний сайт Головного управління статистики в Миколаївській області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Паянок Т.М. Методичні вказівки для організації самостійної роботи студентів з курсу «Економіко-математичні моделі в управлінні та економіці» / Т.М.Паянок. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2013. – с. 87

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

© Кучерява М.В., 2017

Людська цивілізація переживає етап переходу до якісно нового суспільного устрою – суспільства знань (knowledge society). На думку О.В. Белоєдової та О.В. Ткаченко «постіндустріальна економіка – глобальна і національна реальність, що складається з економіки послуг і економіки знань, інформації, контролю, управління, її визначають як економіку, засновану на знаннях (knowledge-based economy)» [1].

Тут доцільно відмітити, що для споживачів інформації щодо результатів фінансово-господарської діяльності (регулятори, суб'єкти господарської діяльності, суспільство та інші зацікавлені особи) корисною є інформація, яка продукується бухгалтерським обліком.

Бухгалтерський облік як комплексна система, окремий інститут, безперервний процес «виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» (згідно статті 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні») виконує ряд функцій [2]. Серед цих функцій: інформаційна, контрольна, оціночна, аналітична, соціальна та інші, які виділяються науковцями (існує досить велика кількість підходів до визначення функцій бухгалтерського обліку).

Таким чином, бухгалтерський облік як елемент управління, одна з підсистем інформаційної функції управління, затверджує своє місце в інформаційній системі постіндустріального простору, що будується суспільством.

На даному етапі розвитку, бухгалтерський облік не зводиться лише до рахівництва, він уособлює в собі мистецтво інформаційного забезпечення керівництва суб'єкта господарської діяльності щодо результатів фінансово-господарської діяльності. Крім того, ретроспективне відображення подібної інформації наразі стає лише однією з обов'язкових складових того обсягу матеріалів, які готуються та представляються бухгалтерами. Тому, на сьогоднішній день професійний бухгалтер – це особа, яка володіє необхідними професійними знаннями, рівнем загального розвитку та постійно самовдосконалюється.

Слід відмітити, що суспільну роль бухгалтерського обліку також важко переоцінити, оскільки світова економічна спільнота (міжнародні політичні та міжнародні професійні організації бухгалтерів та аудиторів) в контексті досягнення Цілей сталого розвитку 2030 прикладає видатні зусилля до процесу розробки нових та вдосконалення вже існуючих глобальних стандартів підготовки інтегрованої звітності, яка б також містила звітність зі сталого розвитку [3].

З огляду на все вищезазначене можна зробити висновок про те, що місце бухгалтерського обліку в системі інформаційного забезпечення розбудови постіндустріальної економіки є визначним.

1. Белоєдова О.В. Особливості постіндустріальної економіки / О.В. Белоєдова, О.В. Ткаченко // Матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Альянс наук: учений – ученому». – 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek8_beloedova.php

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон від 16.07.1999 № 996-ХІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

3. United Nations: Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia>

МАКРОЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ У КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

©Кучінка Т.В., 2017

Виокремлення структурних складників кризового стану держави здійснюється з метою визначення можливих загроз, мінімізації наслідків кризи та для подальшого запобігання кризовим процесам у різних секторах економічної та фінансової діяльності, у соціально-демографічній сфері держави, а також з метою врахування інституційних особливостей державного управління цими сферами. Виходячи із цього, основними взаємопов'язаними структурними складовими кризових процесів держави є: макроекономічна, інвестиційна, інноваційна, фінансова, енергетична, продовольча, зовнішньоекономічна, соціальна, демографічна.

Макроекономічна складова – стан, який характеризується розбалансованістю макроекономічних пропорцій у державі, відсутністю стійкості економіки до внутрішніх та зовнішніх дестабілізуючих чинників та призупинення економічного розвитку [1]. Макроекономічна складова характеризується наступними індикаторами: різниця між індексами продуктивності праці в Україні та реальної середньомісячної заробітної плати; рівень «тінізації» економіки; сальдо поточного рахунку платіжного балансу України; рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці); різниця темпів зростання ВВП України та темпів зростання економік країн, що розвиваються; індекс споживчих цін (до грудня попереднього року); відношення наявного доходу населення до ВВП, відсотків; схильність населення до заощаджень; відношення обсягів заробітної плати до обсягів соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів. Розраховані значення індикаторів цієї складової для України за період 2010-2015 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Індикатори макроекономічної складової кризових процесів, 2010-2015 рр.

№п/п	Найменування індикатора	Значення індикатора, роки					
		2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
1.	Різниця між індексами продуктивності праці в Україні та реальної середньомісячної заробітної плати, відсоткових пунктів	15,91	8,35	-1,86	-2,61	17,07	19,3
2.	Рівень «тінізації» економіки, відсотків ВВП	38	34	34	35	43	40
3.	Сальдо поточного рахунку платіжного балансу України, відсотків ВВП	3,56	1,45	2,29	1,06	9,97	9,37
4.	Рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці), відсотків	8,9	8,7	8,2	7,8	9,7	9,5
5.	Різниця темпів зростання ВВП України та темпів зростання економік країн, що розвиваються, відсоткових пунктів	-7,2	-0,8	-5,07	-4,9	1,98	5,85
6.	Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року)	9,1	4,6	-0,2	0,5	24,9	43,3
7.	Відношення наявного доходу населення до ВВП, відсотків	75,7	73,3	78,8	79,8	72,6	67,3
8.	Схильність населення до заощаджень, відсотків	9,55	4,4	6,23	8,62	-10,3	0,22
9.	Відношення обсягів заробітної плати до обсягів соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів, разів	1,06	1,13	1,12	1,07	1,09	1,03

Складено автором [2,3,4]

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Протягом аналізованого періоду значення індикаторів макроекономічної складової кризового стану характеризуються нестабільною динамікою. За визначеними характеристичними станами їх можна віднести до значень незадовільного, задовільного, оптимального стану. В окремі періоди значення індикаторів перевищували порогове значення, переходячи у зону абсолютно небезпечного рівня або критичного рівня.

Аналіз проведених досліджень засвідчує:

- значення порогового рівня індексу продуктивності праці в Україні та реальної середньомісячної заробітної плати знаходиться в межах від мінус 15,0 до 12,0. Як видно з наведеної таблиці максимальне значення становить у 2014 р. – 17,07 (що є вищим порогового рівня), а мінімальне у 2012 – мінус 1,8 відсоткових пунктів (що відповідає оптимальній величині);

- рівень «тінізації» економіки, де порогове значення від 13-30 відсотків від ВВП. Згідно даних таблиці максимальне значення даного індикатора становив 43% від ВВП у 2014 році та мінімальне значення 34% від ВВП у 2011-2012 рр. Характеристичні значення індикатора відображають критичний стан показника «тінізації» економіки;

- сальдо поточного рахунку платіжного балансу України, де порогове значення становить – мінус 7 до 10 відсотків від ВВП. Найбільше значення індикатора становить 9,97% у 2014 році та найменше значення 1,06% у 2013 р. Характеристичні значення індикатора відображають оптимальний рівень у 2011, 2013 рр., задовільний рівень у 2010 рр., критичний рівень 2014-2015 рр.;

- рівень безробіття за методологією МОП вважається оптимальним на рівні 5%. За даними таблиці в Україні спостерігається критичний рівень безробіття у 2014-2015 рр. та небезпечним рівнем з 2010 по 2013 рр.;

- різниця темпів зростання ВВП України та темпів зростання економік країн, що розвиваються знаходиться у діапазоні від мінус 5,07 відсоткових пунктів до 5,85. Це характеризує, що економіки країн, що розвиваються мають тенденцію швидшого зростання ніж економіка України;

- індекс споживчих цін показує найбільше зростання цін на товари та послуги у 2015 році та найменше у 2012 р. Діапазон зміни ціни у середньому становить 13,7 та характеризує критичне значення показника;

- відношення наявного доходу населення до ВВП коливається в діапазоні від 67,3-79,8%, що характеризує критичне значення показника за досліджуваний період;

- неперспективною є тенденція щодо значення індикатора схильності населення до заощаджень. Середнє значення даного показника становить 3,1%. Критичний та небезпечний рівень характерний для 2014 р. – мінус 10,3% та 2015 р. – 0,22%;

- відношення обсягів заробітної плати до обсягів соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів змінюється з найменшого значення у 2015 році 1,03 та найбільшого у 2011 році 1,13 разів.

1. *Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 № 1277 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.*

2. *Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*

3. *Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>*

4. *Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>*

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Кушнірецька О.В., 2017

Глибинні трансформації світового економічного розвитку на зламі ХХ - ХХІ століть, що супроводжувались технологічними, інноваційними та когнітивними проривами в усіх сферах людської діяльності в умовах сучасного поширення мережевого сценарію економічного розвитку відбуваються на зміні розуміння та ваги ключових детермінантів економічних систем. На даний час «традиційні економіко-географічні чинники конкурентоспроможності територій (природні, трудові та енергетичні ресурси, нагромаджений капітал тощо) дедалі відчутніше втрачають вирішальну роль для якості просторового розвитку», що в свою чергу актуалізує «екстериторіальність» локальних економічних спільнот, за якої належність території до національних господарських комплексів стає набагато менш значущою, ніж її залученість до глобальних ланцюгів створення вартості» [1, с.4]. Мережева організація економічних взаємодій в умовах сучасного світогосподарського розвитку зумовлює вирішальний вплив передумов інформаційно-комунікаційного, організаційно-інфраструктурного та інституційного характеру на процеси виникнення та розвитку нових форм просторової організації бізнесу. Зміна виробничої парадигми та бізнес-моделей в контексті поширення трендів 4.0, що супроводжується тотальною інформатизацією, віртуалізацією, зумовлює зміну форм та методів організації виробництва та зайнятості, зокрема, як в частині забезпечення її організаційно-управлінського супроводу, так і в частині компонування процесу створення доданої вартості. Згадані трансформаційні процеси несуть також і позитивні наслідки (фінансово-економічні, соціальні та містобудівні ефекти - зростання конкурентних переваг та якості життя населення, економічного потенціалу міст, регіонів), однак потребують вироблення інструментарію узгодження інтересів суб'єктів соціально-економічних відносин в межах новітньої мережевої організації.

Дослідження чинників просторової організації бізнесу в контексті процесів постіндустріальної трансформації економіки дозволяє виділити чотири групи чинників: глобалізаційно-цивілізаційні (пов'язані із інтернаціоналізацією капіталів та розмиванням просторових меж компонування доданої вартості); інформаційно-інноваційні (пов'язані із розвитком інформаційних мереж та формуванням нового формату організації ділової активності на основі використання інноваційних технологій); соціо-культурні (пов'язані зі зміною ціннісної парадигми організації підприємницької активності та використанням креативної моделі економічної поведінки суб'єктів господарювання); інституційно-організаційні (пов'язані із запровадженням нових інститутів, форм, методів та технологій проектного планування на стимулювання багаточільового просторового розвитку). Слід виділити також ряд інституційних проблем просування новітніх форм просторової організації бізнесу, зокрема у сегменті віртуального підприємництва: проблема оподаткування діяльності (невизначеність статусу контрагентів, місця реєстрації, встановлення реального об'єму податкових платежів тощо), законодавчого врегулювання інституту інтелектуальної власності та захисту баз даних, а також інституціоналізації окремих аспектів трудового законодавства.

1. *Нова регіональна політика для нової України: Аналітична доповідь (Скорочена версія).* – К., Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017.- 36 с.

НАПРЯМИ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ ТРАНСФЕРУ ЗНАНЬ І ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

© Лазаренко Ю.О., 2017

Формування інноваційного потенціалу нерозривно пов'язане із активізацією процесів трансферу знань і технологій. У сучасних умовах мережевої економіки ефективна співпраця у сфері трансферу знань і ноу-хау, а також застосування дієвих механізмів обміну знаннями з метою розширення інформаційної бази, що використовується для створення і комерціалізації нововведень, виступають визначальними чинниками інноваційного розвитку як окремих бізнес-організацій, так і держави в цілому.

У вітчизняній літературі із зазначеної проблематики увага науковців фокусується на окремих теоретичних питаннях трансферу технологій із наукової сфери у виробничу. Зокрема, досліджено сучасні форми трансферу технологій та управлінські аспекти їх провадження на рівні організацій. Однак питання пошуку дієвих напрямків розбудови вітчизняної інфраструктури системи трансферу знань і технологій, що набувають особливої актуальності в умовах переходу до нелінійних моделей інноваційного процесу, потребують подальшого висвітлення.

Найбільш узагальненим підходом, що пояснює сутність трансферу знань (*knowledge transfer*), є офіційне визначення, запропоноване Європейською комісією, за яким трансфер знань охоплює усі види діяльності, спрямовані на поширення знань, навичок, технологій та компетенцій поміж університетами, підприємствами, державними установами та іншими заінтересованими суб'єктами [1]. До таких видів діяльності включаються не лише процеси передавання наукових досягнень, що виражені у конкретних матеріальних формах, а й поширення неявних знань, які можуть бути представлені у вигляді персоніфікованих умінь, здібностей, навичок або фахових компетенцій. Трансфер знань реалізується шляхом науково-виробничої кооперації, створення інноваційних підприємств, укладення ліцензійних або патентних угод, виконання спільних науково-дослідницьких проектів, надання консультативних послуг. Серед найбільш поширених форм комерційного трансферу технологій слід виокремити безпосередній продаж технології в матеріалізованому вигляді, продаж патентів і ліцензій на усі види промислової власності, інжиніринг, консалтинговий та маркетинговий супровід, навчання фахівців, надання послуг з підготовки та організації виробництва та ін.

Прямі канали просування технологій (безпосередньо від розробника або постачальника технології до споживача) мають місце у тому випадку, коли учасники процесу володіють достатньою інформацією про технологічний потенціал об'єкту трансферу, можливості його промислового освоєння, маркетингову ситуацію і запити ринку. Іншим варіантом може бути передача технологічних розробок через внутрішньоорганізаційні відділи трансферу технологій. Непрямі канали просування технологій передбачають залучення до процесу трансферу кваліфікованих посередницьких структур, здатних надавати комплекс послуг щодо сприяння технологічній кооперації, систематизації необхідної науково-технічної інформації, ідентифікації локальних технологічних запитів і пропозицій тощо [2].

Передавання технології від ініціатора (джерела) до користувача (реципієнта) є складним комплексним процесом, одним із регуляторів якого виступає держава, зокрема, шляхом інфраструктурної підтримки трансферу знань і технологій. Досвід інноваційно розвинених країн Європейського Союзу засвідчує, що до базових елементів інфраструктури трансферу знань і технологій належать дослідницькі університети, технологічні парки, бізнес-інкубатори та акселератори, інноваційні фонди, центри (офіси) трансферу технологій на національному і регіональному рівнях (інноваційні релей-центри, *Innovation Relay Centers*) та їх мережі.

Ефективність трансферу технологій значною мірою залежить від того, наскільки злагоджено працюють суб'єкти, залучені до таких процесів – передусім це представники науково-дослідницького сектору, що здійснюють акумулювання знань, та організації виробничої сфери, які безпосередньо займаються практичним впровадженням розроблених технологій. Проте недостатня інфраструктурна підтримка трансферу знань і технологій в Україні спричинила той факт, що наразі у вітчизняній економіці посилюються процеси дезінтеграції між цими суб'єктами – більшість технологічних розробок залишаються у межах дослідницьких установ (ініціаторів нововведень) та не комерціалізуються [3]. Це спричинене передусім низьким рівнем мотивації ініціаторів нововведень до передавання власних розробок у підприємницький сектор, недостатньою компетенцією у питаннях комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, а також відсутністю відповідних знань щодо можливостей ринкового просування власних розробок.

Серед інших вагомих факторів, що стримують трансфер знань і технологій в Україні, дослідники наводять такі, як брак фахівців у сфері маркетингу і комерціалізації нововведень, юридичного та інформаційно-консультативного супроводу; недостатня компетенція підприємств-користувачів у питаннях придбання технологій; складність пошуку партнерів з технологічної співпраці та розробки відповідної стратегії трансферу технологій; неефективна система інноваційного провайдингу [3; 4].

Комплексна інфраструктурна підтримка системи трансферу знань і технологій в Україні повинна здійснюватися за такими основними напрямками: нормативно-правовий (створення відповідної законодавчої бази для регулювання механізмів передачі та комерціалізації розробок, зокрема, захисту прав інтелектуальної власності учасників процесу трансферу технологій); інформаційно-консультативний (сприяння вільному інформаційному обміну між суб'єктами процесу трансферу технологій, забезпечення консультаційного супроводу на усіх етапах цього процесу, розбудову мереж трансферу технологій, а також інформаційних платформ для пошуку та просування інноваційної продукції, підготовку актуальних баз даних нових технологічних розробок, організацію консультативних комісій з питань аудиту потенціалу трансферу технологій); фінансовий (надання інвестиційної підтримки з боку державних та приватних структур, створення сприятливих рамкових умов для залучення венчурних фондів та бізнес-янголів до процесів комерційного трансферу технологій).

Інституційна підтримка міжнародного трансферу знань, розбудова вітчизняної мережі трансферу технологій, сприяння створенню науково-виробничих і дослідницьких об'єднань, механізмів ефективної взаємодії академічного та підприємницького секторів дозволить не лише збільшити масштаби використання зарубіжних технологічних досягнень українськими підприємствами, але й забезпечити просування власних винаходів на зовнішні ринки.

1. Debackere, K., Andersen, B., Dvorak, I., Enkel, E., Krüger, P., Malmqvist, H., Plečkaitis, A., Rehn, A., Secall, S., Stevens, W., Vermeulen, E., Wellen, D. (2014). *Boosting Open Innovation and Knowledge Transfer in the European Union, Independent Expert Group Report on Open Innovation and Knowledge Transfer for the European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014.*

2. Корнилов С.С. *Инновационные релей-центры: сущность и типология* / С.С. Корнилов, Д.С. Корнилов // *Инновации*. – 2010. – № 1. – С. 64-68.

3. Соколюк Г.О. *Інституційні аспекти міжнародного трансферу знань і технологій в Україні: реалізація комплексного підходу* / О.Г. Соколюк // *Ефективна економіка*. – 2015. – № 11.

4. Бедюх О.Р. *Напрями інфраструктурної підтримки системи трансферу технологій в Україні у контексті імплементації європейських принципів управління* / О.Р. Бедюх, І.Е., Новікова, М.В. Зенова // *Економічний простір*. – 2016. – № 111. – С. 61-72.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

© Лесюк А. С., 2017

Функціонування сільськогосподарських підприємств України спрямовано на отримання фінансового результату (прибутку). Тому важливим є своєчасне і якісне проведення фінансовими службами підприємств оцінки ефективності використання наявних фінансових ресурсів.

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств дає можливість визначити, наскільки ефективно сільськогосподарські підприємства використовують власний та позиковий капітал. Основною метою проведення оцінки ефективності використання фінансових ресурсів є підвищення прибутковості капіталу та забезпечення стабільності функціонування суб'єкта господарювання.

За 2011 – 2015 рр. спостерігається тенденція до зниження рівня фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств України (табл. 1).

Таблиця 1

Ефективність використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України, 2011 – 2015 рр.

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення (+, -) 2015 р. від 2011 р.
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,838	0,867	0,997	1,383	1,491	0,653
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,2	1,2	1,0	0,7	0,7	-0,5
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,199	0,185	0,215	0,278	0,198	-0,001
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	0,297	0,261	0,275	0,278	0,166	-0,131
Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	0,673	0,710	0,724	0,722	0,834	0,161
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,009	1,925	1,769	1,683	1,503	-0,506
Коефіцієнт платоспроможності	0,111	0,099	0,087	0,058	0,049	-0,062
Рентабельність активів	12,6	10,6	5,1	6,3	19,4	6,8
Чиста рентабельність власного капіталу	23,0	19,7	9,9	13,7	47,6	24,6

Джерело: дані Державної служби статистики України, розрахунки автора

Так, за коефіцієнтом фінансового левереджу в 2011 р. на 1 грн власного капіталу припадало 83,8 коп позикового капіталу, а в 2015 р. – 149,1 коп. Відповідно значення коефіцієнта фінансової стабільності показує, що в 2011 р. у сільськогосподарських підприємствах власний капітал перевищував позиковий капітал у 1,2 рази, а у 2015 р. – у 0,7 рази.

Зменшення коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів із 0,199 у 2011 р. до 0,198 у 2015 р. вказує на незначне зменшення залежності сільськогосподарських підприємств від довгострокових зовнішніх джерел фінансування. Значення коефіцієнтів довгострокових зобов'язань і забезпечень та поточних зобов'язань й забезпечень характеризують структуру позикового капіталу, в якій частка довгострокових зобов'язань і забезпечень знизилася з 29,7 % у 2011 р. до 16,6 % у 2015 р., а поточних зобов'язань – відповідно підвищилася з 67,3 % у 2011 р. до 83,4 % у 2015 р., що в цілому позитивно впливає на оцінювання фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств.

Фактичне значення коефіцієнта загальної ліквідності зменшилося з 2,009 у 2011 р. до 1,503 у 2015 р. Порівняння ж цього показника з нормативним значенням (більше 1,0), вказує на високий рівень майнової платоспроможності сільськогосподарських підприємств України. Так, станом на кінець 2011 р. оборотні активи сільськогосподарських підприємств перевищували поточні зобов'язання і забезпечення в 2 рази, а на кінець 2015 р. – в 1,5 рази.

Коефіцієнт платоспроможності знизився на 0,062: з 0,111 у 2011 р. до 0,049 у 2015 р. Порівняння цього показника з нормативним значенням (більше 0,1) свідчить про недостатню забезпеченість грошовими коштами сільськогосподарських підприємств України.

Рентабельність активів зросла з 12,6 % у 2011 р. до 19,4 % у 2015 р., це свідчить про підвищення ефективності використання активів сільськогосподарських підприємств. Чиста рентабельність власного капіталу зросла з 23 % у 2011 р. до 47,6 % у 2015 р., що характеризує ефективність використання власного капіталу, вкладеного в сільськогосподарські підприємства.

Складне фінансово-економічне становище сільськогосподарських підприємств в Україні, викликане зовнішніми та внутрішніми чинниками (рис. 1).

Рис. 1. Чинники, які спричиняють неплатоспроможність сільськогосподарських підприємств в Україні

Джерело: авторська розробка

Таким чином, діяльність сільськогосподарських підприємств в Україні, в сучасних умовах господарювання, ускладнюється різними кризовими ситуаціями, результатом яких може стати фінансово-економічна неспроможність або банкрутство, і як наслідок втрата робочих місць та збільшення соціальної напруженості в суспільстві.

РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

© Лисак В.Ю., 2017

Серед найважливіших чинників, які визначають конкурентоспроможність персоналу є рівень загальної та професійної освіти.

В епоху індустріальної економіки радикальні технологічні зміни відбувалися через 35-40 років, тому здобутих професійних знань вистачало майже на весь трудовий період працівника. У сучасних умовах період оновлення техніки і технології скоротився до 4-5 років, що вимагає відповідного оновлення знань [1, с. 49].

Незадовільний стан справ в галузі освіти призводить до зниження освітнього рівня нації, падіння престижу освіти, деградації життєвих стандартів населення. В наслідок кризових явищ та загостренню економічної кризи відбувається вплив кваліфікованих кадрів, найкращої робочої сили за кордон [2, с. 27].

Формування ринкових відносин, становлення в Україні соціально спрямованої держави зумовлюють зміну цільових настанов освіти та професійної підготовки як соціальної системи й елемента інфраструктури ринку парці, що передбачає не лише забезпечення потреб підприємства спеціалістами різних професій та рівнів кваліфікації, а й задоволення різноманітних освітніх потреб особистості заради розвитку й самореалізації, що, в свою чергу, забезпечує її конкурентоспроможність на ринку праці.

Як зазначає у своїй роботі Л.І. Михайлова якісна освіта – головний фактор формування та розвитку людського капіталу та фінансової захищеності [3, с.41].

Економічна роль освіти складна і багатопланова. Пріоритет освіти у формуванні людського капіталу дозволяє вченим-економістам використовувати цей показник як базовий при розробці методики економічного оцінювання інвестицій у людський капітал. Особливо зростає значення освіти та професійної підготовки в період структурної перебудови, що супроводжується в нашій країні ще й кардинальними соціально-економічними змінами [4, с. 59].

Освіта є найбільш вагомим елементом людського капіталу. Вона формує загальні та професійні знання, культуру, професійні уміння та навички, розвиває інтелектуальні здібності людини, вчить думати, аналізувати, приймати обґрунтовані рішення.

У процесі свого життя людина проходить ряд стадій та етапів навчання починаючи з закладів дошкільного виховання, початкова освіта, середня, професійно-технічна, вища. Але для задоволення своїх потреб у сучасному суспільстві людина не може зупинитись на досягнутому, так як розвиток науково-технічного прогресу вимагає постійного вдосконалення та набуття нових знань. Тому в сучасних умовах процес набуття нових знань набуває безперервного характеру.

Особливо необхідно виділити вплив безперервної освіти дорослих на якість людського капіталу. Сьогодні в багатьох розвинутих країнах сукупні витрати всіх підприємств на розвиток персоналу можна порівняти з державними витратами на систему освіти. Найчастіше організація безперервної освіти на підприємствах не виходить за межі внутрішньовиробничого навчання [4, с. 35].

До складу формальної освіти включають дошкільну, початкову, середню, професійно-технічну та вищу. Саме дошкільна та початкові освіти закладають фундамент для накопичення людського капіталу в майбутньому. На етапі початкової освіти виявляється схильність дитини до засвоєння нових знань і вмінь, як правило можна виявити основні здібності якими володіє дитина. На цьому етапі накопичення та засвоєння нових знань відбувається досить швидко та не вимушено, так як дитина не прикладає до цього особливих зусиль.

Отримання професійно-технічної і вищої освіти сприяє підготовці висококваліфікованих працівників та спеціалістів, підвищенню продуктивності парці, наповненню її змістовності тощо. Здебільшого працівники з високим рівнем підготовки здатні до інтелектуальної праці, яка потребує нестандартного підходу до вирішення поставлених завдань. Щодо осіб з вищою освітою, то вони не прості виконавці, а новатори, генератори ідей. Праця саме цих осіб впливає на темпи соціально-економічного зростання підприємства та держави в цілому. У доповіді світового банку за 1993 р. зазначалося, що продовження середньої тривалості навчання всього на один рік збільшує валовий суспільний продукт на 9%. Кожний додатковий рік навчання забезпечує зростання валового національного продукту на 4% [2, с. 25-26].

Перед Україною на сучасному етапі розвитку економіки та суспільства стоїть ряд невирішених завдань. Протягом останніх років освіта України фінансується за залишковим принципом. Причиною цього є нерозуміння цінності капіталовкладень в освіту, переважає хибна думка, що капіталовкладення в освіту є непродуктивними та не приносять доходу, це в результаті призводить до незбалансованості між соціальним та економічним розвитком.

Незадовільний стан справ в галузі освіти призводить до зниження освітнього рівня нації, падіння престижу освіти, деградації життєвих стандартів населення. В наслідок кризових явищ та загострення економічної кризи відбувається відплив кваліфікованих кадрів, найкращої робочої сили за кордон. Це явище треба розглядати як послаблення інтелектуальної величі України, що прямо та опосередковано впливає на її конкурентні позиції на світовому ринку.

Потрібно забезпечити більш тісне спілкування між професорсько-викладацьким, дослідницьким складом вищих навчальних закладів і співробітниками конкретних підприємств, щоб науковці мали більш реальне уявлення про проблеми, що стоять перед промисловістю, а практики мали доступ до наукових знань [5, с. 43].

Швидка зміна знань в усіх сферах потребує від працюючих постійного розширення свого світогляду, підвищення майстерності, набуття нових навичок, оскільки зміна ідей, знань, технологій відбувається скоріше ніж зміна поколінь людей. Люди, які не навчаються та періодично або постійно не підвищують свою майстерність, стають не конкурентними на ринку праці. Оскільки ринок праці постійно зростає, то працівники змушені пристосовуватися до його викликів і навчатися все активне життя. На сьогоднішній день вартість додаткового вкладання коштів у підвищення компетентності та майстерності невинно зростає.

1. Антонюк В.П. *Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку: монографія / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. - 348 с.*

2. Назарова Г.В. *Формування та розвиток людського капіталу корпоративних підприємств. Наукове видання / Г.В. Назарова, Н.Л. Гавкалова, Н.С. Маркова. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. – 240 с.*

3. Михайлова Л.І. *Людський капітал: формування та розвиток в сільських регіонах.: Монографія. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 388 с.*

4. Грішнова О.А. *Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К: Т-во «Знання», КОО, 2001. -254 с.*

5. Ареф'єва О.В., Харчук Т.В. *Управління розвитком людського капіталу в системі вищої освіти: Монографія. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2008. – 207 с.*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

© Литвин І.В., Логин В.В., 2017

Україна – держава, яка перебуває на етапі пошуку ефективних шляхів і моделей для переходу до ринкових відносин, для знаходження свого місця на глобальному ринку продуктів та технологій. Країна характеризується низькими темпами розвитку економіки, що у свою чергу впливає на брак внутрішніх інвестиційних ресурсів, проте вона залишається привабливим об'єктом для зовнішніх інвесторів, оскільки має досить високі науковий та творчий потенціали у вибраних галузях. Орієнтація України на західно-європейські розвинуті країни зумовлює необхідність пошуку джерел фінансування перспективних галузей економіки з метою здійснення «прориву» на глобальний ринок технологій, в основі якого лежать революційні інноваційні знання.

Одним із можливих та доступних джерел для реалізації цього завдання є венчурний капітал. Саме венчурний капітал є ключовою ланкою, яка забезпечує фінансову та інформаційну підтримку найбільш ризикових ранніх і найскладніших стадій інноваційного проекту.

Венчурний бізнес є сферою підприємницької діяльності, яка ґрунтується на інвестуванні та реалізації проектів у науково-технологічних галузях, які характеризуються підвищеною ризиковістю. Фінансування обраних проектів здійснюють інвестиційні банки, індивідуальні та інституційні інвестори, венчурні фонди, інвестиційні компанії, юридичні організації. Найактуальнішими об'єктами для венчурного фінансування є малі інноваційні компанії, які спеціалізуються на розробленні та реалізації на ринку нових технологічних продуктів, які йдуть в ногу з часом, або істотно випереджають його.

Венчурний бізнес є актуальним та поширеним явищем у розвинених країнах, проте ситуація в Україні – інша. Цей вид підприємництва поки не знайшов великої популярності, адже венчурний ринок інвестування перебуває на початковому етапі свого розвитку. Зважаючи на те, що протягом останніх років кількість венчурних фондів стрімко зростає, інвестування, яке здійснюється у виробництва науково-технологічних продуктів, не характеризується значним зростанням. За останні роки венчурні ІСІ нарощують свої активи, однак цього капіталу недостатньо у порівнянні з європейськими країнами (див. рис.1) [1]. Венчурні фонди, які діють в Україні, які виступають специфічними інститутами спільного інвестування, іне повною мірою відповідають критеріям та ознакам «класичних» технологічних інвестиційних фондів, оскільки надають підтримку, зазвичай проектам, яких не можна віднести до високотехнологічних.

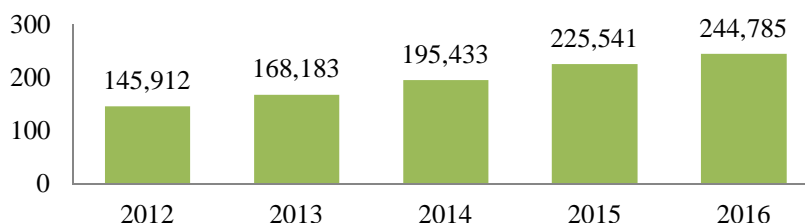

Рис. 1. Динаміка вартості активів венчурних ІСІ у 2012-2016 рр., млн. грн.

На ринку України сьогодні працює лише декілька насправді «класичних» венчурних фондів, які сприяють розвитку перспективних українських підприємств на основі реалізації інноваційних проектів [2]. За даними UVCA, в Україні провадять свою діяльність 17 венчурних фондів, 6 фондів прямих інвестицій та 1 корпоративний фонд (HP Tech Ventures). Найактивнішими інвесторами 2016 року є: Digital Future (інвестиції – 4 млн. дол.), TA Ventures (6,65 млн. дол.), AVentures Capital (1,1 млн. дол.), TMT Investments (1,5 млн. дол.), Noosphere Ventures та SMRK.

Український ринок венчурного інвестування суттєво відрізняється від зарубіжних ринків. На світовому ринку венчурного капіталу простежуються тенденції вкладення інвестицій у розроблення та виробництво науково-технологічних продуктів, біотехнології, генну інженерію, сферу програмування та захисту інформації, інтернет-орієнтовані продукти та сервіси, що формують так звану сферу «Internetofthings» («Інтернет речей»). На даному етапі значну увагу також приділяють нанотехнологіям.

Щодо України, – ситуація є суттєво відмінною: інвестиції здійснюються у сільське господарство, будівництво, торгівлю, харчову промисловість тощо. Існуюча відмінність пояснюється тим, що саме ці галузі є традиційно актуальними, поширеними та привабливими на українському ринку з огляду на помірну ризиковість та досить швидку окупність інвестицій.

В останні роки, за даними Української асоціації венчурного та приватного капіталу (UVCA) двигуном вітчизняного ринку венчурного інвестування стала сфера ІТ. Це підтверджують угоди, укладені у 2015 р., найбільш помітними з яких стали проекти з ІТ та інтернет-орієнтованої сфери: Petcube, Coppertino, Settle/Advice Wallet, Lookser, Kwambio, Depositphotos, «Казначей», LeadScanner.

Вивчення місцевого ринку венчурного інвестування дало можливість виявити основні та вагомі негативні чинники, які обмежують розвиток венчурної бізнесу в Україні:

- труднощі, які виникають у процесі відкриття та реєстрації нових інноваційних підприємств;
- нестабільна законодавча база країни, яка не «забезпечує» довіру місцевих та іноземних інвесторів;
- нестача джерел фінансування інноваційної діяльності, обмеження за обсягами щодо залучення фінансових ресурсів від фізичних та юридичних осіб;
- жорстка податкова система, яка не приваблює інвесторів проводити свою діяльність в Україні;
- невисокий попит на науково-технічні продукція з боку кінцевих, так і промислових місцевих споживачів, що стримує інноваційну активність підприємств;
- непрестижність професій у сфері інженерії, низький рівень оплати їхньої праці, що змушує науковців емігрувати в інші країни;
- економічна нестабільність, інфляція, неплатоспроможний ринок для споживання інноваційних технологічних продуктів у значних обсягах;
- пасивність держави щодо стимулювання та підтримки діяльності малих інноваційно-технологічних фірм або стартапів.

Для динамічного розвитку економіки нашої країни, а також виходу на міжнародну арену як повноправного суб'єкта глобальної економіки, важливо вирішувати проблеми для активізації креативного та венчурного підприємництва. В Україні слід переглянути законодавчу базу, адаптувати її до сучасних реалій глобального розвитку; визначитись із пріоритетними галузями та ввести пільги для інвестування у «проблемні» галузі; ліквідувати бюрократію у процесах створення нових інноваційних підприємств; залучати додаткові джерела коштів для венчурного фінансування, в тому числі знизивши бар'єри для входження міжнародних венчурних фондів; збільшити частку державного фінансування інноваційно-технологічних розробок з бюджету; стимулювати науковців та дослідників з метою зупинення міграційних процесів та «відтоку мізків».

Вирішення вищезазначених проблем допоможе реалізувати в нашій країні такі завдання:

- залучити інвестиції у науково-технічну сферу, що сприятиме її розвитку в ногу із глобальними тенденціями на ринку інновацій;
- реалізувати нові проекти, які допоможуть істотно збільшити самофінансування освіти і науки та дадуть можливість підвищити їх рівень;
- модернізувати «традиційні» галузі економіки, які забезпечать стабільне зростання економіки;

- запобігти еміграції науковців та дослідників, які провадитимуть свою діяльність на користь України;
- створити підприємства, які забезпечать збільшення зайнятості населення та знизять рівень безробіття.

1. Українська Асоціація Інвестиційного Бізнесу (УАІБ)., Аналітичний огляд діяльності ІСІ у 3 кварталі 2016 року, Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.htm

2. Кузьмін О.Є. Венчурний бізнес: [навч. посібник]. /О.Є. Кузьмін, І.В. Литвин. - К: «Знання», 2012. - 350 с. ISBN 978-617-07-0013-1

МОДЕЛІ ЕФЕКТИВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

©Ліба Н.С., 2017

Моделі ефективної регіональної промислової політики розрізняються за типами, формами та методами.

Основні типи регіональної промислової політики є секторальний та горизонтальний. Визначено, що в умовах глибоких інтеграційних процесів обмеження, визначені секторальним типом політики (який передбачає вплив на чітко визначені групи суб'єктів промислового комплексу: підприємства, окремі види виробництва, цілі галузі тощо) та застосування регуляторних заходів по вертикалі, починаючи з центру і закінчуючи підприємством не дозволяють сформувати відповідне економічне, інституційне, організаційне і правове середовище розвитку промислового комплексу регіону.

Горизонтальний (загальносистемний) тип регіональної промислової політики передбачає комплексний та системний підхід до розвитку не тільки промислового сектору, а й зазначає на необхідності розвитку супутніх та забезпечуючих галузей. Регуляторні заходи не мають чіткої спрямованості, а впливають на всіх суб'єктів ринкового середовища регіону, забезпечують формування оптимального інституційного, організаційного і правового середовища їх функціонування.

На початковому етапі або в умовах економічної кризи регіональна промислова політика горизонтального типу носить директивний характер та ґрунтується на адміністративних методах управління. Заходи політики спрямовані на створення на рівні регіону відповідного господарського порядку, впровадження змін в інституційному середовищі та господарсько-економічних відносинах. З позицій зв'язку промислового комплексу регіону з зовнішнім середовищем на даному етапі формується так звана протекціоністська модель розвитку, яка пов'язана з обмеженим застосуванням ринкових механізмів саморегуляції та ґрунтується на прямому державному регулюванні промислового виробництва.

На етапі посткризового розвитку та покращення соціально-економічної ситуації в регіоні, заходи промислової політики трансформуються в заходи індикативного характеру та переорієнтовуються на застосування методів економічного характеру. Функції держави на даному етапі трансформуються з регуляторної на контрольну, а заходи управління орієнтуються на забезпечення функціонування вільного ринку та контролі за соціальними наслідками розвитку промислового комплексу регіону.

Абсолютна лібералізація розвитку промислового комплексу регіону та національної економіки загалом є неможливою, оскільки промислове виробництво є вагомим елементом соціально-економічного розвитку регіону. Саме тому кожна з наведених моделей містить певні заходи пов'язані з протекціонізмом та передбачає участь органів державного управління у визначенні пріоритетних напрямів розвитку реального сектору економіки регіону та розподілі економічних ресурсів.

У світовій практиці існує безліч різноманітних методів промислової політики. За механізмом дії ці методи можна об'єднати у три основні групи: нормативно-правові (механізм дії пов'язано зі створенням відповідного правового середовища та розробкою необхідних нормативних показників), адміністративні (ґрунтуються на принципах прямого державного управління) та економічні (ринково-ліберальні методи).

Переважання методів однієї або іншої групи, їх комбінація залежить від обраної моделі регіональної промислової політики, стану промислового комплексу регіону, перспектив його розвитку, стану національної економіки тощо.

Методи прогнозування та планування зорієнтовані на узгодження стратегії і тактики розвитку промислового комплексу регіону. Основою виступає загальна концепція промислової політики, на основі якої формується концепція і стратегія розвитку промислового комплексу регіону, розробляються довгострокові та короткострокові плани. Обґрунтованість існування методів даної групи визначається необхідністю конкретизації цілей та напрямів управлінських заходів, чіткого визначення програмних орієнтирів та термінів їх досягнення.

Доцільність використання інформаційно-орієнтувальних методів полягає в тому, що основним завданням регіональної промислової політики є забезпечення суб'єктів промислового комплексу регіону достовірними, систематизованими, узагальненими даними про соціально-економічний стан розвитку регіону та його промислового комплексу, що дозволяє цим суб'єктам приймати більш ефективні економічні рішення.

Ресурсні методи у більшості випадків можна віднести до категорії прямих методів адміністративного впливу на промислові об'єкти. За економічним змістом ресурсні методи пов'язані з перерозподілом економічних ресурсів на користь суб'єктів реального сектору з метою забезпечення промислового розвитку. За структурою ця група методів пов'язана з розподілом фінансових ресурсів регіону у напрямі збільшення обсягів ресурсів, які використовуються промисловими суб'єктами, або зменшення перерозподілу фінансових ресурсів утворених ним на користь держави; з участю органів державного управління у формуванні якісних трудових ресурсів та забезпеченні розвитку їх потенціалу; з розширенням залучення сировинних ресурсів регіону та зростанням ступеня обробки сировини, яка є в наявності. Насамперед, ресурсні методи пов'язані з бюджетним фінансуванням та системою державних замовлень і закупівель, з субсидуванням і кредитуванням суб'єктів промислового сектору, зі створення інвестиційних та інноваційних фондів, фондів страхування ризиків, з податковими пільгами.

В умовах реструктування промислового сектору регіону до сукупності ресурсних методів промислової політики можна віднести і методи соціального характеру, спрямовані на зменшення негативного впливу приватизаційних та інших інституційних процесів.

В умовах стабілізації економічного розвитку та покращення ринкових принципів організації роботи промислового комплексу переважаючими стають методи прогнозування, планування та інформаційно-орієнтувальні методи регіональної промислової політики, притаманні ринковій моделі суспільно-економічних відносин. Проте їх ефективне застосування та позитивний вплив на процеси, які відбуваються у регіональному промисловому комплексі є неможливим без створення відповідної інституційної структури.

Інституційні методи регіональної промислової політики – це узгодження її заходів з ринковими принципами формування організаційно-економічних, соціальних та техніко-економічних відносин на рівні регіону, існуючим правовим й організаційно-економічним середовищем, затвердження загального для всіх суб'єктів промислового сектору господарського порядку. Розробка та реалізація методів даної групи не передбачає спрямування економічних ресурсів безпосередньо на об'єкти промислового комплексу, а пов'язана з впровадження еволюційних та революційних змін в організаційно-господарських відносинах та створенням відповідних інститутів ринку і регулювання промислового розвитку. Стратегія та напрями інституційних перетворень у промисловому комплексі регіону повинні узгоджуватися з інтеграційними процесами як на рівні регіону, так і на рівні національної економіки. Вагоме місце серед інституційних методів належить приватизації та оптимізації відносин власності, які спрямовані на підвищення ефективності управління державною власністю у промисловості.

1. *Постанова КМУ № 1174 від 28 липня 2003 р. «Про схвалення Державної програми розвитку промисловості а 2003-2011 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1174-2003-%D0%BF/page>.*

ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ЗАГАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

© Лінтур І.В., 2017

Банківська система кожної держави, незалежно від її економічної моделі та організації суспільних відносин, відіграє провідну роль у забезпеченні руху грошових потоків. Стійкий розвиток економіки, в т. ч. її важливої ланки – банківської системи, є ключовою проблемою сучасності. Нестабільність національних економік, нерівномірність економічного розвитку окремих країн, які посилюються спекулятивними операціями банків, призводять до національних банківських криз та є наслідком світових фінансових потрясінь.

Проблемам фінансової стійкості банків та її оцінки присвячено праці багатьох провідних зарубіжних і вітчизняних учених. Серед зарубіжних фахівців, які приділили увагу даній тематиці, можна назвати таких авторів, як: К.Дж. Барлтроп, Д.У. Блекуелл, Е. Гілл, Е.Дж. Делан, Д.С. Кидуелл, Р. Коттер, Д. МакНотон, Р.Л. Петерсон, Е. Рід, П.С. Роуз, Дж.Ф. Сінкі, І.Є. Амелін, Л.Г. Батракова, А.П. Крутов, О.І. Лаврушин, Ю.С. Масленченков, Г.С. Панова та ін., а серед вітчизняних економістів слід відмітити праці А.М. Мороза, В.М. Кочеткова, А.А. Пересади, А.О. Єпіфанова, І.В. Сала, В.В. Вітлінського, М.І. Савлука, В.В. Коваленко, О.Й. Шевцової, А.М. Герасимовича, О.М. Тридіда, І.М. Чмутової та інших.

Вивчення праць вказаних науковців дозволяє ґрунтовно підійти до дослідження сутності поставленого наукового завдання, а також виявити питання, що залишаються невирішеними.

Управління фінансовою стійкістю банківської системи входить до складу фінансової безпеки держави через реалізацію грошово-кредитної безпеки. Зазначене, можна прослідкувати на основі розгляду систем індикаторів, які пропонують різні науковці.

Моніторинг та аналіз індикаторів дозволяють сформулювати висновки про існуючі показники та ймовірність виникнення відхилень розвитку банківської системи, розробити пропозиції щодо застосування інструментів управління банківським сектором.

Національним банком України також розраховуються індикатори фінансової стійкості, котрі враховують сукупний вплив різних факторів та розрив між макроекономічною статистикою й мікропруденційною базою даних.

Індикатори фінансової стійкості – це показники поточного фінансового стану і стійкості фінансових установ країни та їхніх контрагентів із секторів корпорацій і домашніх господарств.

Вони включають як агреговані дані по окремих установах, так і показники, що дають уявлення про ринки, на яких діють фінансові установи.

Серед, основних статистичних індикаторів фінансової стійкості банків НБУ виділено наступні:

- І1 - співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів;
- І2 - співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня до зважених за ризиком активів;
- І3 - співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу;
- І4 - співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів;
- І6 - норма прибутку на активи;
- І7 - норма прибутку на капітал;
- І8 - співвідношення процентної маржі до валового доходу;
- І9 - співвідношення непроцентних витрат до валового доходу;
- І10 - співвідношення ліквідних активів до сукупних активів;
- І11 - співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань;

П2- співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу [2].

Підсумовуючи зазначене, можна зробити висновок про доцільність реалізації системи індикаторів фінансової стійкості, які охоплюють усі аспекти та дають змогу оцінити стан підсистем, що входять до стратегічного набору механізму стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи.

Наразі банківська система України знаходиться в кризовому стані. Подолання кризи можливе лише за умов стабілізації економіки в цілому. Банкам вдається втримувати свою ліквідність лише через те, що вони розміщують свої активи у первинні та вторинні резерви (готівку, кошти на поточних рахунках у НБУ), тому що не ризикують вкладати їх у високодохідні активи. Ті ж банки, що не зменшують обсягів кредитування, поступаються якістю кредитного портфеля.

Незадовільна якість кредитного портфеля автоматично підвищує ризик та веде до формування додаткових резервів під кредитну заборгованість, а саме це у більшості банків і є причиною їх збитків. Інвестиційна діяльність майже всіх банків заморожена.

Маємо ситуацію коли з одного боку не зростають обсяги депозитів після потужного їх відтоку, тобто банки не мають залучених коштів. З іншого боку й розміщувати ці кошти у високодохідні активи ризиковано, тому що кредитування економіки в таких умовах проблематично.

В умовах падіння обсягів виробництва, товарообороту, капітальних вкладень, погіршення фінансово-господарського стану, суб'єкти господарювання не можуть дозволити собі обслуговування кредитів.

Альтернативою залишається кредитування споживчих потреб фізичних осіб, але й попит на споживчі кредити впав через зменшення реальних доходів на душу населення. Маємо замкнуте коло. Таким чином «одужання» банківської системи можливе лише за умов виходу економіки із кризи та відновлення росту ВВП.

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3680&cat_id=36798

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРАУДФАНДИНГОВИХ ПЛАТФОРМ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день інноваційний розвиток став передовим як вид діяльності для новостворених підприємств. Поява нових технічних засобів відбувається завдяки ефективному фінансуванню інноваційних проектів і «стартапів». Українська влада не готова допомагати розвиватись такому напрямку як «стартап». На щастя, попри всі перешкоди українські ідеї все ще займають високу планку в рейтингу найбільш інноваційних задумок. Одним із ефективних способів, щоб допомогти втілити свої задумки, коли допомоги від держави не очікується, і це – краудфандинг.

Термін «краудфандинг» розуміють по-різному, але на мою думку, трактування подане Кушніром С.О. є найбільш доцільним. Так, він вважає, що краудфандинг - це співпраця людей, які добровільно об'єднують свої гроші або інші ресурси разом, як правило, через Інтернет, щоб підтримати зусилля інших людей або організацій [1].

Хочеться відмітити, що основною ідеєю краудфандингових платформ є «давайте зробимо разом», замість класичного «допоможіть мені зробити».

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначено, що джерелами фінансування інноваційної діяльності можуть бути, крім коштів державних та місцевих бюджетів, державних і комунальних фінансово-кредитних установ, власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності, кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб та інші джерела, не заборонені законодавством України [2].

На практиці, застосовують власні заощадження, банківські короткострокові кредити та інвестиції. Тобто, краудфандинг у нас є новинкою і малорозвиненим.

Отже, для дослідження краудфандингових платформ варто звернутись до міжнародного досвіду.

Краудфандингові платформи в світі вже існують давно, серед найбільш популярних краудфандингових платформ найбільш успішними були: «Joby», «Kickstarter», «Peerbackers», «StartupAddict», «NewJelly» та інші.

Сьогодні найбільш ефективним видом серед краудфандингових платформ, вважається краудлендинг. Під «краудлендингом» розуміють можливість надавати та брати грошові кошти в борг, як кредитування фізичними особами фізичних осіб, так і кредитування фізичними особами юридичних осіб, як правило, малого та середнього бізнесу [3].

Якщо в Україні і використовують краудфандингові платформи, то лише закордоні. Так, наприклад, українська компанія «SmartAtoms» виставила для збору коштів на сайті «Kickstarter» свій проект виробництва «розумного» світлодіодного дисплею «LaMetric» та отримала близько 258 тис. дол. США [1].

Як бачимо, основною проблемою є створення власних краудфандингових платформ.

Сьогодні найбільшою українською краудфандинговою платформою є «Спільнокошт/BigIdea» (www.biggggidea.com), на якій зареєстровано близько 12 000 користувачів і профінансовано більше 50 проектів [4].

Варто зауважити, що усі створені в Україні, краудфандингові платформи направлені лише на такі сфери, як соціальні екологічні та культурні проекти, тобто їх вартість фінансування є низькою. Такою причиною є те, що українці готові віддавати свої зароблені гроші більше на благодійні речі і не довіряють «новоствореному бізнесу».

Недовіра населення до інноваційних ідей підприємців це не єдина проблема, макроекономічною проблемою полягає в державній політиці і ситуації в країні. Політична

нестабільність, низька заробітна плата, високий рівень інфляції – все це суттєво впливає на низьку спроможність українців фінансувати «стартап» і нові підприємства.

З боку авторів ідей є також проблеми. Не можна просто «викласти» інформацію про ідею в мережу інтернет і попросити гроші. Закордоном виставлена інформація про ідеї, супроводжуються суттєвим маркетинговим забезпеченням. Публікуються ряд відео і статей про етап проекту, проводяться конкурси серед «стартап-команд» і т.д. Якщо українські автори, застосовували би дані маркетингові дії, ймовірність зібрати більше коштів могла зрости.

На мою думку, краудфандинг не варто вважати повноцінною заміною інвестуванню, але це буде першим кроком для вирішення такої глобальної для економістів – науковців проблеми як покращення інвестування в інноваційні проекти та малий бізнес в Україні. Сьогодні мережа Інтернету відкриває для малого бізнесу велику кількість можливостей, але в свою чергу додає низьку перешкод, найбільшою з яких є недовіра людей до нових ідей. В країнах світу вона вирішилась завдяки формуванню певної філософії бізнесу у населення, яке готове довіритись і допомогти хорошим і ефективним ідеям.

Завдяки зарубіжному досвіду маркетингових заходів та підтримку з боку держави в Україні можна побудувати схожу філософію і тим самим збільшити довіру до фінансування нових інноваційних проектів.

1. Кушнір С.О. Краудфандінг як одна з реальних можливостей фінансування стартапів та перспективи його розвитку в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ej.kherson.ua>

2. Закон України «Про інноваційну діяльність в Україні» від 04.07.2002 р. № 40-IV.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:zakon.rada.gov.ua

3. Артамонов В. Коли в Україні з'явиться краудфандинг? [Електронний ресурс] / В. Артамонов // Сайт журналу «Forbes Україна». – Режим доступу: <http://forbes.ua/>

4. Спільнокішп – краудфандінг в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://bigggidea.com/>

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

© Любомудрова Н.П., Соболев І.Б., 2017

Перехід до постіндустріальної економіки передбачає розроблення концептуальних підходів до розвитку персоналу організацій, методології оцінювання та технологій діагностики людських ресурсів в умовах інтелектуалізації систем менеджменту, формування нової соціо-культурної парадигми суспільного розвитку на основі знань та інноваційних освітніх реформ. Слід враховувати також, що цей перехід відбувається в умовах нестабільності національної економіки та дефіциту економічної довіри, які стають дедалі актуальнішими. Це зумовлено тим, що постійні зміни в ринковому секторі економіки призводять до активізації пошуку висококваліфікованого персоналу для формування ефективної системи управління. Сьогодні такі зміни обтяжені напруженою соціально-політичною ситуацією в нашій країні, коли організаціям доводиться працювати в умовах відсутності балансу влади, практичної олігархізації економіки і наявності зовнішнього агресора. У більшості організацій мотивація напрямлена на досягнення поточних фінансових результатів, і лише незначна частка персоналу мотивована в своїй діяльності на досягнення корпоративних стратегічних цілей, побудованих на системі європейських світоглядних, духовних цінностей. Враховуючи тезу, що розвиток національної економіки відбувається за рахунок поступального розвитку усіх її сегментів, в тому числі кожного підприємства зокрема, можна вважати, що правильно сформована система цінностей, як основа бізнес-культури суб'єктів економіки, буде визначати вектор розвитку суспільства в цілому. Саме тому необхідно враховувати вплив ціннісно-формуючої функції системи мотивації персоналу на досягнення стратегічних цілей організації як основний чинник її ефективності.

Останні тенденції сучасного менеджменту передбачають використання системи управління за цінностями, яка ґрунтується на певних ресурсах розвитку організації та працівників, які дають можливість отримати такі переваги: внутрішню згуртованість, ефективну вмотивованість, високу лояльність персоналу, позитивний корпоративний імідж, залучення не просто високо кваліфікованих спеціалістів, а працівників з розвинутою національною свідомістю. Виключно ринкові пріоритети, ґрунтовані на парадигмі конкурентних переваг і отриманні прибутку, вже є недостатніми. Особливо це загострюється в умовах українсько-російського військового протистояння, коли багатьом підприємствам доводиться розривати усталені економічні зв'язки з країною-агресором, шукати нові ринки збуту і нових бізнес-партнерів, які поділяють нашу політичну доктрину. Цьому сприятиме лояльна євроінтеграційна державна політика країн, членів ЄС. За умов глобалізації світової економіки найважливішим фактором динамічного розвитку підприємств є наявність високоефективної інноваційної системи, спроможної забезпечити генерування і комерціалізацію інноваційних ідей, формування високої інноваційної бізнес-культури та підвищення соціальної відповідальності. Для формування такої системи необхідно враховувати всі умови й мобілізувати внутрішні джерела стимулювання креативних ініціатив та інноваційної активності. Сьогодні маємо відчутну невідповідність між об'єктивною необхідністю інноваційного прогресу та низькою інноваційною привабливістю вітчизняної економіки, наслідком якої є слабкий рівень креативного менеджменту і повільна комерціалізація інноваційних ідей. Потрібна ефективна система стимулювання інноваційної діяльності і заохочення до пошуку нових технологічних рішень, щоб збільшити масштабність інноваційних розробок та їхнє впровадження у виробництво. Отже, виникає необхідність системного розгляду умов і проблем інноваційного розвитку в контексті інноваційної бізнес-культури, яку можна розглядати через формування концептуального мотиваційного механізму розвитку підприємства загалом.

Процес формування трудового потенціалу в сучасних організаціях структурується через особистісний потенціал працівників, його ціннісно-світоглядні, креативні та мотиваційні складові. Стосовно мотиваційного потенціалу, то саме він є рушійною силою і регулятором поведінки працівника, його реакцією на зовнішні виклики. За даними сучасних соціологічних досліджень основними мотивами переважної більшості працівників загалом є відносно високий заробіток та інші матеріальні вигоди. Хоча, з погіршенням економічної ситуації та зменшенням добробуту населення, але в силу патріотичної свідомості, дедалі важливішими стають нематеріальні мотиви: розвиток персоналу, гарантія зайнятості, навіть при неповному робочому тижні, змістовне наповнення роботи, залучення до соціально важливих проектів, середовище спілкування тощо. Тобто, на перший план вже виходять цінності вищого, духовного характеру. Знаючи життєві пріоритети персоналу, його соціальні та психологічні переваги, можна розробляти ефективні системи стимулювання. Якщо бізнес-культура організації сильна і конструктивна, то вона сприяє створенню ефективної системи мотивації в цій організації. Така культура передбачає встановлення тісного зворотнього зв'язку керівництва з підлеглими і отримання необхідної інформації про зміну потреб працівників, їхніх прагнень та бачення майбутнього організації. Залежно від потреб і цінностей працівників, менеджери вищої ланки обирають для себе певний тип мотиваційної поведінки. У той же час високо моральні цінності лідерів і керівників організацій спонукатимуть персонал до наслідування та підвищення продуктивності праці не лише для отримання фінансових результатів, але й для створення якісних суспільних благ.

Інноваційна бізнес-культура об'єднує інтелектуальний потенціал і креативний менеджмент, тому ефективність використання інноваційної бізнес-культури як внутрішнього джерела інноваційного розвитку соціально-економічного середовища є максимальною при будь-якому ризику, а відтак, її потенційна цінність очевидна. Інноваційна бізнес-культура є основою розвитку творчого стилю мислення і підходу до вирішення управлінських проблем і сама підвладна трансформації завдяки цьому ж креативному імпульсу.

Індивідуальні цінності працівників можуть бути як компліментарними, так і не відповідними до корпоративно-культурологічних цінностей, які є основою організаційної культури підприємства. На досягнення короткострокових цілей розвитку підприємств вирішальний вплив має їхня взаємодія із внутрішнім та бізнес-середовищем. Натомість, на досягнення довгострокових цілей розвитку підприємств впливає їхня взаємодія із навколишнім, зовнішнім і внутрішнім середовищем. Тут слід враховувати і загальні тенденції гуманізації праці, і вплив глобалізаційних викликів сьогодення. При цьому, короткострокові та довгострокові цілі повинні бути несуперечливими.

Особливої уваги з погляду мотиваційної політики заслуговують такі духовні цінності, як етичність поведінки працівників і моральні норми управлінського персоналу. У випадку принципової незгоди працівників із засадами діяльності організації необхідно передбачити можливість виявлення такої незгоди, створення системи захисту працівника від неетичної поведінки, зокрема надати можливість відкритої критики (скарги у вище стоячі інстанції) керівництва організації, якщо доведені факти його протиправних дій. Сюди ж віднесемо гарантування працівникам права публічно відмовлятися від неетичних правил чи політики організації, несумісними з суспільними нормами. Особливо це стосується причетності до корупційних схем, нечесного ведення бізнесу, зловживання посадою тощо.

Отже, при розробленні стратегії розвитку персоналу в постіндустріальній економіці необхідно витримувати баланс інтересів, реалістично оцінювати вимоги і завдання трудових відносин, не обіцяти того, чого організація виконати неспроможна. У таких випадках мотиваційна політика організації повинна бути спрямована на розвиток креативності, інноваційності персоналу, який би швидко реагував на зміну суспільних потреб. Задекларовані та дотримані норми духовних цінностей забезпечать персоналу організації гармонійно співпрацювати із суспільством і бути ним визнаним.

ЯКИМ ЧИНОМ ДЕМОКРАТІЯ СПРИЯЄ ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННЮ

©Магдич А.С., 2017

У сучасній літературі існує дві протилежні точки зору стосовно зв'язку між ступенем демократизації та економічним зростанням. Перша точка зору притаманна школам економістів і політологів, які стверджують, що демократія здійснює благотворний вплив на зростання як безпосередньо, так і опосередковано через інші складові економічного розвитку. Існує багато досліджень, які свідчать, що демократичні держави розвиваються швидше, ніж авторитарні [1-4].

Незважаючи на те, що позитивний ефект демократії на економічне зростання підтверджений результатами численних досліджень, песимістичний погляд на економічні наслідки демократії, як і раніше, широко представлений в ряді робіт. Зокрема, відомий американський дослідник проблеми економічного зростання Роберт Барро стверджував, що «розширення політичних прав не чине ніякого впливу на економічне зростання» [5]. Огляд існуючої літератури з теми дослідження дозволив Дж. Герінгу і співавторам (2005) зробити висновок, що «чистий ефект демократії на показники економічного зростання у міжкраїновому розрізі протягом останніх п'яти десятиліть є негативним або нульовим» [6]. Прихильники негативного зв'язку між демократією та економічним зростанням наголошують, що такі країни як Гонконг, Сінгапур і Тайвань, досягли рекордного рівня зростання, незважаючи на те, що уряди цих країн були авторитарними [7]. З іншого боку, деякі дослідники вказують на гнітючі тенденції в авторитарних економіках у багатьох африканських країнах.

Слід зазначити, що поряд з показниками, які виражають ту чи іншу спрямованість політики, у багатьох роботах присутні показники політичної стабільності, економічної свободи, та інших складових політичного режиму. У більшості випадків ці індекси виявляються статистично значущими та позитивно корельованими з показниками економічного зростання, що опосередковано вказує на можливий позитивний ефект демократії на економічне зростання. Наприклад, результати деяких емпіричних досліджень свідчать, що демократія здійснює негативний вплив на економічне зростання, однак політична стабільність, незалежно від рівня демократії, має значущий позитивний ефект на показники економічного зростання [8]. Зокрема, італійський економіст Альберто Алесіна (2004) зазначає, що «на зростання впливає не демократія або диктатура, а політична нестабільність, яка виражається в схильності до державних переворотів, а також в частій зміні влади» [9].

Політичне впливає на економіку прямо, через інвестиційну і науково-технічну політику, а також через призму культурних цінностей, які опосередковано впливають на формування ділового клімату в країні. Система цінностей і поведінка політичної еліти і мас, наприклад, наявність у суспільстві поваги до приватної власності, толерантна позиція нації по відношенню до іноземних громадян, також в підсумку задають рівень політичної стабільності і визначають вектор економічних змін в країні. Сукупність зазначених чинників лежить в основі механізму взаємодії політики і економіки, який має включати як прямі, так і опосередковані канали впливу.

Результати багатьох досліджень свідчать, що демократія має розглядатися як змінна, яка накопичує в собі певне значення («stock»), а не просто відображає якийсь його рівень («level») [6, 10]. Зокрема, згідно висновків Дж. Герінга, якщо демократія має значення для зростання сьогодні, розумно припустити, що цей ефект пов'язаний не тільки з сучасним станом режиму в тієї або іншій країні, але і з його історією. Герінг стверджує, що у довгостроковій перспективі демократія буде сприяти зростанню чотирьох видів капіталу: фізичного, людського, соціального і політичного.

Інвестиції у фізичний капітал є незамінним методом накопичення факторів виробництва. Ці інвестиції фінансуються за рахунок заощаджень. Отже, питання полягає в тому, як демократія впливає на рівень заощаджень, тобто ту частку доходу, яка зберігається для інвестицій, а не використовується для споживання. Емпірично підтверджено, що заробітна плата є вищою в умовах демократії. Це є цілком очікуваним наслідком реалізації однієї з основних політичних свобод – права вільного об'єднання робітників у профспілки. Більш висока заробітна плата, тобто трудовий дохід, означає зниження прибутку, тобто нижчий дохід, одержаний з капіталу. Наслідком цього є більш низький рівень заощаджень. Механізм досить простий: багаті люди зберігають більшу частину своїх доходів у порівнянні з бідними людьми. Оскільки основний дохід багатих людей – це дохід з капіталу, а основний дохід бідних людей – це дохід з праці, перерозподіл доходів від капіталу до праці неминуче зменшує норму заощаджень, загальний рівень заощаджень і інвестицій.

Багато дослідників стверджують, що соціальний капітал (під яким зазвичай розуміють накопичений суспільством фонд соціальних відносин, заснованих на нормах і мережах співпраці і довіри, який може бути використаний державою і ринком з метою підвищення соціальної ефективності колективних дій і прискорення зростання) також сприяє підвищенню продуктивності економіки суспільства. Результати багатьох досліджень свідчать, що соціальний капітал підвищує рівень фінансового розвитку, який, як правило, розглядається як чинник, що сприяє зростанню [11]. Знову ж, ці спостереження вказують на те, що ефект демократії на економічне зростання може стати більш помітним з плином часу, тобто по мірі розвитку соціального капіталу.

Політичний капітал суспільства – поняття яке з'явилося у науковій літературі відносно недавно. Зокрема, Дж. Геринг пропонує розглядати політичний капітал як сукупність чинників, які визначають рівень здоров'я державного устрою, наприклад, бюрократичний потенціал, рівень корупції, політичний консенсус, політична стабільність, рівень законності, мудрість і далекоглядність політичних лідерів, і так далі.

Результати багатьох досліджень підтверджують позитивний вплив демократії на ці види капіталу. На цій підставі можна зробити висновок, що чим довше країна залишається демократичною, тим більшим буде її фізичний, людський, соціальний та політичний капітал, і тим кращі показники зростання вона матиме.

1. Grier K.B. *An empirical analysis of cross-national economic growth, 1951–1980* / K.B. Grier, G. Tullock // *Journal of monetary economics*. – 1989. – Т. 24. – №. 2. – С. 259-276.

2. Pourgerami A. *Development and democracy in the Third World* / A.Pourgerami. Boulder: Westview Press, 1991. – 224 с.

3. Sandalcilar A. *Democracy and Growth: Evidence from Transition Economies* / A.Sandalcilar // *American International Journal of Contemporary Research*. – 2013. – Т. 3. – №. 1. – С. 63-75.

4. Scully G.W. *The institutional framework and economic development* / G.W. Scully // *Journal of Political Economy*. – 1988. – Т. 96. – №. 3. – С. 652-662.

5. Barro R.J. *Getting it right: markets and choices in a free society* / Robert Barro. – Cambridge : Mit Press, 1996. – 191 с.

6. Gerring J. *Democracy and economic growth: A historical perspective* / W.T. Barndt, P. Bond, J. Gerring, C. Moreno // *World Politics*. – 2005. – Т. 57. – №. 03. – С. 323-364.

7. Nelson M.A. *Democracy, economic freedom, fiscal policy, and growth in LDCs: A fresh look* / M.A. Nelson, R.D. Singh // *Economic Development and Cultural Change*. – 1998. – Т. 46. – №. 4. – С. 677-696.

8. Abeyasinghe R. *Democracy, Political Stability, and Developing Country Growth: Theory and Evidence* [Електронний ресурс] / Ranmali Abeyasinghe // *Honours Projects. Paper 17*. – 2004. – Режим доступу: http://digitalcommons.iwu.edu/econ_honproj/17/ (дата звернення: 14.04.2017).

9. Alesina A. *Political instability and economic growth* / A. Alesina, S. Özler, N. Roubini, P. Swagel, // *Journal of Economic growth*. – 1996. – Т. 1. – №. 2. – С. 189-211.

Baum M.A. *The political economy of growth: Democracy and human capital* / M.A. Baum, D.A. lake // *American Journal of Political Science*. – 2003. – Т. 47. – №. 2. – С. 333-347.

10. Guiso L., Sapienza P., Zingales L. *Does culture affect economic outcomes?* / L. Guiso, P. Sapienza, L. Zingales // *The journal of economic perspectives*. – 2006. – Т. 20. – №. 2. – С. 23-48.

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

©Д.В.Максименко,Д.Жмуркович, 2017

Як показує весь світовий досвід, основними факторами економічного зростання є ресурси та інновації. Причому останніми десятиліттями, у зв'язку з загостренням проблеми ресурсного забезпечення на перше місце вийшли останні. У цих умовах вітчизняні товаровиробники, щоб не відстати назавжди від провідних країн світу і не перетворитися на їх сировинний придаток, повинні активізувати інноваційну діяльність, замінити свою здебільшого моральну застарілу продукцію (а також технології її виготовлення), яка не користується попитом, шукати шляхи реалізації наявного потенціалу, завдяки яким можна захопити й утримувати свої ніші на світовому ринку.

Комплексною характеристикою спроможності підприємства до інноваційної діяльності є його інноваційний потенціал. Існують різні підходи до тлумачення поняття інноваційний потенціал. Одні автори роблять наголос на наявності ресурсів, інші на можливості їх використання. Найчастіше інноваційний потенціал ототожнюють з сукупністю різних видів ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності підприємства. Також інноваційний потенціал є підґрунтям для забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємства.

Інноваційний потенціал також пропонується розглядати як систему, ядром якої є підсистема "науковий потенціал" і до якої входять підсистеми виробництва, що служать інструментом перенесення технології з сфери досліджень і розробок до економічної і соціальної практики. Крім того, автори до нього включають кадрову, матеріально-технічну і інформаційну складові. Вони також розглядають інноваційний потенціал як здатність створювати, сприймати вже створені новації, а також своєчасно позбавлятися застарілих розробок.

Аналіз інноваційного потенціалу дозволяє виявити найбільш ефективні напрями інноваційної діяльності та оптимальні інноваційні стратегії. Оцінювання інноваційного потенціалу дозволяє отримати як статичну характеристику нововведень на підприємстві, так і дає можливості для поглибленого інноваційного аналізу і прийняття оперативних і стратегічних рішень [1].

В сучасних умовах з метою розробки ефективного механізму управління інноваційним потенціалом доцільно використовувати систему показників, які більш детально і всебічно характеризують стан і рівень використання інноваційного потенціалу підприємства. Зокрема, для оцінювання інноваційного потенціалу підприємства використовують такі показники: науково-технічний потенціал (чисельність працівників, що мають науковий ступінь, кількість раціональних пропозицій на одного працівника, кількість патентів); показники комерціалізації (частка нової продукції в загальному обсязі виробленої продукції, кількість ліцензійних договорів); характеристика інноваційності керуючої системи (форми стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві, участь у реалізації інноваційних проектів керівництва, рівень свободи, що надається учасникам інноваційної діяльності). Результати оцінки інноваційного потенціалу використовуються при розробці комплексу заходів, спрямованих на підвищення інноваційної активності підприємства.

1. *Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник / За ред. П.П. Микитюка. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.*

2. *Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник / Л. І. Федулова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.*

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ

©Д.В.Максименко,К.Мотринець, Е.Куруц, 2017

Світовий досвід показує, що інноваційна економіка формується на основі розвитку підприємництва. Це, насамперед, пов'язано з широкомасштабним глобальним процесом інформатизації економіки, який посилює роль інформації в організації та управлінні. Інформатизація виробничих процесів багато в чому визначає інноваційний шлях розвитку сучасних національних економік.

Розвиток інноваційного середовища соціально-економічної системи активізує інноваційні процеси в секторах інноваційної діяльності. Як свідчить вітчизняний і зарубіжний досвід розвитку інноваційних процесів, найбільший результат управління розвитком інноваційного середовища дасть в тих секторах, в яких є науково-інноваційний потенціал. Безперервність інноваційних процесів в формованому інноваційному середовищі стає ключовим фактором для функціонування економіки в сучасних умовах [1].

Розробка концепції ефективного управління інноваційними процесами в соціально-економічних системах розкриває можливості для вибору напрямків та розробки механізмів підвищення ефективності управління розвитком інноваційного середовища і секторів інноваційної діяльності.

Результативність управління розвитком інноваційного середовища визначається рішенням проблем розвитку економіки, реалізацією стратегій і програм розвитку. Існуючу фрагментарність в управлінні розвитком інноваційного середовища слід усувати через забезпечення безперервності інноваційних процесів.

Проблеми економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності в умовах інформаційно-технологічної революції можуть бути вирішені за допомогою ефективних стратегій інноваційного розвитку.

Тому головним фактором, який відображає інноваційну активність підприємства і що впливає на інтенсивність інноваційних процесів на підприємстві, є сприйнятливість керівництва до інновацій. Інноваційність керівництва означає готовність до реалізації змін в господарському механізмі підприємства, схильність до ризику. У зв'язку з невизначеністю, завжди супутньої нововведенню, керівник повинен бути готовий понести збитки і вміти їх мінімізувати

Інноваційна активність підприємства залежить не тільки від забезпеченості ресурсами. Багато в чому її визначають організаційна культура, що включає принципи і зобов'язання, на підставі яких розробляється і реалізується стратегія розвитку компанії. Організаційна культура відображає особливості системи менеджменту на підприємстві, яка повинна бути пристосована для здійснення інноваційної діяльності [2].

Формування інноваційної економіки, насамперед, вимагає серйозної і цілеспрямованої підготовки нових фахівців, готових висувати нові ідеї, вирішувати наукові та прикладні завдання, використовуючи існуючу базу наукових знань на межпредметному рівні, і доводити їх до практичної та комерційної реалізації.

1. Стадник В. В. *Інноваційний менеджмент: навч. посіб.* / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – К. : Академвидав, 2006. – 463 с. – (Альма-матер). – Бібліогр.: С. 441–447.

2. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: Матеріали Парламентських слухань у Верховній Раді 17 червня 2009 р.* / За загальною ред. професора В. І. Полохала. – К.: Парламентське видавництво, 2009. – 632 с.

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

©Мальцева О.В., 2017

Сучасний етап розвитку світової цивілізації відбувається в еру глобалізації, інформатизації – поєднання світових економік, тому питання майбутнього розвитку набуває нового значення.

Кінець двадцятого сторіччя ознаменував початок переходу найбільш розвинених країн світу від індустріального до інформаційного типу суспільства, чому сприяло значне зростання галузей економіки, що відтворюють і застосовують сучасні знання, і в які переміщується все більше матеріальних і людських ресурсів. Для інформаційного суспільства характерні висока роль освіти широке впровадження науко- та інформаційномістких технологій, постійна мінімізація енергетичних, сировинних та інших матеріальних витрат тощо. Перехід до постіндустріальної економіки базується на науково-технологічному вдосконаленні виробництва, його перебудова на основі інновацій.

Ідея постіндустріального суспільства залишається сьогодні дуже популярною, а відповідний термін широко застосовується у філософських, соціологічних і економічних роботах.

В умовах розвитку постіндустріальної економіки, основним засобом досягнення соціальних та економічних результатів країни стає правильне використання знань (тобто людського капіталу) в умовах раціонального використання основних факторів виробництва – землі, капіталу та праці.

Появу економіки знань справедливо пов'язують із глобалізацією світової економіки, концентрацією потоків (інформаційних, інвестиційних, грошових), зростаючою роллю науки й технологій, розвитком мережевих послуг і комунікацій, розвитком фундаментальних досліджень як джерел добробуту держави й суспільства. У сучасному постіндустріальному суспільстві вирішальну роль відіграє розвиток не просто сектору послуг, а передусім секторів, пов'язаних з інформатизацією суспільства та продукування знань.

Фундаментом формування інформаційного суспільства є економіка, що заснована на знаннях (економіка знань), яка перетворюється в найобширнішу галузь людської діяльності, що виробляє більше половини валового продукту високо розвинутих держав.

Серед сучасних дослідників проблематики регулювання новітніх процесів в економіці можна виділити Беккера, Д. Белла, П. Друкера, О. Долгіна, В. Іноземцева, Т. Стюарта, Дж. Сакса, А. Тоффлера, М. Кастельса, Дж. Мокіра, Дж. Малгана, Г. Кларка тощо. Окремі питання функціонування інформаційного ринку в умовах глобалізації розглядали такі вітчизняні вчені як: В. Геєць, А. Гальчинський, Ю. Пахомов, С. Сіденко, А. Чухно.

З посиленням інтернаціоналізації та її наступного етапу – глобалізації, в рамках індустріального, а потім і постіндустріального суспільства відбуваються зміни в підходах до ведення бізнесу. В суспільстві постійно циркулює величезний обсяг інформації, яка охоплює практично всі сфери життя, впливає на поведінку та діяльність членів суспільства. Нова економіка та життя, яке вона формує, нерозривно пов'язані з виробництвом, розповсюдженням та використанням інформації, тому її визначають як "інформаційну економіку".

Теорія постіндустріального суспільства – це узагальнена система знань про розвиток людської цивілізації, "це парадигма, яка визначає методологічні принципи і суттєві риси вищої стадії цивілізаційного прогресу" [1].

Термін "економіка знань" або "економіка, що заснована на знаннях" вперше зустрічається в роботах американського дослідника Ф. Махлупа, який використав його по відношенню до одного із секторів економіки, де знання мають вирішальне значення [2]. Пізніше зазначений термін став застосовуватись для визначення типу економічної системи, де виробництво знань стає джерелом економічного зростання. Зарубіжні дослідники Д. Белл, П. Друкер доводили, що постіндустріальне суспільство створюється не на основі кооперації людей і машин для виробництва послуг, а на базі

знань, відбувається зменшення зайнятості працівників у виробничому секторі. Для характеристики радикальних змін у структурі економіки провідних країн світу почали частіше застосовувати поняття "суспільство знань".

У статті «Виникнення інформаційних суспільств» учені з США дають таке визначення ери інформаційного суспільства: "Коли інновації ведуть до перегрупування секторів економіки, змін у людській діяльності, напрямі культурного розвитку, тоді ми можемо вважати, що відбувається революція, і, коли вона закінчиться, ми ступаємо в нову еру. Всі ці та інші драматичні події потрібно віднести на рахунок комунікаційних і комп'ютерних технологій та сучасних телекомунікацій. Ці технології поклали початок новій ері – ері інформаційного суспільства" [3, С. 201].

Постіндустріальне суспільство є типом цивілізаційного розвитку, яке базується на напрацюваннях доіндустріального та індустріального суспільств, створює можливості для розвитку не лише матеріального, а й нематеріального виробництва, не лише трудових навиків та вмінь працівників, а й для їх інтелектуального розвитку та розвитку творчих здібностей особистості.

Розвиток постіндустріального суспільства зумовлює формування новітньої парадигми розвитку національного господарства через розширення факторів виробництва, підвищуючи значення інформації та знань; зміну трудової спеціалізації (від трудових до інтелектуальних здібностей) та стимулювання зростання частки високотехнологічного матеріального та нематеріального виробництва у національному господарстві країни [4, С.70].

В Україні уже теж функціонують фірми (ІТ-фірми), які працюють в сегменті економіки знань та інформації. Проте вони попадають лише в сектор сервісу.

Основними перевагами економіки знань є безмежність знань, що обумовлює необмеженість ресурсної бази, взаємопроникнення економік, значне зниження витрат обігу, неефективність протекціонізму як форми підтримки власного виробника, формування й розвиток високотехнологічних ринків, підвищення цінності освіти людини, що призведе до зростання експорту людського капіталу та інтелектуальних послуг.

Для економіки, яка базується на використанні "знансєвих" чинників, характерним є домінування в структурі ВВП високотехнологічних галузей та інтелектуальних послуг, формування переважної частки національного доходу за рахунок інноваційної або технологічної ренти, високий рівень капіталізації компаній, основна вартість яких формується завдяки нематеріальним активам, тобто інтелектуальній складовій.

Для розвитку економіки, яка ґрунтується на виробничому використанні знань, інформації та технологій, в Україні необхідно привести у відповідність до вимог постіндустріальної економіки такі елементи економічної системи держави:

- здійснювати комплексний розвиток системи освіти, стимулювати дослідницьку та наукову діяльність;
- інтегрувати науку, освіту і виробництво, стимулювати розвиток системи інноваційно орієнтованої освіти;
- розвивати та посилювати міжнародну кооперацію в освітній, науково-технічній та інноваційній сферах;
- структурно перебудувати економіку для переходу до постіндустріальної економіки;
- формувати ефективну політику в сфері фінансування інноваційних процесів.

Однією з умов для формування підстав постіндустріального переходу Україні є ефективна державно-приватна партнерська система економічно ефективної підтримки популяції постіндустріальних фірм. Також необхідно забезпечити умови справедливої конкуренції. Для формування цих умов необхідно суспільними зусиллями "відмінити" монополістичне та олігополістичне перекроювання бюджетних потоків на користь сировинно-затратних фірм. Актуальним є питання розробки та подальшого вдосконалення методики оцінювання реального рівня «постіндустріальності» національного господарства як динамічної макросистеми.

1. Чухно А. А. Теорія постіндустріального суспільства як глобальна методологічна парадигма // Економічний Часопис-XXI. – 2001. – № 11.

2. Махлун Ф. Производство и распространение знаний в США [Текст] / Ф. Махлун // [пер. с англ. И. И. Дюмулена и др.] / вступ. статья Г. В. Подуниной, ред. Е. И. Розенталь. – М.: Прогресс, 1966. – 402 с.

3. Dordick H.S., Wang G. *The Information Society: A Retrospective View*. /S.Dordick, G. Wang // Newbury Park – L., 1993. – 472 p.

4. Пирог О.В. Постіндустріальне суспільство як парадигма розвитку національного господарства/ О.В. Пирог// Вісник Дніпропетровського університету. Серія: "Світове господарство і міжнародні економічні відносини". 2014. – №6. – С. 64 – 71.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ЕКОНОМІКИ В РІЗНИХ СФЕРАХ

©Маслій Н.Д. Мельник А.С., 2017

Стрімкий розвиток Інтернет-технологій, швидке його поширення в сукупності з науковим прогресом у сфері інформаційно-комунікаційних технологій спричинили значні хвилі трансформацій в бізнесі. Вдосконалення системи управління підприємства в умовах інформаційної економіки відбувається на основі інформаційних технологій. Досягнення цілей організації здійснюється на основі інформованості менеджерів організації з просування продукції та послуг на ринок, конкуренції, нових технологій в умовах мінливої ринкової ситуації. Реалії сьогодення свідчать про нові тенденції розвитку економіки, зміну вектору економічного розвитку з традиційної в бік електронної.

Серед науковців, що розглядали питання інформатизації суспільства та економіки, можна виділити Н.В. Апатову, Н.Ф. Васильєву, Д. Белла, А.І. Ракітова, О. Тоффлера, Т.А. Селищеву, Е. Масуду, Ж. Бодріяра, С.Н. Колеснікова, Н.Н. Ермошенко, М. Постера, Д. Робертсона, С.А. Дятлова, О.С. Мельничук та інших [1-5]. Не зважаючи на наявні публікації необхідним є постійні дослідження впливу інформаційних технологій на формування електронної економіки в різних сферах.

Тому метою дослідження є особливості формування електронної економіки, її складові та вплив інформаційних технологій на формування електронної економіки в різних сферах.

Формування і розвиток економіки знань вчені розглядають як певний етап на шляху побудови постіндустріального суспільства, яке ще інакше називають «інформаційним суспільством», «К-суспільством». Економіку, засновану на знаннях, теж називають по-різному: «нематеріальна економіка», «нова економіка», «постматеріальна неоекономіка», «інноваційна економіка» тощо.

Незважаючи на різні назви, всі науковці згодні з тим, що людство здійснює перехід від економіки індустріального типу, яка ґрунтувалася на природному характері відтворення та ефективному застосуванні матеріальних ресурсів, до економіки постіндустріального типу, яка передбачає технологічний характер відтворення, безперервне нагромадження нових знань завдяки всебічному використанню людського інтелекту.

Продуктування нових знань, їх поширення та практичне застосування не можна уявити без належної системи інформаційного забезпечення, численних інформаційних мереж, різноманітних каналів і способів передавання інформації. В таблиці 1 наведено основні електронні впровадження в різних галузях.

Таблиця 1.

Електронне впровадження в різних сферах економіки

Галузі	Електронне впровадження
Освіта	ЕБД, дистанційне навчання, електронні підручники, електронні курси, електронні бібліотеки.
Фінансова сфера	Електронна комерція, інтернет-банкінг, оплата послуг, електронні гроші.
Державне управління	Сайти державних органів, здійснення операцій в режимі онлайн (наприклад, сплатити штраф, замовити паспорт, продовжити дію деяких ліцензій і патентів тощо).
Сфера підприємств	Інтернет-магазини, електронна торгівля, електронний документообіг, електронний цифровий підпис, електронний ринок, електронна біржа, онлайн-страхування.

В широкому розумінні електронна економіка – це економіка, заснована на широкому та інтенсивному використанні інформації, знань та інформаційних технологій; у вузькому значенні –

мережева економіка, тобто економіка, що базується на мережевих технологіях і моделях «бізнес-бізнес» (Business 2 Business) і «бізнес-споживач» (Business 2 Consumer)

Як свідчать дослідження технологічний процес та інновації є довгостроковими рушійними силами економічного зростання. Отже, інформація в економіці має надзвичайно великий вплив в усіх галузях її функціонування. Сучасна інформатизація якісно поліпшує досягнення цілей діяльності організацій та підприємств і є умовою розвитку країни. Проникнення інформатизації у всі сфери суспільного життя є причиною того, що вивчення інформаційної економіки потребує комплексного вивчення.

Сучасні інформаційні й телекомунікаційні технології стали настільки важливою частиною інфраструктури суспільства, що від них залежить економічна конкурентоспроможність країни в цілому, її місце у світовій економіці, роль у міжнародному розподілі праці, здатність розвивати демократичні інститути, зростання нових робочих місць.

1. Апатова Н.В. *Рискология виртуального предпринимательства* / Н.В.Апатова, С.В. Малков. – Симферополь : ДИАЙПИ, 2013. – 316 с.

2. Белл Д. *Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования* / Д. Белл ; пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева ; изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Academia, 2004. – 788 с.

3. Мельничук О.С. *Розвиток електронної комерції у структурі інформаційної економіки України* / О.С. Мельничук // *Вісник Київськ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія «Економіка»*. – 2014. – № 8(161). – С. 93–97.

4. Висоцька В.А *Особливості проектування та впровадження систем електронної комерції* / А.Ю. Висоцька // *Вісник національного університету «Львівська Політехніка». Серія «Комп'ютерні науки та інформаційні технології»*. – 2008. – № 629. – С. 34–45.

5. Дятлов С.А. *Информационно-сетевая экономика: структура, динамика, регулирование* : [монографія] / [С.А. Дятлов, В.П. Марьяненко, Т.А. Селищева]. – М. : ИНФРА-М, 2015. – 414 с.Д

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ПЕРСПЕКТИВИ СІЛЬСЬКОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

© Махсма М.Б., 2017

Постіндустріальна економіка, як відомо, характеризується певною структурою зайнятості, зокрема, переважанням зайнятості працездатного населення у сфері ділових та телекомунікаційних послуг, яке відбувається на фоні скорочення зайнятості у промисловості і сільському господарстві. Постіндустріальний етап розвитку економіки у розвинутих країнах розпочався ще у другій половині минулого століття. В Україні, поки що, важко назвати сучасну економіку постіндустріальною в силу багатьох причин. Разом з тим, окремі риси постіндустріального розвитку все виразніше проступають нині у національній економіці в цілому і в аграрному її секторі, зокрема. Реальністю сьогодення вітчизняного ринку агропромислового виробництва є панування надвеликих високо інтегрованих агропромислових формувань – агрохолдингів. Земельний банк найбільшого агрохолдинга України UkrLandFarming перевищує 600 тис. га. [1]. Використовуючи найновітніші технології і високотехнологічну сільгосп. Техніку агрохолдинги досягають нині вражаючих рівнів продуктивності праці у аграрному виробництві.. Зокрема, для обробітку 100 га сільгоспугідь середньому агрохолдингу потрібно менше 3 працівників [2, с. 20]. Крім того, нерідко агрохолдинги практично не наймають місцевого населення, а користуються власною пересувною механізованою колоною висококваліфікованих механізаторів. Внаслідок чого з галузі вивільняється значна чисельність робочої сили. Створюється парадоксальна ситуація, коли на фоні космічних технологій обробітку землі, виробництва сільськогосподарської продукції селяни стають не потрібними на своїй власній землі. Залишаються без землі, оскільки вона орендується агрохолдингами, а відтак і без робочих місць. На фоні зростання економічних успіхів агросектора (ріст економічних показників, врожайності, продуктивності худоби та птиці, продуктивності праці, обсягів виробництва та експорту продукції) рівень життя українських селян усе стрімкіше падає, прірва між якістю життя у селі і у місті постійно зростає. Так, у 2015 р. 15,9 % жителів сільської місцевості мали грошові доходи нижче прожиткового мінімуму, тоді як в цілому по країні таких було лише 11,1%, а серед мешканців міст лише 8,7 % [3, с. 268].

Очевидно, що найближчою перспективою розвитку вітчизняного агросектору буде подальший ріст концентрації земель та сільгоспвиробництва у великотоварних агропромислових формуваннях, відтак очікуваним є подальше вивільнення сільської робочої сили з виробництва. За таких умов важливим завданням соціально-економічної політики держави постає забезпечення зайнятості та підтримки рівня доходів жителів сільських територій. Вирішення зазначеної проблеми бачиться за умови реалізації концепції багатофункціональності села, розвитку на селі позааграрних видів економічної діяльності і відповідно створення умов для зайнятості у цих сферах економіки. Окрім диверсифікації сільської економіки актуальним напрямом є диверсифікація форм та видів зайнятості сільського населення. Зокрема, йдеться про поширення на селі самозайнятості, сімейного підприємництва, малого та середнього бізнесу, кооперативів, мікропідприємництва переважно у несільськогосподарських видах діяльності (надання побутових, соціальних, культурних послуг тощо). Розвиток ІКТ, поширення Інтернет мережі на сільські території, ріст забезпеченості селян комп'ютерною технікою та іншими засобами телекомунікації створює можливості для поширення на селі дистанційної форми зайнятості, яка може застосовуватися як у сфері реалізації сільськогосподарської продукції, так і у сфері надання послуг. В цьому зв'язку слід зауважити, що для поширення інноваційних форм зайнятості, на жаль, одного тільки Інтернету не достатньо. Сьогодні мова йде про створення на селі привабливих умов проживання та праці, що потребує відновлення на якісно новому рівні соціальної інфраструктури. Перш за все

найнеобхіднішими є якісні шляхи та транспортне сполучення, крім того, важливо щоб базові соціальні послуги стали доступними всьому сільському населенню, незалежно від місце розташування їх населеного пункту. Досвід розвинутих країн показує, що досягти зазначеного можливо шляхом застосування програмно-цільового планування соціально-економічного розвитку сільських територій. Фінансування національних та регіональних програм сільського розвитку, наприклад в країнах ЄС, здійснюється за принципами компліментарності та субсидіарності, які передбачають спільне фінансування інфраструктурних проектів. Очевидно, що прогресивний досвід країн ЄС у сфері забезпечення стійкого сільського розвитку потребує подальшого вивчення, адаптації до сучасних вітчизняних реалій та імплементації у практику держаного регулювання зайнятості та доходів населення сільських територій.

1. *Топ 100 латифундистов України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://latifundist.com/rating/top100#81>.*

2. *Лупенко Ю.О. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності / Ю.О. Лупенко, М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2013. - № 7. – с. 5 – 21.*

3. *Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) [Текст]. стат. збірник. ч. 1. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 380 с.*

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

© В.В Мацьків, 2017

В умовах ринкових перетворень і стабілізації економіки України одним з базових інструментів активізації діяльності аграрного сектору є формування належного фінансового забезпечення його розвитку, що обумовлено визначальною роллю досліджуваних суб'єктів у соціально-економічному зростанні країни. Досвід формування і становлення аграрного підприємництва високорозвинених країн світу свідчить, що його ефективне функціонування відбувається в умовах комплексної фінансової підтримки і створення взаємовигідних партнерських відносин між підприємницькими структурами, державою і активними суб'єктами фінансової інфраструктури.

Механізм фінансового забезпечення господарських процесів розуміється як специфічна сукупність ресурсів і процесів, що визначають порядок узгодження фінансово-економічних та інституційних відносин з приводу формування і використання фінансових ресурсів з метою досягнення безперервності виробничих циклів, шляхом формування збалансованої системи задоволення потреб в капіталі активних економічних систем. У структурі механізму фінансового забезпечення виробничих процесів містяться дві бази:

– функціональна - система фінансування виробничої діяльності, що відображає контур і форму руху (акумулявання і розподіл) фінансових ресурсів в процесі задоволення потреб суб'єктів господарської діяльності в капіталі – фінансування у вузькому сенсі;

– інституціональна, яка розкриває закономірності руху фінансових і ресурсних потоків - система фінансування господарської діяльності як сукупність опосередкованого фінансування виробничих процесів і інститутів в економіці, провідним з яких виступає держава, яка регулює порядок формування та використання інвестиційних ресурсів, формує нормативне, правове та інформаційно-аналітичне забезпечення – капітальне фінансування в широкому сенсі.

Рівень ефективності організації фінансового забезпечення аграрної сфери головним чином визначається дієвістю фінансової політики держави. У свою чергу зважена фінансова політика держави визначає успіх проведення подальших економічних трансформацій в аграрній сфері, створення умов для залучення зовнішніх та внутрішніх джерел фінансування. При цьому в умовах поглиблення ринкової та структурної перебудови аграрного сектору на формування і використання фінансових ресурсів аграрних підприємств впливають різноманітні фактори, в першу чергу до яких відносять:

– сезонність виробництва і попиту на продукцію сільського господарства, пов'язані з цим коливання обсягів грошових надходжень і платоспроможності підприємств;

– залежність результатів діяльності підприємств, і відповідно джерел фінансування від впливу природно-кліматичних умов;

– несприятливість погодних умов, погіршення екології, особливо для рослинництва і пов'язаних з ним переробних галузей економіки;

– в сільському господарстві головним засобом виробництва є земля, яка не амортизується і, отже, не бере участь у формуванні собівартості продукції. В той же час, різна природна родючість і місцезорозташування землі сприяє утворенню у товаровиробників диференційованого доходу (ренти);

– специфікою даної галузі народного господарства є самовідтворення. Значна частина отриманої продукції не реалізується на сторону, а залишається в господарстві в якості молодняка,

кормів, добрива для полів тощо. Тому вона не входить до складу товарної продукції і не приймає грошову форму, а лише бере участь у внутрішньогосподарському обороті.

– державне регулювання агропромислового ринку, зокрема шляхом обмеження або встановлення певного рівня цін і тарифів, прийняття нових стандартів для продуктів харчування і т.п.

Перераховані вище фактори призводять до специфічних форм організації фінансів господарюючих суб'єктів цієї сфери. В силу зазначеної специфіки, ринкові механізми господарювання в сільському господарстві не можуть бути реалізовані з тієї ж повнотою і ефективністю як в інших секторах економіки. Тому агропродовольче виробництво вимагає застосування специфічних механізмів фінансового забезпечення, яке являє собою систему джерел і форм фінансування розвитку аграрного виробництва і його розширеного відтворення. Таке фінансове забезпечення проявляється в п'яти формах: самофінансування (внутрішнє власне фінансування), кредитування, фінансування з бюджету (державна підтримка), акціонерне фінансування і змішане ризиковане фінансування (інноваційні фонди) [1, с. 142]. На думку О.Р. Жидяк, при пошуку шляхів удосконалення моделі раціонального організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення діяльності аграрних підприємств необхідно враховувати різні принципи: децентралізації, компактності, інтенсивності, скорочення проміжних ланок, діалектичної взаємодія саморегуляції з державним регулюванням, гнучкості, відкритості, адекватності соціально-економічній ситуації та ін. [2, с. 52].

Подальший розвиток сільського господарства вимагає фінансових ресурсів. Попит з боку сільськогосподарських товаровиробників сформований, оскільки в умовах жорсткої ринкової конкуренції залишаються лише прогресивні, технологічні виробники [3].

Виходячи з вищевикладеного, механізм фінансового забезпечення сталого розвитку АПК регіону має включати в себе: заходи бюджетної, кредитної, податкової підтримки та страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників, носити заохочувальний характер і спрямовуватися на забезпечення сприйнятливості галузей АПК до освоєння інновацій у виробництві, формування цивілізованих ринкових відносин; застосування субсидій на придбання і впровадження сучасної техніки, науково-технічної продукції; зменшення оподаткованої бази земельного податку на величину власних коштів, спрямованих на поліпшення ґрунтової родючості, розширення і розвиток екологічно чистого виробництва; фінансування капітальних вкладень на розвиток науки, техніки, інноваційних проектів і т.д. Проблеми ефективного управління фінансовим забезпеченням діяльності підприємств аграрної сфери вимагають постійного пошуку оптимальних форм, методів і механізмів, що відповідають потребам самих підприємств, пріоритетам економічної політики і формування передумов для економічного зростання.

1. Сокольська Т.В. Фінансове забезпечення сільськогосподарського виробництва / Т.В. Сокольська // Економіка та управління АПК. – 2014. – № 1. – С. 140-147.

2. Жидяк О.Р. Проблеми формування стратегії і тактики державної політики розвитку сільських територій / О.Р. Жидяк // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 2. – С. 51-53.

3. Левченко Н.М. Державна підтримка фінансового забезпечення розвитку аграрного сектора економіки [Електронний ресурс / Н. М. Левченко. // Державне будівництво. – 2008. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2008_2_21

МОЖЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ: ДОСВІД СИСТЕМИ КОМЕРЦІЙНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ RIALTO

© Меджибовська Н.С., Кліменко А.Є., 2017

На сьогоднішній день найбільш характерною рисою електронного постачання є використання електронних систем закупівель. Основною причиною їх виникнення є зниження витрат, покращення ефективності взаємодії з постачальниками та збільшення прозорості закупівельного процесу. Водночас електронні системи закупівель направлені на залучення нових постачальників.

В Україні торги через електронну систему закупівель йдуть з поступовим зниженням ціни. Учасникам аукціону-продавцям відома поточна ціна покупки і відкрита можливість зробити заявку на продаж своєї продукції за ціною, яка нижче зазначеної. Остаточна ціна (ціна закриття) визначається за відсутності нових ставок протягом зазначеного проміжку часу. В даному випадку організатором аукціону є покупець, він встановлює правила аукціону і повідомляє кваліфікованих постачальників щодо можливості подавати свої заявки.

В Україні купівля товарів через електронну систему закупівель є обов'язковою лише для державних підприємств та організацій (йдеться про систему публічних закупівель ProZorro). Для здійснення комерційних закупівель запроваджена система Rialto, яка побудована за принципами електронної системи публічних закупівель ProZorro, а саме: єдині правила участі для всіх, публічність, прозорий вибір переможця і чесна конкуренція. На початковому етапі до Rialto підключилося більше десяти торговельних майданчиків, які працюють у ProZorro. Серед них – ПриватМаркет, Zakupki.prom.ua, Держзакупівлі онлайн, SmartTender, Е-Тендер, UBIZ та інші.

Учасники торгів бачать оголошення про тендер і можуть подавати свої пропозиції через обраний майданчик, а також при необхідності ставити питання та отримувати відповіді. Вся інформація збирається та зберігається.

Керівник системи комерційних закупівель Rialto А. Кучеренко вважає, що «тендерні процедури перестають бути громіздкими. Це той випадок, коли, як люблять говорити програмісти, цілі міністерства можна замінити одним скриптом. Не знаю, як щодо міністерства, а ось процес вибору постачальника замінити скриптом можна» [1].

На думку розробників системи, головною перевагою Rialto є простота і інтуїтивна зрозумілість. Інформаційна система повністю, з об'єктивних причин, не виключає порушень під час торгів, але у разі необхідності можна привертати увагу модераторів до порушень.

Одна із найпоширеніших проблем електронних закупівель полягає в тому, що параметр ціни як єдиного фактору прийняття рішень може об'єктивно працювати тільки в дуже рідкісних випадках. Для цього треба, як мінімум, чітко встановлені технічні вимоги, але існують товари та послуги, які важко купувати, спираючись тільки на їх вартість та стандартні вимоги для всіх постачальників. У таких випадках треба враховувати не тільки цінові параметри, але й такі параметри, як рівень сервісу, привабливі умови оплати, швидкість виконання договірних зобов'язань тощо. З цієї точки зору система комерційних закупівель Rialto надає можливість використання так званих нецінових критеріїв, які є важливими для замовників та впливають на життєвий цикл товару та/або створюють додаткову вартість. За правилами Rialto, загальна вага всіх нецінових критеріїв однієї пропозиції не може перевищувати 30% [2]. Ця вага трансформується в приведену ціну – ціну, яка вказана учасником у тендерній пропозиції і перерахована з урахуванням нецінових показників по математичній формулі, визначеної замовником у тендерній документації. Нажаль, на сьогоднішній день якісні показники використовуються не часто. Так, в системі публічних закупівель ProZorro – близько 1% від усіх торгів в системі [3].

Під час торгів постачальник не бачить параметрів інших учасників, але він має можливість між раундами коригувати свою ціну і умови виконання контракту. За умовами системи Rialto учасник з найкращою (найменшою) ціною робить наступну пропозицію останнім, що означає можливість ознайомлення з ціновими пропозиціями інших учасників. Вже після проведення торгів всі дані зворотного аукціону розкриваються, тому учасники можуть в наступних торгах врахувати стратегію та параметри своїх конкурентів.

Замовники використовують систему безкоштовно. Вони можуть оголошувати тендери, публікувати плани закупівель, запрошувати в торги постачальників, продавці – шукати закупівлі, подавати пропозиції, існує підписка на потенційно цікаві тендери. Проводиться безкоштовне навчання та технічна підтримка з боку обраного торгівельного майданчика.

Життєвий цикл тендеру в електронній системі закупівель Rialto складається з 5 етапів [4]. На першому етапі оголошуються закупівлі. Замовник подає заяву на створення тендеру, потім ця заява публікується на усіх торгівельних майданчиках системи електронних закупівель. Замовник визначає день закінчення тендеру та підтверджує реєстрацію закупівлі в системі. Наступним етапом є уточнення інформації у замовників. Тобто постачальники можуть спілкуватися з замовниками на предмет уточнення умов договору, технічних характеристик товару, термінів постачання тощо. Запитання та відповіді публікуються на центральному порталі Rialto та на торгівельних майданчиках. Третім етапом є приймання пропозицій. Учасники подають свої пропозиції на закупівлю виключно через систему в зазначений замовником термін. Варто зазначити, що після початку прийому пропозицій замовник не може вносити зміни до оголошення і надавати відповіді учасникам. До завершення періоду подання пропозицій учасник може внести зміни до своєї пропозиції або скасувати її. На даному етапі дані про учасників не розкриваються для замовника.

Четвертий етап характеризується саме проведенням аукціону. Зазвичай аукціон проводиться в три етапи, в ході яких продавці знижують свої ціни. Важливим є те, що усі імена учасників закриті. Учасник може почати знижувати ціну на будь-якому з раундів або не знижувати її зовсім.

Моментом розкриття пропозицій по цьому типу процедури вважається завершення аукціону. Після розкриття вся інформація щодо поданих пропозицій автоматично публікується на Центральному порталі та сайтах торгівельних майданчиків.

На наступному етапі стають відомі усі учасники, замовник розглядає учасника, який надав за результатами аукціону найнижчу пропозицію, та приймає рішення щодо відповідності його пропозиції вимогам, зазначеним у період оголошення закупівлі. Останнім етапом є визначення переможця. Замовник і учасник узгоджують текст контракту, і підписаний договір завантажується в систему. З цього моменту кожен може з ним ознайомитися, і тендер отримує статус "завершено".

Таким чином, упровадженням систем електронних закупівель ProZorro і Rialto Україна зробила вагомий крок в напрямку розвитку інноваційного середовища для ведення бізнесу, що дало змогу значно збільшити ефективність та прозорість закупівель, зменшити з корупцію, підвищити лояльність постачальників, налагодити конкурентне середовище тощо.

1. *В Україні запустили Rialto – отриману систему закупок для бизнеса по принципам ProZorro [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ain.ua/v-ukraine-zapustili-rialto-otkrytuyu-sistemu-zakupok-dlya-biznesa-po-principam-prozorro>.*

2. *Регламент використання електронної системи закупівель RIALTO [Електронний ресурс] // системи електронних закупівель RIALTO. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://rialtotenders.com.ua/termsfuse>.*

3. *Качественные показатели электронных закупок [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://np.pl.ua/2016/07/yak-systema-prozorro-pojednuje-vyhidnu-tsinu-vysoku-yakist>.*

4. *Порядок здійснення закупівель [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakupki.prom.ua/reglament-provedenia-torgov>.*

КОНЦЕПЦІЯ СУСПІЛЬСТВА, ЗАСНОВАНОГО НА ЗНАННЯХ

© Л.Ю. Мельник, 2017

Усі типи суспільства, які еволюційно змінювалися протягом історії людства, характеризувалися виробленням і використанням нових знань для забезпечення власного розвитку. Але, починаючи з 80-90-х років минулого століття можна відзначити нові якісні риси в цьому процесі. Основною формою соціальної організації, що найбільш повно відображає сучасний стан, перспективи і характер суспільного розвитку, є глобальне суспільство знань. Становленню суспільства знань сприяє пошук нових шляхів практичного використання накопиченого потенціалу знань, їх матеріалізація у вигляді нових технологій, які є основою економіки знань [2].

Провідні країни світу активно борються за якнайшвидше створення суспільства, заснованого на знаннях. Адже завдяки пріоритетному виробництву і використанню новітніх знань і вмінь, вони зможуть забезпечити найвищу якість та безпеку життя, а на стратегічну перспективу – значно посилити свій вплив на світові процеси. Можна прогнозувати, що ті країни, які не володіють цими знаннями та вміннями, стануть ще більш залежними від країн, де створено К-суспільство, і розраховуватимуться з останніми за блага цивілізації дешевою робочою силою, природними ресурсами, екологічними квотами та іншими складниками своєї екологічної безпеки [3].

Концепція формування суспільства нового типу з'явилася на рубежі тисячоліть, коли інформація стала набувати якісно нової форми – гармонізованих знань. Важливого значення, окрім знань типу «як діяти», набули знання типу «як співіснувати», які стали гармонізувати внутрішні й зовнішні суперечності суспільства. Ця форма суспільства дозволила людині перейти до масового виробництва нових знань з використанням потужних інструментів, якими є ІКТ, і отримала назву суспільства, заснованого на знаннях, або К-суспільства.

Суспільство такого типу набуло принципово нових вимірів, якими, крім технологічного, стали соціальний, етнічний і політичний. Невід'ємними його компонентами стали нові міждисциплінарні знання, які генерують наукові та суспільні інститути, підготовка високоякісного людського капіталу, що здійснює освіта, створення додаткових багатств на базі економіки знань і формування на цій основі інтегрального вектора розвитку суспільства, спрямованого на підвищення якості та безпеки життя всіх його членів.

Концепція «суспільства знань» стає дуже популярною в сьогоденні, постулюючи розвиток ідей та підходів Роберта Хатчінса (ще з 1968 р.) та Торстена Хусена (1974), які першими запропонували модель «суспільства, яке навчається», і впроваджуючи думку про те, що в сучасному складному світі, де кожній людині протягом життя доводиться виконувати різні складні завдання, стає необхідним продовжувати «навчатися все життя»!

Актуалізація концепції суспільства знання проявилася наприкінці ХХ століття, коли проблематика економіки і соціального управління, заснованих на знанні, стала розглядатися у принципово новому соціально-політичному і технологічному контексті як чинники модернізації або наукова модель модернізації суспільства, сам феномен посилюється у разі взаємозалежності процесів модернізації та розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

На жаль, Україна ще не повною мірою використовує потенційні переваги, які пропонуються «інформаційним суспільством» та суспільством знань. 85% світових «сукупних інвестицій» в науку здійснюють країни – члени ОЕСР, 11% – Індія, Китай і нові розвинуті країни Східної Азії, і тільки 4% – інші країни світу, до яких належить і Україна [1].

Поняття ж суспільств знання, не обмежується сферою технологічного зростання, а бере до уваги більш широкі соціальні, етичні і політичні параметри. Множину тут використано очевидно не випадково, а для того, щоб підкреслити, що не існує якоїсь єдиної моделі, яку можна «поставити під ключ» і яка достатньо відображала б культурне та мовне різноманіття, яке тільки і може дозволити кожній людині орієнтуватися і знайти своє місце за нинішніх стрімких змін. Побудова будь-якого

суспільства завжди включає різні форми знання і культури, в тому числі й ті, на які робить сильний вплив сучасний розвиток комунікаційних та цифрових технологій.

Суспільство знань відрізняється від інформаційного суспільства тому, що перше служить для перетворення інформації в ресурси, які дозволяють суспільству вживати ефективних заходів, у той час як останнє тільки створює і поширює вихідні дані.

Характерними рисами суспільства знання та його ключовими цінностями стало навчання для всіх протягом усього життя, що позначається і на розвитку всього різноманіття знань як цінності.

У процесі розвитку цієї концепції виникає достатньо багато нових проблемних питань: таких, як: необхідність формування та проведення наукової політики в сфері знання; подолання слабкості інноваційних систем; необхідність примирення наукового і економічного ринків; виникнення так званого «суспільства ризику», що формує проблему ризиків і гуманітарної безпеки в суспільствах знань. В розвинених країнах нерідко переважають міркування свободи ринку, підприємництва над іншими, а в країнах, які розвиваються, можуть ігноруватися ризики заради розвитку. Ілюструють проблему ризиків також недостатність ресурсів та загроза загострення боротьби за них, кіберзлочинність, загроза мілітаризації знань, прискорення використання не апробованих технологій та продукції, інші загрози, пов'язані з невизначеністю майбутнього нашої планети тощо. Однак саме по собі становлення суспільства знань, з іншого боку, надає оптимальний інструментарій для прогнозування і точного визначення тих ризиків, які можуть виникнути, та їх успішного подолання. Тобто, сама освіта, як основна характеристика такого суспільства, може стати запорукою та важливим складовим елементом різних форм безпеки.

До цього додається також необхідність формування та розповсюдження « нової етики », застосованої на спільному володінні знаннями і співробітництві, що забезпечить прийнятний баланс між захистом прав на інтелектуальну власність і розповсюдженням знань як суспільного надбання. Принцип визначального доступу до знань виключає їх розгляд чисто як предмету виключно інтелектуальної власності, а практика надає багато прикладів сумісного користування ними.

Цікавою видається еволюція демократичних процесів в « суспільствах знань », яка стимулює оновлення традиційних форм солідарності через сумісну участь в реалізації різних соціальних та економічних проєктів. Виникнення такого явища, як « наука без кордонів », супроводжується формуванням якісно нових рис, таких, як розподілена добровільна діяльність вчених, спрямована на створення нового соціального капіталу і суспільного виробництва інформації.

Втім в економіці знань визначальним стає інтелектуальний потенціал суспільства, на який вона опирається і який становить сукупність повсякденних (буденних) і спеціалізованих (наукових) знань, які нагромаджені у свідомості людей та матеріалізовані в технологічних способах виробництва. Інтелектуальний потенціал суспільства виконує одночасно декілька функцій. Одна з них пов'язана з кваліфікацією та професійною підготовленістю населення до продуктивної діяльності. Інша – з розвитком творчих навичок, і в тому числі теоретичного мислення.

Як ми бачимо, саме « знання » є ключовим компонентом суспільства знань та основою інтелекту особистості, адже в такому суспільстві переважна більшість активного населення виконують у якості основної професійної діяльності – мисленеву діяльність. До того ж, придбання знань у цьому суспільстві не обмежується ні стінами освітніх установ (у просторі), ні завершенням початкової освіти (у часі), а стає життєвою константою і імперативом і у новому світі, що стає все складнішим, де у кожного протягом життя може виникнути потреба виконувати різні завдання, стає необхідним продовжувати навчання все життя.

Тому процес переходу до суспільства знань – соціальний і одночасно технократичний проєкт модернізації. Його реалізація дозволить сформувати економічну і політичну системи суспільства, в якому не тільки зберігатиметься соціальна стабільність, а й формуватимуться умови для активної життєдіяльності.

1. Згуровський М. *Шлях до суспільства, заснованого на знаннях*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/shlyah_do_suspilstva_zasnovanogo_na_znannya.html

2. Савченко І.В. *Інформаційне общество или общество знаний?// Современные наукоемкие технологии*. – 2008. - №10.

3. Юлдашев О. *Як нам побудувати К-суспільство* / О. Юлдашев // *Персонал*. – 2006. - № 10. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://personal.in.ua/article.php?ida=380>

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВЕДЕННЯ СТАТИСТИКИ Й АНАЛІЗУ УГОД У ВІДДІЛІ ТРЕЙДИНГУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

© Мельников О.Ю., Бакай О.С., 2017

Розвиток фінансових ринків призвів до появи нової професії, іменованої «трейдер», а також так званих «відділів трейдингу», чия робота полягає в здійсненні торговельних операцій. Працівники відділу продають або купують цінні папери, валюти, облігації й акції, при цьому уважно аналізуючи вступник інформацію й вчасно реагуючи на зміни, що проявляють. Сучасний трейдер працює за комп'ютером за допомогою торговельних спеціального програмного забезпечення, заснованого на інтернет-платформах. Ці програми дозволяють одержувати всю необхідну інформацію про ринок – котирування, новини, виставлені ордери, графіки тощо. Основним засобом для введення статистики й аналізу угод є сервіс marketstat.ru [1].

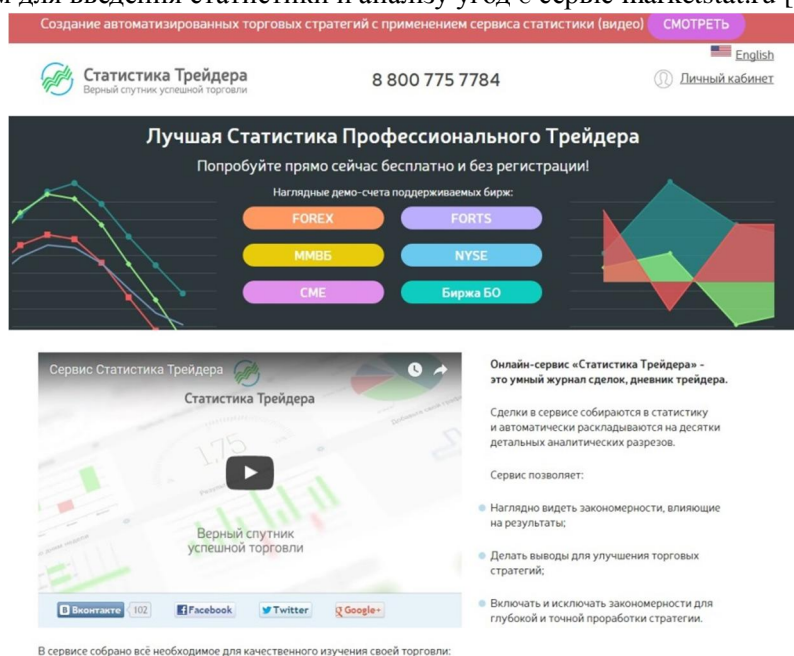

Рисунок 1 – Сервіс marketstat.ru

До його переваг можна віднести наочне подання закономірностей, що впливають на результати роботи, простоту формулювання рекомендацій для поліпшення торговельних стратегій, наявність можливості включати й виключати закономірності для глибокого й точного пророблення стратегії.

У той же час сервіс має деякі недоліки:

- постійна доступність даних, які не використовуються в конкретний момент часу, що знижує наочність при аналізі угод;
- вимога постійного підключення до мережі інтернет;
- досить висока вартість користування.

Крім того, сервіс надає не всі важливі для ведення статистики й наступного аналізу параметри.

Ще один засіб – Trader Worstation – мультивалютна й мультиринкова торговельна платформа, надавана безкоштовно й призначена для торгівлі акціями, ф'ючерсами, ETF, опціонами, CFD, валютними парами на ринку Forex [2].

Його переваги:

- доступність для освоєння простим користувачем;
- гнучкий інтерфейс і докладне настроювання робочого простору;
- наявність варіанта мобільного додатка.

Недоліки:

- для одержання точної інформації потрібні дорогі котирування, при більше дешевих варіантах точність даних сильно погіршується;
- велике навантаження на комп'ютер при досить простому інтерфейсі.

Було поставлене завдання розробки програмного продукту, що здійснював би ведення статистики й автоматичне складання детальних аналітичних розрізів для наочного подання закономірностей, що впливають на результати. Користувач у підсумку міг би робити відповідні висновки для поліпшення торговельних стратегій. По суті, даний продукт повинен мати переваги сервісу marketstat.ru з виключенням його недоліків.

Для опису й візуалізації розроблюваної системи була використана мова UML. На рис. 2 наведена концептуальна модель системи [3].

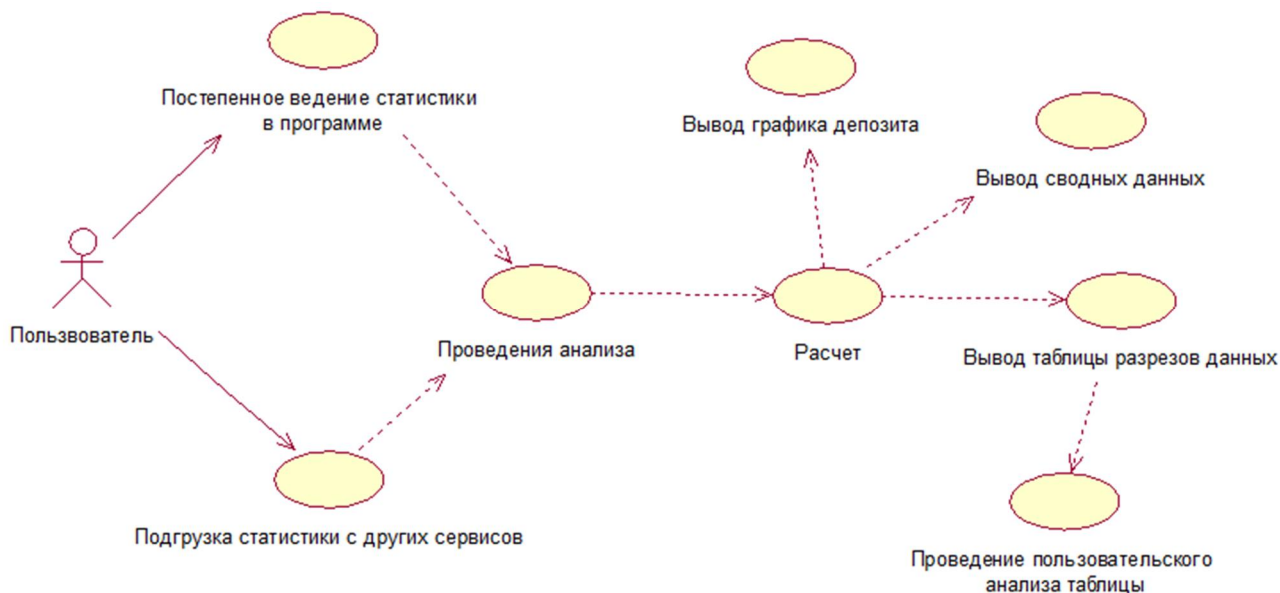

Рисунок 2 – Діаграма варіантів використання

У програмі повинно бути передбачено два варіанти занесення угод для ведення статистики:

- 1) ручне занесення всіх угод у програму;
- 2) підгрузка всіх потрібних вам угод із сервісу торговельної біржи до програми.

Після чого програма переведе отримані дані в таблицю з низкою фільтрів, що дозволить одразу ж побачити слабкі й сильні сторони. Також передбачається побудова графіків прибутковості й зведених даних.

1. Статистика трейдера [Электронный ресурс]. – URL: <http://marketstat.ru> (9.03.2017).
2. Торговая платформа Trader Worstation [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.interactivebrokers.com> (9.03.2017).
3. Мельников А. Ю. Объектно-ориентированный анализ и проектирование информационных систем: учебное пособие. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – Краматорск: ДГМА, 2012. – 172 с.

ПРОЕКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ CALL-ЦЕНТРА

© Мельников О.Ю., Попова Н.С., 2017

Кол-центр (англ. call center – центр обробки дзвінків) – спеціалізована організація або виділений підрозділ в організації, що займається обробкою запитів й інформуванням по голосових каналах зв'язку в інтересах організації-замовника або головної організації. Кол-центр звичайно організується як відкритий робочий офісний простір, де працюють оператори, робоче місце оператора включає персональний комп'ютер і телефон (слухавку або гарнітуру). У більшості call-центрів є як оператори, що працюють у штаті центра, так й оператори-погодинники, що працюють по строкових трудових договорах, яких запрошують для роботи під час «пікових» навантажень [1-3].

Для ефективної організації кол-центру й прогнозування його завантаження використовується теорія масового обслуговування, оскільки математичні моделі дозволяють визначити оптимальну кількість телефонних агентів, необхідних для обслуговування клієнтів. Розглядаючи кол-центр як систему масового обслуговування, можна прийняти рішення про оптимальну структуру центра, наприклад, визначити умови, при яких ефект масштабу дозволить підвищити ефективність, за рахунок об'єднання декількох розподілених дрібних центрів в один великий центр, для оцінки ефекту від перехресних продажів, для знаходження оптимуму між якістю й ефективністю. Крім теорії масового обслуговування, може бути використано апарат дослідження операцій, що дозволяє вирішити широке коло завдань по оптимізації. Наприклад, для прогнозування дзвінків, рівня завантаження, і навіть для аналізу ступеня незадоволеності клієнтів, що очікують обслуговування.

Було поставлене завдання оптимізації графіків роботи операторів у call-центрі з урахуванням числа працівників, наявності робочих місць у центрі й зміни кількості дзвінків протягом доби. При цьому головними критеріями є зведення до мінімуму очікування клієнтів на лінії й максимально ефективне використання часу операторів.

Розглядається центр із чисельністю операторів 20 осіб із трьома можливими графіками роботи: 12 годин; 8 годин; індивідуальний графік з меншою кількістю годин (переважно вихід у години більшого навантаження на лінії).

Є таблиця даних, що містить кількість дзвінків за кожен годину в добі, і значення середньої тривалості телефонної розмови (приймаємо його рівним 3 хвилинам). Пропонується найпростіша постановка завдання умовної оптимізації (1) з урахуванням обмежень на число робочих місць у центрі й те, що тривалість роботи оператора повинна перевищувати 1 годину.

$$F = \sum_{i=1}^{K_i} X_i \rightarrow \min, \quad (1)$$

де K_i – число дзвінків; X_i – число операторів.

Якщо число робочих місць прийемо рівним 10, а число працівників з постійним графіком – 15, то обмеження прийме вид (2):

$$10 \leq X_i \leq 15 \quad (2)$$

Проектування програмної системи здійснювалося уніфікованою мовою моделювання UML [4]. Концептуальна модель системи у вигляді діаграми варіантів використання представлена на рис.1, структура у вигляді діаграми класів – на рис. 2.

Надалі передбачається програмна реалізація спроектованих моделей у середовищі візуального програмування.

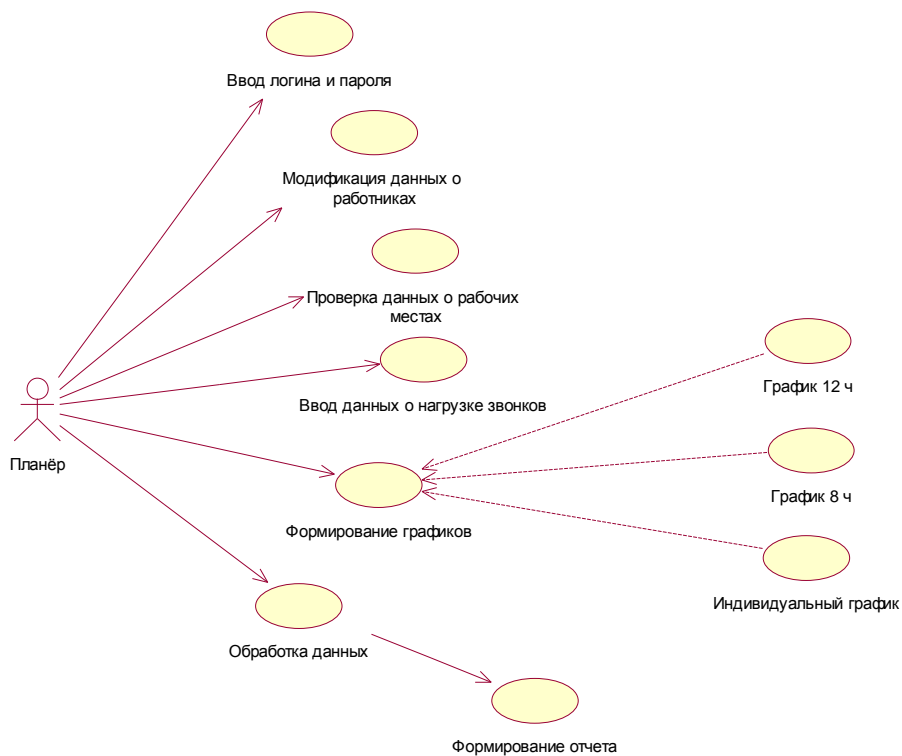

Рисунок 1 – Диаграмма вариантов использования

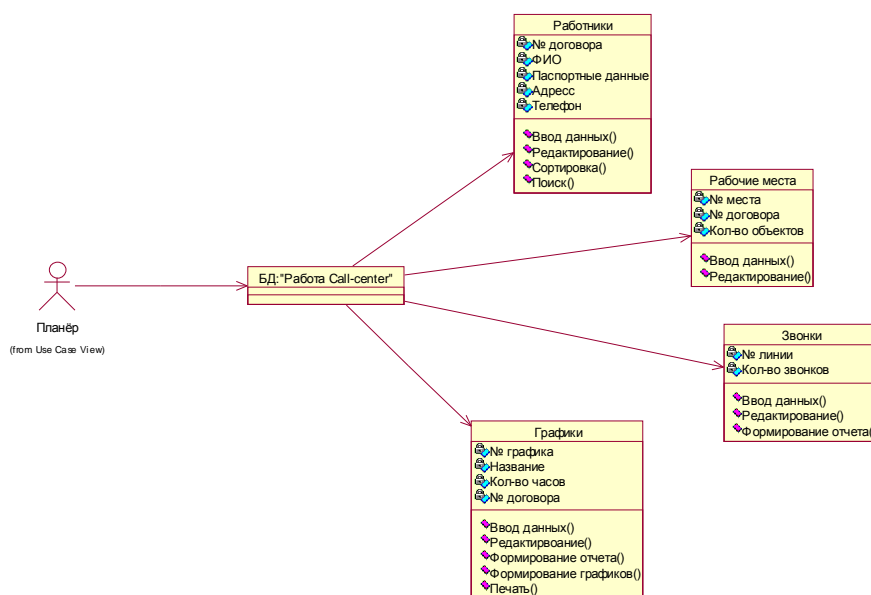

Рисунок 2 – Диаграмма классов

1. Гольдштейн Б. С. *Call-центры и компьютерная телефония* / Б. С. Гольдштейн, В.А. Фрейнкман. – С-Пб.: БХВ-Санкт-Петербург, 2002. – 372 с.
2. Вольский В.В. *Оператор call-центра: от найма до увольнения* / В.В. Вольский, О. В. Веселова, Н. К. Золкина. – Тверь: Софител, 2008. – 200 с.
3. *Call-центры: описание технологии [Электронный ресурс]*. – URL: <http://www.call-center.ru/call-center/zachem-nuzhen-call-centr.php> (13.04.2017)
4. Мельников А. Ю. *Объектно-ориентированный анализ и проектирование информационных систем: учебное пособие*. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – Краматорск: ДГМА, 2012. – 172 с.

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ В СВІТОВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

©Меркулов М.М., 2017

У прискореній еволюції світового господарства, що відбувається під впливом науково-технічного прогресу (НТП) на протязі кількох століть, у другій половині ХХ ст. стали виникати унікальні явища, для збірного позначення яких застосовується термін «глобалізація». Найбільш характерні риси процесу глобалізації, що набирає силу на які звертають увагу як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники, такі;

- вихід за межі національних кордонів бізнесу промислово розвинених країн через формування транснаціональних корпорацій;
- перехід на промисловий шлях розвитку все більшого числа аграрних країн;
- перехід на постіндустріальний шлях розвитку високорозвинених країн;
- зміна міждержавних політико-правових відносин в бік усунення адміністративних бар'єрів на шляху міждержавного руху товарів, послуг, капіталу, робочої сили;
- поява нових інформаційних технологій - мережі «Інтернет», супутникового космічного зв'язку та ін., що прискорюють обмін інформацією між різними континентами планети;
- прискорене зростання міжнародної торгівлі, що супроводжується зростанням міжнародної конкуренції між фірмами різних країн [3, с.103].

Хоча процес глобалізації йде вже не одне десятиліття, поняття «глобалізація» стало широко обговорюватися в світовій науковій літературі з кінця 1960-х - початку 1970-х рр. Феномену глобалізації світової економіки присвячено безліч праць вчених різних країн, проте сам термін «глобалізація» не має чітко сформульованого наукового визначення і інтерпретується по-різному.

М. Кастельс, один з найавторитетніших соціальних мислителів і дослідників сучасного світу, звертає увагу на зміну суті капіталізму. Він зазначає, що починаючи з 1980-х рр. і понині інформаційно-технологічна революція була інструментом, що дозволило втілювати в життя фундаментальний процес реструктуризації капіталістичної системи. Нову систему він називає «інформаціональний капіталізм» або «інформаціоналізм». Вона характеризується тим, що «продуктивність і конкурентоспроможність факторів і агентів в цій економіці (будь-то фірма, регіон або нація) залежить, в першу чергу, від їх здатності генерувати, обробляти і ефективно використовувати інформацію, засновану на «знаннях». Інформаційна економіка є глобальною, тому що основні види економічної діяльності, такі як виробництво споживання і циркуляція товарів і послуг, а також їх складові (капітал, праця, сировина, управління, інформація, технологія, ринки) організуються в глобальному масштабі, безпосередньо, або з використанням розгалуженої мережі, що зв'язує економічних агентів» [4, с.81].

Німецький соціолог У. Бек звертає увагу на зміну функцій національних держав. Він називає глобальністю феномен виникнення єдиного загальнопланетного фінансового, інформаційного та виробничо-технологічного господарства, послабляє могутність суверенних національних держав проникненням їх територіальних кордонів безліччю соціальних залежностей і підпорядкуванням спільним стандартам і правилам [1, с. 25-26]. М. Портер, автор багатьох книг з конкуренції, характеризує глобалізацію як інтернаціоналізацію бізнесу, яка полягає у здатності фірм діяти на глобальних ринках, отримувати капітал, товари і технології з будь-яких куточків світу і розміщувати там виробництва, де це вигідніше [5, с.10]. Міжнародний валютний фонд визначає процес глобалізації як в зростаючому ступені інтенсивну інтеграцію ринків товарів, послуг і капіталів [6, с.45]. Як би не відрізнялися акценти, розставлені різними дослідниками при використанні поняття «глобалізація», вони єдині в одному – глобалізація базується на інформаційно-технологічній революції, яка характеризується винаходом мікропроцесора, ключового пристрою в мікроелектроніці (персональних комп'ютерів та інших пристроїв обробки даних). Ця революція почалася в 1970-х рр. в США, надаючи імпульс

формуванню інформаційних технологій. Ця революція викликала до життя нові чинники, що формують економічний простір світу.

Інформація та знання завжди були основою економічного зростання і розвитку суспільства. У той же час в історії людства можна виділити періоди найбільш істотних радикальних змін, що викликаються використанням нових технологій, які засновані на знаннях. Так, перша індустріальна революція відбулася в останній третині XVIII ст., коли з'явився прядильний верстат періодичної дії і почала формуватися текстильна промисловість. Ця інновація (принципово нова технологія виробництва тканини) і супутні їй винаходи послужили початком формування промисловості як сукупності видів виробництв, заснованих на використанні технічних засобів, що заміняють ручну працю. Почався період переходу аграрних суспільств з ручною працею на траєкторію індустріального розвитку.

Цей перехід не був гладким, викликав і до сих пір викликає радикальні зміни в укладі життя окремих людей, сімей, регіонів і країн світу. Дослідники виділяють малі, середні та великі інноваційні хвилі в поширенні інновацій. Малі інноваційні хвилі повторюються кожні 3-4 роки; середні – кожні 9-11 років; великі – кожні 20 років (цикли Кузнеця) і 45-55 років (цикли Кондратьєва); надвеликі (цивілізаційні, що спираються на епохальні інновації, – раз у кілька століть». Як відомо, виявлені М. Кондратьєвим світогосподарські цикли економічної кон'юнктури, що проявили себе з початку промислової революції, тривають в середньому 50-55 років.

На початку 1990-х рр. С. Глазьев, досліджуючи динаміку нерівномірного розвитку західних країн, спираючись на теорію великих циклів Кондратьєва і західні теорії економічного зростання, звернув увагу на зміни в галузях економіки, в формах і методах управління економікою, які викликані масовим використанням технологій, що базуються на перетворенні різних видів енергії [2]. Він давав розгорнуту характеристику п'яти технологічних укладів, що поширилися в світі після першої промислової революції.

Слід відмітити, що Л. Федулова вже надає стисло характеристику сьомому технологічному укладу, до якого вона відносить: нейровізуалізацію, когнотропні препарати, когнітивні асистенти, мозко-машинні інтерфейси, штучні органи почуття [7, с.743].

Успішне формування п'ятого технологічного укладу в окремих країнах залежить від ступеня розвиненості інноваційної інфраструктури (інфраструктури інноваційної системи). *Інфраструктура інноваційної системи – це сукупність об'єктів інноваційної діяльності, що сприяють здійсненню інноваційної діяльності, включаючи надання послуг зі створення і реалізації інноваційної продукції. До інфраструктури інноваційної системи відносяться: центри трансферту технологій, інноваційно-технологічні центри, технопарки, бізнес-інкубатори, центри підготовки кадрів для інноваційної діяльності, венчурні фонди та ін.* Окремі елементи інноваційної системи, що генерують, накопичують і поширюють інформацію про нововведення, виникли в далекій давнині і існували у всіх суспільствах. У період індустріального розвитку їх значимість в економіці поступово зростала, оскільки скорочувався часовий лаг між науковими відкриттями (винаходами) і їх практичним використанням. У період постіндустріального розвитку інфраструктура інноваційної системи стає необхідною умовою економічного розвитку країн і зростання добробуту населення.

1. Бек У. *Что такое глобализация? : [Текст] /У.Бек. – М.: Прогресс- Традиция, 2001. – 142 с.*
2. Глазьев С.Ю. *Теория долгосрочного технико-экономического развития : [Текст] /С.Ю. Глазьев. – М.: ВладДар, 1993. – 320 с.*
3. Захарченко В.І. *Наукові основи управління ринковою системою регіону : монографія / В.І. Захарченко, Т.К. Метіль, І.А. Топалова. – Одеса, Атлант, 2016. – 333 с.*
4. Кастельс М. *Информационная эпоха: экономика, общество и культура :[Пер. с англ.] /М. Кастельс. – М.: Прогресс, 2000. – 405 с.*
5. Портер М.Э. *Конкуренция : [Пер. с англ.] /М.Э. Портер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2003. – 496 с.*
6. Уткин А. *Глобализация: процесс и осмысление : [Текст] /А. Уткин. – М.: Логос, 2001. – 225 с.*
7. Федулова Л.І. *Технологічна політика: глобальний контекст та українська практика : монографія /Л.І. Федулова. – К.: КНЕУ, 2015. – 844 с.*

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

©Микуланинець С.І., 2017

В сучасних умовах господарювання спостерігається постійне зростання ролі інновацій в усіх сферах економічної діяльності. Це зумовлено насамперед тим, що запровадження інновацій покращує конкурентні позиції, підвищує рейтинг організації, сприяє створенню нових продуктів та послуг. Зокрема ринок послуг досить стрімко розвивається, що зумовлює необхідність використання актуальних та ефективних інновацій у даній сфері.

Особливістю сфери послуг є її залежність не тільки від якості представлених послуг, а й від цілої низки соціальних показників, таких як рівень життя населення, його економічна активність, стан здоров'я, соціальний клімат та ін.. Інноваційна діяльність в туристичній галузі не повинна обмежуватися виробництвом туристичного продукту, а й досліджувати специфіку потенційних споживачів шляхом використання комплексного підходу до визначення прогнозів, адресності, раціональності залучення всіх наявних ресурсів з врахуванням специфіки послуг.

Для підвищення ефективності запровадження інновацій необхідним є створення розвинутої інфраструктури, а рівень інноваційних розробок повинен відповідати міжнародному рівню. Інноваційна діяльність є міжгалузевою тому охоплює не тільки практичне застосування наукових розробок та винаходів, але й включає вдосконалення та створення нових товарів і послуг, оптимізація процесів управління організацією, активізація маркетингових заходів.

Туристична галузь стрімко розвивається, що супроводжується постійним впровадженням новітніх технологій, застосуванням прогресивних заходів просування та надання послуг, ефективним використанням наявних можливостей та ресурсів. Інноваційну діяльність в туризмі доцільно розглядати як систему заходів якісно нового характеру спрямованих на позитивні перетворення з метою забезпечення стійкого функціонування та розвитку галузі в регіоні.

Інноваційна діяльність в туризмі значною мірою залежить від економічної ситуації в країні, соціальних зрушень в суспільстві, національного законодавства та укладених міжнародних угод. Саме тому рівень залучення інновацій в туризм в різних країнах є неоднаковим. Основними напрямками впровадження інновацій в туристичній галузі є системи управління та кадрового забезпечення організацій, сукупність маркетингових інструментів спрямованих на виявлення потенційних споживачів туристичного продукту та їх максимальне задоволення, система заходів по вдосконаленню наявних та розробці нових туристичних продуктів.

Важливим фактором інновацій є їх новизна, що зумовлює збільшення числа потенційних споживачів туристичних послуг та підвищення рівня їх відповідності потребам туристів. Інноваційні процеси в туристичній галузі спрямовані на відновлення духовного та фізичного здоров'я туристів, створення якісно нових туристичних продуктів, вдосконалення туристичної інфраструктури, підвищення рівня конкурентоспроможності та покращення іміджу підприємств туристичної галузі.

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV//zakon1.rada.gov.ua.

2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010- 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (проектів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.gov.ua>.

ПОБУДОВА СТАРТАП-ЕКОСИСТЕМИ У ЛЬВОВІ

©Мицишин О.Л., Ковальчук Ю. М., 2017

Все частіше ми можемо почути такі фрази як: інновації, стартап, бізнес-інкубатор, бізнес-акселератор, коворкінг, хаб та багато інших на перший погляд незрозумілих термінів. Але саме ці терміни відображають в собі значну роль у побудові екосистеми міста.

Що ж таке стартап-екосистема? Найкраще і найпростіше пояснення можна відобразити у прикладі, а цей приклад - Кремнієва долина (Силіконова долина). Це регіон у Каліфорнії (США), де розташовані штаб-квартири високотехнологічних та високоприбуткових компаній, а також тисячі компаній-стартапів. Силіконова долина також становить одну третину всіх інвестицій венчурного капіталу в Сполучених Штатах, що допомогло запуску екосистеми для високотехнологічних інновацій та наукових розробок [1]. Простими словами, стартап-екосистема - це співпраця влади, стартаперів та інвесторів для побудови потужної економіки не лише міста, а й країни.

Оскільки місто Львів входить у рейтинг найбільш інноваційних міст світу, то стартап-екосистему у цьому місті необхідно стрімко розвивати [2]. Насправді побудова екосистеми може зайняти не один десяток років, але це цілком прийнятний час. Тому слід будувати екосистему вже зараз. Що ж для цього потрібно? Насамперед - це тісна співпраця з місцевою владою та стартап-підприємцями. Адже дуже важливо не втратити потенційного підприємця-новачка з інноваційним стартапом, який може принести інвестиції не лише особисто автору ідеї, а й самому місту. Тому місцева влада повинна надавати можливості для розвитку стартаперів. Створення бізнес-інкубатору зі сторони влади було б чудовим вирішенням даного питання. Бізнес-інкубатор - це організація, яка надає на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого та середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння у набутті ними фінансової самостійності [3]. Якщо місцева влада створить бізнес-інкубатор на безоплатній основі та залучить бізнес-ангелів (потенційних інвесторів), то вплив людей з потужними стартапами лише збільшуватиметься. Відповідно все більша ймовірність залучити значні інвестиції в місто через інноваційні проекти.

При налагодженні співпраці між місцевою владою та стартаперами важливим є залучення інвесторів, оскільки вони є ключовою ланкою у побудові екосистеми міста. Залученням інвесторів може займатися місцева влада, як у випадку бізнес-ангела, так і самі стартапери повинні докласти усіх зусиль для залучення інвестицій. Одним із способів залучення коштів у стартап є kickstarter. Це сайт, на якому за системою краудфандингу фінансують творчі, технологічні та інші проекти [4]. Досить часто на даному сайті інвестори можуть знайти цікавий та прибутковий проект і вкласти значні кошти. Також, якщо інноваційний проект дуже перспективний, то інвестор сам знайде автора ідеї. Ще одним варіантом для допомоги у фінансуванні, у забезпеченні приміщенням та порадами є бізнес-акселератор. Це соціальний інститут підтримки стартапів, де найкращі проекти не лише фінансують, а надають кожній команді менторів, професійних експертів, навчають розвивати проекти до високого рівня, але в обмін на долю в капіталі компанії [5]. Тому бізнес-акселератор також може стати вагомим внеском у розвиток екосистеми міста.

Львів відкритий для стартаперів та інвесторів, потрібно лише об'єднати зусилля та будувати провідну економічну систему в місті. Роль влади є одним із ключових складових у цій системі, тому саме стартаперам необхідно зробити перший крок, прийти і запропонувати місцевій владі свої ідеї та проекти, які можуть відіграти значну роль в економіці міста.

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Silicon_Valley.

2. http://zaxid.net/news/showNews.do?lviv_uviyshov_do_reytingu_naybilsh_innovatsiynih_mist_svitu&objectId=1309764.

3. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Бізнес-інкубатор>.

4. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Kickstarter>.

5. https://en.wikipedia.org/wiki/Seed_accelerator.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

©Мицишин О.Л., Скоропад С.О., 2017

Поняття соціальної відповідальності бізнесу (СВБ) носить широкий характер, а саме демонструє відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів. Це активна соціальна позиція компанії, що полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем. Вона сприяє сталому розвитку, у тому числі здоров'ю і добробуту суспільства, зважає на очікування зацікавлених сторін, відповідає чинному законодавству і міжнародним нормам поведінки, інтегрована у діяльність організації та практикується в її відносинах [1].

СВБ займає значне місце в країнах з розвинутою економікою, в яких вона стала однією з обов'язкових категорій і за якою оцінюється конкурентоспроможність підприємств в цілому. В Україні ця категорія відносно нова та молода, що пояснюється тим, що невелика кількість підприємств досягла того рівня, який може дозволити говорити про СВБ. Актуальність дослідження соціальної відповідальності бізнесу в Україні посилюється у зв'язку з тим, що його середовище не пройшло у своєму розвитку необхідних етапів, які у свій час у західному суспільстві призвели до усвідомлення важливості філософії соціальної відповідальності. Українські підприємства мають відповідно реагувати на запити зовнішнього середовища, зокрема щодо соціальної орієнтації, надавати релевантну інформацію інвесторам про конкурентоспроможність компаній, їх зовнішній імідж, відповідальність міжнародним стандартам тощо. Інституційне середовище як складна єдність формальних і неформальних інститутів також відіграє ключову роль у процесі формування та розвитку СВБ в Україні.

У зв'язку з тим, що СВБ є сьогодні загально визнаним правилом, якого дотримується значна кількість великих, середніх і навіть малих підприємств, питання її розвитку належать до сфери особливої уваги органів державної влади та провідних міжнародних організацій. Проявом цієї уваги є розроблення стандартів СВБ і заходів зі стимулювання організацій до соціально-відповідальної діяльності. Як свідчать дослідження вітчизняних експертів у сфері СВБ, у більшості країн ЄС у різній формі розроблені та функціонують державні програми її підтримки і стимулювання. Такі інституційні заходи спрямовують бізнес на дотримання певних правил поведінки, заохочують державні та приватні організації до спільного виконання важливих завдань, матеріально стимулюють бізнес до соціально-відповідальної діяльності [2].

На жаль, формування інституційної підтримки СВБ в Україні перебуває в стадії становлення. Значна обмеженість застосування стратегій і принципів СВБ на вітчизняних підприємствах пов'язана із загальними проблемами стану соціально-трудових відносин, що гальмують їх розвиток: масові порушення з боку роботодавців міжнародних прав людини та трудових стандартів; недотримання законодавчо встановлених соціально-трудових прав і гарантій працівників, економія витрат на охорону праці; низький рівень заробітної плати, приховування її, тривала заборгованість із виплати заробітної плати; невисока якість продукції, приховування небажаної інформації, недобросовісна реклама.

У висновку можна зазначити, що соціальна відповідальність бізнесу є молодого економічною категорією, яка займає вагомe місце в розвитку компаній. Вона стала обов'язковою при визначенні конкурентоспроможності компаній за світовими рейтингами. В Україні соціальна відповідальність розповсюджена нешироко, а лише на найбільш розвинутих підприємствах. Цьому є декілька пояснень: недосконалість правової бази, необізнаність підприємців щодо її переваг, складне політичне середовище, в якому опинилися українські бізнесмени, і як наслідок цього - сконцентрованість на економічних проблемах більше, ніж на соціальних.

1. Соціальна відповідальність бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_відповідальність_бізнесу.

2. Бізнес і соціальна відповідальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://social-academy.com.ua/бізнес-і-соціальна-відповідальність>.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ БУДІВЕЛЬНИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ (за матеріалами ТОВ «СК Строй-Сіті»)

Категорія «конкурентоспроможність» в ринковій економіці є однією з ключових, так як в ній концентровано виражаються економічні, науково-технічні, виробничі, організаційно-управлінські, маркетингові та інші можливості окремих підприємств, галузей, національної економіки в цілому. Ці можливості реалізуються в товарах і послугах, що конкурують з аналогами як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках

Будь-яке підприємство слід розглядати, перш за все, з позиції розгляду продукції, що ним виробляється. Будівельна продукція як товар являє собою все, що може задовольнити потребу людини в об'єктах нерухомості для купівлі-продажу з метою придбання його для особистого або комунального користування. Це можуть бути готові будівлі і споруди житлового або виробничого призначення, будівельні конструкції і будівельні матеріали.

Будівельна продукція може являти собою також будівельні послуги підрядника, що забезпечує створення об'єктів нерухомості. І нарешті, вона може виражатися у вигляді послуг проектно-вишукувальної та науково-дослідницької організації по розробці проекту об'єкта нерухомості.

Крім того, в поняття «будівельна продукція як товар» вкладається комплекс послуг із супроводу об'єкта нерухомості як в період будівництва, так і в післябудівельний період.

На даний момент існує безліч моделей, які лежать в основі розробки стратегії конкурентоспроможності. Хороші результати оцінки конкурентоспроможності підприємства дають дві матричні методики: SWOT-аналіз та SPACE-аналіз реального будівельного підприємства – ТОВ «СК Строй-сіті».

Традиційний метод *SWOT-аналізу* дозволяє провести детальне вивчення зовнішнього й внутрішнього середовища. Результатом раціонального SWOT-аналізу, спрямованого на формування узагальненого інформаційного потенціалу, повинні з'явитися ефективні рішення, що стосуються відповідної реакції (впливу) суб'єкта (слабкої, середньої й сильної) відповідно до сигналу (слабким, середньому або сильним) зовнішнього середовища [3, с.74].

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу ТОВ «СК Строй-сіті»

	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
<i>Внутрішнє середовище</i>	Підприємство відоме в Україні і має хорошу репутацію; Підприємство має зв'язки в урядових структурах; Продумана схема отримання дозволів, будівництва та введення в експлуатацію об'єктів нерухомості; Кваліфіковані будівельники. Ефективний менеджмент (досвідчені керівники); 22 роки на ринку нерухомості; Великий статутний капітал гарантує довіру інвесторів і споживачів.	Економія на матеріалах призводить до зниження якості побудованих об'єктів. Тривалі терміни будівництва об'єктів, будівництво Дефіцит грошових коштів для виплати заробітної плати робітникам в зв'язку з тим, що гроші знаходяться в обороті
	Можливості (O)	Загрози (T)
<i>Зовнішнє середовище</i>	Придбання земельної ділянки і будівництво малоповерхових будинків на околиці міст - сектор «економ житла» ; Будівництво додаткових літерів вже побудованих житлових будинків в секторі престижного житла. Збільшення кількості покупців за рахунок заліку наявної нерухомості в рахунок покупки нової. Вихід на європейський ринок.	Поява конкуруючих організацій, що будують житло. Збільшення собівартості будівництва через зростання цін на будівельні матеріали. Стрибки курсу долара здатні збільшити собівартість робіт і знизити попит на об'єкти нерухомості.

Джерело: побудовано за даними [2].

Отже, за матрицею SWOT-аналізу, існують можливості придбання земельної ділянки та будівництво малоповерхових будинків на околицях міст – сектору економ житла, і будівництва додаткових літерів вже побудованих житлових будинків в секторі престижного житла. Збільшення кількості покупців за рахунок заліку наявної нерухомість в рахунок покупки нової. Вихід на європейський ринок.

Щоб використовувати дані можливості потрібно перш за все придбати дану земельну ділянку. Однак, у підприємства наявна нестача вільних грошових коштів. Тому, щоб використовувати цю можливість слід взяти кредит на купівлю даної земельної ділянки, отримання дозволів, а також для будівництва додаткових літерів вже побудованим будинкам. Завдяки тому, що у підприємства є такі сильні сторони, що воно має хорошу репутацію, працює на ринку 22 роки і має великий статутний капітал, то банк видачу кредиту компанії напевно схвалить.

SPACE-аналіз є логічним продовженням SWOT-аналізу. Однак його основні ідеї недостатньо використовуються не лише в практиці діяльності підприємств, але й на рівні методичних розробок та рекомендацій. В основу SPACE-аналізу закладена ідея, що стратегічна конкурентна позиція підприємства є функцією фінансової стійкості (сили) підприємства та конкурентоспроможності продукції [3, с.76].

Таблиця 2

SPACE-аналіз ТОВ «СК Строй-сіті»

Критерії	Оцінка	Вагомість	Узагальнена оцінка балів
FC: фінансова стійкість підприємства			
Рентабельність інвестицій	3	0,2	0,6
Фінансова автономія	4	0,3	1,2
Платоспроможність підприємства	4	0,4	1,6
Рівень фінансового ризику	3	0,3	0,9
<i>Загальна оцінка</i>			4,3
JS: привабливість галузі			
Чиста рентабельність послуг	5	0,4	2,0
Чиста рентабельність виробництва	5	0,5	2,5
Частка ринку	4	0,5	2,0
Конкурентоспроможність послуг	4	0,2	0,8
<i>Загальна оцінка</i>			6,8
CA: конкурентоспроможність підприємства			
Рівень прибутковості	4	0,4	1,6
Стадія життєвого циклу проекту	4	0,3	1,2
Залежність розвитку галузі від кон'юнктури	5	0,3	1,5
<i>Загальна оцінка</i>			3,3
ES: стабільність галузі			
Стабільність прибутку	5	0,5	2,5
Рівень розвитку інноваційної діяльності	4	0,3	1,2
Маркетингові та реальні можливості	3	0,3	0,9
<i>Загальна оцінка</i>			4,6

Джерело: побудовано за даними [3].

Матриця SPACE-аналізу матиме вигляд:

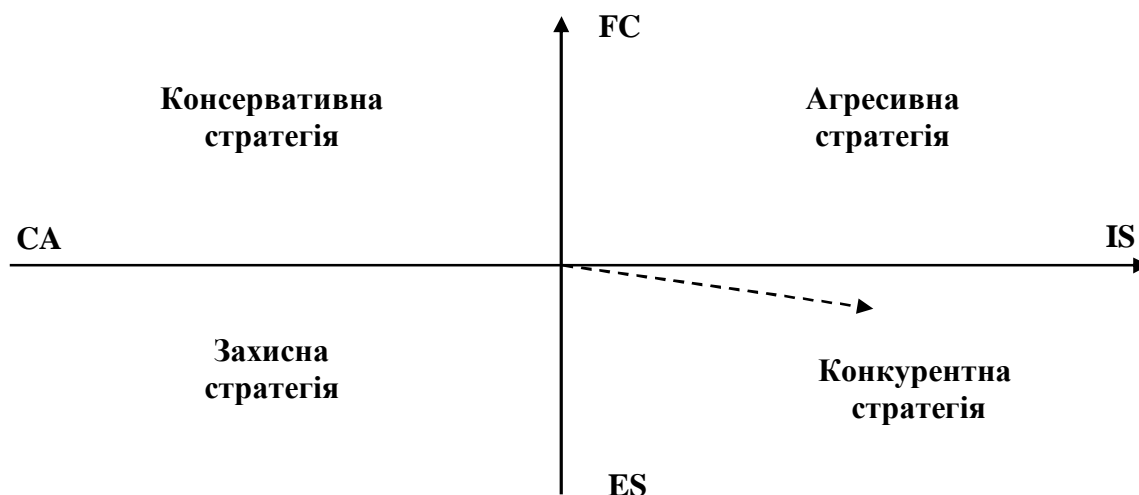

Рис.1. SPACE-матриця ТОВ «СК Строй-сіті»

Аналіз значень і конфігурація SPACE-матриці виявив необхідність для ТОВ «СК Строй-сіті» впровадження конкурентної стратегії з елементами агресивної стратегії - рекомендована реакція на ситуацію, коли галузь приваблива, але у продукції низька конкурентоспроможність. При цьому основні дії повинні бути спрямовані на запобігання загрозам, а при відсутності перспектив – відхід з ринку.

Таким чином, за допомогою матричних методів SWOT- та SPACE-аналізу доцільно та ефективно здійснювати оцінку конкурентоспроможності підприємств будівельної галузі з метою її підвищення та закріплення своїх позицій на ринку.

1. Кучеренко В.Р., Доброва Н.В., Квач Я.П., Осипова М.М. *Основи бізнесу. Практичний курс: Навч. посіб.* – К.: ЦУЛ, 2010. – 176 с.

2. Офіційний сайт ТОВ «СК Строй-сіті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stroj-city.com.ua/>

3. Публічна звітність ТОВ «СК Строй-сіті» / Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/emitent/69844761>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСББ В УКРАЇНІ

@ Мірошник Р.О., Наливайко У.О.

В сучасних умовах господарювання в Україні гостро стоїть питання ефективної експлуатації житлово-комунального господарства та проведення реформування цієї галузі. Останнім часом це питання активно обговорюється в суспільстві після прийняття Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» № 1413-VII від 14.06.2016, який має докорінно змінити ситуацію в ЖКГ.

Більшість житлових будинків в містах України перебувають на балансі житлово-експлуатаційних комбінатів, відомчих організацій, міністерств та Фонду держмайна України. Значна більшість будинків є дуже старими, багато з яких потребують капітального ремонту. Типовими проблемами багатоквартирних будинків є засмічення підвалів, дахи, що протікають, проблеми із тепломережами, гнилі труби каналізацій, що перетворюють підвали на басейни з відходами тощо. Проблеми мешканців квартир в містах та містечках є як спільними та різними по своєму характеру. За роки незалежності сфера ЖКГ, особливо в контексті функціонування ЖЕКів, погрузла в корупції та «відкатах», бездіяльності балансоутримувачів з одного боку, а з іншого – недбалості та байдужості власне самих мешканців. Ці та інші проблеми стають причиною того, щоб задуматися суспільству щодо свого майбутнього, оскільки продовження стихійних руйнувань будинків без своєчасного ремонту та якісного обслуговування можуть призвести до непередбачуваних наслідків.

Пошуками альтернативи для подальшого існування та розвитку ЖКГ в Україні є запозичення європейського досвіду господарювання через створення об'єднань громадян – співвласників багатоквартирних питань. Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків – це новий підхід до керування власним житлом, який передбачає можливість громадянам бути власниками своїх квартир і прибудинкових територій та управляти ними. Процес створення ОСББ є юридично задекларований, проте подальше його існування та розвиток потребує юридичної та координаційної підтримки з боку держави, місцевих органів влади, різноманітних фондів тощо.

Однією з найважливіших проблем існування ОСББ є розміри власне будинку: чи це маленький будинок на 10 квартир чи це будинок, що вміщує 200 помешкань. Розмір будинку впливатиме на розмір коштів, які ОСББ зможе акумулювати. Також є такі не менш важливі проблеми: обслуговування ліфтів, прибирання прибудинкових територій, під'їздів, сходових кліток, поточний ремонт покрівлі та під'їздів, утеплення фасадів, застосування LED-ламп в під'їздах та підвалах, бережливе ставлення до власного майна мешканцями будинку тощо.

Ще однією проблемою є юридична форма об'єднання співвласників, що вимагає щорічного звітування в органи статистики та органи державної фіскальної служби. Законодавство України рекомендує працевлаштовувати керівництво та обслуговуючий персонал ОСББ: Голову правління, бухгалтера, двірника, сантехніка, електрика тощо. Враховуючи те, що з 1 січня 2017 року мінімальна зарплата становить 3200 гривень, то ОСББ будуть змушені «проїдати» свій місячний бюджет, або переводити працівників на менші ставки чи на громадські засади. Таким чином, коштів на поточний ремонт в ОСББ не залишатиметься. Це призводить до дилеми мешканців будинку: створювати ОСББ і брати весь тягар функціонування на свої плечі, чи залишатися в ЖЕКу і спостерігати за їхньою подальшою бездіяльністю.

Виходом для існування ОСББ в Україні є їх об'єднання в асоціації для ефективного існування та захисту своїх прав. Створення асоціацій з декількох ОСББ в кожному місті дасть такі переваги: зменшення постійних витрат у вигляді зарплати персоналу (Голова, бухгалтер, інженерно-технічний персонал спільний для всіх ОСББ); здатність акумулювати кошти для поточного ремонту; покращення житлових умов; координування діяльності ОСББ; своєчасне вирішення аварійних та форс-мажорних ситуацій. Новими в підході до управління ОСББ, на відміну від ЖЕКів, має бути не

проїдання коштів, а їх заробляння шляхом реклами в будинку та на будинках, сортування сміття, оренда нежитлових приміщень, монтаж сонячних батарей на даху тощо.

1. ЗУ про «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 29, ст. 262)(Із змінами, внесеними згідно із Законом № 1413-VII від 14.06.2016, 2016, № 29, ст. 536).

ЦИКЛИ ЖУГЛЯРА В ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

©Міщук Є.В., 2017

Нині світом лідером у виробництві сталі є Китай. За період з 2000-2014 р. за даними World Steel [2] виробництво сталі у світі подвоїлося до 1,6 млрд. т. на рік, з яких половина припадає саме на нього. Стагнація попиту в Китаї призвела до того, що за останні роки сталевий китайський експорт зріс удвічі. При цьому надлишкові потужності в КНР нині оцінюються в 300 млн. т. (вдвічі більше споживання ЄС), тому експорт сталі з КНР надає вагоме вплив на світові ціни. У свою чергу ціни китайських металургів не є раціональними в 2015 року, що призвело до значних збитків (8,9 млрд. дол.) Китайської асоціації чавуну і сталі. Тому дана ситуація дій з боку влади Китаю свідчить про уповільнення економіки. Позиції лідерів з виробництва сталі (Китаю, Японії і США) за останні роки залишаються незмінними.

На основі поглибленого аналізу джерел [1 – 7] автором виявлено характерність циклів Жугляра для світової сталеливарної промисловості і фактична періодичність даних циклів для галузі. Автором доопрацьований графік, на якому проілюстровані К-цикли в роботі [1, с.283] з використанням статистичних даних [2 – 7], на основі чого уточнено формули трендів кривих апроксимації. Крім того, малюнок доповнений графіком, що відображає виявлені автором цикли Жугляра. Для побудови циклів Жугляра виходячи з теоретичних тимчасових рамок даних циклів автором визначено їх фактичні періоди на основі аналізу [1 - 7]. Для виявлених періодів для більш показового відображення всі значення приведені до першого року циклу. Так, по даним підходу до побудови автором виявлена характерність циклів Жугляра для ринку сирової сталі (рис. 1).

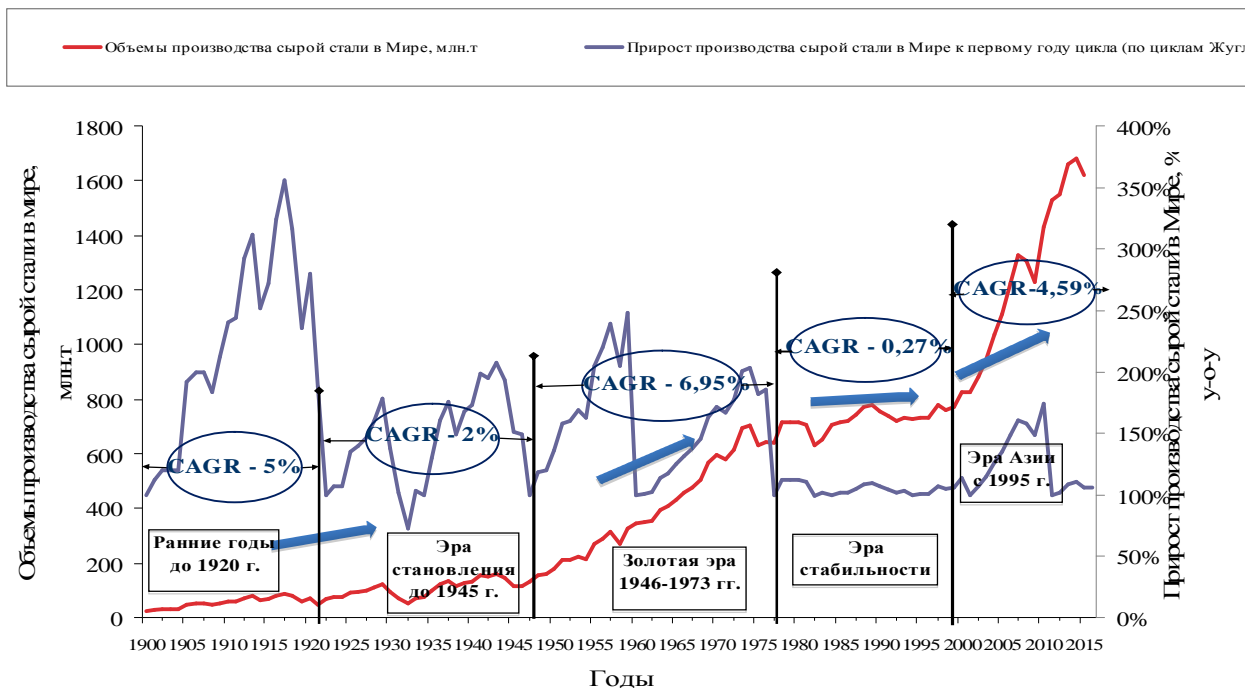

Рис. 1. Бізнес-цикли Жугляра і 4 основні віхи розвитку світової галузі виробництва сталі 1900-2015гг., які супроводжують цикли

Джерело рисунка: автором виявлено цикли Жугляра на основі аналізу графіку динаміки виробництва сирової сталі в світі і обробці статистичних даних WSA [2], Tata Steel [3], USGS [4], IMF [5], UNCTAD [6] за 2012-2015 рр.

Отже, отримана крива наочно демонструє виявлені хвилі Жугляра.

Відзначимо також, що на першому етапі становлення світового ринку стали спостерігалися цикли 21 року і 16 років, що більше характерною тривалості циклів Жугляра, але пояснюється формуванням структури світового ринку сталі, яке згідно [2] тривало до 1920 р (віха розвитку світової сталеливарної галузі - "Ранні роки"). У зв'язку з цим вони не показові для сформувалася в подальшому економічної системи галузі, тому в подальшому для аналізу бізнес-циклів ГМК не враховуються.

Проведені дослідження дозволяють також стверджувати, що для гірничо-металургійного комплексу характерні загальноприйняті тимчасові рамки циклів Жугляра 6-13 років. Вони пов'язані з інвестиціями в основні фонди, нарощуванням і завантаженням виробничих потужностей в гірничо-металургійному комплексі. В цілому, в рамках циклів Жугляра відбувається коливання не тільки в рівні завантаження існуючих виробничих потужностей (і, відповідно, в обсязі товарних запасів), але і коливання в обсягах інвестицій в основний капітал, який характеризує тимчасові затримки між прийняттям інвестиційних рішень і зведенням відповідних виробничих потужностей (а також між зведенням і актуальним запуском відповідних потужностей). Додаткова затримка формується і між спадом попиту і ліквідацією відповідних виробничих потужностей. З середини 70-х рр. ХХ ст., Коли політичні потрясіння стали слабшати, цикли Жугляра проявилися з усією визначеністю. Причиною посилення періодичності, поруч з глобалізацією, був величезний зростання швидкості переміщення інформації, різке зниження товарних запасів, які були причиною прояви 2-3 літніх спадів всередині циклів Жугляра.

В цілому, в останні місяці 2015 р виробництво сталі в світі послідовно скорочується через несприятливого положення в світовій економіці. У звіті Всесвітньої асоціації сталі за I квартал 2015 г. [2] в порівнянні з аналогічним періодом 2014 року 65 країн, що входять в рейтинг WSA, знизили виробництво сталі в цілому на 1,8% - до 400 млн. т.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна стверджувати про складну ситуацію на світовому ринку сталі, що, своєю чергою, негативно відбивається на економічному стані підприємств гірничо-металургійного комплексу України, – особливо коливання цін і пов'язані з ним ризики, а також падіння цін на нафту, сталеву продукцію та інші сировинні товари.

1. *Бабець Є.К. Циклічна парадигма еволюційного розвитку механізму Ціноутворення на залізорудну продукцію / Є.К.Бабець, С.Я.Гребенюк // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Глобальна економічна динаміка як фактор напруги соціально-політичних процесів: цикли, криза и конфлікти». - Афіни: Євро-середземноморського Академія мистецтв и наук, Київ: Університет менеджменту освіти, 2014. - 298 с. - С.278-297.*

2. *Офіційний сайт World Steel Association (WSA) [Режим доступу до статистичної бази даних]: <http://www.worldsteel.org>*

3. *Офіційний сайт Tata Steel [Режим доступу до статистичної бази даних]: <http://www.tatasteel.com/>*

4. *Офіційний сайт United States Geological Survey (USGS) [Режим доступу до статистичної бази даних]: <http://www.usgs.gov/>*

5. *Офіційний сайт The International Monetary Fund (IMF) [Режим доступу до статистичної бази даних]: <http://www.imf.org>*

6. *Офіційний сайт United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). [Режим доступу]: <http://unctad.org>*

7. *Дергачов В. Трансформація світового ринку металів / В. Дергачов // Інтернет портал «Інститут геополітики». - 2016. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dergachev.ru/geop_events/240117-02.html*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

© Мойсеєнко І.П., 2017

Взаємопов'язаний та комплексний характер проблем сталого розвитку має величезне значення для забезпечення успішної реалізації розвитку адміністративно-територіальних утворень та збалансованості всіх трьох компонентів сталого розвитку. Мегаполіси все більше стають координаційними центрами розвитку економік та суспільства у цілому, зокрема через зростаючу частку споживання ресурсів та шкідливих викидів в атмосферу. Проблема ускладнюється ще й тим, що світ змінюється дуже швидко, одна технологічна хвиля змінює іншу, збільшується чисельність міського населення, зростає швидкість обміну інформацією та інноваціями. Існує стійка тенденція до урбанізації, яка є природним наслідком та стимулом економічного розвитку, що проходить стадії індустріалізації та постіндустріалізації. Глобальна економіка, у свою чергу, впливає на розподіл ресурсів, і це стане найважливішим чинником вирішення проблем життєдіяльності людства на перспективу. Концентрація населення в міських районах вимагає нових підходів щодо формування інноваційної інфраструктури для взаємодії з всесвітньою мережею спільнот за допомогою інтелектуальних технологій взаємодії «розумних пристроїв» (*Smart devices*), здатних взаємодіяти між собою - *M2M (Machine-to-Machine, Mobile-to-Machine, Machine-to-Mobile)* та інтерфейсів майбутнього для *IoT - H2M (Human to Machine)*.

Глобалізаційні процеси, інноваційні технології, інтелектуальні мережі, віртуальне середовище, а також наслідки енергетичних та екологічних криз спровокували розвиток різноманітних поглядів на перспективи розвитку адміністративно-територіальних утворень, започаткували на основі цифрової трансформації економік нову парадигму розвитку громад, ключовим аспектом якої є формування «розумних спільнот» (*Smart community*).

У структурному аспекті розвиток *Smart community* розглядається як взаємодія систем, що вимагає відкритості та стандартизації як основного принципу створення інтегрованої *Smart Grid*, насамперед орієнтованої на людину, яка базується на інфраструктурі *IKT*, безперервному розвитку при врахуванні вимог екологічної та економічної стійкості.

Міжнародний досвід розвинених економік на даному етапі розвитку демонструє широкий набір інструментів для управління *Smart community*, таких як стандарти, що регламентують «Еталонні моделі взаємодії людини і машин», моделі сталого розвитку в галузях, пов'язаних із сучасними технологіями тощо.

Відповідно до європейської моделі *Smart community* вимірюють за шістьма основними критеріями/характеристиками[1]:

- 1) розумна економіка (*Smart economy*);
- 2) розумна мобільність (*Smart mobility*);
- 3) розумне середовище (*Smart environment*);
- 4) розумні люди (*Smart people*);
- 5) розумне проживання (*Smart living*);
- 6) розумне врядування (*Smart governance*).

Усі ці критерії відповідають традиційним теоріям розвитку інтелектуальних спільнот та базуються на відомих принципах регіональної конкурентоспроможності, сучасної інфраструктури, інформаційно-комунікаційних технологій, цифрової економіки, природних ресурсів, людського та соціального капіталу, якості життя, а також участі громадян в управлінні громадами з метою забезпечення зростання капіталізації активів, грошового потоку та інших точок росту. Цифровими активами, доступ до яких буде забезпечувати зростання економіки як в національному, так і

локальному масштабі, визначені: інфраструктура промислового Інтернету, інфраструктура просторових даних та інфраструктура інтелектуальної транспортної системи.

Високотехнологічні сектори економіки освоюють нині систему нового масштабу складності «Інтернету речей» (IoT), яка стимулює зростання нових технологій, таких як автоматизація та інтелектуалізація виробництв, перехід до епохи «віртуальних» підприємств та безлюдного виробництва, всевітньої мережевої взаємодії. Такі кіберфізичні системи вимагають впровадження багатьох елементів четвертої промислової революції, таких як горизонтальна інтеграція економік через створення мережевої вартості та цифрової інтеграції інженерно-конструкторських робіт, вертикальна інтеграція «Інтернету речей», об'єднаних систем виробництва багатьох галузей тощо.

Для вироблення концептуальних засад, досягнення цілей сталого розвитку в умовах нових технологічних вимог територіальні громади повинні змінюватися та розвиватися відповідно до глобальних викликів. При цьому необхідно визначити напрями технологічного розвитку, вибрати крос-індустріальні проекти та пріоритетні зони системних інновацій.

В Україні нині відсутні пріоритетні національні проекти, які б регламентували чіткий порядок створення майбутньої моделі розвитку інтелектуальних мереж (Smart Systems/IoT) та сталого розвитку розумних міст і розумних спільнот - SC & C (Smart Cities & Smart Communities)[2].

Перед українською економікою стоїть низка завдань, ключовим з яких є впровадження інноваційних технологій в умовах обмежених ресурсів на основі втілення процесів розвитку *Smart Grid*, які в найближчі роки повинні відіграти важливу роль у підвищенні надійності та безпеки споживачів. Сукупність організаційних нововведень, формування нової моделі інноваційних процесів, рішень в галузі інформаційних технологій, а також управління технологічними процесами вимагає залучення широкого кола фахівців та науковців для обговорення спільних питань з розробки нормативних документів технічного регулювання, підтримки в проведенні форумів для налагодження діалогу з представниками центральних органів влади та мережевої взаємодії у сфері запровадження інноваційних технологій.

У грудні 2014 р. в ISO створена консультативна група стратегічного розвитку розумних міст – *SAG (Smart City Strategic Advisory Group)* для надання консультацій та рекомендацій *TMB ISO* щодо термінології, ландшафту та найбільш важливих аспектів спільного вирішення побудови *Smart City*. За результатами досліджень *SAG* оприлюднила інфраструктурні проекти потенційної стандартизації, зокрема концепції формування системної інфраструктури *Smart City* як систем взаємодії різних компонентів (водо- та газопостачання, енергетичних систем, систем мобільності, зв'язку тощо), яка вимагає крос-функціонального підходу (*crossfunctional*) та узгодження єдиних позицій з розробки спільних стандартів за участю всіх зацікавлених сторін.

Система технічного регулювання в ЄС вважається найбільш послідовним, ефективним та успішним прикладом впровадження європейської технічної моделі формування інфраструктури SC & C, що реалізується через основні стандартизовані технічні вимоги до безпечності, які розробляються та впроваджуються технічними комітетами стандартизації ISO (TC ISO).

Державне регулювання та регіональна політика виступають важливими засобами забезпечення динамічного протікання інноваційних процесів в регіонах. Важливим моментом є визначення основних напрямів природокористування, діагностика стану сільських та міських територій, їх збалансованого розвитку та забезпечення якості життя населення на основі інформаційної моделі, де основою стає соціальний капітал інноваційного типу та інтелектуальні мережі.

В якості таких форм, що сприяють реалізації інноваційного потенціалу територій виступають об'єкти інноваційної інфраструктури. Інноваційна інфраструктура – це система організацій, які забезпечують реалізацію інноваційного потенціалу території і сприяють активізації інноваційної діяльності. Інноваційна інфраструктура є ефективною моделлю взаємодії науки, освіти і виробництва, ланкою між виробниками та споживачами інновацій, між науковою ідеєю та її практичним втіленням[2]

Перехід до сталого розвитку територій на основі збалансованого поєднання інтересів соціального, екологічного та економічного розвитку вимагає ідентифікації стану та можливостей використання інноваційного потенціалу регіонів та наявної інноваційної інфраструктури.

Внутрішні ресурси умовно можна розділити на два блоки: науковий потенціал, включаючи наукові та освітні організації, наукові кадри і економічний потенціал, до якого відносяться інвестиції в основний капітал, витрати на дослідження, інноваційну діяльність суб'єктів господарювання, наявність соціальних форм реалізації потенціалу.

Однак поряд з цими заходами необхідно впроваджувати сучасні методи управління (управлінські, маркетингові та інші інновації), нові управлінські компетенції як в державних так і фінансових інституціях щодо стимулювання інновацій, використовувати нові способи фінансування, розвивати інститути взаємодії держави, науки і бізнесу в регіонах.

Таким чином, ключовими, соціально-економічними та організаційними елементами інноваційного розвитку держави, що мають властивості взаємозв'язку та взаємообумовленості є інноваційна інфраструктура, інноваційний потенціал та соціальне партнерство сталого розвитку територій на основі самоврядування.

1. The smart city model. - Access mode [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.smart-cities.eu/model.html>

2. Про затвердження переліку проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку (національні проекти): постанова Кабінету Міністрів України від 08.12.2010 №1256 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1256-2010-%D0%BF>

ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ – ВИМОГА ЧАСУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Мостіпака О. В., 2017

В античні часи наука, мистецтво і філософія знаходилися в нерозривній єдності і гармонії, а в самій науці дисциплінарні поділи були малопомітні. Але в Новий час наука розпалася на автаркічні ((грец. *autárkeia* - самовдоволення) - незалежність від усіх речей зовнішнього світу або інших людей) володіння, кожне з яких вирізало з тіла природи власний фрагмент, скрупульозно розбирало його по клітинках і намагалося зрозуміти принцип його діяльності виходячи тільки з нього самого.

З другої половини ХХ ст. науковці досліджували світ в його цілісності, намагалися зрозуміти щось істотно загальне і прийти до об'єднання наук, створення єдиної науки. Об'єднання наук розумілося не як механічне злиття, а як вичленення в них змістовного ядра і інтеграцію наук як умовно поділених.

Природа людського пізнання - вічна неповнота наших кінцевих знань про нескінченно складну реальність і вічна приреченість на те, що деякі наші знання є помилковими.

Трансдисциплінарність характеризує дослідження, які взаємоу'язані з багатьма дисциплінами, що впливає зі змісту самої приставки «транс». Термін «трансдисциплінарність» ввів Жан Піаже (1896-1980), швейцарський психолог та філософ в 1970 р. Трансдисциплінарним він називав Міжнародний центр генетичної епістемології, заснований ним у Женеві в 1955 р., де були залучені для співпраці вчені з найрізноманітніших наукових дисциплін [1]. Зараз трансдисциплінарний підхід включають у систему наукових методів, що застосовуються в різних галузях знань.

Хартія трансдисциплінарності [2] прийнята на Першому Всесвітньому Конгресі з трансдисциплінарності, Конвенція да Арабіда, Португалія, 2-7 листопада 1994. Зокрема Стаття 3 Хартії передбачає, що трансдисциплінарність доповнює дисциплінарні підходи. Це викликає появу нових даних і нових взаємодій між дисциплінами. Це наближає нас до нового бачення природи і реальності. Трансдисциплінарність не прагне до панування декількох дисциплін, але ставить за мету показати в чому дисципліни єдині, а що лежить за їх межами. Стаття 5 Хартії вказує нам на зв'язок науки із духовністю та культурою: Трансдисциплінарне бачення рішуче виходить за область точних наук, вимагаючи їх діалогу та їхнього примирення з гуманітарними і соціальними науками, а також з мистецтвом, літературою, поезією і духовним досвідом. Стаття 8 підказує фундаментальні основи для формування постіндустріальної (інформаціологічно-знаннєвої) економіки: Доля людини має планетарне і космічне вимірювання. Поява людських істот на Землі - одна зі стадій в історії Універсуму. Визнання Землі нашим будинком - один з імперативів трансдисциплінарності. Кожна людська істота належить до деякої національності, але, як житель Землі, являється також транснаціональною істотою. Стаття 10 підкреслює: Жодна культура не має привілеїв над іншою культурою. Трансдисциплінарний підхід є істотно транскультурним. Стаття 11: Справжня освіта не може ставити абстракцію вище інших форм знання. Вона повинна навчати контекстних, конкретних і глобальних підходів. Трансдисциплінарна освіта відроджує роль інтуїції, уяви, чуттєвості і тіла в передачі знання. В Статті 12 даної Хартії є концептуальна істина для розвитку інноваційних соціально-економічних систем: Розвиток трансдисциплінарності економіки базується на постулаті обов'язкового служіння економіки людині, а не навпаки. Стаття 14 передбачає: Строгість, відкритість і толерантність як фундаментальні ознаки трансдисциплінарного підходу. Строгість в аргументації, яка бере до уваги всі наявні дані, - кращий захист від можливих спотворень. Відкритість включає в себе прийняття невідомого, несподіваного і непередбаченого. Толерантність передбачає визнання права на ідеї та істини, протилежні нашим власним.

Методологія трансдисциплінарного системного підходу - це методологія вищого рівня, оскільки на основі трансдисциплінарного дослідження будь-яке явище розглядається за рамками однієї наукової дисципліни; при цьому «вихід» спрямований в бік макросвіту. Кожен фрагмент цього світу, середовища, що має природні фізичні та/або логічні рамки, спочатку розглядається, як «впорядковане середовище», до дослідження якого можна застосувати одні й ті ж принципи, підходи та моделі [3, с. 11-12].

Згідно Басарабу Ніколеску [4; 5] трансдисциплінарність базується на таких методологічних постулатах: 1) визнання існування рівнів реальності. Кожна дисципліна вивчає тільки якийсь фрагмент реальності, тільки один з її рівнів. Трансдисциплінарна стратегія прагне зрозуміти динаміку процесу на декількох рівнях реальності одночасно, тому вона переступає межі конкретних дисциплін і створює універсальну картину процесу, її холистичне бачення; 2) логіка включеного третього. Трансдисциплінарність не протиставляє, а об'єднує, з'єднує за принципом доповнення те, що розглядалося як протилежне; 3) складність. Трансдисциплінарність намагається зрозуміти реальність в її складності, а це саме та установка, яка властива синергетиці.

Трансдисциплінарність означає стимулювання синергії між дисциплінами і справжню інтеграцію знання. Вона лежить в руслі сучасної практики трансформації та інтеграції знання. Ядро трансдисциплінарних процесів автор вбачає в інформаціології, синергетиці та інституціональній архітектоніці. Методи і принципи інформаціології (природної і штучної інформації) лежать в основі всіх смислів і процесів природи і суспільства. Різноманітність трактувань інформації, виявлення інформаційних процесів і явищ практично у всіх сферах природи, суспільства і свідомості означає, що інформація втілює основні початки світобудови. Синергетика є складовою трансдисциплінарних досліджень і вивчає складність світу в тому вигляді, як вона проявляє себе на різних рівнях реальності. Це - певна система поглядів на навколишній світ та суспільно-економічні системи, яка дає змогу об'ємно, багатовимірно досліджувати смисли процесів чи явищ. Зміст синергетики - у виявленні принципово нових смислових закономірностей розвитку, характерних для систем будь-якої природи (неживих, живих, суспільно-економічних), формування універсальних методів дослідження складних процесів. Синергетика розкриває загальні закономірності еволюції в просторово-часових координатах розвитку. Інституціональна архітектоніка - це відповідна структура інститутів, що складається з норм, правил, стереотипів, традицій та інших соціальних утворень в їх співвідношенні з сутністю побудови цілісної соціально-економічної системи. Дані підходи набули надзвичайної актуальності в постіндустріальній економіці, субстанційною основою якої є інформація.

Таким чином, застосування трансдисциплінарного пізнання в сучасній інноваційній науці в просторово-часових метричних координатах розвитку необхідне, оскільки виводить її методологічну смислову основу на новітній концептуальний рівень і дає нові смисли для розвитку суспільства в цілому та економіці зокрема. Автор пропонує розглядати трансдисциплінарність як новітню методологію дослідження економічних процесів на сучасному етапі розвитку інформаціологічно-знанневого суспільства та економіки.

1. Lynn S. Liben. *Piaget and the Foundations of Knowledge [The Jean Piaget Symposium Series]* / Lynn S. Liben. - Lawrence Erlbaum, 1983. - 259 p.

2. *Хартия трансдисциплинарности (Принята на Первом Всемирном Конгрессе по Трансдисциплинарности) [Електронний ресурс]* / Лима де Фрейтас, Эдгар Морин, Басараб Николеску. - Конвенто да Аррабида, Португалия. - 6 ноября 1994. - Режим доступа - <http://www.transstudy.ru/xartiya-transdisciplinarnosti-1.html>.

3. Манохина Н. В. *Метасистема как объект институционального анализа* / Н. В. Манохина // *Вестник Международного института экономики и права*. - 2014. - № 1 (14). - С. 7-16.

4. Nicolescu B. *Manifesto of Transdisciplinarity* / B. Nicolescu - New York: SUNY Press, 2002. - 176 p.

5. Nicolescu, B. (2006). *Transdisciplinarity – past, present and future*. In B. Haverkott and C. Reijntjes (Eds.), *Moving Worldviews Conference Proceedings* (Pp. 142–165). Leusden, the Netherlands: ETC/Compas. Retrieved from http://basarab-nicolescu.fr/Docs_articles/Worldviews2006.htm.

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ НА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРОГРАМИ ПІДПРИЄМСТВ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ

©Бабич Т.О., Мусієнко В.Д., 2017

В українському коксохімічному виробництві склалася ситуація, коли виник дефіцит коксу. Це пов'язано не тільки із його дефіцитом на внутрішньому ринку через зменшення обсягу працездатних печей та зношення основних засобів, але і з модернізацією технології доменної металургії. Через те, що сучасна домна використовує установки вдування пиловугільного палива [2] (що є більш ефективним), попит на кокс зростає, тому наново встає питання оптимального планування виробничих програм та правильне визначення умов такого формування.

Проте часто удосконалення виробничої програми викликає потребу у додатковому фінансуванні ремонту устаткування або удосконалення технології. Тут потрібно проводити детальний аналіз можливості залучення на підприємство додаткових коштів.

Слід розуміти, що застосування нової технології потребує значних фінансових вкладень на закупівлю обладнання і права на використання технології. У цьому питанні допоможе аналіз структури капіталу, який покаже чи можливо підприємству залучити додаткові позикові кошти. Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позичених коштів, при якому забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

Тож для визначення об'єму залучення тих або інших ресурсів необхідно проаналізувати їх переваги і недоліки. Принципова відмінність власного і позичкового капіталу — різна необхідна прибутковість, що пов'язане з різним рівнем ризику для власників цього капіталу.

Також проводиться оптимізація співвідношення власного і залученого капіталу, мінімізація середньозваженої вартості його для отримання найбільшого прибутку. Для такої оптимізації аналізується спочатку фактична ситуація на підприємстві, вартість залучення коштів, визначаються резерви зростання рентабельності.

Проаналізуємо яка структура капіталу існує на ПАТ «АМКР» (табл. 1)

Таблиця 1

Аналіз структури капіталу та динаміки чистого прибутку на ПАТ «АМКР» за 2012-2016 рр.

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Власний капітал, %	77	64	66	78	77
Позиковий капітал, %	23	36	34	22	23
Чистий прибуток	-120026	1209476	2143053	-2892446	-1517018

Як бачимо, збільшення питомої ваги позик у структурі капіталу призводить до збільшення прибутковості підприємства, а збільшення власного капіталу до зниження. Оскільки у 2016 р. структура капіталу становить 77% власного і 23% позикового, то на нашу думку підприємству слід зробити аналіз ринку позикових коштів.

За умов стабілізації світового ринку металопродукції підприємству слід розробити проект по залученню додаткових коштів. На ці кошти можна закупити нове обладнання або відремонтувати старе, що призведе до менших енергозатрат і більшої продуктивності.

Тож основними заходами по оптимізації структури капіталу є:

- введення системи контролінгу, що поліпшить оперативне реагування на різні ситуації ринку;

- збільшення чистої ринкової вартості активів, шляхом випуску акцій;
- це безпосередньо оптимізації (вибір стратегії) за трьома методами;
- управління дебіторською заборгованістю.

Оптимізація структури капіталу підприємства проводиться трьома основними методами: на основі максимізації фінансової рентабельності, на основі мінімізації вартості капіталу підприємства і з позицій мінімізації рівня фінансового ризику.

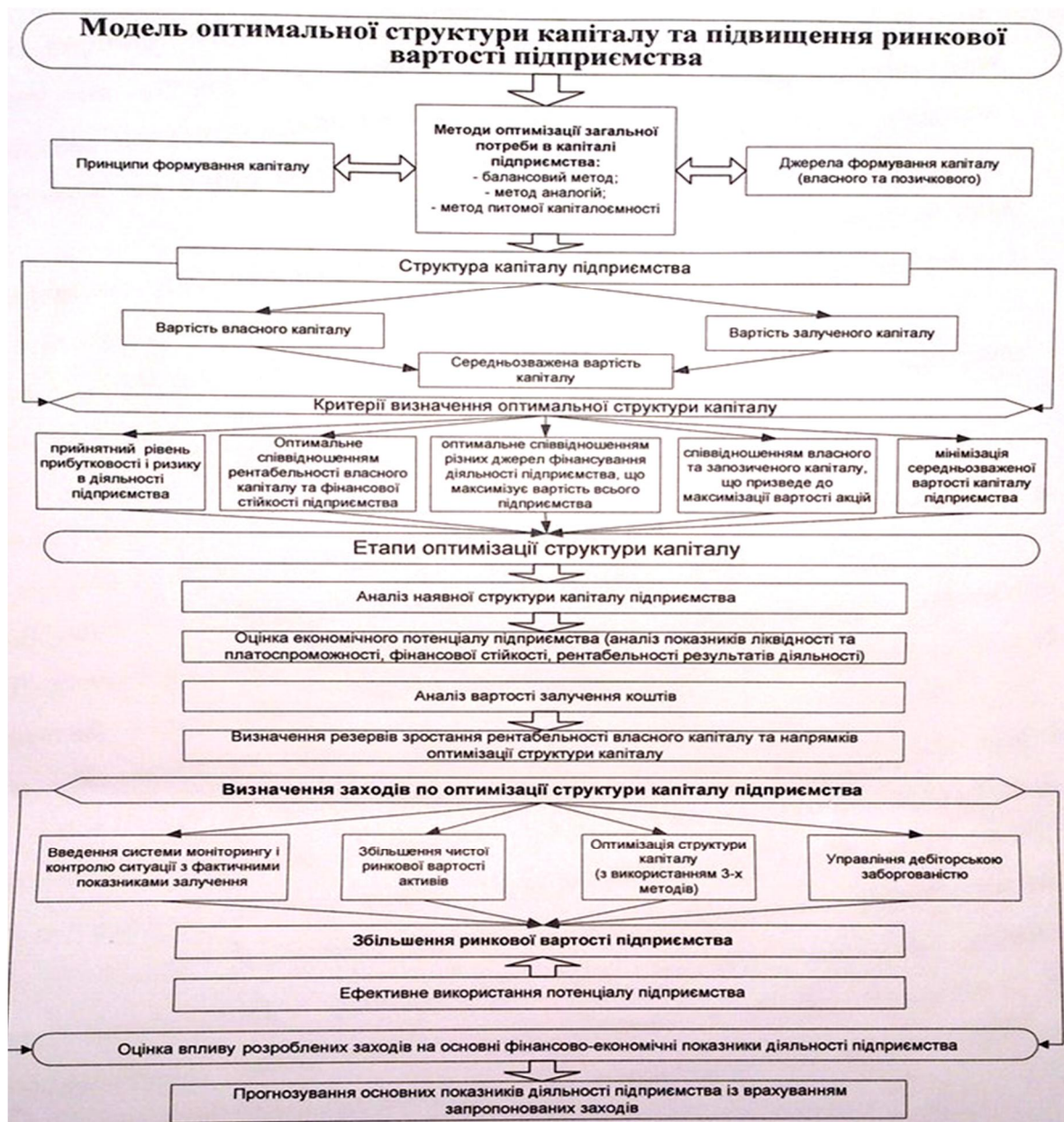

Рис. 1. Модель оптимальної структури капіталу та підвищення ринкової вартості підприємства[1]

Тож підприємству слід провести даний аналіз для визначення величини можливого залучення капіталу, щоб удосконалити технологію коксування. А отже, процес формування оптимальної виробничої програми є дуже важливим і складним. Він повинен спиратися як на дані про потужності підприємства, так і на контракти із споживачами. Проте оптимальна програма коксохімічного виробництва має свою особливості [3]. При її формування слід звернути увагу на енергетичну політику підприємства, марочний склад сировини, наявних постачальників, вимоги основних цехів, куди відправиться кінцева продукція, на вибір складових технології та на потребу у

попiтнiй продукцiї. Для вирiшення всiх гострих питань формування виробничої програми слiд розробити фiнансову полiтику, основним питанням якого буде структура капiталу пiдприємства.

1. *Боронос В.Г. Формування механiзму оптимiзацiї структури капiталу та його вплив на фiнансовий потенцiал пiдприємства / В.Г. Боронос // Механiзм регулювання економiки. - 2010. - № 3. -Т. 1. - С.154-166.*

2. *Довiдник коксохiмiка : у 6-ти т. Т. 6. Економiка, органiзацiя й управлiння коксохiмiчним пiдприємством / пiд ред. А.М. Приступи, к.е.н. Є.І. Котлярова, В.А. Корнiлової. - Х. : Вид. "ІНЖЕК", 2010.*

3. *Курунов І.Ф. Якість кокса і можливості зниження його витрат в доменній печі / І.Ф. Курунов // Металург. - 2001. -№ 11. - С.*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

©Мусієнко В.Д. Роменська К.Р., 2017

В умовах інноваційного розвитку важливого значення набуває розробка системи управління економічною безпекою. Ефективність функціонування підприємства, особливо в нестабільних умовах перехідної економіки, значною мірою визначається надійністю системи захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз. Усе це надає дослідженню проблеми управління економічною безпекою підприємства в Україні підвищеної значущості та актуальності. Тільки активна інноваційна діяльність дозволяє створювати нові конкурентоспроможні продукти та послуги.

Питанням безпечного розвитку підприємств приділяли велику увагу у своїх працях як класики економічної науки (А. Маршал, С. Сімонді, М.І. Туган-Барановський, Дж.М. Кейнс, Й. Шумпетер та ін.), так і сучасні економісти (П. Бернс, Є.А. Олейников, В.Л. Тамбовцев, А.Г. Шаваєв, В.М. Геєць, В.Є. Духов, М.М. Єрмошенко, та ін.). В публікаціях останніх років у визначенні економічної безпеки фахівці поєднують дві раніш розповсюджені концепції: концепцію економічної безпеки як форми розвитку підприємства та концепцію економічної безпеки як протистояння загрозам. Вона розглядається як статичне явище – результат – певний «безпечний» стан підприємства, що характеризується або забезпечує його захищеність від можливих загроз, та як динамічне – процес – діяльність, спрямовану на досягнення та утримання «безпечного» стану підприємства [1].

Головною метою управління економічною безпекою в умовах інноваційного розвитку є мінімізація внутрішніх та зовнішніх загроз, досягнення високої конкурентоспроможності інноваційного потенціалу підприємства, захист комерційної таємниці, організація безпеки персоналу, захист правових аспектів інноваційної діяльності підприємства.

Для досягнення високого рівня економічної безпеки, в умовах інноваційного розвитку, підприємству необхідно постійно проводити роботу із забезпечення стабільності та максимальної ефективності функціонування тепер і високого потенціалу інноваційного розвитку у майбутньому всіх основних її складових:

- фінансової- себе досягнення ефективного використання фінансових ресурсів. До загроз цієї складової можна віднести: неефективне фінансове планування, інфляція, невірна цінова політика, цінова конкуренція та ін. [2];

- інформаційної-ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційної діяльності підприємства й захист інформації. Основні загрози щодо інформаційного середовища підприємства включають несанкціонований доступ до закритої інформації з боку конкурентів і інших зацікавлених осіб, завдання збитків репутації підприємства розповсюдженням неправдивих відомостей, відсутність своєчасних достовірних прогнозів;

- техніко-технологічної- це відповідність інноваційних технологій і устаткування, застосовуваних на підприємстві, сучасним світовим аналогам з погляду оптимізації витрачання ресурсів. До основних загроз відносяться фізичне й моральне зношування техніко-технологічної бази (висока зношеність устаткування, часті аварійні простой, можливість виходу конкурентів на ринок з новими або більше дешевими товарами, поява нових напрямів інноваційного розвитку галузі);

- кадрової (інтелектуальної)- ефективне керування персоналом, збереження й розвиток інтелектуального потенціалу підприємства. До основних загроз відносяться недостатня кваліфікація персоналу, його низька продуктивність, прихована або явна ворожість, а також неграмотне управління інтелектуальною власністю (відсутність патентів і ліцензій);

- політико-правової- усебічне правове забезпечення інноваційної діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства. Основними причинами виникнення загроз у цій сфері є невиконання договірних відносин, господарські суперечки, конфлікти, пов'язані із зіткненням інноваційних інтересів підприємства й різних груп населення, зміна положень національного й міжнародного законодавства, економічна й політична блокада, ембарго;

- екологічної- дотримання діючих екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення навколишнього середовища. Основні загрози: втрата ринків через недотримання екологічних параметрів інноваційної продукції, втрати у вигляді штрафів за порушення екологічного законодавства, додаткові витрати на утримання природоохоронних об'єктів, значущі втрати при екологічних катастрофах;

- силової- забезпечення фізичної безпеки персоналу підприємства, насамперед його висококваліфікованих спеціалістів, керівників і збереження його майна. Основними негативними впливами в цій сфері є: фізичний і моральний вплив, спрямований проти окремої особи (фізичне усунення через зіткнення комерційних інтересів, конфлікти із кримінальними групами, з політичних і особистісних мотивах, а також моральний тиск); завдання збитків майну підприємства з метою зменшення його активів і втрати фінансової незалежності, промислове шпигунство, рейдерство.

Підсумовуючи, можна сказати, що серед проблем, які постають перед підприємствами на шляху інноваційного розвитку до досягнення прийняттого рівня економічної безпеки, існують наступні:

1. Переважність використання реактивного підходу, тобто очікування негативного впливу загрози і вже подальші заходи щодо ліквідації наслідків замість передчасного аналізу можливих шляхів уникнення цього впливу.

2. Необхідність підвищення якості збору інформації не лише про конкурентів, але й про стан власної інноваційної діяльності, що включає першочерговість визначення інноваційних цілей і стратегії підприємства.

3. Недостатнє застосування аналізу витрат підприємства на економічну безпеку в умовах інноваційного розвитку.

4. Нехтування наявними можливостями інноваційної діяльності підприємства і спрямування всієї системи економічної безпеки на роботу із загрозами.

5. Недосконалість законодавчої бази з даного питання, відсутність чіткого визначення прав і обов'язків підприємств і держави в цій сфері, що призводить до використання неправомірних заходів і байдужості держави або неможливості її впливу.

Подолання цих проблем вимагає створення системи забезпечення економічної безпеки національних підприємств, яка б вирішувала наступні завдання:

1. Розвиток інноваційного превентивного підходу, тобто пріоритетність розробки нетрадиційних шляхів уникнення можливих загроз і мінімізація негативних впливів.

2. Підвищення ролі і частки інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності в роботі служби безпеки підприємства. Це можна обумовити неймовірним темпом зростання значення інформації як фактора виробництва інноваційної продукції.

3. Одночасне забезпечення прозорості та конфіденційності інформації щодо інноваційної діяльності підприємства.

4. Розвиток взаємозв'язку економічної безпеки підприємства з національною економічною безпекою. В умовах глобалізації та інноваційного розвитку задля забезпечення національних інтересів держави необхідно підтримувати належний рівень інноваційної діяльності національних підприємств, що стає можливим лише за наявності певного рівня економічної безпеки [3].

Подальші дослідження будуть направлені на конкретизацію та обґрунтування елементів механізму управління економічною безпекою в умовах інноваційного розвитку.

1. Волощук Л.О. Економічна безпека та інноваційний розвиток промислового підприємства: сутність та взаємозв'язок як об'єктів управління [Електронний ресурс] / Л.О. Волощук // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 6(16). – С.217-223. – Режим доступу до ресурсу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No6/217-223.pdf>

2. Мусієнко В.Д. Вплив показників фінансового стану промислового підприємства на його вартість / В.Д. Мусієнко, Ж. Перемикіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. - №4 (143). – С.242-246.

3. Мельник В. І. Перспективні напрямки підвищення рівня економічної безпеки підприємства в сучасних умовах [Електронний ресурс] / В. І. Мельник, Г. М. Шумська // Проблеми формування нової економіки XXI століття. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: http://www.confcontact.com/2008dec/3_melnik.php.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

© Мусійовська О.Б., Гудзь О.І., 2017

Вагомий вплив на інноваційний розвиток має інноваційна інфраструктура, адже саме вона є тією проміжною ланкою між наукою й виробництвом, яка бере на себе функцію доведення результатів наукових розробок до готового продукту і його реалізації. При цьому, формування належного рівня інноваційної інфраструктури вимагає відповідного законодавчо-нормативного підґрунтя, яке сприяло б не лише формуванню та функціонуванню інноваційної інфраструктури, але й її розвитку.

Огляд законодавчо-нормативних актів з інноваційного розвитку показав, що за роки незалежності прийнято немало різних за юридичною силою актів. Однак, незважаючи на їх чисельність, вони лише частково впливали на формування та розвиток інноваційної інфраструктури. Вперше Кабінет Міністрів України затвердив Державну цільову економічну програму «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009–2013 рр. 14 травня 2008 р. Реалізація цієї Програми повинна була забезпечити основу для активізації інноваційної діяльності, сприяти поширенню і розвитку інноваційної та науково-виробничої інфраструктури, підвищенню рівня конкурентоспроможності національної економіки. Метою даної Програми було подолання функціональної неповноти і недостатньої розвиненості інноваційної інфраструктури країни[1].

Однак, зазначені у програмі заходи були виконані лише частково та без державної фінансової підтримки, термін дії Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009–2013 рр. закінчився, а нової програми, яка б сприяла створенню розвиненої інфраструктури, що належно функціонує б і охоплювала б усі ланки інноваційного процесу, все ще не прийнято.

Наступним кроком у напрямі формування законодавчого підґрунтя стало розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи», у ньому зазначено необхідність формування та забезпечення розвитку національної інноваційної системи як безальтернативного шляху реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію інноваційних процесів забезпечення технологічного розвитку й оновлення національної економіки. Згідно з цією Концепцією розвитку, національна інноваційна система – це сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу. Даний документ чітко згрупував елементи національної інноваційної системи в окремі підсистеми, зокрема, однією з п'яти підсистем у Концепції розвитку національної інноваційної системи, визначено інноваційну інфраструктуру, що складається з виробничого-технологічної, фінансової, інформаційно-аналітичної та економічно-консалтингової складової, а також з технополісів, технологічних і наукових парків, інноваційних центрів та центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів та інноваційних структур інших типів; інформаційних мереж науково-технологічної інформації, експертно-консалтингових та інжинірингових фірм, інституційних державних і приватних інвесторів[2].

Проте різні законодавчі та підзаконні акти у сфері розвитку інноваційної інфраструктури є недостатньо послідовні та змістовно зв'язані. Перелік елементів інноваційної інфраструктури, визначених у різних нормативних актах, містить: державні інноваційні фінансово-кредитні установи, венчурні компанії та фонди, зони інтенсивного науково-технічного розвитку (технополіси), соціотехнополіси, технологічні парки, наукові парки, інноваційні центри, бізнес-

інкубатори (інноваційні, технологічні), центри високих інформаційних технологій, центри трансферу технологій, регіональні інноваційні кластери, бізнес-центри, консалтингові центри, інформаційні мережі науково-технічної інформації тощо. Однак для переважної більшості з них не визначено як змістове наповнення, так і порядок створення, особливості діяльності, механізми державного регулювання тощо. Також, серед основних проблем розвитку інноваційної інфраструктури можна виділити:

- у нормативно-правових актах України чітко не визначено всіх елементів ринкової інноваційної інфраструктури;
- норми чинного законодавства, зокрема в частині визначення ефективних форм стимулювання залучення інвестицій, необхідних для упровадження нових форм інноваційної інфраструктури;
- не опрацьовано механізму договірно-правових відносин стосовно регулювання питань використання земельних ділянок державної та комунальної власності, на яких можна створити нові форми інноваційної інфраструктури;
- не визначено чіткого переліку видів діяльності, які доцільно впроваджувати за допомогою нових форм інноваційної інфраструктури;
- відсутні дієві механізми в сфері передавання інноваційних продуктів і технологій вітчизняним промисловим підприємствам;
- не сформовано системи стимулів щодо підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності, активізації залучення інвестицій для розвитку інноваційної інфраструктури, зокрема на основі використання моделі державно-приватного партнерства.

Важливими завданнями залишається упорядкування діяльності наявних об'єктів інноваційної інфраструктури та координація процесів створення і розвитку нових установ, їх організаційне та методичне забезпечення.

У червні 2015 р. Кабінет Міністрів України прийняв Розпорядження «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015–2019 роки (№ 575-р від 04.06.2015 р.). Одне з поставлених завдань, у Розпорядженні – створення сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності, впровадження інновацій, функціонування інноваційної інфраструктури. Для виконання цього завдання було передбачено ряд заходів, серед яких, розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури до 2020 р. (термін виконання заходу – 2016 р.).

Незважаючи на наявність потужного інституційного забезпечення інноваційної діяльності, реалізації ключових напрямів інноваційного розвитку, визначених у низці законодавчих та нормативно-правових документів у сфері інноваційного розвитку, перешкоджають неузгодженість та фрагментарність державної політики, недостатнє фінансування відповідних державних програм, наукової та науково-технічної діяльності в Україні, відсутність організаційної та фінансової підтримки інноваційних проектів розвитку.

Отже, створена в Україні система інноваційної інфраструктури є функціонально неповною, недостатньо розвиненою. Дослідження законодавчої бази в сфері інноваційної інфраструктури в країні вказує на непослідовність кроків у її формуванні. Закони України й інші нормативно-правові документи за змістом переважно не пов'язані між собою, доволі часто суперечать один одному.

1. *Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки»* : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2008 р. № 447 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-n>. 2. *Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи* : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 680-р [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-p>.

КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ПРИМОРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

©Нездоймінов С.Г., 2017

Дослідження розвитку ринку морських пасажирських перевезень показало, що скорочення круїзних рейсів з України до портів Середземномор'я було викликано їх нерентабельністю і зменшенням кількості пасажирських суден, придатних до експлуатації. В той же час, динаміка розвитку Чорноморського круїзного ринку показує, що впродовж 2010-2014 років, до анексії Криму, кількість заходів міжнародних круїзних лайнерів до портів України зросла на 40%, а кількість пасажирів – на 53,4%. [1, с. 540]. Морські круїзи є одним з найбільш швидкозростаючих сегментів туристичного потоку в'їзного туризму, що володіють істотним потенціалом постіндустріальної економіки, особливо для морських портів північного Причорномор'я України.

Світовий досвід розвитку круїзного ринку свідчить, що для успішного функціонування морського круїзного туризму необхідно комплексний розвиток усіх елементів економіки круїзної індустрії [2, с. 124]. З цією метою, Європейська Міжнародна асоціація круїзних ліній і MedCruise, – асоціація круїзних портів в Середземному морі і прилеглих до нього морів, підписали угоду про стратегічне партнерство. Країнами, що представлені в MedCruise є Хорватія, Кіпр, Єгипет, Франція, Грузія, Гібралтар, Греція, Італія, Мальта, Монако, Чорногорія, Португалія, Румунія, Росія, Словенія, Україна, Іспанія, Сирія, Туніс, Туреччина. Членами MedCruise є порти в Чорному морі – Батумі, Констанца, Одеса, Севастополь, Трабзон, Синоп, Сочі. Загальна кількість круїзних пасажирських візитів щодо 74 портів-членів MedCruise в 2014 році досягла 25,8 млн [3]. До анексії кримські морські порти успішно розвивалися як міжнародні пасажирські термінали. У 2013 році Ялтинський морський порт прийняв 109 круїзних лайнерів (крім суден типу «річка-море») і 77 880 пасажирів, Севастопольський морський порт – 58 лайнерів і 23 400 пасажирів, Феодосійський морський порт – 18 лайнерів і 3479 пасажирів, по одному лайнеру відвідали Євпаторійський і Керченський морські порти. Після окупації Криму заходи іноземних круїзних лайнерів до кримських портів повністю припинилися ще 2014 року.

Порти Чорноморського регіону мають досить великий потенціал для подальшого розвитку прийому туристів з Середземномор'я. За оцінками, 6,7 млн пасажирів круїзних суден вирушили у круїзи з портів Європи в 2016 році. Європейський ринок збільшився на 111% за останні десять років. Як показують дослідження, туристи з чорноморських країн: Росії, України і Грузії складають 1,7% від загального європейського круїзного ринку. Сьогодні, 39 круїзних ліній працюють на європейському ринку, круїзи здійснюють 123 судна, з них 8,3% судів в Середземному морі. У 2015 р круїзна індустрія Європи генерувала 360 571 робочих місць. Загальний внесок галузі в європейську економіку склав 41 млрд. євро, а виплати на заробітну плату досягли понад 11 млрд. євро [3].

В дослідженнях з проблем круїзного ринку, звертається увага, що Чорне море за своїм географічним положенням не є транзитним, тому, для того, щоб виділитися в самостійний напрям для масового круїзного туризму, що найменше, п'ять портів повинні мати інфраструктуру, здатну обслуговувати сучасні круїзні судна довжиною понад 300 м. Таку інфраструктуру мають у своєму розпорядженні порти Чорного моря – Одеса (Україна), Констанца (Румунія), Сочі (Росія). Модернізація об'єктів для прийому пасажирів відбувається в портах Бургас (Болгарія) і Батумі (Грузія). Після цього Чорноморський регіон може заявити про себе як дестинація масового круїзного туризму [4, с.186]. На даний час, морський круїзний ринок Чорноморського регіону знаходиться в стані занепаду завдяки анексії Криму та міжнародних економічних санкцій щодо Росії. За оперативними даними відділу туристичного обслуговування та євроінтеграції адміністрації

Одеського порту, рахунок візитів пасажирських суден до Одеси в 2016 р. зупинився на цифрі 36, що в чотири рази менше аналогічного показника 2013 року. Звернемо увагу, що з грудня 2016 р. відновлено морське пасажирське сполучення між Україною і Туреччиною. Комфортабельні пароми виконують 1-2 кругових рейси на тиждень між портами Чорноморськ і Стамбул (термінал Хайдарпаша). Туристам також надається можливість здійснити морські подорожі за маршрутом: Чорноморськ – Поті / Батумі – Самсун – Чорноморськ.

Серед основних проблем вітчизняної галузі, найбільш вагомими є недостатні обсяги залучення інвестицій щодо модернізації портової круїзної та туристичної інфраструктури, у будівництво сучасного круїзного флоту. Так інвестиції в галузі транспорту у загальному обсязі капітальних інвестицій економіки України, у 2015 р. склали 6,5%. А обсяг освоєних капітальних інвестицій в секторі водного транспорту, складає 0,3 млрд грн або 0,1% у загальному обсязі інвестицій (див. табл. 1) [5]. На наш погляд, стримуючими факторами розвитку круїзного туризму є наступні: географічне розташування, зокрема, «нетранзитність» Чорного моря, що ставить чорноморський круїзний туризм у залежність від круїзного ринку Середземного моря з його чітко визначеною сезонністю: «піками» активності навесні та восени, та майже повною відсутністю потоку туристів у червні та серпні; існуючі обмеження для проходження круїзних лайнерів через протоку Босфор.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності у сфері транспорту України (2015 р.)

Капітальні інвестиції в економіку України та розподіл інвестицій за видами економічної діяльності у сфері транспорту	Код за КВЕД-2010	Освоєно (використано) капітальних інвестицій у 2015 р.			2014 р. у % до 2013 р.
		млн. грн	у % до		
			загального обсягу	2014 р.	
Усього капітальних інвестицій, Україна		251154,3	100,0	98,3	75,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	Н	16278,0	6,5	93,0	72,2
Наземний і трубопровідний транспорт	49	7218,0	2,9	166,7	59,5
Водний транспорт	50	333,8	0,1	129,3	169,5
Авіаційний транспорт	51	658,7	0,3	166,5	49,7
Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	52	7981,9	3,2	64,2	78,9
Поштова та кур'єрська діяльність	53	85,6	0,0	56,8	49,8

На сучасному етапі розвитку економіки України, перед вітчизняними підприємствами туризму постає проблема формування динамічного попиту на послуги щодо транспортування туристів водними шляхами України. Круїзний ринок українського Причорномор'я, а також в'їзного туризму потребує реновації. Одним з варіантів завантаження інфраструктури українських портів і виходу з кризи, може стати відновлення і розвиток круїзних і пасажирських рейсів по Чорному морю між портом Одеса і портами Батумі, Самсун, Варна, Констанца. Позиціонування України як морської держави вимагає розгляду глобальних тенденцій у світовій морській торгівлі. Необхідність розвитку морської інфраструктури продиктовано високою прибутковістю ринку круїзних послуг. Таким чином, основною метою державної морської політики України в контексті розглянутих проблем, є створення умов для динамічного збалансованого соціально-економічного розвитку приморських рекреаційних територій, повного використання переваг їх розташування. Розвиток круїзного ринку має стимулювати розвиток суміжних галузей туризму, інвестиційного клімату та економіки приморських регіонів в цілому.

1. Нездоймінов С. Г. Круїзний ринок України в умовах міжнародної інтеграції регіонів / С. Г. Нездоймінов // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 6. – С. 565–570.
2. Dowling, R. Cruise ship tourism / Dowling, R., Weeden, C. // CABI, 2017. – 621p.

3. *CLIA Contribution of Cruise Tourism to the Economies of Europe - 2015*, available at: <http://www.cliaeurope.eu/8-latest-news/86-cruise-industry-continues-to-deliver-positive-contributions-to-europe-s-economy>

4. Yatsyna N. *The analysis and development prospects of the cruise market in the conditions of globalization and regional integration* / N. Yatsyna, S. Nezdoyminov // *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2016. – № 2 (234). – С. 182 – 195.

5. *Капітальні інвестиції у січні–грудні 2015 року*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz.htm

РЕКЛАМА В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

© Л.С. Нижник, 2017

Навряд чи в наш час існує людина, яка не знає що таке реклама. Якщо придивитися, реклама є в усьому і всюди. Зараз прийшов час, коли реклама почала ставати наукою. Якщо подивитися на рекламу як об'єкт, то за свою історію, реклама має певний багаж досвіду, знань, відкриттів. Все це сформувало декілька основних законів реклами, а також прийомів і методів випробуваних і перевірених життям. Реклама, яка колись була мало передбачувана, після напрацювання правильних до неї підходів перетворилася в один з найбільш надійних видів бізнесу. Рідко яка комерційна діяльність, при рівних можливостях, пов'язана з настільки незначним ризиком. Зараз реклама досягла певного рівня розвитку.

У сьогоденній ситуації нестабільних ринків і конкуренції, що посилюється, організації все більше зосереджують свою увагу на організації більш ефективних інформаційних потоків, які супроводжують товар на всіх фазах його життєвого циклу. Сьогодні мало зробити якісний конкурентоздатний товар, найважливіше питання в тому, як вивести і забезпечити йому міцні позиції на ринку, особливо якщо ринок переповнений схожим товаром.

Тому, реклама, як частина маркетингу, стала одним з головних важелів впливу на ринок. Реклама настільки стала важливою у впливі на оборот товарів, що в західних країнах її включили в комплекс Ф. Котлера так званих «4Р» (Produkt - продукція, Price - ціна, Place - місце, Promotion - просування). Де рекламу відносять до просування як і особисті продажі, стимулювання збуту і PR, при цьому всі вони можуть застосовуватися або для збуту, або для залучення уваги до товарів або послуг, або ідей компанії.

На жаль, в Україні не так комплексно підходять до просування товару на ринок і його підтримці. У більшості випадків реклама не виконує свою головну функцію - бути засобом створення ринку для конкретних фірм-виробників товарів і послуг. А рекламу, проведену розрізнено з маркетингом, можна вважати марною, а то і збитковою, тому що навіть сама невелика реклама вимагає фінансових витрат. Навіть блискуче задумані і чудово проведені рекламні кампанії, будучи автономними, не пов'язаними або слабо пов'язаними зі стратегічними цілями і тактичними завданнями виробничо-ринкової діяльності фірми, сприяють вирішенню лише окремих завдань фірми.

На думку експертів ВРК, рекламний ринок України посідає перше місце в Європі. При цьому, якщо враховувати не загальний обсяг ринку реклами, а обсяг реклами на душу населення, то Україна значно відстає від сусідніх країн. Порівняно з високорозвиненими країнами, український рекламний ринок є далеким від насичення і існує значний потенціал його розвитку.

Весь етап планування рекламної кампанії можна розділити на п'ять складових:

1. Визначення цілей рекламної кампанії
2. Визначення цільової аудиторії
3. Визначення структури рекламної кампанії
4. Визначення бюджету і установка термінів запуску рекламних кампаній
5. Перевірка готовності бізнес-процесів до прийняття навантажень від рекламної кампанії.

Якщо брати ситуацію в Україні, то під впливом зміни політичної ситуації, значно погіршилася ситуація в економіці країни, знизилася купівельна спроможність, що відбилася на прибутках компаній-рекламодавців і їх рекламних бюджетах. Наслідком цього стало значне зменшення рекламного ринку. В цілому витрати медіаринку на сьогодні складають приблизно 12%. Також на сьогоднішній день найефективнішим джерелом трансляції реклами є Інтернет, який показує стабільні тенденції зростання. Сьогодні підприємствам потрібно максимально точно розраховувати витрати на рекламу, чітко ставити цілі і планувати їх досягнення. Оскільки не дивлячись ні на що реклама має вагомий вплив на свідомість споживачів і їх вибір, формує певні життєві стандарти, нові модні тенденції, відображає розвиток науки і техніки, IT-технологій і розвиток суспільства.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

©Олієвська М.Г., 2017

В умовах посилення соціальних ризиків, збільшуються зобов'язання держави виконувати соціальні завдання та надавати соціальні послуги у сферах, де відбувається відтворення людського капіталу. Кошти, що виділяються з Державного бюджету України на фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення не забезпечують підвищенні якості медичних та освітніх послуг, не дозволяють забезпечити доступність соціальних послуг для широких верст населення, тому що 1) надання коштів здійснюється на основі належності громадян до певної категорії в суспільстві, а не на основі їхніх реальних потреб; 2) в Україні спостерігається надмірне регулювання з боку держави, занадто низький рівень бюджетної дисципліни та низька ефективність видатків державного сектору; 3) існує невідповідність законів реальному життю (згідно з конституцією, медичні послуги є безкоштовними; на практиці майже всі вони платні); 4) відбувається «затягування» процесу розробки соціальних стандартів; 5) обсяги бюджетних ресурсів залежать від світових економічних параметрів; 6) існує обмежена самостійність органів місцевого самоврядування, їх фінансова залежність від органів центрального управління.

Варто зазначити, що підходи держав загального добробуту з максимальним рівнем державного забезпечення соціальних програм останнім часом замінюються прагматичною концепцією неспроможності навіть найбагатшого бюджету задовольнити всі соціальні проблеми без загрози виникнення кризових тенденцій в економіці. Тому скандинавська модель – не є оптимальним рішенням до добробуту населення. І як свідчать дані Індексу соціального розвитку 2016 (розробленого американською неурядовою організацією Social Progress Imperative за підтримки компанії «Делойт»), високий рівень ВВП сприяє соціальному розвитку, але не відіграє вирішальну роль: Фінляндія (1 місце, ВВП на душу населення – \$38 535), Канада (2 місце, \$42 778), Австралія (4 місце, \$43 219), Швейцарія (5 місце, \$55 260), Нідерланди (8 місце), Великобританія (9 місце), Нова Зеландія (10 місце) та Ірландія (12 місце), США (19 місце, \$52 118), Саудівська Аравія (65 місце, \$49 537); Кувейт (45 місце, \$69 878) та ОАЕ (39 місце, \$64 563). Україна за рівнем життя населення посідає 63 місце серед 133 країн; з показником \$8 267 ВВП на душу населення у 2016 році Україна входить до групи країн з рівнем соціального розвитку «нижче середнього» [2].

Зарубіжні держави гарантують надання громадянам низки соціальних послуг на певному рівні і тим самим створюють рівні стартові умови для різних категорій населення з різних регіонів країни. Наприклад, у зарубіжних країнах значна частина соціально-економічних послуг населенню надається на місцевому рівні і фінансується з місцевих бюджетів, а джерелом формування державного та місцевих бюджетів є податки.

У країнах-членах Європейського союзу завдяки сильним інститутами місцевого самоврядування, ефективній децентралізації та зовнішнім інвестиціям вдалося досягти високих результатів. Зокрема:

1. Навчання у школах безкоштовне, а сам навчальний заклад утримується з утримується з бюджетних грошей, грантів та додаткових послуг. Батьки замовляють позашкільні гуртки, репетиторство з носієм іноземної мови чи тренінги з логіки на платній основі. Місцева влада на свій розсуд розпоряджається бюджетом та інвестиціями. Як наслідок, у невеликих селищах культурні та сучасні наукові центри (досвід Чеської Республіки) [1].

2. Муніципалітети і регіони мають високий ступінь незалежності від уряду при виконанні своїх повноважень, хоча автономія щодо встановлення рівня місцевих податків на практиці дещо

звужилася за останні роки. Муніципалітети відповідають за більшість послуг, пов'язаних із соціальним забезпеченням, що включають початкову освіту, центри зайнятості та соціальну допомогу й пільги (для безробітних, які не мають страхового покриття на випадок безробіття). Головною сферою відповідальності регіонів є охорона здоров'я. Доходи регіонів повністю складаються з субвенцій – 81% від держави і 19% від муніципалітетів (у 2013 році; ці кошти є цільовими і призначені на охорону здоров'я, соціальні послуги та спеціальну освіту, регіональний розвиток. (Данія) [3].

3. Органи місцевого самоврядування відіграють значну роль, особливо у сфері освіти, та користуються суттєвим правовим захистом. Однак вони сильно залежать від держави в плані фінансування та нагляду. За рахунок видатків місцевого самоврядування в основному фінансується освіта, що включає початкові та середні школи. Охорона здоров'я також є сферою відповідальності муніципалітетів, але з 2001 року забезпечується через публічні акціонерні компанії або фундації. (Естонія) [3].

4. Муніципалітети вільні встановлювати базові ставки податку на доходи фізичних осіб для своїх мешканців (проте, низький рівень економічного росту та збільшення витрат через старіння населення в останні роки створюють все більший тиск на муніципальні фінанси, що призводить до підвищення місцевих податків і запозичень). Охорона здоров'я, соціальний захист і освіта разом становлять 70% місцевих бюджетів (Фінляндія) [3].

5. Органи місцевої влади відіграють значну роль у забезпеченні соціального добробуту, особливо у сфері освіти. В той же час, вони великою мірою залежать від центрального уряду в плані фінансування, оскільки одержують більше половини доходів від визначеної частки надходжень від податку на доходи фізичних осіб, а більшість субвенцій спрямовується на конкретні сектори або є суворо обмеженими цільовими асигнуваннями (Латвія) [3].

6. Центральний уряд відповідає за університети і лікарні, але освіта і охорона здоров'я однак становлять суттєву частку місцевих бюджетів (Норвегія) [3].

Очевидними перевагами децентралізації для органів місцевого самоврядування є посилення фінансової автономії щодо розвитку освіти, науки, медичного забезпечення; підвищення відповідальності, економічної ефективності та відкритості управлінських рішень; оптимізація видатків місцевих бюджетів за рахунок не виконання невластивих їм завдань; створення умов для економічної конкуренції між регіонами та населеними пунктами; забезпечення співпраці органів місцевого самоврядування з приватним сектором, за якої обидві сторони можуть бути реальними партнерами та інші. Для суб'єктів господарювання, домогосподарств фіскальна децентралізація є мотиваційним механізмом вкладати кошти у розвиток місцевої інфраструктури.

Саме тому, в Україні подальшими кроками децентралізації влади з метою фінансування відтворення людського капіталу є:

1) закріплення соціальних послуг за тим рівнем влади, який є максимально наближеним до кінцевого споживача і який зможе постійно контролювати стан надання таких послуг;

2) посилення ролі територіальної громади у процесі здійснення бюджетних видатків;

3) надання місцевим органам влади права виходу на національний фінансовий ринок з метою залучення додаткових фінансових ресурсів (проте, тут необхідний жорсткий і постійний контроль за напрямками витрачання коштів);

4) мінімальні витрати на адміністрування місцевих податків і зборів, основними платниками яких мають бути всі користувачі суспільних благ на конкретній території;

5) відміна обов'язковості вилучення коштів з місцевих бюджетів у разі перевиконання дохідної частини. Таке перевиконання доцільно спрямовувати на фінансування короткострокових програм підтримки молоді; сімей з дітьми, літніх людей, інвалідів та інших категорій населення)

6) незалежне прийняття місцевих бюджетів від державного бюджету без врахування обсягів трансфертів, обсяги яких мають визначатися виходячи з балансу доходів і видатків місцевих бюджетів для їх збалансування. Тобто спочатку необхідно затвердити місцевий бюджет з власними доходами і видатками, а потім компенсацію різниці необхідно закласти у державному бюджеті.

Підсумовуючи зазначимо, що сталому економічному зростанню України сприятимуть заходи та механізми, які передбачають підтримку та розширення можливостей економічно активного населення, підвищення внутрішнього попиту та продуктивності праці. Саме тому, запропоновані автором шляхи удосконалення фінансування відтворення людського капіталу в умовах децентралізації фінансових ресурсів направлені на підвищення доступності, ефективності й рівності доходів отримувачів соціальних послуг.

1. *Децентралізація влади.* – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua>
2. *Індекс соціального розвитку, 2016.* – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/research/social-progress-index-2016.html>
3. *Місьцеве самоврядування в країнах Скандинавії та Балтії: огляд.* – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Misceve-samovryaduvannya-v-krayinah-Skandiinaviyi-ta-Baltiyyi.pdf>

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ СТАНУ ТА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ КРАЇН ЄС В 2016 Р.

© Ольшевська А.В., 2017

Банківська система ЄС містить багато різномірних кредитних організацій. В сьома країнах ЄС, які є «домом» для системно важливих банків (СВБ), функціонує понад 4 тис. банків. 13 СВБ контролюють близько 50% сукупних банківських активів всіх держав-членів ЄС [1]. Найбільшими банками ЄС за кількістю сукупних активів у 2016 р. є BNP Paribas (2,3 трлн. євро), Deutsche Bank (1,9 трлн.), Credit Agricole Group (1,8 трлн.) [2].

З часів кризи 2008 р. спостерігаються раціоналізація та консолідація банківського сектора країн ЄС, що обумовило зниження загальної кількості кредитних організацій (9,5 тис. у 2008 р. та 8,1 тис. у 2015 р.). Це в значній мірі пов'язано зі зниженням витрат банків та тиском на банки щодо зниження рівня позикових коштів і консолідації, особливо в тих країнах, які більш серйозно постраждали від кризи. Втім частка іноземних філій в загальній кількості кредитних організацій зросла з 10% у 2008 р. до 13% у 2015 р. в результаті зменшення кількості кредитних організацій [2].

Незважаючи на зростання економіки в більшості країнах ЄС у 2016 р., банківський сектор відзначився спадом в результаті ринкових потрясінь на початку року, високих судових витрат і списань по кредитах. Усі основні елементи доходної частини 20 найбільших банків ЄС знизилась: процентні доходи на 5%, процентна маржа на 7%, збори і комісії на 6%. Лише обсяг кредитів підприємствам не змінився, кредити домогосподарствам зросли на 2%. В цілому доходи банків Єврозони скоротилися на 6,5% порівняно з 2015 р. Зниження доходів не виявилось би проблемою, якщо б зменшилися такою ж мірою витрати або вартість ризику. Однак, адміністративні витрати скоротилися лише на 5%, резерви на покриття витрат по позиках збільшилися на 27%. Загалом, у 2016 р. чистий прибуток банків Єврозони зменшився майже в 2 рази порівняно з 2015 р. до 33 млрд. євро, що є найнижчим показником з 2013 р. (у 2006 р. – 135 млрд. євро)[2]. У другому півріччі 2016 р. 20 найбільших банків навіть мали чистий збиток. Для покращення рентабельності, банки вдавалися до політики деризикування, скорочуючи частку позикових коштів.

Загальна сума активів знизилася на 2%, а сукупний капітал зменшився на 3%. Зважені за ризиком активи скоротилися на 7% до 6,6 трлн. євро, що є найнижчим рівнем з 2008 р. (незважаючи на посилення вимог «Базель-III») [2]. Для порівняння, у 2016 р. американські банки встановили новий рекорд номінального прибутку, збільшивши розрив з європейськими. Вперше після кризи банки в ЄС в 2016 р. не покращили свій капітал. Капітал 1-го рівня залишився на рівні 12,7%, в той час як коефіцієнт левериджу знизився з 4,9% до 4,7% в результаті скорочення власного капіталу; проте показники достатності капіталу зросли надзвичайно з 2008 р [2].

Динаміка проблемних кредитів за 2006-2013 рр. стабільно збільшувалась, досягнувши 7,9% на кінець періоду, але надалі знижалась до 5,2% у 2016 р. [2], відображаючи економічне зростання в деяких країнах, а також прогрес в реструктуризації та продажі проблемних кредитів. Проте, постійно високий або навіть зростаючий їх обсяг потребує додаткових заходів. Однак, банківський сектор Єврозони продемонстрував покращення рівня фінансової стійкості за показником відношення кредитів до депозитів: 138% у 2007 р. і 108% у 2016 р.) [2].

Отже, слід констатувати, що банківський сектор ЄС спостерігав значний спад в 2016 р. Чистий прибуток зменшився майже вдвічі. Банки вдаються до агресивної деризикової політики. З огляду на динаміку в посткризовий період, можна зауважити, що в цілому спостерігалась тенденція консолідації банківського сектора та покращення рівня фінансової стійкості.

1. *European banks in 2016: A year to forget. [Електронний ресурс]/ Jan Schildbach. – Deutsche Bank Research. – Режим доступу:*

https://www.dbresearch.com/servlet/reweb2.ReWEB?rwsite=DBR_INTERNET_EN-PROD&rwobj=ReDisplay.Start.class&document=PROD0000000000437831

2. *Статистичний портал Statista [Електронний ресурс] – Режим доступу:*
<http://www.statista.com>

ЦІННІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ОРІЄНТИР УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

© Отливанська Г.А., 2017

У сучасному світі здійснюється перехід до управління спрямованого на створення і зростання цінності бізнесу. Вивчення інвестиційної діяльності підприємства в контексті змісту й актуальних цільових установок управління на основі цінності дозволяє розширити можливості його застосування в практичній діяльності підприємств.

В основу концепції ціннісного управління закладені теорії ціннісно-орієнтованого менеджменту та зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Ціннісно-орієнтований менеджмент є одним з підходів стратегічного управління, метою якого є зростання вартості бізнесу для його власників (акціонерів) на довгостроковій основі [1]. Паралельно ціннісно-орієнтованому менеджменту розвивається теорія стейкхолдерів, яка розглядає мету бізнесу як створення і зростання його цінності для всіх сторін, зацікавлених в діяльності підприємства (внутрішніх і зовнішніх агентів). В основу теорії зацікавлених сторін закладено положення про те, що компанія, орієнтована на стейкхолдерів, має більше шансів забезпечити сталий розвиток і, як наслідок, зростання цінності для акціонерів [2]. Таким чином цінність стає ключовим орієнтиром діяльності підприємства за сучасних умов.

Вивчаючи ціннісні характеристики стейкхолдерів з позиції економічного змісту інвестиційної діяльності, можна зробити висновок про те, що інвестиційна діяльність підприємства повинна забезпечувати не тільки ефективність, яка дозволить виправдати очікування окремих інвесторів щодо прибутковості інвестиційного рішення, але і привести до зростання цінності бізнесу. Отже, з позиції управління на основі цінності, метою інвестиційної діяльності підприємства поряд із забезпеченням приросту прибутковості інвестованого в підприємство капіталу, є зростання цінності підприємства в результаті її реалізації.

Реалізація інвестиційної діяльності підприємства впливає на всю економічну діяльність в різних її аспектах. Дані зміни відображаються в значенні певних якісних і кількісних характеристик діяльності підприємства, які, в свою чергу, впливають на розмір фінансових та економічних показників, що виступають для стейкхолдерів свого роду індикаторами (рис. 1). На підставі цих індикаторів стейкхолдери роблять висновок про зміну цінності підприємства.

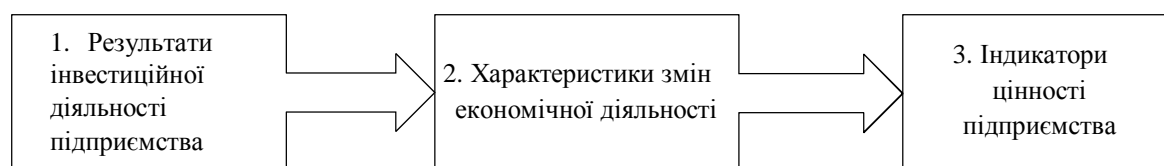

Рис. 1. Інвестиційна діяльність у ланцюжку формування ціннісних характеристик бізнесу

Джерело: складено автором

При цьому, безумовно важливим є той факт, що вплив інвестиційної діяльності може бути як позитивним, в разі її ефективної реалізації, так і негативним, в разі неефективного вкладення коштів. Тому обґрунтування ефективних напрямків інвестиційної діяльності, безумовно, є первинним завданням для прийняття інвестиційного рішення менеджментом підприємства, після чого, доцільно проводити вибір напрямів вкладення капіталу з точки зору перспектив впливу даного рішення на зміну цінності підприємства для стейкхолдерів.

Припускаючи позитивний вплив інвестиційної діяльності на цінність бізнесу, розглянемо результати інвестиційної діяльності у взаємозв'язку з індикаторами цінності в ланцюжку формування ціннісних характеристик бізнесу.

Інвестиційна діяльність підприємства включає два основних напрями вкладення капіталу – реальні та фінансові інвестиції. Залежно від напрямів вкладень, результати інвестиційної діяльності характеризуються розширенням масштабів операційної діяльності, її перепрофілюванням, реконструкцією або оновленням виробничої потужності, модернізацією та / або технічним переозброєнням, а також від фінансових інвестицій – придбанням нових або зростанням існуючих корпоративних прав, придбанням фінансових інструментів грошового та фондового ринків.

Результати інвестиційної діяльності впливають на економічну діяльність підприємства, відображаючись в розширенні номенклатури продукції, зменшенні собівартості одиниці продукції, поліпшенні якості продукції, підвищенні екологічності діяльності, зміцненні партнерських відносин з постачальниками, розвитку виробничої інфраструктури, розширенні можливостей збуту продукції, підвищенні ділової активності, формуванні додаткового джерела доходу, підвищенні мобільності використання капіталу тощо.

Як наслідок змін економічної діяльності, відбуваються зміни в показниках, які при їх моніторингу стейкхолдерами виступають індикаторами цінності підприємства. Основними індикаторами цінності, в яких відображаються такі зміни є – рівень попиту на продукцію та його динаміка, рівень доходу операційної діяльності та його динаміка, розмір прибутку підприємства, рівень ефективності діяльності та її динаміка, розмір активів та їх динаміка, ступінь зносу основних засобів, імідж підприємства, вартість акцій або підприємства цілком та його бренду.

Аналіз виділених ключових кількісних і якісних характеристик змін в економічній діяльності підприємства у взаємозв'язку з ціннісними індикаторами при прийнятті інвестиційних рішень дозволить менеджерам не тільки врахувати ефективність реалізації інвестиційного проекту, але і оцінити його з точки зору зміни цінності підприємства для стейкхолдерів, що, в свою чергу, підвищить обґрунтованість та ефективність прийняття рішень.

1. *Arnold G. Value-Based Management: Context and Application / G. Arnold, M. Davies. – John Wiley & Sons.: Chichester, UK., 2000.–384 p.*
2. *Freeman R. Edward. Strategic Management: A stakeholder approach / R. Edward. Freeman. – Boston: Pitman, 1984. – 276 p.*

ТЕНЕВАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

©Татарова К.В., 2017

Наличие теневой экономики характерно для любой страны, но для стран с переходной экономикой это явление представляет собой серьезную проблему, обусловленную рядом как объективных, так и субъективных причин. К объективным факторам, прежде всего, относятся быстрый и кардинальный характер экономических и государственных реформ, несовершенство правовой и нормативной базы, недостаточный опыт работы в условиях переходной экономики как государственных органов, так и экономических единиц. Помимо этого, резкое увеличение числа предприятий и индивидуальных предпринимателей, ненадежная финансовая отчетность хозяйствующих субъектов, низкий уровень отчетной дисциплины оказывают существенное влияние на рост теневой экономики. К субъективным факторам, способствующим росту данного явления, следует отнести значительный уровень коррумпированности власти и недостаточно энергичные действия по борьбе с ней, а также с организованной преступностью.

Теневая экономика имеет два основных взаимосвязанных признака:

- противоправная деятельность с целью получения исключительно в собственных интересах неконтролируемого дохода;
- получение дохода, который полностью или частично выведен из под фискального контроля в целях получения дополнительных экономических выгод.

В период становления и развития теневая экономика соединила в себе три укрупненных элемента, находящиеся в постоянном движении и развитии: незаконная экономическая деятельность, скрытая и неформальная деятельность.

Незаконная (нелегальная) экономическая деятельность включает производство, продажу и распространение запрещенных законом товаров и услуг. Доходы, приносимые незаконными видами деятельности, могут использоваться на совершенно законные цели, и в тоже время затраты, связанные с производством запрещенных товаров или услуг, могут покрываться за счет легальных источников.

Скрытая (подпольная) деятельность в принципе является законной, но при этом объемы ее сознательно скрываются от государственных органов в силу разных причин:

- во избежание уплаты подоходного налога, налога на добавленную стоимость или других налогов;
- во избежание уплаты взносов на социальное страхование;
- в сокрытии нарушений некоторых узаконенных стандартов, например, минимальной заработной платы, максимальной длительности рабочего дня, норм безопасности, санитарных норм и т.п.;

Неформальным считается производство, осуществляемое в рамках сектора домашних хозяйств или неформального сектора. Это деятельность предприятий, работающих для собственных нужд. Юридически оформленных трудовых отношений в этом случае не существует, а трудовые отношения основаны на случайной занятости, родственных, личных и социальных связях.

Существуют разнообразные виды деятельности, которые противостоят полезному развитию экономики, наносят вред обществу и создают теневую экономику — экономику деформирующую и общественно опасную. Соответственно, теневая экономика тесно связана с теневой информационной экономикой. В связи с этим появляется острая необходимость в разработке терминологического единства:

Теневая информационная экономика - все незаконные скрываемые продукты и услуги, использующие и основывающиеся на информационных технологиях. К ней относятся:

- Кибер-преступления;

- Противоправное производство ПО;
- Противоправный обмен специальными средствами вычислительной техники, оборудованием, ПО.

Услуги теневой информационной экономики: фарминг, фишинг, спам, кража личных данных, отмывание денег, вымогательство и т.д.

Продукты на рынке теневой информационной экономики состоит из специализированного программного обеспечения[2]: шпионские устройства, пиратское программное обеспечение, фальсификация кредитных карт, реклама, черви, вирусы, утилиты и др.

В заключении, необходимо разработать целостную стратегию противодействия теневой информационной экономики. Необходимые принципы для этой стратегии:

1. Совершенствование законодательной базы экономического регулирования, нацеленного на создание условий, при которых сокрытие определенных видов деятельности или их элементов, как и любая незаконная деятельность станут невыгодными.

2. Развитие сотрудничества на государственном, региональном и международном уровнях с целью понижения уровня теневой информационной экономики.

3. Создание рабочих мест, реформирование системы налогообложения, с целью ужесточения мер борьбы с отмыванием денег, а также ожесточение борьбы с коррупцией.

1. Рывкина Р.В. *От теневой экономики к теневому обществу*. -М.: Pro et Contra, 1999. - №1, т.4. -25-39 с.

2. Бортэ Г. *Теневая информационная экономика*. -М.: Laboratory of Information Security, 2011. - 94-96 с.

3. Охрименко С., Саркисян А. *Подпольная информационная индустрия*. *The Bulletin of Transport and Industry Economics*. -Харків : №29, 2010, 19-22 с.

4. Барсукова С.Ю. *Неформальная экономика: экономико- социологический анализ*. - Москва: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2011. -420 с.

5. Ohrimenco S., Borta G. *The structure of shadow information economics*. 2014. [Электронный Ресурс]:

<http://cybersafetyunit.com/english-the-structure-of-shadow-information-economics/?lang=en>

ДІЯЛЬНІСТЬ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕРСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

©Свідерська І.М., Павловська О.В., 2017

Недержавні пенсійні фонди, виступаючи інституційним інвестором, акумулюють грошові кошти юридичних та фізичних осіб у вигляді пенсійних внесків та зобов'язуються їх примножити шляхом інвестування у фінансові інструменти та здійснюючи консервативну інвестиційну політику, яка спрямована на забезпечення майбутніх виплат, що виникають за рахунок приросту пенсійних активів.

Дохід від інвестиційної діяльності дає можливість компенсувати інвестиційні ризики та збільшувати загальний обсяг активів учасників недержавного пенсійного фонду. Недержавні пенсійні фонди здійснюють довгострокове інвестування, трансформуючи вільні кошти підприємств та домогосподарств у інвестиції, що сприяє економічному зростанню країни.

В Україні низький рівень охоплення населення послугами недержавного пенсійного страхування, що пов'язано з низьким рівнем доходів населення, відсутність довіри до фінансово-кредитних установ, а також недостатністю фінансових інструментів для інвестування пенсійних активів недержавних пенсійних фондів. Проте, вагомими є зміни реалізовані на державному рівні щодо управління недержавними пенсійними фондами:

1. імплементація міжнародних стандартів фінансової звітності, що сприяє підвищенню прозорості діяльності та звітності недержавних пенсійних фондів;
2. запровадження більш жорстких умов реєстрації недержавних пенсійних фондів як фінансової установи та здійснено очищення переліку недержавних пенсійних фондів від таких, що не розпочали свою діяльність;
3. врегулювання стандартів обліку пенсійних коштів, накопичених на користь учасника недержавного пенсійного фонду.

Інвестиційна політика недержавних пенсійних фондів обмежується законодавчими нормативними вимогами до формування інвестиційного портфелю пенсійних активів. Метою інвестування пенсійних активів є збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є консервативною. Станом на 31.12.2016 р. переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали депозити в банках (41,3% інвестованих активів), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (41,0%), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (9,4%), акції українських емітентів (0,7%). У 2016 році відбулося незначне інвестування пенсійних активів в акції іноземних емітентів 0,02% (0,5 млн. грн.) від загальної вартості активів.

Важливим є застосування в Україні іноземних практик щодо нагляду за небанківськими фінансовими установами. Зокрема, концептуальних основ XBRL, таксономії IFRS XBRL, DPM-архітектури, стандартів та підходів консолідованого нагляду (у тому числі у контексті імплементації Solvency II), розвитку бухгалтерського обліку та аудиту та ін.

XBRL – аббревіатура від англійського eXtensible Business Reporting Language та на українську мову перекладається як "розширена мова ділової звітності". XBRL – універсальний оснований на XML стандарт, призначений для публікації, обміну, аналізу та порівняння фінансових даних та бізнес інформації.

Стандарт XBRL розроблений міжнародною організацією XBRL International, Inc для обміну бізнес-інформацією між бізнес-системами. В наш час XBRL використовується в багатьох країнах регуляторами фондових бірж і ринку цінних паперів, банківськими регуляторами, реєстраторами, податковими органами та національними статистичними агентствами. Найбільш широкого застосування стандарти отримали в США, де з 2008 року публічними компаніями публікується звітність у форматі XBRL.

Основною метою запровадження XBRL є визначення оптимальної схеми обміну фінансовою інформацією між учасниками міжнародного ринку та методів створення, обміну та порівняння бізнес інформацією. Аналіз XBRL-звітності є більш зручним, ефективним та надійним для співставлення даних інвестором, аналізу великої кількості компаній або швидкого порівняння кількох окремих компаній з вибірки.

ЕТИЧНА ПОВЕДІНКА В БІЗНЕСІ: ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ

© Передало Х.С., Огерчук Ю.В., 2017

В умовах сьогодення, коли ринки насичені або, навіть, перенасичені товарами та послугами, оскільки пропозиція на них часто перевищує попит, багатьом підприємствам важко втримати свою частку ринку, або розвиватися в планових напрямках. Тому багато хто з керівників вітчизняних, а також і іноземних компаній часто вдається до неетичної поведінки, забуваючи при цьому, що такі дії можуть призвести до руйнування репутації, яку дуже важко будувати, але легко втратити.

Етика, згідно з тлумачним словником, – це норми поведінки, сукупність моральних правил тощо. Отже, неетична поведінка – це дії, які спрямовані на порушення загальних норм та правил, які базуються на загальнолюдських принципах чи поглядах. Неетична поведінка часто зумовлена бажанням швидкого збагачення, отриманням надприбутків, виграшу, прагненням комусь завдати умисної шкоди, незнанням правил гри на ринку тощо.

Неетичну поведінку в бізнесі можна побачити в різних сферах діяльності підприємства, зокрема: при декларуванні неправдивої інформації в місії організації щодо основних її постулатів та орієнтирів, при зазначенні неточних або фальшивих даних щодо технічних чи якісних характеристик товару на етикетці, при інформуванні споживачів щодо корисності товару у процесі його продажу продавцем тощо.

Для запобігання такої поведінки на рівні держави діють законодавчі та нормативні акти, які дозволяють нормувати процедури захисту споживачів та підприємств від неетичної поведінки ділових партнерів та організацій, а також спеціалізовані органи, наприклад Держпродпотребслужба, яка діє з квітня 2016 року.

На підприємствах, для боротьби з неетичною поведінкою формуються спеціалізовані комітети чи сектори, розробляються етичні кодекси, проводяться заняття для працівників організації, підвищується рівень їх кваліфікації тощо.

Формуючи правила етичної поведінки керівництву слід керуватися низкою принципів, а саме: 1) принцип поваги до людської гідності. Звичайно, даний принцип може, в першу чергу, застосовуватися до внутрішньої корпоративної етики, оскільки формуючи правила поведінки в компанії не слід забувати про особистісні цінності чи уподобання, вірування людини, які потрібно поважати, якщо вони не завдають шкоди іншим членам організації. Однак, брехня при продажі товарів також може завдати моральних збитків людині; 2) принцип безпечності або принцип «не зашкодь». Даний принцип особливо є актуальним, коли реалізуються товари харчової промисловості. Часто виробники обманюють своїх споживачів, декларуючи свою продукцію, як наприклад, екологічно чисту чи безпечну до вживання; 3) принцип екологічності. Даний принцип можна розглядати значно ширше, ніж підтримання екологічної безпеки при виготовленні товарів чи послуг. Якщо всіх живих суб'єктів планети об'єднати в єдину екосистему, то такий принцип буде спрямовувати діяльність організації на забезпечення єдності з іншими як учасниками ринку, так і з потенційними або «пасивними» цільовими групами, та, одночасно, дбати за екологію та життя інших живих істот, не завдаючи їм при цьому шкоди; 4) принцип інновативності. Даний принцип, на перший погляд, може носити вторинний характер. Однак, на сьогодні, він є важливим при введенні правил та процедур щодо етичності компаній. Інновації – це нововведення, які часто розглядаються в сфері техніки та технології. Однак їх можна активно використовувати і в мисленні, поглядах. Наприклад, він може активно застосовуватися у зміні технологій виробництва косметичних виробів, відмовившись від проведення тестів на тваринах.

Звичайно, можна виділити і інші принципи: чесність, відкритість, відповідальність. Усі вони повинні враховуватися при прийнятті управлінських рішень щодо розвитку та підтриманні етичної поведінки компаній.

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СОЦІАЛЬНО ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

© Пилипчук Р.Р., 2017

У зв'язку з анексією Кримського півострова у лютому-березні 2014 р., та військовим конфліктом з Російською Федерацією на Сході України, починаючи з квітня 2014 р. з'явилась нова для України категорія людей – внутрішньо переміщені особи (ВПО), яких на сьогодні є близько 1,6 млн. осіб [1]. Зважаючи на відсутність перспектив розв'язання конфлікту в найближчому майбутньому, а відтак – і можливостей повернення переселенців на місця їх постійного проживання, урядова політика та дії міжнародних організацій спрямовуються від короткострокової гуманітарної допомоги на забезпечення інтеграції біженців у новому середовищі. Для досягнення цієї мети, альтернативою державній системі соціального захисту є створення можливостей зайнятості, на що, зокрема, спрямована діяльність міжнародних неурядових організацій шляхом реалізації грантових проектів на створення малого та середнього бізнесу для ВПО. Водночас, не менш дієвим інструментом вирішення проблеми зайнятості ВПО може стати широко використовуваний в ЄС приклад соціальних інновацій – соціальне підприємництво (СП).

У найбільш загальному вигляді, СП можна визначити як «бізнес-рішення соціальної проблеми» [2, с.8]. Аналіз європейського досвіду організації СП дозволяє стверджувати, що вони забезпечують зайнятість вразливих груп населення, зосереджуючи свою діяльність у двох напрямках:

1. Безпосередньо створенням СП, які за своєю суттю спрямовані на вирішення соціальних проблем. Така практика є дуже поширеною, насамперед у країнах ЄС. Особливої уваги заслуговує досвід Великобританії, де, згідно урядової статистики, нараховується близько 70 тис. СП, що вносять в економіку близько 24 млрд. фунтів та на яких працює близько 1 млн. осіб [3, с. 4].

2. Підтримки зайнятості вразливих груп населення шляхом створення не лише безпосередньо СП, але й їх інфраструктурного різновиду у вигляді недержавних центрів зайнятості. Окрім безпосереднього працевлаштування вразливих груп населення, такими організаціями забезпечується інформаційна підтримка інших СП. Прикладом діяльності таких СП є Центри зайнятості вразливих людей (Sheltered Employment Centres) в Іспанії, які функціонують відповідно до Закону 13/1982 про соціальну інтеграцію інвалідів. Метою діяльності таких закладів є інтеграція максимальної кількості людей з обмеженими можливостями на відкритому ринку праці. Станом на 2011 р. таких закладів налічувалося близько 490, на яких було працевлаштовано 28,3 тис. працівників з обмеженими можливостями [4, с.18].

Другий напрямок вбачається особливо корисним для імплементації в Україні, оскільки дозволяє суттєво підвищити ефективність інфраструктури ринку праці з одночасним вирішенням проблеми безробіття вразливих категорій населення. Тому подальше вивчення європейського досвіду організації таких інститутів та запровадження його в Україні є своєчасним та актуальним напрямком реалізації соціальних інновацій.

1. Обліковано 1 586 724 переселенці.// Міністерство соціальної політики України. - 10 Квітня 2017. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/news/12932.html> – Назва з екрану.

2. Шаповалова Т.В. Соціальне підприємництво і фандрейзинг: навчальний посібник / МФСА – К.: 2016.– 186 с.

3. Villeneuve-Smith, F., Temple, N. Leading the world in social enterprise, // London: Social Enterprise UK. – 2015. – 64 p.

4. A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Country Report for Spain - European Commission. // European Union, 2014. – 47 p.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КАТЕГОРІЇ «ОБОРОТНІ АКТИВИ»

© Піскульова І.В., 2017

Перетворення вітчизняної економічної системи сприяє формуванню комплексу завдань, що стоять перед теоретиками та практиками різних областей економічних знань. Одним з основоположних в даному випадку є питання переосмислення підходів до управління оборотними активами з метою поліпшення структури таких активів, а також підвищення віддачі від їх використання. У цьому контексті питання функціонального навантаження категорії «оборотні активи» має особливу актуальність.

В основі визначення поняття оборотних активів лежить характеристика їх основних функцій: розрахунково-платіжної та виробничої. Однак серед вчених-економістів спостерігається неоднозначність розкриття їх змістовної компоненти, сутність якої представлена нижче у табл. 1.

Таблиця 1

Функції оборотних активів (авторська розробка)

№ з/п	Назва функції	Автори, що дотримуються наведеного бачення змісту функції	Сутність функції
1.	Розрахунково-платіжна	В.П.Грузінов, В.Д. Грібов [1], Р.П. Валевиц, Г.А. Давидова [2]	Обслуговування кругообігу матеріальних цінностей на стадіях придбання, виробництва та реалізації. При цьому рух оборотних виробничих фондів відображає оборот матеріальних чинників відтворення, а рух оборотних коштів - оборот грошей, платежів.
2.	Розрахункова	Н.Б. Єрмасова [3]	Завершення кругообігу оборотних активів і перетворення оборотних коштів з товарної форми в грошову.
3.	Виробнича	В.В. Буряковський [4], Р.П. Валевиц, Г.А. Давидова, Н.Б. Єрмасова	Забезпечення безперервності виробничого процесу та здійснення впливу на цей процес

Таким чином, проаналізувавши зазначені відмінності, можна зробити висновок про те, що розрахунково-платіжна функція оборотних активів припускає взаємовплив оборотних активів на стан розрахунків у народному господарстві і грошовий обіг у цілому. Пояснюється це тим, що у складі поточних активів містяться грошові кошти, поточні фінансові інвестиції (еквіваленти грошових коштів), а також дебіторська заборгованість за відвантаженою продукцією. Від швидкості обігу перерахованих компонентів безпосередньо залежить швидкість здійснення розрахункових операцій на державному рівні.

У свою чергу, виробнича функція оборотних активів передбачає забезпечення безперервності процесу виготовлення продукції. У даному випадку велику роль відіграє збалансованість процесу оплати і надходження сировини і матеріалів на підприємство, а також дотримання золотого правила фінансування, яке передбачає збіг термінів мобілізації та інвестування фінансових ресурсів.

Дослідження дає змогу говорити, що перераховані функції не є повним відображенням комплексу завдань, що виконуються оборотними активами. А саме: для промислового сектора економіки характерною рисою є яскраво виражена *стабілізуюча* роль оборотних активів. По-перше, одним з важливих індикаторів фінансового стану підприємства є рівень його забезпеченості

власним оборотним капіталом, який дає уявлення про подальші перспективи розвитку чи існуючі погрози. По-друге, в категорії «оборотні активи» зосереджені компоненти, склад і величина яких є тактично і стратегічно важливими для підприємства: дебіторська заборгованість та виробничі запаси. У зв'язку з цим доцільним кроком є виділення стабілізуючою завдання в окрему функцію оборотних активів.

Таким чином, виділення нової функції дозволить більш повно розкрити роль та основні завдання оборотних активів промислових підприємств та побудувати таку систему управління, що забезпечить засади стійкого функціонування та розвитку таких підприємств.

1. Грузинов В.П., Грибов В.Д. Экономика предприятия: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб и доп. - М.: Финансы и статистика, 2000. - 208 с.

2. Валевиц Р.П., Давыдова Г.А. Экономика торговой организации: учебное пособие. - Минск, 2008. - 371с.

3. Ермасова Н.Б. Финансовый менеджмент: конспект лекций. - М.: Юрайт-Издат, 2009 г.- 168 стр.

4. Бурыковский В. В., Кармазин В.Я., Каламбет С.В. Финансы предприятий : учеб.пособие. – Днепропетровск: Пороги, 1998. - 245с.

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ІНКОРПОРАЦІЇ КАНАЛУ ЦІН АКТИВІВ В ТРАНСМІСІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

© Пластун О. Л., 2017

Трансмiсiйний механiзм монетарної полiтики є ключовим елементом дiяльностi Центрального банку, важливу в роль в якому серед iнших вiдiграє канал цiн активiв. Втiм в Украiнi вiн абсолютно незадiяний.

Аналіз показує, що імпульси від НБУ до фондового ринку та ринку нерухомості України передаються зі значним запізненням. Фактично мова йде про те, що прямого зв'язку між діями НБУ та аналізованими складовими фінансового ринку немає. Імпульси передаються до банківської системи, яка їх сприймає та відчуває, втім подальший розвиток подій (мається на увазі поведінка фондового ринку та ринку нерухомості) зовсім необов'язково буде залежати від первинного імпульсу. Очевидно, що для цих ринків більшими орієнтирами є стан економіки в цілому, аніж дії НБУ. Однією з причин такого стану речей є низька ефективність фінансового ринку України в цілому та фондового ринку зокрема.

Не зважаючи на відсутність прямого зв'язку між діями НБУ та цінами активів, очевидно, що канал цін активів має бути складовою трансмісійного механізму грошово-кредитної політики України. Про це свідчить досвід розвинених країн, а також те, що ціни на активи є унікальним джерелом інформації для Центрального банку щодо стану економіки країни. Унікальність полягає в першу чергу в швидкості інкорпорації фінансовими ринками нової інформації щодо стану економіки в ціни активи. Крім того унікальність каналу цін активів полягає ще і в якості інформації, оскільки ціни на фінансові активи формуються в результаті взаємодії значної кількості фінансових професіоналів (аналітиків, трейдерів, інвесторів, спекулянтів тощо).

Отже, при розробці грошово-кредитної політики центральному банку доцільно не лише враховувати значення ключових макроекономічних індикаторів, але і здійснювати моніторинг цін на активи на фінансових ринках з метою оперативного корегування власних дій залежно від поточного стану економічної системи країни.

Систематизуючи дослідження різних науковців щодо доцільності інкорпорації цін на фінансові активи в трансмісійний механізм грошово-кредитної політики та механізм прийняття рішень центральним банком як такий можемо відзначити наступні аргументи на користь каналу цін активів:

1. Корегування дій центробанку залежно від динаміки цін на активи зменшує ймовірність появи цінових бульбашок, що в свою чергу зменшує ймовірність майбутніх кризових явищ чи потрясінь в наслідок схлопування цінових бульбашок;

2. При вимірі базової інфляції доречним є врахування цін на нерухомість, в той час як цінами на інші фінансові актив можна нехтувати.

3. Ціни на активи містять інформацію про майбутню інфляцію, яку можна включати в прогнози інфляції, що провадяться в рамках реалізації монетарної політики. Таким чином, прогнозуючи ціни на фінансові активи можна прогнозувати інфляцію.

Що стосується імплементації каналу цін активів в трансмісійний механізм грошово-кредитної політики України, то в теорії ціни на активи можуть впливати на інвестиційні видатки, споживання, виробництво та інфляційні процеси в країні

Наприклад, експансіоністська монетарна політика призводить до зростання обсягів кредитування, що призводить до появи на руках у економічних агентів вільних грошей, які вони

намагаються вкласти в придбання будь-яких активів, у тому числі і в покупку акцій підприємств, що викликає підвищення їх ринкових цін.

Зменшення цін активів фондового ринку та нерухомості (ефекти зниження фінансового багатства та вартості забезпечення), а також ринкової вартості компаній відносно витрат на оновлення капіталу впливають на погіршення кредитоспроможності позичальників, а відповідно негативно позначилися на кредитній, споживчій, інвестиційній та виробничій активності суб'єктів ринку. Це посилює амплітуду економічного циклу (ефект фінансового акселератора), поглиблює кризові процеси економічного падіння, і стає одним із факторів зниження попиту, пропозиції та інфляції в країні.

Інкорпорація цін активів в трансмісійний механізм також дозволяє оцінювати технологічні шоки в економіці, що пов'язані з великими науковими відкриттями, і які безпосередньо впливають на випуск продукції, зайнятість і рівень життя. Так підвищення цін активів покращує балансову звітність фірм і стимулює майбутні інвестиції. Збільшення обсягів інвестицій, в свою чергу, може привести до зростання цін на різні активи і зростанню грошових потоків, включаючи додатковий зворотний ефект від вироблених витрат. Механізм фінансового акселератора - важливий елемент в трансмісійному каналі вартості активів.

Окрім перелічених вище, можна виділити додаткові ефекти, що виникають в процесі функціонування трансмісійного механізму, пов'язані з цінами на активи. Так Центральним банком Англії в моделі трансмісійного механізму враховуються ціни на нерухомість, що виступають в якості кількісної оцінки чистого фінансового багатства домогосподарств. Крім того на показник чистого фінансового багатства домогосподарств за моделлю ЦБ Англії впливають ціни на активи на світових фінансових ринках, доходність за довгостроковими державними цінними паперами Великобританії, а також США.

Таким чином еволюційно інкорпорація каналу цін активів в трансмісійний механізм монетарної політики є неминучим, тому необхідно заздалегідь створити необхідну науково-методологічну основу для цього. Ну а першим кроком на шляху до цього є усвідомлення важливості даного каналу для трансмісійного механізму та монетарної політики Центробанку в цілому.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

© Подра О.П., 2017

У країнах, що реалізують інноваційно-технологічний тип розвитку на шляху постіндустріального суспільства, знання стають головним нематеріальним активом, впливають на зростання обсягів виробництва, підвищення якості продукції та послуг, забезпечення конкурентоспроможності країни та прискорення соціального прогресу. Тому формування людського потенціалу, що забезпечує система освіти та професійної підготовки, має ефективно реалізуватися у механізмах інноваційної діяльності. Україна має значний освітньо-кваліфікаційний потенціал інноваційного розвитку, що підтверджує значний внесок освітньої складової у високі рейтингові позиції України за індексом людського розвитку.

У 2015 році Україна за індексом людського розвитку посіла 81 місце із 188 країн (2014 р. – 83, 2010 р – 69). Значення індексу дорівнює 0,747 і, за оцінками фахівців, значення показника належить до категорії високого рівня людського розвитку: за період із 1990-го по 2014-й значення ІЛР зросло із 0,705 до 0,747 балів, або на 6%. Тобто, в середньому – на 0,024 % за рік [1]. За критеріями досліджуваного індексу, найкраща ситуація в нашій країні із освітою та грамотністю, значно гірша зі станом здоров'я та тривалістю життя, а найгірша – із рівнем життя.

Оскільки концепція людського розвитку визначає освіту одним із базових елементів, то це означає, що освіта може впливати (прямо чи опосередковано) на всі інші аспекти людського розвитку і, водночас, зазнавати зворотного впливу. Тобто, сфера освіти може «формуєвати» певні ризики для інших сфер людського розвитку (щодо забезпечення здоров'я, добробуту, гідної праці, ефективної зайнятості, соціальних та політичних свобод, охорони навколишнього середовища тощо).

Так, О.М. Хмелевська пропонує таку класифікацію освітніх ризиків людського розвитку: ризики доступу; ризики участі; ризики якості; ризики використання освітнього потенціалу [2].

Запропоновану структуру освітніх ризиків розвитку людського потенціалу не можна вважати вичерпною, водночас, з метою їх зменшення необхідно реалізувати напрями модернізації освіти у відповідності із інноваційною спрямованістю економічного розвитку.

Незважаючи на достатньо високий рейтинг України за рівнем охоплення повною середньою та вищою освітою (відповідно, 41 та 13 позиції у рейтингу конкурентоспроможності World Economic Forum за названими показниками), якість освіти залишається незадовільною. Рівень забезпеченості загальноосвітніх шкіл сучасними комп'ютерами та підключення їх до високошвидкісної мережі Інтернет в Україні залишається недостатнім для впровадження прогресивних освітніх технологій, що впливає на якість підготовки [3, с. 274].

Недостатньо ефективним також залишається рівень кооперації між університетами, науковими установами та реальною економікою, що також ускладнює реалізацію інноваційних перспектив розвитку країни. В умовах посилення тенденцій глобалізації світового освітнього простору та загострення конкурентної боротьби за талановиту молодь, здатну забезпечувати технологічне оновлення, можливі значні міграційні втрати країни, неефективне використання наявних людських ресурсів. Задля модернізації національної системи освіти з актуалізацією її інноваційної спрямованості та переходу до постіндустріальної суспільної формації, необхідно здійснити перехід від знаннево до особистісно орієнтованої концепції втілює концепцію освіти упродовж життя, що передбачає:

- сприяти розширенню реальної автономії вищих навчальних закладів (фінансово-господарської, організаційної, кадрової, педагогічної);
- активізувати процес запровадження інноваційних технологій і форм організації процесу навчання (поширення дистанційної освіти та масових відкритих он-лайн курсів); залучати соціальних партнерів до оснащення шкільної мережі комп'ютерними комплексами та їх підключення до високошвидкісної мережі Інтернет;
- забезпечити реструктуризацію системи підготовки кадрів шляхом координації діяльності та посилення взаємодії вищої та професійної освіти і бізнесу, в т.ч. у регіональному розрізі;
- поширювати ініціативи щодо створення стипендіальних фондів для талановитої молоді у бізнес-середовищі [3, с. 275].

Зазначені заходи передбачені для отримання високої якості освіти молоддю з метою успішної реалізації освітнього потенціалу на ринку праці і уникнення ризику виникнення «нульового активу людського капіталу» в результаті неможливості працевлаштування за відповідним профілем підготовки. Ці заходи можна трактувати як інструменти покращання якості та модернізації освіти першого рівня в умовах переходу до постіндустріального укладу.

Другий рівень модернізації освіти повинен відповідати вимогам постіндустріальної економіки та потребам роботодавців на основі адекватної системи підготовки та перепідготовки кадрів.

Неефективність існуючої системи професійної освіти та навчання в Україні також ускладнює можливості забезпечення потреб сучасної економіки країни у робітничих кадрах.

З метою забезпечення відповідної структури підготовки кадрів потребам постіндустріальної економіки та сучасним вимогам роботодавців необхідно:

- створити ефективну систему професійної орієнтації та професійного самовизначення молоді з метою стимулювання залучення талантів до наукової та інноваційної діяльності;
- покращити інформаційне забезпечення довгострокового прогнозування потреби економіки у людських ресурсах за видами економічної діяльності та професіями;
- посилити практичну орієнтацію професійної освіти на реальні та перспективні потреби національної економіки;
- активізувати співпрацю служби зайнятості з вищими навчальними закладами щодо підвищення оперативності та розширення напрямів перепідготовки кадрів, у першу чергу незайнятого населення;

Третій рівень модернізації освіти в умовах становлення постіндустріального суспільства повинен передбачати зростання мотивації працівників до оновлення знань, тобто акумуляцію людського капіталу, що в свою чергу впливатиме на отримання додаткових індивідуальних вигод.

Одним із рівнів модернізації освіти в умовах інноваційного розвитку в Україні повинна бути система освіти упродовж всього життя. Досвід країн – лідерів постіндустріального розвитку (Фінляндії, Швеції, Норвегії) підтверджує успішність запровадження практики безперервної освіти, яка передбачає можливість навчання для населення пенсійного та передпенсійного віку.

1. Миколюк О. Україна – на 81 місці за рівнем людського розвитку / О. Миколюк // День. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/ukrayina-na-81-misci-za-rivnem-lyudskogo-rozvytku>

2. Хмелевська О.М. Освітні ризики у контексті людського розвитку / О.М. Хмелевська // Демографія та соціальна економіка. – 2016. – № 3 (28). – С. 145–157

3. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с.

СТУДЕНТ – ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

©А.В.Попова, 2017

Інновація - ідея, новітній продукт в галузі техніки, технології, організації праці, управління, а також у інших сферах наукової та соціальної діяльності[1]. Тобто це кінцевий результат. Вхідною точкою, стартом інноваційного ланцюга є людина. Саме вона має достатні знання, інтелект та вміння думати, уявляти. Так, наприклад, Менделєєв запропонував періодичну таблицю хімічних елементів, Дарвін створив теорію еволюції, а Джобс дав нам айфон. Ці ідеї, новостворення у свій час стали інноваціями. Багато історичних документальних фільмів, біографій розповідають нам про те, що ідеї до винахідників, так би мовити, приходили у час їхнього навчання, студентства. Тому можна вважати, що студент є складовою частиною інноваційного потенціалу країни.

Як правило, студент - це особа у віці 17-22 років, що не обтяжений сімейним життям, має мрії і плани на майбутнє. Саме студенти мають сили і натхнення змінювати країну, а разом з нею і світ, створювати щось нове, ефективно та ефектно. Недарма зараз поширена політика обирати на посади директорів та менеджерів випускників вищих навчальних закладів. Студенти щодня беруть участь у наукових конференціях, семінарах, дослідженнях тощо.

Завдяки політиці держави запроваджуються наукові програми, конкурси, конференції і це дає змогу студентам проявляти себе, представляти свої ідеї широкому колу осіб. Так, наприклад, у Кривому Розі оголошено конкурс оригінальних ідей. Відповідно до рішення міської ради «Про затвердження Програми реалізації молодіжної політики «Нова генерація Кривого Рогу» на 2016-2020 роки оголошено конкурси оригінальних ідей із ландшафтного дизайну та благоустрою вільних міських територій, технічних - «Місто, у якому зручно жити». Такий конкурс ідей дасть змогу молодим людям проявити себе, позмагатися, адже кращі ідеї будуть реалізовані у життя за кошти місцевого бюджету. Дуже багато студентів займаються науковою та громадською діяльністю, щоб отримувати стипендії, премії, гранти від держави. Талановита і освічена молодь є надією суспільства і держави, тому її повинні заохочувати та всіляко підтримувати.

У руках студентів - влада. Студенти можуть не тільки генерувати ідеї, але й захищати свої права. Українська асоціація студентського самоврядування - незалежний та демократичний національний студентський союз України, який на добровільних засадах об'єднує органи самоврядування студентів і аспірантів, студентські громадські організації, студентські клуби та наукові товариства, що діють у вищих навчальних закладах України, а також окремих активних студентів з метою захисту прав та представництва інтересів української студентської громади на національному й міжнародному рівнях[2]. Можна згадати про реформу щодо стипендій, коли студенти домоглися, щоб у складі стипендіальних комісій були не тільки викладачі, співробітники ВНЗ, а й вони – студенти, аби все було прозоро та справедливо.

Отже, підсумовуючи викладене, можна впевнено сказати, що студенти є головною складовою інноваційного потенціалу країни. Студенти – це потенційні кандидати для кадрового резерву. Підприємствам, фірмам, організаціям давно потрібно організувати співпрацю із студентськими організаціями, залучати їх у виробничі процеси. Це дасть їм змогу підготувати собі майбутніх спеціалістів. Держава повинна більше часу та уваги приділяти студентам.

1. Закон України «Про інноваційну діяльність». – від 04.07.2002 №40-IV.

2. Українська асоціація студентського самоврядування. [Електронний ресурс]. – Доступний з https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_асоціація_студентського_самоврядування

ЕНЕРГОРЕКОНСТРУКЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ ОДЕСИ – ЯК МОЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО МІСТОБУДІВНОГО СЕРЕДОВИЩА

©Постернак І.М., Постернак С.О., 2017

Розвиток виробництва – комплексний процес, що включає наукові дослідження, проектування, конструювання, експериментування й впровадження нових досягнень у виробництво. Управління розвитком є процес впливу на науковців, проектувальників, експериментаторів, виробничників для забезпечення досягнення цілей розвитку. Труднощі управління розвитком полягають в тому, що учасники цього процесу нерідко організаційно роз'єднані, працюють у різних організаціях і структурах.

Будівельна організація, як і будь-яке інше підприємство, проходить певний життєвий цикл (закон онтогенезу), що включає ряд етапів: створення, становлення, робота в постійному режимі, розвиток, ліквідація. На кожному етапі функції підприємства істотно міняються. У період створення підприємство не працює. Працює система, що створює дане підприємство.

Відповідно до мінливих соціально-економічних умов життя в міському організмі закономірно відмирають старі тканини й народжуються нові, тому відновлення міст відбувається послідовно, шляхом заміни застарілих матеріальних фондів і поступового перетворення на цій основі планувальної структури в цілому або її окремих елементів.

Містобудівна реконструкція – це цілеспрямована діяльність по зміні містобудівної раніше сформованої структури, що обумовлено потребами розвитку й удосконалювання.

Реконструкція – матеріальний результат, стан забудови тепер, а також безперервний процес, що проходить у кожному місті по-різному залежно від попереднього розвитку й сучасних вимог.

На законодавчому рівні в Одесі діють: Програма підтримки інвестиційної діяльності на території міста Одеси на 2016...2018 роки [1], прийняття якої обумовлено необхідністю створення умов для активізації інвестиційної діяльності, спрямованої на поліпшення середовища для ведення ділової й економічної діяльності, поліпшення загальних макроекономічних показників, як наслідок забезпечення постійного соціально-економічного розвитку міста Одеси; і Комплексна Програма розвитку будівництва в місті Одесі на 2013...2018 року [2], що спрямована на рішення таких основних проблемних питань містобудівної сфери міста Одеси, як розвиток житлового будівництва, а також відновлення технічного стану об'єктів соціально-побутового призначення й інженерно-транспортної інфраструктури.

Реконструкція історичної забудови має велике соціально-економічне значення. Її основні завдання складаються не тільки в продовженні терміну служби будинків, але й поліпшенні умов проживання, оснащенні житлових будинків сучасним інженерним устаткуванням, підвищенні експлуатаційних характеристик і архітектурної виразності. В Одесі в контексті міжнародної інтеграції до стандартів енергоефективних будинків діють міські цільові програми: Міська цільова програма включення центральної історичної частини забудови Одеси до основного списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на 2013...2018 роки [3] і Міська Програма енергоефективності м. Одеси на 2013...2018 роки [4].

У результаті незадовільного стану житлового фонду, вулично-шляхової мережі, інженерних комунікацій, погіршення комфортності проживання, і в цілому втрати цілісності сприйняття історичного середовища в центральному історичному ареалі міста, а також погіршення туристичної й інвестиційної привабливості міста розробляється комплексна цільова програма «Збереження автентичної забудови й розвитку історичного центра Одеси» [5].

У містобудуванні проявляється тенденція до інтеграції, як у сфері матеріального виробництва, так і в сфері управління. Розширене відтворення вимагає подальшого підвищення рівня поділу праці, концентрації й спеціалізації будівельного виробництва, інтенсифікації обміну результатами виробничо-господарської діяльності. У якості однієї з перспективних форм інтеграції виступають у містобудівній структурі різні комплекси. У процесі формування планів соціального й економічного розвитку великих міст всі частіше складається ситуація, коли для підвищення ефективності використовуваних фінансових, матеріальних і трудових ресурсів потрібна не просто концентрація зусиль, але й нові прогресивні форми організації будівельного виробництва. Нами пропонується створити корпоративні комплекси, що мають різні масштаби, мети, структуру (у містобудівній реконструкції – Корпоративні науково-технічні комплекси містобудівної енергореконструкції "КНТК МЕРек") [6,7].

Однією з найбільш важливих функцій управління розвитком комплексу містобудівної реконструкції є забезпечення апарата управління науково-технічною інформацією (бібліографічною, архівною, архітектурно-будівельною) по реконструкції (реставрації) історичної забудови. Наявність такої інформації дозволить на кожному етапі (концептуальному, організації фінансування, проектному, організації й проведення будівельно-монтажних і реставраційних робіт) найбільше повно і якісно визначати напрямки розвитку й реалізовувати поставлені цілі.

Виділені по підсистемах виробництва функції управління розвитком включають управління технічним організаційним, економічним і соціальним розвитком. Необхідна комплексна реалізація цих функцій (закон пропорційності). Досвід показує, що однобічний розвиток не дає відчутного ефекту, якщо не супроводжується відповідним розвитком пов'язаних з ним інших підсистем. Розвиток форм організації виробничих підрозділів спрямований на розширення й доцільне сполучення спеціалізації, комбінування й концентрації.

Управління розвитком організації виробництва на об'єктах історичної забудови Одеси має на меті забезпечити погоджену, безперерйну, ритмічну роботу всіх учасників будівельного процесу, і як результат скорочення термінів реконструкції.

1. Програма підтримки інвестиційної діяльності на території міста Одеси на 2016-2018 рр.: рішення Одеської міської ради № 438-VII від 16.03.2016 р. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <http://omr.gov.ua/ru/acts/council/81386/> (дата звернення: 14.04.2017).

2. Комплексна Програма розвитку будівництва у місті Одесі на 2013-2018 рр.: рішення Одеської міської ради №4196-VI від 17.12.2013р. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <http://omr.gov.ua/acts/council/56540/> (дата звернення: 14.04.2017).

3. Міська цільова програма включення центральної історичної частини забудови Одеси до основного списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на 2013-2018 роки: рішення Одеської міської ради № 3313-VI від 16.04.2013 р. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <http://omr.gov.ua/acts/council/49938/> (дата звернення: 14.04.2017).

4. Міська цільова програма енергоефективності м. Одеси на 2013-2018 роки: рішення Одеської міської ради № 2454-VI від 21.12.2012 р. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <http://omr.gov.ua/acts/council/47098/> (дата: 14.04.2017).

5. Разработка концепции развития Центрального исторического ареала Одессы. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <http://omr.gov.ua/ru/essential/89744/> (дата звернення: 14.04.2017).

6. Posternak I. M., Posternak S. A. Corporate scientific and technical complex town-planning power reconstruction "CSTC T-PPR" Odessas. The development of international competitiveness: state, region, enterprise: materials of the International scientific conference, Lisbon, Portugal, December 16, 2016; Nova university and Nova school of business and economics. Lisbon, Portugal: Baltija publishing, 2016. Part II. Volume 1. Business economics and corporate management: innovation problem. P. 6–8.

7. Постернак И. М., Постернак С. А. Сохранение объектов культурного наследия Одессы с учетом энергоменеджмента. Збереження історичної забудови центра Одеси шляхом включення до основного списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО = Preservation of historic buildings in the central part of Odessa via inscribing in the UNESCO world heritage list: матеріали III і IV Міжн. наук.-практ. конференцій, м. Одеса 2–4 грудня 2015р. та 15–16.12.2016р., Одеса: Астропринт, 2016. С. 220–223.

ФОРМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ АГРАРНИХ ПРОЄКТІВ

© Присяжнюк О.Ф., 2017

Передумовою стійкого розвитку аграрного сектора економіки України є реалізація інноваційних аграрних проєктів. Як відомо, впровадження інновацій в будь-якій сфері потребує фінансових вкладень, а управління витратами є однією з основних підсистем управління проєктами. Зважаючи на це, проблема дослідження форм фінансового забезпечення інноваційних аграрних проєктів є досить актуальною.

Проблемі фінансування аграрного сектора присвятили свої праці ряд вчених, зокрема, Саблук П.Т., Гудзь О.Є., Лупенко Ю.О., Зеліско І.М., Демяненко М.Я., Фесенко В.В. та ін.

Метою дослідження є визначення форм фінансування інноваційних аграрних проєктів та їх ролі в практичному втіленні таких проєктів. Об'єктом дослідження є процес застосування різних форм фінансування при реалізації інноваційних аграрних проєктів.

У проєкті стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів зазначено, що важливою передумовою інноваційного розвитку аграрного сектора економіки є його зв'язок з наукою, а проблемами фінансового забезпечення інноваційних проєктів у цій сфері є недоступність кредитів та не достатня кількість грошей на інноваційну діяльність [1, с. 13]. Зважаючи на це вважаємо за доцільне розглянути форми фінансування аграрних інноваційних проєктів. Ключовим напрямом вирішення проблеми доступності кредитів для аграрних підприємств є застосування аграрної розписки, як документу, який фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах [2]. На нашу думку, в умовах нестачі коштів аграрні розписки є дієвим механізмом забезпечення можливості впроваджувати інновації в аграрній сфері.

Практичне впровадження інноваційних аграрних проєктів не можливе без створення належної інфраструктури. У проєкті розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017-2021 роки», фінансування заходів Програми передбачається здійснювати за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, інвестицій фізичних і юридичних осіб, міжнародної допомоги, а також із застосуванням фінансових механізмів державно-приватного партнерства та венчурного інвестування [3, с.8]. Оскільки кожна із зазначених у програмі форм фінансування застосовується окремо або в певній комбінації з іншими при здійсненні обмеженої в часі діяльності спрямованої на забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури, то згадані форми фінансування можна розглядати, як основні, що використовуються при реалізації інноваційних аграрних проєктів. До того ж ці форми закріплені нормативно-правовими документами. Так, відповідно до законодавства, джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є: кошти Державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів, кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб та ін. [4]. Отже, аграрні виробники серед запропонованих мають обрати найбільш ефективну форму фінансування детально проаналізувавши кожна з них.

Зважаючи на нинішню складну економічну ситуацію суб'єктам, що реалізують інноваційні проєкти в аграрній сфері при обранні тієї чи іншої форми фінансування важливо мати необхідну інформацію щодо особливостей кожної з них. Таку інформацію можуть надавати інформаційно-консультаційні центри, які доцільно створити при обласних державних адміністраціях [5, с. 306]. Вважаємо, що переважаючою буде їх консультативна функція щодо державного фінансування

інноваційних аграрних проєктів, особливо, з питань можливості, передумов та переваг бюджетного фінансування та обрання інноваційних фінансово-кредитних установ.

Якщо немає можливості здобути необхідну консультаційну інформацію та відсутні необхідні власні кошти, то важливо зацікавити інших фізичних та юридичних осіб, склавши під інноваційний аграрний проєкт обґрунтований бізнес-план.

Як свідчать дослідження вчених, зважаючи на значний ступінь ризику інноваційних аграрних проєктів, досить актуальною формою є їх венчурне фінансування. Основними джерелами венчурного капіталу є кошти компаній, що спеціалізуються на ризиковому фінансуванні (венчурних фірм та фондів) і приватних осіб, які й виступають у якості венчурних інвесторів [6, 83]. Вважаємо, що така форма фінансування є досить актуальною, зважаючи на високу ймовірність впливу природних непередбачуваних факторів на аграрні інноваційні проєкти.

Зважаючи на проведені дослідження, ми дійшли висновків, що на державному законодавчому рівні нині закріплено достатня кількість форм фінансування інноваційних аграрних проєктів, серед яких зважаючи на високий ступінь ризику таких проєктів та за умов відсутності коштів, вважаємо за необхідне виділити аграрні розписки та венчурне фінансування. З метою обрання інших форм та отримання можливостей скористатися їх перевагами необхідно забезпечити інформаційно-консультаційну функцію аграрних виробників, що впроваджують інноваційні проєкти.

1. Проект стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fblogs.kpi.kharkov.ua%2FNews%2Ffile.axd%3Ffile%3D2009%252F6%252Fstrategia.doc&name=file.axd%3Ffile%3D2009%2F6%2Fstrategia.doc&lang=uk&c=58e00676afc3>

2. Про аграрні розписки закон України від 6 листопада 2012 року № 5479-VI // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 50. – С. 695

3. Проект розпорядження Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ua/>

4. Про інноваційну діяльність закон України від 4. 07. 02 №40-IV // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 36. – С. 266

5. Присяжнюк О.Ф. Напрямки удосконалення управління інноваційними проєктами в Україні / О.Ф. Присяжнюк, М.Ф. Плотнікова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2013. – № 776. – С. 303-309.

6. Лупенко Ю.О. Сучасні технології венчурного фінансування аграрного бізнесу / Ю.О. Лупенко, В. В. Фесенко // Облік і фінанси. – 2015. – № 1(67). – С. 81-87.

УМОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДОВОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ

© Прощаликіна А.М., 2017

Ринок органічної продовольчої продукції є динамічним сегментом світового продовольчого ринку, що розвивається на інноваційних засадах і має соціальну і екологічну спрямованість. У 2013 році 35% доходу від продажу продовольчої продукції припадало на органічну продукцію. За прогнозами аналітиків до 2020 року ємність ринку досягне 211,44 млрд. дол. [1].

Для процесу виробництва органічних продуктів харчування характерні: в рослинництві – відмова від використання мінеральних добрив, хімічних пестицидів і ГМО, в тваринництві - від застосування антибіотиків, стимуляторів росту і штучних імуномодуляторів, а також від методів утримання тварин, що стримують їх рух. За таких умов виробництва собівартість органічної продукції, як правило, вище традиційної. Однак попит на цю продукцію продовжує зростати. Це можна пояснити тим, що органічне сільське господарство виконує особливі функції, не властиві традиційним сільському господарству: екологічну та соціальну.

Факторами зростаючого попиту є: зростання рівня життя населення, підвищення поінформованості споживачів щодо користі для здоров'я органічних продуктів харчування, доступність органічних продуктів та маркетингові заходи, спрямовані на стимулювання збуту цієї продукції. На пропозицію позитивно впливають такі фактори: продуктові інновації та економія від масштабу поступово ведуть до зниження собівартості продукції і до наближення її за ціною до звичайної продовольчої продукції, все більш поширеними стають державні програми підтримки виробників органічних продуктів, наявність інфраструктури, кращі можливості виробників вийти на зовнішні ринки.

Ринку органічної продукції, як і аграрному ринку загалом, притаманні і специфічні чинники попиту і пропозиції. Зокрема, на пропозицію впливає низька оборотність капіталу, територіальна розосередженість виробників і сезонність виробництва, залежність від природних умов, обмежена здатність продукції до зберігання. Специфіка попиту обумовлена необхідністю формування запасів, специфічним життєвим циклом продукції, можливістю насичення потреб [2, 129].

Для розвитку ринку органічної продовольчої продукції в країні необхідні такі передумови:

1. Наявність екологічно чистих ґрунтів і територій.
2. Створення правового поля щодо виробництва і продажу органічної продукції.
3. Розробка системи сертифікації і маркування органічної продукції в країні.
4. Державна підтримка виробників органічної продукції прямими методами.
5. Створення розгалуженої системи фінансової підтримки виробників органічної продукції.
6. Формування заходів стратегічного маркетингу, направлено на формування попиту і стимулювання виробництва.
7. Стимулювання винахідницької діяльності щодо розробки технологій і продуктивних інновацій та їх комерціалізації.
8. Інформаційно-консультативна підтримка щодо наявних інноваційних рішень, поширення практичного досвіду виробництва і переробки органічної продукції.

Таким чином, розвиток ринку органічної продукції в країні не лише сприяє розвитку АПК країни, але і сприяє підвищенню конкурентоспроможності виробників якісних продуктів харчування на світових ринках.

1. *Global Organic Food & Beverages Market [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://orgprints.org/28077/7/28077.pdf>*

2. Кирилюк С. М. *Аграрний ринок в умовах трансформації економічних систем: монографія / С. М. Кирилюк ; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». - К. : КНЕУ, 2013. - 571 с.*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Радченко О.Д., 2017

Як має розвиватися сільське господарство в умовах постіндустріальної економіки для України наразі є малодослідженою тематикою. При цьому, має відбуватися ломка старих підходів, чи еволюційне нарощування нового знання і аграрних технологій, оскільки навіть по систематизації типів суспільств: аграрне, індустріальне та постіндустріальне як бачимо, аграрне є нижчою ланкою і антиподом постіндустріального, з огляду на те, як вибудував теорію суперіндустріалізму американський соціолог А. Тоффлер у книзі “Третя волна” (1980) [1].

Залежно від відповіді на це запитання, має формуватися і державна підтримка сільського господарства. Тобто, на даний момент важливо як запозичення досвіду державної підтримки сільського господарства в постіндустріальних країнах світу, так і розуміння ситуації, якими хвилями, якої напруженості та у якому середовищі формуватиметься вітчизняна.

Головною ознакою постіндустріального суспільства є зростання ролі інформації. Отже, для вирівнювання галузі до загального темпу розвитку, необхідна державна підтримка саме наукоємних та інформаційних технологій. Наразі, фінансування науки та науково-дослідних установ відбувається за залишковим принципом і лише по соціально захищених статтях. Про необхідність першочергового фінансування саме цієї сфери у сільському господарстві навіть не ставиться питання у галузевих Стратегії та Концепції розвитку на період до 2020 року.

Наразі, Державним бюджетом на 2017 рік для сільського господарства затверджені програми фінансування, що передбачають лише компенсацію дії скасованих спецрежимів для галузі. Рядом супровідних законів до Держбюджету було задекларовано, що державна підтримка спрямовується насамперед, на тваринництво, на неї закладено 4 млрд грн, а сума дотацій пропорційно лімітована.

Рядом науковців та експертів [2; 3] цей механізм піддано критиці. Найбільше зауважень – щодо недостатності коштів (10%), проти, наприклад, 43,2 млрд грн непрямой компенсації у 2015 році [4]. Також критиці піддаються рішення уряду щодо непропорційного розподілу, щодо галузей, які матимуть переваги, щодо ручного режиму розподілу тощо. Одночасно деякі дослідники й експерти [5] ставлять під сумнів саму необхідність державної підтримки, оскільки доступна вона обмеженому колу фіксованих споживачів і не впливає на загальний розвиток галузі.

За висновками Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [6], є явні прорахунки у виборі та здійсненні політики підтримки сільського господарства України. У довгостроковому періоді рівень підтримки виробників суттєво коливається в залежності від змін ринкової ціни. Оцінка підтримки виробників (PSE) у 2015 році, як і у попередніх періодах, стрімко нарощує від'ємне значення, Україна у цьому аспекті виняткова з 49 досліджуваних ОЕСР країн, оскільки рівень вітчизняних цін через внутрішні політичні та організаційні обмеження різко відрізняється від міжнародних. Тому рентабельними у сільському господарстві є переважно галузі та види експортноорієнтованої продукції.

Таким чином, реформований станом на 2017 рік механізм державної підтримки розроблений без належного наукового супроводження, на догоду окремим групам аграрного лобі та вимогам МВФ. Він містить ряд суперечностей і навіть не компенсує чинний раніше механізм, теж не позбавлений недоліків. Але перед ним саме життя ставить нові завдання, які треба вирішувати, інакше вітчизняна економіка не вийде на рівень постіндустріальної та конкурентної щодо оточуючого середовища.

Заходами цього процесу нам вбачаються, насамперед, фінансування науки, розширення доступу сільгоспвиробників до нових технологій та техніки, розширення мережі ринків збуту, інтеграція у світогосподарські продуктові потоки, стимулювання інноваційного розвитку через надання доступних кредитів, розвиток сфери фінансових послуг, вітчизняного машинобудування для аграріїв, стимулювання створення інтеграційних зв'язків при формуванні ланцюгів доданої вартості, формування стійких і соціально виправданих форм господарювання у вигляді кооперативів та об'єднань дрібних фермерів тощо. Розробка і оцінка обсягів та джерел фінансування кожного з цих напрямів є об'єктом подальших досліджень.

1. Элвин Тоффлер. *Третья волна*. — Москва: АСТ, 2004. — 781 с.

2. Соколов М. *Зміни в системі оподаткування й державної підтримки у 2017 році – думка аграріїв* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/zmini-v-sistemi-opodatkuвання-j-derzavnoi-pidtrimki-u-2017-roci-dumka-agrariiv>

3. Тулуш Л. *Аграрна складова Держбюджету-2017 не компенсує втрати сільгосппідприємств від скасування спецрежиму ПДВ по тваринницькій продукції* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/1844--2017-.html>

4. *Сума ПДВ на спецрахунках агробізнесу за 2011-2016 роки* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://agropolit.com/infographics/view/18>

5. *Битва експертів: аргументи за та проти податкових пільг для аграріїв* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/bitva-ekspertiv-argumenti-za-ta-proti-podatkovih-pilg-dla-agrariiv>

6. *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2016* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2016_agr_pol-2016-en#.WOU4QbhMTHw#page1

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА (ІНФРАСТРУКТУРИ) РЕГІОНУ

©Рубіш М.А., 2017

Вимогою сучасного постіндустріального розвитку суспільства є використання інноваційних підходів до управління діяльністю регіонів задля забезпечення їх конкурентоспроможності. В Україні це реалізується через старт процесу децентралізації влади, що передбачає передачу владних повноважень територіальним органам та забезпечення активної участі громадян в управлінні об'єднаними територіальними громадами та державою в цілому, що в результаті забезпечить підвищення стандартів як економічних, так і соціальних.

Реформа влади в Україні передбачає впровадження ряду інновацій в управлінську діяльність на державному рівні (законодавчо) [1]:

- закріплення у Конституції принципу децентралізації щодо організації влади;
- закріплення у Конституції принципу субсидіарності щодо місцевого самоврядування;
- розмежування повноважень між різними рівнями влади – місцевим, районним, регіональним та загальнонаціональним;
- введення інституту представників Президента;
- можливість добровільного об'єднання громад. Прирівнювання об'єднаних громад до статусу міст обласного значення з відповідним бюджетним забезпеченням;
- на рівні громади обирається голова громади, рада громади та виконавчий орган громади;
- фінансові зміни – зарахування до місцевих податків частини податку на доходи фізичних осіб;
- визначення на законодавчому рівні поняття макро- та мікрорегіонів і відповідні програми розвитку для них;
- запровадження практики Регіональних стратегій розвитку та інвестиційних програм спрямованих на розвиток регіонів та відповідне ресурсне забезпечення;
- фонди Регіонального Розвитку будуть фінансувати добровільно об'єднані громади;

Реалізація поставлених завдань передбачає вдосконалення інфраструктури регіонів, а також їх інноваційного потенціалу та забезпечення рівних можливостей для кожної громади. В процесі реалізації Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»[2] необхідним є виявлення тих особливостей кожної з територій, які будуть впливати на розвиток інноваційного потенціалу новоствореної громади. Особливістю інноваційного розвитку регіону є те, що він потребує державної та регіональної підтримки. Інноваційний шлях розвитку регіону потребує зацікавленості не тільки господарюючих суб'єктів, а й органів влади, ця діяльність, відбувається лише за умови створення сприятливих умов з обох сторін. Тільки за рахунок децентралізації функцій і повноважень держави щодо підтримки інноваційної діяльності в Україні можна забезпечити формування повноцінних регіональних інноваційних систем.

1. Децентралізація влади на основі кращих іноземних практик та українських законодавчих ініціатив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uip.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D1%96%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B4%D0%BB%D1%8F%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2.pdf> 2. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ФОРМУВАННІ РИНКУ ІНОВАЦІЙ

© Рудь Н.Т., 2017

Для сучасного етапу розвитку світової економічної системи притаманні такі чинники як підвищення ролі знань та інформації, нематеріальних активів, які є важливими і для економіки України. Стрімкий розвиток сфери послуг в 90-ті роки привернув увагу до нематеріальної складової інновацій, оскільки саме в цій сфері більше за все помітна її роль. Співвідношення структур ВВП (табл.1) показує, що Україна ще не вийшла на старт постіндустріальної економіки, залишаючись аграрно-індустріальною державою.

Таблиця 1

Структура ВВП,% [1]

Країна	Сільське господарство	Індустрія	Послуги
США	0,9	19,7	79,4
Росія	4,9	33,9	61,2
Україна	18	45,1	36,9

Саме організації інфраструктури не виготовляють продукцію, вони надають різного виду послуги. Ці послуги пов'язані із забезпеченням інноваційних процесів всіма необхідними ресурсами (сировинними, фінансовими, трудовими, інформаційними). Про масштаби розвитку інноваційної інфраструктури свідчить стрімке збільшення кількості організацій, що обслуговують інноваційні процеси в усьому світі.

Проблема забезпечення підтримки інноваційних підприємств шляхом побудови (створення) інноваційної інфраструктури стала об'єктом уваги законодавців і практиків з кінця 1990-х років, коли Україна задекларувала необхідність переходу економіки на інноваційний шлях розвитку.

Інноваційна інфраструктура формує потребу в інноваціях та забезпечує відповідний рівень пропозиції вказаних інновацій.

Відомо, що методи активізації попиту населення прямо з регуляцією інноваційного процесу не пов'язані. В роботі [2] для регуляції інноваційного процесу пропонується:

1) проаналізувати структуру потреб населення України, виявити в ній питому вагу наукомістких товарів, а потім порівняти з аналогічними показниками країни, обраної як еталон інноваційного розвитку;

2) для оцінки попиту виробників наукомістких товарів виконати аналіз їх складу за критеріями національної приналежності для виявлення частини національних виробників в різних секторах споживчого ринку наукомісткої продукції. Ця частина характеризує їх маркетинговий успіх, для вивчення його природи оцінюється використання вітчизняних і зарубіжних розробок;

3) не існує проблеми задоволення попиту виконавців прикладних досліджень – доступ до знань відкритий (крім захищених патентами).

Одним із головних напрямків розвитку і стимулювання науково-інноваційної діяльності є створення сприятливої інноваційної інфраструктури, яка б забезпечила просування інноваційного продукту на ринок. Функціонування ринку зазвичай підтримується ринковою інфраструктурою. Наявність інноваційної інфраструктури визначає ефективність науково-інноваційної діяльності і здатність реалізовувати інноваційну продукцію на ринку інновацій.

Під інноваційною інфраструктурою ми розуміємо підсистему РІС, яка об'єднує організаційно-економічні форми та інституції, встановлює взаємозв'язки з її складовими, забезпечує інтеграцію наукового і виробничого секторів регіонів, сприяє створенню, функціонуванню, розвитку і підтримці інноваційного бізнесу на різних стадіях інноваційного

процесу, забезпечує виробничо-технологічні, фінансові, інформаційно-маркетингові, кадрові послуги, підвищує ефективність інноваційного процесу та зменшує ризик і тривалість виходу на ринок наукомісткої продукції.

Аналіз інноваційної інфраструктури показує, що в умовах незбалансованого розвитку ринкової інфраструктури і відсутності відповідної нормативно-правової бази, основні учасники інноваційного процесу, наукові і промислові підприємства та організації, змушені брати на себе виконання функцій інноваційної інфраструктури, пов'язаних з позиціонуванням і просуванням інноваційного продукту на ринок, дослідженням попиту на інноваційний продукт, фінансуванням з власних джерел та ін. Такий підхід, як правило, не є економічно виправданим.

Інфраструктурне забезпечення інноваційних процесів – це синхронна взаємодія складових інфраструктури, це інтеграційний вектор реалізації інноваційних процесів на регіональному рівні. Створення і розвиток інноваційної інфраструктури на рівні регіону вимагає створення інтегруючої структури у вигляді координуючого органу.

Механізм державної підтримки інноваційної інфраструктури:

- 1) розвиток системи підготовки і перекваліфікації кадрів у сфері інноваційного бізнесу;
- 2) збереження науково-технологічного потенціалу;
- 3) сприяння розширенню попиту на інновації;
- 4) створення сприятливих умов;
- 5) координація дій центральних і регіональних органів;
- 6) зниження підприємницьких інноваційних ризиків.

Вказана система напрямків має сприяти зростанню інноваційної готовності (сприйнятливості) підприємств до розробки і реалізації програми інноваційних перетворень та освоєння інновацій.

Слід відмітити, що об'єкти інноваційної інфраструктури не використовуються за своїм прямим призначенням, не забезпечують підтримку конкретних бізнес-моделей, не задовольняють потреби інноваційних підприємств на ранніх стадіях розвитку, не забезпечують трансферу технологій, не створюють зв'язків між гравцями на ринку інновацій. Створення даних об'єктів може бути пояснено скоріше всього не об'єктивною потребою ринку, а нав'язуванням зверху. Так, створення об'єктів інноваційної інфраструктури при вузах більшості випадків відмічено в документах, а реального функціонування вони не виконують.

Таким чином, основною проблемою інноваційної інфраструктури в Україні є необхідність переходу від номінального існування об'єктів інфраструктури до їх реального використання. Нерідко причиною вказаної проблеми є відсутність стимулів у таких об'єктів до ефективної роботи, оскільки обсяг наданого бюджетного фінансування не завжди корелює з показниками роботи у вигляді кількості реалізованих проектів.

У звіті «Модель розвитку економіки за рахунок інновацій» [3] викладені аргументи на користь інвестування в інноваційну інфраструктуру, яка підтримує дослідників і інноваційні компанії. В даному дослідженні використовується термін «брокер інновацій» – організація, яка виступає в ролі посередника в будь-якому аспекті інноваційного процесу, налагоджує зв'язки, регулює попит, знаходить можливості задоволення потреб учасників інноваційного процесу. Такі організації доцільно створювати в Україні.

З метою активізації розвитку інноваційної інфраструктури нами запропонована концепція створення віртуальних об'єктів інноваційної інфраструктури.

Ситуація, яка склалася в економіці України, дозволяє стверджувати, що час для переходу від індустріальної до постіндустріальної економіки стрімко закінчується. Ми не єдині в своїх проблемах – боротьба за скорочення часу на створення і виведення на ринок інноваційної продукції ведеться в усьому світі.

1. Федулова Л.І. *Технологічний розвиток економіки України* / Л.І. Федулова. – К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2006. – 627с. 2. Мендрул А.Г. *Форми і пріоритети інноваційного процесу в контексті державного регулювання*. А.Г. Мендрул // *Інновації*. – 2007. – №08(106). – С.57 – 59; 3. Rosca–Sadurschi L. *The Creation and Development Innovative Infrastructure in the Danube Countries* / L. Rosca–Sadurschi // *Journal of Danubian Studies and Research*. – 2014. – Vol.4. – No1. – P. 69–81.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

©Савастєєва О.М., 2017

Поступова зацікавленість таким напрямом менеджменту організацій, як корпоративне управління, була викликана широким розповсюдженням акціонерних форм діяльності різних суб'єктів господарювання. Але ж в повному масштабі проблема відсутності досвіду корпоративного управління постає наприкінці 90-х років. Пов'язане зазначене було з тим, що задовільнення комерційних інтересів акціонерних власників необхідно було узгоджувати із забезпеченням сприятливого інвестиційного клімату та створенням прозорого економічного середовища господарювання.

Одночасно доволі швидко стало зрозумілим, що акціонерне товариство не може розраховувати на довіру інвесторів та використання різноманітних джерел зовнішнього фінансування, якщо воно не вживає дієвих заходів щодо запровадження ефективного корпоративного управління, що полягає насамперед, в створенні системи належного захисту прав акціонерів, надійних механізмів фінансового контролю, відкритості та прозорості власної діяльності.

Розгляд проблем корпоративного управління в Україні на сучасному етапі розвитку економіки є дуже актуальним, бо саме механізм ефективного корпоративного управління значно розширює можливості залучення інвестицій, сприяє зростанню продуктивності й конкурентоспроможності підприємств.

Міжнародна фінансова корпорація визначає корпоративне управління як систему виборних та призначених органів акціонерного товариства, яка управляє ним, відбиває баланс інтересів його власників і спрямована на отримання максимально можливого прибутку від усіх видів діяльності товариства в межах чинного законодавства [1, с. 90].

Але більшість фахівців впевнені, що корпоративне управління не можна розглядати як просту сукупність юридичних та організаційних норм і правил, у рамках яких здійснює діяльність певна корпорація, а як складну систему соціально-економічних відносин, на базі яких формуються відносини як між усіма учасниками конкретної структури, так і між учасниками і зовнішніми контрагентами, що є суб'єктами інституційного регулювання. Саме внаслідок зазначеного визначення, відпрацьоване Світовим банком, є найбільш чітким. Згідно з ним, корпоративне управління (Corporate Governance) – це система виробничих та призначених органів, які здійснюють управління діяльністю відкритих акціонерних товариств, що відображає баланс інтересів власників і спрямована на забезпечення максимально можливого прибутку від усіх видів діяльності відкритого акціонерного товариства в межах норм чинного законодавства. [2].

Такі органи державного регулювання, як Національний банк України та Державна комісія з цінних паперів та фондових ринків надали офіційне визначення щодо сутності корпоративного управління. Так, в методичних вказівках з інспектування банків "Система оцінки ризиків" НБУ визначає корпоративне управління як "систему організації діяльності та контролю банку". Корпоративне управління визначає розподіл прав і обов'язків між різними учасниками корпорації, а саме: спостережною радою банку (радою директорів), керівництвом (правлінням) банку, акціонерами та іншими зацікавленими сторонами (для банків – насамперед вкладниками та іншими кредиторами), а також правила та процедури прийняття рішень щодо справ банку. У такий спосіб забезпечується визначення та виконання завдань організації та моніторинг її діяльності. Основна мета корпоративного управління – забезпечити чесний та прозорий бізнес, відповідальність та підзвітність усіх залучених до цього сторін [4].

Практична реалізація функцій корпоративного управління зумовила необхідність оцінки його рівня. Так, з метою надання всім учасникам фінансового ринку достовірної інформації щодо впровадження й застосування корпоративного управління окремими суб'єктами господарської діяльності, а також для здійснення об'єктивної оцінки якості корпоративного управління за бажанням самих компаній, вітчизняні рейтингові агентства здійснюють оцінку рівня корпоративного управління. Оцінка рівня корпоративного управління суб'єкта господарської діяльності здійснюється з метою визначення відповідності принципів управління, які уведені й використовуються в тій або іншій компанії, загальноприйнятим принципам, що лежать в основі ефективного корпоративного управління й можуть застосовуватися в широкому діапазоні правових, економічних і політичних умов. Кінцевим результатом оцінки є рейтинг корпоративного управління, який визначається об'єкту дослідження за Національною рейтинговою шкалою корпоративного управління рейтинговим комітетом агентства в результаті голосування.

Як показує практика, у розвитку корпоративного управління в Україні існує низка ключових проблем, серед яких, на наш погляд, варто насамперед зазначити:

- проблеми, що стосуються належного рівня захисту прав акціонерів;
- проблеми у напрямі правового забезпечення розвитку корпоративного управління;
- проблеми модернізації системи розкриття інформації щодо діяльності акціонерного товариства;
- проблеми, пов'язані з формуванням та подальшим розвитком культури корпоративного управління.

З метою їх вирішення, на наш погляд, необхідною є реалізація послідовності наступних кроків:

- зосередження належної уваги на питаннях, пов'язаних із захистом прав інвесторів та прийняття ефективних нормативних актів щодо захисту законних інтересів всіх акціонерів;
- усвідомлення неможливості вирішення всіх проблем управління корпораціями виключно на законодавчому рівні та запровадження обов'язкових для виконання національних стандартів корпоративного управління, що мають містити ключові засади щодо прозорого здійснення діяльності акціонерним товариством відповідно до загальноприйнятих міжнародних стандартів;
- використання позитивного досвіду розвинених країн світу, концепцій та технологій із обов'язковим врахуванням індивідуальних умов, в яких знаходиться окреме акціонерне товариство;
- управлінські системи, що використовуються корпораціями (методики, комп'ютерні програми та інформаційні ресурси) повинні бути адаптованими до різного роду змін зовнішнього оточення діяльності підприємства;
- налагодження системи постійної співпраці зі спеціалістами в цій сфері, зокрема з розробниками та радниками проекту Міжнародної фінансової корпорації "Корпоративне управління в країні";

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що створення ефективної та дієвої системи корпоративного управління вітчизняних підприємств цілком можливе. Необхідно лише створити для цього необхідні умови: функціонування в надійному правовому полі, розвиток інвестиційних процесів шляхом проведення ринкових реформ в Україні, які, в свою чергу, сприятимуть розвитку управління корпораціями, підвищенню прибутковості діяльності акціонерних товариств, захисту прав всіх категорій акціонерів.

1. *Матеріали семінару "Проект корпоративного управління України". Тема 1 "Сутність та принципи корпоративного управління".* — Х. : Міжнародна Фінансова Корпорація, 2000. — 120 с. — Режим доступу : <http://www2.ifc.org/ukraine>.

2. *Організація економічного співробітництва і розвитку (OECD). Principles of Corporate Governance [Електронний ресурс].* — Режим доступу: http://www.oecd.org/document/49/0,3343,en_2649_34813_31530865_1_1_1_1,00.html.

3. *Гриньова В. М. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні / Гриньова В. М. — К., 2003. — 324 с.*
4. *Система оцінки ризиків : методичні вказівки з інспектування банків від 15.03.2004 № 104 зі змін. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0104500-04&p=1267300536190045>;*
5. *Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР зі змін. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=448%2F96-%E2%F0&new=1&p=1267300536190045>;*
6. *Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI-ВР зі змін. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.*

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

©Савлук І.С., 2017

Україна має значний потенціал для економічного зростання, обумовлений багатими природними ресурсами, вигідним географічним розташуванням в Європі, у тому числі і кордон з ЄС, висококваліфікованими людськими ресурсами тощо, який однак не використовується у повній мірі. Так, що стосується індексу використання виробничих потужностей в Україні, то він становить 75,6%, що свідчить про незадоволений попит і високий рівень інфляції [1]. В той самий час реальний річний обсяг зростання продажів становить -12,5%, тоді як в країнах Європи та Центральної Азії цей показник складає 2,4%. Що стосується показників річного зростання зайнятості та річного зростання продуктивності праці, то вони також мають від'ємне значення і складають -3% та -10,3% відповідно. Крім того, слід зауважити, що найгірші результати демонструє малий бізнес, а великий і середній приблизно знаходяться за цими показниками на однаковому рівні.

Наприклад, якщо розглянути показник річного зростання продуктивності праці, то через малі підприємства цей показник знизився на 12,5 п.п., через середні – на 6 п.п. та на 6,1 п.п. через великі[1]. Однак, якщо звернути на той факт, що за даними Державної служби статистики України станом на 2015 р. частка великих підприємств становить 0,2%, а їх частка у ВВП складає понад 38%, постає гостра необхідність приділенню уваги розвитку малого і середнього бізнесу.

Таким чином, саме через уповільнений ріст малого і середнього бізнесу можна пояснити, чому економіка України протягом стількох років зростає такими повільними темпами. Це спричинене такими факторами:

1) стагнаційною структурою промисловості та експорту країни, де все ще переважають традиційні старі галузі, такі як чорна металургія, машинобудування та хімічна промисловість. Вони працюють на низьких рівнях виробничої потужності, яка в рази нижча, ніж в країнах-сусідах[1];

2) низьким рівнем надходження прямих іноземних інвестицій, особливо у експортно-орієнтовані виробництва [2];

3) відносно обмеженим впливом малих і середніх підприємств на розвиток економіки [3]. Усі ці фактори вказують на те, що ринково-орієнтований процес підприємництва, інновацій і продуктивності не працює належним чином і це підриває перспективи зростання економіки України.

Існують певні чинники, що стримують розвиток малого і середнього бізнесу в Україні, серед яких можна виділити обмежений доступ до фінансування, корупцію, високі ставки податків, політичну нестабільність, тінізацію економіки, складний процес адміністрування податків тощо[4]. При цьому, своїми головними перешкодами малі підприємства вважають корупцію, доступ до фінансування та політичну нестабільність, тоді як середні підприємства страждають переважно від доступу до фінансування, корупції та високих податкових ставок[4]. Щоб зменшити негативний вплив цих чинників, необхідно здійснити ряд реформ у кожному з цих напрямів.

Так для боротьби з обмеженим фінансуванням необхідно запровадити гнучкіші відсоткові ставки, заохотити збільшення довгострокового залучення депозитів, обмежити кредити пов'язаним особам тощо. Так само слід розвивати ринок капіталів з одночасним збільшенням відкритості дій на ньому[2].

Що стосується корупції, то відповідно до даних Світового корупційного барометра 2015/16, 56% українців вважають корупцію головною проблемою, з якою стикається країна, і водночас 72% респондентів вказують на той факт, що рівень корупції не зменшився за останні чотири роки [5].

Таким чином, для боротьби з корупцією слід розширити повноваження Національного антикорупційного бюро, зокрема, надати йому дозвіл на прослуховування телефонних розмов (наразі він повинен співпрацювати в цьому питанні зі Службою безпеки України).

Наявність багатьох інших чинників можна пояснити несприятливим законодавчим кліматом. Зокрема, у цьому напрямку необхідно провести заходи щодо поліпшення бізнес-середовища, що можуть бути представлені у вигляді Щорічного плану дій, а також необхідно зменшити кількість дозволів та ліцензій шляхом створення нового регулятивного органу з подальшою оцінкою його впливу на бізнес-середовище[2].

Таким чином, для зростання економіки країни, потрібно приділити належну увагу розвитку малого і середнього бізнесу, що можливе шляхом здійснення державної підтримки цього сектору, а також усунення перешкод для його розвитку.

1. Ukraine Performance /Electronic source:

<http://www.enterprisesurveys.org/data/exploreconomies/2013/ukraine#performance--size>

2. Investing in Ukraine's Future: Removing Barriers to Open Opportunities/ Electronic source: http:

//ukrainianweek.com/Economics/78775

3. Neighbourhood SME financing: Ukraine [Tamar Baiashvili, Geoff Frewer]: February 2016 –p.31

4. Ukraine Country Profile /Electronic source:

<http://www.enterprisesurveys.org/~media/GIAWB/EnterpriseSurveys/Documents/Profiles/English/ukraine-2013.pdf>

5. People and Corruption: Europe and Central Asia 2016/ Electronic source:

http://www.transparency.org/research/gcb/gcb_2015_16/0/

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОСНОВА ПРИЙНЯТТЯ УСПІШНИХ РІШЕНЬ

©Савчук М.Р., 2017

Все більш актуальнішим на сьогоднішній день для керівника та підлеглих є розвиток інтелектуальних і вольових якостей особистості. Ці програми і методи стимулюють своєрідну «погоню за інтелектом», спрямовують зусилля на розвиток логічного і практичного інтелекту, абстрактного мислення, компетентності та обізнаності, цілеспрямованості та наполегливості. При цьому блокуються і навіть витісняються емоції й емоційні переживання, які могли б сприяти ефективнішому досягненню успіху у роботі.

Виконуючи свої обов'язки, ми щодня приймає багато рішень. Прийняття важких рішень є складним психологічним процесом, в самому ході рішення якого переплітаються логіка, інтуїція, емоції й особистісні чинники. Цей складний, багатоаспектний процес не може бути застрахований від помилки.

Знання психологічних особливостей дозволяє не тільки побачити власні промахи, але і передбачити їх. А оцінка потенційних помилок вже є гарантією майбутнього успіху.

На думку І. Дженіса й Л. Манна, у ситуації ухвалення рішення проявляються наступні когнітивні й особистісні ресурси:

- 1) поінформованість суб'єкта про альтернативи й ті ризики, з якими вони сполучені;
- 2) надія на те, що можна знайти найкращу з альтернатив;
- 3) віра в те, що суб'єктові вистачить часу на пошук оптимального рішення проблеми й зважування альтернатив по суті [1].

Ці автори виділили п'ять основних стилів прийняття «важких» рішень:

- перший – ігнорування суб'єктом сигналів про те, що обране їм рішення неоптимальне; суб'єкт при цьому продовжує реалізовувати первісну схему дій.
- другий – некритичне запозичення схеми дій інших людей.
- третій – запобігання рішення за допомогою відкладання його «на потім» (прокрастинація), раціоналізації інших, – менш ефективних, – альтернатив, або перекладання відповідальності за ухвалене рішення на іншу людину.
- четвертий – імпульсивне прийняття рішення («надпильність»), тобто поспішне, позбавлене інтелектуального аналізу, рятування від альтернатив.
- п'ятий – пильність; тут ухвалене рішення інтелектуально обгрунтоване, базується на аналізі альтернатив по суті.

Виявлені деякі взаємозв'язки стилів прийняття рішень у ситуаціях з елементами ризику з емоціями й почуттями досліджуваних. Так, у дослідженні Ді Шиєни [2] показано, що неконструктивні стилі прийняття рішень (прокрастинація, запобігання й надпильність) прямо пов'язані з інтенсивністю депресивних переживань, а в роботі Ді Фабіо [3] виявлена негативна кореляція цих стилів із самооцінкою емоційного інтелекту. Пильність корелювала із самооцінкою емоційного інтелекту позитивно.

Серед великої кількості важливих рішень важко знайти те єдиноправильне, яке приводить нас до потрібного результату. Це можна зробити з допомогою дуже повільної системи раціонального мислення і логічних висновків, або за допомогою – спонтанної системи мислення – емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект – це баланс між раціональним і емоційним. Найкраще він працює для тих, хто хоче швидко приймати правильні рішення, адже він відкриває дорогу підсвідомості.

Бувають ситуації, де ми довго думаємо над вирішенням та отримуємо не найкращі результати. Коли керуються лише почуттями - теж може бути провал. Ідеальні рішення завжди на перетині почуттів і розуму.

Щоб емоційний інтелект компанії тримався на одному рівні, варто розглядати його не в рамках однієї людини, а в рамках цілої організації.

Сформулювати парадигму розвитку емоційного інтелекту компанії - це роль власників і директорів, які своєю чергою передають це топ-менеджерам, а ті вже іншим працівникам. Оскільки результат приносить лише робота зі структурою в цілому. Тому що коли всі знають, що відбувається, і всі цим користуються – тоді компанія досягає успіху. Повинна бути цілісність.

1. *Janis I.L. Decision Making: A Psychological Analysis of Conflict, Choice, and Commitment / I.L. Janis, L. Mann. — New York: Free Press, 1977. — 488 pp.*

2. *Di Schiena R. Why are Depressive Individuals Indecisive? Different Modes of Rumination Account for Indecision in Non-clinical Depression / R. Di Schiena, O. Luminet, B. Chang, P. Philippot // Cognitive Therapy Research. — 2013. — № 37 (4). — P. 713-724.*

3. *Di Fabio A. Emotional intelligence and decisional conflict styles: Some empirical evidence among Italian high school students / A. Di Fabio, D. Blustein // Journal of Career Assessment. — 2010. — № 18 (1). — P. 71-81.*

4. *Базика Є. Стан прокрастинації як чинник, що інгібує формування успішної особистості /Є.Базика//Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ". –2013. – №2. – 157с.*

ДО ПИТАННЯ ПРО СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

©Саєнко П.О., 2017

Сьогодні вже не викликає сумнівів необхідність та актуальність планувальної діяльності на місцевому рівні. В нашій державі, як і в інших країнах світу, активно розвивається і запроваджується стратегічний підхід до планування сталого територіального розвитку.

В Україні реалізується реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади, яка передбачає передачу більших повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад. Важливою складовою та запорукою реалізації цієї реформи є формування спроможних громад, яке відбувається шляхом об'єднання територіальних громад.

Стратегічне планування розвитку вже тривалий час застосовується в Україні, але досі воно давало позитивний результат переважно в містах обласного значення, які мали більш-менш відповідні для цього людські та матеріальні ресурси, а також волю керівництва міста для реалізації плану. В процесі децентралізації влади в країні з'являються нові спроможні територіальні громади, які досі не мали досвіду такого планування свого розвитку. Вони мають самостійно, виходячи з власних інтересів, визначати і планувати власне майбутнє з використанням сучасних методик.

Стратегічне планування розвитку громади – це робота групи, складеної з представників основних верств територіальної громади, над визначенням: майбутнього образу (бачення) громади, яким його хоче бачити сама територіальна громада; головних (стратегічних) цілей, досягнення яких забезпечить набуття громадою визначеного образу; планів дій, тобто логічних послідовних заходів, спрямованих на досягнення цих цілей з використанням спеціальних процедур.

Залучення широкого кола громадян до творення середньо- та довгострокового плану розвитку об'єднаних територіальних громад дозволяє, окрім вирішення насущних проблем громади, ідентифікувати та знайти прийнятні шляхи усунення цих проблем, забезпечити налагодження діалогу між громадськістю та владою. При цьому однією з основних складових процесу планування є обов'язкова участь у ньому усіх активних та зацікавлених представників громади.

Загалом, на відміну від звичного з радянських часів планування «від досягнутого», тобто «від минулого», стратегічне планування розвитку громади є плануванням «до майбутнього». Таке планування має важливі переваги. Зокрема: є стійкішим, бо, за умов дотримання методики, є менш залежним від зміни управлінських команд; дозволяє використовувати наявні ресурси для розвитку націлено, тобто з більшою користю; сприяє відходу працівників виконавчих органів ради від шаблонного мислення та стимулює новаторські підходи; згуртовує громаду навколо цілей її розвитку та сприяє її самоусвідомленню; забезпечує умови для доступу громади до позичкових ресурсів та грантів. Стратегічне планування призначене для розв'язання лише корінних проблем – це робота над тим, що найбільш «не так» у громаді. Стратегічний план спрямовується на вирішення виключно тих завдань, які підтримуються всією територіальною громадою.

Стратегічний план складається шляхом послідовного вирішення його розробниками певних завдань. До основних з них належать: аналіз початкових умов для розвитку громади – її економічного стану, наявної інфраструктури, чисельності та структури населення, тенденцій зміни цих та інших основних характеристик; визначення амбітного, але реалістичного бачення того стану громади, яким його хоче бачити територіальна громада; здійснення аналізу наявних сильних і слабких сторін громади, які сприяють чи заважають реалізації бачення, а також зовнішніх щодо громади можливостей і загроз, реалізація яких може ці умови, відповідно, покращувати чи погіршувати (SWOT-аналіз); визначення основних цілей, яких громаді необхідно досягти для реалізації бачення, спираючись на її відповідні сильні сторони та долаючи відповідні слабкі сторони, враховуючи шанси появи нових можливостей та страхуючись від загроз; розробка планів дій (переліків послідовних завдань, проектів з призначеними виконавцями та передбаченими конкретними ресурсами) для досягнення кожної з основних цілей, виходячи з ієрархії цілей, базуючись на термінах, заснованих на реалістичних перспективах залучення ресурсів, необхідних для цього.

УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

© В. А. Самофатова, 2017

Реалізація концепції сталого розвитку в Україні залежить від багатьох аспектів і, в першу чергу, від обраних стратегій її забезпечення на регіональному рівні, їх ґрунтовності, змістовності та взаємоузгодженості. Продовольча безпека повинна розглядатися як у країні в цілому, так і в кожному регіоні, що обумовлюється різноманітністю природно-кліматичних умов, соціально-економічним становищем окремих територій, демографічною ситуацією.

Сьогодні проблема продовольчої безпеки є комплексною, бо це аграрна політика, політика доходів населення, розвиток продовольчої інфраструктури, інвестиційно-інноваційна діяльність, цінова політика, екологічні пріоритети тощо. Дійсно, відсутність організованого, цивілізованого і прозорого агропродовольчого ринку породжує нееквівалентний товарообмін, дисбаланс між попитом і пропозицією, нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію та доходів її виробників, збитковість і згортання трудомістких та важливих для життя людей галузей, зокрема тваринницьких. Все це ставить аграрний сектор у безвихідне становище і створює загрозу продовольчій безпеці [1, с. 5].

Концептуальний підхід до забезпечення продовольчої безпеки регіону полягає у створенні фізичної та економічної доступності продовольства, підтриманні якості продовольства та забезпечення можливостей для здорового харчування. Як зазначають В. Волошин та В. Трегобчук, нині в кожному регіоні України сформувалися і функціонують специфічні територіально-виробничі та соціально-поселенські системи, які характеризуються певним складом і структурою та мають значні відмінності. Крім того, кожному регіону властиві специфічні природно-екологічні умови. Тобто, теоретично будь-який регіон являє собою складну біосоціоекономічну систему, до якої входять такі підсистеми: природа, суспільство та виробництво. Вони, будучи взаємозв'язаними і взаємозалежними, повинні розвиватися таким чином, щоб взаємно підсилювати і доповнювати одна одну на основі сталого використання й функціонування природно-ресурсного потенціалу [2, с. 16].

Для характеристики стану споживання продовольства в регіоні можуть бути розглянуті такі показники:

- склад і структура населення регіону, що дають змогу виявити частку міського і сільського населення, населення працездатного віку, пенсіонерів, а також очікувану тривалість життя при народженні;

- величина прожиткового мінімуму, вартість мінімального продовольчого кошика порівняно із середньомісячною зарплатою і виплатами соціального характеру, середньомісячною пенсією; кількість населення з доходами, що нижчі за величину прожиткового мінімуму; частка витрат населення на купівлю продуктів харчування у структурі витрат; купівельна спроможність населення;

- Розподіл грошових доходів у суспільстві (індекс Джині);

- калорійність і структура місячного раціону харчування, середнє споживання основних продуктів харчування, співвідношення з раціональними нормами харчування;

- динаміка і рівень цін на продукти харчування; зміна вартості продовольчого кошика;

- розвиненість інфраструктури торгівлі продуктами харчування, структура роздрібно́ї торгівлі.

Для характеристики потенціалу агропродовольчої сфери (АПС) регіону пропонується використання таких показників:

- рівень і структура виробництва найважливіших видів продукції рослинництва і тваринництва та продуктів харчування в динаміці (абсолютні значення і на душу населення); урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність худоби і птиці;

- стан матеріально-технічної бази АПС (парк основних видів техніки, знос основних фондів переробної промисловості, інвестицій в АПС); показники фондо, механо, енергоозброєності сільськогосподарських і переробних підприємств. 3. Питома вага сільського господарства у валовому регіональному продукті;

- індекс співвідношення цін на сільськогосподарську і промислову продукцію (диспаритет цін);

- питома вага витрат сільськогосподарських товаровиробників;

- стан соціальної інфраструктури села;

- розміри державної підтримки аграрного сектора;

- показники формування регіонального продовольчого фонду;

- наявність і стан природних ресурсів сільськогосподарського призначення (площі сільгоспугідь, внесення добрив, ерозійні процеси);

- фінансовий стан підприємств АПК [3, с. 70].

У силу наявного природно-ресурсного потенціалу агропродовольча сфера регіонів України має конкурентні переваги, проте недостатні інвестиції та фінансування інноваційної діяльності, погіршення екологічної ситуації, проблеми соціальної сфери, а також нерозвиненість тісного сільсько-міського континууму перешкоджають її сталому розвитку. Це вимагає більш високого рівня державної підтримки та ефективного місцевого управління на засадах децентралізації влади.

1. Трегобчук В.М. Про довгострокову стратегію сталого розвитку агропромислового комплексу / В.М. Трегобчук, Б.Й. Пасхавер, А.Е. Юзефович [та ін.] // *Економіка АПК*. — 2005. — №7. — С. 3–11.

2. Волошин В., Трегобчук В. Концептуальні засади сталого розвитку регіонів України / В. Волошин, В. Трегобчук // *Регіональна економіка*. — 2002. — № 1. — С. 7–22.

3. Черевко О.В., Яковенко О.В. Основні фактори впливу на продовольчу безпеку регіону як основу національної безпеки України / О.В. Черевко, О.В. Яковенко // *Економіка та держава*. — 2016. — № 12. — С. 68–71.

ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

©Сапич В.І., 2017

Відносини власності, як складова економічних відносин, є такими, що розвиваються відповідно до змін у продуктивних силах. При розгляді трансформаційних процесів відносин власності необхідно спиратися на базові положення, які містяться у загальних засадах Конституції України. Зокрема, ст.13 визначає, що земля є об'єктом права власності Українського народу, право користуватися яким відповідно до закону має кожний громадянин. Ст. 14 ідентифікує землю як основне національне багатство, що перебуває під особливою охороною держави, а також зазначає, що право власності на землю гарантується [1].

На основі принципових змін у засобах виробництва і ролі людини у виробничому процесі вчені визначили в історії людської цивілізації такі етапи, як доіндустріальний (аграрний, сільськогосподарський), індустріальний та постіндустріальний. На кожному із названих цивілізаційних етапів відбувалися суттєві зміни у ключових ознаках виробничих відносин і відносин власності. Ще на етапі зародження постіндустріального суспільства американський економіст Т. Веблен звернув увагу на інституційні зміни, які «сприяють тому, що без найважливішої функції... володіння власністю, можна обійтися» [2, с.217].

У доіндустріальну епоху основною формою багатства і головним засобом виробництва була земля. У цей період для обробки землі селяни використовували примітивні знаряддя праці і тяглову силу тварин. За таких умов затрати фізичної праці, якість землі і природно-кліматичні умови відігравали основну роль у формуванні результатів сільськогосподарського виробництва. Саме цьому незалежно від статусу безпосереднього робітника (фізично залежні раб і кріпак, чи вільний селянин) у відносинах власності на землю головним було те, кому належить земля, тобто відносини володіння. Будучи власниками землі рабовласники і феодали на основі фізичного примусу рабів і кріпаків вели господарювання у своїх маєтках і привласнювали результати їх праці як стосовно додаткового продукту, так і в значній мірі - необхідного. З ліквідацією кріпацтва земля переважно стає власністю селян і сільських общин. Маючи можливість самостійно працювати на своїй землі, селяни є власниками результатів своєї праці і приватна власність на землю є для них достатнім мотивом для ефективної праці. Таким чином, домінування фізичної праці у доіндустріальну епоху надає визначального значення відносинам володіння.

В індустріальну і постіндустріальну епоху результати сільськогосподарського виробництва визначаються не тим, хто є власником землі, обробляє землю власник чи орендар, а тим, яким є рівень механізації виробничих процесів, наскільки широко застосовуються хімічні засоби, меліорація, досягнення генетики і селекції тощо. Оскільки головною ознакою постіндустріального суспільства є інноваційність економічного розвитку, то ефективність використання земельних ресурсів ще в більшій мірі залежить від можливостей землекористувачів запроваджувати у виробництво досягнення науки і техніки. Отже, у індустріальну і постіндустріальну епоху визначального значення набувають відносини користування і розпорядження, а відносини володіння мають другорядний характер.

Відносини власності реалізуються у певному соціально-економічному середовищі, яке в першу чергу визначається діяльністю держави. У доіндустріальну епоху економічна роль держави обмежувалася стягненням податків, механізм вільної конкуренції забезпечував нормальні умови ведення господарської діяльності. Оскільки основні матеріальні і фінансові ресурси були зосереджені у землевласників, а земельний податок був головним джерелом коштів для покриття державних видатків, то власники землі мали у суспільстві високий соціальний статус.

Індустріалізація супроводжується зміною функцій держави. З 30-х рр. минулого століття у США держава починає регулювати умови ведення сільськогосподарської діяльності [3, с.98]. У подальші роки інструментарій державного регулювання аграрного сектору економіки включаючи земельні відносини застосовують усі країни. Світовий досвід показує, що аграрний сектор економіки досягає високого рівня розвитку і стає конкурентоспроможним на світовому ринку саме завдяки дієвій підтримці вітчизняних товаровиробників з боку держави і урегульованості земельних відносин. Таким чином, починаючи з індустріального періоду відносини користування і розпорядження забезпечують ефективне ведення сільськогосподарської діяльності лише при наявності з боку держави відповідних програм підтримки.

Роль форм прояву відносин власності змінюється в залежності від розвитку засобів виробництва, які безпосередньо використовує працівник. У доіндустріальну пору людська праця і тяглова сила тварин не були лімітуючими факторами виробництва, і кожний власник незалежно від площі своєї землі був здатний забезпечити її належне використання. В постіндустріальному суспільстві можливості інвестицій в аграрний сектор економіки і концентрації сільськогосподарських угідь визначаються політикою державного регулювання. Лише володіння будь-яким земельним наділом вже не є достатньою умовою для ведення сільськогосподарського виробництва. Яким чином використовується земля - саме це стає визначальним для реалізації відносин власності на землю. Тобто, домінування відносин користування, розпорядження чи володіння відбувається під впливом принципових ознак продуктивних сил і набуває сталого, причинно обумовленого зв'язку, що дає підставу кваліфікувати дану взаємозалежність у якості економічного закону, який можна назвати законом трансформації форм прояву відносин власності на землю. Економічний зміст даного закону полягає в тому, що у доіндустріальний період результати сільськогосподарської діяльності і соціальний статус суб'єктів земельних відносин визначаються відносинами володіння, а впровадження машинного виробництва та інформаційних технологій в індустріальну і постіндустріальну епоху на визначальні перетворює відносини користування і розпорядження, які можуть забезпечити високий рівень розвитку аграрного сектору економіки лише при умові запровадження регулюючих норм і достатньої підтримки з боку держави.

Політичне керівництво України зобов'язалося, що до кінця травня 2017 р. Верховною Радою буде прийнято закон про обіг земель сільськогосподарського призначення [4]. Дія закону трансформації форм прояву відносин власності на землю вимагає, щоб запровадження купівлі-продажу сільськогосподарських земель мало надійний правовий захист економічних інтересів власників землі, орендарів і суспільства як в цілому, так і на рівні місцевих громад. Водночас наявність в умовах функціонування ринку землі граничних розмірів землеволодіння збереже, як і нині, залучення основної частки сільськогосподарських угідь до господарського обороту на умовах оренди. Це означає, що домінуючими будуть трансакції не купівлі-продажу землі, а її користування і розпорядження. Подальший розвиток відносин користування і розпорядження має забезпечити використання сільськогосподарських земель не лише як фактору отримання максимального прибутку, а й як однієї із найважливіших складових довкілля, яка визначає умови нашої життєдіяльності.

1. Конституція України: Конституція від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Редакція від 30.09.2016 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/254k/96-вр>.

2. Веблен Т. Теория праздного класса / Веблен Т.; пер. с англ. С.Г. Сорокиной; общ. ред. В.В. Мотылева. – М.: Прогресс, 1984. – 368 с.

3. Аграрний сектор США в начале XXI века: сборник трудов сектора аграрных проблем США и Канады ИСКРАН. Том I. / под ред. Чернякова Б.А. – М.: Институт США и Канады Российской академии наук, 2008. – 406 с.

4. Меморандум між Україною і МВФ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.slideshare.net/Novoe/2017-74371426>.

КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ЯК РУШІЙНА СИЛА СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

© Свистун Л.А., Худолій Ю.С., 2017

У нинішньому столітті Українська економіка зазнала суттєвих змін. Протягом першого десятиліття в ній спостерігався динамічний ріст, який був перерваний фінансово-економічною кризою 2008-2009 рр. До сих пір економіка не досягла передкризового максимуму, оскільки негативні тенденції продовжилися в зв'язку з погіршенням політичної ситуації і воєнним конфліктом. Одночасно в економіці відбувається процес деіндустріалізації, тобто зменшення вторинного сектора на користь третинного сектору, в самій промисловості поступово скорочується кількість підприємств та чисельність працівників.

Безумовно, роль промисловості не можна применшити як в стратегічному значенні, так і з позиції забезпечення країни необхідною продукцією. Однак, третинний та четвертинний сектори незаперечно повинні стати рушійною силою прогресу економіки будь-якої країни як розвинутої, так і тієї, що розвивається. Процес деіндустріалізації став цілком звичайним явищем для будь-якої держави. Успішність економіки все більше залежить від висококваліфікованих фахівців, новаторських технік управління, маркетингових стратегій, тобто від якості, а не від кількості.

Сьогодні розвинені постіндустріальні країни бачать джерело розвиненості і стабільності суспільства у переході до «економіки творчості» або, як її ще називають, «креативної економіки», в якій основним фактором виробництва є творча активність населення, здатна створювати принципово нові продукти. Основною метою цього переходу є побудова розвинутої економіки шляхом створення інноваційного середовища, а головний інструмент в досягненні цієї мети - це «будівництво» креативних міст, фундаментом яких є творчі індустрії. Для досягнення цієї мети необхідно враховувати специфіку кожної окремої країни: розмір території, забезпеченість природними ресурсами, чисельність населення і багато іншого.

Термін «креативна (творча) економіка» вперше був введений в обіг журналом Business Week 2000 року. У цьому ж році в Англії з'явилася книга фахівця з міського розвитку Ч.Лендрі «Креативне місто». У ній пропагувалося об'єднання творчих ресурсів людей і співтовариств для формування економічно та соціально благополучного міського середовища. У 2001р. Джон Хокінс зазначив, що в центрі поняття «креативна економіка» лежать «творчі індустрії» або «креативні індустрії» (creative industries) [1, с.10], які в даний час включаються в так званий четвертинний сектор економіки, що спеціалізується на виробництві і поширенні знань, інформації та економічно успішних продуктів, що мають певну культурну цінність. Саме четвертинний сектор сьогодні є одним з ключових в економіці найбільших мегаполісів світу.

Творчі індустрії - це сектор економіки, що створює продукти на основі творчості й культурних ресурсів. Він включає музику, образотворче і виконавське мистецтво, кіно, моду, ремесла, літературу і видавничу справу, рекламу, дизайн, архітектурне проектування, ІТ і мультимедіа [2, с.67-68]. Поняття «творчі індустрії» не є остаточно усталеним. Існує певна варіативність його тлумачення різними дослідниками і практиками. Так, наприклад, у Гонконзі, в цей термін включені азартні ігри, освіта, спорт, туризм та консалтингові послуги. Поняття, прийняте у Фінляндії, включає парки атракціонів і рекреаційну діяльність. Спільним у всіх визначеннях творчих індустрій є те, що вони припускають діяльність, яка заснована на поєднанні і взаємопроникненні творчого і комерційного начал, культури та економіки, підприємництва та мистецтва.

Креативність - ключовий фактор, що дозволяє сучасним містам реагувати на зміни, змінювати традиційні підходи до управління і розподілу ресурсів, впроваджувати технологічні інновації, і заново відкривати свою культурну спадщину. Креативні індустрії створюють нові робочі місця,

сприяють диверсифікації економіки і формуванню комфортного міського середовища. На частку цього сектора економіки доводиться до 10% ВВП у розвинених країнах світу. У свою чергу, каталізатором розвитку креативних індустрій - цифрових технологій, медіа, дизайну і культури, тощо - є системна підтримка молодих талантів, малого і середнього бізнесу, впровадження інноваційних освітніх програм і реалізація ефективної культурної політики.

Однією з перших країн, що приділили їм пильну увагу на урядовому рівні, була Великобританія, яка і сьогодні є визнаним світовим лідером за ступенем розвитку креативної економіки. У 1998 р в складі Уряду Великобританії був заснований Департамент культури, медіа та спорту (DCMS).

Зараз у багатьох країнах креативні індустрії - це галузі, у яких створюється найбільше робочих місць. Найчастіше це найбільші роботодавці для молоді, які відіграють все більш важливу роль не тільки в розвитку культури, а й в соціально-економічному розвитку в цілому. Так, креативний клас становить близько третини робочої сили у США - 41 мільйон чоловік. З 1970р. по 2008р. частка зайнятих у креативному секторі зростає з 19 до 32%. Робітники даного сектора мають найвищий серед усіх фахівців рівень доходів та стимулюють обслуговуючий сектор. При цьому розміщення креативного сектора все більше тяжіє до середніх населених пунктів поряд з розвинутою навчально-науковою базою – університетами і коледжами [3].

Креативна економіка сприяє економічній реновації. Наприклад, у якийсь момент Ліверпуль прийшов до повного занепаду. Однак зараз ті ж старі будівлі заповнилися більш ніж 200 підприємствами, які займаються цифровою анімацією, розробкою рекламних оголошень для банків, веб-дизайном, розробкою комп'ютерних ігор й іншими видами цифрового бізнесу, причому для всього світу. Тут працюють студії звукозапису, фотографи, художники, архітектори. Завдяки цьому приріст населення за 10 років склав понад 6%, а за структурою населення це одне з наймолодших міст Великобританії – 42,3% населення є молодшим 30 років. Аналогічними прикладами можуть слугувати трансформаційні зміни у економічному середовищі Хельсінкі, Манчестера, Роттердама, Амстердама, Дюссельдорфа, Ессена, Фрайбурга, Таллінна і т.д.

Саме творчі індустрії дають найвищі показники зростання у постіндустріальній економіці, одночасно будучи найбільш інноваційними. Згідно з доповіддю DCMS «Креативна Британія. Нові таланти для нової економіки» 78% креативних фірм цієї країни є інноваційними. Нова або вдосконалена продукція становить 52% в товарообігу фірм креативної індустрії, проти 40% у фірм інших секторів. У 2001 році креативні індустрії принесли близько 112 млрд. ф. ст., що вдвічі більше, ніж у 1998 році. Настільки інтенсивний стрибок зростання виражається і у високих показниках зайнятості та частці у ВВП. Так, якщо у 1998 р., коли уряд Великобританії почав здійснювати політику сприяння розвитку креативного сектора, у ньому було зайнято менше 1 млн.чол., то у 2001 р. – вже 1,3 млн., а у 2010 – 1,5 млн. чол., що складає 5,1% працездатного населення країни. Тобто за 12 років приріст зайнятості у секторі склав 1,5 рази [4].

У 2009 році у творчому секторі Німеччини було зайнято 787 тисяч чоловік, це 2,9% від усього числа працюючих. Незважаючи на кризу, у 2009 році кількість фрілансерів та організацій в сфері творчих індустрій виросло на 1,7%. 3

Тож, в Україні також існують перспективи щодо формування креативної економіки і сучасна економічна політика має передбачати: підтримку розвитку креативних індустрій, підтримку стартапів, створення сучасних відкритих платформ, майданчиків для комунікацій та інноваційних об'єктів інфраструктури.

1. Howkins J. *The Creative Economy*. NY.: The penguin press, 2001. – 288 p.

2. Зеленцова, Е., Гладких, Н. *Творческие индустрии: теории и практики*. – М.: «Классика – XXI», 2010. – 240 с.

3. Florida, R. *Cities and the Creative Class in Asia* // *The Atlantic cities*. Nov. 17, 2011. – [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.theatlanticcities.com/authors/richard-florida/>

4. *Creative Industries Economic Estimates* // Department for culture, media and sport. 2011. – [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.culture.gov.uk/images/research/Creative-Industries-Economic-Estimates-Report-2011-update.pdf>

ЩОДО СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

©Сенченко В.В., 2017

Необхідною умовою успішного формування й реалізації обґрунтованої та ефективної державної політики України у сфері розвитку інформаційного суспільства є забезпечення цього процесу актуальною, повною, достовірною, точною, оперативною інформацією. Практика останніх років свідчить про відсутність або недосконалість механізмів моніторингу й аналізу, у тому числі методологічної та методичної бази збирання, оброблення й зберігання інформації. Тому удосконалення національної системи індикаторів, методик збирання, оброблення, оцінювання інформації, системи джерел інформації, формування відповідних моделей та отримання на їх основі прогнозів з метою підвищення рівня об'єктивізації та ефективності державної політики й державного управління в цій сфері, зменшення рівня корупції в ній є вкрай актуальними науковими та практичними завданнями.

Міжнародні організації, що забезпечують формування систем моніторингу та індексів, такі як Міжнародний союз електрозв'язку, Інститут статистики ЮНЕСКО, Статистична служба Європейського Союзу (Євростат), Інститут Всесвітнього банку, Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Статистичний відділ ООН та інші отримують дані від держав-членів і партнерських дослідницьких і статистичних агентств. Інформація збирається через офіційні канали статистичного обліку та/або методами вибіркового обстеження. Після цього міжнародна організація, що здійснює узагальнення даних для побудови індексу, зазвичай звертається до представника певної країни з проханням консолідувати отримані відповіді, щоб вивести узагальнені показники для цієї країни. Якщо в країні немає організації, готової виконати таке узагальнення, консолідація даних виконується міжнародними організаціями.

Існує ціла низка систем індикаторів та індексів, показників, статистичних досліджень, що розробляються різними міжнародними інститутами в рамках програм у галузі освіти, культури, комунікації. Як правило, ці системи індикаторів розробляються під конкретні цілі тих або інших проектів. При цьому виникає проблема координації взаємодії різних інститутів, зіставлення систем індикаторів і отримуваних на їх основі даних.

Щоб охарактеризувати рівень розвитку інформаційного суспільства в Україні та порівняти його із ситуацією в інших країнах світу, скористаємося результатами вимірювання **Індексу мережевої готовності (NRI)**. Цей комплексний показник характеризує готовність економіки країни до використання ІКТ для підвищення конкурентоспроможності і благополуччя і вважається авторитетним джерелом міжнародної оцінки. NRI оприлюднюється з 2001 року Всесвітнім економічним форумом та міжнародною школою бізнесу INSEAD в межах щорічних доповідей про розвиток інформаційного суспільства в країнах світу [1]. Для розрахунку індексу використовують дані національних міністерств ІКТ, регламентарних органів електрозв'язку і національних статистичних управлінь. Індекс вимірює рівень розвитку ІКТ за 53-ма параметрами, що об'єднані в чотири основні групи: 1. Наявність умов для розвитку ІКТ. 2. Готовність громадян, бізнесу і державних органів до використання ІКТ. 3. Рівень використання ІКТ в суспільному, комерційному і державному секторах. 4. Наслідки використання ІКТ для економіки та суспільства.

Динаміку позиції та величину NRI для України наведено в таблиці [2]. В дужках зазначено кількість країн, що досліджувались. У розрахованому у 2013 році рейтингу чільні місця утримують Фінляндія (1), Сінгапур (2) і Швеція (3), а Україна посідала 73 місце. У звіті за 2013 рік підкреслюється відсутність прогресу в подоланні глибокого цифрового розриву між розвиненими

країнами та країнами, що розвиваються, в доступі до цифрового контенту. Деякі країни, що розвиваються, не здатні перетворити інвестиції у сферу ІКТ у відчутні переваги з точки зору конкурентоспроможності, розвитку і зайнятості населення. Ця здатність залежить від якості нормативної бази, бізнесу і інноваційного середовища, міри готовності та фактичного використання ІКТ, а також соціальних і економічних наслідків використання ІКТ. У 2014 році Україна посіла вже 81 місце у світі за рівнем розвитку ІКТ, втративши 8 позицій у порівнянні з попереднім роком. Очолили рейтинг, як і у попередньому році, Фінляндія, Сінгапур і Швеція. На четвертому місці залишились Нідерланди, за ними Норвегія.

Динаміка позиції та значення Індексу мережевої готовності України в 2007–2014 роках

2007		2008		2009		2010	
позиція	індекс	позиція	індекс	позиція	індекс	позиція	індекс
75 (122)	3,46	70 (127)	3,69	62 (134)	3,88	82 (133)	3,53

2011		2012		2013		2014	
позиція	індекс	позиція	індекс	позиція	індекс	позиція	індекс
90 (138)	3,53	75 (142)	3,85	73 (144)	3,87	81 (148)	3,87

Низькі рейтинги України свідчать про недостатнє використання потенціалу ІКТ і державою, і організаціями, і громадянами. Вони характеризують повільне і недосконале проникнення і використання переваг новітніх ІКТ передусім у щоденній діяльності і виробничих процесах. Фахівці Всесвітнього економічного форуму відзначають, що уряд України не має чіткого плану впровадження і використання ІКТ для підвищення конкурентоспроможності країни. Відсутність упевненості в захисті власних прав і капіталовкладень, корупція і «зарегульованість» багатьох процесів, а також нестабільність українського ринку відлякують інвесторів, які могли б розповсюдити в країні найкращі практики розвитку ІКТ. «Національна система індикаторів оцінки рівня розвитку інформаційного суспільства», «Методика формування індикаторів розвитку інформаційного суспільства» України, система статистичних спостережень Держстату України та пов'язані з ними нормативно-правові акти потребують удосконалення та приведення їх у відповідність зі стандартами ЄС.

1. *World Economic Forum, The Global Information Technology Report 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.weforum.org/gitr; http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalInformationTechnology_Report_2014.pdf.*

2. *Безугла К. О. Сучасний стан сектору інформаційних технологій в Україні / К. О. Безугла // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем, збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 19. – С. 50-70.*

ПРОСТОРОВІ ОСВІТНІ СИСТЕМИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ

©Синюра-Ростун Н.Р., 2017

Основою ефективного розвитку економічних систем у постіндустріальному суспільстві стали інновації. Спроможність генерування інновацій та їх ефективної реалізації у суспільстві залежить від рівня освіченості населення, його здатності ці інновації продукувати та ефективно реалізовувати. Рівень освіченості населення визначається спроможністю системи освіти надавати затребувані знання, вміння та навички. Однак у постіндустріальному суспільстві освітня система у класичному її розумінні не спроможна самостійно подолати усі виклики, які стоять у неї на шляху. Відтак виникають передумови для формування просторових освітніх систем як елементів інноваційної інфраструктури, які здатні інтегрувати до співпраці освітні, суспільно-економічні, наукові установи та організації, що у симбіотичній взаємодії здатні генерувати затребуваний інноваційний продукт.

Такими своєрідними просторовими системами, що є елементами інноваційної інфраструктури, стають освітні кластери, освітні корпорації (університети-підприємства), транснаціональні освітні корпорації, навчально-освітні комплекси, освітні он-лайн платформи тощо. Зазначені функціонально-просторові структури можуть мати як вертикальні (від дошкільних закладів до університетів) так і горизонтальні (між освітніми закладами та зацікавленими практиками (підприємствами, органами управління різного рівня тощо)) зв'язки. Структурними особливостями нових просторових форм є обов'язкова наявність науково-освітнього ядра, яке здатне продукувати нові знання та інновації, а також бази для проведення наукових досліджень та їх реалізації, зокрема і на комерційній основі. Просторово освітні форми стають невід'ємними елементами інноваційної інфраструктури постіндустріальної економічної системи, визначаючи її прискорений розвиток.

Однак в умовах розвитку національної економіки формування мережі інноваційних просторових освітніх систем характеризуються низкою особливостей. Зокрема, розвиток підприємницьких ініціатив в освіті характеризується створенням комплексних вертикальних підприємств, які надають освітні послуги на комерційній основі від дитсадка до здобуття вчених ступенів. Прикладом таких нових форм організації підприємницьких ініціатив є науково-освітні (навчально-наукові) комплекси, які дозволяють: поєднувати наступність і безперервність отримання освітніх послуг розвиваючи систему вертикальної та горизонтальної мережевої взаємодії між закладами освіти різного освітнього рівня; удосконалювати та розширювати мережу інноваційних освітніх закладів, відповідно до потреб та запитів споживачів освітніх послуг; ефективно використовувати принцип багатоканального фінансування тощо. В Україні розпочався процес формування мережі вищих навчальних закладів, які все частіше розглядаються з підприємницьких позицій, а студенти, аспіранти, докторанти, у таких закладах, аналізуються як клієнти освітньої корпорації, що стають покупцями освітніх послуг ВНЗ на запити яких орієнтується освітньо-навчальна робота викладачів [1, с. 53]. Окрім того, університет-підприємство розглядається як стадія розвитку регіонального або національного ВНЗ з орієнтацією на місцеві ринки праці. ВНЗ, у ролі підприємця, пропонує ринку новий освітній продукт, яким можуть бути навчальні програми, наочні матеріали, результати наукових досліджень та розробок, методичні та управлінські розробки тощо. Зростає зацікавленість ВНЗ в одержанні доходу (скороченні залежності від урядової підтримки), і в зміцненні свого іміджу як наукового-інноваційного та освітнього центру [2].

Важливими елементами інноваційної інфраструктури стають віртуальні освітні структури, серед яких освітні он-лайн платформи, які створили цілу індустрію он-лайн освіти. Перевагами функціонування освітніх он-лайн платформ є їх широка доступність та різноманітність он-лайн курсів; можливість здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня незалежно від місця локації; можливість ефективного використання при змішаному навчанні. Масові он-лайн курси стали економічним феноменом, в якому вартість знань для самих студентів безкоштовна, а для виробника — дуже незначна [3]. Освітні он-лайн курси можуть функціонувати як на комерційній основі (MOOCology Learning Hubs [4]) так і безкоштовно. Незважаючи на досить коротку історію існування, масові відкриті он-лайн курси вже є надзвичайно популярними та щороку їх популярність лише зростає. За статистичними даними, кількість користувачів, що записалася хоча б на один он-лайн курс досягла 35 мільйонів [5].

Отже, розвиток просторових освітніх систем як елементів інноваційної інфраструктури створює позитивні соціально-економічні ефекти у функціонуванні регіональних економічних систем, серед яких:

- підвищення ефективності та обсягів економічної активності, збільшення інноваційної та інвестиційної привабливості економіки;
- скорочення процесу комерціалізації технологій, підвищення конкурентоспроможності підприємств;
- збільшення попиту на спеціалізовану освітньо-наукову продукцію;
- вдосконалення якісного забезпечення ринку праці, сприяння розширеному відтворенню людського капіталу та підвищення інтелектуально-культурного рівня населення;
- підвищення рівня ділової активності регіону;
- покращення умов життєдіяльності та добробуту населення тощо.

Формування нових просторових освітніх структур має стати одним із стратегічних завдань розвитку регіонів, що повинно знайти відображення в стратегіях і програмах соціально-економічного регіонального розвитку. Отримання позитивного синергетичного ефекту від функціонування нових просторових освітніх систем для економіки регіону вимагає від органів державної та регіональної влади формування ефективного механізму залучення інвесторів, розробки нових інструментів інвестування та зниження ризиків у реалізації освітніх бізнес проектів.

1. Романовський О.О. *Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України: Монографія.*/ О.О. Романовський – Вінниця:Нова книга, 2010. – 416 с.

2. Шевченко Л. С. *Транснаціоналізація вищої освіти: сутність, етапи, наслідки* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=31470>.

3. Prometheus [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://theukrainians.org/prometheus>.

4. Три українських проекти в сфері інтерактивної освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/lifestyle/1391381-tri-ukrayinskih-proekti-v-sferi-interaktivnoyi-osviti>.

5. Київський національний торговельно-економічний університет [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://knteu.kiev.ua/file/MTc=/d87f90e5eab7630e4cf4b87b407aab8a.pdf>.

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПЛАНУВАННЯ РИНКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГІВЕЛЬНОГО ТОВАРИСТВА

© Синякова Л.П., 2017

В умовах ринкових відносин будь-яке підприємство повинне розробити стратегію своєї господарської діяльності на найближчу, так і довгострокову перспективу, реалізація якої забезпечить йому виживання, конкурентоздатність та стабілізацію фінансового стану.

При розробці та обґрунтуванні економічної стратегії виникає необхідність зміни пріоритетів, що в свою чергу обумовлює необхідність зміни технології обґрунтування показників, що прогноуються. Ця проблема вирішується в рамках стратегічного планування.

На нашу думку стратегічне планування являється єдиним засобом прогнозування майбутніх проблем і можливостей. Воно забезпечує вищому керівництву підприємства засіб створення плану на тривалий термін. Стратегічне планування дає також основу для ухвалення рішення. Знання того, чого підприємство хоче досягти, допомагає визначити найбільш ефективні шляхи дій. Формальне планування сприяє зниженню ризику при ухваленні рішення. Приймаючи обґрунтовані і систематизовані планові рішення, керівництво підприємства знижує ризик прийняття неправильного рішення через помилкову або недостовірну інформацію про можливості підприємства або про зовнішню ситуацію. Планування, оскільки воно служить для формулювання встановлених цілей, допомагає створити єдність загальної цілі усередині підприємства. Сьогодні в промисловості стратегічне планування стає скоріше правилом, ніж винятком.

Стратегічне планування – це одна із функцій управління, що являє собою процес вибору цілей підприємства і шляхів їх досягнення. Стратегічне планування забезпечує основу для всіх управлінських рішень, функцій організації, мотивації і контролю орієнтовані на розробку стратегічних планів. Процес стратегічного планування забезпечує основу для керування працівниками підприємства. Можна відзначити, що стратегічне планування стає усе більш актуальним для українських підприємств, що вступають у жорстоку конкуренцію як між собою так і з іноземними підприємствами.

Стратегічне планування являє собою набір дій і рішень, розпочатих керівництвом, що ведуть до розробки специфічних стратегій, які призначені для того, щоб допомогти підприємству досягти своїх цілей. Процес стратегічного планування являється інструментом, що допомагає в прийнятті управлінських рішень. Його завдання забезпечити нововведення і зміни на підприємстві в достатній кількості. Можна виділити чотири основні види управлінської діяльності в рамках процесу стратегічного планування: розподіл ресурсів; адаптація до зовнішнього середовища; внутрішня координація; організаційне стратегічне передбачення.

Стратегія являє собою детальний усебічний комплексний план, призначений для того, щоб забезпечити здійснення місії підприємства і досягнення її цілей.

Декілька основних тез, що відносяться до стратегії, повинні бути зрозумілі і, що більш важливо, прийняті керівництвом. Насамперед, стратегія здебільшого формулюється і розробляється керівництвом, але її реалізація передбачає участь усіх рівнів керування. Стратегічний план повинен ґрунтуватися великими дослідженнями і фактичними даними. Щоб ефективно конкурувати в сьогодишньому світі бізнесу підприємство повинно постійно займатися збором і аналізом величезної кількості інформації про галузь, конкуренцію та інші фактори.

Стратегічний план надає підприємству певність, індивідуальність, що дозволяє йому залучати визначені типи працівників, і в той же час, не залучати працівників інших типів. Цей план відкриває перспективу для підприємства, що спрямовує його співробітників, залучає нових працівників і допомагає продавати вироби або послуги.

Нарешті, стратегічні плани повинні бути зроблені так, щоб не тільки залишатися цілісними протягом тривалих періодів часу, але і бути достатньо гнучкими, щоб при необхідності можна було здійснити модифікацію і переорієнтування. Загальний стратегічний план варто розглядати як програму, що спрямовує діяльність підприємства протягом тривалого періоду часу, даючи собі звіт про те, що конфліктна і постійно мінлива ділова і соціальна обстановка робить постійні коригування неминучими.

ІННОВАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СФЕРИ ТОВАРНОГО ОБІГУ

©Ситник Н.С., Ситник В.Ю., 2017

На даному етапі розвитку сфери товарного обігу України визріла необхідність удосконалення не лише її організаційної та управлінської структури, осучаснення трудового потенціалу і трудових відносин, але й пошуку інноваційних можливостей її інституційної інфраструктури.

Аспектам дослідження формування та регулювання сфери товарного обігу та її інституційної інфраструктури присвятили наукові праці такі вчені, як В.В. Апопій, Т.Г. Васильців, Н.М. Заярна, І.М. Копич, Н.Г. Міценко, О.О. Шубін, а питаннями інновацій, зокрема, займалися С.М. Ілляшенко, П.П. Микитюк, В.Є. Новицький.

Але проблемам інновацій інституційної інфраструктури сфери товарного обігу України до цього часу приділено недостатньо уваги.

Інституційна інфраструктура складається з положень загального та спеціального законодавства регулювання сфери товарного обігу, принципів підприємництва, зокрема у сфері посередницької діяльності, неофіційних правил та звичаїв, яких зазвичай дотримуються суб'єкти аналізованої системи, тобто сукупності інститутів, а також інституцій інфраструктури сфери товаропродання, до яких відносяться органи виконавчої влади, державні регулюючі та контролюючі структури, силові структури та органи судочинства, державні та недержавні органи технічного регулювання і контролю якості і безпечності товарів та послуг, інституції ринкової інфраструктури, міжнародні інституції, об'єднання підприємств та споживачів, організації громадянського суспільства.

Зауважимо, що роль інституційної інфраструктури як механізму функціонування сфери товарного обігу залишається на сьогодні недостатньою, зокрема щодо підтримання необхідних співвідношень між попитом і пропозицією, прискорення товарооборотності, зниження витратомісткості, регулювання ціноутворення в процесі товароруку, сприяння у формуванні цивілізованого конкурентного середовища, і потребує інноваційних зрушень.

Як і раніше для України актуальним залишається розвиток галузевих організацій та об'єднань виробників і посередників, діяльність яких спрямовувалася б на скорочення тіньового сектора ринку та збільшення обсягів виробництва і продажу товарів регіональних та місцевих виробників, розробку, підготовку до реалізації та моніторингу ефективності стратегій і програм розвитку галузі, удосконалення законодавства в аналізованій сфері та податкової системи, покращення фінансового забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, консолідацію зусиль суб'єктів системи на гарантування конкурентоспроможності підприємств та галузі.

Вказане підтверджується позитивним досвідом функціонування і розвитку сфери товарного обігу в розвинених економіках, де діяльність владних структур постійно спрямована на покращення інституційної інфраструктури ринків та конкурентного середовища шляхом фінансування і організаційно-економічної підтримки діяльності громадських галузевих організацій виробників і посередників, які представляють інтереси суб'єктів сфери товарного обігу в органах влади з проблемних сфер діяльності, також при розробці та впровадженні нормативно-правових чи регулюючих актів; надають підприємствам необхідну маркетингову, інформаційно-консалтингову, методичну та іншу допомогу.

Відтак, для покращення механізмів функціонування сфери товарного обігу доцільно активізувати роботу органів влади з створення і збільшення обсягів діяльності локальних інтегрованих систем виробників і посередників, у тому числі за групами товарів, у територіальному (регіональному) аспекті; розширення компетенцій громадських об'єднань в органах влади, при

проектуванні нормативно-правових актів та стратегій і програм розвитку внутрішнього ринку. Це сприятиме координації господарської, технологічної та технічної діяльності, захисту економічних та комерційних інтересів підприємств, зростанню місткості внутрішнього ринку, підвищенню професійно-кваліфікаційного рівня персоналу, залученню інвестицій.

Щодо організацій громадянського суспільства та споживача, то важливо, щоб регіональною та місцевою владою підтримувалася їх діяльність з популяризації у ЗМІ проблем захисту прав споживача, стану розвитку сфери товарного обігу, запровадження міжнародних стандартів захисту здорової конкуренції та прав споживача, ін.

Міжнародна практика засвідчує й перспективність обмеження функцій держави та залучення до прийняття рішень інших суб'єктів фінансово-економічної системи сфери товарного обігу, що сприяє прийняттю взаємовигідних рішень, ефективних як для структурно збалансованого розвитку галузі, так і її економічних агентів, задоволенню суспільних інтересів. Це завдання необхідно вирішувати як на регіональному, так і загальнодержавному рівнях шляхом створення громадських рад з проблем розвитку внутрішнього ринку та сфери товарного обігу.

До завдань, покладених на вказані громадські структури варто віднести: моніторинг розвитку сфери товарного обігу, контроль рівня реалізації та ефективності владних рішень в аналізованій сфері, захисту інтересів споживачів та суспільства, конкуренції, надання підтримки вітчизняним підприємствам сфери торгівлі, розвиток ринкової інфраструктури у сфері обігу товарів.

Жодна система не може бути ефективною, якщо вона не забезпечує відтворення власного економічного потенціалу, тобто споживає ресурси та не капіталізує кошти для фінансування ресурсного забезпечення свого функціонування або розвитку на наступних етапах. Фінансування ресурсного забезпечення потребує й належної ефективності функціонування, адже в іншому випадку система лише накопичуватиме боргові зобов'язання, що врешті-решт призведе до втрати її фінансової стійкості та деградації. Ефективність функціонування системи має дотримуватися не лише в статичній, але й в динамічній, адже кризові явища та спади допустимі, проте лише в короткостроковому періоді. Тривала криза призводить до порушення системних зв'язків і співвідношень, призводячи таким чином до деградації системи. Функціонування системи має постійно спрямовуватися на зміцнення її конкурентоспроможності, адже це та властивість, яка визначає перспективи існування системи в поточний момент часу та в майбутньому.

В системі інституційної інфраструктури вітчизняної сфери товарного обігу потребує інноваційного удосконалення сектор технічного регулювання якості та безпечності товарів і послуг. Ці функції продовжують залишатися на сьогодні практично виключно у компетенції держави, не відповідаючи таким чином сучасному розвитку галузі та взаємовідносин у ній. В розвинених державах вже давно зарекомендував свою ефективність інститут приватно-громадського регулювання якості та відповідності товарів. Його запровадження в Україні, на думку автора, сприятиме зниженню трансакційних витрат держави на здійснення цих технічних процедур та суб'єктів господарювання на їх проходження. Але задля цього необхідно підготувати та впровадити зміни до законодавства, які ввели б положення, що регулюють діяльність недержавних організацій сертифікації якості і відповідності товарів та контролю в цій сфері, правила проходження відповідних технічних процедур, відповідальність за їх дотримання тощо.

Однак, цього недостатньо і органам державного управління необхідно працювати над стимулюванням подальшого розвитку інновацій інституційної інфраструктури сфери товарного обігу України. Цього можна досягнути за рахунок прийняття програм реалізації інноваційного потенціалу сфери товарного обігу із заходами, які стосуються фінансово-економічного стимулювання підприємствами інноваційної діяльності, залучення інвестицій, створення і поширення знань, запровадження моніторингу і планування інноваційного розвитку підприємств сфери товаропросування.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ДОСЛІДЖЕННЯ КАПІТАЛУ В ЕКОНОМІЦІ І МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

© Скворцов І.Б., Загорецька О.Я., Гавриляк А.С., 2017

Термін “капітал” походить від німецького Kapital, що у свою чергу походить від латини capitalis – головний. У фінансово-економічному словнику [1, с. 247] наводиться п’ять варіантів визначень цього поняття: 1) сукупні ресурси, що використовуються в підприємстві; 2) початкова сума коштів, призначених для здійснення підприємницької діяльності; 3) чиста вартість (вартість активів за мінусом суми зобов’язань); 4) вартість – носій додаткової вартості; 5) гроші, велика сума грошей (грошовий капітал). Окрім того наводяться ще багато прикладів вживання цього терміну в економіці – акціонерний капітал і одноосібний, виробничий і невиробничий, основний і обіговий, постійний – вартість засобів праці і змінний – вартість робочої сили тощо. Тому виникає логічне питання, як у цьому різноманіттю встановити сутність цього поняття. Цей процес ще більше ускладнюється, якщо брати до уваги й більш сучасні види капіталу, які застосовують в економіці – інтелектуальний, інформаційний, інноваційний тощо. Для виконання теоретично обґрунтованого дослідження передусім встановимо, який зміст треба вкладати в термін “капітал” – це є економічна категорія, чи економічне поняття? Дати відповідь на це, здавалось би, просте питання складно. В економіці можна виділити два напрями економічних досліджень – якісні і кількісні.

Якісними дослідженнями користуються для опису реальних явищ природи і суспільства. Тобто створюється, як правило, вербальний (мовний) категорійний апарат, яким можна описати все різноманіття реальних досліджуваних явищ і процесів. Головною особливістю цих категорій є те, що їх є значна кількість, оскільки вони мають охоплювати все це різноманіття. Тому з позицій цього підходу термін “капітал” треба розглядати як економічну категорію, оскільки вона відповідає реальним економічним явищам.

Кількісні дослідження базуються на інших засадах. На підставі попередньо виконаних емпіричних (статистичних) досліджень здійснюється спроба утворення кількісного категорійного апарату. Його головною особливістю є те, що він має відтворювати найбільш сутнісні зв’язки розглянутого явища чи процесу. Внаслідок цього їх кількість має бути мінімальною, оскільки, як свідчить наукова практика, сутнісних первинних чинників ніколи не буває більше двох-трьох.

Іншою важливою особливістю кількісних досліджень є те, що в них застосовують пов’язані між собою принципи “абстракції” й “ідеалізації”. А це означає, що на перших етапах дослідження розглядаються ідеалізовані абстрактні моделі, які в більшості випадків тільки наближено відповідають реальним умовам, оскільки процес пізнання має здійснюватись поступово. Можна зазначити, що більшість кількісних наук – фізика, хімія, математика тощо – в різні періоди пройшла свій шлях від якісного описового дослідження реальних явищ і процесів, до їх кількісного моделювання. Такий перехід, на нашу думку, має здійснитись і в економіці.

У запропонованому нами кількісному економічному категорійному апараті апріорно задаються три первинні категорії: K – вартість в грошових одиницях вимірювання, g ; N – кількість продукції в натуральних одиницях вимірювання, n ; та час T з основною одиницею вимірювання рік [С1, с. 76-77]. Всі вторинні категорії аксіоматично задаються з використанням первинних. До найважливіших відносяться такі: P і P' – продуктивність вартісна і натуральна, які визначаються як зміна вартості і кількості продукції за одиницю часу; C – ціна як вартість одиниці продукції тощо.

Останнім часом в економіці часто вживають вирази “запасу” і “поток”, але чіткого визначення як їх треба розглядати здебільшого не наводять. Ми пропонуємо таке трактування: вартість і кількість продукції ми розглядаємо як запас, а продуктивності вартісну і натуральну – як потік (зміну запасу за одиницю часу), тобто як якісні економічні категорії. Зазначимо, що ці якісні економічні категорії є більш

узагальнюючими поняттями ніж кількісні категорії. Тому “продуктивність” є одним із числових методів визначення “потоків” (це все одно як “швидкість” є одним із методів визначення “руху” фізичних тіл).

Існують об’єктивні причини, чому економісти так часто плутають ці поняття (це все одно як для фізика плутати поняття “шляху” S і “швидкості” v). Головна причина складності в описуванні економічних процесів у невдалій системі обчислення і врахування чинника часу. По-перше, економічні вимірники часу – місяць, квартал, і рік – мають різну тривалість, що значно ускладнює часове їх моделювання. По-друге, в економіці більшість економічних показників визначаються за окремий плановий період, а це приводить до того, що економісту дійсно важко зрозуміти, яка різниця між запасом і потоком. Це можна пояснити таким нейтральним фізичним прикладом: якщо відомо, що автомобіль проїхав шлях, наприклад, 60 км і витратив одну годину, то очевидно, що його швидкість буде 60 км за годину, тобто швидкість і шлях збігатимуться за числовим значенням. Але одиниці вимірювання і сутність цих категорій зовсім різні.

Капітал ми розглядаємо як якісне економічне поняття, яке характеризує кількісну економічну категорію “вартість” і якісну категорію “запас” за відповідними ознаками. Капіталом може називатись будь-який економічний елемент, який може створювати додаткову вартість (прибуток). Тому капіталом можуть бути такі носії вартості: основні засоби (матеріальні активи), працівники, гроші, інформація, інтелектуальна власність (нематеріальні активи) тощо. Оборотні засоби, матеріали на складі тощо, здебільшого, не відносяться до капіталу.

Для економічного оцінювання будь-якого капіталу треба, на нашу думку, знати два базових показника: його первісну вартість K_0 і раціональний (розрахунковий) термін використання T_p . Якщо для більшості матеріальних і нематеріальних активів перший показник як правило відомий, то стосовно другого показника так сказати не можна (це ще раз показує, що об’єктивний чинник часу тепер в економіці практично не застосовується).

Ми пропонуємо первісну вартість робочої сили K_{pc0} визначати так само як і вартість матеріальних K_{m0} і нематеріальних K_{nm0} активів, тобто за єдиною методикою, як суму всіх витрат, які виникають в процесі створення цих капіталів. Для робочої сили – це відповідатиме сумі витрат від народження людини й до моменту отримання відповідної фахової освіти [С1, с. 131].

Виникає й наступне логічне питання, а що ці уточнення змінять в економічній теорії і які практичні наслідки таких змін? По-перше, це утворює єдиний методологічний підхід для оцінювання живої і уречевленої праці. По-друге, створюються умови для розрахунку теоретично обґрунтованих сум, які мають переноситись на виготовлену продукцію, тобто визначення поточної вартості, яка створюється живою і уречевленою працею (це важливо для створення об’єктивних методів ціноутворення). По-третє, дає змогу теоретично обґрунтовувати величину заробітної плати для працівників, виходячи з двох базових показників – первісної вартості робочої сили K_{pc0} і обґрунтованого періоду їх праці до виходу на пенсію T_p . Тобто спрощено можна сказати так, що будь-яка людина, яка витрачає більше часу і коштів на свою освіту, має отримувати більшу зарплату – це з одного боку, але з іншого, що будь-яка людина, професійне використання якої обмежується за часом (військові, професійні спортсмени, робота в шкідливих умовах тощо) також мають отримувати більшу зарплату у порівнянні з іншими працівниками. Все це може теоретично обґрунтовуватись.

Наступна проблема, яка тепер в економіці практично не розглядається, це розподіл прибутку (і особливо надприбутку), який створюється на підприємстві. Тепер весь цей прибуток і надприбуток належить власнику (власникам) підприємства. І тут постає наступне питання: дійсно “нормальний прибуток” (існує відповідна методика його розрахунку), який створюється основними засобами, має належати їх власнику; однак у створенні надприбутку приймають участь два основні види капіталу – уречевлений та живий, а тому він має розподілятися між цими капіталами (а не як тепер – цілковито забиратись власником підприємства).

1. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. *Фінансово-економічний словник*. – Львів: Видавництво НУ “Львівська політехніка”, 2005. – 714 с.

2. Скорцов І.Б. *Ефективність інвестиційного процесу: методологія, методи і практика: Монографія*. – Львів: Видав. НУ “Львівська політехніка”, 2003. – 312 с.

ЕКОНОМЕТРИЧНА ОЦІНКА ЗАЛЕЖНОСТІ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІД ЙОГО ДОХОДІВ

© Скворчевський О.Є., Кравцова Т. І., Свічкарь А. А., 2017

При переході до умов постіндустріальної економіки для України основною складовою її подальшого соціально-економічного зростання є впровадження європейських норм та стандартів життя. В свою чергу, доходи населення в значній мірі відображають стан і ефективність економіки і економічних відносин в суспільстві, а реальний зміст доходів населення виражається, в тому числі, в придбанні товарів та послуг. Тенденції останніх років засвідчили поступове погіршення рівня життя населення України внаслідок зниження доходів. У зв'язку з цим постає актуальність дослідження та удосконалення підходів до державного регулювання соціально-економічного розвитку в контексті формування платоспроможного попиту населення в Україні.

Проблемі купівельної спроможності, як фактору економічного зростання, присвячено немало наукових праць і монографій, серед яких слідує, передусім, назвати роботи Є.В. Такмакова, В.Є. Крупіна, А.О. Максименко, Г.П. Рikuна, І.В. Ховрака, І.К. Бонлар, А.М. Колот, Є.М. Лібанова, Н.П. Холод та ін. Зокрема Н.П. Холод проаналізував розподіл доходів та бідність у перехідних економіках. Серед закордонних дослідників, яким також належить значний внесок у висвітленні цього питання, слід відзначити Ф. Кене, який оцінював реальні джерела підвищення рівня життя населення за рахунок купівельної спроможності. Дж. М. Кейнс і А. Маршалл зробили істотний внесок у розвиток теорії формування фінансових передумов, що забезпечують підвищення рівня життя населення. Згідно проведеного факторного аналізу за даними служби статистики Латвії було виявлено зниження реальних доходів більшості населення, що призвело відповідно до зниження споживчого попиту на багато товарів і послуг. На думку автора дослідження, причиною вищезгаданої ситуації є відображенням зростання безробіття і структурної кризи в країні [1]. В Україні в період ринкових трансформацій відбулося різке зниження реальних доходів населення, яке не вдалося ліквідувати до теперішнього часу. Доходи населення, що є сумою грошових коштів і матеріальних благ домашніх господарств за певний проміжок часу, є найважливішим показником їх добробуту, оскільки визначають можливості матеріального та духовного життя громадян [2]. В роботі [3] проведено аналіз взаємозв'язків показників інноваційного розвитку підприємств та людського капіталу Республіки Білорусь. При дослідженні залежності купівельної спроможності населення від його доходів слід враховувати вплив податку на додану вартість (ПДВ), який може відігравати важливу роль в економічному зростанні [4]. Водночас через наявність широкого кола проблемних питань, пов'язаних із цією тематикою, наявних досліджень недостатньою.

Метою дослідження є кількісна оцінка залежності купівельної спроможності населення України від його доходів.

На основі даних Державної служби статистики України [5] проведений кореляційно-регресивний аналіз доходів населення x_{14} та x_{15} і обсягів придбання товарів та послуг по регіонам країни y_{14} та y_{15} за 2014 та 2015 рр., відповідно. Встановлено, що парний коефіцієнт кореляції між доходами населення та обсягами придбання ним товарів та послуг становить 0,974 за 2014 та 0,967 за 2015 рік, що свідчить про прямий тісний зв'язок між даними величинами. Обидва коефіцієнта кореляції статистично значущі за критерієм Ст'юдента при вірогідності 90%. Причиною-наслідковий зв'язок між зазначеними змінними очевидний. У цьому випадку можливо побудувати модель парної лінійної регресії [6] залежності між доходами населення (млн. грн.) та обсягами придбання товарів та послуг (млн. грн.) по регіонам країни за 2014 та 2015 рр. Зазначені моделі, оцінені за класичним методом найменших квадратів (МНК), мають наступний вигляд:

$$\hat{y}_{14} = 5297,55 + 0,781 \cdot x_{14} + \varepsilon, \quad (1)$$

$$\hat{y}_{15} = 4615,39 + 0,829 \cdot x_{15} + \varepsilon, \quad (2)$$

МНК-оцінки параметрів моделі (1) β_{140} та β_{141} статистично значущі за критерієм Ст'юдента при вірогідності 90%. МНК-оцінка параметру моделі (2) β_{151} статистично значуща за критерієм Ст'юдента при вірогідності 90%, в той час, як β_{150} статистично значуща лише при вірогідності 70%. МНК-оцінки параметрів β_{140} та β_{150} характеризують обсяги витрат населення безпосередньо не пов'язані із його доходами. Отже в 2014 р. ці витрати становили 5597,55 млн.грн., а в 2015 р. лише 4615,39 млн.грн. МНК-оцінки витрат населення на 1 млн. грн. його доходів β_{141} та β_{151} становили у 2014 р. 0,781 млн.грн., а в 2015 р. 0,829 млн.грн. Це може свідчити про зменшення тенденцій до накопичення коштів населенням.

Модель (1) є якісною, оскільки коефіцієнт детермінації дорівнює 0,95 та статистично значущий за критерієм Фішера. Отже, 95 % варіації залежної змінної пояснюється отриманим рівнянням регресії, а 5 % припадають на ε випадкові та невраховані в моделі фактори. Для моделі (2) коефіцієнт детермінації дорівнює 0,936 та статистично значущий за критерієм Фішера. Отже, 93,6 % варіації залежної змінної пояснюється отриманим рівнянням регресії, а 6,4 % припадають на ε випадкові та невраховані в моделі фактори.

Враховуючи тенденцію до зниження суми заощаджень громадян України слід зазначити, що подальше дослідження даної теми є актуальною в зв'язку з підвищенням стану соціально-економічної політики в країні. Статистичні дані [5] дозволяють провести економетричний аналіз за період з 2005 р. та відслідкувати основні тенденції. Також окрім класичних методів економетричного аналізу можна побудувати нелінійні регресійні моделі [7] та застосувати методи робастного оцінювання.

1. Voronov V.V., Krasko V.D. *Income as a factor of consumer behaviour in Latvian households. Sociosfera [Sociosfera], 2011. no. 1, pp. 86–92. (In Russ., abstr. in Engl.). Режим доступу: http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2011/april/biec-roanua/income_as_a_factor_of_consumer_behaviour_of_latvian_inhabitants_in_economics_and_tourism_krasko_d_vadim.pdf*

2. Ховрак І.В. Доходи населення України: економічний зміст і дискусійні питання / І.В. Ховрак // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – 2013. – Вип. 1. – С. 160-165.

3. Богатырёва В.В., Скворчевский А.Е. *Инновации и человеческий капитал: эконометрический анализ показателе инновационной деятельности организаций // Экономическая теория в XXI веке: поиск эффективных механизмов хозяйствования : материалы II Международной научно.-практ. конф., Полоцк, 20-21 окт. 2016 г. / Полоцкий государственный университет ; под ред. И.В. Зеньковой. – Новополоцк : ПГУ, 2016. – Ч. 2 – С. 7-12.*

4. Mihaela Simionescu, Lucian-Liviu Albu. *The impact of standard value added tax on economic growth in CEE-5 countries: econometric analysis and simulations // Technological and Economic Development of Economy. – Lithuania. - Taylor & Francis. – 2016. – P. 850-866.*

5. Доходи та витрати населення у 2015 році. Статистичний збірник. / під ред. І.М. Нікітіної // Державна служба статистики України. – Київ. – 2017. – 106 с.

6. Скворчевський О.Є. Економетрія. Текст лекцій. / О.Є. Скворчевський. – Харків. – НТУ «ХПІ». – 2016. – 52 с. Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/22347/1/prohramy_2016_Ekonometriia.pdf

7. Скворчевський О.Є. *Нелінійні регресійні моделі в дослідженнях економічних явищ та процесів : конспект лекції з курсу «Сучасні проблеми і методи математичного комп'ютерного моделювання в економіці і менеджменті» / уклад. О. С. Скворчевський ; Харківський політехнічний ін-т, нац. техн. ун-т. – Харків : НТУ «ХПІ», 2016. – 18 с. // Режим доступу: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/22346>*

ПОСІНДУСТРІАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО: СУТЬ, ХАРАКТЕРНІ РИСИ, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

©Скорик Г.І., Барінов В.В., Линник О.О., 2017

Концепція постіндустріального суспільства є подальшим розвитком популярних в 60-ті роки ХХ ст. теорій індустріального суспільства Раймона Арона і стадій економічного росту Уолта Ростоу. Термін «постіндустріалізм» був уведений в науковий обіг ще на початку ХХ століття А. Кумарасвами, автором низки робіт з доіндустріального розвитку азійських країн[1].

Термін «постіндустріальне суспільство» вживали американський соціолог Д. Рісмен та інші суспільствознавці, такі як А. Турен, А. Тоффлер, З. Бжезинський, Ж. Фурастьє, Й. Масуда. Саме вони дійшли висновку, що наприкінці 60-х років ХХ ст. суспільство в розвинутих країнах стало втрачати чимало важливих характеристик індустріального ладу і набувати нових ознак, що і дало підстави говорити про становлення якісно нового соціуму, який посуває роль індустріального сектору на другий план, виводячи на перший план як продуктивну силу науку. Потенціал суспільного розвитку починає все більше визначатись масштабами знань та інформацією, якими володіє суспільство.

Нове суспільство у різних авторів одержало кілька варіантів назви: "інформаційне суспільство" (Ю. Хаяші, Й. Масуда, Японія), "технотронне суспільство" (З. Бжезинський, США), "наукове суспільство" (М. Понятовський, Франція), "суперіндустріальна цивілізація" і "третя хвиля" (А. Тоффлер, США), "економіка знань", "інноваційна економіка" (П. Друкер, США) та інші.

У широко визнаному тепер значенні термін "постіндустріальне суспільство" утвердився в 60 - 70 рр. ХХ ст. завдячуючи соціологу, професору Гарвардського університету Данієлу Беллу. Постіндустріальне суспільство, як підкреслює Д. Белл, це суспільство, в економіці якого пріоритет перейшов від переважного виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя; у якому клас технічних фахівців став основною професійною групою і, що найважливіше, в якому впровадження нововведень все більше залежить від досягнень теоретичного знання [1].

Характеристика сучасного суспільства як "постіндустріальне" наголос робить на центральній ролі теоретичного знання як осі, навколо якої вибудовуються нова технологія, економічне зростання і нова стратифікація суспільства. Очевидно, що постіндустріальне суспільство являє собою суспільство знання у двоякому сенсі: по-перше, джерелом інновацій усе більшою мірою стають дослідження і розробки, по-друге, прогрес суспільства все більше визначається успіхами в області знань [2].

Система «постіндустріалізму» у Белла наділена п'ятьма ознаками: 1) перехід від виробництва товарів до виробництва послуг; 2) переважання серед працівників «класу» професійних фахівців і техніків; 3) провідна роль теоретичних знань, як основи нововведень в економіці, політиці і соціальній структурі суспільства; 4) орієнтація в майбутньому на методи контролю і оцінка можливих напрямів розвитку технології; 5) прийняття рішень на засадах нової «інтелектуальної технології».

В сучасних умовах характер суспільних зв'язків змінюється настільки радикально, що все більше коло дослідників починають називати суспільство, що народжується, суспільством не капіталістичним за своїм характером. Найбільшу динаміку подібній трансформації надає саме зміна корпоративних структур, перехід від традиційних і адаптивних корпорацій до креативних компаній – адекватному втіленню принципів постіндустріального суспільства. Їхній розвиток породжує величезний попит на нові технології, знання та інформацію, і що ще важливіше, на робітників, що володіють здатністю до більш різноманітної діяльності, аніж цього вимагали

попередні індустріальні порядки. Сучасні корпорації стають вже не стільки економічними, скільки соціальними структурами, забезпечуючи все більш досконалу взаємодію цілей особистості, суспільства та виробничої організації.

Якщо в доіндустріальному суспільстві головним виробничим ресурсом була мускульна сила, в індустріальному – машинна техніка, то в постіндустріальному – це знання, інтелект. Метою такого суспільства стає не кількість вироблених благ, а їхня якість, якість життя.

У свій час СРСР, у складі якого перебувала Україна, втратив динаміку, а потім і розвалився через нездатність створити механізми, необхідні для переходу до постіндустріального суспільства. Та це було в принципі і неможливо в умовах державної власності на засоби виробництва, неринкової економіки, тотального державного інформаційного контролю, політичної влади однієї партії. Тепер ці обмеження зняті. Україна стала незалежною державою, але які перспективи її подальшого розвитку?

У ХХ ст. українська наука продемонструвала значні успіхи і можливості розвитку: це і перший цифровий комп'ютер у континентальній Європі, який було розроблено і створено в Інституті кібернетики Глушкова у Києві, і перша контрольована ядерна реакція у СРСР (у Харківському фізико-технічному інституті, під керівництвом академіка А. Вальтера та Г. Латишева), і найбільша у світі ракетна конструкторська установа і підприємство з виробництва ракет – "Південне", і найбільший літак у світі АН-225 «Мрія» (КБ ім. Антонова, Київ), і центр досліджень проблем зварювання – Інститут ім. Є.Патона у Києві. Це неповний перелік досягнень українських вчених.

Бюджетні витрати на науку за роки незалежності скоротилися у десятки разів і до 2004р. не піднімалися вище 0,4 % ВВП. Від 2004 р. вони досягали 1,7 %, у 2016 р. знову не перевищували 0,3% ВВП. Для порівняння: аналогічні витрати в США становлять 3,8 % , у Швеції – 3,6%, у Німеччині – 3,5%, у Фінляндії – 3,4%, в Ісландії – 3,1 % їхніх ВВП, які є набагато більшими, ніж український. Такими ж мізерними є витрати на інновації в Україні: у 2005 р. вони становили 0,95 % ВВП і тепер не перевищують 1% ВВП.

Сьогодні світовими лідерами у запровадженні інновацій є не тільки США чи Японія, а й невеликі держави: Сінгапур, Тайвань, Фінляндія, Швеція. Україна за індикаторами інноваційного табло Євросоюзу є інноватором, що тільки формується [4]. А від оволодіння інноваційними механізмами розвитку залежить доля України: чи рухатиметься вона в напрямі входження до числа розвинених постіндустріальних країн, чи залишиться стагнувальною країною на узбіччі науково-технічного і соціального прогресу. Інноваційність – це не тільки ключ до динамічного розвитку, добробуту, особистого успіху, а й засіб забезпечення суверенітету країни, її конкурентоспроможності у сучасному надскладному світі.

Процеси, які відбуваються останнім часом в Україні, відсунули на задній план суспільної свідомості розуміння самої сутності постіндустріальної модернізації країни, яка вимагає зосередження спільних зусиль на таких вирішальних напрямках: всіляке покращення умов життя і діяльності людей, оскільки головним ресурсом постіндустріального суспільства є людський капітал; всебічний розвиток науки і якнайширше впровадження її здобутків у різних сферах життя; диверсифікації форм власності та організації їх продуктивної співпраці на базі соціально орієнтованої ринкової економіки; повне технічне і технологічне переозброєння економіки з одночасною її структурною перебудовою відповідно до вимог постіндустріального типу виробництва.

1. *Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы: Учебн. пособие для студентов вузов. / В. Л. Иноземцев. – М.: Логос, 2000. – 304 с.*

2. *Даниел Белл. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования./Белл Д. – М., Академия. 2004. – 944с.*

3. *Балабанова Н. Суспільство знань та інновацій: шлях до майбутнього України./ Н.Балабанова – К., 2005.*

4. *Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / За заг. ред.В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.*

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

© Скоропад І. С., 2017

Антикризове управління підприємством являє собою тип управління, спрямований на виявлення ознак кризових явищ та створення відповідних передумов для їх своєчасного запобігання, послаблення, подолання з метою забезпечення життєдіяльності суб'єкта підприємницької діяльності, недопущення ситуації його банкрутства.

Причинами появи кризових ситуацій є фінансова криза в Україні, яка відрізняється від попередніх та зафіксованих у інших країнах, оскільки є наслідком сукупності несприятливих для бізнесу факторів:

- глобальна криза та висока цінова волатильність на сировинних ринках;
- низька ліквідність і функціональна неспроможність вітчизняного фондового ринку;
- низький рівень корпоративного управління в бізнесі;
- ризики корупції та недієздатність антимонопольного законодавства;
- високі процентні ставки та значні витрати на капітал через низькі кредитні рейтинги країни;
- введення тимчасової адміністрації та ліквідація великої кількості банків;
- нестабільність, зумовлена конфліктом із Російською Федерацією, а відповідно, торговельними й транзитними обмеженнями;
- інфляційні та курсові ризики (шоки), зумовлені високим і не прогнозованим рівнем інфляції [2, с.109-110].

Ці чинники негативно впливають на інвестиційну привабливість економіки України. Наслідком цього є низький рівень інвестиційної привабливості як економіки України в цілому, так і окремих суб'єктів підприємництва, що утворюють корпоративний сектор. Через хронічний дефіцит інвестицій спостерігаються високий рівень витрат на капітал, недофінансування підприємств, їх фінансова криза та банкрутство. Формалізований у вітчизняній теорії і практиці механізм фінансового оздоровлення підприємств виявився неготовим до викликів фінансової кризи, а отже, потребує серйозного реформування.

На сьогоднішній день особливості управління підприємством характеризуються досить високою змінністю внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства та украй обмеженими фінансовими ресурсами на запобігання кризи. Зважаючи на складне економічне, фінансове та політичне становище, більшість підприємств перманентно стикаються із фінансовою кризою (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Фінансові результати підприємств до оподаткування за 2013 –2016 рр.

Роки	Фінансовий результат (сальдо), (млн грн)	Підприємства, які одержали прибуток, (млн грн)		Підприємства, які одержали збиток, (млн грн)	
		у % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат
2013	29283,2	65,9	234513,7	34,1	205230,5
2014	-523587	66,3	334517,3	33,7	858104,3
2015	-340126,6	73,7	475321,2	26,3	815447,8
2016	82000,8	67,2	270525,3	32,8	188524,5

Виходячи із наведених даних таблиці 1, видно, що впродовж останніх років фінансовим результатом підприємств є збиток. Досить значною є частка збиткових підприємств: у 2014 р. – 34,1 %, а в 2016 р. – 32,8 %. У цілому кризовим для підприємства можна вважати не лише такий стан, за якого у нього відсутній прибуток, а й той, за якого зменшується платоспроможність, а також втрачаються або ж взагалі відсутні стратегічні перспективи розвитку.

Одним із найважливіших етапів виведення підприємства із кризового стану є розробка та реалізація антикризових заходів. Перелік заходів з покращення становища є індивідуальним для кожного з підприємств та залежить від сфери бізнесу, групи продукції, кон'юнктури ринку, регіональної інфраструктури, системи управління підприємством, структури витрат на виробництво та управління, техніко-технологічних особливостей.

Ефективність антикризового управління на підприємстві можна підвищити шляхом розробки комплексної антикризової програми. При розробленні та реалізації антикризової програми керівництво підприємств повинно спиратися на власні сили та можливості або звертатись за допомогою до інвестора, здійснювати контроль над процесом її реалізації; розробляти та впроваджувати систему запобігання кризовим явищам у майбутньому.

Антикризове управління передбачає здійснення комплексу санаційних заходів: фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційно-правового та соціального спрямування. Серед наведеного переліку заходи фінансово-економічного характеру є визначальними, тому що саме їх ефективне проведення забезпечить фінансування подальших заходів антикризового управління. Антикризове управління підприємством повинно мати превентивний характер і здійснюватися на випередження негативних кризових явищ, які призводять до втрати фінансової стійкості та платоспроможності [3, с.537].

Фінансову стабілізацію на українських підприємствах під час загострення кризових ситуацій необхідно здійснювати за такими етапами:

- зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання підприємства;
- усунення неплатоспроможності підприємства;
- відновлення фінансової стабільності підприємства.

Управління підприємством в умовах кризи нагадує управління в нормальних умовах. Адже як при діяльності в умовах нормального функціонування економіки, так і під час її кризового стану суб'єкти господарювання повинні постійно адаптуватися до змін попиту: розширювати асортимент, поліпшувати якість, знижувати собівартість, оптимізувати структуру витрат. У період кризи проблема управління є найважливішою. Висока компетентність управлінців у таких умовах, з одного боку, дає можливість впливати на розвиток окремих кризових процесів, а з іншого – потребує високої якості управління. Розвиток кризи може спричинити два варіанти кінцевого результату дій менеджменту: банкрутство або подолання кризи.

У сучасному підприємстві антикризове управління має забезпечувати стабільне функціонування підприємства завдяки своєчасному виявленню загроз зовнішнього та внутрішнього середовища та реагуванню на них, а в разі погіршення діяльності підприємства терміново реалізовувати заходи з подолання кризових явищ.

Отже, антикризове фінансове управління підприємством полягає в тому що заходи щодо запобігання кризовій ситуації повинні бути вжиті ще задовго до настання такої ситуації. Ефективність антикризового управління визначається передусім рівнем антикризової готовності підприємства, якістю його стратегічного планування, професійністю дій керівництва. Від ефективності проведення антикризових заходів на підприємствах буде залежати їх майбутнє існування чи згорання діяльності.

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

2. Терещенко О. О. Удосконалення фінансового механізму антикризового управління підприємством / О.О. Терещенко, С. В. Павловський // *Фінанси України*. - 2016. - № 6. - с. 108-123.

3. Хромушина Л.А. Фінансовий механізм антикризового управління підприємством / Л.А. // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2016. – №11. – с. 535-538.

СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ І КОМПАНІЙ

© Дейнека В. В., 2017

Діяльність інвестиційних фондів та компаній в Україні починається з 1994 р., коли указом Президента було прийнято Положення «Про інвестиційні фонди і інвестиційні компанії». Вони створюються для проведення інвестування в інтересах засновників цього фонду, шляхом випуску інвестиційних сертифікатів, а також проведення комерційної діяльності з приватизаційними паперами [1, с. 9]. Кардинальні зміни відбулись у 2001 р., коли був прийнятий Закон України «Про інститути спільного інвестування» №2299 від 15.03.2001 р., відповідно до якого створювались професійні інвестиційні інститутів в Україні – інвестиційних фондів.

Інвестиційний фонд - це юридична особа, яка засновується у формі акціонерного товариства, та займається виключно спільним інвестуванням. Інвестиційний фонд випускає акції та вкладає мобілізовані кошти дрібних інвесторів у інші цінні папери, що приносить їм дохід у вигляді відсотків і підвищеної курсової вартості.

Інвестиційною компанією є торговець цінними паперами, який залучає кошти для здійснення спільного інвестування за допомогою емісії та розміщення цінних паперів, а також може займатися іншими видами діяльності, на відміну від фондів. Капітал інвестиційних компаній створений на акціонерній основі, шляхом емісії цінних паперів та залученням грошових коштів приватних інвесторів. Інвестиційні компанії виступають індивідуальним інвестором та посередником. Вони можуть купувати, зберігати і продавати цінні папери з метою одержання прибутку. Капітал інвестиційних компаній вкладається в акції та облігації підприємств як своєї держави, так і за кордоном.

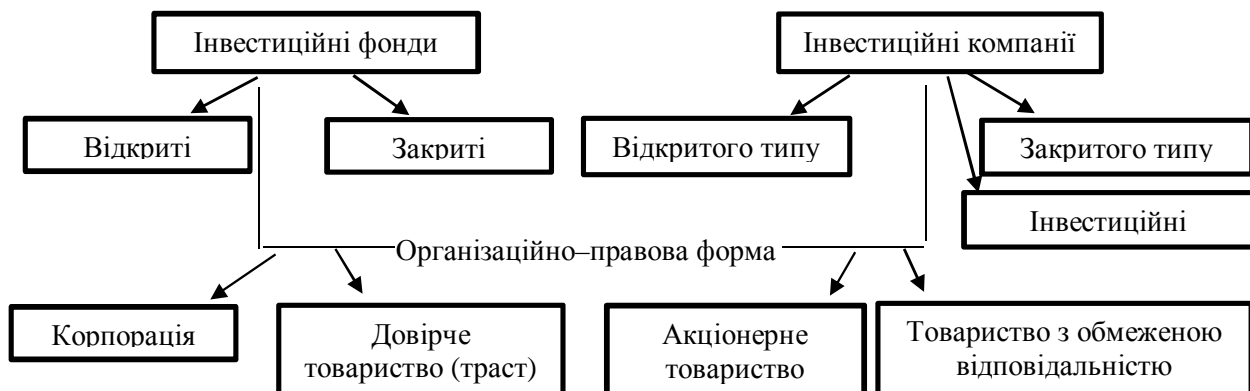

Рисунок 1– Класифікація інвестиційних фондів та інвестиційних компаній

Інвестиційні фонди та інвестиційні компанії розв'язують проблеми, що виникають при самостійному інвестуванні на ринку, а саме:

1) Вибір об'єкта інвестування. Вирішення проблеми полягає у компетентності інвестора та інформації, якою він володіє, її достовірності та обсягу. Проведення порівняльного аналізу потребує отримання значної кількості інформації та її обробки. Інвестор визначає дохідність акцій окремих емітентів, секторів економіки, простежує динаміку курсів за певний період часу тощо;

2) Недоступність привабливих фінансових інструментів для дрібних інвесторів. Акції з найвищим рівнем ліквідності обертаються на біржових ринках, а учасниками біржових операцій можуть виступати тільки професіонали – продавці цінних паперів, які обслуговують досить масштабні операції з цінними паперами [3].

За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ) станом на 9.03.2017р. кількість інвестиційних фондів в Україні становила 1180 (ІСІ), компаній по управлінню активами (КУА) було 294 [2].

Компанії управління активами – це товариства з обмеженою відповідальністю, які мають ліцензію на здійснення професійної діяльності з управління активами інвестиційними фондами. Зміна кількості КУА та кількості визнаних ІСІ протягом 2005 – 2015 років наведено на рисунку 2.

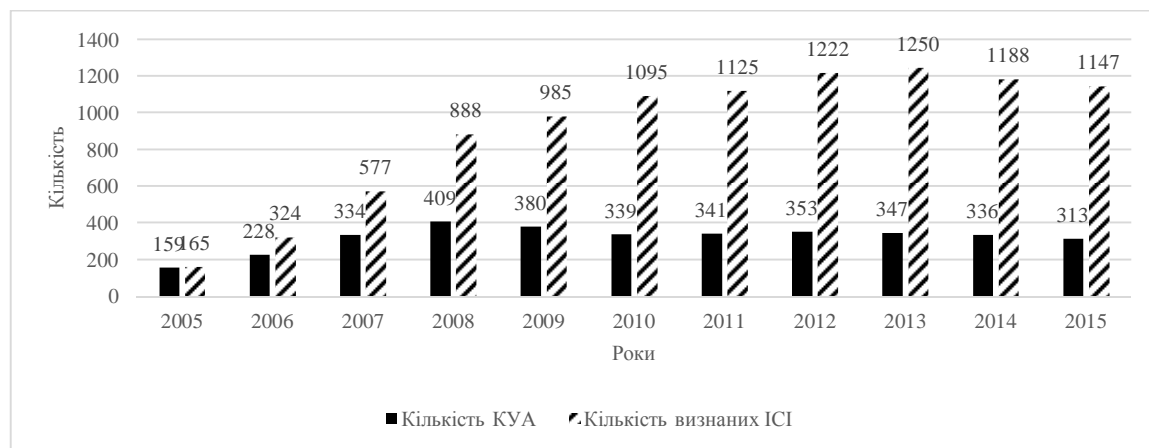

Рисунок 2 – Зміна кількості КУА та кількості визнаних ІСІ за 2005 – 2015 рр.

Кількість КУА в Україні з 2005 по 2008 рік постійно зростає. За рік їх кількість збільшуються майже вдвічі, але така динаміка змінюється з 2008 по 2015 рік - КУА постійно зменшуються. Кількість інститутів спільного інвестування за 10 років постійно збільшується. Значне зростання спостерігається у 2008 році.

Інвестиційні фонди у розвинутих країнах світу є професійними інвесторами, що дозволяє їм здійснювати різні види інвестування, за допомогою нагромаджених великих обсягів капіталу. Українські інвестиційні фонди ще не досягли такого високого рівня розвитку та не можуть повноцінно виконувати покладені на них інвестиційні завдання та функції, насамперед, через нестачу коштів й несприятливий інвестиційний клімат.

Розвиток ринкових відносин привів до виникнення інвестиційних компаній і в нашій країні. Діяльність інвестиційних компаній стикається з різними труднощами, такими як низька ліквідність ринку цінних паперів та низький рівень досвіду роботи у сфері інвестування. В Україні існує незначна частина підприємств, організаційно-правова форма яких – акціонерні товариства, тому інвестиційні компанії вимушені здійснювати реальні інвестиції, які не є дуже ефективними, через складність оперативного управління цими вкладками.

Трастові операції є основою діяльності інвестиційних фондів та інвестиційних компаній. Компанії працюють фінансовими брокерами та інвестиційними консультантами на фондовій біржі, чого не можуть робити фонди. У процесі приватизації інвестиційні фонди та інвестиційні компанії відіграють значну роль. Інвестори отримують можливість успішно вкладати у акції підприємств, що приватизуються власні грошові кошти і приватизаційні сертифікати.

1. Закон України “Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії”

2. Української асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ) – Електронний ресурс: <http://www.uaib.com.ua/analituaib.html>

3. Бондарчук І. Інвестиційна політика в Україні: Навч. посібник / Українська академія держ. управління при Президентові України. — К. : Видавництво УАДУ, 2003. — 23с.

РИЗИКИ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

© Стасів С.І., 2017

Управління ризиками підприємства є важливою складовою ефективного господарювання. Важливою передумовою виживання підприємств у сучасних умовах є ефективне управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності. Управління ризиком – це процес зменшення або усунення збитків у разі настання або створення певних ризикових процесів. При управлінні ризиками також потрібно врахувати фактори які можуть впливати на їх зростання (рис.1)

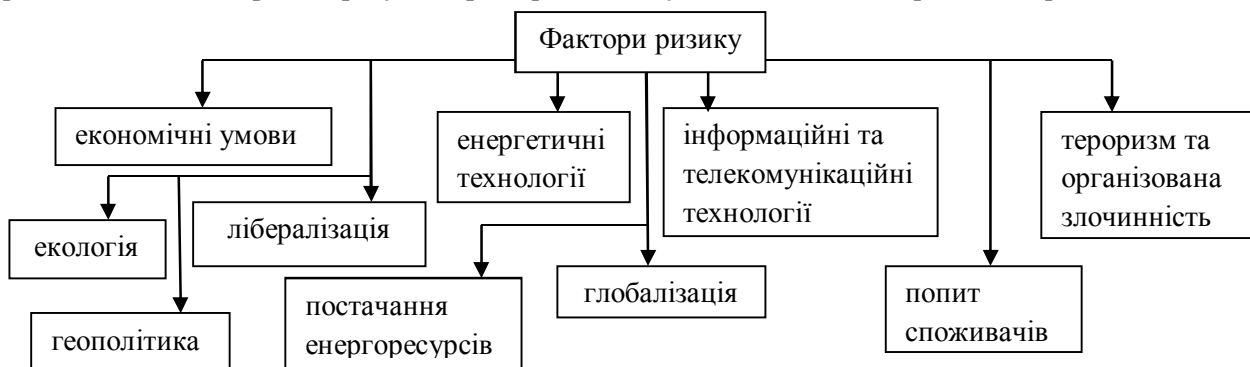

Рисунок 1 Фактори ризику для підприємств при здійсненні зовнішньоекономічних операцій

В економічній системі будь-який вид діяльності обумовлює появу ризиків. Діяльність на зовнішніх ринках пов'язана з виникненням специфічних, притаманних лише для зовнішньоекономічної діяльності, ризиків.[1, с.18].

Ризик – це ймовірність отримати позитивний результат. Зовнішньоекономічні операції на сьогодні здійснюють близько 80% суб'єктів господарської діяльності. Ця діяльність пов'язана з великою кількістю ризиків (табл.1).

Таблиця 1

Основні види ризиків

Види ризиків	Характеристика
1. Ризики що пов'язані з вибором країни в якій здійснюються зовнішньоекономічні операції:	Політичні ризики(можливість виникнення збитків у зв'язку з можливими змінами в курсі політики уряду, зміни законодавства): – економічна і соціальна нестабільність; – валютна стабільність; – відношення до іноземних інвестицій; – захист технологій; – культурна взаємодія. Макроекономічні ризики: – заборгованість країни; – стан внутрішньої економіки країни; – оцінка економіки країни партнера; – транспортні та маркетингові ризики; – комерційні ризики тощо.
2. Ризики що пов'язані з вибором іноземного партнера:	– Інформаційний маркетинговий ризик; – Інноваційний ризик; – Галузевий ризик.
3. Транспортні ризики	Пов'язані з відповідальністю яку несе продавець або покупець, коли він є власником товару і товар знаходиться в його розпорядженні.

3. Транспортні ризики	Пов'язані з відповідальністю яку несе продавець або покупець, коли він є власником товару і товар знаходиться в його розпорядженні.
4. Комерційні ризики.	Ризики виникають в процесі реалізації товарів та послуг суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.
5. Ризики, які можуть виникнути при укладанні міжнародного господарського контракту	Вони мають місце коли відбуваються неточності в змісті статей контракту.
6. Ризики пов'язані з митним регулюванням	Ці ризики можуть виникнути при таких обставинах: при несвоєчасній сертифікації; при неправильних розрахунках акцизу, митних зборів і ПДВ; при недотриманні митного законодавства; при недотриманні вимог під час заповнення митних документів.

Процес управління ризиками складається з 4 етапів:

1. Процес виявлення ризиків (збір інформації про підприємство і про можливі ризики, збір інформації про ймовірність настання ризиків);
2. Оцінювання та аналіз ризиків (кількісний та якісний аналіз можливих ризиків);
3. Регулювання ризиками (вибір методів управління ризиками);
4. Контроль за здійсненням процесу управління ризиками на підприємстві [2, с.82].

Щоб зменшити ризики можна провести розширення асортименту, здійснити диверсифікацію або обмежити обсяг продукції чи види діяльності, також можна ще здійснити самострахування або страхування. Для того, щоб досягти успіху на зовнішньому ринку потрібно враховувати і розуміти світові тенденції. Складність і нестабільність зовнішнього та внутрішнього середовища призводять до того, що підприємства змушені шукати нові сфери і способи одержання прибутку.

Основу товарної структури українського експорту становлять недорогocінні метали та вироби з них – 26,6 %, продукти рослинного походження – 19,8 %, механічні та електричні машини – 10,1 % (а продукція машинобудування в цілому – 11,8 %), мінеральні продукти – 8,6 %, жири та олії тваринного або рослинного походження – 8,0 %, готові харчові продукти – 6,3 % та продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 5,9 % [3, с.408].

Отже, щоб розв'язати існуючі проблеми і сприяти розвитку діяльності вітчизняних товаровиробників на зовнішніх ринках потрібно забезпечити:

- сприяння розвитку транспортної і ринкової інфраструктури, здебільшого підприємств які надають страхові, експедиторські, консалтингові і інжинірингові послуги;
- розвивати і удосконалювати форми фінансових розрахунків під час здійснення зовнішньоторговельних операцій;
- здійснювати підтримку з забезпечувати експорт вітчизняних товаровиробників;
- оптимізувати структуру експорту і імпорту, стимулювати процес надходження іноземного капіталу.

1. Стрельбіцька Н.Є. Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності. Тернопіль 2010. –с. 18-20.

2. Мантур-Чубата ОС. Організаційно – економічний механізм управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства/ Хмельницький 2015. –с. 121-132.

3. Тюріна Н.М., Карвацка Н.С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Навчальний посібник / Н.М.Тюріна, Н.С.Карвацка. – К: «Центр учбової літератури», 2013. – с.408.

СУЧАСНЕ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА АНТИКРИЗОВИЙ МАРКЕТИНГ

© Скрипка І.А., 2017

Світовий досвід економічного розвитку свідчить про те, що об'єктами кризи є не лише національна економіка загалом, її сфери та галузі, а й окремі комплекси та організації. Найбільше це стосується комерційних організацій, фірм, підприємств і т.д. Налагодження ефективного антикризового управління є ключовою проблемою для сучасних українських підприємств. Тому виникає необхідність в комплексному використанні методичних підходів маркетингових засобів впливу у процесах їх прогнозування, планування, контролю та оціни.

Криза – це об'єктивне явище в соціально-економічній системі і в основі її функціонування та розвитку лежить керована діяльність людини. Бажання ефективно управляти економічною системою може виражатися в прагненні розширювати сферу управління, тобто знижувати частку некерованих процесів. І в певній мірі це вдається. Можна допустити, що в майбутньому людина взагалі виключить кризи в розвитку соціально-економічних систем, а сьогоднішні кризи тільки характеризують рівень розвитку людини, недолік знань, недосконалість управління та інше [1].

Ефективне та раціональне антикризове управління дає можливість підприємству не лише продовжувати свою діяльність в період кризи, а й досягнення результатів, які в подальшому вплинуть на розвиток підприємства. Відповідно в такий період краще всього застосовувати антикризовий маркетинг, суть якого полягає в оперативній зміні не лише всіх складових маркетингу, а й маркетингової політики підприємства в цілому.

Таблиця 1

Думка експертів Україна про антикризовий маркетинг [2]

Автор	Зміст
Ганна Бондарчук, директор «Софткей-Україна», Київ [3]	Это понятие ситуативное и от того, что мы назвали маркетинг «антикризисным», его суть, цели и задачи абсолютно не поменялись. Антикризисный маркетинг - это набор определенных инструментов и средств.
Сергій Горонович, директор консалтингового агентства Tifantis Van Winner Consulting Ukraine, Київ	Самостоятельного понятия «антикризисный маркетинг» не существует. Есть просто маркетинг и есть специалисты, которые знают как действовать во время кризиса [1].
Людмила Литкіна, директор зі стратегічного планування та розвитку нового бізнесу креативного агентства Young & Rubicam, Київ	Маркетинг в широком смысле - философия управления, согласно которой решение проблем потребителей путем эффективного удовлетворения их запросов ведет к успеху организации и приносит пользу обществу. Соответственно в кризисное время приоритеты и инструменты будут меняться. Выделение антикризисного маркетинга в науку кажется мне надуманным. [1,2]
Андрій Піддубний, директор агентства 7keys INTERACTIVE, Київ	Антикризисный маркетинг - это, по сути, маркетинг выживания в новой, измененной среде. В рамках выживания каждая компания определяет для себя свои цели (удержание продаж, доли рынка и др.)
Сергій Полісський, директор департаменту маркетингу і розвитку Корпорації SIGROUP	Антикризисный маркетинг - это часть антикризисного менеджмента. Он решает те же задачи, что и антикризисный менеджмент: сохранить компанию, её доходность и т.д. [1]
Тетяна Пономаренко, директор «Шабо», Одеса	Антикризисный маркетинг является самостоятельным направлением маркетинговой деятельности.

Основні принципи антикризового маркетингу:

1. Діагностика кризових явищ на ранніх стадіях для своєчасного нейтралізування негативних факторів.
2. Адекватний аналіз ступеня загрози фінансовому та ринковому становищу підприємства.
3. Оперативне реагування на кризові явища, тому що вони мають тенденцію до розширення.
4. Реалістичність аналізів та розрахунків перспектив, які чекають підприємство при виборі тих чи інших методів боротьби.
5. Раціональна оцінка та реалізація внутрішніх можливостей виходу підприємства з кризового середовища.
6. Системний підхід до вибору мети, функцій та методів взаємодії підприємства.
7. Функціонування підприємства повинно нести комплексний характер, тобто антикризовий маркетинг має проводитися на всіх ланках підприємства.
8. Під час проведення антикризових заходів повинно бути представлено декілька варіантів перспективи розвитку підприємства.
9. Антикризовий маркетинг повинен відповідати цілям, стратегіям та концепції підприємства.

Формування та впровадження маркетингової антикризової стратегії, яка реалізується з метою виведення підприємства з кризи є кінцевим результатом антикризового управління підприємством.

Підводячи підсумки можна сказати, що кризові процеси, які впливають на діяльність деяких підприємств, є цілком нормальним явищем в ринковій економіці. Відповідно для подолання кризи слід проводити ряд маркетингових заходів, що не лише допоможуть підприємству продовжувати свою діяльність, а й призведуть до позитивних змін в фінансовій сфері. Але для проведення антикризового маркетингу керуючі ланки підприємства мають розуміти, що такі процеси направлені на виведення підприємства з кризи, тому слід застосовувати антикризовий маркетинг на ранніх стадіях.

Отже, антикризовий маркетинг - це управління підприємством спрямоване на виявлення та задоволення потреб споживача в умовах кризи. Зниження витрат та збільшення прибутку є ключовими завданнями антикризового маркетингу.

1. Поддубный А. Эксперты об антикризисном маркетинге / А. Поддубный // Маркетинг и реклама. - 2009. - №2 (150). - с. 19-23.

2. Василенко И. Кризис бьет по маркетингу / И. Василенко, главный редактор Г. Гориславец // «Отдел Маркетинга». - Киев: 2009. - №5. - с. 4-8.

3. Л.О. Лігоненко Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій Монографії. - Київ, 2001р.

СТАН ДОХОДІВ І ВИТРАТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕШКОДА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

© Скубіліна А.В., 2017

Доходи населення являють собою сукупність грошових і натуральних засобів для підтримки фізичного, морального, економічного та інтелектуального стану людини на певному рівні задоволення її потреб [1, с. 137]. Таким чином, доходи населення є засобом формування і розвитку різнопланових характеристик людського капіталу. Тому обмеження розміру доходів у потенційних носіїв характеристик людського капіталу або невиправдана їх нерівність обумовлює неспроможність отримання ними якісної освіти, підтримки власного здоров'я, зростання трудової міграції тощо, що в сукупності унеможливує інноваційний розвиток країни і породжує її відсталість, чим і обумовлена актуальність дослідження.

Основним проблемам теорії людського капіталу присвячено роботи таких українських вчених, як Д.П. Богині, Н.І. Верхоглядової, С.В. Волошиної, О.А. Грішнєвої, А.М. Колота. Не зменшуючи значущості проведених досліджень, варто розглянути вплив доходів населення на формування і розвиток людського капіталу України.

Основним джерелом доходів населення традиційно виступає заробітна плата, аналіз якої проводиться за її основними видами – номінальною та реальною. Аналіз власне номінальної заробітної плати дає змогу оцінити загальну суму коштів, що виплачується за результати трудової діяльності. У той же час аналіз реальної заробітної плати дозволяє встановити купівельну спроможність виплачених коштів і відповідно ступінь виконання основних функцій оплати праці (відтворювальної, стимулюючої, регулюючої, соціальної).

Аналіз динаміки номінальної заробітної плати в Україні за 2007-2016 рр. (рис. 1) вказує на переважне зростання даного показника, за виключенням 2009 р. (пік світової економічної кризи) і 2015 р. (політична криза в країні, наслідком якої стало суттєве зростання інфляції). А показники реальної заробітної плати мають тенденцію до зниження, що вказує на порушення фундаментальних принципів організації заробітної плати щодо необхідності постійного зростання середньої заробітної плати, що викликає погіршення характеристик людського капіталу (мотиваційних установок, продуктивних здібностей, індивідуальних рис працівників тощо). Отже динаміка як реальної так і номінальної заробітних плат пов'язана, з одного боку, із державною політикою підвищення соціальних стандартів, а з іншого боку, - з економічними, політичними і соціальними подіями в українському суспільстві в цей період.

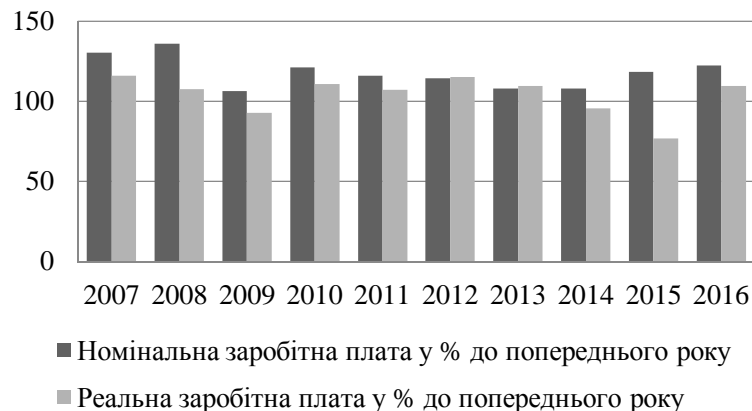

Рис. 1. Динаміка номінальної і реальної заробітної плати в Україні у 2007-2016 рр.

Джерело: Складено автором згідно [2]

Аналізуючи структуру сукупних витрат домогосподарств за 2015 рік (рис. 2) доходимо висновку, що майже весь дохід сім'ї витрачається на споживання, а саме на забезпечення продуктами харчування (53,1%) та непродовольчими товарами та послугами (36,5%). Частка алкогольних напоїв і тютюнових виробів складає 3,3%, що приблизно дорівнює витратам на підтримку здоров'я (3,7%) та вказує на нездоровий спосіб життя населення. Отже, дана статистика є свідченням економічної бідності населення, його неможливості інвестувати кошти в своє здоров'я, освіту, культурний розвиток, оскільки заробітної плати не завжди вистачає на задоволення базових потреб.

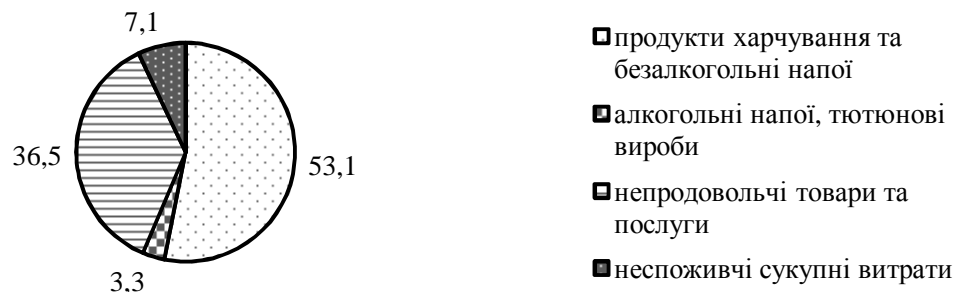

Рис. 2. Структура сукупних витрат в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, 2015 рік, %

Джерело: Складено автором згідно [3]

Витоками проблеми низького рівня доходів населення є недосконалість державного регулювання економічними і соціальними процесами, що в умовах монополізації багатьох сфер господарської діяльності, поширення тіньової зайнятості, корупції, злиття бізнесу і влади призводить до порушення соціальної справедливості в оплаті праці і відриву рівня винагороди від результатів праці.

До вище названих факторів тривалої дії в останні 3 роки додалися неочікувані переважно політичні і військові фактори, дія яких обумовила «збільшення чисельності внутрішніх переселенців (станом на 01 січня 2016 р. – близько 1,5 млн. осіб), зменшення ВВП (у 2015 р. рівень ВВП знизився на 10%), високий темп інфляції (2014 р. – 25%, 2015 р. – 43%), прискорення девальвації (упродовж 2013-2016 рр. – понад 200%), збільшення податкового навантаження (наприклад, запровадження військового збору, ... оподаткування частини пенсій, депозитів, підвищення акцизів на тютюнові вироби, алкогольні напої, а також розширення бази оподаткування для податку з нерухомого майна), банкрутство банків і т.д.» [4, с. 15-16].

Отже, серед наслідків низького рівня доходів населення, можна виділити низький рівень життя в країні, бідність населення, відтік кваліфікованої робочої сили за кордон, соціальну напруженість, складну криміногенну ситуацію, процвітання тіньової економіки, високий рівень корупції, політичну нестабільність, що в сукупності призводить до стримування соціально-економічного розвитку країни загалом і людського капіталу, зокрема. Все вищезазначене виступає перешкодою для розвитку вітчизняного людського капіталу, який неспроможний за таких умов побудувати інноваційну економіку та економіку знань як вищий етап суспільного розвитку.

Подолання економічної бідності та нерівності населення можливо за сприяння державних органів, соціалізації населення, подолання корупції, зростання економіки та виведення її з тіньового сектору.

1. Волошина С.В. Економіка праці: навч. посібн. / С.В. Волошина, Н.В. Чорноморченко, І.С. Чорноморченко. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – 342 с.

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sfs.gov.ua/nk/>

4. Єлісеєва Л.В. Проблеми розподілу доходів населення України / Л.В. Єлісеєва, О.В. Грисюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – №16. - С. 15–17.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

© Смачило В.В., 2017

Стрімкий інноваційний розвиток світової економіки, принципи сталого розвитку, які покладено в його основу, євро інтеграційний вектор руку України, вимагають структурних перетворень в архітектоніці вітчизняної економічної системи. Сучасним трендом провідних світових економік є соціалізація всіх процесів, що позитивно впливає як на економічну сферу, так і на соціальну, знижуючи безробіття, соціальну напругу, підвищуючи рівень задоволеності життям, тощо. Саме тому український уряд та влада на місцях повинні сприяти розвитку прогресивних форм ведення бізнесу, активізувати участь громад у місцевому житті, підвищувати роль суспільства у вирішенні соціальних проблем. Ефективним інструментом, як доводить європейський та світовий досвід, є розвиток соціального підприємництва. Передумовою його виникнення є несправедливість у всіх формах та сферах життя, яка виникає в суспільстві. Навіть не маючи теоретичних та/або методичних напрацювань в сфері соціального підприємництва (СП), його вияви присутні в історії людства, та еволюціонували до міжнародного визнання даного інституту як більш високого, ніж просто законне ведення бізнесу чи філантропія корпорацій. Осмислення напрацювань в цій сфері дозволяють репрезентувати авторське бачення цього феномену як специфічного виду підприємницької діяльності, з соціальною метою та місією, яка спрямована на отримання соціального, економічного, інноваційного ефектів та ефекту масштабу. Звичайно, активізація соціально-підприємницьких процесів на рівні будь-якої соціально-економічної системи буде здійснювати вплив на різні сфери життя, в тому числі й на ринок праці. впливу розвитку соціального підприємництва на ринок праці в країні (або регіоні) слід здійснювати, з нашого погляду, через призму очікуваних ефектів.

Як і розвиток малого та середнього бізнесу, соціальне підприємництво сприятиме появі нових суб'єктів господарювання та новостворених робочих місць на них, зростанню рівнів доходів населення, його купівельній спроможності, скороченню чисельності бідних та безробітних, збільшенню ВВП та ВРП, зменшенню витрат з бюджетів всіх рівнів та позабюджетних фондів та, навпаки, росту податкових та соціальних надходжень, збільшенню кадрового потенціалу. В той же час, соціальне підприємництво сприяє прогресивній зміні структури економічно активного населення в сторону збільшення питомої ваги зайнятих економічною діяльністю, позитивну динамічну зміну чисельності економічно активного населення в цілому, шляхом зменшення економічно неактивного, адже СП передбачає працевлаштування людей з обмеженими можливостями та тих, хто належить до маргінальних груп, сприяє їх інклюзії в суспільство та знижує соціальну напругу й негативний вплив на екологію. В наведений спосіб виявляється соціальний та економічний ефект соціального підприємництва.

Звичайно, розвиток підприємництва в цілому передбачає венчурне підприємництво як інноваційний його прояв, але в СП роль інновацій піднімається на більш високий рівень, адже передбачається вирішення нової соціальної проблеми, якої не існувало та рішення якої відсутнє, або вирішення наявних проблем суспільства інноваційними способами, інакше діяльність не буде вдалою. Крім того, СП спрямовано на вирішення проблем енерго- та ресурсозбереження як базису сталого розвитку суспільства, що передбачає впровадження інноваційних розробок.

Ефект масштабу є обов'язковою умовою соціального підприємництва та виявляється як через надходження досвіду на нові території та сфери, так і через розробку нових способів та інструментів вирішення соціальних проблем на основі вже існуючих, які поширюються в подальшому.

Таким чином, сучасний етап розвитку економіки вимагає впровадження соціальноорієнтованих моделей бізнес-структур і соціальне підприємництво є одним із інструментів прогресивного впливу на економічні процеси через охоплення інтересів бізнесу, соціуму, інноваційного ефекту та їх масштабованість.

ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ СУБ'ЄКТІВ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

©Смєсова В.Л., 2017

Однією з центральних категорій постіндустріального суспільства та першоосновою еволюції сучасного світового господарства є економічні інтереси суб'єктів національної економіки. Постіндустріальні тенденції характеризуються активним розвитком галузей сфери послуг, активізацією економічної діяльності, заснованої на посиленому використанні знань, інформації, новітніх технологій. Одночасно постіндустріалізація стає детермінантою затвердження нових способів економічної поведінки суб'єктів, напрямів спрямування та методів відтворення їх економічних інтересів.

Економіка, заснована на посиленні інформатизації та необхідності швидкого реагування на сучасні технологічні зміни, вимагає підвищення рівня кваліфікації та продуктивності праці робітників, наявності високоінтелектуальних трудових кадрів, а, отже, прогресивного розвитку людського капіталу. ІТ-сфера, фінансова та інвестиційна діяльність, комерція і логістика, організація складської діяльності, телекомунікації, адміністративні послуги, охорона здоров'я та багато інших напрямів розвитку суспільного виробництва не можуть функціонувати без використання сучасних інформаційних технологій, Інтернет- та Mobil-сервісу, GPS-зв'язку, безпроводної передачі даних, електронних операцій та реклами тощо. Отже, економічні інтереси суб'єктів більшою мірою зосереджуються в сфері нематеріального виробництва або у високотехнологічному матеріальному виробництві, заснованому на використанні інноваційних знань та інформації.

Відповідно наявність у спеціаліста фахових знань, володіння сучасними методами передачі даних, можливостями швидкого реагування за допомогою використання електронних засобів комунікації відкривають, з одного боку, перспективи щодо відтворення економічних інтересів індивіда-носія, тобто стають інструментами їх реалізації, а, з іншого – стають засобом самовідтворення його соціальних інтересів. Останнє виражається у підвищенні якості та подовженні тривалості його життя, збільшенні його вільного часу, більш ширшому і одночасно якісному задоволенню його споживчих потреб, отриманню переваг від володіння інформацією (знижок, бонусів, преференцій), що одночасно буде приносити і економічні вигоди.

Серед європейських країн найбільша частка високоінтелектуальних трудових ресурсів – у Люксембурзі, Швеції, Данії, Швейцарії. Зазначений показник за результатами досліджень 2010 р. складав більш, ніж 40% неінституційного населення [1]. Економіка знань та інновацій активно розвивається у США, Люксембурзі, Фінляндії, Данії, Канаді, Ірландії, Швейцарії, Японії. Зазначені країни є світовими інноваційно-інвестиційними центрами, світовими лідерами в розробці сучасних технологій та програмного забезпечення. Тут найвища в світі продуктивність праці та заробітна плата, що приваблює сотні тисяч мігрантів та зумовлює «відтік умів» із країн, де погано оплачується високоінтелектуальний труд. В Україні дуже мало проводиться подібних досліджень. За даними останнього перепису населення 2001р. частка людей із вищою освітою складала 11,67% [2], за оцінками спеціалістів вища освіта була у кожного п'ятого українця (18,8%) [3]. За останніми прогнозами на початку 2051 р. населення України з вищою освітою складатиме 16,8% від його загального обсягу [3].

У вітчизняній економіці постійно проводиться політика «штучної» недоступності вищої освіти для усіх бажаючих, що виражається у зменшенні ліцензійного обсягу студентів для ВНЗ, закладанні високого рівня непрохідності при здачі ЗНО випускниками шкіл, неможливості використання отриманих сертифікатів через рік, обов'язковій здачі ЗНО для потенційних студентів-

заочників, скороченні фінансування та одночасному підвищенні навантаження викладачів, яке не дає їм можливості якісно здійснювати основну свою діяльність – навчальну та наукову, перекидання видатків по зарплаті та оплаті комунальних послуг на власні кошти ВНЗ, що відповідно відображається у підвищенні вартості та недоступності навчання для малозабезпечених верств населення. Економічна політика України спрямована на збільшення прошарку робочого класу, який не має вищої освіти, а обмежений тільки професійно-технічною спеціалізацією, що викликає жахливу деградацію суспільства.

Одночасно рівень зарплати в Україні в сферах економічної діяльності, пов'язаних із використанням спеціалістів із вищою освітою, зайнятих у професійній, науково-технічній сфері достатньо низький. Найбільш високооплачуваними є ІТ-спеціальності, сфера інформації та телекомунікацій, банківська і страхова діяльність. У той же час, рівень оплати праці населення, зайнятого в сфері наукових досліджень, працівників вищої та середньої освіти, які є первинними носіями та катализаторами наукових знань, знизилася до рівня найменш оплачуваних в Україні.

Так, за даними Державної служби статистики України, на кінець 2016 р. рівень середньої зарплати в сфері освіти був у 2,71 рази менше, ніж у фінансовій сфері, та в 2,53 рази менше, ніж в сфері інформації та телекомунікацій. Порівняно з 2014 р., коли зазначені співвідношення склали 2,5 та 1,89 разів відповідно, розрив у заробітній платі значно збільшився [4].

Таким чином, відтворення економічних інтересів зазначених категорій суб'єктів національної економіки України є навіть не простим, а звуженим, що є вкрай небезпечною економічною і соціальною тенденцією. Відсутність економічних стимулів та зосередженість на задоволенні хоча б якоїсь частини базових індивідуальних потреб гальмує та навіть руйнує потенційні економічні прагнення, ініціативу та орієнтири населення в бік отримання нових знань, власного інтелектуального розвитку та відповідно робить неможливим ефективну реалізацію інтересів індивідів, фірм (підприємств) та за ланцюговою реакцією – національних економічних інтересів.

На фоні проведення країнами – світовими лідерами політики підтримки підвищення рівня освіченості, доступності знань, стимулювання розробки високих технологій та фінансування інформатизації суспільства України зруйнувала надбання попередніх років – свій високоінтелектуальний потенціал, повернути який буде вкрай складно.

Відповідно забезпечення відтворення економічних інтересів кожного окремого економічного суб'єкта та економіки України в цілому, яке виступає рушійною силою розвитку будь-якої економічної системи, може бути досягнуто лише на основі: кардинального перегляду політики держави в сфері розвитку та впровадження в реальне виробництво новітніх технологій, просування інноваційних стартапів через пошук та «створення і розвиток безпосередніх споживачів» продукції, інформатизації економічного та суспільного життя, інтенсивного розвитку системи вищої освіти та підвищення кваліфікації трудових кадрів, підтримки провадження передусім науково-дослідної діяльності та реалізації її результатів на практиці, підвищення на цій основі наукоємності продукції, спрощення системи патентування наукових відкриттів та захисту інтелектуальної власності тощо.

Для реалізації зазначених цілей Україна повинна побудувати нову систему пріоритетів економічного і соціального розвитку, яка відповідала б сучасним реаліям розвитку світового постіндустріального господарства, та яка б ґрунтувалася передусім на необхідності стимулювання економічної зацікавленості суб'єктів у здійсненні господарювання та розвитку економічних і соціальних інститутів відтворення їх інтересів.

1. Цапенко И.П. Человеческие ресурсы в сфере науки и технологий: состояние и эффективность использования [Электронный ресурс] / И.П. Цапенко // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2014. – №4. – С. 3-15. – Режим доступа: <http://demoscope.ru/weekly/2017/0715/analit01.php>

2. Всеукраїнський перепис населення [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступа: <http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/Saveshow.asp>

3. Шевчук П.Є. Прогноз рівня освіти населення України до 2050 р. [Електронний ресурс] / П.Є. Шевчук, Г.Ю. Швидка // *Демографія та соціальна економіка* – 2007. – № 1. – Режим доступа: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11681/08-Shevchyk.pdf>

4. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ТЕХНОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ІНДУСТРІАЛЬНИХ РЕВОЛЮЦІЙ: КРОК ДО МАЙБУТНЬОГО.

© Соловйов В.П.

Як показує історичний досвід, періоди промислових (індустріальних) революцій збігаються з підвищенням у світі соціальної напруженості, соціальними революціями і навіть війнами. В нашому випадку ми будемо аналізувати події у періоди, близькі до 1780-х, 1860-х і 1940-х років, які пов'язані з глибокими інноваційно-технологічними перетвореннями. Саме ці періоди називають періодами промислових революцій, оскільки вони характеризуються наступними принциповими змінами відносин у світовій виробничій системі: речових відносин – поява в широкому використанні парового двигуна (1780-ті роки), енергетичних відносин – активізація використання електрики (1860-ті роки) та інформаційних відносин – ідея електронного перетворювача необмеженої швидкодії і безмежної пам'яті (1940-і роки).

Короткий аналіз перелічених промислових революцій містить деякі факти, які в сукупності дозволяють зробити ряд припущень про зміст технологічного, фінансового і соціального потенціалу четвертої промислової революції, яка, на думку багатьох учених, наближається.

При цьому, здається небезітересною ідея, що реалізації революційних у технологічному плані змін сприяли, з одного боку, соціальні смути, а з іншого – нові ідеї в області економіки. Більше того, в періоди промислових революцій складалася ситуація для концентрації фінансових коштів на реалізацію високо ризикових проектів з непередбачуваним комерційним результатом. І ще один цікавий факт, який, напевно, виключає з числа важливих чинників промислових революцій обов'язкову безпосередню участь видатних учених свого часу. Джеймс Уатт – стрижнева фігура першої з названих революцій – був механіком-самоучкою. Майкл Фарадей – стрижнева фігура другої революції – не зміг здобути систематичної освіти. Алан Тьюринг – стрижнева фігура третьої революції – ставив перед собою досить вузьке завдання дешифрування текстів.

Виходячи із запропонованого опису супутніх промисловим революціям факторів, можна було б припустити, що четверта індустріальна революція повинна відбутися в інтервалі, близькому до 2020-х років. Стимуляторами цієї революції, з досвіду попередніх подій, повинна бути, з одного боку, глобальна соціальна напруженість, а з іншого – наявність причин зосередження значних фінансових коштів на реалізацію високо ризикових проектів з непередбачуваним комерційним результатом. Мабуть, як і в періоди перших революцій, стрижневі розробки нової революції поки ще не виглядають революційними, а їх носієм, ймовірно, буде технічний спеціаліст, жодним чином не підозрюючи про революційний запал своєї діяльності. На роль економічних ідей, які могли б сприяти розвитку сучасних революційних подій в промисловості, підходять ідеї нових відносин між господарюючими суб'єктами, подібні тим, які пропагувалися лауреатами нобелівських премій по економіці Олівером Вільямсоном, Елеонорою Остром, Ангусом Дитоном. Тобто не виключається, що підвищена увага при встановленні після революційних економічних взаємодій буде приділятися не величині очікуваного прибутку, а «добрій волі».

Намагаючись зрозуміти формування революційних подій у сфері технологій не слід забувати, що соціальні фактори напруженості в суспільстві, доводять іноді до соціальних катаклізмів. Тому можна, не в останню чергу, назвати в числі спускових факторів індустріальної революції соціальні трансформації. Врахування певних паралелей у розвитку індустріальних і соціальних революцій можуть бути корисними для аналізу суті індустріальних революцій, а також і для прогнозу відповідних структурних змін в економіці.

Для зниження ризиків наслідків майбутньої індустріальної революції, на думку Клауса Шваба, висловленої в його есе «Четверта Індустріальна Революція: виклики та можливості», представленого ним на суд учасників Давоського економічного форуму 2016 року, є колективне розуміння того, «як технологія впливає на наше життя і переформатовує нашу економіку, соціальне, культурне та людське середовище». Необхідність акценту на колективне розуміння пов'язана, на його думку, з тим, що «сьогодні ті, хто приймають рішення, часто скуті традиційним лінійним способом мислення, або занадто перевантажені кількістю кризових явищ, що потребують їхньої уваги, щоб стратегічно задуматися про силу змін та інновацій, які формують наше майбутнє».

Одне з найбільш поширених уявлень про технологічні основи нової революції полягає в тому, що ця основа повинна бути комплексною. Такою, на думку багатьох вчених є так звана НБІК-технологія (Нано-Біо-Інфо-Когні), в якій, фактично, простежується триєдність всесвіту: речовина, енергія та інформація. Дійсно: нанотехнології символізують нові структурні властивості речовини, які вже практично використовуються; сучасні біотехнології відкривають перед нами нові, більш ефективні енергетичні можливості; когнітивні технології демонструють переваги інформаційного обміну поняттями замість обміну дискретними і аналоговими сигналами. Четвертий елемент – інформаційні технології присутні тут лише як базова основа стрижневої технології третьої індустріальної революції, яка ще не вичерпала своїх концептуальних можливостей.

Проте, можлива й інша гіпотеза з приводу технологічної основи нової індустріальної революції. Ця гіпотеза базується на циклічному характері формування основних чинників цивілізаційного розвитку, коли основою чергової індустріальної революції є лише один з елементів тріади всесвіту. У цій гіпотезі НБІК-технології відводиться роль «колиски» основного технологічного потенціалу нової індустріальної революції. Що ж стосується безпосередньо базової технології четвертої революції, то вона залежить не тільки від функціональних характеристик цих технологій, але й від економічних і соціальних факторів, що визначають відносини суб'єктів господарської діяльності в періоди, що безпосередньо передують базовим (революційним) технологічним змінам. Для обґрунтування даної гіпотези врахуємо більш докладно економічні та соціальні деталі становлення попередніх індустріальних революцій. При цьому будемо спиратися на уявлення про економічну динаміку, яких дотримувався Йозеф Шумпетер .

Й.Шумпетер вважав, що революційні технологічні зміни тісно пов'язані з періодами критичного стану економіки, які відбуваються дискретно в часі, по мірі виснаження резервів зростання економіки в режимі її кругообігу. Саме дискретні події розвитку економіки за Й.Шумпетером будемо ототожнювати з індустріальними революціями.

Головним питанням залишається питання про технологічне ядро нової індустріальної революції. Якщо прийняти гіпотезу про заданість напрямку змінюваності готових до революційних перетворень елементів тріади всесвіту, то можна припустити, що технологічні революційні перетворення відбудуться шляхом освоєння нових властивостей речовини. І тут можна запропонувати з числа вже існуючих, але ще недостатньо поширених розробок – водневий двигун.

Як доказ справедливості цього припущення можна звернути увагу на те, що використання в якості робочого тіла двигуна Джеймса Уатта пара замість води відсуває бар'єр виснаження базового ресурсу, оскільки кількість пару, як речовини, яка необхідна для отримання роботи двигуна істотно менше, ніж кількість води для тієї ж мети. Перехід до водневих двигунів ще далі відсуває планку обмежень на ресурси робочого тіла. У той же час, є вже досить тривала історія експериментального використання водню в якості робочого тіла. Вважається, що перший двигун внутрішнього згоряння, що працює на водні, створив Франсуа Ісаак де Ріваз у 1806 році. Перший транспортний засіб на паливних елементах створила в 1959 році компанія Allis-Chalmers Manufacturing Company (США). За оцінками експертів, "водневі автомобілі зможуть вступити в широкий продаж після 2020 року".

Звичайно, запропоновані вище міркування щодо важливих, а може й основних факторів промислових революцій є скоріше описовими. Але головна теза, яку мені хотілося б захистити – це те, що промислові революції, на відміну від соціальних революцій, несуть у собі заряд нових благ і нових можливостей розвитку для всього людства.

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ЗАХОДІВ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

© Сорока Л.М., 2017

Розробка системи заходів програми. Головним змістом програми є сукупність інвестиційних та організаційно-правових заходів, реалізація яких забезпечує виконання програми в цілому. Система заходів повинна бути структурована по галузевим і функціональним розділах, за термінами реалізації, а також повинна містити інформацію про учасників проекту, джерела фінансування та відповідальних за реалізацію заходів. Обов'язковим елементом в організації розробки стратегії і середньострокової програми є активна участь всіх ключових соціальних груп населення – адміністрації, представників бізнес-співтовариств, громадських організацій.

Необхідним етапом в розробці середньострокової програми має стати, проведення практичних семінарів за участю всіх зацікавлених структур території. Головна мета семінару полягає в тому, щоб у людей, виникло розуміння того, що середньострокова програма потрібна найбільше їм самим. І якщо наявність системи планово-прогнозних розробок ще не є гарантією припливу інвестицій, то їх відсутність точно свідчить про те, що місцева громада не має свого бачення щодо перспектив свого майбутнього, не проявляє до нього інтересу і на його підтримку не варто розраховувати. На семінарі повинні бути сформульовані основні великі проблеми, без вирішення яких не може бути прогресу в соціально-економічному розвитку міста (району). В результаті роботи семінару повинні бути створені робочі групи з основних проблем соціально-економічного розвитку міста (району) [1].

Основні елементи механізму реалізації середньострокової програми. По-перше, необхідне створення організаційної структури з розробки та реалізації середньострокової програми, в завдання якої входить розробка інвестиційних пропозицій, їх обговорення, участь в конкурсі проектів регіонів України, участь в конкурсах на виконання обласного та муніципального замовлення.

В даний час залучення інвестицій в малі міста і райони неможливо без ініціативи і широкої підтримки адміністрації регіону України. З огляду на обмеженість бюджетних коштів, перед адміністрацією регіону України стоїть складна проблема вибору пріоритетних об'єктів інвестування. Тому повинні бути вироблені критерії інвестиційної підтримки економічної і соціальної сфери малих міст і районів регіону (масштаб позитивного соціального впливу, термін окупності, вплив на формування місцевого бюджету, пайова участь місцевої громади в інвестиційних ресурсах і т.д.).

Розробка інвестиційної підтримки розвитку галузей виробництва і виробничої інфраструктури повинна містити маркетингову оцінку вигоди від інвестиційних вкладень (оцінку ринку збуту, порівняння з фінансово-економічними показниками конкурентів), обґрунтування потреби в інвестиціях, визначення джерел інвестицій, терміни реалізації. Інвестиційна підтримка розвитку соціальної інфраструктури повинна містити показники досягаються соціальних цілей, обґрунтування масштабів інвестицій, джерела інвестицій, терміни інвестування і отримання результату.

По-друге, при її безпосередній участі повинні готуватися пропозиції з надання податкових пільг підприємствам, які беруть участь в інвестиційних проектах і конкурсах підприємств-товаровиробників, щодо стимулювання залучення кредитів і компенсації частини відсоткової ставки.

По-третє, необхідний постійний пошук напрямків участі в національних проектах, в цільових державних, обласних і територіальних програмах.

По-четверте, необхідна організація сайту муніципального утворення з метою створення позитивного іміджу і його пропаганди, уявлення набору інвестиційних пропозицій, а також механізмів державної підтримки інвестиційних пропозицій [3, с.251].

Результатами реалізації середньострокової програми і критеріями оцінки досягнення мети її розробки є: стійке зростання грошових доходів населення муніципального утворення; стійке зростання заробітної плати, що випереджає темпи інфляції; скорочення розриву в оплаті праці різних категорій зайнятих до рівнів, які не викликають соціальної напруженості; перевищення середньодушових доходів в порівнянні з прожитковим мінімумом; розвиток соціальної сфери і зростання якості її послуг; адресна допомога соціально незахищеним групам населення; зростання зайнятості та скорочення рівня безробіття; підвищення стійкості місцевого бюджету; зростання частки власних доходів бюджету і його розвиток у бік самодостатності.

Досягнення соціальних показників може стати можливим лише за умови підвищення ефективності розвитку економіки міста (району), створення сучасної ринкової системи та її включення в ринкове середовище.

Зміцнення бюджету території і підвищення частки його забезпеченості за рахунок власних доходів, наближення до рівня самодостатності бюджету є необхідною умовою розвитку системи місцевого самоврядування.

В основі піднесення соціально-економічного розвитку лежать інвестиційні вкладення, необхідні для подолання відставання в економічному і соціальному розвитку малих міст і районів області на базі модернізації і розширення виробництва на цих територіях. Власний фінансовий і інвестиційний потенціал малих міст і районів, як правило, недостатній для вирішення проблеми активізації їх економічного розвитку. Необхідний пошук зовнішніх інвестиційних джерел. У той же час слід розуміти, що малі міста і райони області є конкурентами при вирішенні проблеми залучення інвестицій на свою територію.

Світова практика давно оперує такими поняттями, як інвестиційний ризик, інвестиційний клімат, порівнює території за цими показниками і враховує їх при виборі об'єктів інвестування. На жаль, малі міста і райони не відрізняються високим рейтингом за показником інвестиційного клімату і не представляють інтересу для більшості приватних інвесторів.

Для об'єктивної оцінки ходу реалізації етапів стратегії і середньострокової програми необхідна розробка методики моніторингу і системи індикаторів, за допомогою яких можна було б визначати досягнення та відхилення на кожному її етапі. Ця система індикаторів повинна, з одного боку, відповідати прийнятій державній статистиці, а з іншого – розвивати існуючу статистичну базу в напрямку, реально відображає значущі показники соціально-економічного розвитку території. Результати моніторингу повинні гласно обговорюватися і висвітлюватися в засобах масової інформації.

1. *Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» // Урядовий кур'єр. – 2015. - № 6. – С. 8.*

2. *Про Концепцію державної регіональної політики : Указ Президента України від 25.05.2001 року № 341/201. : [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>*

3. *Захарченко В.І. Наукові основи управління ринковою системою регіону : монографія / В.І. Захарченко, Т.К. Метіль, І.А. Топалова. – Одеса, Атлант, 2016. – 333 с.*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ З ПОЗИЦІЇ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ

© Станасюк Н.С., 2017

На думку українських вчених, зокрема Я.Жаліло, М.Одрехівського, В.Пархоменка, Н.Чухай, П. Бубенка, М. Кизима, кластерний підхід до організації промисловості може стати ефективним засобом переведення промислового потенціалу на інноваційну основу розвитку. Як зазначав, М. Портер, учасники кластеру швидше дізнаються про нові технології, тобто відбувається трансфер знань, а це сприяє швидкому запровадженню інновацій [1].

З метою формування інноваційних промислових кластерів було проведено дослідження відповідних статистичних даних по 25 адміністративно-територіальних одиницях за допомогою методу нечітких С-середніх, основною перевагою якого є можливість пошуку найбільш оптимальної просторової взаємодії.

Одержану матрицю мір належності кожної адміністративно-територіальні одиниці до певного кластера представлено в табл.1.

Таблиця 1

Матриця міри належності адміністративно-територіальної одиниці до чотирьох кластерів

Адміністративно-територіальні одиниці	Номер кластера			
	1	2	3	4
Вінницька	0,07	0,03	0,84	0,06
Волинська	0,04	0,02	0,13	0,81
Дніпропетровська	0,03	0,02	0,12	0,82
Донецька	0,06	0,05	0,17	0,72
Житомирська	0,09	0,04	0,72	0,15
Закарпатська	0,16	0,15	0,28	0,41
Запорізька	0,19	0,71	0,07	0,03
Івано-Франківська	0,42	0,24	0,24	0,10
Київська	0,07	0,04	0,44	0,45
Кіровоградська	0,61	0,25	0,10	0,04
Луганська	0,09	0,07	0,21	0,62
Львівська	0,42	0,15	0,36	0,08
Миколаївська	0,50	0,29	0,15	0,07
Одеська	0,21	0,08	0,59	0,11
Полтавська	0,30	0,22	0,37	0,11
Рівненська	0,03	0,02	0,13	0,82
Сумська	0,25	0,43	0,18	0,14
Тернопільська	0,29	0,28	0,24	0,19
Харківська	0,30	0,55	0,10	0,05
Херсонська	0,24	0,64	0,08	0,04
Хмельницька	0,05	0,02	0,82	0,10
Черкаська	0,71	0,13	0,13	0,03
Чернівецька	0,72	0,11	0,13	0,04
Чернігівська	0,12	0,05	0,73	0,11
М. Київ	0,42	0,40	0,13	0,05

Укладено та розраховано автором за [2]

Беручи до уваги показники інноваційної активності промислових підприємств найбільшим кластером є перший, до складу якого входять 8 адміністративно-територіальних одиниць. Адміністративно- територіальні одиниці, які входять до першого кластера (Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Тернопільська, Черкаська, Чернівецька області та м.Київ)

зосереджують основну питому вагу промислових підприємств, що впроваджують інновації. Проте внутрішня структура кластера є надзвичайно складною, оскільки міри належності областей коливаються від 0,29 (Тернопільська область) до 0,72 (Чернівецька область), що пояснює високу варіацію інших показників. Другим по величині є четвертий кластер, який включає 7 адміністративно-територіальних одиниць (Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Закарпатська, Київська, Луганська та Рівненська області), для яких є характерний високий рівень трансферу інновацій, що зумовлено специфікою розвитку промислового потенціалу зазначених областей. Другий кластер утворюють Запорізька, Сумська, Харківська та Херсонська області, які сьогодні відіграють провідну роль для розвитку промислового потенціалу на інноваційній основі та характеризуються високими показниками ринкової інноваційності. Третій кластер (Вінницька, Житомирська, Одеська, Полтавська, Хмельницька та Чернігівська області) характеризується найнижчими показниками інноваційної активності промислових підприємств, що зумовлено специфікою спеціалізації зазначених областей.

На основі аналізу наукових праць [3, 4, 5] із врахуванням виділених типів інноваційних кластерів, важелі державного регулювання доцільно поділяти на три групи:

- заохочувальні (інвестиції в інновації, підготовка кваліфікованої робочої сили, встановлення пільгових механізмів оподаткування для інноваційних видів діяльності, пряме фінансування науково-дослідних робіт, створення фондів впровадження інновацій тощо);
- стимулюючі (розвиток банківської та фінансової інфраструктури для підтримання позитивних змін у довгостроковій перспективі, кредитування і страхування експорту, конкурсне фінансування розробок);
- регулюючі (налагодження взаємодії між наукою і бізнесом, розвиток державно-приватного партнерства, бюджетне дотування, формування попиту на високотехнологічну продукцію (держзамовлення)).

Заохочувальні важелі повинні активно використовуватися в кластерах третього типу, щоб спонукати розвиток інноваційного підприємництва в області. Стимулюючі створюють умови для збільшення масштабів інноваційної діяльності в інноваційно-активних кластерах. Регулюючі важелі сприяють трансферу інновацій із інноваційно-активних в інноваційно-пасивні області, що призведе до одержання позитивного соціального ефекту, а саме зниження рівня безробіття, зменшення міжрегіональної міграції та розвитку об'єктів соціальної інфраструктури.

1. Porter M. E. *The Competitive Advantage of Nations* / M. E. Porter. – New York: Free Press, 1990. – 896 с. 2. Відкрита статистична база Державної служби статистики України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> 3. Kuzmin O. *Model of sustainable development of the national economy of Ukraine: assessment of current state and prospects of development* / O. Kuzmin, N. Shpak, O. Pyrog // *Econtechmod: an international quarterly journal on economics in technology, new technologies and modelling processes*. – Lublin ; Rzeszow, 2016. – Volum 5, number 1. – P. 43–50. 4. Статівка Н.В. *Державне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу регіону*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbiara.kharkov.ua/e-book/db/2013-2/doc/1/01.pdf>. 5. Вергун В. *Адаптація міжнародного механізму державної підтримки розвитку інноваційних кластерів в Україні* / В. Вергун, О. Ступницький // *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. – К.: КНУ, 2014. – №. 1 (42). – С.36 - 40.

КВАЛІМЕТРИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

© Степура Т.М., 2017

Якість людського потенціалу – складне ієрархічне поняття, яке характеризує досягнуті рівні розвитку різних характеристик людського потенціалу відповідно до середовища їх формування та потреб людини. Такі характеристики мають різні форми виразу у залежності від рівня людського потенціалу, на якому проводиться оцінка. Нами пропонується застосовувати два підходи до дослідження якості людського потенціалу: особистісний та діяльнісний.

Особистісний аспект дозволяє вивчати якість людського потенціалу в контексті окремих рівнів соціогенезу – розвитку людського організму, індивідуальності, особистості. На кожному з цих рівнів формуються специфічні взаємозв'язки, які утворюють так звану системну якість. Зокрема, на рівні організму якість формується шляхом міри задоволення життєвих потреб людини. На рівні індивідуу вирішальне значення у творенні якості належить міра задоволення психологічних її потреб (це можливо лише при відповідній якості, сформованій на нижчому рівні існування людини). На особистісному – вимір доповнюється процесами включення людини у соціум, шляхом активізації фізичної, розумової, економічної діяльності. Таким чином, формування якості відбувається поступово. Кожний новий стан системи неможливий без відповідного накопичення якісних ознак на попередніх рівнях і значно утруднений без синхронізації процесів творення якості на усіх рівнях. У рамках особистісної парадигми фундаментальні параметри простору і часу виконують своєрідну функцію системоутворення якості людського потенціалу, що, зокрема, знаходить свій вираз у «прирощуванні» енергії життя.

Кваліметрія як наука має на меті розробку і розвиток теоретико-методологічних та прикладних проблем кількісного виразу якості. У рамках кваліметрії під оцінкою якості розуміється функція відношення показника цієї якості до показника якості прийнятої за еталон. Оскільки якість не може бути виміряна одним показником, методика її оцінки передбачає дослідження різних складових оцінки. При цьому дослідник може піти двома шляхами: розрахунок відносних показників, що комплексно характеризують кожен із сторін якості; або оцінка якості на кожному з рівнів її формування. Кінцевим результатом є отримання інтегрального показника якості. Перший спосіб більш придатний для вимірювання якості продукції чи послуг, однак оцінка процесів формування якості потребує ієрархічного дослідження кожного з рівнів нарощування цієї якості.

У методологію кваліметрії включено властивості об'єкта, який досліджується, а також умови його використання. Власне за цього зрізу ваги набуває регіональний підхід, оскільки умови використання якості продукту, ресурсу чи людського потенціалу суттєво різняться у залежності від регіону. Невідповідність сформованої якості людського потенціалу умовам регіонального середовища призводить до дисбалансу, неповної реалізації якісного потенціалу, зниженню економічної ефективності витрат на формування якості. Тому, на нашу думку, підходи до оцінки якості людського потенціалу повинні поєднувати оцінку внутрішніх характеристик якості людського потенціалу та регіонального середовища їх формування та використання.

У дослідженні використано методику, розроблену колективом науковців під керівництвом Згуровського М.З. [1] для оцінки сталого розвитку, який характеризується двома складовими: якістю життя людей та його безпекою. Чинник безпеки у модель, що пропонується у даному дослідженні на цьому етапі не вводилось, тому методику використано у частині оцінки досягнутої якості людського потенціалу регіонів України.

Нами поставлена прикладна задача виміру подібності фактичного вектора сформованої якості від ідеального. Для вимірювання відстаней у метричному просторі використовується метрика

Мехаланобіса. Для вирішення конкретніших завдань придатні Евклідова метрика, зважена Евклідова метрика, метрика Хемінга. У дослідженні нами використано Евклідову метрику. Оскільки для оцінки використовуються показники різної розмірності, для їх зіставлення використано прийоми стандартизації.

Виходячи з запропонованих нами методологічних засад показниками кожної з трьох координат якості людського потенціалу виступатимуть:

- часові параметри характеризує показник середньої очікуваної тривалості життя при народженні, який відображає хрональні межі процесу формування якості. Цей вимір можна охарактеризувати як демографічну характеристику якості людського потенціалу на організаційному рівні;

- просторові характеристики формування якості людського потенціалу відображають сприятливість регіонального середовища для життєдіяльності людини та виражаються через узагальнені показники екологічного стану (екологічний вимір);

- енергетичний вимір у рамках особистісної парадигми якості людського потенціалу стосується енергетичного наповнення раціону харчування населення. Спроможність родини забезпечити збалансоване та висококалорійне харчування відповідно до потреб організму залежить від добробуту, доходів сім'ї. Недостатність вмісту калорій у раціоні населення сама по собі не є свідченням низьких доходів домогосподарств, оскільки дієтичне харчування зазвичай вміщує менше калорій, але є дорожчим. Однак аналіз структури раціону населення України свідчить, що норми раціонального споживання продуктів у 2015 році досягаються лише за хлібопродуктами та картоплею, а за плодами, рибопродуктами та м'ясом не дотримуються навіть мінімальні норми, які характеризують в Україні межу бідності. Так, споживання риби та рибопродуктів у 2015 році становить 43,0 % мінімальної норми, плодів, ягід, винограду – 79,5 % [2]. Не сягає мінімальних норм у 2015 році також і споживання м'яса та м'ясопродуктів. Сформований в Україні раціон харчування характеризується й іншими негативними тенденціями. Раціон українців характеризується надмірним вмістом жирів, переважно рослинного походження (олії, кондитерські вироби тощо); надмірне споживання деяких викликає утворення холестерину і має інші негативні наслідки. Також спостерігається недостатність вживання вуглеводів, що якраз і є основним джерелом енергії в організмі (50-60 % потреби). Тому такий вимір у моделі оцінки якості людського потенціалу можна назвати економічним.

Узгодження різноманітних та різновимірних даних потребує стандартизації, тому показники підлягають логістичному нормуванню. Рівень розвитку якості людського потенціалу регіонів представлено як дійсну векторну величину, яка набуває значення одиниці для еталонного значення цієї величини. Кількісна міра якості людського потенціалу визначається як норма проекції вищенаведеного вектора на ідеальний вектор з координатами (1, 1, 1). Відхилення розрахованої норми проекції радіус вектора від ідеального вектора буде характеризувати рівень розвитку якості людського потенціалу, а просторове положення вектора – міру гармонійності якості у трьохвимірній системі координат. Рівновіддаленість вектора від кожної з координат буде вказувати на гармонійність сформованої якості, а наближення до однієї з координат – на домінування відповідної характеристики. Ступінь гармонізації дає підстави для визначення збалансованого впливу трьох обраних вимірів якості людського потенціалу і визначається як відставання кута відхилення вектора від 1. Якість людського потенціалу буде виражатися через інтегровану оцінку сумісного виміру трьох умов формування цієї якості: часу, простору та життєвої енергії (демографічна, екологічна та економічна складові).

Наведена методика оцінки якості людського потенціалу регіонів є однією із невеликих частин комплексного дослідження формування цієї якості. Комплексність дослідження повинна у подальшому бути забезпечена зміщенням фокусів спостереження на різні рівні формування якості, крім організаційного, представленого у даному дослідженні. Такими рівнями у наступних наукових розвідках можуть стати: індивід, особистість, домогосподарство, спільнота, етнос та інше. Пропонована методика придатна для аналізу на будь-якому з цих рівнів, при цьому збережеться часо-просторова та енергетична трьохвимірність системи формування якості людського

потенціалу, хоча вихідні параметри (змінні) будуть цілком відмінні. Крім того, перспективою подальших досліджень може стати введення у модель параметру безпеки, що актуально у зв'язку із зростанням ризиків у глобалізованому світі. Результати оцінки повинні дати ґрунтовний матеріал для пошуку шляхів збереження та прирощування якості людського потенціалу регіонів.

1. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти : У 2 ч. / Міжнар. рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук. кер. М. З. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2010. – Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку. – 216 с.

2. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : Статистичний збірник. – Державна служба статистики України. – Київ, 2016. – 55 с.

ЛІЦЕНЗІЯ ЯК ПОВНОПРАВНИЙ УЧАСНИК ГОСПОДАРСЬКОГО ОБОРОТУ

©Столярчук Н.М., 2017

Починаючи із середини XIX ст. жодна країна світу не може прогресивно розвиватися без участі в міжнародній торгівлі ліцензіями. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності в інноваційній сфері здійснюється шляхом залучення об'єктів інтелектуальної власності, які впроваджуються як інновації, у виробництво з метою забезпечення розвитку базових галузей економіки, підвищення продуктивності та технологічного оновлення виробництва.

Одним із найбільш поширених способів передачі інтелектуальної власності у користування є укладення ліцензійних договорів. Основна мета ліцензійного договору – забезпечити можливість практичного використання конкретного ОІВ. Однак перед використанням у власній діяльності або при передачі прав за будь-якою формою необхідно, щоб інноваційний продукт був засвідчений патентом або ліцензією. Об'єктами ліцензії можуть бути і незахищені патентами ОІВ, до яких відносяться різноманітні види ноу-хау.

Залежно від обсягу прав, що передаються, за діючим Цивільним кодексом України розрізняють: виключну, одиничну і невиключну ліцензії [1]. Ліцензійний договір, як правило, містить статті, які передбачають: метод розрахунку ліцензійної винагороди (наприклад, процент від чистої вартості продаж ліцензіата); реєстраційні записи і бухгалтерські книги, які буде вести ліцензіат; фінансові звіти, які ліцензіат повинен регулярно передавати ліцензіару для нарахування ліцензійної винагороди за певний період; порядок переказу незалежної суми через банківські установи держав партнерів. При періодичних відрахуваннях такі платежі здійснюються щоквартально або один раз на рік.

Специфікою виключної ліцензії є те, що вона надається лише одному право володільцю та позбавляє власника змоги застосування будь-яких майнових прав щодо переданого за ліцензією об'єкту інтелектуальної власності (володіння, користування, розпорядження). Тобто виключна ліцензія повинна оцінюватись і ставитись на баланс у її отримувача (ліцензіара) у складі нематеріальних активів.

Слід зазначити, що за виключною ліцензією виключається можливість використання ліцензіаром цього об'єкта у частині, що передається ліцензіату. Ліцензіату ж надається виключне право на використання об'єкта інтелектуальної власності в повному обсязі. Однак після закінчення строку ліцензії всі права повертаються до ліцензіара [2, С. 60]. Оцінюватись та ставитись на баланс можуть тільки ті інноваційні продукти, що мають в собі тріаду майнових прав щодо розпорядження об'єктом. Тобто ті, що передані за виключною ліцензією. Об'єкти інтелектуальної власності, що придбані за всіма іншими видами – у складі нематеріальних активів відобразатись не можуть.

Покупець (ліцензіат) при оцінці об'єкта інтелектуальної власності, який він збирається придбати, виходить з ціни ліцензії, тобто з фіксованої суми платежів, які сплачуються ліцензіатом ліцензіарам. У цьому випадку у закордонній практиці використовують принцип визначення максимальної вартості ліцензії. Максимальна вартість ліцензії - це сума сплат, при підвищенні якої придбання ліцензії не має для ліцензіата економічного сенсу. Вона повинна бути такою, щоб після її відрахування з надходжень ліцензіата внутрішня норма прибутку була не менше середньогалузевої (в промислово розвинених країнах ця норма становить 10-30%, а при підрахунках приймається рівною 10%) [3].

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

2. Столярчук Н.М. Облік комерційного використання інноваційної продукції / Н.М. Столярчук // Наукометричне видання «Облік і фінанси» №3 (69) /2015. – С.55-61.

3. Злепко С.М., Тимчик І.С., Тимчик С.В. Інтелектуальна власність в науково-технічній діяльності [Електронний ресурс] / С.М. Злепко, І.С. Тимчик, С.В. Тимчик. – Режим доступу: http://posibnyky.vntu.edu.ua/i_v3..htm.

РЕАЛІЇ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ

©Струк М.А., 2017

Багато країн характеризуються постіндустріальним типом економічного розвитку. США, Франція, Японія, Італія вже зайняли лідируючі позиції та можуть слугувати прикладами для України. Особливостями постіндустріальної економіки є [2]:

- збільшується роль інтелектуальної праці;
- посилення конкуренції;
- підвищення оперативності прийняття рішень;
- застосування нових форм розрахунків;
- залежність продуктивності від використання досягнень науки;
- глобальний характер економіки.

Постіндустріальна економіка характеризується розвитком інтелектуальних товарів, наукоємної продукції та сфери послуг. Розвиток технологій супроводжується створення великої кількості компаній, що створює підвищену конкуренцію.

Економіка перестає бути індустріальною. Все більше розвивають виробничі послуги (банківські, страхові, фінансові та інші) та невиробничі послуги (наука, освіта, туризм та інші) [1].

Проте, Україна продовжує залишатись країною, яку все ще можна назвати індустріальною, хоча спостерігаються значні зрушення в економічній організації. Українські підприємства, наслідуючи таку економічну систему, повинні зосередитись на модернізації виробництва та впровадженні новітніх технологій, що дозволить забезпечити високу якість продукції. Важливою рисою для постіндустріальної країни є посилення ролі людського фактору.

Щоб справді бути постіндустріальною країною, необхідна чітка стратегія розвитку української економіки. Державні органи влади повинні перестати втручатись у діяльність підприємств та впливати на стан ринку, що надасть свободу компаніям та утворить здорову конкуренцію. Якщо держава хоче бути задіяною у сфері економіки, то буде доцільно утворити окремий сектор з її домінуючим впливом [2].

Утворення окремого сектору економіки для державних органів влади дозволить їм сприяти розвитку великим компаніям, які позиціонують себе високотехнологічними, шляхом інвестування у них. Державні інвестиції допомагатимуть підприємствам залучати іноземні, що дасть змогу оновити та розвинути постіндустріальну інфраструктуру.

Постіндустріальна система повинна базувати на здоровій конкуренції підприємств, що надасть можливість розвивати технології. Необхідно розвивати малий та середній бізнес і впровадити контроль за монополіями. Варто зазначити, що нова економічна система повинна бути побудована таким чином, щоб знищити тіньову економіку, що дозволить розвинути внутрішній ринок. Українська економіка повинна слідувати основним світовим тенденціям. Слідування постіндустріальній революції це необхідність для України, оскільки ми можемо відстати від передових країн на цілу епоху.

Постіндустріальна економіка змінює суспільство. Воно стає високотехнологічним, науковим та інформаційним. Збільшується мотивація людської діяльності. Тому постіндустріальний тип економіки повинен стати державною системою розвитку.

1. Білоброва Т. Галузева структура економіки як передумова формування національної конкурентоспроможності/ Т. Білоброва // Практичний посібник. – 2013. - с. 45 -77.

2. Чайка Ю. Галузеві трансформації економіки України/ О. Ю. Чайка // Економічний форум. - 2015. - с. 102-121.

ДЕТЕРМІНАНТИ РЕІНЖІНІРИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Л.М.Таранюк, 2017

В умовах постіндустріальної економіки виникають важливі виклики в діяльності промислових підприємств України. До даних викликів, які характеризують основні проблеми господарської діяльності необхідно віднести: застарілі технологічні процеси на виробництві, високий рівень зносу промислового обладнання, брак обігових коштів, втрата ринків збуту внаслідок політичних та воєнних подій, відставання в науково-технічному розвитку національної економіки від провідних країн світу, закритість виробничих систем від зовнішнього оточення та прогресивних технологій іноземних підприємств, невідповідність промислової продукції міжнародним стандартам якості. Дані проблемні аспекти обумовлюють актуальність дослідженої тематики даного наукового дослідження і вимагають пошуку шляхів розв'язання даних проблем. Науковою гіпотезою є дослідження детермінант реінжинірингу бізнес-процесів промислових підприємств як результату суттєвого підвищення рівня ефективності їх господарської діяльності.

Досліджуючи радикальні методи управління бізнес-процесами, яким є їх реінжиніринг, треба зазначити важливість фазових переходів в діяльності промислових підприємств на світовому рівні.

Треба зазначити, що фазовий перехід - явище досить рідкісне, до сих пір подібне відбувалося лише тричі (деякі дослідники, сконцентровані на технологічному розвитку і не враховують духовне, кажуть - двічі). Фазовий перехід охоплює всі сфери життя людства - технології, економічні відносини, політичні та управлінські системи, культуру, духовність, релігію. Розглянемо еволюцію фазових переходів в системі концепції розвитку економічних систем. Першим фазовим переходом була так звана неолітична революція, яка включала появу сільського господарства, створення міст, перше розшарування суспільства, поява перших держав і перших релігій. Другий фазовий перехід багато хто пов'язує з поняттям «осьового часу», коли внаслідок появи етичних релігійних і філософських систем (конфуціанство, буддизм, антична філософія, іудаїзм епохи вавилонського полону і Другого храму і т.д.) і нових технологій повністю змінюється характер цивілізацій. Третій фазовий перехід добре вивчений під назвою модернізації і включає промислову революцію, релігійні реформації, Відродження, соціальні революції та інші драматичні зміни. Отже, людство увійшло в процес четвертої масштабної соціально-економічної і культурно-технологічної трансформації, причому швидкість цієї трансформації вище, ніж при попередніх фазових переходах [1].

Сформуємо основні детермінанти реінжинірингу бізнес-процесів промислових підприємств в умовах постіндустріальної економіки та переходу до четвертого технологічного укладу. До них слід віднести: формування бізнесів однієї особи, використовуючи 3d – принтер, як результат суттєве здешевлення собівартості виробництва промислової продукції; переведення простих операцій від людської до роботизованої праці; подальша глобалізація бізнес-процесів з виділенням і розмежуванням підприємств лідерів ринку в окремі кластери з встановленням бар'єрів для недопущення новачків та аутсайдерів на контрольовані ринки лідерів; формування якісних та дешевих благ для кластеру споживачів підприємств лідерів; створення бізнесу з чистого аркушу (концепція реінжинірингу бізнес-процесів за Хаммером М. [2] та Чампі Дж. [2]); відмежування діяльності підприємств-аутсайдерів в соціально-економічні зони з низьким технологічним укладом.

1. Валенса А., Заблоцкий А., Левковский М., Ольшевский Р. и др. Мир в 2030 году [текст]. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/society/mir-v-2030-godu.html>

2. Hammer M. Reengineering the corporation: a manifesto for business revolution / M. Hammer, J. Champy. – N.Y.: Harper Business, 1993. – 332 p.

БІДНІСТЬ ЯК ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА В УКРАЇНІ

©Тарасюк І.Ю., 2017

Бідність — соціальне положення, що характеризується відсутністю необхідних матеріальних засобів для того, щоб провадити «нормальне» (відповідно до норм прийнятих суспільством) життя. Порогом, межею бідності називають нормативно встановлений рівень доходів людини, сім'ї за визначений термін, який забезпечує фізичний прожитковий мінімум, орієнтований рівень доходів, якого вистачає, щоб запобігти злиденності. Бідність оцінюють на основі фактичної та нормативної забезпеченості населення ресурсами для особистого споживання і відповідно рівнів задоволення матеріальних і духовних потреб людей. На сьогоднішній день використовуються два відмінних означення: абсолютна та відносна бідність.

Абсолютна бідність визначається шляхом порівняння загального доходу індивідуума чи сім'ї із загальною вартістю деякого кошика товарів та послуг, що складають базові потреби у суспільстві. Люди чий доходи менші від базових потреб перелічених у кошику живуть у абсолютній бідності.

Визначаючи відносну бідність, порівнюють загальний дохід особи чи сім'ї та структуру витрат у суспільстві в цілому. Люди із нижчим рівнем доходу, що витрачають більшу частку своїх доходів на кошик товарів та послуг порівняно із деякими пороговими значеннями, встановленими на підставі середнього в суспільстві розміру цієї частки, вважаються відносно бідними.

Згідно з останніми даними, рік тому за межею бідності жили трохи більше 28% українців, а зараз їх стало 58%. Однак, за даними співробітників інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи, відносний показник бідності в Україні майже не змінюється. Зараз за межею бідності проживають близько 23% сімей, де є пенсіонери, і близько 38% сімей з двома дітьми [1].

Що стосується відносного показника бідності, який в нашій країні не змінюється, то такий критерій взагалі не може відображати кількість громадян, яким грошей не вистачає навіть на продукти харчування. Цей показник демонструє відсоток громадян, які знаходять спосіб вижити з доходами нижче середніх стандартів розвинутого суспільства.

Показник бідності в Україні зріс рівно в 2 рази, і це тільки за останній рік. Також зростає і рівень бідності, який визначається за критеріями ООН. В світі встановлена межа бідності на рівні 5 доларів в день у відповідності зі стандартами ООН. Отже ми з вами проживаємо в державі, де прожитковий мінімум в 3 рази менший встановлених світових норм бідності. Варто зауважити, що за міжнародними нормами бідність настає за межею суми менше 150 доларів в розпорядженні людини, враховуючи не тільки харчування, а й витрати на комунальні послуги, проїзд. 1544 грн – офіційний прожитковий мінімум в Україні. А це 57 доларів США відповідно до офіційного курсу НБУ [2].

Таким чином бідність є однією з найгостріших соціально-економічних проблем в Україні. Населення країни є неоднорідним за потребами та можливостями їх задоволення. Як наслідок, наявне поглиблення диспропорцій у людському розвитку, між багатими і бідними, чоловіками і жінками, містом і селом, регіонами і країнами тощо. Подібні види нерівності рідко існують ізольовано та посилюють відчуття знедоленості, яке супроводжує людей протягом усього їхнього життя і передається з покоління в покоління. Саме тому час від часу загострюються суперечності між різними верствами населення, що є причиною дестабілізації політичної та соціально-економічної ситуації в країні. Заради подолання бідності уряд ухвалив Стратегію подолання бідності, якою визначено механізми запобігання бідності та основні завдання з розв'язання цієї проблеми на період до 2020 року.

Розпорядження підготовлено на виконання Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом на 2014-2017 роки. До того ж, розв'язання проблеми подолання бідності є одним із першочергових завдань світової спільноти, що регламентуються

Європейською соціальною хартією, а також Цілями сталого розвитку, що схвалені на Саміті ООН на період з 2015 до 2030 року[3].

Основними напрямками до подолання бідності в Україні можна визначити:

1. Розширення доступу до продуктивної зайнятості, сприяння зростанню доходів населення від зайнятості та виплат у системі державного соціального страхування для забезпечення умов гідної праці.

2. Забезпечення доступу населення до послуг соціальної сфери незалежно від місця проживання, мінімізація ризиків соціального відчуження сільського населення.

3. Мінімізація ризиків бідності та соціального відчуження найбільш вразливих категорій населення.

Для досягнення вищезазначених завдань необхідно:

1. Активізувати державне стимулювання впливу на зайнятість шляхом повного або часткового субсидування створення нових робочих місць на підприємствах, які наймають безробітних громадян із числа недостатньо конкурентоспроможних на ринку праці.

2. Сприяти підвищенню конкурентоспроможності осіб на ринку праці шляхом підвищення ефективності професійного навчання зареєстрованих безробітних і представників вразливих груп працівників з низьким кваліфікаційним рівнем.

3. Застосувати та активно просувати гнучкі форми зайнятості для осіб з інвалідністю, осіб, що доглядають за малолітніми дітьми чи хворими, молоді, яка навчається, жителів сільської місцевості та інших груп, що потребують особливих умов організації праці.

4. Підвищити рівень доступу, якості та своєчасності надання медичних послуг для населення у сільській місцевості.

5. Підвищити рівень доступу до соціальних послуг у сільській місцевості, зокрема у результаті активізації роботи виїзних мультидисциплінарних команд із надання соціальних послуг, виїзних прийомів працівників органів соціального захисту населення, закладів та установ, що надають соціальні послуги.

6. Проводити регулярний моніторинг та оцінювання ефективності програм соціальної підтримки у розв'язанні проблеми бідності та удосконалення таких програм на основі результатів їх моніторингу.

7. Розробити нову систему надання соціальних послуг, орієнтовану на комплексну підтримку осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, багатодітних сімей з малолітніми дітьми, ВІЛ-інфікованих, хворих на СНІД, хворих на туберкульоз.

8. Запровадити систему планування соціальних видатків органів місцевого самоврядування у частині задоволення потреб населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

9. Надавати бездомним особам консультативну та соціальну допомогу, спрямовану на їх реінтеграцію та соціальну адаптацію, створення закладів соціального захисту для таких осіб.

1. Новини Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.idss.org.ua

2. Стандартизована база даних всесвітнього банку по країнам Східної Європи та Центральної Азії. Семинар по вимірюванню бідності. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.unepce.org

3. Розпорядження КМУ “Про схвалення Стратегії подолання бідності ” № 161-р — редакція від 16.03.2016

ПОСИЛЕННЯ ОРІЄНТАЦІЇ ДІАГНОСТИКИ НА ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ

© С.А. Ткаченко, 2017

Відмінною рисою вдосконалення методології підсистеми (функції) інтегрованої (комплексної) економічної діагностики діяльності підприємств та виробничих об'єднань на даному етапі виступає також такий факт, що впливає із завдань, поставлених владними урядовими структурами, значне посилення орієнтації діагностики на показники економічної ефективності. У зв'язку із цим в деяких теоретико-методологічних матеріалах з діагностики був виділений спеціальний розділ «Діагностика економічної ефективності виробництва» [1-3]. Виділення даного розділу обумовлено тим, що вся попередня практика економіко-аналітичної роботи виявила недостатність локального дослідження показників економічної ефективності, які базуються на оцінці використання окремих елементів методу виробничо-господарського процесу: засобів праці, предметів праці, трудових ресурсів тощо.

Недосконалість одержуваних при цьому оцінок економічної ефективності (якості) процесу виробництва виходила із застосування в кожному конкретному випадку різних поодиноких передумов. І це призводило, наприклад, до того, що при оцінці економічної ефективності матеріальних та трудових витрат поза увагою залишалися капітальні інвестиції, які, як відомо, є фактором впливу, що визначає ефективність використання не тільки основних засобів, а також не пов'язані з виробництвом супутні витрати і втрати, наприклад екологічні витрати, й багато ін. Тому в методології економічної діагностики діяльності підприємств поряд з поодинокими показниками економічної ефективності (продуктивності праці, ефективності матеріальних витрат, фондівіддачі та фондомісткості) слід передбачати визначення єдиного показника ефективності виробництва, що розраховується як співвідношення величини кінцевого результату і всієї сукупності витрат й вкладень у нього. При цьому в теоретичному плані потрібно виходити із концепції щільного взаємозв'язку категорій економічної та соціально-економічної ефективності виробництва, так як критерії оцінки економічної ефективності (якості) визначаються існуючими типом і системою виробничо-господарських відносин. Безпосередньо методологія дослідження означеного показника повинна будуватися із урахуванням щільного взаємозв'язку усіх складових підвищення ефективності (підвищення віддачі основних засобів та капітальних інвестицій, економії живої праці і матеріальних ресурсів та покращення якості продукції), розширення в сучасних умовах меж їх взаємозамінності і комплексного впливу заходів щодо вдосконалення виробництва на ефективність.

Діагностика, проведена на основі положень такої методології на ряді підприємств однією із галузей, показала, що однакові за величиною капітальні інвестиції при їх різному використанні дають неоднаковий економічний ефект. Наприклад, вкладення у механізацію робіт в транспортних й ремонтних цехах надають відчутно більший (в 1,7 – 3,5 рази) ефект щодо вивільнення чисельності робітників, аніж такі ж самі вкладення у механізацію робіт в основному виробництві. Однак, розрив у загальній величині ефекту істотно зменшується за рахунок скорочення циклу виготовлення продукції, підвищення якості робіт та деякої економії матеріалів в основних цехах. При виробничо-господарському підході, тобто із урахуванням економічного ефекту (якості), одержуваного в сфері застосування продукції, капітальні інвестиції в основне виробництво у цілому ряді випадків поки залишаються економічно більш ефективними, аніж аналогічні вкладення у допоміжне виробництво.

1. Вакорин, Д.В. *Бизнес-диагностика [Текст] / Дмитрий Валерьевич Вакорин. - Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2013.-332с.;см.; ISBN978-5-400-00863-4.*

2. Григан, А.М. *Управленческая диагностика: теория и практика: монография* / А. М. Григан; Негосударственное образовательное учреждение высш. проф. образования Ростовский социально-экономический ин-т.-Ростов-на-Дону: РСЭИ, 2009.-282с.: ил., табл.; 21см.; ISBN 978-5-903257-45-4.

3. Шарыбар, С.В. *Системный анализ сбалансированного развития социально-эколого-экономического потенциала сельскохозяйственного предприятия [Текст]* / Светлана Вячеславовна Шарыбар; Федеральное государ. бюджетное образовательное учреждение высш. проф. образования Новосибирский гос. аграр. ун-т. - Новосибирск: НГАУ, 2011. - 183с.; 21см.; ISBN978-5-94477-112-4.

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

©Ткачов М.М., Перерва П.Г., 2017

На основі виконаного авторами аналізу пропонується структурна модель неформальної економіки, в основу якої покладені два основні види економіко-правової поведінки суб'єктів ринкової діяльності.

Перший вид заснований на повному або неповному (частковому) ігноруванні суб'єктами ринку існуючого національного і міжнародного законодавства в області функціонування ринку, господарського і договірної права. У його основі лежать різноманітні методи і побудовані на їх основі неформальні схеми, які тим або іншим чином дозволяють зі значним прибутком існувати даним структурам у рамках офіційної (формальної) економіки держави. В той же час, незважаючи на значні масштаби цієї діяльності, вона знаходиться в тіні, тобто не обкладається податками, не враховується при визначенні валового внутрішнього продукту країни, не робить відрахування до соціальних фондів і тому подібне. Тіньова економіка функціонує з використанням адміністративного ресурсу (капіталу) і у більшості випадків представлена фірмами, які складають ділові мережі на основі зрощення бізнесу і влади. Цей вид поведінки до певної міри намагається існувати усупереч існуючому законодавству, деяким чином надаючи легальний статус своїм діям.

Другий вид економіко-правової поведінки суб'єктів ринкової діяльності прямо знаходиться за межами існуючого законодавства і діє з його прямим порушенням. Іншими словами, має місце кримінальна дія суб'єктів господарювання, що безпосередньо підлягають кримінальному або адміністративному покаранню. Цей вид поведінки (на відміну від першого виду) в принципі не може регулюватися формальними нормами, він безпосередньо знаходиться поза існуючим законодавством. Кримінальна економіка існує у вигляді злочинних співтовариств, мафіозно-кланові зв'язки яких дозволяють оперувати кримінальним капіталом.

У пропонованій структурі неформальної економіки ми поєднали три основні критерії структуризації (сегментації) неформальної економіки:

- а) сегментація неформальної економіки за критерієм специфіки діяльності (видимість неформальної діяльності у рамках існуючого законодавства і за його межами);
- б) критерій сегментації неформальної економіки за характером трансакцій;
- в) критерій сегментації неформальної економіки за природою доходу (інститути, спрямовані на отримання доходу і працюючі без такого).

Нескладно побачити, що в пропонованій структурі неформальної економіки ми свідомо акцентуємо увагу тільки на ринкові структурні елементи неформальної економіки (тіньові і кримінальні). Підприємства, фірми і організації ринкової неформальної економіки є функціональними дублерами тих, які функціонують і у формальній економіці, які, як ми вже відмітили вище, діють або усупереч існуючому законодавству в області ринку або поза ним. У загальному випадку в пропонованій схемі неформальної економіки ми відтворили і її позаринкові інститути. До цих інститутів, як показали результати наших досліджень, відносяться:

Ø приватні домогосподарства, що виробляють продукцію особисто для себе (економіка домогосподарств або домашня економіка зазвичай представляється домогосподарствами, специфіка внутрішніх зв'язків яких визначається капіталом домочадців);

Ø взаємовідносини між домогосподарствами (реципрокна економіка), які виникають в споріднених і дружніх мережах, що дозволяють накопичувати соціальний і економічний капітал.

Інститути позаринкової неформальної економіки не дублюють інституціональні елементи формальної економіки, а визначають інше цілепоставлення господарювання, яке знаходиться за межами цього дослідження.

Діяльність поза формальними нормами господарювання також неоднорідна. На наш погляд, частина продуктів і послуг, вироблених домашніми господарствами, споживається усередині

них, а частина розподіляється по каналах соціальних мереж, що формує відповідно домашню економіку і економіку дару, в основі якої лежать норми реципрокності. Реципрокність - обмін дарами на неринковій основі. Але безкоштовність ця дуже умовна. Адже у відповідь очікується зустрічна допомога, принаймні, з'являється моральне право на її очікування. Терміни дару у відповідь, як правило, не обмовляються, а форма ходу у відповідь майже завжди довільна. Суттю домашнього господарства є виробництво для споживання - на відміну від виробництва заради прибутку. Домашня економіка містить потенціал господарської автономії, тоді як економіка дару підкреслює залежність від соціального оточення.

Центральне місце в кримінальній економіці займає ринок контрафакту. Контрафактна продукція - це продукція, випущена з неправомочним використанням відомих на ринку товарних фірмових знаків (підробка під відомий бренд), що вводить в оману покупців і ущемляє інтереси власника товарного знаку. Є ціла низка важливих передумов, які суттєво підвищують вірогідність підробок і фальсифікацій. Наприклад, сприяє контрафакту значна популярність бренду, стійкий попит на нього, реалізація популярного у споживачів товару через відкриті ринки та ін.

Наші дослідження свідчать про те, що на різних ринках споживачі по різному сприймають продукцію, яка не відповідає в повній мірі їх уподобанням. На теперішній час є ціла низка термінів, якими характеризується така продукція. Це і контрафакт, і фальсифікат, і піратство, і недобросовісна конкуренція, і підробка, і «сіра» продукція, і нелегальна продукція і т.п. Слід зазначити, що у засобах масової інформації, в економічній та юридичній літературі, прийнятих по даній проблемі нормативних документах зазначені вище поняття нерідко вживаються одночасно і часто сприймаються як синоніми.

1. Косенко О.П. Переваги та недоліки існуючих підходів до вартісної оцінки інтелектуальних технологій / О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – № 65. – С. 46-56.
2. Перерва П.Г. Розвиток методів вартісної оцінки нематеріальних активів та об'єктів інтелектуальної власності / П. Г. Перерва, О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Донецьк : ДНТУ, 2014. – № 4. – С. 57-66.
3. Кобелева Т.О. Електротехнічна галузь України: сучасний стан та перспективи розвитку // Т.О. Кобелева // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків, 2011. – №26. – С. 34-43.
4. Перерва П.Г. Потребность в электротехнических средствах автоматизации. Теория и методы определения. - Х.: Основа, 1991.-141 с.
5. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності: Навч. посібник / За ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гавриль О. М., проф. Погорелова М. І. – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с.
6. Погорелов И.Н. Экономика и организация труда / И.Н.Погорелов, Н.И.Погорелов, П.Г.Перерва, А.М.Колот, С.А.Мехович [Монографія].- Харьков : Фактор, 2007.- 640с.
7. Перерва П.Г. Трудоустройство без проблем (искусство самомаркетинга) / П.Г.Перерва.- Х.: Фактор, 2009.- 480 с.
8. Перерва П.Г. Экономика и управление инновационной деятельностью: учебник / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПІ», 2009. – 1203 с.
9. Перерва П. Г. Стратегічне управління виробничим потенціалом і підвищення конкурентоспроможності підприємства / Д. Коциски, П. Г. Перерва, А. П. Косенко // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – Х. : НТУ «ХПІ». – 2010. – Випуск 62. – С. 137-142.
10. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. – 621 с.
11. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, Н.П.Ткачова, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2011. – 644 с.
12. Яковлев А.И. Организация и управление электротехнической промышленностью: Сб.задач, лаб.работ, деловых игр / А.И.Яковлев, Т.И.Задержихина, П.Г.Перерва // Учебное пособие для электротехн.специал.- техн.вузов.- Харьков : Изд-во «Основа», 1990.- 141с.
13. Перерва П.Г. Проблемы совершенствования методологии определения потребности в электротехнической продукции / П.Г.Перерва, А.К.Плетников // Электротехн.пром-сть. Сер.27. Общеотраслевые вопр. электропромышленности. Экономика. Организация. Управление. Планирование и производство. Обзор.информ. - М.: Информэлектро, 1989.- 52с.
14. Яковлев А.И. Экономика электротехнической промышленности / А.И.Яковлев, Т.И.Задержихина, П.Г.Перерва // Учебное пособие.- Харьков : Выща шк. Изд-во при ХГУ, 1990.- 136с.

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

©Ткачова Н.П., Перерва П.Г., 2017

В економічній науці не існує точних відомостей відносно того, хто і коли першим запровадив у науковий обіг термін «конкуренція». Перші найбільш цілісні теоретичні положення про рушійні сили конкурентної боротьби з'явилися лише у середині XVIII сторіччя. І головна заслуга в цьому належить класичній політичній економії, представниками якої на основі багаторічних досліджень сформовано принципи досконалої конкуренції. Вихідним положенням класичної теорії був принцип абсолютних переваг, сформульований А.Смітом. Видатний економіст вперше довів, що конкуренція, урівнюючи норми прибутку, приводить до оптимального розподілу праці і капіталу. Фундаментальне значення конкуренції в ринковій економіці також вперше було відмічене ще А.Смітом. Розглядаючи конкуренцію як конкретний механізм, який заставляє суб'єктів господарської діяльності виконувати вказівки «невидимої руки» та підкорятися впливу ринкових умов, А.Сміт аргументовано довів ефективність вільної конкуренції.

На противагу існуючим в цей час твердженням, згідно з яким будь-яка активність на ринку йде врозріз з інтересами суспільства, на прикладі цінової конкуренції А. Сміт переконливо довів, що ринкова економіка, не керована колективною волею, не підпорядкована єдиному задуму, проте слідує строгим правилам поведінки. Відповідно до них вільна конкуренція на ринках чинників виробництва прагне зрівняти переваги цих чинників у всіх галузях і тим самим встановлює оптимальний розподіл ресурсів.

Проведений нами аналіз показує, що в економічній теорії існують три основних підходи до визначення поняття «конкуренція»: поведінковий, функціональний та структурний.

Поведінковий підхід, який характеризує основні моделі поведінки ринкових суб'єктів, був введений А.Смітом. З точки зору цього підходу, конкуренція – це суперництво на ринку між економічними суб'єктами. Надалі поведінкове розуміння конкуренції вдосконалювалося в напрямку більш точного визначення її мети й способів ведення. Так, у марксистському трактуванні конкуренцією називається властива товарному виробництву антагоністична боротьба між приватними виробниками за найбільш вигідні умови виробництва та збуту товарів [К.Маркс, с. 246]. Поведінковий опис конкуренції в неокласичному варіанті спирається на ресурсні джерела економічної діяльності - обмеженість фактично любого ресурсу по відношенню до потреб суспільства. На думку американського економіста П.Хейне «конкуренція є намагання як можна краще задовольнити критерії доступу до рідкісних благ». «Розрив між ціною блага та граничними витратами на його виробництво є джерелом потенційної переваги. Конкуренція відбувається в економіці у міру того, як люди визначають, де існують такі відмінності, і прагнуть використати їх, заповнюючи цей розрив додатковими благами». Безперечно, у дусі поведінкової інтерпретації конкуренції написано й основні роботи М. Портера. У своїй книзі «Міжнародна конкуренція» він відзначає, що конкуренція – динамічний процес, що розвивається, ландшафт, що безупинно змінюється, на якому з'являються нові товари, нові шляхи маркетингу, нові виробничі процеси й нові ринкові сегменти. На його думку, конкуренцію на будь-якому ринку можна розглядати як протидію п'яти конкурентним силам: погрози появи нових конкурентів; погрози появи товарів або послуг-замінників, конкурентоспроможних з погляду ціни; здатності постачальників торгуватися; здатності покупців торгуватися; суперництву вже існуючих конкурентів між собою.

Функціональний підхід розглядає роль конкуренції в економіці. Марксистсько-ленінська філософія розглядала конкуренцію, з одного боку, як зовнішню силу, яка заставляла виробників підвищувати продуктивність праці на своїх підприємствах, розширювати виробництво, зменшувати собівартість, збільшувати накопичення. З іншого боку, ця теорія розглядала конкуренцію як таку

що займається руйнацією, веде до занепаду підприємств і економіки в цілому. На противагу цій теорії, Д.Юм підтримував діаметрально протилежну точку зору. Для нього конкуренція є вищою формою співробітництва з метою відкриття нових форм ринкових відносин. Й.Шумпетер, який першим звернув увагу на інноваційну складову конкуренції, вважав її рушійною силою вдосконалення підприємницької діяльності, розвитку економіки, використання нових методів і т.п. Р.Нельсон та С.Уінтер дотримуються приблизно цієї ж точки зору, акцентуючи увагу при цьому, що конкуренція збільшує кількість процедур відкриттів, а так як ні одна фірма не знає наперед, яке нововведення буде найкращим, тому кожна з них робить свій вибір, аналогічно природному відбору та розвитку. Хайек Ф., який також є одним з ідеологів функціонального підходу, підкреслює інноваційну складову конкуренції, називаючи її механізм «процедурою відкриття», підтримуючи таким чином в цьому сенсі Р.Нельсона та С.Уінтера. На його думку ринок потроху витісняє підприємства, які використовують застарілі методи і технології.

Структурний підхід розглядає конкуренцію через аналіз структури галузі/ринку і зосереджується на умовах, які на цей час панують в певному економічному просторі. Цей підхід сформувався поряд з поведінковим трактуванням у ХІХ і одержав своє поширення у ХХ столітті. Джерела структурного підходу до визначення конкуренції – у роботах Ф. Еджуорта, А. Курно, Дж. Робінсона, Е. Чемберліна і інших вчених, що заклали фундамент сучасної західної теорії чотирьох основних типів ринків: досконалої конкуренції, монополістичної конкуренції, олігополії й монополії. В кожному з них має місце відповідна специфіка конкурентної взаємодії. Позиції цієї групи вчених у сучасній західній економічній науці, як підкреслює Ю.Б.Іванов з співавторами, настільки сильні, що сам термін «конкуренція» («competition») частіше використовується саме в структурному розумінні. Якщо ж потрібно підкреслити поведінковий бік конкуренції, нерідко користуються іншим словом – «суперництво» («rivalry»).

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. — М.: Эксмо, 2007. — (Серия: Антология экономической мысли) — 960 с.
2. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / Пер. с англ. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 715 с.
3. Кобелєва Т.О. Електротехнічна галузь України: сучасний стан та перспективи розвитку // Т.О. Кобелєва // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків, 2011. – №26. – С. 34-43.
4. Перерва П.Г. Потребность в электротехнических средствах автоматизации. Теория и методы определения.- Х.: Основа, 1991.-141 с.
5. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності: Навч. посібник / За ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гавриць О. М., проф. Погорелова М. І. – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с.
6. Погорелов И.Н. Экономика и организация труда / И.Н.Погорелов, Н.И.Погорелов, П.Г.Перерва, А.М.Колот, С.А.Мехович [Монографія].- Харьков : Фактор, 2007.- 640с.
7. Перерва П.Г. Трудоустройство без проблем (искусство самомаркетинга) / П.Г.Перерва.- Х.: Фактор, 2009.- 480 с.
8. Перерва П.Г. Экономика и управление инновационной деятельностью: учебник / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПІ», 2009. – 1203 с.
9. Перерва П. Г. Стратегічне управління виробничим потенціалом і підвищення конкурентоспроможності підприємства / Д. Коциски, П. Г. Перерва, А. П. Косенко // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – Х. : НТУ «ХПІ». – 2010. – Випуск 62. – С. 137-142.
10. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. – 621 с.
11. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, Н.П.Ткачова, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2011. – 644 с.
12. Яковлев А.И. Организация и управление электротехнической промышленностью: Сб.задач, лаб.работ, деловых игр / А.И.Яковлев, Т.И.Задержихина, П.Г.Перерва // Учебное пособие для электротехн.специал.- техн.вузов.- Харьков : Изд-во «Основа», 1990.- 141с.
13. Перерва П.Г. Проблемы совершенствования методологии определения потребности в электротехнической продукции / П.Г.Перерва, А.К.Плетников // Электротехн.пром-сть. Сер.27. Общеотраслевые вопр. электропромышленности. Экономика. Организация. Управление. Планирование и производство. Обзор.информ. - М.: Информэлектро, 1989.- 52с.
14. Яковлев А.И. Экономика электротехнической промышленности / А.И.Яковлев, Т.И.Задержихина, П.Г.Перерва // Учебное пособие.- Харьков : Выща шк. Изд-во при ХГУ, 1990.- 136с.

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ БІРЖОВОЇ ПЛАТФОРМИ ЗБУТУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

©Трушкіна Н.В., 2017

У сучасних умовах господарювання вітчизняних підприємств вугільної промисловості спостерігається тенденція недостатньо ефективної організації збутової діяльності в результаті впливу таких інституційних чинників, як постійні коливання кон'юнктури ринку вугілля через нестабільність попиту (профіциту або дефіциту); скорочення обсягу реалізованої вугільної продукції; зростання обсягу залишків вугілля на складах державних шахт; недосконала система контрактних взаємовідносин вугледобувних підприємств з різними категоріями споживачів унаслідок недостатнього врахування специфіки їх обслуговування.

У зв'язку з цим виникла необхідність пошуку інноваційних форм і схем збуту вугільної продукції, однією з яких є електронна біржова платформа, де мають здійснюватися публічні торги вугіллям. Головне призначення даної платформи полягає в наданні послуг в організації централізованого укладання біржових контрактів шляхом проведення електронних біржових торгів вугільної продукції. Це не суперечить й чинному законодавству України.

Серед етапів модернізації та реформування вугільної галузі, як зазначено в Енергетичній стратегії України до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», визнано «...запровадження біржової торгівлі вугільною продукцією та допуск на ринок імпортного вугілля...» [1, с. 59]. У проекті Закону України «Про ринок вугільної продукції» вказано, що «торги на вугільній біржі можуть проводитися виключно в електронній формі за допомогою програмно-технічних засобів» [2].

З метою підвищення ефективності організації збутової діяльності вугледобувних підприємств в Україні пропонується внести ряд змін і доповнень до законодавчих і нормативно-правових актів, що регулюють процедури здійснення біржової торгівлі:

– до розділу VI «Біржові операції та правила біржової торгівлі» Закону України «Про товарну біржу» включити механізм організації та регулювання електронної біржової торгівлі з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

– проект Закону України «Про ринок вугільної продукції» доповнити інформацією про впровадження електронної системи біржових торгів вугіллям, яка має віддалений доступ для учасників, з цифровим та електронним ступенем захисту, що здійснює кліринг і забезпечує розрахунки;

– Енергетичну стратегію до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» доцільно розширити інформацією стосовно технологій, процедур та інструментарію для організації та реалізації електронних біржових торгів вугіллям;

– до проекту Концепції Державної цільової економічної програми реформування вугільної промисловості на період до 2020 року включити такий пункт, як «впровадження електронної біржової торгівлі вугіллям».

Внесення відповідних поправок сприятиме формуванню і розвитку електронної системи біржової торгівлі вугіллям. Це, в свою чергу, дозволить підвищити ефективність організації збутової діяльності вугледобувних підприємств у результаті скорочення кількості посередників на ринку вугільної продукції, створення рівних умов для підприємств державного і приватного секторів, прозорого формування ціни на вугілля на основі змін і коливань кон'юнктури ринку.

1. Енергетична стратегія України на період до 2035 р. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>. 2. Про ринок вугільної продукції: Закон України (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245086454>.

РИНКОВІ ПЕРЕТВОРЕННЯ У ПЛОЩИНІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Тулуб О.М., 2017

Кожне підприємство реалізує свою діяльність в мінливих умовах зовнішнього та внутрішнього середовища. Небезпека господарської діяльності характеризується правовою або не правовою спрямованістю та факторами сфери самої діяльності, як комерційна, підприємницька, інвестиційна, банківська тощо. Прагнення стану безпеки характерно будь-якому господарюючому суб'єкту. Економічна практика вже має конкретні методи та механізми вирішення даної проблеми, однак нові умови господарювання, що диктує ринок вимагають нових методів та механізмів, заснованих на принципах Четвертої промислової революції (ЧПР).

Згідно з Клаусом Швабом, засновником Всесвітнього Економічного Форуму (ВЕФ) світ стоїть на порозі переходу від Третьої промислової революції, що привнесла до індустріальної сфери використання інформаційних технологій у автоматизованому виробництві до так званої «Industrie 4.0». Вперше про ЧПР стало відомо у квітні 2011 року на Ганноверському ярмарку.

Напередодні ВЕФ 2016 року, що відбувся у швейцарському Давосі 20-23 січня Клаус Шваб презентував свою книгу «Четверта промислова революція» [1]. Як зазначає автор, головним трендом на майбутні 30 років стануть нові технології штучного інтелекту, інтернету речей, робототехніки, автономних транспортних засобів, біотехнології та ін. Шваб описує небезпеки пов'язані з новітніми технологіями майбутнього: нерівний поділ результатів діяльності, дивідендів від технологічних винаходів, ерозія глобального управління, загроза масового безробіття, потенціал зловживання робототехнікою, генною інженерією та кібер-зброєю, порушення роботи більшості усталених виробництв.

Хвиля ЧПР не омине і Україну, це перш за все інтернет-платформи, медіа, агенти роздрібною торгівлі і звісно великі компанії. Особливо це стосуватиметься великих підприємств, що займаються технологічним виробництвом, використовують новітні технології, чії акції котируються на світових фондових біржах. Компанії, що бажають залишитись на ринку та не хочуть бути знищені Четвертою промисловою революцією мають швидко адаптуватись до нових умов. Для тих компаній, що вже на сьогодні мають фінансові труднощі, ЧПР надає можливість отримання доступу до цифрових мереж задля підвищення ефективності роботи, прискорення персоналізації товарів та послуг та ін.

Поряд з усіма перевагами кіберфізичної системи, інтернету речей, інтернету послуг виникає ряд досить складних процесів переходу від однієї площини господарювання до іншої. Як і будь-який складний процес ЧПР несе із собою для господарюючих суб'єктів низку небезпек, ризиків та загроз. Отже, постає питання підготовки, адаптації, розробки механізмів реалізації заходів безпеки від неминучих ринкових перетворень.

Усі зазначені ринкові перетворення проходять у площині інформаційної економіки. Тенденції становлення інформаційної економіки мають свої прояви навіть у розвинених країнах. Незважаючи на великомасштабну теоретичну та практичну базу, залишається велика кількість невирішених питань методологічного характеру в теорії інформаційної економіки. Так, слід зазначити, що сучасний темп інформатизації, технологічних нововведень та невинні процеси глобалізації породжують щодня все нові та нові завдання.

Інформаційна економіка розглядається як перехід до іншого виду суспільних відносин, що зумовлений зміною характеру праці та розвитком виробництва, і соціуму, через активне впровадження технологій в процесах розподілу та виробництва.

Базуючись на інноваційному підприємстві, менеджменті, автоформалізації економічних процесів та інформаційному інжинірингу інформаційна економіка породжує нові виклики сучасності. Для української економіки процес інформатизації знаходиться на етапі активного розвитку. За соціально-економічним критерієм відсоток населення, зайнятого у інформаційній сфері наближується до 40%, а за технічним – період інформатизації суспільства налічує вже більше 40 років.

Розвиток інформаційних технологій породжує формування оновленої нормативно-правової бази у сфері інформаційних технологій; створення умов для приєднання до відкритих інформаційних систем; розвиток телекомунікаційної та інформаційної інфраструктури; широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери господарювання. Зазначені тенденції стосуються потенційно корупційно-містких секторів: банківські структури, енергетика, телекомунікації та державне управління.

Поряд із великою кількістю позитивних аспектів інформатизації економічного сектору виникає ряд ризиків, що перш за все стосуються великих виробничих підприємств. В сучасному світі більшість транзакцій здійснюється в електронному вигляді, починає працювати система електронного уряду, зростає інтернет-злочинність, fraud-шахрайство, монополізація компаній, що володіють певними інформаційними ресурсами. Усе це породжує нові ризики, до цього часу невідомі. Вони поєднують у собі елементи ринкових ризиків, фінансових, інформаційних, політичних, виробничих, бізнес-ризиків та ін.

1. Klaus Schwab (12 грудня 2015). The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond ((англ.)). Foreign Affairs. Архів оригіналу за 29 січня 2016. Процитовано 30 січня 2016.

УСПІШНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ОСНОВА ГАРАНТУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

© Гилка М.Д., 2017

Продовольча безпека кожної країни є вагомим складовою її економічної, а відтак і національної безпеки. Вперше поняття продовольчої безпеки з'явилося в 70-х рр. ХХ ст. і включало в себе стабільне, своєчасне і в достатньому обсязі забезпечення продуктами харчування. В другій половині 90-х рр. поняття продовольчої безпеки вже мало значно ширший зміст і обумовлювало можливість населення мати постійний фізичний, соціальний і економічний доступ до достатньої кількості безпечних і корисних продуктів, які забезпечують його потреби та харчові преференції для активного і здорового життя.

Завдання забезпечувати населення продуктами харчування покладається перш за все на сільське господарство. На жаль, на сьогодні сільське господарство України не здатне забезпечити усі верстви населення продуктами харчування відповідно до раціональних норм споживання в достатній кількості, за доступною ціною та відповідної якості. Пояснюється це впливом на функціонування сільського господарства значної сукупності внутрішніх та зовнішніх чинників – низької рентабельності сільськогосподарської продукції, диспропорції у її виробництві, високої концентрації виробництва сільськогосподарської продукції в господарствах населення, невідповідності рівнів виробництва та споживання сільськогосподарської продукції в різних регіонах України, низького рівня розвитку ринкової інфраструктури, значної питомої ваги імпорту продуктів харчування, змін клімату тощо.

Таблиця

**Споживання основних продуктів харчування в Україні
у розрахунку на одну особу за рік, кг**

Продукт	Мінімальні норми*	Раціональні норми**	Рік***					
			1990	1995	2000	2005	2010	2015
М'ясо і м'ясопродукти	52	80	68	39	33	39	52	48
Молоко і молочні продукти	341	380	373	244	199	226	206	208
Яйця, шт.	231	290	272	171	166	238	290	216
Хліб і хлібопродукти	94	101	141	128	125	124	111	85
Картопля	96	124	131	124	135	136	129	70
Овочі і баштанні	105	161	103	97	102	120	144	88
Плоди і ягоди	68	90	47	33	29	37	48	35
Рибі і рибні продукти	12	20	18	4	8	14	15	12
Цукор	32	38	50	32	37	38	37	29
Олія	8	13	12	8	9	14	15	16

* Затвержені Постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.2000 №656

** За термінологією МОЗ України «Орієнтовний набір основних продовольчої сировини і харчових продуктів для забезпечення у середньому на душу населення на 2005-2015 рр.»

*** Складено на основі [2, с.104]

Як відомо, продовольча безпека країни та, відповідно рівень розвитку сільського господарства, характеризуються динамікою споживання населенням основних видів продуктів харчування та його відповідністю раціональним нормам харчування. В Україні через глибоку економічну кризу значно змінилися рівень і структура споживання населенням основних продуктів харчування. Аналізуючи рівень споживання основних видів продуктів харчування на одну особу за

рік, варто зауважити, що сільськогосподарське виробництво функціонує в умовах низького попиту майже на всі види продовольчих товарів серед переважної більшості населення.

Проаналізувавши споживання основних продуктів харчування населенням України у 2015 р. та порівнявши його із мінімальними та раціональними нормами, бачимо, що споживання м'яса і м'ясопродуктів було меншим від мінімальної норми на 7,7 %, а від раціональної норми – на 40,0 %; споживання молока і молочних продуктів – відповідно на 39,0 % та 45,3 %; споживання яєць зменшилося відповідно на 6,5 % та 25,5 %; споживання хліба і хлібопродуктів зменшилося, порівняно із мінімальними нормами на 9,6 %, а порівняно із раціональними нормами – на 15,8 %; споживання картоплі зменшилося на 27,1 % та 43,5 % відповідно; споживання овочів та баштанних зменшилося відповідно на 16,2 % та 45,3 %; споживання плодів і ягід зменшилося відповідно на 48,5 % та 61,1 %; споживання риби і рибних продуктів у 2015 р. відповідає мінімальним нормам, але було меншим від раціональних норм споживання на 40 %; споживання цукру зменшилося відповідно на 9,4 % та 23,7 %, споживання цукру у 2015 р. зросло у двічі, порівняно із мінімальними нормами, та на 23,1 %, порівняно із раціональними нормами.

Отже, як бачимо, якщо у 1990 р. споживання основних видів продуктів харчування в основному перевищувало мінімальні норми та приблизно відповідає раціональним нормам, то у 2015 р. серед усіх видів продуктів лише споживання олії перевищувало мінімальні норми, споживання всіх інших видів продуктів харчування було значно нижчим.

Для того, щоб покращити існуючу ситуацію щодо споживання населенням основних продуктів харчування і таким чином усунути основні загрози і забезпечити продовольчу безпеку в країні, необхідно здійснити наступні заходи:

- забезпечити мінімальне адміністративне втручання в ціноутворення на сільськогосподарську продукцію;
- забезпечити експорт сільськогосподарської продукції без обмежень;
- зробити прозорішим ринок землі та відповідну земельно-інформаційну базу даних;
- гармонізувати систему стандартизації сільськогосподарської продукції з нормами, що застосовуються в ЄС;
- забезпечити розвиток кредитно-фінансових механізмів підтримки сільськогосподарських виробників, у т.ч. лізингу сільськогосподарської техніки.

Крім того, необхідно зауважити, що підвищення ефективності державного управління сільським господарством має відбуватися шляхом перерозподілу на користь місцевих органів влади повноважень і коштів, необхідних для реалізації проектів комплексного розвитку сільських територій.

1. *Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. №964- IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №39. — С. 351.*

2. *Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 12 лютого 2007 р. №105/2007 // Офіційний вісник України. — 2007. №11. — С. 389.*

3. *Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» від 5 грудня 2007 р. №1379 // Офіційний вісник України. — 2007. — №93. — С. 340.*

4. *Жаліло А. Я. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України [аналіт. доповідь] / А. Я. Жаліло, О. В. Собкевич, В. М. Русан, А. Д. Юрченко. — К. : НІСД, 2011.*

ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ І СТАЛИЙ РОЗВИТОК

©Федулова І.В., 2017

В даний час проблема потреби в інноваціях стає все вагомішою, вона є глобальною і має загальний характер. Необхідність переходу від класичної економіки до «зеленої», створення і впровадження екоінновацій в звичайне життя вже неможливо ігнорувати, в силу сформованої екологічної ситуації в світі. Ми стали споживачки ставитися до природи і всіх її ресурсів, але в результаті такого ставлення ми маємо безліч негативних наслідків, таких як забруднення води, повітря та ґрунту, зміни клімату, втрату джерел корисних копалин.

В кінці ХХ - початку ХХІ ст. найважливішим параметром якості життя став рівень екологічної безпеки, що включає збереження навколишнього середовища, природно-кліматичне розмаїття, екологічна чистота продуктів харчування, екологічність територій, міста, будівель, споруд і інше. Сучасна концепція якості життя охоплює всі аспекти взаємодії людини і навколишнього середовища, а екологія стає пріоритетним напрямком для розвитку інноваційних економік в розвинених демократичних державах [1].

В результаті оцінки існуючої ситуації і враховуючі наявність негативних тенденцій в існуванні навколишнього середовища, більшість розвинених і країн, що розвиваються, йдуть по шляху «зеленої» економіки і намагаються розвиватися в напрямку екоінновацій.

Для забезпечення розвитку національних інноваційних систем важливе значення набуває впровадження екологічних інновацій, під якими розуміють всі, що надають позитивний ефект на екологію. Екоінновації - новий і перспективний напрямок розвитку економіки. Однак всерйоз проблема екологічної напруженості була висунута в світове наукове співтовариство тільки в минулому столітті і саме тоді з'явилися перші дослідження в цьому напрямку. В даний час цим займається безліч країн, частина з них вже перейшла на економіку, яка базується на екоінноваціях або знаходиться на шляху до цього.

Екоінновації – це будь-які інновації, які здатні привести до зменшення навантаження на навколишнє середовище; це розробка нових товарів, процесів і систем з найменшим використанням природних запасів і мінімізація викидів отруйних речовин [2].

До екоінновацій відносять всякий новий продукт або процес, що представляє певну цінність для споживача і економічну цінність, але при цьому істотно зменшує негативний вплив на навколишнє середовище в порівнянні з вже існуючими альтернативами [3].

На сьогоднішній день є основні галузі, які відносяться до сектору чистих технологій і активно використовують екоінновації:

- зелене будівництво;
- альтернативний транспорт і логістика;
- поновлювані енергетики, енергоефективні рішення і розумні мережі;
- управління водними ресурсами і відходами.

Сьогодні більшість розвинених країн перейшли на «зелену» економіку. Особливу увагу потрібно приділити перспективам розвитку економіки країн, які дотримуються екологічних принципів.

Різні ринкові перешкоди для «зелених» інновацій можна об'єднати в три основні групи бар'єрів при виході на ринок з новим продуктом.

По-перше, домінуючі в сфері енергетики і транспорту стандарти під час створюють і «виштовхують» нові, більш перспективні технології.

По-друге, технологічна невизначеність і тривалість розгортання альтернативних «зелених» технологій призводить до зниження інтересу у інвесторів.

По-третє, диференціювати екологічність продукту часто вже не представляється можливим, наприклад споживачі можуть не знати, чи надходить до них електроенергія від «зеленої» гідроелектростанції, вітряної ферми або від екологічно небезпечної теплоелектроцентралі.

Як показує практика, зелені інновації розвиваються в країнах з розвинутою інноваційною інфраструктурою і хорошим інноваційним кліматом.

На вирішення існуючих проблем в сфері створення екологічної економіки впливає швидка і своєчасна реакція національних урядів - поява «проінноваційних» антикризових соціальних програм, планів відновлення економіки, стратегій, спеціальних законодавчих і нормативних актів, які передбачають стимули для створення і використання інноваційних екологічних технологій, продуктів і послуг [4, с. 9].

Одним із способів непрямого заохочення о впровадження всіх видів «зелених» інновацій, включаючи радикальні, залишається створення і підтримання сприятливих економічних умов для інноваційного зростання, а саме:

а) розвиток механізмів швидкого становлення стартапів і, в разі невдачі, механізмів швидкого і безболісного виходу з них приватних інвесторів;

б) заохочення конкурентних ринків, відкритих для інструментів міжнародної торгівлі та інвестування;

в) адекватний захист прав на інтелектуальну власність;

г) зважена макроекономічна політика.

Для інноваційного розвитку уряд може успішно застосовувати цільові механізми, що сприяють збільшення попиту і пропозиції на «зелену» технологію.

Перш за все, це стосується двох найважливіших інструментів державного регулювання:

1. інвестицій в дослідження і розробки;

2. комерціалізації «зелених» інновацій.

Збільшення фінансування науки є одним з найважливіших умов. Другим і не менш важливим залишається сприяння затребуваності наукових досягнень в економіці, без чого неможливо підвищити ефективність наукової системи країни в цілому і розвинути міцні зв'язки між приватними компаніями та науково-дослідними інститутами і вузами.

Дослідження, які ведуть до появи «зелених» інновацій, розосереджені в різних областях науки і техніки. Прості патентні дослідження показують, що найбільш важливі галузі знань для «зелених» технологій є матеріалознавство, хімія і фізика.

Підприємницька активність - одна з найважливіших умов для зростання числа винаходів в країнах з ринковою економікою. Показово, що істотна частина винахідницької активності припадає на молоді компанії. Таким чином, вкрай важливо усувати адміністративні бар'єри на шляху молодих компаній, особливо що спеціалізуються в галузі високих технологій. Приватні компанії найчастіше розраховують на довгострокові програми заохочення до «зелених» інновацій, такі як широке застосування пільгових тарифів і стимулювання ринкового попиту, ніж на короткострокові заходи щодо податкових пільг або повернення інвестицій.

У підсумку, слід зазначити, що більша частина зарубіжних, включаючи європейські країни, вже досягли певного прогресу у напрямку сталого розвитку шляхом цілеспрямованого і активного впровадження «зеленої» економіки і безпосередньо екологічних інновацій.

Важливим аспектом є поєднання теоретичного підходу до методики розробки екоінновацій і оцінки ефективності їх впровадження з інструментами, які застосовуються на практиці для оцінки результатів інноваційної діяльності на рівні організацій, територій та інших економічних систем.

Екоінновації вимагають системного підходу до управління ними, який повинен полягати в комплексності, єдності організаційного, економічного і екологічного регулювання процесів створення і розповсюдження інновацій на всіх рівнях.

Одними з ефективних методів управління вважаються наступні: міжнародні стандарти екоменеджменту та аудиту, концепція еко-ефективності, впровадження продукції та послуг при одночасному зміцненні конкурентних позицій бізнесу, методи підвищення безпеки виробництва.

Екологічні інновації виступають не тільки інструментом для збереження і підтримання природних ресурсів і екології в цілому, але при розумному і обґрунтованому використанні виступають сучасним, надійним і в той же час дуже результативним інструментом, який сприяє підвищенню економічного добробуту країни та рівня конкурентоспроможності в цілому.

1. Колонтаевская И.Ф. Екологічні інновації як фактор підвищення якості життя // *Інновації в науці: зб. ст. по матер. XXVIII міжнар. наук.-практ. конф. № 12 (25)*. - Новосибірськ: СіБАК, 2013.

2. Рогоцкая С. Об устойчивом развитии и эко-инновациях: новые возможности [Электронный ресурс] // URL: <http://www.newsland.ru/news/detail/id/678725/> (дата обращения: 12.10.2014 г.).

3. James, P. *The Sustainability Circle: a new tool for product development and design* // *Journal of Sustainable Product Design*, 1997.

4. Гохберг Л.М., Кузнецова Т.Е. *Стратегия-2020: новые контуры российской инновационной политики* // *Форсайт*. — 2011. — Т. 5. — № 4.

«М'ЯКА» ІНФРАСТРУКТУРА У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ

© Федулова Л.І., 2017

Мережевий характер сучасної економіки обумовлює зміну конфігурації інноваційного процесу й, таким чином, скорочує розрив між національними інноваційними системами країн завдяки упровадженню виробничо-технологічної конкурентоспроможної інфраструктури.

Представники теорії суспільного вибору послідовно виступають за всіляке обмеження економічних функцій держави. На їхню думку, демократичним є перетворення суспільних товарів і послуг в економічні блага, вироблені ринком. Умовою ефективної боротьби з бюрократією вони вважають приватизацію, її змістом - розвиток "м'якої інфраструктури".

У цьому контексті, введено у науковий оборот У. Нісканеном [1] поняття "м'яка інфраструктура" означає збільшення економічних прав людини (зміцнення прав власності, чесність і відповідальність при виконанні контрактів, терпимість до інакомислення, гарантії прав меншості й т.і.) та обмеження сфер діяльності держави [1]. Отже, даний термін узагальнює всі інституції, які необхідні для підтримки стандартів життя в економіці, охороні здоров'я, культурі й соціальній сфері. Деякі автори до «м'якої» інфраструктури відносять фінансову систему, уряд, правоохоронні органи. Крім того, «м'яка» інфраструктура містить у собі організації, у яких здійснюється підготовка висококваліфікованих кадрів. Її завданням є надання послуг людям.

Створення нових інноваційних структур - одне з основних завдань економічної політики як економічно розвинених, так і країн, що розвиваються. Ці структури дозволяють стабілізувати економічну ситуацію. Навіть у розвинених економічних системах вони в багатьох випадках створюються в період економічного спаду, структурної перебудови, що супроводжуються скороченням робочих місць, зменшенням обсягів бюджетних асигнувань на науковий розвиток, а також в умовах значного нагромадження науково-технологічного потенціалу при відсутності механізму доведення наявних ідей до конкретного споживача й досягнення комерційного успіху.

Створення інноваційної інфраструктури залежить від рівня технологічного й економічного розвитку національної економіки. Сьогодні в країнах, що мають розвинену виробничу інфраструктуру, спостерігається процес софтизації (soft infrastructure на відміну від hard infrastructure), який характеризується підвищенням ролі нематеріальних факторів виробництва, інформатизацією суспільства. Формуються реальні можливості створення мережі консалтингових, інжинірингових, сервісних, інформаційних послуг, що сприяють підтримці інноваційних процесів.

У сучасній теорії та практиці інновацій все більшого поширення набувають «інноваційні екосистеми» як зони інноваційного розвитку, що включають спеціалізовані структури, функціонування яких спрямовано на підтримку інноваційної діяльності й для позначення яких використовується категорія «інноваційна інфраструктура».

Інноваційна інфраструктура в Україні є функціонально недорозвинутою, вона не охоплює усі ланки інноваційного процесу. В існуючому інноваційному середовищі практично відсутні венчурні фонди та центри трансферу технологій. Діяльність винахідників, раціоналізаторів, науковців не належним чином підтримується державою; освітній і науковий потенціал вищих навчальних закладів недостатньо використовуються; створення інноваційної інфраструктури позбавлено механізмів і методів стимулювання [2]. В той же час, практика показує, що у національній інноваційній екосистемі присутні усі елементи інфраструктури, які мають місце у світі, але всі разом вони ефективно не працюють. Таку складну системну проблему необхідно вирішувати спільно, об'єднавши якнайбільше знань і ресурсів, оскільки більшість інноваційних

проектів народжуються саме в наукових інститутах, університетах, а необхідної взаємодії між ними практично немає.

«М'яка» інфраструктура інноваційної діяльності створюється і в регіонах України, особливо у зв'язку із розвитком креативних індустрій. Проте її елементи розрізнені. Необхідно об'єднати можливості під загальним координуючим початком. Велику роль у цьому можуть зіграти торгово-промислова палата, сформовані кластери. Наприклад, «м'яка інфраструктура» кластера в туристичній сфері регіону забезпечує акумуляцію й розподіл фінансових ресурсів, необхідних для його розвитку, сприяє організації трансферу сучасних технологій і комерціалізації наукових досліджень, є системою комплексного обслуговування учасників кластера й рекреаційних агентів.

Ефективним інфраструктурним елементом є брокери інновацій. Вони є важливими елементами регіональних інноваційних екосистем, оскільки реалізують комплексний підхід до проблем інфраструктурного забезпечення. Зокрема, брокери інновацій створюють відсутні послуги для бізнесу або залучають до співробітництва необхідних експертів, здійснюють посередницьку діяльність в сфері підбору персоналу, створюють мережі й забезпечують трансфер технологій, мають у своєму розпорядженні власну матеріальну базу або забезпечують доступ до існуючих об'єктів, надають підтримку в пошуку фінансування, особливо на ранніх стадіях інноваційної діяльності, а також мають у своєму розпорядженні власні гроші для вкладення в перспективні проекти. Важливість брокерів інновацій підтверджується великим попитом з боку основних гравців інноваційної екосистеми на їхні послуги [3].

Перехід до фінансування «м'якої інфраструктури» - новий порядок денний інвестиційної політики на міжнародному рівні. В центрі уваги - співвідношення інвестицій у «видимі» цілі (у т.ч. капітальні вкладення) та інвестицій, «заснованих на знаннях» (knowledge based capital) або «м'яких» інвестицій, що включають три типи інвестицій: комп'ютеризована інформація (ПЗ й бази даних), інтелектуальна власність (патенти, авторське право, дизайн, товарні знаки), економічні компетенції (у т.ч. бренд, спеціалізований людський капітал, мережі людей та інститутів, організаційні ноу-хау).

Особливу зацікавленість представляють спроби низки країн реалізувати свій інноваційний потенціал з використанням децентралізованих моделей підтримки інноваційної активності, що враховують не тільки інтереси великого бізнесу, який працює на національному або навіть глобальному рівні, але й включають у сферу інноваційної активності мале підприємництво, що працює в інтересах розвитку територій. Наприклад, важливою складовою данської інноваційної екосистеми є GTS-Інститути ("Godkendt Teknologisk Service" - "затверджений технологічний постачальник послуг"), які виступають як інтегруюча ланка між державними й приватними суб'єктами. GTS-Інститути являють собою приватні незалежні консалтингові компанії, які розробляють і продають прикладні знання й технологічні послуги для приватних підприємств і державних установ.

Отже, при формуванні й реалізації інноваційної політики різного рівня особливу увагу потрібно приділяти формуванню «м'якої» інфраструктури, тобто розвивати послуги з реалізації інноваційних проектів на різних стадіях - від ідеї до появи промислового зразка. Без розвитку «м'якої» інфраструктури, «тверда» інфраструктура просто не зможе існувати. Потрібно активно працювати над тим, щоб впроваджувати інноваційні розробки на ринок, застосовувати їх на практиці. Особливо, що актуально для України, формування «м'якої» інфраструктури повинно відбуватися через створення результативної системи залучення в господарський оборот об'єктів права інтелектуальної власності, розширення каналів дифузії інформації та знань, удосконалювання консалтингу, комунікацій, менторства, залучення венчурного капіталу.

1. W.A.Niskanen. *Bureaucracy and Politicians. Journal of Law and Economics, Dec., 1975, vol.18, p.617-643.* 2. Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 447 від 14 травня 2008 року, Київ. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-n. 3. Макарова Е.П. Брокеры в инновационной системе. // *Горизонты экономики.* - 2012. - №5. - С. 34-36.

МОДЕЛЬ ІНТЕГРОВАНОЇ МЕДИЦИНИ УКРАЇНИ

©Фуртак І.І., Паробецька І.М., Мамчин М.М., 2017

Реорганізація управління медичною допомогою в Україні, з врахуванням перспектив розвитку інтегрованої моделі системи управління медичними послугами на засадах євроатлантичної інтеграції та впровадження засад громадянського суспільства, потребує нових підходів до організації управління на базі сучасних інформаційних та управлінських технологій

Інтегрована модель системи управління медичними послугами поєднує джерела фінансування медичних закладів усіх форм власності та відомчого підпорядкування, усіх рівнів медичної допомоги через стандарти, клінічні протоколи та маршрутизацію медичних послуг з рівня лікаря загальної практики – сімейної медицини як менеджера первинного (місцевого) рівня управління медичною допомогою в структурі страхових організацій (фондів).

Основна вимога до сучасної інтегрованої моделі системи управління медичними послугами - організація раціональної системи надання медичних послуг населенню, заснованої на принципах **медичної, управлінської та економічної доцільності в системі медичного страхування.**

Тобто, необхідна система управління, що дозволяла б надати кожній фізичній особі найбільш раціональний (з медичної точки зору), результативний і ефективний (з управлінської точки зору) та найменш затратний (з економічної точки зору) обсяг медичних послуг конкретним медичним працівником на будь-якому рівні її надання.

При цьому результативність та ефективність цього управління буде досягнуто за умови, що вдасться створити **систему управління, адекватну поставленим цілям та завданням.**

Насамперед в сучасних умовах це торкається перерозподілу фондів та обсягів роботи різних структур, рівнів та закладів різних форм власності та відомчої приналежності з врахуванням пріоритету первинної ланки як базового рівня медичної допомоги, а також зміни оплати праці медиків з підсиленням акценту на її мотивації, що забезпечує реалізацію принципу економічності.

Перехід до нових принципів управління, орієнтованих на європейські стандарти та формування громадянського суспільства і розвиток економічних методів управління охороною здоров'я населення вимагає перед усім впровадження сучасних механізмів розподілу фондів на фінансування діяльності медичних закладів різних форм власності та відомчої приналежності по наданню медичних послуг населенню за рівнями їх надання з врахуванням пріоритету первинної ланки як базової, найменш затратного рівня.

Необхідно також запровадити механізм управління собівартістю та якістю медичних послуг, змінити систему оплати праці медиків. При цьому насамперед слід визначитись – що ми фінансуємо – власну діяльність медичних закладів чи надання медичних послуг населенню. Нами пропонується підхід, що базується на поособовому фінансуванні, а також персоніфікованому управлінському обліку і аналізі та оплаті медичних послуг.

Сутність підходу полягає у фінансуванні медичних закладів - надавачів медичних послуг з розрахунку на кількість мешканців певної території, а економічна ефективність діяльності медиків по наданню медичних послуг досягається правильним управлінням собівартістю цих медичних послуг, а не нарощуванням їх кількості.

Запровадження персоніфікованого підходу до управлінського обліку і аналізу витрат щодо управління собівартістю медичних послуг диктує зниження їх вартості при збереженні якості та задоволення нею клієнта.

За таких умов медичні заклади будуть зацікавлені робити все необхідне для належного забезпечення потреб та інтересів населення “своєї” територіальної громади та в разі необхідності надання медичних послуг, вони будуть надаватись на найменш дорогих рівнях.

Запровадження персоналізованої оплати медичних послуг вимагає чіткої системи обліку і управління обсягами таких медичних послуг за рівнями їх надання на основі інтеграції ресурсів на фінансування діяльності медичних закладів певного регіону. При цьому надавачі медичних послуг мають бути в стані керувати такою діяльністю ефективно і вміло, хоча нині вони, як правило, не в стані ефективно забезпечити той спектр медичних послуг, що дійсно необхідний основній масі громадян.

Запровадження пропонованого підходу вимагатиме від медичних закладів певного регіону інтеграції і координації зусиль щодо надання усього необхідного спектру медичних послуг на засадах медичної і економічної їх доцільності.

При цьому необхідно буде реорганізувати роботу на базі єдиного переліку медичних процедур з застосуванням їх єдиних кодифікаторів і класифікаторів, формувати потоки пацієнтів в медичні заклади різних рівнів з врахуванням пріоритету первинної ланки, а також реальних можливостей (матеріально-технічних, кадрових, технологічних, фінансових, інформаційних ресурсів тощо) кожного з них.

Однією з ключових умов впровадження пропонованої інтегрованої системи надання медичних послуг є управління собівартістю цих медичних послуг. Такий підхід дозволяє раціонально застосовувати поособові та персоналізовані тарифи, розподіляючи медичні процедури між медичними закладами не лише за медичними показами, але й за собівартістю.

Запровадження пропонованої системи управління інтегрованою медициною дозволить отримувати фінансово-економічні розрахунки як по медичних закладах, так і по конкретних пацієнтах, медичних працівниках, діагностично-споріднених групах медичних послуг тощо в цілому за будь-який відтинок часу з детальним аналізом.

Причому при збільшенні кількості медичних закладів, що діятимуть на таких засадах, вони будуть неухильно конкурувати і за ціною і за якістю і за ступенем задоволення пацієнтів. Цим медичним закладам доведеться надавати дані про свою роботу, щоб пацієнти могли вибирати, виходячи з цих даних.

Запровадження поособових нормативів фінансування та персоналізованих методів управлінського обліку розгортає логіку діяльності медичних закладів в належному ракурсі ще й тим, що зосереджує турботу про інтереси населення певної територіальної громади не на управлінні ними, а на їх забезпеченні. Це вимагає також насамперед оцінювати ефективність наявних медичних послуг, а також розширювати їх асортимент.

В пропонованій інтегрованій моделі системи управління медичними послугами надавачі медичних послуг мають бути в стані постійно відслідковувати і обліковувати персоналізовані їх обсяги, надані пацієнтові протягом усього його життя. В сучасних умовах ця інформація має бути “під рукою” і під час первинного візиту пацієнта, і при скеруванні до інших спеціалістів, і при виконанні різноманітних процедур, і при повторних візитах.

При цьому важливо, щоб дані про використання ресурсів і результати роботи можна було використовувати для інформування пацієнтів щодо медичних послуг, які вони можуть отримати, зокрема, коли ці дані порівнюються з даними про перелік медичних послуг, що надаються іншими медичними закладами. Пропоновані до впровадження інформаційні системи управління дають можливість запроваджувати системи обліку вартості та визначення собівартості медичних послуг для підтримки поособового фінансування і персоналізованої їх оплати.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

©Харламова Г.О., 2017

Сьома ціль тисячоліття Асамблеї ООН (Цілі сталого розвитку до 2030, «Трансформація нашого світу: Порядок денний стійкого розвитку 2030», Програма ООН) - забезпечення доступу до ефективних та сучасних джерел енергії. Країни, які знаходяться в сильній залежності від імпорту традиційних енергоресурсів (Країни Європейського Союзу, США, Японія, пізніше Китай та ін.), продемонстрували найбільшу зацікавленість у відновлювальних джерелах енергії (ВДЕ), що супроводжувалось зростанням фінансування досліджень і розробок у цій галузі як з державних бюджетів, так і з ресурсів приватних компаній, в тому числі енергетичних. Стрімко були досягнуті значні успіхи в поліпшенні енергетичних і техніко-економічних показників технологій перетворення ВДЕ в тепло та електрику. Технології енергетичного використання ВДЕ стали конкурентоспроможними з традиційними технологіями, а в деяких регіонах перевершили цей поріг.

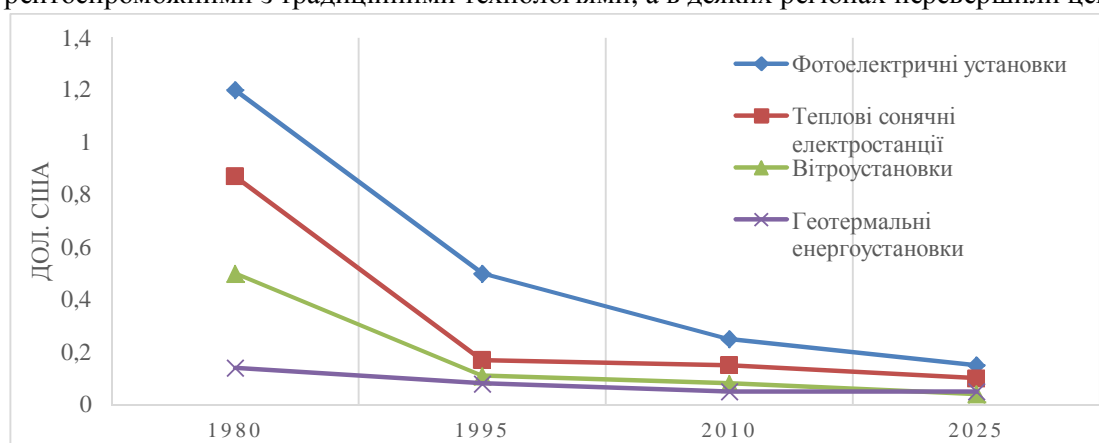

Рис.1.Тенденції зміни вартості енергії від різних ВДЕ, дол США

Джерело: Складено автором на основі даних [1]

Це дало підставу розглядати відновлювану енергетику як один з ключових трендів розвитку світової енергетики, здатних сприяти вирішенню глобальних енергетичних та екологічних проблем людства, обумовлених постійним зростанням населення і зростаючим споживанням енергії, яке до 2020 року за прогнозами зросте до 18 - 20 млрд. т н.е. на рік. [2]. Більшість країн G7 та E7 ставлять собі за мету 2030 перехід на не менше ніж 30% відновлювальної енергетики в їх енергетичних балансах. У той час як традиційна енергетика, що базується на органічних енергоресурсах, з початку ХХІ століття в середньому в світі зростала з темпом всього 1-1,5% на рік, нові технології ВДЕ в цей же час розвивалися з середніми темпами в десятки відсотків на рік. [3].

В Україні зосереджено потужний потенціал для розвитку відновлюваної енергетики у всіх областях країни. Однак, не зважаючи на значний обсяг прийнятих законів, програм, нормативних актів та інших документів, справа з впровадженням ВДЕ у країні йде занадто низькими темпами, вклад в енергетичний баланс країни є незначним.

Отже, мати потенціал - не означає використовувати його. Зараз рівень використання альтернативних джерел енергії занадто незначний у загальному обсязі виробництва енергоресурсів, - всього 1 % без урахування великих гідроелектростанцій (які складають 6 % в балансі виробництва енергії). При тому, енергоємність ВВП України в 3-5 разів вища, ніж у розвинених країнах. Україна задовольняє свої потреби в природних енергоресурсах за рахунок їх власного видобутку майже на

дві третини (на 64,3%), за даними на 2014 р. International Energy Agency (IEA), Key World Energy Statistics.

Розвиток сектору ВДЕ в Україні зумовлюється низкою загальних політичних та економічних чинників, які впливають саме на інвестиційний клімат і стосуються економічного процвітання загалом.

Іноземні інвестиції можуть зрушити справу, оскільки в їх позитивний ефект щодо підтримки фінансування проектів із створення потужностей відновлюваної енергетики та стимулювання швидкого розвитку ринку несе й економічні вигоди для країни-реципієнта. Однак для цього варто скоротити кількість діючих регуляторних норм та упорядкувати систему адміністрування у сфері енергетичної політики, що означатиме для потенційних іноземних інвесторів простоту, прозорість та прогнозованість входу в цей бізнес та спрощення інвестиційної діяльності. Відмітимо, що у всьому світі переважна більшість інвестицій припадають на сонячну і вітрову енергії (понад 90 % усіх вкладень в галузь).

Є кілька чинників, що стимулюють інвестиції в нові форми виробництва енергії, а також деякі конкурентні проблеми. Одна з причин використання поновлюваних джерел це більш низькі витрати на підтримку і можливість місцевого виробництва енергії, що краще підходить для країн без розвиненої інфраструктури. Адаже при будівництві електростанції на викопному паливі, країна повинна бути в змозі гарантувати регулярну подачу палива і підтримування системи в порядку. Якщо це відбувається в країні зі складною економічною та політичною ситуацією, громадськими заворушеннями або просто бідністю, то місцевий завод, який спирається на вітер або сонце, може бути набагато більш надійними, ніж станція, яка працює на вугіллі або природному газі.

Для збільшення обсягу інвестицій в українські ВДЕ необхідно:

1. Удосконалити регуляторну базу, підвищити стандарти прозорості та підзвітності.
2. Покращити ситуацію у фінансовому секторі, тобто знизити вартість запозичень, тим самим покращити умови кредитування, що є необхідною умовою для довгострокових проектів у галузі.
3. Врегулювати питання щодо виділення земельних ділянок під об'єкти відновлюваної енергетики.
4. Підвищити кваліфікацію технічних фахівців.
5. Вирішити проблеми з підключенням до об'єднаної мережі.

Не дивлячись на те, що державою були прийняті певні кроки, такі як «Енергетична стратегія України на період до 2030 року», але недосконалість нормативно-правового забезпечення та невиконання прийнятих рішень, низький рівень фінансування науково-дослідних і конструкторських розробок, недостатній рівень інформування потенційних розробників технологій ВДЕ та споживачів, недостатній рівень підтримки потенційних інвесторів у галузь, відсутність належної інтернаціональної інтеграції в світові енергетичні проекти, зокрема проекти ЄС, стримує розвиток ВДЕ в Україні. Ключовим горизонтом на 2030 для України має стати зменшення Індексу Енергетичної трилеми (Energy Trilemma Index), який оцінює баланс Енергетичної безпеки, Енергетичного балансу та охорони навколишнього середовища: з рівня “ABD” до рівня “AAA” (найкращої практики в світі).

1. Douglas J. Arent, Alison Wise, Rachel Gelman. *The status and prospects of renewable Energy for combating global warming // Energy Economics, Volume 33, Issue 4, July 2011, 584–593 c.*

2. Твисс Б. *Управление научно - техническими нововведениями / Б.Твисс; [пер. англ.; авт. пред. и науч. ред. К.Ф.Пузыня]. -М. Экономика, 1989.-272 с.*

3. Фортон В.Е., Попель О.С. *Энергетика в современном мире. – Долгосрудный:Издательский Дом «Интеллект», 2011. – 168 с.*

4. Шевцов А. и др. *Нетрадиційні та відновлювані джерела енергії в Україні у світлі нових європейських ініціатив. Доступ: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/november08/2.htm>*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО ФАХІВЦЯ

©Химич О.В., 2017

Процес формування конкурентоздатного та компетентного фахівця завжди був актуальним об'єктом дослідження багатьох науковців вищої школи. Враховуючи сучасні аспекти становлення компетентностей фахівця та виклики, які ринок праці виставляє до нього, потрібно переосмислювати сам процес навчання та підготовки кадрів. Також, необхідність розгляду проблем освіти з точки зору компетентнісного підходу викликана загальноєвропейською й світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, стандартизацією європейської освіти на засадах Болонської угоди [1].

Національна модель підготовки фахівців у різних галузях народного господарства передбачає використання досвіду формування компетентності, набутого в європейській системі освіти. Як свідчать наукові дослідження цього досвіду, компетентність передбачає спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок [2].

З впевненістю також можна констатувати, що ключовим каталізатором у пошуку нових аспектів формування конкурентоздатного фахівця, є стрімкий розвиток інформаційних технологій, що на сьогодні представляє собою невід'ємним елемент сучасного суспільства. Інформаційні технології не лише спричиняють підвищення вимог до сучасного фахівця, але стають і інструментом навчання, удосконалення та розвитку.

Так, інформаційні технології забезпечують студентам:

- вільний доступ до різноманітної інформації;
- роботу з багатьма джерелами інформації в інтерактивному режимі;
- набуття навичок розв'язання різноманітних проблем на основі їх всебічного дослідження й аналізу;
- здобуття певних знань із різноманітних галузей [3].

Відповідно до цього і сама освіта та освітній процес, будучи індикатором сучасної культури та наукових досягнень суспільства, реформується та переформатовується під сучасні вимоги. Важливо зазначити, що докорінно змінився вектор навчального процесу, на задній план відійшла необхідність лише вивчення певного обсягу знань та оволодіння визначеними навичками. Сучасні умови ринку праці, інформаційні технології, потоки інформації та відкритість інформаційного простору ставить на перше місце вміння оперативно знайти необхідну інформацію, орієнтуватися в новинках та перспективних розробках своєї сфери, постійно удосконалюватися з врахуванням сучасних вимог. Також до аспектів формування конкурентоздатного фахівця в сучасних умовах варто віднести комунікаційні навички, вміння працювати в команді та здатність проявляти лідерські якості.

Отже, виклики, що виникли у процесі формування сучасного конкурентоздатного фахівця потрібно долати комплексно та з врахуванням сучасних вимог працедавців, використовуючи інформаційні інструменти, інтерактивні методики, ситуаційні практики тощо.

1. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Авторская версия. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42с.

2. Овчарук О. Ключові компетентності: Європейське бачення // Управління освітою. – 2004. – № 2. – С. 6-9.

3. Воробйова Є.В. проблеми формування майбутнього фахівця за спеціальністю «Соціальна інформатика» / Є.В. Воробйова // Педагогічні науки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2005/42-29-9.pdf>.

АГРЕГОВАНІ КОМПОНЕНТИ ВПЛИВУ СЕКТОРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

©Холявко Н.І., 2017

Формування інформаційної економіки – складний, багатоаспектний і ступеневий процес, що потребує консолідації та скоординованого зусиль представників різних секторів національної економіки. Потужний потенціал розвитку інформаційної економіки, на нашу думку, сконцентровано в секторі вищої освіти, що умовно можна представити крізь призму трьох агрегованих компонент: «освіта» (навчальна і методична діяльність вищих навчальних закладів), «наука» (фундаментальні і прикладні науково-дослідні роботи та розробки) та «інновації» (генерація та трансфер інновацій, інноваційна активність, інноваційні проекти, інноваційна культура суспільства) – рис. 1.

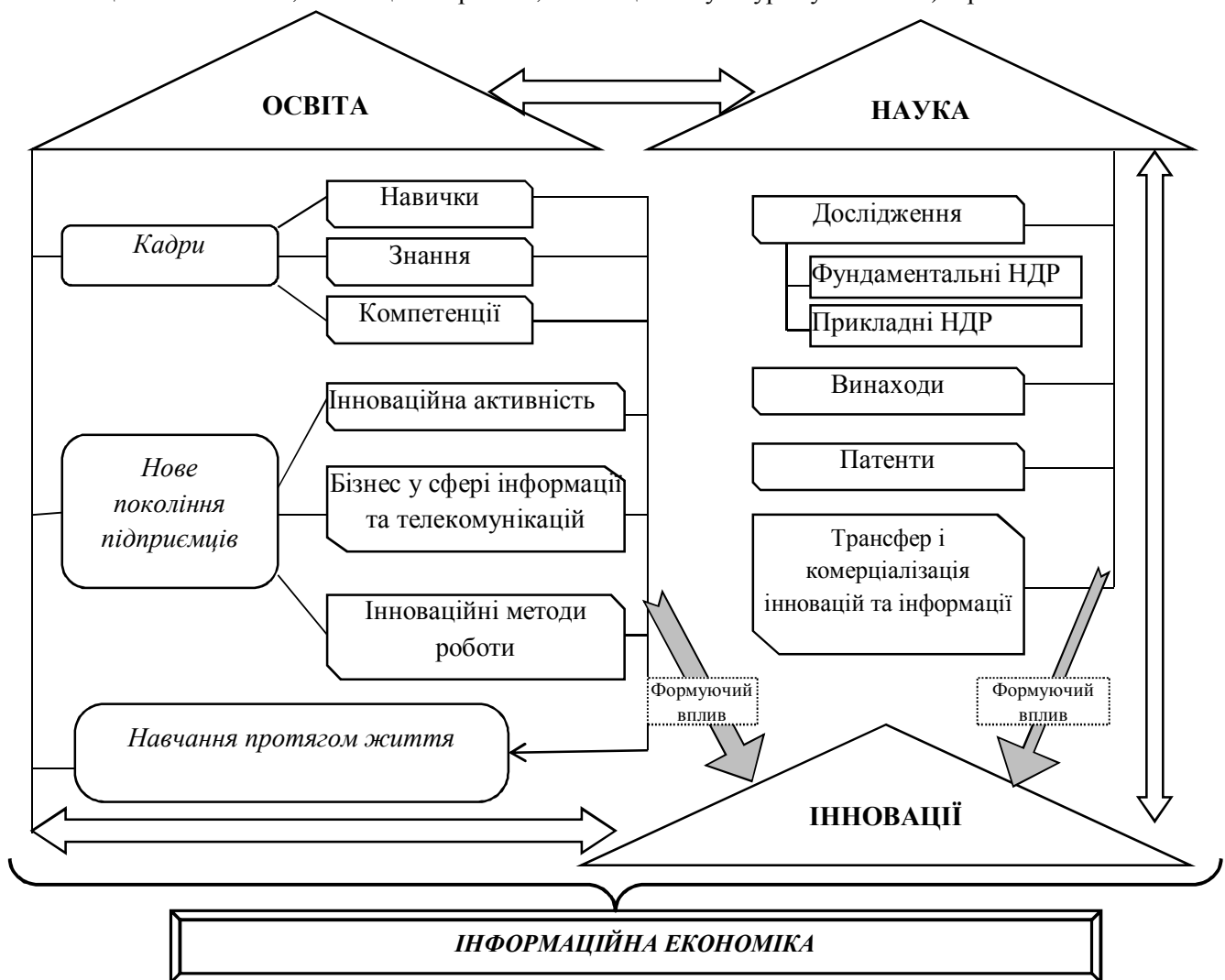

Рис. 1. Трикомпонентна схема впливу сектору вищої освіти на процеси формування інформаційної економіки
Джерело: побудовано автором

Компонента «освіта» охоплює, в першу чергу, кадрові аспекти становлення інформаційної економіки в країні. Зокрема, це – підготовка та перепідготовка працівників, спроможних знаходити, опанувати й аналізувати великі масиви інформаційних ресурсів, а також мислити і діяти

інноваційно при широкому використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. В силу динамічності науково-технічного прогресу актуалізуються питання забезпечення і створення всіх необхідних умов для навчання протягом життя, що має становити основу конкурентоспроможності працівників на ринку праці. Окрім цього, компонента «освіта» зорієнтовується також на формування нового покоління підприємців, характерними рисами діяльності яких є: інноваційна активність, висока адаптивність і гнучкість, широке впровадження інноваційних методів роботи, розвиток бізнесу у сфері інформації та телекомунікацій.

Компонента «наука» ґрунтується на університетських дослідженнях (як фундаментальних, так і прикладних науково-дослідних роботах) з націленням їх результатів на комерціалізацію та трансфер в сектор реальної економіки. У контексті визначення передумов формування інформаційної економіки наголос доцільно зробити на важливості забезпечення належного фінансування науково-дослідної діяльності фундаментального і прикладного характеру, на збільшенні обсягів використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в науково-дослідному процесі навчальних закладів; на збільшенні питомої ваги наукоємної продукції, на розвитку новітніх секторів економіки (наприклад, пов'язаних із розробкою біотехнологій, інформаційних технологій, нанотехнологій тощо).

Компонента «інновації» перебуває у нерозривному тісному зв'язку з іншими компонентами схеми (рис. 1), логічно витікаючи та доповнюючи їх прояви. Становлення і розвиток інформаційної економіки на теренах України перспективним своїм напрямом має активізацію діяльності та сприяння підвищенню ефективності функціонування локальних інноваційних центрів. Формування нових і посилення потенціалу існуючих науково-технічних кластерів, технопарків, технополісів має здійснюватись за орієнтирами мінімізації витрат, досягнення продуктивної зайнятості, підвищення продуктивності праці, впровадження новітніх технологій і розвитку сучасних систем трансферу знань. Вищезазначене, у свою чергу, ґрунтується і вимагає якісно нового рівня розвитку системи освіти, орієнтованої на генерацію інновацій, розвиток креативності, підготовку висококваліфікованих фахівців, здійснення трансферу знань та інформації, а також розвиток інноваційної культури в суспільстві.

Гармонізація компонент «освіта», «наука» та «інновації» спроможна забезпечити перехід національної економіки на якісно новий рівень розвитку на інформаційних засадах, що у свою чергу, передбачає збалансування інтересів, комбінування потенціалів та узгодження діяльності різних стейкхолдерів. Скоординоване співробітництво суб'єктів секторів вищої освіти, держави, бізнесу, неурядових організацій та громадськості при врахуванні чинників глобалізації у ході реалізації процесів формування інформаційної економіки супроводжуватиметься отриманням позитивних синергетичних ефектів від такої співпраці.

Підбиваючи підсумок, маємо констатувати, що складність процесу становлення інформаційної економіки обґрунтовується, по-перше, необхідністю усвідомлення того факту, що даний процес має охоплювати в якості мети, з одного боку, утримання високих рейтингових позицій серед країн-інноваторів; з іншого боку, і що особливо важливо, – досягнення рівня інноваційних лідерів у наукоємних галузях і сферах діяльності. По-друге, слід враховувати, що даний процес має реалізовуватись не лише в нових інноваційно орієнтованих, а і в традиційних (переважно сировинно орієнтованих і ресурсоємних) галузях економіки. По-третє, передумовами становлення інформаційної економіки в Україні є вжиття адекватних заходів з поглиблення співпраці держави та бізнесу в напрямі пошуку найбільш перспективних підходів до генерування та ефективного впровадження інновацій. По-чверте, подальшого розвитку вимагає національна інноваційна система з посиленням акцентів на трансфері та комерціалізації інновацій. Передумови та ключові фактори реалізації зазначених аспектів у формуванні інформаційної економіки закладаються і посилюються суб'єктами сектору вищої освіти.

ІНОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ФІНАНСУВАННІ ОБ'ЄКТІВ ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

© Цебенко Н.М., 2017

В сучасних умовах розвитку України значно посилюється роль фінансів місцевого самоврядування. Місцеві бюджети є основним джерелом та фінансовою базою органів місцевого самоврядування (саме тут концентрується більше 70% загального обсягу фінансових ресурсів місцевого самоврядування).

Однією із важливих проблем формування місцевих бюджетів є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та формування міжбюджетних відносин. Для того, щоб громада була здатною забезпечити виконання своїх завдань, вона повинна володіти відповідним обсягом фінансових ресурсів, які необхідні для покриття власних витрат.

Принцип фінансової самостійності є ключовим при формуванні бюджетів органів місцевого самоврядування. Формування фінансово самодостатніх адміністративно-територіальних одиниць потребує змін не тільки у податковому та бюджетному законодавстві, але й у територіальних розмірах громад, районів та регіонів [2].

Надходження місцевих бюджетів у 2017 р. збільшаться за рахунок передачі з державного бюджету 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки [1]. Джерела наповнення місцевих бюджетів поповняться й завдяки запровадженню акцизного податку з реалізації роздрібною торгівлю підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою 5% вартості реалізованого товару.

База оподаткування розшириться через стягнення податку на нерухомість і з комерційного (нежитлового) майна та податку на автомобілі з великим об'ємом двигуна. До місцевих бюджетів зараховуватиметься 80% екологічного податку, замість 35%. Крім того, громади одержують базову дотацію для підвищення фіскальної спроможності своїх бюджетів.

Завдяки запровадженню нової моделі фінансового забезпечення місцеві бюджети у 2017 р. отримають додатковий ресурс до загального фонду в сумі понад 22 млрд грн., а загалом (враховуючи сальдо міжбюджетних трансфертів) – понад 40 млрд. грн [6]. Внесені зміни дадуть можливість місцевим бюджетам використовувати кошти на різні цілі, а не тільки на видатки капітального характеру.

Місцеві бюджети завдяки децентралізації зросли в 2016 р. на 44 млрд грн (50%) порівняно з 2015 р. і в 2017 р. передбачається їх зростання ще на понад 30 млрд грн. Крім того, значно збільшуються обсяги освітньої та медичної субвенцій на 2017 р., що дасть збільшення надходжень по ПДФО. Окрім збільшення обсягів субвенцій місцеві бюджети отримають додаткові надходження від підвищення мінімальної заробітної плати у вигляді сплати ПДФО та єдиного податку.

Однією з головних функцій місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації є формування та підтримка проектів з розвитку виробничої інфраструктури. Реалізація кожного проекту надасть нові робочі місця, нові можливості для існуючих підприємств, а також додаткові надходження до бюджету. Це стосується й тих випадків, коли органам місцевого самоврядування вдасться створити нову мережу тих чи інших підприємств.

Формуванню економічної основи місцевого самоврядування сприяють такі нові об'єктивні фактори, як перехід комунальних підприємств та підприємств інших форм власності до високотехнологічних енерго- та матеріалозберігаючих наукоємних галузей, де переважають малі форми організації виробництва.

До прикладу, «Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року» (прийнята 29 березня 2016 р. на сесії Львівської обласної ради) передбачає значне підвищення ролі місцевого самоврядування, територіальних громад у стратегічному плануванні та реалізації проектів розвитку [5] Серед стратегічних цілей стратегії розвитку Львівської області на період до 2020 р. – «Конкурентоспроможна економіка» є базовою.

Тематика проектів охоплює різноманітні напрямки виробничої та соціальної інфраструктури. Серед них: реконструкція та перепрофілювання будівель в разі наявності надмірних (незадіяних) площ та необхідності раціональнішого використання відповідних майнових об'єктів територіальної громади; переобладнання існуючих технічних систем з метою забезпечення переходу на альтернативне опалення комунальних установ та закладів через інсталяцію твердопаливних котлів; будівництво, реконструкція та капітальний ремонт дорожнього полотна у вуличній інфраструктурі населених пунктів; капітальний ремонт та реконструкція мостів в адміністративних межах громади; будівництво та реконструкція водопровідних, каналізаційних та теплопостачальних мереж; будівництво комунальних виробничих потужностей з переробки та знешкодження особливо небезпечних відходів; тощо [4].

Фінансування розвитку інфраструктури об'єднаної територіальної громади за рахунок коштів субвенції з державного бюджету здійснюється за умов розробки органами місцевого самоврядування цільового проекту. Розробка, погодження та фінансування проектів за рахунок коштів субвенції з державного бюджету, спрямованих на розвиток інфраструктури об'єднаних територіальних громад, відбувається на підставах та в порядку, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 № 200 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад» [3]. Цільове призначення субвенції – підтримка формування інфраструктури територіальних громад, що утворилися відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

За проектами з розвитку виробничої інфраструктури відповідних адміністративно-територіальних одиниць забезпечується надання послуг та виробництво продукції, які є необхідними для територіальних громад, що визначає не тільки зацікавленість, але і безпосередню участь органів місцевого самоврядування в їх реалізації.

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Данилишин Б.М. Децентралізація управління в Україні: з чого почати? / Б.М. Данилишин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kontraktua.com/article/82116>.

3. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 № 200 / [Електронний ресурс]. – Урядовий портал. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ua/cardnpd?docid=248909733>

4. Методичний посібник для розробників проектів інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад / [Електронний ресурс]. – Навчальні підручники. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1623122838559/rps/galuzeva_struktura_regionu

5. План заходів з реалізації у 2017 – 2018 роках Стратегії розвитку Львівської області на період до 2020 року // [Електронний ресурс]. Львівська обласна державна адміністрація – Режим доступу:

[http://loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/PLAN_ZAHODIV_Z_REALIZATSII_STRATEGII_LVIVSK_OI_OBLASTI_u_2017-2018_rokah\(1\).pdf](http://loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/PLAN_ZAHODIV_Z_REALIZATSII_STRATEGII_LVIVSK_OI_OBLASTI_u_2017-2018_rokah(1).pdf)

6. Юрченко К., Гудзь Г. Які ризики децентралізації? / К. Юрченко, Г. Гудзь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/17090.aspx>.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА, ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

© Чан-хі О.С., 2017

Висока фінансова залежність держави, проблеми внутрішнього характеру й будь-які інші дестабілізуючі фактори стають причинами зниження економічної та, відповідно, національної безпеки. Тому необхідною умовою для нормального стійкого розвитку країни стає забезпечення захисту життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави. Постійна зміна внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку національної економіки актуалізує дослідження питання забезпечення економічної безпеки країни. Визначення стану її складових елементів в сьогоденних умовах має важливе значення, оскільки дозволяє своєчасно вжити заходів з організаційно-правового забезпечення економічної безпеки країни.

Розглядаючи сутність економічної безпеки, передусім варто акцентувати увагу на її “включеності” у загальну систему національної безпеки, яка вбирає в себе всю сукупність превентивних заходів економічного, технологічного, військово-політичного, правоохоронного, дипломатичного та іншого характеру, що розроблені стосовно тих чи тих загроз як з урахуванням поточного часу, так і в розрахунку на перспективу.

Під економічною безпекою слід розуміти такий стан захищеності національної економіки від зовнішніх і внутрішніх загроз, який повинен сприяти і забезпечувати економічне зростання та підвищувати добробут і якість життя населення [3]. Тобто економічна безпека – це свого роду забезпечення в довгостроковій перспективі таких систем показників як: економічна незалежність (фінансова, сировинно-ресурсна, інноваційна тощо); економічна стабільність (рівень розвитку, що гарантує відчуття безпеки сьогодні та в майбутньому); економічний розвиток (інноваційно-інвестиційна активність, реструктуризація, фінансове оздоровлення).

Економічна безпека є багатогранною категорією, яка складається з великої кількості взаємопов'язаних та взаємозалежних структурно-системних складових [3]. Більшість дослідників економічної безпеки дійшли висновку, що основними структурними елементами економічної безпеки є: сировинно-ресурсна безпека; енергетична безпека; фінансова безпека; соціальна безпека; інноваційно-технологічна безпека; продовольча безпека; зовнішньоекономічна безпека [1]. Згідно «Методики розрахунку рівня економічної безпеки України», затвердженої Міністерством економіки України складовими економічної безпеки є: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека [2].

Варто зауважити, що відсутність загально визнаного поняття економічної безпеки та її складових як в науковій літературі, так і в нормативно-правовій базі, породжує низку суперечностей й неточностей щодо розрахунку інтегрального показника, що визначає її рівень. Адже, економічна безпека держави є тим станом захищеності від можливих загроз, що формує економічну незалежність, стабільність та розвиток в довгостроковому періоді. Пріоритетним при цьому є збалансована політика держави щодо структурної перебудови економіки, стимулювання інноваційно-інвестиційної активності, розвитку підприємництва, пришвидшення інтеграційних процесів тощо.

1. *Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / Л.С. Шевченко, О.А. Грищенко, С.М. Макуха та ін. / За ред. д. е. н., проф. Л.С. Шевченко. — Х.: Право, 2009. — 312 с.*

2. *Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 №60 [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. — Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.*

3. *Тимошенко О.В. Система економічної безпеки національної економіки та комплексний механізм її забезпечення / О.В. Тимошенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. — 2016. — №18. — С. 56—61.*

ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

©Черевко О. В., Водяник Т. В., 2017

Регулювання процесів економічного та соціального розвитку держави неможливе без урахування регіональних аспектів та територіальних особливостей реалізації державної політики в різних сферах життєдіяльності, адже таке врахування дозволяє визначити сильні та слабкі сторони функціонування регіональних економічних систем, сприятливі й загрозові тенденції в цій сфері.

З метою розкриття найважливіших тенденцій і проблем у розвитку господарських комплексів регіонів проводиться структурний аналіз стану соціально-економічної ситуації. Основна увага приділяється аналізу тих процесів, які негативно вплинули на ефективність виробництва у провідних галузях економіки і рівні життя населення. Також вказуються і позитивні тенденції, які відбуваються в регіонах у зв'язку з реформуванням економіки, розвитком підприємництва, виконанням програмних заходів Уряду та місцевих органів влади [1].

В сучасній українській регіональній економіці основним у визначенні регіону є принцип поєднання територіального підходу з соціально-економічним. Регіон визначається як ланка національної економіки, що охоплює групу спільних адміністративних одиниць, які характеризуються певною спеціалізацією, комплексністю та пропорційністю розвитку усіх галузей економіки на базі суспільного поділу праці. Можливість підвищити керованість економічного розвитку регіону та його складових зумовлює виділення регіонів за двома основними напрямками: адміністративно-територіальним і виробничим.

Економіка України зазнала негативного впливу світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 років, в результаті чого відбувся різкий спад ВВП, скорочення обсягів промислового виробництва, гальмування зовнішньоекономічної діяльності, зменшення інвестицій тощо. Спроможність більшості регіонів України до посткризового відновлення їх соціально-економічного стану є дуже низькою. Оскільки більшість регіонів не змогли відновити показники соціально-економічного розвитку до рівня докризового періоду, зокрема 15 регіонів все ще не досягли навіть докризового рівня. Серед цих регіонів знаходяться переважно ті регіони України, які традиційно вважаються лідерами економічного розвитку. Набуття Україною конкурентоспроможності та гідного місця у сучасному світі нерозривно пов'язане з модернізацією її економіки. Незважаючи на те, що протягом останніх років в Україні простежувалося зростання валового внутрішнього продукту, зокрема на одну особу, у своєму нинішньому вигляді українська економіка є надзвичайно енерго- та ресурсозатратною, вагому долю національного продукту визначають виробництва з низьким рівнем доданої вартості, невисокою залишається інвестиційна й інноваційна активність в регіонах, значна кількість невирішених питань в соціальній сфері [2].

Такий стан економіки суттєво впливає на всі сфери життя держави і суспільства. Очевидно, що у своєму нинішньому неререформованому вигляді економіка не може дати країні ресурси, необхідні для прискореної модернізації, наближення до європейських економічних, соціальних і гуманітарних стандартів. Виявлення таких ресурсів, а також перспектив розвитку регіонів країни можливе, насамперед, на базі максимально об'єктивної оцінки їх соціально-економічного стану і рівня розвитку економічних процесів.

Загальна характеристика рівня соціально-економічного стану регіону включає три основні групи показників, комплексне використання яких повинне забезпечити їх об'єктивний вимір та оцінку тенденцій і перспектив подальшого розвитку. Показники, що необхідно використовувати для проведення аналізу соціально-економічного стану регіонів і формування їх рейтингів за розвитком економічних сфер життя, поєднані за наступними напрямками: 1) оцінка загального рівня

соціально-економічного стану регіону за допомогою системи показників; 2) визначення місця регіону, застосовуючи рейтингові оцінки; 3) групування регіонів, однорідних за окремими ознаками.

Велика сукупність одиниць, що розглядаються, значно ускладнює оцінку результатів аналізу. Саме тому, постає питання про представлення результатів розрахунку так, що би забезпечити можливість співставлення результатів. Подання таких результатів можливе у вигляді сформованого рейтингу регіонів за визначеними ознаками.

Найбільш узагальнюючим показником, що оцінює рівень соціально-економічного розвитку регіону, є регіональний валовий продукт, а також частка регіону у валовому внутрішньому продукті країни [3]. За цим показником протягом останніх років лідерами являються Київ і Донецька область. Але використання абсолютних показників при порівнянні регіонів не дає об'єктивної оцінки. Таке порівняння можливе лише за відносними показниками, які враховують наявність природних, трудових, капітальних та інших ресурсів в регіоні для забезпечення такого рівня розвитку. Тому для рейтингової оцінки регіонів України за цим показником доцільно використовувати значення валового регіонального продукту на одну особу. За цим показником регіонами – лідерами в Україні є м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Полтавська, Запорізька та Харківська області.

Але оцінка за одним показником не описує повної картини соціально - економічного розвитку регіонів України. Така оцінка повинна бути комплексною і охоплювати різні сфери соціально – економічного життя регіону. Найбільш вагомими показниками, які доцільно використовувати при такій оцінці є: частка промислової продукції в промисловому виробництві країни, індекси промислового розвитку в регіонах, частка малого бізнесу, розподіл підприємств за регіонами України, частка аграрного сектору в валовому регіональному продукті, інвестиції в економіку регіону на душу населення і в частках від загального обсягу по країні, інноваційна активність підприємств регіону, рівень безробіття та середні заробітні плати по регіону тощо.

Серед регіонів найнижчий рівень оплати праці (на 30,3% менший від середнього по країні) зафіксовано у Тернопільській області, натомість найвищий (відповідно в 1,7 рази більший), як і раніше, спостерігався у м. Києві. Середня заробітна плата працівників Київської, Запорізької, Дніпропетровської та Донецької областей також перевищила показник у цілому по країні (на 0,9–14,0%). Законодавче збільшення мінімальної заробітної плати автоматично приводить до підвищення рівня середньомісячної заробітної плати працівників та може слугувати прогнозованим важелем її збільшення в майбутньому. Значна диференціація регіонів, територіальні диспропорції як в структурі економіки, так і в розвитку соціальної інфраструктури і рівні доходів населення, зумовлюють не тільки різні вихідні показники для формування стратегій соціально-економічного розвитку регіонів України, але, незважаючи на загальнодержавні цілі і пріоритети, різні першочергові завдання регіональної політики [4].

Таким чином, при наявності позитивних тенденцій у розвитку України лишається ще багато невирішених проблем, пов'язаних з необхідністю забезпечення подальшого зростання соціальних та економічних показників розвитку країни, а також зі зниженням міжрегіональних диспропорцій.

1. *Національна парадигма сталого розвитку України / за ред. проф., академіка НАН України, д. т. н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К. : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.*

2. *Регіони України 2013 : статистичний збірник. Ч. 2 / Держкомстат України; [за ред. О. Г. Осауленко]. – К. : Держком- стат України, 2013. – 783 с.*

3. *Жаліло Я.А. Післякризовий розвиток економіки України / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська [та ін.] // К.: НІСД, 2011. – 66 с.*

4. *Даніленко А.І. Ризики та перспективи розвитку України у період посткризового відновлення : монографія А.І. Даніленко, В.В. Зімоверх, В.І. Сіденко [та ін.]. – К.: Ін-т економіки та прогнозув. 2012. – 348 с.*

НАУКОВА І НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

©Чернобай Л.І., Чернобай Д.А., 2017

Формування постіндустріального суспільства (інформаційного суспільства, суспільства, заснованого на знаннях) як нової стадії суспільного розвитку описується відповідними концепціями, представленими доробком низки закордонних та вітчизняних учених (Д.Белл, Г.Кан., А.Тоффлер, В.Іноземцев, М.Згуровський та ін.) На засадах науково-технічного прогресу і суспільного поділу праці відбувається «дематеріалізація» виробництва, його інтелектуалізація та структурна зміна факторів, які його визначають. Так, витрати на наукову, інженерну працю сягають нині 2/3 загальних витрат на виробництво товарів. Науковий потенціал визначає могутність держави, на противагу попереднім стадіям, де таку могутність визначав потенціал природних ресурсів та промисловий. Трьома основними структурними елементами постіндустріального суспільства визначаються університети, наукові інститути та дослідницькі організації. На базі цих структур формуються соціальні відносини. [1] Відбувається формування нових факторів виробництва – біотехнотронних, які визначаються творчо-інтелектуальною діяльністю людини, а технологічною основою суспільства стають не індустріальні, а інформаційно-комунікаційні технології. Інформаційний сектор виходить на перше місце за темпами розвитку [2, с. 16–17]. Основу міжнародного поділу праці формує так звана «технологічна піраміда», на вершині якої знаходяться розробники унікальних технологій - одержувачі технологічної ренти.

Відповідно до законодавства України [3], до 2025 року планується збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3% валового внутрішнього продукту - показника, визначеного Лісабонською стратегією Європейського Союзу. Згідно цього ж документу «держава забезпечує бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% валового внутрішнього продукту України». Однак, динаміка витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт (ННТР) у структурі ВВП України за 2010-2015рр., наведена на рис. 1, вказує на суттєве недофінансування, зокрема від «-2,17%» у 2010р. до «-2,38%» у 2015р.

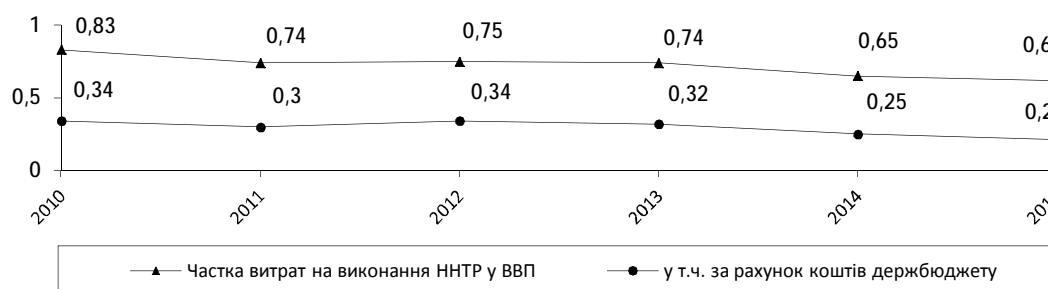

Рис. 1 Частка витрат на виконання ННТР у ВВП, % [4]

Витрати підприємств на проведення ННТР за рахунок коштів державного бюджету складали відповідно: 2010 р. – 41,2%; 2015р. – 34,5%; 1-ше півріччя 2016р. – 28,8%, що свідчить про стійку динаміку зміни джерела фінансування та орієнтацію на власні сили організацій. Відбувається системний перехід до госпрозрахункової моделі наукової та науково-технічної діяльності в Україні. У той же час «кошти державного бюджету виділяються на підтримку основної діяльності державних наукових установ, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету, проведення наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок університетів, академій, інститутів, фінансування окремих наукових і науково-технічних програм,

проектів та надання грантів», систематичне скорочення яких може суттєво вплинути на результати такої діяльності. Зокрема, витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт у 2015 - I півріччі 2016 року власними силами організації скоротились на 56,35%, що в розрізі на внутрішні поточні та капітальні склало відповідно «-56,13%» і «-53,96%». У структурі витрат відбувся перерозподіл на користь внутрішніх поточних витрат +0,48%, у т.ч. витрат на оплату праці +7,3% (розраховано за даними 4).

Важливим показником є структура витрат на ННТР в розрізі забезпеченості персоналом та секторів наукової діяльності, що наведено у табл.1 і 2 відповідно.

Таблиця 1

Кількість працівників наукових організацій за категоріями персоналу

Показники	2015р.		1-ше півріччя 2016р.		Структурне відхилення (+/-)	
	К-сть працівників, осіб	У % до загальної к-сті	К-сть працівників, осіб	У % до загальної к-сті	Абсолютне, осіб	Відносне, %
Усього:	101 598	100,00	96 712	100,00	-4 886	-4,81
Дослідники	53 835	53,0	51 512	53,26	-2 323	+0,26
Техніки	10 029	9,9	9 109	9,41	-920	-0,49
Допоміжний персонал	19 057	18,7	18 303	18,94	-754	+0,24
Інші	18 677	18,4	17 788	18,39	-889	-0,01
Мають науковий ступінь						
доктора наук	4 124	4,1	дані відсутні	дані відсутні		
кандидата наук	13 929	13,7	дані відсутні	дані відсутні		

Джерело: сформовано авторами за даними 5.

Визначені відхилення у табл. 2 дозволяють стверджувати, що відбулось загальне зменшення кількості працівників наукових організацій за усіма категоріями персоналу (-4,81%), однак у структурі працівників зросла частка дослідників (+0,26%) та допоміжного персоналу (+0,24%).

Таблиця 2

Витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт у I півріччі 2016 року власними силами організації за секторами наукової діяльності (млн. грн.)

Види витрат	Загальний обсяг витрат		У тому числі за секторами наукової діяльності					
			державний		підприємницький		вищої освіти	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього	5336,8	100	1661,2	31,13	3376,7	63,27	298,9	5,6
внутрішні поточні витрати	5213,0	97,7	1632,9	98,29	3286,5	97,33	293,6	98,23
з них:								
витрати на оплату праці	2790,2	53,52	1123,4	68,79	1451,6	44,26	215,2	73,29
матеріальні та інші витрати		46,48		31,21		55,74		26,71
капітальні витрати	123,8	2,32	28,3	1,71	90,2	2,67	5,3	1,77

Джерело: розраховано авторами за даними 5.

У результаті аналізування даних табл. 2 можна стверджувати, що найвищою є частка витрат підприємницького сектора (63,27%), а найнижчою – частка сектора вищої освіти (5,6%), що, в свою чергу, свідчить про незначну роль такого ключового структурного елемента постіндустріального суспільства як університети. Недооціненим є державний сектор, який охоплює лише третину усіх витрат на ННТР. Витрати на оплату праці за секторами склали: у державному – 68,79% (відповідає середньому світовому рівню витрат на наукову та інженерну працю); у підприємницькому – 44,26% (нижча за світовий рівень); вищої освіти – 73,29% (вища за світовий рівень).

Однак, результати наукової та науково-технічної діяльності підприємницького сектора як пріоритетної ланки, доволі незначні. Так, у 2015р. інноваційною діяльністю займалося 17,3% із загальної кількості промислових підприємств із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше, а

інновації впроваджували лише 87,7% з них, у тому числі: інноваційні види продукції – 57,3%, нові технологічні процеси – 55,3%. Структура витрат на інновації склала: 80,7% - придбання машин, обладнання і програмного забезпечення; 14,8% - витрати на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки ; 0,6% - на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій). Структура фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств у 2015р. включала: 97,53% - власні кошти підприємств; 0,96% - кошти вітчизняних та іноземних інвесторів; 0,83% - кредитні кошти; 0,68% - кошти державного та місцевих бюджетів. У табл. 3 наведено результати впровадження інновацій промисловими підприємствами за їх видами.

Таблиця 3

Упровадження інновацій на промислових підприємствах у 2015р.

Види інноваційної діяльності	Одиниць	Структура «упроваджено» за видами, %	Структура «разом» за видами, %	Структура «усього» за видами, %
1. Упроваджено:				
1.1. інноваційні види продукції	3136	100	72,04	57,19
1.1.1. нові для ринку	548	17,47	12,59	9,99
1.1.2. нові для підприємства	2588	82,53	59,45	47,2
1.2. нові технологічні процеси	1217	100	27,96	22,19
1.2.1. з них маловідходні, ресурсозберігаючі	458	37,63	10,52	8,35
Разом	4353		100	
2. Придбано нові технології	1131			20,62
Усього:	5484			100

Джерело: розраховано авторами за даними 5.

За результатами розрахунків, представлених у табл. 3, можна стверджувати, що чільне місце у структурі інновацій, впроваджених на промислових підприємствах, є нові для підприємства види продукції (47,2%); на другому місці – нові технологічні процеси (22,19%), у т.ч. лише 8,35% маловідходних та енергозберігаючих; на третьому – придбані нові технології (20,62%); на четвертому – нові для ринку види інноваційної продукції (9,99%).

Аналізування стану наукової і науково-технічної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах постіндустріального суспільства свідчить про невідповідність результатів такої діяльності у розрізі секторів наукової діяльності та джерел їх фінансування поставленій меті – формуванню вітчизняної технологічної ренти. Цільове функціонування і подальший розвиток основних структурних елементів постіндустріального суспільства - університетів, наукових інститутів та дослідницьких організацій – потребує узгодження з державницькими та національними пріоритетами.

1. *Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 952 с.*

2. *Чугунов А.В. Развитие информационного общества: теории, концепции и программы [учебное пособие] / А.В. Чугунов. — СПб.: Ф-т филологии и искусств СПбГУ, 2007. – 98с.*

3. *Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» №848-VIII від 26,12,2015р., <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>*

4. *Календар оприлюднення експрес-випусків Держстату http://ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html*

5. *<http://ukrstat.gov.ua>*

6. *Л.І.Чернобай Стан та проблеми інтелектуалізації вітчизняної економіки. Всеукраїнська науково-практична конференція «Управління персоналом у системі менеджменту організації: тенденції та перспективи розвитку», Львів, 10-12 жовтня 2013р. – С.124-126.*

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

© Черчик Л.М., 2017

Останні десятиліття ознаменувались інтенсивним розвитком нових наукових теорій, які формують сучасне уявлення про принципи, форми та напрями розвитку суспільства, де гармонійно поєднувались би економічне зростання, соціальний добробут та екологічна безпека. Система забезпечення соціоекологоекономічної безпеки – це сукупність інституцій, принципів, важелів, методів та інструментів впливу, націлених на оптимізацію відносин у системі «суспільство – природа» щодо забезпечення таких умов функціонування певного об'єкту, за яких зберігаються або поліпшуються його внутрішні якісні та кількісні параметри (характеристики) та не допускається (мінімізується) деструктивний вплив на зовнішнє оточення [1].

Складові соціоекологоекономічної безпеки: екологічна – безпека умов існування та відсутність екологічного ризику як гарантія захисту екологічних потреб населення та відсутності небезпек пов'язаних зі станом навколишнього природного середовища; соціальна – гарантованість зайнятості людини; безпека харчування; житлова безпека; безпека здоров'я, освіти, культури, відпочинку; економічна – як гарантія збереження та покращення матеріального стану об'єктів мікро-, мезо- та макрорівня.

Основні інноваційні інструменти функціонування цієї системи теж можна конкретизувати для кожної зі складових. Екологічна безпека передбачає збереження цілісності, функціонування в межах самовідтворення, охорони елементів довкілля, що забезпечується новітніми технологіями відтворення порушених екосистем, біологічного та ландшафтного різноманіття; впровадженням ресурсозберігаючих технологій, безвідходного екологічно чистого виробництва, технологій замкнутого циклу, технологій очищення, переробки та утилізації відходів. Це підтримка екологічно ефективного виробництва енергії, включаючи використання відтворювальних джерел енергії та вторинних енергетичних ресурсів, що не допускає деградації довкілля, дає можливість довготривалого збереження корисних властивостей природних ресурсів, їх запасів на майбутнє.

Для соціальної складової – це задоволення суспільних потреб в технологічно новій продукції та інноваційних послугах, забезпечення зайнятості у високотехнологічних інтелектуальних сферах діяльності; відновлення та збереження здоров'я; зменшення кількості професійних захворювань, зростання тривалості та якості життя; розвиток особистості, її самовираження, самозбереження, шляхом впровадження інноваційних методів у системі освіти, медицини; формування навиків інноваційно мотивованих працівників; формування соціального потенціалу суспільства, використання інновацій соціогуманітарного напрямку.

Для економічної складової – нарощування та стабілізація доходів, функціонування на прийнятному рівні прибутковості, випуск конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, організація екологічного підприємництва. Нова продукція має вироблятися з використанням нових видів сировини та матеріалів, технологій організації виробництва, техніко-технологічного оновлення, що передбачає зниження сировинних, енергетичних та трудових витрат на одиницю виробленої продукції. Розробка інноваційних товарів та послуг базується на мінімізації ресурсів, заміщенні природних ресурсів синтетичними аналогами, передбачає постійну диверсифікацію виробництва, оновлення (розширення) асортименту, а отже використання нових управлінських рішень і маркетингових інновацій, імплементації екологічних принципів в існуючі методи управління, створення системи корпоративного екологічного менеджменту.

1. Черчик Л. М. *Концептуальні основи формування системи соціоекологоекономічної безпеки* / Л. М. Черчик // *Економічний форум*. – 2016. – № 2. – С. 167-174.

ТЕЛЕВІЗІЙНІ ЗМІ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

©Чікірісов Д.В, 2017

Визнаного тренду постіндустріальної сучасності набуло приваляюче значення медійного простору над індустріальною складовою соціально-економічних суспільних відносин, що панували минулого століття. Вершину піраміди ціннісної ієрархії орієнтирів суспільства посіла свідомість особистості, сформована під впливом єдиного гіпер-інформаційного простору на протигагу виробничим колективних цінностей що панували за індустріального укладу.

Якщо перша промислова революція стала наслідком винайденого парового двигуна, з другою впорався електричний струм, то третя носить назву інформаційного або пост індустріального суспільства. Поширення телебачення і геометричне зростання його впливу на індивідуальну свідомість наблизило ідеологічні можливості інформаційних технологій до метафоричного платонівського світу ідей. Зазначимо, що давньогрецький філософ мислив істинність речей як проекцію їх ідей, що доступні для відчуття людини. Але окрім світу що являє собою відображення істинних ідей є і відлуння, що не мають оригіналу – тобто ті, що не є дійсними, а лише проекцією наших думок, власного досвіду і відчуттів. Саме таке місце посіло телевізійне мовлення. Інформаційний простір самостійно утворює речі і наділяє їх об'єктивне цінністю та надає їм ніби істинності існування. На відміну від таких прогресивних та досконалих форм виразу психічної діяльності як інтерактивний простір інтернету телебачення є лише еволюційною стадією нового простору для діяльності людини. Це той етап що Володимир Вернадський назвав Ноосферою. Як колективна хода людства до поза просторового охопленого думками над фізичного світу Платону, що доступні лише найбільш величній частині душі і з якого витікає Благо. Соціальний аспект еволюції ролі ЗМІ у формування суспільства став переконливою частиною економічної науки внаслідок болісного впливу на українські підприємства трирічної рецесії, трикратної девальвації і на третину втрачених за результатами 2016 року співвідносно з 2015 роком інвестицій. Не структурним циклом розвитку світового господарства спричинено болісний економічний шок, а виключно ставленням суспільства до держави і поглядами його представників на власне майбутнє. Окрему роль відіграє відсутність самоідентифікації і цілий ряд соціально-політичних аспектів, які мали вибудовуватись всі часи незалежності шляхом свідомої і відповідальної інформаційної політики постіндустріального віку, а не популізмом окремих груп впливу. Але ж за ринкової економіки зважену інформаційну політику може здійснювати виключно прибутковий ЗМК.

Сьогодні сектор послуг економіки вносить вагомий вклад у збільшення добробуту багатьох країн, насамперед країн “золотого мільярда” [1, с. 211]. У середньому близько 70% ВВП розвинених країн продукується наданням послуг, причому темпи росту цього сектора (16% у рік) набагато вище темпів росту сфери торгівлі (лише 7% у рік)[11, с. 123]

Частіше інших серед специфічних властивостей послуг називають те, що вони “ являють собою дію або процес, вони нематеріальні, їх неможливо зберігати, їхня якість більш мінлива в порівнянні з матеріально-речовинним товаром, а також те, що виробництво й споживання послуги одночасні

1. *Формування інноваційної моделі розвитку національної економіки України: монографія: у 2 ч. / Чернігівський держ. ін-т економіки і управління / Каленюк.І.С. (заг.ред.). — Чернігів : ЧДІЕУ, 2009. — 592с.*

2. *Тульчинська С.О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико- методологічні аспекти: монографія / Національний технічний ун-т України "Київський політехнічний ін-т". — К. : НТУУ "КПІ", 2009. — 489с*

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

© Шамін М.В., 2017

Потенціал як економічна категорія являє собою наявні можливості, ресурси, запаси, кошти, які можуть бути використані для досягнення, здійснення будь-чого [1]. У сучасній економічній науці термін потенціал використовується відносно низки категорій – особистісний потенціал людини, потенціал підприємств, регіонів, держави тощо. Також існує багато наукових думок щодо змістовного наповнення різних різновидів потенціалу. Кожний з рівнів, на якому досліджується потенціал як економічна категорія, складається з певних складових: трудового, фінансового, інтелектуального та інших.

Найпоширеніше трактування сутності потенціалу підприємства полягає у сукупності природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, які можуть бути використані для досягнення певних цілей. Сьогодні склалися дві більш розповсюджені позиції щодо трактування сутності потенціалу підприємства. Перша позиція полягає в трактуванні потенціалу як сукупність наявних ресурсів підприємства. При цьому питання взаємодії цих ресурсів та їх виробничих взаємозв'язків враховується досить слабо. Друга позиція щодо визначення поняття «потенціал підприємства» полягає в тому, що він розглядається як сукупності ресурсів, здатних виробляти певну кількість матеріальних благ.

На наш погляд, обидві позиції щодо визначення терміну «потенціал підприємства» сьогодні досить обмежені. Вони не враховують галопуючий розвиток НТП, перехід до інформаційного типу суспільних відносин та інноваційного типу розвинення економічних систем. Тому доцільно навести власне бачення терміну «потенціал підприємства» із урахуванням реалій сучасності. Авторська позиція щодо цього питання наступна. Потенціал підприємства – це існуючі та такі, що можуть бути залучені, ресурси підприємства, які під впливом розвитку науки та техніки, розвитком інформаційних технологій, переходять у стан домінування нематеріальних та інформаційних ресурсних складових, що у взаємозв'язку із іншими складовими сприяє підвищенню загальної економічної ефективності.

Потенціал підприємства, як і більшість економічних категорій, підлягає класифікації за певними ознаками. У науковій літературі наведена низка класифікаційних ознак потенціалу підприємства. До них віднесено: рівень абстрагування, рівень агрегованості ознак, галузеві ознаки, масштаби обліку, перспективи розвитку, елементний склад, сфера виникнення та ступінь реалізації [1]. Цей перелік класифікаційних ознак, безумовно, відповідає вимогам щодо вивчення потенціалу підприємства, але, на наш погляд, не враховує дуже важливу на сучасному етапі розвитку економічних систем та підприємств ознаку – гнучкість та можливість маневрувати у мінливому середовищі. Гнучкість потенціалу підприємства – це властивість переходити з одного працездатного функціонального стану в інший з мінімальними втратами й витратами при виконанні чергового завдання або нової функції [2]. Ця ознака була не актуальною в умовах планової економіки. Втім, ураховуючи реалії сьогодення, гнучкість та маневреність стають одними з чинників ефективної інтеграції підприємств у сучасний економічний простір. Тому вважаємо за потрібне уведення до переліку класифікаційних ознак нової ознаки - ступінь гнучкості та маневреності.

Така класифікація більш точно відбиває сучасні вимоги щодо потенціалу підприємства та надає змогу більш адекватного його аналізу, відповідного вимогам сучасного економічного середовища, що є досить мінливим, та викликам нового інноваційного середовища.

1. Краснокутська Н.С. *Потенціал підприємства: формування та оцінка. Навчальний посібник.* – Харків: ХДУХТ, 2004. – 287 с.

2. Шевченко Д.К. *Проблеми ефективності використання економічного потенціалу.* – Запоріжжя: КПУ, 2004. – 138 с.

ДІАГНОСТИКА РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ ЗА ІННОВАЦІЙНОЮ МОДЕЛЛЮ

©Швиданенко Г.О., 2017

У турбулентному, динамічному, мінливому зовнішньому середовищі інноваційність, у всіх її проявах, стає об'єктивно необхідною, оскільки є вирішальною передумовою ефективного функціонування суб'єктів ринкових відносин і забезпечення їх конкурентоспроможності. Інноваційним можна вважати такий розвиток, який базується на безперервному пошуку, розробці, комерціалізації інновацій, а також застосуванні нових способів формування і сфер використання інноваційного потенціалу підприємства.

Вагомий науковий доробок щодо різних підходів (процесного, інтегрального, структурного, функціонального) до визначення дефініції «інноваційний потенціал» дозволяє висвітлити наше бачення цієї проблематики. Вважаємо, що інноваційний потенціал за сутнісним наповненням у сучасній економічній реальності можна трактувати як інтегровану сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних інноваційно-інтелектуальних ресурсів, динамічних здатностей бізнес-структур; компетенцій і компетентностей людських ресурсів, яка спрямована на досягнення поставлених цілей та забезпечення ціннісно-вартісних параметрів результативності інноваційного розвитку суб'єктів господарювання. Пріоритетною є інтелектуальна складова, оскільки включає людські, організаційні, споживчі і клієнтські ресурси, які, з урахуванням специфіки конкурентного середовища, створюють мережу цінностей для всіх зацікавлених сторін [1].

Разом з тим слід відзначити, що перехід на інноваційну бізнес-модель розвитку зумовлює необхідність ряду передумов, без яких така практика неможлива: по-перше, без відповідного (підкріпленого споживчим попитом) ринкового потенціалу; по-друге, динамічних процесів комерціалізації досягнень науки і техніки у сучасну продукцію і послуги; по-третє, фінансової можливості та економічної доцільності створення та/або купівлі інновацій на ринку та обґрунтованої стратегії їх результативного використання [2].

Ефективне функціонування і розвиток суб'єктів господарювання у сучасному конкурентному середовищі зумовлюють об'єктивну необхідність впровадження інноваційних бізнес-моделей.

За результатами проведених вченими комплексних наукових досліджень сутнісного наповнення та технології формування бізнес-моделей, можна стверджувати про доцільність трансформації наявних і створення нових за критерієм інноваційності у відповідності до споживчих потреб, визначених ціннісних і вартісних параметрів. Очевидним є те, що дефініція «інноваційна модель розвитку» є багатогранною і багатоаспектною, яку можна трактувати як сучасну стратегічну концепцію розвитку суб'єктів ринкових відносин, що базується переважно на інноваційно-інтелектуальних ресурсах для створення інновацій і мережі цінностей для всіх зацікавлених сторін, а також зростання вартості та ефективності бізнесу і забезпечення стійких конкурентних переваг [3].

Актуальною проблемою є сутнісне наповнення методичного інструментарію діагностики розвитку суб'єкта господарювання за інноваційною бізнес-моделлю. В цьому зв'язку можна виокремити: інноваційний аудит; діагностику використання діючого інноваційного потенціалу та визначення перспектив вдосконалення бізнес-моделей підприємств за критерієм інноваційності; динамічні методи ефективної реалізації інноваційних проектів; аналітичні, економіко-математичні, прогностичні, інтегральні та комбіновані методи. Визначення бізнес-моделей підприємств у контексті інноваційності запропонував Г.Хамел, який трактує її як новаторську концепцію ведення бізнесу на основі використання радикальних інновацій, які відкривають цілком нові можливості на ринку. У процесі діагностики параметрів розвитку суб'єктів бізнесу за інноваційною моделлю слід

відзначити, що розробити єдину універсальну систему драйверів неможливо і недоцільно. Це зумовлено широким спектром специфічних ознак бізнесу та різними сферами його функціонування в сучасній економічній реальності. Крім того, не всі параметри можуть бути оцінені кількісно, тому необхідні якісні індикатори. Можна лише рекомендувати відповідні принципи щодо інструментарію діагностики, це: новітність, комплексність, системність, гнучкість та адаптивність [4].

Для оцінювання ефективності інноваційної бізнес-моделі розвитку підприємств може бути використаний ряд таких основних індикаторів, а саме: наявність в системі управління структури, яка відповідає за розробку та комерціалізацію нововведень, фінансування та ресурсозабезпечення цих процесів; рівень оновлення товарів за сучасними технологіями та методами виробництва; частка у чистому доході та прибутку інтелектуаломістких продуктів, експортної продукції, інноваційних товарів; масштабів національного та міжнародного патентування; величини доданої цінності; рівень інноваційної активності суб'єктів ринкових відносин (ринкова позиція на національному та міжнародних ринках), тривалість інноваційного циклу тощо.

Ряд вчених пропонує проводити діагностику інноваційного розвитку компаній за двома складовими: за рівнем використання інноваційного потенціалу та окремих його елементів (людського, фінансово-економічного, знаннєвого, виробничо-збутового, патентно- проектного) та за індикаторами інноваційної активності (кількісні та результуючі параметри інноваційності). В окремих випадках виділяється сукупність інноваційних ресурсів, інноваційних мереж, управлінських інновацій тощо [5].

Заслужують на увагу також підходи до методів визначення інтегральних показників оцінювання ефективності реалізації інноваційних проектів і порівняльні методи оцінювання.

Проблемам моделей бізнесу та оцінювання інноваційного потенціалу підприємств присвятили свої роботи ряд вітчизняних і закордонних вчених, а саме: Гришко В., Данько М., Друкер П., Гошал С., Мільнер Б., Бутнік-Сіверський О., Ілляшенко С., Мірошник Р., Петрова І., Фідулова І., Хобта В., Хамел Г., Облуй К., Афуа А., та багато інших.

Разом з тим реальна практика потребує визначення об'єктивної величини інноваційного потенціалу, його можливостей щодо реалізації інноваційних проектів з урахуванням особливостей стратегії інноваційного розвитку суб'єктів господарювання та специфіки конкурентного середовища їх функціонування.

Вдосконалення процесу оцінювання ефективності розвитку суб'єктів господарювання за інноваційною бізнес-моделлю потребує широкої інформаційної бази, застосування сучасних економіко-математичних методів, новітніх технологій та програмного забезпечення, формування та ефективного використання інноваційного ресурсного портфеля, спрямованого на досягнення визначених стратегічних намірів, вартісних і ціннісних параметрів бізнесу, а також посилення конкурентних позицій і розширення адаптивних можливостей.

1. Осмятченко Л.М., *Методологія оцінки інтелектуального капіталу: монографія* / Л.М. Осмятченко. – К.: КНЕУ, 2012. – 205 с.

2. Остервальдер А., Пинье И. *Построение бизнес-моделей: Настольная книга стратега и новатора* – Альпина Паблишер, 2011 – 288 с.

3. З. Юринець. *Інноваційна бізнес-модель як підґрунтя розвитку сучасних підприємств.* / Вісник Львівського університету. серія. економічна. 2012. – Випуск 48 – с. 365-370.

4. Я. Бжуска, *Інноваційні моделі бізнесу - Вісник Національного університету «Львівська політехніка» - «Проблеми економіки та управління».* 2008. - №628 – с. 29-85.

5. Радзівіло І.М., *Удосконалення механізму оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства/ БІЗНЕСІНФОРМ,* – 2012. – №8 – с. 142-148.

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ З КРАЇНАМИ ЄВРОСОЮЗУ

© Шептуха О.М., Гудзь А.В., 2017

27 червня 2014 р. Україна та Європейський Союз (ЄС) підписали економічну частину Угоди про асоціацію, що передбачає створення повноцінної зони вільної торгівлі і стосується таких аспектів, як доступ на ринки, торгівля енергоносіями, співпраця у сфері сільського господарства, транспорту, металургії, космосу, наукових досліджень, туризму, підприємницької діяльності, захисту прав інтелектуальної власності, порядку розгляду спорів та умови оподаткування.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку зовнішньоекономічної діяльності в сучасному конкурентному просторі є формування ефективної експортної діяльності вітчизняних підприємств, передумовою для здійснення котрої є наявність масштабного та якісного експортного потенціалу на підприємстві та здатності його реалізувати на міжнародних ринках. Окрім того, на сучасному етапі трансформації зовнішньоторговельної політики України перспективним вектором обрано напрям інтеграції з Європейським Союзом.

Експортний потенціал підприємства – це здатність підприємства здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, зокрема експортну діяльність, яка полягає у виході на цільові зовнішні ринки збуту. Він є основою для розробки стратегії виходу компанії на міжнародний ринок. Науковці пропонують виокремлювати дві групи факторів, які впливають на його формування: ендогенні – пов'язані з діяльністю підприємства; екзогенні – включають характеристики політичного, географічного, природо-кліматичного середовища внутрішнього та експортного ринку [1].

З огляду на сучасний стан та наявні ресурси, ефективне формування соціально-орієнтованої країни та її бізнесу можливе лише за умов визначення пріоритетних сфер діяльності, які слугуватимуть точками майбутнього економічного зростання.

Аналіз статистичних даних свідчить, що агробізнес може бути визначеним як потенційна точка зростання. Саме ця сфера економіки, незважаючи на наявні досить несприятливі економіко-політичні умови, демонструє позитивні зрушення (зростання на майже 75 млн. грн. у 2015 р. порівняно з 2014 р.) [2].

Статистичні дані демонструють сировинну спрямованість українського експорту. Значну частку в експорті країни займає металургія (22,9%), продукти рослинного походження (22,3%).

Експорт товарів з України у 2015 році в порівнянні з 2014 роком скоротився на 29,4%, або на \$15,9 млрд. – до \$38,17 млрд. У кількісному вираженні експорт товарів теж знизився – на 8,1%, або на 14,1 млн. т. Зменшилася й усереднена вартість експорту однієї умовної тонни – на 23%. Останнє пояснюється як падінням цін на товари, що є основою українського експорту, так і подальшою деградацією товарної структури експорту – тобто збільшенням продажу сировини і зменшенням експорту обсягу товарів з доданою вартістю [3].

Обсяги експорту у 2015 році в порівнянні з 2014 роком впали у всіх без винятку галузях. Але якщо експорт продукції паливно-енергетичного комплексу знизився у 4 рази (вугілля у 10, кокс у 5, нафтопродукти у 4, електрика у 3 рази), то експорт продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції скоротився всього на 13%. Падіння по інших галузях склало від 20% до 38%, в найбільшій мірі відбившись на металургії та машинобудуванні [3].

Відповідно очікувано змінилася структура експорту за товарними групами. Ще у 2014 році продаж продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції вийшов на перше місце, зайнявши частку 30,2% у загальній структурі експорту. У 2015 році ця частка вже становила 38,2%. Тобто всі інші види промисловості експортували товарів лише у 1,5 рази більше, ніж аграрії та харчова

промисловість. Причому в продовольчому сегменті переважає продаж саме сільськогосподарської продукції - частка 23% у загальному обсязі експорту.

У ТОП-10 експортованих товарів у 2015 році (а їх частка в загальному експорті сукупно становить 46,9%) знаходиться сировина та напівфабрикати первинної переробки.

Як це не сумно, але найбільш «високотехнологічною» продукцією у ТОП-10 українського експорту є дроти та кабелі. Продукція, яку насправді можна віднести до групи високотехнологічних товарів, займає лише 13-й рядок експортного рейтингу – це двигуни турбореактивні, турбогвинтові та інші газові турбіни [3].

У переважній більшості товарних позицій у 2015 році відбулося скорочення експорту. Зниження продажів більш ніж на \$50 млн. за рік відбулося відразу по 56 видам товарів.

Український експорт у 2015 році здійснювався в 194 держави та юрисдикції (у 2014 році в 198). У більшість з них (135) він скоротився, виріс в 63 країни. В ЄС експорт товарів з України за рік скоротився на 24%, або на \$4,06 млрд. (з \$17,08 млрд. до \$13,02 млрд.). Найбільше поставки знизилися до Польщі (на \$ 669 млн.) та Угорщини (на \$ 602 млн.). Серед країн Євросоюзу експорт зріс лише в Данію (на \$18,1 млн.), Мальту (на \$10,5 млн.), Португалію (на \$8,9 млн.) та Словенію (на \$0,3 млн.). За межами ЄС найбільших втрат український експорт поніс в торгівлі з Росією (на \$4,99 млрд.), Туреччиною (на \$800 млн.), Єгиптом (на \$781 млн.) та Білоруссю (на \$753 млн.).

Дещо істотно вирости поставки товарів зовсім не в Європу, а в основному в Азію: Таїланд (на \$194 млн.), Бангладеш (на \$53 млн.), Філіппіни (на \$50 млн.), Ліван (на \$29 млн.), Малайзію (на \$28 млн.), Японію (на \$26 млн.), та «невідомі юрисдикції» (на \$99 млн.) [3].

Отже, аналіз розвитку міжнародної торгівлі України засвідчив те, що навіть незважаючи на підписання частини економічної угоди з ЄС про зону вільної торгівлі, в останні роки спостерігалася досить виражена тенденція скорочення обсягів експорту українських товарів на ринок товарів країн ЄС, що спричинено низькою конкурентоспроможністю українських товарів, непрозорістю системи стимулювання розвитку експортних галузей.

Морально та фізично зношене промислове обладнання (понад 50%) не залишає надії на те, що Україна в найближчий час зможе розширити позиції експортера машино-технічної продукції та інших промислових виробів з високою доданою вартістю. Ця продукція імпортується в Україну, як і сировина для виробництва, хоча деякі товари та виробни харчової промисловості можуть з великим успіхом виготовлятися вітчизняними виробниками.

По суті, основними шляхами підвищення конкурентоздатності української продукції на європейському ринку є:

1) удосконалення стандартизації, як головного інструменту фіксації та забезпечення заданого рівня якості на підприємствах. В рамках цього – впровадження сучасного комплексу систем управління якістю. Висока якість вітчизняної продукції сприятиме створенню високого іміджу України на міжнародних ринках, покращення взаємозв'язків з іншими країнами;

2) створення умов для покращення розвитку інноваційної діяльності, запровадження у виробництво новітніх технологій, сучасних виробів нової техніки, запобігання витоку талановитих розробників;

3) своєчасна реакція на зміни кон'юнктури ринку;

4) в умовах євроінтеграції необхідним є запобігання дисбалансу між цінами на внутрішньому ринку України та світовими цінами на товари і послуги.

1. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. для вищих навч. закл. / О. Кириченко [та ін]. – 2 вид., доп. - К. : Видавничий дім "Фінансист", 2004. - 634 с.

2. Механізм формування експортного потенціалу підприємств агробізнесу в умовах євроінтеграції / С. В. Маркова, О. М. Шевченко, О. М. Олійник // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 19. - С. 70-74.

3. У топ-10 експортованих товарів у 2015 році найбільш високотехнологічна продукція – кабель // <http://www.fru.org.ua/ua/media-center/blogs/salivon/u-top-10-eksportovanykh-tovariv-u-2015-rotsi-naibilsh-vysokotekhnolohichna-produktsiia-kabel>

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТІВ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Л. О Шкварчук, 2017

Активізація інноваційної діяльності суб'єктів економіки неможлива без відповідної інфраструктури, яка здатна забезпечити сприятливі умови реалізації інноваційних проєктів. Найчастіше до інноваційної інфраструктури відносять спеціалізовані установи та інститути, які забезпечують розвиток і підтримку інноваційного підприємництва, мотивацію економічних суб'єктів до інновацій, захист прав інтелектуальної власності, фінансування інноваційних проєктів тощо. В Україні функціонують окремі види інноваційних структур, які допоки не сформували цілісної потужної мережі інфраструктурних об'єктів інноваційної діяльності. Так, у Проєкті Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017-2021 роки зазначається, що в Україні утворено 12 технопарків, 28 інноваційних бізнес-інкубаторів, 28 інноваційних центрів. Крім того, діють Український інститут науково-технічної інформації та 9 регіональних центрів науки, інновацій та інформатизації, а при вищих навчальних закладах створені підрозділи з питань інтелектуальної власності [1].

Найбільш фрагментарний характер забезпечення інноваційної діяльності притаманний фінансовим інститутам, до яких, зокрема, відносять як спеціалізовані, так й універсальні фінансово-кредитні установи. Серед останніх найбільш значне місце посідають банківські установи. Один із основоположників інноваційної теорії Й. Шумпетер у своїй праці «Теорія економічного розвитку» (1912 р.) висунув концепцію належності банківських кредитів до рушійних сил (стимулів) економічного розвитку, довівши здатність банків забезпечувати саме інноваційний розвиток економіки через необхідність гарантування платоспроможності позичальників [2]. У пізніших роботах Й. Шумпетер (1939 р.) відводить фінансовим посередникам в особі банків все більш важливу роль в забезпеченні економічного зростання, пов'язуючи банківський кредит з роботою «капіталістичного двигуна» [3]. Функцію фінансового забезпечення інноваційної діяльності банківські установи реалізують через кредитування: чим активнішою та ліберальнішою є кредитна діяльність, тим більші потенційні можливості до інновацій.

За даними НБУ у I півр. 2016 р. нове кредитування банківських установ було обмеженим, але дещо позжвавилось у другій половині року, значною мірою у результаті кредитування держмонополій державними банками. Валові гривневі кредити суб'єктам господарювання зросли на 87 млрд. грн. (27%), а в іноземній валюті скоротилися на 4.1 млрд. дол. США у еквіваленті, що частково пояснюється перекредитуванням у гривні. При цьому, у структурі чистих активів частка кредитів юридичних осіб зменшилась із 49,0% у 2013 р. до 34,3% у 2016 р., що свідчить про загальне зниження доступності кредитів для підприємств [4]. У той же час, необхідно відмітити, що доступність кредитів та стійкість банківського сектора, за даними Світового економічного форуму відносяться до слабких сторін конкурентоспроможності економіки України (див. дані табл. 1). Так, у звіті за 2016 р. за показником інновацій Україна посідала 52 місце у світі, а за показником розвитку фінансового ринку лише 130 (із 138 країн світу) [5]. Найбільш негативний вплив на стан фінансового ринку України чинять показники стійкості банків (138 (останнє) місце у світовому рейтингу) та показники легкості доступу до кредитів (112 місце, що на 25 сходинок нижче, ніж у попередньому році).

Отже, саме нерозвинутість фінансової інфраструктури та неналежний рівень якості її роботи є одним із основних факторів, який гальмує розвиток інноваційної активності в Україні. Проте, напрацювань, зокрема у практичній площині, щодо подолання зазначеного негативного явища немає. За оцінками НБУ ключовим завданням банків є відновлення кредитування реального сектору

та домогосподарств. При цьому у Проєкті Розвитку інфраструктури ринку капіталів в Україні не зроблено акцентів на необхідність активізації кредитування інноваційної діяльності, яка повинна ґрунтуватись на розробленні особливих умов надання відповідних кредитів [6]. Вважається, що боргове навантаження підприємств-позичальників поступово нормалізується завдяки зростанню доходів та прибутків, проте якісних позичальників із прозорою фінансовою звітністю усе ще мало.

Таблиця 1

Рейтинг показників розвитку фінансового ринку України

Показник	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Індекс Глобальної конкурентоспроможності	72	82	89	82	73	84	76	79	85
Розвиток фінансового ринку	85	100	119	116	114	117	107	121	130
Легкість доступу до кредитів	66	87	130	128	107	116	87	87	112
Стійкість банків	112	133	138	141	142	143	138	140	138

* Сформовано за даними річних звітів Світового економічного форуму [5]

До спеціалізованих фінансово-кредитних установ інноваційної інфраструктури відносять, насамперед, венчурні фонди, основним завданням яких є фінансування розроблення та реалізації інноваційних проєктів. В Україні кількість венчурних фондів є достатньо великою. Якщо у 2003 р. в країні було лише 3 венчурні інвестиційні фонди, то до 2016 р. їх кількість зросла до 1011, а вартість активів таких фондів зросла до 232 152,41 млн грн, що становить 95,40% усіх активів інститутів колективного інвестування (ІСІ) в Україні [7]. (Для порівняння, в країнах Європи діяло лише 298 фондів). При цьому, як зазначається у Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017-2021 роки, більшість венчурних фондів в Україні не мала жодного відношення до фінансування інноваційної діяльності, а була зосереджена в секторі будівництва та операцій з нерухомістю. Тобто, в Україні венчурні фонди використовуються переважно як інструмент уникнення оподаткування, оскільки прибуток таких фондів не оподатковується допоки існує фонд.

Для розвитку фінансово-кредитних інститутів забезпечення інноваційної діяльності необхідним є удосконалення як загального механізму функціонування фінансового ринку в Україні, так й підвищення доступності спеціалізованого інноваційного фінансування. Оскільки інноваційна діяльність є високоризиковою, то її кредитне фінансування повинно бути виокремлено в межах окремих підходів та механізмів у банківській сфері, що підвищить доступність кредитів. У частині спеціалізованого фінансування необхідним є внесення законодавчих змін у частині спеціалізації венчурних фондів виключно на інноваційній діяльності, що унеможливить виведення капіталу з інноваційної сфери на засадах псевдоінвестицій.

1. *Проєкт Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017-2021 роки.*

2. Шумпетер Й. А. *Теорія економічного оразвиття.* М. : Прогресс, 1983. - С. 159.

3. Schumpeter, Joseph A. *Business cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process.* NewYork, Toronto, London : McGraw-Hill Book Company, 1939, 461 pp.

4. *Огляд банківського сектору: Національний банк України.* – 2017 р. - Випуск 2. – С. 2.

5. *The Annual Global Competitiveness Reports: the World Economic Forum.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>

6. *Development of Ukrainian Capital Markets Infrastructure.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36017430>

7. *Річний звіт НКЦПФР за 2015 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1473066406.pdf

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІКИ

© Шрамковська А.Г., 2017

На сучасному етапі розвитку України, під час переходу до постіндустріальної економіки, важливою соціально-економічною проблемою є подолання технологічного відставання від провідних розвинених країн світу за допомогою інноваційної діяльності. Високі показники інноваційної діяльності забезпечать можливість суб'єктам господарювання сформувати необхідні ресурси для реагування на зовнішні впливи, та забезпечать стійкість національної економіки.

Питанням ролі інновацій в економічній системі займають одне з провідних місць у дослідженнях українських економістів (М.Туган-Барановський, Ю. Бажал, Л. Антонюк) і зарубіжних (С. Глаз'єв, М.Портер, Й. Шумпетер).

Якщо розглядати інноваційну діяльність у загальному розумінні, то системний вид діяльності, що спрямований на створення і реалізацію в суспільну практику інновацій. У результаті інноваційної діяльності народжуються нові ідеї, нові або вдосконалені продукти, технологічні процеси, з'являються нові форми організації та управління різними сферами економіки та її структур. Закон України «Про інноваційну діяльність» конкретизує її узагальнене розуміння: інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентноздатних товарів та послуг[1].

Українські підприємства потребують активного впровадження нових технологій, особливо матеріало та енергозберігаючих.

Представлені дані свідчать, що основним джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств є власні кошти. Так, за 2015 рік їх частка склала 97,2% від загальної суми витрат. Державні кошти складають лише 0,4% від загальної суми, 0,42% — кошти інвесторів, і майже 2% — інші джерела фінансування[3].

Держава відіграє найменшу роль в підтримці інноваційної діяльності України, і це є основною проблемою реалізації інноваційної політики на вітчизняних підприємствах.

Щодо пріоритетних сфер розвитку інноваційної активності, то в ЗУ "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" стратегічними пріоритетними напрямами на 2011-2021 роки визначено наступні:

- освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;
- розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [2].

Підвищення активності інноваційної діяльності є невід'ємною частиною сталого економічного розвитку, тому Україні необхідно впроваджувати результати наукових досліджень у виробничий процес, державне мотивування винахідництва та інновацій, удосконалення правових умов для підтримки інноваційної діяльності.

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

2. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ ЗНАТЬ

© Юрчик Г.М., 2017

В системі ресурсного забезпечення в умовах розбудови економіки знань все більша значимість відводиться людським ресурсам (ЛР), які є носіями інтелекту, генераторами ідей та нововведень. Залучення ЛР до економічної діяльності забезпечує ринок праці (РП), ефективне функціонування якого потребує відповідної інфраструктури. За найбільш загального підходу під інфраструктурою РП розуміють усю систему інститутів (організацій і установ), що регулюють РП, обслуговують інтереси усіх суб'єктів трудових відносин, забезпечують їхню ефективну взаємодію. Враховуючи дуальну соціально-економічну природу РП, його інфраструктура є не лише ринковою, але і соціальною. На сьогоднішній день національний РП має досить розгалужену інфраструктуру, яка виконує низку функцій за такими напрямками: 1) формування / відтворення робочої сили; 2) розподіл / перерозподіл робочої сили; 3) використання робочої сили та регулювання соціально-трудових відносин; 4) регулювання РП (табл. 1).

Таблиця 1

Інституційні складові та функції інфраструктури на національному ринку праці

Інфраструктура РП	Функції
Формування / відтворення робочої сили	
Заклади професійної освіти (в т.ч. тренінгові компанії)	→ професійна орієнтація; → оцінка потреби та формування програм навчання; → професійне навчання і перенавчання зайнятих та безробітних громадян; → підвищення кваліфікації та стажування населення.
Розподіл / перерозподіл робочої сили	
Державна служба зайнятості Комерційні кадрові агенції Рекрутингові компанії Компанії з лізингу персоналу Міграційні центри Кадрові служби підприємств (HR-служби)	→ маркетингові дослідження РП; → профілювання суб'єктів РП для визначення послуг, які вони потребують; → створення баз даних вакансій (безробітних/ незайнятих); → інформаційно-посередницький супровід при пошуку роботи; → підбір, тестування навичок та відбір кандидатів; → працевлаштування (в тому числі за кордоном)/ найм персоналу; → підтримка у започаткуванні власної справи.
Використання робочої сили, регулювання соціально-трудових відносин	
Профспілкові організації (їх об'єднання) Об'єднання роботодавців Інспекція праці Державна служба зайнятості Кадрові служби підприємств	→ укладання колективних договорів (угод) в соціально-трудовій сфері; → юридичні консультації щодо питань соціально-трудових відносин; → моніторинг дотримання трудового законодавства; → соціальний захист працівників та безробітних; → управління адаптацією, розвитком та мотивуванням персоналу.
Регулювання ринку праці	
Міністерство соціальної політики Міністерство освіти і науки Державний центр зайнятості Департаменти соціального захисту населення ОДА Управління праці та соціального захисту населення	→ моніторинг ситуації на ринку праці; → розробка прогнозу попиту та пропозиції на РП в розрізі професійно-кваліфікаційних груп; → розробка програм зайнятості; → регулювання залучення та використання іноземної робочої сили; → розробка та реалізація програм з інформування населення щодо ситуації на РП; → реалізація проектів, що спрямовані на популяризацію робітничих професій; → визначення професійних стандартів; → регулювання розміру допомоги по безробіттю; → встановлення обсягів професійної підготовки фахівців.

Показово, що перелік інституційних складових інфраструктури РП не обмежується лише державними органами, а включає приватні структури, а також організації, засновані на членській участі.

Освітня складова інфраструктури РП виконує надзвичайно важливу функцію – професійну підготовку робочої сили відповідно до потреб РП. На жаль, на сьогоднішній день функціонування професійної освіти в Україні не повністю відповідає запитам національного РП. Так, за результатами опитування на сайті studway.com.ua, 32% респондентів ніколи не працювали за спеціальністю, з яких 36% - у зв'язку з неможливістю знайти роботу по спеціальності, а 21% - з причин неприйняття відповідної роботи. Така розбалансованість між професійною структурою пропозиції та попиту на РП свідчить про те, що національна система професійної освіти не націлена на потреби РП, а система професійної орієнтації молоді має досить фрагментарний та формальний характер. Більш гнучкою та адаптованою до потреб РП є освітня діяльність тренінгових компаній, які забезпечують формування декількох конкретних компетенцій у відповідній сфері професійної діяльності. Ринок тренінгових компаній представлений, за даними порталу Jobs.ua, 494 зареєстрованими підприємствами, що мають власні сайти і проводять відкриті тренінги, а також більш ніж 2000 тренерами-фрілансерами.

Посередницьку функцію на РП виконують ряд інституцій, поміж яких, беззаперечно, найбільш масштабну діяльність проводить Державна служба зайнятості (ДСЗ). На перший погляд, посередницька діяльність ДСЗ охоплює значну частку суб'єктів РП. Проте, більшість безробітних реєструються в центрах зайнятості переважно з мотивів одержання допомоги по безробіттю, адже серед громадян побуває думка, що в ДСЗ можуть запропонувати лише непрестижну та низькооплачувану роботу. Крім того, переважна більшість роботодавців не повідомляють ДСЗ про наявні вакансії, надаючи перевагу їх заповненню без посередницької участі центру зайнятості. Тобто, діяльність ДСЗ в Україні не відповідає запитам суб'єктів РП, адже досить часто має формальний характер (обмежені можливості для сприяння працевлаштуванню).

Поряд з ДСЗ, посередницькі функції із працевлаштування безробітних виконують кадрові агенції (КА). ЗУ «Про зайнятість населення» визначає, що оплата послуг КА покладається на роботодавців. Однак, на сьогоднішній день досить часто КА формують так звану «подвійну» систему оплати власних послуг (оплату здійснюють як роботодавці, так і безробітні). При цьому, плата з безробітних утримується в «обхід» законодавству (за різного роду консультаційно-інформаційні послуги). Крім того, в цілях максимізації власного прибутку досить часто недобросовісні КА практикують плату за кожне видане ними направлення на співбесіду до потенційного роботодавця. І хоча розмір відповідної плати є, як правило, невисоким, все ж організація «каруселі» дозволяє суттєво збільшити доходи КА за рахунок безробітних. У системі агенцій з працевлаштування окреме місце посідають ті, які провадять свою діяльність з посередництва у працевлаштуванні за кордоном (міграційні центри). Їх діяльність як в Україні, так і за кордоном ліцензується. При цьому до відповідних посередницьких структур висувуються досить жорсткі вимоги. Попри це, все ж посередницька діяльність у працевлаштуванні за кордоном нерідко супроводжується зловживаннями та відвертим «криміналом».

Поміж інституційних складових інфраструктури РП особливе місце посідають профспілки та об'єднання роботодавців. Наявна велика кількість профспілкових організацій та їх об'єднань в Україні, на жаль, не переросла, в їх якість. Сьогодні більшість профспілок виконують функцію представництва інтересів працівників формально, співпрацюючи з адміністрацією підприємства, в кращому випадку – організують культурно-масові заходи. В той же час, в Україні має місце проблема нерозвиненості реальних представників роботодавців та їх «одержавлення» на всіх рівнях ведення соціальних переговорів. До того ж, основними чинниками створення об'єднань роботодавців є не посилення впливу профспілкового руху, а лобіювання інтересів в органах законодавчої та виконавчої влади.

Інфраструктура регулювання РП представлена органами державної влади на різних рівнях. Діяльність відповідних органів передбачає переважно вплив на пропозицію праці (як в кількісному, так і якісному розрізі). В той же час, в умовах трудонадликової кон'юнктури РП пріоритетним напрямом його регулювання є стимулювання попиту на працю за посередництвом макроекономічних інструментів бюджетно-податкової та монетарної політики.

1. Марченко І. С. *Інфраструктурна підтримка розвитку ринку праці України: [монографія] / І. С. Марченко - К.: Ін-т демографії та соц. досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2013. — 150 с.*

2. Майовець Є., Білик І. *Аналіз інституційного забезпечення інфраструктури ринку праці в Україні // Вісник Львівського університету. Серія економічна, 2012.- Випуск 47.- С. 89-92.*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА МОДЕРНІЗАЦІЇ АРХІТЕКТОНІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

© Юхименко Я.В., 2017

В Україні назріли об'єктивні умови формування нового ринкового інституціонального середовища функціонування бюджетної системи, яке має змінити його структурні інститути і стати фундаментальною передумовою перетворень у бюджетному секторі. Вони доповнюються зростанням критичної маси індивідів, що прагнуть до модернізаційних змін, що змушує владні еліти здійснювати соціально-економічні перетворення, які модифікуються у підвищення рівня економічних та соціально-культурних показників розвитку суспільства. Їх нехтування державою стимулює природне неконтрольоване накопичення соціального капіталу поза межами офіційної політичної системи, як правило, у формі солідарності між громадянами [1].

Зазначимо, що формування інноваційного інституціонального середовища модернізації має бути обґрунтованим і системним з врахуванням національних особливостей розвитку економіки. В іншому випадку, як зазначають Д. Акемоглу і Дж. Робінсон, вона «загрожує зворотним рухом, оскільки порушує політичний принцип сумісності за стимулами, в результаті руйнує існуючу політичну рівновагу і діючі коаліції» [2, с. 177].

В своїй основі зміни бюджетної архітектури мають інституціональну модернізацію, яка має удосконалити основні принципи взаємодій учасників бюджетного процесу і платників податків. Вони мають зробити їх однаково досяжними для всіх членів суспільства, узгодити інтереси суб'єктів формального і неформального секторів та забезпечити їх мотиваційними стимулами до інноваційно-спрямованого й екологічно-відповідального шляху використання бюджетних ресурсів для розвитку економіки країни. Інноваційне інституціональне середовище модернізації архітектури бюджетної системи має враховувати назрілі обставини, а саме:

- необхідності оптимізації на основі децентралізації бюджетних відносин місцевих і центральних органів влади. Поглиблення питань спеціалізації і кооперації специфічних за своїми можливостями регіонів унітарної держави і на цій основі втілення принципів політики конвергенції. Як показав досвід європейських країн, встановлення партнерських відносин на основі реалізації спільних проектів та «європейського» («державницького» - авт.) розподілу грошових фондів відповідно до політики конвергенції зменшує суперечності між активними та депресивними регіонами [3]. За такої організації влади, коли місцеве самоврядування є не додатком держави, а його основним і рівноправним партнером, людина, її права і свободи, здоров'я, честь і гідність справді є найвищою цінністю і змістом діяльності всіх владних структур;

- інституціональне закріплення визначеної системи показників розвитку на місцевому рівні, наближених до європейських, які обґрунтовані в науковій літературі [4, с.132; 5, с. 14-82.];

- створення інноваційного інституціонального середовища яке б унеможливило «ручний» розподіл допомоги місцевим органам влади та створило рівні умови конкуренції, що, за результатами досліджень, є кориснішим ніж проведення «батьківської» протекціоністської політики [6];

- визначення єдиних теоретичних і методологічних складових місцевого розвитку, які дозволяють враховувати їх особливості;

- інституціональне закріплення чіткої стимулюючої політики абсолютної конвергенції та взаємодії із дотаційними місцевими органами самоврядування, що може, як показує європейський досвід, забезпечити швидші темпи розвитку і, відповідно, зближення за рівнем розвитку [7].

Регіони країни, як показують наукові дослідження, набагато спроможніші демонструвати абсолютну конвергенцію, аніж різні країни [8];

- врахування специфіки процесу інституціоналізації окремих ареалів і асинхронності мультиплікування місцевого «ринкового потенціалу», що, як показують дослідження, є важливим фактором економічного зростання в регіонах та формування місцевого бюджету розвитку [9, с. 13-14];

- проектування формальних бюджетних інститутів, які включають фундаментальні принципи, цільову спрямованість і інструменти вирішення економічних і соціальних проблем на місцях.

Існуюча міра неоднорідності у розвитку місцевих економік засвідчує, що зберігається недостатнє напрацювання теоретико-методологічних основ ринкової інноваційної інституціоналізації розвитку інвестиційного потенціалу на місцях. Заради справедливості необхідно відмітити, що українські вчені уже давно обґрунтували ці принципи децентралізації бюджетної системи, що, на їх думку, дасть можливість задіяти один з найважливіших інструментів подолання репресивності регіонів – «концентрацію фінансових ресурсів на реалізацію пріоритетних інвестиційних проектів соціально-економічного розвитку територій» [10, с. 639].

1. Greif, A. *Family Structure, Institutions, and Growth: The Origins and Implications of Western Corporations* / A. Greif // *American Economic Review*. — 2006. — Vol. 96. — No. 2. — P. 308—312: [Електронний ресурс] : Режим доступу: https://web.stanford.edu/~avner/Greif_Papers/2006AERFamiliesandCorporation.pdf.

2. Acemoglu, D. *Economics versus Politics: Pitfalls of Policy Advice* [Electronic resource] / D. Acemoglu, J. A. Robinson // *Journal of Economic Perspectives*. — 2013. — Vol. 27, № 2. — P. 173-192. — Access mode : http://scholar.harvard.edu/files/jrobinson/files/economics_versus_politics_published.pdf.

3. Geddes M. *Tackling Social Exclusion in the European Union? The Limits to the New Orthodoxy of Local Partnership* [Електронний ресурс] / M. Geddes // *International Journal of Urban and Regional Research*. — 2000. — Vol. 24 (4). — P. 782– 800. — Режим доступу: http://www.hdrnet.org/480/1/1_geddes.pdf.

4. *Формування політики регіонального розвитку: досвід країн Центральної та Східної Європи в контексті вступу до ЄС* / В. Ніжнянські, Т. Поткавські, П. Сегварі; пер. з англ. С. Соколик і Л. Єльченко-Сюйви. — Братислава-Будапешт-Варшава-Київ: Вид. «К.І.С.», 2007. — 164 с.

5. *Сталий розвиток регіонів України* [Текст] / Наук. кер. М.З. Згуровський. — К.: НТУУ «КПІ», 2009. — 197 с.

6. Леценко Л. *Регіональний розвиток та міжбюджетні відносини: проблеми та перспективи* / Л. Леценко // *Україна: Формування основ для стабільного зростання. Меморандум про економічний розвиток*. — Т. 2 / Р. Піонтківський, Е. Лібанова, Л. Леценко [та ін.]. — Світовий банк. — К.: Вид. дім «Козаки», 2004. — С. 85–110 (Дослідження економік країн світу). — 448 с.

7. Martin R. *EMU versus the regions? Regional convergence and divergence in Euroland* [Електронний ресурс] / R. Martin // *Journal of Economic Geography*. — 2001. — № 1. — P. 51–80. — Режим доступу: http://www.academia.edu/20510858/EMU_versus_the_regions_Regional_convergence_and_divergence_in_Euroland.

8. Barro R. *Economic Growth* [Електронний ресурс] / R. Barro, X. Sala-i-Martin. — New York: Mc Graw-Hill? 1995. — Режим доступу: <http://www.prasesenhas.blogspot.com/2008/02/174-economic-growth-r-barro-x-sala-i.html>.

9. *Экономико-географические и институциональные аспекты экономического роста в регионах* / Консорциум по вопр. прикл. эконом. исслед.: Канадское агентство по международ. развитию [и др.]: [О. Луговой и др.]. — М.: ИЭПП, 2007. — 164 с.

10. *Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесику*. — К.: ДУ ІСПС НАН України, 2014. — 776 с.

РЕГІОНАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

©Ющик Л.В., 2017

Перспективи розвитку національної економіки нерозривно пов'язані з економічним розвитком регіонів на інноваційних засадах. У зв'язку з цим становлення регіональної інноваційної системи і проведення структурної перебудови народного господарства України вимагають активної участі регіонів у впровадженні інноваційних процесів. Актуальність дослідження теоретичних основ формування регіональних інноваційних систем обумовлена такими положеннями. По-перше, світовими економічними процесами інтеграції і глобалізації, які орієнтовані на сучасні конкурентоспроможні знання, науку, технології та виробництва. Регіони виявляються не тільки залученими в процеси на рівні окремої країни, але й зазнають впливу глобальних економічних явищ. По-друге, процесами зміцнення ринкових відносин в Україні й усвідомленням необхідності інноваційного шляху розвитку економіки. По-третє, необхідністю збереження і збільшення науково-технічного потенціалу регіонів, що визначає сукупний потенціал країни і процеси створення національної інноваційної системи [1].

В економіці України інноваційна складова відіграє важливу роль, обумовлену, з одного боку, сучасним етапом розвитку національної економіки, з іншого – необхідністю України бути конкурентоспроможною державою у світовому суспільстві. Найбільш ефективним інструментом підтримки конкурентоспроможності національної економіки є національна інноваційна система і її складові – регіональні інноваційні системи. Саме регіональні інноваційні системи в умовах глобалізації зможуть забезпечити конкурентоспроможність і стійкість економіки за рахунок регіональної спеціалізації й оптимального маневрування ресурсами. Роль держави сьогодні – бути каталізатором інноваційних процесів, підтримувати дослідження й інноваційну діяльність у новій техніко-організаційній парадигмі, бути арбітром різноманітних інтересів і перспектив, організатором діалогу між учасниками майбутніх розробок, ініціатором нових програм. Зі зміною ролі держави відбувається перехід інноваційної політики з національного рівня на регіональний [2]. На цій підставі сприяння держави формуванню інноваційних комплексів і регіональної інноваційної політики є найважливішим етапом створення національної інноваційної системи.

Сучасна регіональна політика в Україні передбачає зміцнення інноваційного потенціалу розвитку регіонів країни та їхньої конкурентоспроможності. Основним пріоритетним завданням регіональної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності, повинен стати розвиток науково-технологічного та інноваційного потенціалу регіонів. Таким чином процес поширення інновацій від централізованого повинен перейти до локального, коли окремі регіони завдяки локальним інноваційним процесам стануть „точками інноваційного зростання” національної економіки.

Економічно розвинуті країни використовують такі напрямки державної регіональної політики: 1. Реструктуризація економіки регіонів, яка базується на максимальному використанні його внутрішнього потенціалу і орієнтована на регіональний ріст, враховуючи особливості регіону. 2. Врегулювання економічного розвитку в країні з метою забезпечення збалансованого регіонального розвитку і допомоги депресивним регіонам. 3. Регіональний підйом, що підтримується урядом та місцевими органами влади.

Регіональна політика повинна бути спрямована на допомогу регіонам, сприянні розвитку інноваційної інфраструктури та інших заходів, спрямованих на покращення інноваційного бізнес-середовища.

1. Бекетов Н.В. Региональная экономика. – Якутск: Региональный информационно-маркетинговый центр, 2006. – 152 с.

2. Шинсток Г. Механика и логика региональных инновационных систем // www.innosys.spb.ru.

АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

© Якимець Т.В., Іщенко С.В., 2017

Машинобудування є комплексною галуззю, яка базується на використанні досягнень і здобутків майже всіх галузей, воно є основою промисловості й відіграє вирішальну роль у реалізації досягнень науково-технічного прогресу в усіх сферах господарства, однак у сучасних реаліях його поточний стан можна охарактеризувати як неоднозначний, оскільки спостерігається спад виробництва. Машинобудівний комплекс України потребує особливої уваги, адже рівень прогресу машинобудування як основи реального сектора сьогодні фактично визначає місце країни у світовому співтоваристві, є індикатором економічного піднесення та стимулює розвиток національної економіки.

Діяльність машинобудівного комплексу України було розглянуто в працях таких вітчизняних науковців, як: Я. Гукова, О. Дмитрашко, В. Іванишин, В. Кім, М. Макаренко, Д. Малащук, В. Ольшевський, О. Романко, О. Савінов, Н. Тарасова, В. Довбня, В. Третяков, Н. Шандрова, В. Шандра. Проте, дискусійним та недостатньо вирішеним залишається питання стану машинобудування у нестійкому економічному середовищі та перспективи його розвитку.

Аналіз рівня розвитку машинобудування в Україні показав, що за 2011-2015 роки спостерігається поступовий спад галузі. Про це свідчить індекс обсягів виробництва продукції машинобудівних підприємств, який протягом 2011-2014 років зменшився з 115,4% до 79,4%, а у 2015 році спостерігається деяке зростання показника до 85,9% відносно попередніх років, не зважаючи на скорочення товарообігу галузі.

У більшості розвинутих країн світу машинобудування є пріоритетною галуззю розвитку промисловості, оскільки має величезний вплив на всі сфери економічної діяльності країни, а саме: забезпечує рентабельність та конкурентоздатність товарів і послуг на ринку та сприяє зростанню матеріального та інтелектуального рівня населення.

Галузь машинобудування в Україні завжди була орієнтована на експорт, але за останні роки спостерігається зниження експорту української машинобудівної продукції з 5670416,3 тис. дол. у 2010 році до 3940855,8 тис. дол. у 2015 році. В той же час, темпи імпорту машинобудівної продукції за аналізований період значно випереджають темпи експорту, що негативно впливає на торговельний баланс та збільшує його від'ємне сальдо.

Рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції машинобудівної галузі характеризують індекси конкурентоспроможності на зовнішньому ринку, а саме:

- індекс відносних порівняльних переваг RCA (Relative Comparative Advantage Index),
- індекс відносної експортної конкурентоспроможності RXA (Relative Export Advantage Index),
- індекс відносної залежності від імпорту RMP (Relative Import Penetration Index)
- індекс відносних торговельних переваг RTA (Relative Trade Advantage Index). Динаміка цих показників представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

**Динаміка індексів конкурентоспроможності машинобудування України
на зовнішньому ринку**

Індекси конкурентоспроможності	Рік				
	2011	2012	2013	2014	2015
Індекс RXA	0,532	0,592	0,503	0,501	0,521
Індекс RCA	-1,231	-1,359	-1,420	-1,530	-1,232
Індекс RMP	0,709	0,771	0,721	0,711	0,701
Індекс RTA	-0,177	-0,179	-0,219	-0,262	-0,192

Найбільш точними показниками, які відображають конкурентні переваги вітчизняного машинобудування на зовнішньому ринку є індекс відносних торговельних переваг (RTA) та індекс відносних порівняльних переваг (RCA), від'ємне значення яких впродовж 2011-2015 років свідчить про відсутність переваг. Низьку конкурентоспроможність галузі підтверджує індекс відносної експортної конкурентоспроможності (RXA), який впродовж 2010-2015 років знаходиться в межах інтервалу [0; +1], що також свідчить про відсутність конкурентних переваг галузі на зовнішніх ринках. Індекс відносної залежності від імпорту (RMP) впродовж аналізованого періоду не перевищує одиниці та є допустимим.

Не зважаючи на широкі можливості для формування нових та відновлення існуючих конкурентних переваг, машинобудівна галузь України знаходиться в досить скрутному становищі.

На сучасному етапі розвитку промисловості велика увага приділяється випуску інноваційної продукції, впровадженню нових технологій та технічному переозброєнню виробництва. Основним стимулом розвитку інноваційної діяльності є наявність фінансових ресурсів. Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення складає 39,7% усіх інноваційних витрат машинобудівних підприємств, 31,8% – інші інноваційні напрямки, 24,9% – внутрішні науко-дослідні роботи, 2,3% – зовнішні науко-дослідні роботи, 1,3% – інші зовнішні знання.

Важливим для розвитку машинобудівної галузі є наявність інвестицій та їх ефективне використання. В табл. 2 наведено дані щодо інвестицій в основний капітал машинобудівних підприємств.

Таблиця 2

Інвестиції в основний капітал за видами промислової діяльності

Види діяльності	2012		2013		2014		2015	
	Сума, млн.грн	%	Сума, млн.грн	%	Сума, млн.грн	%	Сума, млн.грн	%
Промисловість	76618	100	57658	100	58558	100	86313	100
Машинобудування	6189	8,1	3564	6,2	4400	7,5	5888	6,8
Виробництво машин та устаткування	1786	2,3	1399	2,4	1370	2,3	1953	2,3
Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	1924	2,5	1165	2	1471	2,5	1236	1,4
Виробництво транспортних засобів та устаткування	2479	3,3	1000	1,8	1559	2,7	2699	3,1

Машинобудівна промисловість України останнім часом має проблеми зі стабільним розвитком. Причинами зростання частки збиткових підприємств з кожним роком є відсутність інвестицій в основний капітал, слабка підтримка галузі з боку держави, недостатня налагодженість внутрішніх ринків збуту. Для ефективної діяльності галузі в умовах кризи підприємства повинні своєчасно та конструктивно реагувати на зміни, що загрожують їх нормальній діяльності. Держава повинна надати максимальну підтримку для стабільного функціонування підприємств даної галузі, оскільки вона є потужним виробником промисловості країни.

1. Мандзіновська К.О. Комплексний підхід до аналізу та оцінки фінансово-економічної діяльності підприємств машинобудування [Електронний ресурс] / К.О. Мандзіновська // Бізнесінформ. – 2015. – № 2. – Режим доступу до журн.: http://businessinform.net/pdf/2015/2_0/156_161.pdf

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Машинобудування України: галузі та поточні тенденції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fb.ru/article/247928/mashinostroenie-ukrainyi-otrasli-i-tekuschie-tendentsii>

ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИСТОЯННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИМ ЗМІНАМ

© Яковенко Р.В., 2017

Розв'язання російською федерацією третьої світової гібридної війни, яка має вигляд прямих гарячих військових дій, пропаганди та інформаційної агресії, економічної війни, тероризму, втручання у виборчі процеси, створення зон підвищеної напруги тощо, має насправді іншу природу та іншу мету. Як показали час і практика господарювання, одна з найбільших країн світу виявилась неспроможною до розвитку, формування системи загальнолюдських цінностей, переходу на новий етап економічного постіндустріального розвитку.

Якщо в середині ХХ ст. капітал, праця і технічний прогрес приблизно на рівних визначали зростання продуктивності праці і економіки, то наприкінці 70-х рр. частка НТП зросла до 70%. З поширенням інформаційно-комунікаційних технологій внесок цього фактора значно збільшився і становить від 75 до 100% приросту ВВП [1, с. 13]. Натомість сучасна Московія демонструє деіндустріалізацію, перехід до сировинної економіки, що автоматично робить її залежною від ситуації на світових ринках та унеможлиблює декларований авторитарною владою повний контроль за економічною ситуацією в країні.

Державне регулювання – складова суспільного соціально-економічного об'єктивного відтворювального механізму, що керується у своїх діях пріоритетом суспільного розвитку на основі інтелектуалізації суспільного життя [2, с. 9]. Отже сучасні тлумачення управління економікою включають в себе інтелектуалізацію, тобто застосування знань, освіти та інформації як визначального економічного ресурсу. Зокрема, за оцінками професора Колумбійського університету Ф. Ліхтенберга, долар, затрачений на дослідження і розробки, приносить у вісім разів більший прибуток, ніж долар, вкладений у техніку [3, с. 199]. Однак усвідомлення прибутковості інтелектуальної праці, яка, за визначенням деяких експертів, є прибутковішою, ніж злочинність, руйнується класовою побудовою російського суспільства, відсутністю адекватного сприйняття дійсності.

І причина тут полягає не лише у бездарній та безграмотній політиці, відсутності розуміння базових економічних принципів, а й у свідомому гальмуванні науково-технічного прогресу, заганянню населення до мороку безграмотності та колективної несвідомості [4, с. 51].

Економічна система визначального світового агресора та провокатора виходить навіть за межі монополістичного капіталізму і являє собою систему олігархічного поневолення: незважаючи на декларування економічної свободи та вільної конкуренції така система підпорядковує собі всі національні багатства, перетворюючи населення на „кормову базу” існуючого режиму. Відтак, відбувається не лише експлуатація найманих працівників, а й надмірне збагачення правлячого класу за рахунок концентрації усього виробництва в руках певної групи осіб та закладання в ціну товарів і послуг корупційних доходів, що створюються за рахунок маніпулювання бюджетом та системою державного управління (у тому числі силовими структурами та судами).

Тривалий час така система існувала і в Україні; зберігає вона її певні риси й до сьогодні. Однею з причин агресії фашистського устрою проти України стало прагнення збереження такої системи в нашій державі, оскільки деолігархізація економіки могла б продемонструвати реальні можливості поліпшення економіки, її цивілізаційний поступ та модернізацію суспільства на базі загальнолюдських цінностей [5, с. 14].

Інформація в економіці функціонує як економічне благо у вигляді інформаційних товарів і послуг (наукові відкриття, консультаційні послуги, освіта тощо), а також як економічний ресурс – використовується в процесі прийняття рішень економічними суб'єктами [6, с. 203]. Авторитарний

путінський режим використовує інформацію не як економічний ресурс, а джерело поневолення населення, пропаганди, тобто „використовує мікроскоп для забивання цвяхів”.

Ведення активних військових дій вимагає суттєвих коштів, що призводить до скорочення витрат на формування та відтворення людського капіталу. Дуже часто підвищення ефективності освіти розуміється як проста економія коштів, тобто збільшення кількісних показників чисельності учнів, студентів, навчальних закладів за умов, коли витрати на заробітну плату, утримання залишаються незмінними або зростають значно меншою мірою [3, с. 252]. Відтак, в сучасних умовах здійснюється фінансування непродуктивної сфери, в той час як витрати на майбутнє скорочуються.

Багато в чому така система така система функціонує й в Україні, чого варте зокрема перекачування грошей до кишень олігархів через комунальні тарифи. Так, заощадження які мають можливість створювати лише особи наближені до бюджетного розподілу, не перетворюються на інвестиції в розвиток національної економіки, а виводяться до офшорів, або „тікають” з країни у вигляді капіталовкладень у закордонні банки [4, с. 52].

Однією з найбільших проблем функціонування української економіки є монопольне ціноутворення на послуги ЖКГ, яке є також запозиченим у РФ. Монополії, встановлюючи хоча б тимчасово монопольні ціни, певною мірою підривають інтерес підприємців до технічного прогресу та оновлення виробництва. Більш того, найбільші монополії доволі часто скуповують патенти на нові винаходи, для того, щоб ними не скористались конкуренти. Тому виникає можливість штучно затримувати технічний прогрес [7, с. 158].

Основою побудови „рускага міра” є начебто єдиний ментальний комплекс жителів московії та України [8, с. 29]. Отже одними із визначальних заходів щодо формування національної безпеки України на сучасному етапі є руйнування путінської моделі економіки, яка дає можливість сприймати Україну як „блудного сина” олігархічної системи. Це може стати можливим лише завдяки приділенню реальної уваги до проблем освіти, сприянню розвитку національно-ментальних переваг мешканців України, подоланню корупції в системі державних закупівель та бюджетування, формуванню реального ринку робочої сили та мінімізації експлуатації найманої робочої сили [5, с. 15].

1. Чухно А. А. *Економічна теорія* : [у 2-х т.] / А. А. Чухно. – К. : ДННУ АФУ, 2010.. – Т. 1. – 512 с.
2. Сотула О. В. *Соціально-економічний механізм державного регулювання трансформаційного періоду* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 „Економічна теорія та історія економічної думки” / О. В. Сотула, К., 2010. – 20 с.
3. *Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку* : монографія : У 2 т. – Т. II / [Д. Г. Лук’яненко, А. М. Поручник, Л. Л. Антонюк та ін.] ; За заг. ред. Д. Г. Лук’яненка, А. М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2006. – 592 с. ISBN 966-574-920-X. ISBN 966-574-922-6 (Том II).
4. Яковенко Р. В. *Використання досягнень Дж.М. Кейнса для зміцнення сучасної України* / Р. В. Яковенко, А. О. Головатий // *Матеріали за 12-а міжнародна научна практична конференція [„Настоящи изследвания и развитие – 2016”]*. (Софія, Болгарія, 15-22 січня 2016 р.). – Софія : „Бял ГРАД-БГ” ООД, 2016. – Том 3 : *Економики. Държавна администрация.* – С. 50–52.
5. Яковенко Р. В. *Роль теорії К. Маркса у формуванні системи національної безпеки України* / Р. В. Яковенко, А. О. Головатий // *Materialy XII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [„Kluczowe aspekty naukowej działalności – 2016”]*. (07-15 січня 2016 р., м. Перемішль, Польща). – *Przemysl : Nauka i stadia*, 2016. – Vol. 3 : *Ekonomiczne nauki. Prawo. Politologija. Filozofia.* – С. 14–15.
6. Павленко І. М. *Мікроекономіка* : навч. посіб. / І. М. Павленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 288 с.
7. Дзарасов С. С. *Политическая экономия* С. С. Дзарасов. – М.: Политиздат, 1988. – 432с.
8. Яковенко Р. В. *Значення наукової спадщини Ф. Ліста для сьогодення України* / Р. В. Яковенко, А. О. Головатий // *Матеріали за 11-а міжнародна научна практична конференція [„Бъдещето въпроси от света на науката – 2015”]*. (Софія, Болгарія, 17-22 грудня 2015 р.). – Софія : „Бял ГРАД-БГ” ООД, 2015. – Том 4 : *Економики. Държавна администрация.* – С. 28–30.

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕРСПЕКТИВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

©Яковлєв А.І., 2017

Така проблема є актуальною в зв'язку з обмеженістю коштів і часу. В Україні накопичений чималий досвід у цьому напрямі. До них відносяться роботи В.М. Гесця та ін. [1], Л.І. Федулової та ін. [2], О.В. Михайленко та ін. [3], Каплана Р. та Нортон Д.П. та ін. [4]. Однак вони потребують подальшого удосконалення, що й визначило тему даної доповіді.

Пропонується визначення пріоритетів інноваційного розвитку провадити через розрахунок ефекту від створення інноваційних робочих місць, а конкретно через створення одного робочого місця. Загальний ефект розраховується як множина ефекту від створення одного робочого місця на їх кількість, що матимуть місце при впровадженні інновацій у конкретних видах виробництва. При цьому порівнюватимуться результати від створення одного робочого місця з витратами на його створення на основі застосування концепції вигоди-витрати. Результати (вигоди) полягатимуть у одержанні прибутку від роботи одного працюючого, зниження питомих умовно-постійних витрат у собівартості продукції в результаті збільшення обсягів виробництва від діяльності одного працівника.

У якості показника ефективності приймається чиста поточна вартість (ЧПВ) або чистий грошовий дохід (ЧГД), що широко використовується при оцінці нововведень у міжнародній практиці.

Витрати полягатимуть у розрахунку величини коштів, необхідних для створення одного робочого місця. Їх визначення має певні складності, бо на сьогодні в Україні не має офіційних нормативів такого роду.

Подібний аналіз було виконано нами. В результаті вивчення зарубіжних джерел встановлено, що в середньому вартість створення одного робочого місця K_1 в національному господарстві можна прийняти у розмірі 15, 4 тис. €. Що стосується створення інноваційних, високопродуктивних робочих місць, то для них можна скористатися рекомендаціями фахівців ЦДНТПіПН ім. Г.М. Доброва. Згідно їх розрахунків можна в середньому прийняти цифри у 250 тис. грн. та 400 тис. грн. для більш досконалих інновацій.

Пропонуємий методичний підхід побудований на основі, що ефект від створення нових робочих місць спостерігатиметься у трьох сферах, а саме: а) у суб'єктів підприємництва; б) населення; в) держави.

Такі види ефектів пропонується визначити наступним чином. 1. Ефект суб'єктів підприємництва: а) Збільшення прибутку залучення на одного працюючого. б). Зменшення накладних (умовно-постійних) витрат на одиницю випускаємої продукції в результаті праці одного робітника на одному знов створеному робочому місці. 2. Ефект трудівників полягає в збільшенні доходів за рахунок виплати заробітної плати з нарахуваннями. 3. Ефект держави полягає: а). В збільшенні надходження податків з заробітної плати та прибутків при збільшенні зайнятості на одного працюючого. Податки збираються як з фізичних, так із юридичних осіб. б). Зростання надходжень податків на додану вартість. в). Зменшення допомоги по безробіттю. г). Збільшення зростання споживання домашніх господарств при зростанні доходів сімей. Згідно статистичних даних, співвідношення зростання споживання домашніх господарств при зростанні доходів працюючих у теперішній час складає в Україні $\gamma=0,75$.

З метою проведення достатньо аргументованих розрахунків, які охоплюють значну долю прибуткових галузей національного господарства, в якості об'єктів дослідження обрані: 1) національне господарство; 2) сільське господарство; 3) промисловість. Враховуючи, що найбільша доля прибутку надходить з промисловості, проаналізуємо цю галузь найбільш докладно. У самій

промисловості розглянуті її галузі, завдяки роботі яких формується найбільша частка прибутку. До них відносяться такі галузі промисловості: 1) добувна; 2) машинобудування; 3) харчова.

Згідно проведених розрахунків в національному господарстві в цілому ефект від впровадження інновацій досягається практично через 9 років без використання амортизаційних накопичень в якості джерела фінансування інвестицій. Відповідно при цих умовах впровадження інновацій в національному господарстві – неефективно.

Розрахунки свідчать, що при використанні 0,5 частки амортизації позитивний ефект досягатиметься на 5-му році реалізації інновацій, при використанні її повної величини – через 4 роки. Тобто використання амортизаційних накопичень покращує кінцеві результати, але в разі застосування інновацій, які не збільшують продуктивність праці та, відповідно, обсяг реалізації, ефект від застосування нововведень – невеликий.

Прийнятна ефективність нововведень матиме місце при збільшенні продуктивності інновацій у півтора рази і використанні 0,25 частки амортизаційних накопичень на рефінансування нововведень, а також при зростанні продуктивності інновацій у 2 рази – навіть без використання амортизаційних відрахувань за їх призначенням.

Кращі результати матимуть місце у промисловості і таких її галузях як машинобудування, добувна та харчова промисловості. Розвиток останньої призведе до збільшення валютних надходжень при продажі високоякісної української харчової продукції за кордон. Зростання обсягів виробництва в цілому викликати збільшення доходів працюючих і відповідно, зростання купівельної спроможності трудівників, що сприятиме збільшенню попиту на продовольчі товари на внутрішньому ринку. Це, у свою чергу, сприятиме вирішенню важливої соціальної задачі, а саме поліпшенню здоров'я нації, збільшенню тривалості життя людей, і, відповідно, зростанню продуктивності праці працездатної частини населення.

Наші розрахунки свідчать, інноваційний розвиток сільського господарства може принести найбільш позитивні результати у порівнянні з іншими галузями.

Ще одним визначальним фактором необхідності пріоритетного розвитку сільського господарства свідчать прогнози про наближення у світі у найближчий час продовольчої кризи. Це зумовить зростання прибутку галузі, як і галузі харчового виробництва, при збільшенні поставок за кордон українських предметів харчування та компонентів для їх виробництва. Тому дану галузь можна вважати пріоритетною для вкладання коштів на інноваційні перетворення. Тим більш, що для досягнення високих результатів в сільському господарстві потрібні менші фінансові вкладення, ніж у промисловості.

Отже, пріоритет інноваційного розвитку у теперішній час слід віддати сільському господарству, а в промисловості – добувній, харчовій та машинобудівним галузям.

Як свідчать розрахунки, процес широкого впровадження інновацій потребує чималих грошей і часу і не може здійснитись швидко. Для його реалізації необхідно виконати чимало передумов, основні з яких окрім перелічених у даній статті вище, полягають у наступному:

1. Нововведення повинні бути не тільки високопродуктивними, а й високоякісними з високим рівнем надійності, бо виходи з ладу високо продуктивної техніки приводять до її простоїв і, відповідно, до великих втрат у безперервному виробництві.

2. З метою забезпечення конкурентоздатності інновацій у світовій економіці спостерігається тенденція зростання якості продукції при зниженні витрат на її виробництво.

1) *В.М. Геєць. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Х.: Константа, 2006. – 262 с.*

2) *Федулова Л.І. Стратегії соціально-економічного розвитку України / Л.І. Федулова / ред. . – К.: ІЕП НАНУ, 2011. – 656 с.*

3) *Михайленко О.В. Теоретико-методологічні засади розроблення стратегій розвитку соціально-економічних систем // в кн. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України. Підрозділ 3.1. – К.: НАНУ, ІЕП, 2011. – с. 151-169.*

4) *Каплан Робертс. Нортон, Девид П. Сбалансованная система показателей / пер. С англ. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», – 2004. – 320 с.*

ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Янголь Г.В., 2017

Результативність як економічна категорія є складним явищем й передбачає наявність диференційованих підходів до вимірювання та оцінювання, які на сьогодні з теоретичної і прикладної точки зору є актуальними й водночас трудомісткими. В загальному розумінні результативність можна визначити як характеристику, що описує спосіб або процес, за допомогою якого окремих суб'єкт здійснює діяльність на основі відповідності рекомендованим способам реалізації цієї діяльності [1]. Поняття стратегічної результативності слід, на нашу думку, розглядати як намагання підприємства досягти найвищого з можливих значень рівня ефективності інвестицій.

У своєму історичному розвитку вимірювання результативності трансформувалося від практики складання звичайної звітності щодо прибутковості та оцінювання показників рентабельності до використання множинних критеріїв досягнення цінності для власників. Традиційний пошук метод забезпечення результативності підприємств базується на досягненні цільових фінансових показників - прибутку, виручки або частки ринку. Підприємство оцінюється як успішне, коли воно досягає запланованих фінансових результатів.

За даними СІМА (Королівського інституту спеціалістів управлінського обліку), фінансові індикатори можна поділити відповідно до основних напрямків, в яких використовуються ці показники в міжнародній практиці при оцінці результативності на три групи, а саме на показники результативності, які зосереджені на вимірюванні фінансових результатів (прибуток, рентабельність, оборотний капітал); показники, котрі оцінюють фінансову структуру та платоспроможність підприємств; та групу інвестиційних показників, які вимірюють привабливість підприємств для інвесторів.

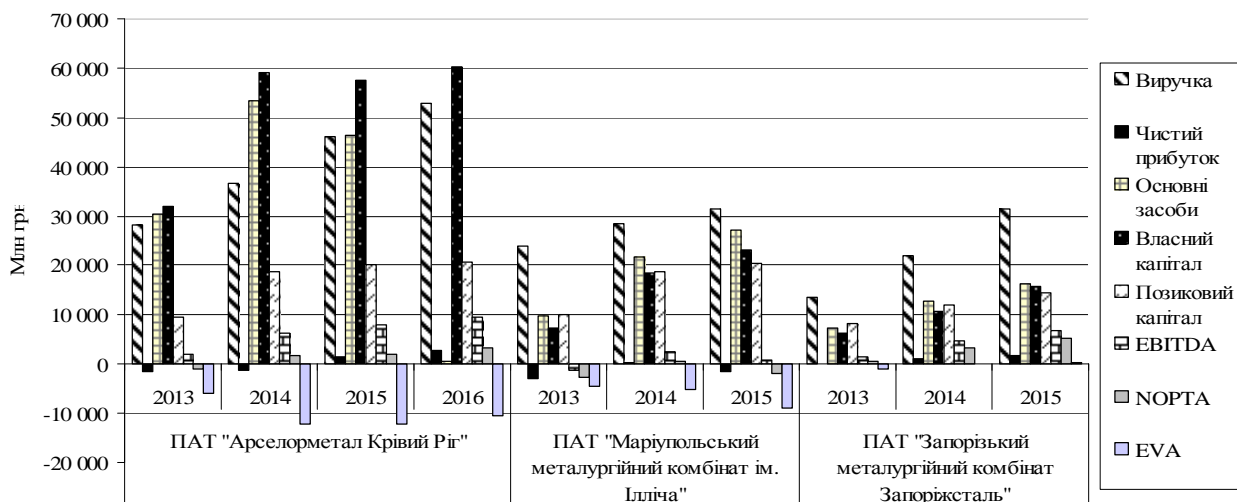
Для кількісного оцінювання результативності, на нашу думку, доцільно використовувати один з найсучасніших ключових індикаторів ефективності - показник EVA (Економічна додана вартість). Вартість є максимально точною оцінкою результатів діяльності підприємства, оскільки містить найбільш повну інформацію про поточний стан організації та перспективи її функціонування. Створювана вартість в довготривалій перспективі стає єдиним кінцевим показником, який синтезує в собі вплив інших індикаторів діяльності підприємства як факторів, підвищуючих або знижуючих вартість, а також є кращим критерієм оптимальності прийнятих управлінських рішень.

EVA базується на елементах загального обліку на основі таких індикаторів як вартість капіталу, власний капітал і чистий операційний прибуток. Основна ідея EVA зводиться до тези про необхідність отримання такого доходу власниками, котрий компенсує усі прийняті ризики. Основними завданнями EVA є: істинний вимір результативності організації з точки зору зацікавлених сторін; визначення оптимального використання бізнес-одиницями своїх активів задля отримання прибутку і максимізації акціонерної вартості; надання допомоги керівникам у визначенні цілей організації на основі фінансової оцінки і збереження головного мотиву акціонерів- максимізації прибутку; визначення істинного прибутку компанії після врахування податків та вартості підтримки капіталу. Це допомагає визначити, чи перевищує прибуток від підприємницької діяльності загалом чи її окремих частин (наприклад, окремих проектів) вкладений в нього капітал.

На даний час однією з найбільш проблемних галузей України є металургійна, що обумовлено вкрай негативним впливом кризової ситуації на фінансовий стан металургійних підприємств, у зв'язку з чим інвестори стали віддавати перевагу більш прибутковим і менш ризикованим об'єктам вкладання ресурсів. Досягнення стану стійкого розвитку металургійного підприємства може бути реалізовано через інструменти фінансового управління із збільшення вартості. За таких умов результативність

функціонування металургійного підприємства визначається здатністю його менеджменту вчасно побачити і прийняти правильні рішення, котрі дозволяють максимально адаптуватися до різноманітних наслідків впливу зовнішнього середовища. З цієї точки зору, застосування концепції EVA стає першим кроком до впровадження системи постійних поліпшень, подальшого застосування сучасних управлінських інструментів, та, як наслідок, досягнення кращих стратегічних результатів.

За даними рис. 1 можна зробити висновок про неоднозначне співвідношення ключових показників результативності підприємств. При одночасному збільшенні чистого прибутку й виручки, показник EVA може як зростати, так і зменшуватись. Це підкреслює вплив зовнішніх чинників на стратегічну успішність підприємства. Показник EVA в даному випадку служить індикатором якості прийняття управлінських рішень. Позитивна величина EVA характеризує ефективне використання капіталу і свідчить про збільшення вартості компанії. Негативна величина EVA характеризує неефективне використання капіталу і говорить про зниження вартості компанії.

Джерело: розраховано автором на основі [3],[4]

Рис. 1 Показники результативності підприємств за концепцією EVA, млн грн

Протягом багатьох років менеджмент і власники підприємств вважали, що зростання виручки від реалізації та збільшення рентабельності власного капіталу були основними цілями для максимізації прибутковості компанії. Проте, останнім часом, на нашу думку, спостерігається зростаюче усвідомлення того, що ці традиційні заходи оцінювання результативності достовірно не пов'язані зі збільшенням вартості підприємств. Це відбувається тому, що прибуток не відображає всіх драйверів економічного зростання, зокрема зміни ризиків і інфляції, крім того він не враховує вартості додаткового капіталу, інвестованого для фінансування зростання.

Таким чином, при побудові системи управління стратегічною результативністю, спочатку необхідно вирішити завдання приведення організації, її системних елементів до якості, необхідної для забезпечення збалансованої взаємодії всіх організаційних елементів виробничої системи, а потім вибудовувати систему управління стратегічною результативністю, яка дає змогу формувати додаткову вартість.

1. WAGNER K. *Performance measuring* / K. WAGNER. – Praha: GRADA Publishing, 2009. – 256 с.
 2. Chartered Institute of Management Accountants [*Електронний ресурс*]./ *Офіційний сайт – Режим доступу: <http://www.cimaglobal.com/>*- Перевірено: 23.04.2017. 3. *Фінансова звітність [Електронний ресурс]* / *Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>*- Перевірено: 23.04.2017. 4. *Market Risk Premium used in 71 countries in 2016: a survey with 6,932 answers [Електронний ресурс]* // *The Social Science Research Network. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2776636*. /- Перевірено: 23.04.2017.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

©Янішевський В.С., 2017

Становлення сучасної фінансової теорії відбулось з відкриттям моделей оцінки вартості фінансових активів, формулюванні гіпотези ефективного ринку та ряд інших. Важливим досягненням у дослідженні фінансових ринків стала модель Блека–Шоулза для визначення ціни опціонів [1], де було обґрунтоване поняття економічної ціни опціону, розкриті механізми ціноутворення на фінансовому ринку. Підхід Блека–Шоулза ґрунтується на побудові безризикового портфелю і лежить тепер в основі ціноутворення різноманітних фінансових інструментів: акції, облігації, опціони, ф'ючерси, та ряд інших, як базових активів так і похідних фінансових інструментів [1, 2]. Сучасна кількісна теорія фінансових процесів використовує складні моделі та методи, серед яких стохастичні диференціальні рівняння, методи стохастичного аналізу, диференціальні рівняння в частинних похідних [1].

Рівняння цінової динаміки фінансових інструментів є, як правило, диференціальними рівняннями в частинних похідних декількох змінних, тому знайти точні розв'язки вдається лише у небагатьох випадках. Серед однофакторних моделей – вже згадувана модель Блека–Шоулза, моделі Васічека та Кокса–Інгерсолла–Росса для моделювання дохідності облігацій та ряд інших [1]. Серед двофакторних моделей, які допускають точний розв'язок – це модель Гестона оцінки опціонів зі стохастичною динамікою волатильності [1, 3] деякі моделі ціни конвертованої облігації [1,2].

В даній роботі для аналізу рівнянь динаміки ціноутворення фінансових інструментів застосовано підхід роботи [3], який використовувався для дослідження моделей опціонів. Рівняння ціноутворення різних фінансових інструментів є еволюційними рівняннями подібно як рівняння Шредінгера квантової механіки чи рівняння матриці густини статистичної механіки [1]. Для рівнянь квантової механіки виконана детальна класифікація точних розв'язків та розвинуті методи побудови наближених розв'язків. В результаті застосований підхід дав змогу детально проаналізувати рівняння ціноутворення опціонів в моделі Мертона–Кармана, з'ясувати наявність точних розв'язку та вказати шлях побудови наближень.

У зазначеному підході досліджена модель ціноутворення конвертованої облігації, у якій для опису динаміки ціни акції використовується модель геометричного броунівського руху, для опису зміни процентної ставки – модель Кокса–Інгерсолла–Росса. Знайдено спектральне представлення функції Гріна для рівняння динаміки, де в якості нульового наближення береться випадок відсутності кореляцій вінерівських процесів у стохастичних рівняннях моделі. Зазначений підхід дозволяє отримати розвинення функція Гріна за параметром кореляції і вивчати процеси ціноутворення в залежності від постановки різних початкових умов.

В результаті нами отримана формула ціни конвертованої облігації європейського стилю, проаналізована узгодженість вхідних параметрів моделі для яких наведені формули мають сенс. Для практичного використання зазначених формул розглянута схема калібрування моделі, визначення вхідних параметрів моделі на основі статистичних даних ринків облігацій.

1. A. L. Lewis. *Option Valuation under Stochastic Volatility* / A. L. Lewis. – Finance Press, 2000. – 351 p. 2. Джон К. Халл. *Опционы, фьючерсы и другие производные финансовые инструменты* / Джон К. Халл. – Издательство: Вильямс, 2013. – 1072 p. 3. В. С. Янішевський. *Рівняння динаміки ціни опціону та моделі квантової механіки* / В. С. Янішевський // *Журнал фізичних досліджень*. – 2014. – Т. 18, №1. – С. 1005:1-1005:7.

СЕКЦІЯ 2.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ФАХІВЦЯ ДЛЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Амельницька О.В., Удрас А.Д.
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФАХІВЦЯ

©Амельницька О.В., Удрас А.Д.

Управлінська діяльність є одним з найважливіших факторів функціонування та розвитку організацій в умовах ринкової економіки. Ця діяльність постійно вдосконалюється відповідно з об'єктивними вимогами виробництва та реалізації товарів і послуг, ускладненням господарських зв'язків та впровадження інших нововведень. На сучасному етапі розвитку світової економіки та глобалізації економічних процесів поняття лідерства є предметом багатьох досліджень як у менеджменті, так і у психології та соціології.

Дослідженнями у сфері формування особистості фахівців займалися як світові так і вітчизняні науковці у галузі менеджменту, серед яких О.М.Колот, О. Богуцький, М. Мескон, А. Кібанов, Й. Завадський, А. Маршал, А. Сміт, О. Грیشнова, Блейк та Моутон, Реддін.

Управління лідерством являє собою систему відносин між керівниками і підлеглими, включаючи вище керівництво, керівників підрозділів, службу персоналу тощо. Важливими інструментами такого управління є кадрова політика, планування кар'єри, кадровий резерв, індивідуальні кар'єрні плани, методики оцінки і розвитку лідерства [1, с. 47].

Необхідно вміти виявляти осіб з вродженими і (або) сформованими лідерськими якостями та залучати їх до заняття керівних позицій, постів. Слід зауважити, що менеджер не обов'язково є ефективним лідером. Відмінність менеджера від лідера можна простежити за цілою низкою критеріїв.

1. Лідер визначає напрям руху, менеджер розробляє та деталізує план.
2. Лідер надихає та мотивує людей, менеджер слідкує за ефективністю роботи персоналу.
3. Після отримання результату лідер планує майбутній результат, менеджер детально вивчає отримані дані та на основі них розробляє план подальшого розвитку.
4. Лідер дає імпульс для руху, менеджер контролює рух.
5. Для лідера основою діяльності є бачення, для менеджера – план.
6. Лідер в своїй діяльності використовує доводи та емоції, менеджер – тільки доводи.
7. Лідер працює за власними цілями, тоді як менеджер працює за цілями інших.

Отже, лідер за своєю сутністю є інноватором, рушійною силою колективу та організації, у той час як менеджер є фундаментом функціонування організації та гарантом виконання стратегічного та оперативного планів. Проте доцільно підкреслити, що у кожного менеджера та взагалі будь-якого співробітника є можливість розвинути лідерські навички, для чого потрібно займатись:

- виробленням особистісної мотивації;
- розвитком професійних, інтелектуальних та моральних лідерських якостей;
- забезпеченням соціальної компетентності лідера та його доброзичливості до співробітників;
- надбанням умінь та навичок швидко та правильно оцінювати ситуацію, власні сили, можливості своєї групи, а також конкурентів;
- завоюванням авторитету та довірою кожного працівника [2, с. 158].

Як властивість лідерство являє собою набір характеристик або систему якостей, що належать тим, хто здійснює непримусовий вплив. Лідерство не пов'язане з можливістю застосування сили, примусом, тиском, зумовленими становищем в організації або офіційними повноваженнями. Воно

передбачає взаємодію людей та підтримку лідера членами групи, в яку він включений. Все перераховане відноситься до неформального лідерства. Керівники розглядаються як формальні лідери, які одночасно можуть бути неформальними лідерами чи не бути такими [3, с. 130]. Використання лідерського потенціалу працівників полягає не тільки в тому, що лідера можна використовувати в якості керуючого. Перш за все воно дозволяє виявити в колективі лідерів та визначити, характер і природу такого лідерства, а також можливостей його використання.

Основним завданням даної технології є формування таких умов праці персоналу, які дозволять максимально ефективно виявити та використовувати ті лідерські якості, які є у всіх працівників в тій чи іншій мірі. Крім того, використовуючи дану технологію, керівництво може більш якісно розподіляти функції та відповідальність між працівниками з урахуванням не тільки індивідуальної мотивації до праці, а й з урахуванням психологічної природи формування або відсутності лідерських якостей в кожному працівникові.

Значну роль у формуванні лідерів з менеджерів і інших співробітників підприємств та організацій грають обрані формальними і неформальними лідерами стилі управління. В управлінській моделі Блейка та Моутна ми можемо побачити п'ять основних стилів управління, що з одного боку засновані на турботі про людей, а з іншого турботі про виробництво [4, с. 125].

Найбільш соціально орієнтованими з них є :

- будинок відпочинку (соціальне управління). Керівник зосереджує увагу на розвитку доброзичливих людських взаємин, але мало піклується про ефективність виконання виробничих завдань. Такий керівник, як правило, користується прихильністю підлеглих. Перевагами цього стилю є низька плинність кадрів, створення доброзичливого ставлення у колективі та комфортних умов праці. Недоліки: нерідко через надмірну довіру до підлеглих керівник приймає незважені рішення, а вони натомість прагнуть зайняти його місце.

- команда (командне управління). Досягнення високих показників ефективності праці та виробництва отримується шляхом долучення підлеглих до колективного прийняття рішень. Завдяки значній увазі до підлеглих і підвищенню ефективності виробництва, керівник прагне до того, що підлеглі свідомо залучаються до досягнення цільової мети підприємства, що забезпечує належний робочий настрій працівників і їх високу продуктивність. Така концепція характеризує тип керівника, що однаково дбайливо відноситься як до людей, так і до очолюваного ним виробництва.

Стилі, що орієнтовані на виробничий процес:

- страх перед бідністю (примітивне управління). Зазвичай керівники, що обирають цей стиль управління не є істинними лідерами. Участь та зацікавленість такого керівника у ефективній роботі підлеглих дуже низька, за рахунок цього створюються умови що комфортні тільки керівнику. Плинність кадрів при цьому дуже висока.

- авторитет підпорядкування (авторитарне управління). Першочерговою задачею керівника є ефективне функціонування виробництва. За спостереженнями розробників даної моделі як правило керівники що обирають даний стиль мають високий рівень інтелекту, яскраво виражений талант організатора та високий рівень відповідальності та трудоголізму. Вважається, що надмірне піклування про колектив знижує його працездатність. Працівники не допускаються до прийняття рішень.

Найбільш врівноваженим стилем є організація або виробничо-соціальне управління. Особливість даного стилю: головні питання, що стосуються виробництва, обговорюються з працівниками, проте рішення керівник приймає одноосібно. Незважаючи на те, що ефективність виробництва досягається шляхом організації комфортних умов праці, він не є досить ефективним у сучасних умовах. Дослідження показують, що підприємства, де керівники використовують даний стиль, не є досить ефективними та конкурентоспроможними.

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, слід зазначити, що на формування потенціалу лідера в організації впливає багато факторів, серед яких найвпливовішими доцільно вважати наступні: лідерство має носити не примусовий характер; вибір стилю управління для керівника має базуватись на його особистих рисах характеру та рівні кваліфікації; вибір залежить безпосередньо від галузі виробництва; у рамках одного підприємства керівники різних рівнів

управління та різних підрозділів мають змогу обирати різні стилі управління.

1. Шекіня С.В. *Управление персоналом современной организации. Изд. 5-е, перераб. и доп.* / С.В. Шекіня – М.: Интел – Синтез, 2008. – 368 с.
2. Слинков В.Н. *Персонал и его менеджмент: практические рекомендации* / В.Н. Слинков. – К.: КНТ, 2007. – 476 с.
3. Щекин Г.В. *Теория и практика управления персоналом* / Г.В. Щекин – Киев: МАУП, 2004. – 256 с.
4. Жмалев В.Г. Шимановська Л.М. *Основи менеджменту і управлінської діяльності* / В.Г. Жмалев, Л.М. Шимановська. – К.: Україна, 2008. – 454с.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ НА РИНКУ ПРАЦІ

©Баранова К.К., Корнєєва Т.С., 2017

Підготовка кваліфікованих фахівців, що повністю відповідає сучасним світовим і національним тенденціям розвитку економіки і науки, є першочерговим завданням на шляху створення конкурентоспроможної високотехнологічної країни.

Актуальною є проблема недостатнього рівня задоволеності потреби роботодавців в кадрах, що здебільшого обумовлено неефективністю системи професійного самовизначення молоді, відсутністю систематизованої інформації щодо актуальних на ринку праці професій, низьким рівнем взаємодії між роботодавцями та освітньою сферою, недосконалістю існуючої системи освіти, зниженням якості підготовки студентів за рахунок зростання кількості приватних вищих навчальних закладів тощо. Все це загострює проблеми надлишку робочої сили з вищою освітою, при низькій якості підготовки молодих фахівців, зменшує віддачу від інвестицій у людський капітал і стримує розвиток економіки. Тому своєчасним є питання підвищення рівня конкурентоспроможності молодих фахівців задля забезпечення ефективного функціонування економіки та розв'язання проблем у цій сфері.

Однією з характерних причин виникнення молодіжного безробіття саме в Україні є, в першу чергу, наявна невідповідність структури підготовки кадрів вимогам економіки та низький рівень конкурентоспроможності випускників навчальних закладів. Окрім того, й недосконалість освітньої системи та відсутність налагоджених зв'язків між закладами освіти, державою та суб'єктами господарювання ще більше загострює проблему забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців. За цих умов актуальним стає питання щодо необхідності розробки механізмів реформування освітньої системи та приведення результатів навчання у відповідність до чинних вимог. Передумовою цього процесу повинна стати комплексна оцінка відповідності якості підготовки сучасних фахівців вимогам роботодавців, це дасть змогу отримати об'єктивну інформацію щодо проблемних та найбільш критичних питань у компетентності молоді робочої сили та зробити запропоновані заходи реформування процесу навчання більш предметними [1].

Проблеми конкурентоспроможності робочої сили, у тому числі молодих фахівців на ринку праці досліджували такі науковці, як В. Близнюк, О. Грішнова, О. Єсіна, Л. Ільч, М. Кримова, Л. Лісогор, В. Медведь, І. Петрова та інші. Ці вчені розглядають основні напрями подолання проблем структурного дисбалансу, а також пропонують підходи щодо забезпечення конкурентоспроможності фахівців. Але, незважаючи на існуючі дослідження у цьому напрямі недостатньо вивченими залишаються питання формування конкурентоспроможності молодих фахівців.

Метою досліджень є розробка рекомендацій щодо забезпечення конкурентоспроможності молодих фахівців на ринку праці.

У результаті досліджень встановлено, що конкурентоспроможна особистість визначається здатністю адаптуватися до постійних змін суспільних умов, науково-технічного прогресу й нових видів діяльності та форм спілкування за умови збереження позитивного внутрішнього потенціалу. Іншим важливим і визначальним фактором щодо формування конкурентоспроможного фахівця на ринку праці є профорієнтація молоді, яка має бути системною. Доцільність формування такої системи визначається відсутністю у багатьох молодих людей життєвого досвіду, неготовністю проявляти ініціативу, приймати самостійні рішення, брати на себе відповідальність, наявністю психологічних проблем у спілкуванні з колективом та неготовністю до інтенсивної праці. Її головною метою є формування конкурентоспроможних фахівців, що дозволяє збалансувати попит і пропозицію на ринку праці.

Система професійної орієнтації молоді складається з чотирьох підсистем: логіко-змістовної, яка включає середню освіту учнів, розвиток їх інтересів і схильностей, максимально наближених до професійних, професійну консультацію, професійний підбір, соціально-професійну адаптацію; організаційно-функціональної, яка включає діяльність інституцій, відповідальних за підготовку молоді до свідомого вибору професії; управлінської, що передбачає збір і обробку інформації про процеси, явища або стан системи профорієнтації та її вдосконалення, вироблення програми дій та регулювання процесу їх реалізації; особистісної, що передбачає збір і обробку інформації про особистість задля її професійного самовизначення.

Взаємозв'язок підсистем забезпечують інституції, які функціонально організують і управляють системою профорієнтації молоді. Наприклад, в Україні такими є державні та регіональні інституції, а в США – державні, федеральні та регіональні, а також базові, які наповнюють систему профорієнтації молоді логіко-змістовним змістом, направленим на формування конкурентоспроможного фахівця. Тобто система профорієнтації структурується за територіальним і базовим рівнем формування, де вона виконує діагностичну, навчальну, формуючу і розвиваючу функції, а сама профорієнтація є безперервним процесом і здійснюється цілеспрямовано на всіх вікових етапах [3].

У сучасному світі найрізноманітніших професій, коли вимоги до працівників швидко змінюються і багатьом з них декілька разів доводиться вирішувати проблему переходу до нової сфери діяльності, система профорієнтації має базуватися на підґрунті конкурентоорієнтованості та бути зв'язувальною ланкою між людиною, ринком праці і підприємствами.

Визначено, що об'єктивними факторами, які впливають на конкурентоорієнтованість молоді є: участь держави у профорієнтації та працевлаштуванні; стан ринку праці; стан ринку освітніх послуг; середній рівень заробітної плати; до суб'єктивних належать: наявність та реалізація особистого плану життя; активне навчання та самонавчання; розвиток підприємницьких здібностей, засвоєння професійної діяльності та подальше постійне її вдосконалення; самоконтроль та самодисципліна; постійне прагнення бути успішним; забезпечення свого благополуччя.

Найчастіше, для роботодавця, найвагомим критерієм оцінки конкурентоспроможності є кількість років трудової діяльності, компетентність фахівця та ступінь відпрацьованості та розвиненості практичних навичок. В стандартній ситуації коефіцієнт пріоритетності цих критеріїв буде найвищим. Найменше значення для конкурентоспроможності має критерій соціальний статус та статевовікова структура населення, що свідчить про найнижче значення коефіцієнту для цих характеристик. Однак, наприклад в ситуації оцінки конкурентоспроможності молодого фахівця (випускника навчального закладу), що немає досвіду роботи, пріоритетність критеріїв буде змінюватись. В цьому випадку ключовим критерієм конкурентоспроможності буде глибина теоретичних знань, наявність унікальних знань, вмінь та навичок, середня тривалість періоду навчання та рівень освіти.

Вагому роль в системі критеріїв оцінки конкурентоспроможності фахівця, посідає відокремлена від складових компонента — вартість послуг праці. Розмір заробітної платні структура соціального пакету, яку бажає отримати фахівець, все це безпосередньо впливає на затребуваність фахівця. Споживач бажає отримати робітника, що найбільш відповідає його уявленням, витрачаючи на його утримання мінімальну кількість коштів. Однак не дивлячись на це, ступінь впливу даного критерію на споживчу оцінку конкурентоспроможності є не великим у порівнянні з якісними характеристиками фахівця [1].

На основі вищевикладеного можна визначити, що конкурентоспроможність фахівця є багатогранною категорією, яка включає в себе широке коло складових та формується під впливом як особистісних, так і загальнонаціональних чинників. Крім того, слід зазначити, що основні конкурентні переваги фахівця закладаються саме в системі освіти та формуються під її впливом протягом всього життя.

Сучасна система освіти не повністю справляється навіть із виконанням мінімально поставлених завдань, а саме надання якісної теоретичної освіти, формування світогляду та інтелектуального розвитку випускників. Однак причина низької конкурентоспроможності молодих

фахівців на ринку праці криється не лише в недосконалості системи підготовки кадрів, а й в соціально-адаптивному сприйнятті молоддю свого майбутнього та майбутнього своєї країни, відсутністю мотивації до отримання освіти та працевлаштування.

Пропонується впровадження таких заходів: налагодження соціально-партнерських відносин між сферою освіти, державою та роботодавцями з приводу підготовки, оцінки і майбутнього працевлаштування молодих фахівців; внесення змін до навчальних програм з метою наближення їх до практики; створення незалежної системи оцінювання якості вищої освіти, яка враховувала би усі вимоги усіх зацікавлених суб'єктів процесу підготовки кадрів; проведення належної молодіжної політики, спрямованої на формування у молоді відповідального ставлення до обрання майбутньої спеціальності, навчання та професійної самореалізації; створення системи стажування, основаної на результатах рейтингової успішності студентів, з можливістю їх подальшого працевлаштування.

1. Єсіна О.Г. Критерії оцінки якості підготовки сучасних фахівців / О.Г. Єсіна // *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць*. – Кривий Ріг: НМетАУ, 2012. – Вип. VII. – С. 84-90. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1401>.

2. Медведь В.В. Основи формування конкурентоспроможності фахівця: чинники, складові, критерії / Медведь В.В. // *Теорія та методика управління освітою* - 2011. - № 7. – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_7/9.pdf.

3. Кримова М.О. Оцінка конкурентоспроможності молодих фахівців з економічною освітою на ринку України / М.О. Кримова // *Демографія та соціальна економіка* - 2015. - № 2 (24). - С. 53-64. – Режим доступу: [http://dse.org.ua/archive/24/2\(24\)_2015.pdf](http://dse.org.ua/archive/24/2(24)_2015.pdf).

4. Столярук Х.С. Модель формування конкурентоспроможності фахівця / Х. С. Столярук // *Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Технічний прогрес та ефективність виробництва*. - 2013. - № 45. - С. 144-150. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcpiip_2013_45_23.

5. Петренко М.М., Корнєєва Т.С. Інтелектуальний розвиток студентів - основний шлях підвищення якості людського капіталу // *Актуальні проблеми розвитку підприємств в умовах нестабільної економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15 груд. 2015 р.* - Кіровоград, 2015. - С. 128-130. - Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/3278>.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ЕКОНОМІСТА ДЛЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

©Барсук Ю.В., 2017

Стрибокподібно зростаючий обсяг інформації, трансформація та глобалізація економіки, активний розвиток міжнародних контактів, проєктів, співробітництва, впровадження передових технологій і їх обслуговування вимагає більш ретельної практико-орієнтованої підготовки студентів вузу. Іншомовні компетенції (в першу чергу професійно орієнтовані) - невід'ємна складова компетентності фахівця фінансово-економічної сфери. Однак на сучасному етапі низький рівень володіння англійською (як мовою міжнародного спілкування і співпраці) гальмує розвиток економіки країни, є серйозним бар'єром для фахівців у сфері економіки України.

Наприклад, проблема нестачі висококваліфікованих кадрів турбує бізнес всіх країн протягом останніх років. В Україні, на думку керівників великих компаній, дефіцит кваліфікованих фахівців входить в трійку бізнес-ризиків і становить 79% [1]. Таким чином, потенційні втрати несуть шкоди бюджету країни, заважають її економічному розвитку. Зрозуміло, що висококваліфікований фахівець в сучасному світі - це людина, що володіє англійською мовою, яка може використовувати його і як засіб спілкування, і як інструмент придбання нових знань в рамках своєї професійної діяльності. Закладати основи іншомовних знань повинна, безумовно, школа, а ось професійну надбудову утворення зобов'язаний надати вуз. Емпіричні дослідження автора показують зростаючий інтерес студентів вузів до іншомовної освіти, але повсюдно зменшується кількість залікових одиниць в бакалавраті та магістратурі, веде в сторону самоосвіти не дають студентам можливості освоїти іноземну мову в обсязі, необхідному для професійного спілкування в майбутньому.

Підготувати конкурентоспроможного фахівця можна тільки за умови правильної постановки завдань, грамотно розробленому векторі континуальної іншомовної підготовки протягом усього життя індивіда (так званий *life-long learning*), виконання педагогічних умов (окремо для бакалаврату, магістратури, аспірантури), зміні форм занять (відхід від традиційних лекцій і семінарів до проєктної діяльності, створення технологій аналізу конкретної ділової ситуації і т.д.). Найголовніше, до чого повинні прагнути і адміністративно-управлінський апарат, і професорсько-викладацький склад - це створення професійно-творчого іншомовного середовища в рамках інтегративно-розвиваючого підходу. Український державний освітній стандарт вищої професійної освіти малює образ майбутнього фахівця досить чітко і яскраво [2].

Цей офіційний документ має на увазі, що сучасний випускник, майбутній економіст, повинен, поряд з професійними, володіти такими загальнокультурними компетенціями: володіти культурою мислення (робити узагальнення, аналіз, постановку мети і вибір шляхів її досягнення); розуміти і аналізувати різні проблеми, а також рушійні сили і закономірності історичного процесу в своїй країні і в світі; аналізувати соціально-значущі проблеми та процеси, що відбуваються в суспільстві і прогнозувати можливий їх розвиток в майбутньому; використовувати нормативно-правові документи в своїй діяльності; вміти логічно вірно, аргументовано і ясно будувати усну і письмову мову; бути готовим до кооперації з колегами, до роботи в колективі; знаходити організаційно-управлінські рішення і нести за них відповідальність; підвищувати свою кваліфікацію і майстерність; критично оцінювати свої достоїнства і недоліки, вибирати засоби розвитку достоїнств і усунення недоліків; усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, володіти високою мотивацією до виконання професійної діяльності; розуміти сутність і значення інформації в розвитку сучасного інформаційного суспільства; володіти основними методами, способами і

засобами отримання, зберігання, переробки інформації, мати навички роботи з комп'ютером і глобальними комп'ютерними мережами; володіти однією з іноземних мов на рівні не нижче розмовної.

Конкретні педагогічні умови, виконання яких може сприяти реалізації цього способу, створення грамотного, всебічно підготовленого економіста, фахівця своєї справи, що відповідає вимогам, перерахованим вище, їх можна поділити на три категорії: 1) педагогічні умови для реалізації адміністрацією вузів: організувати умови для успішного створення в вузі інтегративно-розвиваючого середовища, яке стала б повноцінною основою для формування, розвитку і вдосконалення мовних компетенцій студентів, в першу чергу, через забезпечення вільного доступу до всіх інформаційних ресурсів в рамках обраної спеціальності як на рідному, так і на іноземній мові; заохочувати таку організацію аудиторної роботи педагогів, яка б сприяла визначенню векторів аксіологічного розвитку кожного студента (через коучинг [3] або активне використання консультаційних годин після занять); розвивати здібності кожного студента до іншомовного навчання і можливості подальшого професійного розвитку (через створення вузівської системи в рамках life-long learning, яка включала б у себе спадкоємність іншомовних освітніх програм: бакалаврат - магістратура - аспірантура (за бажанням) - курси підвищення кваліфікації на постійній основі); розширювати можливості міжкультурного спілкування (через програми академічної мобільності і можливості безкоштовного навчання студентів, що виїжджають вчитися за кордон); 2) педагогічні умови для реалізації професорсько-викладацьким складом вузів: враховувати специфіку іншомовної взаємодії при складанні робочих програм, під час підготовки матеріалів для всіх видів мовленнєвої діяльності (через уважний і грамотний відбір тільки автентичного матеріалу); розуміти і грамотно вибирати критерії при визначенні рівня володіння іноземною мовою (через продуману систему тестування та оцінювання знань); сприяти створенню професійного середовища у вузі, постійно вдосконалювати свій рівень педагогічної майстерності, розвивати в собі потребу в отриманні міждисциплінарних знань; здійснювати педагогічну підтримку прагнення студентів до різних видів діяльності, до розвитку комунікативних мовних навичок; 3) педагогічні умови для реалізації: докладати зусиль для отримання максимальної кількості знань в рамках обраної спеціальності, в тому числі на іноземній мові; розвивати свою мотивацію до вивчення іноземних мов (бажано, кількох), активізувати поза аудиторну діяльність і можливості самопідготовки; будувати свою кар'єру на основі моделювання професійної діяльності з урахуванням поточних і перспективних завдань, розвивати в собі готовність змінюватися зі зміною умов і завдань на ринку праці, в економіці в цілому.

Роблячи висновок про те, яким же буде український економіст майбутнього, варто зазначити, що це повинен бути Спеціаліст з великої літери, бо від його особистісних, професійних компетенцій буде багато в чому залежати рівень життя країни в цілому, кожного регіону окремо, будь-якого підприємства зокрема. Якщо вузи не задумуються над тим, яким чином створити такого фахівця сьогодні, завтрашня битва на міжнародному ринку і вплив на світовій арені може бути програма для України.

1. *Переосмислення критеріїв успіху в епоху глобальних змін Опитування CEO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/ua/uk/survey/2016/ceo-survey-ukraine-issue.pdf>.*

2. *Вища освіта. Нормативно-правові акти про організацію освіти у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації: у 2 кн. / [укладачі Микола Іванович Панов та ін.; за ред. проф. М.І. Панова]. – Х.: Право, 2006. – 688 с.*

3. *Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B3>.*

ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

© Барчук В.П., Возняк Г. Б., Сенюк Х. Д., 2017

Світова економіка ХХІ ст. характеризується кардинальними змінами у визначенні напрямів економічного прогресу. Однією з головних рис "нової економіки", "економіки знань" є перехід людства до науково-інформаційних технологій, що базується не на матеріальній, а на інтелектуальній власності і визначається станом наукового потенціалу нації, рівнем кількості фахівців з вищою освітою.

Здійснюється переоцінка рушійних сил економіки. Людський фактор висувається на перший план. Конкурентна перевага при цьому створюється людським капіталом, що формує інтелектуальні активи і продукує інноваційний продукт [1, с. 150]. Таким чином, зростає залежність результатів економічного зростання від якості людського капіталу. Людський капітал – це та частина інтелектуального капіталу, яка уособлює потенціал працівників у вигляді навичок, досвіду, здібностей, що дозволяють генерувати нові ідеї і знання. Людський капітал – «це сукупність якостей і атрибутів людини, які допомагають їй створювати економічну вартість» [2].

Конкурентоспроможність працівника можна визначити як відповідність його трудового потенціалу потребам ринку, здатність повніше, порівняно з іншими кандидатами (або, принаймні, не гірше), задовольняти вимоги роботодавців щодо рівня знань, умінь, навичок, компетенцій, особистісних властивостей [3, с. 158]. Система економічної освіти є важливим фактором економічної соціалізації людей, засобом розвитку та підвищення якості людського капіталу. У сучасній науковій літературі поняття «економічна освіта» трактується двояко. По-перше, економічна освіта розуміється як професійна підготовка економістів усіх спеціальностей, по-друге, як набір певних економічних знань, якими володіє особистість [4].

Варто зазначити, що складність для України у проведенні освітніх реформ полягає в тому, що наша країна перебуває на стадії індустріального розвитку економіки. Тому необхідно знайти прогресивні методи управління щодо завершення індустріального розвитку і поступового нарощування елементів постіндустріальної стадії суспільно-економічного розвитку [5, с. 29].

Основними проблемами якісної фахової підготовки економістів є [6]:

- Низький рівень викладання економічних дисциплін у ЗОШ I-II ступенів;
- Проблема застосування теоретичних знань на практиці;
- Використання застарілої методики викладу матеріалу;
- Корумпованість освітнього процесу;
- Недостатній рівень фінансування державою освітніх програм;
- Відсутність технологічних і педагогічних інновацій щодо вивчення дисциплін;
- Виклад матеріалу проводиться теоретиками, а не практикаками;
- Низький рівень знання іноземних мов;
- Наявність суб'єктивної оцінки знань;
- Невідповідність ринку вищої економічної освіти ринку праці.

Характерною рисою постіндустріального суспільства є вагома роль університетів, що здійснюють організацію практичних і теоретичних знань. Активізації інтелектуального потенціалу нації та науково-творчої діяльності є умовою успішного розвитку економічної системи постіндустріального суспільства і потребує реалізації певної кількості адміністративних, соціальних, економічних та організаційно-інституціональних заходів [5, с. 29].

На нашу думку, слід доповнити класичну (традиційну) систему навчання, що містить лише лекції (пояснення нового матеріалу), усне опитування, тестування та самостійну роботу студентів

елементами інноваційної системи, що полягає у збільшенні частки наочного матеріалу (фільми, слайди, малюнки, схеми і таблиці).

Вважаємо доцільним впровадження інтерактивного та дистанційного навчання, яке дозволить студентам здобути досвід роботи у команді для вирішення практичних завдань, можливість вибирати часові рамки процесу навчання та обсяги вивченого матеріалу [7, 8].

Обов'язковою умовою підвищення якості підготовки фахівця з економічних питань у постіндустріальному суспільстві є поглиблення професійної спрямованості вивчення іноземних мов, з метою формування у студентів комунікативної компетенції, основою якої є вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок [6].

Сьогодні існує суперечність між теоретичною економічною освітою і сучасним бізнесом, який орієнтується на практичні вміння фахівців. Уміння застосовувати знання на практиці особливо важливі для успішної діяльності в постіндустріальному суспільстві [9].

Важливим заходом щодо процесу вдосконалення економічної освіти є створення потужних мотиваційних і стимуляційних заходів, які спонукають особистість до інтелектуального розвитку, професіоналізму, стимулюють науково-дослідницьку, винахідницьку, будь-яку іншу творчу діяльність. Основні пріоритети державної політики повинні включати створення економічних і соціальних передумов та правових гарантій, раціонального законодавчого і правового поля для збільшення трудової активності конкурентних фахівців і розвитку підприємництва.

1. Швець Л. В., Освітній аспект розвитку персоналу / Л. В. Швець, Г. Г. Гайдай // Науковий журнал. – 2017. – №4. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://publications.ntu.edu.ua/eut/2017-04/150-154.pdf>

2. Співаковський О. Освітній аспект управління людським капіталом / О. Співаковський // Голос України. – 2016. – 22 липня. – № 137.

3. Онікієнко В.В. Ринок праці та соціальний захист населення України: ретроаналіз, проблеми, шляхи вирішення: [науково-аналітична монографія] / В.В. Онікієнко – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2013. – 456 с.

4. Лукомська О., Проблеми якості економічної освіти в Україні та шляхи їх подолання / О. Лукомська // Український науковий журнал. – 2013. – №3. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/1173>

5. Статівка Н.В., Інтелектуальний потенціал суспільства як чинник формування економіки постіндустріального типу / Н.В. Статівка, Т.В. Покотило // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – №2(42). – 22-31.

6. Заглинська Л.В., Економічна освіта в контексті інвестиційних процесів у галузі / Л.В. Заглинська, О.І. Лукомська // Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – 2014. – вип. 9 (52). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www./Ozfm_2014_9_25.pdf

7. Волкова Н.І., Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення економічних дисциплін / Н.І. Волкова // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2014. – вип. 2. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www/prpt_2014_2_15.pdf

8. Поплавська О.А., Дистанційна форма навчання як прогресивна форма підготовки майбутніх економістів / О.А. Поплавська // Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – 2013. – вип. 7 (50). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www./Ozfm_2013_7_44.pdf

9. Гура А. О. Сучасні тенденції розвитку економічної освіти в Україні / А.О. // Матеріали науково-методичного семінару викладачів економічного факультету ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/294/1/%D0%93%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%90.%20%D0%9E..pdf>

ПОДОЛАННЯ НЕКОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

© Беляєва Н.С., 2017

Управління персоналом - одна із головних функцій будь-якої організації, особливо у сучасних умовах господарювання. Наразі управління персоналом може виявитися критичним фактором, що визначає успіх або невдачу організації, а професіонал у сфері управління персоналом може стати дійсно лідером майбутнього. Саме тому підбір і відбір персоналу займає таку вагомую роль у бізнес-процесах організації.

Тому, здавалось би, є незрозумілим така ситуація, якщо фахівець - це той, хто досконало володіє якимсь фахом, має високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо [1], є некомпетентним. Оскільки із множини тлумачень цього терміну, що наразі є доступними для ознайомлення, в тому числі і те, що наведено відповідно до тлумачного словника, ми маємо розуміти, що фахівець – це та людина, яка обізнана у своїй справі.

В теорії все саме так і є, проте коли справа доходить до практики, не завжди бажане відповідає дійсності. Звісно, що кожна організація дійсно бажане мати у своєму складі висококваліфікованих, компетентних, конкурентоздатних фахівців, які можуть принести цій організації певні вигоди. Проте знаходження таких фахівців у наш час – це доволі важка справа. Насправді, доволі багато керівників організацій ладні платити доволі великі гроші тим співробітникам, які дійсно будуть фахівцями, спеціалістами у своїй сфері; готові піти назустріч освітнім програмам, які будуть враховувати сучасні тенденції і потреби ринку праці. Але в тому-то і проблема нашого сучасного розвитку, що ми випускаємо спеціалістів широкого профілю, які знають все потроху, проте не в змозі конкурувати, наприклад, з тими ж спеціалістами, які отримали освіту за кордоном (звісно, що не беремо всі країни; проте, дійсно загальновідомо, що випускники, наприклад, того ж Гарварду, Оксфорду, Кембриджу – є вже не спеціалістами, а дійсно фахівцями у своїй справі, і їх ціна на ринку праці априорі є вищою, оскільки і запропонувати вони можуть більше виходячи з потреб ринку). В чому ж проблема? В освітній системі нашої держави? В небажанні навчатися наших студентів? В небажанні викладачів надавати матеріал якісно або ж в недостатності практичної складової в їх підготовці? А може взагалі економічна або політична ситуація в країні?

На жаль, всі ці фактори, і ще десяток зверху, формує проблему того, що в організаціях складається така ситуація, коли фахівці в організації є, проте реальними фахівцями в своїй сфері їх назвати важко. Бракує і досвіду, в тому числі і закордонного, і бажання розробляти щось нове, і брати на себе відповідальність (ініціативність), і неспроможність представляти певні проекти, в тому числі загально- чи міждержавного рівнів.

Загальновідомо, що оновлення наповненості робочих місць відбувається через прийняття на роботу випускників ВУЗів (в окремих випадках, навіть студентів). Отримавши відповідний освітній рівень, вони стають спеціалістами у відповідній сфері (відповідно до класифікатора професій України дана посада зазначається саме як «фахівець», поняття «спеціаліст» у даному класифікаторі не передбачено [2]). Проте в той же час, чи можливо людей без досвіду роботи (як правило), називати «фахівцями»?

От і перша невідповідність – нового працівника зараховують на посаду «фахівця» відповідно до отриманої освіти, проте реального відношення до «фахівця» людина не має.

В цілому, дана потреба вимагає подальшого глибокого дослідження. Наразі, приведемо шляхи, якими може скористатися організація (система управління персоналом) для подолання некомпетентності фахівців, які вже працюють в організації.

Наразі, першим, що спадає на думку, це стажування як форма підвищення кваліфікації, участь у курсах, навчання, тренінги. В даному випадку, абсолютно всі форми розглядаються як підвищення саме практичної сторони питання. Тобто це має бути не просто «начитка» нової інформації, але безпосереднє залучення працівника до вирішення певної ситуації, участь у «рольовій грі – тобто працівник має бути не просто пасивним слухачем, а активним учасником. Лише у такому разі, такі заходи досягнуть поставленої мети.

Якщо казати про підвищення кваліфікації робітників, то це професійно-технічне навчання, що дає змогу розширювати й поглиблювати здобуті знання, уміння й навички на рівні вимог виробництва чи сфери послуг.

Сучасне підприємство ставить високі вимоги до оновлення конкретних знань і навичок не лише робітників, але й інших категорій персоналу. Головне завдання підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів – забезпечити швидку реалізацію нових наукових, технічних, організаційних та економічних ідей в практику діяльності підприємства.

Незадовільний стан справ в системі управління персоналом, некомпетентність прийнятих рішень і некомпетентність працівників системи управління персоналом призводять до неефективної діяльності персоналу організації, а отже, і організації в цілому. Нерозвиненість кадрових служб, непідготовленість керівників до управління персоналом не може не мати негативних наслідків для діяльності кожної організації, гальмує процес їх подальшого розвитку. Саме тому компетентність як працівників основного напрямку діяльності, так і працівників служби управління, має неабияке значення для всього подальшого розвитку організації.

1. *Академічний тлумачний словник. Словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/fakhivecj>*

2. *Класифікатор професій ДК 003:2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua/buh/kp.htm>*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ТРЕНД, НАУКОВА ТЕОРІЯ І НАПРЯМ ОСВІТИ

© Л. А. Буркова, Н. О. Попришко, 2017

Будь-яка наука повинна спиратися на поняття та категорії, які пояснюють її сутність. Не виключенням є й публічне управління.

Управління є цілеспрямованим, організуючим і регулюючим впливом людей на власну суспільну, колективну і групову життєдіяльність, який здійснюється як безпосередньо (у формах самоуправління), так і за допомогою спеціально створених структур (держави, громадських об'єднань, партій, спілок, асоціацій, фірм тощо). З наведеного визначення терміну «управління» можна зробити висновок, що воно може бути як публічним, так і державним.

Термін «публічне управління» (англ. public management), який замінив термін «публічне адміністрування», вперше використав англійський державний службовець Десмонд Кілінг у 1972 р., розуміючи під ним пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики. Поява нової форми управління у публічній сфері була спричинена потребою модернізувати організаційні структури і процедури, які вони використовують, для того, щоб усі інституції публічної сфери працювали краще. Публічне управління стосується ефективного функціонування всієї системи політичних інституцій.

З метою визначення сутності даного поняття звернемось до етимології слів «публічний» та «управління». Так, за словником [1] термін «публічний» визначається з наступних точок зору: 1) в присутності публіки, відкритий; 2) громадський.

Англійське слово «to manage» (управляти) походить від латинського слова «manus» (рука). Згідно словника сутність поняття «управляти» тлумачиться як [2]: 1) діяльність органів державної влади; 2) сукупність приладів, за допомогою яких керують ходом машин, механізму.

Результати проведеного огляду щодо розуміння дефініції терміну «публічне управління» сучасними науковцями узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до визначення терміну «публічне управління»

Автор	Тлумачення терміну
Дж. М. Шавріц [3]	Галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом, та оцінка ефективності.
К. Полліт [4]	Може вживатися у щонайменше трьох основних значеннях: 1) діяльність державних службовців і політиків; 2) структура і процедури органів державної влади; 3) системне вивчення діяльності, структур або процедур.
С. Чернов [5]	Організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її впорядкування, збереження чи перетворення, базуючись на владній силі, яка обмежує дієвий суспільний контроль.
А. Волков [6]	Влада, відкрита народу та його інтересам, публічна за характером здатна залучати до управління широкі верстви населення.
А. Мельник, О. Оболенський [7]	Зорієнтоване на реалізацію публічних (загальних) інтересів і включає такі складові, як державне управління (суб'єктом є органи державної влади) і громадське управління (суб'єктом є громадські інституції). Як елементи публічного управління державне і громадське управління взаємодіють, взаємодоповнюють одне одного, виходячи з єдності публічних інтересів та доцільності узгодження управлінського впливу з метою посилення його дієвості. У системі публічного управління визначальну роль відіграє державне управління, яке здійснює управлінський вплив на всі сфери суспільного життя. Водночас в умовах розгортання демократичних перетворень зростає активність і громадських структур в управлінні не тільки громадськими, а й державними справами, у розв'язанні суспільних проблем.

За результатами проведеного огляду літературних джерел щодо визначення сутності поняття «публічне управління» можна зробити висновок, що здебільшого дане поняття науковцями тлумачиться як влада, відкрита народу, його інтересам, але водночас підпорядкована державному управлінню, яке здійснює управлінський вплив на всі сфери суспільного життя.

Крім того, у ряді наукових праць публічне управління розглядається як синтез державного управління, де суб'єктом виступає держава в особі відповідних структур; і громадського управління, де суб'єктами є недержавні утворення.

Поділяємо думку автора роботи [8] відносно того, що як об'єкт наукового пізнання публічне управління є складним та багатоплановим утворенням, основою якого є концепція, що випливає із тісного взаємозв'язку політики і права, управління й влади, політичної системи та суспільства загалом, а також взаємодії суспільства з різними елементами соціальної системи.

Підсумуємо, що на сьогодні немає єдиної точки зору серед науковців щодо визначення сутності поняття «публічне управління». Виходячи з цього пропонуємо під публічним управлінням розуміти специфічний вид діяльності, що забезпечується органами державної влади, поширюється на громадян та суспільство з метою забезпечення їх добробуту та позитивного розвитку економічної, соціальної, культурної, політичної та інших найважливіших сфер суспільного життя.

1. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Под ред. докт. филол. наук, проф. Н. Ю. Шведовой. – 16-е изд., испр. – М.: Рус. Яз., 1984. – 797 с.

2. Советский энциклопедический словарь / Научно-редакционный совет: А. М. Прохоров (пред.). – М.: «Советская Энциклопедия», 1981. – 1600 с.

3. Глосарій Програми розвитку ООН. – Режим доступу: <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary/>

4. Pollitt C. *Public Management Reform: A Comparative Analysis* / C. Pollitt, G. Bouckaert. – Oxford : University Press, 2004. – 240 p.

5. Чернов С. І. Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» [Текст] / С. І. Чернов, С. О. Гайдученко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2014. – С. 7.

6. Волков А. М. Публичное управление недропользованием в России (современный период) / А.М. Волков // Правовая инициатива [Текст]. – 2013. – № 7. – С. 15.

7. Мельник А.Ф. Державне управління : підручник / А.Ф. Мельник – К. : Знання, 2009. – 582 с. (Вища освіта ХХ століття).

8. Обушина Н. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект. – Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». – 2015. – Вип. 44. – С. 53–63.

НОВІТНІ ПІДХОДИ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

© О.О. Вашків, Л.П. Вашків, 2017

Поглиблення євроінтеграційних зв'язків України та подальше впровадження Болонських принципів у системі вітчизняної освіти вимагають переосмислення та перегляду навчально-методичного інструментарію та впровадження нових освітніх технологій, які зорієнтовані на формування конкурентного фахівця, спроможного ефективно діяти в умовах постіндустріальної економіки. Фахівця, що не лише обізнаний у питаннях теорії і практики, але й такого, що спроможний критично осмислювати назрілі проблемні питання, уміти творчо підходити до їх вирішення, інтегруючись таким чином у середовище і змінюючи його. «Бо розвинена нація – це не кількість хліба і штанів на душу населення, а здатність високоосвіченого, критично мислячого народу своєчасно виявляти і вирішувати суспільні проблеми, не породжуючи при цьому інших, ще жахливіших проблем» [1, с. 8].

Аналізуючи сучасну систему освіти в Україні можна з певністю говорити про те, що у своїй основі вона не зазнала суттєвих змін, властивих країнам з постіндустріальним характером економіки і традиційно продовжує фокусувати свою увагу на тому, аби «давати правильні, а почасти і єдині відповіді на ті чи ті питання. Це цілком справедливо, коли йдеться про точні науки, проте стосовно дисциплін соціального, зокрема й економічного характеру часто спрацьовує як обмежуючий чинник» [2, с. 192], позбавляючи майбутнього фахівця навичок критичного мислення та творчого підходу у вирішенні проблемних фахових питань. І як би це парадоксально не звучало, але сучасна вітчизняна система освіти є віддзеркаленням учорашнього дня. Натомість, потреби постіндустріального суспільства вимагають від фахівця не лише знань і механістичних умінь, але й здатності критично осмислювати назрілі проблеми, творчо підходити до їх подолання і з усією відповідальністю брати участь у творчій трансформації реальності, а отже, відчувати свою причетність і потрібність. «Інтеграція з середовищем, на відміну від адаптації, є суто людською діяльністю. Інтеграція – це результат здатності пристосувати себе до реальності плюс критична здатність робити вибір і трансформувати цю реальність» [3, с. 20].

Подолання назрілих проблем традиційного навчання, що опирається на аналітичне мислення, залишаючи поза увагою творче, можливе, почасти, за умови ширшого впровадження в університетську практику проблемно-орієнтованого навчання за одночасного скорочення нарративу у навчальному процесі. Серед методик, які дозволяють це здійснити, є методики модерації та ситуаційного навчання.

Методика модерації [див.: 4; 5] є порівняно новою в системі проблемно-орієнтованого навчання. Вона опирається на більшість загальних і спеціальних навчальних закономірностей та принципів дидактики. У сучасному значенні під модерацією розуміють спеціальну технологію інтерактивного навчання у групі, завдяки якій навчальний процес у студентській аудиторії стає більш цілеспрямованим і структурованим. Техніка модерація дозволяє повною мірою реалізувати усі функції навчального процесу: освітню, виховну, розвивальну, ефективно поєднуючи при цьому низку навчальних методів і прийомів, здатних активізувати студентську аудиторію. Серед них: аналізу і синтезу, систематизації та класифікації, роботи у малих групах та індивідуальної роботи, зорієнтованість на результат і зворотний зв'язок, «мозковий штурм» та узагальнення, вербалізація та унаочнення, кластеризація і презентація тощо. Використання кожного з них не лише передбачає особисту відповідальність учасників за свої дії у досягненні спільного результату, але й орієнтоване на перенесення отриманих знань і навичок у повсякденну практику. Така специфіка модерації є надзвичайно важливою і актуальною, оскільки дозволяє не лише творчо підійти до вирішення означеної проблеми, але й мінімізувати розрив між отриманими теоретичними знаннями та практикою їх застосування.

Серед інших методик інтерактивного навчання у студентській аудиторії, які зорієнтовані на генерування творчих і нестандартних підходів до вирішення проблемних фахових питань, є методика ситуаційного навчання (кейс-метод) [див.: 2; 6]. «З гносеологічної точки зору ситуаційне навчання – метод активного навчання, внаслідок застосування якого досягається розуміння досліджуваного предмета, метод, який містить неоднозначне, імовірнісне знання, що виявляється при аналізі практичної ситуації» [6, с. 33]. При цьому завданням ситуаційної вправи є не стільки передача знань, скільки навчання здатності вирішувати нестандартні та унікальні ситуації, що виникають у реальному житті. Фокус кейс-методу зміщується з процесу передачі знань на формування навичок аналізу конкретної проблемної ситуації і прийняття відповідного рішення.

Ситуаційна вправа надає студенту можливість і обов'язок реалізувати свої творчі потенції, відчутти себе відкривачем і дослідником, що є однією із духовних потреб студентської молоді. Освітній досвід у вищій школі переконує у тому, що ситуаційна вправа дозволяє студентам займати активну позицію, генеруючи ідеї і фактично створюючи сам процес навчання. Студенти активно взаємодіють один з одним, несамохіль імітуючи реальність, самостійно формують комунікативні зв'язки, які їм допомагають їм у вирішенні проблемної ситуації. Навчальний процес набуває форми творчого пошуку, внаслідок якого студенти самостійно створюють певне узагальнене знання концептуального характеру.

Використання модерації та ситуаційних вправ, як і інших інтерактивних навчальних методик є на сьогодні актуальним і доволі перспективним напрямом трансформації навчального процесу – процесу формування конкурентного фахівця, здатного працювати і приймати відповідальні рішення в умовах постіндустріального суспільства. Представлені навчальні методики, попри усю свою позірну простоту, зорієнтовані на цілісність знань та можливість їх застосування, не виходячи за межі аудиторії.

1. Дем'янчук О. *Передмова перекладача українського видання* / О. Дем'янчук // Фрейре П. *Формування критичної свідомості*. – К. : Юніверс, 2003. – С. 5–8.
2. Вашиків О. П. *Кейс-метод як засіб активізації навчального процесу майбутніх економістів* / О.П. Вашиків, Л. П. Вашиків // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : педагогіка*. – 2014. – № 1. – С. 192–196.
3. Фрейре П. *Формування критичної свідомості* / П. Фрейре. – К. : Юніверс, 2003. – 176 с.
4. Эдмюллер А, Вильгельм Т. *Модерация: искусство проведения заседаний, конференций, семинаров* / Пер. с нем. – М.: Изд-во «Омега-Л», 2007. – 119 с.
5. *Интерактивные методы подготовки менеджеров* / Л.Александрова, К.Рихтер, В.Лысков-Штрее и др. – М.: Изд-во «Димитрейд График Групп», 2002. – 304 с.
6. *Ситуаційна методика навчання: теорія і практика* / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – 256 с.

ЗНАЧЕННЯ STEM-ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ «СМАРТ» ПРОМИСЛОВОСТІ

© О. А. Воргач, 2017

Новий етап індустріального розвитку (індустрія 4.0) в світі супроводжується впровадженням кіберфізичних систем у виробництво. Важливою ланкою індустрії 4.0 є «смарт» промисловість, яка потребує залучення у виробництві висококваліфікованого персоналу, тобто STEM-персоналу. Згідно McKinsey & Company в світі 40% роботодавців відзначають дефіцит персоналу з відповідними навичками серед вже працюючих і 60% - серед випускників [1]. Потреба в залученні фахівців у сфері високих технологій призводить до застосування країнами різних підходів їх стимулювання, в тому числі податкових. В умовах формування «смарт» промисловості в Україні актуальним буде розгляд особливостей розвитку STEM-персоналу у світі.

У публікаціях L. Vonkamp, M. Sure [2] проводився аналіз впливу індустрії 4.0 на зайнятість висококваліфікованих і низькокваліфікованих працівників. З вітчизняних учених О. Руссіян [4] розглядався зарубіжний досвід підготовки STEM-персоналу для розвитку «смарт» промисловості.

Розвиток і стимулювання STEM-персоналу в світі є необхідною умовою формування «смарт» промисловості, і вимагає більш ретельного вивчення з метою стимулювання підготовки таких STEM-фахівців в Україні.

«Смарт» промисловість характеризується взаємодією фізичних пристроїв і інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на рівні розумного заводу, що неможливо без використання STEM-персоналу для підтримки і контролю виробничого процесу. Показники, що надаються за допомогою фізичних пристроїв і комп'ютерних мереж зберігаються, обробляються, передаються, аналізуються і використовуються висококваліфікованим персоналом для моделювання виробничих процесів. В таких умовах від STEM-персоналу потрібно, крім обробки великих даних, і здатність до швидкого навчання, оволодіння навичками і кваліфікацією в ІКТ, що формує відносини співробітника з компанією по мережевому принципу [3, с.296].

Це призводить до зниження частини низькокваліфікованого персоналу, збільшення інтелектуалізації та прояву нетехнічних знань, підвищення продуктивності праці за рахунок впровадження високих технологій. «Мережа Інтернет підсилює мобільність всіх факторів виробництва, сприяє зростанню глобалізації інформаційного простору. Праця стає глобальним ресурсом, так як завдяки Інтернету різко підвищується мобільність робочої сили, і ринок праці переходить національні кордони. Люди з власної ініціативи можуть вийти на будь-який ринок праці з будь-якої точки світу» [3, с.297].

Зарубіжні країни приймають цілеспрямовані заходи щодо вирішення проблеми підготовки кадрів для «смарт» промисловості. Так, США приділяє підвищену увагу STEM-освіті школярів, науковій освіті громадян, проводить заходи з підготовки розвитку STEM-персоналу відповідно до вимог підприємств [4]. У зв'язку з чим можна відзначити, що зайнятість в професіях STEM в Сполучених Штатах зросла на 10,5%, в період з травня 2009 року по травень 2015 року, в порівнянні з 5,2% чистого приросту в не-STEM-професіях. Відзначається значне збільшення заробітної плати за STEM-професіями. Середня по країні заробітна плата за всіма професіями STEM склала 87 570 дол. США, що майже в два рази перевищує середню по країні заробітну плату за не-STEM-професією (45 700 долл. США). Дев'яносто три з 100 професій STEM мали заробітну плату, що значно перевищує середню по країні для всіх професій [5].

Незважаючи на позитивні моменти, серйозні побоювання викликає дефіцит високоосвічених кадрів, пов'язаний зі стрімким старінням робочої сили і звільненням робочих місць. Але їх заповнення має відповідати вимогам нової системи підготовки персоналу для «смарт»

промисловості. Крім того, розвиток «смарт» промисловості може загострити проблеми нерівності через збільшення значущості висококваліфікованої праці.

Деякі дослідники прогнозують складнощі в різних профілях роботи, безперервний процес навчання і освіти, у зв'язку з відповідністю персоналу кваліфікаційним вимогам, які диктує постійне зростання високих технологій. Такі зміни вимагають перетворення податкової системи з податку на робочу силу [2].

Одним з напрямків стимулювання STEM-персоналу може стати податок на доходи фізичних осіб, шляхом застосування пільг і звільнень для залучення до інвестування в самоосвіту, а також залучення до інвестування підприємств з підготовки та перекваліфікації кадрів. Виходячи з цього, напрямком подальших досліджень буде аналіз зарубіжного досвіду стимулювання STEM-персоналу в умовах становлення «смарт» промисловості.

1. McKinsey & Company. *Technology, Jobs, and the Future of Work / Briefing note PREPARED for the Fortune Vatican forum, December 2016 Updated February 2017, 5 pp.* [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.mckinsey.com/global-themes/employment-and-growth/technology-jobs-and-the-future-of-work>

2. Bonekamp L., Sure M. *Consequences of Industry 4.0 on Human Labour and Work Organisation* [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://journal-bmp.de/2015/12/auswirkungen-von-industrie-4-0-auf-menschliche-arbeit-und-arbeitsorganisation/?lang=in>

3. Дятлов, С.А. *Информационно-сетевая экономика: структура, динамика, регулирование* [Текст]: монографія / С.А. Дятлов, В.П. Марьяненко, Т.А. Селищева. – СПб.: Астерион, 2008. – 416 с.

4. Руссиян О. А. *Огляд зарубіжного досвіду щодо підготовки STEM-персоналу для «розумної» промисловості* [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://market-infr.od.ua/journals/2017/3_2017_ukr/19.pdf

5. *STEM occupations: past, present, and future / United States Department of Labor* [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.bls.gov/spotlight/2017/science-technology-engineering-and-mathematics-stem-occupations-past-present-and-future/home.htm>

ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК СИСТЕМА ПРОЦЕСНИХ МОДЕЛЕЙ

©Воробець С.Й., 2017

У концептуальному плані формування компетенцій в системі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах у більшості наукових дослідженнях пропонується розглядати з одного боку - як процесну модель, яка представляє інтегроване поєднання у єдиній системі різного ступеня деталізації бізнес-процесів підготовки на рівні окремих дисциплін, їх розділів, тем, окремих питань, а з іншого - як поєднання системи спеціальних знань, які в основній своїй частині формуються на рівні оволодіння теоретичними знаннями, уміннями, які у визначальній мірі формуються у процесі опрацювання практичних і лабораторних робіт і навиків, ключовими організаційними формами реалізації яких є індивідуально-розрахункові роботи, курсові проекти(роботи), навчальні чи виробничі практики [1]. У визначальній мірі ефективність управління будь-яким процесом визначається тим наскільки формалізований опис такої системи управління. Система управління формуванням професійних компетенцій представляє собою класичну систему управління, яка включає підсистеми – проектування, реалізації, моніторингу, аналізу і реінжинірингу системи бізнес - процесів [2]. Застосування процесних підходів до управління акцентує увагу на міжфункціональних процесах, які об'єднують окремі функції і орієнтовані на досягнення кінцевого результату у формі цілісної системи компетенцій фахівця. Саме з точки зору процесного підходу процес оволодіння системою професійних компетенцій розглядається як велика кількість складних процесів. При цьому у контексті такого розгляду освітніх процесів для кожного з них строго визначаються його межі, власники, постачальники і споживачі. Кожен з таких складних процесів можна піддати подальшій декомпозиції на окремі підпроцеси. Реалізація процесної моделі формування компетенцій дозволяє : 1) відслідковувати міждисциплінарні зв'язки; 2) аналізувати змістовну наповнюваність окремої дисципліни включно до окремого питання теоретичної її частини чи практичних навиків у використанні окремих складових, які формуються на рівні виконання практичних, лабораторних чи розрахункових робіт; 3) вклад окремої дисципліни в загальну сформованість властивості «володіння компетенцією» [3]. Функціонування університету в ринкових умовах аналогічно тому як функціонує будь-яке підприємство з тою особливістю, що воно випускає на ринок товарів і послуг фахівця, який володіє системою компетенцій. Споживачами таких фахівців є інші суб'єкти різних видів і форм діяльності, зацікавлені у їх послугах. У своїй діяльності залучення фахівців більшість сучасних компаній, як учасники ринку, використовується модель симетричну маркетинговій моделі на ринку товарів – PPPP - модель (Product- Price- Place- Promotion). Тому надзвичайно важливо формалізувати співвідношення ключових категорій, які характеризують професіонала-спеціаліста на етапі його підготовки і залучення його у суспільно – корисну діяльність, виходячи з PPPP – моделі (рис. 1).

На сьогоднішній день основна частка зусиль реалізації процесної моделі підготовки фахівців складають управлінські функції, що відносяться до *проектування навчального процесу*. Але не менш важливими для досягнення очікуваних цілей є наступні етапи управління процесом – *реалізація і моніторинг*. Саме для ефективного функціонування системи управління навчальним процесом у контексті формування цільових компетенцій важливим є побудова моделі інформаційних потоків, яка є основою для побудови ефективної системи управлінського обліку в системі підготовки фахівців. Модель інформаційного забезпечення процесів, реалізованої нами процесної моделі, представлена у вигляді діаграми потоків даних з використанням функціональних методик DFD (Data Flow Diagram). В рамках нотації DFD використовуються чотири основні

поняття: потоки даних,, процеси перетворення вхідних потоків даних у вихідні, зовнішні сутності, сховища даних.

Рис. 1. Поеднання в єдиній системі процесу навчання і потреб на ринку праці

Досвід використання процесних моделей показує, що слід розрізняти бізнес-процеси двох видів – 1) *бізнес-процеси для аналітичного моделювання суб'єктів діяльності*; 2) *моделі реалізації бізнес-процесів*. Бізнес-процеси для аналітичного моделювання фактично представляють собою спеціальну мову спілкування менеджерів, бізнес-аналітиків і використовуються для вироблення і пояснення базових ключових рішень, які відносяться організації бізнес-моделі і можна представити її як проект. Тоді як моделі виконання бізнес-процесів, навпаки, моделюють переміщення точок управління за схемою бізнес-процесу в комп'ютерному середовищі в точній відповідності з представленим проектом. Реалізація таких комп'ютерних середовищ здійснюється через системи управління бізнес-процесами та адміністративними регламентами (СУБПіАР). Фактично СУБПіАР роздають завдання виконавцям (викладачам і студентам) відповідно до переміщення точок управління за схемою бізнес-процесу і контролюють їх виконання. Управління виконанням бізнес-процесами у рамках таких систем у більшості випадків реалізується у наступних проекціях:

1. *проекція потоку управлінських дій (control-flow perspective)*. Сама модель бізнес-процесу визначається у виді орієнтованого графа, множина вузлів якого з'єднується між собою переходами. По переходах переміщуються точки управління (вказівник на активний вузол процесу), керуючись бізнес-правилами, які визначаються у маршрутних вузлах;

2. *проекція даних* відповідає набору внутрішніх змінних бізнес-процесу. Змінні бізнес-процесу можуть представляють вхідні та вихідні параметрами при взаємодії СУБПіАР як з його виконавцями так і безпосередньо з інформаційними системами. За допомогою змінних відбувається обмін інформацією між кроками процесу;

3. *проекція ресурсів* бізнес-процесу представляє набір виконавців, які можуть виконувати його вузли-дії. Виконавцями можуть бути як учасники процесу так і інформаційні системи;

4. *проекція операцій бізнес-процесу* представляє список дій, які здійснюються виконавцями в рамках вузла-дії. Для викладачів чи студентів це буде набір операцій, які реєструються через діалогові форми, яка стають доступними на етапі виконання кроку бізнес - процесу [4].

У якості інструменту реалізації вибрана СУБП AP RunaWFE, яка підтримує нотації моделювання UML Activity Diagram і BPMN.

1. *Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія/ Ю.М.Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014, – 168с.*

2. *Матушкин Н. Н., Пахомов С. И., Столбова И. Д. Формирование компетенций выпускника вуза на основе процессного подхода // Университетское управление: практика и анализ. - 2011, № 1, - С. 14–18*

3. *Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні: монографія/ Колектив авторів: Бугров В., Гожик А., Жданова К., Зарубінська І та ін.– К.: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2014. – 156 с.*

4. *Vaeyens T. Approaches To Transform Analysis Diagrams Into Executable Processes. 2008 / [электронный ресурс] // <http://processdevelopments.blogspot.com/2008/10/3-approaches-to-transform-analysis.html>.*

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

©Герасименко Г.В., 2017

В умовах посилення глобальних викликів – інформатизації економіки та суспільства, розвитку нових технологічних укладів – одним із базових принципів реформування економіки стає інноваційний шлях розвитку. Здатність вітчизняної економіки відповісти на ці виклики визначатиме перспективи національної конкурентоспроможності. Проте, за глобальним індексом інновацій, який дозволяє об'єктивно оцінити ефективність зусиль з розвитку інновацій в певній країні, Україна у 2016 році посіла 56 місце серед 128 країн [1]. Натомість за частковим індикатором «Людські ресурси» серед європейських країн наша країна є активним інноватором [2], що підтверджує наявність потужного людського ресурсу інноваційної діяльності.

Діяльність, пов'язана з генеруванням ідей, розробкою та впровадженням інновацій, розглядається у світі як вагомий чинник економічного розвитку. Вартий уваги той факт, що у розвинутих країнах ринкової економіки питома вага працівників, зайнятих творчою працею в інноваційній сфері, за прогнозами науковців, має збільшуватися, а основою позитивної динаміки соціуму стає активне використання інтелектуальних ресурсів, серед яких – інтелект, знання, здібності, ініціатива, творчість працівників [3, с. 266].

Виходячи з міркувань психолога Є. Львіна, мотивація індивіда до обрання виду трудової діяльності, пов'язаного з науковим пошуком та інноваціями, може бути обумовлена багатьма різноманітними причинами, в основі яких прагнення до пізнання і створення нового, невідомого раніше (суто пізнавальні і творчі потреби); інтерес до науки і бажання принести користь людству, принаймні розв'язати народногосподарську проблему, щонайменше вузьковідомчу задачу або просто "залишити свій слід в історії" публікацією роботи, раціоналізаторською пропозицією; намагання досягти визнання як раціоналізатора, винахідника або певного соціального статусу (одержання наукового ступеня, звання); прагнення до творчої самореалізації; честолюбство, бажання виокремитися серед колег, досягти слави, популярності; бажання завдяки такого роду діяльності одержати певну посаду, окремі матеріальні блага, нові соціальні гарантії, можливості подальшого професійного та творчого зростання тощо [4, с. 281].

Домінуючим у формуванні внутрішньої мотивації працівника інноваційного підприємства може стати будь-який з наведених чинників, і навіть такий, як конкурентна боротьба на ринку праці серед високоосвічених фахівців за місце роботи на підприємствах інноваційного типу (або за збереження місця роботи на даному підприємстві в умовах скорочення штатів чи реорганізації підприємства).

Згідно з положеннями класичних мотиваційних теорій, зокрема за даними досліджень Д. Мак-Клелланда, головним мотивом, що робить працю інноватора високопродуктивною є, насамперед, мотив досягнень. Визнання вагомій ролі самомотивації і зокрема мотиву досягнень у результативності інноваційної праці персоналу звертає увагу на те, що спонукальна сила лише одних матеріальних чинників може виявитися недостатньою, потрібне гнучке поєднання матеріальних і моральних чинників та застосування в системі стимулювання індивідуальних оцінок праці, виокремлення та заохочення особистих досягнень працівників.

Активізація творчої компоненти інноваційної праці виступає результатом взаємодії різноманітних чинників: недостатньо здійснити підбір працівників, яким притаманний творчий потенціал, важливо створити умови для його реалізації. А це відбудеться тоді, коли у персоналу буде достатньо мотивів, щоб висувувати творчі ідеї, та впевненості, що клімат організації гарантує сприйняття цих ідей. За відсутності такої впевненості працівники з часом або припинять

генерування ідей щодо нововведень або перейдуть в іншу організацію, де, за їх думкою, їхні ідеї знайдуть кращу підтримку та можливості реалізації [5, с. 117].

Творчі люди потребують особливо делікатного ставлення – має бути продумана до деталей реально діюча система матеріальних і моральних спонукань і стимулів, у першу чергу механізм внутрішнього управління, ступінь участі працівників у формуванні та реалізації інноваційних планів, способи оцінки творчої ініціативи у процесі індивідуального і колективного заохочення, можливості подальшого підвищення кваліфікації і просування по службі, участь у семінарах та конференціях, умови фіксування та оформлення винаходів, публікацій робіт наукового характеру.

В основі інноваційної діяльності перебувають особливі потреби, серед яких – потреба у творчій самореалізації, задоволенні від самої роботи і здобутих результатів; потреба у визнанні працівника як новатора, винахідника, раціоналізатора тощо; потреба у професійному та творчому зростанні; потреба в обміні досвідом та інформацією; прагнення до пізнання, пошуку, продукування нового. Наведене не виключає суто матеріальних і статусних потреб, які працівник хоче і може задовольнити за допомогою участі в інноваційних процесах, проте вони не є визначальними саме для даної сфери діяльності.

У процесі розроблення й упровадження системи мотивації менеджмент організації повинен урахувати специфіку інноваційної діяльності, створювати сприятливе середовище для появи і втілення нових ідей, підтримки та розвитку талантів. Проекти, пов'язані з розробленням нових зразків продукції та технологій, розвитком нових напрямів бізнесу, ризиковані. Керівництво підприємства має застосовувати спеціальні системи преміювання задля стимулювання працівників до участі в інноваційних проектах, заохочувати ініціативу й відповідно винагороджувати новаторів, особливо якщо працівники самостійно ініціюють нововведення [6, с. 357].

В системі винагород за працю має забезпечуватись орієнтація на ринкові ставки заробітної плати, використання нової структури виплат. При цьому акценти зміщуються в площину гнучкості оплати праці, що може бути досягнуто в разі врахування індивідуальних компетенцій та заслуг працівника, а також результатів діяльності підприємства. В першу чергу гнучкість має бути забезпечена шляхом належної диференціації ставки заробітної плати на відміну від поширеної практики встановлення надбавок, доплат та виплати премій. Для інтелектуальної, творчої, інноваційної праці вагому частку у структурі ставки заробітної плати має складати економічна рента та квазірента як прибуток від використання унікального ресурсу праці.

Філософією бізнесу в інноваційній сфері має стати застосування широкого спектру інструментів мотивації, спрямованих на підвищення творчої ініціативи працівників, створення атмосфери, що сприяє розкриттю здібностей працівників та заохочення їх розвитку, підвищення рівня компетентності співробітників та активізацію їхнього творчого потенціалу, заохочення вільного творчого пошуку та заслуг на шляху до підвищення якості, створення атмосфери самомотивації й самостимулювання, повне використання потенціалу кожного працівника й усіх його талантів.

1. Рейтинг инновационных стран мира — 2016 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://fdlx.com/business-world/66302-rejting-innovacionnyx-stran-mira-2016-shvejcarija-lider-ukraina-na-56-meste.html>

2. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – С 312.

3. Гальчинський А.С. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) "Шляхом європейської інтеграції" / Національний ін-т стратегічних досліджень; Ін-т економічного прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань євро. інтег. України / А.С.Гальчинський, В.М.Гець, С.Г.Бабенко та ін. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

4. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб: Изд-во "Питер", 2000. – 512 с.

5. Тихонов М.Н. Менеджмент инновационной организации / Под ред. проф. М.Н.Тихонова. – М., 2003.

6. Колот А.М. Мотиваційний менеджмент : підручник / А. М. Колот, С. О. Цимбалюк. — К. : КНЕУ, 2014. — 479 с.

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК НЕОБІДНА ЯКІСТЬ ФАХІВЦЯ З МАРКЕТИНГУ

© Н.В. Герасимяк, Н.М. Василик, 2017

Конкурентна ситуація на ринку постійно змінюється, тому що фактори, що впливають на ринкове середовище, увесь час перебувають у динаміці. Ці процеси вимагають нових підходів до управління ринковою діяльністю підприємств, зокрема чільне місце серед них належить креативним технологіям маркетингу, імплементаторами яких є фахівці з відповідними якостями.

Проблемі креативності присвячено чимало праць науковців Дж. Гілфорда, Н.М. Кучинова, Д. Лаверті, Р.Стернберга, Е.П.Торранса, Н.М. Тягунова та ін. [1-4], проте не до кінця залишається вивченим питання креативності як ділової якості маркетолога.

Серед основних тенденцій, що формують нові вимоги до маркетологів, є наступні: технологічний розвиток маркетингових інструментів персоніфікації даних; стрімкий розвиток інтернет-торгівлі; розвиток performance based маркетингу; активний розвиток SEO та SEM і викликана цим необхідність поєднання класичних функцій маркетолога з функціями фахівців SEO та SEM і можлива поява SEO-маркетолога; бурхливий розвиток digital-маркетингу; активний розвиток «мобільного» маркетингу визначає необхідність ґрунтовного опанування мобільних пристроїв як основи маркетингу; вміння використовувати соціальні мережі в силу росту їх впливу і активного використання виробникам; новий рівень персоніфікованого, інформаційного маркетингу, що вимагатиме вмінь побудови відносин з клієнтами; вміння щодо пошуку та аналізу даних, використання нових засобів збору даних [4, с. 111-112]. На основі проведених досліджень [3, с. 40] до професійно важливих якостей маркетологів віднесено: комунікабельність, аналітичне мислення, оперативна пам'ять, оперативне мислення, ініціативність, креативність, концентрація уваги, наполегливість. На підставі проведеного аналізу Н.М. Кучинова з'ясовано, що до психологічних особливостей професійного мислення фахівця з маркетингу можна віднести такі: аналітичність, стратегічність, інтегративність, системність і креативність [2, с. 450]. Креативність віднесено до групи ділових якостей. На думку іншого науковця О. В. Герцен, важливою особливістю є креативність мислення, розвиток якої забезпечує творчий підхід у розвитку професійних задач. Показниками креативності виділено: перенесення знань і умінь у нову професійну ситуацію; бачення нових проблем у відомих, стандартних умовах; виявлення нової функції знайомого економічного об'єкта; створення оригінальних способів вирішення економічних завдань тощо [1].

В цілому можемо зробити висновок, що креативність маркетолога – це вимога, що диктується особливостями розвитку маркетингу сьогодні. Щоб бути конкурентним на ринку підприємству необхідно застосовувати креативні технології маркетингу, а це в свою чергу вимагає наявності аналогічного типу мислення та відповідних знань у фахівців з маркетингу.

1. Герцен О. В. Педагогические условия развития профессионального мышления у будущих экономистов в образовательном процессе вуза : дис. ... на соискание ученой степени канд. пед. наук.13.00.08. «Теория и методика профессионального образования» / Ольга Вячеславовна Герцен. – Белгород. – 2005. – 173 с.

2. Кучинова Н. М. Психологічні особливості професійного мислення маркетологів / Н. М. Кучинова // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 24. – С. 441–454.

3. Ребрина А. А. Професійно важливі якості та особливості трудової діяльності маркетологів як чинник змісту їх ППФП [Електронний ресурс] / А. А. Ребрина // ТМФВ. – 2007. - №3. – С. 38-40. – Режим доступу: <http://www.tmfv.com.ua/pdf/29/n3-10rebrina2007.pdf>.

4. Тягунова Н. М. Сучасні тенденції підготовки маркетологів [Електронний ресурс] / Н. М. Тягунова. –Режим доступу: <http://dspace.ucsu.org.ua/bitstream/123456789/4039/1/selection-2.pdf>.

КОНТЕКСТНА ОСВІТА У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

© Горбась І.М., 2017

Освіта є основою індивідуального розвитку кожної особистості та прогресу людства загалом. Сучасне інформаційне суспільство формує нову систему цінностей, в якій володіння знаннями, вміннями і навичками є необхідним, але недостатнім результатом освіти. Зростає попит на висококваліфікованих, динамічних і мобільних спеціалістів-універсалів, котрі мають не тільки спеціалізовану професійну підготовку, але й успішно володіють нефаховими навичками, а також активно самонавчаються [2, 4, 5].

Новітнє освітнє середовище заохочує самостійне мислення та нестандартне творче, креативне бачення; у ньому відбувається постійна інтелектуально активна генерація знань, заснована на усвідомленій, морально орієнтованій здатності збирати, накопичувати і переробляти постійно наростаючі потоки інформації. Сучасна освіта виходить за рамки традиційних інформаційно-комунікаційних технологій і орієнтується на безперервне навчання, а в якості її методологічної основи виступає цінність людської особистості як носія інформаційної культури.

Інформаційна епоха гостро піднімає проблему творення нової освітньої парадигми, розробку нових моделей, способів, технологій навчання. В її межах система освіти функціонує як генератор нових соціальних реалій і змін, що починаються з необхідності двостороннього опанування (тими, хто вчить і тими, хто навчається) новітньої інформаційно-освітньої концепції.

Процеси інформатизації суспільства провокують швидке скорочення життєвого циклу знань, зумовлюють потребу і необхідність постійного навчання. Освіта втрачає свій одноразовий, односторонній характер та перестає бути засобом отримання і засвоєння готових знань; вона, одночасно, передбачає віддачу своїх і, таким чином, перетворюється на вид активного, безперервного (пожиттєвого) обміну інформацією і знаннями між людьми (lifelong learning) [2, 4, 5].

Динамічну комбінацію характеристик (знань і їх застосування, умінь, навичок, здібностей, цінностей і особистих якостей), що висвітлює результати навчання за освітньою програмою, називають компетенцією. Це набір того, що є необхідним випускнику ВНЗ (який він повинен засвоїти і продемонструвати) для ефективно професійної діяльності, соціальної активності і особистого розвитку. Відтак, компетентність (компетентнісний підхід) у навчанні розглядається як інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку у студентів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері [4].

Формування компетентності відбувається шляхом придбання під час навчання суми компетенцій (ключових, загальнопредметних, предметних), які є комбінацією ищевказаних характеристик і дозволяють забезпечити виконання професійних обов'язків на високому рівні [3, 4].

Мотивація студентів до засвоєння знань шляхом виявлення зв'язків між конкретним знанням та його застосуванням реалізується засобами контекстної освіти – інноваційної концепції активного навчання, розробленої А.О.Вербицьким у 1991 році, яка заснована на міжпредметних та міждисциплінарних зв'язках [1]. Вона передбачає інтегроване динамічне моделювання предметного і соціального змісту (контексту) професійної праці і забезпечення умов трансформації навчальної діяльності студента у професійну діяльність фахівця [2].

Зміст контекстної освіти поєднує професійну компетентність майбутнього фахівця та його здатність працювати в колективі. Так, предметний зміст (базовий контекст) представляє модель фахівця і описує його основні професійні компетенції, функції та задачі; соціальний зміст (фоновий

контекст) розкриває рольову компоненту його етики, культури, світоглядних й інших загальнолюдських якостей [1, 2].

Динамічна модель контекстної освіти передбачає триєдність основних форм діяльності студента (академічної навчальної, квазіпрофесійної, навчально-професійної), шляхом впровадження семіотичної, імітаційної та соціальної навчальних моделей [2, 3]. Це дає можливість перетворити статичну освіту у творчу, динамічну, яка забезпечує оволодіння студентом нормами базових предметних компетенцій і фонових соціальних відносин, і його розвиток як фахівця, особистості та члена суспільства.

У межах навчальної діяльності реалізуються процедури передачі та засвоєння студентами знакової інформації засобами проблемно-орієнтованих лекцій, семінарів-дискусій, групових лабораторно-практичних занять, аналізу реальних ситуацій, спецкурсів тощо (семіотична навчальна модель). Квазіпрофесійна діяльність в аудиторних умовах охоплює ігрові форми (ділові, бізнес, дидактичні ігри) і відтворює предметний і соціальний зміст діяльності, що засвоюється (імітаційна модель). У навчально-професійних формах діяльності студенти виконують професійні дії та вчинки, що відтворюють реальну практику спеціаліста, шляхом виконання науково-дослідницьких робіт, проходження виробничої практики й стажування (соціальна модель).

Спільним для більшості дослідників і практиків є розуміння компетентності, як набутої характеристики особистості, що сприяє успішному входженню людини в життя сучасного суспільства [2-5]. Йдеться про компетентність як про нову одиницю виміру освіченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання, в якості яких розглядається не лише сума завчених знань, умінь, навичок (теоретичне знання академічної області, здатність знати і розуміти), а й знання як діяти (практичне і оперативне застосування знань у конкретних ситуаціях), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття і життя з іншими у соціальному контексті). Результатом такого процесу є сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Поєднання контекстної освіти та компетентнісного підходу у новітній концепції вищої освіти актуалізує гармонійний розвиток студента з одночасним формуванням у нього рис кваліфікованого фахівця, високодуховної особистості та гідного члена суспільства. Компетентність розглядається як здатність застосовувати набуті знання, вміння, навички, способи діяльності, власний досвід у нестандартних ситуаціях з метою розв'язання певних життєво важливих і/або професійних проблем. Така інтеграція формуватиме передумови для переходу студентів і випускників на вищий кваліфікаційний рівень та набуття ними суміжних кваліфікацій, а також суттєво полегшуватиме їх професійне удосконалення та подальшу продуктивну зайнятість.

1. Вербицкий А.А. *Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: Метод. пособие.* - М.: Высшая школа, 1991.- 207 с.

2. Вербицкий А. *Контекстное обучение в компетентностном подходе // Высшее образование в России.* 2006. №11. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/kontekstnoe-obuchenie-v-kompetentnostnom-podhode-1> (дата звернення: 16.11.2016).

3. Лаврентьев Г.В., Лаврентьева Н.Б., Неудахина Н.А. *Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов. Часть 2.* – Барнаул: Изд-во Алтайского гос. университета, 2004. – 146 с.

4. Луначек В. *Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі // Публічне управління: теорія та практика.* 2013. №1(13). С. 155-162. URL: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/4/01.pdf> (дата звернення: 10.04.2016).

5. Мусієнко І.І. *Розвиток університетської освіти України в контексті євроінтеграції.* URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi2nbfkq-zLAhXhK5oKHVspDhMQFggcMAA&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis-nbu%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FVKhnpu_filos_2012_38_11.pdf&usq=AFQjCNFhxPJxaaqKfWwNkBIY4sTsDIGmgm&sig2=liAlZDxEtrMJw3K7eu4H-g&bvm=bv.118443451,d.bGs (дата звернення: 12.04.2016)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ФАХІВЦЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

© Горященко Ю.Г., 2017

У напрямку формування конкурентних спеціалістів проводиться багато наукової та практичної роботи на всіх рівнях управління. Особливе місце відводиться «моделюванню» (формуванню) компетентних освітян: дослідників, науковців, практиків, які так чи інакше були, є та завжди будуть взірцем висококваліфікованих фахівців.

Відповідно до Системи стандартів вищої освіти (державного стандарту, галузевих стандартів та стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів) особи, які здобули ступінь магістра або доктора філософії та, власне кажучи, є конкурентними фахівцями у сфері вищої освіти, за програмними результатами навчання повинні володіти такими головними компетенціями [1, 2]:

- знаннями передових концептуальних та методологічних засад у сфері освіти;
- вмінням проводити самостійні дослідження з найважливіших наукових проблем фундаментального і прикладного характеру;
- умінням формулювати нові напрями досліджень і розробок;
- знаннями прикладних програм для створення і обробки графічної інформації в освіті;
- розумінням розвитку дослідницьких орієнтованих конструктивних та креативних стилів мислення та високої культури пізнавальної діяльності;
- вмінням застосовувати засоби педагогічного спілкування, взаємодії та впливу;
- вмінням демонструвати високу культуру та ерудицію викладання власних думок та толерантно відноситися до чужих висновків;
- знаннями іноземної мови на рівні, що є не нижчим за B2;
- вмінням застосовувати знання з питань інформаційних технологій у власних наукових дослідженнях та професійній діяльності;
- вмінням презентувати результати власних наукових досліджень у наукометричних базах і грамотно оформлювати свої наукові доробки відповідно до сучасних вимог;
- умінням використовувати надбаний у процесі освіти науковий потенціал з метою усебічного розвитку та практичної реалізації інтелектуального та духовного потенціалу наступних поколінь молодих вчених.

Однак, у процесі надбання цих компетентностей молодий фахівець стикається з багатьма проблемами, серед яких головною лишається відсутність можливостей фінансування індивідуальної мобільності молодих науковців.

1. Офіційний портал Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/>

2. Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 244 з останньою редакцією від 27.08.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/244-2015-%D0%BF>

РОЛЬ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНОГО ФАХІВЦЯ ДЛЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

©Готра О.Б., 2017

В умовах нових економічних відносин серйозні зміни відбуваються в усіх сферах суспільного життя держави. Реформування освіти безпосередньо пов'язано з підготовкою конкурентних та висококваліфікованих спеціалістів, які зможуть успішно працювати на внутрішньому та зовнішньому ринку праці. Радикальні зміни у суспільстві, потреба зростання інтелектуального потенціалу ставлять нові вимоги до загальної і професійної підготовки спеціалістів. Найкраще, що може дати освіта - це вміння думати, аналізувати та критично мислити, на відміну від запам'ятовування. Вміння та навички критичного мислення, аргументація сприятимуть прийняттю в підсумку вірних рішень.

Сьогодні в Україні саме висока кваліфікація, професійні та моральні якості фахівців є одним з найважливіших чинників створення ефективної економіки, що відповідає світовим стандартам. Традиційні вимоги, що визначають стандарти освіти, - професіоналізм, компетентність, інтелектуальність - сьогодні доповнюються людськими, особистісними вимірами випускника вузу. Постіндустріальна економіка, інноваційний розвиток вимагають розвитку критичного мислення як важливої компетентності у підготовці конкурентноздатного фахівця. У ХХІ століття світ вступив із ідеєю «нової економіки» або економіки, що ґрунтується на знаннях. Об'єктивно, знання, що змінюють якість життя людини, стають високоприбутковим товаром.

На думку вчених, розвиток критичного мислення стає найактуальнішим за часів інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних або інших обставин, без ефективного вирішення проблем, значна частина яких не передбачувана. У цьому сенсі є очевидною життєва необхідність формування критичного мислення для вітчизняної освітньої системи. Тільки таким шляхом ми можемо стверджувати розвиток відповідно до вимог світового інформаційного суспільства та просуватися далі у напрямі демократії [1]. Мова йде про вміння вирішувати складні завдання, контекстне мислення (виокремлення з потоку інформації найголовнішого), комунікації, емоційний інтелект та критичне мислення.

Белл Деніел наголошує те, що є відмінною рисою постіндустріального суспільства, так це зміна в характері самого знання. Те, що стає вирішальним для організації рішень і спрямування змін, так це центральне місце теоретичного знання — першість теорії над емпірією і кодифікація знання в абстрактну систему символів, котрі, як і в будь-якій аксіоматичній системі, можуть використовуватися для висвітлення багатьох відмінних одна з одної й різноманітних ділянок досвіду [2]. На нашу думку, цінними є навички прогнозування, компетенції дії, уміння встановлювати взаємини з іншими, прийняття рішень та когнітивна гнучкість.

Авторитетною є думка естонського мислителя, відомого філософа та політика, почесного професора Тартуського університету Юло Вооглай: «Ніхто не стає розумнішим завдяки навчанню - так можна лише про дещо дізнатися. Розумнішими стають, коли мислять. Почуття відповідальності формується одним способом - через рішення, тобто коли ми приймаємо рішення» [3].

Що ж таке критичне мислення? Це процес аналізу, синтезування й обґрунтування оцінки достовірності/цінності інформації; властивість сприймати ситуацію глобально, знаходити причини і альтернативи; здатність генерувати чи змінювати свою позицію на основі фактів й аргументів, коректно застосовувати отримані результати до проблем і приймати зважені рішення – чому довіряти та що робити далі [4].

Кант у своїй статті «Що таке просвітництво?» (1784 р.) написав, що гаслом Просвітництва є «Sapere aude» – «Май відвагу користуватися власним розумом!» Звичайно, свій розум можна виробити лише завдяки аналізу та критиці. А точніше, критиці попередніх соціально-політичних інститутів і концепцій - та формування бачення нових. Бо критика не повинна обмежуватись лише запереченням,

вона також повинна пропонувати альтернативу, нове розуміння й бачення. У побудові нового й полягає сенс просвітництва, тому це і має бути метою будь-якої критики [5].

Цінним внеском у розвиток критичного мислення є пропозиція Терно С. О. щодо динаміки та сфери застосування: розмірковування (зіткнення з проблемою), другий етап розгортається на рівні загального та історичного мислення (операційний та предметний рівень), третій та четвертий етапи (переструктурування та обґрунтування) також потребують залучення процедур критичного мислення. Ще раз наголосимо, що критичне мислення використовується для розв'язування проблемних ситуацій, які не можуть бути вирішені простим пригадуванням інформації або застосуванням відомих, а тому простих процедур (навичок) [6]. Таким чином, вчені пропонують думати, порівнювати, розуміти, мати свою позицію, відстоювати свої погляди, перевіряти гіпотези, проявляти гнучкість розуму. Критичне мислення - це метод набуття нових знань для прийняття вірних рішень.

Сказане дає підставу сподіватися, що основою критичного мислення має стати свобода та самостійність, вміння ставити питання та шукати відповідь, вміння аргументовано та переконливо доводити, бажання та вміння чути іншого. Важливо навчити майбутнього фахівця не лише користуватись першоджерелами, а думати, обробляти інформацію, перевіряти і лише потім створювати нові ідеї та пропозиції. Молодій людині з критичним мисленням притаманна креативність, вона інтелектуально незалежна, не піддається маніпуляціям. Важливим інструментом креативності та критичності є вміння та навички створювати пропозиції на доказах.

Критичне мислення – це інтелектуальний розгляд різних підходів на основі обґрунтованих суджень, аналізу, оцінки достовірності та пошук переконливих аргументів. На наш погляд, фахівець, який володіє критичним мисленням, робить власний вибір, приймає ефективне рішення, проаналізувавши всю інформацію та різні підходи. Завдання вищої школи сприяти підготовці критично мислячих фахівців, навчити досліджувати, аналізувати проблеми та шукати шляхи їх вирішення самостійно.

Отже важливою складовою гуманізації освіти є завдання формування критичного мислення. Це перехід від навчання, яке орієнтоване переважно на запам'ятовування, до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення. Таким чином, критичне мислення – могутній засіб у вихованні демократичного менталітету громадян.

Сьогодні відчувається велике зацікавлення вчених та пошук інноваційного розвитку вищої освіти. Ми живемо в ХХІ столітті і суспільство вимагає нового підходу до підготовки висококваліфікованого фахівця з сучасними компетенціями. Феноменом критичного мислення є вміння ставити питання, обговорення, аналіз, вміння чути іншого, співробітництво, вироблення власних суджень та аргументів, активний креативний діалог. Зауважимо, що критичне мислення підвищує мотивацію до навчання студентів та є цінним кроком демократизації освіти. В цілому треба зазначити, що в умовах викликів постіндустріальної економіки, для вирішення завдання розвитку інноваційної структури, важливим чинником може стати розвиток критичного мислення майбутнього фахівця.

1. *Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д.; Наук. ред., передм. О. І. Пометун. — К.: Видво «Плеяди», 2006. — 220 с.*

2. Белл Деніел ПРИХІД ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА // *Сучасна зарубіжна соціальна філософія. - К., 1996. - С.194-251.*

3. Юло Вооглайд про відповідальність і знання <http://innovations.com.ua/ua/articles/mark/19490/yulo-voogljajd-aktivnist-najvisha-cinnist-u-perehidnomu-periodi>

4. *Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку.* <http://www.etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf>

5. Наталія Амелченко: «Метою критики має бути побудова нового» innovations.com.ua/ua/articles/op-manage/19056/nataliya-amelchenko-metoyu-kritiki-maje-buti-pobudova-novogo

6. Терно С. О. *Критичне мислення: динаміка та сфера застосування // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2016, вип. 46. – С. 310-315 (CT-dynamic.pdf).*

РОЛЬ ЖІНКИ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

© Л. А. Буркова, Є. В. Демченко, 2017

Сьогодні інновації займають передове місце у розвитку економіки й бізнесу. У нашому суспільстві сформувалась думка, що більшість ідей, нововведень є продуктом діяльності безпосередньо чоловіків. Проблема гендерної нерівності вже давно постає перед суспільством. За останні кілька років виникає чимало дискусій щодо жінок у сфері інноваційної діяльності.

Актуальність проблеми пояснюється важливою роллю гендерної політики у дотриманні соціальної гармонії в бізнесі в цілому, для досягнення бажаного результату і безпосередньо у інноваційній діяльності.

Гендерній проблемі присвячується багато досліджень вітчизняних вчених: Бойко О.В., Лавріненко Н.В., Лобанової Л.С., Левченко К.Б., Гілко В.І. та ін. Існуючі публікації висвітлюють основні аспекти гендерної нерівності в Україні та світі, причини її існування та можливі напрями вирішення цієї проблеми. Проте, самі гендерні проблеми, які існують в українському суспільстві, висвітлені не зовсім достатньо, у тому числі і на регіональному рівні.

Традиційно, бізнес вважався чоловічою сферою, де не місце жінкам. Та за останні роки кількість жінок у цій справі значно зростає. Багато успішних та авторитетних жінок займають вищі керівні посади. Так, згідно рейтингу мільярдерів «Forbes» у 2016 році кількість заможних жінок становить всього 11% від загальної чисельності світових багатіїв.

Наше суспільство звикло вважати, що чоловіки краще розуміються на бізнесі і саме чоловіками здійснюється основна інноваційна діяльність. Тому для порівняння використаємо статистичні дані щодо займання жінками керівних посад на підприємствах.

Згідно статистичних даних в Україні на чотирьох чоловіків-керівників приходить одна жінка-керівник. Але прогнозують, що до 2020 року жінки займатимуть 40% керівних посад у світі, що вдвічі перевищує сучасний показник. Психологи віддають перевагу у керівних посадах жінкам, так як:

- жінки відповідальні за своєю природою (так званий «материнський інстинкт»), вони більш організовані, здатні ефективно діяти, більш делікатні та скрупульозні;
- вони вдвічі частіше стикаються з дискримінацією, що сприяє розвитку лідерських і професійних якостей;
- вміють думати відразу про декілька справ і, одночасно, складати плани на майбутнє, тоді як чоловіки здатні концентруватися на одному питанні, вважаючи за краще вирішувати питання послідовно;
- жінки більш комунікабельні, їм властива довірча поведінка;
- частіше готові працювати понаднормово і виконувати не властиві посадовим обов'язкам доручення, щоб завоювати місце під сонцем.

Виходячи з вищесказаного, жінки більш пристосовані до управління, ніж чоловіки. Вони мають специфічне мислення і постановку думки, за допомогою чого можуть впроваджувати такі ідеї, які чоловіки вважатимуть несуттєвими, але які будуть значно ефективнішими.

За ефективного використання жіночого потенціалу наше суспільство матиме жінок нового покоління, вольових, творчих, креативних та повних ентузіазму, які конкуруватимуть з чоловіками на одному рівні. Саме такі жінки зможуть в майбутньому впроваджувати нові ідеї щодо ведення бізнесу і спрямують розвиток країни в ефективне русло.

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧА ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ

@ Ємець О.І., Гоцуляк К.І., 2017

Підготовка викладача до диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ – це системний цілеспрямований процес набуття та удосконалення професійних знань, розвиток педагогічних умінь, розвиток особистісно-професійних якостей, мотиваційно-ціннісної сфери, накопичення і збагачення особистісного та професійного досвіду використання інноваційних диференційованих технологій навчання, формування психолого-педагогічної та практичної готовності викладача до такого навчання. Відтак складником, що з одного боку, має ключове значення для підготовки викладача, а з другого – є її важливим результатом, виступає готовність до конкретної професійно-педагогічної діяльності, зокрема до диференційованого навчання студентів саме економічних спеціальностей ВНЗ для постіндустріальної економіки.

На підставі проведених експериментальних досліджень з основних проблем, що виникають під час реалізації диференційованого підходу у навчальному процесі ВНЗ, нами виявлено такі:

у багатьох викладачів відсутні достатні знання про шляхи здійснення диференційованого підходу (30%);

виникають труднощі у виборі оптимальних способів і засобів диференціації (30%);

не використовують варіативність застосування форм навчальної діяльності студентів (40%);

бракує часу, нестача електронних засобів навчання (70%);

бракує потрібної літератури з диференціації навчання: практико зорієнтованої літератури; сучасних методичних посібників з цієї проблеми для викладачів (23%).

Процес активізації мотиваційного включення викладача щодо необхідності використання диференційованого навчання можливий за умов аналізу й самоаналізу власного досвіду, спілкування з іншими, особистих можливостей і досягнень, своїх успіхів чи невдач у професійній діяльності. Тому, важливим показником готовності викладача є розвинена педагогічна рефлексія. Викладач повинен уміти аналізувати, рефлексувати власні оцінювальні дії, свій емоційний стан, знати критерії власної діяльності, володіти навичками саморегуляції, засобами взаємодії та навичками спілкування. Тобто, професійна рефлексія є якісним показником готовності до професійної діяльності, зокрема до диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ.

На основі аналізу літератури [1-2] з особливостей здійснення диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ, нами з'ясовано суб'єктивні та об'єктивні труднощі, що виникають під час реалізації диференційованого навчання у навчальному процесі, а саме: недостатній рівень знань про шляхи здійснення диференційованого навчання, вибір оптимальних способів і засобів диференціації; умінь щодо розроблення диференційованих завдань; використання традиційних підходів до диференційованого навчання за відпрацьованими схемами; перенасичення підручників зайвою інформацією; брак сучасних методичних розробок з диференціації навчання; недостатня роль адміністрації в ознайомленні з новими надбаннями педагогічної науки і практики з диференціації навчання; відсутність у програмах підвищення кваліфікації викладачів спецкурсів щодо використання методичних підходів чи прийомів диференціації навчання. Зроблено висновок, що диференційоване навчання студентів ВНЗ потребує ґрунтовної теоретичної підготовки викладача, сформованості відповідних практичних навичок та умінь, готовності до використання різних способів і прийомів диференціації, наявності педагогічної інтуїції, імпровізації та педагогічної рефлексії, здатності до постійного професійного самовдосконалення.

З огляду на з'ясований стан підготовки викладача до диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ, обґрунтовано структуру його готовності до диференційованого навчання, яка представляє сукупну єдність *мотиваційного, когнітивного і процесуального* компонентів, наявність і ступінь сформованості яких забезпечують результативність навчання студентів ВНЗ.

Мотиваційний компонент охоплює розуміння необхідності та важливості пошуку інтересу до змісту диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ.

Когнітивний компонент стосується обізнаності викладача про психічні особливості студентів економічних спеціальностей ВНЗ, підходи до набору студентів за різними галузями знань, принципи організації диференційованого навчання в розрізі спеціальностей, наявності знань про можливі варіанти організації педагогічної взаємодії, стиль спілкування, методику роботи з кожного предмета циклу професійної підготовки на основі диференційованого навчання.

Процесуальний компонент – це уміння і навички конструювати навчально-виховний процес, урахувавши індивідуальні особливості студентів економічних спеціальностей ВНЗ; оптимально вибрати методи навчання для кожної з диференційованих спеціальностей; визначити обсяг знань та вмінь для кожної теми відповідно до галузі знань за якою навчаються студенти.

Нами визначено та обґрунтовано критерії і показники готовності викладача до диференційованого навчання, а саме: *мотиваційно-ціннісний, змістово-гностичний та діяльнісно-творчий*.

Мотиваційно-ціннісному критерію відповідають такі показники, як: рівень сформованості у викладача внутрішніх мотивів, спонукань, прагнень до досконалої професійної діяльності у диференційованому навчанні студентів економічних спеціальностей ВНЗ; прагнення до професійного зростання та творчості; самостійність і відповідальність за результати навчання; інтерес до вивчення новітніх технологій навчання студентів ВНЗ; наявність стратегії самоорганізації і саморозвитку для досягнення бажаного ступеня результативності професійної діяльності.

Змістово-гностичний критерій характеризують ступінь оволодіння викладачем психолого-педагогічними та методичними знаннями щодо диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ; обізнаність про професійні поняття та уявлення, знання специфіки реалізації диференційованого навчання з урахуванням індивідуальних особливостей студентів ВНЗ, відбору методів, форм, конструювання завдань і варіантів їх застосування відповідно до дисципліни, теми та умов.

Діяльнісно-творчому критерію відповідають рівень оволодіння системою методичних умінь та навичок, необхідних для успішного диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ; уміння конструювати та проектувати диференційовані завдання; уміння творчо використовувати сучасні педагогічні технології та впроваджувати інноваційні методи у навчальний процес; уміння реалізовувати й аналізувати власні творчі педагогічні здібності, відчувати задоволення від результату творчої навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ; досвід використання диференційованого навчання; здатність до творчого поєднання диференційованого та індивідуалізованого навчання; активна участь у неформальній освіті; сформоване критичне та творче мислення.

На підставі визначених критеріїв нами схарактеризовано *рівні* готовності викладача до диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ: *високий (творчий), достатній (адаптивний) та низький*.

З урахуванням методологічних підходів та принципів підготовки викладача, визначеного стану підготовки та схарактеризованих компонентів, критеріїв, показників та рівнів готовності викладача до диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ, обґрунтовано *педагогічні умови* підготовки викладача до диференційованого навчання студентів ВНЗ, а саме: активізація мотивації викладача до ефективного використання диференційованого навчання студентів ВНЗ; удосконалення змістового компоненту з метою розширення наукових уявлень викладача про диференціацію навчання студентів ВНЗ; використання тренінгових технологій. Нами запропоновано використовувати розроблену модель підготовки викладача до диференційованого навчання студентів економічних спеціальностей ВНЗ, що реалізується поетапно (мотиваційно-орієнтовний, тренувальний і конструктивно-творчий етапи).

1. Гоцуляк К. І. Українська модель модульно-розвивального навчання / К. Гоцуляк // Вісник Прикарпатського університету. – Серія : Педагогіка. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2008. – Вип. XXVI-XXVII. – С. 116–121.

2. Носач І. В. Формування професійних умінь і навичок майбутніх економістів у процесі вивчення інтегративних фахових дисциплін // Наукові дослідження—теорія та експеримент. – 2008. – С. 19-21.

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ВУЗІВ УКРАЇНИ

©Загородня Ю.В., Забарюща А.О., 2017

Необхідною умовою для формування інноваційної економіки і підготовки кваліфікованих кадрів є ефективна система інноваційної діяльності вищих навчальних закладів.

Тема інноваційної інфраструктури вузу в даний час є особливо актуальною для українських навчальних закладів. Малі інноваційні підприємства є важливим складовим компонентом інноваційної системи, а також ключовим фактором у забезпеченні сталого економічного зростання та інноваційного розвитку регіонів. МПП націлені на отримання прибутку за рахунок реалізації затребуваною на ринку наукомісткої продукції і надання високотехнологічних послуг.

Метою створення цих підприємств при вузах є адаптація досліджень і розробок до вимог реального сектора економіки і забезпечення їх комерціалізації. МПП при вузах повинні стати механізмом стимулювання розвитку ефективних зв'язків.

За результатами анкетування вищих навчальних закладів України до основних перешкод ефективного розвитку інноваційної діяльності на базі вищих навчальних закладів, відносяться недостатнє фінансування (48%), відсутність досвіду маркетингу інновацій (46%) і непрофесійне управління інноваційними проектами та процесами (33%), а також низька комерційна ефективність наукових розробок (33%). Так само відзначені: проблеми кадрового забезпечення та оплати праці в вузах; проблеми нормативно-правової бази та недосконалість законодавчої бази, проблеми оподаткування; відсутність попиту на вітчизняні інновації з боку приватного бізнесу [1].

Окремі вузи формують власні механізми підтримки підприємницької діяльності, знаходячи нові способи мотивації різних груп науково-освітнього співтовариства до підприємництва навіть в умовах несприятливого інвестиційного клімату. В даний час створення МПП йде не тільки на базі вузів, які мають технічний чи технологічний профіль діяльності, але і при гуманітарних і класичних університетах. Створення інноваційної інфраструктури дає можливість отримати додаткові кошти за рахунок комерціалізації наукових розробок, залучити до співпраці крупні компанії і підприємства. Це хороший стимул для розвитку науково-дослідного потенціалу, збереження кадрів.

Інноваційна інфраструктура розглядається як організаційна форма, в рамках якої відбувається генерація нових ідей і знань і формується шар ініціативних людей, готових створювати малий бізнес. Головним результатом роботи над створенням інноваційної інфраструктури є не кількість створених малих інноваційних підприємств, а поява в вузі інноваційної культури. При такому розумінні інноваційна інфраструктура - це не тільки звичні всім технопарки, інноваційні центри і бізнес-інкубатори, а й школа кадрів, які мають визначати майбутній підприємницький вигляд університету.

У зв'язку з тим, що основні проблеми, які перешкоджають розвитку МПП, полягають в сфері комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, можна сформулювати наступні завдання в напрямку розвитку малих інноваційних підприємств в вузах:

- стимулювання участі МПП в конкурсах підтримки малого підприємництва на державному рівні;
- проведення маркетингу і оцінки привабливості розробок і результатів діяльності МПП на регіональному рівні;
- підвищення активності аспірантів і студентів в роботі МПП;
- організація методичної допомоги МПП з проблем захисту інтелектуальної власності, складання бізнес-планів, експертної оцінки проектів та ін.

Найважливішим результатом функціонування інноваційної інфраструктури вузу, є зв'язок науки і виробництва, для подальшого розвитку наукових шкіл і творчої реалізації студентів і аспірантів.

Насколько инновационна Украина [Електронний ресурс]. - // Forbes Украина – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/opinions/1407459-naskolko-innovacionna-ukraina>

Презентация на национальном уровне комплексного подхода к формированию инновационной среды в вузах Украины [Електронний ресурс]. - // ХНУРЕ. – Режим доступу: http://nure.ua/mejdunar_otd_news/prezentaciya-na-nacionalnom-urovne-kompleksnogo-podxoda-k-formirovaniyu-innovacionnoj-sredy-v-vuzax-ukrainy/

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА

© Зам'ятіна Н.В., 2017

Сучасний етап розвитку економіки характеризується екстремальною конкуренцією, швидким старінням технологій, ідей і професій. Успішне функціонування за таких умов вимагає нових підходів до управлінської праці, а відтак – чіткого визначення моделі професійної компетентності сучасного менеджера. У цьому аспекті головною метою освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як фахівця певної галузі. Водночас можна спостерігати інтенсивне зростання вимог до професійної компетентності міжнародного ринкового середовища шляхом накопичення професійно спрямованих знань, вмінь і навичок, загальнокультурного рівня особистості, а також професійної зорієнтованості.

Міжнародний досвід свідчить про необхідність формувати нові засади функціонування вищої школи, спрямовані на якісний рівень підготовки спеціалістів, оскільки нині за кількістю населення з вищою освітою Україна займає чотирнадцяте місце серед 144 країн світу [1], а за якістю вищої освіти відповідно до рейтингу QS Higher Education System Strength Rankings Україна посідає 45 місце [2].

Сьогодні необхідно готувати менеджерів до середовища, де обов'язки постійно змінюються, інформація надходить через безліч каналів, а ефективність діяльності залежить від умінь вирішувати цілий ряд проблем. Сучасний менеджер зможе здійснювати конкурентоспроможну діяльність за умов глибокого опанування знаннями в галузі економіки, менеджменту, глобальних інформаційних технологій, правознавства, володіння декількома мовами та навиками практичної та економічної психології. Крім того, менеджер повинен формувати ефективні міжособистісні відносини, творчо підходити до вирішення проблем, досягати поставленої мети і результатів.

Сьогодні світ швидко змінюється. Зростає обсяг знань та доступної інформації. З цих причин можна спостерігати як, отримавши знання, вже через 3-5 років їх актуальність зменшується, а компетентність знижується на 50 %, так званий «період напіврозпаду компетентності». З огляду на це, вирішення проблеми вбачається в переході на позитивну освіту, коли базова освіта доповнюється програмами додаткової освіти у вигляді курсів, тренінгів, майстер-класів, програм підвищення кваліфікації тощо.

Розглянемо поняття «компетентність» та «професійна компетентність». Компетентність (від лат. *competens* – відповідний, здатний) – це наявність знань, умінь та навичок, необхідних для ефективної діяльності у певній галузі. О. П. Літвінова-Головань зазначає, що компетентність – це «потенціальна готовність вирішувати завдання з розумінням справи, постійне оновлення знань, оволодіння новою інформацією для успішного використання цих знань в конкретних умовах, іншими словами, володіння оперативними та мобільними знаннями» [3].

Щодо поняття «професійна компетентність», то А. Л. Бусигіна розглядає її як цілісну системну якість особистості, структурними елементами якої є професійно-змістовний (базовий компонент, передбачає наявність теоретичних знань у межах фаху, що забезпечує усвідомлення змісту професійної діяльності), професійно-діяльнісний (практичний компонент, включає професійні знання і вміння, випробувані в дії, засвоєні особистістю як найефективніші) та професійно-особистісний компонент, який включає професійно-особистісні якості фахівця як особистості, індивіда та суб'єкта діяльності [4].

Таким чином, професійну компетентність можна визначити як наявність умінь, знань та навичок в їх синергетичному взаємозв'язку та взаємозалежності, сформованих на базі загальної освіти, здатність до їх постійного оновлення, а також особисті якості індивіда, які з набуттям досвіду використовуються під час професійної діяльності.

Модель компетенції уніфікує вимоги до співробітників і створює єдині стандарти для оцінки працівників. Добре побудована модель компетенцій забезпечує життєздатний зв'язок між поведінкою,

здібностями та якостями, характерними для індивідуума, і завданнями, які поставлені перед ним на роботі.

Розглядаючи приклади компетенцій світових стандартів (базові типи компетенцій), запропоновані різними вченими, можна відзначити відсутність чітко сформованих необхідних якостей майбутнього професіонала навіть на теоретичному рівні. Підсумувавши літературні джерела, можна виділити найбільш важливі компетенції, які висувають сьогодні умови ринку: морально-психологічні, педагогічні, ділові якості менеджера та аспекти його теоретичної підготовки. Крім того, ряд вчених виділяють такі компетенції, що необхідні в сучасному світі, як гнучкість, вмільо контрольована агресивність, холонокровність при великому напруженні, здатність управляти кризою, прагнення завжди бути переможцем та реалізувати кар'єрні плани.

Тож перед ВНЗ постає сьогодні важливе завдання – підготувати спеціаліста, який би відповідав цим вимогам, тобто сформувати у студентів певний обсяг знань і навичок, які потрібні їм у майбутній професійній діяльності. Однак сьогоднішня система освіти значною мірою спрямована на теоретичне осмислення компонентів професійної діяльності, а не на комунікативний аспект професійної підготовки.

У процесі професійної підготовки з менеджменту потрібно застосувати міждисциплінарний зв'язок та оптимально розподілити зміст освітньо-професійної програми (ОПП) і навчальний час за циклами підготовки. Оскільки управління якістю вищою освітою складний і багатогранний процес, то повинна існувати уніфікована система, що постійно координуватиме й коригуватиме процеси управління відповідно до соціально-педагогічних умов сучасності.

Системне управління процесом формування професійної компетентності менеджера повинно включати наступні компоненти:

- вдосконалення стандартизованого навчального процесу через системне застосування: активізованих лекцій; науково-інформаційних лекцій; кейс-стаді; ігор; участі у навчальних проєктах, конференціях, конкурсах тощо.

- вдосконалення нестандартизованого навчального процесу: організація тренінгів та майстер-класів фахівцями-практиками в галузі економіки; максимальне використання можливостей навчальних дисциплін для проведення практичних занять в умовах реальної дійсності тощо.

- створення відповідного середовища як для студентів, так і для викладачів. Важливо надати можливість вдосконалити свою педагогічну майстерність педагогам-викладачам, яких можна розглядати як основну компетентність ВНЗ, забезпечити їм високий рівень вмотивованості.

Така спрямованість навчального процесу створює оптимальні умови для формування креативного стилю мислення одночасно із забезпеченням високої професійної компетентності майбутніх менеджерів і формуванням відповідної морально-етичної парадигми та інноваційної спрямованості діяльності. І саме за таких умов буде досягатися об'єктивність управління якістю вищої освіти в Україні.

Таким чином, аналіз вищенаведених вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики свідчить, що модель компетентності менеджера повинна складатися із багатьох компонентів: фахового, інтелектуального, комунікаційного, творчого, особистісного, інформаційного, морального.

1. Народний кореспондент [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nk.org.ua/ukraina/ukrayina-na-14-mu-mistsi-za-killisty-osib-z-vischoyu-osvitoyu-ale-za-yakisty-osviti-silno-vidstae-66706>

2. Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/statti/9231-top-50-rejtyng-jakist-vyschoyi-osvity>

3. Літвінова-Головань О. П. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму у вищих навчальних закладах / О. П. Літвінова-Головань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1643

4. Чередніченко Г. А. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей / Г. А. Чередніченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12599/1/Forming.pdf>

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ В АСПЕКТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

© І. В. Заюков, 2017

Важливою складовою конкурентоспроможності економіки є якість підготовки фахівців, які мають забезпечити розвиток ВВП країни, інноваційної діяльності, людського капіталу та ін. Глобалізація економіки України, інтеграція до ЄС вимагає формування інноваційної моделі конкурентоспроможності фахівців, зокрема це стосується питань забезпечення якості освіти, мобільності фахівців на ринку праці, передумов дотримання принципів «навчання впродовж життя» та реалізації концепції «навчання – робота – безперервне навчання – робота».

Дослідженням аспектів забезпечення конкурентоспроможності фахівців в системі інтеграційних процесів України до ЄС присвячені праці О. Амоші, С. Бандура, Д. Богині, В. Гейця, І. Гнибіденка, О. Грішної, М. Долішнього, Т. Заяць, А. Колота, О. Левченка, Е. Лібанової, В. Новікова, О. Новікової, В. Онікієнка, С. Пирожкова, Н. Рингач, У. Садової, Л. Семів, М. Семікіної, В. Стешенко, А. Чухна та ін. Враховуючи величезний внесок наведених вище вчених в аналізовану проблему, нині виникає необхідність підвищення якості підготовки фахівців в системі вищої освіти в аспекті інтеграції України до ЄС, що і є метою дослідження.

Відповідно до Програми інтеграції України до ЄС [1], важливою детермінантою створення умов для набуття Україною членства в ЄС, є необхідність проведення реформ в освіті на основі реалізації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [2] з поступовим досягненням відповідності копенгагенським критеріям, зокрема економічної політики в напрямку підвищення рівня продуктивності виробництва та розширення бази економічного зростання. Реалізація зазначеного критерію в складних соціально-економічних умовах розвитку України, пов'язана безпосередньо із підвищенням конкурентоспроможності вітчизняних трудових ресурсів країни.

6 квітня 2017 року Європейський парламент проголосував за надання безвізового режиму з ЄС для громадян України, що є основою підвищення вільного доступу до сучасних інновацій, які використовуються в країнах-членах ЄС, у тому числі в сфері освіти і науки. Крім того, варто звернути особливу увагу на статтю 18 Угоди [2], яка є передумовою мобільності українських працівників. Варто додатково відмітити, що відповідно до п. 2 зазначеної статті Рада асоціації зобов'язується розглянути можливість надання інших більш сприятливих положень у додаткових сферах, зокрема можливості доступу до професійного навчання, згідно із законами, умовами та процедурами, чинними у державах-членах та в ЄС, при цьому беручи до уваги ситуацію на ринку праці у державах-членах та в ЄС. Тому виникає необхідність в активізації процесів в напрямку формування інноваційної моделі конкурентоспроможності фахівців в рамках інтеграційних процесів. Так, Україна при підготовці фахівців в рамках співробітництва ЄС має зробити наступні першочергові і актуальні нині кроки:

- покращити якість вищої освіти та систему підготовки фахівців відповідно до сучасних змін на ринку праці країн ЄС та України, у тому числі це стосується питань сертифікації ВНЗ;
- забезпечити підготовку фахівців, зокрема менеджерського спрямування в пріоритетних галузях економіки, особливо варто звернути увагу на експортні галузі з високою доданою вартістю;
- сформувати мотиваційний механізм взаємодії навчальних закладів, наукових установ і виробництва, що дозволить усунути або суттєво послабити дисбаланс який сьогодні надзвичайно великий між ринком праці і ринком освітніх послуг;
- забезпечити мобільність всіх учасників освітнього процесу на основі принципів європейської інтеграції, у тому числі викладачів, студентів, випускників, менеджерів, вчених та ін.;

- максимально залучати всіх учасників освітнього процесу до участі в міжнародних проектах, європейських грантах, програмах;
- мотивувати студентів, викладачів, вчених та інших до вивчення іноземних мов;
- сформувати ефективні програми підвищення кваліфікації для викладачів і вчених ВНЗ в країнах-членах ЄС та залучати студентів до програм «подорожі і навчання» тощо.

Крім того, відповідно до Постанови [3] на низький рівень конкурентоспроможності економіки, зокрема в напрямку інноваційної діяльності впливав фактор відсутності кваліфікованого персоналу – 20%. Тому з метою підвищення рівня якості підготовки фахівців необхідно додатково звернути увагу на такі рекомендації: розширити автономію ВНЗ; створити укрупненні регіональні університети та перетворити їх в освітньо-науково-інноваційні центри; створити ефективний механізм державного замовлення на підготовку фахівців; мотивувати і підтримувати молодих вчених і перспективних випускників ВНЗ щодо стажування у провідних університетах в країнах-членах ЄС, США, Японії тощо; оснащувати провідні ВНЗ України сучасним обладнанням з метою забезпечення розвитку інноваційної діяльності та організації бізнес-інкубаторів тощо.

В дослідженні [4] наголошується на активізації процесу підготовки фахівців, що базується на двосторонньому процесі, який складається з інноваційної складової та сучасних форм і технологій навчання, що в кінцевому підсумку має призвести до забезпечення якісної конкурентоспроможності освіти, а, отже, і українських фахівців. Тому базуючись на результатах досліджень [1–4] та враховуючи вітчизняний і світовий досвід розвитку системи підготовки фахівців, спробуємо запропонувати модель підвищення рівня конкурентоспроможності фахівців в умовах інтеграції України до ЄС. Рекомендована модель може мати наступний вигляд:

$$X = f_x (x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7, x_8, x_9 \dots x_n),$$

де X – модель підвищення конкурентоспроможності фахівців; x_1 – якість підготовки фахівців; x_2 – попит на освітньому ринку щодо набутих спеціальностей в конкретно визначеному ВНЗ; x_3 – наявність сучасних форм навчання, зокрема індивідуального, дистанційного, модульного, неформального та ін.; x_4 – наявність висококваліфікованого кадрового складу; x_5 – формування рейтингів студентів та викладачів; x_6 – запровадження електронного кампусу з метою обміну інформації між викладачами і студентами; x_7 – матеріально-технічна база (наявність потужних сучасних освітньо-інноваційних центрів, лабораторій, гуртків тощо); x_8 – міжнародне співробітництво (наявність спільних міжнародних освітніх проектів, грантів, хакатонів, воркшопів, майстер-класів тощо); x_9 – наявність системи міжнародної акредитації; x_n – існування інтеграційних структур щодо забезпечення працевлаштування випускників із послідуючим відстеженням їх професійної кар'єри.

Таким чином, в умовах європейської інтеграції дуже важливого значення набуває проблема забезпечення конкурентоспроможності не тільки українських фахівців, але і економіки країни в цілому. Це можна досягнути тільки при підвищенні якості освітньої підготовки фахівців в українських ВНЗ. Тому була запропонована модель (складові якої можуть бути доповнені, змінені та ін.) підвищення конкурентоспроможності фахівців.

1. Програма інтеграції України до Європейського Союзу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00>.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

3. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2632-17>

4. Якименко Ю. І. Якісна та інноваційна освіта – основа конкурентоспроможності університету. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/2017-dnr>.

СПІВПРАЦЯ ВУЗІВ З РОБОТОДАВЦЯМИ – ШЛЯХ ДО ПОШУКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ

© Ігнатишин М.В., 2017

На сучасному етапі державотворення в Україні, вищий навчальний заклад розглядається, як платформа для розвитку суспільства і конкурентоздатності національної економіки [1].

У таких умовах підвищення значення вищої освіти зумовлено сучасними суспільними запитами щодо зростання людського капіталу задля високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, створення умов для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці і держави у кваліфікованих кадрах, а також модернізації системи вищої освіти з урахуванням процесів європейської інтеграції та розвитку єдиного Європейського простору вищої освіти.

Економічна освіта – це вироблення у студентів чіткої уяви про наукові закономірності розвитку економіки, особливості ринкових відносин, цілеспрямоване, систематичне формування у майбутніх фахівців економічних знань, високої організованості та творчої ініціативи, їхня підготовка до високопрофесійної праці, вміння дбайливого ставлення до природи, вироблення звички практично використовувати економічні знання в реальному житті [2].

З метою підготовки висококласного фахівця велика увага акцентується на таку важливу проблему як підвищення якості освіти.

Одним з ключових питань підвищення якості освіти, а також рівня надання послуг вищої школи є тісний зв'язок навчального закладу, його випускових кафедр з роботодавцем. Вузи та інші навчальні заклади є частиною великої виробничої галузі, що працює в умовах конкуренції. Ця галузь виробляє найважливіший ресурс – трудовий. Різке зростання кількості суб'єктів господарювання, велика різноманітність сфер бізнесу, його широка орієнтація і багато іншого, що зумовлює різні характери поведінки та стратегії на ринку, фактично означає появу широкого спектру критеріїв якості та вимог до робочої сили.

На жаль, на сьогодні на вітчизняному ринку праці постала гостра проблема відсутності необхідних фахівців з очікуваними кваліфікаціями та навичками. Ті стандарти, що існують на виробництві, ніяк не співпадають із знаннями, навичками та компетенціями, які здобувачі вищої освіти отримують в результаті закінчення вищого навчального закладу. Тому і складається ситуація диспропорції між професійно-кваліфікаційною структурою фахівців, що готуються навчальними закладами та попитом на ринку праці. На сьогодні організація тісної взаємодії вузів і роботодавців - це одне з актуальних завдань розвитку економіки, засноване на знаннях. Дана масштабна задача включає появу нових правових норм та нових типів договорів, які б сприяли ВНЗ у підготовці фахівців, а підприємствам в оснащенні кадрами.

Теперішній час - період осмислення досвіду і виокремлення найбільш вдалих форм такого співробітництва.

На сьогодні спільними для українського ринку праці та ринку освіти є відсутність аналізу і прогнозу про кількість та кваліфікацію необхідних економіці працівників, відсутність гнучкої системи визначення кваліфікації, а також слабкий зв'язок ВНЗ із потенційними роботодавцями для своїх випускників. В Україні розвиток партнерських зв'язків між закладами освіти і роботодавцями відбувається досить повільно. Тому актуальним для розв'язання цієї проблеми є форми взаємодії між навчальними закладами і представниками бізнесу, які на перспективу забезпечать успішне працевлаштування випускників. Форми взаємодії між навчальними закладами і представниками підприємств, установ, і організацій наведено на рис.1.

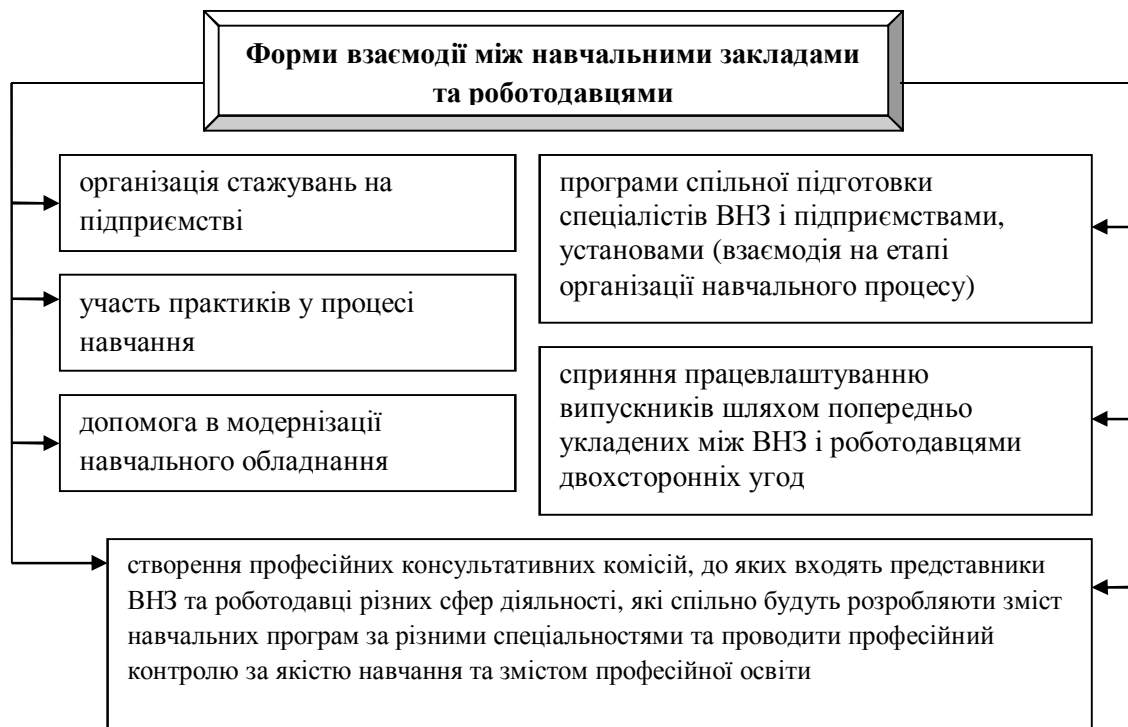

Рис.1. Форми взаємодії між навчальними закладами та роботодавцями

Наведені форми взаємозв'язку є важливою складовою стратегії у сфері професійної підготовки фахівців нової генерації. На думку багатьох роботодавців важливим є поняття компетентності студента яка визначається багатьма чинниками, оскільки саме компетентності, є тими індикаторами, які дозволяють визначити готовність студентів-випускників до життя, їх подальшого особистого розвитку й до активної участі в житті суспільства, оскільки саме на таких випускників чекають роботодавці[3].

Аналізуючи основні рисами європейської моделі взаємодії освіти і ринку праці то можна констатувати, що для України європейський досвід є тим резервом, який допоможе з урахуванням інституційних особливостей, історичних та культурних традицій України відшукати для використання на практиці найбільш оптимальні форми забезпечення взаємозв'язку між навчальними закладами, представниками бізнесу та державними органами влади.

Підводячи підсумки ми дійшли висновку, що існуюча економічна ситуація в Україні вимагає нових раціональних підходів до розгляду питань ринку праці, адже домінуючим нині виступає саме людський фактор. І тому на сьогодні ринок праці повинен забезпечувати тісний взаємозв'язок між вищими навчальними закладами, роботодавцями та найманими працівниками, розвиваючи їхні навички та здібності, сприяючи творчому розвитку особистості та підвищенню якості життя.

1.Сергій Квіт: *Університети – це платформа для розвитку суспільства і конкурентоздатності національної економіки* [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.mon.gov.ua/ua/actually/39060-sergiy-kvit-universiteti--tse-platforma-dlyarozvitku-suspilstva-i-konkurentozdatnosti-natsionalnoyi-ekonomiki>.

2. Кириченко І. *Битва за професіоналізм* // *Дзеркало тижня*. – 2012. – № 33 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/bitva_zh_profesionalizm-109104.html.

3.*Ринок праці та освіта: пошук взаємодії* : [зб. наук. ст. / наук. ред. І. Л. Петрова]. – К. : Таксон, 2007. – 200 с.

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ КОМАНД ЯК ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

©Карпенко Н.М., Шудрик О.Ю., 2017

Сучасний період реформування національної економіки України характеризується посиленням конкурентної боротьби і постійною мінливістю зовнішнього середовища, яке визначається політичною нестабільністю, зростанням цін на енергоресурси та девальвацією національної валюти. В таких умовах, однією з основних задач підприємств є ефективно сформована конкурентна стратегія, відповідно до умов галузі, цілей, потенційних та ресурсних можливостей, переваг підприємства, що включає довгострокові програми дій за функціональними напрямками діяльності та спрямована на дієву реалізацію, може забезпечити підприємству виживання і беззупинний розвиток.

Оскільки успішність реалізації стратегії залежить від компетентності персоналу, його майстерності і конкурентних можливостей, то одним з найважливіших завдань підприємства є формування ефективної команди, що буде здатна розробляти інструментарій стратегічного управління та реалізовувати конкурентну стратегію. Відповідно сьогодні конкурують не компанії, а їх управлінські команди. Саме тому набувають надзвичайно важливого значення питання створення конкурентоспроможної управлінської команди для вирішення завдань стратегічного управління.

Команда – це невелика кількість людей (найчастіше 5 – 7, рідше до 15 – 20), які поділяють цілі, цінності і підходи до реалізації спільної діяльності та виражають свою і партнерів приналежність до цієї групи. Крім того, члени команди мають взаємодоповнюючі навички, беруть відповідальність за кінцеві результати, здатні виконувати будь-які внутрішньо-групові ролі [1].

В розрізі теплоенергетичного підприємства, для якого типовими структурними одиницями є функціональні підрозділи, утворення команд є дуже складною управлінською задачею. На практиці функціональні підрозділи є інтактними групами та лише в деяких випадках можуть виступати потенційними командами. Стандартний прагматичний підхід до роботи функціональних підрозділів як інтактних груп виправдовується лише при оперативному управлінні підприємством. Проте для розробки конкурентної стратегії підприємства необхідно створювати широкий діапазон стилів роботи, навичок і поглядів на проектну діяльність, розмаїття ідей і думок, тому виникає необхідність в творчому командному крос-функціональному підході, що призведе до прийняття якісних рішень та прийняття довгострокових планів.

Крос-функціональні команди – команди, що створюються в організаціях з метою поліпшення координації діяльності фахівців різних підрозділів. Такі команди включають в себе фахівців приблизно одного і того ж ієрархічного рівня, але різних функціональних сфер в межах однієї і тієї ж організації [2, с. 178]. Прикладами завдань крос-функціональних команд є: внутрішній аудит діяльності підприємства; розробка стратегічного набору за напрямками; розробка нового продукту для диверсифікації чи розширення виробництва; пошук шляхів поліпшення якості продукції та послуг; підготовка нової інформаційної системи; планування рекламної чи іміджевої кампанії; здійснення консультаційного проекту; розробка короткострокових та довгострокових планів.

Особливо важливим є питання створення команд. Фахівці виділяють кілька стадій формування команди: підготовка та встановлення цілей; підбір кандидатів; створення робочих умов; формування і побудова команди; постійне надання підтримки та забезпечення ресурсами [3].

Р. Белбін експериментально розробив рольову модель команди, перевірену практикою та сформулював певні принципи її існування. На підставі його досліджень було виділено 8 типів ролей, які виконує людина залежно від індивідуальних особливостей і якостей: голова, лідер-шейпер, мислитель, виконавець, розвідник ресурсів, аналітик-стратег, колективіст, доводчик. Згідно Теорії Белбіна, ідеальний менеджер – це той, хто поєднує в собі всі переваги вищеперелічених типів ролей і при цьому позбавлений їх недоліків. На практиці, в силу суперечливості особистісних психологічних характеристик такого менеджера не існує, але те, що недоступне одній людині, може з успіхом виконати

команда, особистісні характеристики яких охоплюють якості, необхідні для реалізації всіх 8 ролей. Це не означає, що група повинна складатися неодмінно з восьми чоловік, але всі ролі мають бути розподілені між учасниками.

Існують правила щодо розміру команд: при створенні великих команд, більш ніж з 10 членів – розвивається індивідуальність, індивіди відіграють «нульову роль»; у команді з 10 осіб – ролі представлені ефективно, але для спільного вироблення рішення 10 осіб багато, тому виділяється ядро 2-4 людини. Експерименти показали: оптимальний склад команди – 5-7 людей. Цільовим значенням у створенні команди є 6 осіб, але команди з 5 або 7 осіб можуть також бути однаково успішними. При збільшенні кількості членів команди до 8 – ефективність майже не зростає, але підвищується навантаження на керівника і вимоги до нього. Дослідження показали що команда з 4 людей також може бути успішною, але тільки в тому разі якщо в неї підібрано ідеальний склад, представлені всі ролі та відсутній резерв. У кожній людині є 1-3 кращі ролі між якими вона перемикається, у 30% людей переваг не знаходиться, є люди, яким некомфортно працювати в команді. Тому підбір спеціалістів до крос-функціональної команди необхідно виконувати за такими критеріями:

- кількісний склад 5-7 осіб;
- кандидати повинні мати високі професійні якості;
- кандидати повинні бути обрані з різних сфер діяльності – структурних та функціональних підрозділів (економіст, інженер, маркетолог і т.д.)
- необхідно враховувати психологічні особливості особистості, для чого можна використовувати методику Р. Белбіна) [4];

вік від 25 до 50 років.

Розглядаючи муніципальне теплоенергетичне підприємство можна виділити декілька напрямків при створенні таких команд:

- розробка системи мотивації та заохочень для задіяних у крос-функціональних групах;
- проведення відкритого конкурсу з числа внутрішнього персоналу та зовнішній добір фахівців;
- проведення тестів на профпридатність та психологічні особливості;
- створення стратегічної робочої групи вищого керівного складу;
- створення команди на базі відділів балансів та контролю і розвитку та інновацій;
- створення команди з технічних, фінансових та IT- спеціалістів, що будуть приймати участь у розробці необхідного програмного забезпечення, на основі угод з IT- розробниками;
- створення робочих груп з лінійних керівників за стратегічними напрямками;
- створення робочої команди на базі проектного відділу;
- створення робочих команд для реалізації конкретних завдань зі стратегічного набору;
- проведення регулярних робочих та технічних нарад для контролю та корекції конкурентної стратегії;
- регулярне проведення семінарів, лекцій та коучінгу для підвищення професійних якостей, укріплення створених команд та побудови стратегічного мислення у менеджерів та розвиток лідерських якостей у керівників створених команд;

Умови сучасного бізнесу вимагають від менеджерів створення крос-функціональних команд, здатних творчо і динамічно працювати над досягненням поставлених цілей в швидко мінливих зовнішніх умовах. Керівник крос-функціональної команди при цьому багато в чому нагадує лідера музичного гурту, що об'єднує зусилля музикантів, кожен з яких має свою партитуру і грає у відповідності зі своїм внутрішнім ритмом, так що в кінцевому підсумку всі вони грають синхронно.

Створені на основі рольових моделей Р. Белбіна управлінські та крос-функціональні команди, повинні стати тією рушійною силою підприємства, яка дозволить впровадити систему стратегічного управління та реалізувати розробку, реалізацію та системне корегування конкурентної стратегії.

1. *Кросс-функціональний менеджмент.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cecsi.ru/coach/team_cf.html

2. *Hackman J. K. The Design of Work Teams // JW Lorsch (ed.) Handbook of Organizational Behavior. Englewood cliffs, NJ: Prentice - Hall, 1987.*

3. *Створення успішної команди.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfin.ru>

4. *Рольова модель команди Р.Белбін* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/VLDCORP/ss-15218968>

ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦІВ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЛЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Кір'ян С.М., 2017

Основною характеристикою постіндустріальної економіки є такий розподіл трудових ресурсів, за якого частка інформаційної сфери перевищує виробничу. Професія бухгалтера належить до сфери економіки знань. Бухгалтерський облік є наукою, що синхронно відповідає на вимоги суспільства, сучасних методів управління на базі застосування комп'ютерної техніки. Зокрема, О.Мазіна вказує, що «на сьогодні від системи бухгалтерського обліку та звітності вимагається інформація не тільки про класичні об'єкти, але і про людський капітал та його розвиток, екологічні наслідки діяльності, показники збалансованості з зовнішнім середовищем» [1]. Відповідно, зі зростанням ваги бухгалтера в інформаційному суспільстві, його професійна підготовка набуває особливої ваги.

Як зазначають дослідники [1; 2], питання розробки теоретичних аспектів підготовки спеціалістів з бухгалтерського обліку, які б сприяли задоволенню потреб постіндустріально-орієнтованого суспільства, набуває актуальності. У преамбулі до МСО зазначено, що «професійні бухгалтери дедалі частіше повинні бути технічними експертами, які мають блискучі комунікативні навички і здатні відповідати вимогам, які висуває економіка знань» [3].

З досвіду підготовки облікових спеціалістів ПВНЗ «Європейський університет» [4], зазначимо, що цей процес здійснює кафедра обліку і оподаткування, яка готує фахівців від освітнього рівня молодшого спеціаліста до магістра. Мотиваційною передумовою професійності ставиться сприяння фінансовому благополуччю роботодавця, розширення меж діяльності та завоювання нових ринків. Тому випускники – фахівці з обліку і оподаткування успішно працюють в державних установах, банках і страхових компаніях, інвестиційних фондах і компаніях, небанківських кредитних установах, а також в акціонерних й інших компаніях, холдингах, органах управління всіх рівнів, керують підприємствами різних форм власності, займають урядові посади.

Наукова діяльність кафедри обліку і оподаткування спрямована на розвиток як професійного, так і наукового рівня студентів та професорсько-викладацького складу кафедри. Робота проводиться за найважливішими напрямками з питань удосконалення теорії, методології та практики бухгалтерського обліку, оподаткування, аудиту та аналізу щодо покращення інформаційного забезпечення внутрішніх та зовнішніх користувачів з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Кафедра постійно співпрацює з відомими розробниками програм для ведення бухгалтерського обліку: «1С-Бухгалтерія», «Парус-Бухгалтерія», професійними періодичними виданнями: «Все про бухгалтерський облік», «Інтерактивна бухгалтерія» та має власну наукову школу ім. Луки Пачоллі.

Проте, ідеальна модель професійного розвитку бухгалтера в постіндустріальному суспільстві полягає у «згуртуванні всіх складових навколо професійної організації. Високі стандарти МФБ та програма відповідності її членів цим стандартам є запорукою найкращого задоволення потреб суспільства» [1]. Тому формування навчальних програм для фахівців з обліку мають максимально наближатись до вимог міжнародних професійних організацій бухгалтерів.

Окрім того, оскільки Україна реалізує «стратегії входження до єдиного економічного простору з ЄС, стає критичним транспарентність інформації, яка генерується системою бухгалтерського обліку, що вимагає не тільки використання єдиних правил і методик формуванні інформації, але і єдиних правил та методик підготовки фахівців» [1].

Таким чином, все це зумовлює необхідність вдосконалення освітньої та кваліфікаційної підготовки сучасних бухгалтерів. У цьому ракурсі показовими є Міжнародні Бухгалтерські

стандарти освіти (IAESB™) [5], що є незалежним нормотворчим органом, який служить інтересам суспільства шляхом встановлення стандартів в області професійної бухгалтерського освіти та розкривають норми про технічну компетентність та професійні навички, цінності, етику та відносини фахівців з обліку.

1. Мазіна О. Соціальна місія професійної діяльності та її досягнення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nacija.com.ua/?article=6240>
2. Макєєва О. Міжнародні стандарти освіти для бухгалтерів. // Незалежний АУДИТОР, випуск 9, жовтень 2012, с. 93-94.
3. Кодекс Етики Професійних Бухгалтерів. Пер. з англ. за ред. Зубілевич С.Я. ФПБАУ, 2014. – 172 с.
4. ПВНЗ «Європейський університет». Кафедра обліку і оподаткування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://e-u.in.ua/ua/navchalni-pidrozdili/kafedri/kafedra-obliku-i-opodatkuvannja/>
5. *International Education Standards for Professional Accountants*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.iaesb.org/>

СТРАХОВИЙ АГЕНТ, ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТ ІНСТИТУЦІ НА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

© Клапків Ю.М., 2017

Страховий агент на ринку страхових послуг України історично сформована та одна із найстаріших форм репрезентації компанії. Занепад сучасної страхової культури в Україні, дозволяє нам погодитись із словами сказаними майже сто років тому в 1925 років І. Біскупским, на його думку, роль страхового агента навіть важливіша та вагоміша за страхових брокерів. Адже, саме завданням страхового агента є поширення основ страхової культури та інформування домогосподарств про цілі та необхідності страхування, а та залучення потенційних клієнтів до укладення договору страхування [1].

Згідно вже класичного для української страхової науки підручника за редакцією професора С.С.Осадця, страховий агент – це довірена фізична або юридична особа, яка від імені і в межах наданих страховиком повноважень робить пропозиції страхувальникові щодо страхування ризиків, оформляє договори страхування (переважно з фізичними особами), інкасує страхову премію та виконує деякі інші операції з обслуговування договорів страхування [2, 376]. Деякі європейські, такі як А Вонсцевіч стракують страхового агента в якості постійного представника певного страховика. Наголошується, що зі страховою компанією агент пов'язує договір про представництво. Дещо інакше визначає агента дає К. Шиманська, на її думку, страховий агент є залежним страхової компанії посередником, який здійснює професійно і за винагороду (комісію) укладання або посередництво в укладенні договору страхування за дорученням страхової компанії, та діє на підставі договору про представництво, укладеним зі страховою компанією.

Сталість представництва та отримання винагороду - це відмінна риса певного конкретного суб'єкта, в ролі страхового агента. Більш пізні, визначення акцентують увагу на те, що агент - це навчені і проєкзаменована страхової компанією особа, від імені якого веде свою діяльність [3, 180-189]. Тим самим, даний науковець – розширив дефініцію страхового агента про ще один елемент, важливу вимогу до кандидата в страхові агенти.

Не містить цього елемента Закон України про “Про страхування”, який визначає страхових агентів – фізичні особи або юридичні особи, які діють від імені та за дорученням страховика і виконують частину його страхової діяльності, а саме: укладають договори страхування, одержують страхові платежі, виконують роботи, пов'язані із здійсненням страхових виплат та страхових відшкодувань. Страхові агенти є представниками страховика і діють в його інтересах за винагороду на підставі договору доручення із страховиком [4].

В англійській літературі, страховий агент - це посередник, який діє в інтересах страхової компанії, догляд за клієнтом, підтримувати з ним постійний контакт, інформуючи про нові продукти [5]. З позиції маркетингу до визначення страхового агента підійшов О.М. Залстов вважаючи, що страховий агент завжди представляє інтереси страхової компанії, а оскільки послуги страхувальникам здійснюються від імені страховика, то страховий агент є частиною маркетингової мережі страхової компанії [6, 400-402].

Варто відзначити, що допускається функціонування страхових агентів в двох формах: незалежного агента (мультиагента), що представляє декілька страхових компаній, дбає в першу чергу про інтереси клієнта. Прямі агенти чи ексклюзивні, які представляють одну страхову компанію і реалізують її стратегію та маркетингову політику. Подібну систему поділу агентів на залежних і незалежних можна зустріти також на американському ринку страхових послуг [7].

Потенціал який репрезентують на ринку страхових послуг страхові агенти важко переоцінити, фактично він використовується не повної мірою. Та разом із масою можливостей для розвитку,

агент несе і певні в тому числі репутаційні чи фінансові ризики для компанії. В розвинених країнах набуло поширення страхування агентів від помилок та упущень, що передбачає страховий захист відповідальності за відшкодування шкоди при пред'явленні претензії проти страхового агента, заснованої на будь-якій дії або упущенні, скоєних агентом (або іншою особою, за дії або упущення якої агент є юридично відповідальним), при наданні їм страхових послуг. Відсутність даного продукту як і доволі умовна фінансова грамотність страхових агентів, що працюють на ринку страхових послуг несе в собі цілий ряд загроз, та потенційних ризиків. Подальший розвиток, потребує значних часових вкладень у фінансову грамотність страхових агентів, особливо щодо програм накопичувального страхування, де значна комісія, та фінансова безграмотність потенційного клієнта чи жага збагачення, може стимулювати недобросовісну поведінку даного фінансового посередника.

1. *Biskupski I. (1925), O ubezpieczeniach, Poznań, Fiszer i Majewski, Warszawa.*

2. *Страхування (2002), Підручник / Керівник авт. колективу і наук, ред. С.С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 599 с.*

3. *Przybytniowski J.W. (2016), Współczesne funkcje i mechanizmy transmisji między sektorem ubezpieczeniowym a sferą realną gospodarki, CeDeWu.PI, Warszawa.*

4. *Закон України “Про страхування” // Урядовий кур'єр. – 2001. – 7 листопада ст. 5-12.*

5. *Szeridan A.J. (1989), Understanding customers. What research reveals about what consumers really want, Limra International, Harllord, Connecticut.*

6. *Залетов О.М. (2006), Убезпечення життя: Монографія. – К.: Міжнародна агенція “Бізон”, 688с.*

7. *Smith B. (1988), How Insurance work. An Introduction to Property and Liability Insurance, Malvern, Pennsylvania, Insurance Institute of America.*

СИСТЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

©Клімковський М.І., 2017

У процесі формування конкурентного фахівця в умовах сучасного ринку праці вкрай важливою є система неперервної освіти.

Неперервність системи освіти, усунення розривів між періодами отримання нових знань обумовлюється організаційними моментами перетворення розрізнених структур освітньої сфери в єдину систему неперервної освіти. Збалансованість і упорядкованість цілого ряду освітніх структур: основних і додаткових, державних і недержавних – ось актуальні завдання, що стоять сьогодні перед постіндустріальним суспільством.

Основними положеннями, що визначають ефективну концепцію неперервної освіти, є:

- послідовність і розвиток програм загальної, початкової, середньої і вищої професійної освіти як ланок єдиної системи неперервної освіти;
- багатоваріантність змісту загальної і професійної освіти в умовах єдності регіонального, культурного і загальноосвітнього простору;
- відкритість і гнучкість системи неперервної освіти, що має здатність належним чином своєчасно реагувати на процеси розвитку сучасного виробництва, задовольняти потреби особистості і ринку праці;
- наявність висококваліфікованого науково-технічного персоналу, здатного адекватно сприймати стратегічні зміни і працювати в інноваційному режимі із використанням сучасних інформаційних технологій, форм і методів навчання.

Відомо, що фактична незмінність змісту і структури освіти, які були притаманними попереднім періодам історії суспільства, обумовлювалось відносно повільною еволюцією суспільного виробництва. Це призвело до формування так званого типу «кінцевої» освіти, при якому одного разу отримані людиною знання зберігали свою цінність протягом всієї професійної діяльності, а тому, як наслідок, сформувався і міцно закріпився погляд на навчання як на підготовчий етап, що передує трудовій діяльності людини. Звідси і з'явилося достатньо розповсюджене уявлення про навчання, як про одноразове, тимчасове явище.

В сучасних умовах постіндустріальної економіки темпи науково-технічної революції, оновлення техніки і технології, форми організації виробництва і праці стали значно випереджати темпи зміни поколінь людей. При цьому виникли постійні, динамічні зміни у суспільному виробництві, що цілком природно поставили на порядок денний вимогу постійної зміни змісту і спрямованості професійної діяльності. При сучасних темпах суспільного прогресу знання, уміння і навички працівників повинні постійно поповнюватись і розвиватись. Якщо раніше навчання було спрямованим на те, щоб дати людині практично остаточні знання на весь період професійної діяльності, то в сучасних умовах постіндустріальної економіки основний акцент повинен бути зосередженим на підготовку людини до необхідності вчитись впродовж усього життя, оскільки в сучасному світі відбувається швидке старіння попередніх знань. Тому є зрозумілим, що така ситуація вирішальним чином впливає на рівень конкурентоздатності осіб, які з'являються на ринку праці і, зрештою, на стан ринку праці. На зміну концепції механічного розширення обсягу знань, які передаються людині, приходить концепція їх постійного оновлення впродовж всього періоду професійної діяльності. Знання перестають розглядатись як деякий запас, а виступають як потік інформації, що постійно оновлюється. З іншого боку потреба у неперервній освіті визначається діалектикою розвитку і самого людського мислення, тобто підвищення рівня загальної і професійної освіти людей посилює їх потребу в освіті.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ОСВІТИ

ОКозик В.В., Селюченко Н.Є., 2017

У центрі соціально-економічних проблем сьогодення постає питання якості освіти. Постіндустріальна економіка потребує конкурентоспроможних фахівців не зі знаннями, які дуже швидко застарівають, а зі здатністю до самонавчання, саморозвитку, креативним підходом до вирішення поставлених завдань.

За твердженням дослідників проблем освіти [1], креативне мислення притаманне кожній людині, однак саме в результаті неправильно побудованого навчального процесу, який базується на завданнях, що мають заданий набір елементів і єдине правильне вирішення, формується нетворчий тип мислення. А відомий польський філософ і педагог А. Горгальський наголошує, що «творчість – це вид ремесла, яке має своїх майстрів, традиції, таємниці, які можна описувати та яких можна навчати» [1]. Отже, творче мислення, яке дається людині природою, має розвиватися з самого початку та впродовж всього її навчання. Неможливо підготувати креативного фахівця в університеті, якщо впродовж усіх попередніх років не розвивалися його творчі здібності. Як показує досвід найкращих освітніх систем, у цьому процесі слід розглядати весь ланцюжок навчальних закладів, включаючи і дошкільні заклади, де дітей навчають не читати та писати, а самостійно приймати рішення [2].

Недоліки освітнього процесу можуть найкраще охарактеризувати споживачі його «продукту». Зокрема, вищі навчальні заклади спроможні оцінити результати роботи середніх загальноосвітніх шкіл. І таку оцінку можна дати не за результатами ЗНО, а вже безпосередньо в навчальному процесі. З власного досвіду можна навести найпростіший приклад: нерідко студенти, які успішно здали тест з української мови та літератури, не вміють лаконічно та зрозуміло формулювати свої думки як в усній, так і в письмовій формі, не дотримуються елементарних правил граматики. А саме цього насамперед має навчити середня школа. Маючи досвід застосування тих знань, які ми особисто отримали в середніх навчальних закладах, знаючи зміст сучасних шкільних підручників та окремих тестів ЗНО з різних предметів, можемо поставити питання: а для чого учням середніх шкіл все це знати? Яку частину набутих знань використовують вони в подальшому своєму житті? Чи не краще вивчати менше матеріалу, але дійсно того, який буде необхідний для подальшого навчання, працевлаштування, формування сім'ї та виховання власних дітей. Тому актуальним є досвід фінської системи освіти, яка «народжує парадокс: менше вчитись, але більше знати» [2], чи досвід британської школи, де у старших класах вивчають лише 3-4 предмети.

Результати навчального процесу вищих навчальних закладів можуть об'єктивно оцінити лише працевластці з урахуванням здатності випускників виконувати певний вид діяльності на конкретних робочих місцях, тобто на підставі їхніх загальних та фахових компетентностей. Тому саме їм необхідно відвести первинну роль у формуванні переліку таких компетентностей.

Варто також зазначити, що якісний навчальний процес може бути забезпечений лише високоосвіченими, креативними педагогами. А залучення таких фахівців до навчального процесу потребує належного рівня оплати праці.

1. Левченко Л. С. Розвиток креативної освіти в професійній самореалізації особистості [Електронний ресурс] / Л. С. Левченко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. - 2015. - Вип. 41. - С.169-178. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_41_25.

2. Маркевич І. Дива фінської освіти: малюків із 9-місячного віку привчають до самостійності та свободи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/svit/diva-finskoyi-osviti-malyukiv-iz-9-misyachnogo-viku-privchayut-do-samostiynosti-ta-svobodi-816049.html>

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З ПОЗИЦІЇ СЛАБКОЇ СПІВПРАЦІ З БІЗНЕС-СТРУКТУРАМИ

© Копитко М.І., Левків Г.Я. 2017

З метою забезпечення економічної безпеки держави необхідно сприяти формуванню стабільного рівня економічної безпеки суспільно важливих соціально-економічних систем, зокрема вищих навчальних закладів (ВНЗ). Проблемами функціонування сфери вищої освіти в Україні є те, що в українському суспільстві немає чіткого розуміння значення здійснюваної ВНЗ діяльності, адже держава практично не сприяє розвитку освіти та науки, підприємства та великі корпорації не вбачають у співпраці з ВНЗ необхідності, а студенти навчаються, здебільшого, для «сліпого» отримання диплому.

Якщо прослідкувати відносини «підприємства – ВНЗ», то можна стверджувати, що він проявляється у переважній більшості випадків лише до того, що підприємства пропонують робочі місця випускникам ВНЗ. Важливо зазначити, що при цьому спостерігається проблема відсутності співпраці (на зразок такої, яка поширена у США та європейських країнах), яка дозволяє підприємствам приймати активну участь у формуванні програми навчання, тобто закладати до освітніх курсів ті аспекти, які в подальшому формуватимуть професійні компетентності випускника. Також підприємства не проявляють ініціативи та не є зацікавленими в участі підготовки фахівців для власних потреб. Це проявляється у тому, що підприємства не хочуть бути базою для проходження практики здобувачами вищої освіти, не здійснюють співпрацю з ВНЗ у сфері залучення практичних працівників до навчального процесу. Як наслідок, випускники не отримують належної практичної підготовки і є невідповідними до потреб і вимог ринку праці.

За часів СРСР підприємства скеровували власних працівників для здобуття вищої освіти та підвищення кваліфікації, це дозволяло їм формувати висококваліфікований штат із числа власних працівників. Працівникам, які проявляли особливу старанність, виконували свої повноваження без зауважень та характеризувалися як перспективні, надавалася можливість отримання середньої спеціальної та вищої освіти. Так, можна було працівникові вирости впродовж життя від звичайного працівника до начальника цеху чи цілого підприємства. Можливість такого кар'єрного росту приваблювала працівників і забезпечувала відданість підприємству, адже вони розуміли, що у випадку відповідального виконання службових обов'язків та ініціативності матимуть можливість зайняти вищу посаду. За часів незалежності України в умовах катастрофічного дефіциту ресурсів підприємства не підтримують таку практику, а, в основному, при потребі висококласних кадрів, переманюють їх від конкурентів. Це аж ніяк не сприяє формуванню належного рівня безпеки у кадровій сфері, адже такі працівники за першої ж кращої можливості знову втечуть до іншого роботодавця, який запропонує їм більш привабливі умови праці. Тобто відсутня складова виховання власних кадрів, які будуть віддані підприємству.

Іншим негативним аспектом є те, що підприємства не проявляють ініціативи щодо формування замовлень для ВНЗ щодо проведення цільових наукових досліджень. Наприклад, у США підприємства активно співпрацюють із ВНЗ формуючи для них замовлення для розробки нових видів техніки та технологій, управлінських інновацій тощо. Як наслідок, підприємства отримують необхідні ноу-хау, а ВНЗ – реалізацію наукових ідей та можливість залучення додаткових коштів і, що дуже важливо, підвищення професійного зростання наукових працівників. За таких умов науково-дослідні лабораторії мають замовлення, які дозволяють залучати студентську молодь до науки, а в Україні переважна більшість наукових досліджень здійснюється на папері та теоретично без практичних досліджень.

Як зазначено у праці [1, с. 239-242] бізнес-структури часто не мають чіткого розуміння особливостей та відмінностей між вимогами до рівня знань і до можливостей їх практичного використання між бакалавром та магістром. Це зумовлює збільшення необґрунтованого попиту на спеціальності, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр».

Таким чином, існування розірваного взаємозв'язку між бізнес-структурами та ВНЗ проявляється у погіршенні рівня економічної безпеки та негативно відбивається на якості вітчизняної вищої освіти. Як наслідок актуалізується ряд загроз для економічної безпеки ВНЗ: надання вищої освіти, яка не відповідає актуальним потребам бізнес-структур, відтік кваліфікованих науково-педагогічних працівників, переважання вчених пенсійного віку, зменшення кількості абітурієнтів, дисбаланс у структурі аспірантів та докторантів за прийомом та захищеними дисертаціями, нераціональність використання бюджетних коштів на освіту та науку.

1. Бреус С. В. Підвищення рівня економічної безпеки держави на основі технологічної реструктуризації промисловості / Бреус Світлана Василівна // дис. к.е.н. за спеціальністю 21.04.01. – Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБО України, Київ, 2007. – 198 с.

ІННОВАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА ОРГАНІЗАЦІЇ

© Лавриненко Л.М., 2017

У сучасних умовах функціонування наявність потужної ресурсної бази підприємства не гарантує достатнього рівня конкурентоспроможності на ринку, якщо матеріально-ресурсний потенціал не буде раціонально організований.

Для сучасних організацій забезпечення власної конкурентоспроможності є запорукою не лише виживання, але й стійкого зростання в умовах постійних трансформацій зовнішнього середовища та жорсткої конкуренції на національному і світових ринках. Конкурентоспроможність організації визначається системою взаємопов'язаних компонентів: матеріально-технічних, фінансових, інформаційних ресурсів, інноваційного потенціалу, організаційної структури, маркетингу та конкурентної стратегії, – але кожний з них створюється, розвивається, приводиться в дію і, врешті-решт, перетворюється на конкурентну перевагу організації завдяки людям, що в ній працюють, тобто її людським ресурсам. Тому саме людським ресурсам відводиться особливе місце у підвищенні ефективності функціонування організації та забезпеченні її конкурентоспроможності на довгострокову перспективу [1, с. 18-25].

Ефективне функціонування організації в умовах загострення конкурентної боротьби на внутрішньому та зовнішньому ринках супроводжується необхідністю постійного управління знаннями, що дозволить посилити конкурентні переваги та перетворити підприємство у самоорганізовану систему. Для досягнення та підтримки конкурентних переваг важливим є створення нових знань, використання досвіду, а для цього застосовуються ключові компетенції як елементи інтелектуального капіталу підприємства, формуючи інноваційну управлінську культуру підприємства сучасного типу.

В умовах ринкової економіки кожна організація, яка прагне вижити в умовах зростаючої жорсткої конкуренції, необхідно постійно знаходити шляхи вдосконалення та розвитку своєї діяльності шляхом формування тривалих і стійких конкурентних переваг. Як відомо, існує безліч чинників і критеріїв, які лежать в основі формування конкурентних переваг підприємства, сама класифікація конкурентних переваг багатозначна, але слід враховувати, що в сучасних умовах саме людський ресурс виступає як найважливіше джерело конкурентних переваг, особливо у сфері надання послуг. Адже ціна, якість, терміни постачання, сервіс, канали збуту, реклама та багато що інше, – багато в чому залежать від вмілого управління людськими ресурсами, як на етапі виробництва товару, так і під час подальших дій, які супроводжують цей товар.

У більшості сферах бізнесу, особливо у торгових і сервісних компаніях, сприйняття клієнтами персоналу організації – ключовий чинник ухвалення рішення про вибір серед конкурентів. Сьогодні це дуже важливо всюди, де клієнти пов'язують якість послуги, що надається їм, із якістю, кваліфікацією персоналу, який цю послугу надає. Разом з тим, на наш погляд, в умовах посиленої конкурентної боротьби найбільш стійкими є інноваційні конкурентні переваги, тобто – засновані на використанні інновацій та неординарному – креативному підході.

В даний час істотно зросла роль інновації в системі управління людськими ресурсами. Саме зміст терміну «управління розвитком людських ресурсів» останнім часом серйозно змінилося. Розвиток виробництва у сфері послуг, інформаційних технологій створили необхідність нововведень, у тому числі й в області управління персоналом. В даний час на перший план виходять інноваційні методи управління працею, оскільки менеджмент сьогодні, перш за все, – це управління на основі постійних нововведень. Тому, щоб підприємство сформувало ефективну систему конкурентних переваг, воно повинне організувати свою роботу та управління персоналом згідно правилам, які диктують нові умови. З наведеного зазначимо, що інноваційне вдосконалення системи розвитку персоналу в організації, пошуку нових підходів до управління людським потенціалом набувають все більше значення як чинник підвищення ефективності системи конкурентних переваг і є необхідними атрибутами успішного

функціонування організації. У такій ситуації нам здається розумним розглядати систему управління персоналом із погляду інновації.

Інноваційний тип управління розвитком персоналу заснований на розробці та впровадженні організаційних інновацій і направлений на вдосконалення організації праці, забезпечення точнішої відповідності параметрам техніко-технологічної бази виробництва. Методи інноваційного управління розвитком трудових ресурсів можна об'єднати в дві групи: перша – мотивація та стимулювання персоналу до ефективної інноваційної діяльності; друга – формування інноваційної культури в організації.

Розглянемо особливості мотивації персоналу до інноваційної діяльності. Вона насамперед полягає в упорі керівництва на формування співпраці та творчої атмосфери в колективі. Менеджерам по розвитку персоналу необхідно прикласти максимально зусиль для створення сприятливих умов для професійного зростання, придбання нових знань, умінь і навиків та обміну новаторськими ідеями. Слід також врахувати важливу роль нематеріальних чинників, таких як відчуття причетності до значущої й потрібної справи, нагороди, звання, професійне визнання. І останнє, це нерозривний зв'язок просування до кінцевих результатів із їх досягненням. У зв'язку з цим, головним завданням менеджерів стає побудова систем управління, які найбільшою мірою дозволяють реалізуватися творчій ініціативі працівників на всіх рівнях ієрархії організації. Тут важлива роль відводиться підбору персоналу, оскільки досягнення кінцевої мети компанії – повністю в його руках.

Для того, щоб досягти високого рівня інноваційної культури, особливої інноваційної атмосфери в організації, менеджерам по персоналу необхідно мотивувати співробітників за успіх, забезпечувати завдання необхідними ресурсами, бути максимально доступними та зрозумілими. Також слід враховувати час, необхідний працівникам для виконання завдання й надавати його, бути толерантним до невдач, чітко пояснювати важливість і значущість організаційних інновацій та уникати автоматичної відмови.

На наш погляд, українським підприємствам варто приділяти більшу увагу такому моменту розвитку персоналу, як навчання та підвищення кваліфікації. Необхідно добитися того, щоб на кожному підприємстві функціонувала система безперервного навчання всіх категорій працівників, зокрема із застосуванням комп'ютерних технологій, інноваційних програмних продуктів. І що найважливіше, результати такого розвитку повинні приводити або до підвищення матеріальної винагороди праці, або до просування по кар'єрних сходах, що обмежено в силу заздалегідь певної кількості робочих місць.

Отже, серед інших чинників досягнення конкурентних переваг підприємством, зазначаємо значущість людського чинника, інновацій у сфері управління людськими ресурсами. Зростаюча роль у цій сфері належить здатності й рішучості менеджерів організацій, що ведуть підприємств розробляти, впроваджувати та використовувати нові, інноваційні методи розвитку персоналу, які пов'язані з вдосконаленням системи конкурентних переваг на підприємстві. Зокрема: готовність персоналу до нововведень; зацікавленість керівників і фахівців в підвищенні інноваційного потенціалу підприємства за рахунок креативності працівників усіх рівнів; інноваційна активність персоналу, зокрема простих виконавців.

Особливо варто підкреслити, що формування розвиненого штату організації в ринкових умовах не обмежується підготовкою кваліфікованих кадрів, відмінно знаючи техніку та технології, методи управління і т.п. Вони винні, перш за все, володіти здібностями до вироблення інновації в процесі трудової діяльності самостійно, бути інноваційно активними та уміти знаходити нововведення в зовнішньому середовищі, у досвіді конкурентів, своєчасно використовувати винаходи та відкриття в роботі свого підприємства. Отже, інтелектуальний потенціал є одним з важливих факторів тривалого успіху підприємства, є категорією, яка забезпечує формування унікальних його конкурентних переваг.

Стрімке підвищення рівня конкуренції на внутрішньому та зовнішніх ринках, зростання вимогливості споживачів призводить до того, що в найближчій перспективі конкурентоспроможними будуть лише ті виробники, які будуть володіти конкурентними перевагами в усіх сферах, а саме, у зниженні витрат, покращенні якості та розширенні асортименту продукції, забезпеченні гнучкості виробництва, підвищенні рентабельності, впровадженні інновацій, розвитку знань тощо.

1. Лавериненко Л.М. Інноваційний розвиток трудового потенціалу в сучасних умовах // Сталій розвиток економіки / Міжнародний науково-виробничий журнал. – Хмельницький. – № 1, 2014 (23). – С. 18-25.

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ ВИШАМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ

©Лазебник Л.Л., 2017

Кризові явища в системі вітчизняної вищої освіти охопили сьогодні різні сторони життєдіяльності вишів: змісту і методів навчання; правових, соціальних аспектів і, безумовно, фінансування. Крім того, з кожним роком загострюється проблема набору абітурієнтів до вишів. На тлі доступності сучасної освіти у нетопових вишах майже не відбувається відбір абітурієнтів. А саме цей ґрунт дає можливість вищим навчальним закладам готувати більш грамотних і професійних фахівців. Так формується «зачароване коло» в системі української вищої освіти: тенденції, зумовлені прагненням вижити в складних умовах в кінцевому підсумку ще більше знижують цінність як власне вишів, так і їх дипломів. Об'єктивний вихід з такої ситуації – це кардинальна зміна балансу між усіма учасниками системи вищої освіти на користь тих вищих навчальних закладів, які здатні сконцентрувати фінансові та організаційні ресурси для підготовки конкурентоспроможного фахівця.

У зв'язку з цим для вишів гостро постає питання підвищення якості підготовки фахівців. Проблема ускладнюється тим, що колосальне збільшення обсягів інформації змінили і зміст поняття якості освіти. Очевидно, завдання вишу в справі надання якісної освіти полягають у своєчасному реагуванні на запити ринку, пошуку нових можливостей для посилення практичної спрямованості підготовки, у формуванні у майбутнього фахівця якостей, знань і умінь, які дозволять йому витримати конкуренцію на ринку праці, досягти успіху в професійній діяльності та особистісній самореалізації. Саме забезпечення майбутньому фахівцю конкурентоспроможності на ринку праці є запорукою забезпечення для вишів конкурентоспроможності на ринку продуцентів освітніх послуг.

Відтак постає питання, на чому базувати освіту студентів: на фундаментальних дисциплінах чи на практичному підході? Широке запровадження інноваційних технологій в освіту також ставить питання про доцільність і раціональність їх використання.

В останні роки сформульована нова освітня концепція, в рамках якої якість сучасної освіти буде визначатися тим, наскільки у випускників вищих навчальних закладів розвинені компетенції - здатності виявляти зв'язки між знаннями і ситуаціями і адекватно застосовувати набуті знання для вирішення реальних проблем. Однією з характерних рис концепції компетентності фахівця є його здатність зрозуміти динаміку процесів розвитку і можливостей впливу на їх перебіг. Для цього освіта із способу навчання студента повинна перетворитися на механізм розвитку творчої особистості, здатної самостійно визначати і змінювати свою життєву стратегію і практично використовувати отримані знання для вдосконалення систем і процесів реального життя.

Процес переходу від «концепції знань» до «компетентісно-орієнтованої концепції» при формуванні випускника вищого навчального закладу в нашій країні гальмується наявністю низки суперечностей і невирішених проблем:

- відсутні освітні стандарти і не розроблена система класифікації відповідних компетенцій, яка б дозволила перевіряти перелік, запропонований вишем, на повноту;

- роботодавці, як правило, формулюють свої вимоги в координатах ділових якостей та посадових інструкцій, а освітні програми де-факто продовжують розроблятися в межах «концепції знань», з основним упором на засвоєння масиву навчального матеріалу;

- відсутнє методичне забезпечення розроблення компетентісної моделі, яке дозволило б синтезувати вимоги роботодавців та освітні завдання.

Таким чином, склалося протиріччя між вимогами до підготовки конкурентоспроможних фахівців з вищою освітою і недостатньою розробленістю ефективних технологічних процедур, що дозволяють максимально ефективно вирішувати це завдання в освітньому середовищі вишу.

Вища економічна освіта – не виключення. Між тим, саме до підготовки майбутніх економістів висувається наразі чи найбільше претензій з боку суспільства як у плані кількості дипломованих фахівців, так і якості отриманих ними знань. Відправною точкою оновлення освітніх програм підготовки фахівців економічного профілю в рамках компетентнісного підходу повинна стати модель випускника, а її побудова, в свою чергу, вимагає ретельного і всебічного вивчення сучасного ринку праці, наближення програм навчання до потреб потенційних роботодавців. Комплексна методика виділення адекватних компетенцій для підготовки економістів має відбуватися на основі експертної оцінки роботодавців з урахуванням основних видів професійної діяльності випускників: інформаційно-аналітичної, організаційно-управлінської, експериментально-дослідницької, підприємницької. А формування конкурентоспроможного фахівця буде більш ефективним за умови:

- розроблення моделі конкурентоспроможного фахівця, яка визначатиме напрямки розвитку компетентної особистості економіста і дає можливість оцінити його професійну компетентність;
- спрямування не тільки професійно орієнтованих, а і гуманітарних та фундаментальних дисциплін на формування ключових компетенцій на всіх етапах підготовки у виші,
- модернізації засобів викладання, що включає комплекс професійно-орієнтованих завдань, застосування інтерактивних комп'ютерних програм, проектно-інформаційних, організаційно-управлінських, виробничо-технологічних і дослідницьких типів завдань;
- забезпечення наскрізної практичної підготовки в навчальному процесі шляхом налагодження ефективної системи комунікативної взаємодії з роботодавцями через організацію практик, стажувань і працевлаштування;
- поєднання змісту, форм і методів професійної підготовки з виховними завданнями: формуванням системи ціннісних орієнтацій і структури потреб, професійних інтересів, посиленням мотивації до навчально-професійної діяльності;
- постійне оновлення і позиціонування освітніх програм з урахуванням зміни ринкової ситуації і вимог роботодавців.

Підводячи підсумок, відзначимо, що сьогодні великий попит з боку абітурієнтів на вищу освіту підкреслює важливість і суспільне значення освітньої діяльності. Принципове оновлення змісту та організації вищої освіти здатне внести вагомий внесок у підйом вітчизняної економіки. Компетентнісний підхід є інноваційним фактором формування конкурентоспроможної стратегії розвитку вищої школи. Компетентнісно-орієнтована технологія підготовки вишами фахівця, що базується на мотивації, динамічності, гнучкості, усвідомленні перспективи, спроможна:

- розвинути нову парадигму студентоцентричного навчання;
- забезпечити належний рівень викладання професійно-орієнтованих і загальних дисциплін через прозорість освітніх програм, посилення акцентів на результати навчання;
- формувати у студентів ініціативність, розвивати управлінські здібності,
- скоротити часову дистанцію між отриманням диплому та працевлаштуванням випускника;
- розширити професійну мобільність.

У справі підготовки конкурентоспроможного фахівця зростає значення оцінної складової, що включає методологію визначення параметрів компетентнісної моделі підготовки фахівця, використовуваних вишами, вирішення якої пов'язане з оцінкою результатів освітнього процесу. Складність методики такої оцінки полягає в тому, що діяльність вишу пролонгована в часі - від моменту набуття компетенцій до моменту їх застосування в практичній діяльності. Маємо єдність інтересів держави і роботодавців, покликаних узгоджувати свої зусилля і вносити в різній формі необхідні корективи в стратегії підготовки майбутніх фахівців.

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ

©Лизанець А.Г., 2017

Сучасна економіка характеризується надзвичайно швидкими темпами зміни бізнес-середовища, викликаних технологічними інноваціями, інтенсивним розвитком нових галузей та видів діяльності, змінами у потребах споживачів, посиленням конкуренції. За цих умов зростає роль персоналу, його здатності розвивати свій трудовий потенціал і використовувати потенційні можливості у сфері праці для досягнення цілей підприємства. Необхідність постійного приведення у відповідність характеристик персоналу вимогам підприємства, часу та бізнес-середовища викликають потребу впровадження сучасних інноваційних методів управління. Інновації у сфері управління персоналом та його трудовим потенціалом у сучасних умовах, на нашу думку, повинні бути зорієнтовані на підвищення продуктивності і якості праці; поліпшення якості трудового життя; організацію безперервного розвитку персоналу; закріплення кадрів та згуртування трудових колективів. Конкретний набір інновацій у кадровій сфері для кожного підприємства є індивідуальним і визначається його стратегією, фінансовими можливостями, пріоритетами обраного варіанту кадрової політики.

Інформатизація, поширення цифрових технологій, широкі функціональні можливості сучасної комп'ютерної техніки і доступ до інтернет-ресурсів створюють умови для організації дистанційної роботи в режимі реального часу практично в будь-якому виді діяльності. Це веде до зміни уявлень про традиційне робоче місце, поширення гнучкої зайнятості, зростання кількості безофісних підприємств, технічної і соціальної мобільності кадрів.

Нарощування темпів трудової міграції спонукає підприємства створювати умови для і стримання відтоку кваліфікованої робочої сили. Виникає потреба формування корпоративних та кадрових брендів, здатних привертати увагу ділових партнерів та потенційних носіїв робочої сили, які володіють знаннями, необхідними для реалізації бізнес-проектів, здійснення поточної операційної діяльності, генерування нових бізнес-ідей. Все більш важливим завданням стає створення конкурентоспроможних систем мотивації.

Зростаюча індивідуалізація праці вимагає ширшого використання соціально-психологічних методів для формування ефективних робочих груп, забезпечення командної роботи, управління конфліктами, підвищення рівня лояльності працівників до підприємства, мотивованості до праці, зміцнення їх корпоративного духу тощо.

Швидке застарівання знань зміщує пріоритети у роботі кадрових служб з пошуку та набору кадрів до постійного розвитку персоналу, інвестицій у трудовий потенціал залучених працівників, створення нових кар'єрних моделей, дієвих систем управління продуктивністю праці, заохочення горизонтальної мобільності персоналу.

Згідно інформації, представленій у щорічному звіті БКГ «Creating People Advantage: How to Set Up Great HR Functions» [1], пріоритетними концепціями у сфері HR-функцій у сучасних умовах виступають управління талантами; управління залученістю, поведінкою і культурою; HR-аналітика. Прогресивні підприємства повинні постійно аналізувати фактори забезпечення успіху на ринку, і на основі цього планомірно розвивати свої таланти, пропонуючи відповідні тренінги, можливості та програми. Мотивуючи талановитих співробітників до розвитку відповідно до операційних потреб, інвестуючи кошти у розвиток їх талантів, такі підприємства отримують конкурентні переваги і забезпечують розвиток власного бізнесу.

1. *Creating People Advantage 2014-2015: How to Set Up Great HR Functions/ Rainer Strack, Jean-Michel Caye, Carsten von der Linden and others // December 01, 2014. — Електронний ресурс.— Режим доступу: <https://www.bcgperspectives.com/content/articles>.*

ВЗАЄМОДІЯ ОСВІТИ ТА БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

© Ліндаєв Д. В., Макалюк І. В., 2017

На сьогоднішньому етапі розвиток економіки України залежить від ефективності малого та середнього бізнесу. Однією із найважливіших передумов розвитку бізнесу є накопичення людського капіталу та підвищення професійних якостей співробітників. Сучасний стан зайнятості та тенденції трудової міграції свідчать про необхідність модернізації системи освіти у вищих навчальних закладах, а також більш тісного зв'язку між освітніми закладами, бізнесом та суспільством, що підтверджує актуальність дослідження. Досвід розвинутих країн Західної Європи свідчить, що співпраця між університетами та роботодавцями дає можливість підготовки висококваліфікованих фахівців, які є затребуваними у своїх галузях.

Вища освіта – засіб реалізації потреб населення та окремо взятої людини. Завдяки освіті особа отримує основну базу знань та навичок для того, щоб знайти роботу з достойною оплатою праці. Тобто, потенційні працівники є найбільш зацікавленою стороною в удосконаленні вищої освіти. Але не менш зацікавленими є і роботодавці. В умовах ринкової економіки їм потрібна кваліфікована робоча сила, яка здатна виконувати поставлені завдання своєчасно та якісно.

Рівень розвитку взаємовідносини між найманими працівниками та роботодавцями відображає стан ринку праці. Згідно із останніми статистичними даними 35 % працездатного населення України – випускники ВНЗ, які складають значну частину людського капіталу країни [1].

Сьогодні в Україні не діє в належній мірі система планування потреб у спеціалістах та їх подальшого працевлаштування. Держава не забезпечує належну кількість спеціалістів у певних сферах. Особливо це відчувається у такій галузі, як економіка. Щороку спостерігається дисбаланс в кількості та якості спеціалістів, які закінчують ВНЗ. Ці випускники стають неконкурентоспроможними на ринку праці. За даними досліджень, 59 % випускників не беруть на роботу через низький рівень практичної підготовки, 40% - через очікування високого заробітку і 37% - через відсутність досвіду роботи [2].

Компанії зацікавлені у прийнятті на роботу працівників з досвідом, але у більшості випадків випускників необхідно адаптувати до сучасних економічних відносин. База знань здебільшого теоретичного спрямування, яку студенти отримують у ВНЗ, є недостатньою для працевлаштування. Найкращим варіантом вирішення цієї проблеми є встановлення взаємовідносин між потенційним працівником та роботодавцем. Альтернативою для активних та цілеспрямованих студентів може стати стажування у національних та міжнародних компаніях із перспективою працевлаштування на постійній основі. Таких програм не багато, але вони стають все більш популярними. Зокрема, до компаній, що ввели таку практику, належать: Nestle, JTI, Samsung, Procter&Gamble, PhilipMorris, Ernst&Young та ін. Ці компанії є прикладом успішної реалізації освітніх програм, коли студенти отримують унікальну можливість набуття практичних навичок для подальшої трудової кар'єри.

Таким чином, створення сприятливих умов з боку держави для представників бізнесу, а саме здійснення довгострокових державних інвестицій у людський капітал і державної підтримки розвитку персоналу на підприємствах, та адаптування освітніх програм до вимог майбутньої роботи студентів, забезпечення отримання практичних навичок під час навчання є підґрунтям для накопичення якісної складової трудового потенціалу та його продуктивної реалізації в процесі праці. Разом з тим, не менш важливою є роль внутрішніх мотиваційних чинників самих працівників у прагненні до самовдосконалення та підвищення ефективності власної праці.

1. *Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.* 2. *Сайт Європейського студентського форуму (AEGEE Kyiv) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aegee.kiev.ua>.*

ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОЗАДАТНОСТІ ФАХІВЦЯ

©Д.В.Максименко, 2017

Концепція людського капіталу передбачає постійний людський розвиток, навчання протягом всього життя, надбання нових, знань, вмінь, підтримку здоров'я та належного рівня життя. Проте, слід зазначити, що розвиток є неможливим без матеріальних та нематеріальних інвестицій

В ринковій економіці підприємства та організації функціонують у умовах конкурентного середовища. На рівні підприємства конкуренція – це пошук та вибір на основі «підприємницьких здібностей» внутрішніх потенційно можливих факторів, які забезпечать перевагу над конкурентами. «Підприємницькі здібності» є суб'єктивним фактором забезпечення конкурентоздатності і впливають на якість управлінського вибору при комбінації ресурсів. Однак цього не достатньо і в довгостроковій перспективі здібності мають бути підкріплені та доповнені знаннями в певних галузях.

Успішність стратегічного розвитку підприємства все більшою мірою визначається внутрішніми нематеріальними ресурсами, які важко скопіювати конкурентам, ефективністю використання кадрового потенціалу, використанням унікальних знань, організаційних систем, технологій, формуванням і розвитком ключових компетенцій як факторів стійкої конкурентної переваги.

Внутрішні чинники організації, такі як кадри або накопичений досвід, набагато більше визначають ймовірність успіху в реалізації виробленої політики, ніж вплив зовнішніх чинників [5].

В. Макелвіл доводив, що сутністю будь-якої організації, її основою є наявний набір компетенцій всіх працівників компанії. Французький вчений Г. Каннак обґрунтував необхідність для сучасної організації безперервного процесу розвитку кожного працівника як чинника підвищення ефективності діяльності підприємства.

Основними чинниками, які формують конкурентні переваги фахівця є демографічні (статева та вікова структура населення; рівень життя населення країни; розвиненість соціально-побутової інфраструктури), освітньо-кваліфікаційні (розвиненість ринку освітніх послуг; мінімальна заробітна плата та середній рівень доходів населення; інвестиції в людський капітал), соціально-особистісні (національно-культурні та релігійні традиції; сімейне виховання; соціальна і політична стабільність в країні) та професійні (зміст та структура навчальних програм; розвиненість ринку праці; якісні вимоги роботодавців до робочої сили). Сучасне суспільство має потребу в людях, які готові до роботи, коли потрібно, до нових завдань і нововведень проявляють високу адаптивність, особисто зацікавлені в підвищенні ефективності праці, у перспективному плануванні й у наявності планів на майбутнє, а також готові брати на себе особисту відповідальність і виправляти помилки

Рівень компетентності фахівця є однією з його найголовніших конкурентних переваг. Причому важливо відмітити, що визначальну роль відіграють не тільки ті компетенції, що пов'язані з функціональними обов'язками в межах певної професії, а й соціально-особистісні та загальнокультурні – тобто ті, які відповідають за здатність людини працювати в команді, долати конфлікти, управляти своїм емоційним станом, її вміння слухати, сприймати критику, наявність у неї високого рівня соціальної відповідальності перед колегами та суспільством в цілому.

1.Дядичев В.В., Чуніхіна К.В. Сутність та складові конкурентоспроможності персоналу на ринку праці [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.

2.Гришнова О. А. Освіта й професійна мобільність як чинник конкурентоздатності робочої сили / О. А. Гришнова // Україна: аспекти праці. — 1999. — № 1. — С. 3–8.

КОНКУРЕНТНІ ДЕРЖАВНІ СЛУЖБОВЦІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ

©Михальчишин Н.Л., 2017

Сфера публічного управління виконує одну з найважливіших функцій для становлення демократичної держави з розвиненою економікою та сформованим громадянським суспільством. Здійснення публічного управління та адміністрування пов'язане з державною службою, що обґрунтовує особовий склад управлінців, які наділені правом приймати управлінські рішення в публічній сфері.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про державну службу», державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо: 1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; 2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; 3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; 4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; 5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням; 6) управління персоналом державних органів; 7) реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством. Відтак, державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті) (далі – державний орган), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби[1].

Таким чином, управлінець у сфері публічного управління та адміністрування і є державний службовець, який покликаний насамперед здійснювати законодавчо-визначену діяльність у сфері державної служби. На відміну від конкуренції серед фахівців в інших сферах, конкуренції серед державних службовців властиві такі ознаки: 1) обумовлюється законодавчо визначеними вимогами до державного службовця та змістом державної служби; 2) не передбачає додаткових джерел мотивації праці окрім коштів державного бюджету; 3) професійні вимоги перебувають в прямій залежності від завдань та функцій державного органу, де здійснює діяльність державний службовець; 4) не допускається цілковита конкуренція державних службовців з різних державних органів з огляду на об'єкти управління, що також обмежене вимогою наявності досвіду роботи в конкретних державних органах; 5) прийняття на роботу здійснюється в особливий спосіб, що передбачає відкритий конкурсний відбір та перевірку знань нормативно-правових актів, що регулює діяльність державної служби та діяльність державного органу, який приймає на роботу конкретного фахівця; 6) вікові обмеження щодо права займання посади державного службовця; 7) непередбачуване втручання у конкурсний відбір на посаду державного службовця тощо.

Законодавчо-визначені вимоги до державного службовця жодним чином не звужують необхідності в конкурентному фахівцю з державної служби, оскільки наявність конкуренції серед претендентів на посаду державного службовця дасть змогу відібрати найбільш конкурентоздатних.

1. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015р. №889-VIII//Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016.– № 4. – с.43.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРАЦІВНИКА

© Мірошник О.Г., 2017 р.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що у сучасній соціально-економічній ситуації конкурентні позиції підприємств все більше визначає персонал. Але не просто персонал, а той, який орієнтований на безперервну освіту, підвищення результатів праці, розвиток своєї особистості.

Метою дослідження є розкриття теоретичних аспектів формування конкурентного працівника та його вплив на діяльність підприємства в цілому.

Питанням дослідження формування конкурентоспроможності працівників присвячено значні теоретичні напрацювання вітчизняних та закордонних науковців, а саме: Г. Л. Азоєв, Д.П. Богиня, Ж.-Ж. Ламбен, А. М. Колот, В. І. Крамаренко, Д. П. Мельничук, Р. А. Фатхутдінов, та інші.

Критичний аналіз еволюції наукової думки засвідчив, що категорія «конкурентоспроможність персоналу» набула важливе місце у понятійному апараті сучасної вітчизняної економічної науки, що пов'язане, з одного боку, - з дослідженням категорій трудового потенціалу, людського капіталу, а з іншого – вивченням механізмів функціонування конкуренції на ринку праці [1].

Виходячи з цього, система оцінки конкурентних переваг персоналу повинна враховувати три рівні виміру успішності [2]:

а) рівень соціального сприйняття образу працівника масовою свідомістю, де значну роль у кар'єрі відіграє фактор його соціальної успішності;

б) рівень професіоналізму особистості, де чинником успішності виступає конкурентоздатність працівника. Ця перевага особистості за спадкоємністю не передається, а свідомо формується і розвивається у процесі професійного становлення;

в) рівень професіоналізму діяльності, де чинником успішності є володіння конкретними видами технологій діяльності з урахуванням галузевої специфіки, статусу та функцій. Під технологією розуміється майстерність у професійній діяльності, яка впливає на успішність виконання поставлених завдань.

В аспекті якісних характеристик конкурентоспроможність визначають певні ознаки, що є сукупністю споживчих властивостей робочої сили до ефективної праці: фах, стаж, вікові дані, володіння іноземними мовами тощо. Основними ознаками конкурентоспроможності є: відносний (порівняльний) характер – конкурентоспроможність проявляється тільки через порівняння характеристик економічного суб'єкта з характеристиками інших суб'єктів даного ринку; релевантний характер критерію конкурентоспроможності, який означає, що траєкторія руху даного економічного суб'єкта (його конкурентна позиція) відносно інших суб'єктів може бути визначена тільки в межах релевантного зовнішнього середовища; часовий характер (динамічність) критерію конкурентоспроможності характеризує положення суб'єкта у конкурентному полі в координатах часу як результат його конкурентної діяльності [3].

Конкурентоспроможність персоналу – це складна економічна категорія, сутність якої розкривають такі концептуальні підходи до її визначення [4]:

1. Здатність керівників, професіоналів і фахівців генерувати ідеї з використанням усіх можливостей, що виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі; своєчасно виявляти загрози для діяльності підприємства; вирішувати проблеми; винаходити й швидше за конкурентів впроваджувати нововведення на всіх стадіях життєвого циклу товару; забезпечувати досягнення поставлених цілей та виконання підприємством своєї місії.

2. Вміння ефективно виконувати управлінські функції та своєчасно приймати кваліфіковані рішення з метою розробки, виробництва та реалізації високоякісної з особливими споживчими властивостями продукції (послуг) за максимально ефективного використання ресурсів.

3. Здатність повніше, порівняно з іншими кандидатами на вакантні посади, задовольняти вимоги роботодавців за рівнем знань, вмінь і навичок.

4. Вміння проявити свої особистісні, професійні та ділові якості, швидше і краще за інших працівників реалізувати власний потенціал за конкретних умов, які склались на підприємстві, що дає можливість отримувати відповідну винагороду, досягти відповідного соціального статусу та забезпечити службово-професійне зростання.

Загалом, факторів, які впливають на формування конкурентоспроможного працівника (або персоналу, як єдиної системи) багато. Вони можуть поділятися за рівнем впливу на фактори першого, другого, n-ного порядку. Але все-таки є можливим виділити основні з них (Рис. 1).

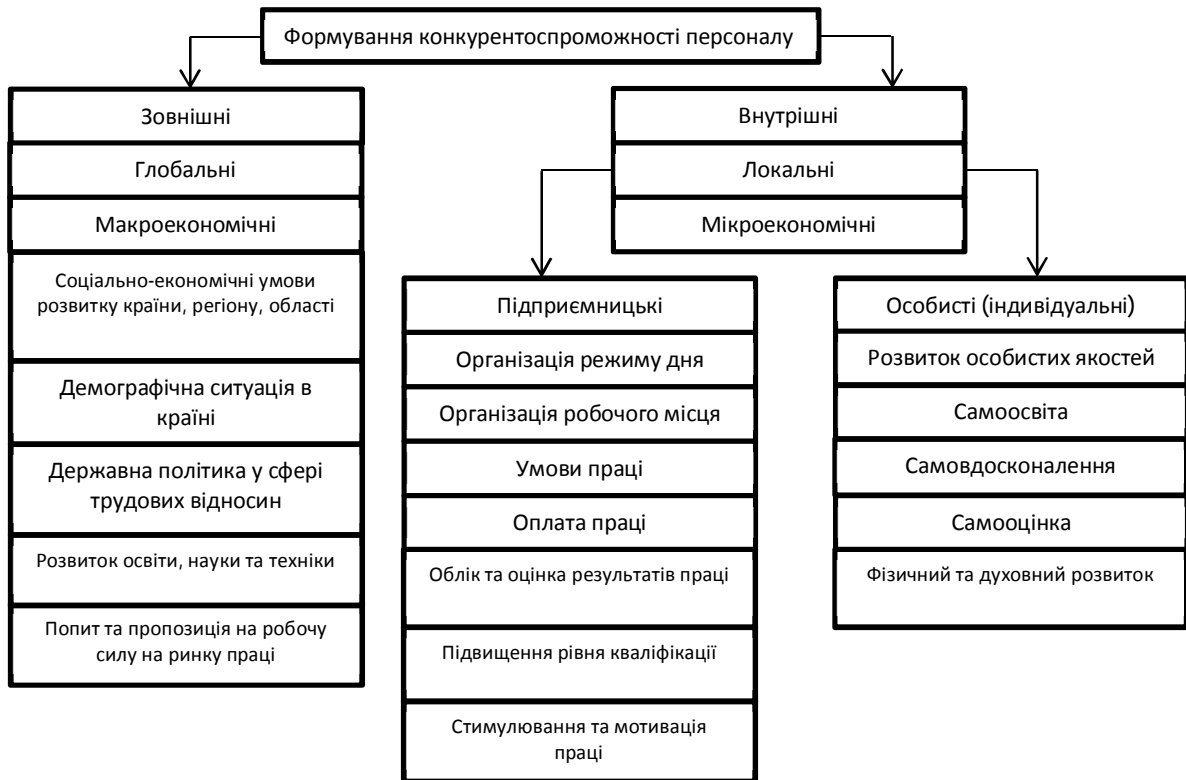

Рисунок 1 – Фактори, що впливають на конкурентоспроможність персоналу [4]

Таким чином, формування конкурентного працівника – це не одномоментний захід, а комплекс, який відбувається під впливом багатьох факторів і включає в себе не тільки вплив підприємства і його керівництва, але і сукупність незмінних факторів, таких як сукупність особистих якостей і особистого досвіду.

1. Бекетов Н.В. *Поняття конкурентоспроможності та його еволюція* / Н.В. Бекетов // *Маркетинг в Росії і за кордоном* – 2007. – №6. – С. 83-86.
2. Виноградський М. Д. *Організація праці менеджера: навч. посіб. для студ. екон. вузів* / М.Д. Виноградський, А.М. Виноградська, О.М. Шканова. – К.: Кондор – 2010. – 323 с.
3. Клименко С.М. *Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб.* / С.М. Клименко, О.С. Дуброва, Д.О. Барабась та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 527 с.
4. Дяків Р.П. *Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера* / Р.П. Дяків. – 2000. – с.293-294.

ВПЛИВ ТРУДОВОГО ФАКТОРА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВА

© Мороз Л.І., 2017

В умовах зростання в Україні кризи управління на багатьох промислових підприємствах вже існує проблема нестачі кваліфікованих кадрів, яка виникла як наслідок міграції трудових і інтелектуальних ресурсів. Але кожному підприємству в будь-яких умовах господарювання для планування обсягів виробництва та обґрунтування плану реалізації продукції необхідно знати, яку продукцію, в якому обсязі, де, коли і за якою ціною вона буде реалізована, а також знати, від чого залежить прибуток підприємства. Насамперед, на це впливає трудовий фактор, який включає чисельність промислово-виробничого персоналу підприємства, час, що витрачається робітниками на виробництво продукції, а також взаємодія маркетинг-менеджменту персоналу на підприємстві [1, 2]. Кожна з цих складових є носієм ризику незатребуваності продукції та можливого погіршення ефективної діяльності підприємства.

Завдання всіх підрозділів підприємства - це розуміти потреби покупців з необхідністю створення попиту на продукцію, що випускається. Управління виробництвом, продаж і обслуговування покупців повинні виконуватися у відповідних підрозділах, але за умови, що менеджери-маркетологи мають відповідні знання та досвід по всьому ланцюгу виробництва та реалізації продукції.

Маркетолог, який приймає замовлення, може не знати про специфіку технологічного процесу і окремих операцій, а також про специфіку використовуваних матеріалів і напівфабрикатів, необхідних для виготовлення нового виробу, але він повинен прийняти замовлення і визначити його вартість. Взаємозв'язок і синхронізація діяльності менеджерів і маркетологів до вимог покупців забезпечують здатність оперативного виявлення переваг властивостей продукції, на яку надійшло замовлення. Маркетологи приймають рішення про вибір товарів і ринків збуту, але ці рішення ізольовані від виробничих підрозділів, тому діяльність як менеджерів, так і маркетологів вимагає взаємодії з плановими і виробничими підрозділами.

Менеджери повинні постійно вирішувати проблеми ефективного управління та оптимального поєднання всіх складових, уникаючи безцільних витрат, яких може не бути при наявності якісної інформації на всіх рівнях управління підприємством.

Досягти ефективних результатів можливо також тоді, коли цілеспрямовано розвивати у керівництва вміння управляти як виробничим процесом, так і управляти людьми, об'єктивно ставитися до впровадження нових методів діяльності підприємства, де всі працівники повинні відчувати себе членами єдиної команди.

При прийнятті правильного рішення операційний менеджер повинен знати, що в цій системі чітко реалізується операційна функція, тобто сукупність дій по переробці ресурсів, які отримують із зовнішнього середовища, чому сприяла діяльність маркетологів-логістів і остання функція - це реалізація продукції і надання послуг покупцям у зовнішньому середовищі, де знову підключаються маркетологи. Вони проводять аналіз зовнішнього середовища підприємства, зокрема, соціальних потреб населення, що вимагає уважного відстеження процесів, які там відбуваються, а також оцінки факторів і встановлення зв'язків між ними як на початку виробничого процесу, так і при реалізації продукції.

Неправильно складений прогноз попиту на виробництво продукції приводить до невідповідності попиту та пропозиції і, таким чином, до неадекватності збуту. Вибрані неправильно маркетологом канали і ринку збуту продукції також приводять до невідповідності фактичного обсягу реалізації до прогнозованого обсягу попиту. Низька ж кваліфікація робітників, яка не

відповідає складності робіт, що ними виконуються, в першу чергу, впливає на якість продукції, а це - економічний і моральний збиток підприємству.

Відповідність середнього тарифного розряду робітників середньому тарифному розряду робіт, що виконуються, тобто відповідність кваліфікації робітників і складності виконуваних робіт, дає можливість проаналізувати і кількісно визначити ризик незатребуваності продукції за трудовим фактором.

Чим ближче співвідношення розрядів робітників до розрядів виконуваних робіт, до одиниці, тим менший ризик незатребуваності продукції. Кваліфікаційний рівень робітників може бути визначений як відношення сум кількості робітників відповідного розряду до загальної кількості робітників. Порівняння розрахованих показників даного підприємства з показниками інших підприємств-конкурентів звичайно дасть можливість виявити власні кадрові недоліки та спрогнозувати інноваційні заходи щодо покращення трудового потенціалу підприємства. Загальні висновки відносно взаємозв'язку незбігу складності виконуваних робіт і кваліфікації робітників полягає в наступному.

Кваліфікація робітників нижче складності виконуваних робіт приводить до:

- зниження якості продукції і збільшення витрат на виробництво за рахунок ліквідації відновлювального браку, ремонту обладнання;

- незатребуваності продукції із-за низької якості;
- реалізації продукції за заниженими цінами з метою часткового відтворення витрат;
- зменшення величини запланованого прибутку.

Кваліфікація робітників вище складності виконуваних робіт приводить до:

- збільшення витрат на виробництво продукції при доплаті робітникам за висококваліфіковану працю;

- можливої незатребуваності продукції при збільшенні її ціни;
- можливого збереження запланованого прибутку при зменшенні обсягу продажу;
- реалізації продукції при збереженні запланованого прибутку за рахунок зростання ціни продукції.

Сьогодні традиційні виробничі підрозділи витрачають мало часу на взаємодію, наприклад, з планово-економічним відділом або з конструкторським відділом, який відповідає за створення нових зразків товарів для споживачів. Тому в сучасних умовах господарювання завдання всього персоналу і підрозділів підприємства - виробляти тільки ту продукцію, яка користується їх попитом. Таким чином, створюється середовище підприємства, де нові ідеї і нові вироби стають взаємопов'язаними складовими, що впливають на позитивний імідж підприємства.

Нові ж вимоги споживачів порушують встановлений ритм виробничого процесу, змушують керівництво підприємства враховувати як споживчі властивості продукції, так і враховувати вплив трудового фактора на ефективність виробничого процесу, що дає їм значні переваги як у виборі нової продукції, так і у виборі нових перспективних ринків збуту та розвитку інноваційного середовища.

1. Мороз Л.І. Взаємодія маркетинг-менеджменту персоналу з середовищем підприємства / Л.І.Мороз // Тези доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг та логістика в системі менеджменту» (6-8 листопада 2014 року, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів). – Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2014. – С. 247-248.

2. Мороз Л.І. «Interaction of marketing-management of company personnel and managerial decisions of head» [«Взаємодія маркетинг-менеджменту персоналу підприємства і управлінських рішень керівника»] / Л.І.Мороз // Global International Scientific Analytical Project. International Academy of Science and Higher Education (London, UK), **Collective Monograph** «Value of the personality and collective interactions in the social progress ensuring process». Peer-reviewed materials digest published following the results of the CXXVIII International Research and Practice Conference and II stage of the Economics and Management, Jurisprudence, Sociology, Political and Military Sciences (London, July 20 – July 26, 2016) – London: IASHE, 2016. – PP. 13-17 (60 p.).

ПОДГОТОВКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Набока О.Г., Коніщева Н.Й., Власов В.О., 2017

За результатами заключного звіту незалежного європейського аудиту національної системи досліджень та інновацій України, виконаного Європейською Комісією, відзначено, що «незважаючи на масштабні трансформації, що відбулись в економічній та геополітичній структурі країни за останні 25 років, державна програма та досягнення у сфері розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності (НТІ) не повністю відповідали потребам, яких вимагала нова економічна ситуація. Якщо реформам, реалізація яких почалася згідно з положеннями нового Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», не буде приділено максимальної уваги та підтримки з боку Уряду та інших зацікавлених сторін, дуже ймовірно, що Україна залишиться на узбіччі міжнародного шляху до прогресу у сфері розвитку НТІ» [1].

Єдиною можливістю забезпечення конкурентоспроможності країни на світовому ринку, прогресивного соціального та економічного розвитку є «внесення інновацій у свій шлях до зростання». Зазначено, що «Україна зобов'язана зробити питання про розвиток досліджень та інновацій одним із пріоритетних пунктів порядку денного її політичних та методологічних заходів» [1].

Це потребує фундаментальних змін державних пріоритетів щодо політики розширеного відтворення людського капіталу, розвитку трудового потенціалу на основі націленості системи вищої освіти на потреби ринків праці, що обумовлює необхідність підвищення ролі вітчизняних вищих навчальних закладів в вирішенні зазначених проблем. В першу чергу це стосується університетів як середовища, де створюються особливі умови для вирощування соціально відповідальних особистостей, які спроможні успішно адаптуватися до вимог інноваційної економіки.

Модернізація сфери освіти зараз здійснюється у всіх країнах завдяки впровадженню нових освітніх технологій. Але головним засобом для вирощування конкурентоспроможного фахівця в умовах інноваційної економіки повинна стати переорієнтація освітньої діяльності ВНЗ від знанневої (когнітивно-інформаційної) до компетентнісної парадигми.

Компетентнісна парадигма спрямована на посилення практичної орієнтації освіти та прагне підготувати фахівця, який володіє не набором фактів, а способами й технологіями їхнього одержання. Відповідно до зазначеної парадигми, очікуваним результатом освітнього процесу є не система знань, умінь і навичок, а набір заявлених державою ключових компетенцій, без яких неможлива діяльність сучасної людини в інтелектуальній, суспільно-політичній, комунікаційній, інформаційній і іншій сферах [2].

Практичне спрямування дисциплін, що вивчаються, розвиток умінь застосовувати отримані знання при вирішенні конкретних науково-практичних і виробничих завдань забезпечують успішність професійної адаптації і гармонізації майбутнього фахівця з бізнес-спільнотою, дає змогу для застосування професійної й особистісної компетентності з урахуванням запитів ринку праці. Запровадження державних освітніх стандартів нового покоління на засадах компетентнісного підходу проголошує нові принципи освітньої діяльності ВНЗ. Індикатором їхньої результативності стає професійна і соціальна компетентність випускника, формування якої передбачає: якісну підготовку фахівців, які мають особистісні та професійні компетентності, завдяки професійній освіті, розвитку творчого інноваційного мислення; реалізацію виховної функції ВНЗ для розкриття здібностей і креативності мислення майбутніх суб'єктів економіки; активізації соціальної позиції, виховання відповідальності за економічне і соціокультурне становище в країні; орієнтацію на професійну мобільність випускників ВНЗ, участь у соціальних проектах міського, регіонального, всеукраїнського або міжнародного рівня; вдосконалення інформаційного і науково-методичного

забезпечення освітнього процесу для нарощування інноваційного та соціокультурного потенціалу міст, де розташовані ВНЗ; орієнтацію в освітній та науковій діяльності ВНЗ на впровадження інтегрованих інноваційних програм, що об'єднують навчальну, наукову та виробничу підготовку фахівця, що сприятиме подоланню розриву між професійною освітою та потребами ринку праці; розширення багатостороннього взаємовигідного партнерства вищих навчальних закладів з органами влади та місцевого самоврядування, суб'єктами бізнес-середовища та громадянського суспільства; співпрацю з національними і міжнародними науково-дослідними центрами як самостійно, так і в межах проектної діяльності ВНЗ.

Модернізація освітньо-виховної, науково-дослідницької, інноваційної діяльності ВНЗ, активізація взаємовигідних партнерських відносин, створення різноманітних організаційно-економічних форм інноваційної інфраструктури та нормативно-законодавчого забезпечення, залучення науково-інноваційного потенціалу закладів вищої освіти до вирішення проблем інноваційного розвитку сприятимуть формуванню єдиного інформаційно-освітньо-виховного простору, покращенню соціального та економічного становища [3].

Наприклад, авторами розроблені пропозиції щодо підвищення рівня науково-інноваційного потенціалу факультету психології, економіки та управління ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» та комплекс заходів з науково-методичного, науково-організаційного та інформаційного забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу в місті Слов'янську за рахунок формування об'єктів інноваційної інфраструктури щодо підтримки підприємництва [4].

Розширення сфер діяльності університету на основі формування нових форм інфраструктурної підтримки розвитку підприємництва дозволить доповнити «Перелік платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 796. Так, у сфері наукової та науково-технічної діяльності це можуть бути послуги з проведення маркетингових досліджень, створення кластерів, формування об'єктів інфраструктури щодо підтримки підприємництва в місті.

В сучасних умовах актуалізуються питання розробки нормативно-законодавчої бази розвитку різних форм партнерства університетів у навчальній та науково-дослідній діяльності, впровадження інновацій. Для активізації їх діяльності щодо вирішення проблем економічного зростання та реалізації можливостей розповсюдження позитивного досвіду на інші міста та регіони необхідно визначити ефективні організаційно-економічні форми (науково-освітні інноваційні комплекси у складі вищих навчальних закладів, бізнес-інкубатори, наукові парки, консалтингові центри тощо) та механізми стимулювання реалізації резервів використання власних конкурентних переваг.

1. Системи досліджень та інновацій України. Інструмент політичної підтримки програми «Горизонт 2020». Короткий зміст та рекомендації щодо покращення секторальної політики. Європейська Комісія, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/file/10275/download?token=kwtjC2SO>.

2. Набока О.Г. Роль ВНЗ у соціально-економічному розвитку невеликого міста. / О.Г.Набока // Польсько-українське співробітництво в розв'язанні сучасних соціально-економічних проблем: наука, освіта, досвід: збірник тез доповідей на міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій III sympozjum naukowe „Ukraina-Polska – współpraca synergetyczna“ 13-19 lutego 2017 r. Kijów, Połtawa, Słowiańsk (Слов'янськ, 13-19.02.2017 р.) / МОН України ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». – Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. – С. 102-104.

3. Коніщева Н.Й. Формування інформаційно-освітньо-виховного простору міста на основі розвитку партнерських взаємовідносин / Н.Й. Коніщева, В.М. Воронаєв // Global world: науковий альманах. – Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2015. – Т 1 (1). – 172 с. – С.119-127.

4. Коніщева Н.Й. Інноваційна підтримка розвитку інфраструктури підприємництва / Н.Й. Коніщева, В.М. Воронаєв // Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: монографія. – Вип. 1 / За ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. – Херсон: Видавництво Грінь Д.С., 2016. – С. 316-343.

АДАПТАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНОГО МАРКЕТИНГУ ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ (на прикладі ТОВ «Дарниця ЛТД»)

Маркетингова діяльність торгівельних підприємств розвивається в руслі сучасного торгового маркетингу, який є частиною загального маркетингу. Разом з тим, він являє собою систему організації і управління торгівельною діяльністю в сфері обороту продукції, орієнтований на вивчення запитів споживачів з метою поліпшення якості життя окремого індивіда і підвищення добробуту суспільства в цілому.

Відповідно до концепції соціально-етичного маркетингу трейд-маркетинг (торговий маркетинг) — одне з напрямків маркетингу, яке дозволяє збільшувати продажі за рахунок впливу на товаропровідний ланцюг. У товаропровідний ланцюг входять всі ланки в ланцюжку виробник - кінцевий споживач (дистриб'ютор, торгова точка, команда продажів).

Аналізуючи практику сучасних підприємств можна зробити висновок – хрестоматійні маркетингові істини потребують перегляду. Інформатизація суспільства призвела до зростання «ринкової грамотності» споживача, і, як наслідок, зниження ефективності традиційних видів маркетингу. [3, с.546]

Однак, існуючі галузеві особливості, що характеризуються специфічними і жорсткими вимогами до продуктів, що реалізуються на ринку, вимоги до компаній, які здійснюють їх виробництво і маркетинг, особливими кінцевими споживачами, наявністю проміжних споживачів, на нашу думку, призводять до значної залежності кінцевого споживача від поведінки виробників і професійного торгівельного середовища.

Якщо товар є засобом задоволення потреби, то послуга повинна зробити це максимально легким. Покупець повинен отримати задоволення від вирішення своєї проблеми, а не просто отримати необхідний йому товар. Це накладає суттєві вимоги та обов'язки на роботу виробника та його можливості побудови брендів.

Роздрібна торгівля дуже сильно змінилася за останні роки. З розширенням асортименту зросла величина підприємств, насамперед розміри торгових площ. Великі підприємства і торгові групи збільшили свій вплив; з'явився ряд нових форм підприємств роздрібною торгівлі, таких, як споживчі ринки і універмаги самообслуговування. Різноманітність форм, істотно наявних в роздрібній торгівлі, є вираженням різних концепцій маркетингу, які використовуються підприємствами для вирішення своїх завдань. Мова йде про прагнення врахувати інтереси споживачів і одночасно виділитися з конкуренції. [1, с.71]

Розвиток ринкових відносин в Україні базується на поступовій зміні однієї концепції іншою, але чіткої межі в цьому переході не існує. Новостворена українська продукція поки, що орієнтована на задоволення потреб споживача, а лише деяка її частина відповідає вимогам соціально-етичного маркетингу і є конкурентоспроможною на світовому ринку. Такий проміжний стан є перепорою до вступу у ВТО. Високо конкурентною на світових ринках є високотехнологічна українська продукція (ракети, космічні об'єкти), продукція металургії, легкої і харчової промисловостей.

Кількість торгових марок і підприємств торгівельного спрямування на українському ринку постійно збільшується. Вітчизняні товаровиробники вже усвідомили, що неможливо продати навіть якісний товар, якщо споживачі не ідентифікують його серед інших товарів даної категорії. Створювати та просувати власні продукти українських товаровиробників змушує і конкуренція з боку відомих іноземних марок, кількість яких постійно збільшується. Метою всіх заходів стимулювання продажів є тимчасове підвищення інтересу покупців до товарів. Український ринок має свою специфіку з позицій просування продукції. І товаровиробники мають враховувати дані особливості при виведенні товарів на ринок.

Соціальні проблеми сучасного українського бізнесу можна вирішити шляхом його реструктуризації на основі принципів, що закладено в соціально-етичній концепції маркетингу. Крім того необхідною є організаційна, функціональна, інформаційна та маркетингова трансформація бізнесу з використанням інновацій, спрямованих на реалізацію його соціальної місії. При цьому місія діючих підприємств повинна змінитися з врахуванням соціально-етичних норм та стандартів. [2, с.134]

Таким чином, особливість маркетингу торгівельної індустрії визначає специфічність виробленого товару, цільова аудиторія і референтна група. Торгівельний маркетинг має велику орієнтацію на інтереси виробника, однак структура його інструментарію внаслідок впливу конкурентного пресингу та завищеного рівню державного і внутрішньогалузевого регулювання має тренд зменшення значущості комунікацій і, відповідно, підвищення – значимості цифрових ресурсів.

1. Алпаттов А.А. *Управление реструктуризацией предприятий.* – М.: Высшая школа. - 2000.

2. Котлер Ф., Н. - Ж. Лі. *Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства: Изд-во А. Капусты.* - 2005. – 302

3. Ламбен Жан-Жак. *Менеджмент, ориентированный на рынок / Перев. с англ. под ред. В.Б.Колчанова.* - СПб: Питер, 2004. - 800 с.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА, ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ ДЕРЖАВИ

©Олійник Л.Г., 2017

За сучасних умов в Україні поряд з формальною освітою досить інтенсивно розвивається ринок неформальної освіти.

Неформальна освіта – освіта, яка здобувається за освітніми програмами та не передбачає присвоєння (присудження) визнаних державою кваліфікацій за рівнями освіти та отримання встановленого законодавством документа про освіту (1).

Сьогодні, коли установи освіти втратили свою монополію у поширенні інформації, зростає значення неформального навчання. Сучасні умови життя вимагають, щоб процес навчання ставав все більш динамічним, а саме освіта була доступна і при цьому відповідала потребам різних категорій населення.

Навчання протягом життя є основним принципом освітньої діяльності розвинених країн усього світу, оскільки безперервне оновлення інформації вимагає постійного самовдосконалення та навчання для досягнення життєвого успіху.

Кваліфіковані фахівці українських ВНЗ, після одержання дипломів, нажаль, не завжди є кваліфікованими у своїй професії. Зазвичай більшість роботодавців проводять додаткове навчання своїх працівників з метою одержання гарного спеціаліста.

Ринок праці в Україні стрімко змінює вимоги до кваліфікованих працівників і досягнення потрібного рівня можливе лише за умови постійного підвищення своєї кваліфікації. Сьогодні працівник є не лише високо освіченою особистістю, що докладає зусиль для саморозвитку, він є ключовим двигуном розвитку самої організації.

Розширення застосування неформальної освіти може бути корисним:

а) для суспільства в цілому (сприяння демократизації, розвитку громадянського суспільства, громадської активності та лідерства; вирішення проблеми дозвілля молоді та осіб похилого віку);

б) для формальної освіти (можливість гнучко та швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг, задовольняючи вимоги учнів, робітників та роботодавців і доповнюючи освітні пропозиції; зростання мотивації учасників навчально-виховного процесу, їх особистісної зацікавленості);

в) для учасників (можливість самовдосконалення та виховання самооцінки; розвиток громадянських навичок; виховання почуття причетності, солідарності; оптимальне поєднання свободи і відповідальності; можливість самостійного вибору часу, місця, тривалості навчання) (2).

Здобуваючи неформальну освіту громадяни будь-якої країни автоматично покращують її освітній потенціал.

Отже, неформальна освіта повинна доповнювати й укріплювати формальну освіту, допомагати у розвитку професійних компетенцій випускників ВНЗ для забезпечення гідного освітнього рівня громадян України.

1. ЗУ «Про вищу освіту» 01.07.2014 N 1556-VII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Гусейнова Е. І. Неформальна освіта як важливий елемент безперервної освіти / Е. І. Гусейнова, Ю.М. Луцянова // Педагогические науки: Стратегические направления реформирования системы образования – Сумський національний аграрний університет, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/-Pedagogica/4_106261.doc.htm

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

©Олійник О.О., 2017

У вересні 2015 року відбувся Саміт ООН для прийняття Порядку денного в галузі розвитку на період після 2015 року. Проблематика Саміту охоплювала всі аспекти соціально-економічного розвитку, конкурентоспроможності країн, глобального партнерства для розвитку. Результатом роботи Саміту стало встановлення Цілей сталого розвитку 2016-2030, четверта з яких передбачає забезпечення всеохоплюючої та справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх. Підціль 4.4 визначає до 2030 р. істотно збільшити число молодих і дорослих людей, які володіють затребуваними навичками, для працевлаштування, отримання гідної роботи та занять підприємницькою діяльністю [1].

Водночас за результатами дослідження компанії ЕУ [2], сучасні українські студенти в 2016 році найбільшим викликом для себе визначили недостатній досвід роботи (74% респондентів). Саме тому готовність компаній брати на роботу студентів є важливим фактором вибору роботодавця для молодих кандидатів (40% опитаних). Серед інших перешкод при пошуку роботи – недостатній рівень знань або навичок, висока конкуренція на ринку праці – їх вказав кожен третій респондент.

За таких умов важливе значення в досягненні поставлених цілей набуває концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), реалізація якої дозволяє забезпечити інтеграцію зусиль всіх ключових стейкхолдерів в економічному зростанні та соціальній стабільності.

Сьогодні вітчизняні компанії розробляють та впроваджують практики КСВ, які сприяють формуванню конкурентного фахівця на ринку праці. Так, щоб наблизити студентів до бізнесової практики, компанія Arricano ініціювала перший на ринку ритейлу та девелопменту суспільно-освітній проект B2S by Arricano, суть якого полягала в тому, що топ-менеджери компанії Arricano разом із незалежними бізнес-тренерами та коучерами читали для студентів практичні лекції в Київському Національному університеті технологій та дизайну. Вони розповідали про психотипи особистості, проектний менеджмент, юридичні консультації тощо [3, С. 30].

В царині юрисдикції керівництво АО «AVER LEX» розробило окрему навчальну програму, яка би максимально передавала реальний стан юридичного ринку та навчала би студентів-юристів основам їх майбутніх професійних навичок. За сім тижнів під час практичних семінарів із досвідченими практикуючими юристами студентам було запропоновано працювати із реальними справами, розробляти алгоритми дій для клієнтів. Такий спосіб дозволяє не тільки більш досконало вивчати теми студентам, але і визначати індивідуальні особливості кожного із учасників проекту [3, С. 33].

КСВ перед майбутніми фахівцями проявляється і в налагодженні взаємодії з навчальними закладами. Зокрема, в рамках соціально-освітньої програми «LIFECCELL університети», націленої на підвищення практичних навичок у студентів, оператор LIFECCELL відкрив спеціальну телеком-лабораторію в Інституті телекомунікаційних систем НТУУ «КПІ» ім. І. Сікорського. Компанія встановила комутатор, систему живлення та сервери, які у комплексі складають повноцінну локальну мережу GSM-зв'язку [3, С. 35].

1. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс] / Представництво ООН в Україні. — Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

2. Top-10 самых привлекательных работодателей, по мнению студентов [Электронный ресурс] / delo.ua. — Режим доступа: https://delo.ua/education/top-10-samyh-privlekatelnyh-rabotodatelej-po-mneniju-studentov-329234/?supdated_new=1492005919

3. Практики КСВ в Україні 2016 / Під ред. Саприкіної М.; Центр «Розвиток КСВ». – К.: 2016. – 100 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

©Плахтій В.Г., 2017

З початком ХХІ ст. інновації почали масштабно впроваджуватись до найрізноманітніших сфер людської діяльності. А для роботи з новими технологіями потрібні фахівці не лише із технічним знанням, але й особи з креативним мисленням. У сучасних умовах господарювання виникає потреба у фахівцях, які здатні подивитися на проблему під іншим кутом та запропонувати абсолютно нестандартне та ефективне її рішення. Проте, на шляху виховання таких кадрів в Україні стоїть ряд проблем, котрі потребують уваги суспільства і держави.

Зараз спостерігається динамічний процес поживлення активності творчих індустрій, такої діяльності, в основі якої покладено індивідуальне творче начало, талант або навик, і яка створює робочі місця шляхом виробництва та експлуатації інтелектуальної власності. Сьогодні, коли посилюється глобалізація та конкуренція у всіх сферах діяльності надзвичайно необхідний творчий підхід до організації бізнесу, розробки нових оригінальних товарів і технологій, підвищення якості сервісного обслуговування та удосконалення технології продажів. Тому, у сучасних умовах господарювання отримують розвиток не тільки традиційні види діяльності, але і ті, що вимагають креативного підходу.

Наприкінці 1990-х рр. американський соціолог Р. Флорида увів поняття «творчий клас» - для позначення нового типу людей у мінливій економіці постіндустріального суспільства. Вчений також виділив характерні риси його представників: мобільність, незалежність, здатність вільно переміщатися в просторі у відповідності з ситуацією. До пріоритетів творчих людей належать не кар'єра, престиж і висока зарплата, а умови для роботи і життя, які дозволяють розкрити свій творчий потенціал, у тому числі толерантна атмосфера і творчі стимули. Він робить акцент на тому, що творча людина володіє індивідуальністю в поєднанні з такою якістю, як здатність брати на себе колективну відповідальність за добробут спільноти [1].

Слід відзначити, що виховання креативних особистостей починається в родині, а потім вже продовжується в школі, вищих навчальних закладах, професійному середовищі. Наука та освіта повинні виконувати завдання розвитку продуктивних сил, підготовки робочої сили, яка володіє не тільки практичними знаннями, а й навичками творчого підходу до професійних ситуацій.

Процес підготовки креативної робочої сили залежить від наступних компонентів:

- 1) відповідної матеріально-технічної бази;
- 2) високого рівня професіоналізму і вмотивованості професорсько-викладацького складу;
- 3) сприйнятливості та зацікавленості студентів;
- 4) потребуваності фахівців на конкурентному ринку.

1. Щоб підготувати креативних працівників, насамперед, потрібен індивідуальний підхід до кожного зі студентів, збільшення взаємодії між викладачем і студентом. Індивідуалізація потреб є трендом економічного і соціального піднесення, наслідком якого є динамічний розвиток сфери послуг. Інноваційний, творчий процес потребує перенесення акценту з масової потокової освіти на індивідуальне і дистанційне навчання. Воно повинно забезпечуватися належними умовами для індивідуальної роботи кожного студента та викладача, в тому числі, і за рахунок використання сучасних інформаційних технологій. Звичайно, в багатьох університетах є спеціальні комп'ютерні аудиторії, але це не покриває усіх потреб студентів та викладачів.

2. У процесі становлення творчих здібностей провідна роль належить професорсько-викладацькому складу. Професійна діяльність викладача, крім наукової, вимагає також і творчого підходу до організації навчального процесу, оцінки роботи студентів, до розробки програм і

самостійних завдань. Творче ставлення до своєї справи потрібно виховувати не лише в собі, але й мотивувати, створюючи для цього соціальні, моральні і економічні умови. Для того, щоб виховати в собі креативний початок крім бажання та вміння потрібні ще й значні ресурси, як тимчасові, так і фінансові. Накопичений творчий потенціал і професійні знання згодом стають капіталом, який здатен і повинен приносити дохід. Сьогодні професійний розвиток викладача, у більшій мірі, є його власною ініціативою. Переважно враховуються формальні вимоги: рівень володіння предметом і наукова активність.

3. Успішне формування творчих особистостей — процес парний і залежить від можливостей і мотивації двох сторін — викладачів і студентів. З метою розвитку креативних здібностей слід активніше залучати студентів не тільки до суспільного життя, але і до майбутньої їхньої професійної діяльності. Для індивідуальної роботи зі студентами необхідні не тільки матеріально-технічні, але й організаційні умови. Сьогодні норми для практичних і семінарських занять частіше перевищуються. І тут умови вітчизняного навчання далекі від загальносвітових. В американських і європейських університетах у групи входить не більше 10-12 осіб, що дозволяє включати до навчального процесу усіх учнів за допомогою самостійних індивідуальних завдань, методу case study, обговорення проєктів та ін. Крім того, після занять процес виховання творчої особистості триває завдяки участі студентів у корпоративних університетських заходах. Створення відповідної атмосфери та мотивації дозволить збільшити прагнення студентів брати участь в такій діяльності [2].

4. Прагнення розвивати творчі здібності буде зростати по мірі посилення затребуваності на ринку праці професійних і творчих працівників і їх мотивування. Присутність на українському ринку транснаціональних корпорацій та іноземних компаній стимулювало попит на талановитих працівників. Розуміння цінності таких фахівців змусило вітчизняний менеджмент поліпшити соціальні пакети і підняти рівень заробітних плат. На жаль, політична ситуація в країні, її перспективи, відсутність безпеки і безробіття змушують талановиту молодь емігрувати в країни з більш сприятливими умовами життя і роботи. За національними даними близько 30% молоді бажає назавжди покинути Україну і 40% готові працювати за кордоном [3].

У Великобританії наприкінці ХХ ст. з'явився термін «творчі індустрії», що відображає взаємозв'язок культури, економіки та соціальної політики. Вони багато в чому суперечать один одному: культура передбачає самовираження і самореалізацію, бізнес орієнтований на одержання особистої та корпоративної вигоди, а державна і муніципальна політика ставить своєю метою розвиток території і міста. Тільки в сучасних умовах господарювання стало можливим їх гармонійне співіснування, коли творчі індустрії стали головним напрямком розвитку економіки, збільшуючи частку креативного класу в суспільстві [1].

Отже, щоб виховати конкурентоспроможного фахівця потрібно розвивати його творчі здібності шляхом модернізації, інновації та підвищення культури суспільства. Держава повинна поліпшити освітні умови та виховати в кожному студенті креативного, з особливим баченням фахівця.

1. Флорида Р. *Креативний клас: люди, которые меняют будущее* / Р. Флорида. – М.: Классика-XXI, 2005. – 324 с.

2. Алікперов І. М. *Можливості і проблеми підготовки креативних працівників для постіндустріальної економіки* / І. М. Алікперов. // *Освіта і наука*. – 2011. – №6. – С. 12–21.

3. *Робота за кордоном: міграційні настрої населення України* [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-preshhall/2102811-robota-za-kordonom-migracijni-nastroi-naselenna-ukraini.html>.

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

©Подгурська І.О., 2017

Останні кілька десятиріччів років в наукових виданнях все частіше зустрічається термін «постіндустріальне суспільство». Воно характеризується в першу чергу тим, що в його економіці в результаті науково-технічного прогресу та суттєвого зростання доходів населення змістився пріоритет від переважного виготовлення товарів до виробництва послуг, а домінуючим виробничим ресурсом стали інформація та знання. Тобто головною рушійною силою економіки виявилися наукові розробки. Постіндустріальне суспільство не лише суттєво впливає на особистість в психологічному, соціальному та культурному плані, а й вимагає іншого світогляду: вміння бачити і розуміти інформаційну картину світу, вміння виявляти й аналізувати при вивченні будь-якого об'єкта, процесу чи явища в природі і суспільстві в першу чергу найбільш характерні для них інформаційні аспекти. З огляду на це, до спеціалістів різноманітних сфер діяльності з'являються нові вимоги, виконання яких забезпечує їхню конкурентоздатність на ринку праці.

Формування розвинуеного ринку інформаційних послуг і мережевої структури суспільства неможливе без наявності широких мас підготованих користувачів. На даний момент відбуваються зміни в структурі робочих навиків і професій, що обумовлені необхідністю обробки, передачі і зберігання великих масивів інформації. В результаті змінюється сама структура організації роботи. Під впливом нових видів технологічної конкуренції змінюється функціонал робочих місць, їх кількість, якість і характер роботи, що виконується, а також форми ділового використання трудових ресурсів.

Швидкість змін, постійна поява нових технологій породжує нестійкість на ринку праці, різку зміну вимог до характеру трудових операцій, до інформаційної компетентності робітників. Інформаційно-комунікаційні технології, з одного боку, збільшують можливості людини отримувати престижну і високооплачувану роботу, бути в курсі основних світових і локальних подій, а з іншого боку, ці можливості відкриті сьогодні далеко не для всіх. В рамках глобальної проблеми переходу до нової інформаційної економіки з'являється не менш важлива і значна проблема інформаційної нерівності, суть якої полягає в тому, що нове інформаційне середовище, яке виникає в результаті інформатизації, виявляється в різній мірі доступним як різноманітним людям і організаціям, так і різним регіонам та країнам світової спільноти в цілому. При цьому ті, хто здатний ефективно використовувати можливості нового інформаційного середовища для свого розвитку, отримують суттєву перевагу перед тими, хто цього зробити не може. Як наслідок, останні витісняються на узбіччя сучасного процесу розвитку цивілізації.

З огляду на вищесказане, для збереження конкурентоспроможності в сучасному інформаційному суспільстві молодий фахівець незалежно від сфери своєї діяльності повинен мати безперешкодний доступ до різноманітних джерел інформації за рахунок професійного використання інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів; вміти своєчасно, швидко і якісно оброблювати великі об'єми інформації; мати напрацьоване комунікаційне середовище; бути компетентним в суміжних областях знань; мати навички стратегічного мислення, планування і управління; вміти швидко і ефективно приймати рішення; мати схильність до постійного самовдосконалення, самореалізації, саморозвитку. Дані вимоги, обумовлені потребами ринку робочої сили, суспільства, сім'ї, особистості, формують соціальний запит на підготовку фахівців, що володіють інформаційною компетенцією [1].

1. Петухова Т.П. Современная парадигма информационного общества как основа стратегии формирования информационной компетенции специалиста. // Вестник ОГУ, №1, 2005. – с. 116-123.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

©Помінчук С.Г., 2017

Формування конкурентоспроможного фахівця, як професіонала, розпочинається з дитинства та дає старт на вибір майбутньої професії. Саме обґрунтованість професійного вибору вважається необхідною складовою конкурентоспроможності фахівця. Науковці зазначають, що відсутність обґрунтованості професійного вибору негативно відбивається і на особистісних якостях майбутнього фахівця, деформуючи якості конкурентоспроможної особистості: знижує або спотворює потребу в самореалізації, відбивається на ділових якостях – працьовитість, дисциплінованість, активність, цілеспрямованість і т.д. Як наслідок – негативний вплив на засвоєння професійно – важливих знань [1, с.82].

В умовах системної суспільної кризи система освіти орієнтована на якісну професійну підготовку майбутніх фахівців. На думку науковців, в якості результату освіти розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях [1, с.84].

О.А. Грішнова зазначає, що в сучасному розвинутому суспільстві саме людські знання стають основним двигуном прогресу. Працівник, що має унікальні знання не просто стає рівним роботодавцю на ринку праці, він вже може обійтися без роботодавця, працюючи самостійно, або одночасно використовувати можливості, що надаються кількома роботодавцями. Інтелектуалізація, креативність змінюють світ у всіх його проявах, але особливо – світ праці [2, с.23].

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема формування конкурентного фахівця відображена в роботах О. Грішної, І. Драч, С. Єрохіна, Ю. Нікітіна, І. Нікітіної, О.Столярчук, О. Скорнякової та ін.

За думкою О. Столярчук кар'єрні орієнтації започатковуються ще під час професійного самовизначення старшокласників, а надалі формуються впродовж фахового навчання [3, с.23]. В такому сенсі саме загальноосвітньому навчальному закладу належить фундаментальна роль у формуванні особистості і її конкурентоспроможних якостей в майбутньому.

Важливою складовою навчально-виховного процесу в школі є професійна орієнтація, яка, спрямовуючи учнівську молодь до обґрунтованого вибору майбутньої професійної діяльності, закладає основи для формування конкурентного фахівця перспективного ринку праці.

Аналіз наукових джерел засвідчує суперечливість цілей навчальних закладів та вимог ринку праці щодо підготовки фахівців як у кількісному так і у якісному форматі. Для діалогу ринку праці і освітніх послуг в плані формування компетентних фахівців, професійна орієнтація є нагальною необхідністю.

Науковці констатують, що професійна орієнтація, яка є одним із засобів підготовки молоді до вибору робітничих професій, у переважній більшості загальноосвітніх і професійно-технічних закладах здійснюється несистематично або не здійснюється взагалі [4, с.57]. За результатами опитування учнів загальноосвітніх навчальних закладів 21% визначились з подальшим професійним вибором, з них 14% назвали професію і галузь її застосування, наводили приклади навчальних закладів, у яких можна отримати обрану професію. Респонденти даної категорії володіють знаннями про предмет праці обраної професії (буде працювати з людьми, технікою, тваринами, рослинами, знаковими системами та ін.), цікавились де будуть працювати за обраними професіями, зазначили заплановане місце подальшої роботи після закінчення навчального закладу.

4% опитаних учнів знають лише назву професії, не володіють знаннями про види навчальних закладів, не визначились із навчальним закладом для отримання професії, сумніваються у предметі праці обраної професії, не володіють інформацією щодо радіусу застосування професійних знань.

2% респондентів визначились із видом діяльності, визначають предмет праці (буду працювати з людьми, тваринами, рослинами, технікою та ін.), але назву професії не називають.

79% опитаних учнів не визначились із обраною професією, 84% не цікавились потребами свого регіону в кадрах [5, с.165].

Виходячи із досліджень вибору професії учнівською молоддю встановлено, що старшокласники не знають про перспективні галузі в регіоні, перспективи працевлаштування за обраною професією. Вибір учнів загальноосвітніх навчальних закладів знаходиться поза сферою потреб ринку праці [5, 167]. Така небезпечна тенденція негативно впливає на формування конкурентного фахівця.

В статті доведено, що процес формування конкурентного фахівця починається в загальноосвітньому навчальному закладі. Учнівська молодь є кадровим потенціалом перспективного ринку праці. Професійна орієнтація учнівської молоді є одним із засобів формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця.

В аспекті дослідження даного питання автор вважає, що процес здійснення обґрунтованого вибору професійної діяльності учнівською молоддю в сучасних умовах вимагає оновлення інструментарію професійної орієнтації, її методології, що є фундаментальною основою стратегії формування конкурентного фахівця постіндустріальної економіки. Процес формування конкурентного фахівця перспективного ринку праці повинен мати такі ключові позиції:

- модернізація інструментарію професійної орієнтації учнівської молоді з урахуванням стратегій розвитку регіонів;
- впровадження інноваційної програми професійної орієнтації у державній службі зайнятості та у всіх загальноосвітніх закладах держави;
- забезпечення інформаційної компетентності педагогічного персоналу, який здійснює професійну орієнтацію учнів про основні тенденції ринку праці;
- збалансованість обсягів професійної підготовки молоді за робітничими професіями та спеціалістів з попитом ринку праці;
- орієнтація молоді на започаткування власної справи як альтернативи найманій праці;
- залучення до проведення профорієнтаційних заходів з учнями шкіл представників державної служби зайнятості, навчальних закладів, батьків, громадськості, роботодавців (представників великого, середнього, малого та мікробізнесу);
- координація профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю органами державної влади.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні необхідності модернізації професійної орієнтації учнівської молоді з урахуванням регіонального аспекту та створення відповідного організаційно – економічного механізму, що сприятиме обґрунтованому вибору професійної діяльності учнівською молоддю і формуванню конкурентного фахівця.

1.Скорнякова О. Модель формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців з інформаційних технологій / О. Скорнякова // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2016. – №3 (54). – С.81-86. – Бібліогр.: 8 назв.

2.Гришнова О.А. Нові виклики ринку праці і проблеми конкурентоспроможності людського капіталу в майбутньому. Конкурентоспроможність національної економіки: Матеріали XVI Міжнародної науково – практичної конференції, 7 – 8 квітня 2016. – К., 2016. – 284 с. – С.23-28. – Бібліогр.: 6 назв.

3.Столярчук О.А. Вплив мотивів навчання студентів на формування їх кар'єрних орієнтацій / О.А.Столярчук // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2016. – №1 (52). – С.21-24. – Бібліогр.: 7 назв.

4.Закатнов Д.О. Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнівської молоді на робітничі професії. Професійна орієнтація: теорія і практика: науково-методичний посібник [для педагогічних працівників] / За ред. О. В. Мельника. – Івано-Франківськ: "Тіповіт", 2011. – Вип. № 2. – 279 с.

5. Лутай Л.А., Помінчук С.Г. Напрями розвитку системи професійної орієнтації учнівської молоді / Л.А. Лутай, С.Г. Помінчук // Демографія та соціальна економіка. – 2016. – №3 (28). – С.158-170. – Бібліогр.: 14 назв.

ВАЖЛИВІСТЬ ТРЕНІНГІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ФАХІВЦЯ В ЧАС ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Присяжна М.С., 2017

У 20 столітті перехід від індустріальної до постіндустріальної економіки спричинив зовсім нове сприйняття важливих людських якостей у виробництві товарів та послуг. Так, знання перетворюються безпосередньо у виробничу силу суспільства. Економіка більше не пов'язана з видобуванням сировини, все більша кількість зайнятих переходить у сферу обслуговування, розвиваються різні види послуг. Тепер для виробництва товару достатньо меншої кількості фахівців, хоч самі обсяги виробництва збільшуються [1]. Відповідно через це відбувається загострення конкуренції на ринку праці, адже підготовка та використання конкурентоспроможної робочої сили, здатної розробляти, впроваджувати та обслуговувати інноваційно-орієнтовані технології, ефективно працювати в умовах загострення конкуренції, дозволить країні реалізувати існуючі конкурентні переваги. Зростання конкуренції стає важливим елементом ринкової економіки не лише серед фахівців, але й роботодавців, яким важливі найкращі умови виробництва і реалізації товарів та послуг, можливість очолювати та утримувати ключові позиції на ринках.

Звертаючись до процесу формування особистості, як майбутнього фахівця, зарубіжні та вітчизняні спеціалісти запевняють про наявність суб'єктів, які безперечно відіграють важливу роль для майбутнього спеціаліста. До них належить: родина, органи міської та державної влади, заклади освіти всіх рівнів та ступенів, заклади з надання послуг професійної орієнтації населення та безпосередні суб'єкти господарювання. Слід також зазначити, що в сучасних умовах стрімкого розвитку економічних систем, науково-технічного прогресу та різноманітності сфер діяльності, професійне самовизначення особистості є майже неможливим без кваліфікованої допомоги фахівців. Тому чільне місце на фазі становлення посідає саме професійна орієнтація та органи, які безпосередньо надають ці послуги. Система професійної орієнтації допомагає визначитись людині в світі професій, професійно оцінити та співвіднести свої здібності та схильності, надає інформацію щодо стану ринку праці в регіоні та країні, визначає сфери професійної діяльності, які найбільш підходять тій чи іншій людині [2].

Один з визнаних шляхів визначення індивідом своєї орієнтовної спеціалізації є проведення тренінгів, які, на думку провідних психологів, є найбільш ефективним починаючи з періоду навчання в старшій школі. «Тренінг можна визначити як метод діагностики і корекції соціально-перцептивних утворень учасників тренінгу, який базується на інтенсифікації навмисного зворотного зв'язку в межах групового спілкування, організованого на суб'єкт-суб'єктних принципах» Тобто основою методу є принцип розширення та поглиблення свідомості учасника тренінгу, важливим є пізнання себе та оточуючих, зміна внутрішніх установок за посередництва свідомого вибору, співробітництва та спільної відповідальності задля раціонального розв'язання проблем і виконання завдань, що, зазвичай, досягається через самостійну активність учасників при мінімальному втручанні тренером або ж спікером у діяльність самих учасників. Перелічені складові можна розглядати як основні цілі або завдання групової роботи, і необхідні етапи [3].

Згідно з результатами останніх досліджень зарубіжними та вітчизняними психологами під час самовизначення, молода людина обирає між «Я-реальне» і «Я-ідеальне». На жаль, поява таких чинників як нестабільна ситуація у державі, відсутність реальної усвідомленості свого майбутнього, зникнення сталих норм моралі, постійних та досить нестабільних реформ освіти та науки, призводять до унеможливлення адекватного вибору власного «Я» індивідом. Цей переломний момент визначається у 17-18 років, а отже саме у студентські часи вплив на психологію молодої

людини є особливо важливий. На сьогодні суспільство не забезпечує належної ефективності та вдосконалення трудової діяльності. Для досягнення результативності сприяє професійне самовизначення, яке повинне забезпечуватися державною політикою в освітніх установах. Проте варто знову згадати про недосконалість освітнього процесу не лише в Україні, але й інших зарубіжних країнах. В умовах глобалізації культури постає основна проблема – протиріччя індивідуального вибору особистості та освітою загалом, що не може повною мірою розкрити весь потенціал особистості [4].

Процес вибору свого майбутнього є безумовно складним і багатоплановим, а тому варто також розглянути мотиваційну складову професійного саморозвитку та можливостей її діагностування. Потреба в саморозвитку визначається як ставлення індивіда до себе, за якого формується готовність до переорієнтації власної життєдіяльності, пошуку можливостей максимальної професійної самореалізації і виникає тоді, коли людина усвідомлює не тільки власний етап розвитку, а й визначає зону потенційного розширення професійних потреб і можливостей. Даний процес потребує дослідження механізмів його мотиваційного забезпечення, починаючи від етапу навчально-професійної підготовки, коли відбувається вплив особистісних характеристик на соціальний досвід і компетентність індивіда, його індивідуальні характеристики, особливості та детермінанти професійної діяльності. Важливим є формування стійкої мотивації саморозвитку фахівця, який забезпечує його зорієнтованість на необхідність постійного самовдосконалення у процесі безперервної професійної освіти. Професійний саморозвиток пов'язаний із внутрішнім поєднанням структурних складових психіки особистості, спрямованих на її конструктивну взаємодію з навколишнім середовищем на основі отримання результату професійної діяльності, особистісно значущого та адекватного вимогам соціуму. Підґрунтям будь-якої мотивації є актуалізоване прагнення до професійного зростання, що проявляється в інтересах, прагненнях, переконаннях, здібностях особистості, активній позиції щодо пізнання довкілля, а також самопізнання, розкриття духовного й інтелектуального потенціалу [5]. Саме за рахунок мотивації і відбувається необхідне переосмислення та самоідентифікація як майбутнього кваліфікованого та необхідного на підприємстві фахівця.

Отже, чим корисний тренінг на самовизначення? Під час нього або визначення профорієнтації, в спеціалізованому закладі, учаснику надають можливість особисто для себе визначити чотири фундаментальні питання. Першим розглядають питання, власне, бажаної роботи після закінчення ВНЗ, створюється модель власної професійної діяльності. Другим створюється «Образ Я» у вибраній професії. Далі тренер на основі вподобань учасника тренінгу вказує найкращу технологію та метод професійної адаптації, модель адаптивної поведінки. Останнє питання для себе кожен розкриває сам, створюючи новий образ себе як сильного й успішного фахівця [6].

Згідно з підсумками досліджень, здійснених спікерами та тренерами, спостерігається процес, в якому молоді люди все менше зацікавлені в тренінгах на самовизначення або ж на креативність, а все більше зростає тенденція до зростання попиту на спічі присвячені розвитку власного бізнесу та міжособистісних стосунків.

Отже, на сьогодні добре видно, що в Україні існує хороша база для розвитку конкурентоспроможного фахівця, але все ще є ряд проблем. Тренінги, як потужний спосіб впливу на майбутнього фахівця на активно розвивається, як у вищих навчальних закладах, так і поза їх межами, і є хорошою базою для вдосконалення як професійних навичок, так і міжособистісних стосунків, проте практично відсутній, доступний для всіх учнів, механізм тренінгів для самовизначення та професійної орієнтації у старшій та середній школі. Перед освітніми установами з'являється завдання поширення та популяризації таких заходів, адже сьогодні, як ніколи важливі, освічені та психологічно підготовлені фахівці у різноманітних сферах.

1. Індустріальна економіка [Електронний ресурс] / І. З. Танчин // Соціологія : Навч. посіб. / І. Танчин. - Л. : Укр. акад. друкарства, 2005. –

Режим доступу : http://pidruchniki.com/11221213/sotsiologiya/industrialna_ekonomika. - Дата звернення 18.04.17. Назва з екрану.

2. Медведь В.В. *Основи формування конкурентного фахівця: чинники, складові, критерії* / В.В. Медведь. – *Теорія та методика управління освітою*, № 7, 2011 р.
3. Петровская Л.А. *Компетентность в общении: Социально-психологический тренинг* / Л.А. Петровская. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
4. Нікітіна І.В. *Суб'єктне самовизначення молоді людини в період повноліття* / І.В. Нікітіна. – *Монографія* : Київ 2007.
5. Ляшенко І.В. *Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності* [Електронний ресурс] // – Режим доступу : https://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1076. Назва з екрану.
6. Зірка В.В. *Інноваційні підходи до методики викладання у вищій школі* // В. В. Зірка, В.О. Бикова // *ВІСНИК ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА ОБЕЛЯ*. Серія «ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ». педагогічні науки. 2015. № 2 (10)

ОСНОВНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Л.М. Прокопишин-Рашкевич, 2017

Сьогодення зумовлює глибокі перетворення у всіх сферах життя суспільства, вимагає пристосування підприємств до нових умов господарювання. Безумовною особливістю функціонування суб'єктів господарювання є прийняття нових викликів та інноваційних підходів при прийнятті управлінських рішень. Правильність вибору управлінських рішень в значній мірі залежить від наявності, розвитку та реалізації управлінського потенціалу керівників усіх рівнів управління підприємством.

Безумовно, в Україні вже склалися певні раціональні теоретичні підходи щодо процесів управління, але їх втілення в практичну діяльність підприємств проходить досить складно, а причинами цього є не тільки нестабільна економічна ситуація в країні, але і брак кваліфікованого управлінського персоналу, який володіє достатнім теоретичним, а особливо практичним досвідом управління у відповідності до викликів сучасного технологічного розвитку. Для будь-якого суб'єкта бізнесу важливо, щоб управлінець вмів розпоряджатися професійними, інноваційно-інтелектуальними та соціально-психологічними компетенціями, а також був готовий постійно самовдосконалюватись та вчитись упродовж життя, постійно і системно удосконалювати професійні навички.

Сучасний управлінець просто зобов'язаний володіти та ефективно використовувати всі управлінські можливості, тобто вмів застосовувати професійно-кваліфікаційний, творчий потенціали та організаційну спроможність, як основні елементи управлінського потенціалу, з метою досягнення конкурентних переваг функціонування підприємства.

Професійно-кваліфікаційний потенціал характеризується потенційною здатністю керівників застосовувати професійну компетентність в аспекті інтегрування своїх знань, навичок у виконанні професійних обов'язків та створенні умов на підприємстві для удосконалення і розвитку компетентності персоналу.

Особливість творчого потенціалу полягає в потенційній здатності керівництва підприємства набувати та використовувати інноваційно-інтелектуальну компетентність з метою постановки і вирішення нових креативних завдань, створення умов на підприємствах для прояву творчих здібностей персоналу та їх реалізації з метою досягнення поставлених цілей.

З метою здобуття професійної компетентності, розвитку інноваційно-інтелектуальної компетентності та організаційної спроможності управлінського персоналу існує чимало сучасних технологій. Серед них важливу позицію займає бізнес-симуляція. Бізнес-симуляція вважається однією з найбільш ефективних педагогічних технологій, яка дає можливість отримати практичний досвід, в нашому випадку управління або окремими структурними підрозділами, або підприємством в цілому, причому за різних стратегій та в ситуаціях з високим рівнем невизначеності. Крім того, учасники мають можливість тестувати різні управлінські стратегії та рішення у безризиковому віртуальному середовищі, коригувати власні стратегії управління, аналізувати їх з позицій ефективності не тільки окремого бізнес-процесу, але й підприємства в цілому. Будь-яка бізнес-симуляція розробляється передусім для формування практичних ділових умінь і навичок учасників.

Конструктивна співпраця бізнесу, освіти і науки є не менш важливою умовою при підготовці управлінців ВНЗ та розвитку їх професійної та інноваційно-інтелектуальної компетентності. Ця співпраця дає можливість дуже швидко втілювати інновації на практиці і не менш швидко готувати фахівців, які здатні працювати із технологіями нових поколінь.

У 2015–2016 роках Україні вдалося суттєво підвищити свою позицію за складовою «Інновації», піднявшись до 54-ї позиції (для порівняння: у 2014–2015 роках Україна перебувала на 81-му місці, у 2013–2015 роках — на 93-му місці). Цього вдалося досягти за рахунок покращення позицій за усіма показниками, окрім одного — співпраці університетів та бізнесу. І саме в цій сфері, як свідчить досвід Великобританії, яка знаходиться на 4-му місці за цим показником, є величезний потенціал для розвитку [1].

Форми співпраці можуть бути різними – від консорціумів до дво- чи тристоронніх договорів між ВНЗ та бізнесом. Але щоб така співпраця була ефективною, освітній заклад має підготувати фахівців з управління проектами і створити проектні офіси хоча б з мінімальною кількістю працівників. Їх діяльність повинна бути системною та інноваційною. Серед українських і зарубіжних компаній, які зацікавлені у співпраці з ВНЗ, зокрема і в розрізі вузівської науки – Microsoft, Cisco Systems, компанії Великої четвірки (Pricewaterhouse, KPMG, Ernst & Young, Deloitte Touche Tohmatsu), Syngenta, Shell, Укртелеком та інші [2].

Спільний продукт від співпраці – це новий інноваційний структурний підрозділ – проектний офіс ВНЗ. Також це база реальної практики для молодих управлінців, умови для розвитку науки та бізнесу. Результатом діяльності проектних офісів ВНЗ та бізнесу є якісно підготовлені управлінець-інноватор, інші фахівці та викладач-науковець з практичним досвідом, а також розвиток передових технологій у певній галузі. Отже, в кінцевому результаті отримаємо підготовленого управлінця не тільки з теоретичними базовими знаннями, але й з якісними професійними компетенціями.

Побудова конструктивного діалогу між державою, бізнесом та університетами можлива лише за умови узгодженості інтересів всіх сторін та зацікавленості у продуктивній і взаємовигідній співпраці. На державу покладається найбільша роль як на сторону, що має забезпечити необхідні умови партнерства як для університетів, так і бізнес-організацій, виробити систему мотивів і стимулів до здійснення науково-дослідних робіт, що в подальшому мають знайти відображення в розробках, діяльності компаній та інноваційному розвитку економіки країни загалом.

Визначальними для нашого часу стають і зміни в характері управлінської діяльності керівників підприємства, які повинні володіти організаційною спроможністю, щоб бути ініціативними, комунікабельними, працювати в команді, вміти створювати сприятливий клімат у колективі, швидко сприймати, оперативно опанувати інформацію та приймати ефективні управлінські рішення.

З огляду на динамізм діяльності підприємств, стає дедалі вищою ймовірність прийняття неоптимальних управлінських рішень через брак часу, що може загрожувати самому існуванню підприємства. Тому забезпечення конкурентних переваг пов'язане насамперед із формуванням у керівництва уявлення про нові можливості сучасних технологій, що потребує задіяння інтелектуальних елементів в інтегровану інформаційну систему. Тому інформаційна система розвитку управлінського потенціалу повинна стати інтелектуальним центром підприємства із наскрізним інформаційним середовищем нагромадження та обміну знаннями між управлінцями, які у співпраці з віртуальними інтелектуальними агентами підбиратимуть сукупність різнопланової текстової та аналітичної інформації про стан ринку продукції, діяльність конкурентів, контрагентів, можливості удосконалення обігу документів, про виконання завдань підрозділами та досягнуті кінцеві результати діяльності підприємств загалом.

Отже, конструктивна співпраця бізнесу, освіти і науки задля розвитку професійної компетентності його учасників; використання технології бізнес-симуляції як інструменту вдосконалення організаційної спроможності та формування практичних ділових умінь і навичок, а також створення інформаційних систем в середовищі підприємства, безумовно, впливатиме на зміну рівня компетентності управлінського персоналу, забезпечуватиме розвиток його потенціалу, спрямованого на прийняття ефективних управлінських рішень.

1. The Global Competitiveness Report 2015–2016 (2015)/ World Economic Forum.

2. <http://robotodavets.in.ua/2015/10/06/osvita-i-biznes-yak-pryjty-do-spivpratsi.html>

НОВА ФІЛОСОФІЯ ТОТАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ: НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

© Рибалко-Рак Л.А., Ляшко Н.І., 2017

Якість послуг у сучасних динамічних умовах розвитку сфери туризму є однією з ключових складових ефективності та рентабельності суб'єктів туристичної індустрії, тому всі процеси із проектування, забезпечення та збереження якості туристичного продукту мають бути об'єднані в систему управління якістю. Саме тому в системі управління туризмом перед підприємствами постає завдання вдосконалення методів та напрямів управління трудовими ресурсами, оскільки від останніх залежить ефективність реалізації проекту із впровадження систем управління якістю.

Дослідженню теоретико-методичних та прикладних проблем якості послуг у туристичній сфері присвячено праці Апілата О.В., Городні Т.А., Ільєнкової С.Д., Кицяка В.Ф., Кочерги О.І., Карсекіна В.І., Качанова В.С., Дж. Кендемаллі, Квартальнова В.О., Кіптенко В.К., Е. Лоуз, К. Моук, Дж. Москадо, М. Мекаві, Б. Предау, Роглева Х.Й., Сидоренко І.О., Спаркса Б.А., Школи І.М. та інших науковців. Проте, потребує подальшого дослідження питання системного підходу до формування тематики навчання персоналу підприємств сфери туризму при впровадженні системи управління якістю.

Навчальний план повинен складатися з таких основних елементів: визначення термінів, ефект від впровадження, відповідальність керівництва та працівників у системі управління якістю, підхід, прийнятий для впровадження. Пропонуємо застосовувати диференційований підхід до тематики навчання, що залежатиме від категорій персоналу (таблиця 1).

Таблиця 1

Тематичний зміст навчання для персоналу підприємств сфери туризму при впровадженні системи управління якістю (СУЯ)

Категорії персоналу				
Вища ланка	Середня ланка	Нижча ланка	Розробники нормативної документації	Внутрішні аудитори
Рекомендовані теми				
Історія створення стандартів серії ISO 9000; Принципи управління якістю; Вимоги стандарту ISO; Процесний підхід у стандартах ISO; Роль і відповідальність вищого керівництва в СУЯ; Персонал в СУЯ; Інтеграція СУЯ в загальну систему управління об'єкта впровадження; Організація процесу сертифікації СУЯ; Основи та філософія TQM	Законодавство у сфері якості; Принципи управління якістю; Функції управління якістю; Процесний підхід у стандартах ISO; Вимоги стандарту ISO; Документація в СУЯ; Аудит СУЯ, процесів, продуктів і/або послуг; Управління невідповідностями; Економічні аспекти якості; Управління змінами при формуванні СУЯ	Загальні відомості про якість; Стандарти як нормативна база управління якістю; Принципи управління якістю; Функція управління, контроль і якість; Сутність нововведень; Низька якість і її наслідки	Законодавство у сфері якості; Принципи управління якістю; Процесний підхід у стандартах ISO; Вимоги стандарту ISO; Документація СУЯ; Визначення процесів; Документування методик; Записи з якості; Аудит СУЯ, процесів, продуктів і/або послуг; Розроблення показників оцінки процесів і СУЯ; Моніторинг і оцінка процесів і СУЯ	Аудит, загальні поняття, термінологія; Програма аудиту; Планування і підготовка аудиту; Основні етапи проведення внутрішнього аудиту; Документація по аудиту; Аудит продукту і/або послуги, аудит процесу, аудит системи, їх цілі, відмінності й особливості; Кваліфікаційні вимоги до аудиторів; Етика аудиту комунікації і ведення бесід

Практика організації процесу навчання на території об'єктів упровадження свідчить, що у рядового персоналу, який буде безпосередньо займатися розробкою нормативної документації і її впровадженням, не виникає проблем ні з відвідуванням, ні з бажанням сприймати матеріал. Труднощі з'являються в навчанні керівників вищої і середньої ланки, що, як правило, працюють в умовах дефіциту часу, і їм досить складно виділити час на навчання. Вирішення даної проблеми забезпечить використання таких форм навчання: для керівників вищої ланки, частини керівників середньої ланки з відривом від виробництва – на семінарах, організацією яких займаються консалтингові організації; для частини керівників середньої ланки і частини рядового персоналу – семінари на території підприємства. Працівники, що пройшли навчання можуть мультиплікувати отримані знання іншому персоналу, 10–15 % провідних фахівців повинні пройти навчання з залученням консультантів [1].

З метою досягнення практичних результатів щодо підвищенні рівня управління якістю на підприємствах сфери туризму, необхідно забезпечити проведення комплексних і системних організаційних заходів, що мають включати:

- аналіз потреби підприємства в навчанні (тематика, обсяги);
- вибір суб'єкта отримання знань і навичок;
- розробка пропозицій щодо процесу навчання;
- створення програми навчання і підготовку навчальних матеріалів;
- проведення навчання;
- оцінку і можливе подальше супроводження результатів навчання.

Після закінчення навчання з метою визначення ступеня засвоєння матеріалу та рівня підготовки необхідно провести атестацію персоналу. За результатами обробки матеріалів атестації можливо зробити висновок щодо доцільності переходу до наступного етапу проекту чи, навпаки, потреби в організації додаткового навчання.

Такий підхід дає можливість суб'єкту управління підприємства сфери туризму вирішити проблему необхідності обґрунтування та створення розуміння змісту навчання для персоналу при впровадженні системи управління якістю [2].

Дієва система управління якістю підприємств сфери туризму включає ефективні технічні й управлінські методи, що забезпечують оптимальні способи взаємодії всіх зацікавлених сторін – персоналу, контрагентів та споживачів туристичних послуг. Можливість підприємств сфери туризму досягати визначених цілей, конкурентоспроможності послуг, визначається системою організації й управління – системою управління якістю.

1. Сайт сообщества менеджеров. / Сносіб доступу: <http://www.e-executive.ru/>

2. ISO 9004:2009 *Managing for the sustained success of an organization. A quality management approach.* — [Електронний ресурс]. — Сносіб доступу: www.iso.org/iso/ru/catalogue_detail?csnumber=41014

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

© Гарафонова О.І., Зайцева О.І., 2017

Консервативність та низька ефективність сучасної освіти, відсутність мотивації і дієвих важелів залучення студентів до навчального процесу потребує впровадження інтерактивних технологій викладання економічних дисциплін. Необхідність перетворень викликано двома основними причинами. Перша – економічна: чи достатньо майбутні фахівці отримують знань, щоб зайняти гідне місце в інформаційній економіці 21-століття. Друга – культурна: як зберегти ідентичність і культурну спадщину, не випадаючи з глобалізаційних процесів. Проблема в тому, що молодь готують до майбутнього старими методами. Існуюча система навчання створювалася і використовувалася для епохи просвітництва в умовах промислової революції і спиралася на економічні потреби суспільства того часу. В теперішній час система освіти повинна переходити до моделі дивергентного мислення, створення необхідних умов для творчості, натхнення і рушійної енергії від отриманих знань. Діти з народження наділені здібностями дивергентного мислення, але з віком і під впливом сучасної системи навчання вони зникають. Тому потрібно міняти точку зору на людський розум і механізми сприйняття знань, готувати не «гвинтиків» системи, а творчі особистості [1,2,3]. Зараз на дітей та молодь діє більше подразників, ніж будь-коли в історії людства, кожне джерело інформації: комп'ютери, смартфони та сотні телеканалів намагається максимально оволодіти їх часом, розумом та свідомістю. Яким же чином пробуджувати в них приховані здібності і бажання опанувати, набувати та створювати в епоху електронних носіїв інформації?

Класична система навчання передбачає дослівне конспектування мови лектора («запам'ятовування через руку») – рутинний і не завжди цікавий процес, повільний, однак, досить глибокий рівень запам'ятовування знань. Сучасна молодь – візуали: швидко зчитування інформації, концентрація її, але не глибокий рівень запам'ятовування і зберігання. Чи можна уникнути недоліків і використати переваги цих підходів? І якщо замість традиційних конспектів, робити скетчі? Тоді емоційний зв'язок з викладачем міцнішає, використовується як вербальна, так і візуальна інформація, активно задіється зір, слух і кінестетика, сприймається кожне слово, виділяються головні думки для фіксації та висловлюється в малюнках ставлення до змісту лекції. Між різними зонами мозку виникають перехресні зв'язки. Завдяки цьому інформація запам'ятовується набагато краще, ніж при звичайному конспектуванні і такі нотатки не тільки хочеться перечитувати самостійно, ними можна поділитися з друзями та у соціальних мережах [4].

Таким чином, скетчноутінг – це спосіб фіксування інформації за допомогою скетчів (замальовок) як системний ціннісний візуальний підхід до навчання [5]. І якщо молодь любить комікси і гаджети, то нам потрібно цим скористатися. Треба зауважити, що скетчноутінг – це не просто фіксація почутого, а ще й вираз особистості, уловлювання ідей і функціональний інструмент, тому важливо доповнювати доповіді коментарями, спостереженнями, власними ідеями, гумором та іншими «фішками». Композиція, зміст, кодування і формулювання візуального матеріалу забезпечить узгодженість всіх форматів [6]. Усі базові елементи скетчів можна згрупувати у 7 типів:

1. Назва/тема – починіть саме з цього елемента, напишіть тему лекції, намалюйте асоціації з темою або шарж на спікера.

2. Типографіка – оберіть шрифти в своїх скетчах, виділіть великими/контрастними літерами найважливіші моменти. Це може бути як речення, так і одне слово.

3. Діаграми і малюнки – використовують 5 базових елементів для зображення ідей і думок: квадрат, коло, трикутник, лінію і крапку, з їх допомогою можна намалювати та висловити абсолютно все.

4. Виокремлювачі/вказівники – щоб розділити різні питання лекції використовують рамки, підкреслення, лінії, стрілки за допомогою яких відокремлюються/пов'язуються змістовні блоки і спрямовуються в потрібній траєкторії.

5. Маркери абзаців – зірочки, крапочки, галочки допоможуть розставити потрібні акценти в лекціях.

6. Іконки – використання набору графічних елементів для позначення будь-якої ідеї, інформативного блоку. Це заощадить час і не потрібно придумувати новий образ для подібного повідомлення.

7. Сігнатури – авторський підпис, оригінальний знак, логотип.

У викладацькій діяльності можна використовувати 6 моделей скетчноутінгу:

Лінійні – стандартне розташування інформації, за принципом ведення звичайних конспектів.

Променеві – в центрі ключова ідея (заголовок), а від нього відгалуження в вигляді подробиць.

Вертикальні – запис йде за принципом інфографіки, зверху вниз.

Модульні – розділяє інформацію на модулі, коли треба показати структуру дисципліни.

Хмарочоси/скетчі «в стовпчик» – коли в лекції треба графічно представити класифікацію.

Попкорн – хаотична структура.

Для інтерактиву з аудиторією більше підходить скрайбінг, він здійснюється в реальному часі, як ефект паралельної послідовності (фокусування на ключових моментах графічного ряду) і допомагає студентам по ходу лекції засвоювати складний матеріал. Особливість скрайбінга, в порівнянні з іншими способами донесення складної інформації, в тому, що він задіє одночасно слух, зір і уяву студента. Коли бачення простих образів відбувається в процесі донесення інформації, а її не тільки краще розуміють, але і запам'ятовують [7,8,9]. Скрайбінг допомагає в створенні атмосфери події, тому що це цікаво і залучає слухачів у тему. Якщо скрайбер не просто записує-замальовує виступ, але і сам бере активну участь в його проведенні, то такий метод правильно називати графічною фасилітацією, вона покликана допомогти аудиторії в розв'язанні складної проблеми шляхом графічної візуалізації і призводить до підвищення ефективності групової роботи, залучення та зацікавленості учасників, розкриття їх потенціалу. Це метод і процес ілюстрування подій в режимі реального часу, завжди видовищний і запам'ятовується. Заскрайбити можна виступ лектора, мозковий штурм, рефлексію ситуаційного кейсу, дебати, практичне заняття у вигляді ділової гри.

1. Зайцева О.І., Гарафонова О.І., Ємець Н.В. Трансформація управлінських концепцій в умовах ринкової самоорганізації // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2014. – Вип. 1(10), Т. 1. – С. 258-263.

2. ЛеФеве, Л. Искусство объяснять. Как сделать так, чтобы вас понимали с полуслова / Ли ЛеФеве; пер. с англ. Галины Федотовой. – 2-е изд. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2014. – 241 с.

3. Новый взгляд на систему образования от Кена Робинсона [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://samolit.com/articles/novyy_vzglyad_na_sistemu_obrazovaniya_ot_keno_robinsona

4. Майк Роуди. «Визуальные заметки»

5. Скетчноутинг: что, зачем и как? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://artjoker.ua/ru/blog/sketchnouting/> бб

6. Идеи из будущего. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ideas4future.info/2013/12/20/dumat_glazami-sketchi_vizualnye_istorii_vizualizacia_danny/

7. Что такое скрайбинг: рассказываем просто о сложном. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://lifehacker.ru/2015/07/10/scribing/>

8. Мастер-класс «Скрайбинг. Как нарисовать презентацию». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/mkskrajbing/cto-takoe-skrajbing>

9. Материалы 2-го Всеукраинского скрайбинг феста. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.osvita.ua/school/scribing/51803/>

ТЕОРІЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ТА АНАЛІЗ ЇХ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

©Савчин О.І., 2017

Стейкхолдер (stakeholder) — поняття, яке описує людину, групу осіб або окремі організації, чії дії, поведінку або рішення можуть впливати на прибуток компанії і процеси в ній. Стейкхолдерів поділяють на внутрішні (розташовані усередині організації) та зовнішні (за межами підприємства) [1].

У загальносвітової практиці до стейкхолдерів підприємства відносять наступні групи осіб: постачальників, кінцевих покупців товару, посередників, інвесторів, працівників та засновників компанії.

Постачальники фірми є стейкхолдерами, так як впливають на вартість сировини, терміни й умови постачання, що безпосередньо пов'язано з витратами компанії. Посередники фірми відносяться до стейкхолдерів, так як можуть впливати на сприймається якість і обсяг продажів товару (наприклад, роздрібні торгові мережі, виставляють товар на невігідних місцях продажу) або на витрати компанії (наприклад, дослідницькі і рекламні агентства).

Кінцеві покупці є зовнішніми стейкхолдерами так як представляють попит на продукт, висувають певні вимоги до властивостей і якості товарів компанії, а отже, також впливають на рівень собівартості товару і витрати фірми. У покупців може змінитися рівень доходу або чисельність, що може призвести до зниження попиту на товар.

Інвестори і засновники компанії є стейкхолдерами, так як безпосередньо приймають рішення, пов'язані з вибором стратегії ведення бізнес галузі, погоджують бюджет на просування та розвиток товару і впливають на прибуток компанії. Персонал є внутрішнім стейкхолдером і впливає на швидкість та якість виконання робіт по створенню продуктів і розвитку компанії в галузі [2].

Теорія управління стейкхолдерами була вперше докладно викладена Едвардом Фріманом (R. Edward Freeman) у книзі «Strategic Management: A Stakeholder Approach». Фріман вважав, що розуміння та виділення груп людей, здатних впливати на бізнес або окремий проект, дозволяють чітко структурувати і оптимізувати процес управління.

Аналіз зацікавлених осіб дозволяє визначити інтереси всіх стейкхолдерів, які можуть вплинути на проект; виявити потенційні складнощі, які можуть перервати проект або знизити успішність проекту; виділити ключових осіб, які повинні бути інформовані про хід проекту, визначити групи осіб, які повинні бути залучені на кожному етапі проекту, оцінити засоби, правила і принципи комунікації на протязі всього проекту та спланувати дії для зниження негативного впливу стейкхолдерів на хід проекту [3].

Розглянемо 3 основних етапи процесу оцінки та аналізу стейкхолдерів проекту: виявлення стейкхолдерів, оцінка впливу стейкхолдерів та розробка тактичних дій з управління стейкхолдерами.

Будь аналіз стейкхолдерів починається з визначення всіх зацікавлених осіб проекту. На даному етапі буде корисний мозковий штурм з перерахуванням різних варіантів для того, щоб максимально повно перерахувати всіх осіб, здатних вплинути на результат проекту.

Другим важливим кроком аналізу стейкхолдерів є оцінка ступеня їх важливості і можливостей вплинути на успіх проекту.

Вплив – це сила стейкхолдера в управлінні проектом. До впливу відносять можливість стейкхолдера впливати на рівень інвестування проекту та участь у бюджетуванні проекту; вплив на людей, які приймають рішення з ключових питань у ході проекту.

Важливість — це внесок стейкхолдера в результат проекту. Визначається тим, наскільки задоволення потреб, вирішення проблем і інтересів кожного стейкхолдера може вплинути на результат проекту. До важливості відносять, наприклад, особливі знання чи вміння стейкхолдера, а також інтереси/потреби, які мають бути задоволені для того, щоб проект став ефективним.

Якщо стейкхолдер є одночасно і «важливим» і «впливовим», то він – головний стейкхолдер і повинен бути повністю залучений до управління і контролю проекту. Якщо стейкхолдер є «важливим» або «впливовим», то він – другорядний стейкхолдер [4].

Третім важливим етапом процесу аналізу стейкхолдерів є визначення механізмів залучення кожного стейкхолдера в проект і способів управління його діями. На практиці існує 4 основні стратегії управління стейкхолдерами.

Перша стратегія полягає в максимальному залученні і застосовується до стейкхолдерів з високим рівнем важливості і впливу. Дана група являє собою основних стейкхолдерів проекту і повинна максимально залучатися у прийняття рішень у проекті. Необхідно підвищувати зацікавленість групи в проекті і повністю задовольняти її потреби. Рекомендується використовувати принцип партнерства в комунікації при веденні переговорів щодо проекту з цією групою.

Друга стратегія носить консультативний характер і застосовується до стейкхолдерів з високим рівнем впливу, але низьким рівнем важливості, другорядним стейкхолдерів. Їх рекомендується залучати як консультантів і погоджувати з ними тільки важливі стратегічні рішення по проекту.

Третя стратегія полягає в отриманні підтримки проекту і застосовується до стейкхолдерів з низьким рівнем впливу, але високим рівнем важливості, другорядним стейкхолдерів. Дана група стейкхолдерів повинна бути ознайомлена з усіма ключовими рішеннями за проектом, не дивлячись на те, що вона не бере прямої участі у рішеннях за проектом. При цьому рекомендується дану групу залучати до обговорення можливих проблем і заручатися підтримкою у неї додатковою підтримкою з важливих рішень.

Четверта стратегія полягає в ігноруванні і використовується для стейкхолдерів з низьким рівнем впливу та низьким рівнем важливості, другорядних стейкхолдерів. Рекомендується виключно залучати дану групу до виконання необхідних завдань, не занурюйте її в деталі проекту і використовувати найнижчий рівень інформування [5].

Аналіз стейкхолдер-менеджменту в контексті корпоративної соціальної відповідальності підприємства надає можливість запропонувати класифікацію стейкхолдерів за такими критеріями: приналежність до підприємства; рівнем впливу; соціальною сферою впливу; громадською сферою впливу; економічною сферою впливу; авіаційно-індустріальною та науковою сферою впливу. Перетин нових проблем менеджменту з бізнес-функціями надає нові можливості розвитку підприємства в сучасному соціальному розрізі відповідальності. Визначено взаємні очікування та дії між бізнесом і різними зацікавленими групами та сегментами суспільства.

1. Ефременко Д. Влияние крупного бизнеса на теорию и практику глобальной экологической политики // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2008. – №11. – С. 61–68.

2. Как заставить социальные инвестиции работать на ваш бизнес. – М.: АККОС, 2007. – 160 с.

3. Коновалова Л.Н., Корсаков М.И., Якимец В.Н. Управление социальными программами компании / Под общ. ред. С.Е. Литовченко. – М.: Ассоциация менеджеров, 2003. – 152 с.

4. Кулибина М., Антонов В. Влияние корпоративной социальной ответственности на бренд и деловую репутацию компании // *Маркетинг.* – 2008. – №5. – С. 66–76.

5. Миловидов В. Корпоративное гражданство как способ «социальной конкуренции» // *Корпоративная социальная ответственность и конкурентоспособность.* – М., 2004. – С. 11–38.

6. Самосудов М.В. Корпоративное управление: Теория корпоративного взаимодействия: Учебный модуль / ГОУВПО Всероссийская академия внешней торговли Минэкономразвития России. – М.: ВАВТ, 2006. – 331 с.

7. Симпсон С., Туркин С. Социальное измерение в бизнесе / При участии Сары Коллиер. – М.: Красная площадь, 2001. – 96 с.

Сватюк О.Р.*, Сватюк Д.Р.***, О.Р. Сватюк ***

* Львівський державний університет внутрішніх справ

** Національний університет «Львівська політехніка»

*** Львівська лінгвістична гімназія

РОЛЬ ОСВІТИ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ ФАХІВЦЯ–ІНТЕЛЕКТУАЛА

© Сватюк О.Р., Сватюк Д.Р., Сватюк О.Р., 2017

Провідним чинником соціально-економічного та інноваційного розвитку постіндустріальної економіки є розбудова якісної та конкурентоздатної вищої школи. Всесвітній досвід конкурентних університетів поєднується із кардинальними суспільними зрушеннями, формуванням демократичних інститутів, піднесенням високопродуктивної економіки країн-лідерів. Разом з тим, в силу реформ, економічної кризи, політичної нестабільності, національної загрози безпеки України, вища освіта великою мірою стала джерелом корупції, цинізму настроїв у суспільстві.

Мета дослідження – на основі системного підходу провести обґрунтування концепції формування конкурентоспроможного студента-інтелектуала у галузі вищої освіти.

Сьогодні освіта студента вищої школи в Україні проходить у руслі започаткованих в Європі процесів створення єдиного європейського освітнього простору, рекомендацій до нормативних вимог, що сформульовані у Лісабонській домовленості. Окремі прогресивні, реформістські кроки щодо державного тестування випускників шкіл закінчуються щорічним обговоренням недоліків та недосконалості. Мали намір перемогти корупцію у вищій школі, ЗНО, а насправді розширили корупційні можливості навіть для середньої школи та для інших структур.

Не було забезпечено тієї критичної маси інноваційних ідей, трансформаційних стратегій, високоморальних фахівців, гідної оплати праці професорсько-викладацького складу, управлінського таланту та відданих громадянських діячів, які б спрямували Україну шляхом дійсних та якісних трансформаційних змін висвітлених у Болонській конвенції [1].

Технології *управління знаннями* спрямовані на створення умов для збереження даних активів і застосування в бізнес-діяльності компанії, що не тільки підсилює її конкурентоспроможність, але й забезпечує довгострокове зростання. Управління знаннями припускає створення нового знання його стимулювання та придбання. Для підприємства це означає відбір, обробку й акумулювання значимого знання із зовнішніх та внутрішніх джерел, його збереження, класифікація і забезпечення доступності для всіх працівників компанії. Управління знаннями містить у собі також їхнє поширення та обмін усередині підприємства та за його межами, використання в бізнес-процесах чи прийнятті рішень. *Менеджмент знань* є невід'ємною частиною менеджменту комунікацій будь-якого підприємства, як мистецтво створювати вартість із його нематеріальних активів.

Фахівець, спеціаліст, професіонал, майстер (англ. *master, foreman, expert*, нім. *Fachmann*) — людина, що володіє спеціальними знаннями й навичками в будь-якій галузі, що має спеціальність; людина, що добре знає будь-що, майстер своєї справи [2]. Студент (лат. *studens*, родовий відмінок *studentis* — «ретельно працюючий», «такий, що займається») — учень вищого, у деяких країнах і середнього навчального закладу [2]. В Україні студент — особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу та навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівнів. Інтелектуал - людина розумової праці [3]. «Інтелектуалом» також є освічена, начитана особа з високо розвинутим інтелектом. Відбувся різкий перекид у бік економічних і юридичних спеціальностей — із тисяч випускників цих профілів більшість не знаходить собі роботи за спеціальністю [4]. Наприклад, у 1990-х роках з 30-ти випускників одного класу середньої школи у ВНЗ поступало 4-5 осіб, а сьогодні не поступає лише 4, а зараховані близько 26 абітурієнтів із 30-ти всього випуску.

На наш погляд, МОН і галузеві міністерства не визначили реальної потреби суспільства та конкретних галузей у відповідних фахівцях. Стандарти для ВНЗ розроблялися згідно Національної рамки кваліфікацій (затвердженої Кабміном ще у 2011 році (але не реалізованої), яку доопрацьовано в новому плані НРК на 2016-2020 роки. У 2017 році МОН планує прийняти нові стандарти якості вищої освіти для 120 бакалаврів, 80 - і 50 докторів філософії (Master - Ph.D.) [5].

Держава повинна формувати «зони випереджувального розвитку системи галузевих стандартів» освіти в системі управління її якістю «як важливі експериментальні моделі, на яких проходять випробування нові технології управління якістю, з наступним упровадженням нових освітніх, інформаційних та управлінських технологій» [3]. В даний час затверджено Розпорядження «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки» [6], що визначає організаційно-економічні умови здійснення технологічного прориву та формування постійної потреби в розробці та реалізації інновацій.

Відповідальність за якість та прийняття найважливіших рішень сьогодні перекладається на ВНЗ. На думку С. Квіта, міністерство не повинно втручатися в операційні процеси, а від імені держави має запитувати університет про якість випускників та наукових досліджень. Важливим є прийняття нового ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність», згідно якого процес інтеграції науки та освіти – одне з головних завдань реформування вищої освіти. Стосовно питання зменшення аудиторного навантаження викладачів, міністр уточнив, що це не означає, ніби викладачі одержуватимуть менші гроші, а навпаки, це дасть можливість більше часу приділяти науковим конференціям чи написанню наукових статей [8].

Ступінь освоєння людиною своєї професійної діяльності, тобто кваліфікації, можна характеризувати не тільки і навіть не стільки тим, що вона може сама отримувати ці якості (у тому числі нові знання), скільки тим, чи розуміє вона їх будову, чи може дати їм оцінку, проводити їхній аналіз тощо. Відомо, що некритичне сприйняття деяких тверджень як фактів обмежує можливості нових рішень. З точки зору студентів, найпривабливішим є ігрова форма роботи з науковою інформацією. Це успішно використовується у вищій школі через наступні позитивні якості: дуже високий рівень засвоєння матеріалу; цікава та рухлива для студента форма проведення; значний динамізм; поєднання знань індивіда і творчої групи; формування лідерських якостей особистості; вироблення навичок швидкого прийняття відповідних рішень для організації процесу інтелектуального змагання; швидке формування робочого настрою і здатності адаптуватися до ситуації; можливість регулювати широти і глибини охоплення навчального матеріалу; не передбачене створення завдань різної складності для учасників; швидкість і об'єктивність оцінки.

Позитивно даний підхід підкреслює сучасне значення навчального процесу, як комплексної системи надання знань кожному студенту безпосередньо висококваліфікованим викладачем і стимулювання кожного до самоосвіти, а саме: вироблення вмінь і навичок опрацювання матеріалу для самостійної роботи студента; розширення і поглиблення наявних знань на самостійне здобуття кількісних та якісних умінь; домінування самонавчання спрямованого на результат.

Висновки. Ознаками хорошої освіти студента-інтелектуала є особистісна значимість і практична орієнтація, пізнавально-світоглядний, виховний та розвиваючий потенціал, здатність розвантажити зміст проблем та забезпечити доступність, зрозумілість. Саме тому головною умовою відповідності систем освіти називають *компетентність випускника* ВНЗ, яка визначається належним переліком компетенції фахівця на основі професійних знань та умінь щодо обраного фаху. *Компетенції фахівця для постіндустріальної економіки*: аналітично-творче мислення при прийнятті рішень; знання юридичної та соціальної відповідальності; вміння йти на ризиковані управлінські дії; професіоналізм та професійна етика в економічних відносинах; дисциплінованість, вимогливість щодо себе і підпорядкованого персоналу; навчання персоналу; лідерські якості залучення працівників в управління загалом; вміння досягати високої якості в роботі та підтримки з сторони вищого рівня менеджменту; розуміння інформаційного середовища й знань IP мереж.

1. Авшеник Н.М. Стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії й Уельсі: Авт. дис. к.п.н.:13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. - К., 2005. - 21с. 2. Вікіпедія. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Студент>. 3. Соколов Ю. Пострадянський лохотром.// Ю. Соколов Дзеркало тижня / людина. - № 2 (781) 23-29 січня 2010. 4. Ukrainian Scientists Worldwide Українські науковці у світі. URL: <http://usw.com.ua/>. 5. Упродовж цього року МОН планує. URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/01/16>. 6. Технології управління освітою URL: <http://www.osvita.ua>. 7. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній. Кабінет Міністрів України; Розпорядження, План, Заходи від 04.06.2015 № 575-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/575-2015-%D1%80>. 8. Наука має бути основою діяльності університету. URL: www.knu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248085014

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

© Свидло Г. І., 2017

Сучасні умови розвитку держави характеризуються необхідністю щільної взаємодії (економічної, політичної, культурної, релігійної) зі всіма учасниками світового простору, що потребує залучення професійних фахівців, які здатні впровадити та реалізувати ефективні, амбіційні та креативні ідеї.

Однак, для розуміння ситуації на сучасному ринку праці України доцільно проаналізувати кількість претендентів на 1 вакансію за професійними групами станом на 1 лютого 2016 – 2017 рр. рис. 1.

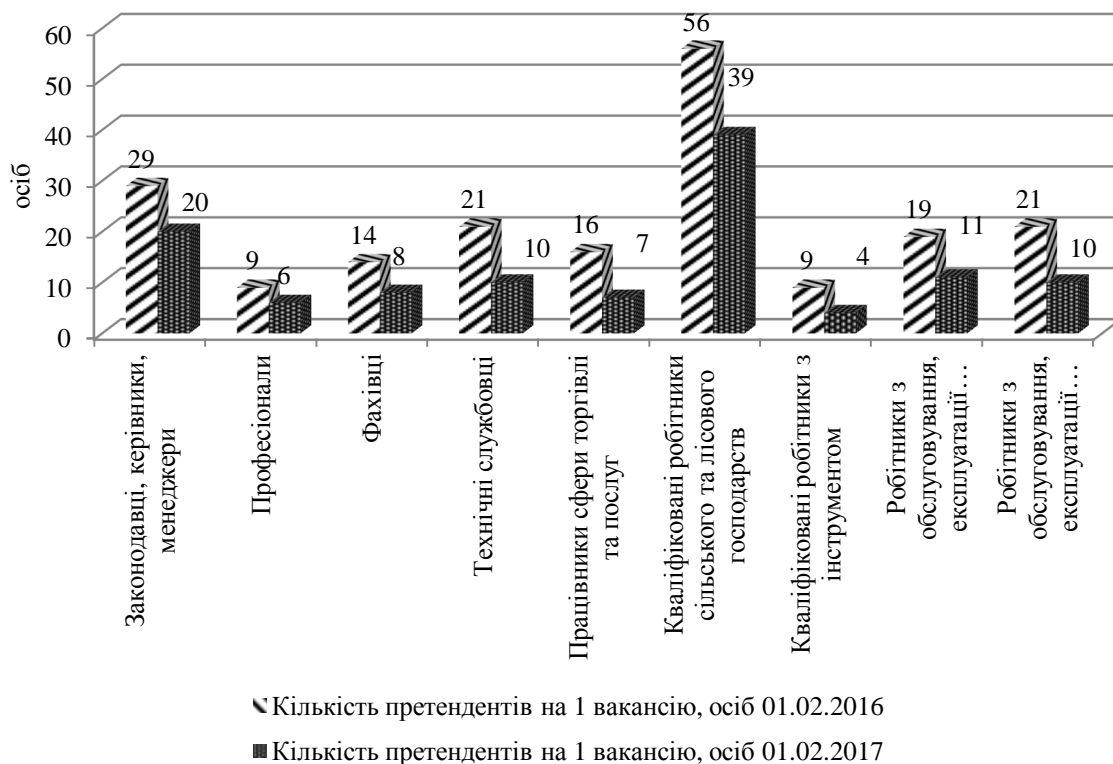

Рис.1 Кількість претендентів на 1 вакансію, станом на 1 лютого 2016-2017 рр., осіб
(побудовано на основі джерела [1])

Отже, виходячи з даних рис.1 можна зробити висновок, що за всіма професійними групами на 1 лютого 2017 р. порівняно з 2016 р. кількість претендентів на 1 вакансію знизилась. В Україні вище зазначений показник станом на 1 лютого 2016 р. склав 16 осіб, що на 77,8 % вище ніж на відповідну дату 2017 р. З одного боку, дані зміни можна пояснити працевлаштуванням осіб, які зареєстровані у Службі зайнятості України, що є позитивним моментом впровадження та реалізації соціальних реформ в країні, з іншого – це може свідчити про втрату надії отримати офіційну роботу і перехід частини робочої сили у тінь.

Також, одним з чинників впливу на скорочення кількості претендентів на 1 вакансію, можна вважати, зростання мінімальної заробітної плати до 3 200 грн з 1.01.2017 р. Даний чинник має як позитивні, так і негативні наслідки впливу на ринок праці. Для низько кваліфікованої робочої сили – це дає можливість отримувати відносно достойну оплату праці, що є стимулом для офіційного працевлаштування. Однак, сучасні реалії свідчать про неоднозначність у цьому питанні, оскільки

підвищення заробітної плати тягне за собою збільшення податкового навантаження на роботодавців (малий та середній бізнес), які не в змозі його витримати. Результатом цього є звільнення або перехід у тінь його робітників.

На рис. 2 наведено структуру кількості осіб, яких роботодавці попередили про заплановане масове вивільнення за професійними групами у січні 2017 р.

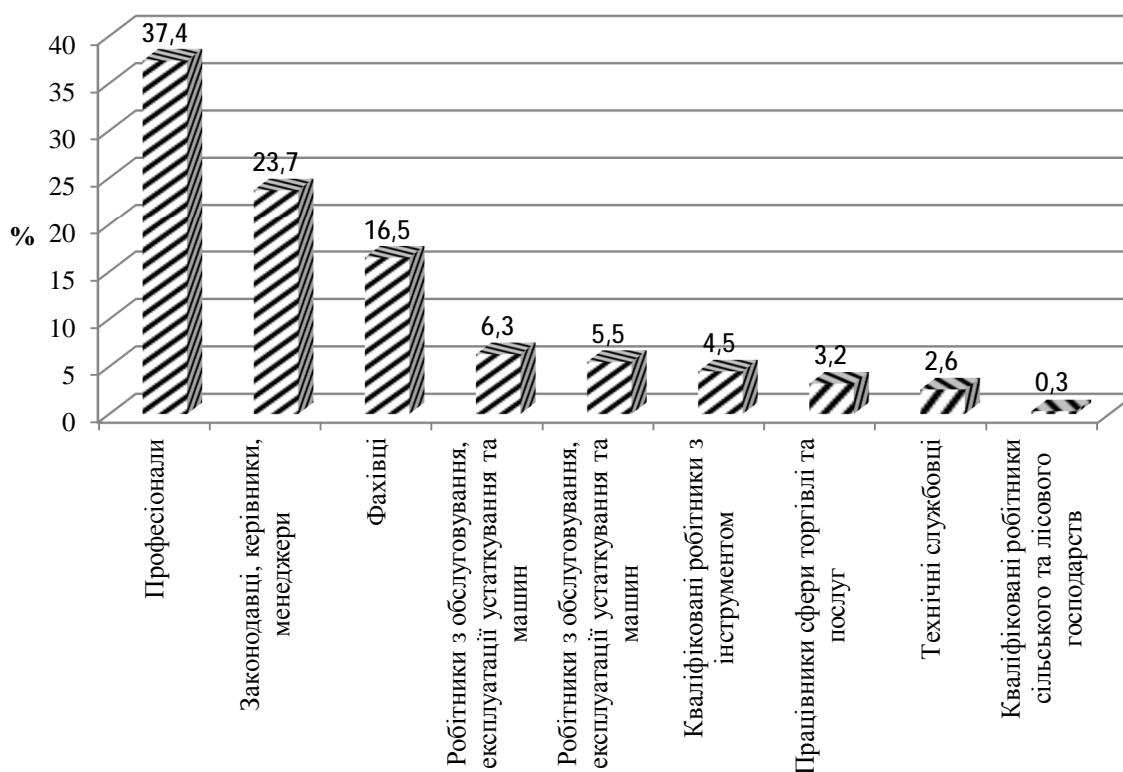

Рис. 2 Структура кількості осіб, яких роботодавці попередили про заплановане масове вивільнення за професійними групами у січні 2017 року
(побудовано на основі джерела [1])

Таким чином, спостерігається скорочення співробітників за професійними групами. У найбільшій зоні ризику опинилися особи з вищою та професійно-технічною освітою: професіонали – 37,4 %, законодавці, керівники, менеджери – 23,7 % та фахівці – 16,5 %. Цікаво відзначити, що питома вага безробітних станом на 1 лютого 2017 р. з вищою освітою – 41 %, професійно-технічною – 38 %, загальною середньою – 21 % [1]. Отже, скорочення кваліфікованих кадрів може призвести до відтоку інтелектуальної та професійної еліти з країни, що в сучасних умовах функціонування держави та світу є потенційно небезпечно. У даному випадку держава повинна виступати регулятором відносин між учасниками ринку праці, гарантуючи здійснення їх діяльності у законодавчому полі.

Підсумовуючи вище зазначене можна зробити висновок, що основною проблемою на ринку праці України є диспропорція між попитом та пропозицією на робочу силу, яка має свою специфіку: у період зростання економіки супроводжується дефіцитом робочої сили; у кризовий період характеризується зменшенням попиту на працівників.

1. Офіційний сайт Державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350793>

СУЧАСНА ОСВІТА У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

© А.О. Семенчук, 2017

Україна, як незалежна держава існує вже 26 років, але відголоски минулого радянського устрою ми відчуваємо й нині. І це стосується всіх процесів господарювання. До того ж глобальне інформаційне суспільство спонукає розвивати сучасні засоби пошуку та передачі знань. Тому дистанційні способи навчання наразі як ніколи є актуальними і популярність такого роду семінарів, вебінарів та онлайн сесій з кожним роком буде тільки зростати. В такому контексті необхідно відрізнити освіту і навчання. Адже освічена людина в першу чергу має вміти навчатися. І вищий навчальний заклад має слугувати поштовхом для людини у навчанні. Ключовим елементом навчання є ключові компетенції, яких людина набуває протягом всього свого професійного життя. Оновлення, розвиток знань та навичок, придбання нових вмінь та саморозвиток і є тими фундаментальними характеристиками яким відповідає кваліфікований працівник у сучасному глобалізованому просторі.

Щоб зрозуміти суспільне призначення освіти, варто зупинитися на основних підходах до її розуміння. Перше, освіту часто розглядають у системно-функціональному розрізі – з точки зору інституціонального дизайну суспільства, взаємозв'язку із іншими інститутами та підсистемами, виконання нею специфічних та загальних функцій тощо. Європейський світ намагається охопити її Болонськими деклараціями. Дана специфіка виявляється в моделях освіти, в освітніх цілях, змісті освіти, формах, видах і якості здобування освіти [1].

Сьогодні вже очевидно, що класичні вітчизняні університети переживають складні часи, викликані, насамперед, процесами глобалізації та інформатизації, масштабною практикою вузькофункціональної освіти. Світ, в якому виникли класичні університети, трансформується, отже, вони повинні адаптуватися до нових реалій, але як і раніше залишатися науковими освітньо-виховними центрами, що готують висококваліфікованих фахівців, які вміють перспективно мислити і бути відповідальними за майбутнє [2]. В Україні ж реформування освіти відбувається під впливом двох факторів. Перший окреслений посиленням процесу глобалізації економіки, тенденцією розвитку науки технологій, виробництва тощо. Друга обумовлена формуванням позитивних передумов для індивідуального розвитку особистості, її самореалізації в світі. Позитивним є те, що освіта поступово втрачає характеристику формального довузівського та університетського навчання.

Освіту необхідно розглядати як стратегічно найефективнішу інвестицію як для людини так і для держави. Тобто із зміною політичних та економічних процесів у країні мають змінюватись і цілі освіти. Проглянувши еволюцію освітніх процесів помітна тенденція переходу від функціональної підготовки до концепції особистісного розвитку. І ключовим завданням такої концепції є формування у учнів, студентів вміння вчитися та здобувати, опрацьовувати й аналізувати інформацію використовуючи сучасні засоби інформаційних технологій.

Національна система освіти перебуває на етапі реформування, пошуку шляхів трансформації до нових умов та вимог сучасного сьогодення. Але така трансформація не повинна обмежуватись повним копіюванням світових стандартів освіти. Звісно позитивний досвід розвинених європейських та світових освітніх систем не потрібно ігнорувати, але разом з тим не завадить пошук своїх власних українських.

1. Л. М. Червона. Світові освітні тенденції як фактор оновлення сучасної освітньої сфери
http://lib.iitta.gov.ua/9735/1/Червона_стаття.pdf

2. Боброва А.Є. Тенденції розвитку системи вищої освіти в Україні та закордоном. / А.Є. Боброва // «Управління розвитком», - 2014 - № 11 (174) - С. 125-128.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОГО ЕКОНОМІСТА В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Стеців І.С., 2017

За твердженням основоположника концепції «постіндустріального суспільства» Д. Белла постіндустріальна економіка передбачає виникнення інтелектуального класу висококваліфікованих фахівців, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти або технократи [1, с.102-118]. Така характеристика є також притаманною і для постіндустріального етапу формування та розвитку економіки України. Проте на сьогодні у суспільстві панує думка про непотрібність фахівців економічних спеціальностей, яка гостро поставила питання скорочення надання освітніх послуг за даним напрямом. Вирішення даної проблеми, яка має значні негативні наслідки для держави, потребує дослідження причин її виникнення та визначення напрямів щодо її розв'язання.

Масове поширення країною у постіндустріальний період одержимості вищою економічною освітою спричинило перенасичення ринку праці економістами. Проте проведене дослідження дає підстави вважати, що насправді не перенасичення, а низький рівень кваліфікації є основною причиною, що спровокувала у суспільстві поширення думки про незатребуваність фахівців економічних спеціальностей.

Загалом затребуваність даного напрямку спеціалізації ставиться під сумнів на рівні мас-медіа та значної частини науковців. Зокрема ЗМІ вказують на відсутність роботи для економістів, що підкріплюється також і позицією роботодавців [2, 3]. Ряд вчених підтримує вищевикладені висловлювання, намагаючись при цьому припіднести роль інших схожих за функціями новостворених спеціальностей [4, с. 112]. Інші вказують на послаблення інтересу до даної професії не лише на рівні української держави, але і у світі загалом.

Проте без уваги залишається той факт, що Україна навіть на державному рівні активно користується послугами зарубіжних експертів-економістів, в основному на етапах планування стратегій розвитку, поточних дій уряду, міністерств та відомств щодо економіки країни [5].

Окрім цього дослідження ринку праці високорозвинутих країн дає підстави говорити про престиж даної професії. Зокрема, за інформацією американського видання "The Forbes" ранжування 800 сфер діяльності, забезпечене Career Cast визначило, що посада економіст входить в десятку найбільш високооплачуваних професій останніх років [6]. Крім того, дослідження зайнятості населення вказує на значну частку економістів на ринках праці таких країн як Німеччини, Франції, Польщі, США [7].

Більше того у світі спеціалізація економіст позиціонується як "надпрофесія", яка синтезує знання набуті за усіма економічними напрямками загалом та достатній практичний досвід для подальшого застосування цих знань у сфері економічного планування і прогнозування, основного інструменту ефективного управління як окремим суб'єктом економіки так і економікою держави загалом [8]. Тобто планування по суті виступає однією із базових дисциплін в процесі підготовки фахівців-економістів.

Проведені дослідження дають підстави вважати, що основною проблемою, котра призвела до втрати позиціонування економічної спеціальності як важливої є відсутність правильних акцентів при виборі базових дисциплін, які вирізнятимуть цю спеціальність з поміж інших тожданих. Зокрема йдеться про відсутність чіткого взаємозв'язку навчальних програм за даним напрямом із кваліфікаційними характеристиками професії економіст, де чітко виокремлено планування як одну з профільних функцій даного фахівця.

На наш погляд в Україні на сьогодні існує проблема занедбаності економічного планування як науки, яка безсумнівно пов'язана із упередженим ставленням до нього сформованим протягом останніх десятиліть. До кінця 1960-х років уряди більшості країн в світі здійснювали управління державою в рамках національного економічного плану. Але в 1980-ті роки теорія і практика економічного планування пройшла через кризу. У розвинених країнах темпи економічного зростання сповільнилися порівняно із досягнутого в 1960-70-х роках, відбулось значне зростання безробіття. В той же самий час, знизилась суспільна довіра до здатності урядів впливати на покращення стану економіки. У свій час країни, які на сьогодні позиціонуються як лідери у розвитку економіки переусвідомили суть і значення планування і активно використовували його при переході до ринкової економіки [9]. Україна теж намагалась слідувати їх досвіду і при розробці концепції переходу Української РСР до ринкової економіки прийнятої 01.11.1990 р. Верховною Радою УРСР було підкреслено необхідність планування на всіх рівнях економіки [10]. Проте, внаслідок зростання важких державних бюрократій і кількості неефективних державних підприємств популярність національних економічних планів значно ослабла.

Внаслідок чого розвиток планування, як способу економічного передбачення блокувався на рівні створення числових послідовностей макрозмінних, а інноваційний процес розвитку науки планування необхідний для ефективного функціонування постіндустріальної економіки характеризувався сповільненими темпами зростання. Поряд з цим, все меншу кількість годин виділялось на вивчення планування як основної дисципліни при підготовці економістів. На наш погляд саме розбалансування системного підходу до підготовки фахівців економістів призвело до ситуації, що склалась.

Проте на сьогодні провідними вченими економістами України, докторами наук при дослідженні різних проблем, що існують в економіці держави акцентується увага на необхідності економічного планування та прогнозування. Зокрема, доктор Меджибовська Н. визначаючи джерела ефективної діяльності підприємства із 29 пунктів 12 акцентує на плануванні [11, с.27]. Доктор Жаворонков В.А. підкреслює, що саме планування дає можливість впроваджувати ефективне управління [12, с.15-17].

Окрім цього Уряд України дедалі частіше акцентує увагу на гострій необхідності розробок та дотримання середньострокових планів для виведення країни з економічної кризи. Зокрема прем'єр-міністр презентуючи проект середньострокового плану пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року фактично заявив, що від цього інклюзивного документу, над яким працювали Міністерства з профільними експертами, залежить економічне зростання держави, підкреслив необхідність запровадження середньострокового бюджетного планування [13]. Також варто звернути увагу на те, що Кабінет Міністрів уже ухвалив нову стратегію управління державними фінансами, яка передбачає макроекономічне планування і прогнозування розвитку держави на період 5 років. На сьогодні така думка активно підтримується депутатами в цілому, зокрема підкреслюється необхідність економічного планування на тривалий період що стане запорукою нормального, стабільного, сталого розвитку.

На наш погляд досягнення високого рівня економічного планування як науки потребує напрацювань за такими напрямками:

1. Дослідження інформаційних потреб користувачів економічної інформації на практиці, що дасть можливість науковцям рухатися у правильному руслі в процесі пошуку нових інноваційних методів планування та прогнозування [14, с.7].

2. Пошук та розробка інноваційних методів та моделей планування та прогнозування, що спрощуватимуть обробку економічної інформації та визначать алгоритм написання високопродуктивних комп'ютерних програмних продуктів.

3. Апробація розроблених методів та моделей планування та прогнозування у практичній діяльності суб'єктів господарювання.

4. Запровадження апробованих наукових розробок у навчальний процес при підготовці економістів згідно із кваліфікаційними вимогами до даної спеціалізації.

Підсумовуючи вищенаведене, зауважимо, що ефективність функціонування національної економіки проявляється ступнем задоволення поточних потреб суспільства та нагромадження національного багатства, що неможливо без запровадження системного підходу до підготовки фахівців, які повинні вирішити ряд економічних проблем, що виникли на сьогодні.

1. Bell D. *Notes on the Post-Industrial Society* // *The Public Interest*. — 1967. — №7. — С. 102-118.
2. *Україні більше не потрібні юристи та економісти* [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/ukrayini-bilshe-ne-potribni-yuristi-ta-ekonomisti.html>
3. *Державі не потрібні економісти та юристи* [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://vpoltave.info/post/18901-gosudarstvu-ne-nuzhny-ehkonomisty-i-juristy>
4. Лігоненко Л. О. *Економічне управління підприємством: предметна царина та суб'єкти здійснення* // *Актуальні проблеми економіки*. - С. 112-119. 2008 р.
5. *Імена іноземних політиків, які допоможуть Україні з реформами* [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/1077736-saakashvili-nazvav-imena-inozemnih-politikiv-yaki-dorotojut-ukrajini-z-reformami.html>
6. *The Best-Paying Jobs Of 2016* [Electronic resource] – *Forbes*. Access mode: <https://www.forbes.com/sites/karstenstrauss/2016/11/22/the-best-paying-jobs-of-2016/#107b693f46fc>.
7. *Occupational Employment Statistics*. [Electronic resource] Access mode: <https://www.bls.gov/oes/home.htm>
8. *Become an Economist: Education Requirements and Career Info*. [Electronic resource] Access mode: http://study.com/become_an_economist.html
9. *Моделі переходу до ринкової економіки*. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://bookwu.net/book_osnovy-demokratii_799/48_2.3.-model-perehodu-do-rinkovoi-ekonomki.-osoblivost-formuvannya.-rinku-v-ukrain.
10. *Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки №0001460-90 від 01.11.1990 р* [Електронний ресурс] *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 1990, N 48, ст. 632. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001460-90>
11. *Меджибовська Н. С. Формування системи інформаційного забезпечення підвищення ефективності управління підприємством* [Електронний ресурс] Н. С. Меджибовська // *Економіка: реалії часу*. - 2013. - № 4. - С. 26-30. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2013_4_6
12. *Жаворонков В. О. Стратегічне планування економічного розвитку на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 "Економіка та упр. нац. госп-вом" / Жаворонков Володимир Олександрович ; Н.-д. екон. ін-т М-ва економіки України. — К., 2009. — 20 с. : іл., табл. — Бібліогр.: с. 15—17 (23 назви). — 100 предметом*
13. *Прем'єр-міністр презентував проект Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року* [Електронний ресурс] // *Новини Уряду 2016 рік*. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249628227&cat_id=244276429
14. *Стеців І. І. Організація облікового процесу в умовах реформування системи бухгалтерського обліку України (на прикладі малих підприємств) : Автореф. дис... канд. екон. наук : 08.06.04 / І. І. Стеців; Львів. комерц. акад. - Львів, 2002. - 19 с. - укр..*

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ, ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІКИ

© Стеців І.І., 2017

Економіка (англ. economics) трактується як: 1) сукупність суспільних відносин як у виробничій, так і у невиробничій сферах; 2) народне господарство певної країни або його галузь [1, с.79]. Економіка окремого її суб'єкта ефективна за умови організації адекватної вимогам системи менеджменту. Система менеджменту представлена функціями, визначеними науковцями [2, с.29; 3, с.51]. На наш погляд, реалізація завдань у межах кожної функції вимагає наявності фахівців відповідного профілю, які повинні мати знання для забезпечення належної організації її функціонування.

Не зважаючи на неоднозначність підходів до характеристики функцій менеджменту у практичній діяльності вони формуються конкретними потребами менеджменту та узгоджуються із інформаційною системою менеджменту (ІСМ), яка продукує економічну інформацію для прийняття управлінських рішень [4; 5]. Основними складовими ІСМ є такі функції, як планування, бухгалтерський облік, аналіз та внутрішньогосподарський контроль. Планова, облікова та аналітична інформація, яку вони створюють, служать інформаційною базою для здійснення економічного контролю, складовою якого є внутрішньогосподарський контроль. Відмінністю цього виду контролю від інших є те, що він має найширшу зону використання, так як має використовуватися на будь-якому суб'єкті економіки. Інформація внутрішньогосподарського контролю інтегрує усі види економічної інформації, внаслідок чого відіграє важливу роль у діяльності суб'єкта економіки для прийняття адекватних управлінських рішень. Важливість внутрішньогосподарського контролю підтверджує МСА де передбачено можливість визначення довіри до нього за умов належного його стану [6]. Характеристика внутрішньогосподарського контролю та його завдання подаються вітчизняними вченими [7] та у зарубіжній літературі [8; 9], також виражені у GAAP [11]. В основному вони зводяться до досягнення правдивості системи обліку та фінансової звітності. На наш погляд, питання слід розглядати ширше. Зокрема цьому виду контролю характерна низка особливостей із яких основними є: має місце на будь-якому економічному суб'єкті; здійснюється працівниками усіх функціональних підрозділів менеджменту [12]. Вони обумовлюють різноплановий спектр дій та складність процесу його виконання. З метою упорядкування, досягнення дієвості та ефективності внутрішньогосподарського контролю необхідна методика його організації та виконання. Проведений огляд літературних джерел дозволяє відзначити наступне. Методика виконання внутрішнього контролю частково подається у виданнях із бухгалтерського обліку [9; 10]. Організація системи економічного контролю, як наука, започаткована у 70-х роках минулого століття і займає належне місце у сучасних розробках вчених України. При цьому, більша увага надається організації контрольного процесу [13]. Ці питання висвітлюються у відповідній навчальній дисципліні, але лише для напряму підготовки «Облік і аудит». У підсумку слід зазначити: методики організації та здійснення внутрішньогосподарського контролю на сьогодні не сформовані; навчальними планами підготовки фахівців (плановиків, аналітиків, обліковців, юристів, менеджерів та ін.), які повинні виконувати внутрішньогосподарський контроль не передбачено такої дисципліни.

Безперечно це впливає на стан внутрішньогосподарського контролю у практичній діяльності суб'єкта економіки та відсутність контрольної інформації для боротьби із корупцією та економічними злочинами.

Ліквідація недоліків, на наш погляд, насамперед лежить через площину розроблення методики організації цього важливого виду контролю та вивчення її у ВУЗах студентами напрямів підготовки, які у практиці повинні контролювати ті чи інші сторони діяльності суб'єкта економіки. Безсумнівно необхідне формування спеціальних навчальних видань у цій галузі.

Методика організації внутрішньогосподарського контролю має базуватися на наукових засадах організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу сформованих представниками системного підходу і враховувати його особливості.

Під час розроблення методик, на нашу думку, необхідно дотримуватися таких розрізів та послідовності: 1) визначення інформаційних потреб менеджменту у інформації внутрішньогосподарського контролю; 2) на основі потреб формування номенклатур контролю; 3) розроблення носіїв контрольної інформації; 4) визначення відповідальних у кожному підрозділі системи менеджменту, терміну проведення контролю, формування цих носіїв та подання користувачеві; 5) створення усіх видів забезпечення підрозділу для проведення контролю.

Вищенаведене сприятиме формуванню вищою школою фахівців відповідного рівня, раціональному функціонуванню внутрішньогосподарського контролю на суб'єкті економіки, що створюватиме попереджувальний ефект можливих негативних наслідків діяльності, забезпечить управління контрольною інформацією для прийняття своєчасних і ефективних управлінських рішень.

1. Завадський Й. С. Економічний словник/ Й. С. Завадський Т. В. Осовська, О. О. Юркевич. К.: «Кондор», 2006. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf.

2. Хміль Ф.І. Менеджмент: Підручник / Ф.І. Хміль. – К.:Вища школа, 1995. – 351с.

3. Завадський Й.С. Менеджмент/ Й. С. Завадський: Management.-Т.1.-К.: УФІМБ, 1997.-543с.

4. Стеців І.І. Організація облікового процесу в умовах реформування системи бухгалтерського обліку України (на прикладі малих підприємств)/І.І. Стеців: Автореф. дисер. на здоб. наук. ступ к.ек.н. (спеціальність «08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз і аудит») Львів: ЛКА, 2002. -20с.

5. Стеців І.І. Організаційні аспекти інформаційної системи менеджменту та контролю, як її складової /І.І.Стеців: Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля .- Науковий журнал - № 1 (59).- Луганськ: СУНУ ім.. В. Даля, 2003.- С.132-134.

6. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2014 року) [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ari.com.ua>.

7. Нападовська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці : монографія / Л. В. Нападовська. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. – 224 с.

8. What Are the Seven Internal Control Procedures in Accounting? by David Ingram [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://smallbusiness.chron.com/seven-internal-control-procedures-accounting-76070.html>.

9. My accounting course accounting education for the rest of us [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.myaccountingcourse.com>.

10. Садовська І.Б. Бухгалтерський облік [Текст] : І.Б. Садовська, Т.В. Божидарнік, К.Є. Нагірська .- К.: Центр учбової літератури, 2013. - 688с. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://culonline.com.ua/Books/buh_oblik_sadovska.pdf.

11. GAAP Principles for Internal Control Procedures by Denise Sullivan [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://smallbusiness.chron.com/gaap-principles-internal-control-procedures-63102.html>

12. Стеців І.І. Характеристика економічного контролю на сучасному етапі його розвитку/ І.І. Стеців Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». Випуск 26. – Ужгород, 2009. – С.10-14.

13. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу / В.В. Сопко, В.П. Завгородній [Текст]: підручник. - К.: КНЕУ, 2004. – 426 с.; іл.

ВИМОГИ ДО КОНКУРЕНТНОГО ФАХІВЦЯ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

© О.В. Феєр, 2017

Глобальні виклики і формування постіндустріального суспільства (економіка знань (інноваційна економіка)) вимагає нових підходів до освіти і науки, оскільки постіндустріальне суспільство [1, с.173] – «це суспільство, в економіці якого пріоритет перейшов від виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя; в якому клас технічних фахівців став основною професійною групою і, що найважливіше, в якому впровадження інновацій ... усе більшою мірою залежить від досягнень теоретичного знання». Відповідно інформація і знання стають виробничим ресурсом, а наукові розробки – рушійною силою економіки.

Зрозумілим, що новий етап розвитку суспільства неможливий без змін в системі освіти, якій відводиться важлива роль. Ці зміни мають бути направлені як на зміни в самій організації навчального процесу так і підготовці сучасних професійних висококваліфікованих кадрів. Формування якісної системи освіти, яка стане двигуном економічного зростання, є можливим за умови впровадження інновацій в освіті та використання освітніх інновацій.

При підготовці конкурентного фахівця необхідно опиратись на постійний взаємозв'язок з бізнесом, швидке реагування на зміни, що відбуваються під впливом глобалізації та появу нових потреб бізнес-середовища, постійне вдосконалення фахової майстерності викладацького складу навчального закладу. Звичайно це є неможливим без належного фінансування і тут якраз важлива роль відводиться як бізнесу так і державі, оскільки перші зацікавлені в отриманні висококваліфікованих, креативних спеціалістів-професіоналів, а державі це забезпечить стійкий, збалансований розвиток (соціальний, економічний, інноваційний, екологічний, тощо). Тобто мова йде про необхідність використання управлінської моделі «потрійної спіралі» інноваційного розвитку [2, с.33], основними суб'єктами, якої виступають органи державної влади і місцевого самоврядування, бізнес-структури і університети.

Отже, вищі навчальні заклади мають орієнтуватися на підготовку висококласного, конкурентного фахівця, який має відповідати наступним критеріям:

- теоретичні знання;
- практичні навички;
- володіння іноземною мовою (мовами);
- лідерські якості;
- вміння примати рішення;
- прагнення до успіху;
- творча праця;
- ініціативність і цілеспрямованість;
- креативність
- стресостійкість;
- адекватність;
- самовдосконалення і саморозвиток.

1. Белл Д. *Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования* / Д. Белл ; пер. с англ. – М. : Асадетіа, 1999. – 956 с. 2. Романовський О.О. Роль моделі «потрійної спіралі» Г. Іцковіца і підприємницьких ВНЗ у розвитку інновацій / О.О. Романовський // *Актуальні проблеми економіки*. - №1((127). - 2012. – с.33. Бикова В. *Щодо проблеми конкурентоздатності фахівців* / В. Бикова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2015/2/3.pdf

ІМПЕРАТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРАМИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

©Фіненко О.Ю., 2017

В умовах інноваційної економіки відбуваються структурні зрушення в технологічних базисах розвитку якісної сторони конкурентоспроможності національної економіки, що обумовлено рівнем розвитку людського капіталу на засадах соціальної відповідальності. На сучасному етапі йде процес недооцінки та неналежного розвитку інтелектуального капіталу, що стає результатом відсутності конкурентних переваг і поглиблення системної неприбутковості інтелектуальних активів держави. Ці негативні процеси набувають дедалі більшого значення для підприємств і стають об'єктом досліджень науковців.

Конкурентоспроможність національної системи професійної підготовки на сучасному етапі є першочерговим інструментом підвищення рівня розвитку людського капіталу України, що, в свою чергу, генерує нову спіраль розвитку економіки країни відносно глобальних перетворень і різновекторності в подоланні бідності та безробіття.

Аналіз передового досвіду дає підґрунтя для таких висновків щодо особливостей професійної підготовки в розвинених країнах:

1. Промисловість пред'являє до навчальних закладів вимоги забезпечити випускників солідною загальною підготовкою, в якій переважає знання теоретичних дисциплін, а також навчити їх методам оволодіння спеціальністю. Завершення підготовки кадрів потрібного профілю беруть на себе компанії.

2. Навчальні заклади повинні підготувати студентів працювати в колективі, приймати спільні рішення, вміти спілкуватися з людьми, чітко висловлювати думки.

3. Посилюються вимоги до випускників з оволодіння управлінськими знаннями. Незалежно від того, чи буде молодий потенційний працівник у майбутньому інженером на виробництві, дослідником або ж працюватиме економістом, він отримує навички в галузі управління на базі інформатики[1, с.5].

В сучасній світовій практиці існує дві моделі професійної підготовки кадрів: американська та європейська. Американська модель — єдина шкільна система адаптована до ринку праці, що вимагає генеральної кваліфікації, і здатності адаптуватися стосовно роботи. Усі студенти проходять ряд профільних предметів у межах навчання в ліцеї, наприклад, англійської мови, математики, загальнонаукових та соціальних наук. В принципі, американська модель пропонує те, що є по суті єдиною програмою для всіх когорт населення, але на практиці вона перетворилася на диференційовану систему на основі раніше вибраних програм, які призводять до специфічної кваліфікації або навичок. Європейська модель, яка використовується в країнах, включаючи Скандинавські країни, Німеччину, Австрію та Швейцарію, характеризується зосередженням уваги саме на другому шаблі середньої освіти в навчальному курсі програм, які спрямовані на підготовку для подальшого навчання і професійної підготовки особистості[2, с.4].

Отже, об'єднавши результати зарубіжних та вітчизняних досліджень можна зробити висновок, що базовими компетенціями, якими необхідно володіти фахівцю під впливом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, є:

1. бути організаційним інженером і творцем віртуальної культури;
2. мислити стратегічно;
3. знати сучасні концепції та методи управління персоналом;
4. вміти виявляти людські таланти;
5. мати цифрові компетенції, щоб застосовувати різноманітні програми з УП;

6. знати стандарти бізнесу, а також бухгалтерію, фінанси, інвестиційний менеджмент;

7. бути активним діячем у сфері соціальної політики та суспільства[3, с.209].

Нагальним питанням має бути комплекс заходів, які базуватимуться на принципах соціального партнерства та мінімізувати період адаптації до нової економіки в професійній підготовці кадрів:

— розробленні моделі компетенцій працівника для кожної професії, орієнтованих на високопродуктивне виробництво;

— забезпечення рівних умов для отримання якісної професійної освіти усіх громадян;

— надання пільг роботодавцям за підвищення рівня професійної підготовки кадрів;

— підтримці іміджу, збереженні бренда та підтвердженні статусу конкурентоспроможного суб'єкта, який задовольняє інтереси усіх сторін соціального діалогу;

— підвищення рівня якості освіти шляхом впровадження нової матеріально-технічної бази та наукової складової навчального процесу;

— розробка стратегії бізнесу та, на основі неї, планування потреб у підготовці персоналу;

— забезпечення професійного зростання усіх працівників залежно від рівня компетентності;

— підвищення рівня інноваційної праці залежно від підвищення конкурентних переваг на світовому ринку;

— мотивація людини економічної та соціальної до отримання професії та застосування для цього усіх своїх сил, а також працювати продуктивно і на благо суспільства;

— розроблення основних імперативів щодо виміру ефективності підготовки кадрів відносно змін ВВП

1. *Bogetoft, P. (2014). The efficiency of educational production: A comparison of Denmark with other OECD countries. Odense: Tranæ University Press of Southern Denmark*

2. *Litjens, I. and M. Taguma Research brief: qualifications, education and professional development, 2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/education/school/49322232.pdf>*

3. *Василик А.В., Данилицька А.П. Трансформація управління людським капіталом під впливом інформаційно-комунікаційних технологій//Соціально-трудова відносина: теорія та практика : зб. наук. пр. / [голова редкол. А. М. Колот]. 2016. № 2(12).с.203-211*

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА КОМПАНІЇ ЯК ФАКТОР УТРИМАННЯ ТАЛАНОВИТИХ СПІВРОБІТНИКІВ

©Фірсова С.Г., 2017

Корпоративний брендинг базується на теорії товарного брендингу, але має власну специфіку: в порівнянні з товарним він є більш багатокomпонентним (включають елементи корпоративної ідентичності та корпоративної культури), носить стратегічний характер (елементи корпоративної стратегії, такі як бачення, місія, бізнес-ідея, історія роботи організації на ринку й інші знаходяться в зоні відповідальності вищого менеджменту) та апелює до більш численної гетерогенної аудиторії. Дж. Балмер виділяє п'ять ключових характеристик корпоративного бренду[1]. 1. Основа корпоративного бренду - культура. Корпоративні бренди включають в себе не тільки компоненти корпоративної культури, а й набір субкультур усередині організації, професійні субкультури, національні особливості й інші типи культур. 2. Багатоаспектність корпоративного бренду. Корпоративний брендинг є міждисциплінарним поняттям та має стратегічний характер. Корпоративні бренди звертаються до численних груп зацікавлених осіб (від співробітників компанії до місцевих спільнот) використовуючи різні канали комунікації. 3. Матеріальність корпоративного бренду. Корпоративні бренди включають матеріальні компоненти, такі як логотип, слоган, візуальна ідентичність, дизайн офісних приміщень, географічне охоплення ринків, види і результати діяльності компанії та ін. 4. Емоційна складова корпоративного бренду. Корпоративні бренди включають такі елементи, як стиль, сприйняття і асоціації. 5. Прихильність до бренду. Успішні корпоративні бренди отримують прихильність всього персоналу компанії до бренду та його цінностей.

Яким же чином можна отримати точну картину культури робочого місця та виявити потенційні області для її вдосконалення? Основним інструментом є внутрішні опитування щодо культури компанії, які можуть надати роботодавцям цінну інформацію та підштовхнути їх до створення такої корпоративної культури, котра була б привабливою як для існуючих працівників, так і до новоприбулих талантів. Коли опитування проводяться зовнішньою стороною, роботодавці мають більше шансів отримати чесні відповіді співробітників та побачити справжню картину. Гілл Б'юкенен, засновник і директор Pure Resourcing Solutions, працює в області рекрутменту вже доволі багато часу. Ось декілька ідей, над якими пропонує замислитися Гілл Б'юкенен при проведенні опитування співробітників щодо корпоративного бренду [2]:

1. Ясність бачення. Чи всі ваші спеціалісти усвідомлюють цілі і завдання вашої організації? Якщо співробітники працюють без будь-якого реального розуміння місії та культурних цінностей компанії, ймовірно, люди не будуть налаштовані на досягнення спільної мети.

2. Рівень мотивації. Чим більший рівень мотивації мають ваші спеціалісти, тим більше шансів, що вони повністю віддаватимуться роботі та будуть націлені на результат. Тим не менш, важливо застосовувати індивідуальний підхід до працівників. Необхідно знати, що мотивує людей як особистостей, а не намагатися застосовувати однакові методи для всіх.

3. Організаційне навчання. Нове покоління, що успішно займає робочі місця, несе за собою зміни в потребах та мотивації спеціалістів. На скільки успішно ваша компанія створює культуру, яка є привабливою для розвитку молодих талантів? Чи існують на сьогоднішній день застарілі уявлення, котрі потребують нового погляду та змін?

4. Залученість спеціалістів. Також важливо знати поточний рівень залученості співробітників до роботи. Адже при підборі персоналу роботодавці мають справу з людьми, що прагнуть реалізувати свої цілі, обираючи ту чи іншу компанію. Разом з тим, менеджери прагнуть

реалізувати свої цілі, залучаючи певного кандидата. До того ж, треба мати на увазі, що люди шукають не просто яку-небудь роботу, а саме ту, яка їх влаштовує.

5. Комунікація. Наскільки відкритою та чесною є система комунікації у вашій компанії? Чи мають старші менеджери довіру до співробітників, щоб при першій можливості ділитися з ними інформацією? Забезпечення прозорості інформації та надання голосу співробітникам – два ключові елементи концепції залучення працівників. Ефективний розвиток внутрішньої комунікації також грає важливу роль в збереженні спеціалістів, які займаються розвитком організації.

6. Лідерство. Чи сприяє ваше керівництво зміцненню позитивного робочого середовища? Ефективність роботи колективу залежить не лише від сформованих у ньому стосунків, що забезпечують успішну взаємодію людей у процесі спільної роботи, а й від того, яким чином спрямовується їх діяльність, які форми впливу використовують для того, щоб спонукати людей до продуктивної праці. Корпоративна культура передбачає чіткий розподіл обов'язків зі сторони керівництва та слідування ним.

7. Робота в команді. Чи існують в вашій компанії такі цінності як повага та підтримка один одного? Сьогодні можна спостерігати як в компаніях співпрацюють різні покоління, саме тому необхідно забезпечити розуміння між різними групами людей та повагу до унікальності талантів кожного з них. Успіх корпоративної культури забезпечують співробітники різних вікових груп, які охочі ділитися своїми знаннями та розуміють важливість командної роботи.

8. Інновації. Інновації – це ключовий фактор сталого успіху, тому що вони вносять зміни, необхідні для виживання компанії і, таким чином, захищають від нестабільності. Ваші працівники вважають, що вони здатні привнести нові ідеї? У цьому випадку, вони могли б забезпечити творчі рішення для нових методів роботи, які б забезпечили задоволеність клієнтів і сприяли збільшенню доходів компанії.

9. Навчання і розвиток. Чи мають ваші спеціалісти уявлення про керування кар'єрою? Можливість розвитку як професійного, так і особистого є важливим елементом залучення справжніх талантів. Це мотивує існуючих співробітників і допомагає роботодавцям створити ефективний конвеєр прогресії.

10. Благополуччя співробітників. Керівники компаній повинні бути зацікавленими в тому, щоб їхні співробітники були щасливими та здоровими, адже такий персонал є найбільш продуктивним. Як ваші співробітники тримають баланс між роботою та особистим життям?

До даного переліку Гіллу Б'юкенена варто додати такий сучасний інструмент залучення і втримання талантів як бренд роботодавця (HR-бренд). Своїм козирем роботодавці вважають вигідно запропоновані фінансові умови і соціальні пакети, таким чином бар'єрів для переходу співробітників дуже мало. У таких умовах головною конкурентною перевагою компанії стає корпоративна культура. Корпоративна культура працює на бренд роботодавця і впливає на усвідомлення вашого особистого внеску до спільної праці. Вона також має вирішальне значення для утримання персоналу, так як спеціалісти звертають увагу на те, наскільки атмосфера в компанії має сприятливий характер. Крім того, добре розуміння поточної культури компанії дозволить вам найняти відповідного кандидата, адже для процвітання організації необхідно вести постійну роботу з формування контингенту фахівців, здатних вирішувати поставлені задачі у вказаній сфері діяльності з максимальною результативністю.

Отже, основна мета корпоративної культури - допомогти людям отримувати задоволення від праці, ефективно управляти своєю кар'єрою, щоб при цьому вони мали зважений баланс між роботою і сімейним життям.

1. Balmer J. M. T., Gray E. R. *Corporate Brands: What Are They? What of Them?* // *European Journal of Marketing*. 2003. Vol. 37. N 7/8. P. 972–997.

2. *10 Ways Employee Surveys Help Attract and Retain Talent* [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://theundercoverrecruiter.com/employee-survey/>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНОЗДАТНОГО ФАХІВЦЯ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

©Ціжма О.А., 2017

Прискорення темпів розвитку ринкових відносин в Україні зумовили збільшення попиту серед населення на окремі спеціальності, а порушення балансу між розвитком ринку освітніх послуг і ринку праці призвели до надмірної його насиченості певними фахівцями. Негативно на дану ситуацію впливає неусвідомлений вибір майбутньої професії молоддю, через що існує незбалансованість у системі реалізації їх трудового потенціалу, що сприяє збільшенню пропозиції фахівців певного профілю при різкому її зменшенні за іншими напрямками підготовки.

Крім того система структурних зрушень в економіці України неможлива без підготовки трудового потенціалу з відповідним рівнем кваліфікації, адаптованого до вимог сучасного інноваційного суспільства. Насамперед, це стосується поліпшення якісних характеристик молоді, яка традиційно відноситься до однієї з найбільш вразливих соціальних верств населення.

Конкурентоспроможність працівника — це відповідність якості робочої сили потребам ринку, можливість перемагати в конкуренції на ринку праці, тобто повніше, порівняно з іншими кандидатами задовольняти вимоги роботодавців за рівнем знань, умінь, навичок, особистих рис [1].

Аналіз існуючих досліджень (Б. Богиня, А. Колот, М. Кримова, А. Крисоватого, Е. Лібанова, Л. Лісогор, Д.Мельничук, В. Петюх, О. Портної, М. Семікіна, Р. Чорного С. Юрія та ін.) показав, що більшість науковців застосовуючи концепції та стратегії у сфері праці розглядають трудовий потенціал як товар, при цьому не беруть до уваги особливості концепції людського капіталу та сучасні тенденції фінансування та формування нового типу економіки, заснованої на знаннях. Концепція людського капіталу передбачає постійний людський розвиток, навчання протягом всього життя, надбання нових, знань, вмінь, підтримку здоров'я та належного рівня життя. Проте, слід зазначити, що розвиток є неможливим без матеріальних та нематеріальних інвестицій. Так само і формування конкурентоспроможного фахівця є неможливим без його фінансового забезпечення. Саме тому, визначаючи процес становлення конкурентоспроможності сучасного фахівця, слід враховувати роль і вплив фінансового забезпечення у даному процесі.

Зважаючи на вищезазначені аспекти формування конкурентоспроможного фахівця можна стверджувати, що запропоновані автором [2] складові моделі розвитку конкурентоспроможного фахівця на ринку праці безпосередньо впливають на формування конкурентних переваг особистості, її професійне, кар'єрне зростання та майбутній рівень доходу.

Першим структурним елементом моделі розвитку конкурентоспроможного фахівця є етап формування який включає в себе фазу становлення та фазу інвестування. Основною метою яких є професійне та життєве самовизначення індивіда, через її ціннісні орієнтири та життєві пріоритети, визначити і розвинути існуючі здібності, що в майбутньому впливатимуть на професійний вибір.

Основним критерієм переходу від першої фази (становлення) до фази інвестування є визначення майбутньої професії, що особа бажає отримати. саме професійна орієнтація та органи, які безпосередньо надають ці послуги. На інвестиційній фазі, на основі професійного та життєвого самовизначення відбувається безпосереднє оволодіння обраною професією, першим кроком якого є вибір навчального закладу для отримання освіти, на вибір якого в основному впливають такі чинники, як місце проживання, територіальна віддаленість навчального закладу, існуючий ліцензійний обсяг набору і кількість бюджетних місць, вартість навчання та престижність вузу, друзі, знайомі з кола студентів. Особливістю другої фази є те, що процес навчання повинен бути безпосередньо прив'язаний

до структури попиту на ринку праці, враховувати наперед перспективні вимоги роботодавців, оскільки процес старіння знань є доволі швидким.

Другим етапом в житті фахівця є фаза реалізації, на якій починається безпосередня професійна діяльність особистості, що забезпечує певний рівень доходу та суспільного визнання. Ключовою стадією цієї фази є вихід на ринок праці, де відбувається конкурентна боротьба між однорідними фахівцями за отримання найвигіднішого робочого місця та можливість реалізувати свій трудовий потенціал. Найчастіше це змагання призводить до подальшого просування в рамках фази реалізації, але в окремих випадках у зв'язку з нездатністю конкурувати з іншими, або ж невідповідністю структури знань, вмінь та навичок потребам роботодавців, фахівець змушений повертатись до інвестиційної фази з метою отримання нових конкурентних переваг. Тому цей етап є ключовим у визначенні конкурентоспроможності фахівця та ефективності попередніх фінансових інвестицій [2].

Такі важливі аспекти становлення затребуваного та конкурентоздатного фахівця на ринку праці неможливі без належного фінансового забезпечення його процесу навчання, донавчання, реалізації своїх здібностей. Проте взаємодія ринку надання освітніх послуг та ринку праці практично відсутня. Прогностичні оцінки затребуваності у висококваліфікованих кадрах не забезпечують потреб ринку праці. Основною проблемою є те, що більшість роботодавців природньо не здатні передбачити власні кадрові потреби. Натомість дані служб зайнятості фіксують потреби ринку в поточному проміжку часу, а не в перспективі. На певні точніші прогнози, що стосуються потреб у фахівцях здатні лише великі корпорації, які, наприклад, тримають першість в якомусь секторі економіки чи є важливими у промисловості регіону[3].

Незважаючи на вже порівняно великий відрізок часу, що минув від становлення незалежності нашої держави, важко дається перехід від планового мислення до сучасного ринкового розуміння розподілу ресурсів. Сучасний світ мінливий, а отже, невизначений у сфері регулювання людського капіталу на ринках праці. У процесі залучення вітчизняного виробництва до сучасного конкурентного середовища міжнародної економіки більшість вітчизняних виробників і роботодавців не завжди можуть передбачувати та замовити необхідну структуру трудового ресурсу. Цим також мала б займатися і держава не тільки на рівні загального ринку праці, але й у секторах, які є стратегічно-важливими для розвитку держави [4].

На основі проведеного дослідження можна визначити, що конкурентоспроможність фахівця, його розумові здібності та якісне фінансове забезпечення, є багатогранною категорією, яка включає в себе широке коло складових та формується під впливом як особистісних, так і загальнонаціональних чинників. Також, слід відзначити, що основні конкурентні переваги фахівця закладаються саме в системі освіти та формуються під її впливом протягом всього життя. Не зважаючи на те, що професійно-технічна освіта обмежена фінансовими можливостями при підготовці конкурентоспроможних фахівців з робочих професій, вирішенню цієї проблеми треба приділяти більше уваги вже на стадії зарахування абітурієнтів на навчання.

1. Грішнова О.А. Молоді спеціалісти на ринку праці: проблеми конкурентоспроможності та працевлаштування [Електронний ресурс] / О. А. Грішнова, А. Є. Самарцева // Соціально-трудова відносина: теорія та практика : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана" ; редкол.: А. М. Колот (голова) [та ін.]. – Київ: КНЕУ, 2012. – № 1. – С. 28–35. – Режим доступу: <http://http://primat.org/FILES/statia.pdf>.

2. Медведь В. В. Основи формування конкурентоспроможності фахівця: чинники, складові, критерії [Електронний ресурс] /В. В. Медведь // – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_7/9.pdf.

3. Митин Е. А. Компонентная модель формирования конкурентоспособности будущего специалиста [Електронний ресурс] / Е. А. Митин// //Научно-теоретический журнал «Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта», 2 (48) – 2009 г., – НГУ им. П. Ф.Лесгафта, Санкт-Петербург, 2010 г. – С. 51-55. – Режим доступу: <http://elibrary.ru/item.asp?id=11914673>.

4. Кримова М. О. Компетентнісна основа освітньої системи України та її роль в формуванні конкурентоспроможності фахівця / М. О. Кримова // Вісник Донецького ун-ту. – Донецьк : ДонНУ. – 2011. – Т. 1. – С. 89–91.

НОВІ ВИМОГИ ЩОДО РІВНЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ

©Черничко Т.В., Черничко С.Ф. 2017

На сьогоднішній день, на жаль, вітчизняна економіка не характеризується зростанням частки та обсягів конкурентоспроможної продукції. Однією з причин є недостатній рівень фахової підготовки управлінського персоналу всіх рівнів. У зв'язку з цим проблема формування конкурентного фахівця та наближення рівня його фахової підготовки до європейських стандартів набуває все більшого значення.

Нові вимоги щодо рівня управлінської діяльності обумовлені зміною зовнішнього економічного середовища, рівня конкуренції та необхідністю покращення управлінського впливу на розвиток національної економіки. Досить часто саме неефективний менеджмент є основною причиною повільного впровадження економічних реформ та недоліків у здійсненні інноваційних перетворень. Одним з варіантів підвищення ефективності управлінської діяльності є розвиток управлінського професіоналізму та вдосконалення системи менеджменту як на макро-, так і мікроекономічному рівні.

Протягом останніх років, в умовах поглиблення інтеграційних процесів в економіці України, підприємницька діяльність все більше набуває інноваційного характеру. Інноваційність і підприємництво виступають як цільові завдання, які потребують чіткої організації та управління і, відповідно, зміни підходів до організації управління персоналом.

Основні риси інноваційного характеру сучасної підприємницької діяльності включають такі:

– відхід від принципів механістичної концепції організації виробництва і праці. Основний недолік механістичної концепції полягає в тому, що при в складному процесі взаємодії людини і машини центральне місце належить машині, а людина є ніби додатковим елементом. Механістична концепція організації виробництва була оптимальною в період планово-командної системи управління. Але вона абсолютно безперспективна в умовах ринкової економіки при переході на інтенсивний шлях розвитку;

– розвиток високих технологій (включаючи усі форми комп'ютерних і телекомунікаційних систем, робототехніку, генетику, біоінженерію тощо) є важливим для розвитку підприємництва та систем управління, створюється позитивний суспільний і професійний образ підприємництва і новаторства, що привертає увагу до себе висококваліфікованих спеціалістів інтелектуальних сфер діяльності [1, с. 49-56, 67];

– перехід від принципів індивідуального знання до організаційного знання. Під організаційним знанням розуміють спроможність компанії як єдиного цілого створювати нове знання, розповсюджувати його по організації та втілювати у продукції, послугах, системах [2, с. 17];

– збільшення кількості підприємницьких структур у діяльності яких важливим є не тільки виробництво товарів (послуг) з визначеними витратами, певною якістю, дизайном, а й необхідність забезпечення ефективності управління середовищем їх споживання.

Оновлені підходи до підприємницької діяльності передбачають і зміни у структурі механізму управлінської діяльності в умовах інноваційної моделі (рис. 1).

Враховуючи тенденції сучасного суспільства знань, що проявляються у стрімкій інформатизації, домінуючим чинником прискорення темпів втілення інноваційного досвіду у всі сфери суспільно-економічної практики стає інноваційна культура.

Серед внутрішніх факторів розвитку інноваційної культури є:

- перегляд існуючих стратегій, місії, цілей і програм розвитку організації;
- необхідність реорганізації організаційної структури для інноваційної діяльності;
- необхідність розроблення нових кадрових програм щодо стимулювання інтелектуального потенціалу та мотивування персоналу тощо.

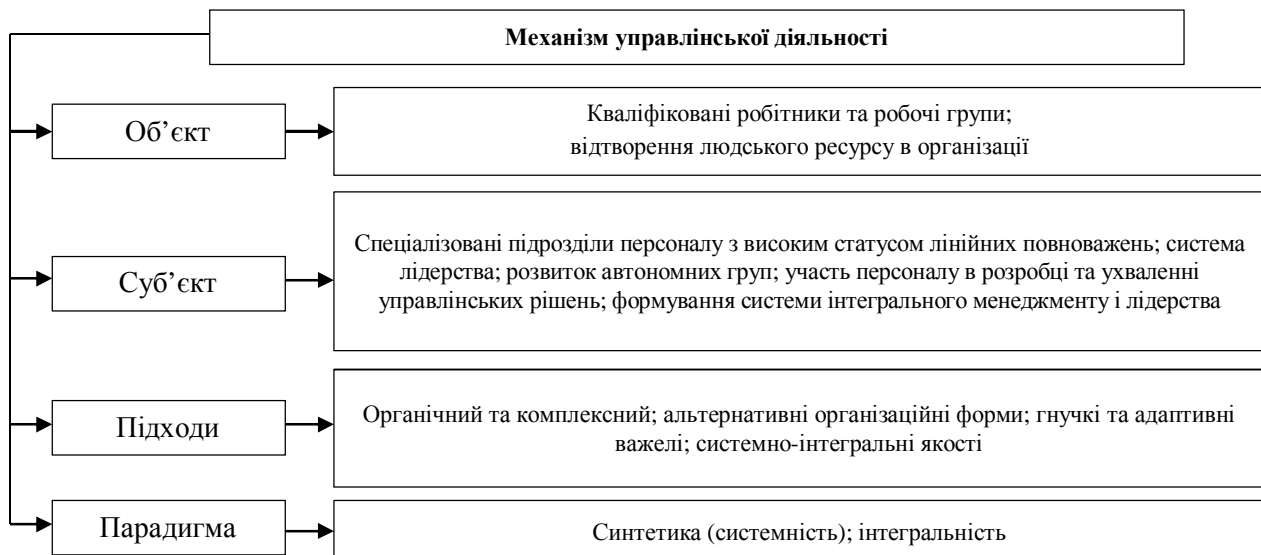

Рис. 1. Складові механізму управлінської діяльності в умовах інноваційної моделі

Основна роль інноваційної культури – це визначення й синтез основних елементів інновації, їх функціонування, взаємодії і динаміки розвитку інноваційного процесу, гармонійної роботи цілої інноваційної системи підприємства [3].

У концептуальній моделі інноваційної культури важлива роль відводиться її функціям, які відображають не тільки її сутнісну характеристику та напрямки дослідження, але й значення в інноваційній системі [4].

Інноваційна культура – це система взаємовідносин усіх суб'єктів інноваційної системи підприємства, яка пов'язана зі стимулюванням креативного мислення, реалізацією інноваційного потенціалу особистості і підприємства, а також оптимізацією всього інноваційного процесу – від продукування (генерування) інноваційних ідей до їх комерціалізації.

Розрізняють такі підходи до визначення змісту поняття: культурологічний підхід; соціально-психологічний підхід; інтелектуальний підхід; економічний підхід.

Культурологічний підхід характеризує інноваційну культуру як соціально-культурний феномен, що поєднує науку, освіту і культуру з соціальною та професійною практикою у різних сферах життя. Соціально-психологічний підхід базується на сприйнятті інновацій та інноваційних ідей колективом і окремою людиною, готовність і здатність підтримувати та реалізовувати новачі у всіх сферах життя, а також характеризує ступінь задоволення від причетності до творення нового і від результатів діяльності. Підхід до трактування інноваційної культури, в основі якого є «знання, вміння, творчі здібності й досвід цілеспрямованої підготовки, комплексного впровадження і всестороннього освоєння новачі в інноваційній сфері» логічно назвати *інтелектуальним*, оскільки він розкриває зміст і можливості розвитку інтелектуального капіталу підприємства.

Ототожнення інноваційної культури з витратами на удосконалення процесу виробництва, технологій, економії трудових і матеріальних ресурсів для забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку висвітлює аналітично-обліковий аспект інноваційної культури як економічної категорії.

1. Корнаи Я. Размышления о капитализме / пер. с венг. О. Якименко; науч. ред. Д. Расков. – М.: Издательство Института Гайдара, 2012. – 352 с.

2. Нонака И. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах / И. Нонака, Х. Такеучи – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. – 384 с.

3. Андрійчук О.Я. Інноваційна культура як ефективний механізм функціонування інноваційної системи підприємства / О. Я. Андрійчук // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2008. – Вип. 237, Том III. – С. 559-567.

4. Захарчин Г.М. Концептуальна модель інноваційної культури підприємства / Г.М. Захарчин, О.Я. Андрійчук // Національний лісотехнічний університет України: збірник науково-технічних праць. – 2008. – №18.8. – С. 272-278.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

©О.В. Чуб, 2017

Глобалізація і швидкі темпи діджиталізації змінюють світ в цілому і зокрема підвищують вимоги до формування і розвитку конкурентоздатності майбутніх фахівців. При цьому, все частіше роботодавці відзначають загострення боротьби за таланти, про відсутність підходящих кандидатів на вакантні посади, про вимушене заниження вимог до кандидатів через відсутність професійних компетенцій. На українському ринку праці ця ситуація загострюється також через суттєвий вплив демографічних, економічних, політичних і міграційних факторів. Поряд з цим молоді фахівці, що виходять на ринок праці теж зазначають про ряд складнощів з пошуку підходящої роботи через невідповідність вакансій фаховій підготовці, низький рівень оплати праці, відсутність робочих місць з гідними умови праці, а також через завищені очікування і відсутність інформації про реальний стан ринку праці.

На нашій планеті 7 мільярдів людей. Серед них не працюють 2 мільярди дітей і підлітків у віці до 15 років, і 577 мільйонів людей похилого віку.

1,7 мільярди людей працює у сфері обслуговування, 1,4 мільярди — у сільському господарстві, 800 мільйонів — на заводах, а 400 мільйони мають власний бізнес. Ще 430 мільйони — безробітні.

За аналогічними показниками в Україні традиційно розвинений аграрний сектор: 17,5% українців працює в цій галузі (в світі — 20%). За даними Держкомстату більшість українців працюють в сфері торгівлі і ремонті транспорту[1].

Загально визнано, що молодь є найважливішим активом економічного зростання завдяки своїй енергії, таланту, творчому потенціалу, базі для майбутнього розвитку, але не має достатнього досвіду для входження в економічний простір, про що свідчать статистичні показники. Так, за даними МОП, у 2016 р. 71 мільйон молодих осіб у світі — безробітні, а рівень глобального молодіжного безробіття досяг 13,1 % [2]. В Україні рівень безробіття серед осіб вікової категорії 15-24 рр. у 2016 р. склав 23 %, та був більш як удвічі вищий, ніж цей показник серед всіх вікових груп [3]. Цифри говорять про те, що держави не в змозі забезпечити гарантії права на працю молодим поколінням, не гарантують права на гідну працю, починаючи з базової передумови — можливості зайнятості.

З огляду на такі дані перед системою професійної освіти постають виклики не просто істотного підвищення рівня підготовки фахівців, а забезпечення якісно нової сутності цієї підготовки, яка забезпечила б їх готовність до успішної діяльності та можливість ефективно працювати і через декілька років. Конкурентоздатного фахівця розглядають не лише як продукт навчального закладу, а й як особистість, яка має певні якості, може досягти високих результатів у своїй діяльності та зробити внесок у досягнення тієї організації, де він працює. Зазначені фахівці мають бути мобільними, прагнути до безперервного підвищення професійної майстерності та володіти високою адаптаційною й професійною мобільністю; спроможними до створення й використання високих технологій; мати сформовані міцні моральні засади, розвинену цивілізаційну культуру, відповідальність і толерантність; готовими до нового типу громадських відносин, які знаходяться в постійній динаміці та виявляються в переходах від однієї соціально-професійної ролі до іншої.

Саме ці сучасні фахівці мають вміти працювати в змінному середовищі, мислити масштабно і, як правило, управляти підлеглими, маючи для цього значно менше часу; зосереджувати людей на досягнення конкретної соціально значущої мети, надихати та підтримувати співробітників, не знімаючи

з них при цьому відповідальності за успіх тієї чи іншої справи. Усе це суттєво відрізняє їхню діяльність від роботи професіоналів у минулому, які ставили на перше місце потреби організації, а не працюючих у ній людей; прагнули уникати ризику (сучасний фахівець професіонал готовий ризикувати); цікавилися тільки питаннями, що належали до їхньої компетентності (сучасний же фахівець цікавиться питаннями всієї організації, прагне стати надійним партнером для інших підрозділів; ставилися до людей як до взаємозамінного ресурсу організації (зараз ставиться до персоналу як до самого коштовного ресурсу організації і знає, наскільки важко знайти заміну для гарного працівника) тощо [4].

Як правило, відповідальність за формування конкурентоздатності молодих фахівців покладають на систему вищої та професійної освіти. Проте роботодавці все частіше зазначають про відсутність у молодих фахівців такої важливої компетенції як грамотна усна та письмова мова, що формується ще під час навчання в школі. Реформування освіти в останніх роки нажаль демонструє відсутність системності та неефективності. Наприклад, через брак фіксування учні загальноосвітніх шкіл не забезпечені підручниками в повному обсязі, які часто мають низьку якість і не відповідають сучасним вимогам. Серед вищих навчальних закладів визнано, що основним замовником професійної підготовки фахівців є бізнес. Переважна частина ВНЗ чимало роблять в напрямі залучення бізнесу до навчального процесу з метою формування у студентів практичних навичок які вимагає сучасний ринок праці. Сьогодні цього виявляється недостатньо і з'явилась думка про залучення представників з бізнесу до шкільної освіти. Таким чином, модель підготовки конкурентоспроможного фахівця виглядатиме як «бізнес — ВНЗ — школа», тобто учень в школі вже повинен розуміти які знання, навички і компетенції будуть затребувані на ринку праці і до якого вищого навчального закладу слід вступати щоб отримати або вдосконалити професійні компетенції. Вчені та практики, що активно займаються питаннями підготовки та зайнятості молоді вбачають в цьому перспективний напрям підвищення якості освіти і формування сучасних професійних компетенцій у молодих фахівців.

Традиційно, освіта є консервативною сферою. У цьому її плюси і мінуси. Плюс у тому, що вона чинить супротив непродуманому реформуванню, а мінус — що й доцільні зміни здійснити подекуди важко.

За сучасних умов потрібні скоординовані зусилля всіх зацікавлених сторін задля доцільних змін у формуванні якісного освітнього середовища з професійної підготовки конкурентоздатних фахівців, що приведуть талановиту й по-сучасному освічену націю до збалансованого розвитку держави і забезпечення спільної відповідальності за результати праці.

1. Немного статистики: как украинцы отличаются от жителей других стран. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://businessviews.com.ua/ru/studies/id/nemnogo-statistiki-kak-ukraincy-otlichajutsja-ot-zhitelej-drugih-stran-548/>

2. Перспективы занятости и социальной защиты в мире 2016: тенденции для молодежи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ilo.org/moscow/news/WCMS_513728/lang-en/index.htm

3. Аналітичний огляд. Державна служба статистики України, 2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350805>

4. Бикова В.О. Формування конкурентоздатності майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі / В.О. Бикова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі : зб. наук. пр.; редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. — Запоріжжя, 2011. — Вип. 21 (74). — С. 250 — 256.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МІГРАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

©Шахно А.Ю., 2017

В умовах інтенсифікації процесів глобалізації світової економіки відбулося зміщення акцентів з розвитку матеріального виробництва на розвиток інтелектуальної особистості. Високорозвинені держави значну увагу приділяють формуванню інтелектуального продукту з високими розумовими здібностями, аналітичним мисленням, високим рівнем свідомості та моральності. У світовому господарстві місце країни визначається якістю людського капіталу, рівнем освіти та вмінням застосовувати досягнення науково-технічного прогресу. В умовах політичної, економічної та соціальної нестабільності останнім часом в світі спостерігається збільшення обсягів та зростання темпів міграції людських ресурсів. Особливістю формування міграційної політики розвинутих країн світу є принцип залучення інтелектуального мігранта. Високорозвинена особистість визначає конкурентоспроможність економіки держави, є ключовим ресурсом її розвитку.

На сьогодні особливої актуальності в Україні набувають процеси інтелектуальної міграції людського капіталу, що означає переміщення вчених та висококваліфікованих фахівців за межі країни. Це може бути як еміграція, так і тимчасова трудова міграція. Втрата висококваліфікованих кадрів є загрозою розвитку інноваційної моделі країни, зниження рівня її конкурентних переваг. Процеси посилення інтелектуальної трудової міграції притаманні усім країнам світу, де попит на фахівців з вищою освітою менший, ніж його пропозиція. Нажаль Україна займає одне з провідних місць серед країн-донорів з постачання висококваліфікованих інтелектуальних кадрів за кордон. Понад 30% українських науковців працюють на розвиток інших країн світу [1].

На інтелектуальну міграцію впливають політичні, економічні та соціальні фактори. Існують дві основні групи мотивів: 1) соціально-економічні мотиви (нестабільність політичної та соціально-економічної ситуації в країні, недостатність інвестування в розвиток науки й освіти, що призводить до руйнування та зниження престижності вітчизняної наукової сфери діяльності; низька оплата праці висококваліфікованих кадрів); 2) індивідуально-психологічні мотиви.

Головними чинниками інтелектуальної міграції людського капіталу країни за кордон є: більш широкі можливості для самореалізації, творчості, розвитку; необхідна науково-дослідницька база; більш висока матеріальна винагорода за працю; кращі умови життя; забезпечення демократичних свобод та громадянських прав тощо.

Розрізняють три основні види інтелектуальної міграції:

- освітня;
- наукова;
- технологічна (ІТ-галузь).

Процеси освітньої інтелектуальної міграції відбуваються у відповідності до прийнятого єдиного «Європейського простору досліджень» та «Європейського простору вищої освіти», що забезпечило мобільність та відкритість руху дослідників, викладачів, студентів. Зростає частка зарубіжної студентської міграції.

Наукова інтелектуальна міграція відбувається за наступними напрямками: участь у міжнародних наукових конференціях; тимчасові науково-професійні відрядження, виконання іноземних замовлень (неофіційне сумісництво) тощо. У межах міжнародної співпраці українські науковці надають перевагу нетривалим поїздкам за кордон.

Однією з важливих форм інтелектуальної міграції виступає технологічна міграція. Потреба у фахівцях ІТ-технологій постійно зростає. Значна кількість фахівців ІТ-ринку працюють в Україні за формою дистанційної зайнятості або на замовлення іноземних корпорацій у їх філіях [2].

Інтелектуальна міграція людського капіталу для України має свої негативні наслідки: країна втрачає інтелектуальний потенціал, внаслідок чого відбуваються структурні зрушення людського

капіталу, зниження суспільної продуктивності праці, сповільнення темпів розвитку інноваційної моделі розвитку економіки країни.

Також інтелектуальна трудова міграція негативно впливає і на демографічний стан в країні. Переважно виїжджають на працевлаштування за кордон молоді люди, що знижує народжуваність в країні, відбувається старіння нації і призводить до демографічної кризи.

Але інтелектуальна міграція людського капіталу може мати й позитивні наслідки в разі, якщо міграція була тимчасового характеру. Зараз з'явилося таке нове поняття як «циркуляція інтелекту», тобто циклічні переміщення за кордон для подальшої роботи і навчання. Інтелектуальні мігранти отримують зарубіжний досвід, знання, навички, сприяють припливу на Батьківщину інвестицій, нових технологій, ідей, використанню нових ефективних форм розвитку бізнесу. Зворотна міграція висококваліфікованих кадрів допомагає розвитку різноманітних форм міжнародної наукової співпраці, що створює умови щодо інтеграції України до освітнього та світового науково-технічного товариства. В майбутньому фахівці вважають, що така форма міграції як «циркуляція інтелекту» посилиться, що пов'язано з глобалізацією світової економіки.

Таким чином, оскільки інтелектуальна міграція людського капіталу має не тільки негативний вплив на економіку країни, але й позитивні сторони, для успішного врегулювання міграції в Україні з боку держави необхідно розвивати зворотну міграцію та приймати відповідні програми, що дозволить підвищити якість людського капіталу нації.

Державна політика протидії відтоку інтелектуального капіталу повинна впроваджуватись за наступними напрямками [1]:

- удосконалити законодавчу базу та створити ефективний механізм регулювання міграційними процесами з урахуванням вимог національної безпеки і потреб національної економіки;
- здійснювати контроль за дотриманням положень законодавчих актів (щодо захисту авторського права, патентів, ноу-хау, захисту інформаційної таємниці та ін.) та використовувати досвід зарубіжних країн;
- прийняти державні програми щодо активного залучення молоді до наукової та інноваційної діяльності;
- збільшити відсоток фінансування наукової та освітньої сфери, що в майбутньому дасть змогу підвищити конкурентні переваги країни;
- стимулювати вітчизняний бізнес до ефективного використання наукових розробок українських вчених;
- забезпечити гідну оплату праці науковому потенціалу країни;
- створити сприятливі умови праці та забезпечити оновлення матеріально-технічної бази науково-дослідної сфери, що сприятиме реалізації творчого та інтелектуального потенціалу країни;
- забезпечити більш тісну співпрацю вищих навчальних закладів з науково-дослідними інститутами;
- здійснювати моніторинг відповідності попиту ринку праці на фахівців вищих навчальних закладів;
- підвищити рівень соціальної захищеності працівників сфери освіти та науки тощо.

Отже, інтелектуальна міграція є складним явищем, яке неоднозначно впливає на соціально-економічний розвиток країни в умовах глобалізації. Впровадження запропонованих заходів сприятиме отриманню позитивного ефекту від інтелектуальної міграції на державному рівні і надасть змогу підвищити ефективність та конкурентоспроможність національної економіки в цілому.

1. Баранник З.П. Інтелектуальна міграція як об'єкт статистичного дослідження [Електронний ресурс]/З.П. Баранник, І.О. Романенко//Ефективна економіка. – 2014. - №6. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com/?op=1&z=3096>

2. Чекушина Ю.В. Види інтелектуальної міграції населення України [Електронний ресурс]/Ю.В. Чекушина//Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2013. - №3 (72). – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_3_15

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ ДЛЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ У ПРОЕКТНО-ОРІЄНТОВАНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

©Яневич Н.Я., Тимчишин І.Є., 2017

У найскладніші часи свого правління, Джон Кеннеді відзначив, що у нього є тисячі спеціалістів, які можуть побудувати піраміду, але немає жодного, хто би міг сказати, чи потрібно її будувати. Проблеми необґрунтованості проектів, поверхневого планування, необ'єктивного оцінювання ефективності є актуальними і сьогодні, вони спричиняють збільшення частки невдалих проектів. Так, згідно результатів досліджень, проведених “The Standish Group International” [1], організації, яка узагальнила статистику успішності реалізації програмних проектів за 2011-2015 рр., 17-22%% від усіх проектів визнано провальними, тобто такими, які були скасовані до прогнозованого моменту їхнього завершення, або були виконані, але ніколи не використовувались. Частка проблемних проектів становить 49-56%%, у них спостерігались перевищення термінів реалізації, перевитрати, не досягнення мети проекту.

Фахове застосування сучасного інструментарію проектного менеджменту є дієвим засобом зниження ризику помилок як при обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку бізнесу, так і у процесі впровадження запланованих починань, особливо – в умовах невизначеності та обмеженості ресурсів. Завданням економіста у проектно-орієнтованих організаціях є розв'язання оптимізаційних задач та обґрунтування господарських рішень для підвищення ефективності конкретного проекту.

В контексті висвітлених проблем, важливого значення набуває процес формування професійних компетентностей майбутнього фахівця під час його підготовки у вищому навчальному закладі.

За основними функціональними областями управління проектами ми виділяємо наступні навички, якими повинен володіти економіст у сфері управління проектами: в управлінні змістом проекту: відбір проектів, формування програми та портфелю проектів, порівняння альтернативних проектів, оцінювання ефективності проекту, підбір заходів щодо підвищення ефективності проекту, сценарний аналіз проектних рішень; в управлінні часовими параметрами проекту: розрахунок календарного плану та визначення критичного шляху проекту, оптимізація календарного плану з врахуванням обмеженості ресурсів, моніторинг ходу виконання проекту, аналіз відхилень фактичних показників від базових, розрахунок прогнозних показників, формування звітності; в управлінні вартісними параметрами: оцінювання витрат, розробка бюджету проекту, прогнозування змін бюджету, розподіл ресурсів з пулу доступних, контроль витрат та використання ресурсів, контроль виконання проекту по вартості, аналіз відхилень; в управлінні ризиками проекту: виявлення можливих ризиків, розрахунок і аналіз прогнозів, планування реагування на ризики.

Більшість з перерахованих навичок потребує одночасного вміння застосовувати на практиці програмне забезпечення, таке як Microsoft Project, Project Expert, Diamond FMS, Primavera, Open Plan, P3 та ін. Окрім опрацювання реальних прикладів проектів з використанням програмних продуктів, у навчальний процес слід впроваджувати інтерактивні методи навчання, такі як ділові ігри, тренінги з командної роботи, “мозкові штурми”.

Підготовка кваліфікованих економістів для проектно-орієнтованих організацій сприятиме практичному застосуванню економічних інструментів управління проектами, що, в свою чергу, дозволить уникнути витрачання коштів на необґрунтовані проекти та підвищити ефективність існуючих.

1. Standish Group 2015 (ChaosReport). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.infoq.com/articles/standish-chaos-2015>.

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Zhebrychuk A.V., Nitsenko V.S.
Odessa National University I.I. Mechnikov

PROBLEMS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ECONOMY OF UKRAINE

© A.V. Zhebrychuk, 2017

In the current research practices of innovation activities development, in particular, linked to the change of technological structures in the sphere of production. Technological structure is interrelated stand the techno-economic system that has some quality content, which features technological modes from each other (differences in technology, product quality levels, mainly used types of energy resources and the like) [1].

In retrospect there are five waves of technologically-innovative development. The first and second orders were the result of the industrial revolution (1770-1830), content is the new technology in the textile industry, the development of railway transport, the mechanization of production on the basis of the steam engine.

The third and fourth orders (1830-1980) are characterized by intense races – round industrial production, the transition from an agrarian to an industrial society. They are based on the use in industry of electricity, oil and oil products, gas, communications, new synthetic materials, results of research in the field of chemistry. On a sectoral basis, the fourth wave is associated with the mass production of automobiles, tractor and aircraft industry, arms production, heavy engineering and electrical industry. So, the first four technological structures reflect the form of industrial technology development of machine production.

The fifth mode characterized by the highest level of technology in which information and knowledge have become a new factor of production and material-technical foundations of the information economy. According to forecasts, the fifth technological way, characterized by the development of the electronics industry, computing, software, telecommunications, robotics, production and processing of the gas information services, will run until 2020. In the scientific literature consider now the formation of the sixth technological structure, which is based on biotechnology, genetic engineering, nanotechnology, aerospace technology, fine chemistry, the search for new sources of energy, primarily using hydrogen and fusion technology, etc.

In our country, is predominantly a reproduction of the third technological mode, which is characterized by a high proportion of ferrous metallurgy, railway, electric power, inorganic chemicals, coal consumption, universal engineering (in developed countries this stage is in the middle of the twentieth century).

Partially present in the domestic economy, the fourth technological order, a symptom of which is the development of organic chemistry and polymeric materials, nonferrous metallurgy, oil refining, automotive, precision engineering and instrumentation, the development of the traditional defense industry, electronic industry, distribution, road haulage, wide oil consumption. This phase was completed in developed countries in the mid 1970-ies.

The proportion of products corresponding to the fifth technological order in Ukraine is only 4-5 %, the sixth technological mode – less than 0.1 % [2]. In fact, we have the technological diversity of production that has developed spontaneously and is one of the main structural problems of the Ukrainian economy. Obsolete structure of production leads to a high consumption of products, low value-added in it and, therefore, to significant economic losses that at the same time makes it impossible to implement an innovative model of economic development.

At the micro level is observed low innovation activity of enterprises, resulting in low specific weight of innovation products in total volume. In 2016, the innovative activity in industry of Ukraine was carried out in 1609 under the companies (16,1 %) (for comparison: in developed countries approximately 70 %). The share of enterprises that implement innovations, also decreased to 12.1 % in 2016. Only 2.5% of industrial products sold in 2016 were considered innovative [2]. Consequently, the domestic economy operates without substantial use of research results.

One of the obstacles of innovation development of economic entities is the lack of financial resources. According to analysts, the restructuring of the economy on 1 % of the necessary investments equivalent to 2-3% of GDP. In these conditions the special urgency is acquired for attracting external financial resources, in particular in the form of foreign direct investment. However, there are problems regarding the direction of foreign borrowing: 95% of all foreign investments in 3 and 4 technological structures (75% and 20%, respectively), and only 4.5% of the investment – to 5-technological order and the sixth – 0.5 %. Specified reflects the interest of investors in the domestic economy, primarily as a provider of greenhouse materials. At the same time, in developed countries more than 90% of the investment goes into 5th and the 6th technological modes.

Thus, insufficient sensitivity of the domestic economy to innovations of different types due to the negative impact general economic problems, predominance of low-tech ways, to the absence of effective state of structural and innovation policy. However, the stimulation of the production of knowledge-intensive high-tech products, promoting the use of innovations in practice is a condition of progressive transformation in the employment structure, a cost-effective, high-quality jobs, increase state revenues, and the like.

1. Активізація інноваційної діяльності : організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення / О.І. Амоша, В.П. Антонюк, А.І. Землянкін [та ін.]. – Донецьк : ІЕП НАН України, 2016. – 328 с.

2. Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств : монограф. / М.В. Чорна, С. В. Глухова. – Х. : ХДУХТ, 2016. – 210 с.

ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЙМОВІРНОГО СТАВЛЕННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

© Адаменко М.В., 2017

В сучасних умовах економічного розвитку вирішальним фактором підвищення ефективності інноваційної діяльності на будь-якому підприємстві є формування високої інноваційної активності працівників. Важливість впровадження інновацій безумовна, але ставлення персоналу підприємств до них може бути різним – від активного визнання, схвалення і бажання впроваджувати до активного опору та неприйняття інновацій. Останнє може бути пов'язано з багатьма факторами, одним серед яких є недостатня обізнаність працівників щодо необхідності, причин та особливостей інноваційної діяльності підприємства. Зважаючи на це, актуалізується питання удосконалення методичних підходів до оцінювання ймовірного ставлення персоналу підприємства до впровадження інновацій із застосуванням інструментів економіко-статистичного аналізу.

Як показав огляд останніх досліджень і публікацій, оцінюванню інноваційної активності персоналу підприємств не приділено належної уваги, а відповідний економіко-статистичний аналіз майже не розглядається. Враховуючи сказане, нами запропоновано методику, яка дозволяє за допомогою експрес-тестування, спеціально організованих статистичних спостережень та інших інструментів економіко-статистичного аналізу оцінити ймовірне ставлення персоналу підприємства до впровадження на ньому інновацій.

Дана методика включає:

1. Збір та зведення необхідної для аналізу інформації за допомогою експрес-тестування, спеціально організованих статистичних спостережень із використанням анкет та опитувальних листів, у яких застосовується десятибальна шкала оцінювання. Основне завдання – визначити: чи вважають працівники, що інновації є важливим та пріоритетним напрямом розвитку підприємства; чи обізнані вони щодо розробки, впровадження та використання інновацій на підприємстві?

2. Визначення коефіцієнтів, які характеризують ступінь визнання працівниками необхідності інновацій (K_{OB}) та ступінь обізнаності працівників щодо запланованих інноваційних процесів на підприємстві (K_B). Математично дані коефіцієнти запропоновано визначати як середні значення за результатами опитування персоналу (певного колективу).

3. Побудова матриці критеріїв оцінки ймовірного (очікуваного) ставлення персоналу підприємства до впровадження інновацій, яка включає квадранти, що формуються шляхом перетину: по горизонталі – ступеню обізнаності персоналу K_{OB} – обізнаний, необізнаний; по вертикалі – ступеню визнання персоналом необхідності інновацій K_B – визнає; не визнає. Ставлення персоналу до інновацій оцінюється за квадрантами: ймовірно явна активність ($6 \leq K_{OB} \leq 10$; $6 \leq K_B \leq 10$); ймовірно потенційна активність ($1 \leq K_{OB} \leq 5$; $6 \leq K_B \leq 10$); ймовірно явна пасивність ($1 \leq K_{OB} \leq 5$; $1 \leq K_B \leq 5$); ймовірно потенційна пасивність ($6 \leq K_{OB} \leq 10$; $1 \leq K_B \leq 5$).

4. Визначення інтегрального коефіцієнту ймовірного (очікуваного) ставлення персоналу підприємства до впровадження інновацій як добутку коефіцієнтів K_{OB} та K_B . Інтегральний коефіцієнт може набувати значення від 1 до 100 балів.

5. Оцінювання тісноти зв'язку між K_{OB} та K_B з використанням коефіцієнту рангової кореляції, істотність та тісноти зв'язку між категоріями працівників та рівнем їх ймовірного (очікуваного) ставлення до інновацій з використанням показників спряженості.

Запропонована методика економіко-статистичного аналізу ймовірного ставлення персоналу до впровадження інновацій дозволяє оцінити стан та виявити проблеми інноваційного розвитку підприємств.

ПОТЕНЦІАЛ І ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

©Акімова С.О., Корнєєва Т.С., 2017

Інноваційність є визначальною характеристикою сучасних науково-технічних, виробничих, соціально-економічних та усіх суспільних процесів. Від оволодіння інноваційними механізмами залежить розвиток України: чи рухатиметься вона в напрямі входження до числа розвинених країн, чи залишиться стагнуючою країною на узбіччі науково-технічного і соціального прогресу. Це пов'язано з загальними закономірностями суспільного розвитку, згідно з якими у світі відбувається перехід від переважно відтворювального до інноваційного типу розвитку.

Вплив інновацій на соціально-економічний розвиток може призвести до радикальних структурних змін в економіці та суспільстві і значно вплинути на весь ланцюжок створення вартості – від постачальників до кінцевих користувачів.

Україна значно відстає від країн ЄС за рівнем технологічного розвитку та продуктивністю виробництва. Більшість підприємств залишаються зі старим обладнанням, а отже не провадять інноваційної діяльності. Збереження існуючої моделі розвитку реального сектору економіки України з орієнтацією на низькотехнологічні виробництва та експорт може призвести до зниження конкурентних позицій держави і подальшого нарощування технологічного відставання від розвинутих країн [1].

Питання інноваційного розвитку національної економіки та обґрунтування стратегічних напрямів ґрунтовно досліджено в працях вчених, таких як В. Гриньова, В. Геєць, О. Єпіфанова, О. Собкевич, О. Стреліна, В. Тищенко та ін.

Загальна мета доповіді в першу чергу полягає у виявленні потенціалу та обґрунтуванні тенденцій, стратегічних напрямів інноваційного розвитку держави в умовах подальшої інтеграції України у світовий економічний та науково-технологічний простір.

Україна у 2016 р. посідала 71 місце серед 144 країн світу за субіндексом «Інновації», при цьому останніми роками спостерігається динаміка погіршення складових субіндексу. Так, протягом 2008–2016 рр. в Україні знизився рівень здатності здійснювати інноваційну діяльність, погіршилась якість науково-дослідних закладів, скоротились витрати компаній на здійснення НДДКР та обсяги закупівель державою високотехнологічних товарів. Також відзначається низький рівень співпраці у дослідній діяльності між закладами освіти та промисловістю, кількості зареєстрованих патентів на винахід, забезпеченості вченими та інженерами [3].

Рівень інноваційності продукції, як співвідношення частки інноваційної в загальному обсязі реалізованої продукції, в промисловості України становив 3,8% у 2011 р. і 3,3% у 2016 р., у переробній промисловості – 5,4 і 4,9% відповідно. Рівень наукомісткості виробництва відображає частку витрат на дослідження і розробки в загальному обсязі реалізованої продукції. Значення цього показника в Україні залишається низьким. Більше того, його динаміка в промисловості в останні роки була негативною.

Загальна кількість впровадження нових видів технологічних процесів в промисловості України у 2016 р. становила 2188 процесів, а у 2013 р. – 1576 процесів, у тому числі в переробній промисловості – 2096 і 1491 процесів відповідно. Обсяги впровадження виробництва інноваційних видів продукції переробної промисловості України у 2016 зменшилися порівняно з 2012 р. до 3127 найменувань, або на 7,9%, що майже відповідає темпам падіння показника у промисловості в цілому (7,8%). Водночас використання інноваційних технологій та випуск оновленої продукції у промисловості є передумовою її відродження та підвищення конкурентоспроможності.

Першорядного значення сьогодні набувають енергозберігаючі технології і використання нетрадиційних енергоресурсів. Базовими тут є принципово нові енергозберігаючі технології (високоєфективні мініенергетичні установки, енергозберігаючі способи передачі енергії); нетрадиційні енергоресурси та нові покоління генераторів енергії (ефективні гідроелектричні станції, атомні генератори нового покоління, теплові насоси, ефективні технології використання сонячної, вітрової енергії, підземного тепла), засоби і системи контролю за витратами і втратами енергії.

Важливим напрямом модернізації економіки на інноваційній основі є розробка систем машин і виробничих технологій нових поколінь. Цей напрям обумовлений необхідністю майбутньої великомасштабної заміни застарілих основних фондів у більшості виробництв. При цьому неприпустима орієнтація на збереження технологій четвертого укладу, що консервують низьку конкурентоспроможність продукції. Потрібна оцінка стану і перспектив переходу до систем машин і технологій нових поколінь [6].

Послуги (у широкому розумінні) відіграють провідну роль у сучасній економіці: за даними Світового банку близько 70% світового ВВП створюється саме у сфері послуг (СП). В Україні у 2016 р. значення цього показника становило 61%.

Протягом 2014–2016 рр. в Україні частка інноваційно-активних підприємств коливалась у межах 20% від загальної кількості обстежених підприємств. Найбільш інноваційно-активними підприємствами СП були малі та середні підприємства, частка яких у загальній кількості інноваційно-активних підприємств СП становила близько 90%, що обумовлено радше структурою вибірок обстежень, ніж більшою схильністю малого бізнесу до інновацій. Серед підприємств СП інноваційною активністю виділялися компанії фінансового сектора, очевидно, що інновації в цьому секторі (як технологічні, так і нетехнологічні) мають більше значення для успішної роботи, ніж у "традиційних" секторах.

Основним напрямом інноваційної діяльності та інноваційних витрат для виробників послуг з технологічними інноваціями було придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, а також, певною мірою, тренінги та навчальна підготовка для інноваційної діяльності. Проведенням внутрішніх науково-дослідних робіт (НДР) у 2016 році займалися лише 16,9% підприємств, а зовнішніх – 9,3%. При цьому витрати на проведення внутрішніх НДР становили 2,3%, а зовнішніх – 3,1% від загальних витрат підприємств. Разом із цим частки малих, середніх і великих підприємств з технологічними інноваціями, що проводили внутрішні НДР, були майже однакові, що свідчить про відсутність суттєвої залежності між розміром підприємств і проведенням власних досліджень і розробок (ДіР) [2,3].

Розвиток інноваційної діяльності традиційних секторів промисловості України у коротко- та середньостроковій перспективі мають розвиватись таким чином:

- основою підвищення технологічного рівня вітчизняних промислових підприємств має стати комплексна модернізація виробництва з впровадженням сучасних досягнень вітчизняної і світової науки й техніки;

- до пріоритетних виробництв, які визначатимуть основний вектор розвитку наукомістких видів діяльності машинобудування, слід віднести: виробництво авіаційної і ракетно-космічної техніки, приладобудування, суднобудування, виробництво новітнього рухомого складу та іншого обладнання для залізничного транспорту, верстатно-інструментальне, енергетичне і сільськогосподарське машинобудування, виробництво електронної техніки та засобів зв'язку. В напрямі ресурсо- і енергозбереження, екологізації виробництва та підвищення його загального рівня ефективності необхідно розробити технологічне обладнання для модернізації базових галузей промисловості;

- галузь приладобудування має орієнтуватися на максимальне задоволення потреби економіки в сучасних приладах контролю та вимірювання, які мають знайти широке застосування в процесах технічного переоснащення систем зв'язку і транспорту, в автоматизованих системах управління технологічними процесами і роботизованими комплексами;

- посилення кооперації між державними лабораторіями і НДІ та інноваційно-активними виробниками послуг за рахунок запровадження спеціальних науково-дослідних програм розробки сервісних інновацій;

- для збільшення частки інноваційно-активних виробників, з одного боку, і посилення міжнародної кооперації – з іншого, можна запровадити інноваційні ваучери для неінноваційних підприємств, що дозволять отримувати передові технологічні і нетехнологічні інновації без прямого фінансування держави.

1. Гриньова В.М., Колодізев О.М. Інноваційний розвиток економіки України як стратегічний напрям підвищення її конкурентоспроможності у світі // Вісник економічної науки України. - 2014. - №1. - С. 140-143. - Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2014_1_35.

2. Стреліна О.М. Інноваційний розвиток економіки України: проблеми та перспективи // Ефективна економіка: Електронне наук. фахове видання Дніпропетр. держ. аграр.-економ.ун.-т.– 2013.– №7 // www.economy.nauka.com.ua.

3. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/87204>.

4. Проект «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc.

5. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/

6. Корнеева Т.С. Исследование влияния факторов развития национальной экономики Украины на эффективность труда / Т.С. Корнеева // *Administrarea Publică. Academia de Administrare Publică*. - 2015. - iulie - septembrie 2015 nr. 3 (87). - С.108-114. - Режим доступу до журн.: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/2183>.

7. Петренко М.М., Корнеева Т.С. Интеллектуализация основного капитала как определяющий фактор экономического развития // *Наукові праці КНТУ.– Серія: Економічні науки.– 2005.– №8. – С. 75–77.* - Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2573/1/9.pdf>.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

© Андрос С. В., 2017

В глобалізованій економіці будь-який банк працює в умовах жорстких обмежень і конкуренції з боку інших фінансових установ. Банк змушений регулярно боротися за лояльність своїх клієнтів, пропонувати нові продукти, які б забезпечили йому і клієнтам необхідний прибуток, повинен демонструвати свою надійність, стабільність і здатність адекватно реагувати на умови діяльності та зміни ринкової кон'юнктури. З огляду на зазначене, необхідно переглянути принципи і стратегії українських банків, банківського менеджменту щодо реалізації адекватних заходів, спрямованих на довгострокову фінансову стабільність, а не до отримання короткострокових високих доходів при підвищеній ризикованості операцій, чому будуть сприяти упровадження нових систем управління ризиками, раціональне використання наявних ресурсів, інвестування у розвиток реального сектору.

Найбільш активними лідерами українського ринку проектного фінансування у 2008 році були УкрексімБанк, Райффайзен Банк Аваль, Надра Банк, УкрсоцБанк, ОРТ Банк, УкрСибБанк, Альфа-Банк, Правекс-Банк. Сьогодні, на жаль, відсутня офіційна статистика НБУ щодо обсягів проектного фінансування банками, наприклад, комерційної нерухомості. Банки не відкривають умов і не розголошують своєї участі в інвестиційному проекті (ІІ), що, в свою чергу, свідчить про незрілість даного сегменту ринку. Крім того, існує багато факторів, що стримують розвиток банківського фінансування проектів нерухомості: обмеження НБУ в обсягах інвестування; відсутність законодавчої основи для багатьох схем, що успішно працюють у світі (синдиковане кредитування і сек'юритизація); відсутність належної законодавчої процедури реалізації майнових прав на об'єкт нерухомості; складності прогнозування ринкової вартості ІІ, пов'язані з ризиком зміни цін у цьому сегменті ринку.

Відмітимо, що в даний час консорціумне або синдиковане кредитування також не отримало широкого поширення на українському ринку. Серед причин, що перешкоджають розвитку синдикованого кредитування можна виділити: недостатньо розвинена нормативна база для синдикованих кредитів; переважна орієнтація українських банків на балансові показники при оцінюванні ризику; недостатня орієнтація на максимізацію прибутку за рахунок комісійних доходів порівняно з іноземними банками; недостатньо розвинений ризик-менеджмент для активного управління кредитними портфелями; нестача в банках фахівців з даного виду кредитування. Річ у тім, що консорціуми створюються для кредитування великих ІІ, фінансування яких не під силу окремо взятим банкам. Об'єднання банків у консорціуми дозволяє банкам і їх клієнтам уникати жорстких обмежень НБУ на кредитування «в одні руки». Інсайдери при цьому отримують доступ до безлімітного фінансування. Примітно, що банківський консорціум не є юридичною особою, а його учасники повинні тільки координувати свої дії в певній галузі – кредитуванні, депозитах, рекламі, але головне – банківський консорціум сам по собі не є об'єктом моніторингу з боку НБУ. Незважаючи на проблеми, що виникають у процесі створення консорціумів (можливий перехід клієнтів до банку-партнера; трудомісткість технології надання кредиту через домовленість про розподіл повноважень при виборі провідного банку або банку-координатора; громіздка процедура роботи банків-партнерів з клієнтом щодо переваг на видачу кредиту або стягнення предмету застави; забюрократизованість системи кредитування; розподіл ризиків неповернення кредиту між кредиторами), ситуативне об'єднання банків для подолання законодавчих і нормативних заборон на сьогоднішній день неминуче.

В Україні ІІ може розраховувати на особливу увагу банкірів, наприклад, з інформаційними технологіями. Це означає можливість пріоритетного доступу до спеціалізованих фінансових джерел некомерційного призначення. Якщо мова йде про стадію розвитку ІІ, тут працює загальне правило: чим менш розвинений ІІ, тим менше шансів знайти для нього кошти. Український бізнес часто

представляє ситуацію навпаки і свідомо занижує масштаби своїх ІІ. Стосовно участі фінансистів в ІІ, відмітимо, що власник ІІ не завжди готовий залучити до бізнесу фінансиста на правах співвласника, оскільки в ньому він бачить тільки кредитора. На практиці це означає усунення від фінансування більшої частини джерел, якими, є наприклад, інвестиційні фонди. Залучити ресурси для розробки нових технологій в Україні, на наш погляд, практично неможливо. Принаймні залучити кошти на розширення успішно функціонуючого бізнесу можна з імовірністю 90%. Це відноситься, насамперед, до чистих технологій у тій же мірі, як до нових технологій в інших галузях. У цьому зв'язку зазначимо, що у 2016 році Міжнародна фінансова корпорація (ІІС) і УкргазБанк підписали угоду зі спрощення доступу до фінансування для компаній, які запроваджують відновлювальні та енергозберігаючі технології. Одночасно співпраця з ІІС допоможе УкргазБанку наростити обсяги кредитування для малого і середнього бізнесу та корпоративних клієнтів у таких сферах, як енергоефективність, відновлювані джерела енергії, «зелений» транспорт, ефективне використання водних ресурсів та переробка відходів, а також допоможе УкргазБанку в удосконаленні системи управління ризиками та підвищенні соціальних і екологічних стандартів [1].

Українські банки (УкрексімБанк, Райффайзен Банк Аваль) орієнтуються на ринку і мають стратегічний досвід щодо реалізації ІІ, використовують всі можливі важелі мінімізації ризиків і реагують на зміну ситуації підвищенням кредитних ставок. Основна причина підвищення кредитних ставок криється у подорожчанні залучених ресурсів і високому рівні інфляції в Україні. В цих умовах працюють два джерела кредитування: міжнародні спеціалізовані інститути та механізм пов'язаного кредитування у рамках програм підтримки експорту, який традиційний для більшості країн світу.

В глобалізованій економіці використання такого інструменту як експортне фінансування для кредитування зовнішньоторговельних ІІ клієнтів банку, на наш погляд, є оптимальною можливістю залучення довгострокових ресурсів міжнародних фінансових інститутів (МФІ). Річ у тім, що експортні кредити повинні страхуватися на випадок їх неповернення у країну походження. Страховий платіж залежить від рівня ризику країни, категорії позичальника й інших чинників. У 2009 році, наприклад, якщо позичальником було українське підприємство, то страховий платіж становив 17 % від суми кредиту, а якщо позичальником був уповноважений український банк, то 11–12 % відповідно. Зауважимо, якщо кредит видається через український банк, то останній додає до вартості кредиту 5–6 % річних. З урахуванням витрат на страхування і на послуги українського банку, ціна експортних кредитів для українських підприємств у 2009 році становила до 12 % річних. Перекладання ризику повернення кредиту на український банк означає, що рішення про кредитоспроможність позичальника, спосіб та розмір забезпечення покладається також на нього (УкрексімБанк). Якщо ІІ базується на обладнанні з однієї країни, то оптимальний крок – звернення за кредитом через постачальника обладнання, оскільки більшість з них мають тісні контакти з банками, які видають експортні кредити. В іншому випадку доцільно використовувати послуги фінансових консультантів. Те ж саме доцільно зробити у разі, коли через програми підтримки експорту можна отримати лише частину коштів необхідних для фінансування ІІ, а також, коли виникає необхідність комбінації різних джерел фінансування ІІ.

Для українського бізнесу пряме інвестування набагато дорожче кредитів МФІ. Використовувати цей інструмент потрібно, якщо кредитні ресурси недоступні або у недостатній кількості, або у випадку порушення допустимого співвідношення власного і позикового капіталу. Пряме інвестування можна отримати з двох принципово різних типів джерел – від промислових підприємств і від фінансових інвесторів. Інвестиції від промислових компаній дешеві, ніж від фінансових установ, проте промислові компанії інвестують на умовах повного контролю над українським ІІ, а фінансові компанії часто погоджуються на роль «молодшого» партнера. Крім того, поведінка фінансових інвесторів не залежить від галузевої специфіки. Стосовно ІІ у сфері чистих технологій в Україні, то фінансових інвесторів можна виокремити на два класи: інвестори, що спеціалізуються на технологіях; інвестори, що спеціалізуються на географічному регіоні (Україна, СНД, група країн Східної Європи).

1. *Укргазбанк буде кредитувати «зелені» проекти [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу : <http://www.biowatt.com.ua/novosti/ukrgazbank-bude-kredituvati-zeleni-proekti/>.*

ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

© Андрющенко К.А. 2017

Під інноваційною діяльністю ми розуміємо діяльність, пов'язану з розробкою, освоєнням і впровадженням у виробництво нововведень з метою оптимізації фінансових показників. Результатом такої діяльності є нові товари і послуги, або товари і послуги з новими якостями, а також нові способи виробництва та / або організації виробництва вже існуючих товарів і послуг. При цьому метою інноваційного підприємства є не тільки саме нововведення, а й отримання прибутку від його впровадження, в тому числі через управління фінансовими показниками.

Розрізняють декілька типів інноваційної діяльності. Залежно від виду об'єкта інноваційного впливу: або деякі якості продукту, або весь продукт або спосіб його виробництва, інноваційна діяльність може мати різні масштаби: від повного оновлення всього виробничого циклу до змін в окремих його елементах.

У зв'язку з цим, інноваційну діяльність можна поділити на: виробничу, що зачіпає виробничий цикл випуску продукції, і невиробничу. Залежно від тривалості інноваційної діяльності можна виділити короткострокову і довгострокову, в залежності від масштабів: локальну і масштабну діяльність. Найчастіше, підприємства прагнуть використовувати найменш витратні інновації в окремих елементах виробничого ланцюжка, але в умовах інноваційної економіки таке часткове нововведення стає неможливим на увазі придбання інноваційною діяльністю системного характеру.

В даний час об'єктами інноваційної діяльності визнаються:

- 1) результати інтелектуальної діяльності, що містять технічну та іншу корисну інформацію;
- 2) об'єкти виняткових прав, пов'язані зі створенням інноваційного продукту;
- 3) інноваційні та інвестиційні проекти, програми, роботи і послуги, пов'язані зі створенням, освоєнням і поширенням інноваційного продукту;
- 4) інноваційні продукти;
- 5) фінансові активи, цінні папери інноваційних організацій [2, С. 101].

Більшість підприємств в Україні в умовах відсутності ресурсного потенціалу намагаються впроваджувати інновації, в кінцевому підсумку не отримуючи бажаного результату збільшення прибутку, або взагалі зазнають втрат від інноваційної діяльності. У зв'язку з цим для ефективного здійснення інноваційної діяльності необхідно враховувати умови здійснення цієї діяльності, і її багатоступінчастий і багатостадійний характер. Важливим є науково-дослідний, кадровий, фінансовий, матеріально-технічний, організаційно - структурний потенціали підприємства і ступінь їх пов'язаності.

На ефективність інноваційної діяльності впливають такі внутрішні фактори: подолання технологічних бар'єрів, що виникають на етапі їх розгортання, забезпечення ефективності сполучення вводиться і діючого виробництва, управління багатоелементної структурою вироблених виробів за рахунок знаходження оптимального співвідношення покупних і власне вироблених компонентів, організація якісної підготовки і перепідготовки персоналу в зв'язку з інноваційними змінами, організація системи менеджменту якості продукції, що випускається інноваційної продукції. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває ефективність попередження виникаючих в процесі інноваційної виробничої діяльності ризиків і загроз, які називаються інноваційними виробничими ризиками.

Під інноваційним виробничим ризиком ми розуміємо ризик, що виникає в результаті невизначеності від впровадження чогось нового в виробничий процес. Виникаючі ситуації ризику залежать не тільки від внутрішнього середовища підприємства, а й від зовнішньої, а також і від

того, як веде себе внутрішнє середовище під впливом зовнішньої. Збиток від інноваційних виробничих ризиків визначається сумою витрат, понесених на реалізацію інноваційного процесу та його потенційними вигодами.

Задача керівника визначити, впровадження яких інновацій призводить до виникнення інноваційних виробничих ризиків. Залежно від технологічних параметрів впроваджуваних інноваційних продуктів можна умовно виділити базисні (впровадження технологічно нових і модернізованих продуктів) і процесні інновації (розробка та впровадження технологічно нових або значно модернізованих виробничих методів, процесів, в т.ч.: зміни в обладнанні; зміни в організації виробництва і використання технології) [1, С. 35]. Чим менше інформації про інновації, тим вище ступінь невизначеності і відповідно рівень ризику. Оцінка виробничих ризиків визначається з одного боку рівнем розвитку факторів виробництва відповідно до досягнень економічної науки і практики, а з іншого боку - відповідає рівнів розвитку факторів виробництва по відношенню один до одного.

Таким чином, компоненти ризику інноваційної діяльності можна описати як:

- високий ступінь невизначеності технічних, технологічних і комерційних параметрів - терміни закінчення досліджень, розміри майбутніх фінансових потоків;
- облік чинника часу в усіх фінансово економічних розрахунках, можливість орієнтації проектів на довгострокові, найвіддаленіші в часі результати через складність вирішення науково-технічних завдань;
- залучення до реалізації проекти висококваліфікованих фахівців, унікальних матеріалів, розробки новітніх технологічних документів інструкцій;
- слабка інертність проекту на стадії розробки;
- можливість у рамках реалізації проекту отримання проміжних результатів, які сприяють або зміні параметрів проекту, або переводу у абсолютно нову сферу, що вимагає гнучкого управління.

На формування показників динамічних процесів інноваційної діяльності впливає зовнішнє середовище функціонування підприємства, яка визначає фактори, що впливають на хід процесу і критерії його функціонування. Особливості впровадження інноваційної діяльності в кожній галузі визначаються основними економічними і виробничими показниками зовнішнього середовища.

Нові вимоги до технологій, якості продукції, тимчасовим термінів обумовлюють необхідність реорганізації середовища функціонування і методів управління інноваційною діяльністю.

1. Андрющенко К.А. Формування стратегічних альтернатив підприємством для збільшення частки ринку // "Інвестиції: практика та досвід". - 2016. - № 17. - С. 33 – 37

2. Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський, В. Гесць, А. Кінах, В. Семиноженко. – К. : Знання, 2012. – 336 с.

ІНДУСТРІАЛЬНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ДОСЛІДНІ ЦЕНТРИ ЯК НЕОДМІННА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНІВ

© Афтаназів І.С., Андрусів С.В., Струтинська Л.Р., 2017

Неймовірно високі темпи розвитку сучасного суспільства, особливо його інформаційної складової, висувають нагальну потребу і у створенні сучасних техногенних центрів інноваційних технологій. Центрив, у яких штучно сконцентровано не тільки кращі найосвіченіші та найобдарованіші людські ресурси і найсучасніше технологічне та науково-дослідне обладнання і устаткування, а й створено сучасну інноваційну інфраструктуру як у виробничому аспекті, так і на побутовому рівні. Яскравим прикладом таких інноваційних технологічних центрів постає славнозвісна американська «Силіконова долина». Створити схожі інноваційні високотехнологічні інфраструктури намагаються відтворити практично у всіх економічно розвинутих державах світу. Однак, як правило, на заваді цьому постає брак відповідних високоосвічених, а головне, творчо обдарованих кадрів.

Потребу в створенні сучасних інноваційних технологічних центрів відчувають і в Україні, намагаючись облаштувати їх десь на околицях великих густонаселених міст чи обласних центрів. Однак тут проблема полягає в іншому – через брак належного фінансування організатори обмежуються на даному часовому проміжку облаштуванням лише так званих технопарків, формуючи переважно їх у вигляді логістичних центрів. Тому облаштуванню сучасних інноваційних технопарків, які доречніше буде називати Індустріально-технологічними дослідними центрами (ІТДЦ), слід приділяти належну увагу, підкріплену відповідним фінансуванням державою та органами місцевого самоврядування.

На етапі створення сучасного Індустріально-технологічного дослідного центру як осередка майбутньої інноваційної інфраструктури регіону особливу увагу слід приділити вдалому вибору місця його територіального розташування. Досвід облаштування технопарків в містах України свідчить, що у процесі їх функціонування накопичується ряд вагомих проблем та недоліків, які негативно впливають на ефективність виробничої діяльності.

Очевидно, у даному випадку доречно скористатись попереднім досвідом облаштування в густонаселених регіонах товаропровідних мереж та супутніх їм розподільчих центрів [1]. Залежно від обраної стратегії розташування вони можуть бути організовані із централізованою структурою (з єдиним великим розподільчим центром), або із децентралізованою структурою (з декількома дрібними розподільчими центрами).

Стосовно формування сучасної інноваційної інфраструктури регіонів на державному рівні доречно видається комбінована схема, що включає наявність потужних регіональних інноваційних індустріальних технологічних дослідних центрів (ІТДЦ) у комбінації із облаштованими у густонаселених містах технопарками з логістичними центрами.

Потужні регіональні інноваційні Індустріально-технологічні дослідні центри (ІТДЦ), при цьому, структурно повинні включати:

1. науково-дослідні відділи створення і дослідження новітніх технологій;
2. виробничі відділи промислово-дослідних випробувань новостворених технологій та реалізуючого їх устаткування;
3. економічні відділи планування, менеджменту та маркетингу;
4. відділи логістики;
5. відділи підбору персоналу та його управління

При створенні ІТДЦ на першому початковому етапі доречно оцінити доцільність його облаштування в тому чи іншому регіоні та основні напрями його науково-дослідної та виробничої діяльності. При цьому до уваги приймаються наступні складові аналізу:

6. густота населення, загальна чисельність користувачів науково-ємної продукції та площа території, що піддається аналізу щодо доцільності облаштування тут ІТДЦ;

7. плановані обсяги інвестицій на державному та місцевому рівнях, а також від фізичних та юридичних осіб, у формування та розвиток ІТДЦ;

1. наявність мереж і магістралей авіаційних, залізничних, автомобільних морських та річкових перевезень;

2. наявність інфраструктури і мереж ресурсо- та енергопостачання, зокрема води, пального, газу, електроенергії тощо.

Доцільність D облаштування Індустріально-технологічного дослідного центру в конкретному аналізованому регіоні як осередка його інноваційної інфраструктури можна перевірити за допомогою математичної залежності:

$$D = N_r \cdot k_{\text{тов}} \cdot (K_{\text{тр}} + K_{\text{инф.}}), \quad (1)$$

де N_r - середньостатистична густота населення аналізованого регіону, осіб/км²; $k_{\text{тов}} = \sum \frac{T_i}{B_i}$ - коефіцієнт інвестиційного забезпечення ІТДЦ за видами та напрямками діяльності; T_i - сумарний обсяг інвестицій i - го населеного пункту регіону в науково-дослідну та виробничу діяльність ІТДЦ за видами та напрямками діяльності, млн. грн.; B_i - віддаль від i - го населеного пункту аналізованого регіону до місця облаштування ІТДЦ, км; $K_{\text{инф.}}$ - сумарний коефіцієнт інфраструктурного забезпечення населеного пункту чи території регіону, де заплановано облаштування ІТДЦ. Його складові рівні по десятій долі одиниці за наявності кожного із трьох основних різновидів енергетичного забезпечення, а саме $K_{\text{мп}} = k_{\text{ел}} + k_{\text{газ}} + k = 0,1 + 0,1 + 0,1 = 0,3$. Тобто при наявності достатньої за потужністю мережі енергопостачання $k_{\text{ел}} = 0,1$, а при її відсутності $k_{\text{ел}} = 0$. Аналогічно, при наявності мереж газопостачання $k_{\text{газ}} = 0,1$, та мереж водопостачання $k_{\text{вод}} = 0,1$;

$K_{\text{мп}}$ - сумарний коефіцієнт транспортного забезпечення населеного пункту чи території регіону, де заплановано облаштування ІТДЦ. Його складові обернено пропорційні віддалі від прогнозованого місця облаштування ІТДЦ до найближчих автомобільних чи залізничних транспортних магістралей, до авіаційних, морських чи річкових портів.

Аналіз можливих значень доцільності D облаштування логістичного центру чи технопарку в конкретному регіоні свідчить, що сприятливими є ті значення доцільності D , що перевищують тисячу одиниць, тобто $D > 10^3$.

При цьому, чим більшим понад тисячу одиниць є розрахункове значення доцільності D , тим більшими є шанси на успішне функціонування майбутнього Індустріально-технологічного дослідного центру і доречним його тут облаштування. І навпаки, при розрахункових значеннях доцільності D менших чи рівних тисячі одиниць облаштування ІТДЦ недоцільне.

Із математичної залежності (1), яка відображає складові доцільності D облаштування Індустріально-технологічного дослідного центру конкретному регіоні, слідує, що густота населення N_r регіону, обсяги інвестицій у його науково-дослідну та виробничу діяльність, наявність транспортних магістралей та інфраструктурного забезпечення, що враховуються коефіцієнтами $K_{\text{мп}}$ та $K_{\text{инф.}}$, позитивно впливатимуть на діяльність майбутнього логістичного центру, а їх збільшення пропорційно підвищує доцільність D облаштування в обраному місці ІТДЦ. А от нарощування віддаленості B_i місця облаштування ІТДЦ від населених пунктів регіону навпаки стрімко понижує доцільність D його облаштування на даній території.

Такий різнорівневий характер впливу складових на доцільність D надає можливість варіювання можливих варіантів вибору місць розміщення ІТДЦ, оптимізації осібних складових (множників), що дає підставу трактувати залежність (1) як певну математичну оптимізаційну модель процесу вибору місць територіального облаштування ІТДЦ для успішного і ефективного обслуговування населених пунктів регіону.

1. Миротин Л.Б. Современный инструментарий логистического управления: [учебник] Л.Б. Миротин – М. : Экзамен, 2005.-496 с.

СУЧАСНІ УМОВИ БІЗНЕСУ ТА ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

© Белоглазова К.О., 2017

Формування інформаційної економіки й створення умов для перехід до інформаційного суспільства поставило складні завдання по готовності суб'єктів економічної діяльності до інформаційної стадії розвитку. Становлення й розвиток електронної економіки пов'язані з перенесенням в електронне середовище мережі Internet різних видів соціально-економічної діяльності, а це означає, що бізнес-процеси здійснюються миттєво в будь-якій точці простору. Сучасне підприємство функціонує в режимі реального часу і його робота синхронізована з індивідуальними потребами споживачів, а доступність потенційних клієнтів забезпечує одержання конкурентних переваг одночасно із гнучким виробництвом і вузькою спеціалізацією.

Нова віртуальна організаційна форма бізнесу виникла як необхідність забезпечувати конкуренцію за обмежених ресурсів і фінансів з метою якнайшвидшої реалізації запитів клієнтів при введенні нових технологічних інфраструктур. Потенційні можливості економії витрат від візуалізації економічної діяльності підприємств ростуть при використанні бізнес-процесів організацій також на тих ринках, де довгий ланцюжок поставок і використання ІКТ дозволяє підприємствам скорочувати кількість посередників при плануванні і виконанні угод. У віртуальних організаціях видатки скорочуються на 10-25%.

На зміну традиційним підприємствам з ієрархічною функціонально-організаційною структурою приходять мереживі підприємства з можливостями їх постійної реорганізації й реінжинірингу бізнес-процесів, робота яких цілком орієнтована на задоволення потреб індивідуального споживача в режимі реального часу.

Глобальна мережа Інтернет надає необмежені можливості для здійснення електронної економічної діяльності, а це означає, що бізнес-процеси здійснюються миттєво в будь-якій точці простору. Сьогодні Інтернет разом з новітніми інформаційними технологіями фактично є потужними засобами, які збільшують не тільки функціонування віртуальних підприємств, але й робить віртуальний бізнес прибутковим. Тому обрана тема є безумовно актуальною.

Метою даної роботи є розробка теоретичних і методологічних підходів і рекомендацій зі створення й розвитку віртуальних підприємств в умовах побудови інформаційного суспільства.

Віртуальні підприємства являють собою групи людей, що займаються спільною справою незалежно від їхнього фізичного місцезнаходження, перетинаючи границі підприємств і країн, у реальному часі (синхронно) або у відстроченому режимі (асинхронно). Вони (і підприємства, і люди) можуть швидко реагувати на зміни ринку при критично низьких витратах, з погляду традиційного бізнесу.

Такі віртуальні підприємства можуть і будуть постійно перебудовувати свою конфігурацію й архітектуру процесів, щоб зберегти максимальну ефективність в умовах динамічного ринку. Завдяки своїй здатності створювати й експлуатувати більш новаторські й цілеспрямовані служби при менших капіталовкладень у більш стислий термін і з набагато меншим фінансовим ризиком вони складуть серйозну конкуренцію великим традиційним корпораціям.

Реально вдосконалюючи управління підприємствами й бізнесом внаслідок використання інноваційних технологій, західна економіка змогла не тільки стабілізуватися, але й вирівняти економічний дисбаланс у різних країнах. Це привело до формування більш динамічного, глобального ринку, який стрімко розбудовується й відрізняється широкою різноманітністю продуктів і послуг, у свою чергу сприяє різкому економічному стрибку в розвинених країнах. Це також буде мати наслідки і для економічних суб'єктів у зв'язку з неминучими частими змінами, що

буде причиною введення системи швидкого створення й ліквідації підприємств нарівні із швидким переміщенням людей з одного підприємства на інше. Єдиною гарантією впевненості в завтрашньому дні стане здатність ефективно надавати підприємствам і окремим індивідуумам спеціалізовані послуги й постійно вдосконалювати й просувати їх на ринок.

Віртуальне підприємство - це співтовариство територіально роз'єднаних фірм або співробітників, які обмінюються продуктами своєї праці й спілкуються винятково електронними засобами при мінімальному або повністю відсутньому особистому контакті [1]. По суті віртуальне підприємство - це нова форма економічної організації бізнесу в умовах побудови інформаційного суспільства. Визначимо недоліки й переваги функціонування віртуального підприємства (табл. 1).

Таблиця 1 –

Переваги та недоліки функціонування віртуального підприємства

Переваги	Недоліки
Можливості створення тимчасових робочих груп, які перебувають у різних географічно вилучених місцях, можуть цілодобово підтримувати робочі процеси над терміновими проектами	Надмірна економічна залежність від партнерів, що пов'язане з вузькою спеціалізацією учасників підприємств
Скорочення часу, розміру стартового капіталу для відкриття нової справи, швидкість виконання замовлення, можливість зниження сукупних витрат, більш повне задоволення потреб замовника, можливість гнучкої адаптації до змін навколишнього середовища й зниження бар'єрів виходу на нові ринки	Відсутність соціального захисту й матеріальної підтримки партнерів внаслідок відмови від довгострокових договірних форм і звичайних трудових відносин
Усунення впливу географічного фактору. Незначні видатки на підключення до Інтернет практично з будь-якої крапки зробили економічно доцільною співробітництво географічно вилучених бізнес-партнерів	Небезпека постійного розширення, що приводить до неоднорідності учасників віртуальної організації, нестабільності
Можливості залучати фахівців високого рівня незалежно від їхнього місця проживання	Необхідність у детальному вивченні підприємства-партнера
Зниження транспортних проблем	
Зменшення гостроти проблеми безробіття	
Економія витрат на приміщення й персонал	
Спільне використанні ресурсів і досвіду	
Застосування гнучкої організації роботи й штату	
Підвищенні продуктивності праці	

Щоб створити віртуальну організацію необхідно визначити ключові бізнес-процеси й створити продуктивну адміністративну систему, по суті означає [2]:

- 1) ідентифікацію загальних цілей і завдань;
- 2) визначення замовників / клієнтів (зовнішніх / внутрішніх)
- 3) визначення бізнес-плану "маршрутної карти" (які ресурси та кошту слід задіяти для виконання замовлень споживачів);
- 4) визначення систем, ІКТ, необхідних для обслуговування замовників;
- 5) оцінка критеріїв продуктивності інформаційних технологій і систем для підтримки певних бізнес-процесів;
- 6) визначення способів і платформ для забезпечення комунікації між членами в процесі організації роботи віртуальних структур.

1. Плескач В.Л., Затонацька Т.Г. Електронна комерція: Підручник. - М.: Знання, 2007. - 535 с.

2. Електронна комерція: Учеб. допомога / А.М. Береза, І.А. Коваль, Ф.А. Левченко й ін. - М.: Фінанси, 2002. - 326 с.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА

© Бойченко К.С., 2017

Підвищення ефективності впровадження інновацій, здійснення інноваційної діяльності, реалізації інноваційного потенціалу суспільства завжди перебували в центрі уваги, створюючи об'єктивну необхідність формування інноваційної культури з урахуванням процесів, що відбуваються в світовому співтоваристві та вимагають нових управлінських, правових, організаційних і технологічних підходів. Все це вимагає зростання кількості професіоналів нової формації, членів суспільства – розповсюджувачів нової культури, генераторів ідей і їх втілювачів, ініціаторів інноваційних процесів.

Питаннями встановлення сутності інноваційної культури, факторам її розвитку в компанії займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: Б. Брайант, Л. Брайан, Дж. Вейнтрауб, В. Іноземцев, К. Девіс, Г. Захарчин, С. Казмірчук, К. Камерон, Р. Куїнн, А. Ніколаєв, Дж. Прабу, Д. Рао, Т. Соболева, Дж. Телліс, Л. Холодкова, Ф. Хорайб, Р. Чанді, Е. Шейн та інші.

Вперше поняття «інноваційна культура» було введено в 1995 році в «Зеленій книзі про інновації», виданій Європейським Союзом.

Вивчивши підходи до інновацій 759 компаній, що працюють на 17 найбільших ринках, дослідники Джерард Телліс, Джайдіп Прабу і Раджеш Чанді виявили, що корпоративна культура набагато важливіша рушійна сила радикальних інновацій, ніж співробітники, держава або національна культура [1].

Інноваційна культура суспільства забезпечує не тільки постійне створення і впровадження нового, але й включає механізми, що дозволяють адаптувати індивіда до змін у різних сферах діяльності.

Інноваційна культура підприємства ґрунтується на шести елементах: ресурси, процеси, цінності, поведінка, клімат і успіх (результативність). Ці елементи взаємопов'язані. Наприклад, цінності компанії впливають і на поведінку людей, і на клімат на робочому місці, і на те, як визначається і вимірюється успіх, ефективність функціонування бізнесу в цілому.

Коли справа доходить до сприяння інноваціям, компанії зазвичай приділяють значну увагу ресурсам, процесам і оцінюванню результативності діяльності – елементам, які досить легко виміряти. При цьому недостатньо уваги приділяється людським факторам інноваційної культури – цінностям, поведінці та клімату. Не дивно, що більшість компаній краще управляють ресурсами та вимірюваними показниками результативності в інноваціях, ніж елементами, пов'язаними з інтелектуалізацією бізнесу. «Невловимими» елементами інноваційної культури (цінності, поведінка персоналу, особливості взаємовідносин на робочому місці), як відзначають багато дослідників, дійсно важче управляти.

Інноваційна культура підприємства як потужний інструмент управління знаходить своє вираження в тому, що в останнє десятиліття досить чітко виділяється перехід до нового типу економічного розвитку, який називають науково-технічним або інноваційним. Його характеризують: масова творча активність, яка змінює ставлення до форм самовираження особистості, ризику, ініціативи, пошуку; підприємницька поведінка, спрямована на освоєння високих технологій; модифікація відносин власності у великих корпораціях (внутрішні венчури); зміна векторів менеджменту.

Зокрема, інноваційна культура характеризується більш високим освітнім рівнем персоналу, творчою обстановкою, новаторством, постійною потребою в удосконаленні, експериментаторством, готовністю до ризику і динамізмом в цілому.

Для формування інноваційної культури необхідна особлива організаційна структура управління, в основу якої покладено принцип гнучкого реагування, сприйняття нового. Для цього

використовуються проектні або програмно-цільові структури і їх поєднання з традиційною лінійно-функціональною. Важлива умова організації інноваційної діяльності на внутрішньому рівні компанії – підприємницька автономія, тобто надання самостійності окремим структурним одиницям підприємства з метою стимулювання їх ризикової активності у впровадженні нововведень – «інтрапренерства».

Результативність формування інноваційної культури підприємства залежить від внутрішніх і зовнішніх його компетентностей, а також динамічних здібностей компанії. З урахуванням внутрішніх і зовнішніх компетентностей можна визначити чинники, які забезпечують підприємству суттєві конкурентні переваги. Як правило, для створення таких переваг потрібен значний період часу.

Серед внутрішніх компетентностей інноваційної компанії можна виокремити такі:

- ефективна організаційна культура, яка підтримує інновації;
- наявність унікальних технологій, що не доступні конкурентам;
- наявність кваліфікованого, творчого і ініціативного персоналу, здатного запропонувати нову ідею, новий продукт;
- наявність відпрацьованих і ефективних бізнес-процесів (управління знаннями, проектами, логістика, збут, маркетинг, стратегічне планування, мотивація персоналу тощо);
- НДДКР (ноу-хау, здатність створювати і поширювати інновації).

До зовнішніх компетентностей можна віднести такі:

- зв'язки і довірчі відносини в мережі, з постачальниками і споживачами, які стимулюють інновації;
- можливості лобіювання своїх інтересів у владних структурах;
- наявність «розкрученої» торгової марки, під якою можна виводити на ринок нові товари;
- здатність забезпечувати фінансування інноваційних проектів в необхідному обсязі і за обґрунтованою вартістю (взаємозв'язки з фінансовими інститутами та інвесторами).

Інноваційна культура підприємства повинна забезпечувати сприйнятливість персоналу до нових ідей, його готовність, можливість, бажання і здатність підтримувати та реалізовувати нововведення. Вона відображає ціннісну орієнтацію персоналу, закріплену в знаннях, уміннях і навичках, а також в мотивах і нормах поведінки [2].

За результатами проведених досліджень можна стверджувати, що завдання формування інноваційної культури є пріоритетом нашої держави і суспільства в цілому. Інноваційна культура формується в умовах модернізації суспільства, перетворення соціальних інститутів. Вона характерна не тільки для підприємств, які створюють нові знання і технології, але також для компаній, які виступають в ролі споживачів інноваційних продуктів і постачальників сировини. Інноваційна культура необхідна, щоб забезпечити ефективне освоєння інновацій, створити інфраструктуру для їх розвитку. При цьому все більше представників органів влади та бізнесу приділяють пильну увагу питанням інноваційного розвитку, особливо виділяючи проблеми формування інноваційної культури, оскільки саме створення необхідних умов для поширення інноваційної культури сприятиме розвитку інноваційного суспільства в Україні.

1. Рао Д. *Насколько инновационна культура вашей компании*/Джей Рао, Джозеф Вейнтрауб; пер.с англ. Ирины Сергеевой // *Свой Бизнес*. – 2013, №7/8. – С.82-90.

2. Николаев А. *Инновационное развитие и инновационная культура* // *Наука и науковедение*. – 2013, №2. – С. 15-18.

ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

© Бойчук А.Б., 2017

В умовах сучасної моделі розвитку вплив інноваційного потенціалу підприємства на процес формування та реалізації програми інноваційного розвитку є доволі високим. Визначення рівня інноваційного потенціалу підприємства дає змогу управлінському персоналу оцінити реальні можливості підприємства щодо реалізації певної програми інноваційного розвитку як на етапі її формування, так і на етапі реалізації.

Дослідженню проблем прийняття оптимальної методики визначення рівня інноваційного потенціалу підприємства присвятили свої праці багато зарубіжних та українських науковців. Серед них такі закордонні як И.Т. Балабанов, В.Н. Гунин, И.Н. Карапейчик, И.Д. Кокурін та К. Фрімен, якими, до слова, вперше і було введено в економічну науку поняття «інноваційний потенціал», та українські М.А. Гриньова, С.І. Грицуленко, А.А. Епіфанов, А.Г. Загородній, О.Є. Кузьмін, Л. Мартюшева, І.В. Новікова, Чубай, Н.І. Чухрай та ін.

Найбільш оптимальним, на нашу думку, методом оцінювання рівня інноваційного потенціалу на машинобудівному підприємстві є порівняння фактичних значень показників, що характеризують складові інноваційного потенціалу, з еталонними показниками у поєднанні з елементами методу експертних оцінок.

Таким чином, відповідно до обраної нами методики для визначення рівня інноваційного потенціалу необхідно спочатку розрахувати значення кожної із його складових інноваційного потенціалу. Для цього спочатку необхідно обрати показники, які характеризують рівень кожної із складових, та визначити їх фактичні та еталонні значення.

Показники складових інноваційного потенціалу підприємства за запропонованою нами методикою визначення його рівня слід обирати серед показників соціально-економічної діяльності аналізованого підприємства, зростання чи зниження (наявність чи відсутність) яких безпосередньо впливає на обсяг, якість, новизну, популярність тощо випущеної та реалізованої підприємством інноваційної продукції. До прикладу, частка об'єктів інтелектуальної власності у вартості необоротних активів підприємства або ж рентабельність інноваційної продукції підприємства безпосередньо впливає на рівень його інноваційного потенціалу. У свою чергу, від показників фонду оплати праці підприємства чи виробничого циклу рівень інноваційного потенціалу не залежить.

Щодо визначення еталонних значень показників інноваційного потенціалу, то їх рівні встановлюються експертами, враховуючи різні фактори: особливості та вид діяльності підприємства, стан економіки країни, у якій веде діяльність аналізоване підприємство, тощо. Втім, у будь-якому випадку еталонні значення показників інноваційного потенціалу повинні знаходитися у загальноприйнятих числових відрізках та не мають бути нижчими за фактичні значення цих показників.

Для більшої об'єктивності визначення рівня інноваційного потенціалу кількість показників, що характеризують складові інноваційного потенціалу, слід збільшити. У той же час, як показали проведені наукові дослідження, не варто ускладнювати визначення інноваційного потенціалу підприємства показниками, які не здійснюють вплив на його величину, або коефіцієнт вагомості їхнього впливу близький до нуля. Виходячи з цього, при визначенні рівня показників інноваційного потенціалу пропонуємо враховувати лише ті, рівень вагомості яких більший або рівний 0,05 або 5-ти відсоткам.

Таким чином, сформувавши базову систему показників кожної зі складових інноваційного потенціалу, визначаємо їх фактичні та еталонні величини, які позначаються C_{jif} та C_{jie} відповідно. Після цього, згідно із запропонованою методикою, слід визначити методом експертних оцінок

коефіцієнт вагомості кожного з показників складових інноваційного потенціалу, який, у свою чергу, позначаються b_{ji} . Сума коефіцієнтів вагомості показників складових інноваційного потенціалу в межах кожної із цих складових повинна дорівнювати одиниці.

Для цього пропонуємо визначити коефіцієнти вагомості показників інноваційного потенціалу методом ранжування. Суть його полягає в наступному. Оцінювання коефіцієнтів вагомості показників інноваційного потенціалу проводиться за кожною з його складових окремо. Групі експертів, кожен з яких діє самостійно, без обговорення з іншими, пропонується визначити ранг кожного з показників у межах аналізованої складової в залежності від їх вагомого впливу на рівень інноваційного потенціалу підприємства. Ранги проставляються від 1 до n , де n – кількість показників. Найменш значущому показнику присвоюється 1-ий ранг, більш значущому – 2-ий, найбільш значущому – n -ий ранг. Забороняється двом і більше показникам призначати однакові ранги. Розрахунок же самого коефіцієнта вагомості кожного з показників проводиться за наступною формулою:

$$b_{ji} = (\sum_{u=1}^m R_{jiu}) / ((\sum_{i=1}^n R) \times m), \quad (1)$$

де b_{ji} коефіцієнт вагомості j -го показника i -ої складової інноваційного потенціалу; R_{jiu} – ранг j -го показника i -ї складової інноваційного потенціалу присвоєний u -им експертом; m – кількість експертів, n – кількість показників (рангів).

У результаті проведених розрахунків за вищенаведеною формулою ми отримуємо об'єктивні результати коефіцієнтів вагомості кожного із показників у межах окремих складових інноваційного потенціалу. Варто зазначити, що при зростанні кількості експертів об'єктивність отриманих результатів буде збільшуватися.

Узагальнений показник інноваційного потенціалу, що базується на значеннях його часткових показників, (P_i) запропоновано розраховувати за формулою:

$$P_i = \sum_{j=1}^n (C_{jif} / C_{jie}) \times b_{ji}, \quad (2)$$

де P_i – рівень i -ої складової інноваційного потенціалу, відповідно до таблиці 1 - Т, О, V, S та К; C_{jif} – фактичний рівень j -го показника i -ої складової інноваційного потенціалу; C_{jie} – еталонний рівень j -го показника i -ої складової інноваційного потенціалу; b_{ji} – коефіцієнт вагомості j -го показника i -ої складової інноваційного потенціалу; n – кількість показників i -ої складової інноваційного потенціалу.

Загальний рівень інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства (IP) можна розрахувати за формулою:

$$IP = \sum_{i=1}^y (P_i \times Z_i) \quad (3)$$

де Z_i – коефіцієнт вагомості i -ої складової інноваційного потенціалу, y – кількість складових інноваційного потенціалу. $\sum_{i=1}^y Z_i = 1$. Рівень вагомості складових інноваційного потенціалу визначається методом ранжування аналогічно до визначення рівня вагомості його показників.

Отож, провівши відповідні розрахунки за запропонованою методикою, отримуємо результат рівня інноваційного потенціалу, що знаходиться в інтервалі від 0 до 1, де 0 – абсолютна відсутність інноваційного потенціалу в аналізованого підприємства, а 1 – його еталонний рівень. Зрозуміло, що на практиці рівень інноваційного потенціалу прямуватиме до одного з крайніх значень і ніколи не досягатиме його.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НА ЗАСАДАХ ЛІЗИНГУ

© Борисюк О.В., 2017

В останні роки в Україні все більш активно використовується праця працівників на основі так званих договорів «лізингу праці» або «лізингу персоналу». Використовується також термін «рекрутмент», під яким розуміється пошук і підбір персоналу. Специфіка тимчасового найму породила особливий вид рекрутингових агентств - лізингових.

Вперше ідея лізингу персоналу виникла в США. Здавати робочу силу напрокат вони почали в середині 80-х років ХХ ст., тоді ж з'явилися і перші лізингові компанії. Нині кількість американців, що знаходяться в штаті стафф-провайдерів - понад 2,5 млн. А в країнах Європейського Союзу лізингові компанії працевлаштовують до 7 млн. працівників на рік. Про темпи зростання попиту на позикову працю можна судити, наприклад, по Франції, де кількість штатних співробітників у 13 разів менше, ніж лізингових [1, с.15].

Лізинг персоналу як господарська операція полягає в наступному. Згідно з цивільно-правовим договором про надання персоналу лізингодавець зобов'язується за плату надати іншій стороні - лізингоодержувачу, працівників певної професії і кваліфікації для використання їх праці у виробничому процесі лізингоодержувача. Зазвичай лізингодавець зобов'язується замінити працівників при настанні визначених у договорі обставин. Одночасно між лізингодавцем і кожним працівником укладається трудовий договір, в якому лізингодавець виступає як роботодавець.

Ця послуга дає можливість компанії-замовнику швидко змінювати кількість персоналу залежно від ситуації та обсягів діяльності. В Україні її варто використовувати в таких випадках: відпускний період; відпустка спеціаліста у зв'язку з народженням дитини; тривала хвороба спеціаліста; короткотермінові проектні роботи; промоушн-акції, виставки, конференції, маркетингові дослідження; забезпечення персоналом бізнес-зустрічей; сезонні зростання обсягів діяльності [2, с.96].

Також лізинг персоналу може передбачати формування штату організації. Зарубіжні кадрові агентства формують штат лізингових працівників, враховуючи попит на ринку праці. Окрім того, вони займаються підготовкою спеціалістів, формуючи власний лізинговий кадровий потенціал. Маючи достатні обсяги лізингового бізнесу, такі компанії економлять на адміністративних витратах.

Вартість лізингу персоналу розраховують, враховуючи такі елементи:

- 1) компенсація заробітної платні працівника, податкові виплати;
- 2) винагорода компанії-лізингодавцю (відсоток від заробітної платні працівника або фіксована сума), яка встановлюється за домовленістю сторін та залежить від вимог, що пред'явлені до працівників і їх кількість.

Схема взаємодії лізингодавця і лізингоодержувача для задоволення тимчасової потреби в персоналі за допомогою лізингових відносин полягає в наступному [3, с.138] :

- визначення проблемної ситуації лізингоотримувача і конкретної потреби в робочій силі (кваліфікація спеціалістів, їх склад і строки використання);
- вибір лізингоодержувачем конкретного варіанту лізингової схеми. Проходить узгодження договору, що визначає умови лізингу, окладу фахівців, а також комісійних агентства (20-30% окладу фахівця).

Одним з найважливіших пунктів лізингової угоди є обсяг і критерії оцінки робіт, які у встановлений термін повинен виконати фахівець. Кадрове агентство гарантує лізингоодержувачу якість виконання робіт, а також нерозповсюдження будь-якої ділової інформації, що отримується фахівцем протягом роботи в організації.

- підбір персоналу для лізингу. В окремих випадках, пов'язаних з формальними скороченнями, вже наявний персонал переводять з штату лізингодержувача в штат лізингодавця, а потім лізингодавець повертає тих же фахівців на договірних відносинах лізингу лізингодержувачу.

- документальне оформлення лізингодавцем тристоронніх лізингових відносин з лізингодержувачем і фахівцями.

- контроль з боку кадрового агентства за обсягом робіт, виконаних фахівцем. Агентство стежить за тим, щоб у лізингодержувача спеціаліст виконував тільки роботу, відповідну його кваліфікації, та в обсягах, обумовлених лізинговим контрактом. Конфлікти і трудові спори, що виникають між лізингодержувачем і найманим працівником, вирішує кадрове агентство.

В результаті, користувачі, які уклали договір лізингу персоналу знижують фінансові витрати на утримання персоналу, економлять час за рахунок зниження документообігу (ведення кадрового діловодства і бухгалтерії). Крім того, користувачі послуг лізингу персоналу отримують такі очевидні переваги [4, с.119]:

- формальне скорочення чисельності штатних працівників без втрати кваліфікованих кадрів;
- прийом на роботу необхідної кількості співробітників незалежно від обмежень по чисельності персоналу;
- найм працівників в регіоні без відкриття представництва або філії;
- оптимізація відносин з персоналом;
- можливість прийому працівників на будь-який термін.

При цьому досвідчений провайдер послуг лізингу персоналу готовий взяти на себе значну частину додаткових функцій [5]:

- оформлення та оплата лікарняних листів, відпусток;
- надання всіх видів довідок на вимогу працівника;
- розрахунок і виплата працівникові заробітної плати і всіх податкових відрахувань у встановлені законодавством фонди;
- оформлення відряджень співробітників;
- надання співробітнику послуг медичного страхування.

Отже, управління лізингом персоналу є дуже важливим в сучасних умовах, оскільки дає можливість роботодавцям скоротити витрати на персонал і забезпечити організацію працівниками високої кваліфікації.

Необхідно також звернути увагу, що впровадження лізингу персоналу має свої особливості. Лізинг персоналу використовується компаніями, коли потрібні працівники для виконання певної роботи, а також для зменшення витрат, пов'язаних з процесом утримання персоналу, а це автоматично приводить до збільшення таких показників, як кількість загального прибутку, прибутку від продажу на одну людину, але він має один істотний недолік - відсутність чіткої законодавчої бази.

В Україні на даний момент не так багато компаній, які надають зазначені послуги. Багато нюансів виникає при побудові відносин з клієнтом: це і брак інформації про подібній послугі, як у співробітників компанії-замовника, так і у самого клієнта, і юридична сторона відносин, і раніше сформована схема взаємин співробітників та роботодавця. Звернувшись в будь-яке агентство одного разу, клієнт, як правило, продовжує працювати з ним, оскільки ця послуга досить тонка з юридичної точки зору. Важливу роль тут відіграє домовленість агентства і компанії-замовника про розподіл відповідальності за співробітника. Незважаючи на деякі складності, популярність лізингу персоналу в нашій країні набирає обертів. І дає можливість вітчизняним рекрутинговим агентствам впевнено заявляти про те, що дана послуга стає одна з найперспективніших.

І.Білорус Т.В., Пацук Л.В. Лізинг персоналу як нетрадиційна форма його повернення / Т. В. Білорус, Л.В. Пацук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2008. - № 99-100. - С. 14-16.

2. Карлін М. І. Можливості застосування лізингу персоналу і аутсорсингу в Україні / М. І. Карлін, О. В. Борисюк // Демографія та соціальна економіка : Науково-економічний та суспільно-політичний журнал . – 01/2011 . – №1 . – С. 96-102.

3. Аширов Д. А., Резниченко Л. А. Управление персоналом. [учебник] / А. Д. Аширов. - М., 2014. - 193 с.

4. Красильщиков А. Л. Захист трудових прав працюючих за умов нестандартної зайнятості: нормативно-правове забезпечення / А. Л. Красильщиков // Демографія та соц. економіка. - 2011. - № 1. - С. 118-124.

5. Зозульов О.В., Микало О.І. Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації. [Електронний ресурс] /О.В. Зозульов, О.І. Микало. - Режим доступу : http://zozulyov.ucoz.ru/articles/outsorsing-Zozulev-Mukalo_v3.pdf.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

©Бортнік С.М., 2017

В умовах конкуренції результативність та успішність роботи будь яких господарюючих суб'єктів та досягнення ними стратегічних переваг залежить від результатів їх інноваційної діяльності. У свою чергу, результативність інноваційної діяльності підприємств безпосередньо залежить від наявності необхідних джерел фінансування інновацій, можливості їх швидкої мобілізації, а також спроможності зацікавити інвестора в підтримці інноваційного розвитку. Зазначені особливості актуалізують важливість та необхідність формування нових підходів до управління та належної інвестиційної підтримки інновацій.

Інноваційно-інвестиційну діяльність розглядають як складну динамічну стохастичну систему, що складається з різних за своєю природою процесів та у загальному випадку включає: інноваційний процес (НДДКР або пошук відповідних нововведень; кількісні, якісні та структурні перетворення); процеси організаційно-економічного, інвестиційного та соціокультурного забезпечення нововведень [1, с. 46]. Інноваційний процес є тривалим у часі, тому в кожен окремий конкретний момент часу неможливим є визначення стану відшкодування інноваційних витрат. Однак потреба інвестора в інформації стосовно вкладених в інновацію інвестицій в процесі їх освоєння, а також потреба виконавчого менеджменту у прийнятті своєчасних управлінських рішень викликає нагальну необхідність у специфічній технології спостереження за плином інноваційного процесу, а також у більш оперативному визначенні результатів інноваційного процесу. З огляду на зазначене існує необхідність у розробленні моделі оцінки перебігу інноваційного процесу і вимірювання інноваційних ефектів, яка б відповідала на головне питання: як оцінити якість інноваційного відтворення підприємств в умовах інноваційного процесу, що триває певний період, адже інновація – безперервний процес, вимірювання якого неможливо здійснювати абсолютними показниками.

При цьому слід оцінювати не лише фінансово-економічні результати, а й низку похідних ефектів, таких як: по-перше, ефекти, отримані від впровадження нового продукту (пов'язані з розширенням асортименту товарів і послуг; виходом на нові ринки або збільшення частки ринку; покращенням якості товарів та послуг); по-друге, ефекти, отримані від впровадження нового процесу (наприклад, економія кількості матеріалів та енергії на одиницю випуску, зменшення трудових затрат виробництва продукції; удосконалення гнучкості виробництва чи надання послуг тощо); по-третє, інші супутні ефекти (такі як зменшення негативного впливу на навколишнє середовище або поліпшення стану здоров'я та безпеки; поліпшення умов праці тощо). Отже, оцінка має бути комплексною і включати у себе: економічну складову (що відображає економічну ефективність), фінансову (що враховує фінансові наслідки реалізації інноваційно-інвестиційного проекту; визначає прибуток; окупність інновацій тощо), ресурсну (що відображає вплив інновацій на обсяг залучення ресурсів, виробництва та споживання того чи іншого виду ресурсу), науково-технічну (відображає рівень науково-технічного розвитку; враховує технологічні та видові зміни), соціальну (що відображає соціальні результати реалізації інновацій – зміну умов праці, підвищення рівня оплати праці, збереження робочих місць), екологічну (що враховує вплив інновацій на довкілля, збереження біоресурсів, антропогенну безпечність продукції та виробничих процесів). З метою визначення ефективності управління інноваційним процесом на практиці такий підхід дозволить оцінити якість проходження процесу на кожному його етапі, а також зафіксувати його завершеність, оскільки за економічною теорією інноваційний процес виводить підприємства з

рівноваги з тим, щоб повернути таку рівновагу, але на більш високому рівні ефективності. Отже, виходячи з особливостей інноваційного розвитку та його вираженого комплексного синергетичного характеру, мультиплікаційних інтегральних ефектів, які він забезпечує, необхідно здійснювати комплексну оцінку його результатів, оскільки економічний ефект у виробництві супроводжується позитивними зрушеннями в розвитку всієї соціально-економічної системи. Тому такі дослідження повинні проводитись постійно, що дозволить прослідкувати динаміку інноваційного процесу та впливати на його ефективність, тривалість і результативність.

1.Кучерявенко С.Ю. Сутність інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств / Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013 – вип. 2 – том 1, С. 44-47.

ЗАСТОСУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ В СЕРЕДОВИЩІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

© Бояринова К.О., 2017

Визнання інноваційно орієнтованих підприємств машинобудування функціональними економічними системами промисловості визначає необхідність забезпечення їх розвитку через паритетну взаємодію з суб'єктами середовища функціонування, що сприяє набуттю здатностей та досвіду, а також дозволяє використовувати переваги контрагентів та стейкхолдерів у власній діяльності. Як інструментарій забезпечення розвитку при цьому може бути використаний ряд відомих управлінських технологій, адаптований до специфіки функціонування окреслених підприємств.

Для розвитку інтелектуального капіталу підприємств машинобудування доцільно застосовувати аутстафінг розробників. Науково-технічний персонал таких підприємств є центральним ядром збільшення інтелектуального потенціалу. В умовах обмеженості фінансових й інших ресурсів, значної зайнятості працівників на основних процесах операційної діяльності потребує створення система залучення кадрів на основі мобільності персоналу, а також його передавання іншим підприємствам для надання комплексу послуг щодо гарантійного та супровідного обслуговування обладнання чи технологій. Бенчлєрнінг, який включає й організаційне навчання [1, С. 234] є чинником розвитку організації, що саморозвивається та самонавчається. Для ефективного його застосування, крім технологічного аудиту, вибір підприємства-орієнтира має здійснюватись з урахуванням аналізу порогу рентабельності порівняно з підприємством-відтворювачем, що окреслить схожість етапу життєвого циклу; встановленням запасу фінансової стійкості та його зміни; порівнянням динаміки рентабельності основних засобів, технологій, нематеріальних активів і т. ін. Технологія обмеженого краудсорсінгу може бути використана у взаємодії з замовниками продуктів, що надаватиме можливість скоригувати розробки відповідно балансу інтересів та буде корисним у зменшенні витрат. Доречною технологією є планування ресурсів залежно від потреби клієнта (CSRP), як переміщення фокусу з традиційного планування виробництва на цільове планування замовлень покупців. При цьому, виробниче планування не просто розширюється, а заміщається вимогами клієнтів, що надходять з підрозділів, орієнтованих на роботу з покупцями [2, с. 172]. Зазначений метод є актуальним як система залучення споживачів продукції у виробничий процес. Крім встановлення контактів та налагодження комунікацій з постачальниками, клієнтами та партнерами доцільним є використання бізнес-нетворкінгу для розширення ділових комунікацій з представниками суб'єктів інноваційної інфраструктури, нових споживачів, інвесторів, що потребує створення асоціацій, проведення бізнес-семінарів підприємствами машинобудування.

У загальному, використання управлінських технологій розвитку в середовищі функціонування інноваційно орієнтованих підприємств машинобудування дозволяє збільшувати інтелектуальний капітал, розширювати можливості самонавчання та підвищувати конкурентоспроможність завдяки нематеріальним факторам виробництва.

1. Домбровская И.А. Проблемы внедрения инновационных управленческих технологий в системе государственного и муниципального управления/ Домбровская И.А.// *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*. – 2014. – № 11 – С. 232-236.

2. Чимшиш С.І. *Методологічні основи аналізу потенціалу підприємства* / С.І. Чимшиш, Л.Д. Чалапко, І.Л. Ожуневич // *Вісник економічної науки України*. — 2011. — № 1 (19). — С. 169-175.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОМИСЛОВОГО МІСТА НА ОСНОВІ НЕОНДУСТРІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ

©Буряк В.В., 2017

В сучасних умовах промислове місто виступає локомотивом розвитку, як на регіональному, так і національному рівнях функціонування економіки. Це обумовлене тим, що з одного боку, промислове місто акумулює ресурси, і є центром генерації нових знань завдяки науковому та освітньому потенціалу, фінансових ресурсів та інноваційної інфраструктури, тобто є джерелом інноваційного розвитку, «виробником» та «постачальником» креативних ідей. З іншого боку, промислове місто є «споживачем» технологічних, організаційних, маркетингових інновацій, які використовуються для місцевого управління та вирішення найважливіших проблем.

Зміни, що відбуваються в національній економіці, а також активізація процесів її реформування, безпосередньо знаходять свій прояв, у технологічному розвитку матеріального виробництва, формах його організації, соціально-економічних відносинах та взаємодії на основі комунікації та інформатизації. Модифікується міжнародний поділ праці і пов'язані з ним організаційні структури виробництва і торгівлі, в яких динамічно виникають нові «полюси зростання» і нові аутсайдери. Тобто формування і розвиток інноваційного середовища промислового міста забезпечується на новій якісній основі.

На сучасному етапі інноваційне середовище промислового міста повинно формуватися на основі базису, який складається з трьох «субвекторів»: інновації, знання, інформаційні технології (рис. 1).

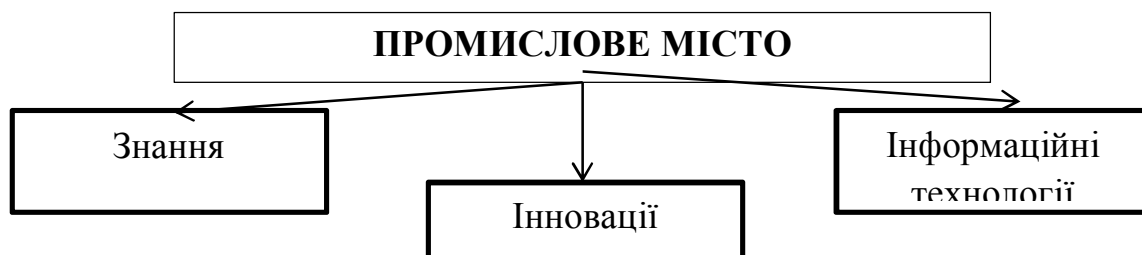

Рис. 1 Базис формування інноваційного середовища промислового міста

Джерело: Побудовано автором самостійно.

Представлений на рисунку 1 субвектор «інновації» передбачає створення ефективної інноваційної інфраструктури, яка складається із фірм, дослідних центрів, університетів, аналітичних центрів, університетів та інших організацій, які будуть сприяти інтенсифікації зростання знань, їх адаптації до місцевих потреб та створенню нових технологічних рішень. Невід'ємним елементом базису виступає субвектор «знання», основою якого є те, що високий рівень і якість освіти та кваліфікації сприяють створенню, обміну та використанню знань. Субвектор «інформаційні технології» передбачає створення доступної інформаційної інфраструктури, яка значно оптимізує та підвищує ефективність комунікації, розповсюдження та обробки інформації.

Зауважимо, що для функціонування промислового міста і його майбутнього розвитку ці субвектори повинні діяти односпрямовано. Це означає, що їх взаємодія ґрунтується на досягненні стратегічної цілі – формування «розумного» міста в умовах сприятливого інноваційного середовища (рис. 2).

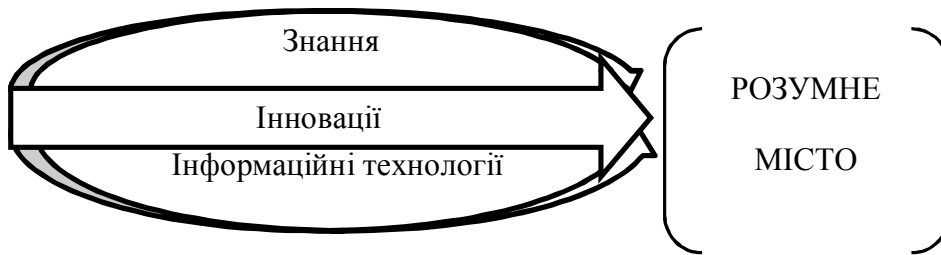

Рис. 2. Формування інноваційного середовища для побудови «розумного міста»

На рисунку 2 нами визначено, що стратегічною метою розвитку на місцевому рівні є формування інноваційного середовища для побудови «розумного міста». Як зазначає вчений Скалій І. [1] термін «розумне місто» означає інтелектуальне місто, місто розвитку високих технологій, науки та освіти. Вчений виокремив наступні ознаки «розумного міста»:

- здійснює інвестиції в людський і соціальний капітал;
- здійснює інвестиції в транспортну систему та комунікації;
- дотримується параметрів сталого розвитку;
- підтримує високі стандарти життя;
- розумно використовує природні ресурси;
- здійснює врядування за широкої участі громадян.

На основі вищезазначеного можна підсумувати, що сприятливе інноваційне середовище, побудоване на тривекторній моделі знання→інновації→інформаційні технології створює нові можливості для розвитку промислового міста.

І. Скалій І. Розумне місто – місто майбутнього. Проект ПРООН/МПВСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://msdp.undp.org.ua/data/publications/%D0%A1%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B9%20\[Compatibility%20Mode\].pdf](http://msdp.undp.org.ua/data/publications/%D0%A1%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B9%20[Compatibility%20Mode].pdf)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

© Вечтомова І.І., 2017

На сьогоднішній день, стан інноваційної діяльності в Україні більшістю експертів-науковців визначається як кризовий і таким, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах і потребам інноваційного розвитку.

Україна належить до групи країн з дуже низьким рівнем високотехнологічної продукції в експорті (5%), в той час як в середньому в світі цей показник досягає 21% [1].

З огляду на економічні результати країни можна сказати, що інші країни навчилися ефективно створювати і впроваджувати інновації, оновлювати своє виробництво. Показовим є приклад Ізраїлю, який за 20 років увійшов до топ-20 інноваційних економік за відсутності природних ресурсів, у важких кліматичних і військово-політичних умовах. Треба зауважити, що поки Сполучені Штати Америки лідирують у створенні та впровадженні інновацій. Це підтверджує: кількість зареєстрованих патентів і витрати на R & D, а також кількість інноваційних стартапів і розвиток венчурних компаній. Хоча інші країни складають все більш серйозну конкуренцію Сполученим Штатам Америки, зосереджуючись на складових: поліпшення науки; інженерну, технічну і математичну освіту; залучення високоосвічених іммігрантів; збільшення державних витрат на дослідження; податкові пільги.

Основними проблемами інноваційного розвитку в Україні є:

1. розрив зв'язку дослідницької і підприємницької сфер;
2. слабка підтримка комерціалізації;
3. немає сприятливого середовища для процвітання дослідницької і підприємницької сфер.

Протягом майже 30 років в Україні не було сформовано інноваційної ідеології на рівні держави, що призводить до класичного статичного мислення в органах влади і тотальної недооцінки можливостей інновацій. Для порівняння: Японія, Ізраїль, Нова Зеландія, Швеція та інші створили ландшафт для інновацій, насамперед, через зміну філософії, бачення, розуміння. До того ж для інновацій дуже важливе створення комфортних умов, – це доступність фінансів, розумна політика, відсутність корупції тощо, які лежать повністю в зоні відповідальності української держави.

Особливості інноваційного підприємства в Україні:

- 1) більшість розробок орієнтовані на науку і технологію, як на самоціль, а не основу для капіталізації;
- 2) більшість розробок не готові для венчурного механізму – немає серйозного аналізу ринків, не продумана бізнес-стратегія і модель, план і бюджет заходів;
- 3) бракує кваліфікації інноваційним підприємствам.

В Україні державну інноваційну інфраструктуру,- це технопарки, технополіси, кластери, центри трансферу технологій, із самого початку створювали для отримання економічних вигод та спеціальних митних зборів. Технопарки формалізовано величезною кількістю нормативно-правових актів, які погано скоординовано і систематизовано – і в результаті нічого не працює. На тлі цього виник новий тренд – альтернативні приватні механізми. Але, на жаль, у більшості випадків основний мотив – це селекція перспективних проектів і вивезення їх із країни разом із творцями.

Якщо взяти приклад з держав, які швидкими темпами досягають розвитку в інноваціях, ось, уряд Сполучених Штатів Америки для підтримки інноваційних підприємств, активно використовує програми державно-приватного партнерства у сфері інноваційних розробок та виробництва.

Вдалим прикладом може слугувати Small Business Innovation Research Program (SBIR) – це програма підтримки малих інноваційних підприємств. SBIR може допомогти українським підприємствам, в різних напрямках інноваційного прогресу, тому що програма спрямовується на надання допомоги малим компаніям у суспільно корисних сферах та, як правило, економічно не вигідних, як то, охорона здоров'я та навколишнього середовища, безпека, енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії, технологічних розробок; програма не має бюджету, не потребує додаткових фінансових вкладень, і тому незалежна від проблем бюджетного дефіциту; програма є децентралізованою щодо уряду, також програма є власністю абсолютно різних установ, а саме: Міністерства оборони, Міністерства охорони здоров'я і соціальних служб, Національного управління з аеронавтики і дослідження космічного простору, Міністерства енергетики та ін. [4].

Ще однією проблемою є те, що більшість вчених і фахівців стають критичними для держави. Тому що для фахівців і вчених важливою є можливість професійно самореалізуватися й комфортно жити, але знову таки, на жаль, такого немає. Незважаючи на те, що за рівнем розвитку людського капіталу Україна посідає 800-ті рядки, пишатися нема чим, щодо якості підготовки фахівців. Провідні ВНЗ країни посідають «почесні» місця за межами перших чотирьох сотень у рейтингу World University Rankings 2017 [5].

Аналіз тенденцій інноваційного розвитку України, що потрібно внести: 1) створення сприятливих ринкових умов для впровадження інновацій у виробничу діяльність українського суспільства; 2) поступове збільшення бюджетного фінансування держави для потреб науково-технічного розвитку; 3) формування потенційних передумов збільшення попиту на інноваційну продукцію у вітчизняній економіці; 4) посилення конкурентного тиску на внутрішньому і зовнішньому ринках, що змінить розуміння важливості інноваційної переорієнтації виробництва; 5) активізація участі українських виробників у конкуренції на зовнішніх ринках; 6) збільшення частки іноземних замовлень українським вченим на виконання досліджень, в тому числі з боку США і країн Євросоюзу, що є свідченням збереження ще не до кінця втраченого потенціалу в науці.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що в країні є майбутнє, щодо розвитку інновацій, але задля цього держава повинна створити сприятливі базові макроумови, які є фундаментом для будь-якого економічного розвитку. Потрібно модернізувати законодавче поле, забезпечити доступ до фінансування й найголовніше – зробити інновації своєю стратегією розвитку в країні. Певним чином, треба покращувати якість технічної освіти, популяризувати технічні науки серед молоді, майбутніх фахівців. Крім того, за необхідністю є поява нових професій – наприклад, менеджер інноваційних справ, за прикладом інших держав, вийти з ними на певний рівень покращень в країні. Інтелектуальна власність України має перейти з розряду формальностей у розряд необхідних інструментів інноваційного розвитку, задля цього потрібна зміна способу мислення керівників підприємств, власників малого та середнього бізнесу, винахідників, науковців, студентів, аспірантів, науковців і безлічі стартапів. Весь шлях до процвітання України з інноваційної точки зору, лежить через зростання економіки, зростання економіки залежить від конкурентоспроможності продукції на економічному ринку, конкурентоспроможність продукції залежить від інновацій, а інновації залежать від кожного з нас.

3. Рейтинг інноваційності країн ЄС – Innovation Union Scoreboard 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf.

4. Скрипко Т.О. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Т.О.Скрипко. – К. : Знання, 2011.

5. Семиноженко В.П. Чи можливий в Україні інноваційний стрибок / В.П. Семиноженко // Дзеркало тижня. Україна. – №17. – 17 травня 2013.

6. SBIR // Офіційний сайт програми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sbir.gov/past-awards?program=SBIR>.

7. World university rankings 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2017/world-ranking#!/page/35/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats.

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИВАННЯ В КРЕАТИВНУ ЕКОНОМІКУ В УКРАЇНІ

©Віблій П.І., Гандзюк Ю.О., 2017

Характерною рисою постіндустріальної моделі розвитку економіки є значний вклад креативних індустрій у виробництво ВВП. На долю креативних галузей, згідно з даними ЮНКТАД, у 2015 році припадало близько 7% світового ВВП, і цей показник протягом останніх років демонструє стійке щорічне зростання [1]. Згідно із класифікацією ЮНКТАД, в межах креативної економіки виділяються такі групи креативних індустрій [2]: 1) культурна спадщина; 2) мистецтво; 3) медіа; 4) функціональний креатив. Цікавою особливістю розвитку креативних індустрій є те, що швидшими темпами вони зростають саме в країнах, що розвиваються, забезпечуючи вагомий вклад у виробництво ВВП та становлення економічної системи. В Україні ж частка ВВП, що створюється креативною економікою, становила в різні роки від 3% до 4% [3], що є відчутно нижчим показником, ніж у випадку більшості країн, що розвиваються, де частка креативної економіки у валовому внутрішньому продукті становить не менш, ніж 5%.

Однією з найбільших проблем розвитку креативних індустрій в Україні є брак фінансових ресурсів [2]. У зв'язку з економічною та фінансовою кризами, а також девальвацією національної валюти обсяги капітальних інвестицій креативні галузі в еквіваленті долара США протягом 2013-2016 рр. скоротилися на 61,6% [3]. І хоча у 2016 році вже спостерігалось певне покращення ситуації (обсяги капітальних інвестицій зросли порівняно із 2015 роком на 18,9%), стан інвестування в креативні індустрії в Україні залишається незадовільним та потребує підтримки держави як шляхом удосконалення законодавчої бази, так і шляхом реалізації економічних важелів. Про це також свідчить скорочення частки інвестицій у креативні галузі в загальному обсязі капітальних інвестицій в Україні: у 2013 році ця частка становила 4,1%, а у 2016 році скоротилася до 3,8% [3].

Перспективність інвестування в креативну економіку в Україні зумовлена тим, що: 1) основним ресурсом у креативних індустріях є людський капітал, який в Україні має високий рівень потенціалу розвитку; 2) для країн з економіками, що розвивається, є характерними вищі темпи росту креативних індустрій [2]; 3) інвестування в креативну економіку може також стати важливим фактором соціального розвитку, адже дозволить талановитим людям реалізовувати себе в Україні та працювати на її благо, і не виїжджати закордон у пошуках роботи та вищого рівня життя.

Отже, розвиток креативного сектору української економіки може стати однією із рушійних сил економічного зростання. В Україні є всі необхідні для цього передумови. Проте однією із найбільших проблем розвитку креативних індустрій є брак фінансових ресурсів. Стимулювання інвестицій у креативну економіку як на загальнодержавному рівні, так і на місцевому рівні дозволить забезпечити необхідним капіталом митців, підприємців-новаторів, прогресивних працівників освіти, науки та культури, і таким чином дозволить реалізувати їм свій потенціал, що матиме позитивний вплив як на економічну, так і на соціальну ситуацію в країні.

1. *Creative economy outlook and Country profiles: Trends in international trade in creative industries [Електронний ресурс] // United Nations. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webditcted2016d5_en.pdf.*

2. *Вахович І. Розвиток креативних індустрій: регіональний вимір : монографія / І. Вахович, О. Чуль. – Луцьк: Вежа-Друк, 2014. – 288 с.*

3. *Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.*

ЩОДО «ЦИФРОВІЗАЦІЇ» УКРАЇНИ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

©Вісцька О.В., Чекіна В.Д., 2017

Наприкінці 2016 р. в Україні був оприлюднений Проект «Цифрового порядку денного України – 2020», який був розроблений світовими лідерами «цифрового» ринку – Cisco, IBM, Intel, Oracle, Deloitte, SAP, Ericsson, Master Card, Vodafone, Kyivstar, Lifecell, International Data Corporation, Міністерством економічного розвитку та торгівлі та ГО «Хай Тек Офіс». Цей документ визначає ключові політики, першочергові сфери, ініціативи та проекти «цифровізації» України на період 2017-2020 рр.

В той самий час було запропоновано обговорення Проекту Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, який наразі доопрацьований та затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р. у вигляді «Плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» та «Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року».

Аналіз цих важливих з точки зору розвитку економіки України документів дозволив виділити ряд неузгодженостей в контексті податкової політики. З одного боку, Проект «Цифрового порядку денного України – 2020» пропонує такі ключові заходи підтримки інноваційних підприємств на різних етапах їх розвитку та підтримки ринку венчурного капіталу в рамках оподаткування прибутку підприємств, як:

- введення інвестиційного податкового кредиту (прирістного та (або) об'ємного) в обсязі певного проценту від вартості нових капіталовкладень в інноваційне виробниче устаткування, оплати праці робітників НДДКР, витрат на матеріали, підрядні роботи для НДДКР, фінансування освітньо-наукових установ та технічних комітетів по стандартизації;
- введення прискореної амортизації для основних фондів 3-ї та 4-ї групи, що використовуються для реалізації інноваційних проектів;
- списання витрат на проведення НДДКР на собівартість продукції;
- застосування пільгових ставок на прибуток від українських патентів, для інноваційних підприємств або для інноваційних проектів за пріоритетними напрямками розвитку інноваційної діяльності;
- застосування «податкових канікул» для інноваційних підприємств/проектів;
- виключення з прибутку коштів, що направляються підприємствами на створення інноваційних фондів спеціального призначення для фінансування НДДКР;
- звільнення від сплати податку на прибуток, отриманий від продажу акцій венчурних структур.

З іншого боку, «Планом пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» передбачається до кінця II кварталу 2017 р. розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проекту закону щодо запровадження податку на виведений капітал. Таким чином, перспектива ліквідації податку на прибуток підприємств та перехід у середньостроковій перспективі на податок на виведений капітал роблять всі заходи підтримки інноваційних підприємств на різних етапах їх розвитку та підтримки ринку венчурного капіталу в рамках оподаткування прибутку підприємств, які передбачаються Проектом «Цифрового порядку денного України – 2020», даремними. Податок на виведений капітал а ргіогу містить в собі інвестиційну складову та нівелює існування інструментів стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств таких, як амортизація, податковий кредит, канікули тощо.

Існування таких неузгодженостей сприяє зростанню недовіри бізнесу до держави, адже не дає чіткого уявлення про концепцію податкової підтримки інноваційних підприємств на різних етапах їх розвитку та підтримки ринку венчурного капіталу на середньо- та довгострокову перспективу, а саме в рамках якого податку вона буде реалізовуватися – податку на прибуток підприємств чи податку на виведений капітал. Очевидно, що будь-які удосконалення податку на прибуток на строк 1-2 роки не принесуть жодного відчутного ефекту, адже рішення щодо інвестиційно-інноваційної діяльності передбачають планування на більш тривалі проміжки часу.

ЕКОНОМІКА РОЗМАЇТТЯ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ: ДОРОГОВКАЗИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕПОХИ

© Вінська О.Й., Токар В.В., 2017

Сучасний етап розвитку світового господарства прискорено набуває рис постіндустріальної економіки, яка характеризується зростанням ваги людського інтелектуального капіталу як основи конкурентоспроможності. Креативний людський капітал створює інноваційні товари та послуги, які покращують якість життя людства. Розмаїття та толерантність сприяють вільному обміну думками й дають змогу розкрити творчий потенціал особистості. Саме тому провідні країни світу намагаються створити сприятливі умови задля розвитку інноваційного середовища, у якому всі члени суспільства незалежно від кольору шкіри, віросповідання, етнічного походження, статті, віку чи сексуальної орієнтації мають рівні шанси на професійний успіх.

На сумному прикладі України можна побачити, що з масовою еміграцією кваліфікованих кадрів країна втрачає головний ресурс стійкого розвитку. Цей відтік фахівців викликано не лише соціально-економічними негараздами та геополітичними викликами, але перш за все неефективними інститутами, тобто формальними й неформальними правилами, за якими функціонують економіка й суспільство в цілому. Відповідно до Д. Аджемоглу та Д. Робінсона, інститути можна розподілити на два основні типи – інклюзивні та екстрактивні [1]. Інклюзивні інститути стимулюють участь значної частини населення в економічній діяльності й уможливають найкраще задіяння талантів і вмінь у створенні й розвитку бізнесу; при цьому права власності є захищеними, а судова система гарантує справедливість і рівні можливості. У свою чергу екстрактивні інститути є протилежними за своєю суттю, а відтак дискримінаційними та націленими на експлуатацію олігархічним прошарком переважної частини населення задля власного збагачення, виснажуючи національні ресурси та спотворюючи соціально-економічну структуру країни.

Немає сумнівів щодо екстрактивності більшості інститутів України. Вони протидіють меритократичним принципам ефективного відбору бізнес-ідей та керівників державних органів, призводячи до деградації та люмпенізації абсолютної більшості населення. Свідченням цього є стабільне погіршення позицій нашої держави у рейтингу Глобальної конкурентоспроможності, зокрема падіння до 129-го місця зі 138 за критерієм якості інститутів у 2016-2017 рр. [4].

Колосальний рівень непотизму та хабарництва, які є результатом засилля екстрактивних інститутів, формують зачароване коло постійного посилення негативних тенденцій з примарними шансами виходу з нього. В українських умовах професійність не є чеснотою, а особиста відданість стає головним чинником відбору на посади, що знижує мотивацію до творчої праці та продуктивність у всіх галузях економіки. Це зупиняє інноваційний розвиток, адже на ключових посадах замість фахівців знаходяться родичі та наближені до правлячої верхівки. Така ситуація в умовах геополітичних викликів є загрозою національній безпеці та може призвести до знищення незалежної України.

За таких обставин єдиним шляхом подолання розриву з високорозвиненими державами світу, зокрема країнами-членами ЄС, є створення інклюзивного середовища, де винахідники та підприємливі особи зможуть використати свій креативний потенціал задля досягнення особистого успіху та збагачення суспільства. На озброєння варто взяти ідеї Р. Флоріди щодо забезпечення креативного розвитку через максимальне сприяння «трьом Т» – толерантності, таланту та технології [3]. Проте правляча верхівка, яка монополізувала економіку та збагачується за рахунок енерговитратних, відсталих і сировинних галузей, буде максимально протидіяти інноваційному розвитку, адже творча руйнація інновацій за Й. Шумпетером [2] змінить status quo у суспільстві шляхом знищення відсталих галузей, неефективних виробництв, що призведе до економічного та як

наслідок і політичного банкрутства кланово-олігархічної системи. Аналіз декларацій державних чиновників і депутатів вказує на те, що свої кошти вони зберігають переважно вдома в готівковій формі, а не вкладають у розвиток національної економіки. За їхньої влади відбувається невпинна примітивізація структури виробництва й експорту держави (деградація від машинобудівної до аграрної продукції, в основному рослинництва, яка має дуже низький рівень доданої вартості). Тим не менше, логіка історичного розвитку невблаганно веде до тріумфу в Україні економіки розмаїття та інклюзивності, адже тільки вона відповідає вимогам постіндустріальної епохи.

1. Аджемоглу Д. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты / Д. Аджемоглу, Д. Робинсон. – М.: АСТ, 2015. – 693 с.

2. Шумпетер Й. А. Капитализм, социализм и демократия: Пер. с англ. / Предисл. и общ. ред. В. С. Автономова. – М.: Экономика, 1995. – 540 с.

3. Florida R. Tolerance Grows the Economy / R. Florida [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.creativeclass.com/rfcgdb/articles/Tolerance%20grows%20the%20economy.pdf>.

4. Ukraine: Global Competitiveness Index 2016-2017 edition [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/country-profiles/#economy=UKR>.

АНАЛІЗ СТАНУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

©Вовченко О.В., 2017

Простеження сучасних умов розвитку та функціонування промисловості дає можливість особливо гостро відчувати проблему, пов'язану зі своєчасним просуванням інноваційного потенціалу, зосередженням ресурсів, ефективним управлінням інноваційного процесу з урахуванням мінімального ризику хибного вибору інноваційного напрямку. Загальна стратегія управління сталим розвитком національної економіки включає, як одну зі складових, інноваційну стратегію управління, а вибір інноваційних стратегій та їх оцінка, вивчення ефективності реалізації інноваційних можливостей є ключовими у процесі тривалого розвитку промисловості [1].

Під час проведення моніторингу інноваційного потенціалу промисловості важливо проаналізувати динаміку показників, які впливають на формування інноваційної діяльності у промисловості (табл. 1). Таким чином, вітчизняні промислові підприємства відзначаються низькою інноваційною активністю та проявляють стійку тенденцію до подальшого зниження. Кількість підприємств, що спрямовані на інноваційну діяльність, протягом 2011 – 2015 рр. зменшилася на 49,1 %.

Таблиця 1

Динаміка показників інноваційної діяльності у промисловості України

	2011	2012	2013	2014	2015
Кількість інноваційно активних підприємств, од. / % до загальної кількості промислових підприємств	1679 16,2	1758 17,4	1715 16,8	1609 16,1	824 17,3
Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од. / % до загальної кількості промислових підприємств	1327 12,8	1371 13,6	1312 12,9	1208 12,1	723 15,2
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, млн. грн.	14333,9	11480,6	9562,6	7695,9	13813,7
Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	3238	3403	3138	3661	3136
з них нових видів техніки	897	942	809	1314	966
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн. / % до загального обсягу реалізованої промислової продукції	42386,7 3,8	36157,7 3,3	35862 3,3	25669,0 2,5	23050,1 1,4
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, млн. грн. / % до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції	12630,6 29,8	13354,9 36,9	16053 44,7	7495,3 29,2	10800 37,4

Джерело: складено автором на основі [2]

Разом з тим, відповідно до даних вітчизняної статистики, промисловість демонструє постійне освоєння виробництва нових видів інноваційної продукції, кількість яких у 2011 р. становила 3238 найменувань, у 2014 р. - 3661. Хоча, з огляду на всі ці позитивні фактори, пов'язані з активізацією інноваційної діяльності промислових підприємств України, частка реалізованої інноваційної продукції за обсягом промислової мала стійку тенденцію до зниження (з 3,8 % у 2011 р. до 1,4 % у 2015 р.). Це засвідчує, що продукція, виготовлена вітчизняними промисловими підприємствами, є більшою мірою не інноваційною і, відповідно, низько конкурентоздатною. Іншими словами, інноваційна діяльність промислових підприємств України направлена в більшості на ресурсозбереження, а не на створення нового конкурентоздатного продукту, що має високу додану вартість [3].

У 2015 р. обсяги витрат на інноваційну діяльність порівняно з 2011 р. зменшилися на 3,6 %, а в порівнянні з 2014 р. спостерігається значний стрибок на 44,3 %. У 2015 р. на інновації підприємства витратили 13,8 млрд. грн., з них 80,4 % спрямовано на придбання техніки, обладнання і програмного забезпечення й лише 14,5 % - на проведення різного роду науково-дослідних розробок.

Нині Україна так суттєво і не використовує свій інноваційний потенціал. Шлях інноваційної продукції проходить в основному через використання науково-технічних напрацювань попередніх років. Інноваційний розвиток такого типу має досить вузькі можливості і не забезпечує конкурентоздатність вітчизняних підприємств на тривалий час.

З урахуванням переваги кон'юнктури світового та внутрішнього ринків за пріоритетними виробництвами, що сприяють стрімкому підвищенню промислово-технологічної переробки та посиленню конкурентоздатності вітчизняної продукції, варто визначити:

- у машинобудуванні – виробництво авіаційної і ракетно-космічної техніки, приладобудування, суднобудування, автомобілебудування, виробництво новітнього рухомого складу та іншого обладнання для залізничного транспорту, міських автобусів, комунального машинобудування, енергетичного і сільськогосподарського машинобудування тощо;
- у металургійній промисловості – виробництво високоміцних та водо- і газопровідних труб з покриттям, алюмінієвої фольги, сталевих арматури тощо;
- у хімічній і нафтохімічній промисловості – виробництво мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин, синтетичного корду, полімерів та виробів з них, автомобільних шин тощо;
- у деревообробній промисловості – виробництво спеціальних видів паперу, картону, меблів, сірників тощо;
- у промисловості будівельних матеріалів – виробництво високоякісного скла, крейди, санітарної кераміки, новітніх матеріалів для будівництва тощо;
- у легкій промисловості – поглиблена переробка льону, шкірсировини, швейне та трикотажне виробництво;
- у харчовій промисловості – виробництво широкого спектру харчових продуктів та лікувально-профілактичних, препаратів на основі рослинної сировини, харчових домішок тощо [4].

1. Гришова І.Ю. Підходи до формування інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості / І.Ю. Гришова, Т. М. Гнат'єва // *Інноваційна економіка*. - 2013. - № 1. - С. 15 - 18.

2. Офіційна веб-сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Дідченко О.І. Аналіз сучасного стану інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_5_113.pdf

4. Бойко О.М. Інноваційне забезпечення розвитку промислових підприємств України [Електронний ресурс] . – Режим доступу : http://iee.org.ua/files/conf/conf_article19.pdf

МЕТОДИКА ТАКТИЧНОЇ ОЦІНКА ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНЄ ТА ВНУТРІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

©Воронець Д.О., 2017

На сьогоднішній день, інновації є ключовим фактором у забезпеченні успішної діяльності, розвитку та забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Оцінка ефективності та результативності інноваційної діяльності підприємства є одним з найважливіших процесів діяльності компанії. Оскільки саме виявлення результатів впливу інноваційної діяльності на зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства дозволяє зрозуміти на скільки підприємство є інноваційним та якої мети воно прагне досягнути.

В умовах динамічного зовнішнього середовища, час є найціннішим ресурсом, оскільки якою б точкою не була оцінка, вона вже може втратити свою цінність через несвочасність. Тому виникає необхідність розробки методики тактичної оцінки впливу інноваційної діяльності підприємства на зовнішнє та внутрішнє середовище.

Перш за все підприємству необхідно визначити стосовно кого буде здійснюватися аналіз впливу інноваційної діяльності: держава, місцевість де працює підприємство, саме підприємство, персонал, споживач, інвестор тощо. Після визначення напрямку оцінки розпочинається сам процес оцінки, який складається з 5 етапів:

1. PEST-аналіз;
2. SWOT-аналіз проекту;
3. Виокремлення найвпливовіших факторів;
4. Оцінка економічної ефективності;
5. Аналіз на основі технічно-економічних показників.

Перші 3 етапи є виключно експертними та якісними, їх точність залежатиме від професійності експертів, які здійснювали оцінку. На 3 етапі, який є специфічним, та не відноситься до класичних методів оцінки, відбувається виокремлення найвпливовіших факторів, які були виявлені в ході експертних досліджень на попередніх етапах. Виділення відбувається разом з їх числовими характеристиками, прогнозами потенційних(максимальних в даному місці в даний час) величин та вагами впливу.

В теорії, оскільки в PEST і SWOT аналізах, ваги прямують максимально до 1, то фактори з однаковою вагою в різних аналізах матимуть однаковий вплив на організацію. Але на практиці це може бути по іншому, тому може бути доцільним переглянути фактори впливу та здійснити їх переоцінку, але дана умова не є обов'язковою. Занести дані фактори впливу у таблицю, знайшовши їх значення у відсотках по досягненні потенційної(максимальної) величини, таким чином отримавши можливість порівнювати фактори впливу різних розмірностей в одному аналізі. Необхідно їх проранжувати залежно від ваги впливу та занести дані у таблицю, перемноживши ступінь досягнення потенційної величини та ваг кожного фактору(сума не повинна перевищувати 1). Та підсумувати їх значення. Таким чином підприємство може порівняти 2 стану компанії: до і після здійснення певної інноваційної дії та зробити висновки щодо впливу підприємства на внутрішнє та зовнішнє середовище.

Здійснення оцінки економічної ефективності ґрунтуються на принципі дисконтування. Це дуже важливо, оскільки залежно від вибору певної норми дисконту - можуть бути різні показники. Ставка дисконтування мінлива величина, на неї впливають численні фактори. У кожному окремо розглянутому випадку вони різні. При розрахунку в якості ставки можуть бути використані наступні варіанти: темп інфляції, прибутковість альтернативного проекту, вартість кредиту, ставка

рефінансування середньозважена вартість капіталу, бажана прибутковість проекту, експертна оцінка, відсоток по депозитах тощо. Норма дисконту обирається безпосередньо особою, що здійснює розрахунки по визначення поточної вартості. До того ж, на неї впливають ризики з якими пов'язаний проект, тому їх також обов'язково необхідно враховувати. Існує кілька методів визначення додаткових відсотків при включенні їх у ставку дисконту при його розрахунку (Рекомендацій консалтингової компанії "Альт-Інвест", рекомендації Віленського, Лівшиці та Смоляка, Хонко, Боярко та Гриценко, Жихор та інших авторів)[1]. Після визначення з розміром ставки дисконтування можливо здійснити подальші розрахунки показників: NPV, PI, DPP, IRR(MIRR). Та зробити певні висновки з точки зору економічної ефективності. Останнім етапом є аналіз на основі техніко-економічних показників, він дозволяє порівняти 2 технології, продукту, процесу тощо та визначити його ефективність.

Таким чином дана методика, дозволяє здійснити швидкий аналіз інноваційної діяльності підприємства стосовно будь-якого стейкхолдера та сформулювати висновок стосовно результативності економічної, соціальної, екологічної діяльності підприємства в розрізі впливу інновацій. Перш за все вона спрямована на здійснення швидкої, комплексної оцінки з мінімальним використанням ресурсів. Вона дозволяє зрозуміти ситуацію в якому знаходиться підприємство та оцінити його вплив залежно від суб'єкту дослідження.

1. Маназаров Р. Обзор методов расчета ставки дисконтирования Реж. доступу: http://www.cfin.ru/finanalysis/math/discount_rate.shtml

ЕКОНОМІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ШВИДКОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

© Кузовов Б.О., Галушко О.І., 2017

Швидкий розвиток науково-технічного прогресу наприкінці ХХ – початку ХХІ сторіччя спричинив якісний стрибок у розвитку інформаційних і телекомунікаційних технологій. В останні роки з'явилася велика кількість компаній, що спеціалізуються на тій чи іншій галузі телекомунікацій та ІТ технологій, що свідчить про зростання і активний розвиток цього сегменту. Цей сегмент створив продукти, без яких важко уявити життя сьогодні, але які люди не могли й уявити ще 30 років тому. Також розвиток сегменту ІТ та телекомунікацій спричинив виникнення нових технологій маркетингу і реклами, створення нових банківських продуктів та інших сервісів. Але він має не тільки економічний, а й соціальний ефект – як позитивний (суттєве поширення можливостей доступу до інформації та нових знань), так і негативний (інтернет-залежність, пусте марнування часу в мережі, погіршення навичок особистого спілкування). Для багатьох користувачів смартфон, підключений до інтернет, почав втілювати увесь світ з безмежними обсягами інформації, та задовольнив потребу в людському спілкуванні. Така зміна моделі поведінки впливає на соціальну роль індивідуума в суспільстві та вимагає створення нових підходів до методів управління та мотивації. Отже дослідження не тільки економічних, а й соціальних результатів розвитку ІТ та телекомунікацій, є вкрай важливим.

За даними українського Google, зараз кожен третій користувач в Україні має не просто телефон, а смартфон. Цей ринок за останні три роки збільшився більш ніж в 2,5 рази. Зростання ринку є надзвичайним, до того ж сей сегмент виявився майже не чутливим до наслідків економічної кризи та девальвації гривні. У 2015 році Google відсвяткувала подію, яка ознаменувала перехід в нову еру технологій: у всьому світі з мобільних пристроїв стало приходити більше запитів, ніж з комп'ютерів. Смартфони - це не просто ще один зручний інструмент для цілей, вони змінюють бізнес-модель з одного боку, і поведінку користувачів з іншого. Адже більше 60% користувачів смартфонів готові миттєво здійснити корисну дію.

Позитивний ефект ери мобільних пристроїв важко переоцінити. Вони забезпечують зручну доступність майже будь-якої інформації, в багато разів прискорюють фінансові транзакції та спрощують придбання товарів. На новому технологічному рівні забезпечують спілкування між людьми, що знаходяться на далеких відстанях, та роблять це спілкування дешевим а іноді й безкоштовним. Дозволяють створювати мобільні офіси та заощаджувати витрати компаній. Також завдяки відкритому інформаційному простору зменшився поріг входу до багатьох видів бізнесу.

Але в той самий час постійне використання мобільних пристроїв та звичка завжди бути «на зв'язку» створює підвищену тривожність, людина відчуває стрес та не може розслабитись. Спілкування у мережі постійно замінює особисте людське спілкування, отже вже можна говорити про зміну базових людських цінностей та перехід до технократичного суспільства.

Також мобільні пристрої дають нові можливості маніпуляції свідомістю користувачів. При повному зануренні в гаджет більшість людей через свої психічні особливості не контролює потік інформації, який до неї надходить через різні канали зіткнення. З одного боку, це рекламодавці з величезною кількістю «вигідних» пропозицій, прокручених через маркетингові методики, щоб переконати у своїх унікальних перевагах і продемонструвати додаткову вигоду. З іншого боку, це ЗМІ, які одні з перших навчилися активно застосовувати своє вміння в цифровому світі, адже всі навіть рядові новини звелися до яскравих заголовків, що чіпляють читача на емоційний гачок та підвищують клікабельність. І з третьої сторони, це безліч соціальних мереж, месенджерів, додатків,

які забезпечують постійне і часто недоцільне спілкування. Наступні фати та цифри ілюструють залежність від мобільних пристроїв та продуктів [1]:

- Понад 1 млрд населення земної кулі зареєстровані в різних соціальних мережах;
- Близько 11 години в місяць проводить в соцмережах кожен зареєстрований користувач;
- 130 хвилин в день в середньому проводить в соцмережах кожен власник смартфона з відповідними додатками;
- 70% користувачів смартфонів перевіряють свої сторінки в соцмережах кожен день;
- 50% власників смартфонів перевіряють свої сторінки навіть в кіно;
- 4 з 5 зареєстрованих користувача перевіряють свої акаунти в соцмережах протягом перших 15 хвилин після пробудження щоранку.

Загальна кількість користувачів смартфонів на думку експертів Analysys Mason ще зросте і перевищить позначку в 3,4 млрд у 2017 р. У січні січня 2016 року аналітична компанія TrendForce опублікувала результати дослідження світового ринку смартфонів. Експерти звернули увагу на те, що китайські виробники майже наздогнали лідерів Apple і Samsung за обсягом продажів, завдяки істотному зниженню ціни при тих же характеристиках.

За період з квітня по червень IDC нарахувала 343,3 млн відвантажених в канали світового ринку смартфонів. Щодо другої чверті 2015 р позитивна динаміка склала лише 0,3%, хоча в кварталному зіставленні зростання перевищило 3%. За методологією Gartner, при стабільному збільшенні в межах 4,3% кварталний обсяг ринку досяг 344,3 млн смартфонів, проте глобальні поставки мобільних телефонів в цілому скоротилися на 0,5% . Це пов'язано зі спадом продажів на зрілих ринках (прогноз середньорічного зростання з 2015 по 2020 р складає -0,2%), тоді як в країнах, що розвиваються, очікується зростання 5,4% [2].

У Північній Америці, Західній Європі, Японії і окремих країнах азіатсько-тихоокеанського регіону рівень проникнення смартфонів вже досяг 90%. Причому власники останніх не поспішають оновлювати наявні апарати з колишньою частотою. В даний час життєвий цикл смартфона перевищує 2,5 року і навряд чи скоротиться протягом найближчих п'яти років. У регіонах, що розвиваються, середній життєвий цикл преміум-пристроїв також подовжився і знаходиться в межах 2,2-2,5 років, тоді як у звичайних телефонів - три роки і більше. Так чи інакше, але індустрія все більше залежить від оновлення апаратів вже існуючими власниками, ніж від приходу нових користувачів. Крім того, дієвим стимулятором попиту залишиться інтерес споживачів до нових можливостей, що відкривають смартфони, а отже від програмного забезпечення. Розвиток програмного забезпечення мобільних пристроїв призвів до створення цілої сегменту мобільної комерції (Mobile Commerce або mCommerce), що підтверджується наступними фактами:

- Онлайн-аудиторія мігрує з десктопа на мобільні пристрої. Тобто смартфон стає не додатковим «другим» пристроєм, що забезпечує вихід в інтернет, а основним.
- mCommerce - це наступний великий крок у розвитку галузі рітейлу. У розвинених країнах вже 25% торгівлі припадає на мобільні пристрої. І цей тренд добирається до України.
- Поведінка користувачів мобільних пристроїв відрізняється від поведінки на робочому столі комп'ютера, тому необхідно адаптувати бізнес-рішення під нові вимоги аудиторії.

Якщо перефразувати відомий в медицині афоризм Парацельса «все є ліки і все є отрута – те і інше визначає доза», можемо сказати, що смартфони – це і велике благо і велика проблема, все залежить від того, як ми їх використовуємо. Адже кожна людина сама визначає, на що витратити час, як прожити життя. Для того, щоб нове покоління, серед якого найбільші показники інтернет-залежності, використовувало ІТ і інші блага тільки в корисних цілях, необхідно поширення відповідної інформації в навчальних закладах.

1. Как выглядит зависимость от соцсетей на самом деле // MigNews [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mignews.com.ua/health/7917848.html>

2. Два миллиарда потребителей по всему миру обзаведутся смартфонами к 2016 году // ВУУД.блог: Интернет-маркетинг [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.byud.me/ru/blog/2015/06/2_bln_consumers_worldwide_to_get_smartphones_by_2016/

АНАЛІЗУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Ганас Л.М., Олинець О.В., 2017

На сучасному етапі найбільш позитивного впливу на соціально-економічне середовище України дасть широкомасштабне впровадження інновацій. Дана проблематика є достатньо актуальною, оскільки економічний розвиток усе більше перебуває під впливом технологічних покращень на базі інновацій.

Активізація євроінтеграційних процесів передбачає ширше заохочення до передових технологій та посилення інноваційного потенціалу. Україна на сучасному етапі розвитку економіки повинна розвивати інноваційне середовище, тому що інновації є не тільки джерелом економічного зростання, а й забезпеченням економічного розвитку.

Розвиток інноваційної діяльності розглянуто в працях В. Александрової, Л. Антонюка, Ю. Бажала, В. Гейця, М. Данько, А. Мазаракі, Т. Мельник. Дослідження проблем і перспектив розвитку інноваційної діяльності реалізовували вчені А. Валюх, І. Кукурудза, В. Демиденко та ін. Питанням інноваційної діяльності приділяють увагу такі вчені, як С. Д. Ентоні, М. Ейрінг та Л. Гібсон, Р. Моборн, Г. Чесборо, Л. Федулова та ін [1; 2; 3].

Як відомо з досліджень, Україна має потенціал розвитку інноваційного середовища. Загальна сума витрат на фінансування інноваційної діяльності у 2015 р. становила 13813,7 млн. грн., що на 6117,8 млн. грн. більше ніж у 2014 р. Варто відзначити, що суттєво зменшилася частка витрат на інноваційну діяльність з державного бюджету, яка у 2015 р. становила лише 55,1 млн. грн., а у 2014 р. – 344,1 млн. грн. (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл обсягу фінансування інноваційної діяльності за джерелами станом на 01.01.2016 р (тис. грн.)

Обсяг інвестицій	У тому числі за рахунок коштів			
	власних	Державного бюджету	Місцевих бюджетів	Позабюджетних фондів
13813674	13427035	55 141	38 361,90	1403

Примітка: сформовано на підставі офіційної інформації Державної служби статистики України [4]

Витрати за рахунок коштів іноземних інвесторів у 2015 р. порівняно з 2014 р. також зменшились і становлять у 2015 р. – 58,6 млн. грн., що на 80,1 млн. грн. менше ніж у 2014 р. Найбільшою часткою за формою власності становлять інвестиції, що формуються на основі кредитів (39 %) та на основі інвестування вітчизняними інвесторами (26 %). Залучення іноземних інвестицій на промислових підприємствах здійснювалось лише у 20 % (рис. 1). Зменшилась також кількість підприємств, що впроваджують інновації з 1208 одн. до 723 одн. Проте у співвідношенні до загальної кількості промислових підприємств, частка інноваційних підприємств зросла на 1,2 % у порівнянні з 2014 р. Промислові підприємства впроваджували інноваційні види продукції або нові /вдосконалені методи обробки/ виробництва продукції[4].

Однак, існує низка проблем, які потрібно вирішувати, оскільки гарантією успіху українських підприємств є інновації, які слугують чинником успішної діяльності, підвищенням конкурентоспроможності тощо.

Головною проблемою розвитку інноваційного середовища України є низький рівень правової культури щодо інноваційної діяльності, оскільки тільки інноваційний успіх призведе до конкурентоспроможності українського виробника. Ефективна інноваційна політика з боку держави

може стати рушієм покращення економічної ситуації України і її постійного зростання. Стимулюючим для розвитку інноваційного середовища буде прийняття ефективних управлінських рішень, які матимуть економічний вплив та спрямовуватимуться на економічне зростання.

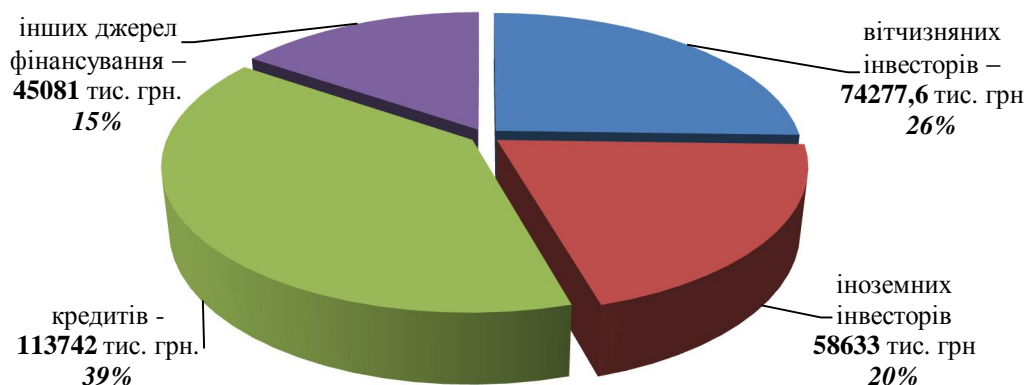

Рис.1 Розподіл обсягу фінансування інноваційної діяльності за формами власності станом на 01.01.2016 р.

Примітка: побудовано на підставі офіційної інформації Державної служби статистики України [4]

Основною групою проблем розвитку інновацій є матеріальні проблеми, такі як: недофінансування науково-технологічної сфери, відсутність власних коштів на реалізування інноваційних проектів, високі ставки кредитування під інноваційні проекти тощо, які кардинально впливають на інноваційну ситуацію і призводять до зниження конкурентоспроможності промислових підприємств. Покращуючи систему фінансування, потрібно встановити доцільну систему пільг для пріоритетних напрямів науково-технічної діяльності вітчизняних підприємств.

Ще однією групою проблем є кадрові проблеми. Основною кадровою проблемою є «відтік мізків». Це вказує на незадоволеність умовами праці та фінансовим забезпеченням, що спричинює втрату інтелектуального капіталу. Для того, щоб покращити економічну ситуацію України потрібно вкладати в піднесення інтелектуального капіталу, яке призведе до розвитку та продукування інновацій.

Важливою проблемою інноваційного середовища України також є нерозвиненість структур, які пов'язані із створенням науково-технічних розробок в країні та відсутність каналів їх комунікування з вітчизняними підприємствами. Налагодження співпраці підприємств з вітчизняними науково-дослідними об'єктами дозволить фінансувати провідні розробки.

До покращення інноваційного середовища України призведе формування стратегічних цілей на довгострокову перспективу і коригування шляху економічних реформ. Держава повинна підтримувати розвиток інновацій, оскільки ті країни, які, застосовують прогресивні технології посідають головні позиції стосовно розвитку економіки та соціальних стандартів життя.

1. Бажал Ю.М. Економіка інноваційних процесів / Ю.М. Бажал // Вісник Інституту економічного прогнозування НАН України. – 2011. – №1. – С. 3–17.

2. Данько М.С. Визначення науково-технологічних пріоритетів як складова політики економічного зростання / М.С. Данько // Вісник Інституту економічного прогнозування НАН України. – 2011. – №1. – С. 41–58.

3. Мазаракі А., Мельник Т., Інновації як джерело стратегічних конкурентних переваг / Мазаракі А., Мельник Т. // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 2. – С. 5–17.

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ

© Гаращенко Н.М., Лавренко В.В., 2015

Підприємництво у сучасній економіці виступає середовищем генерування інновацій, а останні є важливим чинником конкурентоспроможності та економічного зростання. Усвідомлення цього факту у розвинутих країнах у 1980-х рр. змінило ставлення влади і суспільства до малого бізнесу і способів його підтримки. Малі підприємства, з якими раніше асоціювалися лише високий ризик, ресурсна обмеженість й адміністративний тиск з боку держави та крупніших конкурентів, стали розглядатися як найважливіше джерело економічного зростання. Стимулювання підприємництва перетворилося в один з основних пріоритетів економічної політики.

Процес зростання і розвитку бізнесу у цій логіці можна представити у вигляді трьох етапів: по-перше, стимулювання підприємництва; по-друге, розвиток малого і середнього бізнесу (МСБ); по-третє, формування екосистеми постачальників і розвиток кластерів [1].

У міжнародних бенчмаркінгових дослідженнях для аналізу підприємницького потенціалу та диспропорцій, що існують у певному регіоні або країні, використовують порівняльні оцінювання підприємницьких намірів населення та реалізованого внеску МСБ у різні сектори економіки. Значення цих показників в Україні демонструють наявність суттєвого розриву між підприємницьким потенціалом й рівнем його використання. Дослідження, проведені Інститутом соціології НАН України [2, с. 16], свідчать про те, що 30,5% респондентів бажали б розпочати свій власний бізнес. Згідно Індексу підприємницького настрою (Amway Entrepreneurial Spirit Index, AESI), в Україні частка людей, що хотіли б відкрити свою справу, у 2015 році становила 42% [3]. Такі значення є загалом є досить високими і в цілому корелюють із світовим рівнем. У той же час,

за результативністю участі МСБ в економічних процесах, наявне значне відставання. Зокрема, частка МСБ в зайнятості в ринкових секторах економіки (крім банків, фермерських господарств, бюджетних організацій), не перевищує 30%, а частка МСБ в зайнятості в переробному виробництві, що є індикатором розвитку кластерів, складає до 12%. Для порівняння зазначимо, що у Південній Кореї ці показники становлять 85% і 77% відповідно. Ці низькі результати значною мірою можна пояснити несприятливим бізнес-кліматом для МСБ.

За дослідженням Центру громадської експертизи на запит Центру міжнародного приватного підприємництва (CIPE) в межах проекту «Впевнений бізнес - заможна громада», проведеним в кінці 2014 року [4], експертне середовище³ актуальними викликами та ключовими проблемами розвитку МСБ визнає корупцію в різних формах і проявах; надмірне регулювання підприємницької діяльності і відсутність ефективної дерегуляції; відсутність доступу МСБ до фінансових ресурсів. В іншому документі «На шляху до сучасної державної політики у сфері малого та середнього бізнесу в Україні», опублікованому на основі досліджень VEBerlinEconomicsGmbH (за підтримки Фонду Фрідріха Науманна за Свободу), визначені такі основні перешкоди для розвитку МСБ, орієнтованого на зростання як макроекономічна нестабільність з обмеженим доступом до фінансування та несприятливе регуляторне середовище, зокрема високий адміністративний тиск. Крім того, слід додати й специфічні характеристики МСБ, які склалися історично в результаті недостатньо ефективної економічної політики з боку держави - низька конкурентоздатність, значна

---

³ До експертного середовища в межах опитування, що цитується, увійшли: державні органи влади, служби та агентства, аналітичні центри та громадські ініціативи, міжнародні та національні бізнес-об'єднання, міжнародні організації та проекти технічної допомоги, незалежні експерти та місцеві органи влади.

частка МСП, що виробляють продукцію з низькою доданою вартістю, високий рівень тінізації підприємницької діяльності.

Таким чином, є достатньо підстав вважати підприємницький потенціал нереалізованим з причини інституційних та інших проблем. Основними інституційними факторами, що перешкоджають становленню та ефективному розвитку підприємницького середовища, на нашу думку, є асиметрія інформації, відсутність чітких правових норм, що структурують діяльність підприємств, орієнтація інститутів, що відповідають за створення базової основи підприємництва на псевдоринкові правила поведінки, суперечлива комбінація інститутів та їхня недостатня розвиненість, неузгодженість формальних та неформальних інститутів, розмитість прав власності, надмірна регламентація підприємницької діяльності. Збереження та відтворення неформальної складової інституту підприємництва гальмує становлення та розвиток інституційної структури ринкового типу.

До важливих питань слід віднести соціальні аспекти і податкове регулювання, інструменти розвитку відносин між МСБ та крупними підприємствами, способи «заохочення» бізнесу до зайняття неприбутковими чи «нецікавими», але важливими для економічної, екологічної, соціальної сфер у державі. Крім того, постіндустріальна економіка вимагає більш сучасних підходів до ведення господарської діяльності та використання новітніх управлінських інструментів. Саме тому, слід говорити про створення таких механізмів сприяння розвитку МСБ, в основі яких лежало б спрощення доступу до інформаційних ресурсів та експертних знань, використання методологій управління знаннями, соціальних технологій та нових методів проектного управління, засобів е-комерції та технологій дистанційного навчання і консультування тощо.

Подолання низької освіченості з питань ведення підприємницької діяльності та низького рівня податкової культури мають, на наш погляд, стати пріоритетами державної політики у сфері МСБ, тому що їх зростання вплине напряму і на стан демократизацію суспільства. Адже ті, хто уникає сплати податків, не відчувають «морального права» вимагати від держави раціонального використання податкових надходжень та звітування за кожну витрачену копійку.

1. Delgado M., Porter M. E., Stern S. 2010. *Clusters and entrepreneurship*. *Journal of Economic Geography* 10 (4): 495–518. 2. *Обзор инновационного развития Украины / Европейская экономическая комиссия ООН. – Женева: Издание ООН. – 2013. – 142с.* 3. *Глобальне дослідження Amway про підприємництво 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://news.amway.ua/files/2016/06/AGER-2015_UKRAINE_presentation_UA.pdf* 4. *Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні: проблеми, потреби, перспективи [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://regert.net/uploads/attach-395-8119369554.pdf>* 5. *На шляху до сучасної державної політики у сфері малого та середнього бізнесу в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://fnst.org/sites/default/files/uploads/2016/08/09/smeinukraineukrfinal.pdf>*

СТАЛИЙ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

©Гаркушина А.О., 2017

З кожним днем, економічний розвиток світу набирає все більших обертів, тому імовірність глобального конфлікту між економічною діяльністю людини та довкіллям зростає і, відповідно, вирішення екологічних проблем світу не втрачає своєї актуальності. Для запобігання розладу між цими двома складовими, людство активно вивчає еколого-економічні зв'язки, тому виникає поняття «сталого розвитку».

Взаємозв'язок економіки та довкілля в умовах обмеженості ресурсів та зростаючої економічної діяльності вивчали як іноземні вчені, так і вітчизняні: В.І. Вернадський, С. Подолінський, Ж. Гросман, С. Тейлор та інші.

Концепція «сталого розвитку» розроблялася міжнародним співтовариством поступово, визначаючи принаймні три принципові обов'язкові її складові: економічне зростання, соціальний прогрес та захист навколишнього середовища. Сталий) розвиток виражає достатньо просту ідею: досягнення гармонії між людьми і між суспільствами та природою, розв'язання протиріч, що існують у наш час (протиріччя між природою і суспільством, між екологією і економікою, між розвинутими країнами і тими, що розвиваються, між багатими і бідними, між уже сформованими потребами людей і розумними потребами, між теперішніми та майбутніми поколіннями тощо) [1].

Отже, сталий розвиток визначається як взаємозв'язок та баланс економічних, соціальних, екологічних, інституційних та інноваційно-технологічних компонентів з метою максимізації добробуту людини без ускладнення можливостей для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Концепція сталого еколого-економічного розвитку ґрунтується на п'яти основних принципах:

- Людство дійсно може надати розвитку сталого і довготривалого характеру, для забезпечення потреб людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості задовольняти свої потреби майбутнім поколінням.
- Обмежена експлуатація ресурсів природи пов'язана з сучасним рівнем техніки, соціальної організації та із здатністю біосфери до самовідновлення, а отже, є відносними.
- Одна з головних причин виникнення екологічних та інших катастроф — злидні, які стали у світі звичайним явищем, тому необхідно надати можливість реалізувати надії людства на благополучніше життя.
- Стан життя тих людей, хто володіє надмірними засобами (матеріальними), необхідно використовувати з екологічними можливостями планети, зокрема відносно використання енергії.
- Розміри і темпи росту населення повинні бути погоджені з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, що змінюється.

Україна може забезпечити сталий розвиток винятково шляхом ефективного використання усіх видів ресурсів, структурно-технологічної реструктуризації виробництва, використання творчого потенціалу всіх членів суспільства для розвитку і процвітання держави [2].

Прикладом показника, який міг би охарактеризувати сталий розвиток нашої держави є ВВП та його динаміка. В Україні за останні десятиріччя спостерігається позитивна тенденція до підвищення ВВП (рис. 1).

З графіку видно, що за досліджуваний період ВВП зріс майже у 3,5 рази, тобто в Україні спостерігається економічне зростання, у результаті чого спостерігається підвищення рівня життя населення та продуктивності праці.

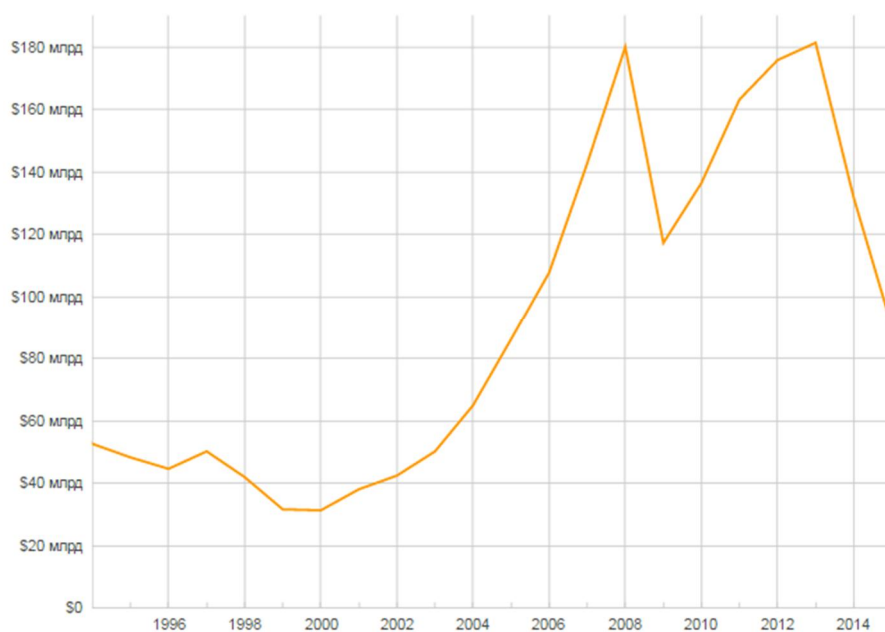

Рисунок 1 - ВВП в доларах США за поточними цінами (без поправки на інфляцію)

Єдиного розв'язку еколого-економічних проблем немає, проте у багатьох сферах міжнародної економічної діяльності вже впроваджуються ефективні заходи, які спрямовані проти конкретних видів екологічного занепаду, але через глобальний характер екологічних проблем цих заходів недостатньо. Вихід з еколого-економічної кризи не обов'язково повинен вимагати відмови від економічного розвитку, але на фоні глобальних екологічних проблем рівень розвитку не може вимірюватися єдиною обсягом ВВП. Найбільшого поширення і підтримки в сучасному світі набула компромісна ідея сталого розвитку, яка не відкидає економічне зростання, але й передбачає збереження довкілля.

1. Лук'яненко Д. Г. *Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації* / За ред. д-ра екон. наук, проф Д. Г. Лук'яненко. — К.: КНЕУ, 2001. — 538 с.

2. Герасимчук З. В. *Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: Монографія* / З. В. Герасимчук — Луцьк: Надстир'я, 2008. — 528 с.

ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

©Гладинець Н.Ю., 2017

Модернізація вітчизняної економіки та впровадження інноваційних технологій є традиційно болючим місцем у зв'язку із обмеженістю ресурсів та можливостей щодо фінансування перспективних розробок. Процес вироблення рішень щодо надходження та подальшого розподілу бюджетних коштів є одним із найважливіших елементів бюджетного процесу будь-якої країни, від якого у значній мірі залежить ефективність інноваційного розвитку.

На жаль, в Україні відсутня чітка і лаконічна стратегія і механізм, завдяки яким складаються плани та прогнози. Це виявляється у різноманітності проблем, які виникають в процесі планування та прогнозування надходжень та видатків Державного та місцевих бюджетів. Задля оптимізації процесу планування та прогнозування пріоритетним завданням бюджетної політики України в найближчі роки має стати переорієнтація видатків бюджетів на модернізацію економіки, підвищення його ефективності, зниження матеріаломісткості й енергоємності. Необхідною передумовою розв'язання таких завдань є перехід до системи бюджетного планування та відповідного включення щорічних бюджетів у систему середньострокових пріоритетів держави щодо модернізації та інноваційного розвитку економіки. Це дасть змогу оцінювати економічні й фінансові наслідки прийнятих бюджетних рішень, а отже, створить умови для збільшення передбачуваності бюджетної політики і зменшення впливу негативних факторів на зростання державних витрат, підвищить ефективність бюджетних інвестицій та забезпечить їх спрямованість на високотехнологічні розробки, фінансування освіти, науки та впровадження передових технологій. У даному аспекті одним з найбільш перспективних напрямків підвищення інноваційного потенціалу країни в цілому є фінансування розвитку інноваційної інфраструктури.

На сучасному етапі виникає ще більша необхідність планування і прогнозування надходжень та напрямків витрачання бюджетних коштів. В умовах децентралізації відбувається зростання частки доходів і видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України, тож доцільно здійснити прогнозування доходів і видатків на наступні періоди, щоб мати можливість формувати сценарії майбутнього економічного розвитку.

Недооцінка прогнозування та визначення бюджетних надходжень та видатків призвела до виникнення дисбалансів в податковій політиці та управлінні бюджетними потоками. Рівень же соціально-економічного розвитку країни та пов'язане з ним наповнення дохідної частини бюджету залежать не лише від налагодженості процесу адміністрування податків (зборів), а й від наявності реальних, науково обґрунтованих планів і прогнозів, ефективності і дієвості розроблених на їх основі управлінських рішень, прозорості механізмів формування, розподілу і використання ВВП. Саме тому проблематика прогнозування доходів та видатків бюджету на базі сучасних економіко-математичних методів не втрачає актуальності.

Для прогнозування динаміки розвитку економіки України визначимо основну тенденцію динамічного ряду шляхом аналітичного вирівнювання за прямою та екстраполюємо суму доходів і видатків Зведеного бюджету України до 2018 року. Проведені розрахунки дозволяють зробити висновок, що при збереженні існуючої тенденції доходи Зведеного бюджету України з кожним роком зростатимуть у середньому на 52305,3 млн. грн. (див. рис.1). Аналітичне рівняння прямої при цьому матиме такий вигляд:

$$y_t = a_0 + a_1 t = 426062,6 + 52305,3t \quad (1)$$

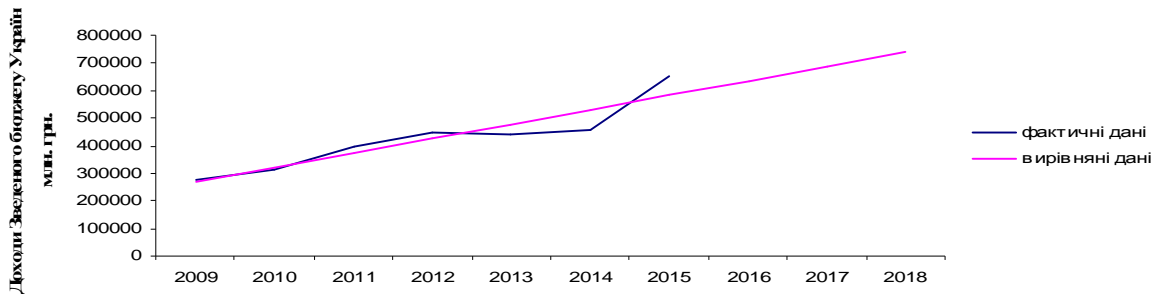

Рис.1. Динаміка доходів Зведеного бюджету України у 2009-2015 рр. та прогноз на 2016–2018 рр. (розробка автора за даними [1])

Аналітичне вирівнювання динамічного ряду доходів Державного бюджету України, а також графічне зображення їх фактичної динаміки свідчать про тенденцію до зростання доходів. Однак, в окремі періоди в країні з нестабільною економікою можливі різкі коливання наповнюваності дохідної частини Зведеного бюджету. Такі процеси відбувалися у 2012 та 2013 рр., однак починаючи з 2014 року спостерігається стабільна тенденція до зростання наповнюваності дохідної частини.

Бюджетні видатки мають певний економічний зміст, зумовлений суспільним способом виробництва, природою та функціями держави. Вони відіграють вирішальну роль у задоволенні потреб соціально-економічного розвитку країни. Виникає необхідність планування і прогнозування видатків Зведеного бюджету, оскільки від точності складання планів та прогнозів залежить ефективність фінансування інноваційної економіки.

Проведені розрахунки дозволили встановити, що з кожним роком видатки Зведеного бюджету зростали у середньому на 53463,3 млн. грн., а аналітичне рівняння прямої мало наступний вигляд:

$$y_t = a_0 + a_1 t = 4719131 + 53463,3t \quad (2)$$

З рис. 2 видно тенденцію до зростання видатків Зведеного бюджету України. Здійснивши прогнозування доходів і видатків Зведеного бюджету можемо стверджувати, що у майбутньому, за умови збереження виявленої тенденції, доходи і видатки бюджету будуть зростати.

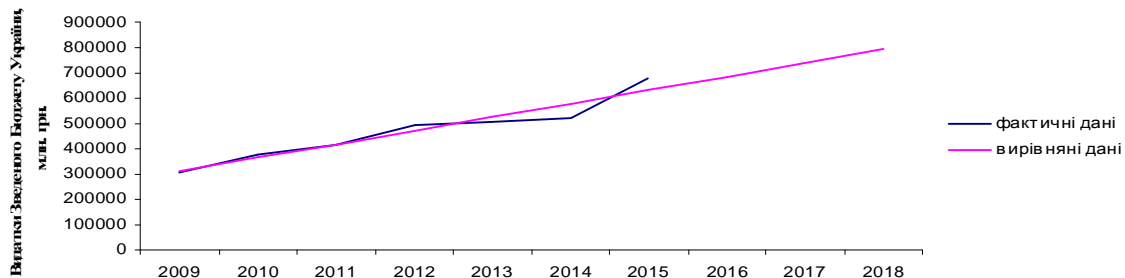

Рис.2. Динаміка видатків Зведеного бюджету України у 2009-2015 рр. та прогноз на 2016–2018 рр. (розробка автора за даними [1])

Інноваційний розвиток економіки можливий лише за наявності потужної фінансово-бюджетної системи. В Україні фінансова система поки що не вирішує складних господарських та соціальних завдань. Створення ефективної фінансово-бюджетної системи потребує подальших наукових досліджень, глибокого аналізу причин і наслідків формування та спрямування фінансових ресурсів на модернізацію економіки, що сприятиме інноваційній активності та поширенню інновацій.

1. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=407731&cat_id=77440

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

©Головатюк В.М., 2017

Виключно внутрішні ресурси вже не можуть забезпечувати конкурентоспроможний розвиток науково-інноваційного потенціалу національних економік, про що засвідчують сучасні особливості науково-технологічної та інноваційної (НТІ) політики економічно розвинених країн.

Проблема інноваційного розвитку актуальна і для нашої країни. З одного боку, ВВП національного господарства у 2013 р. (останній передвоєнний рік) все ще складав 69,5% рівня 1990 р., з другого, □ Україна ще має достатній науково-інноваційний потенціал, хоча він й зменшився за роки незалежності майже в 3 рази.

Поява в 1991 році України як незалежної держави на політичній карті світу (Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.), з огляду на її географічне розташування, природно-ресурсний, соціально-економічний, науково-освітнянський, суспільно-політичний та гуманітарний потенціали, створювала для країни історичний шанс увійти не тільки до переліку найбільш розвинених держав світу, але й стати впливовим гравцем на глобальній арені науково-інноваційного розвитку. Цьому сприяли на той час, зовнішньополітичні, внутрішньополітичні та суспільно-економічні фактори

Зовнішньополітичний фактор продуктивного формування науково-інноваційного середовища в Україні пов'язаний з позитивним сприйняттям міжнародною спільнотою проголошення її незалежності, що забезпечувало сприятливу зовнішньополітичну ситуацію для успішного світового визнання. Так, з 2 по 31 грудня 1991 р. Україну офіційно визнала 51 держава світу. Наприкінці січня 1992 р. Україну визнала більше 90 країн світу, а на кінець року таке число країн зросло до 132 держав [1].

Внутрішньополітичний фактор формування науково-інноваційного середовища в Україні пов'язаний з тим, що результати голосування на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р. про підтвердження Акту проголошення незалежності України були достатньо переконливими й не викликали сумнівів ні у міжнародного співтовариства, ні серед політичних партій та рухів, ні серед різних верств населення країни. У голосуванні взяли участь 84,18% від загального числа виборців. Підтримали Акт проголошення незалежності України 90,32% із тих, хто взяв участь у голосуванні. Важливо було й те, що, за наявності регіональних розбіжностей, більшість громадян усіх регіонів країни дали позитивну відповідь і підтримали Акт проголошення незалежності України (найменша підтримка була у Криму та Севастополі, відповідно 54,19% та 57,07% виборців).

Суспільно-економічний фактор успішного формування науково-інноваційного середовища в Україні пов'язаний з тим, що, як засвідчують авторські дослідження, у 1990 році соціально-економічне середовище в країні було сприятливим для забезпечення створення ефективних механізмів кластерної структурно-інноваційної моделі продуктивного розвитку вітчизняного господарства. Більшість регіональних економік України за інтегральним індексом економічного розвитку були інвестиційно-привабливими (15 (58%) із 26) і концентрувались на територіях Центрально-Київського економічного району та всіх регіональних наукових центрів НАН і МОН України (Північно-Східного, Придніпровського, Донецького, Південного та Західного) [2, с. 233, 240-248].

Враховуючи, що в 1990 році науково-інноваційний потенціал країни був максимально інтегрований в кластери регіональних економік, то на початку своєї незалежності в Україні був реальним історичний шанс для реалізації ефективної кластерної науково-інноваційної політики своїх геостратегічних намірів й швидко та продуктивно інтегруватися в світову науково-інноваційну економіку, розбудовувати взаємовигідні стосунки із західноєвропейськими державами і, як зазначалося, в «Основних напрямках зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. створювати умови для «відновлення давніх політичних, економічних, культурних, духовних зв'язків України з європейською

цивілізацією, прискорення демократизації, проведення ринкових реформ та оздоровлення національної економіки».

Звісно, реалізація означеного шансу обумовлювала необхідність в якісно новій державній інноваційній політиці, яка б більшою мірою була адекватна відповідним європейським вимірам та сприяла б покращанню інвестиційно-інноваційній привабливості національного господарства. Тому вже у першій половині 90-х років XX сторіччя в українській економіці почала поліпшуватись регіональна інноваційна інфраструктура. В результаті чого, відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», на даний час у країні функціонують 16 технопарків. Водночас, слід зазначити, що у світі діють понад 700 технопарків, з них у США – 42%, у країнах Європейського Союзу – 34%, у Китаї – 11%. На решту країн світу припадає 13% [3, с. 93].

Із наведеного видно, що Україна за цим напрямом покращання своєї інноваційної інфраструктури (2,3% від світового показника), тим не менш, належить до країн далекої периферії від розвинених економік світу. Аналіз розвитку та діяльності технологічних парків в Україні засвідчує, що вони, на жаль, не знайшли гідного місця в науково-технологічній політиці країни і, як наслідок, не виконують локомотивну функцію модернізації національної економіки на інноваційних засадах, не є фактором удосконалення й розвитку інноваційної інфраструктури та нарощування високотехнологічного (в тому числі й експортного) потенціалу вітчизняного господарського комплексу і регіональних економік, зокрема.

Особливістю сучасного розвитку світової економічної системи є та обставина, що вона збільшила високотехнологічний експорт (ВТЕ) упродовж 2000 – 2015 рр. (2000 р. – початок зростання ВВП в Україні) майже в 2 рази (дані Світового банку). Увесь цей період безсумнівними світовими лідерами експорту такої продукції є 10 країн: Китай (27,6% у відповідному світовому показнику 2015 р.), Німеччина (9,2%), США (7,7%), Сінгапур (6,5%), Корея (6,3%), Франція (5,2%), Японія (4,6%), Великобританія (3,5%), Нідерланди (2,9%) та Малайзія (2,9%). Упродовж 2000 – 2015 рр. на ці країни припадало, відповідно, 73,12% та 76,22% світового ВТЕ.

Позиції України у цій сфері досить скромні. Так, питома вага її ВТЕ в світовому показникові складала всього 0,07% у 2015 р., 0,11% у 2013 р., та 0,05% у 2000 р. У порівнянні з Німеччиною (країною-лідером Європейського Союзу за ВТЕ) це менше у 131,7 рази за даними 2015 р., 87,5 рази менше за даними 2013 р., та 155,6 рази менше за даними 2000 р. Водночас, дослідницький потенціал України, хоча і менший відповідного потенціалу Німеччини, але має значно кращі пропорції ніж ВТЕ, що свідчить про слабкий вплив сучасного вітчизняного потенціалу науки на інноваційний розвиток країни. За даними 2014 р. він менший відповідного потенціалу Німеччини лише у 4,3 рази, за даними 2013 р. – у 3,8 рази та у 1,7 рази за даними 2000 р.

Отже, впродовж останніх 17 років розрив між рівнем науково-інноваційної конкурентоспроможності національної економіки та економічно розвинених економік ЄС, а також інших провідних держав світу суттєво поглибився. Підсумовуючи наведений аналіз слід визнати, що політична еліта України за 25 років незалежності так і не спромоглася швидко та ефективно реалізувати історичний шанс для країни продуктивно інтегруватися в світову структурно-інноваційну модель економічного розвитку. У контексті ж сучасного світового розвитку та інноваційної периферійності вітчизняної економіки беззаперечною для України є необхідність формування нової парадигми науково-технологічної та інноваційної політики на засадах інноваційно-творчої діяльності усіх верств населення та нарощування її соціальної маси.

1. Василенко В. Грудневий референдум як найвища форма легітимації української державної незалежності / Василенко В. // Дзеркало тижня. – 2010. – № 46. – 10 грудня.

2. Головатюк В.М. Інвестиційна привабливість інноваційної сфери економіки України: [монографія] / В.М.Головатюк. – К.: Фенікс, 2012. – 364 с.

3. Костюнина Г. М., Баронов В.И. Технопарки в зарубежной и российской практике [Электронный ресурс] / Костюнина Г.М., Баронов В.И. – Режим доступа: <http://www.vestnik.mgimo.ru/razdely/ekonomika/tehnoparki-v-zarubezhnoy-i-rossiyskoy-praktike>.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОСУВАННЯ ТОВАРІВ

© Горбаль Н.І., Гошовська О.В., 2017

Просування є важливою частиною маркетингу підприємств і використовується для інформування, переконування, нагадування споживачам про товари, ідеї, діяльність тощо. Сьогодні у динамічних ринкових умовах постійне аналізування трендів і можливостей застосування найсучасніших інструментів просування товарів вітчизняними підприємствами є актуальним.

При формуванні стратегії просування варто орієнтуватись на ключові світові тренди, серед яких у 2016 р. Д. Ньюман [1] виділив: 1. Слідування моделі поведінки покупця. Необхідно координувати діджитал та офлайн-маркетинг, вести покупця від вибору товару до замовлення, оплати, доставки й подальшої комунікації; 2. Максимальна адресність рекламних звернень шляхом використання онлайн-інструментів. Використання програм блокування реклами актуалізує оголошення, що інтегруються з пошуковою системою чи контентом, цікавим для потенційного клієнта. Залучення завдяки соціальним проектам та інсайти покупців – дієвий спосіб просування солідних брендів; 3. Використання 3D-відео для презентації та просування продукту внаслідок зростання популярності відеоконтенту. Особистий досвід, критичний для остаточного рішення про покупку, може бути отриманий не лише в офлайновому магазині, але і в Інтернеті через тривимірне відео. Віртуальна реальність переходить з геймінгу до інтернет-торгівлі; 4. Перетворення соцмереж на важливий канал просування; 5. Багатоканальний маркетинг. Як рітейлери, так і B2B продавці повинні інтегрувати персональний кошик онлайн-покупця на сайті з різними інтернет-ресурсами і способами купівлі; 6. Масиви даних (Big Data) – багате джерело статистичних даних для маркетологів при прийнятті рішень; 7. Мобільний контент і його просування, додатки – неодмінна умова успіху рітейлерів уже зараз, а в майбутньому стане необхідним і для решти збутовиків; 8. Активний розвиток відеоконтенту усіх типів. Стрімінг у режимі реального часу – наступний етап у розвитку маркетингу; 9. Як і раніше, провідна роль контенту, допоміжна – контексту. Все більше гравців ринку шукають якісний органічний трафік, що актуалізує сторітеллінг, природний і релевантний контент; 10. Вирішальне значення збирання даних і аналізування результатів на усіх рівнях організації для оцінки повернення інвестицій і планування подальших дій.

За прогнозами дослідницької компанії Zenithmedia глобальний ринок реклами в найближчі три роки буде рости в середньому на 4% в рік. Ріст рекламних витрат буде традиційно сконцентрований у мегаполісах, – експерти вважають, що десять міст світу принесуть 11%-ве зростання витрат – Нью-Йорк, Лондон, Лос-Анджелес, Джакарта, Токіо, Шанхай, Маніла, Пекін, Даллас і Х'юстон. Рекламні витрати в цих містах за підсумками 2019 р. зростуть до 69 млрд дол. [2].

Частка реклами в інтернеті в загальному обсязі світового рекламного ринку в 2017 р. зросте з 34 до 36,9%, витрати на інтернет-рекламу зростуть на 13% і досягнуть 205 млрд дол. Вперше на інтернет-рекламу буде витрачено більше, ніж на телерекламу (192 млрд дол.). При цьому аналітики прогнозують, що темпи зростання ринку будуть сповільнюватися. Так, якщо в 2015 р. ринок виріс на 20%, в 2016 р. – на 17%, то в подальшому ринок інтернет-реклами ще більше сповільнить ріст (до 12% в 2018 р. та 10% у 2019 р.). Іншим трендом ринку вважають динамічне зростання реклами в соціальних мережах. За прогнозом Zenithmedia в 2019 р. витрати на рекламу в соцмережах перевищать витрати в друкованій пресі та досягнуть 55 млрд дол. В середньому витрати на рекламу в цьому сегменті в найближчі кілька років будуть зростати на 20% щорічно. В той же час обсяги газетної реклами будуть скорочуватися на 5% в рік через падіння тиражів. До 2019 р., як вважають аналітики, обсяги газетної реклами повернуться до рівня 1985 р. [2].

Як бачимо, на сьогодні з активізацією використання цифрових технологій дедалі актуальнішим серед інших інструментів стає Інтернет-маркетинг. Його значною перевагою є те, що споживачі активно користуються Інтернетом, він сприяє прозорості та викликає позитивні емоції, а

також пов'язаний з відносно нижчими витратами. Світові витрати на рекламу в Інтернеті щорічно зростають в середньому на 12-20% і в 2018 р. можуть скласти 253 млрд.дол. [3].

В Україні за п'ять останніх років кількість користувачів Інтернету зросла на третину: з 15,1 млн. осіб у 2012 р. до 20,4 млн. ос. у 2015 р. 58% українців – 21,1 млн.ос. – використовують Інтернет хоча б раз у місяць. Google.com, Mail.ru, Vk.com, Yandex.ua і YouTube.com є найбільш відвідуваними веб-сайтами. 46% українців користуються соціальними мережами, а серед молоді 15-24 років – 89,9%. Vkontakte.ru і Odnoklassniki.ru є використовують близько 70% користувачів, Facebook – 42,9%, а Twitter – 21,6% [4]. Переваги просування в соцмережах: універсальність, великий таргетинг, значні можливості безкоштовного просування методом створення офіційних сторінок організацій, заходів, можливість встановлення тісного «зворотного зв'язку» з потенційними клієнтами. Важливими тут є збір інформації про клієнтів та надання можливості клієнтам обмінятися враженнями про товар чи промоцію на сайті підприємства чи в Інтернет-блозі.

Інтернет Асоціація України (ІнаУ) стверджує, що обсяг вітчизняного ринку інтернет-реклами в 2016 р. склав 1784 млн грн, що на 38% перевищує аналогічний показник 2015 р. [5]. Частка прямих продажів на цьому ринку склала 47%. Частки сегментів медійної інтернет-реклами розподілилися так: банерна реклама – 51,2%; in-stream video (реклама pre-roll, mid-roll, post-roll, pause-roll, overlay-реклама, picture-in-pause) – 28,7%; in-page video (content-roll) – 4,8%; інші нестандартні рішення (спливаючі вікна pop-up та pop-under, формати catfish і screenglide, синхронні банери, фронтлайн, повноекранна реклама, звукова реклама в цифровому аудіопотоки, інші подібні прояви) – 12,3%; спонсорство – 3,0%. Вперше були визначені частки мобільної медійної інтернет-реклами (орієнтованої на користувачів мобільних пристроїв): банерна реклама – 19,0%; in-stream video – 4,9%; in-page video (content-roll) – 1,1%; інші нестандартні рішення – 8,1%. Виявлено, що бренди в категоріях торгівля, харчування та косметика придбувають найбільше відеореклами [5].

До провідних на сьогодні інструментів інтернет-маркетингу також відносяться: 1. Мобільна версія сайту, 2. Медіа-просування продукту через контент, 3. Відеоконтент, 4. Email-розсилки, особливо таргетовані, 5. А/В тести – перевірка реакції цільової аудиторії на контент тощо. Активізується і застосування «партизанського маркетингу» – гнучкого, мобільного та маловитратного, спрямованого на пошук підприємством своєї маркетингової ніші, відмову від відкритого конкурування з потужними конкурентами та використання нетрадиційних, але ефективних способів просування. Основні групи цих інструментів: 1) інструменти масового впливу (flashmob, avto performance, striking, street action, viral video, people adv, partizan projection, viral game, WOM); 2) інструменти локального впливу (ambient media, life placement, mystery shoppers, provocative, pz sampling, graffiti, animal adv, illusion, brand space, wild posting, airfield adv); 3) інструменти цільового впливу (blogging, pizza adv, waterpool adv, wc adv, pz sms, barber adv) [6].

Ефективне просування вимагає ретельного планування і бюджетування, врахування тенденцій розвитку. Серед різних методів просування результати аналізування дають можливість рекомендувати вітчизняним підприємствам подальше активізування просування через Інтернет та «партизанського маркетингу», що на сьогодні є найперспективнішими з точки зору ефективності.

1. Newman D. *The Top 10 Marketing Trends That Will Define 2016.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.forbes.com/sites/daniel_newman/2015/11/03/the-top-10-marketing-trends-that-will-define-2016/; 2. *Глобальні витрати на інтернет-рекламу перевищать 200 млрд доларів у 2017 році.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/lobalnye-rashody-internet-reklamu-prevysyat-1490711007.html>; 3. *The Statistic Portal. Digital advertising spending worldwide 2012-2018 (fee-based).* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.statista.com/statistics /237974/online-advertising-spending-worldwide>; 4. *Ukraine profile – Media.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/world-europe-18006248>; 5. *Ринок інтернет-реклами в Україні виріс на 38%.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://watcher.com.ua /2017/02/15/rynok-internet-reklamy-v-ukrayini-vyris-na-38>; 6. Горбаль Н.І. "Партизанський" маркетинг у міжнародних корпораціях / Н.І. Горбаль, Б.Т. Грущак, З.М. Дутко // *Вісник НУ "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні.* – 2014. – № 797. – С. 356-362.

СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

©Горбенко А.В., Титарчук І.М., 2017

Інновації є ключовим фактором побудови економіки знань і заможного майбутнього, а також важливою передумовою підвищення глобальної конкурентоспроможності економіки держави, поліпшення загальної економічної ефективності, забезпечення сталого зростання та високої якості життя, які є пріоритетними завданнями України. Інноваційна модель розвитку і становлення суспільства розглядається державою як один із способів виконання взятих на себе перед народом зобов'язань із підвищення якості життя населення, подолання технологічної кризи й забезпечення економічного зростання, поліпшення стану навколишнього середовища, гарантування безпеки, охорони територіальної цілісності й національного суверенітету [1, с. 28].

Проте на місцевому рівні є низка проблем, які ускладнюють реалізацію органами місцевого самоврядування інноваційної політики в межах регіонів, територій та окремих населених пунктів. Зокрема, серед них можна відзначити такі [6]:

- 1) недостатнє фінансування за рахунок коштів державного бюджету регіональних та місцевих програм інноваційного розвитку;
- 2) пріоритет поточних інновацій із невеликим строком окупності над довгостроковими наукоємними проектами стратегічного значення;
- 3) відсутність спеціалізованих державних, комунальних та спільних фінансово-кредитних установ, які повинні забезпечувати фінансування наукоємних та венчурних інноваційних проектів у регіонах;
- 4) нерозвиненість місцевої нормативної основи підтримки інноваційного підприємництва;
- 5) безсистемне впровадження інформаційних та мережевих технологій у процес публічно-управлінського адміністрування підприємницької діяльності.

Одним з основних чинників реалізації місцевої інноваційної політики є фінансово-економічна спроможність органів місцевого самоврядування [2]. Ідеться про наявність достатніх фінансових ресурсів для розв'язання основних завдань місцевого самоврядування для впровадження та підтримки інновацій. Однак на сьогодні фінансування наукоємних розробок і проектів є недостатнім і несистематичним. Одним із шляхів вирішення такої проблеми може бути запровадження в рамках місцевих бюджетів спеціальних фондів, які будуть призначені винятково для акумулювання коштів, що в подальшому використовуватимуться для фінансування стратегічних інновацій у межах діяльності комунальних підприємств та приватних підприємницьких структур через механізми регіональних та місцевих програм інноваційного розвитку.

В рамках бюджетної децентралізації одним із вагомих факторів, який може вплинути на стимулювання інноваційної діяльності на місцевому рівні є субвенція на розвиток інфраструктури. Ця субвенція забезпечує спрямування державних коштів на формування якісної інфраструктури об'єднаних територіальних громад, посилення їхньої економічної спроможності та поліпшення надання послуг населенню громад. Розмір субвенції, 1 млрд грн, розподіляється між 159 об'єднаними громадами за чіткою формулою, в залежності від кількості сільського населення і площі громади. Це від 860 тис. грн. для найменшої об'єднаної громади до 28 млн. грн. для найбільшої об'єднаної громади [4].

У проекті Порядку надання субвенції, вказано, що вона надається для створення, модернізації інфраструктури об'єднаної територіальної громади та може спрямовуватись на:

- підвищення якості адміністративних послуг: створення ЦНАПів, сучасних систем організації управління громадою - комунікаційних мереж, баз даних;

– реконструкцію, переобладнання, перепрофілювання будівель бюджетних установ з метою їх використання чи адаптації до нових повноважень та потреб з обов’язковим застосуванням енергозберігаючих технологій;

– закупівлю транспортних засобів для підвезення дітей до навчальних закладів, спецтехніки для комунальних підприємств;

– будівництво водогонів, систем водовідведення, збирання та утилізації твердих побутових відходів, тощо;

– інші об’єкти, які є важливими для посилення економічної спроможності та забезпечення територіальної згуртованості громади.

Загалом, сформувався декілька напрямів, за якими було використано найбільшу кількість коштів цієї субвенції, причому всі ці напрями прямо стосуються життя більшості населення ОТГ (рис. 1).

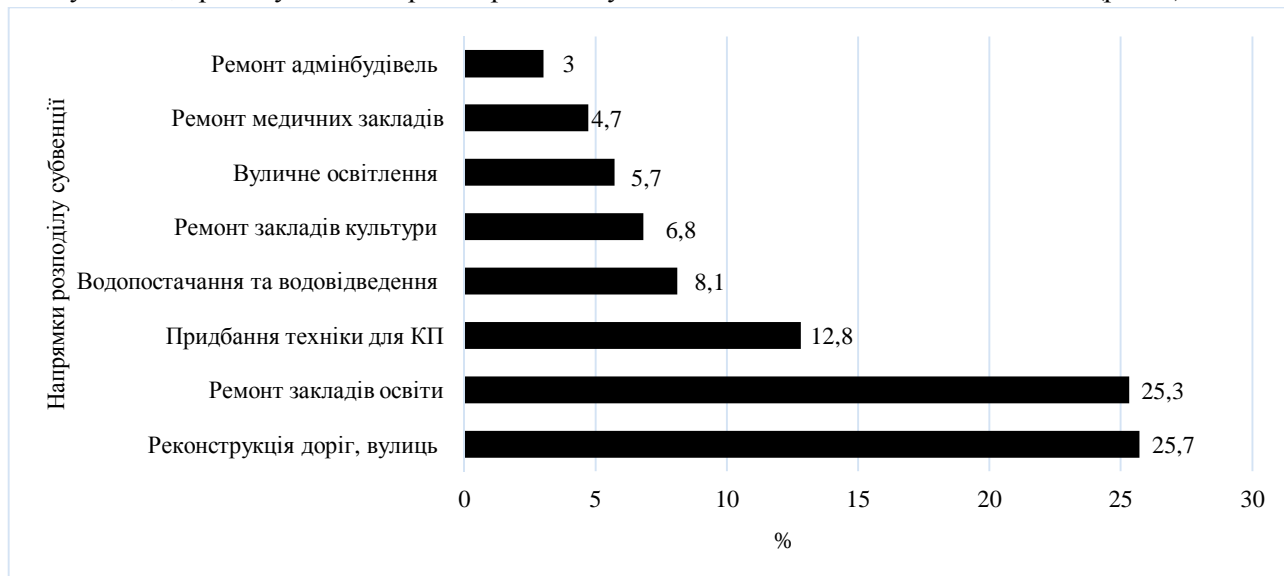

Рис. 1. Питома вага розподілу субвенції на розвиток інфраструктури між ОТГ, %

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Варто зазначити, що ОТГ показали досить хороші бюджетні результати, як по нарощуванні власних доходів, так і по ефективності використання коштів державної субвенції. ОТГ, створені на базі міста чи досить великого селища в основному формують більші фінансові ресурси ніж сільські ОТГ периферійних районів.

Очевидно, що інноваційний потенціал регіонів, окремих населених пунктів, їх спроможність до інноваційної діяльності та інноваційних перетворень визначається такими складниками, як окреслені перспективи інноваційного розвитку; зацікавленість керівництва (посадових осіб) та населення відповідних територій в інноваційному розвитку; забезпеченість науково-технічним потенціалом; наявність кадрового потенціалу; розвиток ринкової інфраструктури, банківських установ тощо [5, 7]. Ураховуючи інтереси держави, регіонів, окремих місцевостей та господарських суб’єктів, за допомогою використання спеціальних важелів управління інноваціями можна досягти значного ефекту, що проявлятиметься в усіх сферах суспільного життя.

Отже, необхідно активніше впроваджувати елементи програмно-цільового планування та виконання місцевих бюджетів. Доцільна подальша оптимізація механізму міжбюджетних трансфертів з урахуванням необхідності фінансування за рахунок місцевих бюджетів окремих інвестиційних витрат неринкового характеру. У подальшому мають бути розроблені методики прогнозування ефективності витратків місцевих бюджетів, використаних на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності.

1. Атаманова Ю. Є. *Теоретичні проблеми становлення інноваційного права України [Текст]: монографія / Ю. Є. Атаманова. – Х. : Факт, 2006. – 256 с*

2. Коваль А. Субвенція на розвиток інфраструктури [Електронний ресурс] / А. Коваль // Інститут громадянського суспільства. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.csi.org.ua/8640-2/>.
3. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій [Текст]: монографія / за ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, Економіч. думка, 2008. – 376 с
4. Об'єднані громади самостійно розпоряджатимуться субвенціями на інфраструктуру [Електронний ресурс] // Україна комунальна. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/objednan-gromadi-samostjno-rozporjadzhatimutsja-subvencjami-na-nfrastrukturu-46333>.
5. Онищук І. Г. Формування інноваційної моделі інвестиційної політики регіону [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 08.10.01 / І. Г. Онищук. – Х., 2005. – 21 с.
6. Петришина М. Окремі питання стимулювання інноваційної діяльності органами місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс] / М.О. Петришина. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2113/1/Petryshyna_Zinchuk.pdf.
7. Розробка стратегії економічного розвитку [Текст]: Програма сприяння парламентові України: метод. посіб. – К., 2003. – 67 с

ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ДАНИХ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ: КРЕАТИВНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ФОРМУВАННЯ

© Горин Г.В., 2017

Інформаційна база даних, яка виступає першорядним джерелом представлення вичерпної, найсвіжішої інформації у відстежуванні об'єкта і дотичного кола користувачів: державні структури, бізнес-структури, науково-освітні структури, служби статистики, населення, громадськість та іноземні відвідувачі є актуальною. Тому вважаємо, удосконалення інформаційної бази даних є необхідною, яка полегшить віднайдення певної інформації у повній, доступній, ефективній, зручній і швидкій формах для будь-якого користувача у цілях оцінювання і прийняття рішення.

Проблематикою, пов'язаною з питань інформаційного забезпечення економічного розвитку регіону займалися вітчизняні і зарубіжні вчені-економісти В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, С. Й. Вовканич. Вивченню ролі інформації в управлінні регіональним розвитком присвячені праці М. М. Біль, Є. Е. Матвєєва та інші. Проблеми використання статистичної інформації розглядалися у працях О.Г. Осауленка, С.О. Матковського, Я.О. Побурка, Н.А. Мікули.

У матеріалах вільної енциклопедії зміст поняття «база даних» розкривається, як «сукупність даних в інформаційних системах, організованих відповідно до концепції, яка описує характеристику цих даних і взаємозв'язки між їх елементами» [1]; у Оксфордському словнику «Інформаційні технології» – це «збір даних організованих відповідно до концептуальної структури, яка описує характеристики цих даних і відносини між їх відповідними суб'єктами, що підтримують один або кілька областей застосування» [4].

Незважаючи на багатогранність досліджень і публікацій з даної тематики, питання формування інформаційної бази даних рекреаційно-туристичного потенціалу регіону в науковій літературі практично не висвітлені.

В даному випадку мова йде про представлення інвестиційного і рекреаційно-туристичного паспортів регіону, який представлятиме свій потенціал регіону та допоможе здійснювати просування інвестиційної привабливості у рекреаційно-туристичні можливості на територіях регіону.

Ключове призначення паспортів – поширення інформації про рекреаційно-туристичний потенціал регіону.

Задля удосконалення рекреаційно-туристичного паспорта регіону доцільно розширити його наповнення важливими економічними показниками за секторами, що характеризують умови для рекреації, туризму і оздоровлення населення в регіоні, забезпеченість рівня привабливості рекреаційно-туристичного потенціалу регіону [2, С.46].

I сектор – Рівень забезпеченості лікувальними ресурсами загального призначення: чисельність медичних працівників на одне відпочинкове місце; об'єм мінеральної води (лікувальних грязей) на одне відпочинкове місце; площа відпочинкової (пляжної) території на одне відпочинкове місце.

II сектор – Забезпеченість умов проживання, який включає: кількість відпочинкових місць (всього); кількість відпочинкових місць, забезпечених харчуванням, комунальними послугами і засобами комунікації; кількість відпочинкових місць у місцях проживання підвищеного рівня комфортності у приватному секторі; можливість мобільного зв'язку і Інтернет-послуги у приватному секторі.

III сектор – Забезпеченість умов основного відпочинку: кількість посадочних місць у ресторанах, кафе і барах (всього); кількість місць для одночасного зайняття спортом; кількість екскурсійних маршрутів.

IV сектор – Забезпеченість умов додаткового відпочинку: вартість місць проживання самостійного обслуговування; вартість місць проживання, що забезпечені харчуванням і комунальним обслуговуванням; вартість місць проживання підвищеного рівня комфортності.

Рекреаційно-туристичні паспорти мають стати невід’ємною частиною інформаційної бази даних рекреаційно-туристичного потенціалу регіону, оскільки вони є важливим інформаційним ресурсом і можуть використовуватися з метою стимулювання залучення інвестицій, економічного розвитку регіону.

Практичне втілення окреслених пропозицій сприятиме не лише підвищенню ефективності використання інформаційної бази даних, але й стане підґрунтям при оцінюванні розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в регіоні та зміцнення її рекреаційно-туристичного потенціалу.

Інвестиційний паспорт регіону нами наповнено у розрізі секторів: природно-ресурсний, виробничо-господарський і трудовий потенціал району, а саме: географічне розташування; природно-ресурсний потенціал; транспортна інфраструктура; мережі електропостачання, газифікація та водопостачання; виробничо-господарський потенціал; трудовий потенціал. Проведено рейтингову оцінку району за показниками соціально-економічного розвитку. Запропоновано інвестиційні пропозиції в районі. Окреслено законодавчо-нормативну базу регулювання інвестиційної діяльності [3, С.12].

1. База даних : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/База_даних.

2. Горин Г.В. Шлях активізації рекреаційно-туристичного потенціалу та інвестиційної привабливості регіону через формування інформаційних баз даних // Економічні науки, серія «Регіональна економіка». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 13 (49). – Ч 2. Редкол.: відп. ред. д.е.н., проф. Герасимчук З. В. – Луцьк, 2016. – 278 с. – С. 46-49. – 30,5 ум.д.а. – (0,40 д. ар.).

3. Іцук С.О. Інвестиційний паспорт Яворівського району Львівської області / С.О. Іцук, О.М. Кушнірчук-Ставнича, Г.В. Горин / НАН України, Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2012. – 21 с.

4. Database : Vocabulary Information technology – Part 1: Terms and definitions: : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/Database>.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ОЧИЩЕННЯ ВОДИ

© Гриценко К.Ю., 2017

Водні ресурси є важливим компонентом оточуючого природного середовища. Вони використовуються та охороняються в Україні як основа життя та діяльності населення, забезпечують економічне, соціальне, екологічне благополуччя та існування тваринного та рослинного світу, використовуються на багатьох виробничих підприємствах і потребують очистки. Економічне обґрунтування вартості очистки є актуальним питанням для будь-якого підприємства, оскільки впливає на виробничу собівартість продукції, що є основним показником для оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Ефективне очищення міських стічних вод від завислих та колоїдно – дисперсних речовин з застосуванням коагулянтів дозволяє залучати у господарську діяльність нові джерела водопостачання та організувати технологічні схеми з більш ефективними показниками очищення вод, які скидаються у поверхневі природні води.

Водоочисні комплекси повинні бути розраховані на рівномірну роботу протягом доби максимального водоспоживання, при цьому слід враховувати необхідність відключення окремих споруд на поточний ремонт, огляд і т.д. Для водоочисних комплексів продуктивністю до 5 тис. м³/добу допускається організація роботи протягом частини доби. Під час проектування водоочисних комплексів, їх комунікації, потрібно розраховувати на можливість пропуску витрати води на 30% більше розрахункового, користуючись міркуваннями інтенсифікації чи реконструкції водоочисних споруд [1].

Аналіз сучасного стану проблеми очистки та знезаражування питної води, зокрема економічної ефективності різних технологій був проведений Н. П. Нечитайло [2]. На підставі літературних джерел ученим було надано порівняльні техніко - економічні показники витрат на знезаражування води різними способами. Так, хлорна двоступінчаста обробка була оцінена в 100 еквівалентних одиниць (екв. од.) з урахуванням того, що їй притаманні відомі недоліки, які пов'язані з екологічною небезпекою методу. Для кип'ятіння вимагаються витрати 30 екв.од., обумовлені вартістю теплової енергії. Витрати на знезаражування сріблом визначаються вартістю реагенту і сягають 25 екв. од. Застосування озонної технології пов'язано із значними первісними витратами і необхідністю забезпечення високого технологічного рівня процесу. Відносна вартість обробки води озоном складає 0.15 екв.од. Використання ультрафіолетового випромінювання й ультразвуку також пов'язано з технологічними труднощами й істотно залежить від забруднення води, яка обробляється. Витрати при ультразвуковій технології складають 3 екв.од., а при ультрафіолетовій 0,1 екв. од. Згідно літературних даних, вартість електрогідравлічної обробки води складає 0,5 екв.од.

Таким чином, з цього дослідження видно, що відносна вартість знезараження води з використанням озону, ультрафіолетового випромінювання й ультразвуку (без врахування первісних витрат на впровадження) найнижча, що підтверджує економічну обґрунтованість застосування даних технологій. Але проблема полягає в потребі у значних початкових капіталовкладеннях.

Непростий склад стічних вод утруднює розробку універсальної технології, яка б була придатною для використання її в різних галузях господарства. Однією з обов'язкових умов дієздатності безстічної системи є отримання солей та інших речовин з очищеної речовини. Перешкоди, які виникають у такому випадку, полягають у виділенні важкорозділюваних сумішей хлоридів, сульфатів, карбонатів та ін., які не задовольняють вимогам технічних умов. Тому потрібно використовувати локальне очищення різних за складом стічних вод. Це здорожчує проект і ускладнює експлуатацію виробництва, але врешті – решт дає економічний, екологічний та соціальні ефекти [3].

Основним завданням має стати пошук найбільш економічної і, разом з тим, ефективної технології очищення води. Для цього було розроблено три варіанти технологічної схеми очисних споруд:

1 варіант: мікрофільтрування, коагулювання, періодичне вуглювання, освітлення в шарі зваженого осаду з рециркуляцією осаду, швидка фільтрація через кварцове завантаження.

2 варіант: передозонування, коагулювання, фільтрування через пісок, окислювання озоном і перекисом водню, обробка на ГАУ, УФ – випромінення.

3 варіант: біопередочистка на носіях прикріплених мікроорганізмів, коагулювання, відстоювання, перед фільтрування, озонування, контактне освітлення в зернистому середовищі, сорбція на стаціонарних адсорберах.

При цьому перший варіант забезпечує підвищення якості питної води до рівня вимог стандартів європейських країн. Другий і третій варіанти забезпечують ще більш високу якість очищення води.

Витрати на експлуатацію установки УФ – опромінення складаються з витрат на електроенергію, змінні УФ – лампи й інших витрат, пов'язаних з періодичним, технічним обслуговуванням. З огляду на те, що звичайно УФ – установки складаються з однакових незаражуючих модулів, розрахунок експлуатаційних витрат здійснюється для одного модуля з наступним множенням отриманого результату на кількість модулів в УФ – приладі. Для найбільшої вірогідності результату необхідне також техніко - економічне обґрунтування інвестування того або іншого проектів систем водо підготовки.

Для вітчизняних підприємств водопостачання доцільнішою є методика техніко – економічного обґрунтування, що передбачає оцінку пропонованих технологічних рішень за чистим дисконтованим доходом (ЧДД), індексом прибутковості або доходності (ІД) і внутрішньою нормою прибутковості (ВНД) .

У ході детального аналізу (розрахунку ЧДД , ВНД , ІД по трьом варіантам) було остаточно встановлено, що капітальні вкладення в технологічну схему, що включає двоступінчасте озонування й УФ – опромінення, більш вигідні. З огляду на переваги розглянутої технології над іншими слід ухвалити рішення щодо переустаткування системи водо підготовки за варіантом 2.

Крім введення до схеми очищення води блоків первинного й вторинного озонування й установки УФ – опромінення, може бути запропонована система автоматичного керування режимом роботи станції в цілому. У цьому випадку необхідна модернізація насосних агрегатів, заміна елементів гідромеханічного устаткування (засувки, затвори) і інше. Досвід експлуатації модернізованих станцій свідчить про істотні переваги цієї технології, особливо в періоди низької якості використовуваної води (висока температура, евтрофікація тощо).

За рахунок ефективного вилучення з води розчиненого біоокисненого органічного вуглецю шляхом вторинного озонування можна повністю відмовитися від застосування хлору на цьому етапі водопідготовки. Використання на кінцевій стадії незаражування УФ – опромінення з періодичним введенням хлорамінів підвищує надійність очищення й захист мереж розподілу.

Різде зниження (до 80%) дози хлору на цьому етапі дозволяє вирішити проблему утворення токсичних хлорорганічних сполук у питній воді [4].

Таким чином, крім поліпшення органолептичних, хімічних і мікробіологічних характеристик води й значного зменшення кількості хлороформу й інших канцерогенних галогеновмісних сполук, застосування озонування й УФ – опромінення також дозволяє істотно знизити (до 69 -70 %) витрати на водопідготовку.

1. Николадзе Г.И. *Технологія очищення природних вод : Підручник для вузів.* /Г.И. Николадзе.- Москва: Вища школа . – 1987. – 479 с.

2. Нечитайло Н. П. *Удосконалена технологія підготовки й незаражування питної води для малих об'єктів водопостачання :Автореф. дис. канд. тех. наук : 05.23.04 / Харківський державний технічний університет будівництва й архітектури . – Харків , 2006. – 24 с.*

3. Запольський А.К. *Фізико – хімічні основи технології очищення стічних вод* /А.К. Запольський , Н.А. Мішкова – Клименко , І.М. Астрелін , М.Т. Брик, П.І.Гвоздяк, Т.В.Князькова //Підручник.- К.: Лібра ,2000. – 552 с.

4. Давидчук С.П. ,Козловська Т.Ф. *Оцінка еколого– економічної ефективності впровадження сучасних технологій підвищення рівня екологічної безпеки природної та питної води* /С.П. Давидчук , Т.Ф.Козловська // Вісник кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – Кременчук: КрНУ, 2012. – Випуск 4 (75). – 208 с.

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

©Гришина Л.О., 2017

У жорстких і мінливих умовах ринкового середовища при одночасному загостренні конкурентної боротьби на світовому і національному ринках, адаптація національних машинобудівних підприємств безпосередньо пов'язана з інноваціями та інноваційним розвитком, як рушійними силами економічного зростання. Саме перехід машинобудівних підприємств на шлях інноваційного розвитку дозволить забезпечити стійке функціонування за рахунок успішного конкурування на основі впровадження інновацій (продуктових, технологічних, управлінських тощо), випуску конкурентноспроможної продукції з високими технічними, економічними та естетичними характеристиками, ефективного використання власного виробничого потенціалу.

Машинобудівний комплекс визначає стан виробничого потенціалу регіону, забезпечує стійке функціонування провідних галузей економіки (паливно-енергетичний комплекс, транспорт і зв'язок, агропромисловий комплекс, будівництво). Від рівня розвитку машинобудування залежать найважливіші питомі показники валового внутрішнього продукту країни (матеріаломісткість, енергоємність і т.д.), продуктивність праці в галузях народного господарства, рівень екологічної безпеки промислового виробництва і рівень обороноздатності держави, що особливо важливо в умовах бойових дій на сході України [1].

Миколаївська область - це високо розвинутий індустріальний регіон держави, який визначається потужною багатогалузевою промисловістю. У структурі промисловості Миколаєва основне місце займає машинобудування і металообробка, серед яких виділяються такі галузі, як суднобудування й енергетичне машинобудування. За 2016 р. відбувся приріст продукції машинобудування на 1,1%, забезпечений завдяки нарощенню випуску всмоктувальних повітряних фільтрів для двигунів внутрішнього згорання, установок для кондиціонування повітря, вантажопідіймачів, клапанів керування процесом та інших матеріалів. У 2016 році на 28,5% більше випущено сільськогосподарських та лісогосподарських машин. Поряд з цим, на 20% знизився обсяг продукції у підприємств транспортно-машинобудування внаслідок скорочення обсягу виробництва на підприємствах з будівництва та ремонту суден. Спостерігалася спадна динаміка на початку 2017 р., відставання від рівня машинобудівної продукції січня минулого року становило 5,1% внаслідок зниження виробничої активності підприємств з будівництва та ремонту суден.

Слід відзначити негативну тенденцію □ зменшення обсягів реалізованої продукції протягом останніх шести років. Якщо в 2011 р. частка підприємств машинобудування в обсягах реалізації промислової продукції області становила 15,7%, то в 2016 р. цей показник зменшився до 13,6 %.

На нашу думку, одною із існуючих проблем машинобудуваного комплексу Миколаївського регіону є низький рівень інноваційної активності підприємств цієї сфери. В таблиці 1 наведені основні показники інноваційної діяльності промислових, у т.ч. машинобудівних, підприємств Миколаївщини, динаміка яких є свідченням цього. Так, за останні шість років в 2,5 рази менше впроваджено нових технологічних процесів і в 1,5 рази менше освоєно нових видів продукції [2].

Розвиток сприятливого інноваційного середовища потребує належної фінансової підтримки та стимулювання науково-технічного потенціалу машинобудівної галузі, що обумовлено тим, що внутрішній ринок наукоємної продукції продовжує скорочуватись і тим, що в структурі витрат на інноваційну діяльність значну вагу займають кошти на фундаментальні дослідження і прикладні розробки та на придбання основних засобів. Так, в 2015 р. у загальній сумі витрат на інноваційну діяльність 18,1 % коштів направлено на придбання машин і обладнання, 79,5 % - на дослідження і розробки, і лише 0,14% - на придбання нових технологій.

Показники інноваційної діяльності промислових підприємств Миколаївської області

Показники	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Частка підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність, %	16,6	22,8	29,8	24,9	19,9	31,2
Частка підприємств, що впроваджували інновації, %	9,1	9,7	13,8	11,7	10,1	23,7
Освоєно нових видів продукції, од. з них:	41	34	61	268	68	28
- машин, устаткування	15	13	15	9	7	4
Впроваджено нових ТП, од.	30	36	29	13	35	13

Крім того, низька конкурентоспроможність продукції і, нестача фінансових ресурсів у зв'язку з низькою інвестиційною привабливістю даної галузі, дефіцит кваліфікованих кадрів для підприємств машинобудування, вплинули на негативний рівень розвитку машинобудівного комплексу регіону.

Отже, на сьогодні машинобудування перестало бути пріоритетною сферою діяльності, що обумовлено на мікрорівні причинами, пов'язаними з недостатньою інтенсивністю та ефективністю інноваційної діяльності підприємств, на макрорівні - з недостатньою пропрацьованістю державної стратегії виведення машинобудування з кризи і забезпечення його подальшої підтримки в сфері реалізації інновацій, без яких неможливий високий рівень конкурентоспроможності машинобудівної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Як відзначалося у Програмі діяльності Уряду «Подолання впливу світової фінансової кризи та поступальний розвиток», у Стратегії розвитку України до 2020 р. та інших документах, одними з напрямів підвищення конкурентоспроможності економіки є формування інноваційної інфраструктури та системи трансферу технологій, розвиток системи управління інтелектуальною власністю, стимулювання попиту на інновації, тощо[3; 4].

Про важливість означених проблем формування дієвої системи сприяння інноваційно-інвестиційному розвитку, зокрема, суднобудування свідчить прийняття Урядом Стратегії розвитку суднобудування на період до 2020 року, а також схваленої Концепції загальнодержавної цільової економічної програми розвитку кораблебудування на період до 2035 р. [5]. У цих документах, зокрема, зазначається, що проведення модернізації, технічного переоснащення і забезпечення ефективного використання виробничих потужностей галузі, передбачає посилення значення регіональних чинників її розвитку. Саме питання державної підтримки науково-дослідних робіт, розвиток виробничого і науково-технічного потенціалу, оновлення основних фондів підприємств, впровадження високих наукоємких конкурентоспроможних технологій у пріоритетних напрямках інноваційної діяльності у підгалузях машинобудування є одними з важливих складових формування інноваційного середовища в сучасних економічних умовах господарювання.

1. Барташевська Ю.М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи / Ю.М. Барташевська // *Європейський вектор економічного розвитку*. - 2010. - № 1 (8). - С. 19-25.

2. Офіційний сайт головного управління статистики Миколаївської області // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>

3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.- упоряд.: Г. О. Андрощук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. — К: Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.

4. Програма діяльності Кабінету Міністрів України "Подолання впливу світової фінансово-економічної криз та поступальний розвиток". - №1107, від 20.12.2008 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0005120-08>.

5. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку кораблебудування на період до 2035 року. – Розпорядження КМУ №671-р, від 6.05.2009 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/671-2009-%D1%80>

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© В.А. Гришко, А.В. Симак, А.Л. Висоцький, 2017

Серед видів економічної діяльності, які потребують розробки та реалізації широкомасштабної програми інвестиційно-інноваційної діяльності, важливе місце посідає машинобудування. Здійснення такої програми вимагає, серед іншого, побудови дієвого механізму управління інвестиційним потенціалом машинобудівних підприємств. Своєю чергою, необхідною передумовою ефективного управління інвестиційним потенціалом підприємств є обґрунтоване оцінювання його рівня [1, с. 7-13; 2, с. 18-20 та ін.].

Оцінювання поточного рівня інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства повинно здійснюватися шляхом сумування потреби в інвестиціях у дане підприємство за такими двома напрямками: інвестиції у поповнення оборотного капіталу; інвестиції в основний капітал (в оновлення основних засобів (ОЗ) та розширення випуску існуючих видів продукції). При оцінюванні стратегічного рівня інвестиційного потенціалу підприємства необхідно враховувати ще два напрями вкладення інвестицій: у розробку нових видів продукції та у нематеріальні активи; у виробництво нових видів продукції. Зокрема, величину потрібних інвестицій у розширення виробництва машинобудівним підприємством продукції доцільно визначати за такою формулою:

$$I_{III} = \left(\frac{O_p \times T_{np}}{\Phi_B^C} + \Phi_C - \Phi_M \right) \times \frac{Ч_{II}}{\Phi_B^M}, \quad (1)$$

де I_{III} – рівень інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства на початок планового року стосовно інвестицій у розширення виробництва ним продукції; O_p – вартісний обсяг реалізації продукції підприємствами – споживачами машинобудівної продукції у попередньому році; T_{np} – прогнозний темп приросту попиту на продукцію, яку виготовляють споживачі машинобудівного підприємства у плановому році порівняно із попереднім, у частках одиниці; Φ_B^C – фондвіддача ОЗ споживачів машинобудівної продукції (у частині тих ОЗ, що виготовляються даним машинобудівним підприємством); Φ_C – потреба у заміні застарілих ОЗ у споживачів машинобудівної продукції на початок планового року у грошовому виразі; Φ_M – вартість ОЗ споживачів машинобудівної продукції (у частині тих ОЗ, що виготовляються даним машинобудівним підприємством) на початок планового періоду за умови, що обсяги виготовлення машинобудівної продукції залишаються на рівні попереднього року; $Ч_{II}$ – частка даного машинобудівного підприємства на ринку машинобудівної продукції відносно обсягів її реалізації; Φ_B^M – фондвіддача ОЗ машинобудівного підприємства.

Отже, результатом комплексного оцінювання інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства повинен стати розрахунок показника оптимальних обсягів інвестицій, які доцільно на даний момент часу (або протягом планового періоду) вкласти у це підприємство.

1. Андріанов Ю.О. Оцінювання та формування інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 / Ю.О. Андріанов; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Львів, 2010. – 23 с. 2. Єфіменко Н.А. Формування інвестиційного потенціалу на підприємствах машинобудівного комплексу / Н.А. Єфіменко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. - № 9. – С. 17-21.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

© Гуторов А.О., 2017

Функціонування будь-якої соціально-економічної системи базується на вихідних нормах, правилах, методах і механізмах, які забезпечують її стійкість і розвиток в умовах мінливої кон'юнктури. Принцип – це основні засади, правила і норми діяльності, визначає початкові істини і положення, які лежать в основі інших норм та законів. Як принципи формування й реалізації інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки, слід вважати такі:

1. Принцип заінтересованості суб'єктів інтеграційних відносин. Лейтмотивом розвитку будь-яких економічних відносин є реалізація економічних інтересів. Первинними тут є інтереси конкретної людини, працівника, а другорядними – інтереси суспільства, держави, галузі та підприємства. Без заінтересованості цивілізовані інтеграційні відносини сформувані і розвивати неможливо! Отже, система економічних інтересів є іманентною інтеграційним відносинам, ієрархічні структури яких повністю збігаються. Відтак систему економічних інтересів учасників інтеграційних відносин слід розглядати на рівні держави і її регіонів, а також інтегрованого суб'єкта господарювання та окремих працівників.

2. Принцип формальної добровільної участі в інтеграційних відносинах. Нехтування цим принципом призводить до різних форм рейдерства, експропріації, а без належного регуляторного впливу з боку державних і суспільних інститутів – взагалі створює загрозу переходу до докапіталістичних способів виробництва. З іншого боку, надмірна лібералізація, свобода економічного вибору й децентралізація унеможливають реалізацію державних стратегій секторального і просторового розвитку, сприяє пануванню приватних і групових інтересів над інтересами інтеграційного цілого. Отже, вплив принципу добровільності обмежується до певної міри стратегічними цілями і національними інтересами на макрорівні та інтересами господарського об'єднання на мікрорівні. Мірою цього обмеження є дотримання демократичного централізму під час організації і управління економічною діяльністю інтегрованими суб'єктами господарювання.

3. Принцип цілісності й субординації умов інтеграції. Під час розвитку інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки необхідна чітка узгодженість дій між усіма учасниками інтеграційного процесу. Залежно від виробничого типу сільськогосподарських товаровиробників у результаті реалізації інтеграційних відносин на певній території має утворитися відповідних продуктивний підкомплекс з орієнтацією на виробництво кінцевих видів продукції споживчого попиту. Зважаючи на те, що на розвиток інтеграційних відносин впливають різноманітні чинники зовнішнього середовища, у певний момент часу їхня сила впливу, склад і вектор направленої дії різняться залежно від суспільно-економічних і політичних умов. Крім того, умови інтеграції узгоджуються із протиріччями інтеграційних відносин. Проте, сукупний вплив факторів зовнішнього середовища визначається за переважаючою тенденцією, сутність якої зводиться до субординації умов інтеграції на окремій території у певний момент часу.

4. Принцип єдності об'єктивної і суб'єктивної сутності інтеграційних відносин. Так, інтеграційні відносини є багатоаспектними, носять комплексний, міждисциплінарний характер. Незважаючи на формальну детермінованість, їхній розвиток завжди супроводжується суб'єктивними і об'єктивними обставинами, явищами, процесами, діями та подіями. Для якісних інтеграційних перетворень необхідно, щоб склалися відповідні передумови цього, які, за активної участі суб'єктів інтеграції, приведуть до появи нових або трансформації старих форм реалізації інтеграційних відносин. Якщо суб'єкти інтеграції не характеризуються рефлексивністю щодо об'єктивних передумов, то розвиток інтеграційних відносин у цьому напрямі не відбувається. Як

вказує В. Феодоритов, дезінтеграція тут є не альтернативою інтеграції, а формальним протестом проти певної форми реалізації інтеграційних відносин [1, с. 53], тим самим являє собою дороговказ на тлі біфуркацій економічної системи.

5. Принцип розвитку інтеграційних відносин. Методологічною основою для пізнання інтеграційних відносин є системно-еволюційний підхід, який базується на принципах еволюції системи та системності еволюції. Своєю чергою, він базується на догматі системності інтеграції. Тоді інтеграційні відносини детерміновані через їхні елементи (суб'єктний склад), зв'язки і власне відносини як акт взаємодії між ними (об'єктний склад). Крім цього, система інтеграційних відносин на мега- і макрорівні складається з відповідних систем на нижчих щаблях ієрархії (вертикаль системи), а секторальні інтеграційні відносини формують сукупні інтеграційні відносини на рівні економіки (горизонталь системи).

Усі елементи інтеграційних відносин під впливом ендогенних і екзогенних факторів перебувають у постійному русі, прагнучі до більш досконалих форм інтеграції. Зважаючи на системність і цілеспрямований рух інтеграційних елементів, інтеграційні відносини можна представити у вигляді самоорганізації. Еволюційну зміну станів інтегрованої системи прийнято називати інтеграційним процесом. Але, як свідчать новітні аспектологічні дослідження М. Гінзбурга, процес – це стан справ, який триває в часі й змінюється кількісно, але не якісно. Процес на відміну від події не передбачає виникнення нового стану, але може призвести до події. Подія ж відбиває перехід кількісних змін у якісні, тобто знаменує «стрибок» з одного стану в інший [2, с. 45]. Інтеграційні відносини є динамічно розвитковою системою, що володіє системною пам'яттю про минулі стани і причини, які їх спричинили. Саме тому, на наше переконання, некоректно вести мову про «розвиток інтеграційних процесів», тому що так інтеграцію обмежено лише кількісними змінами. На відміну від цього, «розвиток інтеграційних відносин» включає процесну і подійну стадії, свідчить про кількісні і якісні системні трансформації. Своєю чергою, перехід від одного стану системи інтеграційних відносин до іншого є інтеграційним механізмом.

6. Принцип оптимального співвідношення інтеграції на всіх рівнях ієрархії економічних систем. Тут інтеграція розуміється як дискретний стан інтеграційних відносин на певний момент часу. Тоді, найбільшій ефективності і прогресу розвитку інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки можна досягти лише за умови, що стан інтеграції у секторальному і просторовому вимірах є максимально однаковий. Структурна стійкість системи інтеграційних відносин зумовлена дією закону відносних опорів («закон найменших») О. Богданова, визначається за найменшою її частинною стійкістю [3, с. 216]. У методологічному плані цю проблему ґрунтовно дослідили на прикладі аграрного сектора економіки України П. Саблук, М. Малік і В. Валентинов. З іншого боку, інтеграційні відносини хоча об'єктивно і прямують до закритості, є відкритою соціально-економічно системою, на яку істотного впливу завдають політичні рішення і глобалізаційні виклики. Проте, визначальним аспектом, на нашу думку є те, що на всіх рівнях ієрархії економічних систем інтеграція є одночасно і наслідком і джерелом суспільного відтворення. Сталий розвиток інтеграційних відносин визначає якісний перехід між виробничими переділами, знаменує модель неоіндустріалізації.

Узагальнені нами принципи розвитку інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки є тими визначальними передумовами, дотримання яких забезпечить сталість, їхнє ефективне формування й реалізацію з урахуванням національних пріоритетів.

1. Феодоритов В. Я. *Сущность и классификация типов и причин дезинтеграции* / В. Я. Феодоритов // *Интеграционные процессы в странах СНГ: межвуз. сб.* / под. ред. В. Т. Рязанова. – СПб. : Изд-во С.-Петербургского ун-та, 1996. – С. 48–58.

2. Гінзбург М. *Категорійно-поняттєвий апарат аспектологічних досліджень* / М. Гінзбург // *Українська наукова термінологія. Історія та сучасний стан : матер. наук.-практ. конф. 5 грудня 2014 р.* – К. : Наукова думка, 2015. – С. 42–60.

3. Богданов А. А. *Тектология: (Всеобщая организационная наука) [в 2-х кн.]* : Кн. 1 / А. А. Богданов ; редкол. : Л. И. Абалкин (отв. ред.) [и др.]. – М. : Экономика, 1989. – 304 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

©Гуцул Т.А., Іванчук О.Л., 2017

Останніми роками як у світі, так і в Україні, в зв'язку з подорожчанням енергоносіїв, все більше уваги почали приділяти біопаливу, що виробляється з високопродуктивних енергетичних культур. Це відбувається внаслідок зменшення запасів вугілля, нафти та газу, кліматичних змін у світі. Але кількість населення на планеті постійно зростає, а енергоресурсів та продуктів харчування споживається все більше. На фоні цього, джерела відновлюваної енергії мають надзвичайно важливе значення, і особливої ролі набуває одержання енергії саме з біологічного палива, адже рослини - це майже невичерпне джерело продуктів харчування та сировини, що, у зв'язку із зростанням глобального дефіциту ресурсів, є вирішальною якісною характеристикою.

Енергетичні рослини цінні великим урожаєм і невибагливістю до вирощування. За відносно короткий часовий період можуть давати великі прирости біомаси (біопаливо). В перерахунку на еквівалент енергії витрати на вирощування таких культур значно менші, ніж вартість енергоносіїв, отриманих від традиційних джерел.

Вибір тієї чи іншої енергетичної культури залежить від багатьох факторів: тип ґрунтів, місцезнаходження ділянки та доступ до вологи, вид ландшафту тощо. Обов'язково потрібно визначитись зі строками та способами збирання врожаю, його зберіганням, переробкою та транспортуванням (економічно доцільна відстань транспортування біомаси як палива не повинна перевищувати 50 км).

Велика кількість рослин була досліджена для визначення потенційної можливості використання їх у якості енергетичних культур, але тільки небагато видів досягли комерційного рівня і вирощуються на великих площах. На сьогоднішній день відомо близько 20 видів швидкоростучих рослин, які можна вирощувати для отримання рослинної біомаси. Це евкаліпт, тополь, верба, міскантус, а також цукрові і кормові буряки та цукрове сорго. Зібрана біомаса використовується для виробництва теплової та електричної енергії, може бути сировиною для виробництва твердого біопалива. Також традиційними енергетичними культурами є кукурудза і цукровий очерет, які вирощуються для виробництва етанолу в промислових масштабах, наприклад в таких країнах, як Бразилія і США.

В Україні щорічно збирається понад 60 млн. т зернових культур. У значних обсягах солома і рослинні відходи, як побічні продукти сільськогосподарського рослинництва. Річний технічно-досяжний енергетичний потенціал твердої біомаси в Україні є еквівалентним 18 млн. т н.е., а його використання дає змогу щорічно заощаджувати близько 22 млрд. м. куб. природного газу. Найбільший потенціал твердої біомаси зосереджений у Полтавській, Дніпропетровській, Вінницькій та Кіровоградській областях і становить понад 1,0 млн. т н.е./рік. Для визначення виходу соломи і рослинних залишків використовують коефіцієнт відходів - відношення урожаю соломи або стебел рослин до урожаю зерна. За різними оцінками, на кожен тону зерна можна отримати 1,5-2,0 т соломи або рослинних залишків. 50-60% соломи пшениці, ячменю, жита використовується для утримання худоби та удобрення ґрунтів, а стебла кукурудзи та соняшнику залишаються на полях після збирання врожаю. Таким чином, в Україні є достатній енергетичний потенціал соломи і рослинних відходів. Значна частина соломи після збирання пресується у тюки, брикети та пелети і використовується для опалення. На 14 підприємствах олійної промисловості спалюється понад 500 тис. т лушпиння соняшнику і 120 тис. т його гранулюється. Лісистість території України становить близько 16% її загальної площі. Щорічно заготовлюється 16-17 млн. м

деревини; відходи переробки деревини складають до 10 млн. м. куб. На даний час близько 70% відходів деревини у вигляді тирси, трісок, пелет і брикетів використовується як біопаливо.

Україна за природно-економічними умовами належить до країн з надзвичайно сприятливими умовами та потенціалом для забезпечення продовольчої безпеки і створення стабільного ринку енергетичних культур для використання в біопаливній промисловості. І хоча енергетичні культури поки є віртуальною складовою, оскільки наразі в Україні практично немає енергетичних плантацій за виключенням декількох експериментальних ділянок, з огляду на досвід Європейських країн, можна очікувати стрімкий розвиток цього сектору вже найближчими роками.

ПІДПРИЄМНИЦЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ В МОДЕЛІ «ПОТРІЙНОЇ СПІРАЛІ» ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

©Денисюк В.А., 2017

В умовах кризового стану економіки України одним з головних напрямків в модернізації і створенні сучасної української економіки стає формування ефективний національної інноваційної системи (НІС) як основного стратегічного орієнтуру у виробленні нових конкурентних переваг в системі світового господарства. Саме поняття НІС з'явилося не так давно. У 1980-і рр. ряд вчених-економістів одночасно розробляли концепцію НІС. Визнаними лідерами в цьому напрямку залишаються Р. Нельсон - професор Колумбійського університету (США), Б. Лундвалл - професор університету г.Упсала (Швеція), К. Фрімен - професор Сассекського університету (Великобританія).

Так, К. Фрімен трактує НІС як "мережу інститутів в громадському і приватному секторах, діяльність і взаємодія яких забезпечують ініціювання, імпорт, модифікацію і поширення нових технологій". У такій НІС держава стимулює інноваційну діяльність за допомогою проведення відповідної політики і використовуючи різноманітні заходи стимулювання, прагне зміцнити зв'язки між наукою і виробництвом, акцентує увагу на трансфер технологій за допомогою формування відповідної інфраструктури, розбудовує сприятливі умови для створення нових інноваційних фірм. Для досягнення високої результативності НІС повинні добре взаємодіяти наука і виробництво, що в багатьох випадках утруднено через різні причини. Ряд учених за кордоном таку НІС визначають як «НІС індустріального типу». Недоліки такої НІС особливо проявляються в державах зі слабкою економікою, низьким рівнем фінансування НДР і ДКР, а також в країнах, де корупція загрожує національним інтересам та використовуються корупційні схеми в розподілі бюджетних коштів. До таких країн відноситься і Україна.

В цих умовах перспективи розвитку економіки багато в чому визначаються здатністю в суспільстві та на державному рівнях формуванні умов для розвитку новітньої НІС, в якій підсилюється роль університетської науки та університетів в цілому в розробці новітніх знань та технологій та їх ефективного використання в національній економіці, формуванні та розвитку інноваційного середовища [1].

Сутність такої моделі визначається у значному збільшенні якості взаємодії на кожному рівні розробки інноваційного продукту трьох інститутів: науки-держави та промисловості (бізнесу). Прикладом успішного формування підприємницьких університетів з чисто освітніх по типу «потрійної спіралі» є Швеція, з розробки інновацій, США, Німеччина и Великобританія. В цих країнах використання моделі потрійної спіралі призвело до успішного формування підприємницьких університетів та їх впливу на активізацію інноваційної діяльності.

В роботі запропоновано підходи для формування та розвитку підприємницьких університетів як фактору активізації інноваційної діяльності та розвитку інноваційного середовища в Україні. В Україні вже у 2017 р. слід Розробити «Концепцію формування та розвитку підприємницьких університетів до 2030 р.» із створенням організаційно економічних механізмів їх діяльності. Для розробки Концепції слід залучити Міністерство освіти та науки, Наукові центри НАН України та МОН України, керівництво, науковців та менеджерів з передових університетів ВНЗ, представників державної влади в регіонах та інші структури.

1. Денисюк В.А. Дослідження інноваційного середовища як індикатора інноваційності економіки / В.А. Денисюк, Н.І. Чухрай // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2004. – № 504 : Проблеми економіки та управління. – С. 15–20.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЕКОНОМІЦІ – ОСНОВНИЙ ЧИННИК ЇЇ РОЗВИТКУ

© Довбенко В.І., 2017

Успішне вирішення суперечностей у соціальній та економічній сфері неможливе без інновацій, своєчасного та ефективного застосування передових технологій на їх основі на практиці. Інноваційна та науково-технічна діяльність є процесом трансформації нових ідей та знань у конкретні результати, які у свою чергу повинні плідно застосовуватися для вирішення конкретних завдань розвитку економіки.

Головна мета трансформації інноваційного розвитку не може обмежуватися підвищенням рівня конкурентоспроможності економіки, але повинна також забезпечувати національну безпеку, зростання людського капіталу, сприяти покращенню економічного стану країни. Орієнтирами успішності такої трансформації на макrorівні виступають показники соціального прогресу: якість життя, людський розвиток, індекси стану довкілля, охорони здоров'я та ін.; на мікрорівні – конкурентні переваги суб'єктів господарювання, соціальні умови для зростання національної конкурентоспроможності [1, с.31-32].

За умов нестабільного, швидко змінюваного економічного середовища, загострення конкуренції ключовими чинниками успіху стають не тільки виробничі нововведення, а й організаційно-управлінські інновації. На сучасному етапі розвитку України вплив інноваційних факторів на економічне зростання є вкрай незначним, а також існують суттєві перешкоди у сфері управління інноваційною діяльністю.

Людське суспільство переходить на етап інновацій та новітніх технологій. Глобальну економіку науковці порівнюють з пірамідою – ієрархією знань, в якій залишаються лише ті, хто постійно інвестує в інновації, отримуючи натомість добробут [2, с.118]. Аналізуючи досвід Ізраїлю у сфері розвитку економіки, Ш.Перес наголошував на визначальній ролі людини і науки у даних процесах. У науки немає меж, обмежень, наука не має рефлексії. Ізраїльтяни терпимі до конструктивних інтелектуальних невдач і переконані, що не зазнавши їх, неможливо досягти справжніх інновацій [2, с.126-128].

Висловлені вище думки підтверджують факти з діяльності американської Intel за часів керівництва нею Е.Гроува. Дана компанія визнала свої прорахунки у новому процесорі Pentium, хоча ймовірність похибки при здійсненні обчислювальних операцій, пов'язаних із округленням часток двох надвеликих чисел становила лише незначну величину (один раз на дев'ять мільярдів операцій). З метою збереження власного бренду та престижу компанія Intel опублікувала офіційне вибачення у пресі, у якому запропонувала кожному власнику заміну материнської плати. Практика підтвердила, що витрачені 475 млн. дол. на зазначене відшкодування були однією з найкращих інвестицій Гроува. Попит на Pentium стрімко зріс. Довіра споживачів до продуктів Intel була відновлена. Завдяки запуску Windows 95, що відбулося менш як за рік після офіційних вибачень перед споживачами, доходи Intel зросли на 40%, а прибутки збільшилися на 56% [3, с.102-106].

В епоху невизначеності в економіці та бізнесі особисті пріоритети лідерів часто забезпечують розвиток компаній. Однак рецепт минулого успіху не завжди спрацьовує в майбутньому, так як змінюються технології, ринки і пріоритети споживача. З'являються нові конкуренти. У результаті необхідно формувати нові погляди на розробку підходів до визначення цілей розвитку і розробку відповідної стратегії компаній.

Відповідно до положень Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004–2015 рр. «Шляхом європейської інтеграції» головним для періоду 2004–2015 рр. мали стати ефективне поєднання інвестиційного та інноваційного процесів розвитку (йдеться про ситуацію,

коли щонайменше 70–80% інвестицій мають бути, з одного боку, інноваційними, з іншого – такими, що сприяють подальшим прогресивним структурним змінам української економіки), по-друге, зазначений феномен поєднання інвестицій та інновацій має забезпечити переважно стійкий випереджальний характер економічного зростання, щоб спричинити глибокі якісні соціально-економічні перетворення в суспільстві, які б сприяли реалізації завдань європейської інтеграції (середньорічні темпи зростання ВВП в Україні повинні бути в 1,5–2 рази вищими, ніж загалом у країнах ЄС та не меншими рівня 6–7%) [4]. Однак у силу дії ряду негативних чинників, поставлені у даній стратегії цілі не було досягнуто.

Представники науки і бізнесу все в більшій мірі усвідомлюють необхідність спільного вирішення проблем розвитку економіки та соціальної сфери на базі їх своєчасного вирішення у дусі партнерства на основі концепцій потрійної спіралі та відкритих інновацій. Доцільно збільшувати потенціал економічної системи за рахунок залучення в інноваційні процеси широкого кола вмотивованих учасників, що пропонуватимуть нові ідеї вирішення проблем розвитку продуктів і технологій. Для вирішення подібних завдань важливо зміцнити університетську і прикладну науку, забезпечивши їх ефективну взаємодію з бізнесом. Подібні заходи передбачають реформування сфери науки й досліджень, забезпечення гідного рівня оплати праці дослідників, сприяння процесам припливу перспективних кадрів, здатних налагоджувати співпрацю з бізнес-партнерами. Необхідно налагодити партнерські взаємини держави, науки і бізнесу шляхом формування ефективних мережевих структур (інноваційних кластерів, центрів трансферу технологій, венчурних фондів, технологічних та наукових парків тощо). Зазначені інфраструктурні складові покликані інтенсивно взаємодіяти між собою, а також з потенційними замовниками ліцензій та інноваційних продуктів. У перспективі це дало б змогу сформувати технополіси із замкнутими науковими та виробничими циклами, зорієнтованими на задоволення перспективних потреб споживача. Для налагодження ефективного трансферу знань і технологій важливо створити гнучку організаційну структуру за прообразом «Макс Планк інновації», яка б виступала ефективним посередником між наукою і промисловістю, забезпечувала правовий захист об'єктів інтелектуальної власності, надавала дієву допомогу вченим з питань ліцензування, захисту патентних прав, складання бізнес-планів, створення старт-апів та спін-оффів [5]. Слід навчитися ефективно управляти процесом обміну ідеями та розробками, забезпечивши оптимальну взаємодію сторін у ході спільної реалізації ними перспективних інноваційних проектів.

Отже для формування ефективного інноваційного середовища в економіці важливо творчо підійти до вирішення завдань активізації інноваційної діяльності на базі вивільнення ініціативи учасників відповідних процесів розвитку науки і виробництва та спрямувати її на вирішення актуальних завдань підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів на основі створення умов для оперативної взаємовигідної взаємодії учасників процесів трансферу знань і технологій та комерціалізації результатів наукових розробок. Важливо забезпечити переведення вітчизняної економіки на інноваційну модель розвитку і створити необхідні умови для швидкого й ефективного здійснення необхідних перетворень у продуктивних силах та існуючому виробничому і науково-технологічному потенціалі країни.

1. Білик Р.С. *Особливості розвитку інноваційного середовища в Україні в умовах глобальної конкуренції* /Р.С. Білик. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій»*, 2015. Випуск 4. – с. 27-34.

2. Шаров І. *Від мрії – до дії!* /І.Шаров. – К.: Арт Економі, 2016. – 188 с.

3. Yoffie D.B. *Strategy rules. Five timeless lessons from Bill Gates, Andry Grove and Steve Jobs* /D.B. Yoffie and M.A. Cusumano. – New York: HarperCollins Publishers, 2015. – 272 p.

4. *Стратегія економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 рр. Електронний ресурс.* – Режим доступу: http://www.gov.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=200656&base=1%5D.

5. *Max-Planck-Gesellschaft.* – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.mpg.de/en>

Драчук Ю.З.*, Іванів Р.Б.***, Сав'юк Л.О.**

*Луганський національний університет ім. Т.Шевченка

** Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

© Драчук Ю.З., Іванів Р.Б., Сав'юк Л.О., 2017

XXI століття відзначилось швидкими темпами розвитку Internet – технологій та їх інтегрування у суспільне та професійне життя людства. Internet – технології стали базовою основою для впровадження у навчальний процес провідних світових вищих навчальних закладів таких інноваційних інструментальних засобів, як системи електронного та дистанційного навчання (ДН).

За роки незалежності України система освіти зазнала істотних змін. Постійно зростаючий обсяг нових знань, поява новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та засобів комунікації потребують нововведень в систему традиційної освіти. Сучасне суспільство висуває вимоги безперервності, неформальності, відкритості та інноваційності навчального процесу. Отже, освіта сьогодення повинна носити характер гнучкості та високої технологічності. Всі ці риси притаманні дистанційному освітньому процесу, реалізованому з використанням мобільних технологій навчання.

Як зазначено в [1] під інформатизацією вищої школи слід розуміти перехід до масштабного, комплексного застосування ІКТ в різних сферах університетської діяльності. В процесі інформатизації сфери вищої освіти ключове значення набувають проблеми, пов'язані з організацією і вдосконаленням навчального процесу.

Мобільне навчання (МН) тісно пов'язане з електронним та ДН, навчання на платформі мобільних пристроїв проходить незалежно від місця знаходження користувача і відбувається при використанні портативних технологій. Іншими словами, МН зменшує обмеження із здобуття освіти по місцезнаходженню споживачів даної послуги за допомогою портативних пристроїв.

В рамках кредитно-модульної технології половина навчального часу, який виділяється на вивчення навчальних дисциплін, відводиться на самостійну роботу студентів. При цьому, у багатьох випадках, у викладачів відсутні інструменти, що дозволяють організувати і спрямовувати роботу студентів поза аудиторними заняттями [2]. В той же час, використання мобільних додатків інформаційно-навчального призначення, сприяє вирішенню завдань підвищення ефективності навчальної діяльності студентів, оптимальної організації навчально-виховного процесу з максимальним використанням можливостей ІКТ.

Слідкуючи за тенденціями розвитку мобільних технологій, можна зробити висновок, що за останні роки мобільні пристрої вже досягли свого піку можливостей. Навіть на найдешевшому смартфоні можна запустити програми будь-якого рівня складності. Саме низька ціна надає можливість кожній людині мати при собі смартфон. Українські ВНЗ досить пізно почали впроваджувати використання мобільних технологій у організацію навчального процесу. Є додатки з досить непоганим функціоналом, наприклад, можливістю керування навчальними матеріалами до занять, мобільна бібліотека. Але не вистачає більш інтерактивних можливостей, таких як спілкування через додаток з іншими студентами, викладачами чи адміністрацією університету, електронного журналу успішності, можливості відправки заявок на різні види послуг, наприклад, відправки заявки на пошук літератури до бібліотеки та інше.

В той же час, до керівництва ВНЗ повинне прийти чітке розуміння та врахування у своїй навчальній діяльності того факту, що сучасної молоді людини не відривне пов'язане із середовищем мобільного спілкування. Можна припустити, що майбутні фахівці при виборі ВНЗ для здобуття професії вже зараз підсвідомо керуються порівняльним аналізом степені використання

університетами у своїй навчальній діяльності МТ. Таким чином, впровадження МТ в навчальне середовище ВНЗ в разі збільшує його інноваційність та конкурентно-спроможність.

Авторами, в результаті проведеного аналітичного аналізу проблеми та наукових досліджень було розроблено мобільний додаток інформаційно-навчального призначення на користувальницькій платформі iOS компанії Apple. Мета використання даного мобільного додатку – інтеграція мобільних технологій в навчальний процес, не лише кафедри інформаційно-телекомунікаційних технологій і систем, але й Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу у цілому. Особливості інформаційно-функціональної структури розробленого додатку докладно наведені у роботі [3] та наведені на рис.1.

Перспективою подальших наукових досліджень є створення системи програмного забезпечення для керування навчальним процесом та залученням студентів саме через мобільні додатки до розвитку ВНЗ.

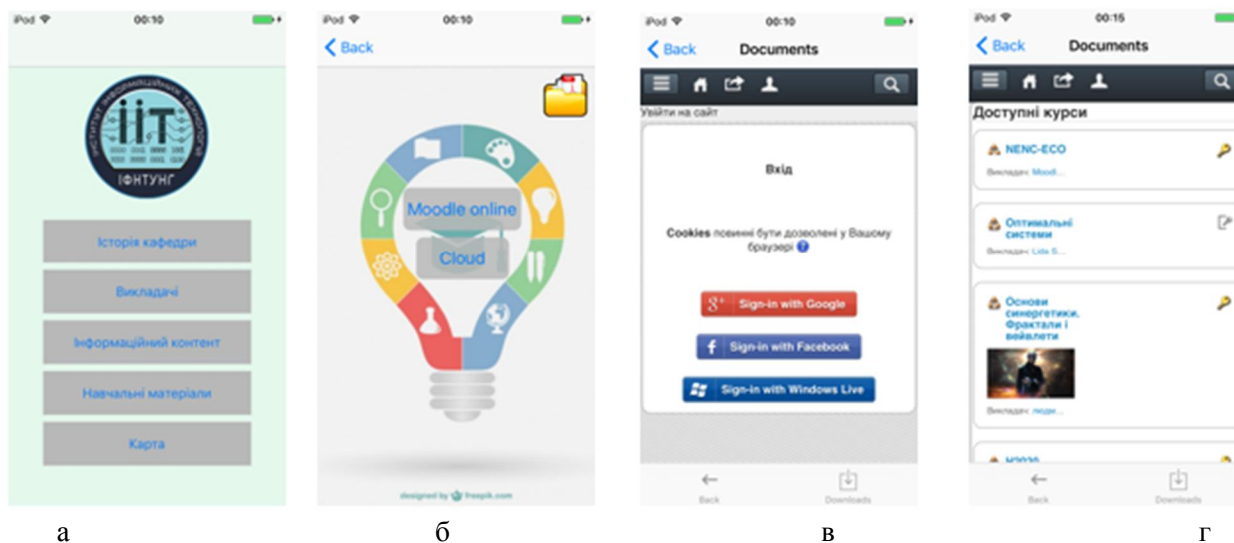

Рисунок 1 – Основні інформаційно-функціональні складові розробленого мобільного додатку: а – стартова сторінка; б – вхід до хмарного середовища дистанційного навчання; в – вхід в мобільний додаток за допомогою акаунту соціальних мереж; г – доступні дистанційні курси

Завпровадження МН потребує від оного забезпечення: правового, ного, кадрового, методичного, фінансового.

Важливими науково-теоретичними і практичними питаннями при впровадження технологій МН у діяльність українських ВНЗ України слід рахувати питання стр , розробку програмних засобів для створення навчальних матеріалів у вигляді багато-потоківих мобільних додатків інформаційно-навчального призначення, педагогічні і психологічні основи даної технології та безсумнівно дослідження щодо економічної доцільності і ефективності їх використання і впливу на інноваційну складову начального середовища ВНЗ

1. Тесля Ю. Н. Enterprise Information Planning - новий клас систем в інформаційних технологіях вищихих навчальних закладів України [Текст] / Тесля Ю. Н., Егорченкова Н. Ю., Катаева Е. Ю., Егорченков А. В. // Восточно-Европейский журнал передових технологій. – 2016. – №4. – С. 11–23.

2. Шевченко В. А. Індивідуалізація самостійної роботи студентів на основі інформаційних технологій [Текст] / Шевченко В. А. // Восточно-Европейский журнал передових технологій. – 2015. – №4. – С. 22–30.

3. Сав'юк Л.О. Розробка багатопотокових мобільних додатків інформаційно-навчального призначення [Текст] Сав'юк Л.О., Іванів Р.Б.//Вісник національного технічного університету "ХПІ". Серія: Механіко-технологічні системи,–2016.–Т.7.– С.32-42

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

©Дробышевская В.Н., Климович Н.И., 2017

Отличительной особенностью мировой экономики является повсеместное внедрение и использование инноваций. Промышленный комплекс все активнее применяет в своей деятельности новые технологии для производства новых товаров. Инновации, в свою очередь, формируют устойчивый экономический рост предприятий и организаций. Отрасли, которые используют инновации, более интенсивно развиваются и становятся конкурентоспособными.

В условиях рыночной экономики отечественные предприятия столкнулись с проблемой конкурентоспособности своих товаров на международном рынке. Конкурентная борьба с иностранными компаниями предопределила влияние инноваций на развитие отечественных предприятий. Большинство белорусских промышленных предприятий преимущественно ориентировано на внедрение продуктов и технологий заимствования. В то время как государство за счет бюджетного финансирования поддерживает развитие фундаментальной и прикладной науки в данной области исследований. Доля расходов на науку составляет более 50% общего объема внутренних затрат на научные исследования и разработки. Как показывает практика, кардинального улучшения ситуации в науке не происходит. Промышленные предприятия Республики Беларусь имеют ряд проблем, которые связаны с внедрением инноваций – это прежде всего:

- неготовность предприятий к освоению новейших научно-технических достижений;
- недостаточность информации о новых технологиях, рынках сбыта;
- недостаток собственных средств на развитие и внедрение инноваций;
- высокие экономические риски;
- длительность срока окупаемости инновационных проектов;
- недостаточная нормативно-правовая база в области инноваций;
- недостаточно развитая финансово-кредитная система.

На наш взгляд существует еще одна очень важная проблема, которая затрудняет разработку и внедрение своих инновационных технологий непосредственно на промышленных предприятиях – это отсутствие высококвалифицированных управленческих и трудовых ресурсов.

Отсутствие управленческих кадров, соответствующего уровня квалификации, является серьезной проблемой качественного управления на промышленном предприятии. Эффективное инновационное развитие промышленных предприятий зависит, прежде всего, от квалификации менеджера, управленца. Большинство управленцев промышленных предприятий ориентируются на внутренний рынок (наиболее комфортная среда для ведения и расширения хозяйственной деятельности), что в свою очередь «тормозит» продвижение на внешние рынки дальнего зарубежья.

Инновационная активность рыночной экономики требует и особого подхода в формировании коллектива предприятия. Для обеспечения высокой конкурентоспособности предприятия, возрастает необходимость обеспечения предприятия высококвалифицированными специалистами.

Для обеспечения себя конкурентоспособным персоналом западные фирмы заключают контракты с университетами и специализированными колледжами, открывают собственные курсы по переподготовке и повышению квалификации, используют новые методы мотивации и оплаты труда и др. Одной из форм является привлечение специалистов из других стран, в частности, из стран с переходной экономикой, что создает угрозы для конкурентоспособности последних.

Так же, существуют негативные тенденции в развитии научной и научно-технической сферы Республики Беларусь – это уменьшение объемов научно-исследовательских работ и численности

исследователей. Так, например, за период с 2000 года по 2016 год наблюдается сокращение численности персонала занятого научными исследованиями. Так научно-исследовательский персонал сократился с 32926 до 26153 человек, что в свою очередь представляет сокращение научных кадров в сфере прикладных и фундаментальных исследований – 21 %.

Отток из научной среды специалистов среднего возраста. В настоящее время в Республике Беларусь происходит «старение» кадров в сфере разработки инновационных знаний. Как известно, большинство научных открытий и изобретений совершаются в возрасте до 40 лет. По данным статистического сборника: Труд и занятость в Республике Беларусь за 2016 год средний возраст исследователей среди докторов наук составляет 61 год, а среди кандидатов наук – 52 года. Что в свою очередь представляет 72 % докторов наук которым исполнилось 60 и более лет, и 34% кандидатов наук в возрасте от 60 и более лет [1].

Данные статистической отчетности показывают, что научная деятельность не привлекает молодых специалистов из-за низкой оплаты труда. Хотя государство уделяет огромное внимание молодым специалистам, их быстрой адаптации на рабочих местах.

Отрицательным моментом в развитии инноваций является и устаревание материально-технической базы.

Таким образом, развитию инновационной инфраструктуры и росту инновационной активности в Республике Беларусь будет способствовать:

- поддержка фундаментальных исследований, которые будут направлены на получение результатов;
- развитие важнейших прикладных исследований и разработок;
- формирование кадрового потенциала;
- создание государственно-частного партнерства;
- интеграция науки и образования;
- привлечение иностранного и отечественного капитала для финансирования фундаментальных и прикладных исследований;
- расширение международного научно-технического развития [2].

1. Труд и занятость в Республике Беларусь: статистический сборник. – Минск, 2016. – 290 с.

2. Государственная программа инновационного развития Республики Беларусь на 2016–2020 годы. – Указ Президента Республики Беларусь от 31.01.2017 № 31.

БІЗНЕС-ІНКУБАТОР ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

© Дрогомирецька М.І., 2017

Однією з ефективних форм організації інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах багатьох країн світу є так звані «бізнес-інкубатори» – структурні підрозділи, які не лише створюють всі необхідні умови для розвитку інноваційних ідей і розробок та їх подальшої комерціалізації, але й забезпечують досягнення справжнього синергетичного ефекту знань. Бізнес-інкубатори для свого створення і функціонування не потребують бюджетних коштів, адже їхня самокупність забезпечується переважно за рахунок участі у майбутніх прибутках фірм-клієнтів, тому розвиток бізнес-інкубування на базі ВНЗ в умовах сьогодення характеризується неабиякою економічною привабливістю і актуальністю. Як показує зарубіжний досвід господарювання, бізнес-інкубатори вищих навчальних закладів можуть стати дієвим інструментом перетворення великих і неконкурентних виробничих потужностей на один із основних секторів інноваційної економіки.

Як відомо, будь-яка інноваційна ідея зароджується в творчості, далі вона розвивається і зміцнюється в бізнес-інкубаторі, зростає за допомогою інших інститутів інноваційної економіки, і реалізується на ринку, задовольняючи при цьому нові потреби споживачів. На сучасному етапі розвитку інноваційної економіки в Україні бізнес-інкубатори відіграють дійсно важливу роль, оскільки завдяки їхньому існуванню у вищих навчальних закладах виникає певне інноваційне середовище, у якому чітко формулюються орієнтири подальшого розвитку різних моделей партнерських відносин у бізнес-середовищі, створюються нові бізнес-моделі малих підприємств, готових до викликів динамічного зовнішнього середовища.

Незважаючи на очевидність і простоту ідеї, створення такої інноваційної структури, як бізнес-інкубатор, є надзвичайно складним практичним завданням. З одного боку, бізнес-інкубатор має формувати сприятливий інноваційний клімат і розвивати творчу ініціативу у представників студентської молоді та всіх зацікавлених осіб, а з іншого – створювати ефективні бізнес-процеси для нових стартапів, тобто вирішувати складні практичні завдання у сфері управління бізнесом.

У нашій державі створення бізнес-інкубаторів на базі вищих навчальних закладів є закономірним результатом перетворення університетів у їх класичному розумінні на вискоелективні підприємницькі структури. Замість традиційного задоволення попиту на кваліфіковані кадри, ВНЗ України поступово переорієнтовуються на вимоги провідних інноваційних підприємств. Для цього здійснюється не лише розвиток базових компетенцій здобувачів вищої освіти, але й формування у них відповідних підприємницьких, практичних навичок. Тож, резидентами бізнес-інкубаторів, які функціонують при вищих навчальних закладах нашої держави, можуть бути як проєктні команди і окремі підприємці (так звана передінкубаційна стадія, коли є ідея, є проєкт, але юридична особа ще офіційно не сформована і не оформлена), так і малі інноваційні підприємства (інкубаційна стадія розвитку).

У ході проведення даного дослідження нами було виявлено, що бізнес-інкубатори можуть надавати широкий спектр послуг своїм резидентам:

- сприяння у складанні і подальшому корегуванні дорожньої карти розвитку інноваційного проєкту;
- сприяння у підготовці проєкту і його команди до участі у різноманітних конкурсах (заявка, презентація, виступ);
- консультування проєктної команди з питань бізнес-планування, юридичних питань, питань бухгалтерського обліку і оподаткування, питань оформлення і захисту прав інтелектуальної власності; інформування проєктної команди про конкурси і конгресно-виставкові заходи, а також сприяння в організації участі у них;

- сприяння у пошуку і залученні нових учасників проектної команди;
- проведення різних освітніх заходів (тренінгів, семінарів, лекцій і майстер-класів) для проектної команди;

- сприяння у пошуку контрагентів із поставки товарів, виконання робіт, надання послуг для проекту, а також замовників (покупців) на практичний результат його реалізації;

- інформаційне висвітлення результатів реалізації проекту.

Для ефективного управління молодіжним бізнес-інкубатором, який функціонує у складі сучасного вищого навчального закладу, має бути створений колегіальний орган управління, до компетенції якого будуть належати питання стратегічного розвитку, встановлення і розвитку міжрегіональних і міжнародних зв'язків із бізнес-інкубаторами інших регіонів України, країн близького і далекого зарубіжжя, вищими навчальними закладами, державними і приватними бізнес-структурами. До складу колегіального органу управління може входити науковий керівник бізнес-інкубатора, до компетенцій якого належать питання розвитку процесів бізнес-інкубування у структурних підрозділах вищого навчального закладу, проведення наукових заходів, популяризації діяльності, підготовки і проведення виставок, участь у форумах та інших заходах, що проводяться за межами ВНЗ, з метою позиціонування бізнес-інкубатора як інноваційного об'єднання підприємств малого бізнесу.

У бізнес-інкубаторів, які здійснюють свою діяльність у структурі вищих навчальних закладів України, може бути чимало переваг над тими, які створюються у формі окремої юридичної особи:

- по-перше, потужні вищі навчальні заклади, як правило, мають в наявності достатній обсяг вільних площ для здійснення процесу інкубування малого бізнесу;

- по-друге, на ранній стадії діяльності, коли бізнес-інкубатор ще не має достатнього обсягу доходів для покриття витрат, вищий навчальний заклад може прийняти рішення про субсидування його діяльності;

- по-третє, вищий навчальний заклад на безоплатній основі може забезпечувати підтримку свого бізнес-інкубатора у формі надання юридичних, бухгалтерських, консалтингових, освітніх послуг з питань ведення бізнесу, забезпечення доступу до матеріальних ресурсів (зв'язок, оргтехніка, інше обладнання).

Питання пошуку можливих джерел фінансування відіграє важливу роль в діяльності бізнес-інкубатора. Такими джерелами, як свідчить досвід багатьох університетів Європи, можуть бути:

- гранти і цільове фінансування з боку держави;
- виконання науково-дослідницьких робіт і надання науково-технічних послуг, консалтинг;
- благодійні внески від фізичних осіб і сторонніх організацій;
- плата за оренду і послуги від резидентів бізнес-інкубатора.

Одним із ідеальних варіантів розвитку бізнес-інкубатора на базі вищого навчального закладу може бути перехід на самофінансування чи самоокупність.

Узагальнюючи викладене, можемо зробити висновок про те, що в сучасних умовах інноваційного розвитку економіки нашої держави бізнес-інкубатор вищого навчального закладу являє собою важливу складову інноваційної інфраструктури, яка сприяє становленню підприємництва в системі вищої освіти і використовує бізнес-інкубацію, як основний інструмент розвитку виробничих та інтелектуальних ресурсів. Бізнес-інкубатор є основною формою залучення студентської молоді та широкого кола зацікавлених осіб до практичної діяльності у реальному секторі економіки, адже він забезпечує зв'язок освіти і практики, дозволяє розвивати підприємницькі і організаційні здібності. Враховуючи, що основним джерелом доходів вищих навчальних закладів є освітня діяльність, ефективну роботу молодіжного бізнес-інкубатора як його підрозділу слід розглядати як чинник підвищення вартості бренду вищого навчального закладу на ринку науково-освітніх послуг.

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

©Дубик В.Я., 2017

Сьогодні у світі інноваційна діяльність розглядається як одна з основних умов модернізації економіки, переходу до нової, постіндустріальної стадії соціального прогресу. Традиційні галузі виробництва (металургія, машинобудування, автомобілебудування тощо) багато в чому вже вичерпали як екстенсивні, так і інтенсивні можливості свого розвитку. Тому в багатьох країнах у теперішній час висувуються на перший план вже не ті галузі, що донедавна визначали “обличчя” економіки всіх промислово розвинутих держав, а інші, зорієнтовані на використання новітніх технологій, і насамперед інформаційної: виробництво комп’ютерів, систем інформаційного забезпечення, робототехніки, нових матеріалів тощо. Саме ці сучасні виробництва та інноваційні технології здійснюють революцію у соціально-економічній сфері, допомагаючи “вливати свіжу кров” у традиційні галузі: вони широко запроваджуються у практику авіакосмічної індустрії та автомобілебудування, в галузь виробництва складного медичного, нафто- і газодобувного устаткування, у сферу наукової діяльності, освіти, діловодства тощо. Досвід розвинутих країн свідчить, що на частку нових чи удосконалених технологій, продукції, обладнання, які містять нові знання чи рішення, припадає від 70 до 85% приросту ВВП [1].

Питанням національних інноваційних систем займалася низка вчених. Концепція національних інноваційних систем розроблялася в 1980-і роки практично одночасно великою групою авторів. Лідерами цього напрямку стали Б. Лундвалл, К. Фрімен, Р. Нельсон. У своїх дослідженнях вони дотримувалися загальних методологічних принципів [2–4]:

1. Розвивали ідею Й. Шумпетера про конкуренцію на основі інновацій та наукових розробок у корпораціях як головних чинників економічної динаміки.
2. Особливу роль в економічному розвитку відводили знанням.
3. Представили інституційний контекст інноваційної діяльності у ролі чинника, що прямо впливає на її зміст і структуру.

Після Другої світової війни особливо привертала увагу дослідників проблематика економічного зростання. Це було викликано бажанням зрозуміти закономірності росту, створити загальну теорію техніко-економічного розвитку складних соціальних систем. Важливими напрямками докладання зусиль у цей період стали науково-технічний прогрес як фактор економічного зростання і циклічні коливання в економічній динаміці. У зв'язку з цим особливо важливе увага приділяється інноваціям.

Спочатку економічне зростання інтерпретувалося в дусі кейнсіанства: інвестиції були джерелом не тільки збільшення виробничих потужностей, але й попиту, який у свою чергу стимулював інвестиційну активність. Потім з'явилося неокласична трактування цього поняття, яке панувало до недавнього часу. Відповідно до нього фірми діють задля максимізації прибутку і своїми діями призводять економічну систему в стан рівноваги, коли попит і пропозиція збалансовані. Спрямований дрейф цього положення рівноваги під впливом реакцій економічних агентів на відхилення пропозиції виробничих ресурсів в рамках існуючого технологічного укладу і становить економічне зростання.

В Україні сьогодні простежується різке скорочення виробництва в технологічних ланцюгах практично всіх технологічних укладів, які розроблялися ще до початку реформ. У поєднанні з майже дворазовим зниженням обсягу капітальних вкладень у національне господарство це свідчить про очевидні тенденції деіндустріалізації країни. Фактично економіка України увійшла в режим звуженого відтворення, протягом декількох років при збереженні тенденцій можна чекати

практично повного припинення виробництва у технологічних ланцюгах п'ятого технологічного укладу та глибокого спаду в технологічних ланцюгах четвертого. Якщо таке станеться, то сировинна орієнтація економіки країни стане тією реальністю, від якої буде важко відійти протягом довгих років. Тоді конкурентні переваги країни зведуться до факторів виробництва, але не до інвестицій та інновацій. Відтворення національного багатства поза п'ятим технологічним укладом введе країну в стан "структурної залежності", поставить її в умови "інформаційної колонії", слугуватиме "митним бар'єром" для вступу в новий тип соціально-інформаційно-екологічної цивілізації.

Вагомою причиною такої ситуації є в першу чергу недостатнє фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств, зокрема низька фінансова підтримка інноваційних досліджень державою. Якщо у 2012 році обсяги фінансування інноваційної діяльності державою становили 222790,73 тис.грн., то у 2013 знизились до 192796,65 тис.грн., а у 2014 році становили лише 134096,97 тис. грн. [5]. Відповідно і питома вага промислових підприємств, що впроваджували інновації також зменшилась з 12,9 % у 2013 році до 12,1% у 2014 [6].

Реформування господарської системи України висуває певні вимоги і до інноваційного процесу, оскільки процедури появи нового продукту або технологічного процесу в умовах централізованої та ринкової економіки кардинально різняться, а отже, повинні бути змінені при переході від одного укладу життя до іншого. В основі інноваційної спрямованості ринкової економіки лежить право власності. Так вважає більшість економістів, що представляють неокласичні та інституційні течії економічної думки. В Україні відбулося відродження інституту приватної власності на засоби виробництва, що призвело до необхідності істотного підвищення відповідальності за прийняті рішення і приватного власника, і держави.

Однак право власності, що сприймається мало не головною умовою ефективності інноваційного процесу, будучи відірваним від інших факторів, саме по собі не зможе забезпечити високу ефективність інноваційної діяльності, оскільки підприємці та держава сприймають ринок неоднозначно, а це обертається невизначеністю і ризиками, подолання яких вимагає особливих моделей поведінки господарюючих суб'єктів. Право власності виступає лише точкою відліку в організації інноваційного духу економіки, однією з умов її ефективності. Але автоматично економічна ефективність не досягається, тому що для права власності як інституту існує своє поняття ефективності, яка залежить від багатьох параметрів, у тому числі національних традицій, культури, уявних конструкцій (моделей) гравців, що діють на ринку, інших встановлених в суспільстві систем формальних правил. Єдине, на що у значному ступені впливає право власності, так це на виникнення продуктивних стимулів економічної діяльності. До цих стимулів належить і стимул генерації нових ідей, без чого неможливо уявити розробки нового продукту або технології.

Рушійною силою соціально-економічного розвитку був і залишається науково-технологічний прогрес (процес безперервних інновацій), визначальною ціллю якого є пошук нових засобів задоволення суспільних потреб за мінімальних витрат ресурсів і коштів при збереженні екосистем.

Новації можуть проявлятися на різних стадіях науково-технічного прогресу, важливо вчасно виявити появу рішень, котрі зможуть інтенсифікувати розвиток у рамках діючого технологічного укладу.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати про те, що виробництво високотехнологічних, наукомістких продуктів з високою доданою вартістю може стати основою успішного економічного розвитку держави.

1. Результативність прикладних досліджень і розробок, здійснених за рахунок коштів державного бюджету. Український інститут науково-технічної і економічної інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uintei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=280

2. Lundvall B.-A. The globalising learning economy: Implication for innovation policy / B.-A. Lundvall, S. Borrás. Commission of the European Union, Report DGXII TSER programme, December 1997. – 176 p.

3. Freeman C. *Structural Crises of Adjustment: Business Cycles and Investment Behaviour* / C. Freeman, C. Perez // *Technical Change and Economic Theory* / Edited by Dosi G. et al, L: Pinter Publishers, 1988. – pp. 38 - 66.

4. Nelson R. *Recent Writing of Competitiveness: Boxing the Compass.* / R. Nelson. – *California Management Review*, Winter, 1992. – P. 127 - 137.

5. Аналітична довідка. *Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2014 рік.* – К.: Міністерство освіти і науки України; Український інститут науково-технічної і економічної інформації, 2015. – С. 115.

6. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні: [статистичний збірник]* / О.О. Кармазіна (відповідальна за випуск); Державна служба статистики України. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2015. – С. 179

ДО КЛАСИФІКАЦІЇ КОНКРЕТНИХ ФУНКЦІЙ МЕНЕДЖМЕНТУ

©Дубовик С.Г., 2017

За нашим баченням, конкретні функції менеджменту піддаються об'єднанню в наступні групи:

1. Розпорядчі (адміністративні, лімітні, командитні)
2. Технологічні
3. Технічні
4. Інформаційно – диспетчерські
5. Економічні
6. Обліково-фінансові
7. Маркетингові
8. Юридичні
9. Кадрові
10. З охорони праці
11. Соціально – господарюючі
12. Культурно – оздоровчі.

1. Розпорядчими управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених розпорядчими правами. Наведеними правами є права на залучення посадовою особою закріплених за нею людей і господарських засобів у здійснення процесу господарювання на правування їх використання у цьому процесі, на керування ними в ньому.

2. Технологічними управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених технологічними правами.

Дані права полягають у можливості програмувати постійне виробництво продукції параметри його технологій та організованого втілення їх у життя.

3. Технологічними управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених правами технічного забезпечення процесу господарювання. Дані права передбачають можливість програмувати забезпечення, процесу господарювання технічними засобами, корегувати їх придбання організувати роботу з приведенням їх у готовність до використання та слідування за відповідністю останнього їхнім технічним характеристикам

4. Інформаційно-диспетчерськими управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених інформаційно-диспетчерськими правами. Наведені права виявляються в можливості збирати інформацію про стан господарювання і його забезпечення, опрацювати її і доводити до відповідних посадових осіб, та здійснювати диспетчерські дії, тобто корегувати розв'язування виникаючих оперативних господарських ситуацій.

5. Економічними управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених правами здійснення, економічної діяльності . Дані права виглядають як можливість програмувати економічний стан підприємства, спрямовувати в напрямку його потреб економічну роботу всіх інших посадових осіб та аналізувати фактичний його економічний стан.

6. Обліково-фінансовими управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених обліково-фінансовими правами. Наведені права – це можливість обліковувати кількісні параметри господарської діяльності, процесу праці в ній, руху по ній господарських засобів і її наслідків у напрямку формування певних фінансових результатів функціонування організацій.

7. Маркетинговими управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених правами маркетингової діяльності. Дані права полягають у можливості вивчити потрібний підприємству ресурсний ринок і ринок реалізації його виробів, в організації постачання і

збуту, в рекомендаційній діяльності в колах посадовців-колег з приводу правління процесу господарювання. У відповідності із новими постачально-збутовими реальностями тощо.

8. Юридичними управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених правами здійснення юрисдикційних дій. Дані права виявляються в можливостях забезпечувати правову обґрунтованість змісту вироблюваних на підприємстві організаційно-розпорядчих документів (ОРД) та здійснюваних на їх підставі управлінських дій оцінювати стан відповідності вимогам законодавства документів про його зобов'язальні відносини та надавати юридичні консультації його посадовим особам і робітникам.

9. Кадровими управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених правами роботи з кадрами. Дані права виглядають як можливість програмувати на підприємстві рух кадрів, організувати реалізацію цієї програми та виконувати роботи з документування здійснених операцій з руху кадрів.

10. Управлінськими функціями з охорони праці і довкілля є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених правами. Останні виявляються в можливостях програмувати охорону праці і довкілля, організувати реалізацію цієї програми та слідувати за дотриманням цієї програми на підприємстві і правил охорони праці і довкілля.

11. Соціально-господарськими управлінськими функціями, є такі які закладені в обов'язках посад, наділені правом вирішення соціально-господарських питань на підприємстві. До цих прав відноситься можливість програмування підприємства із задоволенням господарських запитів процесу виробництва та соціальних потреб працівників підприємства, а також втілення цих програм в життя. До господарських питань відносяться забезпечення працівників харчуванням, питною водою, туалетами, дрібним реманентом тощо. До соціальних питань відносяться різні соціальні послуги працівникам: придбання різних ресурсів – поросят, циплят, гусей, каченят, індюшат тощо. Надання допомоги – будматеріалами, технічними засобами, продуктами, тощо; здійснення послуг – транспортних, робітних, посередницьких тощо.

12. Культурно-оздоровчими управлінськими функціями є такі, які закладені в обов'язках посад, наділених правами вирішення культурно-оздоровчих питань на підприємстві. Дані права виражаються в можливості програмувати систему культурно-оздоровчої діяльності на підприємстві та втілити цю програму в життя. До культурної роботи на підприємстві відноситься діяльність гуртків художньої самодіяльності, просвітництва, технічної та художньої творчості тощо. До оздоровчої роботи відноситься діяльність спортивних секцій, туризм, санаторно-культурне оздоровлення, профілактика захворювань тощо.

Перелічені особливості наведених груп функцій управління в їх конкретному розумінні як на нас, переконливо свідчать про характер їх зв'язку із управлінськими функціями в їх загальному розумінні – перші є перевтіленням других в обов'язки конкретних посад. Отже, це одні і ті ж функції управління. Але у випадку розгляду їх з позицій послідовності господарювання вони мають загальне значення. Коли ж дивитись на них з позицій посад, вони набувають конкретного значення.

З огляду на викладене управління буде тим досконалішим, чим посадові особи організації і студенти менеджерських спеціальностей свідоміше всотують в себе наведену їх специфіку, ґрунтовніше засвоять зміст кожної управлінської функції і краще опанують способи і прийоми роботи над ними.

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ ПРОБЛЕМНИМ БАНКАМ

©О.Є. Еркес, 2017р.

Роль органів банківського нагляду в оздоровленні та реабілітації проблемних банків є доволі значною. Адже ініціювання оздоровчих заходів здійснює саме регулятор, а за умови якщо акціонери та власники не в змозі самостійно власними зусиллями «врятувати» проблемну установу, то саме регулятор вирішує його подальшу долю. В такому випадку орган банківського нагляду має декілька сценаріїв роботи. Пряме втручання держави у банківську діяльність реалізується в Україні не тільки у формі запровадження тимчасової адміністрації, як вважає більшість населення. Існують й інші форми та інструменти взаємодії та співпраці з проблемними установами. На нашу думку, доцільно було б такі інструменти класифікувати відповідно до форми надання такої допомоги у дві групи (табл. 1).

Таблиця 1

Форми та інструменти державної допомоги проблемним банкам*

Форма допомоги	Інструмент допомоги
Фінансова допомога	• надання підтримки ліквідності центральним банком як органом монетарної політики; • участь держави в додатковій капіталізації банку; • викуп проблемних активів для передачі у розпорядження компаній (фондів, банків) з управління активами; • надання державних гарантій для нових зобов'язань банків (заради здешевлення і полегшення доступу до ринків ресурсів).
Не-фінансова допомога	• надання винятків з дотримання економічних нормативів (визнання тимчасово припустимими порушень нормативів валютного та кредитного ризиків в результаті системної кризи); • послаблення вимог до визнання прийнятних інструментів регулятивного капіталу; • послаблення вимог до реструктуризації кредитів, формування резервів за активними операціями; • підвищення рівня компенсаційних виплат у разі ліквідації нежиттєздатного банку (як позитивний сигнал для вкладників); • публічна підтримка тимчасово слабкого банку в засобах масової інформації; • застосування мораторію на виконання зобов'язань банком; • надання рекомендацій (вказівок) щодо заходів оздоровлення.

*Авторська розробка.

Для визначення форм, інструментів та обсягів державної допомоги проблемному банку, орган нагляду має обов'язково проаналізувати чи є така допомога економічно обґрунтованою та доцільною з огляду на причини проблемності конкретної установи, що потребує підтримки. Державна допомога проблемному банку має бути винятком з правил, оскільки суперечить засадам вільного підприємництва, а також вимагає використання значних коштів платників податків. Тому власники та акціонери не повинні при настанні кризових явищ розраховувати цілком на допомогу з боку держави. В Україні це питання є доволі актуальним, адже процес отримання державної допомоги та підтримки набуває останнім часом політичного контексту. З точки зору забезпечення суспільних інтересів рішення регулятора стосовно майбутньої долі проблемних банків має бути повністю прозорим та аргументованим.

Підсумовуючи, треба зазначити, що надання державної допомоги та підтримки проблемним банкам є дуже складним з точки зору обґрунтованості процесом, а отже він потребує чіткої

ідентифікації життєздатності проблемних установ, що зазнали скрути, визначення системного характеру конкретного проблемного банку задля уникнення системного ризику, що пов'язаний із розбалансуванням банківської системи в цілому, а також визнання системної кризи, коли проблемність банків загрожує фінансовій стабільності країни.

1. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» N 4452-VI від 23.02.2012.

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III.

3. Сисоєва Л.Ю. Європейський досвід державної підтримки банків в умовах фінансової кризи. // Вісник економіки транспорту і промисловості, - № 47, 2014, с.23-27.

4. Ключко Л.А. Проблемні банки в Україні, їх рефінансування та рекапіталізація в сучасних умовах // Актуальні проблеми економіки №3 (117), 2011.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В РОСЛИННИЦТВІ

© Г.В. Єкель, Я.І. Іванович, 2017

В умовах постійного здорожчання ціни на продовольчі ресурси, збільшення попиту на сільськогосподарську продукцію та зростання рівня забруднення навколишнього середовища значної актуальності набула проблема одержання стабільно високого рівня продовольства. Одним із основних рішень цієї проблеми є підбір нових, високорентабельних та екологічно безпечних технологій виробництва у рослинництві. Саме тому, екологобезпечне землекористування нині стає вимогою розвитку сучасних систем землеробства. Однак, на шляху переходу українських товаровиробників до екологічно безпечного господарювання зустрічається ряд перешкод.

Серед проблем розвитку екологобезпечного землекористування можна визначити наступні:

- несформованість інституційного середовища;
- незабезпеченість сільськогосподарських товаровиробників сучасною потужною технікою;
- занадто висока вартість новітніх агрегатів для обробітку землі;
- відсутність технологій створення вихідного селекційного матеріалу;
- недосконала система дорадництва в сільському господарстві;
- низький рівень розвитку інфраструктури ринку інноваційної продукції;
- дефіцит інвестиційного капіталу, що сповільнює впровадження інновацій;
- відсутність обізнаності сільськогосподарських товаровиробників про новації в землеробстві;
- значна хімізація земельних ресурсів, що не дозволяє вирощувати на ній органічну продукцію;
- відсутність ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур;
- недосконале нормативно-правове забезпечення в галузі виробництва органічної та

екологобезпечної продукції та ін.

Перехід на екологобезпечне землекористування в Україні, особливо на початкових стадіях, потребує державної підтримки, так як існує низка проблем, що спричиняють повільний однобічний розвиток органічного виробництва. Щоб їх подолати необхідно, в першу чергу, більш широко застосовувати іноземний і розповсюджувати вітчизняний досвід ведення екологобезпечного виробництва та просування такої продукції на ринок. Враховуючи світовий досвід надання допомоги виробникам органічної продукції, варто застосовувати всі наявні інструменти та методи впливу. У розвинених країнах механізм стимулювання органічного виробництва чітко визначається у цільових програмах розвитку та національних планах дій. Комплексно реалізуючи програми заходів із підтримки екологобезпечного землекористування, можна досягти високого рівня конкурентоспроможності в галузі агропромислового виробництва, що забезпечить розвиток сільських територій та задовольнить потреби населення країни у якісному продовольстві.

Розвиток органічного виробництва безперечно залежить від рівня державної підтримки. Очевидно, що для України масштабний розвиток органічного виробництва неможливий без підтримки уряду. Державні заходи мають на меті створити сприятливі умови для виробництва та реалізації продукції органічного виробництва, вдосконалення природоохоронної діяльності та ресурсозбереження, розвитку сільської місцевості. Вони направлені на вирішення ряду проблем економічного, екологічного та соціального характеру. На нашу думку, для України життєво необхідною є стратегія впровадження екологічно безпечного виробництва, яка повинна визначити шляхи комплексного вирішення екологічних та економічних проблем, забезпечити передумови створення ефективної системи сприяння впровадженню суб'єктами господарювання стратегії та методів такого виробництва.

ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

© О.Ю. Ємельянов, Т.А. Петрушка, Л.І. Лесик, 2017

На теперішній час значно посилюється боротьба між підприємствами за ринки збуту їх продукції. В цих умовах кожне підприємство повинно розробити обґрунтовану стратегію такої боротьби. При цьому важливе значення має встановлення закономірностей вироблення оптимального алгоритму поведінки підприємства у процесі формування і реалізації свого конкурентного потенціалу [1, с. 166-170; 2, с. 9-15 та ін.].

Так як рівень конкурентоспроможності будь-якої продукції визначається, насамперед, її споживчими властивостями та витратами на її виготовлення, то підвищення цього рівня потребуватиме активізації низки чинників, серед яких провідне місце належить технологічному оновленню виробництва. При цьому конкурентоспроможність технології може оцінюватися двома основними показниками: часткою ринку, яку займає або може зайняти певний різновид даної продукції, що відповідає певній технології її виготовлення, та рівень ефективності такого виготовлення, який, зокрема, може оцінюватися показником прибутковості продукції.

Розглянемо випадок, коли на ринку певної продукції існує декілька її виробників, що виготовляють однакову продукцію з використанням різних технологічних процесів. Тоді оптимальний обсяг виробництва та реалізації продукції будь-яким підприємством відповідає умові рівності модуля еластичності її ціни за обсягом пропозиції величині відношення частки надприбутку в ціні продукції, що виготовляється досліджуваним підприємством, до частки його ринку у загальному ринку збуту даної продукції:

$$|E(O)| = \frac{(C(O) - (c + \kappa \times H)) / C(O)}{(O - O_0) / O} = \frac{C_n(O)}{C_p(O)}, \quad (1)$$

де $E(O)$ – еластичність ціни одиниці продукції за сукупним обсягом її пропозиції O усіма підприємствами-виробниками як функція від цього обсягу; $C(O)$ – залежність ціни одиниці продукції від сукупного натурального обсягу пропозиції; c, κ – собівартість одиниці та питома капіталомісткість виготовлення та реалізації даної продукції у підприємства, що розглядається; H – норма прибутковості інвестицій у частках одиниці; O_0 – натуральні обсяги виготовлення та збуту продукції усіма, окрім досліджуваного, підприємствами – виробниками даної продукції; $C_n(O)$ – частка надприбутку в ціні продукції, що виготовляється досліджуваним підприємством, як функція від сукупного обсягу пропозиції цієї продукції; $C_p(O)$ – частка ринку досліджуваного підприємства у загальному ринку збуту продукції як функція від сукупного обсягу її пропозиції.

Як випливає з (1), оптимальна частка ринку кожного підприємства є прямо пропорційною частці надприбутку у ціні їх продукції. Отже, за таких умов показник частки надприбутку у ціні продукції буде являти собою узагальнюючу характеристику рівня конкурентоспроможності технологій, які використовують підприємства – виробники даної продукції.

1. Карачина Н.П. Конкурентний потенціал та його роль у формуванні конкурентоспроможності підприємства / Н.П. Карачина // Економічний простір. – 2014. – №86. – С. 164-172. 2. Курчата І.М. Оцінка конкурентного потенціалу в системі управління конкурентоспроможністю підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 / І.М. Курчата; Приазов. держ. техн. ун-т. – Маріуполь, 2007. – 20 с.

УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ ПЛАТЕЖАМИ ПІДПРИЄМСТВА

@ Ємець О.І., Волошинович Х.О., Гречанюк В.В., 2017

На сьогоднішній день податковий аспект присутній в будь-якому сегменті управління фінансами підприємства та впливає на всі ключові прийняті рішення. Тому система управління податковим фактором має стати невід'ємною частиною фінансового менеджменту, враховуючи його завдання та ету.

Управління податковими платежами на будь-якому підприємстві є складовою загальної системи управління і являє собою систему податкового менеджменту. Податковий менеджмент підприємства, як складова частина фінансового менеджменту, передбачає розробку управлінських рішень, спрямованих на формування фінансового потенціалу і підвищення його ефективності. Основна ціль податкового менеджменту не зводиться до абсолютної мінімізації податкових платежів, вона полягає в активному впливі на максимізацію чистого прибутку підприємства при заданих параметрах податкового середовища і ринкової кон'юнктури.

Вивчення досвіду управління податковими платежами на вітчизняних підприємствах дає змогу стверджувати, що практики не приділяють достатньої уваги цьому питанню. Враховуючи нагальність проблеми удосконалення системи управління податковими платежами, вважаю її вирішення вимагає комплексного підходу.

Вивчення зарубіжного досвіду показав, що в таких країнах прийнято виділяти три можливі моделі поведінки платників податків:

- «tax evasion» – ухилення від сплати податків – передбачає незаконне використання податкових пільг, несвоєчасну сплату податкових платежів, приховування доходів, неподання чи несвоєчасне представлення документів, необхідних для обчислення й сплати податків;

- «tax avoidance» – запобігання податкам або обхід податків – така ситуація, коли підприємство або фізична особа не стає платником податків або через те, що здійснює діяльність, яка за законом не підлягає оподаткуванню, чи одержує неоподатковувані податками доходи, або через відсутність реєстрації у податкових органах, тобто використовує як законні, так і незаконні способи;

- «tax planning» – податкове планування, сутність якого визначено як визнання за кожним платником податків права застосовувати всі допустимі законами засоби, прийоми та способи для максимального скорочення своїх податкових зобов'язань [1, с. 35].

Практика свідчить, що навіть ті підприємства, що використовують інструменти податкового планування, не одержують очікуваного економічного ефекту. При визначенні підходу до податкового планування особи, які приймають рішення з податкових питань, керуються двома основними міркуваннями: можливістю оптимізації грошових потоків та ефективної ставки податку у фінансовій звітності.

Українським підприємствам потрібен власний, принципово новий підхід до формування системи управління податковими платежами на підприємстві. Важливо, щоб у стратегії підприємства був присутній набір легальних важелів управління, які б давали змогу адекватно оцінити рівень податкової ситуації.

У сучасній економічній літературі існують різні підходи до визначення поняття «управління податковими платежами», причому більшість науковців ототожнюють це визначення з «податковим плануванням».

Управління податковими платежами підприємства – це комплекс заходів, що дає змогу досягти оптимального рівня податкових платежів за умови дотримання норм податкового законодавства [2].

Таке управління має здійснюватися постійно, незалежно від рівня податкового навантаження, оскільки основною метою такого управління є оптимізація податкових платежів.

До основних елементів системи управління податковими платежами підприємства належать такі: податкова політика; податкове планування; організація та ведення оперативного бухгалтерського й податкового обліку; бюджетування податків; податковий контроль.

Податкова політика підприємства визначається вибором найбільш ефективного варіанту сплати податків при альтернативних напрямках господарської діяльності.

Застосування податкового планування впливає, перш за все, із мотивів зменшення податкового навантаження на підприємство за існуючої системи оподаткування. Податкове планування є однією з умов прибутковості і сталості розвитку підприємства [3].

Розглядаючи систему бухгалтерського обліку підприємства як інструмент управління податковими платежами, зазначимо, що вона виконує інформаційне забезпечення процесу управління податковими платежами необхідною та достовірною інформацією про поточні податкові зобов'язання.

Фактично поточне податкове планування обмежене формуванням планових показників податкових платежів за умови певного обсягу діяльності. Тобто для розроблення ефективної методики податкового планування слід врахувати логіку його взаємодії з бюджетуванням підприємства.

Бюджетування податкових платежів – це система планових розрахунків із використанням взаємопов'язаних бюджетів підприємства, спрямована на визначення планової суми податкових платежів, що підлягають сплаті в майбутніх податкових періодах. Бюджетування дає змогу розрахувати податкові зобов'язання платника не лише на поточний, але й на подальші податкові періоди [4].

Загалом, використання бюджетного підходу при управлінні податковими платежами дає змогу контролювати виконання податкових зобов'язань, а також підвищити ефективність планування та використання бюджетів податків.

Логічним завершенням процесу управління податковими платежами є внутрішній контроль, який передбачає постійний моніторинг нормативно-правової бази, контроль за своєчасністю та правильністю виконання податкових зобов'язань, виявлення значних відхилень фактичних та прогнозних значень бюджету податків.

Сьогодні створення системи управління податковими платежами підприємства – це єдиний метод адекватного активного впливу підприємства на свої взаємовідносини з державою з позиції оподаткування його діяльності.

1. Руденко Є.М. Удосконалення механізму управління податковими платежами сільськогосподарських підприємств / Є.М.Руденко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Т. 2, Вип. 3. – С.35-43.

2. Кравченко І.Ю. Управління податковими платежами підприємства: теоретичний аспект / І.Ю.Кравченко // Вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2011. – №5. – С. 80-87.

3. Горб В.А. Управління податковими платежами підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Приазовський державний технічний університет. – Маріуполь, 2005. – 22 с.

4. Мулик Т. О. Проблеми оптимізації податкових платежів і формування податкової політики на підприємствах / Т. О. Мулик // Збірник наукових праць ВДАУ. – 2010. – № 36. – С. 326-329.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, РЕКОМЕНДАЦІЇ

© Єна Л.С., Мирошніченко Г.Б., 2017

Актуальність даної статті полягає в тому, що для України, як країни з перехідною економікою, тільки застосування наукових досягнень у сфері інновацій може визначити шлях соціально-економічної трансформації. Інноваційні механізми економічного розвитку повинні використовувати наявний науково-технічний потенціал та базуватися на основі відповідної інфраструктури.

За останні роки видано немало публікацій, які висвітлюють питання, пов'язані з інноваціями та інноваційною діяльністю. Серед видатних вчених та практиків, можна виділити наступних: Геєць В.М., Семиноженко В.П., Козик В.В., Лапко О.О., Кузнецова А.Я.

Мета роботи полягає в аналізі сучасного стану інноваційної діяльності в Україні, а також в пошуку проблем і рекомендацій щодо активізації інноваційних процесів.

Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Закон України в інноваційній діяльності визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів. Державне регулювання інноваційних процесів спрямоване на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. Згідно із цим Законом державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних [1].

У сучасній Україні існує достатня кількість передумов для того, щоб досягнути високих показників інноваційного розвитку. Насамперед, це різноспрямованість вищих навчальних закладів; значна частина населення з вищою освітою і науковим ступенем; позитивний настрій населення щодо інновацій; наявність великої кількості підприємств, які орієнтуються на випуск високотехнічної продукції, що мають унікальних висококваліфікованих кадрів і тому подібне. Але, не дивлячись на це, показники інноваційного розвитку України залишаються незадовільними.

У щорічному Глобальному індексі інновацій Україна зайняла 56 місце в 2016 році. За десять років виходу індексу, опублікованого Корнельським університетом, школою бізнесу INSEAD і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, це вища сходінка для нашої країни. Всього в рейтинг увійшло 128 країн. Сильними для України індикаторами є «Працевлаштовані жінки з вченим ступенем» (4 місце), «Охоплення вищої освіти» (10 місце), «Витрати на навчання» (18 місце). У показнику «Кількість заявок на корисну модель» наша країна зайняла перше місце в світі. Найбільш слабкими критеріями в Індексі інновацій для України є «Політична стабільність і безпека» (125 місце з 128) [2].

Результати рейтингу досить реалістично характеризують стан інноваційної діяльності в Україні, оскільки за той час, поки Україна коливалася в виборі тих чи інших механізмів стимулювання інноваційних процесів та обирала половинчасті рішення, значно змінилася сама природа інновацій. Сьогодні мова вже йде не тільки про побудову вдалої моделі взаємодії інтелектуального і реального секторів економіки, а про суцільне проникнення інновацій на всі рівні і сфери людської діяльності, зміцненні інноваційних зв'язків між різними секторами промисловості, між економікою і соціумом, перетворення будь-якої діяльності в інновації.

Серед основних проблем інноваційної діяльності в Україні можна виділити наступні [3]:

— низький рівень фінансування науки і, зокрема, програм з інноваційної діяльності в Україні;

- інтереси держави і представників організаційних структур не узгоджені;
- повільне впровадження нових технік і технологій у виробництво;
- інтелектуальна власність не достатньо захищена.

Враховуючи все вище викладене, можна підкреслити, що державна політика України в стимулюванні інновацій повинна базуватися на визнанні пріоритетного статусу науково-технічного та інноваційного розвитку. Проте, зроблені перші кроки у відновленні позитивного тренда наукоємності ВВП України були перекреслені початком війни на Україні. Після трьох років рецесії українська економіка стала на шлях відновлення. Позитивні тенденції очевидні - зростання ВВП на + 20,4% за 2016 р. порівняно з 2015 р. Але наука в Україні залишається в складній ситуації, на 2017 рік в бюджеті виділено на освіту і науку 4% ВВП України (103,26 млн.грн.), хоча в 2012 році цей показник складав 6,2% ВВП країни [4].

Таким чином, роблячи реальні кроки к реформуванні інноваційного сегменту української економіки, вкрай важливо забезпечити правонаступництво і безперервність державної політики, при цьому основними шляхами активізації інноваційної діяльності в Україні можуть бути [5]:

- створення пільг підприємствам для можливості впровадження інноваційної продукції;
- створення сприятливого інноваційного клімату;
- компетентний розподіл фінансових ресурсів в сфері розвитку науково-технічного прогресу. Особливими пріоритетами в розвитку інноваційного потенціалу повинні стати:
- високий рівень захисту інтелектуальної власності;
- підготовка висококваліфікованих кадрів;
- підтримка вітчизняних вчених для створення і впровадження інновацій.

Реалізація Україною можливостей інноваційних досягнень в даний час істотно ускладнюється негативними факторами. виправити ситуацію, що склалася, може поділ відповідальності за успіх інноваційного бізнесу в країні між державою, підприємцями та науковцями. Зусилля повинні бути скоординовані, стратегія і плани - ретельно продумані, а відповідальність за результат повинна також бути спільною.

Успіх країни та її місце в глобальній економіці безпосередньо залежатиме від того, наскільки дієва інноваційна політика сьогодні, як інвестиції в майбутнє нашої країни, як форма національних конкурентних переваг, як надійних фундамент для модернізації та інтеграції нашої країни в європейський і світовий простір.

1. Закон України «Про інноваційну діяльність». Редакція від 16.10.2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Красномовец П. Украина поднялась на 8 позиций в Глобальном индексе инноваций [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://ain.ua/2016/08/17/664633>.
3. Кириченко О.А. Системний розвиток інноваційної діяльності / О.А. Кириченко, Ю.І. Вигівська // Інвестиції: практика та досвід. - 2011. - № 11. - С. 16-20.
4. Финансовый портал [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>.
5. Орлюк О.П. Законодавче забезпечення інноваційної діяльності в Україні./ О.П. Орлюк // Наука та інновації. 2013. - Т 4. - № 1.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

© Н.О. Задорожнюк, 2017

В процесі здійснення адміністративної реформи особливого значення сьогодні набуває розвиток регіонів країни. Економічний розвиток регіонів є важливою складовою економічного розвитку національної економіки. Досягнення цього розвитку можливо за допомогою формування регіональної інноваційної системи, яка забезпечить умови для створення та впровадження інновацій у діяльність суб'єктів господарювання. Формування і розвиток регіональної інноваційної системи дозволить активізувати інноваційну діяльність економічних суб'єктів, забезпечити оновлення виробничих та інформаційних технологій, вирішити ключові соціально-економічні проблеми.

Пріоритетними завданнями щодо досягнення інноваційного розвитку регіонів України можна визначити такі:

- ефективність інноваційної діяльності та висока інноваційна активність суб'єктів господарювання. В цьому завданні особливо важлива підтримка підприємницького сектору з боку регіональної влади для формування інвестиційно привабливого середовища;

- орієнтація на використання власних ресурсів, особливо інтелектуальних та креативних ресурсів регіону для забезпечення розвитку тих видів економічної діяльності, які створюють інноваційний продукт та послуги;

- визначення та підтримка пріоритетних напрямів інноваційної діяльності відповідно до ринковим тенденціям та вимогам, враховуючі відповідні світові напрями;

- забезпечення комплексного підходу до вирішення гострих проблем регіону, які гальмують його інноваційний розвиток. Це стосується насамперед позитивних структурно-інноваційних зрушень у реальному секторі економіки регіону, створення інноваційної інфраструктури тощо [1];

- здійснення планування і прогнозування економічних, екологічних та соціальних результатів від реалізації заходів щодо впровадження інновацій та підтримки інноваційної діяльності підприємницького сектору. Тобто необхідна розробка чіткої стратегії інноваційного розвитку кожного регіону України з урахуванням їх особливостей;

- інформування громадськості про плани, заходи та стратегію інноваційного розвитку регіону та її виконання. Процес інформування повинен здійснюватися за допомогою інноваційних інформаційно-комунікативних інструментів та повинен дати можливість зворотнього зв'язку з громадськістю;

- залучання молоді та науковців щодо вирішення ключових проблем регіонів та збільшення інноваційного потенціалу;

- розвиток регіональної інноваційної системи та її підсистем досягнення консенсусу між виконавцями завдань стратегії цього розвитку;

- створення відповідної інноваційної інфраструктури, яка здійснювала б наукову, фінансову, інформаційну, консалтингову, маркетингову та інші види підтримки інноваційних проектів [1].

Таким чином, інноваційний розвиток регіону є безумовно важливим для економічної системи, а його досягнення дозволить забезпечити зростання економічного добробуту населення регіону шляхом ефективного використання інноваційного потенціалу регіону.

1. Копитков В.І. Проблеми розвитку інновацій на регіональному рівні в Україні / В.І. Копитко // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – № 2. – Т.1. – С. 67-72.

ІННОВАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВА: ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ТА ВПЛИВУ

©Заріпова А.О., 2017

Інноваційний розвиток підприємства визначає його успішність та конкурентні позиції на ринку. Однак такий розвиток залежить від низки факторів, які формують інноваційне середовище для нього. Середовище, в свою чергу, можна розглядати як із внутрішнього боку функціонування організації, так і з зовнішнього. Так само і фактори можуть впливати ззовні та в межах самої компанії.

Існує багато досліджень щодо формування й існування інноваційного середовища підприємства, тож узагальнивши їх [1, 2, 3], можна виокремити ті основні чинники, які здійснюють на нього вплив.

1. Зрозумілість місії. Цей фактор означає те, що і місія компанії, і місія впровадження будь-якої інновації повинна бути ясною та чіткою як для співробітників організації, так і для зовнішніх суб'єктів – інвесторів, цільових споживачів тощо. Визначеність формує надійність для суб'єктів, що залучені до інноваційної діяльності, тож сприятливо впливає на формування інноваційного середовища;

2. Гнучкість та готовність до ризику. Створення та впровадження інновацій несе у собі доволі високі ризики так, що компанія не завжди може їх швидко усунути при їх виникненні. Тому важливим фактором є гнучкість по відношенню до чинників, на які не може вплинути компанія самостійно. Окрім того, якщо у своїй винахідницькій діяльності організація виключає ризики щодо певного інноваційного проекту, із великою вірогідністю у ході роботи вона нестиме надвитрати та матиме затримки у часі із реалізацією проекту. Таким чином, вміння адаптуватися та планувати ризики забезпечують сприятливий інноваційний клімат для організації.

3. «План дій». Це означає, що підприємство повинно мати чітку стратегію розвитку. Визначеність цілей та планів компанії дозволяє сформувати бачення того, як планувати діяльність стосовно інноваційного розвитку, які ресурси необхідно для цього залучити, які напрямки інновацій є перспективними як для самої організації, так і для ринку в цілому.

4. Залучення та мотивація – стосуються співробітників компанії. Талановиті, кваліфіковані та продуктивні кадри – основа інноваційного розвитку. Якщо компанія забезпечить себе таким персоналом, вона створить і справді сприятливий для інноваційного розвитку мікроклімат. Необхідно мотивувати працівників до генерування ідей, їх обговорення, дискусій. Тоді, коли працівник знає, що його проект може бути реалізований, він буде більш, ніж мотивованим до ефективної роботи. Також важливим є залучення «свіжих голів» – молодих фахівців, які можуть принести більш нові, більш радикальні пропозиції. Тому в даному питанні важливо дбати і про кадрову політику підприємства, і про систему мотивації.

5. Фактори ринку. Ступінь заповнення ринкових ніш, інтенсивність конкуренції, рівень розвитку сфери діяльності, інноваційність підприємств-конкурентів – ці та інші фактори безсумнівно чинять вплив на формування та існування інноваційного середовища підприємства та визначають місце організації на ринку – воно знаходиться в лідерах чи аутсайдерах. Дані чинники відносяться до зовнішніх, вплив яких компанія повинна бути готовою сприймати та якнайвигідніше для себе використовувати актуальні на ринку умови.

6. Макроекономічні фактори, що також відносяться до зовнішніх джерел впливу на інноваційне середовище компанії. До них, перш за все, варто віднести заходи державного сприяння інноваційному розвитку, стимуляцію інноваційної діяльності, субсидювання компаній, що продукують таку діяльність, фінансування державою інноваційних проектів. Такі фактори

формують не лише середовище для функціонування самого підприємства, але й в цілому інвестиційний клімат для зовнішніх суб'єктів для фінансування інноваційних підприємств чи проектів в країні.

1. Govindarajan V. *Innovation's Nine Critical Success Factors*. [E-Reader Version] / Vijay Govindarajan // *Harvard Business Review*. – 2011. – Retrieved from: <https://hbr.org/2011/07/innovations-9-critical-success>

2. Russell D. *10 Influencing Factors To Creating A Climate For Innovation* [E-Reader Version] / Daniel Russell // *The Star*. – 2015. – Retrieved from: <https://leaderonomics.com/pdf/MSJ-150124-10.pdf>

3. Zakić N. *External and internal factors affecting the product and business process innovation* [E-Reader Version] / Nebojša Zakić // *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*. – 2008. – Retrieved from: <http://facta.junis.ni.ac.rs/eao/eao200801/eao200801-03.pdf>

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

© Зарічна О.І., 2017

Електронна комерція стала невід'ємною частиною як економіки України, так і будь-якої країни світу. Важливість розвитку цієї галузі в Україні підтверджує той факт, що ВРУ 3 червня 2014 року прийняла в першому читанні Закон «Про електронну комерцію» [1]. Кількість операцій в даній сфері швидко зростає, впливаючи як на економіку України так і на світову економіку в цілому.

В загальному сенсі електронна комерція – це комерційна взаємодія суб'єктів бізнесу з приводу купівлі-продажу товарів та послуг (матеріальних та інформаційних) з використанням інформаційних мереж (Internet, мережа стільникового зв'язку, внутрішні локальні мережі фірм) [2, с.12].

За оцінками закордонних експертів агентства eMarketer's ринок електронної комерції зростає та набирає обертів з кожним роком [3]. У світі середні темпи її росту досягають 18%. За прогнозами частка електронної комерції в загальному ритейлі досягне найближчим часом 20%. Тому для компаній даного сегменту ігнорування цього ринку надто ризиковане.

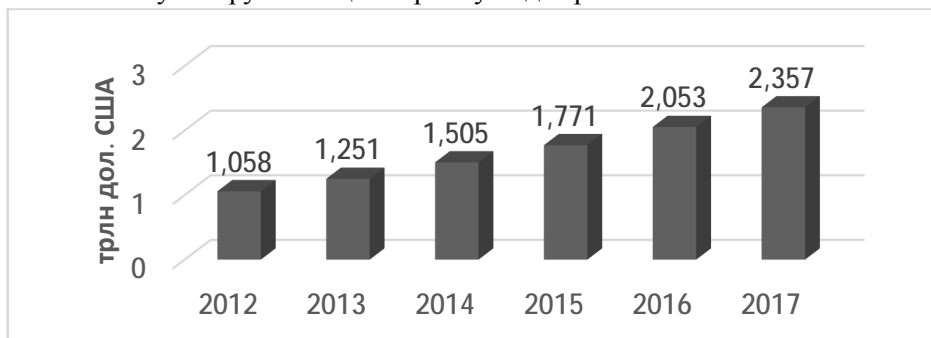

Рис.1. Динаміка зростання товарообігу e-commerce усього світу за 2012-2017рр [4]

Глобальним трендом в компаніях, які діють у сфері електронної комерції, є поєднання он-лайн і офф-лайн діяльності – формування мультिकанальності бізнесу. Проте помилкою багатьох ритейлерів є те, що вони значно більше уваги приділяли front-end – безпосередньо самим каналам, ніж back-end – виробничо-логістичному ланцюгу

Ще однією важливою світовою тенденцією є cross-border – трансгранична поставка послуг. Поява cross-border пов'язана з процесом глобалізації в усьому світі. Великі компанії проникають у більшість країн за допомогою відкриття представництв чи партнерських угод.

Можливість поєднання даних з різних джерел: комп'ютерів, телефонів, інших девайсів дає змогу зібрати більш повну інформацію про необхідний продукт, послугу, магазин, будь що. Тренд використання Big Data полягає не стільки в самому використанні великих даних, скільки в посиленні значення цих даних. З розвитком Big Data будь-який продукт можна налаштувати на конкретного споживача, що говорить про персоналізацію – індивідуальний підхід до кожного користувача. Ведення бізнесу зазнає суттєвих змін, зокрема, завдяки широкому використанню інформаційно-телекомунікаційних засобів і технологій.

Отже, частка електронної комерції в загальному ритейлі з кожним роком зростає, тому компанії повинні приділяти достатньо уваги розвитку цього напрямку ведення бізнесу.

1. Проект Закону про електронну комерцію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47409

2. Шалева О.І. Електронна комерція : Навчальний посібник. / О.І. Шалева - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 216 с.

3. Друкер П. Завдання менеджменту в XXI столітті.: Пер. з англ.: - М.: Видавничий дім «Вільямс», 2004. - 272 с.

СУПЕРЕЧЛИВИ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

©Іванова М.В., Саннікова С.Ф., 2017

Інноваційний розвиток промислових підприємств є основою розвитку всієї економіки. Однак інноваційні процеси в економіці України не набули вагомих масштабів і відбуваються вкрай повільно. Аналіз ефективності інноваційного розвитку промислових підприємств України, проведений у низці авторських робіт, зокрема в [1], показав, що динаміка показників за 2001-2016 рр. має знижувальний характер і свідчить про екстенсивний тип розвитку та неефективний механізм використання виробничих ресурсів. Відповідно до принципів ринкового господарювання підприємствам слід сподіватися на власну підприємливість в забезпеченні інноваційного розвитку. З цих обставин доцільно вивчити існуючі тенденції і проблемні аспекти інноваційної діяльності і розвитку промислових підприємств.

На основі статистичних даних дослідження інноваційної активності промислових підприємств України [2] з'ясовано, що з 2000 р. по 2015 р. обсяг науково-технічних робіт зріс у 5,9 рази, обсяг фундаментальних досліджень збільшився в 9,2 рази, прикладних досліджень – у 5,2 рази, обсяг науково-технічних послуг – у 8 разів. Але якщо виключити фактор зростання цін, то обсяг наукових та науково-технічних робіт 2015 року у вартісному виразі у цінах 2010 р. майже не змінився: з 2010 р. по 2015 р. обсяг науково-технічних розробок збільшився у 1,08 рази, обсяг досліджень зріс у 1,06 рази, обсяг науково-технічних послуг збільшився у 1,11 рази (розраховано за даними [3, С. 99]). Це пов'язано з тим, що за період з 2010 р. по 2015 р кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт в натуральному виразі зменшилася з 52037 од. до 41070 од., з них кількість робіт зі створення нових видів техніки і технологій зменшилася з 8024 од. до 4776 од. (в 1,68 рази) [3, С. 103].

Специфіка інноваційної діяльності є такою, що не всі виробничі ресурси, в тому числі, основні засоби і технології, відразу впроваджуються на підприємстві і генерують економічний результат (віддачу). Слід враховувати часовий проміжок (лаг) між фінансовими вкладеннями в інновації та їх віддачею у вигляді випуску інноваційної продукції. Більшість економічних процесів мають певний часовий термін прояву поряд з регулярною зміною в часі. Для інноваційної діяльності промислових підприємств України, як доведено [1], характерним є те, що найбільший економічний результат від вкладення коштів в основні фонди виявляється в перший же рік їх придбання і введення. Це свідчить про суперечливу тенденцію використання основних засобів, придбаних для тривалої віддачі і ефективної експлуатації.

Дослідимо найбільш актуальний ресурс сучасної інноваційної діяльності – інтелектуальну власність. Як відомо, об'єкти права інтелектуальної власності враховуються в нематеріальних активах підприємств. Беручи до уваги досить швидку їх амортизацію в частині морального зносу, проаналізуємо інвестиції в ці об'єкти. Питома вага інвестицій в нематеріальні активи українських підприємств у відносному вираженні стабільно низька (2,2 – 3,7%) [4], що в принципі суперечить загальносвітовим тенденціям переважного інвестування саме в сферу інтелектуальної власності. На рис. 1 наведено динаміку показників ефективності інвестицій в нематеріальні активи підприємств України, розрахованих за обсягом реалізації інноваційної продукції [3, с.169].

З даних рис. 1 видно абсолютно спадний тренд віддачі від цих інвестицій. За останні десять років віддача інвестицій знижується більш, ніж в 5 разів. Основний потік від суми інвестицій в нематеріальні активи підприємств (близько 85-95 %, відповідно [4]) прямував в об'єкти права інтелектуальної власності.

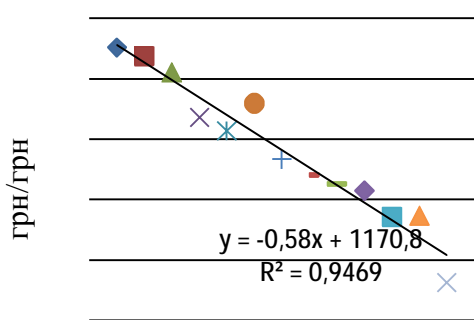

Рис. 1 Віддача інвестицій в нематеріальні активи підприємств у вигляді інноваційної продукції

У цьому сенсі позначена на рис. 1 тенденція свідчить про низьку ефективність використання нематеріальних активів промислових підприємств.

Розрахунок ланцюгових індексів інвестицій в нематеріальні активи промислових підприємств і обсягів реалізації інноваційної продукції виявив наступне:

$$\text{до 2009 г. } tp BP_{ин.прод.} < tp I_{HMA}, \quad (1)$$

$$\text{після 2009 г. } tp BP_{ин.прод.} \ll tp I_{HMA}, \quad (2)$$

де $tp BP_{ин.прод.}$ – темп росту обсягів реалізації інноваційної продукції [3, с.169];

$tp I_{HMA}$ – темп росту інвестицій в нематеріальні активи промислових підприємств [4].

Співвідношення (1, 2) показують, що інвестиції в нематеріальні активи явно не відображаються в результатах інноваційної діяльності промислових підприємств. Це відповідає висновку, зокрема О. В. Гуменюк, про те, що інноваційна активність підприємств не корелює з динамікою інвестиційних процесів.

Якщо простежити структуру інвестицій в нематеріальні активи підприємств, то видно, що вона досить раціональна [4]: частка інвестицій в об'єкти авторського права, суміжних прав і прав промислової власності зростає до 68% в 2015 р., а на інвестиції в програмне забезпечення припадає до 30%. Тобто принципів змін (погіршень) в структурі нематеріального забезпечення інноваційної діяльності підприємств з 2009 р. не спостерігалось. Співвідношення (2) стає цілком логічним, якщо припустити переважно імпортне походження нематеріальних ресурсів і взяти до уваги зміну курсових різниць та здешевлення національної валюти з 2009 р. В цьому випадку слід враховувати зовнішньоекономічний характер відносин у сфері інтелектуальної власності та «іноземний фактор впливу» на інноваційну діяльність підприємств. Це ставить результативність інноваційної діяльності українських підприємств в залежність від імпорту інтелектуальних ресурсів, що, на нашу думку, є проблемним і суперечливим аспектом інноваційного розвитку промислових підприємств України.

Таким чином, суперечливими аспектами інноваційного розвитку промислових підприємств України у 2001-2016 рр. ми вважаємо зниження ефективності інвестицій у найбільш сучасні і актуальні виробничі ресурси – основні засоби і нематеріальні активи підприємств – при одночасному збереженні обсягів їх фінансування. Така динаміка, з одного боку, узгоджується з законом спадної віддачі, а з іншого, має дуже короткий часовий лаг ефективності. У цьому випадку можна говорити про факт гальмування інноваційного розвитку українських підприємств, збільшення технологічного розриву або відставання в науково-технічній сфері і закономірному зниженні ефективності всієї господарської діяльності.

1. Иванова М. В. Скрытые тенденции экономического развития промышленности Украины/М. В. Иванова, С. Ф. Санникова //Траектория науки – Электронный научный журнал, 2016. - № 4(9). – С. 2.127-2.138. - Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_4_15

2. Інноваційна активність/Наука, технології та інновації [в Україні за 1990-2015 рр.] [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Наукова та інноваційна діяльність України [Електронний ресурс] // Статистичний збірник. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України». – 2016. – 257 с.

4. Капітальні інвестиції за видами активів [Електронний ресурс] : [статистична інформація] // Державна служба статистики України : офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

©Іванова М.І., Сітковська В.І.

В реаліях постіндустріальної економіки інновації є основною рушійною силою економічного розвитку. Розроблення нових видів товарів, які можуть конкурентними як в плані якості, так і ціни, прискорене вдосконалення виробництва – все це забезпечується інноваційною діяльністю. І тому одною з найголовніших макроекономічних задач стає аналіз проблем інноваційної активності підприємства і пошук інструментів заохочення інноваційної активності як промислових підприємств, так і науково-технічних та науково-освітніх установ, орієнтація на розвинену інноваційну інфраструктуру, яка сприяє якісному поліпшенню інноваційних процесів.

В даний час інноваційна діяльність українських підприємств характеризується поганою динамікою. За статистикою по країні лише 6% підприємств, що є малими за розміром, та приблизно стільки ж підприємств середнього розміру є інноваційно орієнтованими.

Велика кількість великих підприємств «старопромислових» секторів економіки вважається однією з головних причин невисокого рівня інноваційності економіки України. Ці підприємства відповідали за економічний підйом за останні роки, але фактично були відсутні інноваційно активні підприємства у секторі підприємств малих та середніх за розміром.

Актуальною проблемою діяльності, пов'язаної з інноваціями є питання організації праці, а конкретно проблема управління. Всебічне дослідження діяльності деяких промислових підприємств дозволяє говорити про те, що все більш значну роль набуває саме якість управління. Одним з вирішальних факторів забезпечення ефективності та продуктивності інноваційної діяльності стає кваліфікація працівника. У даній ситуації від менеджера потрібне всеосяжне використання всього набору інструментів управління. Як правило, питання високоякісного управління вирішується шляхом залучення менеджерів високої кваліфікації ззовні і періодичного підвищення кваліфікації існуючого персоналу. Але тут постають труднощі іншого плану - все більше проявляється дефіцит висококваліфікованих управлінців, крім того вони занадто дорогі. Підвищення кваліфікації персоналу часто виявляється мало дієвим.

Як правило, підготовка управлінських кадрів відбувається за рахунок навчання відокремленим компонентам менеджменту і дуже рідко – самому процесу управління. Це відбувається через те, що у багатьох викладачів вищих навчальних закладів відсутній управлінський досвід. Бо, для реалізації задач або цілей того чи іншого проекту з успіхом необхідні навички в конкретній предметній області, але необхідне і розуміння основ менеджменту, знання управління персоналом, маркетингу, теорії організацій. Це звичайно не означає, що завдяки знанню цих складових менеджменту буде забезпечене якісне управління інноваційною діяльністю, адже майже апріорі неможливо навчити менеджера вмінню реагувати на дії в часі, та будувати свої управлінські рішення, виходячи з ситуації, що складається. Бізнес-освіта в Україні ще знаходиться на початку свого розвитку, часто вона неефективна і є копією популярних іноземних програм навчання, які мають свою специфіку і непридатні для вітчизняних умов.

Низька активність малого підприємництва в інноваційній сфері пояснюється високим ступенем ризику інвестування і невизначеністю терміном окупності. Підприємці беруться за інноваційну діяльність в зв'язку з високою ризикованістю бізнесу і відсутністю попиту на інновації, а так само в зв'язку з нестачею достатньої підтримки інноваційної діяльності з боку держави, яка властива для розвинених країн. На відміну від Державного інноваційного фонду, що функціонував в Україні протягом 1992-1999 рр. і надавав підприємствам довгострокові безвідсоткові позики на

реалізацію перспективних проєктів, кредити Державної інноваційної компанії для більшості невеликих інноваційних підприємств є закритими через високі відсоткові ставки [1].

Крім того, деякі науковці виокремлюють такі фактори, що заважають розвитку підприємств у сфері інновацій:

- недосконалість законодавчої бази;
- нестача власних коштів;
- неможливість кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями;
- відсутність або нестача грошової допомоги держави або уряду;
- великі фінансові витрати на інновації;
- відсутність коштів у замовників;
- відсутність інформації про нові технології;
- нестача інформації про ринки збуту [2].

Розвиток України у сфері інновацій повинен бути побудований на:

- розробці цілеспрямованої інвестиційної та промислової політики з боку держави, що буде спрямована на активізацію інновацій, а самі інновації будуть пріоритетною складовою загальної стратегії соціально-економічного розвитку держави;

- забезпеченні єдності структурної та інноваційної політики;

- створенні відповідного правового забезпечення умов для інноваційної діяльності підприємств в країні; введення пільгового режиму для здійснення діяльності пов'язаних з інноваціями, покращення фінансування інноваційної діяльності;

- застосуванні засобів захисту національного ринку, виробництва і капіталу, заохочення їх розвинення, стимулювання інноваційної спрямованості останнього;

- послідовному збільшенні сукупного попиту, вдосконалення інфраструктури ринків з метою підвищення частки складних, наукоємних продуктів в особистому та виробничому споживанні;

- створенні умов для реалізації вітчизняними підприємствами наступальної стратегії на зовнішніх ринках, підтримки конструктивної конкуренції на внутрішньому ринку, яка стимулюватиме підприємства до інноваційної діяльності;

- диверсифікації організаційних форм функціонування національної економіки, забезпеченні співпраці малих, середніх і великих підприємств, підтримки провідних великих підприємств і об'єднань, які мають можливість реалізувати загальнодержавні інноваційні пріоритети, становлення науково-виробничої кооперації, венчурного бізнесу, промислово-фінансової інтеграції, в тому числі на міжнародному рівні;

- забезпеченні тісної інтеграції виробництва, фінансів, науки, освіти з метою забезпечення випереджаючого розвитку науково-технологічної сфери;

- пріоритетного розвитку людського капіталу як основи розвитку постіндустріального суспільства[3].

З огляду на це, провідним напрямком в процесі переходу України до інноваційного розвитку має стати поліпшення інвестиційного клімату в Україні та всебічне ініціювання національного капіталотворення та інвестиційних процесів. Підвищити обсяг інвестицій в Україні могло б виведення витрат підприємства на інвестиції в основні фонди з-під оподаткування податком на прибуток.

Тому, рішення проблем підвищення інноваційної активності підприємств України потребує комплексного підходу, поєднання заходів макроекономічної політики з заходами на рівні мікроекономіки, дій з боку держави з ініціативами самих підприємств. Необхідно поєднати заходи економічного, організаційного та адміністративно-законодавчого характеру.

1. *Статистичний щорічник України за 2011 рік / за ред. Осауленка О.Г. – К.: Державний комітет статистики України, 2012. – 558 с.*

2. *Щербань В. М. Товарно-інноваційна політика : навч. посібн. / В. М. Щербань, Л.Л. Козубенко. – К. : Вид. "Кондор", 2006. – 396 с.*

3. *Інноваційний менеджмент : підручник / Т. О. Скрипка. - К. : Знання, 2011. - 423 с*

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

©Іващенко О.В., 2017

Динамічне економічне зростання країни неможливе без активної інноваційної діяльності її суб'єктів господарювання. В сучасній економіці роль інновацій постійно зростає, тому що інновації є ефективним засобом у конкурентній боротьбі суб'єктів господарювання.

Інновація – це результат інноваційної діяльності, відображений у вигляді наукових, технічних, організаційних чи соціально-економічних новинок, котрий може бути отриманий на будь-якому етапі інноваційного процесу [1, с. 13].

Своєю чергою, інноваційна діяльність охоплює різні сфери діяльності (виробничу, соціальну, науково-технічну, підприємницьку) та сприяє підвищенню продуктивності праці й ефективності виробництва.

Інноваційна діяльність спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2].

Проблема розвитку інноваційної діяльності для України є надзвичайно актуальною, тому що на більшості підприємств використовують застаріле обладнання, а, відповідно, й такі ж технології. Однак перспективи економічного розвитку України можуть бути пов'язані тільки з високотехнологічними та конкурентоспроможними підприємствами, діяльність яких створювала б сукупний ефект розвитку національної економіки. Впровадження інновацій на промислових підприємствах усе більше розглядається ними як єдиний спосіб підвищення конкурентоспроможності вироблених товарів, підтримки високих темпів розвитку та рівня прибутковості, однак, статистичні дані свідчать про низьку активність підприємств у впровадженні інновацій у виробництво й освоєнні інноваційної продукції, причому з кожним роком інноваційна активність українських підприємств має тенденцію до зниження.

Динаміка показників впровадження інновацій на промислових підприємствах України (2014-2015 роки – дані наведені без урахування території АРК, м. Севастополь та частини зони проведення АТО) подано на рис. 1.

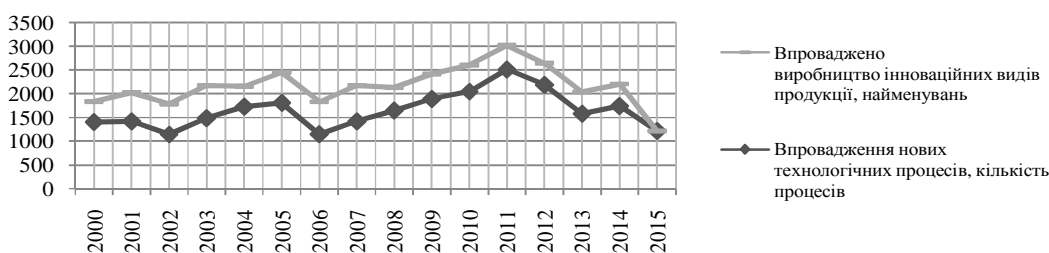

Рис. 1 – Динаміка показників впровадження інновацій на промислових підприємствах України у 2000-2015 роках [3]

Для характеристики інноваційної активності підприємств важлива інформація про частку підприємств, що впроваджують інновації, а також обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт. Динаміка цих показників у 2000-2015 роках наведена на рис. 2.

Так, можна констатувати низьку інноваційну активність підприємств, що, своєю чергою, залежить і від активності проведення наукових і науково-технічних робіт, питома вага обсягу яких менш, ніж 1,00% від ВВП, починаючи з 2006 року.

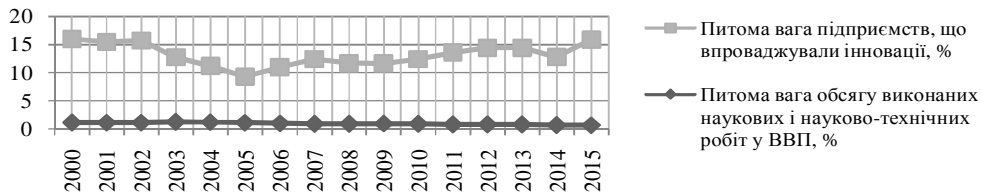

Рис. 2 – Динаміка показників інноваційної активності в Україні у 2000-2015 роках [3]

Основні проблеми щодо активізації інноваційної діяльності підприємств України можна умовно поділити на дві групи:

1) зовнішні по відношенню до окремих суб'єктів господарювання:

– недосконалість законодавчих і нормативно-правових актів у частині державного стимулювання інноваційної діяльності;

– недостатньо пророблена та практично не виконується «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів», зокрема, відносно підтримки зв'язку науки та промисловості;

– несприятливий діловий клімат у країні, що пов'язаний з високим рівнем фіскального тиску, пасивною роллю держави в захисті прав власності та підтримці підприємств, що займаються інноваційною діяльністю;

– низька питома вага бюджетних коштів в інноваційних витратах підприємств (2014 рік – 4,47%; 2015 рік – 0,40% від загальних витрат підприємств [3]);

– труднощі в проведенні моніторингу розвитку науки та техніки для впровадження досягнень у виробничий процес;

– високі відсотки за кредитами для фінансування інноваційної діяльності, високий економічний ризик залучення інвестицій;

– труднощі в комерціалізації результатів науково-технічної діяльності;

– загострення проблеми підготовки та закріплення кваліфікованих кадрів у вітчизняній науці та промисловості, внаслідок низької зарплати, відсутності допомоги з боку держави в придбанні наукового обладнання, матеріалів для наукових досліджень тощо;

2) внутрішні проблеми:

– неефективне управління підприємствами та низький рівень корпоративної культури;

– низький рівень інноваційної політики підприємств, а також маркетингу технологій, що веде до невміння вірогідно їх прогнозувати та впроваджувати у виробничий процес;

– нерозвинений інноваційний потенціал підприємств, який включає сукупність кадрових, інтелектуальних, матеріальних, фінансових, інфраструктурних та інших ресурсів.

Таким чином, необхідна орієнтація державної політики на підвищення статусу науки й освіти, стимулювання підприємств, що займаються інноваційною діяльністю та наукоємним виробництвом, а також експортують високотехнологічну продукцію. З метою активізації інноваційної діяльності необхідні розробка та реалізація комплексу заходів для нейтралізації впливу стримуючих факторів. А перед державою встає основне завдання – гармонізація відносин між державою, бізнесом і наукою з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

1. Харів П.С. *Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів* / П.С. Харів. – Тернопіль : «Економічна думка», 2003. – 326 с.

2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002, № 40-IV. *Із змінами* // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 36. – Ст. 266.

3. *Статистична інформація [Електронний ресурс]* / Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

©Гльницький В.С., 2017

Зміни, що останнім часом спостерігаються в економіці України, показують тенденцію розвитку сфер надання послуг. Це хороший показник, проте галузі, які визначають науково-технічний прогрес занепадають, хоча вони повинні слугувати рушійною силою інноваційних впроваджень. Однією з причин виникнення такої ситуації є невиконання з боку державних органів влади таких заходів [1]:

- створення сприятливого клімату для інновацій;
- запровадження програм інноваційного розвитку;
- вироблення ефективної системи управління у сфері інновацій.

В сучасних умовах розвитку економіки виникає недостатнє стимулювання впроваджень підприємствами інновацій. Підприємствам важко виробляти інтелектуальний продукт, що призупиняє їх розвиток. Не лише з боку держави, а й часто самі підприємства не бажають здійснювати інноваційну діяльність і на це впливають такі фактори [1,2]:

- значні витрати, які потребують нововведення;
- значний ризик від впровадження інновацій;
- тривалий термін окупності нововведень;
- брак власних коштів;
- відсутність кваліфікованого персоналу.

Варто зазначити, що вагомою перешкодою для впроваджень інновацій є законодавча база. Дуже часто саме вона стає перешкодою для підприємств, адже деякі законодавчі акти не відповідають наявній економічній ситуації в країні та суперечать один одному.

Проте, крім негативних чинників існують вагомні причини для сприятливого розвитку інноваційного середовища. Підприємства здатні оцінювати зміни у зовнішньому середовищі, що можуть мати вплив на економічні, технологічні та соціальні чинники діяльності компанії. Багато керівників складає стратегічні плани, які містять чіткі цілі, що дає змогу розвивати різні системи діяльності підприємства та оцінювати ринкові тенденції [2].

Щоб перейти на інноваційну модель економічного розвитку державні органи влади та представники бізнесу повинні співпрацювати. Державні органи влади повинні впровадити заходи, що включатимуть національні та регіональні рівні, що надасть змогу підвищити науково-технічну співпрацю та розвиток людського капіталу. Органам влади необхідно заохочувати підприємства здійснювати інноваційну діяльність, що дасть можливість збільшити кількість пропозиції інноваційних продуктів.

Зі сторони підприємств потрібно розвивати свою конкурентоспроможність та концентруватись на конкретних напрямках діяльності. Також, необхідно цілеспрямовано здійснювати підготовку кадрів та співпрацювати із освітнім сектором.

Отже, модернізація української економіки повинна супроводжуватись комплексними заходами економічної політики та покращенням відносин між державними органами влади і бізнес-сектором.

1. Лазарева Є. Дослідження закономірностей інноваційних перетворень у регіональній економіці/ Є. Лазарева // Практичний посібник. – 2009. - с. 43 -57

2. Луцків О. М. Інноваційний розвиток регіонів України: тенденції, проблеми та перспективи / О. М. Луцків // Економічний форум. - 2016. - № 2. - С. 121-127.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВ УКРАЇНИ

© Льчук П. Г., Коць О. О., Воробей Ю. І., 2017

Особливо актуальним для українських банків є питання інновацій в умовах нестабільності економіки, напруженої політичної ситуації, мінливої купівельної спроможності національної валюти, коливань довіри населення до банків у час їхньої неплатоспроможності та ліквідації.

Питанням інноваційного розвитку банків присвячені праці багатьох науковців. Зокрема визначення сутності банківських інновацій, їхня класифікація та необхідність здійснення розкривають у своїх роботах В. С. Котковський та О. П. Гузенко [1, с. 39-42], М. І. Крупка [2, с. 127-131], Л. В. Кузнєцова [3, с. 3-9], Н. М. Чиж, М. І. Дзямулич [4, с. 403-411], З. К. Шмігельська [5, с. 34-41].

Зазначимо, що починаючи з 2000 р. суттєво змінилися і асортимент банківських продуктів та послуг, і технології, що використовуються під їхньої реалізації. Варто відзначити такі банківські інновації, які широко застосовуються на вітчизняному ринку на даний час:

- 1) мобільний банкінг;
- 2) Інтернет-банкінг;
- 3) POS-термінали;
- 4) BankID.

На даний час в Україні найбільш інноваційними банками є ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», АТ «Райффайзен банк Аваль», АТ «ОТП Банк», ПАТ «Укрсоцбанк». Зокрема ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» є одним із перших у світі, що почав використовувати одноразові SMS-паролі, платіжний міні-термінал, вхід в Інтернет-банкінг через QR-код, он-лайн-інкасацію, безконтактну технологію PayPass, а також десятки різноманітних мобільних додатків. АТ «Райффайзен банк Аваль» активно впроваджує та підтримує інноваційну технологію безконтактних розрахунків Visa PayWave та MasterCard PayPass, розвиває участь у мультипартнерській Програмі винагород FISHKA, пропонує послуги Dynamic Currency Conversion (DCC) у мережі банкоматів банку. ПАТ «ОТП Банк» пропонує валютні перекази «ОТР Express», впроваджує технологію 3D Secure, картки з технологією PayPass, спеціальні продукти «Cash Management». ПАТ «Укрсоцбанк» інноваційно розвивається, впроваджуючи технології безконтактних платежів Visa Classic payWave та Visa Gold payWave, інноваційну для ринку України програму фінансового захисту GAP тощо.

Не зважаючи на всі інноваційні впровадження вітчизняна банківська система значно відстає від світових тенденцій розвитку банківських інновацій.

Існує ряд інноваційних продуктів, які могли б бути застосовані українськими банками вже сьогодні:

- 1) ідентифікація клієнта за допомогою NFC-чіпа, вбудованого в телефон;
- 2) безкомісійний переказ коштів через електронну пошту через сервіс Square Cash;
- 3) сервіс P2P;
- 4) робота в соціальних мережах.

Аналізуючи світовий досвід впровадження банківських інновацій, можна виокремити 6 найбільш популярних на сьогодні у світі інновацій для банків:

- 1) IOT Voice Commerce / Voice Payments Smart Homes / Smart Cars (голосові розрахунки, голосові платежі, розумні будинки, розумні автомобілі);
- 2) Mobile Banking (мобільний банкінг) продовжує розвиватися;
- 3) Regulatory Upheaval: PSD2, Trump, and Beyond (регулювання платежів з допомогою PSD2, Trump та Beyond);

- 4) Finance in Virtual Reality;
- 5) Artificial Intelligence and Machine Learning (штучний інтелект і машинне навчання);
- 6) Blockchain: Out Of the Lab, Into the Real World (Blockchain: з лабораторії в реальний світ).

Bank Innovation's State of Banking Innovation in 2016 було здійснено опитування 171 респондента (більшість з яких самоідентифікувалися як банкіри) щодо розвитку банківництва завдяки інноваціям до 2020 р. [6]. Результати показали 10 ключових змін, що чекають банки у найближчому майбутньому:

- 1) все буде мобільним;
- 2) банки активно займатимуться інноваціями та фінансуватимуть Стартапи із впровадження інноваційних технологій;
- 3) усі операції банків будуть оцифровані (комп'ютеризовані, електронізовані);
- 4) зникнення малих «банків» – утримаються на ринку тільки великі інноваційно налаштовані банки;
- 5) кооперативні банки будуть пріоритетними для громади;
- 6) регулятори банківської системи спрямовані на знищення малих банків;
- 7) скорочення персоналу і перехід до ІТ;
- 8) зміна каналів обслуговування з «ніш» на «Інтернет речі» завдяки активному поширенню мобільного банкінгу;
- 9) повстання роботів та API-інтерфейсів;
- 10) зниження витрат на фінансові послуги [6].

Банківські інновації є невід'ємною частиною і необхідністю розвитку банків, які повинні випереджувати очікування клієнтів, пропонувати більше продуктів та послуг вже сьогодні, що дозволить не лише утримати ринкові позиції, але й розвинути банківський сектор в Україні. Впровадження нових технологій та розвиток вже існуючих дозволить підвищити ефективність діяльності банків. Українським банкам доцільно більше уваги приділяти світовим тенденціям розвитку банківських інновацій, спрямовувати зусилля на впровадження інновацій задля запровадження продуктів та послуг, які вже давно функціонують на світовому банківському ринку.

1. Котковський В. С. Банківська інновація в системі заходів покращення корпоративної культури / В. С. Котковський, О. П. Гузенко // *Економічний часопис – XXI*. – 2015. – № 1–2(2). – С. 39–42.

2. Крупка М. І. Фінансові інновації державних банків України / М. І. Крупка // *Фінансовий простір*. – 2014. – № 4. – С. 127–131.

3. Кузнєцова Л. В. Проблеми активізації процесів розвитку банківських інновацій в Україні / Л. В. Кузнєцова // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. – 2015. – Вип. 4. – С. 9–13

4. Чиж Н. М. Банківські інновації: проблеми та перспективи / Н. М. Чиж, М. І. Дзямулич // *Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси*. – 2012. – Вип. 9(4). – С. 403–411

5. Шмігельська З. К. Банківські інновації : суть, необхідність і розвиток / З.К. Шмігельська // *Вісник Національного банку України*. – 2014. – № 2 (216). – С. 34–41.

6. Портал «Банківські інновації» [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://bankinnovation.net/>

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

©Іщенко С.В., Александровський Д.О., 2017

Протягом останніх років стратегія підвищення конкурентоспроможності національного господарства займає важливе місце у перспективних програмах розвитку України. Основний індикатор визначення конкурентоспроможності національної економіки – це успішна зовнішньоекономічна діяльність та потужний експортний потенціал.

Розвиток та інтеграція України у міжнародне співтовариство робить пріоритетним питання розробки та впровадження стратегії формування експортного потенціалу держави, і, зокрема, активізації безпосередньої експортної діяльності, яка є важливою складовою для розвитку національної економіки. Проте необхідно враховувати, що успіхи на арені світової торгівлі досягають лише ті країни, які випускають конкурентоспроможну та інноваційну продукцію.

Статистичні дані свідчать, що обсяги українського експорту за останні 4 роки зменшились, що є наслідком гострої політичної та економічної кризи в країні (рис. 1).

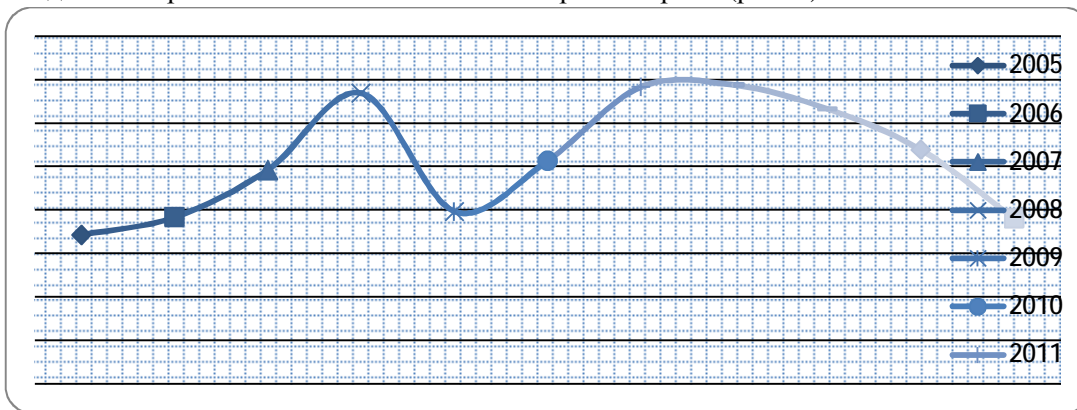

Рис. 1 Обсяги експорту України (2005 – 2015 рр.) [2]

Аналізуючи динаміку обсягів експорту, можна спостерігати тенденцію до зменшення цього показника. Таким чином, за останні 4 роки грошовий обсяг експортних торгових операцій зменшився майже вдвічі.

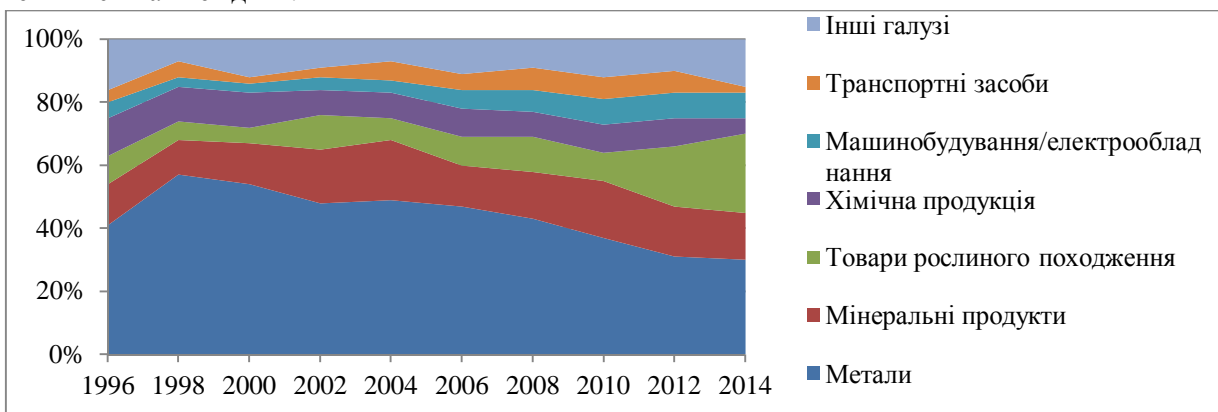

Рис. 2 Структура експорту України [1]

Негативними є й зміни в структурі експорту України (рис. 2). Обсяги експорту таких видів продукції, як метали, мінеральні продукти, транспортні засоби та продукція машинобудування мають тенденцію до скорочення. Натомість можна виділити зазначити, що товари рослинного походження та продукція інших низько технологічних галузей збільшили свою частку в структурі експорту країни. Це свідчить про негативні тенденції структурної переорієнтації експорту держави.

Внаслідок зменшення обсягів та наявності негативних тенденцій зміни структури експорту України, необхідно більш ретельну увагу приділити створенню ефективного механізму формування експортного потенціалу національної економіки.

Механізм формування експортного потенціалу базується на сукупності чотирьох складових (рис. 3).

Рис. 3 Складові механізму формування експортного потенціалу (складено автором)

Таким чином, механізм формування експортного потенціалу країни повинен діяти у комплексі загального механізму управління розвитком національного господарства. Але при цьому цей механізм є самостійною системою, яка потребує особливих підходів до управління.

1. *The Atlas of Economic Complexity* [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://atlas.cid.harvard.edu/>.

2. Державна служба статистики України. Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

©Іщенко С.В., Захарченко А.О., 2017

На прикладі розвинених країн та сучасних економічних світових тенденцій визначено, що однією з основних проблем функціонування підприємства є забезпечення стійкого інноваційного розвитку, адже саме інноваційна діяльність підприємств є головною умовою, що здатна забезпечити конкурентоспроможність промислових підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Економічне зростання є здатністю господарюючого суб'єкта збільшувати обсяги виробництва і реалізації продукції за умови підвищення ефективності використання наявних ресурсів і зменшення ступеня впливу зовнішніх факторів на діяльність з дотриманням умов ефективності діяльності. Але стійке економічне зростання також повинно визначатися певним набором чинників і умов, за яких ці чинники сприятимуть досягненню цілей підприємства в напрямку стійкого економічного розвитку.

Одним з чинників стримування інноваційного розвитку національної економіки взагалі та суб'єктів господарської діяльності зокрема є те, що за останні роки в Україні помітно скоротилася чисельність висококваліфікованих науковців.(табл..1)

Таблиця 1

Наукові кадри та кількість організацій[3]

Рік	Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки	Кількість науковців, осіб	Кількість докторів наук в економіці України, осіб	Кількість кандидатів наук в економіці України, осіб
2005	1510	105512	12014	68291
2006	1452	100245	12488	71893
2007	1404	96820	12845	74191
2008	1378	94138	13423	77763
2009	1340	92403	13866	81169
2010	1303	89564	14418	84000
2011	1255	84969	14895	84979
2012	1208	82032	15592	88057
2013	1143	77853	16450	90113
2014	999	69404	16090	86230
2015*	978	63864	...	...

*починаючи зі звіту за 2015 рік, державні статистичні спостереження щодо кількості докторів та кандидатів наук в економіці України скасовані;

Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки, протягом усього досліджуваного періоду зменшувалась, а, відповідно, і кількість науковців протягом 2005-2015 рр. також скорочувалася. Проте кількість докторів та кандидатів наук в економіці України протягом досліджуваного періоду постійно зростала. Так, кількість докторів наук у 2014 році порівняно з 2005 зросла на 34%, а кількість кандидатів наук за аналогічний період зросла на 27%. Це свідчить про суттєве збільшення зацікавленості науковців, що мають вчені ступені, працювати в наукових установах. Але при цьому тісні зв'язки науки з реальним сектором економіки відсутні, особливо з суб'єктами малого та середнього бізнесу.

Порівняно з підприємствами розвинених країн світу, в Україні на 40-50% менше промислових підприємств є інноваційно активними. Ще нижчою є інноваційна активність серед малих і середніх

підприємств. Саме у цьому секторі поширення інноваційного процесу значно відстає від поширення інноваційного процесу у економіці взагалі.

Активне здійснення інноваційної діяльності є тим чинником, що створює умови забезпечення економічного розвитку як підприємств, так і національної економіки в цілому. Для того, щоб зберегти високий рівень конкурентоспроможності в умовах нестабільного та несприятливого зовнішнього середовища, необхідним є впровадження інновацій на всіх рівнях економіки країни.

1. Сенів Б.О. *Проблеми та перспективи інноваційної діяльності в Україні* / Б.О. Сенів // *Українська наука: минуле, сучасне і майбутнє - 2011р.* - №16.
2. Єлець О. П. *Роль інноваційної діяльності у розвитку підприємства* / О. П. Єлець // *Вісник ХНУ.* – Серія «Економічні науки». – 2010. – № 4.
3. *Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ

©Іщенко С.В., Олійник К.Р., 2017

Основною причиною відставання інноваційного розвитку України від інших країн є недостатність фінансових ресурсів. Однак, є й інші не менш вагомі проблеми, які гальмують розвиток країни, серед яких: зменшення платоспроможного попиту на високотехнічну продукцію з боку держави та підприємницького сектору, спад якісних характеристик наукових кадрів і недостатність матеріально-технічної бази досліджень тощо.

На даний момент, промисловість в Україні знаходиться у кризовому стані і потребує розв'язання важливих проблем, які пов'язані з переходом вітчизняних підприємств на інноваційний шлях розвитку, виготовлення і реалізацію нової високотехнічної та більш якісної продукції.

Таблиця 1

Показники результативності інноваційної діяльності економіки України [3]

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували і інновації, %	Упроваджено нових технологічних процесів, шт.	у т. ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	із них нові види техніки	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.
2005	8,2	1808	690	3152	657	6,5
2006	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	502	3138	809	3,3
2014	12,1	1743	447	3661	1314	2,5
2015	15,2	1217	458	3136	966	1,4

За даними Держкомстату, у 2005-2015 рр. (табл. 1) стабільну позитивну динаміку мали лише два з чотирьох показників результативності інноваційної діяльності: кількість нових видів техніки, виробництво яких освоєно, та питома вага підприємств, що впроваджували інновації.

Вважається, що на показники результативності інноваційної діяльності підприємств впливають два чинники: витрати підприємств на інновації; витрати на наукові та науково-технічні роботи. Дані за обсягами цих витрат у масштабі України у 2005-2015 рр. подані у табл. 2.

Досвід зарубіжжя показує, що держава має підтримувати інноваційну діяльність та удосконалювати систему стимулювання винахідництва. В Україні ж, на жаль, спостерігається відсутність дієвих механізмів підтримки та розвитку інноваційної діяльності. Серед основних факторів, які перешкоджають впровадженню нових технологій є відсутність у підприємств власних фінансових ресурсів та дефіцит зовнішнього фінансування через надзвичайно великі кредитні ставки, вагома зношеність обладнання, незначний розвиток інфраструктури трансферу технологій, недосконалість податкової системи, нестабільність економіки, [2]. Результатом негативного впливу цих чинників є відсутність мотивації щодо впровадження нових технологій.

Фактори, що впливають на інноваційні показники економіки України [3]

Рік	Всього, у фактич- их цінах	У тому числі				Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %
		фундаментальні дослідження	прикладні дослідження	розробки	науково- технічні послуги	
2005	4818,6	902,1	708,9	2406,9	800,7	1,09
2006	5354,6	1141,0	841,5	2741,6	630,5	0,98
2007	6700,7	1504,0	1132,6	3303,1	761,0	0,93
2008	8538,9	1927,4	1545,7	4088,2	977,7	0,90
2009	8653,7	1916,6	1412,0	4215,9	1109,2	0,95
2010	9867,1	2188,4	1617,1	5037,0	1024,6	0,90
2011	10349,9	2205,8	1866,7	4985,9	1291,5	0,79
2012	11252,7	2621,9	2057,7	5369,9	1203,2	0,80
2013	11781,1	2695,5	2087,8	5772,8	1225,1	0,80
2014	10950,7	2475,2	1910,2	5341,5	1223,8	0,69
2015	12611,0	2465,6	2271,3	6523,0	1351,1	0,64

Для розвитку інноваційної діяльності підприємств необхідна реалізація цілої системи заходів [2]:

- розробка і впровадження механізму надання пільг вітчизняним підприємствам, які впроваджують інновації і реалізують інноваційну продукцію;
- збільшення практики видачі інноваційним підприємствам кредитів зі зменшеною кредитною ставкою;
- впровадження поступового збільшення оподаткування прибутку від випуску застарілої продукції.

Реалізація зазначених заходів дасть змогу створити сприятливий інноваційний клімат, впровадити всю необхідну мотивацію для збільшення зацікавленості вітчизняних підприємств у запровадженні високотехнічних технологій.

Реалізація вищенаведених заходів для активізації інноваційної діяльності в Україні дасть змогу суттєво збільшити рівень інноваційної активності підприємств. Одночасно політика стимулювання інноваційної діяльності забезпечить динамічний розвиток всієї економіки і буде фундаментальною основою для покращення рівня життя населення.

1. Амоша О.І. *Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення* / О.І.Амоша // *Економіст*. – 2009. – №6.

2. Єлець О. П. *Роль інноваційної діяльності у розвитку підприємства* / О. П. Єлець // *Вісник ХНУ*. – Серія «Економічні науки». – 2010. – № 4.

3. *Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

©Іщенко С.В., Рудик Є.Ю., 2017

На даному етапі в усіх розвинених державах світу переважає формування нової системи розвитку, яка заснована на інтелектуальній праці, інформаційних системах та інноваційній діяльності. Світовий досвід показує, що інноваційна діяльність має велику роль у державному рості. Формування інноваційної економіки сприяє накопиченню знань в країні та залученню інвестиційних потоків.

Досить довгий час в Україні переважала планова економіка, яка не передбачала фінансування наукової діяльності та впровадження нових технологій, економіка країни залишалась конкурентоспроможною на зовнішньому ринку лише за рахунок дешевих людських ресурсів.

Рівень глобального інноваційного індексу показує, що Україна має найгірші значення у комплексі інноваційного розвитку серед найближчих сусідів (рис. 1).

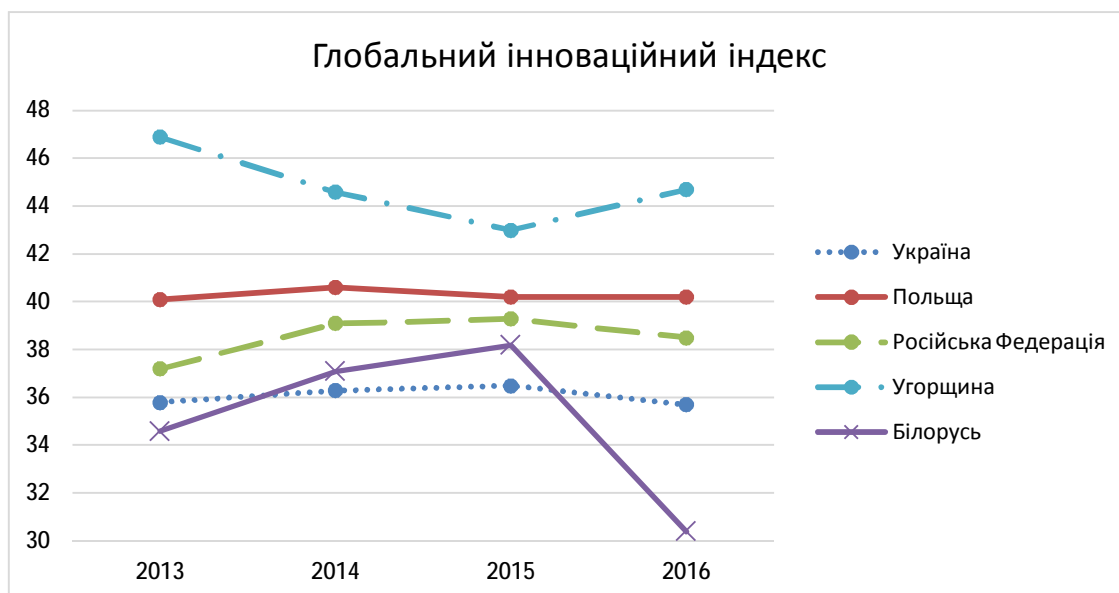

Рис. 1 – Рівень глобального інноваційного індексу України та країн-сусідів [1]

В Україні спостерігається низька активність інноваційної діяльності. Така ситуація негативно впливає як на економіку країни в цілому, так і на розвиток промислового сектору зокрема (табл. 1).

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах [2]

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів	У тому числі маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції	З них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	502	3138	809	3,3
2014	12,1	1743	447	3661	1314	2,5
2015	15,2	12,71	458	3136	966	1,4

Результати проведеного аналізу свідчать, що діяльність вітчизняних підприємств не спрямована на інноваційний розвиток. При цьому з роками ситуація погіршується. Довготривале ігнорування світових тенденцій розвитку може призвести до відсталості економіки та подальшого зниження рівня життя населення. На національному рівні ігнорування цих тенденцій веде за собою відсутність структурної перебудови економіки, тобто зниження її конкурентоспроможності.

Основною проблемою у вітчизняній інноваційній діяльності лишається низький рівень готовності підприємств до змін. Основними питаннями виробників, що потребують негайного вирішення, на сьогодні є висока енергоємність виробництва, подорожчання робочої сили та перешкоди виходу продукції на нові ринки збуту.

Тим не менш, Україна має великий потенціал розвитку інноваційної діяльності, необхідно лише обрати напрями та розробити ефективні механізми, які сприяють його реалізації (рис. 2).

Рис. 2 – Напрямки розвитку інноваційної діяльності в країні

Сама специфіка інноваційної діяльності передбачає врахування усіх напрямів, які зображені на рис. 2. Українська інноваційна політика має бути побудована за рахунок стимулювання державою вітчизняних підприємств, а також підтримки науки та освіти задля накопичення інтелектуального капіталу. В умовах несприятливого інвестиційного клімату, важливим є цільове фінансування проєктів з боку держави. Необхідно, щоб сучасна національна інноваційна політика спиралась на світовий досвід задля побудови суспільства знань.

1. *The Global Innovation Index* [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/>.

2. *Державна служба статистики України. Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ УТИЛІЗАЦІЇ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

©Іщенко С.В., Шиян А.С., 2017

На сьогодні більшість природних катастроф та катаклізмів є результатом господарської діяльності людини, і саме ця діяльність сприяє утворенню твердих побутових відходів (ТПВ). Одним з головних негативних наслідків цього явища є площа територій, відведених для складування твердих відходів. Величезна кількість (1,5 млрд. тонн на 2015 рік) ТПВ утворюється щороку в Україні. Загалом накопичення ТПВ вже досягає позначки у 30 млрд. тонн, а площа яку займають звалища - більше 150 тис. га. Якщо порівнювати нашу країну з зарубіжжям, то виходить, що об'єм накопичення ТПВ в Україні в 6,5 рази більший ніж в США і в 3,2 рази ніж в країнах ЄС [1].

Однак, відходи є якісною техногенною сировиною та мають високий енергетичний і ресурсний потенціал. Саме його продуктивне використання за рахунок запровадження нових технологій сприятиме вирішенню проблем екологічної реструктуризації господарського комплексу.

Поточні проблеми із побутовими відходами можна вирішити установкою компактних переробних комплексів.

Розглянемо сучасні підходи щодо поводження з твердими побутовими відходами у місті Кременчук на прикладі проекту «Улаштування полігону твердих побутових відходів на Дев'яській горі: організація екологічного та економічно доцільного поводження з відходами».

На даний час в м. Кременчук запроваджена і працює система роздільного збору ТПВ. В процесі роздільного збору ТПВ незначна частина ресурсоцінних компонентів відсортовується в спеціальних контейнерах і транспортується на територію Кременчуцького «КАТП-1628», де додатково відсортовується за товарними властивостями і тюкується. Кінцевим продуктом підприємства з сортування та перероблення ТПВ є відсортовані за видами відходи, що придатні для вторинної переробки. Але більша частина ТПВ скидається в контейнери для змішаних відходів, без проведення попереднього сортування (причина – низька свідомість мешканців до необхідності сортувати ТПВ) і вивозиться на полігон ТПВ, де захоронюється без проведення будь-яких додаткових заходів з сортування. Графічне зображення структури ТПВ приведено на рис.1.

Рис. 1—Графічне зображення структури ТПВ

Основною задачею керівництва КАТП на сьогоднішній день є залучення інвесторів для участі в проекті улаштування полігону ТПВ у відповідності до екологічних умов, а також для будівництва на території існуючого полігону ТПВ «Деївська гора» підприємства з сортування та перероблення ТПВ. Реалізація цієї мети дозволить не тільки поглибити процес вилучення ресурсоцінних компонентів з ТПВ, але й вирішити ряд важливих як для Кременчуцького «КАТП-1628», так і для суспільства питань, а саме:

- створити сприятливі умови для залучення довгострокових інвестицій та впровадити сучасні високоефективні методи переробки, утилізації та знешкодження ТПВ;
- вкрити полігон ТПВ сучасними захисними плівками, з метою запобігання попадання фільтрату в ґрунтові води та улаштування полігону за останніми екологічними вимогами;
- відкрити нові карти захоронення ТПВ.

Досліджуваний інноваційний проект «Улаштування полігону твердих побутових відходів на Деївській горі: організація екологічного та економічно доцільного поводження з відходами» характеризується високим рівнем економічних і соціальних переваг.

На сьогоднішній день першочерговим завданням у сфері поводження з відходами є створення територіальних систем роздільного збору ТПВ та виокремлення з них ресурсоцінних компонентів. Впровадження цих заходів забезпечить вирішення двох суттєвих проблем: значне зниження навантаження на сміттєзвалища та полігони, наслідком чого стане зниження показників забруднення навколишнього середовища; укріплення економічного потенціалу територій за рахунок вилучення ресурсоцінних відходів, що дасть змогу отримати додаткові можливості розвитку регіону.

1. Національна стратегія поводження з ТПВ в Україні. Звіт про існуючу ситуацію в секторі та стратегічні питання, 2004.

2. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : Навч. посіб. / Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. – К. : Центр учбової літератури, 2012

3. Системи поводження з ТПВ в українських містах, роль міського населення в роздільному збиранні сміття та рекомендації для органів місцевого самоврядування / Бондар І. Л., Полтораченко Л. І. – К.: ПРООН/МПВСР, 2011.

ГІБРИДНІ МЕТОДИ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ АНАЛІЗУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ

© Квасній М.М., 2017

Сучасну економіку розглядають як постіндустріальну, інформаційну, мережеву, економіку знань. Але, не дивлячись з якої сторони і під яким кутом зору її розглядати, розвивається вона нерівномірно, їй притаманні як режими стійкого функціонування, так і режими хаотичної динаміки.

Аналіз діяльності фінансових секторів економіки України свідчить про те, що їхнє функціонування нестабільне, чутливе до фінансового середовища, зокрема національного і світового фінансового ринку. Оскільки, світовий фінансовий ринок мобільний і мінливий, а стратегії розвитку фінансового ринку України часто негнучкі, це призводить до значних економічних втрат, а часом і криз. З метою забезпечення гнучкості управлінських рішень необхідно в умовах неусталеності якомога точніше діагностувати динаміку фінансово-економічних систем.

На основі аналізу основних показників функціонування фінансово-економічних систем на макро-, мезо- та мікрорівнях зроблено висновок, що фінансово-економічні системи змінюються як за поведінкою, так і за структурою, тісно взаємозв'язані із зовнішнім середовищем - фінансово-економічними надсистемами і їхня динаміка є нелінійною. Застосування методів нелінійної динаміки, на відміну від традиційних методів, дозволяє виявити приховані тенденції і попередити про можливість настання кризових явищ, які можуть виникнути на фінансових ринках, якщо в біфуркаційний момент вибору не будуть ухвалені відповідальні, еволюційно обґрунтовані рішення.

На основі аналізу теоретичних засад дослідження динаміки, враховуючи особливості сучасних фінансово-економічних систем і можливості їхнього вивчення засобами моделювання, запропоновано інтегрування неокласичного та еволюційного підходів до моделювання динаміки. На основі поєднання класичного і еволюційного підходу є можливість розв'язання ширшого кола фінансових задач: аналізувати більш складні фінансово-економічні системи, а результати отримувати значно точніше. Поєднання підходів робить методику більш гнучкою, чутливою до мінливості динаміки, складності характеру і дає можливість її комплексної оцінки з урахуванням структурних змін та зовнішніх впливів.

Запропоновано гібридний метод аналізу економічної динаміки на основі тополого-фрактального та термодинамічного методів моделювання, перший з яких враховує структурні зміни, а другий - зовнішні впливи. Для моделювання динаміки структури запропоновано топологічний підхід, а саме, побудову топологічних структур на множині станів системи (рис. 1).

Рис. 1. Схема топологічного методу моделювання структури динаміки

Суть методу полягає у використанні підходу Лагранжа: фіксуємо стан економічної динаміки і спостерігаємо за його зміною по відношенню до попереднього стану. Для опису економічної динаміки за таким підходом вводимо узгоджені локальні системи координат. В якості системи координат вибираємо карти топологічного простору, побудовані на множині станів. Перехід від однієї карти до іншої дозволяє діагностувати структуру економічної динаміки [1]. Діагностування якісних змін структури динаміки на основі побудови відображення множини станів системи у топологічний простір, подамо схемою (рис. 1).

Характерною властивістю нелінійної економічної динаміки є властивість самоподібності і випадковий характер кількості елементів на кожному часовому проміжку. Тому раціональною є фрактальна модель поведінки економічних систем [2]. Для оцінки фрактальності будемо застосовувати R/S аналіз, що дозволяє встановити вид динаміки і тип організації процесу (рис. 2).

Інтегрування фрактального аналізу із топологічними методами дає можливість моделювати нелінійну динаміку фінансово-економічних систем із урахуванням структурних змін.

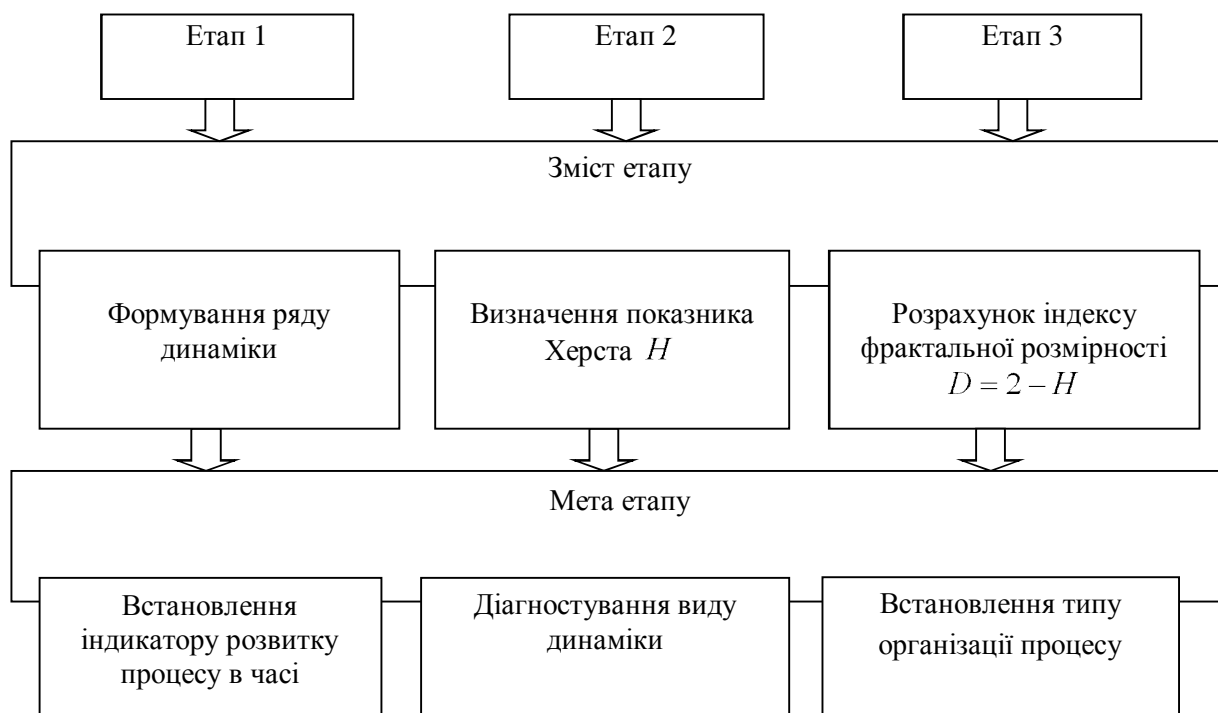

Рис. 2. Схема фрактального аналізу

Для врахування впливу зовнішнього середовища запропоновано термодинамічний підхід, а саме, метод термодинамічних потенціалів, що дозволяє отримати кінетичні моделі: рівняння стану, аналоги співвідношень Максвелла, рівнянь Гіббса – Гельмгольца та законів термодинаміки.

Вплив зовнішнього середовища формує певні стійкі зв'язки, встановлюючи які, можна здійснювати прогноз та будувати стратегію, але при зміні середовища, ці зв'язки можуть порушуватися і через деякий час утворювати новий вид зв'язку. Тому, для вирішення ширшого кола фінансових задач, важливо як аналізувати поведінку, так і встановлювати причини її зміни. На цьому шляху ми приходимо до вивчення можливостей поєднання класичного та еволюційного підходів. Запропонований гібридний метод дозволяє моделювати економічну динаміку, враховуючи структурні зміни та зовнішні впливи.

1. Квасній М.М. Топологічне моделювання динаміки структури ділової активності банків Львівщини / М. М. Квасній // Регіональна економіка. – 2010. – № 3 (57). – С. 106–115.

2. Петерс Э. Фрактальный анализ финансовых рынков: Применение теории хаоса в инвестициях и экономике / Э. Петерс. – М.: Интернет - Трейдинг, 2004 – 304 с.

РОЛЬ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

© Кесарь Я., Кащенко О., Мумладзе А., 2017

Банківська система України в період експансії іноземного капіталу зазнала істотних змін. Це відобразилося у пришвидшеному рості банківських активів, капіталу, кредитів, депозитів, а також спаді, викликаному порушенням фінансової стійкості світової економічної системи. Серед основних факторів, що сприяли значній активізації діяльності банків з іноземним капіталом в Україні, можна виділити позитивні структурні зрушення у вітчизняній економіці; високі темпи інфляції; активне зростання попиту на банківські послуги з боку населення; розширення зовнішньоекономічних зв'язків українських підприємств; можливість отримання високих прибутків. Якщо на початок 1998 р. частка іноземного капіталу в статутному фонді банків України становила 4%, то в 2008 р. – 36,7%, в 2015 р. – 32,5%, на 1.10.2016 р. – 56% (працюючі банки).

Серед основних переваг іноземного капіталу в банківському секторі в період активної експансії в Україні слід відзначити: прискорення розвитку фінансових ринків, розширення спектру банківських послуг, покращення їх якості; економія від масштабу; запровадження передових, новітніх технологій банківської діяльності, нових методів ведення банківської справи, використання світового досвіду фінансового менеджменту, антикризового управління, новітніх маркетингових технологій; сприяння припливу капіталу в країну та його диверсифікація; зростання конкуренції, що здешевлює банківські послуги, кредитні ресурси, збільшує строки кредитування, підвищує ефективність функціонування, розширює спектру послуг, підвищує кваліфікаційний рівень банківських працівників й ін. Основними негативними наслідками присутності іноземного капіталу вважаємо посилення структурних ризиків «залежного розвитку»: ризик банкрутства материнського банку, загострення соціальних, економічних, політичних ризиків; посилення іноземного контролю над банківською системою приймаючої країни; можливий неконтрольований вплив капіталу з країни через те, що акціонери банків з іноземним капіталом інвестують в ті галузі і в тих країнах, де прибуток і безпека є вищими; послаблення позицій недостатньо розвиненої банківської системи країни; відмінності у системах банківського регулювання створюють проблеми в процесі контролю за діяльністю іноземних банків; дестабілізація в світовій фінансовій системі негативно може вплинути на роботу вітчизняної банківської системи, зменшити довіру населення до банків в цілому; втрата незалежності в проведенні грошово-кредитної політики й ін.

Дослідження банківської системи України [2] виявило в цілому позитивний вплив іноземного банківського капіталу на динаміку ПІП в країну, але негативний вплив для інвестиційної активності має споживче кредитування, що розширилося, перш за все, саме за рахунок іноземного капіталу. Отже, важливим є дотримання оптимальних пропорцій між темпами кредитування господарських суб'єктів і споживчого кредитування. При цьому зростання кількості банків з іноземним капіталом позитивно впливає на динаміку капіталізації та стійкість банківської системи України в цілому.

Отже, присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України в цілому відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Проте водночас існують серйозні ризики зростання частки іноземного банківського капіталу, пов'язані з можливою втратою суверенітету в сфері грошово-кредитної політики, несподіваним коливанням ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку і врешті-решт можливим відтоком фінансових ресурсів. На це особливо слід звертати увагу в умовах, коли

банківська система України переживає нестабільність, а частка іноземного капіталу значно перевищила граничну частку щодо забезпечення фінансової безпеки держави в 30%.

1. Основні показники діяльності банків в Україні. [Електронний ресурс]. – НБУ. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

2. Роль банківської системи у фінансіалізації економічного розвитку України. / Н.В. Бичкова, І.А. Ломачинська, А.О. Мумладзе // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2015. – том 20, вип. 6. – С. 202-206.

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

© Кириченко С.О., Місяйло О.В., 2017

У країнах, які намагаються реалізувати програми ринкової економіки і в них це не виходить, основною проблемою є низький рівень інноваційної діяльності підприємств.

Починаючи з ХІХ ст. різні науковці давали визначення поняття «інновації». Одні стверджували, що інновації – це реорганізація виробничих факторів, що здійснюється підприємством задля отримання прибутку. Інші вважали, що це процес розробки та впровадження нових наукових ідей з метою одержання соціально-психологічних, екологічних та інших ефектів.

Сьогодні можна говорити, що найперспективнішим шляхом до економічного зростання підприємств і, крім того, набуття стабільного економічного стану, є їх інноваційний розвиток. Підприємцям необхідно творчо підходити до питання задоволення потреб споживачів, а для цього потрібне постійне оновлення та вдосконалення факторів виробництва, що, в свою чергу, є результатом створення більш конкурентоспроможного товару.

Основними завданнями, що сприятимуть інноваційному розвитку, є:

- структурна перебудова національної економіки;
- створення адаптивної інфраструктури інноваційної діяльності;
- цілеспрямована підготовка кадрів високої кваліфікації для високотехнологічних галузей, а також менеджерів інноваційної діяльності;
- створення ринку інноваційної продукції, на якому буде забезпечений належний рівень захисту інтелектуальної власності;
- широке застосування в усіх галузях економіки і сферах суспільного життя інформаційно-комунікаційних технологій;
- удосконалення системи державної підтримки та регулювання інноваційної діяльності;
- підвищення інноваційної культури суспільства [4, с. 120].

На шляху до інноваційного розвитку в Україні було зроблено багато кроків: прийняття державних заходів, а саме Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [1], розроблено Стратегію інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [5] та інші державні програми. Все це мало на меті підвищення результативності інноваційної діяльності українських підприємств, але не всьому судилося реалізуватися на практиці. Цьому, звичайно, перешкоджали певні проблеми.

Перш за все, основною проблемою є недосконала матеріальна база. За показниками Державного комітету статистики України четверта частина загального обсягу фінансування – власні кошти підприємств, 9% - кошти інвесторів, 2% - державний бюджет [2]. Вирішенням цієї проблеми є залучення фінансових установ, а зокрема їх фінансів, для того, щоб активізувати інноваційну діяльність.

Наступною, і не менш вагомою причиною є слабкість наукової бази. Основним джерелом цієї проблеми є вплив наукових кадрів за межі нашої держави. Щоб це подолати, владі необхідно змінити ставлення до науки та забезпечити необхідне фінансування. За допомогою підвищення кваліфікації працівників та збільшення заробітної плати інноваційний розвиток досягне більшого розвитку [3].

Рівень розвитку підприємств, безумовно, залежить від модернізації виробництва, розширення співпраці наукової та державної діяльності, покращення систем інформації. Інноваційної діяльності в Україні можлива за умов врахування інноваційної діяльності при створенні нормативних документів, освоєння нових, модернізованих засобів виробництва, крім того застосування нових методів щодо організації і управління підприємством, а також фінансове забезпечення не лише

інноваційної діяльності, а й підготовки висококваліфікованих кадрів. Інноваційний прорив неможливий без належної державної підтримки.

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 1 грудня 1998 р., №284-XIV. В кн.: Закон України К., 1999. – № 16. С. 97-117.

2. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=205521&cat_id=201598

3. В. Нежиборець. Проблеми розвитку інноваційної діяльності в Україні /В. Нежиборець. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/index.php/2009-05-25-13-09-10/268-2009-10-07-11-40-26>

4. Микитюк П. П. Інноваційна діяльність: навч. посіб. / П. П. Микитюк, Б.Г. Сенів.–К.: Центр навч. літ., 2009. –320 с.

5. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?currDir=48718>

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ ПІДПРИЄМСТВА

©Киричок О.В., 2017

Зернове господарство - високо механізована галузь, завдяки впровадженню комплексної механізації виробничих процесів та підвищенню врожайності зернових культур продуктивність праці закономірно і постійно зростає.

В умовах стратегічної спрямованості ТОВ «Зерно-Фаворит», нами було запропоновано та розроблено ряд напрямків, що спрямовані на підвищення економічної ефективності зернового виробництва і передбачають збільшення виробництва, поліпшення якості зерна, забезпечення більшої сталості зернового господарства, ефективного використання його виробничих ресурсів. Основним напрямком подальшого зростання зернового господарства є інтенсифікація виробництва зерна на основі внесення оптимальної кількості органічних, мінеральних добрив, розширення посівів високоврожайних сортів і гібридів, впровадження комплексної механізації, інтенсивних та індустріальних технологій, застосування прогресивних форм організації і оплати праці з урахуванням кінцевого результату. Підвищення урожайності продукції ґрунтується на системі заходів по підвищенню економічної родючості землі і всебічній інтенсифікації виробництва і відіграє дуже важливу роль у формуванні їх собівартості.

Підвищення економічної ефективності сільського господарства передбачає збільшення виробництва і підвищення якості сільськогосподарської продукції при одночасному зменшенні затрат праці і матеріальних засобів на одиницю продукції. Вирішення цієї проблеми нерозривно пов'язане з подальшою і всебічною інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, в процесі якої забезпечується підвищення врожайності сільськогосподарських культур. В сучасних умовах сільське господарство повинне розвиватися переважно на основі інтенсифікації — головного джерела підвищення його економічної ефективності. Інтенсивний тип розширеного відтворення в умовах становлення та розвитку ринкових відносин має принципові особливості.

Іншим інноваційним напрямком для досліджуваного підприємства це придбання сепаратору САД-150. Сепаратори виробництва САД-150 зарекомендували себе з самого кращого боку. Окрім високої якості сепарації і універсальності наголошується низьке енергоспоживання і незначний час сепарації (у 2-5 разу менше, ніж на «БЦС» і «Петкус»).

Проаналізувавши досвід інших товаровиробників можна зробити наступні висновки. Технічні можливості машини виробництва САД-150, порівняно з підготовкою на загальноприйнятому устаткуванні, дозволяють відібрати з посівного матеріалу насіння біологічно сильніші, такі, що дозволяють отримувати максимальний урожай навіть в суворих погодних умовах. Окрім зростання врожайності на 30-50% використання сепаратора дозволяє отримувати стабільно високі урожаї незалежно від погодних умов.

Відібрані за питомою вагою насіння на сепараторі САД мають більший абсолютна вага 1000 зернин і більш високу схожість. Насіння відібрані за питомою вагою на зерновому сепараторі САД дають більш дружні і густі сходи. Це досягається за рахунок калібрування насіння за питомою вагою на сепараторі САД. Визначення економічної ефективності технологічної частини проекту: Вартість сепаратора 330000грн. Витрати на якісний насіннєвий матеріал окупаються при 5% зростання врожайності. Реальне зростання врожайності озимої пшениці склало 30-50% . Все це додатковий прибуток від використання унікальних можливостей сепаратора. Не варто забувати про

те, що він виконує функції і звичайного сепаратора - очищає насіння зернових і інших культур, причому якість очищення вища, ніж у інших сепараторів.

1. *Стратегічне управління : навч. посіб. / З. Є. Шериньова, С. В. Оборська. – К. : КНЕУ, 1999. – 384 с.*

2. *Рогоза М. Є. Теоретичні аспекти формування моделі стратегічного інноваційного розвитку підприємства / М. Є. Рогоза, К. Ю. Вергал // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2008. – № 3. – С. 91–96.*

СИСТЕМОУТВОРЮЮЧА ФУНКЦІЯ КОМПОНЕНТ ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ

© Клименко Ю.М., 2017

Посилення впливу екзогенних факторів розвитку, збільшення частки продуктивних інновацій, трансфер морально застарілих технологій та інші негативні явища в Україні є ознаками песимістичного сценарію реалізації Стратегії інноваційного розвитку до 2020 року [1]. Подолання зазначених тенденцій ускладнюється недосконалою та в цілому несформованою державною інноваційною політикою. Єдиний шлях виходу з цієї ситуації – зосередження діяльності організацій, що мають статус компонентів інноваційної інфраструктури (ІІ) - науково-технологічних парків, бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів тощо), на створенні інноваційного середовища як базової складової екосистеми та системоутворюючої функції інфраструктури.

Ключовим питанням вирішення цієї проблеми є розробка та реалізація механізмів управління інноваційної діяльністю, що призводять до виконання:

1) регламентних функцій, реалізація яких дозволяє здійснювати якісну комерціалізацію результатів наукових досліджень (комплексна експертиза, навчання, ринковий супровід тощо);

2) забезпечувальних функцій, які підтримують повноцінну реалізацію регламентних функцій - створення грошового потоку через залучення коштів, організацію власного виробництва наукоємних продукції та послуг;

3) функції створення середовища екосистеми інновацій, яке сприяє виникненню та розвитку технологічних стартапів, подоланню комунікаційних бар'єрів між наукою та практикою, здійсненню координації процесів формування та розвитку екосистеми інновацій.

Робота менеджменту національних наукових парків та функціонально тотожних структур зосереджена на перших двох функціях, натомість третя внаслідок її складності та невизначеності залишається, як правило, нереалізованою. Проте нова парадигма конкурентоздатності, що формується останні роки у розвинених країнах, уособлює максимальне залучення широкого кола дослідників та практиків не тільки до процесів створення інновацій, але й до процесів операційного удосконалення. В основі парадигми - горизонтальна взаємодія, структуризація комунікацій R&D-груп, створення дослідницьких мереж за участі підприємств та університетів. Зазначені властивості характерні для шостої (знанієвої) моделі інноваційних процесів, що спрямована на розвиток якості структурних взаємозв'язків широкого кола учасників інноваційної діяльності в протизвагу більш раннім моделям, орієнтованим на розбудову hard-інфраструктури - фізичного простору для ведення інноваційної діяльності (приміщень, обладнання для досліджень тощо). Головними ознаками шостої моделі інноваційних процесів є мережева інтеграція та обмін знаннями, які в контексті створення ІІ можна представити як послідовність переходів у ланцюжку «університетська наукова група – R&D-група з участі практиків інноваційних підприємств – R&D-мережа». Організація та підтримка таких процесів призводить до утворення екосистеми як середовища та системи обміну ідеями, їх критики та взаємозбагачення, поширення інформації та прийняття технічних рішень за мережевими принципами, спільного фінансування та створення нових підприємств. Враховуючи нерозвиненість національної інноваційної інфраструктури, головним завданням менеджменту вітчизняних інноваційних структур необхідно вважати синтез алгоритмів управління інноваційною діяльністю, що поєднують властивості знанієвої моделі із процесами розвитку фізичного простору для ведення інноваційної діяльності.

Аналіз досвіду створення та координації дослідницькими групами за участі університетів, академічних інститутів та комерційних підприємств показує, що найбільш вагомим фактором впливу на ефективність взаємодії є індивідуальні, групові та корпоративні цінності, які визначають інтереси учасників інноваційного процесу – об'єкти особливої уваги у дослідженні моделей шостої генерації.

Інтереси впливають на економічну поведінку; поведінка індивідууму в інноваційній діяльності, у свою чергу, у порівнянні із групою, є сталою, а групи внаслідок розбіжностей у індивідуальних цінностях є несталими утвореннями, у яких стан та фактори зміни стану є мало залежними від управлінського впливу, а отже, є малокерованими. Дієвими методами підвищення сталості груп та проектних команд (і, у підсумку, їх результативності) є впровадження коректних правил взаємодії (за Д. Нортом, інститутів) та забезпечення відкритості груп. Одним з фундаментальних правил є відкритість комунікаційних процесів та власне їх учасників, натомість рівень відкритості є індикатором феномену довіри, яка залежить від багатьох факторів, зокрема надійності системи захисту інтелектуальної власності, оцінки вартості інтелектуального продукту, релевантності стандартів комунікацій та власне індивідуальних цінностей.

Отже, гальмування інноваційного розвитку є наслідком інституціональної неспроможності учасників інноваційної системи сформуванню середовища, адекватного національним особливостям та світовим трендам.

Механізм управління інноваційною діяльністю новостворених RD-груп відповідає принципу мережевої інтеграції і передбачає адресне управління учасниками інноваційного процесу через реалізацію навчальних, експертних, консультаційних функцій, спектр яких ширше, ніж прийнятий національною практикою, внаслідок необхідності розподілу ресурсів часу, персоналу та коштів на формування середовища. Управління RD-групами наукового парку «ДонНУ-Поділля» виокремило такі проблеми та напрямки діяльності:

1) особливе значення має долучення до RD-груп практиків з числа представників регіональних підприємств, які є носіями знань щодо діяльності своїх підприємств і тих проблем, які гальмують розвиток конкретного бізнесу та сектору/галузі в цілому; з моменту постановки задачі вирішення практичної проблеми дослідницька група перетворюється у R&D-групу, результат роботи якої має вищу додану вартість, а фрагменти мережі, орієнтовані на рішення схожих чи спільних задач – на виробничий/технологічний коворкінг або у секторальні лабораторії;

2) формування R&D-групи обумовлює необхідність практичного розв'язання проблем захисту інтелектуальної власності кожного учасника та групи в цілому, розподілу повноважень, координації дій, визначення форматів обміну даними;

3) позитивна динаміка розвитку R&D-мережі досягається за умови врахування кореляції між підприємством-партнером та регіональною економічною системою; в більшості регіонів відсутнє усвідомлення необхідності зосередження на інноваційній діяльності та врахування регіональних економічних особливостей для визначення пріоритетів інноваційного розвитку, тому науковий парк має бути ініціатором та учасником розробки регіональних стратегій/програм науково-технічного та інноваційного розвитку;

4) кадрове забезпечення організації має передбачати комплекс навчальних програм для персоналу, що обумовлено серйозним дефіцитом фахівців з інноваційного менеджменту у країні.

Виходячи з динаміки створення індустріальних та промислових парків [2] як потенційних учасників інноваційної діяльності, можна виокремити такі шляхи їх інтеграції до національної П:

1) пряме рішення - реалізація організацією обох макрофункцій – створення та розвиток hard- та soft-середовища;

2) спеціалізація, а саме: наукові та технологічні парки концентруються на процесах створення інноваційного середовища на засадах останньої моделі інноваційної діяльності та координують процеси створення дослідницьких мереж; індустріальні парки виконують функцію промислових платформ;

3) поєднання обох варіантів за умови існування наукових та індустріальних парків в одному регіоні задля досягнення компромісу і створення прецеденту ефективної взаємодії суб'єктів з різними корпоративними інтересами.

1. Гесць В.М. Проект Концепції Стратегії інноваційного розвитку України до 2020 р. - www.innovation.16mb.com/Proect.doc

2. Щодо заходів стимулювання створення та функціонування індустріальних парків в Україні. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. - http://www.niss.gov.ua/articles/1340/#_ftnref12

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

© Ковальчук І.С., 2017

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку економіки є зростання значимості інновацій як основи економічного розвитку країн світу. Широке впровадження у господарську діяльність інноваційних продуктів стало ключовим фактором економічного зростання і покращення якості життя населення. Не стала винятком і туристична галузь, де також можна спостерігати інноваційні зрушення у механізмі обслуговування клієнтів та особливостях сервісу.

За даними статистики, яку надає Всесвітня організація туризму, на туристичний бізнес припадає 10% валового світового продукту, 8% загального обсягу інвестицій, 6% усіх податкових надходжень. У 2015 р. головними міжнародними туристичними напрямками були Франція (84,7 млн туристичних відвідувань), США (69,8 млн), Іспанія (60,7 млн), КНР (55,7 млн) та Італія (47,7 млн) [1]. На сучасному етапі розвитку туристичної діяльності істотно значення має формування та ефективне функціонування системи інноваційного менеджменту. З огляду на зростання кількості туристичних підприємств у світі, значною мірою зростає конкурентна боротьба за споживача послуг. З метою протистояння цій боротьбі і забезпечення міжнародної конкурентоспроможності туристичні підприємства усе частіше використовують інноваційні інструменти, зокрема технологічні інновації. Слід зауважити, що в туризмі практично постійно впроваджуються інновації різноманітного характеру під впливом, як науково-технічного прогресу, так і інтелектуального розвитку людства. Науково-технічна революція не тільки стала матеріальною основою формування масового туризму, а й справила величезний вплив на інноваційну активність в соціально-культурному сервісі й туризмі через високі технології.

Інновації в сфері туризму іноді виникають абсолютно несподівано і навіть непередбачувано під впливом подій в суспільстві, а відтак вивчення сутності інноваційних процесів, причин появи нововведень, розробка методів їх впровадження становить значний і практичний науковий інтерес.

Базуючись на положеннях Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС), інноваційна діяльність в туристичному бізнесу розвивається за такими напрямками, як:

1. Впровадження нововведень (організаційні інновації), що пов'язані з розвитком туристичного підприємства, включаючи реорганізацію, укрупнення, поглинання конкуруючих суб'єктів на основі новітньої техніки і передових технологій; кадрова політика (оновлення і заміна кадрового складу, система підвищення кваліфікації, перепідготовка і стимулювання працівників); раціональна економічна та фінансова діяльність.

2. Маркетингові інновації, що дозволяють охоплювати потреби цільових споживачів або залучати неохоплених на даний період часу потенційних клієнтів.

3. Періодичні нововведення (продуктові інновації), спрямовані на зміну споживчих властивостей туристичного продукту, його позиціонування, що призводить до формування конкурентних переваг.

Інновація як процес або як продукт може стати однією з головних статей доходу підприємства, істотно впливаючи на збільшення прибутку. Чим вищий потенціал нововведень, тим вищий очікуваний реальний прибуток.

Поява сучасних засобів інформації та зв'язку зумовило суттєвий вплив на суспільне виробництво і побут людей. Нині сучасну туристичну діяльність і роботу турфірм не можна уявити без мережі Інтернет. Сучасна аудіо-відео-техніка істотно змінила технологію менеджменту, а процес управління здійснюється в режимі реального часу і т.д. Таким чином, відбувається інтеграція інформаційних громадських інструментів і послуг у всіх видах туристичної діяльності, зокрема, малими підприємствами. Їх використання державними і приватними туроператорами, особливо малими та середніми підприємствами, посилюються і проявляється у підвищенні обізнаності та

партнерських ініціативах, а також належному використанні різних національних і європейських програм [2, с.221].

Інновації в туристичній галузі, як, втім, і в інших, мають у своїй основі реалізацію досягнень науково-технічного прогресу. Як успішні приклади в цій сфері можна навести створення сучасних високотехнологічних комплексів, наприклад, 3D-планетарій в чеському місті Пльзень. З відкриттям цього незвичайного об'єкту (подібних якому в усьому світі налічується менше десяти), туристичний потік до міста зріс майже на 10%. Іншим успішним прикладом інноваційної діяльності в туристичній сфері можна назвати створення інтерактивних і віртуальних музеїв, і навіть використання QR-кодів в звичайних музеях, які при скануванні мобільним пристроєм дозволяють туристам отримати додаткову інформацію про експонат [3, с.19].

Інновації та новітні інформаційні технології стають визначальними факторами для конкурентоспроможності індустрії туризму та активізації обмінів з іншими секторами економіки, що нею пов'язані. Отже, можна виділити наступні основні напрямки інноваційної діяльності в туристичному бізнесі:

- випуск нових видів туристичного продукту, ресторанного продукту, готельних послуг;
- використання нових туристичних ресурсів, що раніше не використовувалися (наприклад, подорожі туристів на космічних кораблях);
- зміни в організації і споживанні традиційного туристичного, ресторанного продукту, готельних послуг і т.д.;
- удосконалення маркетингових заходів, новітні підходи в менеджменті;
- виявлення і позиціонування на нових ринках збуту продукції (готельні та ресторани ланцюги).

Таким чином, інноваційна діяльність в сфері туризму спрямована на створення нового або зміну існуючого продукту, на вдосконалення транспортних, готельних та інших послуг, освоєння нових ринків, впровадження передових інформаційних і телекомунікаційних технологій і сучасних форм організаційно-управлінської діяльності.

1. *World Tourism Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/ru>*

2. *Гуржій Н.М. Інноваційні технології в туристичній індустрії / Н.М. Гуржій, А.В. Третинко // Сталій розвиток економіки. – 2013. – №3. – С.221–224*

3. *Кукліна Т.С. Сучасний стан розвитку туризму в Україні / Т.С. Кукліна, В.М. Зайцева // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – №2 (12). – С.18-23*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА АНАЛІЗ ЙОГО ПОКАЗНИКІВ

© Ковальчук Н.О., Платохіна А.Б., 2017

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану будь-якого підприємства є його фінансова стійкість. Вона пов'язана із ступенем залежності від кредиторів і інвесторів та характеризується співвідношенням власних і позикових коштів, тобто під фінансовою стійкістю підприємства розуміють забезпечення запасів і витрат джерелами коштів для їх формування.

Проблему оцінки фінансової стійкості підприємства досліджувало безліч вчених-економістів як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема це Савицька Г.В. [1], Балабаш О.С. [2], Пястолов С.М. [3], Чуєва І.Н., Чуєвої Л.М. [4], Ізмайлова К.В. [5] та інші.

Метою роботи є дослідження показників фінансової стійкості на прикладі КП «Київдорсервіс».

Проаналізуємо найбільш поширені у економічній літературі визначення економічного терміну «фінансова стійкість» (таблиця 1).

Таблиця 1

Концептуальні підходи до визначення сутності «фінансова стійкість» [1;2;3]

Автор	Визначення
С.М. Пястолов [3]	Фінансова стійкість є характеристикою стабільного перевищення доходів над витратами. Вона забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства і сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції
І.Н. Чуєва, Л.М. Чуєвої. [4]	Фінансова стійкість підприємства – це його здатність своєчасно виконувати свої внутрішні та зовнішні зобов'язання, фінансувати діяльність підприємства на розширеній основі та підтримувати свою платоспроможність в будь-яких обставинах.
К.В. Ізмайлова. [5]	Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання

Отже, узагальнюючи визначення, під фінансовою стійкістю варто розуміти: здатність своєчасно виконувати свої внутрішні та зовнішні зобов'язання, фінансувати діяльність підприємства на розширеній основі та підтримувати свою платоспроможність в будь-яких обставинах.

Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан.

Проаналізуємо основні показники фінансової стійкості КП «Київдорсервіс» за 2015-2016 роки (таблиця 2)

Таблиця 2

Динаміка показників фінансової стійкості КП «Київдорсервіс» за 2015-2016 роки

Показник	Нормативне значення	2015 рік	2016 рік	Відхилення 2016/2015 (+, -)
1	2	3	4	5
Коефіцієнт автономії	> 0,5	0,086	0,071	-0,015
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	> 0,5	0,914	0,929	0,016

1	2	3	4	5
Коефіцієнт фінансової залежності	< 2	11,530	14,072	2,542
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	> 0,4	0,013	0,003	-0,01
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,3	-8,83	-10,88	-2,05
Коефіцієнт фінансової стабільності	> 1	0,095	0,077	-0,018
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	< 0,5	10,530	13,072	2,542
Частка власних оборотних коштів у покритті запасу	Рекомендована нижня межа цього показника – 50%	-36,139	-29,046	-7,093

Аналізуючи табл 1, бачимо, що коефіцієнт автономії за 2015 рік та за 2016 рік показує, що підприємство не зможе погасити всі свої зобов'язання вчасно. Для того, щоб підвищити значення даного показника доцільно буде вкладати додаткові кошти власниками або ж залучати стороннього інвестора

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу набагато перевищує норму, що свідчить про те що рівень фінансових ризиків надто високий, до того ж протягом 2016 року значення збільшилось на 0,016. Так як значення показника знаходиться вище нормативного, то можна вжити такі заходи :

- змінити поточну дивідендну політику і реінвестувати отриманий прибуток у щоденну роботу компанії;
- оптимізувати поточну фінансову структуру активів для зниження потреби в джерелах фінансування і т.д.

Коефіцієнт фінансової залежності значно перевищує норму , тому потрібно працювати в напрямку збільшення обсягів власного капіталу.

Коефіцієнт ефективності використання власних коштів показує скільки прибутку приносить 1 грн власних коштів, за 2016 рік цей показник зменшився на 0,01.

Від'ємне значення коефіцієнту маневреності власного капіталу свідчить, що власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних засобів, тому для фінансування оборотних активів необхідно звертатися до позичкових джерел фінансування. Для того щоб підвищити даний показник потрібно працювати в напрямку збільшення частки власних ресурсів.

Коефіцієнт фінансової стабільності нижче нормативно значення і показує що з 2016 року на кожну грн зобов'язань припадає 0,077 гривні власного капіталу.

Зростання коефіцієнта співвідношення залученого і власного капіталу свідчить про посилення залежності КП «Київдорсервіс» від кредиторів, тобто про зниження його фінансової стійкості.

Частка власних оборотних коштів за 2016 рік становить -29,046, тобто зменшилась на 7,093, що свідчить про те що частина вартості запасів не покривається власними оборотними коштами.

Отже, фінансова стійкість є важливим показником для підприємства і постійно повинна бути під контролем фінансових менеджерів. Процес забезпечення фінансової стійкості має бути націлений на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства.

1. Савицкая Г. В. Экономический анализ : учебник / Савицкая Г. В. – 11-е изд., испр. и доп. – М. : Новое знание, 2005. – 651 с. 4. Шермет О. О.

2. Балабаш О.С. Николаенко М.О. «Фінансова стійкість підприємства: її сутність та фактори»

3. Пястолов С. М. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учебник / Пястолов С.М. – 3-е изд., стер. – М. : ИД "Академия", 2004. – 336 с.
4. Чуев И. Н. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности : учебник для вузов / Чуев И. Н., Чуева Л. Н. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и К°", 2006. – 368 с.
5. Измайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посібн / Измайлова К. В. – 2-ге вид., стереотип. – К. : МАУП, 2001. – 152 с.

СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

©. Ковтун О. І., 2017

Основною суперечністю в сфері інноваційного розвитку економіки нашої країни на усіх її рівнях сьогодні, в умовах коли сучасна світова економіка все більш набуває рис інноваційної економіки, пов'язаної з розробкою, впровадженням і використанням нововведень (інновацій), із перебудовою організаційно-економічного механізму господарювання, є те, що, ми хоча і маємо досить високий інноваційний потенціал, але при цьому склалася, існують такі структура економіки і механізми господарювання, і у т. ч., і насамперед на рівні підприємств, які цей потенціал просто не сприймають та не зреалізують. Відтак, постає питання, що інноваційна проблема в Україні – це не лише традиційна проблема грошей та інституцій, а насамперед це проблема ефективного менеджменту (насамперед стратегічного) на рівні підприємства, який повинен задавати вектор і визначати загальну програму дій щодо здійснення інвестицій в інновації на підприємстві в усіх ланка ланцюжка вартості формування споживчої вартості продуктів кожного виду бізнесу підприємства. Функцію визначення перспективи інноваційного розвитку підприємства на всіх його рівнях і щодо усіх складових бізнес-напрямів та бізнес-процесів, а також задавати принципи інноваційної поведінки (тобто представляти усталену схему дій, виконувати роль так званого поведінкового “патерна” (від англ. *«pattern»* — моделі, шаблону, системи певної (у нашому випадку інноваційної) лінії поведінки) має **стратегія інновацій**.

Відтак конкуренція на основі інновацій викликає потребу розробки стратегії інновацій, яка торкається всіх підсистем, бізнес-напрямів та бізнес-процесів підприємства і знаходить вираз у певному “стратегічному наборі/портфелі” інноваційного змісту, який, як унікальний управлінський продукт для кожного підприємства, має визначати напрями формування ефективної моделі його функціонування на довготривалу перспективу. Результатами реалізації інноваційних стратегій, а відтак і економіки (як раціонального господарювання) на підприємствах повинні стати досягнення ними високих науково-технічних рівнів, зростання ефективності виробництва, а відтак і бізнесу, якісно кращих рівнів ресурсозбереження і екологізації діяльності.

Підтвердженням ролі розробки та запровадження інноваційних стратегій на підприємствах у забезпеченні їх конкурентоспроможності та прибутковості є те, що у більшості країн стимулюється не лише розвиток НТП як такого, а насамперед, *високий рівень інноваційного сприйняття*, насамперед у промисловості, через запровадження стратегічного менеджменту і, зокрема, планування. Дослідження зарубіжних економістів переконливо свідчать, що основна частина зростання ВВП сьогодні пов'язана не з капітальними вкладеннями, а з технологічними нововведеннями, з сприйнятливістю підприємств і економіки загалом до інновацій, чому власне мають слугувати розроблені та реалізовані на підприємствах **інноваційні стратегії**, які, на нашу думку, і мають визначати логіку загальної (корпоративної) і, зокрема, бізнесової поведінки підприємства на основі інновацій, тобто бути інноваційними поведінковими “патернами” підприємства. Мається на увазі, що обґрунтування напрямів та втілення системи інновацій на підприємстві з метою забезпечення його конкурентоспроможності має відбуватися через стратегію, а саме певний стратегічний набір, в якому, на відміну від його класичного варіанту, стратегія інновацій займає особливу роль *метастратегії* із власним стратегічним набором стратегій.

Отже, на наш погляд, інноваційна стратегія має займати місце *метастратегії*, яка визначає зміст усіх інших стратегій підприємства. Вона повинна бути орієнтована на передбачення глобальних змін в економічній ситуації навколо підприємства та стосуватися прийняття рішень, спрямованих на зміцнення ринкових позицій і стабільний розвиток підприємства за рахунок

інновацій. Згідно цієї парадигми, у загальному вигляді **стратегія інновацій** є логічною системою орієнтування підприємства щодо пропонування інновацій (а на більш глибокому рівні – щодо інвестицій в інновації) за різними факторами, які є предметом конкуренції в певній галузі бізнесу (як типовими, так і нехарактерними для цієї галузі), яка визначає напрями та сприятливі умови й можливості для інноваційного процесу та інноваційної діяльності на підприємстві з метою сприяння розвитку та отриманню ефективного результату. Вона у форматі імперативу має задати вектор та пропонувати режим за якого нововведення стають неодмінною складовою всіх структурних підрозділів підприємства (від рівня загальнокорпоративного до окремих бізнес-одиниць та їх функціональних і операційних підрозділів організації конкретних бізнес-процесів).

Ця стратегія визначатиме логіку бізнесової поведінки підприємства на основі інновацій і в такій якості вона відіграватиме роль важливого чинника конкурентоспроможності та комерційного успіху будь-якої комерційної організації, і що особливо важливо, в умовах ризиків глобалізації. Саме стратегія інновацій, як певна метастратегія, що є системою субстратегій для усіх рівнів стратегічного набору підприємства, зорієнтованих на інноваційний розвиток підприємницької організації та задоволення потреб її клієнтів та можливо неклієнтів (що також є інновацією бізнесу підприємства, яку можна визначити як стратегію “виходу підприємства на новий ринок з новим продуктом”), призначена для вирішення проблем незадовільних ситуацій для підприємства при управлінні змінами.

Ця стратегія має передбачати об'єднання цілей технічної та інвестиційної політики і спрямовуватиме на впровадження нових технологій і видів продукції, послуг. А за своїм змістом, як логічна модель (“патерн”) бізнесового розвитку підприємства на основі інновацій, вона має охоплювати і враховувати усі базисні бізнес-процеси на підприємстві та в його зовнішньому оточенні, можливості зростання інноваційного потенціалу.

Відповідь же на питання щодо того, в напрямку яких видів діяльності та в їх межах – в напрямку яких бізнес-процесів, а також в якій мірі (з точки зору інвестування інноваційного процесу) мають бути запроваджені інновації для забезпечення конкурентостійкості підприємства ми отримаємо застосувавши графічну модель “стратегічного тла” підприємства (або його окремого бізнесу) та в її площині побудувавши “криву стратегічного профілю підприємства”, або, у нашому випадку, “криву профілю інноваційної стратегії”, яка ілюструє рівень пропозиції інновацій певним підприємством (від низького до високого) у порівнянні із його середнім значенням по галузі та із його значенням в основних конкурентів за усіма бізнес-процесами чи ланками-ланцюжка вартості (логістика постачання і збуту, маркетинг, фінанси, інвестиції, виробництво, НДДКР, кадри, загальне управління тощо) в межах певного галузево-ринкового сегменту діяльності.

При цьому, для формування нової або корегування поточної стратегії інновацій за окремим бізнес-процесом можливі такі **альтернативи**: 1) відмова від пропонування інновацій за певним типовим фактором (тут бізнес-процесом); 2) зменшення пропозиції інновацій за певним типовим фактором; 3) збільшення пропозиції інновацій за певними типовим фактором; 4) пропонування інновацій за новими факторами (бізнес-процесами), які не є характерними для цього виду бізнесу. У підсумку, на її основі, можна сформувати конкретну адекватну і ефективну стратегію управління конкурентоспроможністю певного бізнесу підприємства через інновації за такими можливими альтернативами: мінімізація витрат, диференціація, створення інноваційної цінності. Цю модель варто доповнювати аналізом віддачі інвестицій інновацій за кожним із факторів, що розглядаються в якості предмету конкуренції в галузі (як за окремими видами бізнесу, так і за їх *бізнес-процесами*, чи елементами-складовими останніх), визначивши рівень кореляції між інвестиціями в інновації та результативними показниками оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства.

Висновок. Інновації на підприємстві зумовлені економічною необхідністю, оскільки підтримка належного рівня конкурентоспроможності неможлива без інвестицій у НДДКР, розробки або придбання нових технологій, освоєння випуску нових продуктів, розвитку каналів збуту тощо. Окрім цього, в умовах рецесії та обмежених ресурсів для відшкодування постійно зростаючих витрат, підприємства опиняються перед необхідністю шукати шляхи та можливості зростання обсягів продажу та прибутків усіма можливими способами. Найефективнішим способом також є

інновації. При цьому підприємствам для підвищення прибутковості сьогодні *окрім власне інвестування коштів* у великих розмірах в інновації насамперед треба забезпечити їх ефективне використання у відповідності до найбільш адекватної інноваційної стратегії, яка у формі моделі “кривої профілю інноваційної стратегії” будь-якого рівня, вказуватиме основні **напрями та рівень пропонування інновацій**, які мають визначатися згідно критерію їх віддачі за рівнем зростання обсягів виробництва та продаж, прибутків, частки ринку тощо, *оскільки*, як показує практика сучасного бізнесу, конкурентність, а відтак і прибутковість бізнесу залежить не стільки від абсолютних затрат на інновації, як від забезпечення їх ефективного використання згідно із обраною найбільш раціональною стратегією довгострокового наукового та технологічного розвитку.

ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ

© Колесник О.О., 2017

Техногенний стиль життя сучасного суспільства озброює нас в першу чергу такими технологіями, як електроніка та інформатика, а високотехнологічні галузі (high tech) і галузі м'яких технологій і послуг (soft) укупі прискорюють аналітичні процеси і побудову прогнозів, що визначає пріоритетні інноваційні елементи економік розвинених країн. Феномен новітньої економіки полягає в тому, що вона стає все більш сервісноорієнтованою. Недарма відомий «Пекінський консенсус» наголошує на тому, що ринкові принципи функціонування є лише інструментом підвищення конкурентоспроможності та ефективності при певних обмеженнях та умовах. З огляду на оновлення світової фінансової архітектури все більш актуальною стає сучасна інноваційна економічна філософія, яка враховує синергізм усіх процесів в економіці не тільки окремої нації, а й світу. Тому конкурентні переваги в банківському секторі, як одному з основних елементів економічної інфраструктури, залежні від інноваційності. Традиційно конкурентами банку на ринку банківських послуг є банки, розташовані на тій самій географічній території, великі, а також спеціалізовані банки з інших регіонів, що формують філіальні мережі, небанківські фінансові установи. Всі вони своєю традиційно-інноваційну стратегію розвитку та орієнтовані на зміну поведінки споживача. Основними споживачами банківських послуг є підприємства і організації, фізичні особи, банки-кореспонденти, які мають різноманітний характер споживчої поведінки, оскільки потреби клієнтів з часом оновлюються, то дуже важливо враховувати в стратегії розвитку враховувати цей факт, вивчати попит і прогнозувати його. На мотивацію інноваційної поведінки індивідуальних клієнтів сильно впливає і загальний стан економіки, а також узгодження і взаємодія інноваційних потенціалів реального сектору економіки і банківського сектору. У традиційних зв'язках комерційного банку реалізується його відтворювальна функція і індикативне відображення економічної інформації. Інноваційна діяльність комерційного банку в економіці являє собою сукупність економічних зв'язків, в результаті яких банк задовольняє власні економічні інтереси і потреби господарюючих суб'єктів в матеріальних і нематеріальних благах, що характеризуються новизною. Економічні зв'язки, що виникають в процесі інноваційної діяльності комерційного банку, можна визначити як зв'язки, які утворюють інноваційну сферу діяльності комерційного банку в економіці. У разі, коли інноваційні інтереси стають домінуючим фактором озвитку банку, то він трансформується в конкурентоспроможну інноваційну фінансову підсистему економіки, тобто стає частиною інноваційної інфраструктури економіки. Інноваційна діяльність, що проводиться кредитною організацією, пов'язана з сильним впливом різних груп ризиків. Активна політика банку по створенню нового напрямку або впровадження нових продуктів дає можливість надання клієнтам і контрагентам, які працюють з банком, більш привабливих умов обслуговування. Однак новий бізнес завжди приховує загрози, пов'язані з неналагодженим механізмом реалізації контролю, неадекватною оцінкою споживчого попиту і періоду окупності, недостовірність прогнозної величини і структури зовнішніх і внутрішніх ризиків. Крім загрози виникнення прямих збитків, пов'язаних з інноваціями, діяльність комерційних банків в довгостроковій перспективі, здійснювана в умовах нестабільного конкурентного середовища, пов'язана з ризиком втрати темпу розвитку. Кредитна організація, як і будь-який інший суб'єкт бізнесу, що займається розробкою і впровадженням нових продуктів, наражається на небезпеку концентрації своїх зусиль на реалізації далеко не першочергових завдань і функцій. Отже, в період виходу із загальноекономічної кризи надважливим питанням для банків є формування такої інноваційної стратегії, яка б дозволила

реалізувати масштабні інвестиційні проекти задля реанімації реального сектору та успішного функціонування усіх галузей економіки в майбутньому.

1. Єгоричева С.Б. Банківські інновації: [навч. посіб.] / С.Б. Єгоричева. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.

2. Філіна Ф. Банк майбутнього: без черг, без людей, без співробітників / Ф. Філіна // Інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://i.rbc.ru/publication/analytic/bank>

3. Мошинець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг / О. Мошинець // Україна фінансова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

© Колотюк О.І., 2017

Процес оцінки інноваційної діяльності підприємства є складним процесом. Основною складністю є те, що сама інноваційна активність відрізняється неоднорідністю. Процес інноваційної діяльності визначається відповідністю життєвому циклу інноваційної ідеї (продукту, послуги). Від зародження ідеї до реалізації конкретного проекту вимагається вчинити безліч дій, на результат яких будуть вплинути як внутрішні, так і зовнішні чинники.

Будь-який процес, незалежно від умов його протікання, схильний до дії чинника часу. Життєвий цикл будь-якого процесу розпочинається з етапу зародження, має стадію розвитку і закінчення.

Життєвий цикл інновації, в загальному вигляді, є сукупністю взаємозв'язаних процесів і стадій створення нововведення. Життєвий цикл інновації визначається в джерелах як проміжок часу від зародження ідеї до зняття з виробництва, реалізованого на її основі інноваційного продукту. Це традиційний підхід, який не дає відмінностей між життєвим циклом продукту і життєвим циклом інноваційного продукту.

Інноваційні проекти переживають декілька етапів розвитку, які описуються або за допомогою інноваційної кривої, або за допомогою S-образної кривої. Кожен інноваційний проект має декілька параметрів. Вид кривизни, яка описуватиме параметр, залежить від того, який параметр вона описує. Інноваційній кривій описуються економічні параметри (прибуток, об'єм продажів, частка ринку яку займає фірма або продукт, кількість конкуруючих фірм або продуктів, кількість людей, залучених до роботи над проектом, якість продукції та ін.).

Питання оцінки ефективності інноваційної діяльності, оцінки рівня інноваційної активності все частіше встає перед багатьма дослідниками. Інноваційна діяльність по своїй суті є комплексною характеристикою будь-якого функціонуючого інституту і тому оцінку цього виду активності необхідно проводити комплексно - в цілому по досліджуваній області. Оцінка інноваційної діяльності підприємства або ефективності інноваційного проекту є різними категоріями незважаючи на схожість поставлених цілей.

Поняття інноваційної активності, будучи комплексною характеристикою, включає сприйнятливість до інновацій, міру інтенсивності здійснюваних дій від ідеї до отримання результатів впровадження інновацій. Інноваційна активність проявляється готовністю до змін основних елементів системи управління, а також сприйнятливістю до усього нового. Усі види інноваційної активності, незалежно від спрямованості, мають кінцевою на меті підвищення ефективності підприємства. У високотехнологічних галузях дослідження і розробки грають центральну роль в інноваційній діяльності, тоді як інші галузі більшою мірою покладаються на освоєння запозичених знань і технологій.

Особливістю застосування функціонального підходу для оцінки інноваційної активності підприємства є те, що при його застосуванні використовуються показники інтенсивності реалізації організацією тих або інших видів або компонентів діяльності, приміром: реалізація організацією певних стадій розробки нового продукту; набуття різного вигляду нового устаткування; придбання об'єктів інтелектуальної власності. Також до компонентів інноваційної діяльності можна віднести навчання і перепідготовку персоналу, розробку і реалізацію маркетингових програм.

Для можливості оцінки загального рівня інноваційної діяльності досліджуваного підприємства слід розрахувати узагальнюючий показник. У нашому випадку система етапних індексів по кожному з етапів інноваційної діяльності підприємства формує інтегральний індекс інноваційної діяльності підприємства. Для отримання достовірного результату пропонується ввести питому вагу до кожного етапного індексу, що характеризує інноваційну діяльність підприємства на відповідному етапі. У результаті $I(i_a)$ інтегральний індекс інноваційної діяльності підприємства розраховується по наступній формулі:

$$I_{ia}=0,25 * I_{ci} + 0,2 * I_{ei} + 0,25 * I_{pi} + 0,3 * I_{vi}, \text{ де}$$

I(vi) - Індекс готовності підприємства до інновацій, I(vi) - Індекс впровадження інновацій,

I(pi) - Індекс реалізації інновацій, I(ei) - Індекс ефективності інновацій

Для успішної реалізації інноваційного потенціалу будь-якого підприємства необхідно усебічно аналізувати його діяльність. Розроблена система оцінки інноваційної діяльності підприємства дозволяє провести детальну оцінку на кожному з етапів реалізації життєвого циклу інновацій. Додатковою особливістю цієї системи є можливість використання розроблених індикаторів (показників, коефіцієнтів і індексів) як в сукупності, так і окремо. Аналізуючи зміну відповідних показників в певні періоди керівник має можливість проводити своєчасну корекцію системи управління підприємством, в цілях підвищення ефективності як безпосередньо інноваційної діяльності, так і діяльності усього підприємства в цілому.

Підприємство може інвестувати в створення власних інновацій (можливо із залученням партнерів), або інвестувати в інновації, розроблені іншими підприємствами, скориставшись процесом дифузії. На основі цих основних шляхів можливе незліченне число комбінованих стратегій інноваційної діяльності підприємства. До конкретного виду інноваційної діяльності відносяться дослідження і розробки. Тобто, підприємство здійснює фундаментальні і прикладні дослідження, спрямовані безпосередньо на конкретні винаходи або модифікування вже існуючих технічних прийомів. При цьому підприємство може займатися багатьма видами діяльності, що не відносяться до досліджень і розробок, але що беруть участь в створенні інновацій. Наприклад, купувати технічну інформацію і виплачувати відрахування і ліцензійних платежів за винаходи, підвищувати кваліфікацію персоналу, інвестувати в устаткування, програмне забезпечення, у яких втілені результати інноваційної діяльності інших суб'єктів, перебудовувати систему управління, розробляти нові методи маркетингу і продажу своїх товарів і послуг і багато що інше. Це характеризує інноваційну активність підприємства.

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємств в короткостроковій і довгостроковій перспективі інновації необхідно здійснювати системно і безперервно. Тому необхідно проводити оцінку інноваційної активності підприємства в цілому, а не тільки аналізувати окремі проекти. Система показників для оцінки інноваційної активності відрізнятиметься від оцінки і експертизи конкретного інноваційного проекту. Будучи комплексним поняттям, інноваційна активність пов'язана з системою управління і відбиває усі основні її характеристики.

Розроблена система показників оцінки дозволяє оцінити саме ефективність внутрішнього управління інноваціями, яка не завжди може мати відображення через традиційні економічні і фінансові показники. Розділення системи показників на групи дозволяє аналізувати і оцінювати увесь процес від ідеї до отримання результатів. Система показників обґрунтована на оцінці основних категорій, що характеризують інноваційну діяльність на підприємствах. Економічні показники є присутніми в групі оцінки результатів інновацій і вносять коригування в оцінку.

1. Перерва П. Г. *Економіка та організація інноваційної діяльності* : підруч. / П. Г. Перерва; за ред. П. Г. Перерви, С. А. Меховича, М. І. Погорелова. – Харків : НТУ «ХПИ», 2008. – 1080 с.

2. Перерва П.Г. *Економіка и управление инновационной деятельностью: учебник* / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2009. – 1203 с.

3. О.І. Колотюк. *Інноваційна діяльність як складова конкурентного потенціалу підприємства* / VII - ої Міжнародної науково-практичної Internet -конференції студентів та молодих вчених «Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард-2016» - 2016

4. Д.Ю. Крамської, О.І. Колотюк. *Аналіз інструментарію дослідження інноваційного розвитку підприємства* / Бізнес Інформ, 2013.

5. Косенко О.П. *Комерціалізація інтелектуально-інноваційних технологій [Монографія]* / О.П.Косенко. - Х.: «Смугаста типографія», 2015.- 517 с.

6. Перерва, П. Г. *Экономическая оценка инновационного потенциала* : монография / А.П. Косенко, Д. Коциски, П. Г. Перерва, Д. Сакай. – Мишкольц-Харьков : Издательство Мишкольцкого университета, 2010. – 166 с.

ВАЖЛИВІСТЬ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ У РЕГІОНАХ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

© Корнух О.В., 2017

Формування інноваційної інфраструктури - одна із ключових задач держави для забезпечення розвитку інноваційного підприємництва. Світовий досвід показує, що найбільш ефективними формами концентрації інноваційного бізнесу є інноваційні центри та технопарки.

В період поширення процесів глобалізації, прискорення розвитку техніки та технологій, пошуку шляхів подолання кризових явищ особливо актуальною є задача створення дієвої національної інноваційної системи.

Слід зазначити, що з 01 січня 2016 року набула чинності економічна частина Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом (ЄС), що свідчить про відкриття ринку України для товарів, вироблених в ЄС. Присутність європейського бізнесу посилює конкуренцію на ринку та змушує вітчизняних виробників переходити на інноваційний шлях розвитку як безальтернативний шлях для забезпечення певних конкурентних позицій. Світовий досвід показує, що ті країни, які побудували інноваційні системи в умовах кризи, були найбільш готові до наступних економічних змін та їх наслідків.

На нашу думку, в Україні є всі необхідні ресурси для створення ефективної національної інноваційної системи, а наявність кризи й «складної» ситуації допоможе усвідомити всі можливі негативні фактори й загрози; посилить відповідальність за розробку й прийняття стратегії інноваційного розвитку України.

Але на сьогодні, в період відсутності єдиної стратегії інноваційного розвитку країни, суб'єктам господарювання особливо необхідні інформаційні платформи для пошуку нових технологій, нових продуктів та послуг тощо. Такими платформами, які б охопили усіх учасників інноваційних процесів у країні, регіоні, галузі можуть бути інноваційні центри.

Інноваційні центри - це складні інститути інноваційного розвитку, які включають в себе й інші інноваційні інститути та охоплюють майже всіх учасників інноваційних процесів.

Основними цілями створення інноваційних центрів можуть бути:

- налагодження взаємозв'язку між науковцями та бізнесом для реалізації інноваційних проектів;
- забезпечення інноваційного розвитку окремих регіонів чи окремих галузей країни;
- концентрація достатньої кількості вчених та винахідників для реалізації інноваційних проектів;
- забезпечення високотехнологічних галузей необхідною інфраструктурою;
- формування та підтримання рівня інноваційної культури в регіоні, галузі тощо;
- підтримка створення інноваційного підприємництва (наприклад, стартапів) та ін.

Світовий досвід показав, що єдиного шаблону створення інноваційного центру не існує. Кожний інноваційний центр унікальний, на формування якого впливало багато факторів, таких як територіальне розміщення, особливості регіону, наявність якісної освіти, стан економіки, розвиток промисловості та багато інших.

В роботі [1,2] автори дослідили майже 35 найбільш ефективних інноваційних центрів світу і визначили, що всі успішні інноваційні центри проходять у своєму розвитку чотири основні етапи: 1) Концентрація ресурсів; 2) Формування інноваційної екосистеми; 3) Прорив; 4) Зрілий розвиток.

Основною задачею на першому етапі є визначення потреби та обґрунтування необхідності створення інноваційного центру на регіональному рівні. Тому, відмітимо фактори, які впливають на інноваційну, а також інвестиційну привабливість регіону. Умовно поділимо ці фактори на умовно

незмінні (географічне положення, наявність природних ресурсів, наявність якісного людського капіталу, наявність наукових установ тощо) та умовно змінні (нормативно-законодавчі акти, фінансові інвестиції та податкове стимулювання, форми підтримки інноваційного бізнесу, налагоджені зв'язки між науковцями та бізнесом).

Безперечно, що створювати інноваційні центри доцільно в тих регіонах, де є достатня концентрація науковців-дослідників та наукових установ. Але головним завданням інноваційних центрів є направлення зусиль науковців на вирішення проблем розвитку інноваційного підприємництва.

На сьогодні, як в науковій літературі [3-7] так і на практиці успішного функціонування інноваційних центрів можна зустріти три основні їх групи:

1. Державні інноваційні центри. Такі центри створюються як інститути розвитку за ініціативою держави. Такі центри існують завдяки державним інвестиціям.

2. Технопарки із участю приватного капіталу. Такі парки є фінансово самодостатні та прибуткові. Такі центри спочатку були створені за ініціативою держави, або муніципальних органів як інститути регіонального розвитку а потім перейшли у власність приватних інвесторів.

3. Технопарки, що створені на базі університетів. Основною метою таких центрів є комерціалізація університетських розробок.

Приведені види інноваційних центрів є узагальненими, а створення ефективного інноваційного центру окремого регіону потребує дослідження не тільки ресурсної бази, а й підприємницького середовища. І саме тут існує ціла низка факторів, що впливають на рішення підприємців займатись або не займатись інноваційною діяльністю: усвідомлення власників про необхідність впровадження інновацій для забезпечення конкурентних позицій на ринку, відсутність у працівників достатніх знань та кваліфікації в таких напрямках як управління інноваційною діяльністю та трансферу технологій, відсутність фінансових ресурсів, підвищені ризики тощо.

Отже, перший етап при створенні інноваційного центру є важливим і потребує виваженого комплексного підходу, урахування всіх важливих факторів впливу та особливостей розвитку регіону, інтересів власників бізнесу та науковців та наукових установ (як власників наукових розробок) тощо.

1. *Руководство по созданию и развитию инновационных центров (технологии и закономерности) часть 1. Нанотехнологии в строительстве: научный интернет-журнал. 2012. № 3. с. 41-55.*

2. *Руководство по созданию и развитию инновационных центров (технологии и закономерности) часть 2. Нанотехнологии в строительстве: научный интернет-журнал. 2012. № 4. с. 40-58.*

3. *Скуратович Н. О формировании инновационной инфраструктуры /Н. Скуратович // Наука и инновации. - 2015. - Т. 7. - № 149. -С. 19-25.*

4. *Белоусов В.Л. Модель идентификации инновационной инфраструктуры / Л.В. Белоусов, В.И. Мухин // Инноватика и экспертиза: научные труды. - 2009. - № 1. - С. 39-47.*

5. *Тютык О.В. Трансфер технологий как функция инновационного университета и инструмент развития регионов // Тютык О.В., Бородина М.А. - В сборнике: теория и практика корпоративного менеджмента сборник научных статей. Пермский государственный национальный исследовательский университет. - Пермь, 2015. - С. 160-166.*

6. *Булат а.д. Центр трансфера технологий - инструмент инновационного развития предприятия / Булат А.Д., Филенков В.М. //Новая наука: современное состояние и пути развития. - 2016. - № 4-3. - С. 35-41.*

7. *Передков В.М. Центры инновационного развития кафедр как «точки роста» инновационной активности университета / В.М. Передков // Вестник тамбовского университета. Серия: естественные и технические науки. 2009. - Т. 14. - № 5-1. - С. 902-903.*

МІСЦЕ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В СТРУКТУРІ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ

© Корнух О. В., Товстуха Ю. О., 2017

В умовах ринкових відносин постає проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємств, галузей та економіки в цілому через низький рівень продуктивності праці, недосконалу економічну базу, а також високі енергетичні та ресурсні витрати підприємств, що є наслідком їх недостатньої інноваційно-інвестиційної активності. Створення потужної виробничої бази є результатом наявності інвестиційного капіталу, спрямованого в передові технології та організаційно-управлінські нововведення.

Ефективні результати діяльності можливі лише при реальному інвестуванні, яке повинне бути спрямоване в нематеріальні активи та на відтворення основних засобів, що дозволить реалізувати стратегію економічного розвитку підприємства. Тому визначення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств металургійної галузі України набуває особливої актуальності та є метою даної публікації.

Металургія є стратегічно важливою галуззю для України, а її металургійний комплекс займає видне місце серед країн СНД. По виробництву продукції чорної металургії Україна займає п'яте місце у світі після Японії, США, Китаю та Росії.

Чорна металургія – одна з ведучих галузей промисловості, що нараховує більш 300 підприємств. Вона містить у собі підприємства по видобутку руди, виробництву чорних металів, труб і металовиробів, електроферосплавів, вогнетривів, вторинної обробки чорних металів.

З метою виявлення ступеню інноваційного розвитку підприємств металургійної галузі, проаналізуємо питому вагу їх нематеріальних активів в структурі капіталу (табл. 1).

Таблиця 1

Нематеріальні активи у структурі капіталу металургійних підприємств України [авторська розробка]

Підприємства	Нематеріальні активи, тис. грн.			Питома вага нематеріальних активів у структурі капіталу, %			Відхилення, %	
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2014/ 2013	2015/ 2014
ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	62819	95965	86418	0,16	0,13	0,11	-0,03	-0,02
ПАТ «Запоріжсталь»	5625	5625	2457	0,04	0,02	0,01	-0,02	-0,01
ПАТ «Азовсталь»	8222	8222	11853	0,05	0,02	0,03	-0,03	0,01
ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат»	289	171	97	0,005	0,002	0,001	-0,003	-0,001
ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат»	11816	9127	16150	0,07	0,03	0,04	-0,04	0,01
ПАТ «Алчевський металургійний комбінат»	3586	3035	2857	0,02	0,01	0,01	-0,01	0
ПАТ «Єнакіївський металургійний завод»	10461	8273	16510	0,05	0,04	0,07	-0,01	0,03
ПАТ «Донецький металургійний завод»	217	165	121	0,03	0,02	0,02	-0,01	0

Отже, крім того, що питома вага нематеріальних активів в структурі підприємств металургійної галузі є найменшою, порівняно з іншими статтями активів, спостерігається

поступове зменшення їх частки в капіталі підприємств, що є негативним явищем, адже зменшується інноваційна привабливість компаній.

Серед нематеріальних активів промислових підприємств найвагомніше місце займають об'єкти авторського права, а саме програмні продукти, за допомогою яких підвищується рівень виробничої діяльності, в результаті вирішення складних задач.

Цінність нематеріальних активів підтверджується досвідом ефективного функціонування зарубіжних підприємств в умовах зростаючої конкуренції, яке було досягнуте завдяки стратегічним перевагам від впровадження інноваційного потенціалу нематеріальних активів, тому наведемо основні етапи визначення мінімального обсягу нематеріальних активів по галузі й підприємстві зокрема на рис. 1.

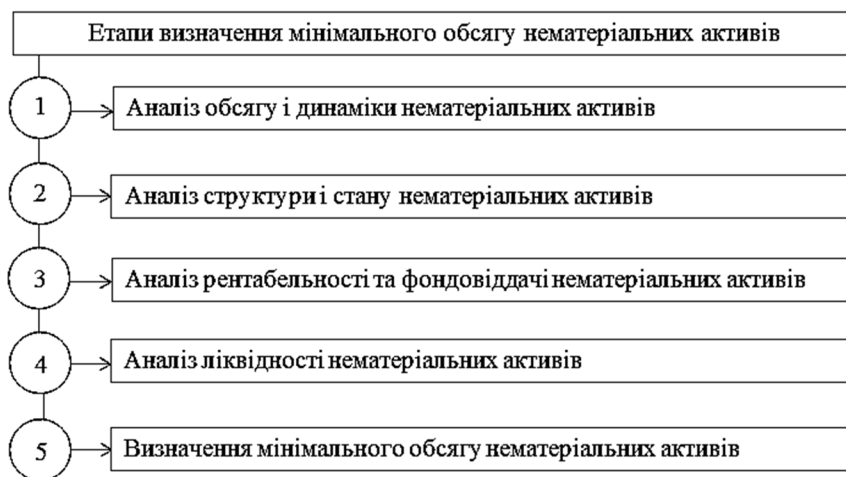

Рис. 1. Основні етапи визначення оптимального обсягу нематеріальних активів по галузі й підприємстві зокрема [авторська розробка]

Пропонуємо визначити мінімальний обсяг нематеріальних активів в структурі капіталу як середньогалузевий.

Аналіз нематеріальних активів дозволить зробити висновки про пріоритетні та економічно ефективні напрямки інноваційного розвитку промислового підприємства, визначити основні напрямки стратегії його діяльності.

Ефект від використання нематеріальних активів виражається в загальних результатах господарської діяльності підприємства – у зниженні витрат на виробництво, збільшенні обсягів збуту продукції та прибутку, підвищенні платоспроможності та стійкості фінансового стану.

Творцями нематеріальних активів є певна група працівників, утримавши яких підприємство закріпить за собою їх знання, навички та економічний ефект від впровадження нових розробок, тому управління нематеріальними ресурсами в кінцевому рахунку зводиться до управління людським капіталом.

Отже, вітчизняні підприємства нехтують можливостями, які б могли відкритись при активному та ефективному використанні нематеріальних активів, тому зазнають все більшої конкуренції на ринках збуту своєї продукції, особливо на світовому ринку, через неспроможність оперативного вирішення завдань та, як наслідок, виготовлення якісного товару. Фінансова стабільність і прибутковість підприємств металургійного комплексу можуть бути забезпечені тільки за рахунок інноваційної моделі розвитку, оскільки без оновлення основних фондів і використання енергозберігаючих технологій (технології безперервного розливу сталі, зменшення використання природного газу і коксу) галузь втратить свої позиції на світовому ринку.

РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА, ЯК ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

©Коробка С.В., Пенцак Т.Г., 2017

Практичною реалізацією концепції сталого розвитку сільських територій та підвищення їх конкурентоспроможності є виробництво екологічно чистої продукції. Сільське господарство України – одна з найбільших галузей, яка має потужний природно-ресурсний потенціал, який включає 41,84 млн. гектарів сільськогосподарських угідь (69,3 % території України), в тому числі 33,19 млн. гектарів ріллі (55 %), 7,63 млн. гектарів природних кормових угідь – сіножатей і пасовищ (12,6 %) [1]. Водночас варто відмітити, що сільськогосподарські виробники щороку використовуються понад 10,9 млрд. куб. метрів води, або 36,4 % її загального споживання, за впливом на навколишнє природне середовище його також слід віднести до найпотужніших антропотехнічних і техногенних чинників.

Культура та ефективність ведення землеробства в Україні є значно нижчою, ніж у Європі. Якщо Україна в Європі займає 5,7 % території, то її сільськогосподарські угіддя – 18,9 %, а рілля – 26,9 %. Розораність сільськогосподарських угідь досягла 72 %, а в ряді регіонів перевищує 88 %. До обробітку залучені малопродуктивні угіддя, включаючи прирусові луки і пасовища та схиліві землі.

Органічне виробництво, на сьогоднішній день, може забезпечити конкурентоспроможність сільських територій України. Ринок органічної продукції діє в країнах ЄС, США та Канаді, де належним чином налагоджений процес сертифікації, виробництва, маркетингу та каналів збуту даного типу товарів. Можна відзначити той факт, що країни Європейського союзу мають не заповнену нішу органічної сировини, причиною цього є те, що тут споживають більше органічних продуктів, ніж виробляють. З року в рік спостерігається зростання виробництва органічної продукції в Україні, щорічно обсяг її експорту збільшується на 10%.

В країнах Євросоюзу проявилась позитивна тенденція, із збільшення поставок з прилеглих країн, у тому числі і з України, і зменшення обсягів поставок органічної продукції з Китаю. Наприклад, таким чином вчинила Швейцарія, де однією з вимог до органічних продуктів є зменшення викидів CO₂ під час їх виробництва і транспортування. Варто наголосити на тому факті, що Швейцарія посідає лідируючі позиції в світі зі споживання органічної продукції на душу населення. У 2015 році, в середньому, як свідчать статистичні дані, один швейцарець витратив на покупку такого товару 221 євро, далі йдуть Люксембург – 164 євро і Данія – 162 євро, згідно даних IFOAM (Міжнародна федерація органічних сільськогосподарських рухів). [2] Крім перерахованих вище країн, споживачами органічних продуктів залишаються США, Німеччина, Франція. Як свідчать статистичні дані, в 2015 році обсяг світового органічного ринку склав – 60 млрд євро (з них 43% припадають на США, 13% – на Німеччину і 8% – на Францію). В 2015 році було видано трохи більше 200 сертифікатів на виробництво органічної продукції. [3] Як стверджують аналітичні дослідження, до 2020 року обсяги виробництва органічних продуктів сягнуть 200-250 млн євро [4], підтвердженням цього є зростання за останні п'ятнадцять років більш ніж у 20 разів кількості органічних господарств.

Якщо говорити про Україну, то наша країна має можливість не тільки заявити про наміри, а і налагодити виробництво органічної продукції на практиці, шляхом створення пільгових умов для фермерів, створення центрів з сертифікації продукції, а також створення умов для функціонування ринків органічної продукції.

З врахуванням сказаного вище, за останні п'ять років приріст виробництва органічної продукції склав 90%, що дає можливість стверджувати про швидкі темпи розвитку органічного

виробництва в Україні. Органічних товаровиробників на зовнішніх ринках приваблює ціна: якщо на внутрішньому ринку ціна за тону органічної пшениці складає 150 євро, тоді, як на міжнародному ринку – коштує 260-280 євро[5]. Ціна органічної продукції залежить від її виду, а також існує обернено пропорційна залежність між тривалістю її зберігання, тобто, чим довший термін зберігання продукції - тим дешевшою вона стає. У середньому органічна продукція на 40% є дорожчою від неорганічної.

Проте, тільки 1% (400 тис. га) від загальної оброблюваної площі в Україні перебувають у володінні виробників органічної продукції. В Україні сертифікат відповідності органічним стандартам отримали компанії, які виробляють зернові, кабачки, цибулю, ревінь, перець, лаванду, шавлію, троянду, розмарин, коріандр, гриби, горіхи, вершки і олії, м'ясо, яйця та ін.

У Європі вартість сертифіката становить від 10 тис. грн. до 340 тис. грн. в залежності від обсягу виробництва і кількості найменувань продукції [6]. Для його отримання фермеру необхідно пройти ряд процедур. Найважливішою серед яких є, невикористання протягом трьох (п'яти) років при вирощуванні рослинної продукції засобів захисту рослин та добрив хімічного походження. Фермер, який вирощує свою продукцію на землях, що піддаються обробці хімікатами чи мінеральними добривами не може претендувати на сертифікат екостандарту, біостандарту чи органік стандарту, оскільки земля знаходиться або в перехідному періоді, або не відповідає умовам сертифікації. Прибуток від продажу продукції в роки сертифікації буде нижчим (як правило, збиткове виробництво), оскільки врожайність знижується, а вирощена продукція продається за ринковою ціною, бо ще не є органічною. Якщо говорити про продукції тваринництва, то тут спостерігається така ж ситуація. У перехідні три роки тваринам заборонено давати синтетичні гормони, обробляти антибіотиками (якщо це не загрожує життю тварини) тощо, а корм також повинен бути органічним (або відповідати біостандарту).

Зростання споживання органічної продукції в Європі, дає можливість збільшити її виробництво в Україні, варто відзначити, що 90-95% органічної продукції йде на експорт. На сьогоднішній день, основною сировиною, яку експортують за кордон є органічне зерно, здебільшого пшениця (пульпа). У 2016 році в інші країни з України було експортовано 165 тис. тон товару (що в 2,5 рази більше ніж у 2015 році), на загальну суму 40 млн. євро. [5]

Основними експортерами органічних зернових є переважно великі сільськогосподарські підприємства, які мають у своєму володінні великі ділянки землі. Одночасно з ними на внутрішньому ринку можуть займатися виробництвом органічної продукції і дрібні фермерські господарства, проте, для виходу на зовнішні ринки їм необхідно користуватися послугами посередників, які встановлюють ціну на 20-30% більшу, ніж на внутрішньому ринку.

Ринок органічної продукції в Україні має свої певні особливості, серед яких варто виділити: даний ринок має тенденцію до динамічного зростання, проте, вихід на цей ринок потребує значних капіталовкладень і характеризується високими ризиками (прогнозована прибутковість цього бізнесу вища на 20%); основним споживачем органічної продукції – діти заможних батьків.

Перспективність розвитку виробництва органічної продукції на сільських територіях полягає в наступному: можливість використання наявних територіальних ресурсів; постійна необхідність зберігання навколишнього середовища; підвищення рівня життя сільських мешканців шляхом розвитку сільських територій; залучення в галузь іноземних інвестицій та покращення показників галузі в загальному; необхідність зміцнення своїх позицій на світовому ринку та створення конкурентоспроможної продукції; забезпечення продовольчої безпеки нашої країни.

Виходячи зі сказаного вище, можна говорити, що Україна має великі перспективи з налагодження органічного виробництва на сільських територіях та реалізації органічної продукції на світовий ринок. Співпраця з міжнародними організаціями в сфері органічного виробництва дасть можливість швидко відкоригувати наявну нормативно-законодавчу базу.

Згідно з прогнозів, у 2017 році кількість сертифікованих земель під органічне виробництво в Україні може збільшитися на 10% — до 450 тис. га. Тому, доцільним є впровадження спільної аграрної політики ЄС на період до 2020 року, зокрема: спрямування 30% суми прямої підтримки сільгоспвиробників за схемою «зелених» платежів (за диверсифікацію культур, утримання

пасовищ, формування екологічних зон, біосферних заповідників); виділення ріллі під землі для екологічних цілей; розширення можливостей реалізації агроекологічних заходів за рахунок перерозподілу коштів за схемою модуляції [7].

1. Коробка С.В. Стратегічні пріоритети розвитку сільських територій //С.В. Коробка/ Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю факультету міжнародного туризму та управління персоналом Запорізького національного технічного університету, м. Запоріжжя, 30–31 березня 2017 р. : в 2 т. / колектив авторів; за заг. ред. проф. В. М. Зайцевої ; Запорізький національний технічний університет. – Запоріжжя : «Просвіта», 2017. – Т. 2. – 604 с. - С. 253-255.

2. IFOAM Basic Standards (approved by the IFOAM General Assembly, Victoria, Canada, August 2016). Електронний ресурс: www.ifoam.org.

3. Organic world [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.organic-world.net>.

4. Федоров М.М. Розвиток органічного виробництва /Федоров М.М., Ходаківська О.В., Корчинський С.Г.; за ред М.М. Федорова, О.В. Ходаківської. - К.: ННЦІАЕ, 2011. – 146с. - С. 3.

5. Електронний ресурс: <https://msb.aval.ua/news/?id=26062>.

6. Organic - Europe [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.organic-europe.net/Europe-data-tables.html>.

7. Екологічні новації Спільної аграрної політики ЄС: імплементація в Україні: науково-аналітична зап. / від 10.08.2016 р. № 135-13/440/ Ін-т екон. та прогнозув. НАНУ. – К., 2016. – 37 с.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

© Богдан М. О., 2017

В умовах ринкової економіки ефективна інноваційна діяльність є передумовою забезпечення конкурентоспроможності як країни, так і окремих суб'єктів господарювання. Лідерами технологічного та соціально-економічного розвитку є ті держави, які мають розгалужену інноваційну інфраструктуру та відповідне фінансове, правове, інформаційне забезпечення її функціонування. Країни, які не здатні виробляти конкурентоспроможну продукцію, приречені поставляти на світовий ринок сировину та товари, виробництво яких є трудовитратним, енергоємним та екологічно шкідливим [1]. Зрозуміло, що Україні, яка знаходиться в центрі Європи, не може бути притаманна функція ресурсно-сировинного приросту, тому проблема забезпечення розвитку науково-технічної діяльності та практичного освоєння її результатів в інтересах економічного зростання країни є пріоритетною. Інновації є, по суті, чи не єдиним невичерпним джерелом економічного розвитку країни, важливим завданням держави стає не просто офіційно визнати це, а й створити такі умови, що стимулюватимуть інноваційну діяльність і зроблять її привабливою для більшості суб'єктів ринку.

На даний час, стан інноваційної діяльності в Україні можна вважати таким, що не відповідає сучасному рівню розвитку інноваційних процесів в країнах, для яких інноваційний розвиток є основним напрямком економічної стратегії. Однією з найважливіших проблем інноваційного розвитку підприємств України є недостатній рівень фінансування науково-технічної і інноваційної діяльності зі сторони держави. За даними, Державної служби статистики, загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств у 2015 р. становив 13813,7 млн. грн. або 0,7% ВВП проти 7695,9 млн. грн. (0,5% ВВП) у 2014 році. Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств –13427,0 млн. грн. Обсяг коштів вітчизняних та іноземних інвесторів становив 132,9 млн. грн, кредитів –113,7 млн. грн, державного бюджету - 55,1 млн. грн., місцевих бюджетів –38,4 млн. грн [2].

За технологічними секторами у 2015 році значно зросла (на 49,6 в.п. порівняно з 2014 р.) частка фінансування інноваційної діяльності підприємств середньонизько-технологічного сектору, а саме на підприємствах виду економічної діяльності — Металургійне виробництво — та — Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування — (57,2% загального обсягу фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств), які здійснювали свою діяльність за рахунок власних коштів (99,9% загального обсягу фінансування інноваційної діяльності підприємств цієї галузі) [3].

У 2015 р. фінансування інноваційної діяльності у розрізі технологічних секторів здійснювалося за рахунок власних коштів підприємств, частка яких дорівнює: високотехнологічний сектор – 95,1% загального обсягу фінансування підприємств високотехнологічного сектору, середньовисокотехнологічний – 91,6%, середньонизькотехнологічний – 99,2%, низькотехнологічний – 95,1%.

Тому можна сказати, що фінансування інноваційної діяльності в 2015 році зросло, порівняно з 2014 роком. Тільки за рахунок власних коштів здійснювали інноваційну діяльність підприємства таких видів економічної діяльності: виробництво зброї та боєприпасів, виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів, виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу та виробництво транспортних засобів, не віднесених до інших угруповань, виробництво продуктів нафто перероблення, виробництво коксу та коксопродуктів тощо.

Таким чином, найважливішою умовою конкурентоспроможності як окремо взятої компанії, так і усієї економіки є інноваційний процес, який є безперервний, а також створення і застосування нових технологій. На сучасному етапі розвитку світової економіки трансфер технологій протікає під впливом глобалізації й синхронізації технологічних зрушень. Це дозволяє країнам, що відстають за рівнем соціально-економічного розвитку, швидко скорочувати розрив завдяки формуванню національної інноваційної системи та імпорту новітніх технологій.

Фінансування наукової, науково-технічної, та інноваційної діяльності є недостатнім, що зумовлює згоргання низки важливих наукових розробок. Таким чином, в Україні сформувалася модель економіки, яка за своїми базовими властивостями не потребує інновацій, не формує внутрішній платоспроможний попит на інновації та інноваційну продукцію, не створює належних стимулів до інноваційної діяльності [4].

В той же час, Україна має значний потенціал для розвитку інноваційної діяльності за умов проведення ефективної державної політики. Проте маловивченим є механізм комплексного розвитку інноваційної діяльності в умовах трансформаційної економіки України.

На нашу думку, в умовах теперішнього господарювання доцільним є впровадження низки заходів, що дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної діяльності підприємств:

- удосконалення управління інноваційною системою з відповідними наслідками для фінансування інноваційної діяльності;
- забезпечення сприятливого клімату для створення власних наукомістких виробництв повного циклу шляхом використання різних форм державної підтримки;
- розвиток інноваційної інфраструктури шляхом покращення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, сертифікації і впровадження розробок, підготовки і перепідготовки кадрів;
- розширення міждержавного співробітництва в галузі наукових розробок та інноваційної діяльності.

Отже, ситуація, яка склалася в Україні дозволяє констатувати, що результатом невтручання державного управління до розв'язання нагальних проблем інноваційної діяльності промисловості є такий стан, за якого задовільні тенденції до стабілізації і економічного зростання не є стійким. Причинами такого стану є: низька привабливість української промисловості для інвестування через існування несприятливого економічного середовища для вітчизняного та зарубіжного інвестора, що проявляється в збитковості та неефективності державного регулювання, нерозвиненості ринкової інфраструктури, відсутності дієвої системи правового регулювання, оптимального рівня податкового навантаження. Тому, необхідне збільшення державного фінансування інновацій через нарощення обсягів кредитування високоефективних інноваційних проектів, що зміцнить конкурентоспроможність продукції підприємств на вітчизняному та закордонному ринках збуту. Також необхідне державне стимулювання інвестицій в інноваційні проекти, шляхом запровадження податкових пільг [5].

1. Повод Т. М. *Фінансові аспекти інноваційного розвитку України в контексті євроінтеграції: проблеми та перспективи* / Т. М. Повод, А. С. Остапенко. // *Вісник соціально-економічних досліджень*. – 2014. – №1. – С. 135–136.

2. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс]* – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. *АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково - технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік*. – 2015. – С. 199.

4. *Терещенко В. Л. Стан та забезпечення інноваційної діяльності в Україні* / В. Л. Терещенко, В. В. Терещенко. // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2016. – №11. – С. 800–806.

5. *Гринько Т. В. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку вітчизняних підприємств сфери послуг* / Т. В. Гринько, О. С. Максимчук. // *Проблеми економіки*. – 2015. – №1. – С. 255–260.

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

© Короленко Р. В., Палей В. І., 2017

Нині в Україні важливим завданням є пошук нетрадиційних шляхів інвестування інноваційних проектів. Одним із найбільш ефективних механізмів, який забезпечує інноваційні проекти ресурсами є венчурне інвестування. Як свідчить досвід провідних країн світу, трансферт наукових знань у нові технології, отримує значні переваги в забезпеченні стійких темпів економічного розвитку. У свою чергу інноваційний розвиток передбачає залучення венчурного капіталу, який на сьогодні може стати ефективним джерелом фінансового забезпечення наукових розробок.

Питання розвитку венчурного підприємництва цікавить багатьох вчених, серед них: Л.Л. Антонюк, Ю.А. Гохберг, В. Грига, Ю.В. Макогон, С.О. Москвін, А.М. Поручник, та ін.

З метою дослідження можливості розвитку венчурного інвестування в Україні, збільшення кількості венчурних фондів, а також виявлення напрямів розвитку даної сфери необхідно проаналізувати зарубіжний досвід а також основи функціонування венчурних фондів в Україні.

Загалом назва «венчурний» походить від англійського venture - «ризиковане підприємство або починання». Національна асоціація венчурного капіталу дає такі два визначення поняття «венчурний капітал»:

1) сегмент індустрії прямих інвестицій, які фокусується на інвестуванні в нові компанії з високим потенціалом зростання за умов високого ризику;

2) капітал професійних інвесторів, які надають підтримку по лінії менеджменту молодим швидко зростаючим підприємствам, що мають значний потенціал конкурентоспроможного розвитку [1].

Важливою складовою дослідження венчурного капіталу, як інструменту здійснення венчурних інвестицій, в Україні є аналіз законодавчої бази з даного питання. У 2001 році був прийнятий основний нормативно-правовий акт, що регулює діяльність венчурних фондів в Україні – Закон України "Про інститути спільного управління". Цей закон визначає основні організаційні та правові засади створення, діяльності та відповідальності суб'єктів спільного інвестування, особливості управління активами таких суб'єктів, визначені особливості розміщення та обігу їх цінних паперів, а також порядок та обсяг розкриття суб'єктами інформації [2].

Здійсненням венчурних інвестицій, як в Україні, так і у всьому світі, займаються венчурні фонди. Дані фонди покликані інвестувати у інноваційні підприємства та проекти – так звані «стартапи». Існування таких фондів сприяє найбільш інноваційному розвитку економіку країни, в якій вони функціонують. Венчурні фонди здійснюють інвестиції в цінні папери або частки підприємств з високим або відносно високим ступенем ризику в очікуванні надзвичайно високого прибутку.

В Україні, незважаючи на фактичну відсутність правової бази, функціонує низка вітчизняних венчурних фондів. Найбільші венчурні фонди України наведено в табл. 1. У цілому ці фонди інвестують в ІТ-сферу. В Україні також діють представники великих венчурних компаній, таких, як New Century Holding, Commercial Capital Enterprise, Cambridge Life Sciences Fund та ін.

З метою надання об'єктивної характеристики розвитку досліджуваної сфери необхідно розглянути показники венчурного інвестування у найбільш розвинутих країнах. В США протягом останніх десяти років прибутковість прямих інвестицій у венчурні компанії знаходиться на рівні 48%.

При цьому обсяг венчурних інвестицій складає понад 20 млрд. дол. на рік, що становить 0,48 % ВВП. У Польщі венчурні інвестиції складають 0,08 % ВВП, у Кореї - 0,28 %. У країнах ЄС обсяг венчурних вкладень перевищує 5 млрд. дол. на рік, в Індії – 1 млрд. дол., Китаї - 1,27 млрд. дол. Виходячи з наведених статистичних даних, можна стверджувати, що найбільш високий рівень венчурного інвестування спостерігається у країнах з розвинутою ринковою економікою. У країнах, що

розвиваються, дані показники є дещо нижчими. Це свідчить про те, що рівень венчурних інвестицій пов'язаний з рівнем економічного розвитку країни та її довгострокових цілей, оскільки орієнтація на інноваційний розвиток є найбільш швидким та вірним шляхом до економічного зростання [3].

Таблиця 1

Венчурні фонди України

Найменування фонду	Дата відкриття фонду	Розмір капіталу	Розмір інвестицій на один проект
AVentures Capital	2012	30 млн. дол. США	0,3 – 3 млн. дол. США
Chernovetskyi Investment Group	2012	750 млн. дол. США	Від 100 тис. дол. США
Dekarta Capital	2008	100 млн. дол. США	1 – 3 млн. дол. США
TA Venture	2010	50 млн. дол. США	До 1 млн. дол. США
Vostok Ventures	2012	Не розкривається	Від 300 тис. дол. США

Діяльність венчурних фондів є досить складним процесом, який складається з декількох етапів. Дослідження американських вчених свідчать, що на першому етапі інноваційного процесу, коли створюється науково-технічна ідея, відхиляється понад 80% науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. 70% науково-дослідних проектів, що розробляються підприємствами, не дають позитивного комерційного ефекту і лише 20% нових видів продукції є конкурентоспроможними і продовжують вироблятися. Імовірність отримання позитивного результату на стадії фундаментальних досліджень становить 5-10%, на етапі прикладних досліджень – 85-90%, а на етапі розробки – 95-97% [4]. Незважаючи на те, що тільки два з десяти «стартапів» виявляються прибутковими та конкурентоспроможними, діяльність венчурних фондів є прибутковою, оскільки прибуток з цих двох проектів здатен покрити усі збитки з інших восьми та принести певний рівень прибутку.

Можна стверджувати, що венчурні фонди в Україні, порівняно з іншими видами інститутів спільного інвестування, є найбільш ризикованими для інвесторів, що пояснюється відсутністю жорстких законодавчих вимог щодо складу і структури активів цих фондів та операцій з ними. Найпривабливішими сферами венчурного інвестування в Україні є будівництво, сільське господарство та переробка сільгосппродукції, харчова промисловість, роздрібна торгівля, в той час, як у країнах Європейського Союзу і в США - це інвестиції в інновації [4].

Отже, нині венчурні фонди в Україні функціонують в основному для оптимізації управління активами фінансово-промислових холдингів та зниження податкового навантаження, тоді як венчурне інвестування у світі є одним із найважливіших джерел капіталу для компаній, швидкий ріст та розвиток яких постійно потребує додаткових зовнішніх інвестицій. Тобто сучасні українські венчурні фонди в основному не відповідають критеріям венчурного підприємництва, оскільки не інвестують кошти в інноваційні високотехнологічні проекти.

1. Алексєнко Л. М. Ринок фінансового капіталу: становлення, проблеми та перспективи розвитку: [Монографія] / Л. М. Алексєнко. – Київ: Вид. буд к «Максимум»; Тернопіль: Екон. думка, 2004. – 424 с.

2. Закон України "Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)" № 2299-III від 15 березня 2001 року [Електронний ресурс]. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: ооо.

3. Стариченко С. О. Особливості та можливості венчурних інвестиційних фондів в Україні [Електронний ресурс] / С. О. Стариченко // Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://ufin.com.ua/analit_mat/rzp/195.htm.

4. Москвін С. О. Венчурні фонди інноваційного розвитку / С. О. Москвін. // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №2. – С. 89–95.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

©Королович О.О., Шулевка О.Ю., Штаєр М.М., 2017

Глобалізація, яка стала однією з визначальних характеристик сучасної світової економіки, поставила перед урядами багатьох країн проблемні питання пошуку нових форм і методів адаптації національного економічного та політико-правового середовища. Швидкі зміни факторів, які визначають конкурентоспроможність окремих фірм та цілих держав на світових ринках, динамічний розвиток глобальних відносин змушують уряди при формуванні умов економічного зростання і дедалі більш активно звертатися до проблем забезпечення національної конкурентоспроможності у глобальному масштабі.

Важливим для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки є перехід України на інноваційний розвиток. Залежність України від імпорту, надмірні масштаби якого обумовлюють вимивання в теперішній час з економіки країни величезних коштів в інтересах інвестування країн - імпортерів своєї продукції в Україну, унеможливають створення нових робочих місць, необхідних для забезпечення повної зайнятості робочої сили, та сприяння інноваційному розвитку секторів економіки України. Однак становлення країни, як високотехнологічної конкурентоспроможної держави, неможливе без впровадження новітніх технологій [1].

Інноваційна модель розвитку України привертає дедалі більшу увагу науковців, політиків, представників бізнесу. Інноваційні процеси відіграють в сучасній економіці надзвичайно важливу роль, а визначення та врахування їх особливостей є неодмінною умовою забезпечення ефективності економічної стратегії держави.

Головна мета інноваційного типу розвитку полягає в отриманні максимального економічного ефекту від кожної одиниці впровадженого і перетвореного на товар винаходу та ідеї. Можна стверджувати, що в даний час в Україні державної інноваційної політики не існує. Разом з тим інтелект і знання є одним з головних резервів країни, причому єдиним відновлюваним ресурсом. Для його застосування у країні є головне - це освічені кадри та наука, але, на жаль, вони практично не використовуються, тому що немає внутрішнього попиту на інтелект і нове знання, немає інфраструктури, яка цей попит забезпечить.

Основою сучасних технологій є фундаментальна наука, яка створює інтелектуальні ресурси суспільства, основу сучасної технології.

Впровадження моделі інноваційного розвитку національної економіки (які функціонують в економічно розвинутих країнах) України суттєво ускладнює існуюча структура ВВП, бо головним джерелом валютних надходжень до державного бюджету залишаються гірничо-металургійний комплекс (32%), частково харчова та переробна галузі (25%), мінеральні продукти (10%), хімічна промисловість (8%). А власники цих виробництв до останнього часу фактично не здійснювали технологічну модернізацію промислових підприємств, оскільки й без цього мали певні конкурентні переваги на світових ринках за рахунок відносно дешевої робочої сили, сировини та енергоносіїв. У посткризовій економічній ситуації стан зовнішньоторговельного балансу української економіки лише погіршується, що підкреслює стратегічну безперспективність теперішнього місця України. Основна стратегія тих, хто контролюють ключові сектори української економіки, – збільшити свої прибутки, ігноруючи загальну деградацію національного господарського комплексу, зростаюче технологічне відставання, кризові процеси у науці та освіті [2, с. 141].

У розвинутих країнах світу показник приросту ВВП за рахунок впровадження нових технологій становить 60–90%, тоді як в Україні він складає менше одного відсотка. Хоча Україна за кількістю науковців входить до першої десятки країн світу [3, с. 77].

Стан інноваційної діяльності в Україні більшістю науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах та потребам інноваційного розвитку. Стабільне скорочення реальних обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної політики не дають підстав для висновку про наявність реального підґрунтя для переходу до інноваційної моделі розвитку. Реформування науково-технічного комплексу побудовано за принципами частих змін цілей та завдань, без урахування загальновідомих факторів функціонування та розвитку науково-технічного потенціалу: активної та передбачуваної державної підтримки, формування попиту на наукові досягнення з боку реального сектора економіки, тощо.

Нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності в Україні є фрагментарною, суперечливою і тому недосконалою. Виконання прийнятих законів в інноваційній сфері є незадовільним. Однак є визначеними підходи і кількісні орієнтири щодо здійснення структурних змін в Стратегії розвитку України на період до 2020 року, де основною метою є підвищення впливу інновацій на економічне зростання України. Все це свідчить, що структура і принципи управління інноваційним розвитком в Україні потребують докорінних змін. Ці зміни повинні бути спрямовані на вирішення основних проблем інноваційного розвитку економіки.

До ключових проблем у формуванні й реалізації державної інноваційної політики в Україні належать такі [4, с. 24]:

- недостатня якість бізнес-середовища, збереження нерозвиненості умов для справедливої конкуренції на ринках, а також за одержання державної підтримки;
- збереження значних бар'єрів для поширення в економіці нових технологій, обумовлених відсутністю державної технологічної політики й неефективним галузевим регулюванням, включаючи процедури сертифікації, митне і податкове адміністрування;
- недостатність зусиль регіональної й місцевої влади щодо поліпшення умов для інноваційної діяльності;
- взаємодія бізнесу й держави у формуванні й реалізації інноваційної політики поки що не має регулярного характеру, не забезпечує збалансованого вираження інтересів різних інноваційно-активних підприємств, особливо в нових секторах, що формуються;
- недостатня ефективність інструментів державної підтримки інновацій: обмежена гнучкість, нерозвиненість механізмів розподілу ризиків між державою й бізнесом, слабка орієнтованість на стимулювання зв'язків між різними учасниками інноваційних процесів на формування й розвиток науково-виробничих та технологічних партнерств.

Отже, нагальною постає проблема модернізації української економіки з метою підвищення технологічного рівня експорту та якісних характеристик вітчизняної продукції, яка постачається на внутрішній ринок, що необхідно для забезпечення конкуренції з імпортованими товарами не тільки за ціновими, але й за якісними характеристиками. Саме на виконання цього стратегічного завдання має бути спрямована інноваційна політика України.

1. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/table/Zhalilo21/003.htm>

2. Мерніков Г.І. Модернізація України і досвід Китаю / Г.І. Мерніков // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3 (20). – С. 137–145.

3. Гросул В.А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні / В.А. Гросул // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1 (3). – Т. 1. – С. 76–82.

4. Федулова Л. Концептуальні моделі інноваційної стратегії України / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87–10

5. О.М. Стреліна. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2166>

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ІННОВАЦІЙНОГО ВІДТВОРЕННЯ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ УКРАЇНИ

© Кравченко О.О., 2017

Проблема інноваційного відтворення на залізничному транспорті України є надзвичайно гострою. Це обумовлено тим, що починаючи з початку 90-х р. ХХ ст., рівню фізичного та морального зносу необоротних активів приділялася незначна увага. Наслідком цього став фізичний знос окремих складових необоротних активів на рівні понад 90 %, технологічне відставання рухомого складу вже на два покоління. Такий стан необоротних активів негативно впливає на якість транспортних послуг, знижуючи попит на них, перевізні можливості і, як наслідок, фінансові можливостей галузі щодо інноваційного відтворення необоротних активів. Подальше погіршення ситуації може призвести до втрати залізничним транспортом значення «локомотиву національної економіки». Тому надзвичайної гостроти набуває проблема ефективного використання доступних фінансових інструментів інноваційного відтворення у галузевих підприємствах.

Інноваційна діяльність на залізничному транспорті має специфічні особливості, що впливають на можливості використання окремих фінансових інструментів. Основними є такі: (1) досить жорстка взаємопов'язаність різних елементів необоротних активів (рухомого складу та інфраструктури), порушення якої призводить до неможливості здійснення безперервного перевізного процесу, тому інновації у галузі мають здійснюватися комплексно; (2) проекти у розвиток галузевих підприємств є достатньо дорогими, мають значні терміни реалізація та окупності, що негативно впливає на інвестиційну привабливість галузі. Тому особлива увага має приділятися, перш за все, інструментам ресурсного забезпечення інноваційної діяльності.

Одним із головних чинників розвитку інноваційної діяльності на залізничному транспорті має бути державна підтримка, оскільки галузь має стратегічне значення не тільки як чинник розвитку економіки, а й забезпечення національної безпеки. За оцінками фахівців, у 2016 р. потреба у капітальних вкладеннях перевищувала фінансові можливості ПАТ «Укрзалізниця» у 2,4 рази, що обумовлює необхідність державної підтримки інновацій на залізничному транспорті.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає основні види фінансової підтримки інноваційної діяльності, які включають повне або часткове безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів, повну або часткову компенсацію відсотків фінансово-кредитним установам, надання гарантій комерційним банкам по кредитах, пов'язаним із пріоритетними проектами, а також майнове страхування реалізації інноваційних проектів. Однак, держава не виконує свої зобов'язання щодо підтримки інноваційного відтворення необоротних активів залізничного транспорту. Так, за рахунок бюджетних коштів у 2010 р. було профінансовано лише 7,67 %, у 2011 р. – 6,24 %, у 2012 р. – 2,41 % від загальної суми капітальних вкладень галузевих підприємств. А починаючи з 2013 р., бюджетне фінансування не здійснювалося зовсім, що є порушенням основних принципів державної інноваційної політики, які визначені Законом України «Про інноваційну діяльність».

Така ситуація характерна не лише для залізничного транспорту України. Так, за даними Державної служби статистики протягом 2015 р. загальний обсяг державних інновацій склав 589,8 млн. грн., що склало 0,7 % від загальної суми капітальних вкладень в Україні [1, с. 2]. Це супроводжується зменшенням кількості організацій, що займаються науковими та науково-технічними розробками: у 2014 р. їхня кількість складала 999, а у 2015 р. – вже 978, тобто скорочення склало 2,1%. Щодо науково-дослідних організацій, що займаються проблемами транспорту, то у 2005 р. їхня кількість була 36, у 2010 р. – 24, 2013 – 21, а у 2014 р. – 17 [3], тобто скорочення протягом 2005–2014 рр. склало 52,8 %.

Фінансування інноваційних розробок з боку держави здійснюється в незначних обсягах. За даними Державної служби статистики питома вага витрат на наукові та науково-технічні розробки у ВВП у 2014 р. становила 0,66 %, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,26 % [2], у 2015 р. – 0,62 %, та 0,21 % відповідно [3]. У країнах ЄС частка витрат на наукові дослідження та розробки у 2014 р. в середньому становила 2,01 %, а у 2015 р. – 2,03 %. Тобто держава не здійснює стимулювання інноваційних розробок в Україні, що у майбутньому лише підсилуватиме технологічне відставання галузей національної економіки, зокрема залізничного транспорту.

Вирішити проблему технологічного відставання шляхом впровадження новітньої техніки та технології, розроблених в інших країнах, неможливо. По-перше, більшість провідних країн світу мають законодавчі норми, що обмежують імпорт інноваційних технологій в інші країни (наприклад, США), а, по-друге, вартість таких необоротних активів значно перевищує вартість вітчизняних аналогів, що робить їхнє впровадження для вітчизняних підприємств неможливим через нестачу фінансових ресурсів.

Через відсутність державної підтримки ПАТ «Укрзалізниця» змушена самостійно вишукувати кошти для здійснення як простого відтворення необоротних активів, так і впровадження інновацій. При цьому ситуація тільки погіршується: за рахунок власних коштів у 2010 р. було профінансовано капітальних вкладень на суму 6044,7 млн. грн. (59,0 %), у 2011 р. – 7442,7 млн. грн. (52,4 %), у 2012 р. – 5660,8 млн. грн. (40,5 %), у 2013 р. – 2648,5 млн. грн. (49,7 %), у 2014 р. – 1743,9 млн. грн. (49,7 %), а у 2015 р. – 4,188 млн. грн. (93,1 %). Це свідчить про систематичне порушення необхідного співвідношення між власними та залученими коштами для здійснення інвестицій (40 % на 60 %), що негативно впливає на фінансовий стан підприємств залізничного транспорту і призводить до подальшого зменшення ресурсної бази інноваційного відтворення необоротних активів. У 2015 р. фінансування капітальних вкладень за рахунок кредитних ресурсів склало 312,75 млн. грн., що у 5,6 разів менше порівняно з 2014 р.

Через велику ризикованість інновацій вони не є привабливими для комерційних фінансово-кредитних установ. За даними Державної служби статистики, у 2015 р. комерційними кредитами для реалізації інноваційних проектів скористалися лише 11 підприємств, обсяг кредитів склав 113,7 млн. грн. (0,8%) [1]. Це для такої великої країни як Україна надзвичайно мало і свідчить про значні негативні очікування комерційних банків щодо економічної ефективності інновацій в Україні. ПАТ «Укрзалізниця» мала преференції перед іншими підприємствами, поки її фінансовий стан був задовільним і, що є головним, держава виступала як гарант по кредитах. Це дозволяло залучати позикові кошти на зовнішніх фінансових ринках. Однак, відмова держави гарантувати ці кредити призвела до стрімкого зменшення цих коштів: у 2013 р. обсяг позикових коштів скоротився майже у 3 рази, у 2014 р. – у 1,5 рази порівняно з попередніми роками.

Для виправлення існуючої ситуації та стимулювання інноваційного відтворення необоротних активів підприємств залізничного транспорту необхідно: (1) визначити стратегічні напрями розвитку залізничної галузі для концентрації на них доступних інвестиційних ресурсів; (2) розробити стратегію комплексного інноваційного оновлення необоротних активів підприємств залізничного транспорту; (3) розробити комплекс нормативно-правових актів для запобігання вимивання фінансових ресурсів із господарського обігу галузевих підприємств; (4) збільшити обсяги інвестицій за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів; (5) впровадити механізм державних гарантій при залученні позикових коштів ПАТ «Укрзалізниця»; (6) визначити комплекс заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості залізничного транспорту України для комерційних фінансово-кредитних установ.

1. *Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2015 році: доповідь. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ukrstat.org/druk/publicat/kat_r/publnauka_r.htm.*

2. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2014 році: Статистичний збірник. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ukrstat.org/druk/publicat/kat_r/publnauka_r.htm.*

3. *Наукова та науково-технічна діяльність у 2015 році: доповідь. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ukrstat.org/druk/publicat/kat_r/publnauka_r.htm.*

РОЛЬ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕННЯ ПРИ ЕКОНОМІЧНОМУ ОЦІНЮВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Крет І.З., 2017

На сучасному етапі розвитку економіки України забезпечення ефективного функціонування підприємств потребує постійного підвищення конкурентоспроможності продукції, оптимального використання потенціалу підприємства і капітальних вкладень, гнучкого реагування на зміни у інноваційній діяльності. Виконання перерахованих завдань можливе завдяки систематичному удосконаленню їх використання.

Сприяти підвищенню інноваційної активності вітчизняних підприємств можливо шляхом застосування нових підходів та методів до оцінки економічної ефективності капітальних вкладень і шляхів удосконалення їх використання, які б враховували вимоги сьогодення. Тому дана тема і проблема є актуальною на сьогодні.

Метою публікації є дослідження використання і оцінка економічної ефективності капітальних вкладень підприємства на сучасному етапі інноваційної діяльності в Україні.

При дослідженні проблем використання і оцінки капітальних вкладень підприємств а також і в інноваційній діяльності було використано праці таких фахівців і науковців, як Т.Н.Бабенко, І.М.Бойчика, Ф.Ф.Бутинця, Н.Г.Волкова, Г.П.Журавля, Я.Д.Крупки, Е.П.Козлової, П.П.Новиченко, М.С.Палюха, І.І.Поклада, А.Ю.Редько, Н.М.Ткаченко, О. О.Фурсова та інших.

А економічна ефективність капіталовкладень - показник співвідношення обсягу випущеної продукції у вартісній формі до суми капіталовкладень, що забезпечують цей випуск.

Ефект капітальних вкладень у сфері матеріального виробництва залежно від рівня управління може виявлятися як приріст національного доходу (на рівні держави), чистої продукції (для галузей та підгалузей економіки), приріст прибутку або зниження собівартості (для підприємств, їх об'єднань або окремих об'єктів капітального будівництва).

Ряд авторів розглядає капітальні вкладення, як вкладення капіталу у різні сфери народного господарства з метою створення нових та оновлення існуючих основних фондів (капітальних матеріальних благ).

На думку автора і деяких авторів економічна ефективність - це співвідношення економічного ефекту і витрат, що забезпечують його отримання. А економічний ефект характеризує кінцевий результат самого використання **капіталовкладень**.

Кількісно економічна ефективність відображає результативність використання ресурсів виробництва - праці, засобів виробництва, капіталу та природних ресурсів. Критерієм економічної ефективності виробництва є підвищення продуктивності використання ресурсів виробництва.

Оцінка ефективності і доцільності капітальних вкладень може здійснюватися на основі розрахунку терміну їх окупності. При цьому кількість років, за які відшкодовуються початкові інвестиції, при однакових чи різних у часі економічних результатах, встановлюється за допомогою грошових потоків. Під грошовим потоком мають на увазі суму чистого доходу та амортизації.

А для визначення ефективності капітальних вкладень за певними варіантами проектів, які реалізуються не з метою одержання прибутку, а для задоволення соціальних потреб, у випадку, коли немає можливості визначити ціну продукції (послуги), а відносно постійних поточних витратах - може використовуватися метод зведених (приведених) витрат.

Для обґрунтування економічного варіанту зведені (приведені) витрати є мінімальними. Сама оцінка ефективності капітальних вкладень на основі методу визначення терміну окупності витрат і зведених (приведених) витрат характеризується відносною простотою і дає можливість без особливих проблем визначати доцільність і ефективність рішень в інноваційній діяльності, які приймаються.

Більш досконалою і об'єктивною є оцінка ефективності капітальних вкладень на основі зведених витрат з урахуванням зміни вартості грошей у часі. Зведені (приведені) витрати з урахуванням зміни вартості грошей у часі визначаються:

$$Z = \sum_{t=1}^m \frac{K_t}{(1+E)^t} + \sum_{t=1}^m \frac{C_t}{(1+E)^t}, \quad (1)$$

де $\sum_{t=1}^m \frac{K_t}{(1+E)^t}$ - теперішня вартість капітальних витрат за життєвого циклу об'єкту (проекту); $\sum_{t=1}^m \frac{C_t}{(1+E)^t}$ - теперішня вартість поточних витрат за життєвого циклу об'єкту (проекту); t - рік здійснення витрат; K_t - капітальні вкладення в році t ; m - тривалість життєвого циклу об'єкту або проекту (від початку здійснення інвестицій до припинення роботи); C - собівартість продукції чи послуг (або експлуатаційні витрати) в році t ; E - коефіцієнт дисконтування.

Але найбільш досконалим і поширеним за умов реального ринку методом оцінки ефективності капітальних вкладів є метод чистої теперішньої вартості (чистої приведенної цінності – *Чн.в.*).

$$Ч_{т.в.} = \sum_{t=1}^m \frac{D_t - B_t}{(1+E)^t}, \quad (2)$$

де D_t - дохід (вигоди, надходження) в році t ; B_t - витрати (одноразові, поточні) в році t . Крім того, чисту теперішню вартість можна також визначити:

$$Ч_{т.в.} = \sum_{t=1}^m \frac{D_{tr}}{(1+E)^t} - K \quad (3)$$

де D_{tr} - річні перевищення доходів над витратами в році t ; K - початкові (одноразові) вкладення, приведені до теперішнього часу.

Оцінку ефективності інвестицій можна також здійснювати і методом граничної ефективності. Сама гранична ефективність (внутрішня норма доходності) виступає у вигляді певного відсотку, при якому чиста теперішня вартість дорівнює нулю, тобто дисконтовані майбутні доходи дорівнюють початковим інвестиціям.

В кінцевому рахунку рішення про доцільність інвестицій приймається визначенням коефіцієнта прибутковості (ефективності), який визначається як співвідношення суми дисконтованих доходів до суми дисконтованих витрат, або визначенням показника відносної ефективності (прибутковості) - відношенням теперішньої вартості до дисконтованих (одноразових) вкладень.

Основними заходами, внаслідок яких можна забезпечити підвищення ефективності використання капітальних вкладень в інноваційній діяльності є:

- забезпечення комплектності й пропорційності капітальних вкладень;
- скорочення розриву в часі між капітальними вкладеннями й освоєнням основних фондів;
- економічно обґрунтовані суми капітальних вкладень;
- матеріальне стимулювання працівників за покращення якості та економічного проведення будівельно-монтажних робіт, що сприяє скороченню термінів самого освоєння капітальних вкладень.

На думку автора, капітальні вкладення - це певні види майнових та інтелектуальних цінностей, які спрямовані на створення капітальних матеріальних благ.

Подальші дослідження проблеми підвищення ефективності використання капітальних вкладень в інноваційній діяльності потребують визначення можливостей більш повного урахування чинника - фактора часу та можливо ризику в процесі такого оцінювання за якого досягається максимальна ефективність господарської діяльності підприємств, зокрема інноваційної діяльності.

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© Крот М.В., 2017

Конкурентоспроможність національної економіки є чинником перспективного розвитку країни у системі світового господарства. Така ситуація неможлива без переходу до інноваційного типу економіки здатної, з одного боку, забезпечити достатню різноманітність вироблених в країні продуктів, а з іншого – скоротити залежність від імпорту стратегічно важливих товарів.

Інноваційна економіка характеризується наступними базовими принципами, які, в свою чергу, породжують проблеми та гальмують інноваційний розвиток України. Розглянемо їх детальніше.

1. Високий індекс економічної свободи. Як заявляють дослідники з американського дослідницького центру The Heritage Foundation, що складають рейтинг, Україна, де триває політична криза, залишається найменш економічно вільною економікою Європи. У 2017 році Україна займає 166-у позицію серед 180 країн. [1]

2. Високий рівень розвитку освіти і науки. Хоча за цим показником Україна займає 38-му позицію у світовому рейтингу [2], проте сьогодні гостро постає проблема «відтоку мізків».

3. Висока і конкурентоспроможна якість життя. За рівнем життя населення Україна посідає 63 місце серед 133 країн. Про це свідчать дані Індексу соціального розвитку, розробленого американською неурядовою організацією Social Progress Imperative [3]

4. Висока якість людського капіталу. У 2016 році за Індексом людського капіталу Україна посіла 26 місце серед 130 країн світу, покращивши за рік позицію на 5 пунктів. [4]

5. Висока частка інноваційних підприємств та інноваційної продукції. За деякими оцінками загальний приріст ВВП за рахунок введення нових технологій в Україні становить менше 1%, тоді як у розвинених країнах цей показник досягає рівня 60-90%.

Вцілому, за Глобальним інноваційним індексом 2016 року, найінноваційнішою країною визнана Швейцарія з рівнем інновацій в 66,28 балів. У трійці лідерів також Швеція і Великобританія. Україна опинилася в рейтингу на 56 позиції з рівнем інновацій в 35,72 балів. [5]

Зауважимо, що значного покращення вимагає державна інноваційна інфраструктура. У нашій державі діє Український інститут науково-технічної інформації, 9 регіональних центрів науки, інновацій та інформатизації. Крім того, функціонує 12 технопарків, 28 інноваційних бізнес-інкубаторів, 28 інноваційних центрів.

Найефективнішою формою інновацій є широке впровадження ІТ-рішень в усі без винятку сфери. Тому доцільним є інтенсифікувати як розробку, так і впровадження ІТ-продуктів у всі сфери економіки. У цьому напрямі Україна посідає одне з провідних місць у світі.

На наш погляд, в основі інноваційного шляху розвитку економіки повинно лежати впровадження зарубіжного досвіду інноваційної діяльності високорозвинених країн. Інновації повинні бути стратегією розвитку економіки, оскільки за ними – майбутнє. Зростання економіки – це підвищення конкурентоспроможності продукції, що нерозривно пов'язано з впровадженням інноваційних технологій.

1. Світовий рейтинг рівня економічної безпеки The Heritage Foundation [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/ranking>

2. Світовий рейтинг освіти та науки [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/science/2015/05/150513_vj_education_rankings_it

3. Світовий рейтинг якості життя населення Social Progress Index [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.socialprogressimperative.org/countries/UKR/#performance/indicators/spi/>

4. Економічний дискусійний клуб [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/rejtingovi-ocinky-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-2016>

5. Глобальний інноваційний індекс [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf

ІННОВАЦІЇ ЯК РУШІЙНИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

©Кудріна О.Ю., 2017

Сучасний стан переважної більшості українських підприємств не відповідає їхньому природному та інтелектуальному потенціалу. Конкуренентоздатність продукції українських промислових підприємств є значно нижчою, ніж рівень світових стандартів, за якими виробляється й поставляється на товарний ринок продукція підприємств розвинутих капіталістичних держав. Соціально-політичні і економічні перетворення, що відбуваються останніми роками в країні, значно ускладнили результативність ділових відносин як між українськими, так і між українськими й закордонними промисловими підприємствами. В таких непростих умовах господарювання економічний підйом промисловості неможливий без переформатування стратегії використання ресурсного потенціалу підприємств, причому не в останню чергу за рахунок інтенсифікації, пошуку внутрішніх ресурсів для запуску виробничих циклів підприємств.

Досліджуючи економічний потенціал промислових підприємств як можливість сукупності їхніх ресурсів забезпечувати досягнення намічених результатів діяльності, варто розглядати кожен складову економічного потенціалу в системі. Лише перебуваючи в єдиній системі компоненти економічного потенціалу підприємств дозволяють одержати інтегрований ефект, якого не можна одержати в умовах, якщо ці компоненти функціонують відокремлено. Економічний потенціал промислових підприємств обумовлений не стільки кількістю наявних у розпорядженні ресурсів, проте їхньою якістю, структурою, ступенем збалансованості тощо.

Оцінка економічного потенціалу необхідна для забезпечення повного й раціонального використання розгляданого потенціалу. Тому система показників, за якими економічний потенціал промислових підприємств оцінюється, повинна включати, насамперед, показники, котрі характеризують кількість, якість, склад, стан ресурсів, показники ефективності використання ресурсів (до речі структурними компонентами ресурсного потенціалу підприємств є: природно-ресурсний, виробничо-майновий, фінансовий, трудовий й інноваційний потенціали).

Заради справедливості можна відмітити, що промисловий потенціал вітчизняних підприємств за останні двадцять років зазнав значних втрат, а продукція українських підприємств – стала ще менш конкурентоспроможною. Ці негаразди викликані як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, зокрема недостатніми обсягами інвестицій й слабкими інноваціями у промисловості.

Водночас, низький приплив інвестицій в промисловість спричинений несприятливим інвестиційним кліматом через нестабільність економічної й політичної ситуації в країні, складну та достатньо заплутану систему оподаткування, низький рівень довіри між бізнесом, владою і населенням, недостатньо розвинуту транспортну інфраструктуру, з-за інших чинників.

І науковці, і практики майже в один голос наголошують на необхідності втілення потужних інновацій в економіку, вказують на інновації як на рушійний фактор економічного зростання в Україні. Зазначають, що в умовах кризи на перші ролі має вийти інноваційна діяльність, оскільки подолання будь-якої кризи неможливе без успішних управлінських інновацій – запоруки формування нових виробничої, транспортної, соціальної інфраструктури. Саме інновації спроможні якомога продуктивніше розкрити потенціал економіки.

Підвалини промислового потенціалу України здебільшого були закладені у радянські часи. Тому в умовах переходу від планово-адміністративної до ринкової економіки значні його частини (мається на увазі пострадянського промислового потенціалу) виявилися незадіяними через невідповідність реаліям сьогодення. У сучасному світі будь-який розвиток, що зорієнтований на

дешеві природні ресурси, на імпорт технологій та товарів, на енергоємні промислові проекти приречений на провал.

Вирішити проблему оновлення вітчизняної промисловості неможливо без активної підтримки інноваційної сфери діяльності із боку держави. Однак забезпечити масштабну підтримку процесам оновлення технологічної бази підприємств через обмежений ресурсний потенціал та системні кризові всепоглинаючі в економіці явища неможливо. Вихід із ситуації, що склалася, криється у проведенні цілеспрямованої державної промислової політики. Технічні, фінансові, людські, організаційні ресурси, набуті та збережені протягом останніх років (доки їх не втрачено під тиском безцільної економічної політики та цілеспрямованих дій зовнішніх конкурентів) необхідно спрямувати на відродження та широкомасштабну структурну перебудову вітчизняного промислового потенціалу.

ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

Поглиблення глобалізаційних процесів та модернізація технологій ведення бізнесу обумовлює необхідність пошуку й удосконалення існуючих методик здійснення підприємницької діяльності з метою її новелізації та збереження конкурентних переваг на ринку. Рушійною силою таких нововведень є саме інформаційні технології та цифрові платформи, які дозволяють не лише скоротити транзакційні витрати, а й здійснювати загальну операційну діяльність в глобальних масштабах. Так, у 2016 р. фінансові технології отримали визнання банків, користувачів і фінансових інститутів, а адаптована в США технологія блокчейн (blockchain) вийшла за межі використання лише у фінансовій сфері (зокрема, американська фінансова компанія Capital One (NYSE:COF) уклала угоду зі стартапом Gem щодо роботи над блокчейн проектом у сфері медичного страхування) [1].

Страховий бізнес безумовно торкається окреслені процеси, змушуючи його шукати шляхів, щоб вижити в так званій інформаційній або, як зауважував іспанський соціолог М. Кастельс (M. Castells), – мережній, електронній чи цифровій економіці, центральне місце в якій посідають інформаційні технології, здатні змінювати матеріальну основу сучасного світу [2, с. 16-17]. Найбільш ефективними, вважаємо ті технології, які дозволяють забезпечити: удосконалення дистанційного обслуговування клієнтів страхової компанії за рахунок Інтернет-технології, веб-чатів, відеозв'язу; апробацію мобільних фінансових додатків; залучення банківських платіжних сервісів (електронні валюти, р2р, банківські рішення, NFC) у процес реалізації страхових продуктів; імплементацію хмарних технологій.

Окремі вітчизняні страхові компанії уже працюють у цьому напрямку. Зокрема, лідируючі позиції на вітчизняному страховому ринку щодо апробації новітніх інформаційних технологій займає СК “ВУСО”, розвиваючи онлайн страхування та забезпечуючи його дешевизну, безкоштовну доставку, офіційність страхування та швидкість укладення договору (5 хвилин) та пропонуючи найширший асортимент пропонованих продуктів, які є стандартизованими та простими пакетами послуг, зрозумілими для переважної більшості користувачів. Натомість СК “Альфа Страхування”, діяльність якої спрямована на пошук нових ринків просування страхових послуг, реалізує унікальні страхові продукти – “Автоматизація продажів страхових продуктів”, “Домашня безпека”, “Екстрім безпека”, “Мобільна безпека” – через мережу магазинів “МОУО” і СОМFY. Водночас, СК “АСКА” розроблено додаток “Мобільний страховий агент”, за наявності якого при допомозі планшета можна оформити та продати страховий поліс.

У сфері перестрахування з'явилась система “FlyRe” (електронна біржа), використання якої можливе з будь-якого технологічного пристрою, що має доступ до мережі Інтернет (комп'ютер, планшет, смартфон тощо). Вона забезпечує в режимі онлайн передачу та прийняття ризиків із застосуванням методу аукціону [3, 221-222].

Незважаючи на позитивні тенденції у застосуванні новітніх інформаційних технологій вітчизняними страховиками, є низка проблем, що стримують їх активне використання через: низьку страхову культуру населення та досить високу обмеженість доступу до Інтернету; недовіру до електронних платежів; техніко-технологічні проблеми забезпечення електронного документообігу та використання електронного підпису; присутність страхового шахрайства на ринку, неготовність окремих страховиків до переходу на нові канали дистрибуції страхових продуктів; обмеженість фінансових і висококваліфікованих трудових ресурсів тощо.

Резюмуючи зазначене вище, відмітимо, що в умовах структурних технологічних та інформаційних змін фінансові установи, що надають послуги фізичним і юридичним особам, боротимуться за своїх потенційних клієнтів і збереження існуючих. Вирішальну роль у цьому

протистоянні відіграватимуть підходи до ведення бізнесу, канали реалізації продуктів і надання послуг та технології обслуговування клієнтів. І саме ті страхові компанії, які апробуватимуть новітні інформаційні технології та цифрові платформи, матимуть перспективи на подальший розвиток. При цьому, як зазначає президент VT Global Services Том Ріджент, дослідження показують, що у людей є величезна жага до нових технологій, які спрощують взаємовідносини з фінансовими компаніями, проте споживачі настільки вибагливі, що все ще хочуть традиційного обслуговування за допомогою людей, а не техніки. Успішними фінансовими компаніями будуть визнаватися ті, що віднайдуть баланс між автоматизацією та взаємодією людей – постачання фінансових послуг відбуватиметься шляхом зустрічей, по телефону, за допомогою відеозв'язку або веб-чату [4].

1. *Fintech Outlook for 2017: Continued Acceptance and Validation [Electronic resource]. – Access Mode: <http://investingnews.com/daily/tech-investing/fintech-investing/fintech-outlook-2017-continued-acceptance-validation/>.*

2. *Castells M. The Information Economy and the New International Division of Labor // The New Global Economy in the Information Age: Reflections on our Changing World / M. Carnoy, M. Castells, S. Cohen, F. Cardoso, eds. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1993. – P. 15–19.*

3. *Кулина Г. М. Інноваційні технології дистрибуції страхових продуктів / Г. М. Кулина // Світ фінансів. – 2016. – № 1. – С. 215–226.*

4. *Financial service providers are “too faceless” – report [Electronic resource]. – Access Mode : <http://www.mycustomer.com/news/financial-service-providers-too-faceless-report>.*

РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

О Кулиняк І.Я., Русин Ю.В., 2017

Упровадження інновацій у діяльності підприємства спрямоване на одержання не тільки економічного, а й соціального, екологічного, ресурсного, технічного тощо ефектів, результати яких справляють вплив не тільки на саме підприємство, а й на його працівників, власників, постачальників, конкурентів, суспільство та державу загалом.

Упровадження інноваційних процесів у діяльності підприємства повинно забезпечувати баланс інтересів усіх зацікавлених груп: підприємств, суспільства, держави та ін. (рис. 1).

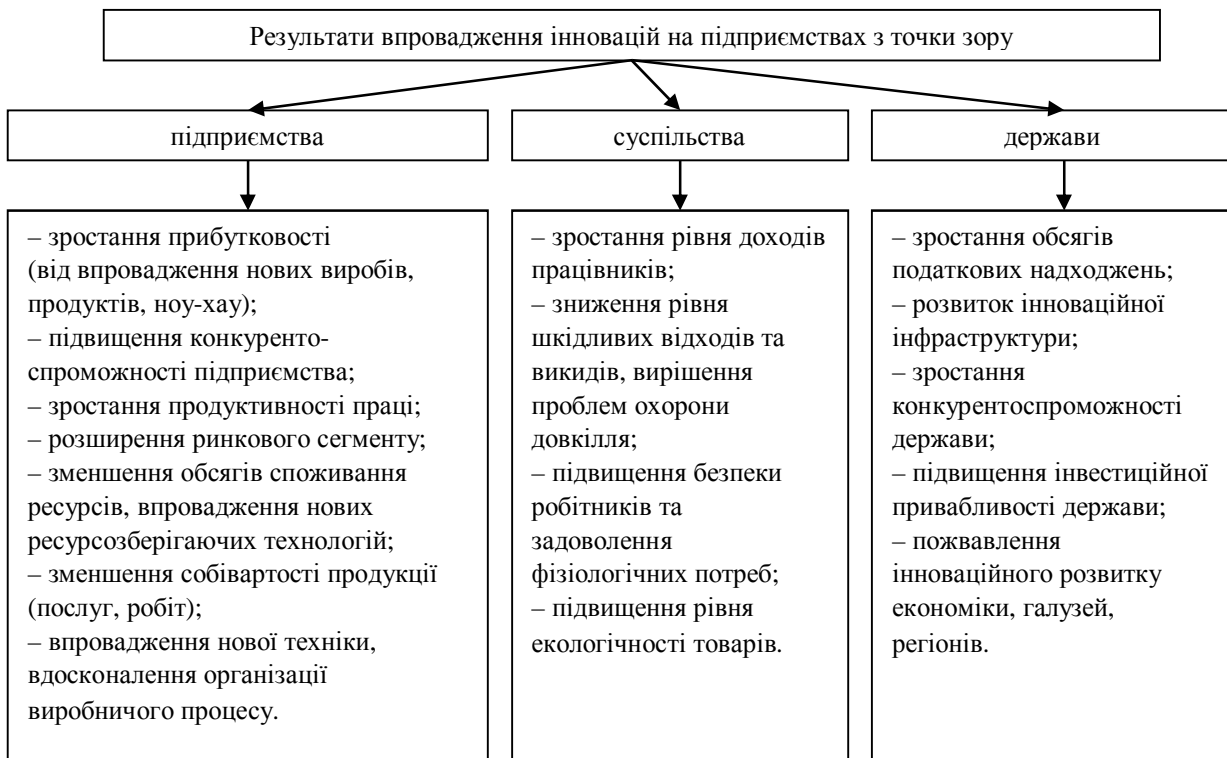

Рис. 1. Результати впровадження інновацій у діяльності підприємства з точки зору підприємства, суспільства та держави

На даний момент реалізація інноваційних процесів на підприємствах є досить низькою, що зумовлено відсутністю мотивації серед працівників, нестабільністю економічної та політичної ситуації в країні, низьким фінансовим забезпеченням, браком досвіду, а з боку держави – відсутністю фінансової та належної нормативно-правової підтримки тощо. Реалізація інноваційних напрямів розвитку кожного підприємства, подолання наявних проблем та обмежень – це завдання не тільки підприємства, а й суспільства та держави зокрема. Для того, щоб активізувати впровадження інноваційних процесів у діяльності підприємств державі необхідно створити адекватну та ефективну систему підтримки, зокрема, поширити практику надання середньострокових кредитів із знижкою кредитної ставки тим підприємствам, які демонструють високі досягнення в інноваційній діяльності, фінансувати частину актуальних для розвитку економіки інноваційних процесів, організувати державне замовлення інноваційної продукції.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

©Куракіна Ю.О., 2017

Для формування та стійкого розвитку сприятливого інвестиційного клімату в Україні необхідно створити прозору та передбачувану податкову систему, що забезпечує рівність всіх платників податків перед законом та не обтяжує ведення бізнесу.

Відповідно до Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки [1], основними проблемами податкової системи, які унеможливили виконання всіх поставлених цілей і завдань щодо проведених податкових реформ є: часті перевірки, необґрунтовані вимоги до платників податків, неоднозначне тлумачення податкових норм під час їх застосування, неефективність заходів податкового контролю, відсутність лояльності платників до сплати податків, непослідовність податкової політики, нерівномірний розподіл податкового навантаження [1].

Виділені критичні моменти свідчать як про невирішеність нормативно-правового регулювання справляння податків та зборів в Україні, так і про їх недостатнє адміністрування. Саме тому одним з основних завдань стратегії щодо податкової системи є підвищення якості та ефективності податкового адміністрування.

Ефективність податкового адміністрування залежить від чіткого та єдиного розуміння всіма учасниками податкових правовідносин його сутності, мети здійснення, складових та кінцевих результатів.

Розглянемо змістове наповнення категорії «адміністрування», яка з одного боку має бути юридично формалізованою, оскільки є певною правовою формою управління публічними фінансами; а з іншого боку – є об'єктом наукових досліджень та в найбільш загальному випадку розглядається як управлінська діяльність.

С.М. Клімова у своїй роботі [2] наводить основні ознаки адміністрування:

- цілеспрямований характер діяльності уповноважених органів, який виявляється у забезпеченні досягнення мети у сфері податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, інших платежів, єдиного веб-порталу;
- регламентований характер діяльності, виражений у наявності процесуальних та процедурних норм;
- підзаконність діяльності, оскільки вона здійснюється на основі і для виконання законодавчих норм з метою реалізації вимог закону;
- вторинний характер стосовно законодавчої діяльності;
- регулярний, постійний характер діяльності;
- наявність владних повноважень в уповноважених органів;
- адміністрування здійснюється з метою реалізації державної фінансової політики та зміцнення дисципліни [2].

Адміністрування податків регулюється нормами та положеннями Податкового кодексу України [3]. Так, відповідно до ст. 14 (пп. 14.1.1), адміністрування податків та платежів визначено як сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом.

О.О. Коваль у своїй роботі акцентує увагу на необхідності визначення адміністрування податків та зборів як управлінської діяльності контролюючих органів та їх посадових осіб, що реалізується у формах рішень та процедур [4].

На основі аналізу розділу II Податкового кодексу України, можна зробити висновок, що адміністрування податків та зборів включає в себе наступне: надання податкових консультацій; листування з платником податків (направлення податкових-повідомлень рішень, податкових вимог або інших документів); забезпечення прийняття податкової звітності платників податків; визначення суми грошових зобов'язань платників податків; забезпечення законності процедури адміністративного оскарження рішень; облік платників податків, інформаційно-аналітичне забезпечення, проведення перевірок та звірок, притягнення до відповідальності за вчинення податкових правопорушень та накладення фінансових санкцій.

Таким чином, податковим кодексом встановлено порядок адміністрування податків та зборів, але чітко не прописана сама система адміністрування та його кінцева мета.

У роботі [5] визначено, що система адміністрування податків передбачає взаємодію керуючої (фіскальних та інших центральних органів виконавчої влади) та керованої (податкових платежів) систем та складається з наступних елементів: податків, зборів та платежів, які справляються на території України; структури та ієрархії фіскальних органів; прав, обов'язків і відповідальності фіскальних органів; податкової роботи; податкових пільг; податкових санкцій; податкових відносин.

В роботі автора [4] система адміністрування податків та зборів включає в себе комплекс організаційних, контрольних, фіскальних та інших рішень та процедур контролюючих органів та їх посадових осіб, які мають різний характер, проте взаємопов'язані та взаємообумовлені спільною метою – забезпечення своєчасного та в повному обсязі надходження коштів від податкових зобов'язань до відповідних бюджетів.

Розподіл всієї системи адміністрування на складові є визначальним, оскільки різні процедури та рішення мають різні кінцеві результати та, як наслідок, по-різному впливають як на ефективність самого процесу адміністрування, так і всієї податкової системи в цілому. Так, якість контрольної та фіскальної складової може бути підтверджена абсолютними показниками ефективності (обсяг надходжень до бюджету, обсяг донарахованих зобов'язань за результатами перевірки, коефіцієнт ефективності контролюючого впливу, витрати на адміністрування податків та ін.), тоді як організаційна складова характеризується якісними показниками.

Так, опитування платників податків щодо якості обслуговування у Державній фіскальній службі (ДФС) у 2016 році [6] дозволило виявити наступні організаційні аспекти, поліпшувати які варто у першу чергу:

- швидкість обслуговування під час відвідування органу ДФС;
- зрозумілість наданих консультацій під час відвідування органу ДФС;
- рівень професійної компетенції фахівців органу ДФС;
- онлайн послуги;
- задоволеність наповненням стендами в ДФС;
- задоволеність наповненням офіційного веб-порталу ДФС;
- зручність користування офіційним веб-порталом ДФС.

1. *Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки.* – від 08.02.2017 р. № 142-р.

2. *Клімова С.М. Адміністрування як правова форма управління у сфері публічних фінансів / С.М. Клімова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. - Вип.5. – Т.2.- С.52-55.*

3. *Податковий кодекс України – від 02.12.2010р. №2755-IV.*

4. *Коваль О.О. Поняття та система адміністрування податків та зборів / О.О. Коваль // Наше право. – 2015. - №1. - С. 159-164.*

5. *Паславська Р. Сутність системи адміністрування податків та особливості її функціонування в Україні / Р.Ю. Паславська // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. – Івано-Франківськ: ПНУ ім. В. Стефаника, 2013. – Вип. 9. – Т.1. – С. 58-63.*

5. <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/279438.html>

ІНОВАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПРИ ФІНАНСОВІЙ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД

©Лазутіна Л.О., 2017

Створення інноваційного середовища для розвитку сільських громад – чи не єдиний шлях виходу з кризи, у якій опинилося українське село. Досліджено, що таке середовище передбачає високий рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання, що працюють у сфері аграрного виробництва та суміжних із ним секторах економіки, розвитком соціальної та комунальної інфраструктури села. Це інвестування у розвиток сільської місцевості, розвиток ресурсного і людського потенціалу сільських територій [1].

Спонукальним мотивом до розширення інноваційного середовища на селі є процеси децентралізації, розпочаті з реформами, особливо фінансової її частини. Відомо, що основні цілі децентралізації, за дослідженням ряду авторів та нормативними вимогами щодо процесу полягають в тому, щоб «переорієнтувати в зворотний бік сільську міграцію, боротьба з бідністю, розширення зайнятості населення, забезпечення рівних можливостей і задоволення потреб населення, покращення якості життя, можливості для розвитку особистості та поліпшення стану соціального розвитку. між міськими і сільськими територіями повинно бути досягнуто більш справедливого балансу бюджетних витрат, капіталовкладень в інфраструктуру, збільшення фінансування програм економічного розвитку сільських територій» [2]. При цьому завданням фінансової децентралізації є концентрація коштів та можливість їхнього розподілу на місцях. Зокрема, це зростання доходів місцевих бюджетів, зміцнення податкової бази місцевого самоврядування, подолання високого рівня дотаційності громад.

Реформа місцевого самоврядування та децентралізації влади передбачає подолання багатьох викликів, насамперед високий рівень дотаційності громад. Найбільш важливою стала зміна системи бюджетного вирівнювання місцевих бюджетів за видатками та доходами. Як наслідок, з бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, які заробляють більше, ніж мають видатків, – вилучаються тільки 50% додатково отриманого доходу (за умови, що індекс податкоспроможності складає більше 1,1). Такі вилучення спрямовуються для надання базової дотації. Натомість в адміністративно-територіальних одиниць, які заробляють необхідної для видатків суми, базова дотація складає тільки 80% необхідної суми (за умови, що індекс податкоспроможності складає менше 0,9) [3].

За даними Асоціації міст України, до 2014 року відсоток дотаційності місцевих бюджетів становив 96,3%, а донорами було 3,7% місцевих бюджетів. І з 2014 року, якщо порівнювати з 2017 роком, кількість дотаційних бюджетів знизилася на 23,8%. У свою чергу, обсяг бюджетів-донорів наразі становить 16,2%, тобто відбулося їхнє зростання на 12,5%» [4].

Таким чином, основними напрямками посилення дохідної бази місцевих бюджетів для залучення інновацій у досягнення розвитку сільських територій мають стати: надання пільг місцевою владою при сплаті та розмірі ставки основних податків; удосконалення стягнення податку на майно, оскільки розмір надходжень буде стабільним; надання повноважень місцевим органам влади на вихід на національний фінансовий ринок для залучення додаткових фінансових ресурсів (інвестицій, кредитів); для розвитку територій всі податки повинні сплачуватись за місцем проживання; розробка програм розвитку територій, для підвищення інвестиційної привабливості; залучення громади до складання видаткової частини бюджету.

Враховавши досвід зарубіжних країн, а також перші підсумки нормативного регулювання процесу децентралізації, необхідно закріпити частину податку на прибуток за бюджетами територіальних громад, оскільки ці підприємства використовують місцеві природні ресурси,

місцеву робочу силу, забруднюють природне середовище та ін. Наприклад, для об'єднаних територіальних громад, насамперед сільських, такі кроки сприятимуть наповненню бюджету розвитку.

1. Аналітична записка "Організаційно-економічні механізми інноваційного розвитку сільських територій Карпатського регіону". Національний інститут стратегічних досліджень. <http://www.niss.gov.ua/articles/1182/>

2. Чернятіна, В. А. Вплив децентралізації на розвиток сільських територій – [Електронний ресурс]. – Джерело доступу: <http://www.kbiara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-3/doc/3/04.pdf>

3. Реформи під мікроскопом. – [Електронний ресурс]. – Джерело доступу: http://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2016/01/Reforms_under_the_microscope_UKR.pdf

4. Кількість дотаційних місцевих бюджетів знизилася завдяки децентралізації Кількість дотаційних місцевих бюджетів знизилася завдяки децентралізації – [Електронний ресурс]. – Джерело доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/4418>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО- ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ (за матеріалами Закарпатської області).

© Лендел О. М., 2017

Загальнонаціональне економічне зростання, головним чином, залежить від соціально-економічного стану більшості регіонів, а саме - сукупності регіональних фінансово-економічних показників та подальшого вектору їх розвитку у контексті активізації інвестиційно-інноваційних процесів.

Дослідження науковців та практичний досвід багатьох країн світу на шляху виходу з кризи свідчить про те, що запорукою економічного зростання все більше стають інвестиції, зокрема іноземні. Саме тому головним завданням держави є створення сприятливих умов для збільшення потоків іноземних інвестицій та інвестиційно-інноваційний розвиток регіонів.

Останнім часом вимальовується тенденція щодо вкладення капіталу іноземними інвесторами переважно в інноваційні проекти у країнах третього світу, реалізація яких є, по-перше, процесом експериментальним і менш затратним; по-друге, де в наявності є кваліфікована робоча сила та відкритий простір для економічного зростання.

Протягом періоду 2010-2016 рр. процес залучення іноземних інвестицій у економіці України відіграє ще більшу роль, адже наша держава проходить через кризовий період та стадію реформування економіки на шляху до інтеграції в європейський економічний простір. У сучасних умовах активізація інвестиційно-інноваційних процесів є одним з основних кроків щодо забезпечення умов виходу з кризи, зростання фінансово-економічних показників, залучення новітніх технологій та забезпечення ефективних структурних зрушень в народному господарстві (Таб. 1).

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) за регіонами України

Регіон	Обсяг на 1 січня (млн. дол. США)						На 31.12.2016 р.
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2016 р.	
Усього	39175,7	43836,8	48991,4	53679,3	57056,4	44037,2	45249,3
м. Київ	19225,1	21831,6	24907,7	27278,1	28693	22272,1	24264,6
Дніпропетровська	7054,1	7495,1	8208,2	8432,3	9064	4605,3	4042,8
Харківська	2082,7	2716,9	2814,3	2174,3	2131,9	1843,4	1990,3
Київська	1525,4	1611,1	1751,7	1835,2	1988,5	2020,8	1911,0
Львівська	1198,6	1254,6	1387,8	1637,8	1701,4	1744,9	1745,2
Одеська	1042	1107,3	1220,5	1629,1	1671,7	2403,2	2405,8
Запорізька	916,2	952,8	987,6	1077,6	1125,4	1060,0	999,4
Закарпатська	363,7	364,4	348,5	406,4	437,5	418,6	434,3
Чернівецька	61,8	61,9	61,9	64,2	80,2	60,6	59,8

Складено за матеріалами [1]

Найбільше іноземних інвестицій за період 2010-2016 рр. надійшло до таких регіонів України: Київської, Дніпропетровської, Харківської, Львівської, Одеської, Запорізької, Полтавської, Івано-Франківської областей та до м. Київ – 93,7% всіх залучених прямих іноземних інвестицій. Такий розподіл капітальних та прямих іноземних інвестицій в окремі регіони не є рівномірним, наслідком

чого є відмінність у соціальному та економічному розвитку цих регіонів та подальше збільшення невідповідності у їх функціонуванні.

Закарпатська область має надзвичайно сприятливе геополітичне положення та відіграє важливу роль у системі транскордонного співробітництва, тому має всі передумови для того, щоб стати центром торгівельних, економічних, ділових та міжрегіональних відносин на макрорівні. Подальше залучення іноземного капіталу сприяє ще більшій активізації фінансово-економічних процесів в регіоні, впровадженню інноваційних технологій, розвитку малого та середнього бізнесу.

Щодо ефективного розвитку економіки України, для якої характерні деформована галузева та просторова структура розподілу інноваційно-інвестиційних ресурсів, особлива увага повинна бути приділена значенню локальних (місцевих) переваг як факторів, що визначають рішення інвесторів щодо напрямів і масштабів капіталовкладень. Тому дуже важливо розглядати регіональні переваги регіонів України в аспекті залучення іноземних інвестицій.

Стимулювання соціально-економічного розвитку регіону в значній мірі залежить від залучення та раціонального використання інвестицій (акціонерного капіталу) - внутрішніх та зовнішніх. Іноземні інвестиції не тільки сприяють зміцненню економіки, підвищують конкурентоспроможність як регіону, так і країни в цілому, але й покращують міждержавні відносини з країнами-інвесторами. Використовуючи досвід економічно розвинутих країн, можна підвищити не тільки фінансові показники, але й вийти на якісно новий рівень соціально-економічного розвитку.

1. Державна служба статистики України. Статистична інформація. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ

©Лубкей Н.П., 2017

На сучасному етапі владні структури в Україні одностайні у питаннях необхідності переходу економіки до інноваційного типу розвитку. Однак, попри задекларовану важливість інновацій для вирішення соціально-економічних проблем країни, сьогодні відсутнє належне нормативно-правове, організаційне, інформаційне та фінансове забезпечення національного інноваційного сектора, який у порівнянні з європейськими країнами залишається слабо розвинутим. Так, рівень інноваційної активності українських підприємств – не більше 20%, тоді як у середньому по ЄС даний показник становить 44% [1, с. 7].

Для стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання та створення потужної національної інноваційної системи, яка би відповідала науковому та ресурсному потенціалу України, перш за все, необхідно сформувати ефективну інноваційну інфраструктуру. Питання становлення та розвитку інноваційної інфраструктури в Україні висвітлені у працях низки українських вчених, серед яких слід відзначити: В.М. Гейця, А.І. Даниленка, Е.М. Лібанову, С.А. Попеля, А.Р. Стояновського, З.С. Тимняк, М.Р. Усманова та інших.

Згідно із чинним законодавством інноваційна інфраструктура – це сукупність установ, організацій, підприємств, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, які надають послуги щодо забезпечення інноваційної діяльності (інформаційно-комунікативні, фінансові, маркетингові, консалтингові, юридичні, освітні тощо) [2]. Більш лаконічно інноваційну інфраструктуру можна визначити як увесь необхідний спектр приватних та державних установ й організацій, котрі покликані забезпечувати підтримку та розвиток усіх етапів інноваційного циклу. До об'єктів інноваційної інфраструктури відносять: технологічні парки, інноваційні центри, інноваційні бізнес-інкубатори, наукові парки, фінансово-кредитні установи, центри інновацій та трансферу технологій тощо.

В Україні інноваційна інфраструктура є недостатньо розвинутою. Насамперед, це проявляється обмеженою кількістю об'єктів виробничо-технологічної структури інноваційного характеру (технопарків, інноваційно-технологічних центрів, інноваційно-технологічних фірм), де здійснюється практична реалізація інноваційних проектів. Такі інфраструктурні об'єкти є надзвичайно важливими, адже багато вартих уваги інноваційних ідей та проектів залишаються нереалізованими через недостатність фінансових ресурсів, відсутність комплексної інформаційної, юридичної, фінансової та організаційної підтримки.

Загалом в Україні функціонує 12 технологічних парків, 28 інноваційних бізнес-інкубаторів, 17 наукових парків, 26 інноваційних центрів, 8 небанківських фінансово-кредитних установ, 23 інноваційно-технологічних кластерів, 49 центрів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, 9 центрів інновацій та трансферу технологій, 29 контактних пункти «програми Горизонт 2020» та близько 40 інших структур, котрі провадять інноваційну діяльність. Отож, кількість об'єктів інноваційної інфраструктури в Україні є значно меншою від прогнозованої Урядом, а також значно меншою, ніж у країнах ЄС. Наприклад, у Польщі кількість об'єктів інноваційної інфраструктури майже у п'ять разів перевищує аналогічний показник в Україні [3, с. 134-135].

Особливо гостро в Україні стоїть проблема вироблення дієвих механізмів трансформації наукових ідей та розробок у практичну площину, що обумовлено розривом таких стадій інноваційного процесу, як стадія наукового дослідження та стадія впровадження інновації у виробництво [4, с. 78]. Згадану проблему вирішить формування ефективної інноваційної виробничо-технологічної структури в Україні. Створення таких об'єктів інноваційної інфраструктури вимагає значних капіталовкладень, проте у майбутньому економічний ефект від їх

функціонування, за умови належного рівня організації та управління, буде високим. При цьому варто також враховувати дію мультиплікативного ефекту інновацій, пам'ятаючи, що нереалізована інноваційна ідея – це не лише втрата поточної можливості щодо впровадження інновації, але й втрата імпульсу до розробки ще десятка інших ідей.

В Україні структура системи інноваційної інфраструктури є досить нераціональною. Деякі елементи інноваційної інфраструктури зовсім відсутні, інші – представлені незначним числом. Зокрема, незначна роль відведена венчурним фондам, хоча міжнародний досвід вказує на важливе значення венчурного підприємництва у процесі реалізації інноваційної стратегії держави, яке забезпечує фінансування високо ризикового інноваційного бізнесу [5, с. 269].

У даному контексті слід згадати про доцільність формування на національному рівні такого об'єкту інноваційної інфраструктури, як банк ідей, який би здійснював акумуляцію, зберігання та систематизацію прогресивних ідей та інновацій. Оскільки багато хороших інноваційних ідей та проектів залишаються нереалізованими із різних причин, вони можуть «чекати свого часу» саме у банку ідей. Таким чином, інноваційні організації та інвестори, які зацікавлені якоюсь ідеєю, що зберігається у такому банку, можуть легко налагодити контакт із її автором та у подальшому реалізувати інновацію. Подібні банки ідей уже функціонують у зарубіжних країнах, як от The Bank of I.D.I.A.S, Global Ideas Bank тощо.

Надзвичайно важливою для формування дієвої системи інноваційної інфраструктури є державна підтримка. В Україні, нажаль, така підтримка є недостатньою. Попри певні позитивні зрушення останніми роками у напрямку державного стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури, її стан та ефективність функціонування є незадовільними. У зв'язку із цим, з метою формування надійної системи інноваційної інфраструктури в Україні, органам державної влади доцільно вжити наступних заходів:

- не лише розробити дієву та реалістичну програму розвитку інноваційної інфраструктури, а й максимально сприяти її успішній реалізації;
- передбачити обґрунтовану систему економічних пільг для структурних елементів інноваційної інфраструктури;
- збільшити обсяг бюджетних коштів, які виділяються на розвиток інноваційної інфраструктури з державного та місцевих бюджетів;
- створити надійну інформаційно-комунікаційну систему інноваційної інфраструктури, яка б сформувала необхідний взаємозв'язок між усіма її елементами;
- налагодити співпрацю національної системи інноваційної інфраструктури із провідними міжнародними інноваційними центрами.

1. *Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с.*
2. *Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV.*
3. *Стояновський А.Р. Державна підтримка розвитку інноваційної інфраструктури в Україні / А.Р. Стояновський, З.С. Тимняк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.6. – С. 131-136.*
4. *Усманова М.Р. Теоретичні засади формування інноваційної інфраструктури в Україні / М.Р. Усманова // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія: Економіка і менеджмент. – 2016. – № 1. – С. 74-84.*
5. *Попель С.А. Стан і перспективи розвитку інноваційної інфраструктури в Україні / С.А. Попель // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2014. – Вип. 25. – С. 267-272.*

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

© Луцків О.М., 2017

Основним гальмом економічного розвитку є низький рівень інноваційної активності в регіонах України. Це зумовлено, з одного боку низькою ефективністю інноваційної сфери, інноваційної інфраструктури та інноваційного підприємництва які функціонують ізольовано одне від одного, а з іншого – недієздатним та не ефективним інституційним забезпеченням інноваційної діяльності. Нажаль, сьогодні, інституційні зміни в українських реаліях відбуваються повільно. З огляду на це, виникає необхідність досліджувати основи формування ефективного інституційного забезпечення інноваційного розвитку.

В загальному вигляді інститути розглядають як систему правил і норм, що визначають стимули й обмеження, встановлюють рамки розвитку економіки та суспільства. Інституційне забезпечення інноваційної діяльності – це сукупність державних і недержавних інституцій, які забезпечують наявність правових, організаційних і економічних умов, необхідних для здійснення інноваційної діяльності. Їх діяльність має спрямовуватися в першу чергу на створення умов, що сприяють нормальному протіканню інноваційного процесу, програм, проектів, підтримці стабільного функціонування інноваційної підсистеми економіки і її економічних інститутів. Інститути інноваційної діяльності утворюють середовище інституційних умов, які структурують відносини учасників даного процесу на всіх етапах його проходження [1].

Суб'єктами інституційного забезпечення інноваційної діяльності в Україні є політичні й економічні агенти, що прагнуть максимально розширити ті інституційні можливості, які їм надаються, створюють найбільш вигідні альтернативи. Серед них виділяють: 1) представницькі органи влади; 2) виконавчі органи влади; 3) уповноважені органи виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності; 4) інші державні установи у сфері інноваційної діяльності; 5) консультативно-дорадчі органи; 6) окремі наукові, громадські та професійні установи, організації та проекти у сфері інноваційної діяльності; 7) господарюючі суб'єкти інноваційної діяльності. Об'єктом інституціонального забезпечення є інституційне середовище інноваційної діяльності [1].

Інституційне забезпечення інноваційного розвитку регіону формує нормативно-правова та законодавча база, оскільки вона закладає правові засади його забезпечення. Правовою основою інституційного забезпечення інноваційної діяльності в Україні є як законодавчі та нормативні акти загального характеру, так і законодавчі та нормативні акти у сфері інноваційної діяльності.

Першу групу формують законодавчі та нормативні акти які регламентують загальні засади економічного розвитку в цілому. До них відносяться: Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування», «Про державно-приватне партнерство», «Про цінні папери та фондовий ринок» та інші.

До другої групи відносяться законодавчі та нормативні акти, які цільово спрямовані на підтримку та стимулювання інноваційного розвитку. Серед них Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про наукові парки» та інші [1].

Загалом законодавство, що стосується інноваційної діяльності, налічує 13 законодавчих актів, понад 50 нормативно-правових актів Уряду, близько 100 різноманітних відомчих документів. Ухвалені також Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України (1999р.) та Загальнодержавна комплексна програма розвитку високих наукоємних технологій (2004р.).

Законодавчі та нормативні акти групують також і за територіальним принципом: акти загальнодержавного рівня (наприклад, Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку

України; Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017-2021 роки " (проект); Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів) та акти регіонального рівня (наприклад, Регіональна програма інноваційного розвитку Львівської області на 2013 – 2015 роки).

Однак, не зважаючи на значну кількість прийнятих законодавчих і нормативних документів спрямованих на підтримку інноваційного розвитку формування нормативно-правової бази інноваційної діяльності в Україні є незавершеним, так як вона по суті є фрагментарною, суперечливою і неповною мірою відповідає засадам інноваційної та інтелектуальної економіки.

Наприклад, на даний момент відсутні: достатня ефективність захисту прав інтелектуальної власності; не створені правові умови для функціонування венчурного капіталу як ринкового інституту; процедура створення окремих суб'єктів інноваційної діяльності безпідставно ускладнена. Відсутні також законодавчо встановлені критерії інноваційності проектів і розмежування інвестиційних та інноваційних проектів. Про неефективність нормативно-правового забезпечення свідчить і недостатність та недосконалість інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності, яка представлена в Україні лише окремими типами інноваційних інститутів. При цьому, переважна більшість з цих інститутів, які є визначально важливими для розвитку інноваційної діяльності (зокрема, технопарки та венчурні фонди), не мають відчутного впливу на впровадження інновацій у економіку регіонів України.

Інституційний інструментарій економічної політики держави включає: 1) адміністративні, податкові, бюджетні, інвестиційні, інноваційні, структурні, цінові, кредитні, інфраструктурні, інформаційні, громадські важелі впливу; 2) систему засобів, що забезпечують дієвість формальних правил; 3) організації, що гарантують їх виконання

Проблемою є і галузевий підхід до інституційного забезпечення інноваційного розвитку. На сьогодні практично не існує норм і правил, що встановлювали б відносини у процесі створення інноваційних структур і здійснення інноваційної діяльності з урахуванням потреб конкретної галузі або взаємопов'язаних галузей. Це є важливим аспектом інституційних реформ, з огляду на те, що кожна галузь має свої специфічні інноваційні пріоритети і потребує законодавчо закріпленої їх підтримки і стимулювання. Так, створення системи інституційного забезпечення формування інноваційних структур базується на тих самих нормах, що діють для інших галузей економіки [2]. Однак, так не повинно бути.

Водночас, не можна зводити причини низького рівня інноваційного розвитку лише до недостатнього їх нормативно-правового забезпечення. Оскільки, причини такої ситуації в інноваційній сфері є значно глибшими і полягають у загальній нерозвиненості ринкового середовища в Україні, що у свою чергу і зумовлює нерозвиненість і низький рівень функціональності та неповноту інноваційної інфраструктури. Ефективне інституційне забезпечення інноваційного розвитку має охоплювати повний цикл інноваційного процесу: від розробки інноваційної стратегії до реалізації інноваційного продукту на ринку. Належне функціонування інноваційних інститутів не може бути забезпечене і без відповідного розвитку банківської системи, страхового ринку, ринку венчурного капіталу, пенсійних фондів тощо

Загалом, вивчаючи проблему інституційного забезпечення інноваційного розвитку слід відзначити, що саме вони мають формувати мотиваційне поле технологічного розвитку забезпечуючи як обмеження так і можливості для економічних аспектів – суб'єктів інноваційного процесу. Однак, у сьогоднішніх умовах, в Україні, не існує чіткої системи інституційного забезпечення інноваційного розвитку. Перш за все це пов'язане відсутністю досвіду управління інноваціями. Норми і правила, що встановлюються законами України, центральними, регіональними і місцевими органами влади, не утворюють єдиної системи, а тому не є дієвими. У більшості випадків нормативні, законодавчі акти та програмні документи є суперечливими між собою. Тому, результати інноваційної діяльності не відповідають потребам економіки, а тому не забезпечують економічне зростання регіонів. Цю ситуацію в деякій мірі можна покращити за рахунок запозичення необхідних інституційних норм високорозвинених країн світу. Тобто має

відбутися інституційне реформування системи накопичення, поширення знань, перетворення їх на інноваційний продукт та інтелектуальний капітал і навпаки.

1. Довідка щодо стану інституційного забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=127481&cat_id=127480

2. Забуранний С. В. Інституційне забезпечення інноваційної діяльності в аграрній сфері [Електронний ресурс] / С. В. Забуранний // Ефективна економіка. – 2015. – № 9. - Режим доступу до журн.: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4316>

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ВПЛИВОМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

©Лучка В.В., 2017

З кожним роком на підприємствах України все частіше вживається поняття «інноваційний розвиток» – це процес, спрямований на реалізацію та отримання прибутку шляхом продажу розробок та випуску на ринок товарів та послуг, які будуть конкурентоспроможні. Провідні країни світу вибрали пріоритетним саме інноваційний розвиток. Україна не виняток, тому її стратегією на найближчі роки є створення сприятливих економічних умов для розвитку інноваційної системи загалом та збільшення інноваційної роботи окремо кожного підприємства. За 2014-2016 роки кількість підприємств, які використовують в своїй роботі інноваційну діяльність становить 19,8% [2].

Проблемами інноваційної теорії в процесі впровадження її в світовій науковій думці було описано в працях Ф.Ніксона, Й. Шумпетера, В. Савчука, П. Микатюка. Дане питання є актуальним, оскільки залишилось не розглянутими безліч питань, які вивчають проблеми, пов'язані з програмами інноваційного розвитку на українських підприємствах.

В Україні за статистичними даними у 2015 році налічувалось 625 тисяч підприємств, проте лише кожне п'яте використовувало в своїй роботі інновації. Покупка інновацій в більшості випадків здійснюється за рахунок коштів підприємства (близько 86% від обсягу фінансування), але інколи й за рахунок кредитних грошей (4,7%), відсоток державного фінансування на інноваційний розвиток складає 3,1%. У 2014-2016 роках найбільша кількість підприємств, що впроваджують інновації була на переробних підприємствах, їх частка становила 24,7%, наступною була енергетична промисловість (20,2%), на третьому місці – підприємства, які займаються інформаційною та телекомунікаційною діяльністю (18,9%) [1].

Що ж до списку країн, які впроваджують інноваційну діяльність, то Україна в 2015 році була на 91-й сходинці. Це на 19 позицій нижче, порівняно з 2012 роком. Не втішними є й результати спроможності впровадження інновацій, тут Україна займає 98 місце з 142 (це на 40 сходинок нижче, порівняно з 2012 роком) [3]. Можна побачити, що Україна втрачає позиції в інноваційному розвитку та складовій індексу світової конкурентоспроможності. Це викликає занепокоєння та спонукає до створення і впровадження методики інноваційного розвитку як на регіональному рівні, так і окремо на кожному підприємстві, враховуючи всі чинники, такі як менталітет, економічні особливості, нові реформи, які започатковуються в регіонах [3].

Інноваційний розвиток українських підприємств допоможе підвищити успішність роботи підприємства, шляхом збільшення прибутку та можливість виходити на новий ринок збуту з продукцією, аналогів якій немає. Інновації позитивно вплинуть не лише на підприємства, а й на користувачів. Споживачі отримають покращену продукцію, а державний бюджет – додаткові кошти за рахунок збільшення попиту продукції. Не менш важливим моментом є те, що будуть створюватись нові робочі місця та виділяться додаткове фінансування наукових робіт.

Для розвитку та конкурентоспроможності українських підприємств необхідно створювати та впроваджувати інновації, оскільки це впливатиме на результативність діяльності, а також забезпечить вихід на міжнародний рівень інноваційної активності. Це стане основою для розвитку та діяльності не лише одного підприємства, а й української економіки загалом.

1. *Інноваційний процес розвитку підприємств України / О.І. Волков, А.П. Гречан; за редакцією М.П. Денисенко. – К.: КНТ, 2014. – 536 с.*

2. *Коришун О.В. Стратегія управління інноваційним розвитком підприємств [Електронний ресурс] / О.В. Коришун // Ефективна економіка. – 2015. – № 15.*

3. *Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України // ВВР, 2015, № 13.*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

© Мазуренко О.В., 2017

Наразі процес інтенсифікації аграрного виробництва – питання ефективного впровадження інноваційних технологій у виробничу практику галузі, що, в свою чергу, викликає необхідність формування активного сприйняття нововведень. Швидкоплинність економічного розвитку висуває іншу неодмінну умову рентабельності і конкурентоспроможності аграрного виробництва – своєчасність практичного використання науково-технічних інновацій.

Наразі перехід аграрного сектору економіки України до інноваційної моделі розвитку стримує низка причин: невідповідність наявного науково-технічного та технологічного потенціалу сільського господарства новим економічним і виробничим вимогам; несприйнятливості більшості сільськогосподарських товаровиробників до вітчизняних і зарубіжних науково-технічних досягнень; несприятлива інвестиційна ситуація і низька прибутковості більшості виробників сільськогосподарської продукції.

Інноваційний шлях розвитку аграрного сектору має три взаємопов'язаних напрямки: інновації в технології, інновації в біологічний фактор (підвищення родючості ґрунтів, зростання врожайності і продуктивності сільськогосподарських тварин) і інновації в людський фактор (освіта). Всі ці напрямки інноваційного розвитку взаємно доповнюють один одного і досягнення високої конкурентоспроможності можливе лише при удосконаленні всіх складових ведення аграрного виробництва.

Найважливішим із сільськогосподарських ресурсів є земля. Результати сільськогосподарського виробництва в значній мірі залежать від успішного застосування інтенсивних ґрунтозахисних технологій. Їх різноманітність, пов'язана з множинністю вирощуваних культур, відмінностями в регіональних ґрунтових і кліматичних умовах, вимагає в кожному конкретному випадку спеціальних розробок, суворого економічного і технологічного обґрунтування систем машин і обладнання, засобів захисту рослин, сортів інтенсивного типу. Перехід до економічних методів управління вимагає уточнення спеціалізації зон, виявлення економічно вигідних варіантів ведення землеробства, ринкової кон'юнктури. У системах землеробства повинні бути представлені нормативні матеріали по капітальних вкладеннях в меліорацію, а також в споруди, необхідні для успішного ведення сільського господарства. Інтенсифікація землеробства вимагає серйозного вдосконалення системи агрохімічного обслуговування. Повинні розширюватися мережа лабораторій з аналізу ґрунтів і рослин, збільшуватися кількість аналізів, удосконалюватися методи і прилади для їх проведення. З їх зростаючим обсягом можна успішно впоратися тільки при наявності інформаційних технологій.

Інтенсифікація тваринництва залежить насамперед від якісного рівня засобів виробництва. Специфіка галузі полягає в тому, що головними з них є біологічні об'єкти – тварини, а основна сировина – корми – також продукт діяльності живої природи. Тому вдосконалення генетичного потенціалу – основа інтенсифікації. Величезний інтерес представляють методи математичного моделювання, що дозволяють перевести планування племінної справи на точну кількісну базу. Це дасть можливість не тільки підвищити продуктивність тварин, а й їхню пристосованість до сучасних технологій, стійкість до хвороб і інших несприятливих факторів середовища. Створення високого генетичного потенціалу – необхідна умова інтенсифікації, але воно залежить від рівня і якості годівлі. Багаторічними дослідженнями фахівців детально вивчені потреби всіх видів сільськогосподарських тварин в поживних і біологічно активних речовинах при різних рівнях продуктивності. Це вирішує завдання організації оптимальної годівлі тварин.

В області підготовки кормів особливе значення має розробка ефективних рецептів комбикормів з пониженим вмістом зерна. Такі рецепти для ряду тварин вже розроблені. Значну роль в підвищенні поживності кормів грає технологія їх приготування. Це стосується всього спектра кормів, і особливо грубих, а також відходів рослинництва.

Застосування прогресивних технологій, коли вони впроваджуються комплексно, у всіх галузях сільського господарства призводить до корінних змін в умовах праці, завдяки цьому вдається вирішити не лише економічні, а й соціальні завдання. Такі технології, по суті, являють собою концентроване вираження досягнень науково-технічного прогресу, забезпечують швидкий і значний ефект. Однак для того щоб відбулося комплексне впровадження будь-якої інновації, потрібний і зустрічний рух – навчання людей для адекватного використання її можливостей. Включення людей в нову технологічну систему не відбувається спонтанно, воно тісно пов'язане з реалізацією чіткого плану радикального оновлення. Тому необхідна цілеспрямована робота по підвищенню теоретичного і практичного рівня наявних кадрів, їх економічної культури.

Значне відставання сільського господарства з освоєння інновацій в порівнянні з іншими галузями економіки є наслідком відсутності ефективного механізму передачі досягнень науки у виробництво. Тому після тривалого періоду руйнування виробничого потенціалу сільського господарства необхідно вирішувати нагальні проблеми технічної модернізації, відновлення родючості ґрунтів, поголів'я худоби і, що особливо важливо, забезпечення галузі кваліфікованими кадрами.

На сучасному етапі все більше зростає роль перетворення соціальної інфраструктури села як найважливішої передумови сталого соціально-економічного розвитку. Під соціальною інфраструктурою розуміється вся сфера, яка визначає умови життя населення і включає житлово-комунальне господарство, соціально-культурне, соціально-побутове обслуговування, відпочинок.

У міру розвитку соціальної інфраструктури збільшується потенціал села, який має велике значення не тільки для сільського, а й для міського населення, посилюються зв'язки між містом і селом, руйнується їх колишня автономність, створюються передумови для реального вирівнювання умов життя трудящих міста і села.

Для того щоб інноваційна діяльність в аграрному секторі економіки України була активною і ефективною необхідно задіяти наступні групи чинників: економічні та технологічні, правові і політичні, організаційно-управлінські, соціально-психологічні та культурні.

Інноваційний розвиток аграрного сектору тісно пов'язаний з інвестиційною діяльністю. Значні інвестиції потрібні для доведення результатів науково-дослідних робіт до сільськогосподарських товаровиробників і для придбання інноваційної продукції, в тому числі більш ефективних і менш капіталомістких технологій виробництва. Підйом сільськогосподарського виробництва пов'язаний з ростом обсягу капітальних вкладень в інновації, реконструкцію та оновлення виробничої бази підприємств.

Зазначені вище виклики інноваційному розвитку аграрного сектора економіки України демонструють певне протистояння. Потреби даного сектора відомі, розроблені стратегії щодо їх подолання. Але тривала неувага до галузі з боку влади, надія на глобалізацію, при якій сільськогосподарська продукція і продукти харчування для населення країни доставляються з інших країн, з більш розвиненим агропромисловим комплексом, тим самим, звільняючи від інвестування в інноваційний розвиток власного, призводять до сумних наслідків в галузі.

1. Єрмаков О.Ю. *Інноваційний розвиток зерновиробництва в сільськогосподарських підприємствах: монографія* / О.Ю. Єрмаков, Г.М. Христенко – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. – 196 с.

2. *Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації* // Центр Разумкова. *Національна безпека і оборона*. – 2009. - № 7. – С. 1-25.

3. Коденська М.Ю. *Інноваційний продукт аграрно-економічної науки, його оцінка та інвестиційне забезпечення [Електронний ресурс]* / М.Ю. Коденська, Н.М. Перепелиця. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnu_ekon/2009_11/pdf/11_02.pdf.

4. Мазуренко О.В. Впровадження інноваційних технологій у свинарство – основа його інтенсивного розвитку / О.В. Мазуренко // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького: Економічні науки. – 2012. – № 1 (51). – Т.14. – Ч.1. – С. 412– 415.

5. Мазуренко О.В. Специфіка, умови та фактори інноваційного розвитку агропромислового комплексу / О.В. Мазуренко // Науковий Вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.1. – С.281–284.

6. Мазуренко О.В. Характер і особливості інвестиційного процесу в аграрній сфері в умовах ринку / О.В. Мазуренко // Міжвідомчий тематичний науковий збірник "Проблеми агропромислового комплексу Карпат". – 2010. – Вип. 19. – С. 28–32.

7. Сіренко Н.М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України: монографія / Н.М. Сіренко – Миколаїв, 2010.- с. 416.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА

© О.В. Макара, В.О. Горбунов, 2017

Економіка України вже протягом багатьох років знаходиться в постійній трансформації, що значно впливає на певні галузі в економіці. У зв'язку з цим, велике значення в розвитку суспільства та забезпеченні економічної стабільності відіграє науково-технічний прогрес та активність суб'єктів господарювання у здійсненні інноваційних процесів.

Процес інноваційної діяльності є складний за своєю структурою та потребує детального дослідження і аналізу на всіх етапах його здійснення, що включає в себе аналіз інноваційного середовища та прогнозування майбутніх економічних ефектів від впровадження інновацій на підприємстві та його вплив на розвиток регіонів та економіки в цілому.

Дослідженню питання розвитку інноваційного середовища та інновацій в цілому, приділяли велику увагу у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці Л. Антонюк, З. Варналія [1], А. Гальчинського, В. Геєця, А. Динкіна, Н. Іванової, Б. Кваснюка, Д. Лук'яненко, О. Макара, Н. Мешко, А. Поручника, А. Румянцева, В. Семиноженка, В. Сіденка, В. Сизоненка, В. Шенаєва, Н. Шмельова та ін. Але в умовах трансформації економіки, змінюється й інноваційне середовище, яке потребує подальших досліджень.

Термін «інноваційне середовище» трактують як сукупність інститутів інноваційних перетворень в усіх сферах життєдіяльності суспільства та як чинник розвитку освіти та науки у трансформаційній економіці. «Інноваційне середовище» характеризує не лише комплекс різних умов інноваційної діяльності в країні, але й ту сукупність економічних суб'єктів, на яких покладено функцію реалізації інноваційного потенціалу конкретної держави і її території.[2]

На нашу думку інноваційне середовище – це сукупність певних чинників, елементів, що здійснюють важливий вплив на діяльність і розвиток підприємства та економіки країни. В інноваційному напрямку варто виокремити: соціально-економічні, правові, інформаційні, екологічні, культурні умови, мотиваційні, економічні й адміністративні компоненти.

Основним завданням інноваційного середовища повинно бути забезпечення співпраці державних органів управління всіх рівнів, організацій науково-технічної сфери і підприємницького сектору економіки з метою прискореного використання досягнень науки і технологій та реалізації стратегічних пріоритетів країни.

Так всі методи, які держава здійснює для підтримки суб'єктів господарювання, поділяють на дві групи. Перше - це заходи, які орієнтовані на виконання внутрішніх цілеспрямованих та регулюючих мір, що включають субсидіювання та стимулювання, Друге – це заходи, які виконують захист виробників від негативного впливу зовнішніх факторів, перш за все від імпорту продукції конкурентів із інших країн [4].

За теперішніх часів в Україні застосовують різноманітні механізми державної підтримки підприємств. Найбільш вагомими з них є: пряме субсидіювання; застосування пільгового оподаткування та сприяння отриманню кредитів під державні гарантії; зовнішньо-торгівельне регулювання; особливі механізми підтримки малого та середнього бізнесу. Але державна політика що до підтримки підприємництва дещо відрізняється від тих механізмів, які використовують в інших державах світу. Насамперед, в більшості випадків використовується пряме субсидіювання. По-друге, непряме субсидіювання має можливість поширюватися на регіони, підприємства та їх діяльність, які не є пріоритетами напрямками державної політики. По-третє, держава не в повному обсязі виконує свої обов'язки та велика сума коштів спрямована на підтримку старих галузей

промисловості, а дуже крихітна частина від цієї суми - на створення і розвиток промисловості з використанням нових технологій [3].

Зважаючи на це, можна виділити ряд проблем які впливають на розвиток інноваційного середовища підприємства це: [4].

- Наявність в країні нестабільної політичної економічної та суспільної ситуації
- Відсутність механізму персонального супроводу та захисту інвесторів
- Відсутність економічного ефекту від використання державних коштів
- Мінімальний відсоток проектів державно-приватного партнерства
- Комерціалізація інноваційної діяльності (доведення інноваційних розробок до практичного впровадження потребує додаткових коштів);
- При здійсненні інноваційної діяльності виникає великий ризик;
- Неєфективне та нецільове використання ресурсів, спрямованих на забезпечення інноваційної діяльності (насамперед, державними установами);
- Спекуляція у використанні державних пільг

Отже, можна зробити висновок що інноваційне середовище повинно містити ті умови за яких буде зростати та розвиватися держава та підприємства, оскільки готовність підприємців вкладати кошти у інновації залежить від макроекономічної стабільності, місткості та розвиненості внутрішнього ринку, платоспроможності, захисту права приватної власності, відсутності бюрократизму та корупції, прозорості та рівності конкурентного середовища, законодавчої та правової бази яка б забезпечували та створювали широкі можливості для підприємств що здійснюють інноваційну діяльність. Оскільки інноваційна діяльність сьогодні є основною умовою прогресу та розвитку економіки.

1. Варналій, З. С. *Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення [Текст]: монографія / З. С. Варналій, О. П. Гармашова.* – К.: Знання України, 2013. – 387 с.

2. Гальчинський, А. *Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський, В. Гесць, А. Кінах, В. Семиноженко.* – К.: Знання України, 2012. – 336 с

3. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів від 17 червня 2010 року: [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua>

4. Арєф'єва О. В., Зарубанний С. В. *Особливості інноваційної діяльності у сфері послуг // Актуальні проблеми економіки.* – 2008. – № 6 (84). – С. 120-126.

РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ СТРАТЕГІЇ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Макогон В.Д., 2017

Провідну роль у формуванні інноваційної економіки, розвитку людського потенціалу та підвищення його якості відіграє бюджетна політика, яка забезпечує поєднання в єдине ціле всі сфери державних фінансів, узгодженість за термінами, формами руху та обсягами бюджетних ресурсів. На даний час важливими завданнями є розробка бюджетної стратегії, що надасть можливість забезпечити: гармонізацію стратегічного, фінансово-економічного та бюджетного планування; орієнтування діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на досягнення стратегічних цілей і завдань, отримання конкретних результатів; створення логічної вертикалі фінансово-бюджетного планування: стратегічні цілі соціально-економічного розвитку країни - стратегічні цілі бюджетної політики – завдання та шляхи їх реалізації – фінансово-бюджетні індикатори - бюджетні ресурси.

Визначення та закріплення довгострокових орієнтирів формування та реалізації бюджетної політики сприятиме встановленню балансу між поточними та капітальними витратами, забезпеченню стабільності бюджетної системи, оптимізації бюджетних витрат, зниженню внутрішніх та зовнішніх ризиків для бюджетної стійкості та збалансованості в довгостроковій перспективі. При цьому, важливим завданням є здійснення моніторингу процесу реалізації бюджетної стратегії, визначення умов, дотримання яких характеризує її ефективність; здійснення дієвих фінансових перетворень шляхом використання обґрунтованих методів та інструментів бюджетної політики спрямованих на отримання якісного суспільно-значимого кінцевого результату.

Невід'ємною частиною розробки бюджетної стратегії є визначення принципів стратегічного бюджетного планування. На даний час до них доцільно віднести: обґрунтованості – застосування наукових методів і підходів щодо формування та реалізації бюджетної політики; ефективності – забезпечення максимального результату при мінімальному рівні витрат виходячи із визначених цілей соціально-економічного розвитку країни та шляхів їх досягнення; системності – послідовність та єдність дослідження соціально-економічних процесів, оцінки їх впливу на розвиток бюджетної системи; адаптивності – врахування змін внутрішнього та зовнішнього середовища; варіативності – врахування інноваційних варіантів соціально-економічного розвитку країни; взаємоузгодженості - співставлення цілей з наявними фінансовими ресурсами, інтересів органів державної влади та місцевого самоврядування при визначенні стратегічних цілей, забезпечення узгодженості між складовими бюджетного простору; цілеспрямованості – обґрунтування пріоритетів соціально-економічного розвитку та очікуваних результатів; соціальності - підвищення рівня добробуту громадян; легітимності - обов'язковість прийняття бюджетної стратегії; інноваційності - застосування інновацій щодо стратегічного бюджетного планування та прогнозування.

Враховуючи складне зовнішньоекономічне та політичне становище в Україні, зниження темпів економічного зростання важливими завданнями є реалізація антикризової стратегії що визначає напрями інтенсифікації економічного зростання, при якому інструменти бюджетної політики будуть спрямовані на забезпечення збереження фінансово-економічного потенціалу країни та впровадження принципу раціональності використання бюджетних коштів. Важлива роль належить інституціональним принципам формування бюджетної стратегії. Оскільки розвиток її інституційної основи є важливою передумовою забезпечення ефективності бюджетного механізму як інструменту забезпечення сталого розвитку економіки та соціальної стабільності.

СТРАТЕГІЧНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

©Д.В.Максименко, І.Бідзіля, 2017

Нестабільність економіки, законодавства та політичної ситуації в Україні призводить до відсутності в роботі підприємств стратегічної направленості, що значно зменшує можливості для прогресивного розвитку. Зараз існує велика кількість методів розробки стратегій, які ґрунтуються або на ринковому підході з аналізом зовнішнього середовища, або на ресурсному – з аналізом внутрішніх сильних і слабких сторін підприємства.

Проблеми економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності в умовах інформаційно-технологічної революції можуть бути вирішені за допомогою ефективних стратегій інноваційного розвитку. В умовах динамічного розвитку ринкового середовища, в якому функціонує підприємство, єдино правильним напрямом розвитку підприємства залишається інноваційний. Інноваційна стратегія забезпечує ефективну динаміку розвитку процесу відтворення на підприємстві.

Розробка стратегії включає в себе процес аналізу та визначення стратегічних орієнтирів на ринку, які коригуються і знаходять своє відображення у формі різних стратегічних програм та проєктів. Інноваційна ціль як складова загальних стратегічних цілей є бажаним результатом діяльності підприємства (конкретних виконавців і відповідальних керівників) у вигляді певного (визначеного) нововведення, яке реалізується в обмежені строки з обмеженими ресурсами та спрямоване на якісний (радикальний) розвиток підприємства [1].

Інноваційна стратегія визначає логіку бізнес-поведінки підприємства на основі інновацій і тому відіграє роль важливого чинника конкурентоспроможності та успішності підприємства, особливо в умовах глобалізації. Інноваційна структура орієнтує підприємство на інноваційний розвиток, визначає шляхи виходу підприємства на новий ринок з новим продуктом, вирішує проблемні ситуації, які виникають на підприємстві під час управління змінами [2].

Для забезпечення ефективного інноваційного розвитку підприємства необхідно визначити резерви збільшення інноваційної активності, створити потужний інноваційний потенціал, з'ясувати інноваційні пріоритети, спрямовані на задоволення потреб ринку. Реалізація інноваційних проєктів з модернізації і реконструкції основних засобів виробництва потребує чіткого визначення виробничої програми підприємства [3]. Звідси зростає роль інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у галузі інноваційного розвитку. Інформаційне забезпечення має враховувати систему показників для визначення економічної ефективності інновацій, обсяг попиту на інноваційну продукцію, що надається за умов маркетингової організації інноваційної діяльності. Інноваційний розвиток підприємств може забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світовому ринку, підвищити інноваційний рейтинг України у цілому.

1.П'ятницька Г.І. Інноваційні стратегії в сучасних умовах господарювання: суть та наукові підходи до формування вибору / Г.І.П'ятницька//Проблеми науки. –2004. – №11. –С.21–29

2.Сурин А.В. Інноваційний менеджмент: учебник / А.В.Сурин, О.П.Молчанова. – М. : ИНФРА-М, 2009. –368 с.

3.Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник / Л.І.Федулова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ІНОВАЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

©Максименко О. О., 2017

Інноваційна діяльність є посередником між науково – технічним прогресом та споживачем. Без інноваційної діяльності новітні розробки та технології талановитих спеціалістів так і залишилися б на папері і ніколи не стали конкретним товаром.

Як ми знаємо, інновації виконують особливу функцію в системі відтворення. Нею є функція породження змін. Вона дозволяє оцінити їх як джерело саморозвитку та самоорганізації, а також як важливий внутрішній процес.

Складаючи основу перетворень в соціально – економічних системах, інновації впливають на структуру, визначають темп і масштаби економічних процесів [1].

Інноваційна діяльність – це процес послідовного перетворення творчого задуму в товар через етапи фундаментальних та прикладних дослідів, конструкторських розробок, виробництва, реклами та збуту продукції.

Інноваційна діяльність також тісно пов'язана з інвестиційною діяльністю, бо розробка та впровадження новітніх технологій та техніки потребує фінансування.

Поняття інвестицій ми розуміємо, як капітальні витрати в об'єкти підприємницької діяльності для отримання прибутку в короткостроковому та довгостроковому періоді [2].

За визначенням вченого В. Я. Хрипач, з точки зору економіки, інвестиції слід розглядати як накопичення основного та оборотного капіталу. З фінансової точки зору, інвестиції – це заморожування ресурсів з метою отримання прибутку в майбутньому періоді. А з бухгалтерської точки зору, інвестиції – це об'єднання вироблених капітальних витрат в одну чи декілька статей активу та пасиву балансу [3].

При взаємозв'язку інновацій та інвестицій виникає головна проблема впровадження результатів науково – технічного прогресу. Зазвичай у розвинутих країнах та країнах з перехідною економікою існують проблеми, вирішення яких є основною та невід'ємною частиною розвитку новітнього виробництва.

Інновація завжди повинна розглядатися як складний процес, який забезпечує технічний та соціально – економічний ефект. Вона завжди має чітку направленість на кінцевий результат прикладного характеру.

У процесі розвитку інновація може змінювати форми, просуваючись від ідеї до впровадження. Протікання інноваційних процесів обумовлено складною взаємодією багатьох факторів. В підприємницькій практиці використання тої чи іншої форми організації інноваційних процесів визначають такі фактори:

- Стан навколишнього середовища (економічна та політична ситуація, тип ринку, характер конкурентної боротьби, практика державно – монополістичного регулювання та інше);
- Стан внутрішнього середовища господарської системи (наявність лідера в обличчі підприємця та групи підтримки, матеріально – технічні та фінансові ресурси, застосовані технології, внутрішня культура організації, зв'язок із зовнішнім середовищем та організаційна структура, яка склалася та інше);
- Специфіка самого інноваційного процесу, як об'єкту управління.

Інноваційні процеси розглядаються як процеси, які охоплюють всю науково – технічну, маркетингову та виробничу діяльність виробників та, в результаті, спрямовані на задоволення потреб ринку. Щоб інновація користувалась успіхом, дуже важливо мати новатора, який захоплений новим задумом та готовий докласти якомога більше зусиль для втілення його у життя. Не менш

важливим є наявність лідера – підприємця, який не тільки забезпечив інвестування, відкрив виробництво, висунув новий товар на ринок, узяв на себе ризик, а й реалізував власний комерційний інтерес.

Інноваційний процес забезпечує впровадження науково – технічного результату та інтелектуального потенціалу для отримання нової або поліпшеної продукції та максимальний приріст доданої вартості.

Інвестиції – це вклад в активи підприємства з метою випуску нової продукції, підвищення її якості, збільшення об'єму продажу та прибутку. Інвестиції складаються як з власних, так і позикових фінансових коштів.

Інвестиції підприємства забезпечують широке відтворення капіталу, створення нових робочих місць, приріст заробітної плати, і відповідно, купівельної здатності населення, приток податків в державний та місцевий бюджети. Інвестиції, безумовно, несуть у собі ризик. Якщо прогноз прибутковості не підтвердиться, то є можливість втрати вкладеного капіталу.

Інвестиційна діяльність підприємства містить наступні складові: інвестиційна стратегія, стратегічне планування, інвестиційне проектування, аналіз проектів та фактичної ефективності інвестицій [3].

Інвестиційний проект може бути представлений у вигляді техніко – економічного обґрунтування або бізнес – плану. Техніко – економічне обґрунтування (ТЕО) інвестиційного проекту – це дослідження економічних, технічних, екологічних та фінансових можливостей здійснення інвестицій із заданою рентабельністю. ТЕО включає в себе геологічні дослідження, технічні проекти будівель та споруд, технічну підготовку виробництва, екологічні дослідження впливу на навколишнє середовище, маркетингові дослідження, розрахунок фінансово – економічних показників. Бізнес – план інвестиційного проекту – це стандартна форма надання інвестицій, загальноприйнята для усіх розвинутих країн. Методи планування та критерії оцінки ефективності інвестиційних проектів – це економічна мова ділового спілкування, яка забезпечує взаєморозуміння підприємців, інвесторів, банкірів, державних установ та міжнародних фінансових організацій.

Інноваційна діяльність на підприємстві включає комплекс наукових, технічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів.

Щоб підприємство зберігало конкурентоспроможність, підвищувало якість продукції, знижувало витрати виробництва, воно повинно здійснювати інвестиції в господарську діяльність. Здійснення інвестицій передбачає комплексний аналіз проекту, що включає технічний, комерційний, інституційний, соціальний, фінансовий, економічний, екологічний аналіз.

1. http://pidruchniki.com/1957041141795/ekonomika/ekonomichniy_potentsial_natsionalnoyi_ekonomiki

2. <http://westudents.com.ua/glavy/46154-104-djerela-fnansovih-resursv-ta-nvestuvannya.html>

3. <http://xreferat.com/60/877-1-organizaciya-i-analiz-investicionnoiy-deyatel-nosti-predpriyatiya.html>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

© Максимів Ю.В, Вакун О.В., 2017

Як об’єкт бухгалтерського обліку електронні гроші, виникли у зв’язку з розвитком сучасних технологій та є наслідком активного ведення електронної торгівлі (комерції), яка є формою ділової активності за різноманітними сферами економічної діяльності. Згідно даних Європейського центрального банку (European central bank) загальна кількість емітованих в євро електронних грошей стрімко зростає. У 2008 році становила 1,2 мільярди євро, а в кінці 2015 року становила 7,1 мільярди євро (дані вказано без урахування сезонних коливань; суми заборгованості на кінець періоду) [1]. Щодо українських реалій, то за результатами аналізу Національного банку України, загальна кількість випущених електронних грошей у I півріччі 2016 року збільшилась майже у 2 рази порівняно з I півріччям 2015 року – з 21,6 млн. грн. до 39 млн. грн. У I півріччі 2016 року користувачі оплатили електронними грошима товари, роботи та послуги на загальну суму 1.8 млрд. грн. Це в 1,6 рази більше, ніж за аналогічний період 2015 року, за підсумками якого цей показник склав 1,1 млрд. грн. [2]. З огляду на розвиток електронної торгівлі така тенденція є цілком очевидною і це свідчить про актуальність питань обліку електронних грошей.

За визначенням Національного банку України, електронні гроші (e-money) – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов’язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [3]. У глосарії термінів, який підготовлено Банком міжнародних розрахунків вказано, що електронні гроші це вартість, що зберігається на електронних носіях, таких як чип-карта або жорсткий диск на персональному комп’ютері [4].

Як об’єкт бухгалтерського обліку електронні гроші це оборотний високоліквідний актив, водночас вони є грошовим зобов’язанням емітента, яким є особа, яка випускає електронні гроші і бере на себе зобов’язання з їх погашення, тобто банківська установа.

Виходячи із позиції Міністерства фінансів України, тобто з точки зору відображення у Плані рахунків бухгалтерського обліку, електронні гроші входять до категорії “інші кошти”, для обліку яких передбачено рахунок 335 “Електронні гроші, номіновані в національній валюті”. Оскільки за прийнятою класифікацією рахунків бухгалтерського обліку він є активним, то залишок на кінець звітного періоду по такому рахунку є дебетовим та переноситься у статтю 1165 ф. № 1 Баланс “Звіт про фінансовий стан”. На перший погляд жодних труднощів в обліку немає. Водночас, бухгалтерам, які повинні відобразити господарські операції з електронними грошми насправді стикаються з проблемами, які виходять із суті поняття електронні гроші. Це пов’язано з тим, що електронним грошам, на відміну від інших еквівалентів грошових коштів властива суперечність: вони є засобом платежу та зобов’язанням водночас. Тому перспективи подальших досліджень полягають у вирішенні проблем обліку електронних грошей як в контексті вимог бухгалтерського обліку, так і податкового законодавства.

1. *Statistical Data Warehouse. Electronic money issued in the euro area [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000003509>*

2. *Прес-реліз Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36693445*

3. *Сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123302*

4. *A glossary of terms used in payments and settlement systems, Bank for International Settlements, March 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/cpps00b.pdf>*

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

©Малець С.С., 2017

На даному етапі розвитку в Україні ще продовжується процес формування оптимальних фінансових відносин ринкового типу, а існуюча податкова система, як сукупність цих фінансових відносин, має певні особливості притаманні лише їй. Основними завданнями формування фінансових відносин в Україні є:

– забезпечення оптимального розподілу та перерозподілу суспільного продукту. Такий розподіл є необхідним для формування доходів суб'єктів фінансових відносин – держави, населення та суб'єктів господарювання;

– мобілізація та акумулювання фінансових ресурсів на кожному з рівнів фінансових відносин. При цьому потрібно враховувати, що суб'єкти фінансових відносин (державна, населення та суб'єкти господарювання) є свого роду конкуруючими за ресурси сферами: «... кожен суб'єкт прагне отримати якомога більше, але це можна зробити тільки за рахунок інших суб'єктів, які мають такі самі інтереси» [1; с. 61];

– алокація сформованих фінансових ресурсів з врахуванням індивідуальних і загальнодержавних інтересів. Акумуляція фінансових ресурсів на певних рівнях фінансових відносин безперечно не повинна бути самоціллю. Організація ефективного розподілу і перерозподілу цих ресурсів в інтересах суспільства та індивідуума забезпечує пропорційний та динамічний економічний, соціальний, людський розвиток. Перерозподіл сформованих фінансових ресурсів пов'язано з процесом витрачання державою мобілізованих коштів за різними напрямками: виплату заробітної плати працівникам державного сектору; трансфертні платежі; спрямування коштів на соціально-культурні заходи, сферу державного управління, оборону; надання безкоштовних послуг фізичним особам та асигнувань з бюджету установам і підприємствам. Отже, частка державних видатків у ВВП характеризує роль держави як учасника процесу перерозподілу валового внутрішнього продукту;

– участь у відносинах обміну на кожному з рівнів фінансових відносин.

Запропоновані основні завдання фінансових відносин в Україні не є специфічними, а відображають загальні тенденції формування фінансових відносин в умовах ринкової економіки. Особливими є пропорції, які виникають в процесі формування фінансових відносин. Ці пропорції визначають границі участі кожного з інституційних секторів у створенні та розподілі ВВП.

Переважна частка доходів зведеного бюджету та загального бюджету уряду формується за рахунок податкових надходжень (78-84% від величини доходів) (табл. 1). Таким чином, при дослідженні особливостей фінансових відносин пов'язаних з формуванням кінцевих доходів, вагомим є дослідження економічного змісту податків.

Таблиця 1

Структура доходів Зведеного бюджету України, 2011-2016 рр., %

Показники Зведеного бюджету	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього доходів, з них:	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Податкові надходження	83,98	80,93	79,94	80,58	77,85	83,14
Неподаткові надходження	17,93	22,44	24,01	21,93	27,61	19,27

Джерело: Загальні показники Зведеного бюджету України / Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23487024&cat_id=57896#4 [2]

Економічне поняття «податки» потребує виділення обсягу та змісту даного терміну. Обсяг поняття пов'язано з правовою та фінансовою сторонами податків – це законодавчо встановлені платежі до бюджетної системи країни. Зміст поняття визначається як фінансові відносини які виникають між державою та платниками податків, з приводу перерозподілу частини первинних доходів населення та суб'єктів господарювання незалежно від їх національної належності. Сукупність всіх податків та обов'язкових зборів формує податкову систему країни.

На практиці неможливо побудувати абсолютно справедливу податкову систему. Це пов'язано з необхідністю враховувати надзвичайно велику кількість факторів економічного, політичного, культурного та історичного характеру. Крім того, платники податків не завжди сприймають законодавчо встановлену величину податкового навантаження як задану. Обов'язково виникають спроби законного або незаконного зменшення сплати податків. Необхідно враховувати і політичний фактор – розроблені елементи податкові системи спрямовані на підтримку інтересів найбільш впливових політичних груп в країні [3].

Обов'язково виникають і розбіжності між економічною доцільністю та принципом рівності всіх суб'єктів господарювання. Ті держави в яких зроблено вибір на користь економічної доцільності, швидкими темпами рухаються вперед. Ті, в яких основним принципом висувається соціальна справедливість, продовжують плутатися в побудові «справедливих моделей» податкових систем.

Зазначено вище доводить необхідність ґрунтовного дослідження досвіду реформування податкових систем в постсоціалістичних країнах з метою використання їх позитивних результатів у процесі реформування податкової системи України.

1. Опарін В. *Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія / В. Опарін.* – К.: КНЕУ, 2005. – 240 с.

2. *Загальні показники Зведеного бюджету України / Офіційний сайт Національного банку України.* – *Режим доступу:* https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23487024&cat_id=57896#4.

3. *Гармонізація податкового законодавства: українські реалії: монографія / Г. М. Білецька, М. В. Кармаліта, М. О. Куц та ін.* – К.: Алерта, 2012. – 222 с.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

© Манухіна М.Ю., 2017

Формування і використання інтелектуального потенціалу є ключовим завданням науково-технічного прогресу і соціально-економічного розвитку регіону. Пріоритетними на сьогодні є дослідження можливості формувати, використовувати у повному обсязі і нарощувати інтелектуальний потенціал регіонів для забезпечення динамічного росту економіки на регіональному рівні. Значимість інтелектуального потенціалу зростає в умовах децентралізації, коли регіони отримують більшу самостійність у визначенні свого розвитку і повинні спиратися на власні ресурси, в тому числі і інтелектуальні.

Дослідженням теоретичних аспектів інтелектуального потенціалу займалися і займаються такі автори, як: Бутнік-Сіверський О.Б., Кендюхов О.В., Моліна О.В., Поліщук В.С., Понікаров В.Д. та інші. Важлива роль у формуванні теоретичних основ інтелектуального потенціалу належить таким зарубіжним ученим, як: К. Беккер, Д. Белл, П. Дракер, Л. Едвінссон, М. Мелоун, О. Тоффлер, Й. Шумпетер та інші. Але в умовах сучасного трансформаційного періоду в економіці України та поглиблення її міжнародної економічної інтеграції здійснення подальших розробок у цьому напрямі є досить актуальним.

Існують різні тлумачення поняття «інтелектуальний потенціал». У найширшому розумінні інтелектуальний потенціал розглядається як сукупність інтелектуальних ресурсів, які регіон може використати для вирішення поставлених перед ним завдань самозбереження та розвитку, у вузькому – його часто ототожнюють або з інтелектуальним потенціалом особистості та умовами його відтворення, або з інтелектуальним капіталом і, насамперед, з інтелектуальною власністю [1, с. 280–281].

На думку вчених, інтелектуальний потенціал це:

- характеристика інтелектуальної сфери країни чи регіону та джерело нових знань, ідей, інформації, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки та рівня життя населення;
- міра ефективності інноваційної економіки, яка виражається в її здатності до реалізації інтелектуальних можливостей людини та суспільства з метою соціально-економічного розвитку;
- здатність системи до знаходження унікальних рішень для досягнення значних результатів в галузі науки, техніки, технології.

Аналіз літературних джерел дозволяє виділити три підходи до трактування поняття «інтелектуальний потенціал»: ресурсний, функціональний та цільовий підходи [2].

Згідно з першим (ресурсним) підходом інтелектуальний потенціал являє собою сукупність інтелектуальних ресурсів і зв'язків між ними.

У рамках функціонального підходу сутність інтелектуального потенціалу відповідно полягає у здатності економічних суб'єктів виконувати певні дії з метою відтворення їх інтелектуальних ресурсів.

Сутність інтелектуального потенціалу у відповідності з третім підходом (цільовим) полягає у здатності сукупності інтелектуальних ресурсів досягати поставлених цілей.

Крім того, виокремлюють чотири рівні інтелектуального потенціалу:

- інтелектуальний потенціал особистості (людини);
- інтелектуальний потенціал підприємства (організації);
- інтелектуальний потенціал регіону;
- інтелектуальний потенціал країни.

Що стосується інтелектуального потенціалу суб'єкта – системи (підприємства, регіону, країни), то на його формування та розвиток впливає інтелектуальний потенціал людей, які складають дану систему, а також стан системи освіти, науки, культури та генетичний фонд суспільства в цілому.

Трансформація інноваційного процесу, яка зумовлена переходом до економіки знань, вносить певні корективи в зміст поняття «інтелектуальний потенціал країни та регіону». Останній в сучасній економіці є інтегрованим поняттям, що об'єднує науку, освіту, технології, всі види інтелектуальної діяльності та її суб'єктів.

Інтелектуальний потенціал регіону — це системна сукупність знань і креативних здібностей суб'єктів життєдіяльності регіону і умов їх реалізації, спрямованих на прискорення інноваційної динаміки регіону і зростання його стратегічної конкурентоспроможності з метою підвищення рівня та якості життя населення. Наявним рівнем інтелектуального потенціалу визначаються можливості інноваційної динаміки суб'єктів господарювання та підтримання належного рівня їхнього розвитку.

Структурно інтелектуальний потенціал регіону можна представити у вигляді сукупності його часткових потенціалів: освітнього, науково-технічного (наукового), інноваційного, інформаційно-комунікаційного та культурного. Зміст і актуальний стан кожного з потенціалів даної сукупності історично зумовлений різними чинниками розвитку регіону: науково-технічними, економічними, правовими, соціальними, культурними, організаційними, демографічними, екологічними.

Науково-технічні чинники впливають на рівень новизни та темпи оновлення продукції, вдосконалення технічних засобів і технологій.

Економічні чинники, в першу чергу, визначають рівень розвитку ринку праці. Саме через ринок праці значною мірою здійснюється відтворення інтелектуального потенціалу регіону.

Правові чинники характеризують законодавство України з питань правового забезпечення інтелектуальної економіки. Сферу інтелектуальної власності регулюють такі основні закони: «Про авторське право та суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про науково-технічну інформацію». Найголовнішою проблемою у правовому забезпеченні та регулюванні сфери інтелектуальної власності є недовіра законодавчих актів та слабка реалізація проголошення в Україні орієнтації на інноваційну модель розвитку.

Соціокультурні чинники у контексті формування економіки знань розкриваються у тенденціях розвитку сфери освіти й науки.

Організаційні чинники здійснюють вирішення фундаментальної проблеми: існування прикладної науки за межами виробничого сектору.

Демографічні чинники характеризують чисельність, вікову структуру, приріст, тривалість життя, стан здоров'я та міграційну ситуацію. Динаміка зміни цих показників здійснює переважно дестимулюючий вплив на формування і розвиток інтелектуального потенціалу регіону.

Екологічні чинники відзначаються зростанням сили їх дії в сучасних умовах суспільного виробництва. Найчастіше вони виступають як обмеження можливостей використання первинної сировини [3, с. 60-62].

Узагальнюючи вищенаведене, можна зазначити, що інтелектуальний потенціал як складова забезпечення інноваційного розвитку регіону є інтегративним поняттям. Підходи до його оцінки лише на основі оцінки освітнього та науково-технічного потенціалу не адекватні в контексті створення в регіоні економіки, головним ресурсом якої мають стати знання. Як свідчить закордонний досвід, це можливо лише на основі досить великих стратегічних проєктів, що включають моніторинг та прогноз технологічного і соціального розвитку із залученням широкого кола фахівців із різних сфер діяльності при взаємодії всіх складових регіональної політики.

8. *Молина, Е.В. Интеллектуальный потенциал региона [Текст] / Е.В. Молина // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1(4). – С. 279–284.*

9. *Махомет, Ю.В. Сутнісна характеристика інтелектуального потенціалу регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/21.pdf.*

10. *Бузько І.Р. Дослідження чинників, що впливають на формування і розвиток інтелектуального потенціалу підприємства / І.Р. Бузько, Н.Г. Агафонова // Прометей 3 (33). – 2010. – С.59-63.*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

©Марущак С.М., 2017

Більшість економістів та експертів вважають, що наразі економічне зростання можливе завдяки впровадженню в економіку нових ідей та розвитку нових технологій. Інновації та нові технології в світовій практиці господарювання є одним з основних чинників підвищення ефективності будь-якої діяльності і вирішальним чинником соціально-економічного розвитку суспільства.

Традиційно інноваційну діяльність визначають як сукупність наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, включаючи інвестиції в нові знання, які спрямовані на одержання технологічно нових або поліпшених продуктів або процесів [1, 2, 3].

Діяльність новаторів завжди протікає в певному середовищі (умовах), що з точки зору системного підходу представляє сукупність всіх об'єктів, зміна властивостей яких впливають на систему. Тому формування інноваційного середовища є визначальним моментом інноваційного розвитку будь-якого виду діяльності.

Поняття «інноваційного середовища» з'явилося в 1980-і роки. Одним з перших учених, хто дав визначення цьому поняттю, був М.Кастельс: «сукупність відносин виробництва і менеджменту, заснована на соціальній організації, яка розділяє в цілому культуру праці та інструментальні цілі, спрямовані на генерування нових знань, процесів і продуктів» [4, с. 365].

Наразі ефективність процесів управління забезпечується шляхом застосування методів системного аналізу. Системний підхід – це широка основа, яка дає можливість розглядати об'єкт як єдину систему і дозволяє полегшити процес досягнення його цілей за допомогою чіткого розуміння роботи підсистем і інтеграції їх в єдине ціле. Поняття «середовище» і «система» є базовими в теорії систем. Визначення меж системи (підприємство, яке впроваджує інновацію, будь-який структурний елемент інноваційного середовища, саме інформаційне середовище) в оточуючому її середовищі, є необхідним для однозначного її розуміння. Якщо дане поняття не має єдиного визначення в нормативно-правовій базі, як «інноваційне середовище» [1], включення певних об'єктів до досліджуваної системи визначають дослідники на основі власного розуміння. Тому межі досліджуваного не чіткі і легко припуститись помилки необгрунтовано розширивши область вивчення, або не взяти до уваги суттєві елементи системи, без врахування яких неможливо отримати повноцінну інформацію про об'єкт та його поточний стан.

Наприклад, досить структуроване і переконливе уявлення сутності інноваційного середовища в класичній теорії інновацій дає Й.Шумпетер – це сукупність трьох систем: інноваційного підприємництва; техніко-технологічних розробок; науки і освіти [5]. Особливою складовою є інноваційне підприємництво – процес розробки та впровадження новаторських ідей, який включає в себе постійний пошук, створення або оновлення вже наявних новацій, готовність підприємця брати на себе повноту відповідальності за комерційну значимість і затребуваність нововведення, а також фінансову, екологічну і соціальну його ефективність.

Орієнтуючись на дане розуміння поняття інноваційного середовища ми можемо проаналізувати стан кожної системи добре відомими методами і в процесі аналізу виявити проблеми їх функціонування. Наприклад, систему науки і освіти характеризуватимуть показники чисельності населення, яке має фундаментальну наукову освіту (аспірантура, докторантура, вчені ступені); кількості вузів на 1 тис. осіб; кількості організацій, які виконують наукові дослідження і розробки; чисельність персоналу, зайнятого науковими дослідженнями та ін. На нашу думку, цей аналіз представляє самостійне цілеспрямоване дослідження окремої системи без виявлення зв'язку з іншими системами. В результаті ми зможемо

виявити «вузькі місця» і віднайти способи вирішення проблем. Але не вистачає зв'язку з іншими структурними елементами, в загальному – певної ланки, яка б поєднувала підсистеми в єдине ціле.

З іншої точки зору – формування інноваційної економіки є однією з найважливіших задач сучасного етапу розвитку суспільства. Це складне й багатоаспектне завдання і, на думку Д.С. Вахрушева, найбільш значимим виступає необхідність формування адекватного інноваційного середовища, яке сприятиме динаміці всіх відтворювальних інноваційних процесів [6].

Автор пропонує інноваційне середовище розглядати в двох взаємопов'язаних аспектах: 1) як економічно доцільно організований простір життєдіяльності, що забезпечує розвиток інноваційного ресурсу суспільства; 2) як інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу господарюючих суб'єктів. Необхідним фактором інноваційного середовища є сприятлива психологічна атмосфера, яка спонукатиме як до творчості, так і до впровадження інновацій. А в цілому, адекватне інноваційне середовище сприятиме розвитку специфічної культури економічної діяльності суб'єктів системи, яку можна визначити як «інноваційну». Сутність інноваційної культури полягає в створенні необхідного середовища, організації оптимальних способів взаємодії, що сприяють розвитку інноваційної діяльності.

Поєднаємо два визначення: інноваційне середовище – це сукупність систем інноваційного підприємництва, техніко-технологічних розробок, науки і освіти та інноваційної культури. Саме інноваційна культура може органічно поєднати перші три системи і стати рушійною силою.

І як зазначає С. Казмірчук, серед факторів інноваційного розвитку необхідно враховувати не тільки наявність наукового доробку і матеріальних та фінансових ресурсів, а й рівень відповідної культури [7]. Автор посилається на приклади, коли за рівних умов (однакового матеріального, фінансового, кадрового, інформаційного забезпечення) на одному підприємстві швидко запроваджуються нові технології, а на іншому, де персонал не готовий до таких інновацій, це відбувається повільно чи не відбувається взагалі.

Отже, інноваційне середовище створюється людьми, які є носіями високого рівня інноваційної культури. Інноваційна культура відображає не лише рівень розвитку інноваційних процесів, але й міру участі в цих процесах людей, їх задоволення від цієї участі. Вона забезпечує відкритість людей новим ідеям, їх готовність і здатність підтримувати й реалізовувати інновації у всіх сферах життя. Вона – причина і наслідок.

Як висновок з даного дослідження випливає, що інноваційне середовище має бути адекватним і сприятливим до потреб суб'єктів, які розробляють та впроваджують інновації; його основа – це інноваційна культура, формування та розвиток якої було і є пріоритетним напрямком інноваційної політики держави і підприємства; і головне в інноваційному середовищі – це люди як носії інноваційної культури.

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 №40-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Поліщук Н. Теоретичні підходи до визначення сутності інновацій / Н. Поліщук // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. – С. 20-23.

3. Коновал Ю. В. Економічна сутність поняття «інновація» / Ю. В. Коновал // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2014. – Т.1, Випуск 1(10). – С. 335-340.

4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 458 с.

5. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку : Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. А. Шумпетер ; пер. з англ. В. Старка. – К. : Вид. дім «Кисво-Могил. акад.», 2011. – 242 с.

6. Вахрушев Д.С. Инновационная среда как значимый фактор формирования инновационной экономики: институциональный подход / Д.С. Вахрушев // Научный журнал НИУ ИТМО. Серия «Экономика и экологический менеджмент» № 1, 2015. – С. 5-8.

7. Казмірчук С. Інноваційна культура: роль і місце в інноваційному розвитку підприємства / С. Казмірчук // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2010. – Випуск 1 (3). – С. 66-70.

ІНТРАПРЕНЕРСТВО ЯК СУЧАСНА ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ВНУТРІШНЬО ФІРМОВОГО ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

© Маслак М. В., 2017

Поняття «інтрапренерство» виникло з поєднання двох слів: «enterprise» – (підприємство або підприємництво) і латинського префікса «intra» – (внутрішній). З цього виходить, що дане поняття означає «внутрішньофірмове підприємництво». «Інтрапренерство» – внутрішньокорпоративне підприємництво, яке пов'язане з використанням власного досвіду, власних фондів, власних наукових розробок. Однак, сучасне використання цього терміну потребує певного корегування та уточнення. На нашу думку, інтрапренерству, як сучасній формі внутрішньофірмового підприємництва, притаманні інтелектуально-інноваційні риси, широкі можливості практичного використання на підприємстві творчого потенціалу його співробітників, результатів їх інноваційно-інтелектуальної діяльності [1]. Таким чином, саме інтрапренерство є найбільш ефективною сучасною організаційно-економічною формою проведення внутрішньофірмового трансферу технологій, що дозволяє в найбільшій мірі використовувати інноваційно-інтелектуальний потенціал для власної виробничо-комерційної діяльності.

Така форма організації виробничої діяльності підприємства потребує наявності в його бюджеті інтракапіталу, тобто капіталу, призначеного для генерування та реалізації ідей, що лежать в основі внутрішньофірмового підприємництва, і створення відповідних матеріально-технічних, інформаційних, соціальних та організаційних умов для ефективною інноваційної діяльності, зокрема в сфері створення та внутрішньофірмового використання інтелектуальних технологій. Разом з тим, на наш погляд, тільки наявності певних фінансових можливостей для ефективного здійснення внутрішньофірмового трансферу технологій є недостатньо. Необхідна всебічна увага до цього процесу з боку вищого менеджменту підприємства для практичної реалізації творчої ідеї та її практичного використання (формування духу підприємництва на підприємстві, перегляд форм та методів матеріального стимулювання персоналу, створення сприятливого виробничого клімату, підвищення культури виробництва, інноваційна диверсифікація ринків та продукції і т.п.).

Інтрапренерство як ефективна форма внутрішньофірмового підприємництва має свої передумови виникнення та свої специфічні наслідки використання на інноваційно активних промислових підприємствах, що і показано нами на рис. 1.

Варто звернути увагу на те, що економічна теорія в основному фокусує увагу і дослідників і виробників на аллокативній ефективності внутрішньофірмового інноваційного підприємництва, виключаючи з розгляду інші типи ефективності, які насправді є в багатьох випадках більш важливими. Проблема ефективності внутрішньофірмового трансферу технологій, а точніше ефективності внутрішнього підприємництва з метою комерціалізації власних технологічних розробок, на наш погляд, достатньо точно розкривається з використанням інструментарію «Х-ефективності», введеного в науковий обіг американським економістом українського походження Харві Лейбенстайном [2].

Х-ефективність (англ. X-Efficiency) представляє собою здатність знижувати витрати і підвищувати продуктивність при розробленій і впровадженій на підприємстві новій технології шляхом стимулювання техніко-організаційних удосконалень продукції, технології її виробництва, посилення мотивації працівників та інших внутрішніх поліпшень. Причинами виникнення Х-ефективності є: 1) неповнота трудових угод – в них вказані далеко не всі можливі задачі, які може досить ефективно виконувати даний працівник; 2) неринкові фактори виробництва – досить часто на ефективність виробництва впливають соціальні, екологічні та інші фактори, які прямо не

оцінюються і не заохочуються ринковим середовищем; 3) не всі виробничі функції специфіковані або відомі – на виробництві завжди є поле для винахідництва та раціоналізації, творча складова діяльності співробітників дозволяє постійно вдосконалювати як сам процес виробництва, так і результати його діяльності; 4) таємне співробітництво або наслідування конкуруючих фірм один одного у зв'язку із взаємозалежністю і невизначеністю.

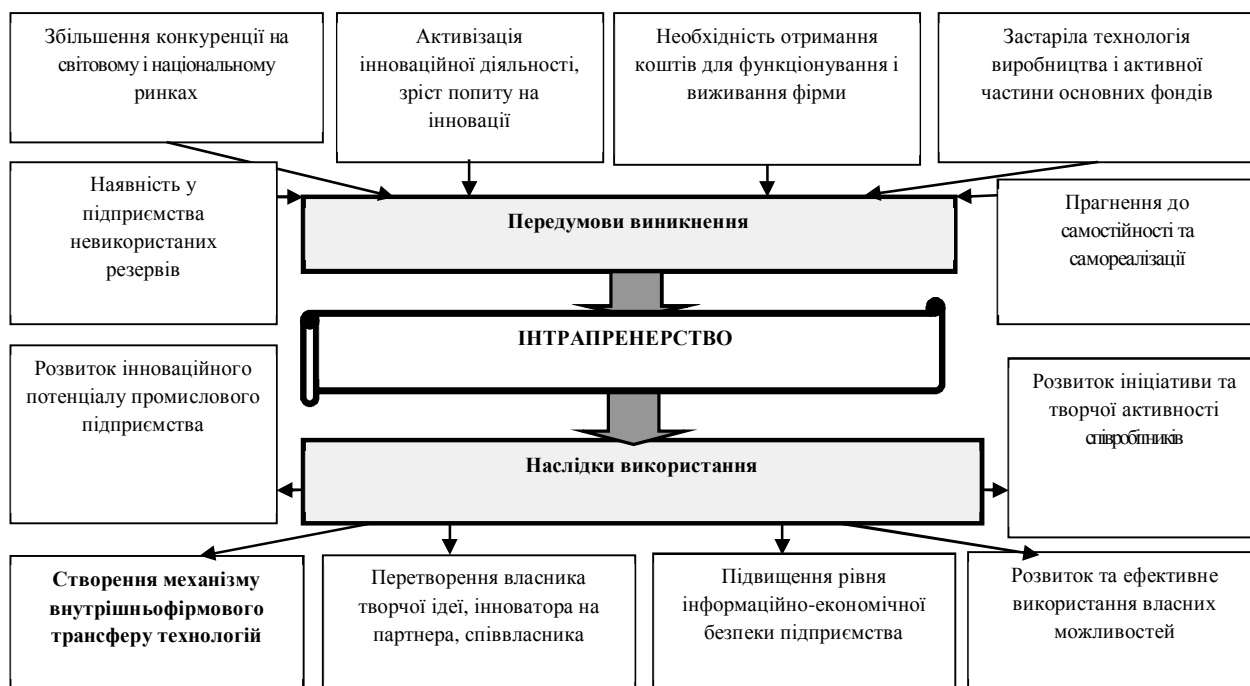

Рисунок 1– Основні передумови та наслідки використання інтрапренерства на промислових підприємствах
Джерело: розроблено автором на основі [3;4]

Таким чином, внутрішньофірмовий трансфер технологій на засадах інтрапренерства, в основі якого лежить творча ініціатива співробітників, являє собою знакове явище для розвитку підприємництва в сучасних умовах. Інтрапренерство є ефективним інструментом формування іміджу компанії та елементом корпоративної культури, засобом мотивації найбільш творчих і неординарних особистостей, можливістю реалізації моделі підприємницької поведінки. Але в найбільшій мірі, на нашу думку, інтрапренерство сприяє розвитку інтелектуально-інноваційної діяльності підприємства, максимальному використанню її результатів у господарській діяльності на засадах внутрішньофірмового трансферу технологій.

1. Maslak O. *Intellectual capital as a factor of economic development of Ukraine* / O. Maslak, N. Grishko, O. Hlazunova, M. Maslak // *Journal of Turiba University «Acta Prosperitatis»*. – 2016. – No. 7. – P. 104–118.

2. Лейбенстайн Х. *Аллокативная эффективность в сравнении с «Х-эффективностью»* / *Теория фирмы*; под ред. В. М. Гальперина. – СПб: Экономическая школа, 1995. – С. 477–506.

3. Качанов Е. Н. *Сущность, ключевые признаки и функции внутрифирменного предпринимательства* / Е. Н. Качанов, К. И. Сафонова // *Вестник ТГЭУ*. – 2005. – № 1. – С. 19–28.

4. Гетьман О. О. *Економіка підприємства: навч. посіб.* / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – 2-ге видання. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

© О. І. Маслак, А. М. Гурт, В. М. Терещенко, 2017

На сучасному етапі відновлення економічного зростання формування та ефективного використання науково-технічного потенціалу стає визначальним фактором розвитку підприємств України. Науково-технічний потенціал визначається сукупністю матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, які спрямовуються у сферу науково-технічної діяльності і здатні забезпечити ефективніше використання суспільної праці [1].

Вагомий внесок у дослідження питань, що стосуються науково-технічного потенціалу України, внесли такі українські та зарубіжні вчені: М. В. Зубець, М. Я. Дем'яненко, В. А. Кучинський, А. Ф. Мельник [1], В. О. Косьяненко [2], Т. Саблук, В. П. Ситник, О. С. Федонін, О. М. Шпичак.

Україна є державою з високим науково-технічним потенціалом, який визначається важливими та унікальними досягненнями в багатьох сферах виробництва та суспільного життя – у розробці нових матеріалів, біотехнологій, радіоелектроніці, фізиці низьких температур, ядерній фізиці, електрозварюванні, інформатиці тощо. Розподіл кількості організацій та підприємств, які виконували науково-технічні роботи протягом 2013-2015 рр. свідчить про те, що технічні та природничі науки в Україні займають провідну роль (рис. 1).

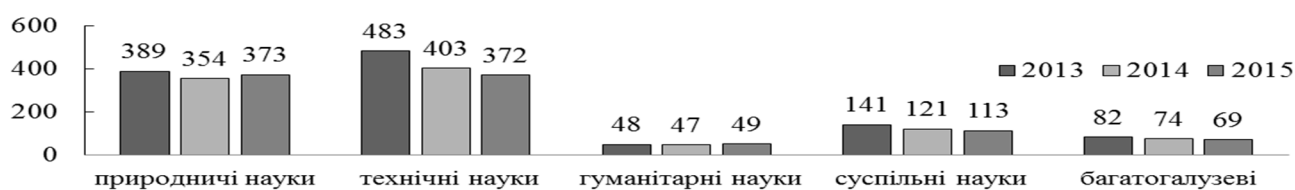

Рис. 1 Розподіл кількості організацій та підприємств, які виконували науково-технічні роботи за галузями наук [3]

Проте, в області розвитку інтелектуальної складової науково-технічного потенціалу існує певний дисбаланс. У країні загострюється проблема, що пов'язана саме зі скороченням кількості виконавців науково-технічних робіт. Згідно даними Державної служби статистики України кількість виконавців науково-технічних робіт на підприємствах і організаціях у 2005 році сягала – 170579 осіб, у 2010 році кількість виконавців науково-технічних робіт на підприємствах і організаціях скоротилася на 17,29 % і становила вже 141086 осіб, а у 2015 році – на 27,99 % порівняно з 2010 роком (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл працівників науково-технічних організацій та підприємств за категоріями персоналу протягом 2005-2015 рр., осіб [3]

Виконавці науково-технічних робіт	Кількість працівників										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
дослідники	85246	80497	78832	77355	76147	73413	70378	68599	65641	58695	53835
техніки	20266	19748	17988	16783	16256	16151	14591	13433	12212	10709	10029
допоміжний персонал	3 052	30204	28896	27988	27086	26032	24779	23866	22649	20128	19057
доктори наук	4180	4265	4390	4459	4443	4481	4417	4489	4533	4260	4124
кандидати наук	16 983	16 961	16989	17145	17135	17009	16203	1596	15919	14804	13929
Усього	170579	160788	155549	149699	146800	141086	134741	129945	123219	109636	101598

Основними причинами тенденції до скорочення кількості виконавців науково-технічних робіт на підприємствах і організаціях, а також зниження науково-технічного потенціалу підприємств України, зокрема, є:

- відсутність необхідної правової основи науково-технічного розвитку та інновацій, потреба в корегуванні та реформуванні існуючої науково-технічної системи;
- недостатнє фінансування наукової діяльності державою (рис. 2). Коштів державного бюджету, які витрачаються на науку в 10 разів менше, ніж на державний апарат і правоохоронні органи, в той час як, наприклад, в США, витрати на державний апарат і правоохоронні органи в 1,3 рази менше, ніж витрати на науково-технічні розробки [4];

Рис. 2 Витрати на виконання науково-технічних робіт, млн. грн. [3]

- скорочення фінансування наукових досліджень і дослідно-конструкторських робіт, невідповідність заробітної плати вчених світовим стандартам призвело до відтоку з України кваліфікованих науково-технічних кадрів,
- високий знос обладнання українських наукових організацій, що не дає можливості українським інноваціям конкурувати на світовому ринку науково-технічних досягнень, як результат в Україні впроваджуються запозичені технології не найкращої якості,
- низький рівень інформаційної підтримки інноваційних процесів,
- відсутність розвитку національної науково-технічної інфраструктури.

Таким чином, науково-технічний потенціал України на сучасному етапі потребує подальшого розвитку, що полягає саме в розробці шляхів вирішення проблем в галузі науки і техніки, зокрема: збільшення державного фінансування, формування відповідної правової бази, модернізації підходів до підготовки наукових кадрів, підвищення рівня престижності наукової діяльності, стимулювання бізнес-інвестування в науково-технічну сферу. Впровадження відповідних заходів забезпечить розвиток науково-технічного потенціалу підприємств України та підвищення рівня його конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

1. Мельник А. Ф. *Національна економіка : навч. посіб.* / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк. – К. : Знання, 2015. – 463 с.

2. Косьяненко В. О. *Інноваційний потенціал: взаємозв'язок з науковим та науково-технічним потенціалом [Електронний ресурс]* / В. О. Косьяненко // *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка».* – 2015. – № 1. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1099&p=1>.

3. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс].* – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Безручко О. О. *Особливості управління потенціалом підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища* / О. О. Безручко // *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Сер. : Економічні науки..* – 2014. – № 1 (3). – С. 96–107.

КОНТРОЛІНГ ІННОВАЦІЙ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

©Матвієнко-Біляєва Г.Л., 2017

В умовах економічної невизначеності підвищена увага приділяється якості прийнятих управлінських рішень, націлених на максимальне отримання прибутку підприємницької діяльності. Одним з напрямів підвищення ефективності системи управління є контролінг. Найважливішим завданням контролінгу є формування інформаційно-аналітичної бази для прийняття скоординованих і комплексних дій для вирішення правових, нормативних та інших завдань, що виникають у процесі підприємницької діяльності.

Необхідність впровадження нових підходів до управління в Україні обумовлюється гострими кризовими ситуаціями, низьким рівнем конкурентоспроможності, порушенням економічних взаємовідносин з партнерами, неплатоспроможністю підприємств та іншими негативними явищами, що склалися в суспільстві. Отже впровадження та розвиток аналітичної функції управління “контролінг” пояснюється сучасними умовами функціонування вітчизняних підприємств. Як вже зазначалось, контролінг часто зводять до поняття контроль. Однак помилковість такого погляду очевидна й підтверджується сутністю функцій контролю й контролінгу. Контроль спрямований у минуле, на виявлення помилок, відхилень, прорахунків і проблем [1]. Контролінг – це управління майбутнім для забезпечення тривалого функціонування підприємства і його структурних одиниць.

Основна функція контролінгу інноваційних процесів полягає у забезпеченні методичної та інформаційної підтримки підготовки прийняття рішень у сфері інноваційної діяльності підприємництва для різного рівня менеджменту на основі аналізу і прогнозу техніко-економічних показників.

Для створення контролінгу заснованого на інновації, важливу роль відіграє визначення моменту введення інновації. Ця задача складна, так як на час введення інновації можуть впливати різні фактори, серед яких важливе місце займає притаманна підприємницькій діяльності бізнес-модель. Тобто, у разі орієнтації підприємництва на створення тимчасової монополії від реалізації інновації, сигнали, за якими слід визначати момент переходу до чергової інновації, будуть одні, а в разі орієнтації підприємництва на гнучкість і ефективність - інші.

У нинішній практиці ґрунтуючись на системному підході щодо визначення контролінгу, його поняття слід розкривати як:

процес, що передбачає проведення аналізу та оцінки фінансово-господарської діяльності підприємництва з метою її узгодження зі стратегічними цілями;

особливу функцію управління, яка має економічне спрямування та прогнозний характер з метою виявлення резервів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємництва;

явище, тобто контролінг є особливим напрямом управлінської роботи, пов’язаної з інформаційним забезпеченням системи управління підприємницькою діяльністю у цілому.

Тому контролінг доцільно розуміти як особливу функцію управління, що синтезує, інтегрує і координує основні функції управління підприємницькою діяльністю з метою досягнення тактичних і стратегічних цілей на основі сформованого в процесі інформаційного забезпечення інновацій [2-3].

Методологія та інструментарій контролінгу дають можливість модернізувати організаційну і інформаційну структури підприємницької діяльності таким чином, щоб вирішувалися базові проблеми його розвитку, що зумовлюють стабільні успіхи не тільки в сьогоденні, але і в майбутньому. Особливо це важливо в сфері розробки і реалізації інновацій в підприємницьку діяльність, в силу того, що саме інновації є фундаментом ефективного розвитку сучасного підприємництва [3].

Впровадження контролінгу в сфері управління інноваціями підприємницької діяльності дозволяє виявляти існуючі та виникаючі проблеми, діагностує і готує підприємницьку діяльність до раптових змін у зовнішньому середовищі, покращує координацію дій в організації і таким чином, сприяє тривалому та успішному функціонуванню підприємницької діяльності і її підрозділів.

1. *Малярець Л.М., Г.Л. Матвієнко-Біляєва. Формалізація задач контролінгу логістичної діяльності підприємства: монографія – Харків : ВД «ХНЕУ», 2010. –227 с.*

2. *Матвієнко-Біляєва Г.Л. Методичні рекомендації проведення контролінгу логістичної діяльності на машинобудівних підприємствах // Научный информационный журнал “Бизнес Информ” – 2015. – № 8. – с. 112–115.*

3. *Галимов И. А., Валитова Э. Ф. Контроллинг в инновационной деятельности предприятия // Молодой ученый. — 2014. — №21. — С. 290-291.*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

©Матвійчук Л.О., 2017

Соціально-економічні перетворення, які характеризують сучасний стан і тенденції розвитку національної і міжнародної економіки, потребують приведення в дію всіх резервів використання трудового, фінансового і виробничого потенціалу, що є неможливим без підвищення ефективності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

В Україні інноваційна інфраструктура ще недостатньо розвинена, не охоплює всі ланки інноваційного процесу і не має системного підходу до забезпечення відповідними послугами у сфері інноваційної діяльності.

Основними причинами негативних тенденцій та проблем у інноваційній сфері України є: складна економічна ситуація в країні; недостатнє економічне стимулювання інноваційної діяльності вітчизняних підприємств та відсутність державної підтримки інноваційних структур; недостатня нормативно-правова урегульованість питань розвитку інноваційної інфраструктури та трансферу технологій; відсутність належного інвестування та венчурного фінансування для здійснення масштабних технологічних змін; безсистемність та непослідовність в реалізації державної інноваційної політики. Так, протягом 2010-2015 років частка інноваційно активних підприємств в Україні залишалася надто низькою та не перевищувала 18 %.

Питома вага підприємств, що впроваджували інновації у 2015 році склала 15,2 %. У структурі видатків на інноваційну діяльність протягом останніх років переважають витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Протягом 2010–2014 рр. їх частка коливалася від 58 до 73,18 %. Проте у 2015 році ситуація змінилася кардинально і 80,65 % видатків на інноваційну діяльність склали придбання інших зовнішніх знань, що включає придбання нових технологій, які використовуються для реалізації технологічних інновацій, ураховуючи придбання виключних майнових прав власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, ліцензій, ліцензійних договорів на використання зазначених об'єктів; комерційних таємниць; проектів; технологій у розукомплектованому вигляді; товарних знаків; інших інжинірингових, консалтингових послуг (включаючи дослідження і розробки), придбаних від сторонніх організацій, приватних осіб тощо.

Розглянувши показники фінансування інноваційної діяльності в грошовому виразі, можна зробити висновок про значне скорочення таких видатків у 2013 р., до рівня 7,7 млрд грн – у 2014-му; тобто нижче показника навіть 2010 р., коли інноваційні видатки промислових підприємств склали 8 млрд грн. Ці показники засвідчують суттєве скорочення інноваційних видатків, особливо якщо врахувати інфляційні процеси останніх років. Тобто реальне падіння інноваційних видатків значно більше, придбано значно менше машин і механізмів, упроваджено менше технологічних нововведень. Окрім суто економічних, однією із серйозних причин негативної динаміки вважається, безумовно, анексія АРК, військові дії в зоні АТО, де зосереджено достатньо велику частку промислових підприємств національної економіки [1, с. 48].

Фінансування інноваційної діяльності є однією з найважливіших умов інноваційної активності, оскільки проведення ефективної інноваційної діяльності вимагає значних фінансових вкладень. Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є: кошти Державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України [2].

Розглянемо структуру джерел фінансування інноваційної діяльності у 2010-2015 роках (таблиця 1.)

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності*, млн. грн

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0

*- складено на основі статистичних даних [3]

У структурі джерел фінансування інноваційної діяльності переважають власні кошти. Протягом 2010–2015 рр. частка коливалася від 52,92 до 97,2 %. Фінансування інноваційних проєктів за рахунок коштів місцевого та державного бюджетів є мізерним та займає незначну питому вагу, що свідчить про суто декларативний характер інноваційної спрямованості розвитку вітчизняної економіки. Частка коштів іноземних інвесторів протягом останніх років суттєво зменшилася, що свідчить про погіршення інвестиційного клімату в державі та недовіру з боку інвесторів. Така досить негативна тенденція змушує підприємства України використовувати інші зовнішні джерела залучення ресурсів для проведення інноваційної діяльності.

Залучення коштів для цієї потреби може бути здійснено через отримання банківського кредиту або випуску облігацій. Проте лише стабільні, добре відомі компанії, які мають високі кредитні рейтинги можуть дозволити собі останнє, так як у випадку неуспіху інноваційного проєкту зможуть розраховуватися з інвесторами за рахунок надходжень від поточної діяльності. У розвинутих країнах одним з найбільш розповсюджених методів фінансового забезпечення інноваційної діяльності є залучення коштів сторонніх інвесторів, що, зокрема, здійснюється і через емісію акцій компанії. Виділяються різні типи інвесторів, серед яких, перш за все, необхідно зазначити так званих бізнес-ангелів (англ. business angels). Ними є успішні підприємці, заможні люди з багатим практичним досвідом у певній галузі економіки, які мають можливість і бажання, з різних причин, ризикнути частиною власних коштів. Найвідомішим типом інвесторів інноваційних підприємств є венчурні фонди (від англ. слова venture – ризикове підприємство) [4].

Зважаючи на важливість розвитку інновацій в аспекті забезпечення підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та держави в цілому, необхідно на державному рівні розробити стратегію інноваційного розвитку з урахуванням особливостей усіх галузей народного господарства. Також доцільним є розширення джерел фінансування інноваційної діяльності шляхом залучення фінансового сектора економіки, підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств та розширення співпраці з міжнародними організаціями.

1 Грудзевич Ю. Характеристика сучасного стану розвитку інноваційної діяльності на машинобудівних підприємствах України / Ю. Грудзевич // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2016. - № 1. - С. 45-52.

2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

3. Наукова та інноваційна діяльність: статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Єрмак С.О. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні / С.О. Єрмак, О.О. Лісниченко // Ефективна економіка: зб. наук. праць. – 2015.– № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

ПРОБЛЕМИ ПОЛІРІВНЕВОГО ДІАГНОСТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

© Мельник О.Г., Адамів М.Є., 2017

На сучасному етапі національна економіка вкрай потребує інвестиційних ресурсів для забезпечення прогресивного поступу суб'єктів підприємницької діяльності різних видів економічної діяльності, розвитку інфраструктури, відбудови та модернізації соціальних об'єктів тощо. На жаль, кризові умови, що відображаються у складній соціально-економічній та військово-політичній ситуації в Україні, сприяють виведенню інвестиційних ресурсів з національної економіки. Так, за офіційними даними Державної служби статистики України [1] за 2013-2016 рр. обсяг виведення інвестицій в сукупності становив 10307,9 млн. дол., тобто загальний обсяг інвестицій в економіку України за аналізований період скоротився на 19,2%.

Залучення іноземних інвесторів повинно супроводжуватись якісним інформуванням потенційних донорів про інвестиційну привабливість країни, регіонів, підприємств, конкретні інвестиційні проекти, що вимагає цілеспрямованого формування інвестиційного клімату на усіх рівнях економіки. Варто зауважити, що навіть надзвичайно негативний інвестиційний клімат певної країни не завжди є перешкодою для вкладання іноземними інвесторами коштів, адже потенційні донори зацікавлені, насамперед, у пошуку дешевих джерел ресурсів, недорогої робочої сили, кваліфікованих працівників, податкових пільг тощо. Таким чином, інвестори прагнуть володіти ситуацією на засадах полірівневого діагностування інвестиційної привабливості.

Найбільш істотним параметром для інвестора є рівень інвестиційної привабливості держави, який відображає усі можливі ризики та переваги інвестування коштів у конкретну країну. У цьому контексті найбільше зацікавлення викликає Індекс інвестиційної привабливості (ІПП) України [2] Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) [3], який оцінюється з 2008 р. у поквартальному розрізі на засадах опитування компаній-членів ЄБА, які репрезентують найбільших як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів. Індекс покликаний надати достовірну та обґрунтовану інформацію про перспективи, проблеми, ризики та загрози інвестування в Україні як для існуючих, так і для потенційних інвесторів.

Об'єктом дослідження при визначенні ІПП країни є: інвестиційний клімат як сукупність політичних, економічних, законодавчих, регуляторних та інших факторів, які в кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання. ІПП країни розраховується як середнє арифметичне оцінок п'яти аспектів інвестиційного клімату, котрі оцінюються та аналізуються за п'ятибальною шкалою (1-3 бали: негативна зона; 3-4 бали: нейтральна зона; 4-5 балів: позитивна зона). Варто зауважити, що, починаючи із II півріччя 2011 р. до I кварталу 2016 р., ІПП України за даними ЄБА постійно перебуває у негативній зоні, що свідчить, насамперед, про негативний інвестиційний клімат. Окрім цього, за всю історію проекту ЄБА ІПП України не досягнув позитивного значення [2-3].

За даними ЄБА у першому кварталі 2016 р. спостерігається незначне підвищення індексу інвестиційної привабливості до позначки 2,88 бали, проте 78% бізнесменів не задоволені інвестиційним кліматом в Україні, наголошуючи на відсутності реформ, відсутності зрушень, значній корупції. 91% бізнесменів незадоволені реформою судової системи і боротьбою з корупцією; 79% вважають фінансовий ринок нестабільним; 65% не помітили зрушень у земельній реформі; 51% не задоволені митними процедурами; 50% не задоволені ситуацією із відшкодуванням ПДВ. Також інвестори, насамперед, очікують від державних органів влади реальної боротьби з корупцією, захищеності прав інвесторів, проведення судової реформи, реформи

банківського сектору, спрощення валютного регулювання, проведення повномасштабної податкової реформи тощо [2-3].

Що стосується методики ЄБА до оцінювання Індексу інвестиційної привабливості, то серед її ключових недоліків можна виокремити: врахування обмеженого переліку респондентів (лише члени ЄБА); суб'єктивний характер оцінювання, оскільки йдеться про думки керівників з приводу заданих питань; неврахування кількісних показників, що характеризують інвестиційні процеси; неврахування думок інших стейкхолдерів (потенційних реципієнтів інвестицій, державних органів влади) при оцінюванні.

У контексті діагностування інвестиційної привабливості інвесторів цікавить також інформація про особливості функціонування у певних регіонах країни. У 2015 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 856 від 21.10.2015 р. «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [4] було задекларовано показники для щоквартальної та щорічної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів, а також методику формування інтегральних рейтингових оцінок, яка ґрунтується на визначенні відхилень за кожним індикатором від максимального чи мінімального значення (залежно від критеріального значення), інтегруванні рейтингів на засадах використання середніх арифметичних в межах кожного напрямку, розробленні інтегральної рейтингової оцінки за допомогою застосування середньої арифметичної за усіма напрямками.

Варто відзначити, що запропонована методика рейтингування регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку є доволі інформативною, репрезентативною, ґрунтується на кількісних статистично істотних показниках, передбачає орієнтування на лідера. До недоліків цієї методики можна віднести: наявність істотних розривів між лідером та аутсайдером внаслідок об'єктивних причин, лідерський регіон, насправді, за рівнем соціально-економічного розвитку може істотно відставати від регіонів інших країн, несистематичне оприлюднення результатів оцінювання для стейкхолдерів.

У багатьох країнах світу для полегшення входу іноземного інвестора на внутрішній ринок формують інвестиційні карти підприємств за певними видами економічної діяльності. Це відкрита інформація для інвесторів, що цікавляться відповідним видом діяльності та прагнуть залежно від власних інвестиційних мотивів і потреб бути проінформованими щодо можливостей інвестування. Варто зауважити, що в Україні ще у 1998 р. була прийнята «Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій», затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23.02.1998 р. [4]. Цей документ розміщений на офіційному сайті Верховної Ради України, є чинним, але він непридатний для використання внаслідок застарілості, базуванні на неіснуючій системі бухгалтерського обліку, інформативній необґрунтованості. Слід зазначити, що методика ґрунтується на розрахунку понад 40 показників, які охоплюють виключно фінансово-майновий стан підприємства (показники платоспроможності, ліквідності, прибутковості, ділової та ринкової активності, майнового стану); фінансові показники обчислюються на підставі даних неіснуючої фінансової звітності; охоплює необґрунтовані вагомості показників; не містить інтерпретаційного забезпечення отриманих результатів; передбачає застосування сумнівної програмної продукції «INTEGRAL». Вищезазначене свідчить про те, що в Україні не існує адекватної нормативно-правової бази, яка б дала змогу формувати індекси інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств та оприлюднювати їх для потенційних інвесторів.

1. *Офіційний сайт Державної служби статистики країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.* 2. *Офіційний сайт Індексу інвестиційної привабливості ЄВА України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eba.com.ua/uk/press-and-media/press-room/indices/investment-attractiveness-index>.* 3. *Офіційний сайт Європейської бізнес-асоціації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eba.com.ua/>.* 4. *Нормативно-правова база України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>*

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

© Мельникова М.В., 2017

Міські агломерації у даний час займають провідне місце у територіальному розвитку національного господарства України, що пов'язано з високою концентрацією на їх території матеріальних, трудових, фінансових ресурсів та різних видів економічної діяльності. Це дозволяє отримувати відповідні ефекти, включаючи інфраструктурний, за рахунок більш результативного використання об'єктів інфраструктури, зокрема, виробничої, соціальної та інноваційної [1]. Об'єкти інфраструктури відіграють важливу роль, оскільки забезпечують інтеграцію між галузями та виробництвами, які розташовані на території міської агломерації. Під інноваційною інфраструктурою розуміється сукупність взаємопов'язаних суб'єктів інноваційної діяльності, що генерують нові знання та новації, перетворюють їх на відповідні продукти й послуги та забезпечують їх споживання. Діяльність інноваційної інфраструктури сприяє зростанню економіки, забезпеченню конкурентоспроможності, підтримці екологічної безпеки та підвищенню якості життя населення міських агломерацій на різних стадіях розвитку.

Фахівці виділяють такі чотири основні стадії розвитку міських агломерацій [2-3]: індустріальна (переважання промислового виробництва, засноване на виробничій кооперації, відсутність ринків ресурсів, нерухомості та землі); трансформаційна (розвиток ринку праці та сфери послуг в місті-ядрі агломерації, переважання маятникової міграції); динамічна (перенесення виробництва з центра на периферію, розвиток ринку нерухомості та землі, формування єдиного економічного простору на території агломерації); постіндустріальна (високо розвинуті ринки праці, нерухомості, землі та ресурсів, інтеграція у глобальний економічний простір). Кожна стадія характеризується своїм ступенем розвитку інноваційної інфраструктури.

Слід зазначити, що у більшості великих міських агломерацій України спостерігається перехід від трансформаційної до динамічної стадії, тому їх інноваційна інфраструктура знаходиться у процесі становлення. Однак інноваційна інфраструктура п'яти надвеликих міських агломерацій, зокрема Київської, Дніпропетровської, Харківської, Львівської та Одеської, є достатньо розвинутою. Зазначені міські агломерації знаходяться у динамічній стадії розвитку та володіють значним інноваційним потенціалом. У центральному місті - ядрі агломерації сформовано єдиний функціонально розвинутий економічний простір, невід'ємною складовою якого є інноваційна інфраструктура. Інноваційна інфраструктура цих надвеликих міських агломерацій представлена системою наукових центрів, які поєднують вищі навчальні заклади, академічні та галузеві науково-дослідні установи, проектно-конструкторські бюро, наукоємні виробництва, бізнес-інкубатори та технопарки [1]. Використання зазначеної інноваційної інфраструктури дозволяє надвеликим міським агломераціям провідні позиції у складі національної інноваційної системи України.

Подальший розвиток великих міських агломерацій, спрямований на становлення їх центрами управління економічними, соціальними, екологічними процесами, передбачає такі напрями:

- формування високо урбанізованих територій за рахунок інтеграції міжміського простору на підставі розвитку транспортної мережі, переміщення виробництв за межі центру агломерації переселення жителів у приміські зони, формування загального торговельного, освітнього та культурного простору;
- створення системно спланованої інфраструктури з відповідними властивостями організації транспорту, енергетичної самодостатності на основі відновлюваних джерел енергії, екологічної безпеки, комфортної планувальної структури міського простору;

- вираховування можливості запобігти дисбалансам у територіальному розвитку для системи забезпечення життєдіяльності поселень, які складають агломерацію;
- узгодження та удосконалення правових та фінансових механізмів розвитку міських агломерацій з врахуванням соціально-економічної ситуації;
- місто-ядро як центр агломерації повинно мати у наявності ресурси та можливості використання механізмів, що дозволятимуть самостійно ініціювати економічне зростання та здійснювати зміни в структурі міської економіки.

Зазначені напрями нерозривно пов'язані з формуванням інноваційного потенціалу та розвитком інноваційної інфраструктури для його ефективного використання.

Однак забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури міських агломерацій в Україні має особливості, які пов'язано з тим, що українські міські агломерації існують де-факто, але не мають правового статусу, Тому територіальні громади, що складають агломерацію, для вирішення проблем, які є предметом взаємного інтересу, поєднують зусилля та ресурси на засадах економічної взаємодії. Взаємодія територіальних громад регламентується відповідним нормативно-правовим забезпеченням, зокрема законами України: «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про співробітництво територіальних громад». Співробітництво територіальних громад, що входять до міської агломерації, здійснюється шляхом; створення координаційного органу або асоціації, на договірній основі, делегування повноважень для виконання певної функції, розробки та реалізації спільних проєктів. Формування та розвиток об'єктів інноваційної інфраструктури у рамках українських міських агломерацій у даний час здійснюється локально на території поселень, що складають міську агломерацію, а для сумісного використання об'єктів інноваційної інфраструктури створюються координаційні та асоціативні органи.

Комплексному підходу до формування, розвитку та використання інноваційної інфраструктури міських агломерацій сприятиме правова інституціоналізація міських агломерацій або перехід від асоціативних форм взаємодії територіальних громад до більш інтегрованих форм співробітництва шляхом формування публічно-правових структур. При цьому доцільно врахування німецького, французького та іспанського досвіду міжмуніципального співробітництва щодо вибору форм об'єднання зусиль територіальних громад для вирішення проблем місцевого значення. [4]. Такою формою є спілка територіальних громад. Територіальні громади, що об'єднуються у спілку, не втрачають правового статусу, а їх об'єднанню (спілці) надається статус юридичної особи та дозволяється формувати власний бюджет за яким закріплюється надходження по окремим податкам та зборам [5, с.57]. Використання коштів власного бюджету дозволить забезпечити комплексний підхід до вирішення питань місцевого значення, які представляють взаємний інтерес, включаючи формування та використання об'єктів інноваційної інфраструктури, на різних стадіях розвитку українських міських агломерацій від індустріальної та трансформаційної до динамічної та постіндустріальної.

1. *Абдулганієв Ф.С. Формирование инновационной инфраструктуры городской агломерации* // Ф.С.Абдулганієв // *Социально-экономические явления и процессы.* –2013.– №6(052).–Ел.ресурс.– Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-innovatsionnoy-infrastruktury-gorodskoy-aglomeratsii>.

2. *Биченко Л.А. Актуальні питання розвитку міських агломерацій* / Л.А. Биченко // *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. – X. : Магістр, 2011. –№ 2. – С. 1–11.

3. *Перцик Е.Н. Крупные городские агломерации: развитие, проблемы проектирования* / Е.Н. Перцик // *Проблемы развития агломераций в России* : сб. статей. – М. : КРАСАНД, 2009. – С. 34-47.

4. *Розвиток міжмуніципального співробітництва: вітчизняний та зарубіжний досвід* / В.В. Толкованов, Р. Герцог, А. К. Гук та ін. – К. : Крамар, 2011. – 249 с.

5. *Любченко П. М. Співробітництво територіальних громад: теорія і практика* / П.М. Любченко // *Проблеми законності* : зб. наук. пр. – Харків, 2015. – Вип. 129. – С. 50-59.

ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

© Мельничук Г.С., Медведчук Д.В., 2017

Ефективний розвиток вітчизняної економіки значною мірою залежить від рівня інноваційної активності підприємств, від використання прогресивних досягнень науки, техніки та технології у виробництві. В свою чергу, інноваційна спрямованість господарської діяльності забезпечує підприємствам конкурентні переваги як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції, економічної ефективності їх діяльності в сучасних динамічних умовах господарювання. Необхідність спрямування розвитку діяльності підприємств у напрямку освоєння нововведень, підвищення їх інноваційної активності зумовлена також нинішнім процесом глобалізації, який стимулює розвиток засобів комунікації та інформаційних технологій.

Не підлягає сумніву, що успішна реалізація вітчизняними підприємствами інноваційної діяльності та випуск інноваційної продукції потребує формування належної інноваційної інфраструктури, яка являється одним із основних елементів національної інноваційної системи. Інноваційна інфраструктура включає в себе сукупність правових, фінансових, соціально-економічних та інформаційних інститутів, установ, що впливають на інноваційні процеси, зокрема наступних: бізнес-центри, бізнес-інкубатори, технопарки, технополіси, технологічні кластери, лізингові центри, фінансово-кредитні установи, інвестиційні, інноваційні фонди і компанії, фондові та товарні біржі, інформаційно-консультативні установи, страхові компанії, центри трансферу технологій, технологічні інкубатори, офіси комерціалізації технологій, дослідницькі парки тощо [1, с. 33-34]. Погоджуємося з науковцями з приводу того, що створена з активною державною підтримкою інноваційна інфраструктура дозволяє розширити масштаби інноваційних процесів, залучаючи в них все нових і нових учасників [2].

Нині багато вітчизняних науковців та економістів висловлюють думки з приводу неефективного функціонування інноваційної інфраструктури в Україні. Зокрема це пов'язано з такими найбільш проблемними питаннями як: неактивна нормативно-правова база, незахищеність прав власності та несправедливість судочинства, формально створені, але не мають можливості розвиватися структури, що входять до інноваційної інфраструктури [1, с. 41].

Тобто, забезпечення ефективної інноваційної діяльності вітчизняних підприємств потребує удосконалення інноваційної інфраструктури. Погоджуємося з науковцями в тому, що в сучасних умовах в даному процесі «важливими завданнями залишається упорядкування діяльності існуючих об'єктів інноваційної інфраструктури та координація процесів створення і розвитку нових установ, їх організаційне та методичне забезпечення» [2]. Також важливим завданням вважаємо забезпечення спрямованості інноваційної інфраструктури на налагодження органічної взаємодії суб'єктів на всіх стадіях інноваційного циклу, а саме на таких стадіях як «освіта – дослідження і розробки – технології – виробництво – реалізація», їх спільної злагодженої роботи на кінцевий інноваційний результат – комерційне впровадження інновацій.

1. Крикун Ю. Г. Дослідження достатності інноваційної інфраструктури для виходу на світові ринки / Ю.Г. Крикун // Соціальна економіка. – 2015. – Випуск 50. – № 2. – С. 33-44.

2. Нежиборець В. Інноваційна інфраструктура: проблеми, перспективи, рішення. [Електронний ресурс]. / В. Нежиборець. – Режим доступу: <http://ndiiv.org.ua/uk/innovatsijna-infrastruktura-problem/?print=pdf>

ІННОВАЦІЙНІ СКЛАДОВІ ПОРТФЕЛЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ

© Мельничук І. О., 2017; © Ковтун О. І., 2017

Зазначимо, що сучасне підприємство може досягнути стійкого конкурентного успіху в бізнесі лише на основі обмеженого переліку ключових факторів компетентності, що повинні бути покладені в основу його стратегій забезпечення конкурентоспроможності та розвитку як фактори успіху в галузі та на ринку (в певному галузево-ринковому сегменті), якими повинно володіти підприємство. В контексті лібералізації та глобалізації української економіки ми виділимо такі **ключові фактори, які дозволять досягти успіху вітчизняним підприємствам**: ♦ активне використання (запровадження) інноваційних бізнес-моделей (наприклад, створення інноваційної цінності); ♦ можливість швидкої адаптації бізнес-моделі (а в межах неї – внутрішніх бізнес-процесів) і стратегії підприємства до нових можливостей і умов ринків та технологій тощо, які швидко змінюються; ♦ обмеження кількості компетенцій та ланок ланцюжка створення вартості підприємством і вибір найбільш значущих для підприємства компетенцій, або тих із них, за якими підприємство випереджує конкурентів, при одночасній передачі інших ланок в аутсорсинг зовнішнім виконавцям; ♦ збереження технологічного лідерства (лідерства у розвитку та впровадженні інноваційних товарів); ♦ застосування інноваційних методів маркетингу з метою ефективного впливу на цільові сегменти ринку (споживачів) для забезпечення прибутку; ♦ розробка ланцюжка вартості з урахуванням особливостей галузі діяльності підприємства, з акцентуванням на отримання конкурентної переваги за рахунок лідерства за витратами, на основі диференціації або на основі оптимального співвідношення ціни та якості чи створення інноваційної цінності.

При цьому *основним* ключовим фактором успіху сучасних підприємств серед вищеперерахованих факторів, на нашу думку, є *безперервне інноваційне оновлення бізнес-моделі* (як способу отримання прибутку від діяльності підприємства).

Конкретні засоби та побудовані на них заходи забезпечення конкурентоспроможності повинні спрямовуватися на реалізацію менеджментом підприємства вказаних (і не тільки) факторів успіху, що у підсумку має забезпечити конкурентну перевагу підприємства або на основі мінімальних витрат, або на підставі диференціації за різними параметрами (що визначається засобами диференціації), або за умов оптимізації витрат, або на основі створення інноваційної цінності) в глобальному чи сфокусованому діапазоні діяльності.

Якщо розглянути функціональні стратегії (стратегії бізнес-процесів), то щодо них у портфелі стратегій інновацій необхідно передбачити (виокремити) свої відповідні субстратегії. Відповідного типу конкретні заходи (стратегії) інновацій мають передбачатися в межах відповідних *функціональних стратегій* – маркетингової, стратегії науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт (НДПКР), виробничої, фінансової, управління персоналом, МТЗ, розвитку загального управління та інформаційного забезпечення загального управління й ін. При цьому інноваційна стратегія, на нашу думку, є тим засобом, який повинен забезпечити координацію між окремими видами стратегій, а якщо говорити про функціональний рівень – який має поєднати окремі види діяльності: виробничої, науково-дослідної, маркетингової, управлінської тощо. В цій моделі власне завдяки стратегії інновацій функціональні стратегії узгоджуються між собою та пристосовуються одна до одної та до стратегій вищого рівня (бізнес- та корпоративної стратегій).

Це обумовлено тим, що при розробці будь-якої функціональної стратегії (маркетингу, виробництва, НДПКР, МТЗ, кадрової, загального управління та інших) поряд із такими стандартними чинниками, як роль та зміст діяльності з конкретною функцією, взаємозв'язок змістовної спрямованості та вектора впливу певної функції на досягнення конкретних цілей та місії

підприємства загалом, характер впливу (негативний чи позитивний) виконання робіт із кожної функції на розвиток (занепад) підприємства, межі функцій та сфери “перехресних інтересів”, переваги і недоліки у розвитку окремих функцій, сильних та слабких сторін у їхній взаємодії, наявність чи відсутність “вузькофункціонального” підходу, конфліктів у вирішенні загальних проблем підприємства, збалансованість між тенденціями розвитку підприємства та компетенцією фахівців, що є виконавцями робіт із окремих функцій, їхнього професіоналізму, етичних норм і підприємницького духу тощо, *має враховуватися в якості основного імперативу інноваційна складова* формування високоефективного функціонального потенціалу підприємства, оскільки формування стратегій розвитку підприємства, забезпечення їх виконання призводить до радикальних змін, зокрема й змісту інших функцій, а відтак і бізнес-процесів, які їх відображають, в яких вони проявляються.

Зокрема в межах *маркетингової стратегії* інноваційна суперстратегія підприємства спрямовує свої імперативи у двох напрямках: на ринок і на продукт. Відносно ринку передбачаються заходи, які дозволятимуть традиційним продуктам підприємства продаватися на нових ринках, так і заходи, щодо забезпечення виходу підприємства на вже освоєні ринки з новими продуктами. В якості інновацій (як стратегій інновацій стратегічного набору маркетингової стратегії) на підприємстві можуть використовуватися заходи так званої системи формування попиту та стимулювання збуту (ФОПСТИЗ): від зниження ціни до різних новаторських варіантів рекламних компаній щодо просування товарів, які виконують роль інструментів виконання або стратегій “насичення” ринку, або стратегій проникнення на ринок. Система ФОПСТИЗ та інновації, які у ній передбачаються, допомагає створювати нові ринки (стратегія диверсифікованого зростання) та розвивати традиційні ринки (стратегія центрованого зростання) певних товарів. Вибір тієї чи іншої стратегії зумовлюється певним переліком факторів, які треба враховувати, у тому числі інноваціями як способами впливу, що їх визначають.

Зв’язок стратегії інновацій із стратегіями НДПКР є безпосереднім, бо фактично *стратегія НДПКР* – це стратегія розробки, створення та використання (впровадження) нововведень різних типів, які, зрештою, і забезпечують підприємству стратегічний розвиток та його стратегічну конкурентоспроможність. Тобто *стратегія НДПКР є фактично функціональною стратегією інновацій*, інноваційною стратегією підприємства у вузькому розумінні, що стосується одного, але у той же час, пронизуючого всі інші бізнес-процеси на підприємстві, функціонального аспекту його діяльності, а саме: інновацій – процесу розробки, створення та використання нововведень різних типів, які забезпечуватимуть йому певний соціально-економічний ефект.

Зазначимо, що інновації щодо продукту, його вдосконалення, модифікації не можуть відбуватися без певного дослідження та обґрунтування. Основою для здійснення інновацій щодо продукту є маркетингові дослідження, що визначають вимоги споживача до товару, однак остаточної форми інноваційний продукт набуває внаслідок реалізації функції досліджень і розробок, і особливо такої її підфункції як конструкторсько-технологічна підготовка інноваційного виробництва. Стратегія НДПКР має ґрунтуватися на науково-технічних прогнозах і формуватися з урахуванням інновацій (у т. ч. можливих винаходів, технологічних проривів тощо) у певних галузях на період розробки стратегії. Отже, *стратегія НДПКР* – це план проведення головних досліджень щодо інновацій, пов’язаних із новою продукцією, технікою, технологією, організацією виробництва та менеджменту тощо, а також розвитком та ефективнішим використанням існуючих продуктів, процесів, методів виготовлення та управління тощо. В ній, власне, конкретизуються та обґрунтовуються всі технологічні інновації підприємства, які мають забезпечити йому конкурентну перевагу в певному бізнесі.

При розробці цієї стратегії варто мати на увазі, що акцент може робитися як на окремих стадіях інноваційного процесу, так і на створенні цілісної системи НДПКР (як системи розробки, створення та впровадження нововведень різних типів), згідно з обраними стратегіями.

У межах *виробничої стратегії* інноваційна суперстратегія підприємства спрямовує свої імперативи на створення та розвиток висококонкурентного виробничого потенціалу підприємства

та системи управління ним, що втілюється у вигляді виробничої підсистеми інноваційного типу, призначеної для випуску конкурентоспроможних продуктів.

У виробничій стратегії інноваційна стратегія відображається в заходах, що спрямовані насамперед на: забезпечення виробництва високоякісної інноваційної продукції в обсягах та за асортиментом, які необхідні для успіху підприємства; трансформацію виробництва та адаптацію необхідних інновацій (продуктів, матеріалів, технологій, форм і методів організації тощо) до реальних умов діяльності підприємства з метою забезпечення його існування в довгостроковій перспективі; досягнення певних рівнів витрат на виробництво та створення певного обсягу доданої вартості; зменшення розриву між наявними та потрібними характеристиками виробничих процесів для забезпечення випуску продукції згідно зі сформованим портфелем; забезпечення гнучкості виробничого потенціалу тощо.

Інноваційна складова, з одного боку, як імператив і як засіб, а з іншого, як предмет управління, на який спрямовані зусилля та увага, наявна і в інших типових базових функціональних стратегіях: фінансовій, інвестиційній, МТЗ, кадровій, загального управління, екологічній та інших.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

© Ю.Б. Миронов, 2017

Однією із найважливіших рис сучасного етапу розвитку національної економіки України є підвищення ролі інновацій як основи економічного зростання. Інновації та нові технології стають визначальними факторами сталого розвитку індустрії туризму та підвищення конкурентоспроможності підприємств сфери туризму.

Першим термін «інновації» у сучасному його розумінні став застосовувати Й. Шумпетер. Він підкреслював, що інновації – це істотна зміна функції виробленого продукту, яка полягає у новому поєднанні та комерціалізації всіх факторів виробництва, заснованих на використанні нових матеріалів і компонентів, впровадженні нових процесів, відкритті нових ринків, впровадженні нових організаційних форм [4, с. 28].

Інновації в туризмі – це розробка, створення нових туристичних маршрутів, продуктів, видів туризму, технологій обслуговування із застосуванням нових туристичних ресурсів, сучасних досягнень науки і техніки, інформаційних технологій, впровадження яких сприяє економічному розвитку туристичних підприємств, а також дозволяє покращити туристичний імідж країни та її регіонів.

За умов постіндустріальної ринкової економіки керівники туристичних підприємств все більше усвідомлюють необхідність розробки нових продуктів і послуг і пов'язану з цим економічну вигоду. Завдяки своєму унікальному природному і культурному потенціалу, а також зростаючому інтересу іноземних туристів до нашої держави, Україна володіє усіма передумовами для інноваційного розвитку туристичної галузі.

У зв'язку з цим можна виділити ряд мотивів та причин впровадження інновацій у діяльність туристичних підприємств:

- заострення конкуренції, зростання пропозицій стандартизованих туристичних продуктів;
  - перенасичення населення багатьма традиційними напрямками поїздок;
  - зростання потреби населення в знайомстві зі способом життя в інших регіонах і одержанні нових знань;
  - гармонійне поєднання привабливих умов відпочинку і подорожей (природних і культурних особливостей, можливостей проведення дозвілля, придбання специфічних товарів і спеціальних туристичних послуг) для повного задоволення потреб найвибагливіших туристів;
  - технологічна революція й експансія послуг в економіці;
  - перехід від економіки пропозиції до економіки попиту [3, с. 46].
- Великий вплив на інноваційні процеси в туризмі мають різноманітні фактори, такі як:
- нові напрямки розвитку науки і техніки, поява нових технологій;
  - економіко-політична ситуація в країнах світу;
  - прагнення туристичних підприємств закріпитись на ринку, боротьба за виживання та лідерство;
  - зміна ситуації на ринку туристичних послуг: зміна структури попиту, поява нових туристичних маршрутів та нових вимог до якості туристичних продуктів зі сторони споживача;
  - розробка державних концепцій розвитку туризму, прийняття нових нормативно-правових актів із соціально-економічних питань, зокрема таких, які визначають економічні і політичні принципи функціонування туристичних підприємств;
  - впровадження інновацій у діяльність підприємств, які тісно пов'язані зі сферою туризму (готелі, оздоровчі заклади, транспортні, телекомунікаційні компанії та ін.);
  - нововведення від міжнародних організацій, нові форми економічних взаємовідносин, рішення, прийняті міжнародними та регіональними туристичними організаціями;
  - форс-мажорні обставини: терористичні акти, екологічні та техногенні катастрофи та ін.
- Незважаючи на зростаючу роль інновацій у сфері туризму, далеко не всі туристичні компанії

намагаються впроваджувати інновації у практику своєї господарської діяльності, оскільки інноваційна діяльність характеризується складністю прогнозування кінцевих результатів, високим рівнем ризику та невизначеності. Якісне управління інноваційним процесом за умов невизначеності та ризику вимагає розробки інноваційної стратегії, під якою ми розуміємо сукупність управлінських рішень, що впливають на інноваційну діяльність туристичного підприємства та мають довгострокові наслідки.

Для формування інноваційної стратегії підприємств туристичної індустрії та подальшої реалізації інноваційних ідей в сфері туризму (розробка нових туристичних маршрутів, продуктів, технологій обслуговування туристів і навіть нових видів туризму) необхідна дієва система управління інноваціями, яка відповідає сучасним вимогам туристичного ринку. Ефективність створення нового туристичного продукту, темпи його розвитку визначаються інноваційною активністю у виробництві нового продукту, який або задовольняє зовсім нову потребу, або дозволяє розширити ринок споживачів. Варто відзначити, що інноваційний розвиток – це складний процес, в якому задіяні, як туристи – споживачі туристичних послуг, так і туристичні підприємства, а також державні органи влади. Для побудови ефективної моделі інноваційного розвитку необхідно оцінити всю сукупність показників, які відносяться до сфери туризму, враховуючи історичні та місцеві умови розвитку конкретного туристичного напрямку, провести комплексний аналіз стану туристичних ресурсів, обґрунтувати доцільність та провести попередню оцінку ефективності інновацій в туризмі.

Вагому роль у реалізації інноваційної стратегії туристичного підприємства відіграє інноваційна політика держави, яка покликана забезпечити сприятливі умови для розвитку туристичної галузі загалом та окремих туристичних підприємств зокрема. Головними цілями державної інноваційної політики в галузі туризму є підвищення ефективності функціонування туристичних підприємств та повноцінне задоволення відповідних потреб населення.

Важелями державного впливу на інноваційну діяльність туристичних підприємств можуть бути:

- спеціальна науково-технічна, податкова і кредитно-фінансова політика;
- надання податкових пільг активним організаціям, які здійснюють інноваційну діяльність;
- удосконалення амортизаційної політики [1, с. 133];
- формування сприятливого інвестиційного клімату для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у галузь, зокрема, шляхом створення нових спеціальних туристично-рекреаційних зон та відновлення роботи існуючих (йдеться про спеціальну економічну зону рекреаційно-туристичного типу «Курортполіс Трускавець», яка з 2005 року де факто позбавлена спеціального правового режиму) [2, с. 274-275].

Таким чином, інноваційна діяльність у сфері туризму спрямована на створення нових або зміни, покращення існуючих туристичних продуктів, удосконалення готельних, транспортних і інших послуг, освоєння нових ринків, застосування сучасних інформаційних технологій та передових технологій організаційно-управлінської діяльності. Широке впровадження у діяльність туристичних підприємств інноваційних технологій і продуктів, а також нестандартних способів обслуговування клієнтів стає ключовим фактором їх економічного розвитку.

Таким чином, інноваційна діяльність у сфері туризму спрямована на створення нових або зміни, покращення існуючих туристичних продуктів, удосконалення готельних, транспортних і інших послуг, освоєння нових ринків, застосування сучасних інформаційних технологій та передових технологій організаційно-управлінської діяльності. Широке впровадження у діяльність туристичних підприємств інноваційних технологій і продуктів, а також нестандартних способів обслуговування клієнтів стає ключовим фактором їх економічного розвитку.

1. Маклашина Л.Р. Роль інновацій в розвитку туризму / Л.Р. Маклашина // Креативная экономика. – 2011. – № 12 (60). – С. 130-136.

2. Миронов Ю.Б. Теоретичні засади створення та функціонування спеціальних туристично-рекреаційних зон в Україні / Ю.Б. Миронов // Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи : збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 29 листопада 2016 р.). – Львів : Львівський інститут МАУП, 2016. – Ч. 1. – 360 с. – С. 272-276.

3. Мізюк Б.М. Особливості запровадження інновацій у туристичній індустрії / Б.М. Мізюк, Б.Я. Полотай // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. – 2016. – Вип. 51. – С. 45-49.

4. Новиков В.С. Інновації в туризмі / В.С. Новиков. – М. : ИЦ «Академия», 2007. – 208 с.

РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ЦЕНТРИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНУ

© Мізунська І.Р., Гуменюк А. М. 2017

Розвиток і впровадження інноваційних технологій є важливою передумовою розвитку будь-якої сучасної країни. Інвестиції у виробничу сферу забезпечують економічний розвиток, але поряд з ним обов'язково повинен бути і розвиток соціальний. Особливо це стосується соціалізації окремих категорій населення, зокрема інвалідів, які становлять особливу, найменш захищену, категорію нашого соціуму. При чому, чисельність її в Україні збільшується кожного року. За даними Міністерства соціальної політики України нині в нашій державі статус інваліда мають 2 788 226 осіб (6,1 % від загальної кількості населення), з них понад 167000 – діти (2 % від загальної кількості дитячого населення) [2].

Саме вони є найменш захищеними членами суспільства. Сфера соціального захисту цієї категорії регламентується державою на законодавчому рівні. Однак, в сучасних умовах реформування економічної та соціальної систем країни, діти-інваліди опинилися в найбільш важкому становищі. Через наявність проблем зі здоров'ям особи зі статусом інваліда потребують вжиття з боку державних та громадських інституцій спеціальних заходів, спрямованих на забезпечення їх повної та повноцінної участі в житті соціуму. Питання щодо реабілітації дітей-інвалідів на сьогодні є актуальним, оскільки саме такі заходи повинні відновлювати стан здоров'я дитини та забезпечувати подальший розвиток її організму.

За даними Головного управління статистики у Чернівецькій області нараховується 41766 осіб, які мають статус інвалідів. Серед них 4096 осіб – діти [3]. Незважаючи на таку кількість дітей-інвалідів, які потребують постійного медичного нагляду, в Чернівецькій області діють 7 реабілітаційних центрів, з яких 6 надають послуги інвалідам до 18 років [2]. Середньорічна кількість дітей, які пройшли курс лікування, в цих закладах складає 463 особи. Тобто, реально курс лікування проходять 11,3 % з усієї кількості дітей такої категорії. Це пояснюється низьким рівнем технічного оснащення (медичного обладнання для реабілітаційних заходів), оскільки немає можливості обслуговувати більшу кількість пацієнтів. При цьому, наявне обладнання в більшості установ є застарілим та потребує заміни. Ці дані досить красномовно описують наявну ситуацію і свідчать про гостроту наявної проблеми. Її вирішення вбачаємо в стимулюванні з боку держави створення медичних реабілітаційних закладів шляхом зменшення податкового навантаження для таких юридичних осіб та активізації інвестицій в цю галузь, встановлення з ними державного приватного партнерства.

1. Андрійчук О. Нормативно-правове забезпечення реабілітаційної допомоги/ О. Андрійчук// Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць – 2010. – № 3 (11) – С. 51 – 56.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua>

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

©Мілюкова Н.О., 2017

Основним завданням державної політики України є формування інфраструктури інноваційної моделі економіки на усіх рівнях — національному, регіональному, локальному. Сукупністю підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що мають підлеглий і допоміжний характер, надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності, є інноваційна інфраструктура [1, с.318]. Вона складається з технопарків, навчально-ділових центрів, інноваційно-технологічних центрів, технологічних інкубаторів тощо. Інноваційна інфраструктура має організаційну, матеріальну, фінансово-кредитну, інформаційну базу для створення умов, які сприяють ефективному розподілу засобів і надання послуг у розвиток інноваційної діяльності, технологічного трансферу науково-технічної продукції. Основними причинами, що гальмують розвиток вітчизняної економіки є нерозвиненість внутрішнього фінансового ринку, відтік інтелектуального капіталу, застаріла інфраструктура, неефективність трансферу технологій [3, с.24].

В умовах світової конкуренції розвинена фінансова інфраструктура інновацій, яка заснована на високих виробничих технологіях, трансформує економіку країни у передову та пришвидшує її розвиток. На жаль, в нашій країні в даний час спостерігається недостатнє фінансування програм державного й місцевих бюджетів, яке б здійснювалось за рахунок інвестицій, міжнародної допомоги, а також державно-приватного партнерства та венчурного інвестування.

Інноваційна фінансова інфраструктура акумулює фінансові ресурси, діючи як інвестиційний механізм інноваційних процесів, об'єднує капітали інституціональних інвесторів, які фінансують технології і наукомістке виробництво. Для можливості подальшого фінансування інфраструктура має відповідати таким критеріям: адекватність рівню розвитку країни, відповідність реальним потребам, раціональне територіальне розміщення, концентрація на нагальних проблемах інноваційної діяльності, доступність послуг для підприємців. Для мотивації бізнесу до інновацій необхідно створювати адекватні правові, економічні, податкові механізми. Стратегією розвитку інноваційного фінансового середовища є налагодження тісного контакту між державою, безпосередньо зацікавленою в зростанні інновацій, що підвищують соціально-економічне благополуччя громадян, освітою в особі вищих учбових закладів, що виступають як джерело інноваційних ідей, і бізнесом, здатним здійснити фінансування фінансових інноваційних розробок. Важливими завданнями залишається упорядкування діяльності існуючих об'єктів фінансової інноваційної інфраструктури та координація процесів створення і розвитку нових установ, їх організаційне та методичне забезпечення [2].

Потрібно на державному рівні запроваджувати програми, основною метою яких буде створення умов для розвитку інноваційної інфраструктури, надання допомоги науковцям, інноваторам та фінансовим підприємствам, вдосконалити механізми стимулювання інновацій. Передбачаються такі заходи: розвиток венчурних фірм, що забезпечують життєдіяльність ризикового підприємства невеликого розміру, зайнятого розробкою наукових ідей та перетворенням їх в нові інноваційні продукти; селекція й підтримка перспективних наукових проектів; успішна комерціалізація результатів наукових і науково-технічних розробок.

Для цього слід внести в законодавство зміни, які мали б спростити та нормувати створення різних інноваційних фінансових структур. Треба зробити доступними для таких структур кредити й фінансові ресурси, розвинути технополіси й наукові містечка, банківські організації, створити механізми сертифікації та наукової експертизи.

До наступних завдань програм відноситься вдосконалення інформаційної мережі,

впровадження необхідних спеціальностей з фінансово-економічного аудиту, патентних та маркетингових досліджень тощо. Завдяки програмам вдасться створити нові фінансові установи, збільшити частку інноваційних підприємств і продукції, підвищити конкурентоспроможність економіки, зберегти й розвинути науково-фінансовий потенціал та інтелектуальний капітал країни.

Напрямами покращення інноваційної фінансової інфраструктури є наступні:

1. Впровадження віртуальних фінансових технологій: управління рахунками через електронні системи зв'язку шляхом використання електронного підпису, укладання договорів на обслуговування з фінансовими організаціями в електронному вигляді тощо.

2. Розширення спектру кваліфікації персоналу: інноваційний менеджер, консультант по структурованим фінансовим продуктам, спеціаліст по трансакціям на фондовому ринку та ін.

3. Створення нових фінансових продуктів, послуг, організаційних рішень на базі нових інформаційних технологій.

4. Комплексне використання нових інформаційних і комунікаційних технологій для електронного та змішаного маркетингу на фінансовому ринку (CRM-технології).

5. Здійснювати аналітичну обробку внутрішньої інформації за допомогою систем управлінського обліку (ERP, SAP-системи та ін.), що дає нові можливості фінконтролю і аудиту.

6. Удосконалювати автоматизовані платформи самообслуговування (моно- та багато функціональні, інформаційні), що дозволяють скоротити клієнтські черги шляхом вивільнення робочого часу співробітників, та поширювати їх кількість.

Для розвитку фінансової інфраструктури потрібно стимулювати попит на фінансові інновації. Наприклад, необхідні наступні дії:

1. Організувати співробітництво з інжиніринговими та фінансовими компаніями, здатними впроваджувати нові технології для надання проєктів, що дозволить забезпечити повернення інвестицій, знизити ризики і оптимізувати інвестиційні витрати.

2. Удосконалити ІТ-архітектуру і підвищити якість ІТ-платформ для проведення операцій на фінансовому ринку, поліпшити захист комерційної інформації та каналів зв'язку.

3. Змінити поведінкову психологію клієнтів, що змусить їх пристосуватися до інновацій і тим самим активно освоїти нові види фінансової діяльності, адаптувати високі технології.

4. Створити підрозділи менеджменту, метою діяльності яких буде дослідження, впровадження та забезпечення функціонування фінансових інновацій у практиці.

5. Здійснювати експерименти, розробляти регламенти інноваційної діяльності, проводити оцінку та розрахунок ефективності від впровадження інноваційних фінансових інструментів, продуктів і послуг.

Тому, беручи до уваги слабку розвиненість механізму ринкового саморегулювання та високий рівень взаємної недовіри учасників українського фінансового ринку, робимо висновок щодо необхідності розробки відповідної інноваційної фінансової інфраструктури України за допомогою перелічених заходів, і тоді вдасться підняти її на якісно новий рівень.

1. Кацура С.Н. Становление инновационной системы в Украине: национальные и региональные аспекты: моногр. / С.Н. Кацура; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2011. – 504 с.

2. Попель С.А. Стан і перспективи розвитку інноваційної інфраструктури в Україні. [Електронний ресурс] / Наукові праці Кіровоградського національного технологічного університету. Економічні науки 2014. – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D1%88%D0%B0/Downloads/Npkntu_e_2014_2_5_41.pdf

3. Стріха М.В. Інформаційно-аналітичні матеріали МОН до парламентських слухань на тему: "Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів" : збірник/М.В.Стріха,В.С.Шовкалюк,Т.В.Боровіч та ін;Укр.ін-т промислової власності.– К.,2009.–39с.

СИСТЕМА ЧИННИКІВ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

© Міняйло О.І., Міняйло В.П., 2017

Стимулювання інноваційних процесів є одним із важливих завдань національної економіки, оскільки передбачає формування інноваційної пропозиції, що в свою чергу забезпечує зростання інноваційного попиту на нову продукцію. Під системою чинників розвитку інноваційного середовища слід розглядати сукупність факторів, поєднання яких дає змогу досягнути максимально можливий економічний ефект від застосування інновацій за наявності певного рівня розвитку продуктивних сил, що у кінцевому випадку забезпечить високий рівень розвитку того чи іншого виду економічної діяльності задля задоволення пріоритетних державних потреб і забезпечення добробуту населення. Загалом, напрями та масштаби інноваційної діяльності класифікують за рівнями національної економіки: мікро- (суб'єктами якого виступають підприємства, наукові кадри, постачальники, споживачі, партнери, суспільство і представники самого підприємства), мезо- (галузевий підхід до інноваційного розвитку ключових та пріоритетних сегментів національної економіки), макрорівень (держава виступає як суб'єкт інноваційної діяльності так і регулятор стимулювання розвитку інноваційного середовища. До макрорівня ми також можемо віднести міждержавну співпрацю в рамках НДДКР і побудови глобальної концепції інноваційного розвитку світової господарської системи). Стимулювання інноваційної діяльності передбачає формування інноваційної пропозиції, а стимулювання інноваційно-орієнтованого суспільства формує інноваційний попит на нову продукцію. Отже, система чинників стимулювання інноваційного розвитку передбачає відповідно дві групи чинників.

Усі чинники, що стимулюють розвиток інноваційного середовища поділяються в свою чергу на внутрішні чинники, відносно впливу на діяльність підприємства (характер і особливості інновації, особистісні характеристики інноваторів і міжособистісні відносини всередині підприємства; фінансові та інвестиційні чинники; управлінські та мотиваційні; організаційні та стратегічні; техніко-технологічні, інформаційні чинники) і зовнішні чинники (економічні, політико-правові, науково-освітні, мотиваційні, екологічні, техніко-технологічні, організаційні, фінансові, інформаційні). Чинники, що стимулюють побудову інноваційної моделі економічного розвитку, що з-поміж іншого передбачає відповідне інноваційне середовище та інноваційно-орієнтоване суспільство [1, с. 15].

Безумовно, основною рушійною силою внутрішніх чинників розвитку інноваційного середовища виступає людський капітал, як сукупність фізичних та розумових здібностей людини. Варто відзначити, що людський капітал стимулює окрім виробничих, ще і суспільні трансформації, що залежить від політики держави і механізмів її практичного втілення, розвитку освіти і науки, заохочення новаторства тощо. На цій основі отримала продовження соціальна теорія інноваційного розвитку, що передбачає інноваційний розвиток крізь призму людських відносин. Також «Нова теорія економічного зростання» зосереджена на взаємовпливі чинників інноваційного розвитку та людського капіталу, типу конкуренції тощо.

Однак, більш вагомими чинниками стимулювання розвитку інноваційного середовища є зовнішні. Зокрема, до економічних чинників варто відносити стан розвитку продуктивних сил суспільства, рівень розвитку економічних відносин, загальний макроекономічний стан, розмір витрат державного бюджету на НДДКР, розмір прямих іноземних інвестицій, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків в інноваційній сфері тощо. Основу економічних чинників складають фінансово-кредитні чинники інноваційної діяльності, котрі можна поділити на грошово-кредитні, бюджетно-податкові, амортизаційні. Інвестиційні фактори містять у собі комплекс заходів щодо

стимулювання залучення капіталів в інноваційний розвиток промисловості. Інвестиційний підхід до стимулювання інноваційної діяльності виходить з необхідного розміру інвестицій та інновацій, важливості інновацій, ризикованості, економічного ефекту. Вартим уваги поняттям є «інвестиційний клімат» – ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні (регіоні, галузі), для ймовірного надходження інвестицій у цю країну [2, с. 7-8].

Науково-освітні чинники впливають на розвиток інноваційного середовища через ступінь освіченості населення. Визначальними показниками ефективності використання цих важелів є рівень знань громадян, інтеграція вітчизняної науки в світову, визнання наукових кадрів, кількістю і рівнем проведених досліджень, розробок, виставок, конференцій, що є суспільною ініціативою та може стимулювати розвиток інноваційного середовища.

Мотиваційні чинники стимулювання розвитку інноваційного середовища сприяють більш активним діям з просування і запровадження у виробничому процесі новацій. Метою державних органів має імплементація і постійна зміна основних стимулів, що виносять питання результативності інноваційного продукту на перше місце для підприємства.

Екологічні чинники впливають на розробку нових технологій, матеріалів, нових видів енергії, інструментів зменшення антропогенного тиску на довкілля в процесі господарської діяльності, що полягає у веденні виробничих процесів із дотриманням екологічних стандартів, утилізацією відходів тощо. Екологічні технології часто негативно впливають на собівартість продукції, тому без відповідного фінансування залучити велику кількість господарських одиниць до використання ресурсозберігаючих технологій неможливо, не вдаючись до адміністративних важелів впливу.

Техніко-технологічні чинники стимулювання розвитку інноваційного середовища – здійснюють вплив на продуктивні сторони підприємств. Проте слід зазначити, що хаотичність інноваційного розвитку потребує перманентного руху від одного винаходу до іншого, адже явище дифузії інновацій передбачає нелінійну логіку та нетрадиційний підхід до виробництва інноваційної продукції. Фінансове стимулювання розробок актуального технологічного укладу має бути пріоритетом національної економіки.

Інформаційні чинники стимулювання розвитку інноваційного середовища визначають особливості діяльності підприємств на основі використання інформаційних ресурсів, до яких належать відомості про інноваційні розробки, інформацію про інвестиційні та інноваційні програми і проекти, обмін досвідом і співпрацю з іноземними підприємствами. Поштовхом до інноваційного ведення бізнесу може стати лише можливість вийти на зв'язок і налагодити роботу з науковими інститутами з відповідною базою.

До рушійних сил розвитку інноваційного середовища слід віднести й чинники організації державою співпраці в науково-освітній і техніко-технологічній сфері, інноваційну інфраструктуру, систему кваліфікації кадрів. Організаційні чинники здійснюють вплив через інституційно-організаційні зміни в інноваційній сфері. Головною функцією інституційного середовища є забезпечення функціонування ринкової економіки згідно до принципів ліберальних економічних концепцій, що гарантуватиме передбачуване і ефективне вирішення контрактних спорів між суб'єктами господарювання.

У цьому контексті варто виокремити чинники інституційного середовища, що впливають на інноваційну діяльність:

- чинники стимулювання корпоративної форми власності;
- інструменти стимулювання розвитку фондового ринку, фінансово-кредитних інституцій;
- чинники стимулювання інститутів страхування суб'єктів інноваційної діяльності;
- стимулювання суб'єктів господарської діяльності до захисту прав інтелектуальної власності;
- заходи у сфері економічного розвитку, що стимулюють розвиток НДДКР;
- чинники стимулювання трансферу інноваційних технологій [3, с. 186-187].

Таким чином, інноваційні процеси в національній економіці можна прискорити шляхом врахування зазначених вище чинників стимулювання розвитку інноваційного середовища.

Інноваційно-орієнтоване суспільство є передумовою досягнення сталих темпів зростання економіки і підвищення якості життя громадян.

1. Шевчук Ю.А. Структура чинників стимулювання інноваційної моделі економічного розвитку / Ю.А. Шевчук // Формування ринкової економіки. – Збірник наукових праць – Вип. №31. – КНЕУ, 2014. – С. 514-521.

2. Федулова Л.І. Напрями вдосконалення системи державного забезпечення інноваційної діяльності в Україні / Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2013. – С. 6-23.

3. Кужель Е.В. Інтелектуальна власність як складова інноваційного середовища в регіонах / Е.В. Кужель, В.І Матюшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 6 (132). – С. 185-190.

ПРОЕКТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

©Міщук Г.Ю., 2017

Із запровадженням децентралізації та збільшенням повноважень місцевих громад в Україні розпочався новий етап змін у суспільній поведінці, метою якого було зростання мотивації до вирішення проблем, які залишались поза увагою органів регіональної та місцевої влади. Приймаючи нові виклики та можливості, частина громад змогли швидко зорієнтуватись у новій ситуації, мобілізувати інтелектуальні та фінансові ресурси для розвитку. Разом з тим, недостатня готовність до сприйняття інновацій, в тому числі, інноваційної поведінки у залученні фінансових ресурсів задля власного розвитку, сприяє збереженню утриманських настроїв значної частини суспільства, намаганням перекласти відповідальність за вирішення існуючих проблем виключно на органи влади, хоч нова економіка дає сьогодні нові можливості партнерства.

Одним з дієвих та потужних фінансових механізмів, створення якого відкрило нові можливості фінансування інноваційних проектів, є їх фінансування із Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР). Мобілізуючи досить потужний інвестиційний ресурс (не менше 1% доходів загального фонду Державного бюджету України [1, ст.24-1]), ДФРР фактично став державною грантовою програмою підтримки кращих проектів розвитку громад на основі співфінансування проектів: не менше 10% коштів на реалізацію проектів має бути виділено з місцевих бюджетів. Введення такого обмеження мало стимулювати місцеві громади до публічно-приватного партнерства та посилення відповідальності за успішне завершення проекту.

Варто зазначити також, що основною підставою для фінансування проектів регіонального розвитку з коштів ДФРР є відповідність пріоритетам Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [2]. У числі ключових індикаторів оцінки успішності Стратегії, зокрема, враховано більш чим двократне зростання обсягу реалізованої інноваційної продукції [2, с. 49] – із середнього рівня 3,3 % у 2013 р. до 7 % у 2020 р. (загалом у промисловості в межах 2,2 % – 25,6%). Тому врахування інноваційної складової проекту на момент його оцінювання мало б бути невід'ємною складовою ще на етапі підготовки проектів. А самі проекти, навіть прямо не пов'язані з інноваціями, побічно мали б бути стимулом інноваційної активності підприємств, продукція яких була б основою виконання проектів (енергоефективності, технічної модернізації місцевих виробництв, розбудови інфраструктури – транспортної, туристичної тощо).

Разом з тим, аналіз поданих на розгляд ДФРР проектів у період з 2015 по 2017 рр., дозволяє дійти висновків про те, що інноваційна складова проектів зонайменше не завжди чітко простежується. Зокрема, за кошти Фонду фінансуються важливі для громад проекти – будівництво шкіл, обладнання амбулаторій, котелень, спортивних майданчиків та інші. Звичайно, не можна не погодитись із тим, що громади мають всі повноваження вирішувати, як їм розпорядитись своїм власним внеском – здійсненим прямо (10 % бюджету проекту), або отриманим через перерозподіл своїх податкових платежів з утворених у ДФРР ресурсів. Водночас, частка проектів, спрямованих на інноваційний розвиток свого регіону, є мінімальною – точно виділити її за принципами відображення проектів на сайті ДФРР неможливо, але з назви проектів та тематичних напрямків їх реалізації зрозуміло, що більшість проектів спрямовується на діяльність, пов'язану з відновленням соціальної інфраструктури громад. Набагато менше проектів мають навчальну компоненту та справді інноваційну наповнення, таке як впровадження електронних систем обміну інформації та інформаційних мереж, використання новітніх засобів доступності інформації про певні об'єкти (QR- кодування туристичної продукції та інше).

Зрозуміло, що за назвою точно ідентифікувати проекти, що становлять найбільший внесок в інноваційний розвиток регіону, неможливо. Адже кожен проект реконструкції очисних систем чи навіть

облаштування спортивного майданчика може містити якщо не інноваційну продукцію чи послугу, то принаймні спиратись на інноваційну поведінку громади, залучену до пошуку пріоритету свого розвитку та його реалізацію. Така практика вигідно відрізняється від сформованих раніше підходів покладання відповідальності виключно на органи регіональної та місцевої влади, в діях яких нерідко були підстави для справедливої критики, але й громада була дистанційована від прийняття рішень нерідко не лише через офіційні обмеження, але й через недостатню згуртованість та активність. Для перевірки гіпотези про те, наскільки зміни у наданні нових можливостей впливу на інвестиційні рішення у своєму регіоні сприяли збільшенню замученості громад до подання проектів регіонального розвитку, можна скористатись даними, наведеними на сайті ДФРР (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка кількості проектів, поданих на розгляд ДФРР у 2015 – 2017 рр.

рік	Проекти, одиниць			
	подано	оцінено	реалізовано	реалізується
2015	1180	125	52	10
2016	3243	1408	100	70
2017	5176	530	2	23

Джерело: складено автором за даними [3].

Як видно з наведених даних, поки що можемо констатувати очевидно зростаючий інтерес громад до використання фінансових можливостей, що надає спеціалізована державна установа підтримки регіонального розвитку. Разом з тим, з різних причин багато проектів було відхилено ще на початкових етапах розгляду, не дійшовши стадії оцінки. Певною мірою недостатньо інформативною є інформація щодо 2017 року, коли попри завершення офіційних термінів подання проектних пропозицій, процедура оцінювання та прийняття рішень щодо фінансування була відтермінована через недостатність коштів для реалізації проектів. Звичайно, у випадку державних фінансів такі зриви можливі і надалі, враховуючи існуючі зміни пріоритетів бюджетування державних видатків. Але навіть не вдаючись до полеміки щодо доцільності перерозподілу бюджетних коштів за певними напрямками, очевидним стає формування нового суспільного запиту – використання зовнішніх джерел фінансування потреб регіонального розвитку та активізації суспільства у цьому процесі. Адже, заявником виконання проектів хоч і є представники виконавчої влади певної території, але до їх виконання досить часто залучаються громадські організації, особливо в проектах, спрямованих на розвиток людського капіталу, формування потенціалу взаємодії громад, навчання спільному досягненню цілей. Саме по собі створення такого середовища написання проектів розвитку уже є суттєвою інновацією для України. Її підтримка та подальше втілення дозволить використовувати потенціал самоорганізації громадянського суспільства не лише в критичних політичних ситуаціях, але й, наприклад, перейняти досвід близького європейського сусіда – Польщі, де значна частина інфраструктури відновлена за кошти європейських грантових організацій, що стало серйозним поштовхом оволодіння інструментарієм написання успішних грантових пропозицій. В Україні також можна знайти окремі успішні громадських організації та комунальні заклади, що спеціалізуються на залученні грантових, інвестиційних ресурсів, міжнародної технічної допомоги на реалізацію регіональних пріоритетів розвитку. Поширення такого кращого досвіду є необхідною складовою формування в Україні інноваційного середовища у широкому його сенсі – не лише у підтримці технологічних інновацій, але й інноваційного суспільного партнерства для досягнення спільних цілей.

1. Бюджетний кодекс України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена Постановою КМУ № 385 від 6.08.2014 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF/para%2F11#n11>

3. Офіційний сайт ДФРР. / Проекти. - 17.04.2017. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dfrr.minregion.gov.ua>

ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ БРЕНДИНГУ В УКРАЇНІ

© Монтрін І.І., 2017

Формування брендингу на підприємстві передбачає використання спеціалізованої термінології з даної наукової галузі. Проте, на даний момент в Україні немає офіційного визначення терміну «бренд», майже відсутні критерії за якими доцільно його визначати. В зв'язку з цим українські науковці та маркетологи-практики пропонують різне тлумачення даного терміну. Внаслідок цього в маркетинговій науковій літературі та працях фахівців-практиків спостерігається велика кількість різноманітних визначень бренду та помітна плутанина у визначенні таких понять як «товарний знак», «торгівельна марка». У результаті ці дефініції часто ототожнюють та використовують як синоніми.

Чітка різниця між поняттями «торгівельна марка» та «бренд» простежується в багатьох працях вітчизняних та зарубіжних маркетологів. Так, П. Дойль під торговою маркою розуміє власне ім'я, емблему чи дизайн або частіше їх поєднання, що є відмітним знаком постачальника. Успішна торгова марка або бренд відрізняється від власно торгової марки не тільки функціональними очікуваннями споживачів, але й представляє для них додаткову цінність, яка задовольняє певні психологічні потреби [1]. За Д.А. Аакером бренд – це особлива назва або символ (такий як логотип, торгова марка або дизайн упаковки), призначений для ідентифікації товарів або групи продавців, а також для диференціації цих товарів або послуг від схожих продуктів конкурентів. Бренд тим самим сигналізує споживачу про джерело продукту і захищає як споживача, так і виробника від конкурентів, що намагаються пропонувати продукти, які зовні виглядають ідентично [2]. Бренд, на думку Д. Огілві, уособлює невловиму кількість властивостей товару: його імені, упаковки і ціни, його історії, репутації і способу рекламування. Бренд також є поєднанням вражень, які він надає споживачам, і результатом їх досвіду у використанні бренду [3].

З проголошенням незалежності український ринок став більш відкритим для іноземних товарів. Як результат на ринок України вийшли найкрупніші світові марки як Kraft Foods, Microsoft, IBM, Intel, Samsung, Panasonic, Nokia тощо. В той же час почали зароджуватись і з'являлись власно українські марки. Тобто виникла необхідність регулювати наростаючий процес реєстрації торгових марок на законодавчому рівні. У зв'язку з цим у 1993 р. вийшов *Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»*, який регулює відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням права власності на знаки для товарів і послуг в Україні. Згідно із ст. 1 п. 1 вищевказаного Закону знаком є позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів та послуг інших осіб [6]. Зареєстрований знак визначається як знак, на який видано свідоцтво України на знак для товарів і послуг. Тобто у даному законі не міститься визначення торговельної марки та бренду як таких взагалі. Виходячи з необхідності захисту товаровиробників та осіб, які надають послуги, від недобросовісної конкуренції, законодавство України надало їм правовий захист шляхом маркування товарів та послуг відповідним знаком. Так, наприклад, з'явилися відомі марки загальнонаціонального значення у сфері шоколадно-кондитерської галузі «Roshen», «Світоч», «Корона», «АВК».

Наступні десять років український ринок розвивався і продовжував наповнюватися новими марками як вітчизняних, так і іноземних виробників. Це вимагало подальшої активності в правовому аспекті. З 2004 р. з початком дії нового *Цивільного Кодексу* в українському законодавстві вперше з'явився термін «торговельної марки». Згідно із ст. 492 п. 1 нового Цивільного Кодексу України щодо права інтелектуальної власності на торговельну марку визначено, що торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими

особами [7]. Також зазначено, що такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.

Виходячи із цього товаровиробники та особи, які надають послуги, мають право отримати юридичний захист вже шляхом реєстрації саме торговельної марки. Отже, потрібно було ще закріпити та офіційно зареєструвати зміни поняття «знаку» на «торговельну марку», а також аналогічну зміну назви закону зі старої «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» на «Про охорону прав на торговельні марки». Проте необхідні зміни не було внесено. І це тільки спричинило поглиблення термінологічної плутанини в українському бізнес-середовищі.

Адже навпаки в новому *Господарському Кодексі*, який теж вступив в дію з 2004 р., у ст. 155 п. 1 торговельні марки теж визнаються об'єктом прав інтелектуальної власності у сфері господарювання, але торговельні марки зазначаються як знаки для товарів і послуг [8], що суперечить попередньому визначенню у новому Цивільному Кодексі.

Тобто, згідно із Чинним українським законодавством на одному правовому полі одночасно існують два різні поняття: «знаки для товарів і послуг» чи «знак» та «торговельна марка», що свідчить про неоднозначність визначення терміну «торговельна марка» на законодавчому рівні. Адже поняття знаку не є еквівалентним поняттю торговельної марки і тим більш поняттю бренду.

Висновки. Головною перешкодою на шляху розвитку українського підприємництва є недосконалість правового забезпечення ринкової праці багатьох вчених та практиків. В українській законодавчій термінології у галузі маркетингу простежується відсутність визначення «бренду» та його згадувань в офіційних документах.

Крім того, українське законодавство практично не оперує поняттям «торговельна марка», тому що на думку українських законодавців варто і достатньо користуватись знаками. Це. В свою чергу, суперечить рівню розвитку українського ринку, де вже давно існують і мають ринкові переваги і знаки, і марки, і бренди. Тобто доки немає офіційного визначення «торговельної марки» для захисту від недобросовісної конкуренції в правових умовах, що склались на сьогодні, єдиний спосіб захистити свій бізнес – це реєструвати його складові як знаки.

Тому необхідно на офіційному рівні внести зміни як мінімум в два Кодекси України і один Закон України щодо єдиного визначення поняття торговельної марки. У разі прийняття цих змін, свідоцтво видаватиметься не на знак для товарів або послуг, а, відповідно, на торговельну марку. Внесення поняття «бренд» в законодавство та створення спеціалізованої правової бази є необхідною умовою для нормального розвитку підприємництва в Україні.

1. Дойль П. *Менеджмент: стратегія і тактика*. – СПб.: Издательство «Питер», 1999. – 560 с. – (Серія «Теорія і практика менеджмента»).

2. Аакер Д.А. *Стратегическое рыночное управление: Бизнес-стратегии для успешного менеджмента*: Пер. с англ. – 6-е изд., междунар. – СПб.: Питер, 2003. – 542 с.: ил. – (Теория и практика менеджмента).

3. Огилви Д. и др.: *Тайны рекламного двора: советы старого рекламиста* – М.: Ассоциация работников рекламы, 1997. – 112 с.

4. Зозульов О.В., Писаренко Н.Л. *Ринкове позиціонування: з чого починається створення успішних брендів*. – К.: Знання-Прес, 2004. – 199 с.

5. Перція В., Мамлеева Л. *Анатомія бренду* – М. – СПб.: Вершина, 2007. – 288 с.

6. *Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України [Електронний ресурс]: проект від 15.12.1993, № 3689-ХІІ// Законопроекти / Упр. комп'ютериз. систем Апарату Верховної Ради України. – 1993. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.*

7. *Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс]: проект від 16.01.2003, № 435-ІV// Законопроекти / Упр. комп'ютериз. систем Апарату Верховної Ради України. – 2003. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.*

8. *Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]: проект від 16.01.2003, № 436-ІV// Законопроекти / Упр. комп'ютериз. систем Апарату Верховної Ради України. – 2003. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.*

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СЛУЖБИ МАРКЕТИНГУ ТУРИСТИЧНО-ІННОВАЦІЙНОГО КЛАСТЕРА

©О.В. Музиченко-Козловська, 2017 р.

У теперішньому глобалізованому світі постійно зростає конкуренція, у тому числі в туристичній сфері економіки. Хоча на розвиток туристичної індустрії мало впливають зовнішні чинники (туристичний потік відновлюється швидко, не зважаючи на різноманітні загрози для туриста), у боротьбі за доступні ресурси доцільно використовувати нові підходи до ведення бізнесу. До таких можна віднести туристично-інноваційні кластери.

Однак, ситуація, що сформувалась на туристичному ринку України не достатньо конкурентоспроможна: несприятлива політична та економічна ситуації, не розвинена туристична інфраструктура, відсутність індустрії розваг, не реконструйовані пам'ятки культури, не широка мережа готелів, – а високо зіркових, – обмежена кількість. Ці проблеми не сприяють притоку іноземних туристів.

Стимулювати розвиток туризму в Україні можливо лише шляхом впровадження інновацій, у тому числі у маркетинговій діяльності.

Вивченню проблем при дослідженні маркетингу та інновацій в туристичній сфері присвячено багато наукових праць, зокрема: М.П. Мальська [1]; Д.М.Стеченко [2]; Г.І. Михайліченко [3]; Т.І. Ткаченко [4]; Мельниченко [5] та інших. Однак у працях цих вчених недостатньо досліджено проблеми підвищення ефективності діяльності туристичних інноваційних кластерів у регіоні, зокрема, засобами маркетингу.

Створення туристично-інноваційного кластера (ТІК) у регіонах з високою концентрацією туристичних ресурсів дозволить реалізувати програми довгострокового розвитку туризму. Базою для формування такого кластера мають стати не лише природні та історико-культурні ресурси, але й інноваційний потенціал регіону.

Передумовами та причинами впровадження інновацій у туризмі є: зростання потреби населення у подорожах; збільшення сегменту споживачів з високими доходами; ризики зменшення частки ринку у в'їзному туризмі; уніфікація та стандартизація туристичних послуг, пов'язана з глобалізаційними процесами у світі; необхідність приваблення внутрішніх туристів; розширення набору послуг для задоволення попиту вибагливих туристів; динамічний розвиток технологій та телекомунікацій, що призводить до глобалізації; посилення конкуренції тощо.

Ефект від діяльності туристично-інноваційних кластерів у регіоні може проявлятися у різних сферах:

- економічній (збільшення прибутку);
- туристичній (розширення видів послуг);
- управлінській (підвищення ефективності управлінських рішень);
- екологічній (зменшення впливу на довкілля);
- соціальної (зменшення захворюваності; задоволення потреб споживачів у відпочинку);
- інноваційній тощо.

У туристичній сфері інноваційна діяльність розвивається за трьома напрямками: організаційні інновації; маркетингові інновації; продуктові інновації.

Маркетингові інновації доцільно впроваджувати у системі туристично-інноваційних кластерів, адже, з врахуванням синергічного ефекту, який виникає в процесі об'єднання підприємств, таке формування буде ефективним.

Маркетинг в туризмі – це складна і динамічна система, яка забезпечує підприємству орієнтацію і управління зовнішнім середовищем на ринку. У туристичній сфері разом з

традиційними функціями маркетингу (вивчення ринку, провадження рекламної діяльності, промоцією та стимулюванням збуту, формування цінової політики) використовують територіальний маркетинг (позиціонування території з туристичними ресурсами як товару).

Для посилення різних вигод від функціонування ТІК у регіоні доцільно впровадити у загальну систему його управління службу маркетингу, яка б виконувала такі функції:

- регулювання інформаційних потоків;
- вивчення ринку туристичних послуг;
- рекламна діяльність;
- промоція та збут туристичних товарів та послуг;
- формування цінової політики тощо.

У вигляді схеми структуру служби маркетингу ТІК зображено на рисунку.

Рисунок. Схема служби маркетингу туристично-інноваційного кластера

Висновок. Впровадження служби маркетингу в організаційну структуру туристично-інноваційного кластера дасть змогу не лише ширше використовувати маркетингові інструменти для покращення його діяльності, але й впроваджувати інновації.

1. Мальська М. П. Основи маркетингу у туризмі [текст] підручник. / М. П. Мальська, Н.Л. Мандюк. – К.: «Центр навчальної літератури», 2016. – 336 с.

Стеченко Д.М. Інноваційна політика кластероутворення в рекреаційно-туристичній сфері України / Д.М.Стеченко, І.В.Безуглий // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2014. - № 2 (22). - с. 9-18.

Михайліченко Г.І. Інноваційний розвиток туризму: монографія / Г.І.Михайліченко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 608 с.

Стратегічний розвиток туристичного бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко, М.Г. Бойко, С.В. Мельниченко, Г.І. Михайліченко, Н.І. Ведмідь [та ін.] ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 595 с.

Мельниченко С.В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика : Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 493 с.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Мусієнко В.Д., Алієва А.А., Нирненко К.О., 2017

Впровадження інноваційної діяльності на промислових підприємствах потребує належного фінансування. Враховуючи кризову економічну ситуацію в країні більшість підприємств були змушені відмовитися від введення інновацій через потребу їхнього значного фінансування. У зв'язку з цим актуальним є питання ефективного використання власних фінансових ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності підприємств, оскільки власні кошти забезпечують підприємству фінансову стабільність і платоспроможність. Питання аналізу та механізму фінансового забезпечення інноваційної діяльності розглядалося такими вченими, як Возняк Г. В., Войнарченко М. П., Зимовець В. В., Колодізєв О. М., Москаль О. І., Сокирська І. Г., Федулова І. В.

Інновації можуть впроваджуватися на промислових підприємствах не лише у вигляді продукту, а й шляхом впровадження нового методу виробництва; освоєння нового ринку збуту; отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів; проведення відповідної реорганізації, наприклад, забезпечення монопольного положення [1]. В Україні частка підприємств, які впроваджують інновації, є досить низькою і впродовж останніх п'яти років коливалась від 11,5 % загальної кількості підприємств в 2010 р. до 15,2 % – в 2015 р. [2]. Підприємства країн ЄС більш налаштовані на інноваційний тип розвитку. Саме тому частка підприємств, які впроваджують інновації, є досить високою, зокрема в Бельгії – 55,6 %, Німеччині – 66,9 %, Франції – 53,4 %, Англії – 50,3 %, Польщі – 23,1 %. В Україні ж частка таких підприємств складає лише 17,4 %, тобто якщо в Німеччині, Англії, Франції практично кожне друге підприємство випускає інноваційну продукцію або впроваджує інноваційні технології, інноваційний маркетинг, то в Україні – лише кожне шосте [4].

Основою функціонування підприємства є власний капітал з використанням якого безпосередньо створюється підприємство, з'являється можливість збільшувати обсяги діяльності та сприяння фінансовій незалежності від зовнішніх інвесторів, кредиторів.

Фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств може здійснюватись у таких формах: самофінансування, кредитування, державне та венчурне фінансування [5,6]. На практиці з метою максимізації прибутку та забезпечення оптимального співвідношення різні форми фінансового забезпечення використовуються одночасно. При цьому підприємства намагаються забезпечити оптимальну структуру капіталу, для чого здійснюється оцінка фінансової стійкості підприємства і розрахунок співвідношення власних і залучених коштів [7]. Основним важелем варіювання є коефіцієнт дисконтування, який може приймати різні значення у залежності від співвідношення власного і залученого капіталу [5].

Більшість вітчизняних підприємств фінансують інноваційні проекти за рахунок власного капіталу, що зумовлено високою вартістю банківських кредитів, відсутністю доступу до державного фінансування, низькою часткою коштів інвесторів. Такими джерелами фінансування, як правило, виступають нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування, внески засновників у збільшення зареєстрованого капіталу.

Крім того, підприємства можуть використовувати і зовнішні джерела збільшення власного капіталу для фінансування інноваційної діяльності. Для цього, зважаючи на форму власності підприємства, необхідним є збільшення зареєстрованого капіталу під певні інноваційні програми. Недоліком цього підходу є те, що в процесі реалізації інноваційного процесу, особливо якщо він передбачає створення принципово нового інноваційного продукту, досить важко визначити потрібні обсяги фінансових ресурсів для фінансування [4].

Величина власного капіталу підприємства залежить від фінансових можливостей підприємства та обраної ним політики щодо структури капіталу. Фінансування діяльності підприємства за рахунок власного капіталу є альтернативою до залучення позичкових коштів [8].

На зв'язок між структурою власного капіталу та інноваційної активності будуть суттєво впливати багато факторів (причому вплив буде взаємним), найважливіші з яких – масштаб (великі, малі підприємства, інші організаційні структури), галузь виробництва, інші макроекономічні та мікроекономічні чинники. З якісної точки зору зрозуміло, що, якщо в структурі капіталу переважає запозичений капітал, то інноваційна активність означає, що до фінансових додаються значні інноваційні ризики і тому підприємство повинно бути готовим до їх наслідків, тобто до значних втрат чи ліквідації. І навпаки, якщо підприємство використовує переважно власні кошти, то підвищені інноваційні ризики компенсуються низьким рівнем кредитно-фінансових ризиків, тобто при настанні несприятливих умов у підприємства більші шанси на відновлення своєї стабільної діяльності, ніж у випадку кредитної залежності.

Таким чином, вітчизняні підприємства мають значний потенціал у використанні власного капіталу для фінансування інноваційної діяльності.

Вимоги сучасного ринку і використання досягнень науково-технічного прогресу стимулюють підприємства до розробки та впровадження новацій у всіх сферах діяльності та управління з метою адаптації до умов зовнішнього середовища. Сформований власний капітал для ефективності інноваційної діяльності повинен забезпечити компанії можливість безперервного, комплексного і своєчасного процесу здійснення нововведень.

Оптимізація структури капіталу має головним критерієм оптимізації мінімізацію середньозваженої вартості капіталу підприємства при збільшенні доходів власників. Для акціонерного товариства оптимізація структури капіталу має критерієм мінімізацію середньозваженої ціни капіталу при зростанні ціни акції.

1. Шумпетер Й. *Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу* / Й. Шумпетер ; пер. з англ. В. Старка. – Київ : ВД«Кисво-Могиланська академія», 2011. – 242 с.

2. *Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>*

3. *Офіційний сайт Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu>*

4. Єпіфанова І.Ю. *Власний капітал у системі фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств*/І.Ю. Єпіфанова/[Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2016/728-1479729660.pdf>

5. Джеджула В. В. *Залучені джерела у фінансуванні інноваційної діяльності підприємств* / В. В. Джеджула, І. Ю. Єпіфанова // *Економічний аналіз*. – 2015. – Т. 21. – № 2. – С. 69–74.

6. Мусієнко В.Д. *Венчурний капітал – перспективне джерело фінансування інноваційної діяльності в Україні* / В.Д. Мусієнко, К.О. Заставна // *Актуальні проблеми прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств : всеукр. наук-практ. конф. 21-29 травня 2009 р. : тези доп. – Кривий Ріг. КЕІ КНЕУ, 2009. – Т. 1. – С. 358-360.*

7. Мусієнко В.Д. *Забезпечення фінансової стійкості вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання* / В.Д. Мусієнко, С.О. Сусленкова // *Сучасні проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (8 квітня 2010) / редкол. П.П. Мазурок, О.В. Плотніков, В.В. Корінев та ін.. Кривий Ріг: КЕІ ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана», 2010. – С.48-50.*

8. Мусієнко В.Д. *Механізм формування власного та позичкового капіталу в умовах світової фінансової кризи* / В.Д. Мусієнко, А.Ю. Шахно, Т.С. Варфоломеева // *В зб. наук. праць: «Вісник криворізького економічного інституту КНЕУ»*, Кривий Ріг, КЕІ КНЕУ ім. В. Гетьмана, - 2010. - №3(23). – С.42-48.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

©Батиченко Ю.А., 2017

Поширення технологій і виробництв постіндустріальної економіки обумовлює домінування якісно нового типу економічного зростання – інноваційного. Очевидно, що інноваційний шлях розвитку економіки є єдиною можливістю для досягнення позитивного фінансового результату фірми і високого добробуту держави і громадян. За таких умов інновації стають постійно діючим фактором розвитку, а національні інноваційні системи – складовими механізмами функціонування економіки.

Результатом інноваційної діяльності є інтелектуальний продукт, без якого неможливо створити конкурентоспроможне виробництво та продукцію. Тому найважливішою економічною метою передових компаній і країн є підтримання здатності національної економіки до інноваційного розвитку й ефективного використання найновіших технологій.

Впровадження у виробництво новітніх досягнень науки і техніки набуває особливого значення у сучасній світовій економіці. У період світової економічної кризи конкурентоспроможними є підприємства та галузі, що активно впроваджують та використовують інноваційні технології. Разом з тим, Україна продовжує розвиватися як країна з високою часткою сировинних галузей промисловості, а інноваційний розвиток не став однією з головних ознак зростання національної економіки.

Проблемам інноваційної діяльності в Україні приділяли увагу широке коло вітчизняних вчених. Зокрема, О.І. Амошею опрацьовано методологічні підходи до інноваційного оновлення техніко-технологічної бази промислового комплексу України [1]; питанням теоретико-методологічних основ обліку і аналізу в управлінні інноваціями присвячені праці О. О. Ільченко [2] та О.В. Мінакова [4]; формування обліково-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності підприємств у своїх роботах вивчала О.В. Кантаєва [3].

Стан інноваційної діяльності в Україні більшістю експертів-науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню розвитку інноваційних процесів в країнах, для яких інноваційний розвиток є ключовим вектором економічної стратегії [6].

Основними проблемами, що істотно впливають на протікання інноваційно-інвестиційних і соціально-економічних процесів в масштабах національної економіки та на мікрорівні є залежність від імпорту енергоресурсів; відсутність стратегічних орієнтирів розвитку на макрорівні; незатребуваність науково-дослідного заділу на внутрішньому ринку, низький рівень культури комерціалізації усіх видів інновацій; тривалий відтік «умів» з науково-технічного сектора; відсутність інфраструктурного забезпечення та інституційного базису мотивації інновацій.

Оскільки зміст стратегічного управління інноваційним розвитком є певною мірою унікальним для кожного підприємства та характеризується своєю специфічною формою, яку диктують фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, не можна говорити про визначення чіткої стандартної інноваційної стратегії, яка б могла бути використана до будь-якого підприємства, а лише про теоретичну конструкцію – модель стратегічного інноваційного розвитку та методів її формування, що враховували б специфіку функціонування підприємств та відображали його внутрішній потенціал.

Основними способами та методами активізації інноваційної діяльності на підприємстві мають бути:

- удосконалення системи фінансування товарно-інноваційних інвестиційних проектів шляхом оптимізації показників кредитної лінії;
- поліпшення інформаційної і маркетингової роботи за рахунок створення інформаційно-аналітичного відділу з чітко визначеною структурою та функціями спеціалістів;
- впровадження товароорієнтованої організаційної структури управління на підприємстві;
- удосконалення системи стимулювання інноваційної праці шляхом впровадження мотиваційних заходів;

· посилення інноваційної спрямованості стратегії бізнесової поведінки підприємства та його адаптації до мережевої інформаційної системи за рахунок введення у бізнес-плани підприємства розділів що конкретизували б інформаційну систему підприємства та систему мотиваційних чинників інноваційної діяльності [5,7].

Отже, в результаті проведеного дослідження виділено ряд факторів, що гальмують розвиток інноваційної діяльності підприємств. Серед основних проблем її активізації виділяється відсутність державної підтримки, незадовільна податкова система та, як результат, відсутність мотивації щодо вдосконалення нових технологій, значна зношеність обладнання та застаріла матеріально-технічна база, дефіцит фінансових ресурсів і слабкий розвиток інфраструктури трансферу технологій.

Відсутність чіткої методології формування облікової інформації та впорядкованої системи внутрішньої звітності щодо інноваційної діяльності підприємств перешкоджає ефективному управлінню інноваційними процесами. Для вирішення цих проблем необхідно:

вдосконалити нормативно-правову базу державного регулювання та стимулювання інноваційної сфери;

збільшувати обсяги фінансового забезпечення інноваційної діяльності, наукових розробок. Фінансування наукових програм з державного бюджету має носити адресний та цільовий характер (повинні фінансуватися найпріоритетніші проекти);

створити ефективну самостійну національну інноваційну систему, яка діяла б за ринковими принципами та інтегрувалася у наукову сферу;

проводити системну виважену політику щодо стимулювання нарощування та використання інноваційного потенціалу підприємств;

створити нову структуру державного замовлення. Слід домогтися, щоб високотехнологічна інноваційна продукція посіла в ньому чільне місце, а також доцільно запровадити окреме державне замовлення на інноваційну продукцію [5];

сформулювати та затвердити на державному рівні стратегію науково-технологічного та інноваційного розвитку;

створити умови для формування інфраструктури, що здійснювала б фінансовий, інформаційний, консалтинговий, маркетинговий та інші види підтримки інноваційних процесів;

розробити пропозиції щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення інноваційних процесів з метою зменшення ризику щодо прийняття управлінських рішень для вибору оптимального варіанта інноваційних проектів .

Зазначені заходи дадуть змогу сформулювати сприятливий інноваційний клімат, задіяти всі необхідні механізми та стимули для підвищення зацікавленості підприємств у впровадженні наукомістких технологій.

1. Амоша О.І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. І. Амоша // *Економіст*. – 2005. – №6. – С. 28–34.

2. Ільченко О.О. Управління інноваційними витратами на основі системи обліку: таргет-костинг / О.О. Ільченко // *Наук. вісн. ДАСОА*. – 2009. – № 1(22) – С. 43–46.

3. Кантаєва О.В. Формування обліково-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності / О.В. Кантаєва // *Вісн. Житомир. держ. технол. ун-ту*. – 2009. – №1 (47) – С. 281–300.

4. Мінаков О. Особливості бухгалтерського обліку інноваційної діяльності учасників технопарку / О. Мінаков // *Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту*. – 2004. – №4. – С.68–74.

5. Мусієнко В.Д. Стратегічне управління інвестиційними ресурсами вітчизняних підприємств в умовах інноваційного розвитку / В.Д. Мусієнко, І.В. Руденко // *Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць*. – Київ: НДЕІ, 2015. - №12 (175). – С. 73-78.

6. Фатенок–Ткачук А. О. Деякі аспекти обліку інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / А.О. Фатенок – Ткачук, В.М. Пронь. – Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuv/Ekon/2010_29_1/statti/12.htm

7. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє: Щорічник. – Випуск 14–15 / За заг. ред. М.В. Лазаровича. – Тернопіль: Видавництво ТНЕУ «Економічна думка», 2010. – 340 с.

РОЗРОБКА ПЕРСПЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

© Мусієнко В.Д., Бутовська Т.Ю., 2017

На промисловому підприємстві, під час проведення інвентаризації активів важливе місце відводиться інвентаризації основних засобів.

Інвентаризація основних засобів – перевірка та документальне підтвердження наявності, стану та оцінки основних засобів на підприємстві, виявлення неточностей у прийманні та відпуску цінностей, пересорту, несправності чи браку основних засобів[1].

Дана тематика є досить актуальною, так як нині є досить великою роль економічно-фінансового контролю на промислових підприємствах, від правильної організації обліку та виробництва на підприємстві залежить його конкурентоспроможність на економічному ринку, якість виробленої продукції та рівень прибутку підприємства[3].

Під методикою інвентаризації основних засобів розуміють комплекс способів та прийомів, для раціонального забезпечення проведення інвентаризації основних засобів, при дотриманні чинного законодавства.

Інновація – новація, нова ідея, рішення чи технологія, заснована на особистих судженнях, досвіді автора нововведення, та вмотивована підприємницькою винахідливістю, введена для поліпшення якості виробництва.

Промислове підприємство є об'єктом господарювання, що має статус юридичної організації, є самостійним, існує та виконує свою підприємницьку діяльність в межах чинного законодавства, в галузях промисловості, виробництва продукції, метою діяльності якого є отримання прибутку.

Інноваційна продукція для промислового підприємства – продукція чи послуга, що виникає в результаті впровадження на підприємстві нововведень, які певною мірою покращують якість товару, чи спрощують процес виробництва на промисловому підприємстві.

Для підприємства, що здатне до конкуренції на економічному ринку є характерною інноваційна діяльність, що являє собою діяльність, яка спрямовується на використання наукових відкриттів, розробок та досліджень, для випуску на ринок нових високоякісних товарів чи послуг, що матимуть велику конкурентоспроможність.

Періодичність інвентаризації – законодавчо затверджена норма проведення інвентаризацій на підприємстві, залежно від сфери його діяльності та обставин, що можуть вплинути на підприємство. Для основних засобів інвентаризацію слід проводити мінімум один раз на рік, виключення – будівлі, та споруди.

Для інвентаризації на підприємстві створюється інвентаризаційна комісія. Інвентаризаційна комісія – група фахівців та спеціалістів у необхідних галузях, на чолі з керівником підприємства або уповноваженою ним особою, що затверджена розпорядчим документом керівника підприємства, з метою проведення перевірки основних засобів на підприємстві.

Першою стадією інвентаризації є підготовча робота, тобто перевірка наявності, стану інвентарних карток або книг, технічної документації, зокрема технічних паспортів основних засобів, наявності документації на основні засоби, документи на зберігання, тимчасове використання чи оренду основних засобів.

До об'єктів інвентаризації відносяться – об'єкти бухгалтерського обліку, які мають матеріальну та речові форми, можуть кількісно вимірюватись, мають кількісну оцінку та фінансові зобов'язання. Об'єктами основних засобів вважаються закінчені пристрої, що мають всі необхідні

пристосування та комплектуючі, та призначенні для виконання певних функціональних обов'язків самостійно, або як частка певного активу[1].

Матеріально відповідальна особа – працівник підприємства, який має ступінь відповідальності та матеріальні цінності, за укладеним письмовим договором, та на його покладено матеріальні відповідальність за нестачу, чи збитки матеріальних цінностей, що завдано підприємству, у певній мірі, тобто повністю або частково, залежно від специфіки його роботи.

Кожному об'єкту основних засобів присвоюють свій інвентарний номер, що являє собою встановлену одиницю обліку основних засобів, що наноситься на об'єкти основних засобів міцною фарбою, що не стирається, та залишається з основним засобом на увесь строк його експлуатації на підприємстві, для цілей обліку та контролю. Інвентарні номери не змінюються[1].

В процесі перевірки можуть бути виявлені не придатні для експлуатації машини, тобто об'єкти основних засобів, що виявлені в процесі інвентаризації, та вносяться в окремі описи для з'ясування фактору виходу машини з експлуатації, чи несписання об'єктів з балансу вибуття з ладу основних засобів внаслідок порушення правил експлуатації об'єкту, або ж розкомплектування не належного технічного догляду, тощо.

Досить велика частка основних засобів на промислових підприємствах знаходиться в оренді. Основні засоби в оренді – основні засоби, майно, що знаходяться на промислових підприємствах на документальній основі договору про оренду з іншим підприємством, в якому чітко визначено вартість даного майна, розмір орендної плати, строк оренди об'єктів, а також обов'язки сторін за умовами договору оренди[2].

Заключними стадіями перевірки є порівняння та опис. Дані процедури описують в порівняльній відомості та інвентарному описі. Порівняльна відомість – відомість, що використовується підприємством для визначення розбіжностей між показниками бухгалтерського обліку та даними інвентарних описів.

Інвентаризаційний опис – перелік майна організації, в якому чітко визначено кількість наявних предметів та їх вартість.

Для проведення перевірки основних засобів, в процесі інвентаризації необхідно залучати кваліфікований персонал, а також спеціалістів оцінників. Це є досить важливим для проведення повної та вірної перевірки. Основні засоби є досить великою та специфічною категорією для інвентаризації, так як мають багато особливостей, та нечесні працівники підприємства можуть намагатися приховати недоліки, псування чи брак машин чи продукції. Тому в умовах інноваційного розвитку є важливим питання удосконалення теоретичної і практичної бази, в питаннях інвентаризації, а також підвищення рівня автоматизації для економії часу та людських ресурсів[3].

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом МФУ від 27.04.2000 № 92.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

2. Кірсанова Т.О. Організація та пропозиції щодо вдосконалення обліку амортизації основних засобів / Т.О.Кірсанова, Т.І.Дмитренко // Вісник СумДУ, серія «Економіка». – 2010. - №1. – С.60-64.

3. Мусієнко В.Д. Забезпечення фінансової стійкості вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання / В.Д. Мусієнко, С.О. Сусленкова // Сучасні проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (8 квітня 2010) / редкол. П.П. Мазурок, О.В. Плотніков, В.В. Корінев та ін.. Кривий Ріг: КЕІ ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана», 2010. – С.48-50.

ПОШУК МОЖЛИВОСТЕЙ ЗНИЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ ЗА РАХУНОК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

© Мусієнко В.Д., Дзера Я.В., 2017

Ефективність функціонування підприємства залежить від зниження операційних витрат, що забезпечує зростання прибутку та конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, а також його економічний розвиток. Як показує світовий досвід, головним фактором розвитку підприємств і всієї економічної системи є інновації, оскільки вони сприяють створенню нових техніки і технології, наукомісткої продукції, впливають на зниження витрат. Цей фактор розвитку дуже важливий для промислового сектора економіки України, оскільки він характеризується наявністю фізично та морально застарілої матеріально-технічної бази, високим рівнем ресурсомісткості виробництва, що обумовлює низьку конкурентоспроможність вітчизняних підприємств.

Проблемам пошуку можливостей зниження витрат за рахунок впровадження інновацій присвячено багато наукових робіт вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких Б. М. Андрушків, І.В. Багрова, В.А. Багров, В.О. Василенко, П.М. Завлін, С.Д. Ільєнкова, Н.Б. Кирич, М. Портер, А.І. Пригожин, Б. Твісс, В. А. Ткаченко, Л. М. Фатхутдинов, А. А. Чухно В. Г. Шматько та інші.

Операційні витрати – це витрати, пов'язані з основним видом діяльності підприємства.

Для того, щоб зрозуміти яким чином зменшувати операційні витрати, необхідно знати їх складові. До складу операційних витрат входять: виробнича собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати. До виробничої собівартості включають: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати та загальновиробничі витрати [1, с. 85].

Раціональний розподіл та скорочення операційних витрат залежить від впровадження у виробництво науково-технічного прогресу, використання вдосконалених наукових методів організації виробництва і праці. Тому основна мета пошуку можливостей зниження операційних витрат полягає у виявленні і мобілізації наявних на підприємстві резервів виробництва з метою систематичного зменшення операційних витрат [2, с. 109].

Серед основних методів та резервів зниження операційних витрат можна виділити наступні:

1. Впровадження нової техніки, механізація і автоматизація виробничого процесу, вдосконалення технології, впровадження прогресивних матеріалів: як можна більш дешевих і одночасно більш якісних за своїми фізичними і споживчими властивостями. Мова тут йде про так звані інновації на підприємствах: продуктові, технологічні та організаційні інновації, тим чи іншим чином які передбачають отримання деякого економічного ефекту від свого впровадження, спрямовані на зниження операційних витрат підприємства: економію сировини і матеріалів, електро- і теплоенергії, витрат на управління підприємством і просування продукції на ринок. Це основний метод зменшення витрат і всі наступні методи безпосередньо пов'язані з ним.

2. Розширення спеціалізації і кооперування. На спеціалізованих підприємствах з масово-поточним виробництвом операційні витрати значно нижчі, ніж на підприємствах, що виробляють цю продукцію в невеликих кількостях.

3. З ростом продуктивності праці скорочуються витрати праці в розрахунку на одиницю продукції, а отже зменшується питома вага заробітної плати в структурі витрат.

4. Найважливіше значення в боротьбі за зниження операційних витрат має дотримання найсуворішого режиму економії на всіх ділянках виробничо-господарської діяльності підприємства.

5. Створення ефективної внутрішньої фірмової системи комунікацій шляхом застосування різних інформаційних технологій [3].

Впровадження інновацій є головним чинником зниження операційних витрат та підвищення рівня рентабельності роботи підприємства. Розглянемо продуктові інновації. Нова продукція, освоєвана у виробництві, повинна задовольняти вимогам принципової новизни для даного підприємства, конкурентоспроможності та рентабельності виробництва. Саме ці чинники

оцінюються в першу чергу і є вирішальними при ухваленні рішення про впровадження нового виробу у виробництво. Конкурентоспроможність продукції визначається її якістю і ціною. Ясно, що підвищення якості передбачає використання більш дорогої сировини і матеріалів, дорогих технологій. Тому зниження операційних витрат при збереженні рівня якості має межу.

Шляхом створення нової продукції підприємство може досягти збільшення прибутку, розширення обсягів продажу, що сприятиме зниженню витрат підприємства [4, с. 38].

Технологічні і технічні інновації. Впровадження нових технологій у виробництво на багатьох підприємствах забезпечує вирішення наступних завдань: поліпшення якості продукції та нарощування обсягів виробництва за рахунок освоєння нових видів продукції; забезпечення дотримання екологічних норм виробництва і поліпшення умов праці; ресурсозбереження, економія енергії, води, сировини, скорочення витрат [4, с. 42].

Іншим напрямком зниження витрат виробництва є використання більш дешевої сировини, як правило, це заміна імпортової сировини на вітчизняне. При цьому для підтримки якості на належному рівні впроваджуються спеціальні технології для поліпшення якості вітчизняної сировини [3].

Організаційні інновації. Інновації в області організації виробництва і управління підприємством спрямовані на підвищення ефективності роботи підприємства і також передбачають скорочення операційних витрат підприємства на: організацію постачання підприємства сировиною і комплектуючими виробами; збут готової продукції і збільшення обсягів збуту; зменшення числа рівнів управління і підвищення його ефективності; економію витрат на оплату праці працюючих.

Наприклад, якщо на підприємстві організаційні інновації спрямовані на підвищення централізації управління підприємством, то централізація управління поставками сировини і матеріалів дозволить скоротити витрати на постачання за рахунок збільшення розміру партій закупаваних матеріалів. А централізація збуту дозволить знизити витрати на збут готової продукції [3].

Таким чином, впровадження інновацій – це дуже розповсюджений спосіб зниження витрат, який застосовується в різних галузях промисловості. Операційні витрати підприємства можна знизити за рахунок впровадження у виробництво науково-технічного прогресу, використання наукових методів організації виробництва і праці.

Отже, можна зробити висновок, що всі типи інновацій, що проводяться на підприємствах, включаючи продуктові інновації, технологічні інновації та навіть організаційні, тим чи іншим чином передбачають отримання деякого економічного ефекту від свого впровадження, спрямовані на зниження операційних витрат підприємства: економію сировини і матеріалів, електро- і теплоенергії, витрат на управління підприємством і просування продукції на ринок.

1. Шелудько В.М. *Фінансовий менеджмент: підручник* / В.М. Шелудько / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2013. – 375 с.

2. Юдіна О.І. *Оцінка впливу інновацій на збереження ресурсів підприємства* / О.І. Юдіна // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій». – 2015. – № 5. – 108-117 с.

3. Заянчуковская Н.В. *Новая продукция и снижение издержек производства – главные элементы инвестиционной деятельности предприятий в современных экономических условиях* / Н.В. Заянчуковская, Г.В. Пухова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bkg.ru>.

4. *Інноваційний менеджмент: навч. посібник* / Л.І. Михайлова, О.І. Гуторов, С.Г. Турчина, І.О. Шарко. – Вид. 2-ге, доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 234 с.

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС- ДІАГНОСТИКОЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА УМОВИ КОНЦЕПЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ У СУСПІЛЬСТВІ

© Червонецька Н.В., 2017

На сучасному етапі еволюції господарювання, якому притаманні глобалізація, динамізм та невизначеність, проблеми системи управління ефективністю діяльності підприємств набувають першочергового значення. Для досягнення позитивних результатів необхідні нові підходи до системи управління бізнес-діагностикою.

Тому використання методів бізнес-діагностики необхідно для забезпечення ефективного управління підприємством.

Даній проблемі присвячували свої праці такі вітчизняні і зарубіжні вчені, що належать до різних економічних шкіл, як Л.Абалкін, Т.Н.Бурбела, О.О.Воронін, М.І.Лисенко, Ю.М.Лопатинський, Л.А.Познякова, С.Ф.Покропивний, О.З.Стожок та ін.

Об'єднавши усі три терміни «ефективність», «управління» та «система» доцільно дати визначення такому головному поняттю як «система управління ефективністю діяльності підприємства». В жодній науковій статті або періодичному виданні не приводилося його визначення.

Саме тому було самостійно визначено, що «система управління ефективністю діяльності підприємства – це сукупність елементів або способів впливу на рівень отримання результату діяльності підприємства».

Успішне функціонування системи управління ефективністю діяльності підприємства багато в чому визначається ефективністю її організаційного забезпечення. Система організаційного забезпечення управління ефективністю діяльності підприємств являє є взаємопов'язаною сукупністю внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розробку і прийняття управлінських рішень з окремих питань планування, формування, розподілу і використання прибутку і несуть відповідальність за результати цих рішень [1, с.165].

Багато вітчизняних підприємств стикаються з проблемою системи управління ефективністю діяльності і потребує детального дослідження і визначення можливих альтернативних рішень, щодо удосконалення системи управління ефективністю діяльності підприємства.

І.М. Бойчик та Й.М. Петрович висували підходи розгляду чинників впливу на систему управління ефективністю діяльності підприємства з точки зору внутрішніх чинників. Вони пов'язані з підвищенням технічного рівня виробництва, вдосконаленням управління, організації виробництва і праці, зміною обсягу і структури виробництва, поліпшенням якості природних ресурсів тощо [2, с.112].

Проаналізувавши всі наукові підходи до визначення чинників, які обумовлюють стан системи управління ефективністю діяльності підприємства можна запропонувати нову їх класифікацію за умови концепції інноваційного розвитку у суспільстві.

Чинники впливу на стан системи бізнес-діагностики діяльності являють собою:

- розумові та фізичні можливості людини, її спроможність здійснювати управлінську діяльність;
- засоби виробництва, за допомогою яких людина, колектив, суспільство виробляє все необхідне для життя, тобто підсилює розумові та фізичні здібності людини;
- соціальні умови, які сприяють розкриттю творчих здібностей окремого працівника і колективу в цілому;

- сукупний вплив попередніх чинників, посилені їх інтеграцією [3, с.252].

Основними етапами проведення діагностичних досліджень є:

- підготовчий (організаційний) етап;
- інформаційне забезпечення діагностики;
- ідентифікація стану об'єкту;
- підготовка звіту;
- впровадження обґрунтованих рішень.

В управлінській діяльності велику роль відіграє людський інтелект, використання обчислювальних систем, інформаційне забезпечення праці керівників та спеціалістів. Специфіка сучасних систем, об'єктів і суб'єктів управління складається у примноженні творчих здібностей людини за рахунок інтеграції науки, техніки і виробництва. Велике значення мають професійний рівень керівника, його творчі здібності, рівень формалізації накопиченого досвіду, здатність швидко приймати та реалізовувати управлінські рішення [4, с.143]. все це можливо за умови концепції інноваційного розвитку у суспільстві.

Удосконалення системи управління ефективністю діяльності підприємства було розглянуто на прикладі ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Визначені основні впливові показники: фондоддача, коефіцієнт оборотності оборотних коштів та коефіцієнт рентабельності оборотних активів. Кожен з зазначених показників за умови концепції інноваційного розвитку у суспільстві повинен показувати тенденцію до збільшення.

Для подолання проблеми удосконалення системи управління ефективністю діяльності підприємства необхідно застосовувати усі перелічені показники комплексно. Рухаючись у ногу з часом потрібно застосовувати нові методики оцінки дієвості показників системи управління ефективністю діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», що пропонує ринок інновацій.

1. Харів П. С. *Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: монографія* / П. С. Харів. – Тернопіль : Економічна думка, 2003. – 233 с.
2. Бойчик І.М. *Економіка підприємства* / І.М.Бойчик, М.І.Харів – Львів: Сполом, 2001. – 212 с.
3. Фурсіна О. В. *Класифікація інновацій та зміст інноваційної діяльності* / О. В. Фурсіна // *Науковий вісник НЛТУ України*. – 2010. – №20.11. – С. 249-255.
4. Покропивний С.Ф. *Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. по-сіб.* / С. Ф. Покропивний, В. М. Колот. — К.: КНЕУ, 2004. — 352 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ПО ВИЗНАЧЕННЮ ВПЛИВУ ПОКАЗНИКІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ НА ЇХ ВАРТІСТЬ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

© Мусієнко В.Д., Ширков І.В., 2017

Останнім часом сучасну економічну науку дедалі більше цікавлять такі економічні категорії як конкурентоспроможність та вартість бізнесу. Це об'єктивно пояснюється роками сформованими тенденціями у світовій економіці, а саме: збільшення ролі суперництва, вплив глобалізації, швидкоплинність економічних циклів у досить різних сферах господарювання, постійна потреба відповідати на виклики зовнішнього середовища та адаптуватись під новостворені ринкові умови. Адже в нинішніх ринкових умовах запорукою успіху для підприємства є активна участь у господарюванні, діалозі із суспільством, корегування курсу розвитку підприємства під швидкозмінні ринкові умови. Не менш важливим аспектом даної проблеми є аналіз показників, які характеризують конкурентоспроможність та водночас мають вплив на вартість підприємства. Такий аналіз дозволяє управляти вартістю, збільшуючи місце підприємства на ринку, розвиваючи сферу діяльності, нарощуючи обсяги виробництва та збуту.

Низька конкурентоспроможність (КП) вітчизняних підприємств [1] свідчить про необхідність аналізу в Україні усіх складових соціально-виробничих відносин. Очевидною є потреба зміни принципів і методів прийняття управлінських рішень на рівні кожного суб'єкта господарювання, особливо в умовах нестабільної ринкової економіки. Такий підхід визначає необхідність аналізу суті та можливостей щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства як основного засобу покращення становища підприємства на ринку. Формування конкурентних позицій та іміджу фірми не можливе без гідної конкурентоспроможності, що виступає ключовим інструментом боротьби, особливо в умовах загостреної фінансово-економічної кризи.

Зазначимо, що основними факторами впливу на ефективність і конкурентоспроможність сучасного підприємства стають знання, інтелектуальний капітал та їх інноваційно-технологічні здобутки у вигляді нових товарів, нових технологій, а також нових потреб суспільства та нових можливостей щодо більш якісного та ефективного їх задоволення. В цих умовах найбільш адекватною вважається інноваційно-технологічна модель отримання конкурентних переваг.

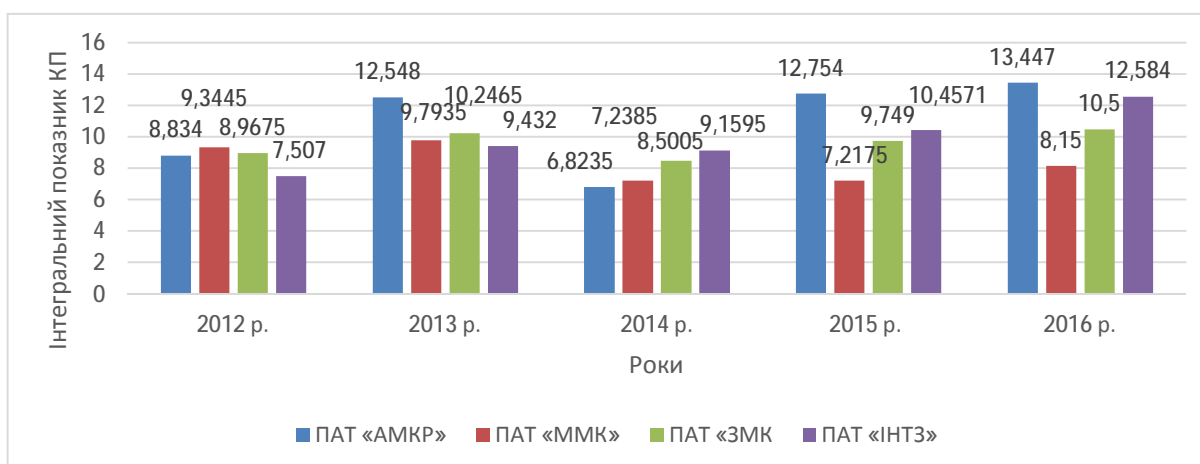

Рис. 1. Динаміка розрахованих інтегральних показників конкурентоспроможності групи металургійних підприємств України за 2012-2016 рр.

Зростання конкурентоспроможності та її підтримка на гідному рівні є стратегічно важливим завданням кожного вітчизняного підприємства. Вирішення цієї проблеми ускладнене визначенням вдалих стратегій та обсягів інвестицій на їх реалізацію, до того ж останні найбільш доцільно здійснювати у інноваційно-технологічний, інформаційний та людський фактор. Варто зазначити, що інвестиції у непосильні до самоінвестування фактори (технології, кваліфікований персонал та ін.) в розвинених країнах здійснює держава із різномірних бюджетів.

Як було досліджено раніше [2], сучасні тенденції металургії мають динамічний характер. В межах попередньої наукової роботи були розраховані інтегральні показники конкурентоспроможності групи металургійних підприємств.

В Україні пріоритетами розвитку металургійної галузі, безумовно, є модернізація та реконструкція виробництва, енерго- та ресурсозбереження, поліпшення якості та підвищення конкурентоспроможності металопродукції. Але головне завдання полягає в зміцненні законодавчої бази для виключення можливості яких-небудь дій з боку комерційних та окремих владних структур, які можуть завдати шкоди національним інтересам шляхом безплатного виведення з державної власності найцінніших промислових активів.

Підсумовуючи, важливо зазначити, що серед причин, які гальмують інноваційний розвиток підприємств зокрема виступають економіко-політичне становище, рівень корумпованості та крадіжок, криміногенна ситуація, настрої суспільства. Головними кількісно вираженими показниками інноваційної активності має бути кількість та якість патентів, впровадження технологій.

Як показало дослідження, врахувати інноваційний фактор при розрахунку показників конкурентоспроможності досить важко, головним чином через не публічність інформації стосовно новацій підприємств у офіційних джерелах. Це, в свою чергу, унеможливує повноцінну роботу аналітиків-науковців, які б потенційно могли скоригувати стратегію розвитку підприємства відповідно до результатів дослідження КП. Основною і єдиною перспективою ми вбачаємо збільшення публічності промислових підприємств для науки, адже остання покликана на покращення функціонування галузі.

$$EV / EBITDA = f(G, Ke, MARG, T) = f(G, BETA, DUM, MARG, T) \quad (1.1)$$

Сучасний бізнес також заінтересований у дослідженні питання вартості. Наприклад бізнес-портал [3] виражає вартість бізнесу через таку функцію (1.1). Вона залежить від: маржинальності бізнесу (MARG), країни, в якій працює компанія (DUM), від галузі (BETA), податкової ставки (T), можливості зростання компанії в найближчі роки (G), вартість власного капіталу компанії (Ke). Також, на вартість компанії впливають не тільки внутрішні чинники, а й зовнішні - наприклад, так звані «країнові ризики». Україна з 2016 р. має держризик більше 25%.

За перспективу в дослідженні розуміємо подальшу розробку системної методики аналізу КП та вартості, із кількісним виміром інтегрально інноваційного фактору впливу на КП – вартість. Також серед перспектив можливе створення системи постійного моніторингу стану ІПП в режимі онлайн, комісії при кабінеті міністрів із сприяння ІПП, енергозаощадження, ресурсоекономії, ресурсозаміщення. Результатом має стати створення реально працюючого органу влади, який стане просвітителем і спонукателем підприємств до новацій. Можливо навіть розробляти систему мотивації та заохочень, щоб максимально швидко підійняти економіку на декілька щаблів вище. Таким чином Україна більш впевнено зможе себе почувати на глобальному ринку, та навіть почати диктувати нові інноваційні тенденції.

1. *Левицька А.О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації / А. О. Левицька // Формування ринкових відносин в Україні. - 2014. - № 1. - С. 138-142.*

2. *Ширков І.В. Мусієнко В.Д. Проблеми і перспективи визначення показників конкурентоспроможності підприємств металургійного комплексу України на засадах інноваційного розвитку / І.В. Ширков, В.Д. Мусієнко // Формування ринкових відносин в Україні. – № 6. – 2016*

3. *Бізнес-портал www.probusiness.by*

4. *Мендрул О.Г. Управління вартістю підприємств: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 272 с.*

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

©Обрєзкова Ю.Ю.,2017

Метою інноваційного типу розвитку країни полягає в отриманні максимального економічного ефекту від кожної одиниці впровадженої ідеї або товару. Можна стверджувати, що в даний час в Україні державної інноваційної політики не існує. Разом з тим інтелект і знання є одним з головних резервів країни. Для його застосування у країні є головне - це освічені кадри та наука, але, на жаль, вони практично не використовуються, тому що немає внутрішнього попиту на інтелектуальні знання, а також немає фінансової можливості для того щоб втілити інноваційні задуми у реальність. [1, с. 253].

Стан інноваційної діяльності в Україні більшістю науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах та потребам інноваційного ринку. Скорочення обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної політики не дають підстав для висновку про наявність реального підґрунтя для переходу до інноваційної моделі розвитку. Реформування науково-технічного комплексу побудовано за принципами частих змін цілей та завдань, без урахування загальновідомих факторів функціонування та розвитку науково-технічного потенціалу.

Нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності в Україні є фрагментарною, суперечливою і недосконалою. Виконання прийнятих законів в інноваційній сфері є незадовільним. Однак є визначеними підходи і кількісні орієнтири щодо здійснення структурних змін в стратегії розвитку України на період до 2025 року, де основною метою є підвищення впливу інновацій та економічне зростання України. Все це свідчить, що структура і принципи управління інноваційним розвитком в Україні потребують докорінних змін. Ці зміни повинні бути спрямовані на вирішення основних проблем інноваційного розвитку економіки. Особливості процесу економічних трансформацій накладають свої риси на реалізацію інноваційної політики. Насамперед, як зазначалося вище, в перехідній економіці, яка характеризується нестабільністю економічних відносин та інституційною й інфраструктурною недовершеністю, реалізація повного інвестиційного циклу є вельми утрудненою та потребує значних витрат. Додаткові труднощі встановлює активне входження перехідних країн до глобалізованої економіки. Підвищення відкритості економіки запроваджує суттєві обмеження ефективності економічної політики держави, в тому числі – і в інноваційній сфері. Перед урядами, які здійснюють економічні трансформації, стоїть триєдине завдання щодо здійснення структурної перебудови всього комплексу економічних відносин відповідно до потреб ринкової економіки, потреб відкритої економіки, потреб запровадження інноваційного типу розвитку та побудови основ постіндустріального суспільства. [2, с. 77].

Зазначена деформація структури промислового виробництва стала неминучою внаслідок відсутності державної промислової політики та переорієнтації товаровиробників на наявний платоспроможний попит, передусім за кордоном. Через це галузі які виробляють продукцію з низьким ступенем переробки зазнали великих збитків. Частка в експорті товарів неблагородних металів та виробів з них зросла з 13.6 % у 2016 р. до 18.2 % за січень-лютий 2017р. З огляду на посилення відкритості української економіки (за підсумками першого півріччя 2016 р. зовнішній оборот товарів і послуг склав 66.4%) негативний ефект від неефективної структури зовнішньої торгівлі посилюється.

В економіці України домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які можна віднести до малонаукоємних галузей: добувна і паливна – 0,8–1 %; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2 %. У цілому домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95 % вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів

Низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом коштів та недостатністю стимулів і пільг, але й структурою економіки. За умов збереження існуючої структури економіки навіть при збільшенні ВВП на 3–5 % за рік неможливо досягти її реального розвитку, тому що за існуючої структури економіки зростання ВВП на 1 % потребує ще більшого зростання витрат для цього. З метою досягнення необхідних позитивних змін в масштабах і динаміці зростання ВВП необхідно перейти до інноваційної моделі структурної перебудови економіки. [3, с. 38].

В Україні сконцетровано великий науковий потенціал, є багато відкриттів і винаходів, напрацьовано багато інноваційних проектів в ресурсозбереженні, в біотехнології, у лазерній техніці тощо. Необхідно визначити найбільш проривні напрямки, в які, у відповідності до критичної точки фазового переходу, можна мінімально додати інвестиції у вигляді ресурсів і відбудеться перехід в нову якість - в інноваційний рентабельний бізнес, який буде формувати інфраструктуру для інших сфер діяльності

1. Арутюнян С.С. Інноваційна складова нової моделі економічного розвитку України у посткризовий період / С.С. Арутюнян, Р.Р. Арутюнян // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 691. – С. 253–257

2. Гросул В.А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні / В.А. Гросул // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1 (3). – Т. 1. – С. 76–82.

3. Данік Н.В. Інноваційний розвиток економіки України / Н.В. Данік // Всеукраїнський науково-виробничий журнал Інноваційна економіка – 2012. – № 2 (28). – С. 36-39.

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

©Овчаренко Т.С.,2017

Розвиток інноваційної діяльності є одним з найважливіших системних чинників підвищення рівня конкурентоспроможності будівельної продукції. Світовий досвід свідчить про те, що сталий розвиток виробництва і підтримка його конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі залежить не стільки від ресурсних можливостей, скільки від впровадження інновацій. Здійснюючи політику регулювання і стимулювання інноваційного розвитку, держава змушена постійно вирішувати проблему балансу розподілу суспільних ресурсів. Криза в будівельній галузі викликана через значне скорочення іпотечного кредитування банками, ріст цін на енергоносії, зростання цін на більшість товарів та послуг вироблених в Україні, значний рівень інтегрованості економіки України в загальносвітову економіку, зростання рівня світової інфляції. Визначення стратегічних напрямів розвитку держави та тенденції щодо інтегруванням України в Європу і світове співтовариство стимулює створення інноваційно- інвестиційної моделі розвитку України. Адже виробництво конкурентоздатної продукції в сучасних умовах можливе лише на інноваційній основі, а матеріальну базу сучасної будівельної галузі створює інвестиційний потік.

Однак відбулося суттєве погіршення ситуації у будівельній галузі та суміжних з нею галузях, що пояснюється впливом ряду об'єктивних обставин: обмеження інвестиційних можливостей бюджету та населення внаслідок подорожчання і зменшення доступності кредитних ресурсів, нестабільність грошово-валютної політики, інфляційні очікування та значне зростання цін. Відповідно скоротився внутрішній попит на будівельні матеріали та збудоване житло[1]. Активізація інноваційної діяльності у будівництві потребує нових форм та методів упровадження досягнень науки і техніки, насамперед за рахунок розширення інноваційного ринку.

Основними недоліками розвитку інноваційного ринку будівельної галузі є неринковий характер формування цін, безсистемність у визначенні безпосередніх замовників та споживачів виконаних розробок; відсутність аукціонних торгів інноваційними розробками та проектами, відсутні інноваційні біржі та ефективна реклама; відчувається дефіцит маркетингових досліджень, низька питома вага витрат на інноваційну діяльність у капіталовкладеннях будівельної галузі тощо. Державне регулювання інноваційного ринку (в рамках максимальної гармонізації законодавства України до міжнародних стандартів, прийнятих в розвинутих країнах світу) передбачає пільгове оподаткування і кредитування інноваційної діяльності у будівельній галузі.

На нашу думку, державна стратегія, орієнтована на забезпечення інноваційного розвитку України, повинна бути спрямована на виконання потрійного завдання: безпосереднє здійснення заходів національного та регіонального рівнів, які сприятимуть підвищенню якісних характеристик вітчизняного науково-технологічного потенціалу, інтенсифікації процесу опанування науковими знаннями та новими технологіями, всебічному розвитку людського капіталу; заохочення здійснення суб'єктами національної економіки інноваційної діяльності та інвестицій інноваційного спрямування з метою збільшення пропозиції інноваційних продуктів, технологій та знань; заохочення попиту суб'єктів національної економіки на інноваційні продукти, технології, знання, створення сприятливих умов для впровадження інновацій у виробничу діяльність та побут населення. Отже, інноваційний розвиток України повинен базуватися на: провадженні цілеспрямованої державної промислової та інвестиційної політики, спрямованої на активізацію нововведень, як пріоритетної складової загальної стратегії соціально-економічного розвитку держави, забезпеченні єдності структурної та інноваційної політики; створенні сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності в країні; правового забезпечення інноваційної діяльності підприємств; запровадження дієвого пільгового режиму здійснення інноваційної діяльності; удосконалення механізмів фінансування інноваційної діяльності; застосуванні засобів захисту національного ринку, виробництва та капіталу, заохоченні їхнього розвитку, стимулюванні інноваційної спрямованості останнього; послідовному збільшенні сукупного попиту, вдосконаленні інфраструктури

ринків з метою підвищення частки складних, наукоємних продуктів в особистому та виробничому споживанні; створенні умов для реалізації вітчизняними підприємствами наступальної стратегії на зовнішніх ринках, підтримки конструктивної конкуренції на внутрішньому ринку, яка заохочуватиме підприємства до інноваційної діяльності; диверсифікації організаційних форм функціонування національної економіки, забезпеченні співпраці малих, середніх та великих підприємств, підтримки провідних великих підприємств та об'єднань, які мають змогу реалізувати загальнодержавні інноваційні пріоритети, розвитку науково-виробничої кооперації, венчурного бізнесу, промислово- фінансової інтеграції, в тому числі – на міжнародному рівні; забезпеченні тісної інтеграції виробництва, фінансів, науки, освіти з метою сприяння випереджувальному розвитку науково-технологічної сфери; конверсії "тіньових" капіталів та залученні "тіньового" сектора до сфери легального обігу фінансових ресурсів, інвестування і розширення на цій основі власних ресурсів підприємств для інноваційної діяльності; пріоритетному розвитку людського капіталу як основи майбутнього постіндустріального суспільства.

У свою чергу, система прикладних пріоритетів інноваційного розвитку будівельної сфери складатиметься із стратегічних напрямків досліджень з позиції перспективи та універсальності застосування його результатів і глибини ефекту, що впливає на розвиток суспільства, а також перспективність дослідження з погляду світових та національних тенденцій наукового розвитку. Така ситуація викликає необхідність уточнення пріоритетів з метою їхньої систематизації і визначення таких напрямів у регулюванні інноваційного розвитку будівельної сфери, що будуть відповідати задачам інноваційного розвитку національної економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Взаємозв'язок прикладних пріоритетів будівельної сфери та законодавчо визначених пріоритетів інноваційного розвитку економіки України[2]*

Пріоритети інноваційного розвитку України на 2015-2021 роки	Пріоритети інноваційного розвитку будівельної сфери
Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії	Введення в експлуатацію нових та переоблаштування існуючих інженерних мереж з урахуванням вимог енергозбереження
Освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки	Розбудова об'єктів, комплексів споруджень та комунікацій, що відповідають сучасним тенденціям технічного розвитку
Освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій	Створення ресурсних умов для проведення НДДКР, а також освоєння новітніх технологій будівельного виробництва і будівельних матеріалів
Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу	Введення в дію сучасних об'єктів агропромислової сфери й їх технічне переозброєння
Впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики	Будівництво сучасних та модернізація існуючих об'єктів охорони здоров'я на основі новітніх технологій
Широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища	Створення а реалізація проектів промислових, інфраструктурних та інших об'єктів, що включають в себе системи збереження навколишнього середовища
Розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки	Проектування, будівництво та реконструкція об'єктів інфраструктури з урахуванням вимог сучасного соціального та технічного забезпечення

*Складено автором

1. *Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації: аналітична доповідь Центру Разумкова.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/additional/analytical_report_NSD55_ukr.pdf.

2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»: Закон України : [затв. 8 вересня 2011 р. № N 3715–VI], Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – №19–20. – ст. 166.

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ

© Олійник С.В., 2017

Бюджетна політика виступає одним з головних інструментів регулювання економічних процесів в умовах розвитку ринкової економіки, без якої неможливо забезпечити реалізацію програм довгострокового розвитку країни, зростання добробуту населення, покращення діяльності суб'єктів господарювання. Сучасна бюджетна політика має ефективно здійснювати перерозподіл результатів економічної діяльності, оскільки саме вона передбачає формування та реалізацію діяльності, спрямованої на збільшення обсягів інвестиційних потоків в інноваційну сферу, яка перетворилася у важливий чинник конкурентоспроможності і прискореного економічного розвитку держав.

Основним питанням здійснення інноваційної діяльності і її фінансування було присвячено ряд наукових праць: І.Ансофа, І.Бланка, А.Гриньова, І.Балабанова, Т. Зеленської, В.Ковальова, Дж. Гітмана, О.Гриценка та ін. Не дивлячись на достатню кількість проведення різноманітних досліджень з проблем фінансування інноваційної діяльності, та аналізу їх джерел, ця проблема потребує подальшого наукового розгляду.

Відповідно до цілей інфраструктура інноваційної діяльності включає такий комплекс взаємопов'язаних систем: 1) систему інформаційного забезпечення, яка дає доступ до баз і банків даних для всіх зацікавлених суб'єктів, незалежно від форм власності; 2) експертизи (включаючи державну) інноваційних програм, проектів, пропозицій, заявок; 3) фінансово-економічного забезпечення інноваційної діяльності, використовуючи різні джерела надходження коштів (ресурси підприємницьких структур, інвестиції інших країн, кошти інвестиційних фондів тощо); 4) сертифікації наукової продукції, відповідні послуги у сфері метрології, стандартизації, контролю якості; 5) просування нововведень на регіональні, міжрегіональні, іноземні ринки, включаючи виставкову, рекламну, маркетингову діяльність, патентно-ліцензійну роботу, захист інтелектуальної власності; 6) підготовку кадрів для інноваційної діяльності в умовах ринкової економіки.

У Національній доповіді «Інноваційна Україна 2020» відзначається: «Україна сьогодні також належить до країн, які декларують важливість інновацій для вирішення нагальних соціально-економічних проблем країни. Водночас структурно-технологічні зрушення, що відбулися в роки незалежності, значною мірою мали стихійний характер, а основні механізми зростання продовжують концентруватися в групі галузей, чия конкурентоспроможність в основному залежить від використання екстенсивних факторів виробництва і потребує відносно невисокого рівня інноваційної активності, ґрунтуючись на експорті сировинних товарів і продукції нижчих виробничих переділів, що обумовлює низьку конкурентоспроможність економіки, нееквівалентний обмін та значне відставання країни в соціально-економічному розвитку» [1].

Впровадження вдалої бюджетної політики здатне упорядкувати ситуацію в інноваційній сфері, виступити каталізатором активізації та стимулювання інноваційного розвитку. За даними Державного комітету статистики України, протягом 2013-2015рр. загальна сума витрат на фінансування наукових і науково-технічних робіт в Україні зростає [2] (табл. 1).

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності

Роки	Загальна сума витрат, млн грн	У тому числі за рахунок власних коштів млн.грн.			
		Власних	Державного бюджету	Іноземних інвесторів	Інших джерел
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014*	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015*	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0

* дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Як видно з таблиці 1, за останні роки у структурі джерел фінансування інноваційної діяльності ключовими є власні кошти підприємств та організацій, частка яких у загальній структурі впродовж складає від 72% до більше 90% у 2015 р. Участь держави у фінансуванні інноваційної діяльності, включаючи місцеві бюджети у 2015р. склала менше 1%. Порівняно з 2014 р. фінансування зменшилось майже у 6 разів.

Проведемо розрахунок питомої ваги витрат державного бюджету на інноваційну діяльність у структурі ВВП України (табл. 2).

Таблиця 2

Витрати державного бюджету на інноваційну діяльність в Україні

Показники	Роки		
	2013	2014	2015
ВВП, млн. грн.	1454931,0	1566728,0	1979458,0
Загальна сума витрат державного бюджету на інноваційну діяльність, млн. грн.	9562,6	7695,9	13813,7
Питома вага витрат державного бюджету на інноваційну діяльність в структурі ВВП України,%	0,65	0,49	0,69

Джерело: розраховано автором на основі [3]

Розрахунки таблиці 2, дають змогу визначити, що за три роки питома вага витрат державного бюджету на інноваційну діяльність у структурі ВВП України складала не більше 0,7%. В той час як, у розвинутих країнах, прямі державні витрати на наукові інноваційні проекти становлять 2-5% ВВП. У наступні роки погіршилась. Але у 2016 р. відбулись парламентські слухання, на яких було запропоновано збільшити у загальному фонді Державного бюджету України на 2017 р. обсяги видатків на науку на 1млрд. 499, 3 млн. гривень. Однак ці пропозиції при прийнятті Державного бюджету України на 2017 рік не були враховані. На сферу науки з державного бюджету у 2017 році спрямовується 6 337 185,5 тис. гривень або 0,24 % ВВП.

У 2015 р. в Україні впроваджено одну з найбільш інноваційних державних реформ, а саме електронну систему закупівель ProZorro. А з 1 серпня 2016 року вона стала обов'язковою для всіх. Ефективність відкритих е-закупівель підтверджується колосальними сумами економії бюджетних коштів (більше 3 мільярдів гривень за період функціонування системи), можливістю громадського моніторингу за процедурою закупівель, зростанням довіри бізнесу до держави. Процес тендерного відбору - дуже простий: організатор хоче придбати товар, постачальники пропонують свої варіанти і ціни - аукціон навпаки. Але сформована в Україні модель фінансування розвитку інноваційної сфери стримується неефективними механізмами залучення прямих іноземних інвестицій, відсутністю системного підходу до використання світових досягнень науково-технічного прогресу, асиметричним розвитком економічних інститутів в різних сферах, розвитком прискореними темпами низькотехнологічних сфер та галузей економіки [4].

Розробка та реалізація дієвого механізму бюджетного регулювання інноваційного розвитку має спиратися на наукового обґрунтовані положення, у тому числі в частині посилення взаємозв'язку бюджетного регулювання із циклічністю економічного розвитку, підвищення рівня обґрунтованості бюджетного планування та прогнозування, впровадження дієвого механізму

використання бюджетного дефіциту, зниження частки державного боргу у валовому внутрішньому продукті, обмеження збільшення державних видатків виходячи із темпів економічного зростання на інноваційній основі.

В умовах розвитку ринкової економіки особливо важливе державне регулювання інноваційного розвитку країни. Запровадивши одну успішну інноваційну реформу, систему ProZorro, яка вже за такий короткий час, продемонструвала свою економічну ефективність, не слід зупинятись. Сьогодні, державне фінансування в Україні необхідне наукомістким галузям економіки, щоб вони стали конкурентоспроможними на світовому ринку, роблячи ефективною, економіку країни в цілому.

1. "Інноваційна Україна — 2020": основні положення Національної доповіді (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 13 травня 2015 р.) / В. М. Геєць // Вісник Національної академії наук України. - 2015. - № 7. - С. 14-22. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnapi_2015_7_5

2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>

4. Гриценко О.В. Формування фінансових ресурсів для забезпечення інноваційного розвитку економіки України / О.В.Гриценко // Вісник ДДФА: Економічні науки. – 2015. - №1(31). – С.128-138.

ИННОВАЦIЙНИЙ КЛАСТЕР «БIОДОЛИНА» ЯК УСПIШНИЙ ПРИКЛАД ТРАНСКОРДОННОГО СПIВРОБIТНИЦТВА

© Онiпко Т.А., 2017

В умовах посилення iнтеграцiйних процесiв у свiтовiй економiцi набуває актуальностi проблема розвитку транскордонного спiвробiтництва. Однiєю iз нових форм транскордонного спiвробiтництва є транскордоннi iнновацiйнi кластери, що сприяють соцiально-економiчному та iнновацiйному розвитку прикордонних рiвонiв, а також пiдвищенню їх конкурентоспроможностi.

Транскордоннi кластери охоплюють сумiжнi прикордоннi територiї сусiднiх держав, до складу яких входять iнституцiї та фiрми, розмiщенi по обидва боки кордону. Тому транскордоннi кластери можна визначити як групи незалежних компанiй та асоцiйованих iнституцiй, якi географiчно зосередженi в транскордонному рiвонi; спiвпрацюють та конкурують; спецiалiзуються в рiзних галузях, пов'язанi спiльними технологiями та навичками, взаємодоповнюють одна одну, що зрештою надає можливiсть отримати синергетичнi та мережевi ефекти, дифузiю знань i навичок, досягти спiльних цiлей [1, с. 59–60].

Однiєю з особливостей транскордонних кластерiв є те, що їх учасники розташованi у рiзних податкових, митних, законодавчих середовищах сусiднiх країн, однак можуть мати спiльнi пiдприємства та органiзацiї, користуватися спiльною iнфраструктурою i функцiонують, насамперед, на транскордонних ринках. Окрiм цього, iнтенсивнiсть мережевих взаємодiй у транскордонному кластерi обмежується наявнiстю кордону, який створює додатковi бар'єри для вiльного руху товарiв, робочої сили, капiталу. Бар'єрами для налагодження транскордонної спiвпрацi також можуть бути вiдмiнностi в менталiтетi, традицiях, мовi, культурi тощо.

Свiтовий досвiд, зокрема європейський, свiдчить про те, що транскордоннi кластери є однiєю з найефективнiших форм транскордонного спiвробiтництва. У країнax-членах Європейського Союзу (ЄС) пiдтримка розвитку транскордонних iнновацiйних кластерiв забезпечується не лише на нацiональному, а й на загальноєвропейському рiвнi [2, с.11]. Вiдтак транскордоннi рiвони країн-членiв ЄС повною мiрою включилися в процеси кластеризацiї, тим самим отримуючи синергетичнi ефекти на транскордонних ринках.

Нинi в межах ЄС дiє чимало транскордонних iнновацiйних кластерiв, у тому числi у високотехнологiчних галузях економiки: кластер у галузi наук про життя (фармакологiя, бiотехнологiї, медицина) «Долина Медiкон» (Ересуннський рiвон, що охоплює територiї Данiї i Швецiї); нiмецько-голландський кластер «Твенте», який спецiалiзується на виробництвi пластмас, металообробцi i бiомедицини; бельгiйсько-голландський кластер високих технологiй та iнновацiй «Долина Доммель»; португальсько-iспанський автомобiльний кластер; транскордонний кластер iз виробництва скла (Верхня Австрiя, Баварiя, Богемiя) [3, с. 22].

Успiшним прикладом транскордонного спiвробiтництва є бiофармацевтичний кластер або кластер у галузi наук про життя «Бiодолина» («Biovalley»), який має на метi стати провiдним центром бiотехнологiй не лише в Європi, але й у свiтi. Кластер було започатковано в 1996 р. у долини Верхнiй Рейн (на територiї трьох країн – Францiї, Швейцарiї, Нiмеччини). Вiн охоплює французький рiвон Альзас, кантони пiвнiчно-захiдної Швейцарiї та нiмецьку землю Баден-Вюртемберг.

Важливу роль у виникненнi «Бiодолини» вiдiграла пiдтримка з боку мiсцевих та рiвональних органiв влади. Поява «Бiодолини» вiдзначилася унiкальним поєднанням чинникiв спонтанностi та цiльового планового пiдходу. З одного боку, злиття двох фармацевтичних пiдприємств «Ciba-Geigy» та «Sandoz» у пiдприємство-гiгант «Novartis», яке сталося в 1996 р., призвело до скорочення трьох тисяч висококвалiфiкованих працiвникiв, бiльшiсть з яких виявили бажання зайнятися пiдприємницькою дiяльнiстю. З iншого боку, програма мiжрiвонального спiвробiтництва ЄС «INTERREG II» (1994–1999 роки), яку фiнансував Європейський фонд рiвонального розвитку, забезпечила значну частку фiнансування з метою створення кластера (близько 40% вiд загального бюджету в 2,2 млн. євро). Решту

фінансових ресурсів надали дев'ять місцевих та регіональних партнерів, які являли собою як державні, так і недержавні структури. Крім створення трінаціональної мережі співпраці, програма «INTERREG II» також забезпечила створення нових підприємств малого та середнього бізнесу в регіоні. За період 2002–2006 роки в рамках програми «INTERREG III» «Біодолина» отримала додаткове фінансування у розмірі 2,4 млн. євро, 36% від якого надав ЄС, а решту забезпечили 16 фінансових партнерів. Метою програми «INTERREG III» було перетворення створеної мережі на трінаціональний біофармацевтичний кластер і підвищення рівня обізнаності з «Біодолиною» в Європі та світі. «Біодолина» продовжила користуватися коштами у рамках програм «INTERREG IV» (2007–2013 роки) та «INTERREG V» (2014–2020 роки), що свідчить про тривалий інтерес і зобов'язання з боку ЄС.

Основними напрямками діяльності кластера «Біодолина» є фармацевтика, біотехнології та медичні технології. Нині у кластері «Біодолина» зосереджено 50 тис. кваліфікованих працівників, включаючи 15 тис. учених (30%), 600 компаній, які діють у галузі наук про життя (350 – фармацевтичних і біотехнологічних компаній та 250 компаній з виробництва медичної техніки), 10 університетів та науково-дослідних інститутів, які охоплюють близько 100 тис. студентів; 14 технологічних парків; 2 крупних європейських центра медичних досліджень – «the European Science Foundation» і «the European Pharmacopoeia». До чотирьох базових структур кластера належать: «Alsace Biovalley» (Франція), «Biovalley Basel» (Швейцарія), «Biovalley Deutschland E.V.» та «Biovalley Platform Germany» (Німеччина) [4].

У біофармацевтичній галузі зайнято близько 10% населення транскордонного регіону. На даний час у кластері «Біодолина» функціонують штаб-квартири або філії таких відомих інноваційних компаній як «Sanofi-Aventis», «Novartis», «Hoffmann-La Roche», «Pfizer Deutschland GmbH», «Johnson & Johnson» тощо. Загалом на території «Біодолини» розташовано близько 40% крупних фармацевтичних виробників світу. Тут зосереджена значна кількість науково-освітніх установ, науково-дослідних центрів, висококваліфікованих людських ресурсів. У кластері діють три відомі університети – Фрайбурзький (Німеччина), Базельський (Швейцарія) і Страсбурзький (Франція), а також відомий Технологічний інститут Карлсруе (Німеччина).

У кластері «Біодолина» проводяться дослідження світового рівня за участю науковців університетів, державних та приватних дослідницьких лабораторій, Нобелівських лауреатів у галузі медицини та хімії. Також задіяні офіси трансферу технологій, зокрема «Conectus» в Ельзасі, відділ інновацій у Технологічному інституті Карлсруе, відділ трансферу технологій при Фрайбурзькому університеті та «Unitecra» (швейцарська організація, що займається трансфером технологій). Наукові платформи, які діють у рамках кластера, забезпечують реалізацію новітніх послуг з метою діагностування, включаючи скринінгові послуги, послуги спектроскопії, клінічні дослідження і т.д.

Безперечно, «Біодолина» – це транскордонний регіон, сприятливий для досліджень та інновацій у галузі наук про життя з високою концентрацією передових учених та наукових інститутів. Тут діють кращі фармацевтичні та медичні компанії, стартап-компанії, біо-інкубатори, тренінгові центри.

Отже, однією із сучасних форм транскордонного співробітництва є транскордонні кластери, які об'єднують учасників на добровільних засадах, вільно розміщених у транскордонному просторі. Враховуючи успішний досвід функціонування транскордонного інноваційного кластера «Біодолина» доцільною для України вважаємо державну підтримку транскордонних кластерних ініціатив з метою взаємовигідного співробітництва вітчизняних підприємств та організацій із підприємствами та організаціями сусідніх країн, включаючи Білорусь, Молдову, Польщу, Румунію, Словаччину, Угорщину. Перспективним, на нашу думку, є створення в прикордонних регіонах України транскордонних транспортно-логістичних та туристично-рекреаційних кластерів.

1. *Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції : монографія / Н. А. Мікула, В. В. Засадко. – К. : НІСД, 2014. – 316 с.*

2. *Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2015. – 52 с.*

3. *Передовий досвід розвитку кластерів. For the Programme Sustainable Economic Development and Employment Promotion (SEDEP) in the Ukraine. – Київ, 2009. – 67 с.*

4. *BioValley, the Place to boost your research and business [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.biovalley.com/wp-content/uploads/2012/05/BAT-plaq-BV-bien-montee.pdf>*

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА У СТВОРЕННІ І РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ ПІДПРИЄМСТВА

© М.І. Петренко, П.В. Іванюта, 2017

Підприємства всіх видів і форм власності, постійно стикаються з необхідністю інвестицій, тобто з вкладенням коштів (внутрішніх і зовнішніх) в різні програми та окремі заходи (проекти) з метою організації нових, підтримки і розвитку діючих виробництв (виробничих потужностей), технічної підготовки виробництва, отримання прибутку та його збільшення, а також інших кінцевих результатів, наприклад природоохоронних, соціальних та ін., тобто – це грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери, технології, машини і устаткування, ліцензії, в тому числі і на товарні знаки, кредити, будь-яке інше майно або майнові права, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку (доходу) і досягнення соціального ефекту.

Його невід'ємною частиною є розробка кошторису, що визначає вартість інвестиційного проекту. Проект – це технічні матеріали (креслення, розрахунки, макети новостворених будівель, споруд, машин, приладів тощо), попередній текст якого-небудь документа (плану, договору), план, задум [1, с. 24 – 25]. Поняття «проект» може включати в себе задум (проблему), засоби його реалізації (вирішення проблеми) і одержувані в процесі реалізації результати.

Для реалізації інвестиційного проекту, зокрема з метою підвищення інноваційного потенціалу, складають бізнес-план [2, с. 11 – 21]. Складання бізнес-плану необхідне з багатьох причин: він дає можливість простежити через певні проміжки часу досягнення результатів роботи і тим самим отримати можливість відреагувати належним чином на потенційні проблеми, що можуть виникнути як на початку діяльності, так і в її розвитку, і за необхідності змінити або відкоригувати бізнес-стратегію. Тому бізнес-план є основним документом, що дозволяє обґрунтовувати і оцінювати можливості інвестиційного проекту, визначати доходи і витрати, розраховувати потік реальних грошей, аналізувати беззбитковість, окупність та інші показники [3, с. 52]. Це спеціальний інструмент управління проектом, форма викладу техніко-економічного обґрунтування, широко використовується в практиці інвестиційного проектування. Основне завдання бізнес-плану – дати цілісну системну оцінку перспектив проекту.

Слід мати на увазі, що нерідко розробка бізнес-плану передуює процесу техніко-економічному обґрунтуванню інвестицій (ТЕО). Він може бути альтернативою попереднього обґрунтування (ПТЕО), наприклад в нескладних проектах, і замінювати ТЕО, а в більш складних – служити підсумковим максимально компактним документом. Разом з тим він повинен бути і достатньо докладним, щоб, ознайомившись з ним, потенційні інвестори та інші учасники змогли отримати досить повне уявлення про пропонувані проект і зрозуміти його цілі [4, с. 338 – 343].

Світовий досвід виробив найрізноманітніші форми залучення капіталу в інноваційні структури, диференціюючи їх за ступенем ризику, напрямом діяльності, стадіям зростання. Ступінь використання цих коштів визначається рівнем розвиненості фінансових і кредитних інститутів.

Але одним із важливіших шляхів підвищення інноваційної діяльності підприємств є управління витратами [5, с. 95]. Ефективне управління витратами повинно передбачати зменшення і усунення тих витрат, які не є доцільними, результативними для підприємства, тобто які не сприяють збільшенню обсягів виробництва і реалізації продукції, отриманню цільового розміру прибутку.

Джерелами витрат на інновації для підприємств можуть бути кредити з банківських установ, інвестиції, акціонерні вкладення пересічних громадян або працівників підприємств, реінвестованої частки прибутку, тому для підприємств треба створити інноваційний фонд на зразок чи на базі фонду амортизаційних відрахувань – для забезпечення роботи обладнання шляхом ремонту, статутного чи резервного фонду – для зберігання та виділення коштів на термінові потреби, а також обігові кошти (рис. 1) [6, с. 21]. Тут також вказані інвестиційні джерела, як одна з форм залучення фінансових ресурсів та здійснення витрат підприємства в різні стратегічні періоди інноваційної діяльності і реалізації інноваційних проектів.

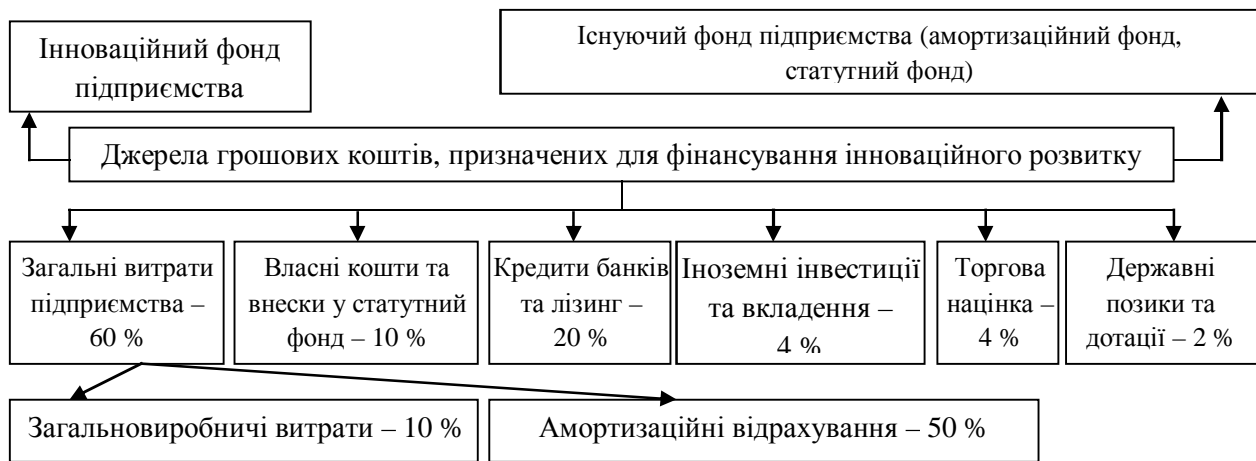

Рис. 1. Види джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств

В середньому витрати на інноваційну діяльність по кожному підприємству становить до 60 % серед загальних витрат. До витрат на інновації відносяться такі: витрати на створення, освоєння нових видів продукції; втрати на удосконалення технології виготовлення продукції та основних засобів; витрати на впровадження прогресивних управлінських систем.

Російським вченим Р.А. Фатхутдіновим пропонується така класифікація витрат на інновації [7, с. 225]:

- витрати некапітального характеру, пов'язані з удосконаленням технології та організації виробництва і поліпшенням якості продукції, а також підвищенням її надійності;
- витрати по створенню нових і вдосконаленню застосовуваних технологій;
- витрати щодо підвищення якості продукції, пов'язані з проведенням НДДКР ;
- витрати на НДДКР зі створення нових видів матеріалів і сировини;
- витрати на переоснащення виробництва.

Отже, до шляхів інноваційного розвитку відносяться методи управління витратами, що дозволить створити додаткові резерви залучення коштів та збільшити ефективність діяльності підприємств, здійснити розрахунки економічної ефективності від експлуатації нового обладнання та залучення капітальних вкладень, створити механізми реалізації інноваційної політики, які мають взаємозв'язок і базуються на показниках інвестиційної привабливості, тобто в подальшому спрямовані на підвищення рентабельності, оновлення виробничого обладнання, економію та раціонального використання ресурсів, зростання продуктивності праці на підприємствах.

1. Федулова Л.Н. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України / Л.Н. Федулова // *Економіка України*. – 2008. – № 7. – С. 24–36.
2. Золотогоров В.Г. *Инвестиционное проектирование : [учебное пособие]* / Золотогоров В.Г. – Мн. : ИП «Экоперспектива», 1998. – 463 с.
3. Медынский В.Г. *Инновационное предпринимательство : учебное пособие* / В.Г. Медынский, Л.Г. Шаршуква. – М. : ИНФРА – М, 1997. – 240 с.
4. *Инновационный менеджмент. Справочное пособие.* / под ред. П.Н. Завлина, А.К. Казанцева, Л. Э. Миндели. – С.-Пб. : Наука, 1997. – 560 с.
5. Идрисов А.Б. *Стратегическое планирование и анализ эффективности инвестиций* / А.Б. Идрисов, С.В. Картышев, А.В. Постников. – М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 1996. – 272 с.
6. Петренко М.І. *Бізнес-планування: основа стратегічного розвитку підприємств в ринкових умовах* / М. І. Петренко, А.Г. Дрбовський, П.В. Іванюта. – Вінниця : ВКІ, 2016. – 628 с.
7. Фатхутдінов Р.А. *Инновационный менеджмент* / Фатхутдінов Р.А. – 6-е изд., испр. и доп. – С.-Пб. : Питер, 2008. – 448 с.

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

©Петренко Н.В., 2017

Згорання соціальних програм і зниження соціальних стандартів за останні роки призвели до лідерства нашої держави в рейтингу країн з найгіршим добробутом. На вимогу іноземних кредиторів було ухвалено рішення про скорочення соціальних видатків. Натомість, ключова вимога отримання фінансової допомоги від західних кредиторів, а саме, подолання корупції, дотримана не була.

Сьогодні тіньовий сектор економіки вилучає ресурси із процесу економічного та соціального відтворення, гальмує перехід до інноваційної моделі розвитку через брак інвестиційних ресурсів і неефективне відтворення людського капіталу. Основними каналами і схемами непродуктивного виведення капіталів є інвестиційні операції, операції з цінними паперами, дії у сфері зовнішньоекономічної діяльності, фіктивного страхування й перестраховування [1, с. 10].

Інноваційна діяльність є невід'ємною рисою цивілізованої держави. Вона може здійснюватися за рахунок безпосереднього бюджетного фінансування, так і шляхом наданням різноманітних преференцій, таких як пільгове оподаткування, пільгові кредити, тощо. Стимулювання інноваційної діяльності намагалася здійснювати й наша держава, але на даний час явних результатів це не принесло.

Нові наукові дослідження, нові технології є шляхом до економічного зростання і саме корупція є одним з перешкод здійснення інноваційної діяльності.

Знаючи, настільки корумпована країна, можна зробити прогноз, скільки інновацій вона отримає. Згідно даних Transparency International Україна в 2016 році посіла 131 місце зі 176 позицій у світовому рейтингу сприйняття корупції, опинившись поруч з Росією, Непалом, Казахстаном та Іраном [1].

На рис. 1 відображено динаміку Індексу сприйняття корупції для України за останні п'ять років.

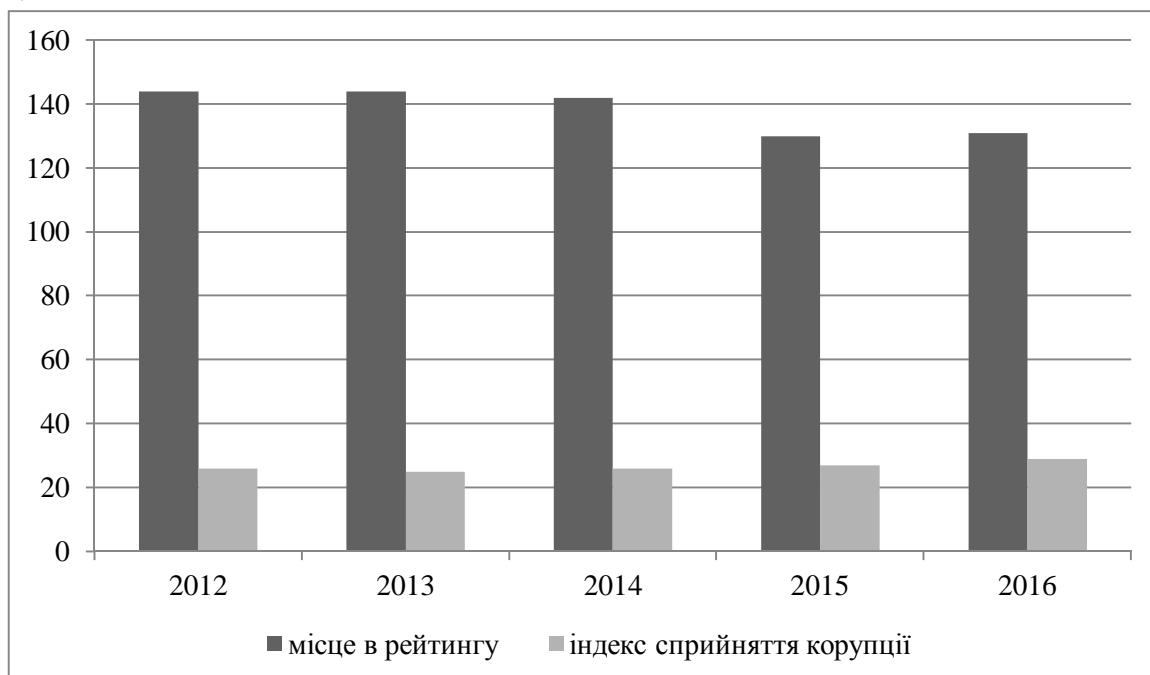

Рис. 1. Динаміка Індексу сприйняття корупції України

Складено автором за [2].

Експерти Світового банку оцінюють річну суму хабарів в Україні на рівні двомісячного торгового обороту країни [3].

Високий рівень корупції, суперечливість законодавчої бази в галузі інновацій є одними з основних причин низької інноваційної активності. Саме ця суперечливість призводить до корумпованості даної діяльності. Відсутність чітко визначених критеріїв відокремлення інноваційних проектів від «неінноваційних» призводить до широких дискреційних прав посадових осіб, котрі ухвалюють відповідні рішення. Як наслідок, будь-який проект можна визнати інноваційним і безпідставно користуватися наданими пільгами.

Отже, нестабільність і недосконалість інноваційного законодавства, високий рівень корупції є одними з основних перешкод на шляху підвищення активності інноваційної діяльності. Державі необхідно активніше діяти на шляху подолання корупції. Тобто, вирішення даного питання на законодавчому рівні призведе до розвитку інноваційної діяльності та вкладення капіталу у інноваційні проекти, що в свою чергу зведе до мінімуму корупційні прояви в ній і сприятиме розвитку економіки держави.

1. Гальчинский А. Становление инвестиционной модели экономического роста Украины / Гальчинский А., Левочкин С. // Экономика Украины. – 2004. – № 6. – С. 10.

2. Transparency International. (Електронний ресурс). Режим доступу: [http://ti-ukraine.org/news/bezkarnist-ta-nediieve-pravosuddia-trymaiut-ukrainu-na-koruptsiinomu-dni/](http://ti-ukraine.org/news/bezkarnist-ta-nediiieve-pravosuddia-trymaiut-ukrainu-na-koruptsiinomu-dni/)

3. Агентство стратегічних досліджень 2016 [Електронний ресурс]. – 2016. URL: <http://sd.net.ua/2012/03/09/rozvitok-korupciyi-scenarij-1-pesimistichnij.html>

ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

© Погребняк А.Ю., Ліннік І.М., 2017

Важливий елемент зростання і розвитку всього виробничого процесу являється людина та її бажання працювати. Персонал будь-якої організаційної структури є представляє собою поєднання фізичних інтелектуальних здібностей, їх знання та досвід, який використовується у виробничому процесі і їх здатність працювати.

Однією з найбільш складних та головних проблем є пошук оптимальних шляхів щодо підвищення продуктивності праці персоналу. Постійне вдосконалення персоналом діяльності, пошук можливості підвищити продуктивність співробітників є ознакою продуктивності в праці на підприємстві. Таким чином, щоб правильно підібрати шляхи покращення продуктивності праці на підприємстві слід виділяти фактори, які визначають її рівень.

За характером впливу виділяють такі: організаційні, соціальні, економічні, технічні фактори.

Організаційні фактори включають в себе як правило, хороший вибір для територій, де знаходиться підприємство, раціональний поділ праці між групами працівників, покращення санітарних умов, навчання працівників тощо.

Технічні фактори включають в себе: перехід до автоматизації виробництва, збільшення потужності машин, створення нових технологій, збільшення встановленої потужності, розробка нових джерел енергії.

Серед соціально-економічних чинників, які сприяють зростанню продуктивності праці слід віднести [1]:

- вдосконалення підготовки працівників;
- дисципліна персоналу ;
- виховна робота, яка здійснюється в індивідуальному порядку;
- гарантія інформаційного забезпечення співробітників;
- ефективність освіти.

Коли виникає питання щодо поліпшення діяльності, майже всі менеджери прагнуть вкласти кошти в нове обладнання чи придбання нового додаткового обладнання або ж орендують нові приміщення. Звичайно, це теж необхідно. Проте, це не зовсім правильне рішення, так як, по-перше, треба прагнути підвищити ефективність роботи персоналу. Кожне підприємство має свої власні методи заохочення, мотивація і винесення доган працівників, але є ті, які проводяться скрізь. Виділяють такі способи підвищення продуктивності [2]:

- конкретність і ясність проблеми;
- залучення і заохочення персоналу;
- систематичне навчання;
- інформування працівників про результати;
- створення соціальних, економічних, організаційних та технічних умов для співробітників
- фінансове стимулювання росту професійної кваліфікації співробітників
- створення системи індивідуального заохочення працівників
- своєчасне висловлення подяки співробітникам, щоб допомогти зберегти їх рівень мотивації
- навчання нових співробітників і знайти способи їх задоволення.

Попереджувальні засоби , які сприятимуть співробітникам бути більш організованим.

Ця мотивація персоналу є важливим фактором у підвищенні продуктивності. Заохочення співробітників дасть змогу досягти поставлених цілей. У свою чергу, працівники сумлінно виконуватимуть свої обов'язки і будуть прагнути до досягнення загальних цілей і інтересів суспільства. Це може значно знизити плінність кадрів.

Таким чином, для підвищення ефективності діяльності підприємства підвищення продуктивності праці має вагомим значення. Основний фактор підвищення продуктивності працівників є стимулювання, заохочення. Фактори в виробничому процесі якимось чином впливають на здоров'я і здатність людини працювати на умовах праці, в тому числі: повага до гігієни, фізіологічних умов (нормальне навантаження розмір і темп роботи, комфортної роботи пози, відсутність емоційного стресу) естетиці (заспокійливий клімат для інтер'єрів і робочих місць, оточуючи озеленення). В майбутньому, управління персоналом на підприємстві має розробляти нові комплексні програми з підвищення продуктивності і взяти на себе за це відповідальність. Кадрова політика промислової організації повинна бути спрямована на зміцнення мотивації співробітників, навчання і розвиток персоналу.

1. М. А. Белов, Н. М. Євдокимова, В. Є. Москалюк та ін.; *Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.* — К.: КНЕУ, 2011. — 252 с.

2. Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчин М.І., Піча Ю.В. *Економіка підприємства* — К.: "Каравела"; Львів: "Новий світ - 2000", 2009. - 298 с.

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

© Погребняк А.Ю., Ліннік І.М., 2017

Конкурентне середовище вимагає постійного вдосконалення підприємства. Щоб зберегти свої конкурентні позиції на ринку, підприємству слід, набути конкурентні переваги.

Основний спосіб отримати - це стати більш ефективним за рахунок використання заходів щодо поліпшення своєї власної діяльності і підвищення їх ефективності, послабити пряму конкуренцію, змінити ринкове середовище.

Так, як для реалізації двох останніх напрямів, підприємству необхідно залучати значні ресурси, то найбільш оптимальним та вагомим значенням у його діяльності буде реалізація першого напрямку – підвищення власної ефективності.

Під ефективністю виробництва слід розуміти загальні результати і відображення кінцевих результатів з використанням робочої сили та засобів і предметів праці протягом певного проміжку часу.

Виробничий процес для будь-якої бізнес-одиниці проводиться на основі правильної взаємодії трьох факторів: персоналу, праці і предметів праці. У разі використання наявних виробничих потужностей, бізнес-персонал виробляє суспільно корисну продукцію або надає послуги.

Основна проблема, щоб підвищити ефективність полягає в тому, щоб забезпечити найкращий результат для кожної одиниці витраченої праці, матеріального, фінансового та інших ресурсів. Таким чином, на макрорівні критерієм ефективності діяльності підприємства є зростання продуктивності праці.

Кількісне вираження цього критерію продемонстровано на основі показників економічної ефективності. Яка включає в себе наступні групи показників: загальні показники економічної ефективності, показники ефективності використання людської праці, показники якості продукції, показники ефективності використання основних засобів виробництва та ін. Під основними факторами щодо покращення ефективності виробничої діяльності підприємства слід розуміти покращення технічного рівня, покращення системи управління, виробництва, якості ресурсів.

Всі заходи, які сприяють зростанню економічної ефективності слід поділити на 3 напрями [1]:

I - управління ресурсами та витратами на підприємстві;

II - розвиток та покращення операційної діяльності;

III - поліпшення системи управління на підприємстві.

До першої групи можна віднести наступні дії та заходи, щодо покращення ефективності діяльності: дії щодо покращення поточної діяльності підприємства, зниження загальної ресурсоемкості підприємства, підвищення продуктивності праці.

До другої слід віднести такі дії та заходи: підвищення конкурентоспроможності продукції, постійне вдосконалення діяльності на всіх рівнях, які відповідатимуть сучасним нормам, вдосконалення результатів діяльності та впровадження результатів НТП в операційну діяльність підприємства.

Щодо третьої групи, то слід проводити заходи, які б сприяли мобілізації зовнішнім та внутрішнім факторам підприємства. До зовнішніх факторів відносять ті, керувати підприємство не може, так як вимагає значних структурних змін, а фактори внутрішнього середовища передбачають оперування ними на рівні підприємства

Проаналізувавши дані дії та заходи щодо поліпшення ефективності діяльності, то можна сказати, що всі вони є взаємозалежні [2].

Значенням проблеми ефективності виробничої діяльності підприємства є те, щоб забезпечити на кожному підприємстві ресурсів (витрат) максимально можливе збільшення обсягу виробництва.

З цієї причини, єдиний критерій ефективності діяльності підприємства є збільшення продуктивності праці.

Аналізуючи групу показників ефективності функціонування, підприємствам бажано дотримуватися деяких основних принципів, а саме [3]:

- відображення ефективності всіх наявних ресурсів;
- можливість використовувати різні показники ефективності управління виробництвом організації;
- забезпечити взаємозв'язк критерію та системи конкретних показників ефективності діяльності.

Отже, ефективність операційної діяльності підприємства - це комплексне поняття, яке відображає кінцеві результати використання ресурсів за певний промажіок часу, основною особливістю яких може бути необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності з мінімальними витрати на оплату праці.

Успішна реалізація стратегії розвитку забезпечує реалізацію ефективної та конкурентоспроможної діяльності підприємства.

Проблема покращення ефективності господарської діяльності підприємства полягає в тому, щоб забезпечити максимально можливий результат на одиницю витрачених ресурсів.

Основними факторами для підвищення ефективності діяльності підприємства є підвищення технічного рівня, поліпшення управління, виробничих і кадрових змін в обсязі і структурі виробництва. Тільки раціональне використання усієї системи забезпечить адекватний темп зростання ефективності виробництва.

1. Іщенко І.І., Терещенко С.П. Оцінка економічної ефективності виробництва та затрат. – К.: Вища школа, 2014. – 187 с.

2. Отенко В.І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства / Бізнес Інформ. – 2014. – № 5.

3. Небава М.І., Адлер О.О., Козловський В.О., Лесько О.Й., Мокіна Ю.В. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства: навч. посібник / Небава М.І., Адлер О.О., Лесько О.Й. – Вінниця: ВНТУ, 2015. – 232с.

СУЧАСНИЙ СТАН ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЧЕРНІГІВЩИНИ

©Полковниченко С.О., 2017

Розвиток регіону, його конкурентоспроможність, привабливість для суб'єктів економіки і населення значною мірою залежить від якості інноваційного середовища, яке дає змогу створити умови для ефективного використання наявного інноваційного потенціалу, розробки, освоєння та впровадження нових технологій у всіх сферах економіки.

Інноваційне середовище трактується вченими як сукупність взаємопов'язаних суб'єктів інноваційного процесу та інноваційної інфраструктури, що характеризуються високою інноваційною активністю, діють у сприятливому інноваційному кліматі, який дозволяє через інноваційну поведінку реалізувати інноваційний потенціал регіону [1].

Інноваційне середовище формується під впливом різних факторів, які стимулюють інноваційну активність суб'єктів регіону або стримують її. До стимулюючих факторів відносяться: високий інноваційний потенціал та наукова активність регіону; висока інноваційна активність бізнесу; державна підтримка інноваційної діяльності, в тому числі фінансування; режим найбільшого сприяння для розвитку інноваційних підприємств регіону; інноваційна інфраструктура, розвинута система інформаційної підтримки; сприятливі умови комерціалізації наукових розробок; висока конкурентоспроможність інноваційної продукції; попит на інновації тощо.

Стримуючими факторами є: низька інвестиційна привабливість регіону; нестача інвестицій для реалізації інноваційного потенціалу; незатребуваність наукових розробок; відсутність дієвого механізму стимулювання інноваційної активності, слабке фінансування; неузгодженість дій уряду, бізнесу, науки, освіти, фінансових організацій; відсутність зацікавленості суб'єктів регіону в реалізації інноваційної діяльності; слаборозвинені інформаційні зв'язки учасників інноваційної діяльності; відсутність фінансових важелів та стимулів для наукових розробок; високі ризики, пов'язані з інноваційною діяльністю тощо.

Якість інноваційного середовища можна визначити як сукупність певних характеристик, якими повинно володіти інноваційне середовище для відповідності своєму призначенню. Ця сукупність характеристик повинна включати в себе показники технічного, економічного, соціального, інформаційного та наукового потенціалу середовища.

Висока якість інноваційного середовища регіону може бути забезпечена за рахунок: наявності розвинутої інноваційної інфраструктури як місця для створення інновацій, інвесторів як джерел коштів для реалізації інноваційних проектів, достатнього інноваційного кадрового потенціалу, потенційно здатного створювати та впроваджувати інновації, різноманітних посередників, розвинутого ринку і платоспроможних споживачів, з якими пов'язаний комерційний успіх інноваційних проектів.

Проведене дослідження інноваційного середовища Чернігівщини свідчить про стійку тенденцію до зменшення кількості організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи. Якщо в 2011 р. їх налічувалось 21, то у 2015 р. – лише 15, з яких тільки одна організація (6,7% їх загальної кількості) представляла заводську науку.

Загальний обсяг фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у 2015 р. становив 52,1 млн грн, що на 38% більше ніж у 2014 р., але на 23,2% менше ніж у 2013 р. На виконання цих робіт із бюджету надійшло 29,8% загального обсягу фінансування, що на 4,7% менше, ніж у 2014р. Кошти іноземних замовників становили 43,7%, власні кошти наукових організацій – 25,6%, замовників України – 0,9%. Інноваційну спрямованість мали лише 4,9% усіх

наукових та науково-технічних робіт, з яких 25,0% – нові матеріали, 17,5% – нові сорти рослин та породи тварин, 12,5% – нові технології, 5,0% – нові вироби [2].

Для останніх років характерно збільшення зайнятого населення з повною вищою освітою. Підвищення рівня освіти при наявності відповідних робочих місць, безумовно, покращує стан інноваційного середовища регіону. Водночас економічний спад, відсутність робочих місць, низька якість регіонального середовища життєдіяльності посилює міграцію населення і веде до відтоку кваліфікованих кадрів. У 2015 р. на Чернігівщині продовжувався відтік інтелектуального капіталу. Зокрема, на кінець 2015 р. в наукових організаціях області працювало 665 осіб, що на 10,9% менше ніж у 2014 р. [2].

Про слабку розвиненість інноваційної інфраструктури в Чернігівській області свідчить наявність незначної кількості і недостатньої різноманітності її об'єктів, спрямованих на підтримку підприємництва: бізнес-центри – 2; фонди підтримки підприємництва – 2; кредитні спілки – 24; біржі – 2; інформаційно-консультаційні установи – 3; агенції розвитку – 7 тощо [3].

Погіршують якість інноваційного середовища Чернігівщини застарілість основних фондів (капіталу), низька сприйнятливність підприємницького сектору до інновацій на фоні нестачі обігових коштів, нерозвиненість внутрішнього ринку області, зниження купівельної спроможності населення внаслідок зменшення реальних доходів; ускладнення відносин з основними торговельними партнерами.

За рівнем інноваційної активності Чернігівська область у 2015 р. займала двадцяте місце серед регіонів України. Частка підприємств, що займалися інноваціями в області, становила 13,3%, в Україні – 17,3%. Інноваціями в промисловості області в 2015 р. займалося 15 підприємств, в 2014р. їх кількість становила 32 (13,1% загальної кількості промислових підприємств), у 2013р. – 45 (20,7%) [2].

Серед основних причин погіршення інноваційного середовища регіону можна назвати політичну, економічну та фінансову нестабільність в країні, відсутність дієвих стимулів до оновлення засобів виробництва, недосконалий механізм банківського кредитування суб'єктів господарської діяльності, неефективність трансферу технологій, сировинну орієнтацію експорту продукції. Негативно відображаються на якості регіонального інноваційного середовища, низькій результативності інноваційної діяльності також несистемність та непослідовність у проведенні інноваційної політики держави, відсутність чітко структурованих її цілей та завдань.

Формування сприятливого інноваційного середовища повинно стати пріоритетним завданням держави, регіональних органів влади та бізнесу. При його вирішенні важливо забезпечити не тільки координацію їх цільових функцій, але й високу ступінь інтеграції з потенційними інвесторами та одержувачами інвестицій. Враховуючи особливості регіону, його наявні науковий, освітній, демографічний та інші потенціали, необхідно проаналізувати структуру інноваційного середовища, з'ясувати причини ігнорування інновацій реальним сектором, розробити механізм, що забезпечує перетворення наукових розробок в інноваційні товари, активне оновлення продукції і технологій.

1. Забуга Е. В. *Инновационная среда кластера [Электронный ресурс]* / Е.В.Забуга // *Современные технологии управления.* – 2014. – №11(47). – Режим доступа: <http://sovman.ru/article/4703/>

2. *Наукова та інноваційна діяльність у Чернігівській області. Статистичний збірник [Електронний ресурс].* – Чернігів: Головне управління статистики у Чернігівській області, 2016. – 67 с. – Режим доступу: <http://chernigivstat.gov.ua/books/nauk.php>

3. *Програма розвитку інвестиційної, зовнішньоекономічної та виставково-ярмаркової діяльності Чернігівської області на 2016-2020 роки «Чернігівщина – конкурентоспроможний регіон».* – Чернігів, 2016. – 81 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://chor.gov.ua/images/Razdely/Norm_docum/Rishennia/7_sklykannia/3_sessiya/Chernigivshchina__konkurentospromozhniy_region.pdf

ОСНОВНІ ВИДИ ТА НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

© Попадинець Н.М., 2017

Сучасний розвиток економіки країни все більше характеризується посиленням конкуренції на ринку та загостренням проблеми виживання торговельних підприємства, які для підтримки динамічного розвитку потребують ефективних інновацій які забезпечать якісні зміни внутрішніх процесів.

Сьогодні інновації можуть виступати як засіб для підвищення ефективності застосування внутрішніх резервів, так і засіб підвищення прибутку торговельного підприємства, який можна отримати через задоволення ринкового попиту та зниження витрат відносно конкурента.

Розробляючи та обґрунтовуючи напрями інноваційного розвитку роздрібних торговельних підприємств України необхідно зосереджувати увагу на тому, що традиційно інноваторство частіше пов'язують із виробничою діяльністю, а інноватором називають людину, яка має здібності генерувати нові ідеї, створювати нове, вишукувати можливості для створення нового, використовувати нетрадиційні шляхи й методи роботи, брати на себе ризик і відповідальність в ході реалізації цих ідей [1, с. 211-212]. Проте такі люди є не тільки на виробництві. Новації, нововведення, інноваційні процеси мають свою соціальну базу, своїх носіїв, а визначення предметної сфери інноватики не є повним без характеристики людського фактора цих процесів, його дієвої сили.

Нормативно-законодавча база інноваційної діяльності в Україні [2; 3; 4; 5; 6] сприяє впровадженню інновацій шляхом ефективного використання вибраного виду та напряму інноваційного розвитку роздрібною торгівлі.

Для підприємств роздрібною торгівлі є характерним кілька видів інновацій [7; 8]:

– радикальні – інновації, які пов'язані зі значними змінами у сфері інформаційних технологій і зумовлюють подальші зміни. Прикладом таких інновацій може слугувати система електронної торгівлі, яка сформувалася завдяки появі, розвитку та поширенню Інтернет;

– поступові – інновації, які характеризуються послідовним удосконаленням процесу торгівлі і незначною технологічною еволюцією. Прикладом таких інновацій є поступове збільшення комфортних зон обслуговування споживачів у загальній торговельній площі;

– локальні – інновації, що утворюються всередині відповідного торговельного сегменту. Вони не передбачають зміну технологій, але сприяють удосконаленню господарських відносин на споживчому ринку. Прикладом таких інновацій є копіювання відомих брендів;

– революційні – інновації, які замінюють традиційні технології новими, здатними зміцнювати існуючі відносини між суб'єктами споживчого ринку. Прикладом таких інновацій можна розглядати технологію електронного обміну даними між виробниками і торговельними підприємствами;

– технічні – інновації, що дозволяють торговельним підприємствам займати лідируюче положення на споживчому ринку, але, у той же час, споживачі можуть їх не помітити. Так, використовуючи спеціальну упаковку виробників, торговельні підприємства без зайвих торговельно-технологічних операцій виставляють товари на прилавки, що дозволяє оптимізувати витрати і знизити ціни;

– архітектурні – інновації, які сприяють удосконаленню господарських відносин між суб'єктами споживчого ринку та дозволяють впроваджувати нові технології. Прикладом таких інновацій є відкриття торговельних закладів, де поєднуються процес торгівлі та складування, використовуються сучасні технології, здатні оптимізувати логістичні процеси;

– соціальні – інновації, які характеризуються незначними змінами технологій за відчутної еволюції купівельних звичок споживачів. Прикладом таких інновацій може бути відкриття цілодобових магазинів.

Також виокремлюють інтегральні інновації, що безпосередньо відбуваються всередині торговельних підприємств. Вони пов'язані із поліпшенням їх діяльності і призводять до підвищення ефективності господарювання. Інтегральні інновації діляться на: науково-технічні (пов'язані із провадженням на торговельних підприємствах нової техніки, технічних засобів, які полегшують працю персоналу); торгово-технологічні (нововведення, які змінюють процес торгівлі роблячи його простіше і легше, чи, навпаки, більш цікавим для покупців); організаційно-управлінські (нововведення, що стосуються організаційної структури, управління персоналом, різноманітних стратегій розвитку торговельних підприємств, що охоплюють весь комплекс маркетингу).

Інноваційний тип розвитку, як і будь-який інший, повинен здійснюватися у відповідних напрямках, які створюють конкурентні переваги і таким чином підвищити конкурентоздатність торговельної галузі. Такими напрямами є: формування інноваційної культури у сфері роздрібно торгівлі; впровадження нових методів, прийомів та інструментів в управління та організації процесу торговельної діяльності підприємства; створення ефективної інноваційної інфраструктури та системи інноваційного менеджменту для підтримки та управління інноваційним розвитком у сфері роздрібно торгівлі; використання нових видів ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних тощо), їх комбінацій і способів застосування у торговельній діяльності; стимулювання наявних у роздрібних торговельних підприємств до використання інновацій; використання у діяльності торговельного підприємства нового формату чи концепції торгівлі та впровадження нових форм і методів технології продажів; стимулювання збільшення кількості суб'єктів інноваційної діяльності у сфері роздрібно торгівлі; залучення зовнішніх інвестицій для реалізації інноваційного розвитку у сфері роздрібно торгівлі; надання споживачам нових видів торговельних послуг за збереження основного виду діяльності – продажу товарів

Визначені види та напрями створюють основу для переходу роздрібно торгівлі до інноваційного типу розвитку та визначають цільові групи впливу. Вони спрямовані на реалізацію основної мети – інноваційний розвиток підприємств роздрібно торгівлі.

1. *Ищейкін Т. Є. Інноваційний розвиток роздрібних торговельних підприємств споживчої кооперації України: напрями та завдання / Т. Є. Ищейкін // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – № 2 (53). – 2012. С. 211-216.*

2. *Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. // ВВР України. – 2002. – №36. – С. 266.*

3. *Про Концепцію розвитку внутрішньої торгівлі України: Постанова Кабінету Міністрів України №1449 від 12 грудня 1997 р. // www.rada.gov.ua*

4. *Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»: Постанова Верховної Ради України №2632-VI від 21 жовтня 2010 р. // www.zakon.nau.ua*

5. *Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи: розпорядження Кабінету Міністрів України №680-р від 17 червня 2009 р. // www.zakon.nau.ua*

6. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / за ред. В.І. Полохала. – К: Парламентське видавництво, 2009. – 632 с.*

7. *Dubé Jean-Pierre Cross-brand pass-through in supermarket pricing / Jean-Pierre Dubé, Gupta Sachin // Marketing Science. – 2008. – vol. 27 (3). – P. 324-333.*

8. *European Innovation Scoreboard (EIS) 2009. Comparative analysis of innovation performance // Pro Inno Europe Paper № 15. – European Union, 2010. – 76 p.*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

© Посохов І.М., Кабиш Г.Ю. 2017

Поняття «інноваційне середовище» з'явилося в 80-их роках ХХ ст. як засіб аналізу системних умов, що надаються економічним суб'єктам для виробництва нових ідей, продуктів, створення нових виробництв і розвитку нових ринків. Ключовим елементом для всієї системи відносин між характеристиками інформаційно-технологічного виробництва і виробничої просторової структури є розміщення технологічних інноваційних виробничих комплексів [1, с. 31].

Розглядаючи інноваційне середовище як невід'ємну складову інноваційного розвитку економічних систем, будемо виходити з визначення Ю. Кармишева, згідно з яким інноваційний розвиток на макроекономічному рівні характеризується особливою інноваційною спрямованістю цілей, шляхів їх досягнення, особливим інноваційним «налаштуванням» механізму державного впливу на економіку і ринкову самоорганізацію, обумовлену переважною орієнтацією ланок всіх сфер економіки на комплексне використання інновацій у виробництві товарів і послуг, перерозподіл форм і методів регулювання за результативністю впливу [2, с. 10].

Інноваційне середовище потрібно розглядати як сукупність учасників інноваційного процесу, що діють в межах власних компетенцій та впливають на стан інноваційної ситуації на макроекономічному рівні (рівні країни) та на мікроекономічному рівні (рівні підприємства). До інноваційного середовища країни належать держава, як законодавчий орган і як орган фінансування інноваційної діяльності, вітчизняні та іноземні інвестори, вищі навчальні заклади, які беруть участь в наукових дослідженнях та забезпечують підприємства висококваліфікованими кадрами промислові підприємства, що розробляють інноваційні технології, забезпечують споживачів інноваційною продукцією.

Ми погоджуємося з Аакером, що інноваційне середовище – це поєднання факторів економічного, політичного, правового, міжнародного, соціального, ринкового, соціокультурного характеру [3, 4].

Дослідження сучасних тенденцій інноваційної діяльності протягом останніх років демонструє необхідність державної підтримки фінансування промислового виробництва з метою підтримки конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку національної економіки, у той час, як країна має низький рівень впровадження та використання інновацій [5, 6].

Основними струмуючими чинниками інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств є: нестача фінансів, обумовлена наслідками триваючої фінансово-економічної кризи, що потрібні для активізації інноваційного розвитку промислових підприємств; відсутність державної підтримки інноваційної діяльності промисловості на законодавчому рівні, недостатній якісний рівень підготовки вітчизняними ВНЗ фахівців з інновацій, що здатні створювати та впроваджувати інноваційну продукцію та забезпечувати ефективний розвиток підприємств.

Виокремлено основні сучасні проблеми розвитку інноваційного середовища:

- відсутність механізмів концентрації існуючих ресурсів промислових підприємств на найбільш перспективних напрямках розвитку;
- наявність існуючих обмежень з боку патентно-ліцензійного, податкового, антимонопольного законодавства;
- відсутність залежності між збільшенням обсягу прибутку промислових підприємств і обсягів фінансування інноваційних досліджень і розробок;
- відсталість науково-технічної та матеріальної бази промислових підприємств.

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – Пер. с англ; под ред О.И. Шкаратана. – М.: Изд. ГУ ВШЭ, 2010. – 69с.
2. Кармышев Ю.А. Инновационный тип развития как фактор динамизации социально-экономических процессов / Ю.А. Кармышев // Сб. науч. трудов ТГУ им. Г.Р.Державина / Гл. ред. В.М. Юрьев. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2012. – Вып. 1. – 68с.
3. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление / Д. Аакер / Пер. с англ. Под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2012. – 544 с.
4. Копитко, В. І. Проблеми розвитку інновацій на регіональному рівні в Україні [Текст] В.І. Копитко // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 2. – С. 67-72. – ISSN 2415-8453.
5. Посохов І. М. Дослідження переваг, недоліків та проблем інноваційного розвитку сучасних корпорацій / І. М. Посохов // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : зб. наук. пр. – Харків : ХНАДУ, 2015. – № 4 (11). – С. 126-132.
6. Жадан Ю. В. Управління інноваційними ризиками на підприємствах олійно-жирової галузі / Ю. В. Жадан, І. М. Посохов // Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу : зб. тез доп. 10-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 29 вересня-1 жовтня 2016 р. – Суми : ФОП Ткачов О.О., 2016. – С. 75-76.

ТЕНДЕНЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Проволоцька О.М., Смирнова О.І., 2017

В ринковій економіці інноваційна діяльність - один із найсуттєвіших вагомих чинників, які забезпечують підприємству стійкі ринкові позиції і дають змогу отримувати перевагу над конкурентами в тій галузі, яка є сферою його комерційних інтересів. І саме в умовах інтеграції України у світове співтовариство роль інноваційного розвитку в діяльності вітчизняних підприємств змушує стверджувати про необхідність якнайшвидшої активізації цієї діяльності.

Питанням, пов'язаним з вивченням теоретичних та практичних аспектів інноваційної діяльності, приділяється значна увага як вітчизняними так і іноземними науковцями, зокрема Й. Шумпетером, Р. Соллоу, О.А. Лапко, В.М. Гейсцем, П.С. Харівом, І.В. Федуловою, І.Г. Сокирською, Г.В. Возняком та ін. В той же час на сьогодні залишається відсутнім дієвий механізм фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Саме тому метою даного дослідження є розробка рекомендацій щодо оптимізації джерел фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств на основі вивчення основних сучасних тенденцій даного процесу в Україні та в світі.

Проблема недофінансування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств є характерною для економіки держави впродовж багатьох років (табл.1). За даними таблиці реальна величина витрат на фінансування інновацій вітчизняних підприємств зростала до 2007 р. включно. Вже в 2008 р. спостерігаємо зменшення витрат на інноваційну діяльність. У 2009 відбувся різкий спад - фінансування зменшилось приблизно на 40% порівняно із 2008 р. Такі зміни стали наслідком Світової економічної кризи 2008 року, яка торкнулася і України. В подальші роки спостерігалась тенденція до зниження фінансування, окрім 2011 року. В 2011 р. було підписано низку угод з Китаєм, йшла підготовка до проведення Євро-2012, що привабляло вітчизняних інвесторів. Саме тому в цей рік із загальної суми вкладень близько 45% припадає на інші джерела фінансування.

Аналіз структури джерел фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств дає змогу стверджувати, що основними інвесторами цієї сфери виступають безпосередньо власники підприємств (від 52,92% у 2012 р. до 97,20% у 2015 р.). При цьому в окремі роки досить значними були і вкладення іноземних інвесторів (29,97% - 2010 р, 17,77% - 2009 р.), і частка інших джерел фінансування (45,64% – 2011 р., 30,67% - 2008 р.). Частка коштів, виділених з державного бюджету була найменшою і коливалася від 4,47% у 2014 р. до 0,25% у 2013 р.

Дослідження особливостей фінансування інноваційної діяльності розвинених країн показало, що активну роль в цій сфері відіграють саме державні органи влади через створення державних економічних та адміністративних механізмів підтримки інновацій. У світовій практиці у зв'язку із підвищенням ролі держави у фінансуванні інновацій спостерігається підвищення наукомісткості продукції, яка становить в країнах ЄС 35 %, США — 25 %, Японії — 11 %, Сінгапурі — 7 %, Кореї — 4,5 %, Китаї — 2 %, в Росії — 0,13 %, тоді як в Україні — лише 0,05 % від ВВП [2, с.252].

Існування зазначеної тенденції пояснюється з одного боку - неспроможністю держави створити нормальне стабільне економічне середовище для розвитку інновацій, а з іншого - небажання інвесторів вкладати кошти в країну з нестабільною економічною та політичною ситуацією.

Підвищення ролі держави в створенні умов інноваційного розвитку вітчизняних підприємств є обов'язковим і в найближчому майбутньому повинно здійснюватися шляхом бюджетного фінансування, кредитування, державних замовлень, субсидій, грантів, податкових кредитів,

удосконалення законодавства, покращення інноваційної інфраструктури тощо. Така активна позиція держави сприятиме і підвищенню довіри потенційних інвесторів - і вітчизняних, і іноземних, коштів яких вітчизняна економічна система потребує сьогодні особливо гостро.

Таблиця 1

Динаміка та структура джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2000-2015 рр. (складено за даними [1])

Рік	Загальна сума витрат, млн.грн.	Індекс інфляції	Реальна сума витрат(приведена до 2000 року), млн.грн.	Структура джерел фінансування, %			
				власні кошти	кошти державного бюджету	кошти іноземних інвесторів	інші джерела
2000	1757,1	1,258	1757,1	79,64	0,44	7,57	12,35
2001	1971,4	1,061	1858,1	83,90	2,83	2,97	10,30
2002	3013,8	0,994	2857,7	71,07	1,51	8,76	18,66
2003	3059,8	1,082	2681,4	70,21	3,04	4,25	22,50
2004	4534,6	1,123	3538,6	77,21	1,40	2,48	18,91
2005	5751,6	1,103	4069,2	87,82	0,49	2,65	9,04
2006	6160,0	1,116	3905,1	84,60	1,86	2,86	10,68
2007	10821,0	1,166	5883,3	73,65	1,34	2,97	22,04
2008	11994,2	1,223	5332,1	60,56	2,81	0,96	30,67
2009	7949,9	1,123	3147,1	66,28	1,60	17,77	14,35
2010	8045,5	1,091	2919,1	59,36	1,08	29,97	9,59
2011	14333,9	1,046	4972,3	52,92	1,04	0,40	45,64
2012	11480,6	0,998	3990,5	63,90	1,95	8,67	25,48
2013	9562,6	1,005	3307,3	72,92	0,25	13,12	13,71
2014*	7695,9	1,249	2131,0	84,99	4,47	1,80	8,74
2015*	13813,7	1,433	2669,3	97,20	0,40	0,42	1,98

* – дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. Єніфанова І.Ю. Світовий досвід фінансування інноваційної діяльності підприємств / І.Ю. Єніфанова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 776. – С. 249–254.

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

©Пугачевська К.Й., 2017

Без створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності неможливо досягти успіхів у економічному зростанні, підвищенні конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Саме роль держави, розробка системи механізмів та стимулів щодо інноваційної політики забезпечує соціально-економічний розвиток.

Питанням впливу інноваційного розвитку на соціально-економічний розвиток, конкурентоспроможність країни та її місце на світовому ринку присвячені наукові праці вітчизняних науковців О. Амоші, Л. Антонюк, А. Гальчинського, В. Геєця, О. Лапка, Л. Федулової та інших.

Підтримка інноваційної діяльності в країнах ЄС базується на наступних складових - організаційно-правовій, інституційній, фінансовій та інформаційній. На даний час у ЄС сформувалося усвідомлення того, що "регіони є двигуном економічного розвитку, який базується на дослідженнях, техніці та інноваціях". Так, у більшості країн-членів ЄС в основі управління інноваційним розвитком знаходиться взаємодія органів державної та регіональної влади. До обов'язків регіональних органів належить створення інноваційної інфраструктури та проведення кластерної політики, на макрорівні вирішуються питання національного значення [1, с. 197].

Щоб побудувати інноваційну економіку в умовах реалізації інтеграційних процесів, Україна повинна розвивати інноваційну політику. Яскравим прикладом зазначеного є накопичений досвід ЄС, де подолання розпорошення науково-технологічного потенціалу європейських країн і перехід співробітництва в цій галузі на якісно новий рівень стало важливим завданням інтеграційних процесів. Поштовхом до інноваційного розвитку ЄС було відставання Західної Європи від двох технологічних центрів - США і Японії, що могло призвести до втрати ключових позицій у світовій економіці й загостренню проблем науково-технологічного розвитку. Початком спільної політики в галузі науки й технологій вважається 14 січня 1974 р., коли Рада міністрів ЄС ухвалила рішення щодо координації окремих національних науково-дослідних політик і про визначення заходів у галузі науки й технологій [2].

Євросоюз узяв курс на створення конкурентоспроможної інноваційної економіки на саміті ЄС, що відбувся в 2000 р. у Лісабоні, де була оголошена мета розбудови найбільш конкурентоспроможної й динамічної економіки, заснованої на знаннях. Пріоритетними напрямками діяльності ЄС стали три галузі: науково-технологічна, інноваційна та освітня. Підсумком цього саміту стало визначення пріоритетів у розвитку інновацій: поліпшення інноваційного середовища шляхом посилення інноваційних складових усіх напрямів національних політик та їхньої інтеграції; стимулювання ринкового попиту на інновації й використання концепції «лідуючих» ринків, що передбачають підтримку ринків, найбільш сприйнятливих до нововведень; стимулювання інновацій у держсекторі, подолання бюрократичного консерватизму державною адміністрацією; посилення регіональної інноваційної політики.

Одним із ключових механізмів реалізації інноваційної політики ЄС вважаються рамкові програми, до сфери яких входять цілеспрямовані фундаментальні дослідження й доконкурентні технологічні розробки. «Горизонт 2020» - науково-дослідна інноваційна програма ЄС, розрахована на 2014–2020 рр. з бюджетом 80 млрд євро, що робить її найбільшою програмою підтримки науки й інновацій за всю історію Євросоюзу. Ядро «Горизонту 2020» становлять три основні пріоритети: 1) генерування передових знань для зміцнення позицій Євросоюзу серед провідних наукових держав світу; 2) досягнення індустріального лідерства й підтримка бізнесу, включаючи малі й середні

підприємства й інновації; 3) вирішення соціальних проблем у відповідь на виклики сучасності, визначені в стратегії «Європа 2020», за допомогою виконання всіх стадій інноваційного ланцюжка від одержання результатів досліджень до їхньої комерціалізації й виведення на ринок; 4) програма неядерних досліджень Об'єднаного науково-дослідного центру [2].

Державна інноваційна політика передбачає визначення органами державної влади цілей інноваційної стратегії та механізмів підтримки пріоритетних інноваційних програм і проектів. Основними напрямками для реалізації визначених цілей є: удосконалення механізму проведення моніторингу стану розвитку національної економіки, оптимізації системи державної статистичної звітності у сфері інноваційної діяльності; упровадження аналізу ефективності застосування механізмів державної підтримки та стимулювання інноваційної діяльності; проведення досліджень внутрішнього та зовнішнього ринків з метою підготовки пропозицій щодо визначення пріоритетів інноваційної діяльності.

Основними елементами європейської стратегії для України є: підтримка наукових досліджень та мотивація вчених, створення сприятливого середовища для інноваційної активності, захист інтелектуальної власності, інформаційна та фінансова підтримка наукових та науково-технічних досліджень.

1. Землянкін А.І. Нова інноваційна політика Європейського Союзу: досвід для України / А.І. Землянкін, І.Ю. Підоричева // *Регіональна економіка*. - 2013. - №2. - С. 193-201.

2. Федулова Л., Андроічук Г. Особливості розвитку інноваційної політики Європейського Союзу: виклики для України // *Проблеми науки*. - 2014. - № 7-8. - С. 40-43.

ІННОВАЦІЇ У ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

© Пушак Г.І., 2017

Сучасні умови ведення підприємницької діяльності швидкозмінні, розвивається активними темпами і прогрес. Інновації та новітні технології застосовуються в усіх сферах економіки, в тому числі і видавничо-поліграфічній галузі (ВПГ).

ВПГ є однією з сучасних інформаційних галузей, що швидко розвиваються. Дослідження світової ВПГ вказують на те, що найбільше інноваціям приділяють увагу у зв'язку з технічним прогресом, який сприяє появі нових технологій, які, по-перше, призводять до виникнення інноваційних форм подання тексту (електронне видання, аудіо-книга, інтерактивна цифрова книга (електронна книга-гра, книга з аудіовізуальним наповненням) тощо), по-друге, дають змогу змінювати формат друкованої книги задля відповідності вимогам часу і потребам споживачів (патворки, фліпбеки, книги з додатковими споживчими властивостями та ін.), по-третє, допомагають спростити процес створення друкованої продукції (технологія «друк на вимогу») [1].

В поліграфії застосовуються останні наукові досягнення обчислювальної техніки, електроніки, фізики, хімії та інших наук. Завдяки постійно зростаючим вимогам вітчизняних споживачів, невідмінно покращується сервіс, що, в свою чергу, стимулює до впровадження нової прогресивної техніки і технології, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції.

Більшість вітчизняних поліграфічних підприємств займаються найбільш популярною діяльністю – друкуванням рекламних брошур, буклетів та листівок, візиток, етикеток, бланків, блокнотів та іншої продукції такого спрямування.

В сучасних умовах існує й значний попит на терміновий цифровий друк. І саме впровадження новітніх технологій дозволяє максимально знизити витрати на підготовку і друк будь-якої друкованої продукції. Всі етапи таких робіт переважно здійснюються в межах лише однієї цифрової друкарні, що значно спрощує виробничий процес. Сучасні комп'ютери та новітнє друкарське цифрове обладнання забезпечують надвисоку якість друку. Завдяки досягненням щодо комп'ютерної обробки зображень, підготовки до друку друкована продукція стає надзвичайно привабливою та конкурентоспроможною. Друк високоякісних кольорових зображень максимально наближає до оригіналу і, водночас, породжує нові можливості щодо художнього оформлення з метою підсилення виразності об'єкта. Новітні технології кольороподілу забезпечують високоякісне колірне і тональне зображення майже на будь-якій поверхні.

Інновації в поліграфії максимально забезпечують зниження трудомісткості робіт і скорочення чисельності працюючих, що в кінцевому результаті призводить до здешевлення друкованої продукції.

Нове обладнання в цифровій поліграфії спроможне забезпечувати відкриття нових напрямів діяльності вітчизняних підприємств. Сьогодні навіть невеликі друкарні, які обладнані сучасною технікою, спроможні конкурувати з великими підприємствами як в якості друкованої кольорової продукції, так і у її накладках. При цьому слід наголосити, що часто терміни виконання замовлення є меншими, а сервіс – кращим. Перевагою невеликих друкарень є те, що більшість з них орієнтовані на споживача і виконують будь-які обсяги робіт.

Перелік послуг цифрової поліграфії є досить широкий, а сучасне обладнання дозволяє виготовляти друковану продукцію різної складності оперативно та високоякісно.

Отже, використання інновацій вітчизняними видавництвами та друкарнями – це метод привертання уваги до власної друкованої продукції, спрощення процесу сприйняття інформації з точки зору зручності та комфорту, а також посилення їх конкурентоспроможності як на вітчизняному ринку, так і закордоном.

1. Водозька С. А. Інновації у видавничій галузі східноєвропейського регіону: прогностичні оцінки. / А. С. Водозька. – Актуальні питання масової комунікації. – Випуск 14, 2013. – С. 76-80.

СТРАТЕГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

© Пшик-Ковальська О.О., 2017

Невід'ємною складовою розвитку економіки країни є розробка та впровадження інновації. В Україні така складова економічного розвитку слабо функціонує. За оцінками експертів, фактичний рівень забезпечення економічного росту в Україні за рахунок технологічних нововведень української економіки коливається в діапазоні лише 5-10% [1].

Основними проблемами розвитку інновацій в Україні є наступні:

- недовісні інструменти стимулювання інноваційної діяльності на сучасних підприємствах з боку органів державної влади;
- недосконалість митного та податкового регулювання створює бар'єри для розвитку нових технологій;
- низький рівень довіри бізнесу до влади, що не сприяє формуванню ефективної інноваційної діяльності;
- низький рівень інвестицій та залучення інших фінансових ресурсів для розвитку інновацій в Україні;
- застарілість матеріальної та науково-технічної бази для розвитку та впровадження інновацій;
- відсутність такого виду конкуренції, як «інноваційна конкуренція», що не сприяє розвитку інновацій;
- недосконалість діючих механізмів зниження високотехнологічних ризиків;
- недосконалість правового захисту інтелектуальної власності;
- низький платоспроможний попит на нові засоби виробництва і ресурси;
- висока вартість нововведень і тривалий термін їх окупності.

Всі ці проблеми та інші супутні, які виникають в процесі реалізації будь-якої діяльності є тим бар'єром, що стримує розвиток інновацій в Україні. Зважаючи на це, доцільно зауважити, що першочерговим завданням створення умов для розвитку інновацій в Україні є формування дієвого законодавчого забезпечення яке б сприяло створенню такої правової платформи, яка б гарантувала безпеку інтересів усіх учасників інноваційної діяльності. Разом із тим невід'ємною складовою інноваційного розвитку є розвиток освіти та науки, які є рушієм прогресу будь-якого суспільства. Не менш важливою умовою розвитку та впровадження інновацій, є відповідне фінансове забезпечення. Джерелами фінансових ресурсів для розвитку інновацій є як кошти бюджетів та позабюджетних фондів, так і залучені кошти державної кредитно-банківської та страхової систем, позикові кошти у вигляді державних міжнародних запозичень (зовнішній борг держави), державних облігаційних, боргових, товарних та інших позик (внутрішній борг держави), а також власні кошти підприємств (прибуток, амортизаційні відрахування, страхові суми відшкодування збитків, іммобілізовані надлишки основних і оборотних коштів, нематеріальних активів та ін.), залучені кошти, у т.ч. кошти, отримані від продажу акцій, та ін., іноземні та вітчизняні інвестиції, венчурні компанії і фонди, лізингові компанії, факторингові компанії [2].

1. Бурлака В. *Пріоритети інноваційного розвитку в українській економіці* / В. Бурлака // *Діловий вісник*. – № 12 (199). – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2010/dv1012131.ua.html>.

2. Пальчевич Г.Т. *Джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності та механізми їх залучення* / Г.Т. Пальчевич // *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. – №18,. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/53/1/6.pdf>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

© Рачинська Г.В., Коpecь Г.Р., 2017

Оптимальним варіантом розвитку інноваційного середовища є налагодження тісного контакту між державою, безпосередньо зацікавленою в зростанні інновацій, направлених на підвищення соціально - економічного благополуччя громадян, освітою в особі вищих навчальних закладів, що мали б виступати джерелом інноваційних ідей, і бізнесом, здатним здійснити фінансування інноваційних розробок.

Загалом, на нашу думку, середовище для бізнесу в Україні є дуже складним. Політична ситуація, механізм лобіювання власних інтересів, замість фінансування інновацій, низький рівень активності топ - менеджменту бізнесу і нерозуміння проблем відповідальності, цілісності, довготермінового розвитку справи. Якщо ми маємо намір рухатись у європейському напрямку, то повинні у цьому руслі розвивати національний бізнес.

Якщо говорити про взаємодію бізнесу та освіти, то ще одним викликом є неготовність української системи освіти запропонувати фахівців з аналітичним і критичним мисленням, з комунікаційними навичками - уміння зрозуміло і просто висловлювати власні думки і ідеї, уміння працювати в команді.

Вища освіта в сучасній Україні росте дуже швидкими темпами не зважаючи на кризові явища в економіці. Основними чинниками ефективної взаємодії ринку праці і професійної підготовки кадрів мали б бути такі: дієва система прогнозування потреб ринку у випускниках системи професійної освіти; соціальне партнерство між учасниками ринку освітніх послуг, бізнес-структурами та установами освіти; коректність стратегій промислової реструктуризації та інноваційно-інвестиційної політики.

Відомо, що визначальним чинником темпів соціально-економічного розвитку України, як і будь-якої іншої держави, є якість послуг із загальноосвітньої та професійної освіти. В системі освіти формується трудовий потенціал особистості, реалізація якого є рушійною силою розвитку суспільства, зростання рівня життя населення. Сьогодні Україна, не дивлячись на швидкі темпи зростання освітніх послуг, на жаль, за цими показниками посідає у світі досить низькі місця. Так, за питомою вагою високотехнологічної продукції у загальному обсязі експорту Україна посідає 22-е місце серед 29 можливих місць; малих і середніх інноваційних підприємств – відповідно 26 із наявних 27; робочої сили з вищою освітою – п'яте із 37; видатків на дослідження та розвиток, що фінансуються бізнесом, від загального обсягу фінансування – 27 із 33; видатків на дослідження та розвиток ВВП – 20 із 42 [1].

Ринок освітніх послуг не має змогу повністю забезпечити попит роботодавців та вчасно реагувати на зміни, що відбуваються на ринку праці. З цього і випливає, що існують різні оцінки якості підготовки в навчальних закладах, з одного боку, та роботодавців – з іншого.

Підвищення якості підготовки кваліфікованих фахівців промислової галузі має ґрунтуватися на формуванні дієвого механізму узгодженості визначення поточної потреби підприємств у кадрах відповідно до професій та спеціальностей. Ринок освітніх послуг можна розглядати в двох аспектах: як самостійний елемент та як частину ринку праці.

Зацікавленість роботодавця, що є непрямим споживачем освітніх послуг, повинна перш за все впливати на підготовку фахівців, оскільки саме від нього залежить їх подальше працевлаштування. Однак сьогодні роботодавець є досить пасивним і фактично не бере участі в замовленні спеціалістів та підвищенні якості освітніх послуг. Бізнес зараз здебільшого вирішує проблему кадрів самостійно: створюючи корпоративні університети, внутрішні програми навчання, тощо. На короткотермінову перспективу це ефективно, але не є ключовою компетенцією бізнесу.

Дослідження Інституту соціології НАН України, свідчать, що близько 60 % українців не можуть знайти роботу за набутою спеціальністю, а 25 % готові пожертвувати спеціальністю заради отримання роботи [2]. Така розбалансованість ринку праці значною мірою виникла в результаті відсутності взаємодії між органами державного управління, системою професійної освіти, працівниками та роботодавцями.

Разом з проблемами розвитку інноваційного середовища є ознаки формування соціально - відповідального і активного бізнес - середовища, що на нашу думку, сприятиме позитивним змінам не тільки великих корпорацій, але і середніх, і малих фірм, і відповідно, інноваційних змін життєвого простору загалом. Так в дослідженнях Центру "Розвитку корпоративної соціальної відповідальності" виокремлено, що для переосмислення стратегії і тактики стійкого розвитку, фірмам недостатньо розвитку внутрішніх мотивів, потрібні і зовнішні чинники. У випадку з Україною, такими стимулами для багатьох стали економічні і політичні потрясіння, які внесли в сферу соціальної відповідальності новий термін - "усвідомленість". У 2014 - 2016 р. фірми розширили напрямки соціальної активності бізнесу, а саме:

- розвиток персоналу;
- екологія;
- розвиток територіальних громад;
- освітні проекти;
- розвиток корпоративного волонтерства, включаючи допомогу учасникам АТО[3]

Український бізнес можна умовно поділити на три групи:

Група 1. Компанії, які протягом останніх років інвестують в соціальні програми, мають стратегію і пріоритети, публікують звітність (ЕУ, "Воля", "САН ІнБев Україна", Група Метінвест і ін.).

Група 2. Компанії, для яких останні два роки стали новим етапом в розвитку корпоративної соціальної відповідальності або трансформації соціально - благодійних ініціатив в стійкі проекти і програми ("Нова пошта", "Галнафтогаз", Deloitte і ін.).

Група 3. Компанії, які тепер сфокусувались на виживанні і збереженні бізнесу.

Найбільший потенціал має друга група, яка вже усвідомлено орієнтується на стійкий розвиток і старається впроваджувати корпоративну соціальну відповідальність в своїй роботі. В основному ці спроби успішні, але ще далекі від етапу впровадження в бізнес - модель[3].

На нашу думку, в такій ситуації потрібний чіткий сигнал від держави, який може мати форму законопроектів по соціальній відповідальності бізнесу і оприлюдненню не фінансових показників великих бізнесових структур (для початку). Основними зацікавленими сторонами в розвитку такого інноваційного середовища (стейкхолдерами фірм) мали б стати співробітники, територіальні громади, споживачі, органи державної влади, органи місцевої влади.

1. Гнибіденко І.Ф. Ринок освітніх послуг і ринок праці: взаємодія і вплив на професійне навчання та профорієнтацію населення України / І.Ф. Гнибіденко // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення : збірник наукових праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції / упорядники: М.А. Міропольська, Л.М. Капченко, А.В. Алексєєва, Н.В. Савченко. – К. : ІПК ДСЗУ, 2008. – 456 с

2. Пропозиція робочої сили та попит на неї. Статистичні таблиці та графічні матеріали (оновлено 01.01.17) // Державна служба зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350802>

3. Тактика и стратегия устойчивого развития бизнеса. Редакційні дослідження / Бизнес № 47/23.11.15, с. 4 -5.

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК СТРАТЕГІЧНА ПЕРЕДУМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

©Рєпіна І.М., 2017

Як зазначають науковці, стрімке зростання значущості інновації супроводжується прискореною інтелектуалізацією суспільства де інновація як інтелектуальна діяльність перетворилася в основний фактор його розвитку. В результаті стали свідками появи нової науки – інноватики, яка сьогодні розвивається в різних напрямках, які пов'язані з інноваціями, інноваційною діяльністю, інноваційним бізнесом, інноваційним менеджментом, глобалізацією знань тощо. В межах її знаходять обґрунтування теорія, методологія і практика становлення нової економіки, а на її основі нового суспільства.

Інноватика доводить, що в постіндустріальному суспільстві вирішальну роль в успішності держав відіграють не території, не колонії, не сировина, а здатність генерувати нові знання й ефективно їх імплементувати. Знання та нова інформація - основа інновацій - нововведень, які переводять виробничу систему на новий, якісний, рівень.

Рівень інтелектуалізації суспільства, на нашу думку, яскраво презентує індекс розвитку людського потенціалу (*Human Development Index, HDI*) – інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Розрахунок індексу розвитку людського потенціалу можна представити як середньоарифметичну величину, яка містить в собі єдність трьох компонентів: виходить з ВВП доходу, що припадає на душу населення і визначає купівельну спроможність; освіти, виходячи із загальної грамотності і кількості навчається молоді; загальної тривалості життя населення. Країни, що характеризуються показником нижче 0,55, мають на увазі наявність низького рівня людського розвитку, від 0,55 до 0,7 рівень характеризується як середній, від 0,7 до 0,8 як високий і відповідно дуже високий рівень передбачає оцінку вище 0,8.

Рейтинг країн за індексом людського розвитку був складений Програмою розвитку ООН і опублікований в "Доповіді про людський розвиток 2016" [1]. Згідно з опублікованими даними, Норвегія (0,949), Австралія (0,939), Швейцарія (0,939), Німеччина (0,926), Данія (0,925) та Сінгапур (0,925) складають шістку держав з дуже високим рівнем людського розвитку в світі. США знаходяться на десятому місці (0,920), а Японія на сімнадцятому (0,903). Російська Федерація посіла в рейтингу 49 місце (0,804), Білорусь – 52 (0,796), Казахстан – 56 (0,794), Грузія 70 (0,769), а Азербайджан – 78 (0,759). При цьому Україна, увійшовши до числа держав з високим рівнем людського розвитку поділила з Вірменією 84-ю позицію в рейтингу (0,743). Україна крок за кроком наближається до спільноти європейських народів, намагається посісти між ними належне їй місце, засвоїти їхні найкращі здобутки, а також збагатити власними інтелектуально-творчими та духовно-моральними надбаннями. Слід зазначити, що з 1990 року українські показники індексу розвитку людського потенціалу підвищилися на 5,2 %; тривалість життя при народженні зросла на 1,3 року, середня тривалість навчання збільшилася на 2,2 року, а очікувана тривалість навчання — на 2,9 року; проте ВВП на душу населення знизився на 31,9 %. Разом із цим, результати України залишаються нижчими за середні показники країн, що належать до групи з високим рівнем людського розвитку, і нижчими за середні показники по країнах Європи і Центральної Азії.

Нині для України необхідним є запуск масштабних процесів самоорганізації суспільства, в основі яких повинні бути останні наукові досягнення, системні закономірності і методи нового типу. Інтерація індивідів, груп і соціальних інститутів повинна бути спрямована на узгодження дій по досягненню загальних цілей. У випадку з нашим суспільством - забезпечення первинних потреб максимальної кількості членів суспільства і побудова живучого суспільного організму в умовах агресивного

зовнішнього середовища завдяки розвитку інтелектуального потенціалу та підвищення результативності інтелектуальної діяльності.

Інтелектуалізація суспільства активізує трансформаційні перетворення в економіці України. Але при цьому виникає проблема забезпечення продуктивності інновацій, інноваційної діяльності з позиції подальшого просування економічного розвитку країн на перспективу [2]. Як доводять дослідження існує кореляція між поняттям «інновація» і «конкурентоспроможність»: чим вищий ступінь розвитку інновацій, тим вища конкурентоспроможність економіки. Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index) для України протягом трьох років залишався відносно стабільним – 56-64 місце [3], а позиція України в рейтингу конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) коливалася в межах 73—85 місць [4]. Інноватика розглядає таку позицію України через призму дестимуляторів та стимуляторів інноваційного розвитку. Серед найсуттєвіших дестимуляторів: низький рівень фінансування фундаментальних і прикладних наукових розробок (0,62% від ВВП у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,21%); недостатня частка нематеріальних активів у собівартості української продукції яка не перевищує 0,5-2% і у 20 і більше разів нижче, ніж в економічно розвинених країнах; низька частка присутності України на ринку інновацій (0,1% проти 39% США, 30% – Японії, 16% – Німеччині [5, с.37-39]) та ін. Проте наявність визнаних у світі наукових шкіл та позиціонування України на пріоритетних напрямках світового науково-технологічного розвитку створює передумови для інтеграції у світовий ринок інновацій та виступає суттєвим стимулятором розвитку інноваційного підприємництва. За даними держкомстату [6], упродовж 2015-2016 рр. наукові та науково-технічні роботи в Україні виконувало 978 організацій, 44,3% з яких відносилися до державного сектору економіки, 40,3% – до підприємницького, 15,4% – вищої освіти. Із загальної кількості робіт 9,9% спрямовано на створення нових видів виробів, 41,9% яких – нові види техніки; 7,5% – на створення нових технологій, 45,4% яких – ресурсозберігаючі; 2,2% – на створення нових видів матеріалів; 5,8% – нових сортів рослин, порід тварин, а також 16,5% – зі створення нових методів і теорій, більше половини яких були використані у подальшій роботі. Частка виконавців наукових досліджень і розробок (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) у загальній кількості зайнятого населення становила 0,50%, у тому числі дослідників – 0,33%. Утворено понад 50 інноваційних бізнес-інкубатори, з яких у в Києві та Київській області діють 12, в Одеській області – 9; 18 з 27 регіонів країни мають по 1 – 2 бізнес-інкубатора, з 255 існуючих інноваційних фондів 175 працюють у Києві, також на сьогодні діють 10 інноваційних центрів, при вищих навчальних закладах – підрозділи з питань інтелектуальної власності, Український інститут науково-технічної інформації з регіональними відділеннями.

В результаті проведеного дослідження слід констатувати, що Україна - держава державою з вагомим науковим потенціалом, визнаними у світі науковими школами, розвинутою системою підготовки кадрів. Успіх країни у сфері інновацій визначається ступенем розвитку екосистеми, основні компоненти якої: наявність інноваторів та фундаментальних і прикладних досліджень; сучасна система технічної, економічної та правової освіти; інноваційна культура та культура підприємництва; бізнес- та інноваційна інфраструктура; фонди фінансування інновацій та ін.

1. Доклад о человеческом развитии 2016 : человеческое развитие для всех и каждого / ПРООН By the United Nations Development Programme. Режим доступу: http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_RU_Overview_Web.pdf 2. Управління ефективністю функціонування і розвитку підприємств : монографія / [Г.О.Швиданенко, І.М.Репіна, В.П.Кукоба та ін.]. — К.: КНЕУ, 2016. — 397 с. 3. Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index). Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/> 4. Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index). Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/> 5. Кривоус В.Б. Інтеграція у світовий ринок інновацій в контексті транснаціональних корпорацій (ТНК) / В.Б. Кривоус // Інтеграція України у світовий економічний простір: міжнар. наук.-практ. конф., 24-25 січ. 2008 р. : тези доп. – Тернопіль.– 2008. – С.37-39. 6. Наукова та інноваційна діяльність України 2015 рік: статистичний збірник. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

АНАЛІЗ ДЕЯКИХ ПОЛОЖЕНЬ ТЕОРІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ЦИКЛУ

©Романчик Т.В., 2017

Інноваційне оновлення виробництва є обов'язковою умовою успішного функціонування промислового підприємства в умовах ринку. Науково-технічний прогрес, глобалізація економічних процесів обумовлюють стрімкий зріст вимог споживачів до характеристик споживчої продукції, що оцінюють її за якістю, технічними чинниками, інноваційністю. Саме конкурентна боротьба спонукає вдосконалювати всі процеси, що відбуваються на підприємстві від організації виробництва до змін у системі збуту готової продукції та управління всіма етапами цих процесів.

Згідно теорії економічного розвитку, всі процеси в економіці відбуваються циклічно. Сучасні концепції циклічності дозволяють аналізувати економічні процеси й явища за принципами коливального характеру. Всі вони (життєві цикли товару, підприємства, проекту) в узагальненому вигляді складаються з низки фаз, що повторюються: зародження – підйом – спад. Не є виключенням також інноваційний процес.

Інноваційний розвиток теж відбувається циклічно, що проявляється як у вертикальній площині (в межах одного підприємства при переході від попереднього до наступного інноваційного циклу), так і у горизонтальному розповсюдженні (завдяки процесам дифузії інновацій). Орієнтуючись на теорію циклічності, цикл – це період часу між двома однаковими станами економічної кон'юнктури.

Дотепер серед науковців не існує єдиної думки щодо визначення інноваційного циклу. Майже всі вчені, які займаються дослідженням проблем інноваційного розвитку, однак, в думці, що початковим етапом інноваційної діяльності є пошук нових ідей, створення новини. Однак, стосовно кінцевого етапу інноваційного циклу бачення науковців розділились. На думку Л.С. Бляхмана [1, с. 51], він закінчується етапами використання і старіння. Л.С. Барютін [1, с. 5] вважає, що це розповсюдження і вдосконалення. Ю.В. Яковець говорить, що інноваційний цикл закінчується, коли «техніка, вичерпав свій потенціал, замінюється у виробництві і споживанні новою, більш ефективною, що реалізує ідеї більш високого рівня» [2, с. 47-48].

В кінцевому підсумку, всі формулювання кінцевих етапів інноваційного циклу вказують на настання стадії морального старіння об'єкту дослідження (продукту, послуги, техніки, технології тощо), коли необхідним стає вдосконалення або заміна застарілого зразку.

Кардинально інше бачення інноваційного циклу наведено у джерелах [3,4] За цим підходом інноваційний цикл може починатися:

- генеруванням ідей;
- придбанням патенту;
- придбанням ліцензії.

В якості кінцевого етапу інноваційного циклу розглядається:

- продаж патенту на технічне (технологічне) рішення;
- продаж ліцензії на право виготовлення товару;
- розгортання комерційного виробництва нового товару [3,4].

При більш детальному розгляді мова йде скоріш про інноваційну діяльність підприємства. На нашу думку, в даному підході спостерігається певна невідповідність загальному розумінню теорії циклічності. Початком або закінченням інноваційного циклу не можна вважати окремі (різні в окремих випадках) його етапи. Для повного завершення циклу розробка має пройти всі етапи від генерування ідеї до впровадження у виробництво. У випадку придбання або продажу новачки на проміжному етапі її розроблення чи створення, можна говорити про поетапне або дискретне проходження інноваційного циклу.

Аналіз поглядів на теорію інноваційного циклу дозволяє констатувати, що запропоновані підходи до визначення меж інноваційного циклу у загальному вигляді схожі з етапами життєвого циклу проекту. В цьому немає протиріччя. Розробка й впровадження інновацій здійснюється за проектним підходом. Протиріччя простежується при співставленні дефініції «інновація» та етапів інноваційного циклу. Інновація являє собою матеріалізований результат, отриманий від вкладання капіталу в нові впровадження на виробництві. В умовах депресивної економіки нових впроваджень може не спостерігатися тривалий період часу. У такому випадку можна говорити про старіння інновації. При більш детальному розгляді впровадження, що використовується на підприємстві тривалий час, часто застосоване також в діяльності інших компаній завдяки процесу дифузії, знаходячись на стадії старіння, взагалі не сприймається як інновація.

В науковій літературі існує думка, що «інновація закінчується при остаточному вичерпанні можливостей технічного і економічного вдосконалення новації або корінній зміні потреб» [5, с. 20]. Таке формулювання інноваційного циклу дорівнює його до життєвого циклу проекту. Однак кожен з них в силу своїх особливостей має відмітні риси.

За визначенням російських вчених, «життєвий цикл інновації представляє собою повний період часу, на протязі якого інновація володіє активною життєвою силою і приносить виробнику прибуток або іншу реальну користь» [6]. Але аналогічним чином може бути визначено і життєвий цикл нового продукту (товару). При цьому інновація обмежена у часі. У випадку багаторічної незмінної роботи підприємства не можна вважати придбане десятки років тому обладнання інновацією.

За загальним підходом, цикл життя товару за часом коротший за його економічний цикл, який включає фази створення. З цього випливає, що життєвий цикл інновації є складовою частиною економічного циклу нового продукту. Кінцевий етап життєвого циклу інновації є початком життєвого циклу продукту або засобом подовження етапу зрілості продукту, що вдосконалюється.

На наш погляд, за межу закінчення інноваційного циклу можна вважати закінчення етапу впровадження новації та початок її освоєння. Далі починається процес старіння новації під впливом науково-технічного прогресу, розповсюдження інформації, трансфер технологій [7].

Отже, виходячи з того, що інноваційний цикл є складовою частиною економічного циклу продукту, являючи собою стадію його створення, початковим етапом інноваційного циклу є генерування ідей, а кінцевим етапом – впровадження інновації. Всі наступні стадії є етапами життєвого циклу інноваційного продукту.

1. Пугина Л.И. К вопросу экономического содержания и классификации инноваций / Л.И. Пугина // Современная экономика: проблемы, тенденции, перспективы. – 2014. - №10. - С. 131-140.

2. Яковец Ю.В. Глобальные экономические трансформации XXI века монография / Ю.В. Яковец. – М.: Экономика, 2011. – 377с.

3. Ілляшенко С.М. Роль і завдання маркетингу інновацій на етапах інноваційного і життєвого циклу товару / С.М. Ілляшенко // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/16001/1/2009_8.pdf

4. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу: Монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. С.М.Ілляшенка. - Суми: ВТД „Університетська книга”, 2008. – 615 с

5. Сорокин А.В. Резервы повышения эффективности инновационной деятельности промышленных предприятий / Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Специальность: 08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством. – Москва, 2006 – 162 с.

6. Агарков С.А. Инновационный менеджмент и государственная инновационная политика. / С.А. Агарков, Е.С. Кузнецова, М.О. Грязнова // Изд-во «Академия естествознания». 2011. - Электронный ресурс. – Режим доступу: - <http://www.rae.ru/monographs/112>

7. Романчик Т. В. Теорія інновації: дослідження понятійного апарату / Т. В. Романчик // Бизнес Информ. – 2014. № 10. С. 138-142.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ

© Руда М.В., 2017

Сьогодні актуальною є проблема реформування вітчизняної економіки на засадах антикризового менеджменту, інновацій, маркетингу та суспільної взаємодії, про що свідчать численні дослідження науковців та практиків. Особливої уваги заслуговують питання усвідомлення та виокремлення ролі соціального підприємництва у розвитку інфраструктури регіонів та держави загалом.

Розглянемо детальніше сутність соціального бізнесу, його особливості та переваги. Соціальне підприємництво передбачає здійснення підприємницької діяльності, спрямованої на інновативну, істотну та позитивну зміну у суспільстві. На противагу власникам бізнесу, що зосереджені лише на максимізації прибутку, соціальні підприємці займаються накопиченням соціального капіталу, адже задіяні у таких галузях, як освіта, медицина, спорт, екологія, боротьба з бідністю та права людини.

Соціальне підприємництво завжди має соціальну місію і чітку мету, які превалюють над економічною. Обов'язковою для досягнення ціллю є отримання прибутку. Крім того, цей вид бізнесу практично завжди інноваційний, це потужна рушійна сила не лише розвитку економіки, а й багатьох суміжних сфер суспільних відносин.

Слід зазначити, що соціальній бізнес-моделі завжди притаманна соціальна відповідальність, яка полягає у відповідності підприємницької діяльності загальнолюдським принципам моралі, турботі про співробітників, суспільство та навколишнє середовище. Саме відповідальність перед суспільством дає змогу соціальним підприємцям досягати кращих результатів, адже мотивування, ідея, покладена в основу ведення бізнесу, є ключовою.

Український громадський сектор перебуває зараз на стадії становлення. Більше того, - в Україні соціальне підприємництво носить фрагментарний характер, зокрема у діяльності великих компаній концепція соціальної відповідальності прирівнюється радше до благодійності, ніж до усвідомлених стратегій із конкретними бізнес-вигодами. Основною з проблем є відсутність відповідної законодавчої бази, фінансово-політична криза в країні, що ускладнює залучення інвесторів. Ситуація має тенденцію до позитивних змін, проте темпи залишаються повільними. Реформи у сфері розвитку інфраструктури регіону є нагальними і потребують формулювання конкретних часових проміжків та кроків.

Очевидно, умови для росту ділової активності в Україні сформовані не достатньо. Зокрема, досі не прийнята якісна і комплексна податкова реформа, кредитні ставки для бізнесу є надто високими, а інвестори не поспішають приходити з огляду на нестабільну політичну ситуацію та корупцію. Навіть в таких умовах соціальне підприємництво є привабливим для багатьох. Водночас це дозволить збільшити кількість працевлаштованих, запустити свою справу і при цьому навіть отримати фінансову підтримку.

Соціальні підприємці мають можливість сьогодні залучати дешеві кредити (від 5% річних) на розвиток своєї справи. Джерелом фінансування кредитів є програма технічної допомоги Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) вартістю 30 млн доларів США, виконавцем є фонд «Western NIS Enterprise Fund» у співпраці з українським державним «Ощадбанком».

Проте проблема не лише у нестачі ресурсів. Рівень розвитку інфраструктури в кожному окремо взятому регіоні України є незадовільним, і для подолання таких кризових явищ, необхідно розробити Державну антикризову програму підтримки малого і середнього бізнесу у сфері соціального підприємництва, активізувати громадські ініціативи щодо участі в бюджетах територіальних громад, інформувати суспільство про можливості реалізації подібних проєктів, надати вільний доступ до навчальних матеріалів та реальних кейсів з зарубіжного досвіду у напрямі інституційного розвитку.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Рязанова Н.О., Беспечна В.В., 2017

В новітніх ринкових умовах постійно відбувається ускладнення функціонування підприємств. Таке явище концентрується не лише на території України, але у світовому масштабі. Причинами такої ситуації стали посилення конкуренції, поглиблені кризові явища, процеси світової глобалізації тощо. Саме в таких складних умовах впровадження інновацій стає поштовхом для формування довгострокових конкурентних переваг та посилення власних позицій на ринку.

Інноваційна діяльність завжди є ризиковою, складною та потребує значних грошових вкладень. Проте, як свідчать дослідження, саме підприємства, що здійснюють таку діяльність в останні роки є найбільш успішними, стійкими та мають найкращі результати розвитку.

Інноваційний розвиток - процес структурного вдосконалення національної економіки, який досягається переважно за рахунок практичного використання нових знань для зростання обсягів суспільного виробництва, підвищення якості суспільного продукту, зміни цінності національної конкурентоспроможності.

Економічна ситуація доводить необхідність переходу України на інноваційну модель економічного розвитку оскільки у розвинутих країнах інноваційна діяльність є одним з найважливіших засобів збагачення, що зараз є першочерговим завданням для України в умовах коли дефіцит бюджету складає майже 3% ВВП. За даними рейтингу Всесвітнього економічного форуму за інноваційним розвитком у 2016 році Україна посіла 52 місце серед 138 країн [1].

У Стратегії інноваційного розвитку України на період 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів визначено, що для забезпечення інноваційної перебудови економіки та впливу інновацій на економічну систему необхідно збільшити частку наукоємної продукції до 25—30% і частку підприємств що впроваджують інновації в 3—3,5 рази.

Сучасній інноваційній економіці потрібна наука високого рівня. Саме наука забезпечує створення нових розробок, відбір економічно ефективних розробок, а також механізми організації нового виробництва на їх основі. Дефіцит державних цільових програм, прозорих умов для бізнесу гальмують процес розвитку інновацій в Україні. Сприятливе середовище для розвитку та росту малих інноваційних форм, яке дозволяло б доводити ідеї до стадії виробництва, є однією з найважливіших умов ефективної реалізації стратегії інноваційного розвитку держави [2].

Впровадження моделі інноваційного розвитку національної економіки України ускладнює структура ВВП, бо головним джерелом валютних надходжень до державного бюджету залишаються гірничо-металургійний комплекс, частково харчова та переробна галузі, хімічна промисловість, мінеральні продукти. Головними проблемами розвитку та доходності цих галузей є:

1) часткова втрата територій Донецької та Луганської областей на яких було зосереджено значна частина підприємств вищевказаних галузей;

2) власники цих виробництв фактично не здійснювали технологічну модернізацію промислових підприємств, оскільки мали певні конкурентні переваги на світових ринках за рахунок відносно дешевої робочої сили, енергоносіїв та сировини.

Недостатнє фінансування, відсутність технопарків гальмують розвиток інноваційного середовища в Україні. На науку згідно зі ст. 34 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» за рахунок державних коштів має виділятися 1,7% ВВП. Останніми роками виділялося значно менше, це при тому що в Україні сконцентровано великий науковий потенціал, є багато відкриттів і винаходів, напрацьовано багато інноваційних проектів.

Перші кроки у напрямку вирішення проблем розвитку інноваційного середовища в Україні мають бути спрямовані на підвищення якості освіти, приведення структури освіти відповідно до реальних потреб економіки, на підготовку фахівців під технологічну реструктуризацію.

Корупція, що поширилась на всі галузі економіки України стала першочерговим стримуючим фактором розвитку інноваційного середовища нажаль основна стратегія тих, хто контролюють ключові сектори української економіки, – збільшити свої прибутки, ігноруючи загальний занепад національного господарського комплексу, прогресуюче технологічне відставання, кризові процеси у науці та освіті.

До ключових проблем у формуванні й реалізації державної інноваційної політики в Україні належать такі [3]:

- недостатня якість бізнес-середовища, збереження нерозвиненості умов для справедливої конкуренції на ринках, а також за одержання державної підтримки;

- збереження значних бар'єрів для поширення в економіці нових технологій, обумовлених відсутністю державної технологічної політики й неефективним галузевим регулюванням, включаючи процедури сертифікації, митне і податкове адміністрування;

- недостатність зусиль регіональної й місцевої влади щодо поліпшення умов для інноваційної діяльності;

- взаємодія бізнесу й держави у формуванні й реалізації інноваційної політики поки що не має регулярного характеру, не забезпечує збалансованого вираження інтересів різних інноваційно-активних підприємств, особливо в нових секторах, що формуються;

- недостатня ефективність інструментів державної підтримки інновацій: обмежена гнучкість, нерозвиненість механізмів розподілу ризиків між державою й бізнесом, слабка орієнтованість на стимулювання зв'язків між різними учасниками інноваційних процесів на формування й розвиток науково-виробничих та технологічних партнерств.

Нестача в національній економіці фінансових ресурсів розвитку стала однією з головних причин затримки переходу до інтенсивної форми інноваційного розвитку та розпорошення фінансових та матеріальних ресурсів у інноваційній сфері. Внаслідок цієї суперечності усвідомлення споживачами необхідності застосування інноваційного продукту значно випередило здатність національної економіки до продукування останнього [2].

Основними шляхами активізації інноваційної діяльності в Україні на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки слід вважати:

- 1) розробку і запровадження механізму надання пільг промисловим підприємствам, які впроваджують і реалізують інноваційну продукцію;

- 2) поширення практики надання інноваційним підприємствам середньо-строкових кредитів зі зниженою кредитної ставки.

Для вирішення проблем інноваційного розвитку України інноваційна політика держави має бути спрямована на підвищення ефективності підприємств, діяльність яких орієнтована на випуск високотехнологічної продукції, стимулювання інноваційних процесів, прискорення просування нововведень в усіх її секторах, зменшення податкового тиску на компанії, що займаються інноваційною діяльністю особливо на початку їх розвитку, покращення інвестиційного клімату. Україна має потужний науково-промисловий потенціал, який, на відміну від країн ЄС, не має відповідної інституційної й фінансової державної підтримки. Не використовується повною мірою імпортозаміщення та експортні можливості високотехнологічних товарів українського виробництва на європейських ринках. Існує необхідність створення інституційної основи для запровадження державної підтримки впровадження фінансових інструментів розвитку експорту відповідно до вимог директив та стандартів країн ЄС.

1. Аналітична довідка Міністерства освіти та науки України «Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2016 рік». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua>

2. Костюченко В.М. Проблеми та перспективи фінансування інноваційної діяльності в Україні у контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://knteu.kiev.ua/file/MTc=/1e8ab2d3ca6647b78fd23992ec0eb32d.pdf>

3. Федулова Л. Концептуальні модель інноваційної стратегії України / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87-100

АКТУАЛЬНІ ПИАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНУ

©СасенкоО.О., 2017

Інституціональною основою інноваційного розвитку регіону є регіональна інноваційна політика, яку необхідно розглядати як соціальний простір, в якому здійснюється процес створення, відбору і реалізації інновацій в результаті цілеспрямованих дій суб'єктів інноваційної діяльності. Управління інноваційним розвитком припускає поєднання механізмів самоорганізації, ринкової свободи і державного регулювання.

Протягом тривалого часу світова економіка розвивалася переважно за рахунок екстенсивних факторів, а у виробництві домінували традиційні еволюційні процеси і явища. В сучасних умовах трансформації економіки розвиток і ідентифікація сучасного виробництва повинні цілком базуватися на нових рішеннях в галузі технології, техніки, організаційних форм й економічних методів господарювання, тобто різних нововведеннях.

Конкурентоспроможність держави на світовому ринку все більше залежить від продукції, в основі якої лежать нові знання. Сьогодні розвиток продуктивних сил відбувається при тісній взаємодії науки і нових технологій з виробництвом.

В умовах гострої міжнародної та внутрішньої конкуренції між регіонами за отримання нових інвестицій (включаючи іноземний капітал) регіональна політика повинна дати регіонам країни інструменти, завдяки яким вони зможуть бути конкурентними на ринку інвестицій. Створення такої системи вимагає як прямої фінансової підтримки з державного бюджету, так і створення загальнонаціонального сприятливого інвестиційного клімату.

Держава є безпосереднім провідником інноваційного розвитку та організатором замовлення на дослідження і розробки на найсучасніших напрямках науково-технічного прогресу шляхом:

- проведення конкурсу вітчизняних інновацій та венчурних ярмарок як механізмів першочергового забезпечення інвестиціями найбільш перспективних інноваційних проектів;
- збільшення держзамовлення на підготовку кадрів для інноваційного підприємництва, зокрема інноваційних менеджерів та фахівців з венчурного інвестування.

Актуальність формування комплексу заходів, спрямованих на створення сприятливого режиму для розвитку інноваційних підприємств в регіоні, викликана самою сутністю інновацій, значенням науково-технічної продукції для рішення питань переходу від етапу трансформаційного спаду до етапу структурних зрушень. Якщо в період формування ринкових відносин і трансформаційного спаду в силу відсутності достатніх засобів у бюджеті та позабюджетних джерелах перевага надається дії макроекономічних факторів, то надалі, із зростанням конкурентної боротьби доцільним стає взаємопогоджуваний розвиток державних наукових програм з інноваційним підприємництвом. Малі інноваційні фірми швидше впроваджують результати науково-дослідних робіт у виробничий процес, більш ефективно й ощадливо використовують ресурси, хоча порівняльна обмеженість останніх не дозволяє їм здійснювати великомасштабні проекти. Але оскільки інноваційне підприємництво характеризується досить високим ступенем ризикованості, в умовах нестабільного українського ринкового середовища доцільно вкладати кошти в менш наукомісткі проекти, які швидше та простіше реалізуються, а також у вже існуючі фірми, які досягли певних результатів у розробці нової продукції, але мають фінансові труднощі при налагодженні виробництва, процесу збуту тощо.

Пошуки шляхів підвищення швидкості генерації нових знань та їхнє перетворення в нові товари й послуги – це турбота всіх країн. Уряди багатьох країн вкладають сили та кошти в створення й розвиток національних інноваційних систем переносу знань із сектору науки, де вони народжуються, у сектор виробництва, де вони перетворюються в товари й послуги.

Державне стимулювання інноваційних проектів у розвинених країнах здійснюється у двох основних формах. Перша складається в здійсненні державою прямого фінансування інноваційних проектів, друга – у заохоченні інноваційних проектів приватних і державних підприємств шляхом створення пільгових умов для фірм, які впроваджують прогресивну техніку й технології й здійснюють науково-дослідну діяльність. Бажання зменшити час трансформації знань у продукти й послуги викликало необхідність створення технологічних моделей прискореного обміну інформацією між сектором виробництва знань і сектором їхнього споживання.

Саме ця потреба в більш високій швидкості обміну між сферами виробництва та споживання знань привела до створення на Заході спеціальних зон, де майже під одним дахом працюють вчені, які є носіями знань, інженери й технологи, які перетворюють знання в товари й послуги – технопарки, технополіси та інкубатори. Сьогодні відомо, що така інтеграція – один з ефективних напрямків прискорення технологічного прогресу.

Сьогодні в Україні найгостріше постає питання підтримки вітчизняного науково-технічного потенціалу, включення до процесів міжнародного технологічного обміну та розробка і втілення концепції інноваційного розвитку країни.

Домінуючим для України повинен стати той шлях розвитку, що ґрунтується на використанні стратегії нарощування інноваційного потенціалу, на заздалегідь визначених державою пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу. У зв'язку з цим, вітчизняна наука має бути визнана вищим національним пріоритетом, ресурсне забезпечення якого слід здійснювати першочергово.

Держава повинна допомогти підприємствам стати інноваційно активними через забезпечення макроекономічної стабільності, створення дружнього до інноваторів податкового режиму, інфраструктури фінансового ринку; а також впровадження стимулів для безперешкодного руху знань і технологій через захист інтелектуальної власності, створення доступних інформаційних мереж, диверсифіковану багатоканальну систему навчання.

Для цього важливо:

- забезпечити чітке розмежування повноважень між міністерствами та відомствами при посиленні їх відповідальності за технологічний розвиток, підвищення рівня інноваційності, завоювання ринків, ефективність використання інвестицій;

- запровадити систематичне розроблення та оновлення довгострокових прогнозів науково-технологічного розвитку;

- визначити прийнятні для сучасного стану української економіки і адаптувати бізнес-моделі запровадження промислових інновацій (формування виробничих мереж і кластерів підприємств, стимулювання кооперації великих, середніх та малих підприємств, промислово-фінансових груп тощо);

- сприяти зменшенню бюрократичних перепон для розвитку наукомістких виробництв та послуг, запровадженню міжнародної системи сертифікації;

- поглибити інтеграцію України в європейський науково-технологічний простір через організацію цивілізованого трансферу технологій, приведення норм українського законодавства у відповідність до міжнародної Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності згідно із вимогою СОР.

МЕХАНІЗМ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

©Сай Л.П., 2017

Визначення ризиків є важливою умовою здійснення виробничо-господарської діяльності підприємств, тим паче інноваційної, яка характеризується значною невизначеністю, і є основною для суб'єктів інноваційної інфраструктури.

Оцінювання ризиків проводиться в процесі планування інноваційної діяльності, коли приймається рішення про доцільність реалізації інноваційного проекту. Воно є важливим елементом системи управління ризиками інноваційної діяльності підприємств інноваційної інфраструктури, бо дає можливість виявити потенційні втрати і визначити їх масштаби. Проте, використання механізму оцінювання ризиків вимагає відповідного організування робіт, використання мотивуючих факторів, контролювання і регулювання процесів.

Механізм оцінювання ризиків - це сукупність процесів, методів, компонентів та інструментів за допомогою яких здійснюється визначення області ризику і приймається рішення щодо способу впливу на нього, задля отримання запланованого результату виробничо-господарської діяльності.

Область ризику - це певні межі загальних втрат, які може понести підприємство в результаті діяльності.

Механізм оцінювання ризиків інноваційної діяльності має будуватися на певних принципах (адекватності, своєчасності, структурованості тощо), враховувати мету і стратегію підприємства і передбачає певні етапи.

На першому етапі відбувається збір інформації по певному інноваційному проекту, над яким планує працювати підприємство. Для успішної реалізації цього етапу необхідно проводити моніторинг факторів, які можуть стати причинами ризику при реалізації інноваційного проекту. Глибина і деталізація моніторингу залежить від можливостей підприємства, складності проекту і наявності достовірної, структурованої і вичерпної інформації по ньому.

На другому етапі механізму оцінювання ризиків проводиться виокремлення ризиків. Для того, щоб окреслити ризики і дати їх характеристику ризик-менеджер підприємства оцінює зібрану моніторинговою групою інформацію.

На третьому етапі проводиться якісний аналіз факторів, які можуть стимулювати розвиток ризикової ситуації.

Якісні методи оцінки ризиків – з їхньою допомогою здійснюється виявлення ризиків, властивих реалізації передбачуваного рішення; визначення кількісної структури ризиків; виявлення найбільших ризикових регіонів в розробленому алгоритмі прийнятого рішення. Головне завдання цих методів – визначити фактори ризику, етапи роботи при виконанні яких ризик виникає, тобто встановити потенційні сфери ризику [2; 4; 5].

Підсумкові результати якісного аналізу ризику, у свою чергу, є вихідною інформацією для проведення кількісного аналізу.

Наступний етап полягає у виборі кількісних методів оцінювання ризиків. При цьому враховуються витрати і умови їх застосування. Серед кількісних методів виділяють: метод аналогій, метод аналізу чутливості, нормативний метод, метод експертних оцінок, метод фінансової стійкості, метод побудови дерева рішень, аналітичний метод, статистичний метод та інші.

Наступним етапом є визначення допустимих меж ризику. Зокрема Донець Л.І. виділяє п'ять областей ризику [3]:

- безризикова зона, де не передбачаються втрати, а очікується зростання економічних результатів;

- область нормального ризику характеризується рівнем втрат, які не перевищують розміру чистого прибутку;

- область високого ризику характеризується рівнем втрат, які не перевищують розміри балансового прибутку;
- область максимального ризику - можливі втрати величини загальних доходів, доходів підприємства, але менші за власні кошти підприємства;
- область критичного ризику - можливі втрати в розмірі власних коштів, тобто наступає повне банкрутство.

На етапі вибору впливу на ризик необхідно врахувати, на якій стадії знаходиться реалізація інноваційного проекту, спрогнозувати тривалість перебування у певній області ризику і можливості для покращення ситуації. Можливим шляхами впливу на ризик, якщо він потрапив у високу, максимальну чи критичну зону є: внесення змін у інноваційний проект, страхування ризиків, відмова від інноваційного проекту, диверсифікація ризиків. А, якщо - в зону припустимого ризику, то ризик-менеджер повинен прийняти рішення про використання заходів щодо запобігання збільшення цього ризику. А саме [1]: компенсація ризику (стратегічне планування інноваційної діяльності; прогнозування ситуації; моніторинг соціально-економічного і правового середовища; активний цілеспрямований маркетинг); збереження ризику (без фінансування (відмова від будь-яких дій, спрямованих на компенсацію збитку); самострахування (створення системи резервів); залучення зовнішніх кредитних коштів, дотацій); передача ризику (страхування; отримання фінансових гарантій; інші методи (договірні (внесення до договорів спеціальних умов), юридичні)); зниження ризику (диверсифікація; здобуття додаткової інформації; лімітування).

Етап контролювання результатів впливу на ризик полягає у дослідженні ризик-менеджером ситуації на підприємстві, після вжиття заходів щодо регулювання ризикових ситуацій. Контролювання проводиться щодо: правильності вибору кожного елемента механізму оцінювання ризику, організування робіт по оцінюванню ризиків, своєчасності і обґрунтованості результатів оцінювання і результативності впроваджених методів регулювання ризиків. Отже, попередній контроль здійснюється в процесі формування механізму оцінювання, поточний контроль - використання, і заключний – для виявлення результативності механізму і заходів, які використані для регулювання ризиків.

Відповідно до того, які відхилення були виявлені в процесі контролювання, проводиться аналізування результатів впливу і, при необхідності, реалізуються корегуючі заходи. Тобто, якщо в результаті контролювання виявлено, що при реалізації механізму оцінювання ризиків і заходів щодо їх зниження чи попередження, прослідковується тенденція до розвитку ризикових ситуацій, то ризик-менеджер приймає рішення про проведення корегуючих заходів.

1. Донець Л.І. *Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навчальний посібник.* / Л.І. Донець — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 312 с.

2. Кинев Ю.Ю. *Оценка рисков финансово-хозяйственной деятельности предприятий на этапе принятия управленческого решения* / Ю.Ю. Кинев // *Маркетинг в России и за рубежом.* – 2002. – № 5 С. 73–83.

3. Клименко С. М., Дуброва О. С. *Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч. посібник.* /С. М.Клименко — К.: КНЕУ, 2005. — 252 с.

4.Левченко М. О. *Методи оцінки ризиків зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємства*/М. О. Левченко // *Вісник Хмельницького національного університету* – 2010.- № 6, Т. 3 – С.190-194

5. Матвійчук А.В. *Аналіз і управління економічним ризиком* / А.В. Матвійчук. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 347 с.

СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ДО АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

© Т. В. Сак, 2017

За оцінками Міжнародної організації з міграції близько 5 млн. українців перебувають на легальних умовах за кордоном. Визначальною характеристикою українських трудових мігрантів є їхній високий рівень освіти й професійного досвіду: 37% усіх трудових мігрантів мають повну вищу освіту [1]. Поширення тенденцій міграції українських науковців та висококваліфікованих працівників до інноваційно розвинених країн, так званий «відтік мізків», вимагають перегляду форм та методів стимулювання персоналу на вітчизняних підприємствах. Стимулюючі заходи повинні здійснюватися як суб'єктами підприємництва, так і на рівні держави.

Стимулююча інноваційна політика становить складне комплексне явище, яке складає елементи, з одного боку – національної макроекономічної політики щодо створення сприятливого інвестиційного клімату реалізації інноваційних проєктів, а з другого – запровадження на державному рівні спеціальних стимулів інноваційних технологічних змін [2].

До завдань держави щодо стимулювання інноваційної активності персоналу можемо віднести: збереження і розвиток наукових шкіл; пряма фінансова підтримка винахідників та науковців; розвиток інноваційної інфраструктури; ефективна освітня реформа, що спрямовуватиметься на підвищення якості знань та формування конкурентоспроможного фахівця; сприяння співпраці науково-дослідних та освітніх закладів з підприємствами та сферами бізнесу.

Стимулювання інновацій на підприємствах передбачає використання методів, що впливають на продуктивність ініціативності й творчості персоналу, формують сприятливі умови участі в інноваційних проєктах.

Усі методи стимулювання персоналу до активізації інновацій можна поділити на такі групи:

1. Матеріальне стимулювання (вибір форм й систем оплати плати, що враховують участь в інноваційному процесі; доплати за стаж, раціоналізаторські пропозиції, винаходи та творчі ідеї; участь у розподілі прибутків тощо);

2. Поліпшення якості робочої сили (оплата за стажування, навчання, підвищення кваліфікації; конкурсний підбір персоналу);

3. Вдосконалення організації праці (розширення функцій, збагачення праці, виробнича ротація, застосування гнучких графіків, поліпшення умов праці);

4. Залучення персоналу в процесі управління (врахування ідей та пропозицій персоналу при постановці цілей, виборі стратегічних альтернатив);

5. Нематеріальне стимулювання (похвала, визнання заслуг, довіра тощо).

В основі стимулювання персоналу до активізації інновацій керівництво підприємства повинно дотримуватись таких принципів управління: підтримка та винагородження ініціативи та винахідництва; заохочення новаторства та раціоналізаторства; сприятливі організаційні та психологічні умови праці; простота і чіткість процедури подання пропозицій та винаходів; формування інноваційного типу мислення на всіх рівнях управління.

Застосування сучасних підходів до управління персоналом має сприяти активізації інновацій, створить сприятливі умови для професійного та творчого розвитку персоналу.

1. *Міграція як чинник розвитку в Україні // Звіт Міжнародної організації з міграції (МОМ), Представництво в Україні. – К, 2016. – 116 с.*

2. *Стадник В. В. Інноваційний менеджмент : навчальний посібник / Валентина Василівна Стадник, Микола Антонович Йохна . – Київ : Академвидав, 2006 . – 463 с.*

ТЕОРІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

© Сагун О.С., 2017

Світовий досвід свідчить, що у сучасних умовах стійкий довгостроковий розвиток економіки залежить здебільшого не від ресурсних можливостей, які, зрештою, є обмеженими, а від інноваційної активності суспільства та окремих його елементів. Завдяки інноваціям наука стала безпосередньою продуктивною силою, а знання у вигляді нематеріальних активів – основним капіталом економічного розвитку.

Наукові дослідження, розробки та інновації стають ключовими елементами принципово нової соціально-економічної системи – економіки, заснованої на знаннях (англ. knowledge-based economy). На зміну індустріальній приходить економіка знань. У цій економіці вирішальним ресурсом стає не фізичний, а інтелектуальний та людський капітал. Саме тому передові країни світу в своєму розвитку орієнтуються на нову якість основних ресурсів та їх спроможність до інновацій.

Аналіз у різних авторів визначень «інвестиційний ресурс» показав певні розбіжності. Нами виділено наступні спільні та відмінні ознаки.

Спільними рисами даних трактувань поняття є визначення їх ресурсами як такими, а мета їх використання та цільова спрямованість і визначає вид – інвестиційні. Спільним також є положення, що будь-яка реалізація інвестиційного проекту повинна бути обґрунтована з точки зору ефективності. Враховуючі спільні та відмінні риси даних визначень, можна дати наступне тлумачення: інвестиційні ресурси – це сукупність матеріальних та нематеріальних ресурсів, що застосовуються або можуть бути застосовані для досягнення цілей інвестиційної діяльності.

Україна знаходиться перед об'єктивною необхідністю активізації створення конкурентоздатних господарських систем, модернізації і реконструкції діючих господарських структур, забезпечення диверсифікації капіталу підприємств у напрямі соціально орієнтованих структурних перетворень.

З метою дослідження ролі інвестиційного ресурсу в інноваційному розвитку національної економіки доцільним є уточнення сутності поняття «розвиток національної економіки». Передусім необхідно провести аналіз уже наявних його дефініцій, а також розглянути усталене значення та етимологію слів, що утворюють поняття.

Отже, інноваційний розвиток національної економіки можна визначити як процес переходу від одного етапу національної економіки до іншого, коли в новому періоді не тільки збільшується виробництво тих самих товарів і послуг, що вже вироблялися раніше, а має місце й виробництво нових товарів і послуг з використанням нових технологій, порівняно з минулим періодом, тобто виникнення інновацій та інноваційних структур.

Спираючись на це визначення, логічним вважати твердження про відповідну роль інвестиційного ресурсу інноваційного розвитку економіки. Під інвестиційним ресурсом інноваційного розвитку економіки розуміємо систему специфічних елементів, яка здатна забезпечувати самоорганізацію регульованої системи управління.

Вплив на інноваційний розвиток економіки відбувається за рахунок ефекту синергії і, як наслідок, системно-синергетичної взаємодії. Саме такою узгодженою взаємодією взаємообумовлюється ефект синергії, що визначає роль і місце інвестиційного ресурсу в управлінні інноваційним розвитком економіки в контексті інноватики (рис. 1).

Під **інноватикою** слід розуміти междисциплінарний науковий напрям, що займається розвитком наукових основ інноваційно-інвестиційної методології стосовно до систем різного типу, плануванням та організацією побудови проектів і забезпечує інтеграцію знань, що формують

інноваційну діяльність керованих систем з метою підвищення їх соціально-економічної ефективності. Інноватика та інноваційно-інвестиційна діяльність керованих об'єктів орієнтовані на кінцевий результат, ринок і споживача. Відповідно до цього необхідно приділяти увагу методам та інструментам розробки та обґрунтування векторних критеріїв оптимальних інноваційних організаційно-технологічних систем, що функціонують в умовах конкуренції, протиріч і невизначеності ринкової сфери [1].

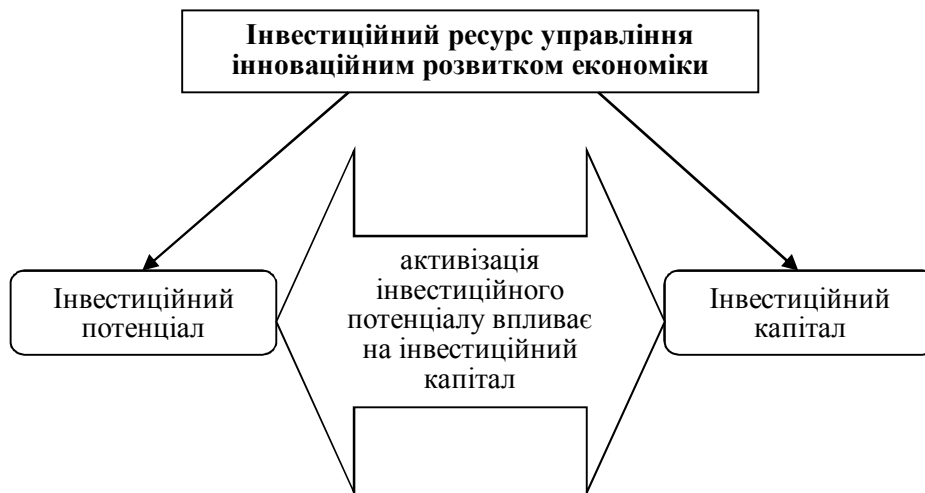

Рис.1. Місце інвестиційного ресурсу в інноватиці

Інвестиційний потенціал є максимально можливою здатністю залучати у виробництво і ефективно використовувати інвестиційні ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі. Формування інвестиційного потенціалу потребує перегляду підходів до управління та прийняття управлінських рішень. Основою прийняття рішень повинні стати всебічний аналіз конкретної економічної ситуації та орієнтація на перспективу, тобто прогнозування та розробка певної інвестиційної стратегії, як складової інвестиційної політики.

Інвестиційний капітал має декілька дефініцій: по-перше, інвестиційний капітал – це створений грошовий капітал, який є в розпорядженні суб'єктів ринку, і який у процесі інвестування набуває форми позичкового капіталу; друге визначення інвестиційного капіталу розкриває його як грошовий вираз вартості цінних паперів, які дають право власності на реальний капітал; третє визначення трактує інвестиційний капітал як кошти, вкладені на тривалий строк у виробництво товарів, робіт або послуг для одержання прибутку [2].

Капітал має три важливі властивості: він мобільний, вразливий і плинний, а тому винятково розбірливий і селективний. Він направляється туди, де уряди стабільні, інвестиційний клімат сприятливий і є певні можливості одержати прибуток. Через мобільність і вразливість капітал мігрує між регіонами і країнами залежно від змін у податковій, валютній, торговій політиці та інших елементів середовища його перебування. Капітал плинний у світовому масштабі й не може бути примножений за рішенням того чи іншого уряду. Він скрізь має високий попит. Достатня пропозиція капіталу — запорука ефективного інноваційного розвитку національної економіки і важливе завдання для країни [3].

Система управління інноваційним розвитком економіки передбачає наступні складові:

- методи та інструменти стратегічного аналізу в частині визначених тенденцій інноваційного розвитку під впливом інвестиційного ресурсу;
- інвестиційний механізм реалізації інноваційної політики на шляху модернізації економіки;
- підходи до оцінки синергетичного ефекту впливу інвестиційного ресурсу на інноваційний розвиток економіки;

– взаємодія інвестиційного ресурсу та інститутів управління інвестиційного розвитку.

Важливу роль у системі управління інноваційним розвитком відіграє встановлення взаємоузгодженої дії інститутів державного управління та інвестиційного ресурсу. Найбільший ефект такої взаємодії буде досягнутий за умови створення інвестиційної платформи реалізації нових інноваційних технологій для модернізації національної економіки.

Аналіз зазначених трактувань дає можливість зробити висновок про те, що зміст поняття «інвестиційний ресурс інноваційного розвитку економіки» можна розкрити як сукупність елементів, що здатна забезпечити самоорганізацію системи управління інноваційним розвитком економіки, що за допомогою синергетичного ефекту забезпечує злагоджену роботу системи управління та модернізації економіки.

1. Лукінов І.І *Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя)*. — К.: АТ "Книга", 1997.

2. Немлієва Н. В. *Особливості управління формуванням інвестиційних ресурсів на підприємстві* / Н. В. Немлієва // *БизнесИнформ*. — 2009. — № 4(1). — С. 80-83.

3. *Інституційна інвестологія: Навч. посібник* / За заг. ред. д/ра екон. наук, проф.. С.К. Реверчука. — К.: Атіка, 2004. — 208 с.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

©Силкіна Ю.О., 2017

В умовах розбудови економіки постіндустріального типу перед наукою та господарською практикою виникають проблеми принципово нового характеру. На сьогодні, коли на розвиток і успіх підприємства впливає багато факторів, потребують перегляду концепції управління, що сформувалися раніше; необхідні зміни організаційно-правових форм підприємств на основі застосування нових методів аналізу і проектування системи управління.

Нині більшість українських підприємств усвідомила, що необхідні інноваційні, принципово нові методи управління персоналом та організацією в цілому. На сучасному етапі загострюється конкуренція і підвищуються вимоги споживачів, тому постійні нововведення можуть стати одним із факторів отримання конкурентних переваг. Пошук ефективних організаційних форм управління нововведеннями, створення механізму інтеграції та координації діяльності в процесі розробки й впровадження нововведень вимагають підвищення уваги до інноваційного менеджменту як сукупності організаційно-економічних методів та форм управління у різних ланках економіки і насамперед, на рівні первинної ланки – підприємства.

Інноваційний менеджмент розглядають як один з напрямів стратегічного управління, яке здійснюється вищим рівнем управління компанією. Виходячи з цього, головна увага в інноваційному менеджменті має бути зосереджена на виробленні інноваційної стратегії і засобах її реалізації. Розроблення та виробництво нових видів продукції при цьому стає пріоритетним напрямом розвитку підприємства (фірми, корпорації), оскільки визначає всі інші напрями його розвитку [1].

Як система інноваційний менеджмент складається з двох складових, або підсистем: керуючої підсистеми (суб'єкта управління) і керованої підсистеми (об'єкта управління), зв'язок суб'єкта управління з об'єктами відбувається за допомогою руху інформації. Цей рух інформації являє собою сам процес управління, тобто процес розроблення і здійснення керуючої дії суб'єкта управління на об'єкт управління. Механізм керуючого впливу включає збір, обробку і передавання необхідної інформації та прийняття відповідних рішень. На рис. 1 показані основні складові інноваційного менеджменту та сфери здійснення інноваційного управління на підприємстві [2].

Суб'єктом управління в інноваційному менеджменті можуть бути менеджери і спеціалісти різного рівня залежно від об'єкта управління. Об'єктом управління є інноваційні процеси, інноваційна діяльність, інновації, економічні відносини між учасниками ринку інновацій.

В центрі уваги інноваційного менеджменту як складової загальної системи управління підприємством повинен бути потенціал організації як головний критерій доцільності її існування. У цьому контексті, розвиток організації слід розглядати як реакцію на зміни зовнішнього середовища, тобто врахувати стратегічний аспект. Від стану інноваційного потенціалу залежить вибір інноваційної стратегії.

З позицій підприємства механізм управління інноваційною діяльністю завжди конкретний, оскільки спрямований на досягнення чітко визначених інноваційних цілей шляхом впливу на конкретні чинники, які забезпечують досягнення намічених цілей, і цей вплив здійснюється за допомогою використання конкретних ресурсів або потенціалів підприємства.

Інноваційний менеджмент – це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів, методів і форм управління інноваційною діяльністю конкретного об'єкта управління з метою одержання оптимальним шляхом економічних результатів цієї діяльності [2].

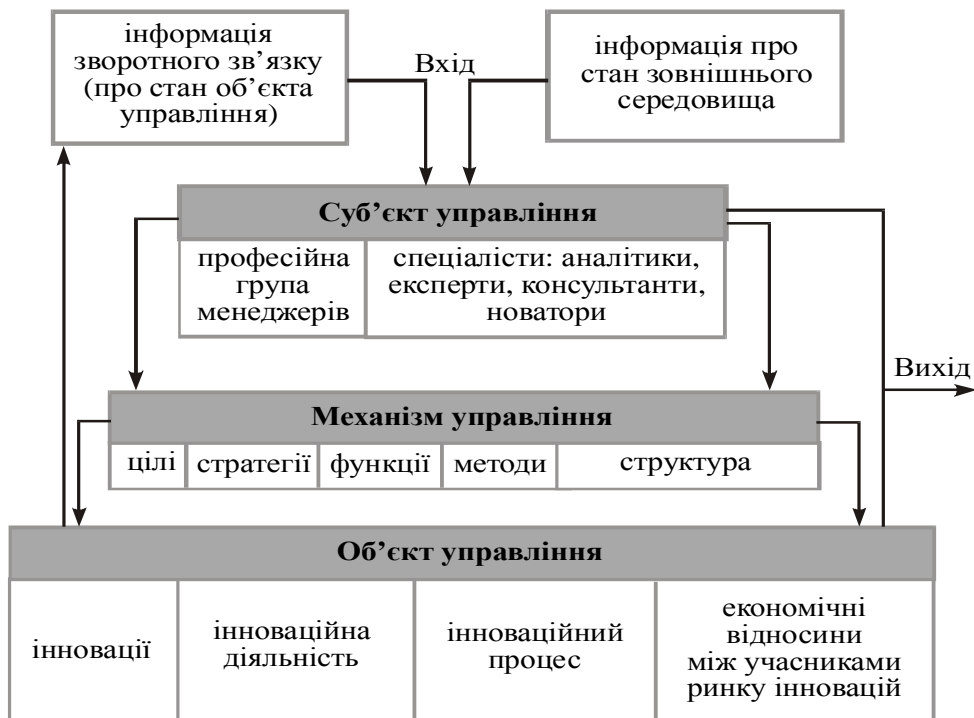

Рис. 1. Основні складові інноваційного менеджменту [2]

Управління інноваційною діяльністю підприємства передбачає:

- розроблення інноваційних цілей розвитку;
- створення системи інноваційних стратегій;
- аналіз зовнішнього середовища з урахуванням невизначеності та ризику;
- аналіз інноваційного потенціалу підприємства;
- планування та організацію наукових розробок та впровадження їх у виробництво;
- оцінку ефективності інноваційної діяльності.

Основними цілями інноваційного менеджменту є:

- забезпечення довгострокового функціонування інноваційного процесу на основі ефективної організації всіх його елементів і систем;
- створення конкурентоспроможної інноваційної продукції, розробка та впровадження технологій найбільш ефективним і оптимальним шляхом.

Таким чином, інноваційний менеджмент націлений на забезпечення ефективного функціонування інноваційного процесу на підприємстві, з метою створення можливості його конкурентоспроможності на ринку в довгостроковій перспективі.

1. Герчикова И.Н. Менеджмент: Учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 501 с.

2. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

© Сіпайло Н.А., 2017

В умовах розвитку сучасного суспільства основним чинником, який визначає конкурентоспроможність підприємств, регіону та держави є рівень інноваційності економіки. Реалізація необхідних заходів по збільшенню цього рівня вимагає значних фінансових і організаційних ресурсів, інституційних та структурних змін. Центральне місце в інноваційній системі країни займають суб'єкти підприємництва, які формують попит на інноваційну продукцію, техніку та технології, перетворюють знання в інноваційний капітал.

Однією з причин низького рівня інноваційності економіки України є домінування великих підприємств із застарілою матеріально-технічною базою, які забезпечували економічне зростання періоду 2000–2007 рр., у поєднанні з фактичною відсутністю інноваційно активних підприємств у секторі малого та середнього підприємництва. У середньому по країні лише близько 6 % промислових малих та близько 16 % середніх підприємств є інноваційно активними [1]. На сьогодні використовується незначна частка науково-технічного потенціалу держави, що зумовлено фактичною відсутністю фінансування інноваційних проєктів, низьким рівнем правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, нестачею коштів у підприємств на одержання зарубіжних патентів, відсутністю сучасних маркетингових досліджень міжнародного ринку технологій. Серед підприємств, які впроваджували нові технології для удосконалення продукції або створення нового продукту 21,1 % застосовують вітчизняні патенти і лише 2,4 % – міжнародні [2].

Характерною ознакою нової моделі економічного зростання є широкий розвиток інвестування для фінансування та розвитку інноваційних проєктів. Економічними формами та мотивами такого інвестування можуть бути: спонсорська допомога, спільна участь в прибутках суб'єкта підприємництва через викуп акцій або внески до статутного фонду, створення цільових фондів науково-інноваційного розвитку. В контексті фінансування інноваційної діяльності в Україні окремої уваги заслуговує питання розвитку венчурного капіталу.

Основними напрямками розвитку інноваційного підприємництва в Україні є:

- hardware-проєкти, які працюють в сфері технологій. Використання інноваційних розробок таких як 3D-друк, дрони, електронні девайси у сфері промислового виробництва та споживання;
- big data – використання інформаційних інновацій за для розвитку окремих підприємств та економік регіонів;
- медицина – реалізація проєктів, які полегшують лікування хвороб або покращують існуючі методики;
- штучний інтелект – розробка роботизованої техніки, яка зможе виконувати нові функції і завдання;
- навчання – створення платформ, що допомагають навчатися дистанційно або очно за різними напрямками, починаючи від ІТ і завершуючи іноземними мовами.

Отже, інноваційне підприємництво може виступити основною рушійною силою розвитку економіки України, і тому необхідно ретельно підходити до удосконалення, розробки та запровадження урядом конкретних державних програм, які б дали поштовх до значної активізації інноваційної діяльності.

1. Марчук Ю. *Особливості розвитку інноваційного підприємництва в Україні: досвід Польщі* / Ю. Марчук // *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи*. - 2013. - Т. 2. - С. 67-71.

2. *Сайт Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва [Електронний ресурс]*. – Режим доступу : www.dkrp.gov.ua.

БЮДЖЕТНА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Сірець Н.С., 2017

Сутність інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки полягає у розробці і впровадженні в аграрне виробництво прогресивних методів ведення господарства, в основі яких лежать методи ефективного виробництва продукції, застосуванні нового покоління техніки, використанні нової кадрової політики тощо з врахуванням накопиченого наукового та інноваційного потенціалу.

Дослідження різних аспектів інноваційних процесів в аграрній сфері здійснювались провідними вітчизняними вченими, такими як В. Андрійчук, А. Гайдучий, М. Кісіль, М. Коденська, Г. Підлісецький, А.В. Чупіс, О. Шестопаль, В. Юрчишин та ін. Окремі аспекти, пов'язані з розробкою та реалізацією стратегії інноваційної діяльності, її інвестиційного та ресурсного забезпечення досліджували такі вітчизняні вчені-аграрії, як О.І. Дацій, М.В. Зубець, О.В. Крисальний, М.Ф. Кропивко, М.Й. Малік.

Для аграрних підприємств запровадження інновацій у виробництво – це передусім:

- використання нових технологій виробництва сільськогосподарської продукції;
- застосування сучасних, більш ефективних порід у тваринництві та нових сортів рослин, більш продуктивних і стійкіших до хвороб та несприятливих природно-кліматичних проявів;
- використання біотехнологій, які дають змогу отримати більш якісні, корисні продукти, що мають оздоровчий та профілактичний ефект;
- застосування технічних засобів та технологій обробки ґрунту, очистки і зберігання сировини, що впливають на ефективність виробництва;
- застосування енергозберігаючих технологій, екологічних інновацій, які дають змогу збільшити врожайність, продуктивність, мінімізувати витрати та гарантувати безпеку навколишнього середовища [2].

На сьогодні обсяг глобального ринку агротехнологій складає \$ 400 млрд. Сукупні витрати на дослідження в сільському господарстві тільки в 13 країнах Західної Європи становлять близько \$ 4 млрд на рік, у США витрачається \$ 7 млрд. В Україні подібні технології доступні переважно великим агрохолдингам, які впроваджують IT-технології шляхом використання систем GPS моніторингу при зборі врожаю, а також різноманітні програми збору та аналізу даних, для прогнозування врожаїв та хеджування ризиків.

- найбільше використовуються технології в точній землеробстві або precision agriculture. IT допомагає аналізувати дані Big Data, отримані з аерофотозйомки (за допомогою вертольотів, дронів), чітко виділяти ділянки, де є проблеми зі сходами, шкідниками, злодійством, неякісною обробкою полів;

- дрони або вертольоти зрошують або удобрюють, доставляють пестициди на поле та на проблемні ділянки, знижуючи споживання дорогих добрив, іноді в десятки разів, збільшують врожайність в рази - в тому числі за рахунок швидкості обробки і реагування на проблеми [3].

В той же час такі ж потреби виникають і у малих та середніх підприємств, але їм не вистачає власних фінансових ресурсів на ці заходи. Це пов'язано із розміром підприємств, недовірою інвесторів, кредиторів, відсутністю вагомих елементів застави недосконалими процесами управління діяльністю підприємства відсутністю доступних їм технологій для введення бізнесу.

Тому більшість підприємств використовують власні фінансові ресурси для впровадження інновацій в діяльність (рис. 1). За кошти бюджету вдвічі менше фінансують інноваційні програми розвитку підприємств порівняно з коштами інвесторів. У 2017 році державна підтримка для аграріїв становить 5,5 млрд грн, тобто — 1% від ВВП всієї країни [1]. На пряму підтримку АПК надійдуть 4 млрд грн (із 5,5 млрд грн) у вигляді дотацій на:

- тваринництво (виробники м'яса птиці та яйця, свинарство, ВРХ);
- овочівництво;
- садівництво;
- виноградарство;
- ягідництво;
- переробку молокопродуктів (сиру, згущеного молока, сметану).

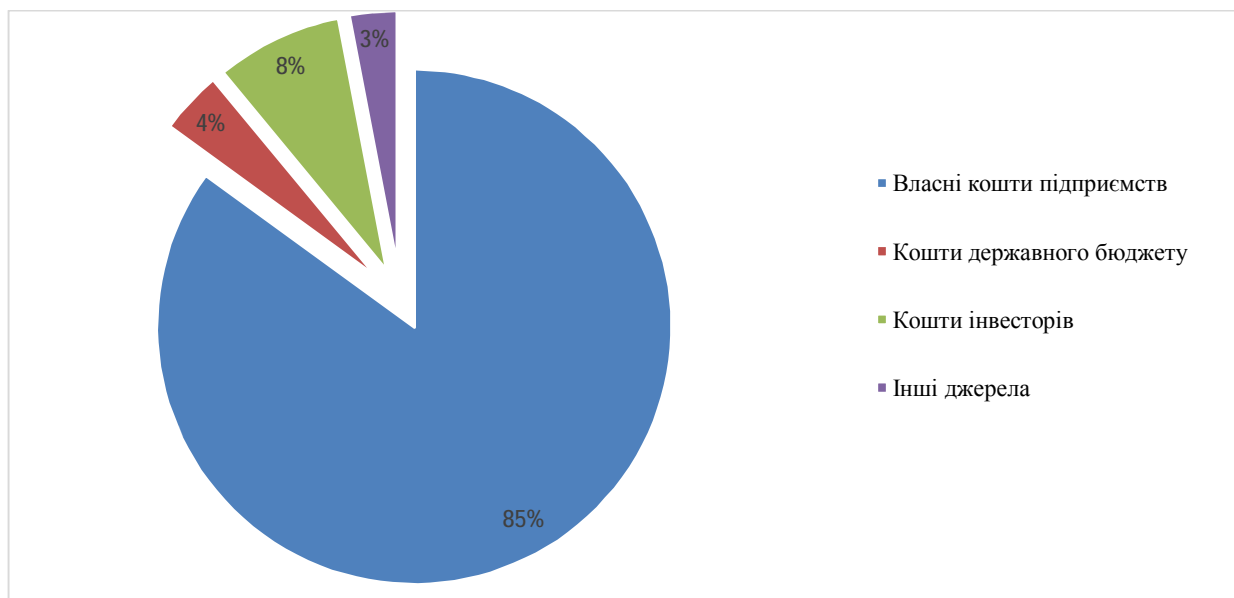

Рис 1. Джерела фінансування інноваційних заходів підприємств України у 2016 році
Джерело: сформовано автором на основі [4].

Ще 1,5 млрд грн, із 5,5 млрд, розподілено на програми розвитку АПК та на компенсацію придбання сільськогосподарської техніки (переважно вітчизняного виробництва) на програми кредитування (аграрне страхування та запуск Фонду гарантування кредитів АПК). На розвиток машинобудування виділено 500 млн грн (10% від 5,5 млрд), що гарантує у плановому періоді більшу ймовірність фінансування програм, що дозволить покращити виробництво продукції і її переробку, застосовуючи нові технології, та впроваджувати їх у свою діяльність [1]. Але цих коштів недостатньо для повноцінного оновлення технічного парку підприємств, підтримки діяльності малих та середніх виробників, які працюють переважно на внутрішньому ринку, тобто формують значну частину продовольчої безпеки нашої країни. Порядок та механізми використання бюджетних коштів є недосконалими та непрозорими, відсутній контроль за цільовим та ефективним їх використанням.

Держава не повинна стояти осторонь перелічених проблем оскільки бюджет на сьогодні є основним джерелом фінансування для аграріїв, що зумовлено впливом на бажання інвесторів вкладати кошти у вітчизняні підприємства економічної і політичної ситуації в країні. Для підвищення активності інвесторів та збільшення фінансування слід конкретизувати перелік заходів підтримки з бюджету та забезпечити доступ до неї підприємств усіх форм власності, проводити заходи інформаційної підтримки щодо обізнаності малих та середніх підприємств в новітніх розробках та дослідженнях.

1. *Держбюджет-2017 для аграріїв [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.agro-business.com.ua/ostannia-vip-novyna/html>.*

2. *Українські аграрні технології [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://agravery.com/uk>.*

3. *Українські ІТ технології для АПК [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://agravery.com/uk/posts/show/vladislava-ruticka/html>.*

4. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>*

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

© Скворцов Д.І., 2017

Все більша інтеграція економіки України в глобальні економічні процеси посилює конкуренцію на внутрішньому ринку. В той же час необхідно констатувати, що більшість суб'єктів господарювання не готові до таких змін. Це зумовлено відсутністю стратегії розвитку інноваційного середовища, що призводить до подальшої деградації економіки. Зокрема, «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» не відповідає реальним економічним процесам [1]. Згідно неї передбачався з 2013 року період формування фундаментальних основ сталого розвитку та закріплення стабільно стійких темпів розвитку. Але водночас відбуваються зворотні процеси. Проведені дослідження різних джерел статистичних даних [2, 3] виокремили наступні тенденції:

1. Частка інноваційної продукції на кінець 2014 року становила 2,5% від загального обсягу промислової продукції.

2. Витрати підприємств на розробку та впровадження інновацій за період 2013-2015 років скоротилося в 2 рази.

3. Україна впродовж 2013-2015 років опустилася на 79 місце в глобальному індексі конкурентоспроможності. Серед найближчих країн нижчий результат лише в Молдові. При цьому за рівнем розвитку інфраструктури, зокрема інноваційної, Україна на 112 місці.

4. 44,3% інноваційно активних підприємств належать до низько-технологічних виробництв. Інноваційність їх діяльності в переважній більшості випадків зумовлена імпортом нового обладнання.

Загальний висновок проведеного дослідження наступний: відсутність реальної інноваційної стратегії та основ до розвитку економіки України. Основний чинник конкурентоспроможності української економіки – це найдешевша на європейському континенті робоча сила. Але цей чинник в сучасних умовах відіграє вирішальну роль у дуже невеликій кількості галузей і ніяким чином не пов'язаний з глобальними економічними процесами та інноваційним розвитком.

Серед першочергових задач з покращення інноваційного середовища в Україні є наступні заходи:

1) Розробка нової стратегії інноваційного розвитку, де необхідно передбачити пріоритети розвитку та механізми їх впровадження. Такий документ має бути позбавлений формалізму і повинен мати програму, що передбачала досягнення результатів в різних рівнях планування.

2) Створення державно-приватного партнерства у сфері комерціалізації технологій. Тобто держава може запускати «стартапи» на державних підприємствах, університетах чи наукових центрах надаючи для цього в користування наявну інфраструктуру.

3) Розвиток механізмів конкурентного пільгового кредитування інноваційних проектів в малому та середньому бізнесі.

Реалізація вказаних заходів не забезпечить стійкого інноваційного розвитку, але хоча б дозволить в незначній мірі стабілізувати економіку та створити передумови до подальших реформ у цій сфері.

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]: Постанова Верховної Ради України від 21.10.10 р. № 2632-17. – Електрон. дані. – 2017. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2632-17>. – Назва з екрана.

2. Наукова та інноваційна діяльність України: Статистичний збірник. . – К. : Державний комітет статистики України, 2016. – 257 с.

3. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік. [Електронний ресурс]: МОН України. – Електрон. дані. – 2017. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/Діяльність/Наука/2-3-ad-knu-2015.pdf>. – Назва з екрана.

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК СПЕЦИФІЧНА ГЛОБАЛЬНА РЕСУРСНА АСИМЕТРІЯ

©Смирнов Є.В., Смирнова О.П., 2017

Сучасне ринкове середовище передбачає дедалі більше загострювання глобальних проблем людства, таких як обмеженість і невідновлюваність певного кола ресурсів, збереження навколишнього природного середовища, посилююча урбанізація міст, використання нетрадиційних джерел енергії і живлення, а також зберігання і утилізація небезпечних відходів – значно актуальнішими стають питання пошуку шляхів оптимізації витрат, особливо матеріальних, що зумовлено їх постійно зростаючим дефіцитом. Подальший розвиток економіки супроводжується загальним зростанням споживання енергоресурсів, а сучасні моделі ефективного їх використання вибудовуються на якомога ранішньому визначенні глобальних ресурсних асиметрій, які в змозі забезпечити підприємствам тривалі стратегічні конкурентні переваги [1; с.79-80].

На сьогоднішній день, власне, енергію можна розглядати з точки зору еволюції ресурсної теорії як один з основних факторів, який все більше набуває стійких ознак ресурсної асиметрії. З 60-х років ХХ ст. ресурсна теорія пройшла декілька етапів і відповідних концепцій, основними з яких були і є [2, с.34; 3, с.27]:

- класична ресурсна концепція, яка ґрунтувалася на VRIO-аналізі, де основним елементом вважалися саме ресурси в їх фізичному розумінні;
- концепція динамічних здатностей, де пріоритет в розподілі ресурсів змістився на місію і цілі підприємства в стратегічній перспективі, а також внаслідок «гуманізації» сутності ресурсів в економічній теорії, на перший план вийшли не самі ресурси, а можливості їх ефективного використання;
- концепція ресурсних асиметрій – на сьогодні це є пік у розвитку ресурсних концепцій, де акцент ставиться на знаходженні унікальних ресурсів, здатних забезпечити стратегічну конкурентну перевагу і якомога довшого і тривалого їх використання.

Спираючись саме на теорію ресурсних асиметрій, а також ті інформаційні прогалини, які існують зараз не тільки на мікро- (підприємства), мезо- (регіони, переважно галузі), а й на глобальному і макрорівні (світ, держава і економіка в цілому), можемо допустити, що саме енергія і її ефективне споживання вже стали, є і ще достатньо довгий час будуть становити саме той унікальний асиметричний ресурс, до управління, володіння чи контролем над яким повинні прагнути всі існуючі суб'єкти економіки і держави.

Якщо мова іде про ефективність використання певного ресурсу, а енергія, як ми вже визначилися, і є фактично інноваційним ресурсом, то для того, щоб їм ефективно керувати і обчислити, потрібно її виміряти і оцінити [4, с.127]. Точні та значущі індикатори (критерії) енергоефективності є необхідним інструментом для проведення ефективної державної політики. Їх основне завдання – оцінка потенціалу енергозбереження, встановлення відповідних цільових показників й проведення моніторингу ефективності державної політики.

Аналіз загального аспекту енергоефективності в теперішній час виходить на першочергові ролі в системі критеріїв оцінки діяльності підприємств. Основною методикою, прийнятою на сьогоднішній день є метод декомпозиції кінцевого енергоспоживання за секторами і галузями економіки. Цей метод дозволяє розділити головні фактори, що визначають енергоспоживання: *економічну діяльність, структуру економіки та енергоємність виробництва*, дозволяючи отримати точніші оцінки енергоефективності порівняно зі стандартними (кількість спожитих ресурсів на одиницю виробленої продукції). Для декомпозиції змін в енергоспоживанні використовується метод логарифмічного середнього Дівізія 1 (Logarithmic Mean Divisia I (LMDI)). Слід зазначити, що саме цьому методу надається перевага через строгу теоретичну обґрунтованість. Інноваційність запропонованого методу

декомпозиції МЕА полягає у використанні різних індикаторів енергоефективності для найбільших (енергоємних) споживачів енергоресурсів: галузей промисловості, сільського господарства, сфери послуг, будівництва, житлового сектору та генерації енергії на теплоелектростанціях (ТЕС). Як еталон ефективного енергоспоживання береться середня енергоємність відповідного сектора сектору/галузі в ЄС. Таким чином, ми розраховуємо ефективне енергоспоживання в Україні за умови досягнення кожною галуззю рівня енергоємності в ЄС при збереженні поточної структури економіки [5; 6; 7; 8].

Зі своєї сторони, вважаємо за доцільне при аналізі діяльності підприємства використання групи додаткових ключових показників і індикаторів у вигляді моделі «МОДЕЛЬ 3Е» - Model of Energy Efficiency Economy, основними принципами і підходами якої мають стати наступні [9]:

1. Досягнення прозорості і покращення рівня обізнаності населення і всієї держави в цілому, а також ліквідація інформаційних асиметрій.

2. Розробка прозорих і зрозумілих стандартів для ключових продуктів ринку.

3. Використання інноваційних фінансових інструментів.

4. Нові можливості у сфері послуг.

Враховуючи все вищевикладене, можемо дійти гіпотетичного висновку, що фактично і енергія, а також і її складові, як ключовий і асиметричний ресурс, повинні зайняти своє притаманне місце в класичному розташуванні і розподіленні ресурсних факторів, таких як: земля, праця, капітал, підприємницький талант і інформація. Саме перехід до 4 і 5 технологічних укладів, трансформація економіки в сферу штучних інтелектів (Artificial Intelligence – AI), когнітивних обчислень (Cognitive Computing) і великих даних (Big Data), а також симбіоз економіки знань і інноваційних, альтернативних і нетрадиційних ресурсів, дає нам право стверджувати, що основою всіх перетворень і реінжинірингу як у минулому, так і майбутньому буде належати енергії не тільки як фізичній субстанції і одній з форми матерії, але і як психологічному аспекту буття і діяльності людини, як основної інтелектуальної і рушійної сили технічного прогресу і економічного розвитку. Тому класична парадигма ресурсної теорії набуває нового трактування і значення. Наразі в центрі уваги знаходиться ключовий, сучасно усвідомлений і асиметричний ресурс, ЕНЕРГІЯ і її похідна у розрізі оцінки ефективності діяльності підприємств – ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ.

1. *Smyrnov I., Smyrnova O. Efektywność energetyczna jako kryterium oceny przedsiębiorstw, Periodyk naukowy Akademii Polonijnej, Częstochowa, Akademia Polonijna w Częstochowie, 2017, 23 (2017) nr 4, p. 78-84.*

2. *Смирнов Є.В. Гуманізація сутності ресурсів підприємства в економічній теорії. // Науково-фаховий журнал «Економічний часопис – XXI». 11-12 (2), 2012р. – с. 32-36.*

3. *Клименко С.М. Інтелектуальні засади ресурсних концепцій у теорії стратегічного управління. // Управління ресурсами підприємства: колективна моногр./ за заг. ред. к.е.н., проф. Г.О. Швиданенко. – К.: КНЕУ, 2014. – 418, [6] с. – с.24-33.*

4. *Смирнов Є.В. Методичні аспекти оцінювання стратегічної ефективності управління ресурсами підприємства // Стратегія економічного розвитку України. Збірник наукових праць. –К., КНЕУ, №35, 2014 р. – с. 123-132.*

5. *Dodonov, Borys. “Monitoring of Energy Efficiency in Ukraine 2015”, New Social and Economic Policy, Kyiv, 2015. – p. 1-18.*

6. *OECD/IEA, Energy Efficiency Indicators: Essentials for Policy Making, 2015, OECD/IEA, Paris, France.*

7. *OECD/IEA, Energy Efficiency Indicators: Fundamentals on Statistics, 2015, OECD/IEA, Paris, France.*

8. *Taylor P., Lavagne d’Ortigue, Trudeau N., and M.Francoeur, 2008, Energy Efficiency Indicators for Public Electricity Production from Fossil Fuels, OECD/IEA Policy Paper, France.*

9. *Фолькмар Денер. Енергоефективність сьогодні або колапс завтра. - [Електронний ресурс]. – Режим*

доступу: http://www.bosch.ua/uk/ua/newsroom_6/topics_5/energy_efficiency_1/energy_efficiency_7.html

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

© Смолич Д.В., 2017

Низка підприємств АПК України в даний час зазнають суттєвих збитків, що обумовлено високою собівартістю і низькою конкурентоспроможністю продукції, високим коефіцієнтом зносу основних виробничих фондів, нестачею оборотних коштів. Крім того, однією з причин кризового стану агропромислового комплексу є неефективна й недосконала система менеджменту на всіх рівнях управлінської вертикалі. Найбільш ефективним засобом вирішення існуючих проблем в АПК є перехід підприємств комплексу на інноваційний шлях розвитку з врахуванням комплексного підходу до процесу управління галузями АПК з використанням останніх досягнень аграрної науки і формуванням відповідної інноваційної інфраструктури.

Інноваційний розвиток є єдиною реальною основою соціально-економічних перетворень у сільському господарстві. Досвід розвинених країн в останні роки переконливо показує, що підвищення ефективності агропромислового виробництва досягається переважно за рахунок активізації інноваційної діяльності, тобто успішного функціонування науково-технічної сфери галузі. Кінцевим результатом інноваційної діяльності є створення інновацій та їх освоєння безпосередньо у виробництві, що буде сприяти систематичному і більш прогресуючому організаційно-економічному, технічному і технологічному відновленню агропромислового виробництва і підвищенню його ефективності [1, с.128].

В науковій літературі в цілому інноваційний розвиток визначають як процес господарювання, що спирається на безупинний пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства у мінливих умовах зовнішнього середовища.

Процес інноваційного розвитку необхідно, насамперед, розглядати з позицій конкретного суб'єкта господарської діяльності, що здійснює господарську діяльність у взаємодії з постачальниками сировини і матеріалів, конкурентами, торговими і збутовими посередниками, споживачами у конкретних економічних, політичних, екологічних, правових та інших умовах.

Під інноваційним розвитком економіки підприємств усіх сфер АПК розуміємо такі господарські трансформації, коли за існуючих умов відбувається оптимізація темпів економічного зростання, а формування конкурентних переваг та їх підтримка забезпечується широким використанням інтелектуального потенціалу. Наголошуємо на тому, що за умов обмеженості матеріальних ресурсів виникає необхідність їх ощадливого використання, що можливо саме завдяки впровадженню інновацій та функціонування ефективної системи менеджменту [2].

Управління інноваційною діяльністю на рівні АПК — багаторівнева система управління інноваційними процесами, прийняття управлінських рішень, які націлені на створення конкурентоспроможної продукції в галузях АПК, досягнення ефективних результатів інноваційної діяльності та реалізація інноваційних стратегій. Структурними ланками інноваційного управління є: стратегія, розробка та здійснення єдиної інноваційної політики, кадрового забезпечення інноваційних процесів, розробка програми інноваційної діяльності, забезпечення інноваційних проектів ресурсами (у тому числі фінансовими й інформаційними), відбір та впровадження інноваційних проектів, створення інноваційної інфраструктури, моніторинг інноваційної діяльності тощо [3].

Необхідною умовою ефективного управління інноваційним розвитком підприємств агропромислового комплексу є дотримання принципів на яких базуватиметься система такого управління. Принципи в цілому являють собою відправні начала, основні правила та закономірності інноваційного розвитку підприємства, адже в їх сутності зосереджено досвід практичної реалізації такого розвитку.

Підприємство, що стало на інноваційний шлях розвитку, повинне функціонувати згідно з принципами [4, с. 44-45]:

- адаптивності – прагнення балансу зовнішніх і внутрішніх можливостей розвитку;
- динамічності – динамічне приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів (стимулів) діяльності підприємства (у тому числі його власників, менеджерів, працівників);

- самоорганізації – самостійне забезпечення підтримки умов функціонування, тобто самопідтримка обміну ресурсами між елементами виробничо-збутової системи підприємства;
- саморегуляції – коригування системи управління інноваційно орієнтованою виробничо-збутовою діяльністю підприємства відповідно до змін умов функціонування;
- саморозвитку – самостійне забезпечення умов тривалого виживання і розвитку підприємства на основі розроблення, створення і просування інновацій на ринок.

На цих принципах повинна функціонувати і система управління інноваційним розвитком суб'єктів господарської діяльності.

Наукою і світовою практикою доведено, що інноваційна діяльність вищого рівня та виробничо-інноваційна діяльність підприємств може бути успішною тоді, коли вона супроводжуватиметься інституціональним розвитком – створенням і забезпеченням ефективного функціонування інноваційної інфраструктури [5].

Нині інноваційна інфраструктура в агропромисловому комплексі перебуває в стані становлення, що обумовлює нагальність процесів активізації інноваційного розвитку АПК.

Інноваційна інфраструктура – це сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційні, юридичні, освітні тощо) [6].

Представниками інноваційної інфраструктури в агропромисловому комплексі є агротехнопарки, інноваційні бізнес-інкубатори, венчурні підприємства, науково-дослідні інноваційні центри, консалтингові фірми тощо.

Агротехнопарк визначають як територіальний галузевий науково-технічний комплекс юридично самостійних структур – наукових, проектно-конструкторських, освітніх, технологічних, інформаційних, агропромислових підприємств, діяльність яких ґрунтується на кооперативних засадах і координується з метою налагодження ефективного інноваційного процесу.

Базовою структурою агротехнопарків є інноваційні бізнес-інкубатори, в яких здійснюються наукові розробки. Крім того, метою їх діяльності є створення необхідних умов для функціонування малих інноваційних і виробничих підприємств, які розробляють інновації – нову техніку, технології, послуги – і/або поширюють їх між потенційними споживачами. Велику роль в інноваційній інфраструктурі відіграють венчурні підприємства. Це, як правило, невеликі, але гнучкі і мобільні підприємства, зв'язуюча ланка між фундаментальними і прикладними дослідженнями, в яких відбувається нерідко генерація ідей, доробка винаходів, корисних моделей, втілення їх у нові продукти, впровадження яких пов'язане з ризиком [5].

Більшість підприємств інноваційної інфраструктури набули узагальненої назви інноваційне підприємство – підприємство, що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг [6].

Таким чином, актуальним завданням у створенні механізмів управління інноваційною діяльністю АПК залишається нині координування процесу розробки системи підтримки інноваційної діяльності, складовими якої є об'єкти інфраструктури підтримки інноваційної діяльності в регіоні, в якій не виключено утворення науково-технічних альянсів, консорціумів, спільних інноваційних підприємств, кластерних структур, агропромислових наукових парків тощо.

1. Соловчук К. О. Державна підтримка інноваційного розвитку агропромислового комплексу України / К.О. Соловчук // Науковий економічний журнал Актуальні проблеми економіки. – Випуск 3(153). – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2014. – С. 126–133.

2. Березін О.В. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку: монографія / О.В. Березін, О.Д. Плотник. – Полтава: ІнтерГрафіка, 2012. – 221 с.

3. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент / Н.В. Краснокутська. - К.: КНЕУ. 2003. - С. 170-172.

4. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: [підручник] / С.М. Ілляшенко. – Суми: ВТД – Університетська книга, 2010. – 334 с.

5. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.

6. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 р. №40-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

©Соболєва Т.О., Томіна А.О., 2017

Одним із ключових інститутів формування інноваційного середовища є держава. Її основна роль полягає у розбудові такої інноваційної інфраструктури та умов її функціонування, щоб забезпечувати стимулювання розвитку інноваційного підприємництва. Серед най дієвих інструментів реалізації завдань розбудови інноваційної економіки є національна інноваційна політика. Основними складовими інноваційної політики держави є: законодавче регулювання; прогнозування й планування інноваційного розвитку; створення та розвиток інноваційної інфраструктури; охорона та захист інтелектуальної власності; розвиток науки та освіти; пільгове оподаткування інноваційно активних компаній; фінансова підтримка науково-дослідної та інноваційної діяльності; формування сприятливого організаційного клімату [1, с.18]. При цьому важливо наголосити на необхідності комплексної реалізації зазначених інструментів в процесі здійснення інноваційної політики.

Для України, національна інноваційна система якої вимагає суттєвих змін, особливо актуальною є активна позиція держави у розбудові інноваційних процесів в країні. Перш за все, механізми державного сприяння розвитку інновацій мають регулюватися на законодавчому рівні. Досвід розвинених країн вказує на важливість розробки планів та програм на три–п'ять років в рамках національних інноваційних стратегій, які слугують основним нормативним документом розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності в країні. Прикладами можуть слугувати Національна стратегія у галузі науки, технологій та інновацій 2020 Австрії; Національний план Іспанії з наукових досліджень, розвитку і технологічних інновацій на 2008–2011 роки; Рамкова програма інвестицій у науку та інновації на 2004–2014 роки Великої Британії; Базові плани розвитку Японії, зокрема 4-й базовий план розвитку науки і технологій (2011–2015 рр.) тощо [3].

В Україні нормативно-правові акти у сфері науки та інновацій ухвалюються за відсутності інноваційно спрямованої економічної стратегії; звідси – несистемність законодавства в інноваційній сфері. Крім того, відсутні довгострокові програми розвитку національної економіки, заснованої на інноваціях [1, с. 239].

Окрім законодавчого забезпечення, до комплексу заходів державної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності належить фінансове стимулювання, зокрема пряме та венчурне фінансування, пільгове оподаткування, кредитування тощо. Загальною проблемою науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні є зменшення обсягів фінансування з державного бюджету, недофінансування або припинення фінансування наукових та науково-технічних програм. Так, у 2015 році наукоємність ВВП України зафіксована на рівні 0,62% (у 2005 р. – 1,03%). Показники інших зарубіжних країн за 2014 рік є наступними: Німеччина – 2,84%, Франція – 2,26%, Бельгія – 2,46%, Словенія – 2,39%, Японія – 3,47%, Польща – 0,94% [4, с.130].

Актуальним питанням для України є запровадження ефективної інституційної моделі фінансування науково-технічних програм, інноваційних проектів та суб'єктів інноваційного підприємництва за рахунок коштів державного бюджету. З досвіду держав-членів ЄС доцільним є створення цільових фондів фінансування досліджень та інновацій. Для країн ЄС та низки інших країн характерною є активна позиція держави щодо розвитку венчурної галузі та залучення інвестування. Так, венчурні фонди у Франції – юридичні структури, що ліцензуються французьким регулятором фінансових ринків, – залучають фізичних осіб, зацікавлених у тому, щоб їхні заощадження інвестувалися в молоді інноваційні компанії (не менше 60% обсягу коштів фонду). За останні 17 років уряд Ірландії, як «партнер з обмеженою відповідальністю», через урядову

організацію Enterprise Ireland інвестував більше 300 млн. євро у 41 фонд венчурного та посівного капіталу (загальний розмір фондів наближується до 1,2 млрд. євро) [5].

Поширеним інструментом стимулювання інноваційної діяльності є державне кредитування. В Іспанії за програмою співробітництва у сфері технологій між університетами, державними науково-дослідними центрами та підприємствами надаються кредити з нульовою ставкою для короткострокових і середньострокових досліджень та інноваційних проектів через банківські установи та їх об'єднання [4].

У Люксембурзі середньострокові кредити для впровадження інновацій за зниженою ставкою надаються для придбання обладнання для проектів, що передбачають випуск нової продукції чи надання послуг або для розвитку виробництва та комерціалізації. Як правило, програма покриває 25% вартості проекту для періоду у 3–5 років [1, с. 247].

Незважаючи на положення щодо кредитування інноваційної діяльності Законів України «Про інноваційну діяльність» та «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», кошти у відповідних бюджетних програмах на зменшення відсоткової ставки за кредитами у 2012–2015рр. не були передбачені. У попередні роки вони виділялися вкрай нерегулярно і становили незначну частку у фінансуванні інноваційної діяльності за рахунок усіх джерел. Тому доцільно внести зміни до законодавства, передбачивши ефективні та швидкі за реалізацією механізми пільгового кредитування інноваційної діяльності державними фондами та банками.

В країнах ЄС широко застосовуються податкові важелі розвитку інновацій. Пільгове оподаткування в ЄС включає: пільги для молодих інноваційних компаній, пільгове оподаткування доходів від використання винаходів, звільнення від податків для венчурних компаній, звільнення від податків за умови придбання сучасних технологій тощо [2].

Податковий кодекс України не містить положень щодо стимулювання інноваційної діяльності, трансферу технологій, а також проведення науково-технічної діяльності підприємствами. У кодексі відсутні терміни «інновації», «інноваційна діяльність».

Отже, держава відіграє визначну роль у забезпеченні високотехнологічного та інноваційного розвитку країни. Організаційний механізм державної інноваційної політики включає комплекс інструментів, реалізація кожного з яких є важливою складовою в розбудові ефективної національної інноваційної системи. Україна сьогодні також належить до країн, які декларують важливість інновацій для вирішення нагальних соціально-економічних проблем. Тому, в першу чергу, необхідною є наявність дієвої нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності, та розробка цілісної інноваційної стратегії країни, в тому числі з урахуванням досвіду розвинених країн.

1. *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін; НАН України. – К., 2015. – 336 с.*

2. *Законодавче регулювання інноваційної діяльності в Європейському Союзі та державах-членах ЄС / за ред. Г.Авігдора, Ю.Каніци. – К.: Фенікс, 2011. – с. 29 – 35.*

3. *Інновації в освіті і науці окремих країн Європи, Азії та Америки / Інформаційний бюлетень ННІ євроінтеграційних досліджень// Вип. 4. – Ужгород 2015. – 188 с.*

4. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ: Державна служба статистики України, 2016. – 257 с.*

5. *Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети / Інформаційно-аналітичні матеріали, підготовлені Комітетом ВРУ з питань науки і освіти та МВС України. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725>*

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

© Соколовська І.П., 2017

Необхідною умовою функціонування та розвитку сучасного постіндустріального суспільства є наявність сприятливого інноваційного середовища, що стимулює суб'єктів господарської діяльності до розробки та реалізації інтелектуальної продукції із високою часткою доданої вартості. Сприятливе інноваційне середовище не лише посилює конкурентні переваги на мікроекономічному рівні, а й визначає рівень конкурентоспроможності країни в цілому. У сучасному глобалізованому просторі місце країни на світових ринках визначається насамперед інтенсивністю впровадження науково-технічних досягнень, ефективністю інтеграції інформаційних та інтелектуальних факторів виробництва. Це підтверджується тим фактом, що на сьогодні країни-лідери за індексом конкурентоспроможності одночасно є лідерами у технологічній сфері (за даними Світового економічного форуму, частка інновацій у загальному індексі конкурентоспроможності країн становить від 30 до 50 %).

Перспективи та можливості розвитку інноваційного середовища визначаються стадією розвитку конкурентних відносин в країні. За класифікацією М. Портера до них відносяться ресурсна, інвестиційна, інноваційна стадії та розвиток конкуренції на основі багатства. Тобто, якщо країна базує свої конкурентні переваги здебільшого на експлуатації дешевої робочої сили чи існуючих природних ресурсів, то це унеможливує реалізацію інноваційного потенціалу та формування конкурентних переваг економічних суб'єктів на більш високому технологічному рівні. І навпаки - чим ближче країна наближається до інноваційної стадії розвитку, коли національні підприємства не лише копіюють іноземні технології, а й створюють власні, тим більша частка у забезпеченні конкурентоспроможності саме інноваційних чинників.

Однією з перешкод на шляху формування інноваційного середовища в Україні є консервація сировинної моделі розвитку економіки та все більше відставання від країн-технологічних лідерів. Це орієнтує суб'єктів господарювання на експлуатацію сировини з мінімальною обробкою, імпорт високотехнологічного обладнання та виробництво неконкурентоспроможної продукції з низькою доданою вартістю. Як наслідок, частка нематеріальних інтелектуальних активів у собівартості продукції українських підприємств не перевищує 0,5–2%, у той час як для країн Євросоюзу даний показник складає близько 40 %. Тобто, за рівнем реалізації інноваційного потенціалу підприємницької діяльності Україна відстає від економічно розвинених країн більше, ніж у 20 разів. Фактично це свідчить про відсутність інноваційного середовища, яке спонукало б підприємців до розвитку високоінтелектуальної діяльності та підтверджує неефективність державної інноваційної стратегії попри численні наміри її реалізації протягом років. Так, серед пріоритетів реалізації «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015), якою визначено напрямки сучасних реформ, у векторі гордості передбачено Програму розвитку інновацій.

Для того, щоб чергові амбітні наміри не залишилися на папері, держава повинна здійснити реальні кроки у напрямку створення умов для інноваційної діяльності. Це потребує не лише досягнення макроекономічної стабільності та відновлення доступу до фінансування інновацій, а й встановлення верховенства права, подолання корупції, суттєве спрощення умов ведення бізнесу. Крім цього, необхідно прискорити розвиток державної інноваційної інфраструктури через механізм приватно-державної співпраці і створення нових робочих місць в інноваційній сфері, покращувати якість технічної освіти, підвищувати престиж науки серед молоді, формувати інноваційну свідомість та культуру в суспільстві, що дозволить припинити критичний відтік інтелектуального капіталу.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

© Стащук О.В., Шматковська Т. О., 2017

Сучасні умови господарювання передбачають значний вплив зовнішніх факторів на розвиток суб'єктів підприємницької діяльності. Причому, основний вплив таких чинників спостерігається на фінансові аспекти функціонування підприємств. надто високий рівень ризику змушує підприємства до пошуку нових інструментів швидкого впливу та нейтралізації основних загроз, що можуть призвести до збиткової діяльності підприємства та їх банкрутства. За таких умов господарювання, окремі економічні одиниці повинні безперервно здійснювати моніторинг основних негативних чинників та забезпечувати достатній рівень фінансової безпеки на підприємстві.

Фінансова безпека - це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домогосподарств, організацій, установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб та виконання зобов'язань [1, с.35]. Фінансова безпека підприємства – це здатність суб'єкта підприємництва ефективно та стабільно здійснювати свою підприємницьку діяльність шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього та зовнішнього середовищ [2].

Особливим видом господарської діяльності є інноваційне підприємництво. Вважаємо, що саме воно дозволяє підприємствам вийти на нові щаблі свого розвитку та підтримати свій рівень конкурентоспроможності в довгостроковому періоді. Саме використання інноваційних ресурсів створює можливості суб'єктам господарювання для забезпечення необхідного рівня їх фінансової безпеки за умов врахування доступних обсягів фінансових ресурсів. Проте, недостатній рівень фінансування та відсутність державної підтримки розвитку інноваційних підприємств не дозволяє їм нарощувати обсяги інноваційної діяльності. За такої ситуації високий рівень ризику, пов'язаний із інноваційними розробками, суб'єкти господарювання змушені брати на себе, що в свою чергу може призвести до порушення фінансової рівноваги, а отже – до зниження рівня фінансової безпеки інноваційних підприємств. Інноваційне підприємство – це підприємство, що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і продукцію або послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції (послуг) [3].

Вважаємо, що основними типологічними особливостями та інструментами забезпечення фінансової безпеки інноваційного підприємства є: тісний взаємозв'язок виробничої та наукової діяльності підприємства, що забезпечить розробку нових конкурентоспроможних продуктів; пошук джерел формування інвестиційних ресурсів з метою забезпечення інноваційного розвитку підприємства; наявність системи управління фінансовою безпекою з врахуванням особливостей інноваційної діяльності підприємства; забезпечення зростання рівня фінансової ефективності інноваційної діяльності на підприємствах в довгостроковому періоді; досягнення фінансової рівноваги інноваційного підприємства; комплексне використання складових інноваційного потенціалу підприємства; розробка механізмів залучення фінансових ресурсів приватного сектору економіки;

Отже, фінансова безпека інноваційного підприємства повинна бути наслідком ефективного інноваційного розвитку підприємства з метою досягнення ним конкурентних переваг. Використання запропонованих інструментів повинно мати комплексний характер та забезпечувати необхідний рівень фінансової безпеки інноваційного підприємства.

1. *Економічна безпека: навч. посіб.* / за ред. З.С.Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.

2. *Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова / А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.*

3. *Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 зі змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15>*

ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

©Стець Ю.Г., Лучко Г.Й., 2017

В умовах швидкоплинного та мінливого зовнішнього середовища вітчизняним підприємствам створити міцну платформу та забезпечити їх розвиток можливо лише за рахунок впровадження інновацій не лише у виробництві, але й у маркетинговій діяльності. Одна з провідних ролей у забезпеченні успіху ринкової діяльності підприємства належить інноваційній маркетинговій діяльності, яка є основою при розробці конкурентних стратегій. Компанії повинні працювати над вдосконаленням вже існуючих продуктів чи послуг, впроваджувати нові технології, а також покращувати свої маркетингові комунікації та канали збуту. Таким чином, маркетинг сьогодні покликаний не тільки поєднати інтереси споживача і підприємця-виробника товарів та послуг, а виконувати в ринковій економіці системоутворюючу функцію, що вимагає запровадження інноваційних підходів до інструментів маркетингу та маркетингової діяльності як такої [1].

Роль маркетингу полягає в орієнтації виробництва і збуту на більш повне, ніж у конкурентів, задоволення наявних потреб споживачів за допомогою різного роду інноваційних перетворень, у формуванні та стимулюванні попиту на принципово нові інноваційні продукти, які призначені для задоволення потреб споживачів [2]. Багато компаній, як і раніше, вважають введення нових продуктів і застосування інновацій лише у сфері виробництва такого продукту єдиним способом, що принесе компанії прибутки і дозволить розширити сферу впливу. Звичайно, новий продукт привертатиме увагу і стимулюватиме продажі, однак ймовірність того, що компанія створюватиме новаторські продукти постійно є досить низькою. Тому необхідно розглянути інноваційні методи, за допомогою яких можна стимулювати постійних клієнтів до збільшення покупок та привабити велику кількість потенційних покупців. Для прикладу розглянемо маркетингові кампанії Coca-Cola.

Оригінальний продукт Coca-Cola на ринку вже більше ста років, і все ж компанії досі вдається продати мільярд одиниць в день в глобальному масштабі. Це є результатом потужних маркетингових інновацій і розробки потужної системи маркетингових комунікацій. Coca-Cola постійно розробляє інноваційні маркетингові кампанії, щоб тримати своїх клієнтів зацікавленими. Чого вартий постійний азіотаж мільйонів людей довкола новорічної реклами Coca-Cola. Останнім часом, найвідоміший бренд в світі напоїв вдосконалив свою тактику, заохочуючи клієнтів взаємодіяти з брендом і один з одним. По всьому світу, компанія запропонувала клієнтам можливість купити свою пляшку напою з власним ім'ям або з іменами друзів, близьких. В цілому компанія створила емоційний зв'язок з продуктом, зберігаючи впізнаваність бренду і високу взаємодію з ним.

На сьогодні багато українських компаній намагаються впроваджувати новітні ідеї та інноваційні методи у веденні бізнесу. В умовах вітчизняного нестабільного ринку із жорсткою конкуренцією значно активізувалась маркетингова інноваційна діяльність компаній. Для організації, що функціонує в таких умовах, маркетинг є необхідним об'єктивним засобом управління і одночасно методологією її ринкової діяльності [3]. Однак, на жаль, зазвичай компанії використовують лише окремі елементи маркетингу інновацій, а не застосовують комплексний підхід.

Головною умовою впровадження інновацій є проведення попередніх маркетингових досліджень: комплексні збір, обробка та систематизація даних про стан ринку, які сприятимуть прийняттю ефективних управлінських рішень. В США регулярно проводять маркетингові дослідження більше 90% промислових компаній і фірм сфери послуг, у ФРН і Великобританії – близько 75%. Що ж стосується українських підприємств-виробників, то цей показник не перевищує 15% [3]. За даними світової статистики питома вага витрат на проведення маркетингових досліджень щодо виявлення потреб споживачів у загальній структурі маркетингових витрат у

країнах Західної Європи та США складає не менше 50%. Для українських підприємств на аналіз мотивів поведінки споживачів, їх смаків і звичок щодо нової продукції виділяють не більше 6% маркетингових витрат. Основні кошти вітчизняних виробників, виділені на маркетинг, направлені на організацію збутової системи підприємства (майже 51%) та на рекламу (близько 43%). Ці показники свідчать про активне використання українськими виробниками виробничої концепції інноваційного розвитку, однак недостатнє вивчення свого сегменту ринку. Недостатній аналіз потреб ринку є однією з основних причин зайвих витрат та надмірних маркетингових зусиль [3]. На жаль, українські виробники виділяють не достатньо коштів для вивчення потреб ринку та мотивів споживачів. Внаслідок цього ринки починають заповнювати нікому не потрібні товари, продукція, яка не відповідає повністю потребам споживачів або не є конкурентоспроможною.

Використання маркетингових інновацій на підприємстві доцільно поєднати з сучасними інформаційними технологіями, створенням потужних клієнтських потоків. Дедалі більше українських компаній активно використовують різноманітні соціальні мережі та соцмедіа для просування свого бренду. Надзвичайно популярними є застосування SMM-маркетингу, digital-маркетингу, хмарних технологій, елементів неймінгу і навіть праймінгу. Підприємства також співпрацюють з відомими людьми та популярними instagram - блогерами для просування своїх товарів чи послуг. Все це дозволяє компаніям визначати групи клієнтів, які готові купувати інновації першими, і долати бар'єри між фірмами і споживачами. Використання таких інноваційних методів у маркетингу збільшує конкурентні переваги компаній і сприяє досягненню їх довгострокових цілей, а також забезпечує:

1. охоплення великого числа споживачів;
2. швидке поширення інформації про інноваційні продукти чи послуги;
3. наявність безперервного зворотного зв'язку з клієнтами завдяки використанню інтернет технологій;
4. легкість розуміння переваг інновацій для клієнтів.

На сьогоднішній день підприємствам в Україні необхідно активізувати інноваційну маркетингову діяльність. Перехід до інноваційного типу економічного зростання є необхідною умовою входження у світову економічну систему. Для цього необхідні цілеспрямовані зусилля держави з формування сприйнятливої до інновацій економічної системи, створення такого механізму економічної взаємодії підприємств, які б сприяли активній інноваційній діяльності[2].

Використання підприємствами інноваційних методів у маркетингу дозволить підприємствам не тільки укріпити, але й розширити свої ринкові позиції та підвищити їх конкурентоспроможність. Саме підприємства-новатори стануть наступним поколінням лідерів на ринку. Визначення перспективних напрямків маркетингових інноваційних процесів, створення конкурентного середовища сприятливого для інноваційних процесів забезпечить розвиток вітчизняних підприємств. Реалізація усіх цих процесів у масштабах України підвищить її конкурентоспроможність на світовому ринку.

1. Тараненко І.В. Маркетингові інновації в забезпеченні конкурентоспроможності: системний підхід / І.В. Тараненко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. Вип. 2 (45). – С. 180-185.

2. Зяйлик М.Ф., Вівчар О.І. Особливості інноваційного маркетингу в Україні / М.Ф. Зяйлик, О.І. Вівчар // Науковий вісник Дніпропетровського університету. - Серія «Економіка». – Дніпропетровськ, 2011. - № 5(2).

3. Ступак С.М. Маркетинг інновацій в системі управління інноваційною діяльністю підприємства / С.М. Ступак // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки : економіка, політологія, історія. – Одеса, 2009. – № 8 (86). – С. 34.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК БІОСОЦІОЕКОНОМІКИ ЯК НАПРЯМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

© Суліма Н.М., 2017

Тенденції становлення суспільства в сучасних умовах характеризуються значним рівнем неузгодженості темпів соціально-економічного розвитку і станом екологічної безпеки. Вирішенню такого протиріччя сприяє зародження і формування нових наукових напрямків, які знаходяться на перетині декількох наук. Серед них – «етична економіка», «екологічна економіка», «інституційна економіка», «біоекономіка», «соціоекономіка», «біосоціоекономіка». Саме перехід до біосоціоекономіки може дати людству можливість забезпечити розвиток на інноваційних засадах.

Слід зазначити, що концептуальною основою біосоціоекономіки стає інтеграційний підхід. Приставки «біо» та «соціо» в терміні «біосоціоекономіка» відображають не «соціологію» і «біотехнологію» як науки, а об'єднують взаємовідносини і взаємодію між економікою, біотехнологією і суспільством. Тому при дослідженні суспільних процесів біосоціоекономіка, яка бере до уваги економічні, біотехнологічні, соціальні і інші фактори, стає більш продуктивною, ніж окремі науки.

Зміст біосоціоекономіки можна розглядати на макро- і макрорівнях. Так, на макрорівні біосоціоекономіка, як і традиційна економіка, виходить з того, що вона повинна формулювати і вирішувати задачі, безпосередньо пов'язані з господарюванням, з розвитком ринку і ринкової конкуренції. Але враховуючи, що економіка з її конкуренцією занурена в суспільство, його соціальні процеси, де постійно виникають питання потреби підвищення якості життя і умов оточуючого середовища, то біосоціоекономіка повинна досліджувати господарювання в біосоціальному контексті.

На макрорівні господарювання, економічна діяльність представлена індивідами (суб'єктами), що намагаються максимізувати корисність або прибуток, раціонально вибирати кращі засоби для досягнення своїх цілей. В економічній теорії подібний спосіб дій становить традиційну економічну раціональну дію.

Резюмуючи сказане, можна запропонувати наступне визначення біосоціоекономіки: це науковий напрямок, який досліджує закономірності сучасного економічного життя в часі і просторі крізь призму гармонізації відносин між природою і суспільством, морально-етичних вимог (обмежень) та критеріїв соціальної справедливості.

Об'єктом біосоціоекономіки може бути господарська діяльність на різних територіальних рівнях і часових горизонтах. До предмету біосоціоекономіки узагальнено можна віднести процеси і відносини, які відбуваються в сфері господарювання. Предметне поле біосоціоекономіки значно ширше порівняно з традиційною економікою, так як виникають і активізують свою дію в процесах господарювання біотехнології, створюються й використовуються біопродукти, що в цілому дозволить досягти позитивних змін в якості життя населення.

Біосоціоекономіка відкриває новий і дуже важливий напрямок взаємодії економічної науки з іншими суспільними науками, що народився під впливом практичних викликів, оскільки біотехнології та людський фактор (соціальні ресурси) перетворюються в головне джерело економічного росту і розвитку. Конкуренція між фірмами і державами (суспільствами) все більше спрямовується в біосоціальне поле. Одночасно зростає розуміння, що власне економічний розвиток неможна вважати самоціллю – він повинен сприяти вирішенню екологічних та соціальних проблем.

Задача біосоціоекономіки - інтеграція економіки з біотехнологією і соціальними науками на базі перш за все економічного підходу, але з врахуванням можливого внеску інших наук. Це

дозволило б сприяти формуванню нового наукового підходу, що матиме змогу вчасно відповідати на виклики практичної економіки та стати основою інноваційного розвитку.

Інноваційний розвиток, в свою чергу, передбачає вирішення протиріч, які існують сьогодні: протиріччя між природою і суспільством, між екологією і економікою, між розвинутими країнами і тими, що розвиваються, між багатими та бідними прошарками населення, між уже сформованими, зростаючими потребами людей і розумними потребами, між теперішніми та майбутніми поколіннями тощо [1].

Проведені дослідження дозволяють виділити низку переваг біосоціоекономіки. У соціальній сфері – це диверсифікація економіки сільського господарства і її зростання; розвиток сільських регіонів; поліпшення соціальної ситуації в містах; поліпшення здоров'я людини, екології і якості життя. В економіці – це зниження собівартості, ретельніший контроль властивостей продуктів; поява нових видів продуктів і ринків. В екології біосоціальна економіка дозволить запобігти забрудненню довкілля; створювати нові матеріали, речовини і паливо з біомаси; використовувати продукти багаторазового використання і переробки. На жаль, Україна за усіма показниками нині посідає аутсайдерську позицію у вказаному питанні [1].

Таким чином, формування біосоціоекономіки є визначальною складовою формування інноваційного розвитку, який передбачає поєднання економічної, соціальної і екологічної складової, що дозволить стимулювати соціально-економічний розвиток та підвищити конкурентоспроможність підприємств, регіонів і держави.

1. Байдала В. В. Біосоціальна економіка в системі пріоритетів сталого розвитку / В.В. Байдала, В.М. Бутенко // Вісник Сумського національного аграрного ун-ту : науковий журнал. - Сер. «Економіка і менеджмент» / Сумський НАУ. - Суми, 2013. - Вип. 12 (58). - С. 227-229. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/1576>

ДЕРЖАВА ЯК ГОЛОВНИЙ СУБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

© Татарин Н.Б., 2017

Держава є головним суб'єктом управління інноваційною діяльністю. Реалізуючи інноваційну модель розвитку, вона, як орган управління усіма економічними процесами в країні, визначає пріоритети науково-технічної діяльності і підтримує їх розвиток через систему фінансово-кредитних та податкових інструментів, формує організаційні механізми інформаційного і ресурсного забезпечення інноваційної діяльності, створює умови для зростання науково-технічного потенціалу країни. З цією метою розробляється законодавча база, яка визначає правові, економічні та організаційні умови науково-технічної й інноваційної діяльності, регулює відносини між суб'єктами науково-технічної та інноваційної діяльності, встановлює порядок і умови надання фінансової підтримки юридичним особам, що здійснюють науково-технічну і (або) інноваційну діяльність.

Будучи суб'єктом управління, держава визначає стратегічні і поточні завдання у сфері інноваційної діяльності, формує довгострокову і поточну інноваційну політику. Суть довгострокової інноваційної політики полягає у створенні умов для загального соціально-економічного розвитку країни на інноваційній основі із залученням прямих і непрямих інструментів економічного впливу шляхом формування стимулюючого законодавчого та інституційного середовища для всіх суб'єктів інноваційного процесу.

Для того щоб реалізувати ці стратегічні завдання, необхідні значні фінансові вкладення у довгострокові інноваційні проекти; підтримка держави при реалізації ризикованих інноваційних проектів; здійснення великих науково-технічних програм, які потребуватимуть об'єднання наукового потенціалу не лише окремих підприємств галузі, а й кількох галузей промисловості, що забезпечить умови для створення і широкого застосування принципово нових машин, матеріалів, комплексних технологічних систем, для оперативного освоєння новітніх науково-технологічних розробок тощо. Поточна інноваційна політика передбачає оперативне регулювання та підтримку інноваційної діяльності на мікроекономічному рівні.

Отже, за своєю сутністю заходи поточної інноваційної політики спрямовані на зміцнення інноваційного потенціалу підприємств, підвищення якості продукції та ефективності виробництва. Керівні дії держави як суб'єкта управління мають здійснюватися з урахуванням характерних особливостей різних галузей економіки і конкурентоспроможності їх продукції.

Регулюють інноваційну діяльність органи державної влади: законодавчої — через прийняття відповідних законів, виконавчої різних рівнів — через прийняття рішень про підтримку певних інноваційних проектів. Однак надання переваги у процесі державного регулювання інноваційної діяльності методам прямої дії криє у собі певні загрози. Практика показує, що на ефективність методів прямої дії суттєво впливають суб'єктивні чинники — упередженість осіб, що приймають рішення, їх недостатня компетентність у питаннях експертизи проектів, прихована зацікавленість та лобіювання вибору конкретного проекту тощо. Тому останнім часом у країні все частіше вдаються до непрямих методів підтримки інноваційної діяльності. Зокрема, фінансова підтримка інноваційних проектів не означає їх пряме державне фінансування без повернення вкладених коштів.

Умови фінансування інноваційних проектів передбачають обов'язкове повернення отриманих коштів у бюджет чи установам, які їх надали, дещо зменшуючи завдяки участі держави плату за користування кредитом. Цим самим держава бере на себе лише незначну частину ризику,

пов'язаного з реалізацією інновацій, що підвищує відповідальність суб'єктів інноваційної діяльності за обґрунтування і реалізацію інноваційних проектів.

Крім кредитних преференцій інноваційним проектам, в Україні підприємствам - інноваторам надаються певні податкові пільги:

- 50% податку на прибуток і 50% податку на додану вартість залишається у розпорядженні підприємства за умов, що виконання інноваційного проекту почнеться не пізніше, ніж через півтора року від дати його державної реєстрації;
- інноваційним підприємствам дозволяється прискорена амортизація основних фондів і встановлюється щорічна двадцятивідсоткова норма прискореної амортизації основних фондів третьої групи;
- інноваційні підприємства сплачують земельний податок за половинною ставкою від чинної ставки оподаткування.

Названі пільги стосуються інноваційних підприємств, у яких частка інноваційної продукції становить не менше 70% від загальної кількості продукції або ж тих, що реалізують інноваційні проекти, внесені у Державний реєстр інноваційних проектів. Це сприяє технологічному прориву, оскільки підтримку, як правило, надають базисним інноваціям, тобто вона має точковий характер. Однак більшість підприємств впроваджують інновації в процесі вдосконалення своєї діяльності, паралельно із виготовленням основної продукції, життєвий цикл якої ще триває. Як правило, нова продукція на початку свого життєвого циклу не може займати 70% від загального випуску, а в міру розгортання її виробництва у наступні роки вона перестає бути новою. Отже, під дію вказаних пільг не підпадає багато аспектів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, що свідчить про недостатню збалансованість методів державної підтримки інноваційної діяльності в Україні.

Важливою функцією держави у сфері управління інноваційною діяльністю є визначення результативності інноваційної політики загалом і конкретних заходів з підтримки інноваторів зокрема. Для цього здійснюється моніторинг інновацій, завдяки якому до органів державного управління надходить об'єктивна інформація про кількість підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність, структуру сукупності впроваджуваних новацій, результативність їх впровадження. Моніторинг забезпечує можливість контролю за реалізацією інноваційних програм і проектів, оцінювання ефективності управління ними, дає змогу визначити віддачу від вкладених коштів, а також можливість вносити корективи у програми економічного та соціального розвитку країни.

Таким чином, першочерговим завданням держави як суб'єкта управління інноваційною діяльністю є формування ефективної інноваційної політики, яка б забезпечила умови для реалізації інноваційної моделі розвитку. Це передбачає визначення пріоритетів економічної діяльності щодо створення та поширення інновацій, формування інституційного середовища, сприйнятливих до інноваційних процесів, створення нової моделі розвитку і використання людських ресурсів, що сприятиме переходу до нових товарно-продуктових і технологічних структур виробництва і забезпеченню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на внутрішньому і світовому ринках.

1. ЗУ "Про інноваційну діяльність". - 04.07.2002 № 40-IV.

2. Горбулін В. П. Державне управління науково-технічними та економічними процесами реалізації Україною стратегічного курсу на європейську і євроатлантичну інтеграцію / В. П. Горбулін – К.: ДП «НВЦ» Євроатлантикінформ», 2010. – 272 с.

3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

ІННОВАЦІЙНИЙ «ПАСПОРТ НАВЧАННЯ» ДЛЯ ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ

© Татомир І.Л., 2017

У рамках дискусійних панелей аналітиків освітнього ринку, стейкхолдерів та освітніх провайдерів все інтенсивніше обговорюються питання легалізації компетентностей і знань отриманих за рамками традиційної освіти. Мова йде про визнання результатів відкритого онлайн-навчання та сертифікатів МВОК, які на думку експертів мають цілковите право на існування. Зазначене потребує нової системи оцінювання такого формату навчання і підготовки, яка б відповідала міжнародним нормам і директивам.

Важливими віхами на шляху до визнання неформального та інформального навчання Європейським парламентом і Радою стали розроблені у 2004 р. паспорти секторальних навичок і кваліфікацій та європейські рамки кваліфікацій для безперервного навчання (2008 р.) [1]. На рівні міністерств освіти багатьох держав уже інтенсивно обговорюються питання можливості зарахування студентам пройдених онлайн-курсів провідних університетів, що дозволить посили варіативність освітніх програм з урахуванням індивідуальних потреб осіб, що навчаються.

Справжнього прориву у цьому напрямку було досягнуто в 2015 р., коли Європейська комісія виступила з ініціативою щодо підтримки проекту VM-Pass (VM – Virtual Mobility), який покликаний об'єднати сертифікати МВОК, а також інші досягнення у формальному і неформальному навчанні. Проект дозволить підтримувати віртуальну мобільність студентів шляхом створення інноваційного «Паспорта навчання» [2], який представляє собою стандартний шаблон, де неформальне навчання та оцінки можуть бути задокументовані таким чином, що він може вважатися кваліфікацією вищої освіти. Виходить свого роду атестат, який заповнює заклад, що надав навчальний матеріал, і онлайн-студент самостійно. При цьому документуються не лише предмети і курси, а й пройдені незалежні екзамени, стажування та конкретні навички такі як, наприклад, освоєння мов програмування тощо.

Доцільним стане занесення в «паспорт» уже досягнутих результатів, зокрема втілених проєктів, що дасть можливість доповнити професійне портфоліо. Адже пройдені онлайн-курси говорять про наполегливість, прагнення до самонавчання і самодисципліну, адже не кожен проходить їх до кінця, дають додаткове уявлення про напрями і галузі знань до яких особа проявляє найбільший інтерес.

Певний прототип паспорту освіти уже працює на сайті MyEducationPath.com [3] – My Education Passport. Для кожного запису у паспорті вказуються час і тривалість навчання. Усі записи сортують в хронологічному порядку, у вигляді своєрідного дерева освітніх досягнень. Для курсів та екзаменів можна загрузити електронну версію сертифікату чи вказати інформацію про нього (чимало провайдерів курсів видають сертифікати з номером чи кодом для перевірки онлайн). Особистий паспорт освіти може бути опублікованим і посилання на нього включатися в резюме.

Такого роду документ стане візитною карткою його власника на ринку професій і своєрідною гарантією професійного рівня та кваліфікаційного статусу. Чим більш заповненим він виявиться, тим більше шансів у його власника знайти хорошу високооплачувану роботу. Адже роботодавці все більше звертають увагу на сертифікати про проходження МВОК від іменитих навчальних закладів, на зразок Гарварського, Єльського, Мічиганського, Масачусетського технологічного та інших університетів, які ведуть відомі академічні гуру та провідні фахівці бізнес-індустрії. Важливо, щоб у списку курсів відображених у даному документі були представлені курси, які входять у рейтинг курсів найбільш затребуваними роботодавцями. У США розробники соціальної мережі LinkedIn ведуть активну боротьбу з привілейованим статусом дипломів про вищу освіту і наполягають, щоб профілі учасників соцмережі були більш динамічними і включали різноманітні сертифікати про

проходження курсів, які дають можливість отримати більші практичні навички роботи, ніж традиційна університетська освіта.

Легалізувати досягнення у неформальному навчанні можна лише за рахунок високих вимог до оцінки результатів навчання.

Важливим є те, щоб даний документ визнавався професійною спільнотою країн, що відповідає міжнародній практиці. Однак для цього необхідно докласти ще чимало зусиль.

Високий рівень недовіри пов'язаний з висвітленням у паспорті неправдивої інформації про пройдені курси, що потребує ідентифікації у базі провайдера та ризиком здачі екзаменів і проходження курсів сторонньою особою, яка є достатньо компетентною у обраній предметній галузі знань.

Однак не слід забувати, що рано чи пізно усі ці зловживання викриються. Аналітики ринку наголошують на важливості існування незалежних центрів тестування знань, які показують об'єктивний результат оцінки отриманих на онлайн-курсах знань, вмінь і навичок, що необхідні для виконання конкретних професійних обов'язків. Чимало освітніх платформ інтенсивно працюють над забезпеченням можливості студенту скласти екзамен безпосередньо у країні проживання. Саме тому, керівники платформ співпрацюють з центрами, які мають хорошу репутацію і представництва по всьому світу (такими, для прикладу, є TOEFL, GMAT, GRE та ін.). Найбільшою популярністю користується міжнародний тестовий центр Pearson Vue, який налічує понад 450 відділень у 110 країнах. Його послугами користуються випускники курсів таких іменитих платформ як Coursera, EdX, Udacity та ін. Пропоновані послуги є платними і надаються під суворим контролем.

Окремі освітні платформи вдаються до заходів більш вищого рівня контролю. Так, Coursera, окрім звичних екзаменів ввела для деяких програм можливість Signature Track – додатковий спосіб отримання підтверджених сертифікатів про закінчення курсів. Дана процедура діє наступним чином: ідентифікація особистості студента відбувається через захищене з'єднання його робіт з особистим профілем, який містить фото та візуалізовані дані стилю письма. Підтверджений сертифікат існує в електронному вигляді, і являється знаком визнання зі сторони платформи та університетів-розробників курсів, досягнень студента, якими він може поділитися з потенційними роботодавцями чи навчальними закладами через URL канал.

Як бачимо, забезпечення високого ступеня перевірки якості знань, стане своєрідним каталізатором для міжнародної професійної спільноти, щодо впровадження в дію ініціативних проєктів з розробки інноваційного «паспорта навчання» для цифрової освіти.

1. *Рекомендації ради про визнання неформального й інформального навчання.* – Брюссель : Комісія Європейського союзу, 2012. – 21 с.

2. *У Європі розроблений єдиний атестат онлайн-освіти [Електронний ресурс].* – Режим доступу : http://osvita.ua/abroad/higher_school/distance-learning/44715/.

3. *My Education Passport [Electronic resource].* – Mode of access : <http://myeducationpath.com/page/mypassport.htm>

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

© Титарчук І.М., 2017

Реалії сьогодення вимагають від аграрного сектора економіки України пошуку інноваційних шляхів розвитку, які б стали основною передумовою підвищення його ефективності. Адже нині ринкова трансформація економіки держави змістила акценти економічного розвитку в бік сировинних галузей і згортання наукоємних виробництв, ресурси науки незатребувані, а витрати на них скорочуються як непродуктивні, що призводить до згортання масштабів наукових досліджень.

На сьогодні все більше українських аграріїв розуміють необхідність впровадження нових технологій. Причиною цих рішень є можливість економії фінансових ресурсів (за рахунок впровадження інновацій у окремі процеси) та підвищення ефективності діяльності (за рахунок отримання більшої суми прибутку). Інновації – це новостворені (засновані) і/або/ вдосконалені конкурентоздатні технології, продукти або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного та іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і/або/ соціальної сфери [1]. Разом з тим технології не можуть повністю замінити людину, але допомагають знизити вплив людського фактору на певні процеси. В Україні інноваційні рішення найчастіше представлені розробками в сфері ІТ, що дозволяють забезпечувати динаміку зростання виробництва використовуючи, наприклад, різні елементи точного землеробства. В табл. 1 наведено найбільш актуальні інноваційні розробки в аграрній сфері, що впроваджуватимуться у майбутньому. Серед таких і датчики повітря і ґрунтів, що дозволяють в реальному часі відслідковувати характеристики земельних ділянок, лісонасаджень і водної маси, і біометричні показники худоби, що дозволяють відслідковувати і передавати інформацію про їхній стан в режимі реального часу, і інтелектуальна система контролю використання ресурсів, що дозволяє економити насіння, мінерали, добрива та гербіциди, і прототипи датчиків, які відстежують стан інфраструктури, щоб контролювати зміни в будівлях, мостах, промислових майданчиках, на фермах та інших інфраструктурних об'єктах. Експерти свідчать, що інвестиції в окремі елементи точного землеробства зазвичай повертаються за перший маркетинговий рік, а показники ефективності діяльності підприємства можуть зростати від 17-45% [2].

Проблема інвестування інновацій ускладнюється тим, що необхідно одночасно проводити пошук нових джерел фінансування, розробляти ефективні схеми та механізми фінансування і забезпечувати інноваційний розвиток агропромислового виробництва навіть за умов дефіциту інвестиційних ресурсів. Для забезпечення безперервного інвестування інновацій в агропромисловому виробництві необхідним є забезпечення спектру альтернативних мультимодульних джерел інвестування, які взаємодоповнюються та можуть одночасно бути використані [3]. Але нажаль дозволити собі інвестувати у автоматизацію виробничих процесів можуть не усі підприємства. Якщо для великих агрохолдингів, як то Кернел, Миронівський хлібопродукт, Астарта, Сингента тощо, витрати на впровадження нових технологій є цілеспрямованим, виваженим рішенням, а подекуди і сприяють облаштуванню власних технологічних розробок, то для малих і середніх підприємств (фермерів) навіть застосування мінімальних автоматизованих модулів є подекуди надто витратними. Разом з тим низька поінформованість власників, агрономів, та інших спеціалістів цих підприємств про інноваційні можливості присутні на ринку, та, небажання фермерів дотримуватись правильного обробітку землі і безконтрольність у питаннях виснаження і деградації ґрунтів, з боку держави, не сприяють впровадженню нових рішень в роботі малих та середніх підприємств.

Аналітика новітніх технологій у сільському господарстві

Технологія	Характеристика	Закінчення розробки	Впровадження
Генетично вирощена їжа або м'ясо in vitro	Створення абсолютно нових підвидів і модифікацій сільськогосподарських тварин і рослин, в розрахунку на більш якісне задоволення потреб людини. На відміну від генетично модифікованої, генетично вирощена їжа буде створюватися «з нуля», як то штучне м'ясо, м'ясо в тюбику або пробірці, яке ніколи не було частиною тварини.	2016 р. 2017 р.	2021 р. 2024 р.
Селекція з використанням цифрових технологій	Це наступне покоління селективного розведення. Кінцевий результат буде піддаватися кількісному аналізу, за результатами аналізу будуть запропоновані ті чи інші зміни.	2017 р.	2017 р.
Сільськогосподарські роботи та роботизовані ферми	Сільськогосподарські роботи - agbot (від agricultural robots) - можуть використовуватися для автоматизації сільськогосподарських процесів, таких як збір врожаю або фруктів, зорювання, догляду за ґрунтом, прополювання, посадки, зрошення і т.п. Також можливе об'єднання десятків або сотень сільськогосподарських роботів, а також тисяч мікроскопічних датчиків, які всі разом зможуть моніторити, прогнозувати, вирощувати і збирати урожай з мінімальною участю людини.	2018 р. 2023 р.	2020 р. 2026 р.
Закриті екологічні системи	Це екосистеми, що не залежать від зовнішніх змін. Теоретично, вони зможуть переробляти відходи в кисень, їжу та воду, що дозволить підтримувати «життя» всередині системи. У невеликих масштабах такі системи використо-вуються, їх повномасштабне застосування обмежується технологічними факторами.	2015 р.	2020 р.
Вертикальне сільське господарство	Це різновид міського сільського господарства. Вертикальні ферми можуть вирощувати рослини або живі організми в спеціальних хмарочосах, з використанням тепличних технологій та енергоефективного освітлення.	2023 р.	2027 р.

Джерело: сформовано на основі [4]

В зарубіжних країнах витрати на підтримку впровадження інноваційних рішень в діяльність підприємств займають вагомую частку бюджету. У ситуації України необхідним є формування адекватного ринковим умовам механізму державної підтримки на основі інноваційної політики, спрямованої на забезпечення синергетичного ефекту взаємодії всіх суб'єктів інноваційного процесу та активної роботи з інвесторами щодо можливостей фінансування наукових та інноваційних розробок.

1. Про інноваційну діяльність. Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. // Інтелектуальна власність, № 10, 2002. – с. 35-42.

2. Бровинская М. Точное земледелие: украинские аграрии вкусили ИТ// Бровинская М., Юрасов С. Лига. Бизнес. – 22.02.2017 г. – с. 14-18

3. Федун І. Л. Оцінка інноваційно-інвестиційної активності в агропромисловому виробництві // Федун І. Л. [Електронний ресурс]. - <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1590>

4. METASCAN Emerging technologies // [Електронний ресурс]. - <http://www.horizons.gc.ca/eng/content/metascan-3-emerging-technologies-0>

СТАН, ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ ТА ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ

©Тюріна М.М., 2017

Аналізуючи стан економіки України з точки зору проблем розвитку інноваційного середовища треба найперше звернути увагу на те, що пріоритетними завданнями дотепер вищих органів влади є «латання дірок», тобто вирішення гострих поточних економічних проблем та питань, а не налаштування на послідовне проведення інноваційної політики задля розвитку інноваційного середовища в Україні.

Хоча в Україні існує Закон України «Про інноваційну діяльність» з 2002 року. Цей закон визначає мету та принципи державної інноваційної політики, що визначається створенням соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку і використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно-чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції. В Законі наведені основні принципи державної інноваційної політики, а саме: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України, визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку, формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності, створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері; здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок; фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності. [1]

Цей закон може діяти тільки разом з Законом "Про пріоритетні напрями інноваційного розвитку економіки України" та створення передбаченої системи державних інститутів підтримки інноваційної діяльності. В реаліях сучасності держава на кожному етапі робить вибір розподілу наявних фінансових ресурсів, тому річ йде про покриття цими ресурсами нагальних потреб та вирішення питань усунення деяких статей видатків, що неприпустимо в даному випадку, не кажучи вже про фінансування інноваційної діяльності в країні. Витрачаючи кошти на стимулювання споживчого попиту держава відволікає їх від інноваційного та інвестиційного напрямку.

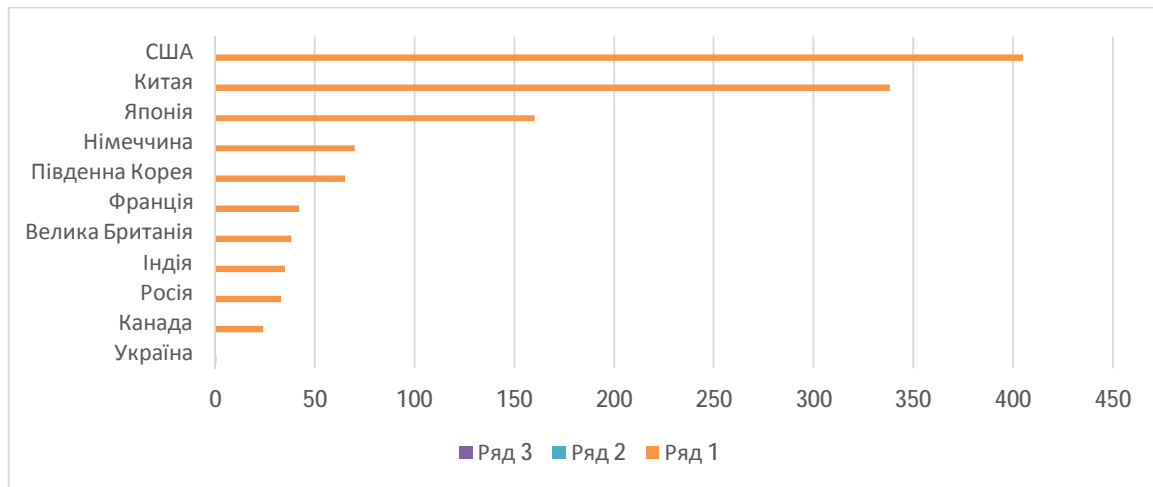
За період 2006-2015 роки питома вага коштів державного бюджету в структурі науково-технічних розробок зменшилася на 78%., при тому що питома вага коштів-замовників підприємств на 30%, це м'яко кажучи говорить про фрагментарність інноваційного процесу в країні. [2]

Чинниками, які характеризують стан розвитку інновацій є: зростає кількість ВНЗ і зменшується кількість науково-дослідних, науково-конструкторських організацій, дослідних заводів та підрозділів на базах промислових підприємств, зниження чисельності працівників наукових організацій, зменшення кількості наукових організацій, що спеціалізуються в галузі технічних наук, значне зменшення державного фінансування науково-технічної діяльності.

Основними чинники, які стримують розвиток інноваційного середовища є: нестача власних коштів підприємств, відсутність державного фінансування, великі витрати на нововведення, високі економічні ризики, недосконалість законодавчої бази, тривалий термін окупності нововведень і відсутність державної підтримки та гарантій, відсутність системи кооперації. [3] Тобто треба

відійти від примітивного споживання капіталу та природних ресурсів та перейти до розвитку наукоємних галузей та виробництв, а також орієнтуватися на світовий досвід стимулювання розвитку інновацій.

На графіку представлено країни-лідери за об'ємом фінансування у розвиток інноваційної сфери. (у млрд.дол) [4]

Наприкінці про позитивне: Forbes презентував перший рейтинг інноваційних компаній України, складений на основі опитування, за участю Києво-Могилянської бізнес-школи, інвестиційної компанії SP Advisors, рейтингового агентства IBI-Rating, юридичної фірми Integrites, а також представника великої четвірки – KPMG. Фахівці відповідних галузей економіки оцінили рівень унікальності продукції та бізнес-процесів підприємств, кожне з яких є новатором у своїй сфері.

Найвищу комплексну оцінку масштабу продуктивних, маркетингових та управлінських інновацій з урахуванням рівня конкурентної переваги отримали ПриватБанк, «Південмаш» і «Нова Пошта». Тобто інновація може існувати не тільки в секторі передових технологій, а й у традиційних галузях за умови оригінального способу реалізації продукції, ефективного управління або створення нової цінності для клієнтів. На жаль, в Україні відсутня інформація про ефективність застосування податкових інструментів в інноваційній сфері. Як вихід можна запропонувати застосування таких податкових інструментів для розвитку інновацій: диференціація ставок оподаткування для суб'єктів інноваційної діяльності за основними податками, введення спеціального податкового режиму, інвестиційний податковий кредит, право зменшувати нарахований податок на прибуток пропорційно розміру витрат на інноваційну діяльність, "податкові канікули" протягом 3 років на прибуток, отриманий від реалізації інноваційних проектів, застосування прискореної амортизації основних засобів, встановлення неоподаткованого мінімуму об'єкта оподаткування; зарахування частки прибутку інноваційних підприємств на спеціальні рахунки з подальшим пільговим оподаткуванням у разі використання на інноваційні цілі. Інновації дають зовсім іншу якість виробленої продукції, стимулюють розвиток нових галузей економіки, розвивають ринок праці та освіти, дають змогу економити природні ресурси та служать величезним інструментом для залучення інвестицій в економіку держави.

К ВОПРОСУ О ВЗАИМОСВЯЗИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА И ФИНАНСИРОВАНИЯ БЕЛОРУССКОЙ НАУКИ

© Федосенко Л.В. 2017

Межстрановой анализ уровня инновативности Беларуси по отдельным показателям в соответствии с Таблo Инновационного Союза (IUS) показывает, что Беларусь устойчиво занимает одно из последних мест в группе европейских аутсайдеров по инновациям, так называемых «догоняющих стран». Низкий (на фоне других европейских государств) рейтинг Беларуси по инновациям обусловлен:

– низкой долей внутренних затрат на научные исследования и разработки (НИОКР) в ВВП (2010г. – 0,69%, 2011г. – 0,70%, 2012г. – 0,67%, 2013г. – 0,67%, 2014г. – 0,52%, 2015г. – 0,52%);

– низким удельным весом организаций, осуществляющих технологические инновации в промышленности (2010г. – 15,4%, 2011г. – 22,7%, 2012г. – 22,8%, 2013г. – 21,7%, 2014г. – 20,9%, 2015г. 19,6%) и сфере услуг (2010г. – 12,8%, 2011г. – 21,1%, 2012г. – 21,8%, 2013г. – 19,2%, 2014г. – 14,0%, 2015г. – 14,0%) от их общей численности);

– низкой долей отгруженной инновационной продукции новой для мирового рынка (2010г. – 0,8%, 2011г. – 1,1%, 2012г. – 0,7%, 2013г. – 0,6%, 2014г. – 1,2%, 2015г. – 1,8%) от общего объема отгруженной продукции организаций промышленности и др. [1].

Большинство ключевых индикаторов, характеризующих инновационное развитие, или снижаются или не показывают устойчивой положительной динамики. При том, что, например, вклад Израиля в науку в процентах от ВВП составляет 4,40, Финляндии – 3,88, Южной Кореи – 3,40, Японии – 3,36, Дании – 3,06, Швейцарии – 2,99, США – 2,90, Германии – 2,82, Франции – 2,25, Канады – 1,0, Великобритании – 1,76, Эстонии – 1,62, Чехии – 1,56, России – 1,16 и т.д.[2].

Среди наиболее значимых факторов, препятствующих инновационной деятельности Беларуси в 2015 году выделяли: недостаток собственных денежных средств, недостаток финансовой поддержки со сторон государства, низкий инновационный потенциал организации и недостаток квалифицированного персонала. Как показала практика, наши предприятия не готовы к освоению инвестиций. Большая часть промышленных и других предприятий слабо представляют направления конкурентоспособности своего развития и не проявляют должного интереса к его осуществлению. Об этом свидетельствуют их бизнес-планы, недостаточная освоенность открытых кредитов и инвестиционных фондов. Согласно официальным данным, из USD 4 742,3 млн иностранных инвестиций, поступивших в реальный сектор Беларуси в I полугодии 2016 года организациями было использовано только USD 1 390,9 млн, или 29,3%. При этом среди использованных инвестиций на приобретение основных средств и нематериальных активов было направлено только USD 271,7 млн, или 19,5% всех использованных инвестиций, а на оплату производственных запасов и товаров для реализации – USD 400,9 млн, или 28,8% всех использованных инвестиций [3].

Инвестиции в белорусскую экономику характеризуются следующими показателями. По итогам I полугодия 2016 года иностранные инвесторы вложили в реальный сектор экономики (кроме банков) Беларуси USD 4 742,3 млн. инвестиций. По сравнению с I полугодием 2015 года объем иностранных инвестиций в экономику Беларуси снизился на 17,3%. Основной объем иностранных инвестиций был направлен в оптовую и розничную торговлю (32,1% всех иностранных инвестиций), в транспортную деятельность, складирование, почтовую и курьерскую деятельность (31,4%) и в промышленность (25,4%). Валовые вложения в основной капитал, в расчете на одного занятого работника по стране, ниже в сравнении, например, с Россией на 15 %, Польшей – на 58,5 %, Литвой – на 92 %, Латвией и Эстонией – в 2,7 раза. Еще большее отставание Беларуси, от указанных стран, наблюдается по показателю расходов на научно-исследовательские

работы в расчете на одного занятого работника (2,1–5,4 раза) [4]. Число организаций, выполняющих научные исследования и разработки, в последние годы уменьшилось на 18 единиц (2012г.– 530 ед., 2013г. – 482 ед., 2014г. – 457 ед., 2015г. – 439 ед.) Наблюдается падение коэффициента изобретательской активности на 1,1% [1].

На наш взгляд, развитие инновационной деятельности во многом, если не в первую очередь, зависит от кадрового среза общества, от так называемой интеллектуальной элиты, которая призвана обеспечивать научно-техническое развитие. Интеллектуальные кадры – это тот срез общества, который преобразует новые знания в инновационную продукцию. Актуализация внимания государства на интеллектуальном срезе общества объясняется тем, что в настоящий период знания и творческий потенциал работников становятся главным фактором эффективности экономической системы, без которого технический и экономический прогресс последней становится практически недостижимой задачей, вне зависимости от объема средств, инвестированных в производственное оборудование и технологию. Последние исследования западных ученых свидетельствуют о резком возрастании ценности интеллектуальных фондов компании по сравнению с ее материальными ресурсами и финансовым капиталом. В целом их соотношение колеблется между 5:1 и 6:1. Достаточно привести в качестве примера компанию Майкрософт и другие, результатами интеллектуальной деятельности которых все мы пользуемся в повседневной жизни. Подсчитано также, что доллар, затраченный на исследования и разработки, приносит в восемь раз большую прибыль, чем доллар, вложенный в технику [5]. Считается, что в развитых странах 70-80 % прироста ВВП обеспечивается за счет научной и интеллектуальной составляющих. В таких условиях роль науки и техники возрастает в геометрической прогрессии.

Однако, судя по финансированию науки, государство по-прежнему не рассматривает интеллектуальное сообщество как ключевой фактор экономического развития страны. Исходя из статистической информации, можно констатировать по-прежнему низкую степень государственной поддержки исследований и инновационной деятельности. При прочих равных условиях, например, Республика Беларусь в сравнении с другими даже смежными государствами проигрывает конкуренцию по привлечению инвестиций в собственную экономику и отстает по финансированию на научные исследования и технологические разработки, что ведет к постепенному отставанию в производительности труда во всех отраслях народного хозяйства и снижению конкурентоспособности отечественной продукции. При дальнейшем игнорировании одного из ключевых факторов инновационного роста – интеллектуального капитала нации, наша страна не выдержит конкуренции со стороны более продвинутых в научно-техническом плане стран и окажется на задворках цивилизации. Следует понять, что именно высокообразованный, научно «подкованный» кадровый состав общества создает собственный инновационный (новый) продукт, с которым страна выходит на внешний рынок, обеспечивая приток валюты в страну и конкурентные преимущества.

1 Наука и инновационная деятельности Республики Беларусь. Статистический сборник. [Электронный ресурс] Официальный сайт Национального статистического комитета Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://www.belstat.gov.by/> – Дата доступа 20.03.2017.

2 Рейтинг стран мира по уровню расходов на НИКР Unesco Institute for Statistics, 2012 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/research-and-development-expenditure/info/>. – Дата доступа 21.03.2017.

3 Экономическая эффективность инновационной деятельности: проблемы, методы и решения. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.belisa.org.by/pdf/Publ/Art5_i20.pdf/ – Дата доступа 18.03.2017.

4 Экономическая эффективность инновационной деятельности: проблемы, методы и решения. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.belisa.org.by/pdf/Publ/Art5_i20.pdf/ – Дата доступа 18.03.2017.

5 И. Комаров Интеллектуальный капитал [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://economy-ru.info/info/33841/> - Дата доступа: 21.03.2017.

ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

© Фещур Р.В., Якимів А.І., Яворський Р.Т., 2017

Різноманітність і складність завдань, які постають перед менеджментом у процесі інноваційного розвитку підприємств, викликає необхідність застосування адекватних інструментів, до числа яких першочергово відносять методологію управління сталим соціально-економічним розвитком суб'єктів господарювання, методи і моделі математичного моделювання, інформаційні системи і технології та програмні засоби. Розглянемо детальніше зміст і особливості застосування математичних методів і моделей.

Теоретико-методологічний базис управління інноваційним розвитком характеризується розмаїттям концептуальних підходів до опису функціонування соціально-економічних систем та можливістю використання широкого спектру інструментів: методів теорії ймовірності та математичної статистики, економетричного (економіко-математичного) моделювання, економічного аналізу, експертного оцінювання тощо [1].

Побудову і застосування економіко-математичних моделей необхідно здійснювати з урахуванням таких їх особливостей:

1. кожний об'єкт моделювання є унікальним і вимагає індивідуального підходу до моделювання попри універсальний характер формальних математичних моделей;
2. перманентні зміни об'єкта моделювання та бізнесового середовища унеможливають тривале у часі використання побудованих моделей без їх трансформації та перевірки на відповідність реальному процесу інноваційних перетворень;
3. кожна економіко-математична модель є ізоморфною, тобто відображає дію лише основних впливових факторів, тому отримані за модельними експериментами результати підлягають перевірці щодо їх практичної придатності.

Побудова економіко-математичної моделі спирається на використання двох типів інформації – фактичних даних про наявний стан економічної системи і середовища функціонування, а також їх прогностичних оцінок. Застосування сучасних інформаційних технологій дає змогу формувати актуальні бази даних статистичної звітності та управлінського обліку, здійснювати пошук інформації щодо стану і тенденцій зміни конкурентного середовища (технології типу DATA MINING), виявляти цілі заінтересованих сторін інноваційного процесу.

Зазначимо, що стан інформаційної визначеності та вид об'єкта дослідження (функціонуючий, проєктований) безумовно впливає на вибір методу моделювання і вид економіко-математичної моделі [2].

Серед рівнів інформаційної визначеності щодо умов і результатів функціонування об'єкта дослідження виокремлюють такі:

1. P1 - повна інформаційна визначеність. Наявні ретроспективна кількісна інформація за тривалий проміжок часу та ретро- і проспективні якісні оцінки тенденцій розвитку об'єкта дослідження та ринкового середовища у цілому;
2. P2 – неповна інформаційна визначеність. Наявна ретроспективна кількісна інформація за обмежений часовий проміжок, однак можливі прогалини в даних у динамічних рядах. Наявні якісні оцінки тенденцій зміни внутрішнього і зовнішнього середовища об'єкта дослідження;
3. P3 – обмежена інформаційна визначеність. Відсутня або істотно обмежена кількісна інформація. Наявні якісні ретроспективні оцінки розвитку об'єкта дослідження у минулому;
4. P4 – інформаційна невизначеність. Повна відсутність ретроспективної інформації (як кількісної, так і якісної).

Оцінки можливості застосування певних методів моделювання (економіко-статистичних, експертних, комбінованих) з урахуванням стану (виду) об'єкта дослідження та рівня інформаційної визначеності наведено у таблиці.

Рівень інформаційної визначеності	Вид об'єкта дослідження	Можливості застосування методів ЕСМ
Р 1	Функціонуючий	Застосування доцільне та ефективне.
Р 2	Функціонуючий	Застосування можливе з подальшим ґрунтовним аналізом результатів.
Р 3	Функціонуючий	Застосування сумнівне. Перевагу слід віддати експертним методам.
Р 4	Створюваний	Застосування неможливе. Доцільно використати експертні методи.

Якщо зважити на те, що економіко-математичне моделювання здійснюють на підставі ізоморфної моделі, яка базується на одній з альтернативних економічних теорій та уведених допущеннях щодо непередбачуваного характеру зміни умов функціонування об'єкта дослідження, відображує дію обмеженої кількості факторів, а встановлення міри відповідності моделі властивостям економічної системи не підлягає формалізації, то можна зробити висновок, що ухвалення остаточного рішення, яке принаймні буде відповідати вимогам об'єктивності, визначеності та ефективності, істотно залежить від досвіду та кваліфікації особи, що приймає рішення, або групи експертів.

Незаперечними перевагами економіко-математичного моделювання є можливість здійснення модельних, а не натурних експериментів, дослідження впливу явних та виявлення дії латентних факторів, кількісного оцінювання наслідків взаємодії стейкхолдерів, зміни умов господарювання тощо.

Також незаперечною є доцільність застосування економіко-математичного моделювання до розв'язування задач певного класу, для яких виконуються умови статистичної стійкості:

1. повторюваність процесу за відносної сталості умов, у яких він відбувається;
2. існування випадкових факторів впливу на перебіг процесу, що не дозволяє однозначно тлумачити результати дослідження;
3. нарощення кількості однотипних одиниць спостереження чи модельних статистичних експериментів підвищує обґрунтованість отриманих результатів.

Оперативне, якісне і точне оброблення великих масивів статистичних даних під час економіко-математичного моделювання потребує застосування сучасних інформаційних технологій та засобів обчислювальної техніки. Наявність потужних, надійних і, разом з тим, простих в експлуатації програмних продуктів статистичного аналізу звільняє дослідника від рутинних операцій, сприяє появі якісно нових можливостей статистичного аналізу і пошуку даних, розширяє сферу застосування методів економіко-математичного моделювання.

1. *Фещур Р. В. Управління соціально-економічним розвитком підприємств: методологія та інструментарій: монографія / Р. В. Фещур, С. В. Шишковський, А. І. Якимів, Т. В. Лебідь, М. Р. Тимощук, Н. Р. Яворська. – Львів: Видавництво "Растр-7", 2016. – 226 с.*

2. *Прийняття проектних рішень: [навч. посіб.] / Р. В. Фещур, В. П. Кічор, А. І. Якимів, І. С. Тимчишин, В. С. Янішевський, Т. В. Лебідь, В. Ю. Самуляк, І. В. Козут, С. В. Шишковський// за ред. Р.В. Фещура — Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2013. — 220 с.*

ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНИХ ВАРІАНТІВ РОЗМІЩЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

©Франів І.А., 2017

Велике прикладне значення економічного районування полягає у тому, що воно є основою формування і реалізації державної регіональної економічної політики, а також використовується в практиці територіального управління господарством, при виборі доцільних варіантів розміщення нових виробничих об'єктів та вдосконаленні територіальної структури господарства, обґрунтуванні перспектив розвитку територіально-виробничих комплексів. Економічне районування сприяє підвищенню ефективності використання ресурсного, виробничого і науково-технічного потенціалу регіонів і всієї країни [1, с. 27].

В Україні здійснюється генеральне економічне районування території для цілей прогнозування, розробки і реалізації територіальних комплексних програм і схем природокористування, проектів районного планування, схем розвитку і розміщення продуктивних сил та розселення населення. Територіальні схеми розміщення і розвитку продуктивних сил певних районів являють собою прогностичні, науково обґрунтовані розробки прикладного характеру, які містять як ретроспективний аналіз розвитку усіх структурних складових господарського комплексу території, так і визначення напрямів перспективного розвитку. При цьому обґрунтовуються основні завдання і показники соціально-економічного розвитку регіонів та шляхи вирішення соціальних, економічних і екологічних проблем [2,3].

Таким чином, економічне районування є науковим методом територіальної організації народного господарства і водночас одним із засобів раціонального розміщення виробництва, вдосконалення його спеціалізації та піднесення соціально-економічного розвитку.

Думка, що держави поділяються на чітко відокремлені регіони і що ці регіони мають важливе значення для публічної політики, звісно ж, не нова.

Географічне відображення держав, яке найповніше відповідає ідеї економічних регіонів, зосереджених навколо міста - це класифікація економічних територій. Таким чином визначається поняття "економічна територія" як функціональна ключова одиниця, яка складається з усіх економічних компонентів території. Кожна територія містить один або більше міських центрів та прилеглих територій, економічна активність яких зосереджена в містах; кожна територія також містить гетерогенні промислові групи. Таке визначення економічної території об'єднує місце роботи і місце проживання робочої сили цієї території, щоб мінімізувати ефект доїжджання до місця роботи з-поза меж території. До того ж, економічні території мають водночас місцеву та орієнтовану на експорт промисловості.

Можна відзначити такі характерні риси економічних територій:

- Визначені економічні території охоплюють усю географію держави.

- Економічні території відповідають головним критеріям міських економічних територій, тобто це метрополії з містом у центрі та околицями, орієнтованими на домінуючий міський центр.

Ці функціональні економічні території не відповідають повноваженням жодних місцевих органів управління, вони також не завжди відповідають кордонам областей.

Не існує причини, чому економічні регіони повинні збігатися з політичними та економічними кордонами держави. За відсутності національних владних повноважень ймовірно, що функціональна економічна територія вийде за межі цих штучних бар'єрів. Втім, не можна заперечувати, що національні кордони та політично нав'язані обмеження ефективно та функціонально зменшують, а в деяких випадках розривають економічні зв'язки всередині та між

міськими економічними регіонами - наприклад, фрагментація Берлінського економічного регіону перед об'єднанням Західної та Східної Німеччини.

Доцільно відзначити інший, проте близькоспоріднений можливий регіональний поділ який визначає території ринку праці (ТРП). Кожна ТРП складається з центрального міста і територій, які прилягають до нього та економічно інтегровані в це місто. Загалом, робітники можуть змінювати місце праці без переселення. ТРП слід визначати у категоріях районів; переважно більші ТРП та міські статистичні території (МСТ) мають ті самі кордони. Невеликі ТРП складаються з районів або групи районів із центральною громадою з населенням 5000 або більше осіб, у межах яких працівники доїжджають до місця роботи. Земельні території кожної області поділяються на ТРП; тому вони прилягають одна до одної і звичайно не виходять за її межі.

Доступність даних - складна і часто головна проблема у спробі визначити економічні регіони. Здебільшого дані доступні лише тих регіонів, які мають політичні кордони. Більшість субнаціональних і районних територій була визначена політичним повноваженням в термінах, які переважно не мають стосунку до економічних структур.

Проте помилок вдається уникнути, якщо економічні території як такі, а також території ринків праці, вважатимуть своїм центром місто. Це - відображення того, що населення та економічна активність у державі централізуються на міських територіях, що передбачає міцний зв'язок між економічним зростанням та урбанізацією.

1. *Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.* / [С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін.] — К.: КНЕУ, 2000. - 364 с.

2. *Колосовский Н. Н. Теория экономического районирования.* / Н. Н. Колосовский — М.: Мысль, 1969. - 335 с.

3. *Регионы Украины: Поиск стратегии оптимального развития* / Под ред. А. П. Голикова. - Харьков: Харьковский ун-т, 1994. - 304 с.

ІНТЕГРОВАНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО КОНТРОЛЮ

© Хаустова К.М., 2017

В сучасних умовах, що характеризуються швидкими та нелінійними змінами у зовнішньому середовищі, ускладнюється процес розробки та реалізації стратегій. У зв'язку з цим актуальності набувають нові підходи до формування системи ефективного стратегічного контролю, який забезпечуватиме адаптивність стратегічного розвитку підприємства.

Стратегічний контроль виступає інструментом вищого керівництва для своєчасного виявлення проблем, відхилень та здійснення заходів щодо коригування процесу чи змісту реалізації стратегій, а іноді і перегляду цілей.

Стратегічний контроль полягає у визначенні того, чи можливе подальше здійснення стратегій і чи приведе їхня реалізація до досягнення цілей. Він не може існувати без поточного та заключного контролю, так само, як стратегічне управління базується на поточній діяльності підприємства [1].

Стратегічний контроль не повинен містити надлишкових даних та складної системи показників, оскільки виконує роль своєрідного «інформаційного табло», що показує керівництву наскільки вірно рухається керована система у заданому напрямку.

Стратегічний контроль охоплює:

- контроль підготовки стратегії: стратегічне не сфокусоване спостереження (стратегічний моніторинг, безперервне сканування зовнішнього середовища) та контроль передумов для стратегічних планів (перевірка припущень щодо зовнішніх факторів та власного ресурсного потенціалу);
- контроль реалізації стратегії (контроль за відхиленнями від стратегічних планів);
- контроль розвитку кризових явищ – завчасне попередження (забезпечення інформації для вироблення рішень з усунення стратегічних відхилень) [2, с.24].

Система показників стратегічного контролю повинна розроблятися на етапі формування стратегічних цілей і містити індикатори, що слугуватимуть певними контрольними точками ефективності реалізації стратегії на певних, визначених етапах. При цьому, виникає ряд проблемних питань:

- 1) окреслення сфер контролю;
- 2) ідентифікація об'єктів контролю та ключових показників;
- 3) визначення періодичності стратегічного контролю;
- 4) формування управлінських рішень, як реакції на можливі відхилення, виявлені в процесі стратегічного контролю.

Вирішити наведені проблеми, на нашу думку, можливо шляхом застосування інтегрованих підходів до управління, а саме: системного, процесного та ситуаційного.

Суть процесного підходу полягає в тому, що менеджмент – процес безперервних взаємопов'язаних дій або функцій. Загальна сума всіх функцій управління є процесом управління [3, с.56]. Стратегічний контроль, на відміну від поточного, повинен охоплювати всі найважливіші етапи стратегічного розвитку підприємства. Його головна задача полягає в ідентифікації відповідності стратегічних та тактичних заходів поставленим цілям і умовам зовнішнього середовища.

Як процес, стратегічне управління складається з окремих етапів, основними з яких є: визначення місії та цілей підприємства, аналіз середовища функціонування підприємства, розробка стратегій, стратегічне планування та організація реалізації стратегій. Стратегічний контроль виступає зв'язковою ланкою між перерахованими фазами на підставі оцінки ефективності реалізації кожного етапу при переході на наступний. У зв'язку з цим, процесний підхід дає можливість визначити послідовність здійснення окремих тактичних та оперативних заходів обраної стратегії,

визначити планову періодичність стратегічного контролю в часі, що відповідає основним етапам формування та реалізації стратегії.

Згідно системного підходу, організація розглядається як відкрита система інтегрована у зовнішнє середовище. На думку О.Б. Мних [4], застосування в теорії та практиці управління підприємствами системного підходу здійснюється з метою забезпечення більш ефективної діяльності підприємства.

Системний підхід до стратегічного управління передбачає розгляд підприємства як цілісної моделі та необхідність забезпечення взаємозв'язку всіх її елементів. Згідно системного підходу, можна виділити такі сфери стратегічного контролю:

- Зовнішнє середовище підприємства. Основною задачею стратегічного контролю зовнішнього середовища є моніторинг змін, що не були враховані в процесі розробки стратегій і створюють додаткові можливості або загрози її реалізації;

- Кількість і якість вхідних в організацію ресурсів на стадії реалізації стратегічних планів;

- Ефективність внутрішніх процесів організації;

- Відповідність продукту організації очікування цільових груп споживачів.

Отже, системний підхід дозволить визначити основні сфери стратегічного контролю, відповідальні посади згідно з діючою або проектною структурою підприємства та ключові показники контролю. Системний підхід до стратегічного контролю потребує формування автоматизованих систем управління та своєрідних «центрів відповідальності» за окремі аспекти реалізації стратегії. Одним з перспективних варіантів поєднання системного та процесного підходів до формування стратегічного контролю є перебудова структури управління на основі виділення бізнес-процесів. Такий підхід спрощує формування системи стратегічного контролю оскільки дає можливість вимірювати основні процеси у виразах доданої вартості й, відповідно, задавати і контролювати рівень ефективності.

Ситуаційний підхід до організації системи стратегічного контролю органічно доповнює процесний та системний та покликаний забезпечувати гнучкість та адаптивність стратегічних дій.

Деякі науковці констатують, що концепція розв'язання ситуаційних завдань менеджменту полягає в такому: кожному типу конкретної ситуації, яка виникає на підприємстві, має відповідати своя послідовність процедури управління з її інформаційним забезпеченням, специфічні форми взаємодії елементів підприємства, свої критерії і методи прийняття рішень, а також свої об'єкти реалізації управлінських взаємодій. Так забезпечується можливість адаптації структури управління до динамічно мінливих умов функціонування підприємства, зовнішнього середовища та його елементів. При цьому концепція полягає в розробці комплексу методів і засобів, спрямованих на виявлення і розв'язання проблем, що виникають, на всіх етапах функціонування виробничої системи [5, с. 80–83].

Ситуаційний підхід вимагає якісного інформаційного забезпечення щодо можливих варіантів розвитку подій та включає формулювання стратегічних рішень, як реакції на основні типи відхилень індикаторів стратегічного контролю.

Таким чином, поєднання інтегрованих підходів на основі стратегічного бачення розвитку організації дозволить сформувати ефективну та дієву систему стратегічного контролю на підприємстві.

1. Данилюк І. Роль стратегічного контролю в системі управління підприємством / І. Данилюк, Н. Михайлишин // *Економічний аналіз*. - 2013. - Т. 12(3). - С. 105-108. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_12\(3\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2013_12(3)_23).

2. Мачкур Л. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного контролю діяльності підприємств в умовах трансформації економіки: дис. канд. екон. наук: 08.02.03 / Л.А.Мачкур; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2003. – 233 с.

3. Мельник П.В. Менеджмент: Навч. посібник / П.В.Мельник, М.М.Філоненко, Л.П. Гацька та ін. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 154 с.

4. Мних О.Б. Актуальні проблеми формування інтегрованої системи стратегічного управління розвитком підприємства / О.Б. Мних // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер.: «Логістика». – 2004. – № 499. – С. 196–203.

5. Василенко В. О. Ситуаційний менеджмент : [навч. посіб.] / В. О. Василенко, В. І. Шостка. – Вид. 2-е, виправлене та доповнене. – К. : ЦУЛ, 2005. – 372 с.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

© Хмарська І.А., 2017

На сучасному етапі розвитку економічної системи одним з найбільш ефективних напрямків забезпечення підвищення ефективності виробництва є розвиток інноваційної діяльності, спрямованої на розробку і використання результатів наукових досліджень, що дає можливість забезпечити прибутковість шляхом задоволення нових потреб ринку. Активізація інноваційної діяльності, як свідчить досвід промислово розвинених країн, є визначальним напрямом розвитку підприємств, який підвищує їх конкурентоспроможність і забезпечує стаке становище на ринку. У той же час ринкове «супроводження» інновацій залишається не достатньою мірою розробленим напрямом досліджень. Розробка і комерціалізація нових товарів та послуг - складна проблема. На світовий ринок щорічно виводиться близько 100 тис. найменувань нових продуктів, однак комерційного успіху досягають не більше ніж 25%, при цьому 75% їх ринкових невдач пояснюються переважно дією ринкових факторів [1, с. 30]

Інноваційний маркетинг - це, з одного боку, велика частка ризику, але з іншого - більш висока віддача у разі правильно обраного курсу. Маркетинг завжди є витратною статтею бюджету компанії, тому, розподіляючи його, необхідно прораховувати можливі ризики. Інноваційний маркетинг може вивести компанію на новий щабель розвитку, допомогти зайняти нову нішу, тоді вкладення з лишком окупляться. Але, якщо всі виділені на просування кошти вкласти в інноваційні ідеї, а ті не спрацюють, то компанія ризикує втратити певну частину своїх клієнтів. Інноваційний маркетинг є частиною стратегічного плану підприємства. Є кілька можливих напрямів, в яких може здійснюватися інноваційний маркетинг. Одне з них - створення такого товару або послуги, які передбачають очікування клієнтів. У цьому випадку потрібно спостерігати за споживачем і визначити, що допомогло б покращити його життя або просто принесло б йому задоволення. Тут можна згадати слова Генрі Форда: «Якби я запитував, чого хочуть люди, вони досі їздили б на возах» [2, с. 206]. Людина не завжди знає і може сформулювати те, що їй потрібно. Необхідно запропонувати новий продукт, покупець спробує його і дасть оцінку. Одним з основних принципів інноваційного маркетингу є створення нового товару або зміна технології виробництва вже існуючого до такої міри, щоб результатом став якісно новий продукт.

Основним принципом маркетингової діяльності інноваційного підприємства є прагнення не тільки до наукового результату, але і до його товарної форми. Іншими словами – не прощтовхувати на ринок те, що вийшло в результаті розробки, а розробляти те, що споживачі очікують побачити на ринку. Ще до початку розробки інноваційного продукту слід визначити, кому він призначається, які традиційні або нові потреби він буде задовольняти і які проблеми покупця у змозі вирішити. При такому підході розробка нового продукту буде хорошим початком правильного позиціонування. Як об'єкт в інноваційному маркетингу виступає сама інновація. [3, с. 41]

Аналіз позиціонування продуктів найбільш успішних інноваційних фірм показує, що сучасний інноваційний продукт, крім конкретних побажань покупця, повинен відповідати таким критеріям: наукоємність, запатентованість, сертифікація, відповідність екологічним вимогам, ергономічність, гарантійний строк використання, сервісне обслуговування. Відомі чотири типи інновацій, що охоплюють широкий діапазон змін, характерних для діяльності підприємств: продуктові, процесні, організаційні та маркетингові. Продуктові інновації передбачають значні зміни у властивостях вироблених товарів і послуг. Сюди включаються як зовсім нові товари і послуги, так і значно удосконалені продукти з вже існуючих. Процесні інновації відбуваються, коли простежуються значні зміни в методах виробництва та доставки. Організаційні інновації властиві до сфери впровадження. Це можуть бути зміни у діловій практиці, в організації робочих місць або в зовнішніх зв'язках підприємства. Маркетингові інновації включають реалізацію нових методів маркетингу і передбачають зміни в дизайні та упаковці продукту, його просуванні та розміщення, методах встановлення цін на товари і послуги.

Основними принципами інноваційного маркетингу є:

- всебічне вивчення ринку, попиту, смаків і бажань споживачів-інноваторів;
- застосування пропозиції інноваційних продуктів до вимог інноваційного ринку;
- вплив на ринок і попит в інтересах підприємства – виробника інноваційних товарів і послуг.

Отже, під терміном «інноваційний маркетинг» слід розуміти маркетингові зусилля, спрямовані на створення, накопичення, оновлення, поширення та ефективне використання знань у всіх формах їх прояву як специфічного продукту, споживча цінність якого визначається не тільки попитом і пропозицією, а й сукупністю маркетингових зусиль, спрямованих на просування його на ринок. [4, с. 41]

Основна мета стратегічного інноваційного маркетингу полягає в розробці стратегії введення інновацій на ринок. Тому в основу стратегічних маркетингових досліджень закладається аналіз кон'юнктури ринку з наступною розробкою сегментів ринку, організацією та формуванням попиту, моделюванням поведінки покупця. Ключовим моментом стратегії маркетингу є дослідження та прогнозування попиту на новий товар, засноване на доскональному вивченні сприйняття споживачем нововведення. У ході стратегічних досліджень керівник інноваційного проекту повинен визначити: яку продукцію, якої якості і яких споживачів він буде пропонувати.

В інноваційному бізнесі питання організації маркетингової діяльності мають принципове значення. Проте, у невеликих компаніях саме ці питання часто залишаються поза зоною уваги керівника, який основну увагу зосереджує на розробці нового продукту. У результаті багато проектів зазнають невдачі. Тому, приступаючи до підготовки нового проекту, необхідно приділити особливу увагу організації спеціального підрозділу, який буде вирішувати питання маркетингу нових розробок. Помилкою вважається, що інноваційним маркетингом повинні займатися співробітники відділу маркетингу. Необхідно залучити до маркетингу кожного співробітника підприємства з метою формування міцніших внутрішніх і зовнішніх зв'язків для ефективного створення й подання цінності своїм споживачам. Необхідно впевнитись в тому, що короткострокових маркетингових цілей можна досягти за допомогою поєднання маркетингових інструментів, сильних боків та ресурсів, якими володіє дане підприємство та встановити розумні короткострокові фінансові цілі, пов'язані з довгостроковими завданнями цього підприємства, що підтримується реальними календарними планами та бюджетом.

Як правило, провідна роль відводиться маркетинговим службам, котрі займаються формуванням мережі продажів, організацією рекламної кампанії, виставок, презентацій, пробних, пільгових і прямих продажів, створенням сервісного та гарантійного обслуговування, але тільки в тісній взаємодії з іншими службами та формуванням у співробітників менталітету, націленого на інновації. Це завдання вирішує середовище, в якому буде заохочуватися обмін зв'язками, інформацією та досвідом між усіма учасниками [5, с. 225].

Отже, на підприємстві повинні створюватись інноваційні команди – це групи, що займаються інноваціями, в тому числі в маркетингу, - повинні складатися з фахівців з різних галузей. Об'єднувати їх має прагнення працювати над новими підходами, продуктами або послугами, відсутність боязні провалу, свобода ідей і думок. До її складу обов'язково повинні входити люди з вищої менеджерської ланки і ті, хто безпосередньо відповідає за стратегію розвитку компанії. Саме вони зобов'язані усвідомлювати необхідність в інноваційному маркетингу, щоб ідеї отримали втілення і дали бажаний результат. Адже інноваційний маркетинг може зачіпати і питання скорочення ресурсів організації для здійснення тієї чи іншої діяльності,

1. *Сумец А. Инновации в деятельности предприятия // Маркетинг и реклама. - 2006. - № 11 (123). - С. 28-33.*

2. *Генри Форд. Моя жизнь. Мои достижения / Г. Форд; пер с англ. под ред. Е. Качелин. - Астрель, 2012.- 349 с.*

3. *Матковская Я. Коммерциализация рыночных инноваций – парадигма инновационного маркетинга / Я. Матковская // Маркетинг. – 2010. – №4 (113). – С. 39-46.*

4. *Нянько В.М. Інноваційний маркетинг на підприємствах України / ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА – 6'2014 [55] Науково-виробничий журнал – 231 с.*

5. *Сухенко А.П. Новые технологии маркетинговых программ / А.П. Сухенко //Маркетинг и маркетинговые исследования. – 2009. – № 3. – С. 224-230.*

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

©Ціжма Ю.І., 2017

Територіальний маркетинг сформувався в період, коли за досягнення конкурентних переваг почали змагатися не тільки підприємства, а й цілі територіальні одиниці (райони). Проте, науковим обґрунтуванням цього процесу почали цікавитись лише нещодавно. Так історично склалося, що “Територіальний маркетинг”, називали по різному “Регіональний маркетинг”, “Муніципальний маркетинг”, “Маркетинг міст”, а термін з’явився тільки в кінці 80-х років ХХ століття.

Для ефективного маркетингу дуже важливо знати й враховувати на якій території і в інтересах якої території він буде працювати. Будь-якій територіальній одиниці для забезпечення свого розвитку необхідно організовувати маркетинг і подавати себе як платформу для реалізації перспективних інноваційних й інвестиційних проектів. Територіальний маркетинг може сприяти тому, щоб на даній території виникли сприятливі умови для розвитку ефективної економіки, для підвищення іміджу цієї території, для залучення як закордонного, так і вітчизняного працівника, інвестора, туриста, студента.

Маркетинг територій формує конкурентоздатність території під впливом та через взаємодію із чинниками зовнішнього середовища. Більшість науковців поділяють його на відповідні складові зовнішнього середовища. Макросередовище може бути представлене через систему економічних, демографічних, соціокультурних, політичних, науково-технологічних факторів, зміни у розвитку яких можуть призвести до позитивних зрушень на цій території. Фактори макросередовища мають більш опосередкований вплив на територію порівняно з факторами мікросередовища, до якого відносять інші території, внутрішні суб’єкти території, органи місцевого самоврядування, різні організації, діяльність яких безпосередньо пов’язана із підтримкою розвитку території; окремі особи (стейкхолдери), які завдяки власним здібностям здатні впливати на прогрес даної території. Важливим аспектом територіального маркетингу має бути бачення того, що зовнішнє середовище є недостатньо прогнозованим та контрольованим. Саме тому одними із ключових завдань територіального маркетингу мають бути вивчення, дослідження, пристосування та прогнозування змін зовнішнього середовища. Проте результатом найбільш обдуманого стратегії взаємодії із зовнішнім середовищем може стати частковий контроль певних факторів, що може забезпечити досягнення очікуваного соціально-економічного ефекту за коротший термін [1].

Таким чином інструменти територіального маркетингу дозволяють охарактеризувати ресурси території, умови життя, рівень якості територіального менеджменту; визначити проінноваційні та сучасні методи територіального управління органами місцевого самоврядування; оцінити вартість проживання і провадження діяльності на території; визначити бізнес-клімат території (ресурси, якість територіального управління, вартість здійснення діяльності на території); сформувати інвестиційний клімат; поширити інформацію про територію з метою залучення матеріальних, нематеріальних та фінансових інвестицій; оцінити розгашування території; створити привабливий імідж ресурсів території, умов життєдіяльності та ділової активності [2].

Також територіальний маркетинг, виступаючи складовою частиною регіональної соціально-економічної політики, включає в себе розробку та реалізацію концепції комплексного розвитку економіки території, спрямовану на вирішення її соціально-економічних проблем.

1. Рашковскі А. Територіальний маркетинг у процесі створення і зміцнення територіальної ідентичності [Електронний ресурс] / А. Рашковскі // Журнал європейської економіки. – 2014. – Т. 13, № 2. – С. 193-204. – Режим доступу: <http://dSPACE.tneU.edu.ua/handle/316497/13182>

2. Бондаренко А. Ф. Сучасні аспекти територіального маркетингу [Електронний ресурс] / А. Ф. Бондаренко // – 2013 – Режим доступу: <http://dSPACE.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10826/2/bondarenko.pdf>

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРАЦІ В ІННОВАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

© Чакалова К.О., 2017

Інноваційна модель економічного розвитку суспільства дедалі більше стає тією основою, яка визначає економічний потенціал країни та її перспективи на світовому ринку. В економічній літературі на сьогодні немає єдиного підходу щодо розуміння сутності поняття «інноваційне середовище». Цей термін розглядають як сукупність інститутів інноваційних перетворень в усіх сферах життєдіяльності суспільства та як чинник розвитку освіти та науки у трансформаційній економіці. [1, с. 29]

Рушійним фактором економічного зростання є люди, а саме персонал, адже саме він створює нові ідеї, виробляє нові обладнання та сприяє впровадженню інновацій в сучасне виробництво.

Внутрішній ринок праці займає не останнє місце в інноваційному середовищі. Саме внутрішній ринок праці забезпечує ефективне використання та розвиток трудового потенціалу персоналу.

Розвиток внутрішнього ринку праці тісно пов'язаний з оцінюванням персоналу, навчанням та підвищенням кваліфікації працівників, плануванням кар'єри.

Оцінювання персоналу — це запланована, формалізована характеристика трудової діяльності зайнятих, ефективності роботи персоналу. [2, с. 83]. Оцінювання може проводитися у зв'язку з прийняттям працівників на роботу, проведенням атестації персоналу, виявленням професійних знань і навичок працівників з метою організації навчання працівників, формуванням кадрового резерву, плануванням кар'єри, професійно-кваліфікаційним просуванням працівників, переглядом системи мотивації персоналу. При оцінюванні персоналу на внутрішньому ринку праці набули поширення такі методи, як тестування, метод «360°» та центри оцінювання.

Тестування — стандартизований, обмежений у часі метод дослідження, призначений для з'ясування певних кількісних і якісних характеристик особистості за допомогою запитань, завдань, ситуацій тощо. [3, с. 117]

Метод «360°» — метод оцінювання, сутність якого полягає в тому, що до оцінювання залучаються різні суб'єкти: керівники, колеги, підлеглі, клієнти і сам працівник, якого оцінюють; вважається, що залучення до оцінювання співробітника, крім безпосереднього керівника, інших осіб, пов'язаних з ним службовими взаємовідносинами, підвищує об'єктивність оцінювання.

Центри оцінювання (Assessment Center) передбачають використання комплексних діагностичних способів оцінювання працівників. Оцінювальні процедури ґрунтуються на моделюванні основних складових управлінської діяльності, що дає змогу оцінити управлінський потенціал і розробити стратегію навчання й розвитку працівників.

Професійне навчання — це цілеспрямований процес формування в працівників теоретичних знань, умінь і навичок, потрібних зараз чи в майбутньому. Підвищення кваліфікації — це навчання з метою розширення й поглиблення раніше здобутих працівниками знань, умінь і навичок на рівні вимог сучасного виробництва. [4, с. 349-350]

Професійне навчання та підвищення кваліфікації здійснюється за допомогою використання таких сучасних методів: Кейс Стаді, коучинг, «Корпоративний університет», «Віртуальна школа».

Кейс Стаді — інтерактивна технологія для короткострокового навчання менеджерів на основі бізнес-ситуацій, основною метою якої є навчити аналізувати інформацію, сортувати її для вирішення поставленого завдання, виявляти ключові проблеми, вибирати оптимальне рішення.

Коучинг — технологія навчання персоналу, а також один з найбільш ефективних стилів управління на сучасному етапі розвитку бізнесу. Використання коучингу засновано на принципі партнерства та спадкоємності, коли більш досвідчений та кваліфікований фахівець передає свій досвід

менш кваліфікованому й цим самим сприяє поглибленню його знань, розкриттю потенціалу, більш ефективній його реалізації.

«Корпоративний університет» — система навчання персоналу фірми (традиційні та нетрадиційні форми бізнес-освіти, узагальнення досвіду знань та інновацій, які є інтелектуальною власністю фірми) [5, с. 98]. «Віртуальна школа» — внутрішній портал організації (будь-який співробітник у режимі «онлайн» знайомиться з лекціями фахівців у досліджуваній сфері, вчиться за дистанційними програмами західних бізнес-шкіл, бере участь у дистанційних ділових іграх і веб-семінарах).

Планування кар'єри полягає у плануванні руху працівників за кваліфікаційними та службовими сходами. [4, с. 390]

Однією з форм розвитку персоналу є створення резерву на заміщення керівних посад. Резерв керівних кадрів — це певна група працівників, які відібрані для просування на керівні посади за результатами оцінювання їх професійних знань, умінь і навичок, ділових і особистих якостей. Формування кадрового резерву повинно забезпечувати своєчасне заміщення вакантних посад новими працівниками, сталість управління організацією та її структурними підрозділами; призначення на посади компетентних, здібних працівників; навчання претендентів на посади; постійне накопичення ними необхідного досвіду на новій для них посаді [2, с. 85-86].

На основі дослідження сучасних тенденцій внутрішнього ринку праці в країнах ринкової економіки слід виділити три основні напрями у розвитку даного ринку: ринковий, кваліфікаційний і соціальний (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями розвитку внутрішнього ринку праці*

Напрямок розвитку	Ринковий	Кваліфікаційний	Соціальний
Домінуючий ринок праці	Зовнішній ринок праці	Внутрішній ринок праці	Макромодель ринку праці за участю держави
Рух працівників	Між підприємствами, організаціями	Всередині підприємства	Активна підтримка і вплив державної політики зайнятості, яка передбачає необхідність великих
Освіта	Закінчена професійна підготовка	Система «безперервної освіти» на підприємстві	бюджетних витрат; соціальна мотивація працівників: забезпечення роботи і
Класифікація робіт	Жорстка класифікація робіт і чіткі межі змісту кожної роботи	Класифікація робіт заснована на взаємозв'язку робочих місць, стажу роботи на підприємстві та підвищення професійно-кваліфікаційного рівня працівників	трудового доходу всім категоріям працівників, незалежно від їх кваліфікаційного рівня

*Складено автором на основі [6, с. 126-129].

На сучасному етапі більшого поширення набуває кваліфікаційний напрямок розвитку внутрішнього ринку праці, адже великі та середні компанії значну увагу приділяють внутрішньо-фірмовому розвитку персоналу.

Таким чином, в сучасному світі спостерігається витіснення застарілих технологій і поява нових. Розвиток інноваційного середовища тісно пов'язаний з розвитком внутрішнього ринку праці, а саме з навчанням, підвищенням кваліфікації, оцінюванням та плануванням кар'єри персоналу. Виділяють три напрями розвитку внутрішнього ринку праці: ринковий, кваліфікаційний і соціальний.

1. Білик Р. С. Особливості розвитку інноваційного середовища в Україні в умовах глобальної конкуренції / Р. С. Білик // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Менеджмент інновацій. - 2015. - Т. 23, вип. 4. - С. 27-35.

2. Ринок праці [текст]: нав. посіб. 2-ге вид.перероб. та доп./Чернявська О.В. - К.: "Центр учбової літератури", 2013.-522 с.

3. Цимбалюк С.О. Технології управління персоналом : навч. Посіб. / С.О. Цимбалюк. - К. : КНЕУ, 2009. - 399, [1] с.
4. Управління персоналом : підручник / [В. М. Данюк, А. М. Колот, Г. С. Суков та ін.] ; за заг. та наук. ред. к.е.н., проф. В. М. Данюка. К. : КНЕУ; Краматорськ : НКМЗ, 2013. - 666, [6] с.
5. Вергун В.А., Ступницький О.І. Сучасні інноваційні зміни системи управління персоналом фірми / В. А. Вергун, О. І. Ступницький // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2015. – Вип. 2 (4) Ч1. - С.96-100
6. Маковская, Н.В. Ретроспектива развития внутренних рынков труда/ Н.В. Маковская//Вестник удмуртского университета. 2005. - №3. - с. 119-138.

ІННОВАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

©Череватський Д.Ю., 2017

Сучасна цивілізація знаходиться на етапі, коли чергова промислова революція відмінняє актуальність постіндустріалізму. У зв'язку з цим постає проблема розвитку інноваційного середовища, сутність якого залежить від моделі, яку обере світова економіка. Існує дві головні версії промислової революції – третя і, так звана, Індустрія 4.0, тобто, четверта. І справа не в номері, за яким йде ідентифікація, а в ідеології.

Третя промислова революція передбачає заміну існуючого способу виробництва мало не натуральним господарством; четверта – виходить із збереження фабричного виробництва, але в зовсім іншому (набагато розумнішому, смарт/smart) технологічному втіленні.

За платформу Індустрії 4.0 особливо ратує McKinsey&Company [i, ii], ідеологом же Третьої промислової революції є американський науковець та суспільний діяч Джеремі Ріфкін (J. Rifkin) [iii]. Найбільшим проявом Третьої промислової революції слід визнати горизонтальні зв'язки, які змінюють енергетику, економіку і світ, приводять, не слід цуратися цього слова, до "народної" промисловості. Розподілений характер джерел відновлюваної енергії (вітру, сонця тощо) вимагає для отримання електрики співпраці мільйонів суб'єктів, сполучених розгалуженими smart grid – розумними мережами електропостачання. За аналогією і смарт виробництво можна розглядати як нову "розподілену мануфактуру" на базі інноваційних пристроїв, тих же 3D-принтерів. Мільйони людей отримують можливість освоїти власний випуск товарів, аж до виробів тривалого користування. Замість капіталізованих і централізованих фабрик, що обслуговуються безліччю штатних робітників, чільним стане масова співорганізація людей, що виготовляють на дому або в офісах своїх компаній одиничні товари для власного споживання або дрібні партії на продаж дешевше і швидше, але з гарантованою якістю, ніж найсучасніші (і навіть смарт) фабрики традиційного типу. Прецедентом, що підтверджує життєвість таких форм може виступити автомобіль з "надрукованим" у 2014 р. кузовом, оснащений електроприводом, – він був виготовленим не в цеху автозаводу, а прямо під час шоу International Manufacturing Technology Show (IMTS) безпосередньо в експозиційному павільйоні, на очах у публіки [iv].

Для України та інших пострадянських економік, що відрізняються фізичним та моральним зношенням виробничих фондів й несприятливим інвестиційним кліматом, дотримання ідеології четвертої промислової революції загрожує все більшим відставанням від лідерів світового економічного зростання, консервацією бідності та відсталості. 3D-підприємництво ж на основі так званого адитивного виробництва здатне на стрибок економічної ефективності, який неможливо було й уявити за часів попередніх промислових революцій.

1. McKinsey Global Institute. A future that works: automation, employment, and productivity. – McKinsey & Company, 2017. – 135 pp.
2. McKinsey Global Institute. The internet of things: mapping the value beyond the hype. McKinsey&Company, 2015. – 131 pp.
3. Рифкін Дж. Третья промышленная революция: Как горизонтальные взаимодействия меняют энергетику, экономику и мир в целом / Джеремі Рифкін.– М. : Альпина нон-фикшн, 2014.– 410 с.
4. В США показали первый сделанный на 3D-принтере автомобиль [Электронный ресурс].–Режим отступа: http://news.infocar.ua/v_ssha_pokazali_pervyy_sdelannyu_na_3d-printere_avtomobil_94308.html .

СУТНІСТЬ ВИТРАТИ НА БІОЛОГІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ РИБНИЦТВА

©Шаповалова О.В., 2017

Останнім часом зростає інтерес інвесторів до галузі рибництва, яке є однією з перспективних галузей аграрного виробництва. Рибництво окрім забезпечення населення цінними продуктами харчування дозволяє диверсифікувати агробізнес і підвищити дохідність його ведення при порівняно незначних початкових інвестиціях та гарантованому ринку збуту. Однією із важливих умов залучення інвестицій, в тому числі іноземних, є зрозумілість інформації про процеси виробництва, основою якої є інформація бухгалтерського обліку.

Основною проблемою обліку в умовах інтеграції вітчизняної економіки в європейське співтовариство є недостатність теоретичного обґрунтування, недосконалість методики та практики обліку нових об'єктів, зокрема біологічних перетворень та витрат на біологічні перетворення. Методика бухгалтерського обліку має цінність лише тоді, коли вона носить прикладний характер, тобто адаптована до особливостей господарювання підприємств конкретної галузі і відповідає запитам менеджменту.

За П(С)БО 30 «Біологічні активи», біологічні перетворення - процес якісних і кількісних змін біологічних активів [1]. Тобто біологічні перетворення охоплюють процеси росту, дегенерації, виробництва продукції і відтворення, які викликають якісні або кількісні зміни біологічного активу.

Отримання сільськогосподарської продукції - це відділення продукції від біологічного активу або одержання продукції шляхом припинення життєдіяльності біологічного активу.

Проте, сільськогосподарська діяльність не обмежується лише процесами управління якісними і кількісними змінами біологічних активів. Адже для здійснення біологічних перетворень активу та управління ними необхідною умовою є фізична наявність такого активу. Сільськогосподарська діяльність, в тому числі, включає в себе процеси, коли біологічний актив ще відсутній, або ж процеси після припинення його існування. Тому визначення сільськогосподарської діяльності, що наведене в П(С)БО 30 є не достатньо коректним. Адже при наданні визначення будь якого терміну, в т.ч. й терміну «сільськогосподарська діяльність», його ознаки мають стосуватись усієї сукупності процесів даного виду діяльності, а не її частини.

Більш економічно обґрунтованим, на наш погляд, є трактування даного терміну в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство». Відповідно до нього сільськогосподарська діяльність - це «управління суб'єктом господарювання біологічною трансформацією та збір врожаю біологічних активів для продажу чи для переробки в сільськогосподарську продукцію або в додаткові біологічні активи» [2].

Так, в даному визначенні крім управління біологічною трансформацією виокремлено збір врожаю, що передбачає управління процесами поза межами біологічних перетворень. Проте і це визначення не є повним. По-перше, тому, що в ньому не враховано всі технологічні процеси, що здійснюються до початку та після закінчення біологічних трансформацій. По-друге, тому, що в ньому акцентовано увагу на процесі збору врожаю, що, апріорі, стосується лише галузі рослинництва. В тваринництві, зокрема в рибництві, до моменту визнання біологічних активів та після припинення біологічних перетворень здійснюється ряд технологічних процесів, що безпосередньо стосуються сільськогосподарської діяльності [3].

Згідно з Законом України «Про аквакультуру», аквакультура (рибництво)- це сільськогосподарська діяльність із штучного розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури у повністю або частково контрольованих умовах для одержання сільськогосподарської продукції (продукції аквакультури) та її реалізації, виробництва кормів, відтворення біоресурсів, ведення селекційно-плеємної роботи, інтродукції, переселення, акліматизації та реакліматизації

гідробіонтів, поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх біорізноманіття, а також надання рекреаційних послуг [4].

Із зазначеного вище випливає, що технологічні процеси, пов'язані з підготовкою водойм до їх зариблення та ті, що відбуваються після завершення біологічних перетворень, також відносяться до основної діяльності рибогосподарських підприємств.

З викладеного сформулюємо визначення категорії «витрати на біологічні перетворення» як витрат, що здійснює підприємство для підтримання якісних і кількісних змін біологічних активів. Тобто це витрати на виробництво сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів, які здійснені з моменту визнання біологічних активів до моменту припинення біологічних перетворень.

Я.П. Іщенко доводить, що поняття «витрати на виробництво сільськогосподарської продукції» та «витрати на біологічні перетворення» не є тотожними. Витрати на виробництво продукції крім витрат власне на біологічні перетворення включають технологічні витрати, що здійснюються до моменту визнання біологічних активів та витрати, що здійснюються після моменту припинення біологічних перетворень [3].

В галузі рибництва витратами до моменту визнання біологічних активів є витрати на підготовку водойм до зариблення (чищення ставків, їх дезінфекція, внесення добрив тощо). Після завершення біологічних перетворень також здійснюються певні витрати (вилов товарної риби, сортування отриманої продукції, лабораторні аналізи).

Визначення місця та складу витрат на біологічні перетворення в складі витрат виробництва безперечно має вплив на визнання та розмір витрат, пов'язаних з біологічними перетвореннями та на їх відображення в обліку.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: наказ Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790.

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_027

3. Іщенко Я.П. Біологічні перетворення в рибництві як об'єкт бухгалтерського обліку /Я.П. Іщенко// Економіка. Фінанси. менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – №2. – С.81-89.

4. Про аквакультуру: закон України від 18.09.2012 № 5293-VI.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕКОНОМІКИ СПІЛЬНОЇ УЧАСТІ

© Шевчук А.В., Чорний Р.С., Румянцева Г.І., 2017

У наш час значення нових формування інноваційної інфраструктури для будь-якої сфери має надзвичайно велике значення. Сучасні технології та інновації здатні значно пришвидшити прогрес у будь-якій сфері людської діяльності, залучити в неї значні кошти та інвестиції, привнести дух сучасності та свіжості. Велика кількість нових прогресивних і успішних нових проектів в розвинутих країнах зараз пов'язані з зменшенням витрат споживачів, що робить доступнішими за витратами подорожі, поїздки, проживання, позики та фінансові операції та інші блага. Серед таких проектів Uber, AirBNB, Bla-bla-car, Fixuga тощо. Дані проекти є частиною нового явища, яке називають на заході «sharing economy» – економіки спільної участі, де витрати розподіляються між споживачами, що робить доступними послуги для них [1]. Такий метод не має обмеження по сфері застосування та може бути застосований для формування сучасної інноваційної інфраструктури з розподілом витрат між учасниками ринку.

Метою даної публікації є обґрунтування нових перспектив формування інноваційної інфраструктури за допомогою економіки спільної участі.

Питаннями проблем формування інноваційної інфраструктури в Україні займалися такі вчені як Б.Гриньов, М.Делягін, В.Денисюк, О.Марченко, А.Пригожин, В.Семиноженко, Л.Федулова та ін., однак питання використання економіки спільної участі для цього не розглянуто.

Основні проблеми формування інноваційної інфраструктури в даний час в Україні полягають в недостатній кількості коштів та спеціалістів потрібного рівня для реалізації нових проектів. Крім того дуже ускладнена адаптація та реалізація успішних світових практик у цій галузі з огляду на вітчизняні особливості. Таким чином гальмується модернізація вітчизняної економіки, формування успішного бізнес середовища та загальний соціально-економічний розвиток держави. В цьому випадку вдалим рішенням для уникнення вищезгаданих проблем може стати досвід західних країн створення проектів з використанням явища «економіки спільної участі».

Проекти економіки спільної участі передбачають найчастіше процеси подібні до оренди чи лізингу, що значно здешевлює отримання послуг перевезень, позик, розподілу надлишку благ. Власники ресурсів у цьому випадку зазвичай не просто діляться ними, а отримують за це орендну плату.

Спонтанним вирішення питання формування інноваційної інфраструктури в Україні за допомогою проектів спільної участі можна розглядати створення ІТ кластерів в містах держави в останні роки. Виникнення та формування ІТ кластерів в містах України, що відбувається останнім часом, здатне позитивним чином вплинути на розвиток інформаційних технологій та їх впровадження в суспільне життя, розгортання регіональних ринків праці та соціально-економічне зростання міст і регіонів. Кластери переважно охоплюють не тільки фірми та бізнес-структури, але й громадські організації, фінансових посередників, інститути і залучають в інноваційний процес підприємства, які входять до складу кластера, що зазвичай включені в процеси технологічних, продуктових, ринкових і організаційних інновацій, створюючи навколо себе відповідну інфраструктуру. Успішними прикладами таких об'єднань є Lviv IT-BPO Cluster (<http://it-bpo.lviv.ua/>) - Львівський кластер інформаційних технологій, який розпочав свою практичну діяльність у 2010 році, Луцький ІТ кластер (<http://www.litac.org>) та інші [2]. Кластери дозволяють вирішувати актуальні завдання, такі як:

- забезпечення доступу до компаній кластера висококваліфікованих фахівців і регулювання ринку праці в сфері ІТ регіону;
- створення спільними зусиллями системи взаємодії інститутів освіти і компаній у сфері інформаційних і комунікаційних технологій;
- розширення доступу до фінансових ресурсів членів кластера за інноваційними, студентськими проектам і стартапам;
- створення визнаного інституту для впровадження спільних проектів на міжсекторного рівні;
- реалізація нових спільних проектів по просторовому розвитку бізнес та ІТ середовища.

Дуже важливою особливістю кластерів, яка рішучим чином впливає на розвиток сектору ІТ в регіоні стало перетікання кадрів між фірмами розробниками та освітніми установами, що забезпечило цінний обмін досвідом між сферою освіти, державним управлінням і реальним сектором створення продуктів та технологій.

Стимулювання розвитку подібних проектів, які об'єднують кадрові, фінансові та інші матеріальні та нематеріальні ресурси і їх використання на комерційній основі дали б змогу формувати інноваційну інфраструктуру в державі на достатньо високому рівні з достатньою швидкістю впровадження та використання. Окрім проектів кластерного типу це могли б бути громадські та фінансові організації, приватні стартапи і бізнес рішення, в створенні яких могли б прийняти як приватний капітал так і держава.

Основними методами забезпечення діяльності таких проектів економіки спільної участі з метою формування інноваційної інфраструктури в Україні на даному етапі могли б стати:

- формування прозорого бюджету таких організацій (в основному за рахунок внесків учасників та виплат замовників послуг) та звітності про його використання за типом організації фінансування проектів на kickstarter.com чи indiegogo.com;
- визначення медійної особистості керівника проекту з просуванням в змі та подачі ідей суспільству;
- залучення до таких проектів учасників держави, бізнесу, науки та освіти;
- фінансування заходів визначення попиту на продукцію таких проектів, можливості реалізації та віддачі;
- залучення до участі закордонних спеціалістів та фінансування (особливо Польщі та ЄС).

При цьому створення таких проектів у вигляді притаманних нашій державі особливостей формування у вигляді кластерів, фондів та ін. на нашу думку слід уникати. Краще на даному етапі щоб це була приватна організація, бізнес структура з фінансуванням та участі у вигляді часток від зацікавлених учасників чи державних структур.

Формування інноваційної інфраструктури за допомогою економіки спільної участі є надзвичайно привабливим і чи не єдиним рішенням для економіки України в наш час. Іншого шляху в умовах постійного браку коштів, висококваліфікованих кадрів та браку інвестицій через нестабільну геополітичну ситуацію практично не спостерігається. Тому вивченню досвіду формування явища економіки спільної участі та прикладів успішних її проявів треба ретельно вивчати і закладати передумови реалізації для них в нашій державі.

1. Hamari, Juho; Sjöklint, Mimmi; Ukkonen, Antti (2016). *The Sharing Economy: Why People Participate in Collaborative Consumption*. *Journal of the Association for Information Science and Technology*. 67 (9): 2047–2059. doi:10.1002/asi.23552

2. Шевчук А.В. *Формування і розвиток ІТ-кластерів в Україні: проблеми і перспективи* / А.В. Шевчук, Л.Т. Шевчук // *Наукові засади розвитку знань економічної теорії: Збірник тез наукових робіт учасників всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з економічної теорії* (м. Черкаси, 2 червня 2015 р.), 2015. - 74 с.

ПИТАННЯ ВПЛИВУ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

© Шергіна Л.А., Жемба А.Й., 2017

Процес переходу економіки на засади сталого розвитку повинен розпочинатися зі зміни галузевої та технологічної структури економіки, що здатні утворити якісно нову інноваційну економіку, яка буде ефективна в екологічному плані. Саме структурні зрушення у галузевому та технологічному зрізах є тією необхідною умовою переходу від домінуючої до бажаної концепції розвитку економіки, що здатна забезпечити високий рівень життя як окремого громадянина, так і усього суспільства в цілому, а також зменшити техногенне навантаження на навколишнє природне середовище.

Період, на протязі якого відбувається становлення нового технологічного укладу, в середньому триває близько 40–60 років. Протягом цього періоду часу відбувається розвиток нових, пріоритетних галузей та підгалузей в економіці й поступове уповільнення та призупинення в ній функціонування застарілих. Аналіз технологічної структури дає змогу визначити роль та місце країни в світовому економічному розвитку. Для порівняння рівня інноваційного, економічного та технологічного розвитку в різних країнах світу доцільно здійснювати структурний аналіз за технологічними укладами. Зв'язок між економічним розвитком та зрушеннями у технологічній структурі виникає під час поступового заміщення застарілої технології та нову, більш якіснішу та досконалішу. А це тягне за собою поступову зміну технологічних укладів і передбачає впровадження техніки й технології нового укладу, відповідного способу існування та споживання. Зміна технологічного укладу змінює технологічну структуру економіки, зрушення в якій стають причиною виникнення інтенсивного типу економічного зростання, що є характерним для економічно розвинених, постіндустріальних країн світу. Крім того, така технологічна революція в економічно розвинених країнах стає стимулом руху вперед і для країн, що розвиваються.

Структурні зрушення в технологічній структурі можливо оцінити за допомогою дослідження таких технологічних стадій виробництва, як видобуток первинних ресурсів; переробка первинних та вторинних ресурсів; обробна промисловість; виготовлення кінцевої продукції. Оцінка стану технологічної структури та її впливу на економіку визначаються за технологічними способами впливу на предмети праці. Технологічний спосіб впливу відображає поступову зміну технологічних принципів виробництва, починаючи від звичайної механічної обробки сировини і матеріалів до застосування сучасних лазерних, хімічних, ядерних технологій і від них до наукоємних нано- та біотехнологій. Технологічну, інноваційну розвиненість країни можливо оцінити за допомогою аналізу технологій, які використовуються в процесі виробництва певних товарів та послуг. Мається на увазі оцінка техніки та технології, які використовуються при виготовленні хімічної, металургійної, машинобудівної, продукції легкої та харчової промисловості. Також інноваційний рівень виробництва можливо визначити за допомогою показника наукоємності, що розраховується як відношення між обсягами науково-конструкторських та науково-дослідних робіт і реалізованою продукцією [1, с. 42–44].

Очевидно, що аналіз технологічної структури економіки не тільки дає змогу оцінити та порівняти рівень розвитку різних країн світу, але й на майбутнє сформувати нову науково-технічну базу для досягнення високого інноваційного рівня виробництва товарів і послуг.

1. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно - інноваційних трансформацій / Ю. В. Кіндзерський. – К. : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2007. – 408 с.

ДІАГНОСТИКА ІНОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

© Шикіна О.В., 2017

В сучасній економічній літературі існує велика кількість визначень понять «інновація». Це в свою чергу свідчить про те, що в сфері інноваційної діяльності не має загально визнаної термінології. Вчені в даній галузі знань вкладають власний зміст та сенс в поняття інновація, що відображає комплексність, універсальність, масштабність використання інновацій. Неоднозначність, невідповідність, протиріччя визначень викликає різні концептуальні підходи до визначення терміну «інновація», до появи різних їх типів та видів, розробок класифікацій за різними критеріями.

Аналіз підходів до класифікації дає можливість зробити висновок, щодо комплексного характеру інновацій, виявити усі сфери використання інновацій як нового продукту, нової техніки, нових технологій, методу та способу виробництва. Вибір інновацій запропонованими ознаками дозволить виявляти специфічні вимоги до їх розробки, запровадження та експлуатації на підприємстві [4].

Перш за все необхідно звернутись до міжнародних показників інноваційної активності країн світу. Глобальне дослідження за міжнародною методикою INSEAD дозволяє щорічно розраховувати показник інноваційності країни – глобальний індекс інновацій (ГІІ – Global Innovation Index). Даний індекс враховує до 80 різноманітних змінних критеріїв, характеризуючих інноваційний розвиток держави, що поділені на дві групи: умови ведення інноваційної діяльності й необхідні ресурси та результати практичної діяльності. Автори дослідження вважають, що успішність економіки пов'язана, як з наявністю інноваційного потенціалу, так і умов для його втілення. Таким чином, підсумковий Індекс являє собою співвідношення витрат і ефекту, що дозволяє об'єктивно оцінити ефективність зусиль з розвитку інновацій в тій чи іншій країні (див. Табл.1).

Таблиця 1

Інноваційний розвиток України за міжнародними показниками інноваційності за 2014-2016 рр.

Назва показника	Значення показника			Позиція в рейтингу		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Глобальний індекс інновацій	36,3	36,5	35,7	63	64	56
Наявні ресурси і умови для проведення інновацій, в т.ч.:	38,2	39,1	38,9	88	84	76
- Інститути	52,9	52,3	48,7	103	98	101
- Людський капітал і дослідження	36,6	40,4	40,8	45	36	40
- Інфраструктура	27,1	26,3	32,3	107	112	99
- Розвиток внутрішнього ринку	45,1	43,9	42,1	90	89	75
- Розвиток бізнесу	29,1	32,4	30,6	87	78	73
Досягнуті практичні результати здійснення інновацій, в т.ч.:	34,4	39,9	32,5	46	47	40
- Розвиток технологій і економіки знань	32	36,4	34,1	38,2	34	33
- Результати творчої діяльності	30,6	31,3	31,0	77	75	58
Коефіцієнт інноваційної ефективності	0,9	0,9	0,82	14	15	12

За показником ГІІ Україна рухається вгору від 64-го в 2015 році до 56-го в 2016 році. Це найвищий рейтинг індексу інновацій в Україні з 2007 року. Україна піднялась на 8 позицій в інноваційному вхідному субіндексі (займаючи 76-е місце) і на 7-м позицій в інноваційному вихідному субіндексі (займаючи 40-е місце). За рейтингом коефіцієнта ефективності інновацій

Україна піднялась на 3 позиції й зайняла 12 місце (і 10-е в Європейському регіоні), це одна з відносних переваг економіки країни в 2016 році [5].

Найкращі позиції Україна зайняла за наступними критеріями: нематеріальні активи – 42-е місце, конкурентка політика, масштаби й конюктура ринку, торгівля – 46-е місце, умови ведення бізнесу та підприємництва – 79 місце, інноваційні зв'язки – 88-е місце.

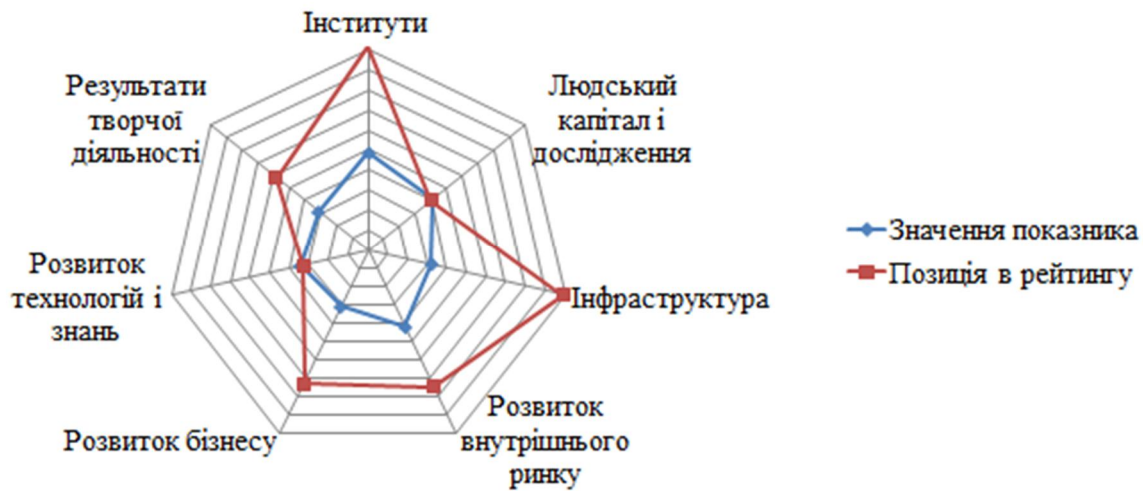

Рис. 1. Багатокутний глобального індексу інновацій в 2016 р. в Україні

На жаль, через відсутність доступної бази статистичних даних й конфіденційність фінансово-економічних показників суб'єктів народного господарства унеможливується процес аналізу інноваційної діяльності окремих регіонів й міст, особливо в сфері надання туристичних послуг. Аналіз інноваційної діяльності туристичних фірм ускладнюється специфікою туристичного продукту: невідчутністю, нематеріальністю, сезонний характер.

1. Галасюк К.А. Інновації як інструмент подолання кризових явищ на підприємствах готельного господарства / К.А. Галасюк // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Одеса, 2013. - №2(181). - С.13-21.

2. Галасюк К.А. Проблемні питання щодо визначення базових понять інноватики в сфері туризму / К.А. Галасюк // Науковий вісник ОНЕУ : матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів «Світові кризи: причини і наслідки». – Одеса : ОНЕУ, 2013. – № 3 (182). – С. 159-167.

3. Галасюк С.С. Формування мережі малих готелів у контексті впровадження організаційних інновацій / С.С. Галасюк, О.В. Гусева, К.А. Галасюк // Актуальні проблеми розвитку економіки в контексті глобальних викликів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 45-річчю факультету міжнародної економіки, (Одеса, 19-20 верес. 2013 р.). - Одеса: ОНЕУ, 2013. - С. 257-259.

4. Литовка А.О. Класифікація інноваційної діяльності туристичного підприємства / А.О. Литовка, О.В. Шикіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, 2016. – Випуск №14. – С. 416-420.

5. Global Innovation Index 2009–10 / ed. S. Dutta, INSEAD. – The Business School of The World, 2016. – 456 p.

РИНОК ІННОВАЦІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

О.Н.О. Шквиря, 2017р.

Сучасний етап функціонування сільського господарства у більшості розвинутих країн світу характеризується переходом до інноваційної моделі розвитку, суть якої полягає у системній інтеграції науково-технічної сфери галузі, з однієї сторони, і власне сільськогосподарського виробництва, з іншої. Мета такої інтеграції – підвищення ефективності виробництва на основі техніко-технологічного і організаційно-управлінського оновлення за рахунок інноваційної діяльності

Ринок інновацій, як складова частина системи економічних відносин, поряд з особливостями, які визначаються специфічними властивостями товару, зберігає основні положення ринку і підпорядковується загальним законам.

Ринок інновацій – це система економічних відносин між споживачами (товаровиробниками) інноваційної продукції або інноваційних послуг і суб'єктами пропозицій (власниками інноваційної продукції, інформаційно – консультаційних і впроваджувальних послуг) з приводу їх виробництва, придбання і використання.

Суб'єктами ринку інновацій є виробники інноваційної продукції, інформаційні, консалтингові і інші формування які надають послуги по впровадженню. Сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм та форм власності, які є споживачами інноваційної продукції виступають в якості об'єкту ринку інновацій. Товаром на ринку інновацій є інноваційна продукція і інноваційна послуга (інформація, консультація, навчання) [1].

Як товар інноваційної продукції може бути реалізована тільки при наявності на неї відповідного попиту. Інноваційна продукція повинна задовольняти потреби конкретного ринку, відповідати рівню сучасних потреб, бути доступною як за ціною так і за сприйняттям [2].

Ринок інновацій повинен виконувати наступні функції:

- забезпечення – задовольняє потреби учасників в реалізації і придбанні інноваційної продукції;
- регулювання – оптимально формує попит і пропозицію на інноваційну продукцію і інноваційні послуги, забезпечуючи їх раціональний розподіл між суб'єктами інноваційної діяльності і встановлюючи рівень цін на них;
- інформування – є посередником при розповсюдженні інформації між учасниками інноваційного процесу;
- стимулювання – сприяє створенню конкурентоспроможного інноваційного продукту, розширенню переліку інноваційних послуг і засобів їх здійснення.

Ринок інновацій сільського господарства формують наукові і освітні організації, комерційні підприємства, творчі колективи, окремі вчені і винахідники. Покупцями інноваційного продукту виступають сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм та форм власності. Головним завданням ринку інновацій є просування інноваційної продукції з метою задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників здатної забезпечити і отримати ними додаткового економічного, технологічного, соціального і екологічного ефектів.

Як система, ринок інновацій має свою організаційну структуру і механізм функціонування. В організаційному плані ринок інновацій розвивається за трьома основними напрямками: ринок наукової праці, ринок науково-технічної інформації і наукової продукції.

Ринок наукової праці – це система навчальних, економічних, правових і інформаційних сфер, відносин і взаємозв'язків, спрямована на підготовку, підбір і забезпечення кадрами наукових, науково-виробничих и впроваджувальних структур [3].

Ринок наукових кадрів передбачає організацію двох зустрічних пропозицій – відомості про вакансії і пропозиції. Здобувач робочого місця може розмістити у встановленій формі відомості про себе и побажання умов. Інформація може розміщуватися у різних інформаційних джерелах (журнали, Інтернет, газети) або заноситися в банк даних наукових кадрів. Роботодавець може сам, за певними для себе критеріями, підібрати співробітника або доручити це зробити співробітникам спеціалізованої служби, яка формує і веде галузевий банк даних наукових кадрів [1].

Ринок науково-технічної інформації – це тип економічних взаємозв'язків і відносин між виробниками і споживачами з приводу виробництва, придбання і використання інформації. Науково-технічна інформація розповсюджується за допомогою телекомунікації і звичайним шляхом через пошту, телефон, факс, консультаційну, бібліотечну, освітню, видавничу, рекламну і іншу діяльність.

В останні роки відбулися суттєві зміни у інформаційному забезпеченні галузі – в більш повній мірі із всієї системи інноваційного забезпечення сільського господарства збереглися виробники наукового продукту, і в дуже зміненій формі, його споживачі [4]. Відбувається становлення нових відносин, на ринку науково-технічної інформації починають функціонувати нові учасники - дорадчі служби, різноманітні спеціалізовані агентства і посередники. Посередниками виступають різні спеціалізовані консалтингові або інформаційні організації, видання, організатори виставок, семінарів, науково-практичних конференцій.

Ринок наукової продукції – це система відносин виробників і споживачів науково-технічної продукції. Дослідження свідчать, що на сьогодні ринок наукової продукції залишається поки досить слабо вивченою проблемою. Науково-технічна продукція, яка є товаром становиться стрижнем ринкових відносин у взаємодії науки і виробництва.

Сільськогосподарське виробництво, як замовник і споживач науково-технічної продукції у реальній дійсності, цікавиться практичним застосуванням не розробок, а конкретних інноваційних продуктів. Як товар інноваційна продукція може бути реалізована тільки при наявності на неї відповідного попиту. Інноваційна продукція повинна задовольняти умовам конкретного ринку, відповідати рівню сучасних вимог, бути доступною як за ціною так і за сприйняттям [2].

Дослідження показали, що побудова ринку інновацій у сільському господарстві є необхідною умовою побудови загального ринкового середовища в аграрній сфері, концентрації інновацій в аграрному виробництві, забезпечує просування інноваційної продукції на ринок.

Таким чином, ринок інновацій для сільського господарства, виступаючи сегментом аграрного ринку, забезпечує взаємні економічні інтереси наукових організацій, розробників інновацій і виробників наукоємної продукції, різних впроваджувальних формувань і сільськогосподарських підприємств в ефективному просуванні інновацій в сільськогосподарське виробництво.

1. Петрова Л.І. Становлення ринку інновацій в контексті економічної безпеки України / Л.І. Петрова // *Ефективна економіка*. – 2013. – №8. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2221>.

2. Шовкалюк В.С. Інноваційний розвиток України : особливості 2012 року / В.С. Шовкалюк // *Наука України у світовому інформаційному просторі*. – К. : Академперіодика, 2013. – Вип. 7. – С. 14-25.

3. Никифоров, А. Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління [Текст] : монографія / А. Є. Никифоров. – КНЕУ, 2010. – 420 с.

4. Макаров М.О. Ринок інновацій в аграрному секторі / М.О. Макаров // *Економіка АПК*. – 2009. – № 7. – С. 86-90.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ НА СТІЙКІСТЬ ЕКОНОМІКИ

©Шкуропадська Д. Б., 2017

Світова економіка характеризується необхідністю постійного зростання продуктивності в умовах обмеженості ресурсів. В цій економічній системі здійснюється зміна її складових та зв'язків між ними з метою підвищення ефективності використання ресурсів. Це досягається за рахунок інноваційної діяльності в різних секторах і на різних структурних рівнях економіки країни.

Розвиток національної економіки значним чином залежить від інтенсивності впровадження новітньої техніки та технологій. Підвищення інноваційної активності українських підприємств є однією з головних передумов стійкості національної економіки. Під якою варто розуміти здатність економічної системи зберігати та нарощувати життєво важливі параметри і функції на всіх етапах циклічного розвитку в умовах зовнішніх і внутрішніх впливів на неї [1, с. 44]. Високі показники інноваційної активності дають можливість суб'єктам господарювання формувати необхідні ресурси в економіці для реагування на негативні зовнішні впливи, тим самим забезпечуючи відповідний рівень стійкості національної економіки.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття «інновація». Зокрема, у Законі України «Про інноваційну діяльність» зазначено, що інноваціями є новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2, с. 2].

Під інноваційною активністю розуміють цілеспрямовану діяльність суб'єктів підприємницької діяльності щодо конструювання, створення, освоєння й виробництва якісно нових видів техніки, предметів праці, об'єктів інтелектуальної власності (патентів, ліцензій та ін.), технологій, а також впровадження досконаліших форм організації праці й управління виробництвом [3]. Наразі з багатьох соціально-економічних проблем української економіки, проблема інноваційної активності виходить на одне з перших місць. Частка інноваційної продукції України на світовому ринку складає менше 5% від загального обсягу промислової продукції, що є незначним показником [4]

Для оцінювання розвитку інноваційної активності в різних країнах світу використовують індекс інноваційного потенціалу, що розраховується за методикою Світового економічного форуму. На рис. 1 представлено динаміку індексу інноваційного потенціалу України за 2012-2016 рр. Індекс інноваційного потенціалу складається з 7 компонентів:

- здатність до інновацій;
- якість науково-дослідних інститутів;
- витрати компаній на НДДКР;
- співпраця університетів та промисловості у НДДКР;
- державні закупівлі високотехнологічної продукції;
- наявність вчених та інженерів;
- договори про патентне співробітництво.

Значення індексу інноваційного потенціалу України за 5 років суттєво не змінювалося, зокрема у 2012 році він становив 3,16; 2013 р. – 3,03; 2014 р. – 3,2; 2015 р. – 3,4; 2016 р. – 3,4. Причиною низького значення індексу інноваційного потенціалу є недостатність управлінських кадрів із інноваційним і креативним мисленням та критичної маси підприємців, здатних комерціалізувати інновації [6, с. 91]. Також недоліком розвитку інноваційної діяльності є недосконала законодавча база та інноваційна політика України.

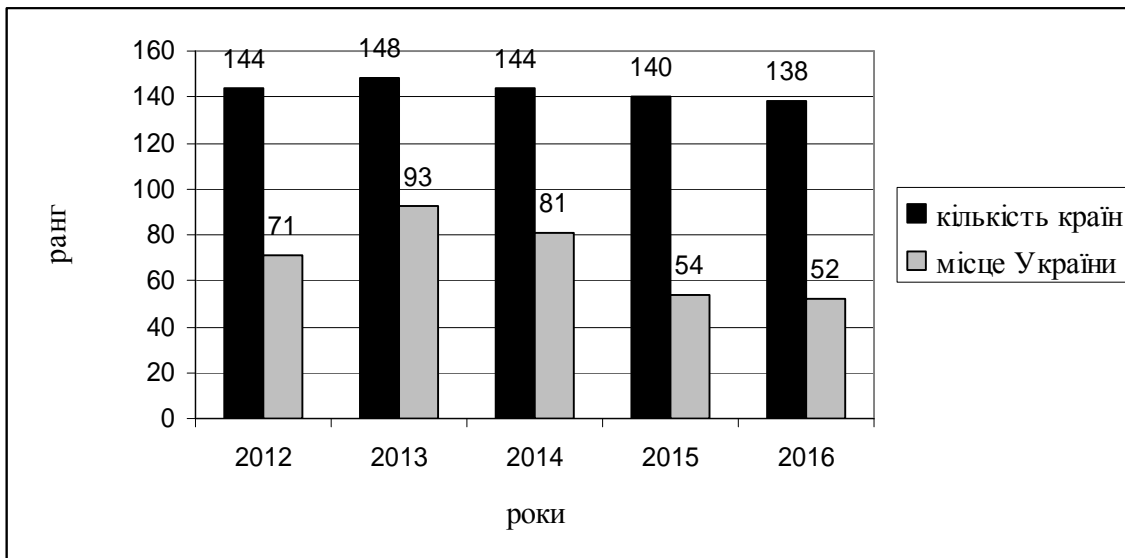

Рис. 1. Динаміка індексу інноваційного потенціалу України за 2012-2016 рр.

Складено автором за: [5]

Отже, інноваційна активність українських підприємств є невід’ємною умовою забезпечення стійкості національної економіки. Для стабілізації і розвитку української економіки необхідна послідовна, ефективна інноваційна політика держави. Саме держава має створювати необхідні економічні умови та проводити реформи у сфері інноваційної діяльності. Зокрема необхідно, здійснити стимулювання інноваційної діяльності через надання податкових пільг суб’єктам господарювання, які займаються чи тільки планують займатися інноваційною діяльністю; збільшити в державному бюджеті частку витрат на фінансування у сфері інновацій; забезпечити інтенсивне впровадження наукових досліджень та інноваційних технологій.

1. Бойко А. В. *Стійкість національної економіки: теорія, методологія, практика: монографія*. Київ: Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2014. – 288 с.
2. Закон України “Про інноваційну діяльність”. - від 04.07.2002 № 40-IV / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2002. – 266 с.
3. *Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1.* / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
4. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К.: НІСД, 2016. – 688 с.
5. *The Global Competitiveness Report / World Economic Forum [Electronic resource]*. - 2016. URL: <http://reports.weforum.org/>
6. Бойко А. В. *Зарубіжний досвід формування національних інноваційних систем та його використання в Україні* / А. В. Бойко // *Економіка і прогнозування*. – 2013. – №4. – С. 91-103.

ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

©Шмагельська М.О., 2017

Новітня глобальна економіка формується під впливом економічної інтеграції країн світу як однієї з фундаментальних закономірностей сучасного історичного етапу. Нові, інтегровані в умовах глобалізації, міжнародні економічні відносини дедалі більше впливають на масштаби, темпи і пропорції як національного, так і глобального виробництва, закладають майбутні загрози економічній безпеці як національного, так і глобального розвитку. Створення інтеграційних процесів передбачає більш тісне зближення окремих національних господарств, концентрацію капіталу, проведення узгодженої економічної політики.

Формування інтеграційної стратегії України - це об'єктивний, усвідомлюваний та направлений процес зближення національних господарських систем, в основу якого покладений економічний інтерес самостійних господарських суб'єктів та міжнародний поділ праці. Інтеграція забезпечує ряд переваг для взаємодіючих сторін. Насамперед, це широкий доступ до фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, до новітніх технологій; можливість виробляти продукцію в розрахунку на більш ємний ринок інтеграційного угруповання; сприяння структурній перебудові економіки; привілейовані умови для фірм країн-учасниць щодо захисту їх від конкуренції з боку фірм третіх країн; можливість спільно вирішувати найбільш гострі соціальні проблеми; створення сприятливого зовнішньополітичного середовища. В результаті - зміцнення співробітництва в політичній, військовій, соціальній та інших сферах.

Безпосередня й активна участь України в сучасних інтеграційних процесах зумовлена перевагами міжнародного поділу праці, а також політико-правовими, економічними, соціально-культурними та інфраструктурними передумовами. Формування інтеграційної стратегії України є складовою проблеми розвитку інноваційного середовища.

Інноваційне середовище – засіб аналізу системних умов організації інноваційної діяльності економічних суб'єктів з метою створення нового виробництва та розвитку нових ринків, забезпечує або гальмує розвиток інноваційної діяльності для реалізації та збільшення потенціалу держави. Всі складові інноваційного середовища: сукупність механізмів, інструментів, процесів, інфраструктурних елементів і людського капіталу, що забезпечують інноваційну діяльність в якості сприятливих умов для розвитку економіки інноваційним шляхом, найширше повинні реалізуватись в інтеграційній стратегії нашої держави.

Проблеми розвитку інноваційного середовища пов'язані з політико-правовими передумовами інтеграції: політичне визначення України; забезпечення територіальної цілісності та створення адекватної системи національної безпеки; безумовне виконання міжнародних зобов'язань, особливо в сфері прав людини; пряма участь у регіональних і глобальних політичних процесах; формування відповідного законодавства і вироблення ефективних механізмів та інструментарію його виконання.

Безпосередньо впливають на інноваційне середовище економічні передумови інтеграції: економічне та інституційне забезпечення суверенітету; оцінка економічного потенціалу і напрямів структурної перебудови; соціальний захисту населення; оцінка експортного потенціалу, вироблення експортно-імпоротної стратегії та адекватного механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності; запровадження національної грошової одиниці з включенням її в систему міжнародних розрахунків;

Соціально-культурними передумовами інтеграції є: відродження і виховання почуття власної гідності, створення умов соціально-культурної життєздатності народів України; формування

сучасної, орієнтованої на світові пріоритети системи народної освіти; розвиток контактів з українцями, які проживають за межами України.

Потужним фактором впливу на інноваційне середовище є формування інфраструктурних передумов інтеграції: розвиток транспортних комунікацій (морських, наземних, повітряних), необхідних для нормальної життєдіяльності суверенної держави (національні авіакомпанії, флот, транспортні корпорації); розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних систем з включенням їх до міжнародних систем.

Формування інтеграційної стратегії є складовою проблеми розвитку інноваційного середовища, ключовими питаннями якої є: погано розвинута система політико-правових регуляторів та інструментів; нерозвиненість ринкових відносин; інерція погіршення економічного стану; повільне формування середовища, сприятливого для іноземного підприємництва й інвестування та транснаціоналізації високомонополізованих підприємств; відсутність прогресу укладання двосторонніх міждержавних економічних угод та участь у багатосторонніх міжурядових переговорах.

На процеси включення України до сучасної системи світогосподарських зв'язків впливають конкретні внутрішньо- і зовнішньоекономічні фактори, що формуються в системі передумов, особливостей і шляхів інтеграції. Включення до будь-яких інтеграційних угруповань та формування інтеграційної стратегії, без чіткого бачення перспектив структурної реорганізації, може призвести до посилення негативних тенденцій у всіх галузях національної економіки та ускладнити проблему розвитку інноваційного середовища.

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 - 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://search.ligazakon.ua / l_doc2.nsf/link1/DF46L00A.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DF46L00A.html)

2. Амеліна І.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / І.В. Амеліна, Т.Л. Попова, С.В. Владимиров. – Київ: «Центр учбової літератури», 2013.- 256 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

© Щур Р.І., Плєць І.І., 2017

На сьогоднішній день в регіонах України набули актуальності питання пошук сучасних нетрадиційних джерел фінансування інноваційних процесів, особливого значення серед джерел фінансування інноваційної сфери на місцевому рівні набуває інститут державно-приватного партнерства (далі ДПП), який зарекомендував себе як дієвий каталізатор інноваційної діяльності в зарубіжних країнах. Для комплексного дослідження та оцінки інноваційного потенціалу та фінансового забезпечення інноваційного розвитку у регіональному розрізі доцільним є використання методів ДПП.

На сьогоднішній день розширюється використання механізмів ДПП в науково-технічній і інноваційній сферах. Для переважної більшості держав характерним є підвищення інтересу до розвитку науково - дослідницьких проектів ДПП. Такий інтерес виражається в розробці спеціального законодавства в даній області, зростанні бюджетних витрат на відповідні програми ДПП, включенні їх в стратегії інноваційного розвитку.

Для України в теперішній час дуже актуальним є розробка ефективної стратегії інноваційного розвитку окремих регіонів України (областей та їх сукупностей), зокрема в рамках ДПП.

Запровадження державно-приватного партнерства в Україні є одним із важливих напрямів нової регіональної політики в програмах інноваційного розвитку регіонів країни. Важливим нормативно-правовим актом для розвитку державно-приватного партнерства в Україні став прийнятий Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 року. У Законі ДПП визначають як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому законодавством [1, с. 38].

Перевагою державного впливу на інноваційно-інвестиційний процес є концентрація на державному рівні як фінансових, так і натуральних ресурсів для фінансування ключових, пріоритетних для суспільства і держави напрямів з одного боку, а приватної ініціативи – заповзятливість, вищий рівень стимулювання висококваліфікованих фахівців, залучення вільних грошових коштів для фінансування інвестицій у виробничій сфері – з іншого. Рациональне поєднання державного та приватного секторів для фінансування інноваційного процесу дозволяє створити потужний синергетичний потенціал та досягти значного синергетичного ефекту [2].

В Україні вже зроблено окремі кроки щодо впровадження ДПП в окремих сферах господарської діяльності (Національний проект «Енергія природи» в Одеській області, згідно з якими будуються вітрові та сонячні електростанції загальною потужністю 220 МВт, проекти «Водовугільне паливо», «Теплий дім»; інвестиційні проекти за напрямом «Біржа проектів» тощо). У м. Кіровограді започатковано проект «Будівництво сучасного комплексу з переробки твердих побутових відходів». Волинська облдержадміністрація опрацювала питання організації промислової зони «ТехноПаркКовель» та будівництва Луцького регіонального сміттєпереробного комплексу [1, с. 39].

В аналітичній записці, на сайті Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України, викладено основні проблеми використання механізму ДПП на місцевому і регіональному рівні [3]:

1) відсутність привабливості для приватних інвесторів більшості об'єктів, на яких передбачається реалізація проектів ДПП;

2) недосконалість вітчизняної нормативно-правової бази (зокрема, труднощі з отриманням приватним інвестором дозвільних документів та погоджень, необхідних для виконання умов договору), у якій не передбачено норм, що існують у розвинених країнах світу;

3) недостатня фахова підготовка державних службовців, які займаються питаннями ДПП, низький рівень їх мотивації щодо пошуку та роботи з приватними інвесторами;

4) відсутність інформації у частини представників бізнесу щодо переваг використання механізмів ДПП в процесі розвитку підприємницької діяльності.

Основними, причинами, що стримують розвиток ДПП, є відсутність чіткої державної політики та інституціонального середовища в даній сфері співробітництва, хоча і здійснюються певні позитивні кроки, підґрунтям яких є прийняття ряду нормативно-правових актів.

Отже, при розробці ефективної стратегії інноваційного розвитку регіонів України доцільним є використання ДПП. Тому, що саме реалізація інноваційно-інвестиційних проектів в рамках ДПП, дасть позитивний ефект економіці, а також дозволить не тільки забезпечити просте і розширене відтворення на підприємствах – об'єктах партнерств, а й досягти синергетичного ефекту, і забезпечить інноваційного розвитку економіки України в цілому та її регіонів [2].

1. Стойка В. О. Державно-приватне партнерство – рушійна сила інноваційного розвитку країни / В. О. Стойка // Агросвіт. – 2015. – № 6. – С. 36-40.

2. Крпельницька С.О. Інституалізація реалізації інвестиційних проектів з використанням механізмів державно-приватного партнерства / С.О. Крпельницька, Р.І. Щур // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 4 (62). – Серія: Економічні науки. – с. 309-314.

3. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики. Аналітична записка [Електронний ресурс] : / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1239>.

СЕКЦІЯ 4. ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ТА СПІВПРАЦІ У РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Тkach S.

SI «Institute of Regional Research n.a. M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine»

THE DEVELOPMENT OF INNOVATION INFRASTRUCTURE: EXPERIENCE OF SWITZERLAND

©Tkach S., 2017

Knowledge, information, and communication have become the determinative factors in the competitiveness of enterprises in modern conditions of the development of information society. The leading countries' experience has proven a successful use of new forms of spatial organization in business (technological, scientific, industrial parks, clusters, business incubators, etc.) as a basement of innovation infrastructure. Switzerland is year after year the most innovative country in the world [1]. It is advisable to investigate thoroughly the experience of this country in the development of innovation infrastructure.

In Switzerland total education expenditure corresponds to 5.6% of its GDP (2013) and spending on research and development – 3.1% of its GDP (2014) [3]. The national innovation system of Switzerland bases on the interactions between the institutions and actors, which develop and spread knowledge and innovations, and the retroactive effects and the synergies, which derive from them. This system consists of: 1) political actors and promotion agencies, 2) education and research institutions, 3) firms. There is also taken into account legal and economic, international, cultural and natural context.

All participants of the national innovation system of Switzerland work closely. Thus, the federal institution for the promotion of research is the Swiss National Science Foundation and the federal agency responsible for the promotion of science-based innovation is the Commission for Technology and Innovation. The Swiss Academies of Arts and Sciences plays an advisory role. Also there are 10 cantonal universities and Switzerland's two federal institutes of technology: ETH Zurich and EPF Lausanne. The domain of the Federal Institutes of Technology is one of the key engines of the technological and scientific implementation of knowledge in Switzerland. Its activities mainly embrace areas of strategic importance to Switzerland's competitiveness, e.g. the life sciences, nanotechnology. Universities of applied sciences put together the initial education and continuing education and training programmes to supply the labour market with a suit- ably qualified workforce [2].

Innovation infrastructure of Switzerland consists of the forms of spatial organization in business like the technoparks, science parks (for example, Life Science Park Zurich-Schlieren), technopolises (Technopole Sierre), science & technology parks (Y-Park Scientifique et Technologique), clusters, «start-up»-centers, business incubators, centers of technological transfer. A key focus in the activity of technology parks in Switzerland is made on the development of high-tech fields: biotechnology, biomedical engineering, life sciences ecosystem (Park Basel Area), accelerating technology, advanced materials and processes, healthcare and energy (Park innovative), life sciences and its quality, engineering, environment, digital technology and communication (Park Zurich), industrial technologies (Park Biel), robotics, microtechnology, 3-D printing, etc. (Park Network West EPFL). On average, 43.7% of the population in the regions of Switzerland is occupied in clusters. The main specialization of clusters are finance, transportation, metal, IT, biopharma, production tech., hospitality [4]. It should be noted that in Switzerland there are highly developed clusters in EU, based on their size, specialization and number of employees.

1. *Global Innovation Index 2016. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2016-repor>*

2. *Research and Innovation in Switzerland. - State Secretariat for Education, Research and Innovation SERI. – Bern.: 2016. - 236 p.*
3. *Swiss Innovation. Retrieved from <http://www.swissnexbrazil.org/news/seven-principles-of-success-of-swiss-innovation/>*
4. *Tkach S.M. New Forms of Spatial Organization of Business as a Motive Force for Innovation Activity in the Region / S.M. Tkach // Managing Economic Growth: Marketing, Management and Innovations. 1st edition, Prague Institute for Qualification Enhancement: Prague, 2016. – P. 138-150.*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Богатирьова Є. М., 2017

Першочерговим завданням податкової реформи України є сприяння економічному зростанню в країні, яке у подальшому сприятиме розширенню податкової бази, і відповідно збільшенню податкових надходжень в бюджет. На сьогодні, інноваційний напрямок розвитку економіки країни є тим підґрунтям, що визначає перспективи її функціонування на світовому рівні.

Зважаючи на Євроінтеграційний курс України, що підтверджується підписанням угоди про асоціацію в 2014 році [1], актуалізується важливість дослідження досвіду проведених податкових реформ в країнах ЄС, який має бути врахований при проведенні наступної податкової реформи. Важливість врахування європейського досвіду податкового реформування підкреслюється у численних працях науковців.

Особливе значення для нашої країни відводиться Європейському досвіду застосування стимулюючої функції податку на прибуток щодо створення умов для інвестиційного та інноваційного розвитку в країні. Особливо актуальним такий досвід є в силу відміни з 2015 року майже всіх пільг стимулюючого характеру по цьому податку в Україні.

Серед стимулів інвестиційного та інноваційного характеру у країнах Європи застосовують інвестиційну знижку, інвестиційний кредит, інвестиційні канікули, прискорену амортизацію та інші стимули.

Найбільшого розповсюдження отримали такі податкові пільги як інвестиційна знижка (застосовується у таких країнах як Бельгія, Італія, Іспанія, Греція, Угорщина, Чехія та інших) та інвестиційний кредит (у Словаччині, Туреччині, Іспанії, Франції, Португалії та інших країнах). Основним призначенням таких податкових пільг у країнах ЄС є стимулювання розвитку людського капіталу та сприяння інноваційному розвитку.

Інвестиційна податкова знижка є різновидом податкової пільги з податку на прибуток, яка дозволяє зменшувати базу оподаткування на певну частину витрат, перш за все інноваційного характеру. Така пільга застосовується у більшості країн ЄС, розмір якої варіюється в залежності від виду витрат, характеристики підприємства, депресивності регіону та інших факторів.

Інвестиційна знижка є одним з інструментів стимулювання проведення досліджень та розробок (наприклад, у Великобританії ставка інвестиційної знижки на такі витрати складає 100 %, 150 % та 125 % від суми витрат в залежності від розміру підприємств); збільшення ступеня відтворення людського капіталу (наприклад, у Нідерландах інвестиційна знижка по витратам на оплату праці працівників у сфері досліджень та розробок складає 40 % від обсягу витрат); заохочення збільшення капітальних активів у пріоритетні галузі економіки (наприклад, в Чехії застосовується податкова знижка на такі витрати у сільському господарстві та лісового господарстві в розмірі 20 % від їх обсягу) та інше [2, с. 252-280].

Інвестиційний податковий кредит, на відміну від інвестиційної знижки, яка зменшує оподатковувану базу, впливає на загальну суму податкових зобов'язань платника податку. В країнах ЄС застосовується простий та прирістний інвестиційний кредит. Останній стимулює до збільшення витрат, перш за все інноваційного характеру в порівнянні з попереднім роком, на відміну від простого, який направлений на стимулювання суб'єктів господарювання до здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності взагалі [3].

Сума інвестиційного кредиту, як і перелік витрат, що включається до його складу визначається в кожній країні окремо. Так, базою для застосування інвестиційного податкового кредиту можуть виступати:

- витрати на науково-дослідну та дослідно-конструкторську роботу (НДДКР) (інвестиційний податковий кредит до цієї групи витрат застосовується в Іспанії та Ірландії за ставкою 20 %);
- інвестиції в матеріальні активи та нематеріальні активи, що пов'язані із НДДКР та захистом та поліпшенням навколишнього природного середовища (застосовується в Іспанії за ставкою 10 %);
- інвестиції в інші капітальні активи (наприклад, у Люксембургу застосовується інвестиційний податковий кредит за ставками 6 % та 8 % в залежності від обсягу інвестицій);
- витрати на оплату праці працівників, що задіяні в дослідженнях та розробках (наприклад, а Іспанії ставка інвестиційного податкового кредиту до цієї групи витрат складає 20 %).

Крім того, в окремих країнах застосовується обмеження щодо суми витрат, які можуть бути віднесені до інвестиційного податкового кредиту. Так, наприклад в Португалії сума інвестиційного податкового кредиту обмежена 10 % від обсягу податкових зобов'язань платника з податку на прибуток; у Франції встановлена максимальна сума 8 млн. євро; в Люксембургу пільга обмежена 5 млн. євро або 30 % від обсягу податкових зобов'язань по податку; в Іспанії – 35 % від оподаткованого прибутку на інше.

Вважаємо необхідним застосування в Україні однієї з цих пільг як обов'язкової міри для підтримки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в країні.

Рівень оподаткування капіталу в Україні є не вищий за рівень оподаткування у країнах ЄС, в той же час низька ефективність податкових пільг не дозволяє їм виступати дієвим засобом стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. В результаті діагностики податкових реформ на економіку було виявлено прямий пропорційний зв'язок між обсягом наданих податкових пільг та показниками інвестиційно-інноваційної активності підприємств. Тому, наступним стратегічним орієнтиром податкового реформування в Україні визначаємо необхідність запровадження податкових пільг інвестиційно-інноваційного характеру.

На нашу думку, більш пріоритетним для України на сьогодні є саме запровадження податкового інвестиційного кредиту, перевагами якого є легкість обрахунку, прозорість та доступність визначення суми вивільненого прибутку в результаті його застосування. Крім того, саме запровадження податкового інвестиційного кредиту було одним з векторів проведення податкової реформи згідно концепції реформування податкової системи Міністерства фінансів України в 2015 році [4], яку так і не було реалізовано.

1. *Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом / Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmi.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631*

2. *Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції: моногр. / А. І. Крисоватий, В. М. Мельник, Т. В. Кошук; за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 236 с.*

3. *Богатирьова Є. М. Стратегічні орієнтири проведення податкової реформи в Україні в умовах Європейської інтеграції [Електронний ресурс] / Є. М. Богатирьова, В. П. Хомутенко // Електронне фахове видання «Ефективна економіка». – 2015. – №10. – Режим доступу до журналу: <http://www.econotyu.nauka.com.ua/>*

4. *Податкова реформа: факти та цифри / Міністерство фінансів України. – 2015. – Вересень. – 52 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/567038854c68e.pdf>*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Бохонко І.В., 2017

Кожна країна по різному розвиває енергетичну галузь, працює по різних моделях ринку. Розглянемо світовий досвід функціонування ринку електроенергії. У багатьох країнах світу електроенергетика з вертикально-інтегрованою структурою розглядалася як природна монополія. Держава, при таких умовах, жорстко контролює тарифи. Дана система показала себе як не дуже ефективна, оскільки потрібно замінювати устаткування на нове, реконструювати вже існуюче, а сильний контроль держави та стрімке подорожчення ресурсів не дають змоги це зробити. І більшість світових держав відмовляється від монополії та змінюють концепцію та структурно реформують електроенергетичний сектор. В якості однієї з першорядних цілей можна виділити підвищення ефективності функціонування енергосистем в результаті поділу монополій з виділенням з них конкуруючих компаній (Скандинавські країни, Чилі та ін.) та надання права допуску в галузь нових учасників — незалежних виробників електроенергії (наприклад, США), а також лібералізації ринків електроенергії [1]. Одним з головних завдань інноваційної політики Євросоюзу (ЄС) на сучасному етапі є ліквідація її вертикальної і горизонтальної фрагментації: на макrorівні – шляхом координації національних політик між собою і з ЄС, на мікрорівні – через зближення політики приватного бізнесу з університетами і державним сектором шляхом розвитку мереж і кластерів. Прикладом спроби вирішення цих проблем може служити Європейський план розвитку «нової енергетики» (Strategic Energy Technology Plan) SET– план.

Фактори, які визначають доцільність кардинальних перетворень в електроенергетиці, наступні [2]: – поява і розвиток нових технологій, пристроїв і матеріалів (у тому числі в інших галузях), які застосовуються у сфері електроенергетичного виробництва, та, в першу чергу, наростаючі темпи і масштаби розвитку комп'ютерних та інформаційних технологій; – розвиток та впровадження технології Smart Grid; – інтенсивне зростання кількості малих генеруючих (у першу чергу, нетрадиційних та відновлюваних) джерел енергії в світі; – загальна тенденція до підвищення рівня автоматизації процесів; – загрозливий рівень зносу обладнання; – зниження загального рівня надійності електропостачання; – високий рівень втрат при перетворенні, передачі та розподілі електроенергії; – необхідність зниження негативного впливу на навколишнє середовище; – необхідність підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження.

Основною метою сучасного і майбутнього етапу розвитку енергетичної галузі є збереження сталого розвитку світової економіки за допомогою забезпечення глобальної та регіональної енергетичної безпеки, що виражається в повному задоволенні її потреб в економічно ефективних і екологічно «чистих» енергетичних ресурсах, доступність яких постійно погіршується через не відновлюваний характер відтворення багатьох їх видів, зростання цін на їх видобуток і транспорт, негативного впливу «брудних» енергетичних ресурсів на екологічні та соціальні системи та ін.

1. *Електронний ресурс : режим доступу : [http://www.biowatt.com.ua]*

2. *И.О. Волкова, В.Р. Огороков, Р.В. Огороков, Б.Б. Кобец Концепция интеллектуальных энергосистем и возможности ее реализации в российской электроэнергетике. Открытый семинар «Экономические проблемы энергетического комплекса», Москва, 2011. – 65 с.*

ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

© Братюк В.П., 2017

Ринок страхових послуг, з врахуванням сучасних вимог економіки та суспільства, є одним з необхідних елементів ринкової інфраструктури. Країни з розвинутою економікою мають значно більший спектр використання та розвитку страхових послуг і відповідно забезпечують надійну охорону інтересів страхувальників та застрахованих від різного роду страхових ризиків.

Міжнародна практика визначає, що рівень розвитку країни в цілому характеризується залежно від того, яким чином функціонує та організовано в ній страховий захист, адже страхування займає друге місце по рентабельності серед інших галузей економіки. В ряді країн страхування виступає потужним інвестиційним інструментом, адже за рахунок акумульованого страхового ресурсу можна розвивати економіку в цілому. Міжнародний досвід страхових послуг досліджували такі вітчизняні автори: Є. Гребеншиков [1], Л. Гутко [2], С. Осадець, І. Субачов [3], О. Філонюк [4]. Нажаль, в сучасних умовах не розглядаються такі важливі питання як формування і регулювання страхового ринку України, з урахуванням міжнародної практики.

Проведення дослідження структури світового ринку страхування вказує на нерівномірність його розвитку в різних куточках світу. Наприклад, у 2015 році понад 63% всіх страхових надходжень належало Японії та США, 31% - державам Європейського Союзу, частка решти країн світу становила близько 9%, у тому числі частка України - лише 0,02%. На міжнародному страховому ринку домінують індустріально розвинені регіони Північної Америки, Європи та Японія, частка яких складає близько 90% від загальної суми страхових платежів за всіма видами страхування. Високих темпів зростання за зазначеним показником (за всіма видами страхування, особливо за договорами страхування життя) досягли Швейцарія та Франція - 37% (48% за договорами страхування життя) та 34% (378% за договорами страхування життя) відповідно [4]. У країнах із ринковою економікою частка страхування складає до 12 % від валового внутрішнього продукту, тоді як в Україні цей показник менше 1%.

В більшості країн світу страхування розглядається як окрема галузь економічної діяльності, до якої входять відмінні за формами власності страховики. Звичайно, що домінування державної чи приватної форми організації страхового захисту залежить від суспільного устрою та економічної політики держави.

Світова страхова практика передбачає поділ страхування на «Life insurance» (страхування життя) і «Non - life (General) insurance» (загальні види). Міжнародні статистичні дані свідчать про те, що лідером виступає особисте страхування [5]. На сучасному світовому страховому ринку діє близько 3 тисяч кептивних компаній, які мають у своєму розпорядженні 23 - 24 мільярдів доларів акумульованих коштів. Взаємне страхування стало міжнародним явищем. Товариства взаємного страхування займають значне місце на ринках розвинених країн усіх континентів. Так, у Північній Америці (37% світового ринку страхування) ТВС займали 57,6% ринку страхування життя і 27% ринку загальних видів страхування в США та 53% ринку страхування життя і 19% ринку загальних видів страхування в Канаді. У Західній Європі (33,9% світового ринку страхування) ТВС охоплюють від 2,8% (Італія) до 48% (Великобританія) ринку страхування життя і від 0,25% (Ірландія) до 52% (Швеція) ринку загальних видів страхування; кількість ТВС складає близько двох тисяч [4].

Бажання інтеграції України у європейський простір передбачає адаптацію національного законодавства з нормами й стандартами правової системи Європейського Союзу, що потребує формування розвинутого ринку страхування, сприяння економічній діяльності всіх ринкових

суб'єктів, розширення правової бази, застосування регулюючих методів впливу держави на страховий ринок, що відповідають європейським стандартам. Вирішення цих проблем забезпечить прискорення процесу переходу національної економіки у ринкову, розвиток світової економіки та міжнародних відносин.

Отже, враховуючи вище викладене, можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку ринку страхування в Україні, який передбачає його поступову інтеграцію до міжнародного ринку страхування, до основних напрямів державного регулювання страхової діяльності слід врахувати наступне: приведення вітчизняного страхового законодавства у відповідність до міжнародних стандартів та норм; посилення системи контролю за діяльністю учасників ринку страхових послуг; введення державних стимулів для розвитку страхування життя та пенсійного страхування; розроблення механізмів залучення в інвестиційний процес тимчасово вільних коштів страхових компаній; запровадження ефективної системи маркетингу для потенційних споживачів страхових послуг.

1. Гребеничиков Э.М. Страховой бизнес Японии – радикальная реорганизация / Э.М. Гребеничиков // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2002. – № 3. – С. 91 - 101.
2. Гутко Л.М. Досвід провідних країн світу у галузі страхування / Л.М. Гутко // *Економіка. Фінанси. Право*. – 2005. – № 11. – С. 22 – 24.
3. Субачов І.І. Розвиток страхового ринку в Україні як фактору фінансової стабільності економіки // *Фінанси України*. - 2000. - № 11. - С. 34.
4. Філонюк О.Ф. Залучення іноземних інвестицій на страховий ринок України / О.Ф. Філонюк. - *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*, 2007р., №779, - с.96-100.
5. Звіти про основні показники розвитку страхового ринку України та світу за 2010-2015 рр. – Режим доступу до інформації: - <http://www.dfp.org.ua>
6. Турбина К. Е. Тенденция развития мирового рынка страхования / К. Е. Турбина. – М. : АНКИЛ, 2000. – 320 с.

КИТАЙСЬКІ МІСТА - НОВА НАДІЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

© Бредіхін В.М., Безрук С.О., 2017

Уже протягом 15 років Китай є основним джерелом глобального економічного росту економіки світу. Але зараз інвестиційний та економічний бум у країні уповільнився, тому збереження темпів зростання економіки, як у Китаї, так і у світі, буде залежати від споживачів у китайських містах.

Ця китайська стратегія оптимістично оцінюється у дослідженні Глобального інституту Mckinsey (Mckinsey Global Institute, MGI). MGI прогнозує, що чисельність міських споживачів у Китаї буде неухильно рости, так само як і їхні доходи. У період до 2030 року 30% росту глобального міського споживання – а це \$7 трлн – забезпечать 700 китайських міст [1].

Сьогодні чисельність міських споживачів працездатного віку в Китаї становить 521 млн чоловік. Очікується, що лише через 15 років їх чисельність виросте до 628 млн. У Пекіні, Гуанчжоу, Шанхаї та Шеньчжені з'явиться більш мільйона домогосподарств із річним доходом вище \$70 000 (на сьогодні у всьому Гонконзі нараховує стільки домогосподарств із подібними доходами). Видатки в перерахуванні на душу населення підскочать із \$4800 до \$10700 до 2030 року, коли дана група буде витратити 12 центів з кожного долара міського споживання в усьому світі.

Рівень доходів жителів міст у Китаї зараз наближається до такого рівня, коли видатки на товари й послуги починають швидко прискорюватись. Щорічні видатки домогосподарств на товари особистого споживання й харчування за межами будинку зростуть більш ніж в два рази – до \$770 і \$720 відповідно. Китайські споживачі також усе більше подорожують світом. За прогнозами Китайського інституту вивчення виїзного туризму (COTRI), до 2020 року більш 100 млн китайців буде щорічно подорожувати за кордон [2].

Нова армія китайських споживачів буде мати матеріальні можливості, а головне, бажання витратити збільшенні доходи. За даними Глобального опитування споживчих настроїв, проведеного Mckinsey в 2016 році, серед 22 тисяч споживачів з 26 країн миру працездатне населення Китаю демонструє найвищу у світі схильність витратити додатковий дохід, а не збирати його або використовувати для погашення боргів.

Китайські споживачі працездатного віку, будучи дітьми цифрового століття, сприяють інноваціям, прямо взаємодіючи з компаніями й допомагаючи їм удосконалювати товари й послуги. За даними опитування Mckinsey, 55% китайських споживачів готові рекомендувати товари, послуги або компанії своїм друзям або родичам в соціальній мережі Wechat. Китайський виробник смартфонів Xiaomi проводить прямі онлайн-опитування споживачів, щоб з'ясувати, які інновації їм були б цікаві. У цієї компанії більш 10 мільйонів «фанатів» на платформі мікроблогів Weibo.

Західні компанії теж почали дотримуватись цього досвіду. Китайська філія Volkswagen прямо працює з потенційними клієнтами в інтернеті, не покладаючись винятково на традиційну систему дилерів. Компанія Fung Group у партнерстві з IBM і Pico створили «лабораторію ритейлу» у Шанхаю, надавши учасникам проекту можливість у контрольному режимі (і реальному часі) спостерігати, як споживачі реагують на нові технології й продукти [3].

Крім стимулювання інновацій, китайські споживачі, причому навіть ті, у кого порівняно низькі доходи, активно вкладаються в наступне покоління. За прогнозами, у загальних обсягах росту споживання в період 2015-2030 років 12,5% буде пов'язане з видатками на виробництво. Це один з найвищих показників серед усіх країн світу, що уступає тільки рівню Швеції (12,6%). Інвестуючи сьогодні в професійні навички й потенціал нового покоління, китайські споживачі закладають надійний фундамент для продовження економічного росту й інновацій у майбутньому.

Для збереження темпів росту Китай і далі буде зміщати свою економічну модель від виробництва до споживання. Їхня звичка робити покупки за допомогою мобільного телефону,

відкритість до подорожей і новому досвіду купівельна спроможність, яка підвищується з кожним роком, – усе це означає, що товари, які виробляються ними, і послуги будуть впливати на споживчі ринки в усьому світі, надавая стимул глобальному економічному росту. Світова економіка потребує китайських споживачів – і жодна компанія, орієнтована на споживачів, не може собі дозволити їх ігнорувати.

1. *Китай обошел всех по расходам на инфраструктуру [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://kommersant.ru/doc/3014164>*

2. *Пять мифов о китайской экономике [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://vestnikmckinsey.ru/government/5-mifov-o-kitaiskoi-ekonomike/Print>*

3. *Непростой Китай: Xiaomi и Apple теряют позиции на крупнейшем рынке смартфонов [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://gagadget.com/business/23322-neprostoj-kitaj-xiaomi-i-apple-teryayut-pozitsii-na-krupnejshem-ryinke-smartfonov/>*

ОБЛІК ВИТРАТ ТА НАДХОДЖЕННЯ ОПЛАТ ЗА ОНЛАЙН-КУРСИ

©Буркова Л.А., Мартиненко В.М., 2017

На сьогоднішній день багато підприємств для власного розвитку підвищують кваліфікацію своїх співробітників і навчають їх новим навичкам. Для цього існують онлайн курси підвищення кваліфікації.

Онлайн курси - це метод вивчення нових знань за допомогою Інтернету в режимі реального часу. Комунікація між учасниками процесу відбувається за допомогою комп'ютера. За допомогою таких курсів, навіть під час подорожі, відрядження, перебуваючи вдома або в офісі, можливо опанувати необхідні знання. Але для того щоб впровадити онлайн курси перш за все потрібно встановити та підключити Інтернет. Витрати, на установку Інтернету, це: плату за підключення до Інтернету; витрати на створення локальної мережі; витрати на придбання комунікаційного обладнання; періодична оплата послуг провайдера.

Підтвердженням зв'язку витрат підприємства за використання Інтернету є Наказ керівника, або розпорядження, що обґрунтовує необхідність використання Інтернету, в якому визначені напрями використання та зазначено особу яка є відповідальною за роботу в мережі Інтернет.

Зазначений наказ повинен містити:

- перелік питань господарської діяльності, які вирішуються за допомогою Інтернету;
- перелік посадових осіб, яким за родом діяльності потрібен Інтернет;
- дозволений час використання Інтернету співробітниками та інші питання.

Як додаток до наказу може бути Журнал обліку використання мережі Інтернет, в якому мають зазначатись дата, час початку і закінчення роботи, прізвище співробітника, кількість осіб які будуть проходити онлайн курси.

Для реклами бухгалтерських курсів онлайн, необхідно створити веб-сайт на якому буде розміщена вся інформація про дані курси, час коли будуть проводитись курси, їх оплата.

Веб-сайт - це сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет.

В бухгалтерському обліку, витрати на створення веб-сайту можна відобразити двома способами: одразу списати їх на витрати підприємства чи капіталізувати, визнавши веб-сайт нематеріальним активом.

Всі витрати на створення веб-сайту накопичуються на рахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів». Амортизація нараховується прямолінійним методом. Строк корисного використання нематеріального активу визначається підприємством самостійно, але не більше 10 років.

Витрати, пов'язані із адмініструванням сайту у бухгалтерському обліку відносяться до витрат на збут та обліковуються на рахунку 93 «Витрати на збут». **Витратами також будуть витрати на оплату праці працівникам які будуть проводи онлайн курси.** Вдало обраною формою оплати праці буде відрядна форма, тобто оплата праці, яка прямо залежить від кількості виробленої продукції, в даному випадку наданих послуг.

Пропонуємо відобразити облік оплати праці працівникам зайнятим у проведенні онлайн курсів на субрахунку 664 «Розрахунки з працівниками за онлайн курси». Якщо підприємство займається тільки наданням послуг у вигляді онлайн курсів, то витрати на заробітну плату потрібно відносити на рахунок 92 «Адміністративні витрати», а якщо у підприємства веде основний вид діяльності і додатково хоче ввести онлайн курси, то тоді витрати на оплату праці відносимо на рахунок 93

«Витрати на збут».

Отримання оплати від користувачів повинно відображатися на окремому рахунку підприємства. Так буде зручніше відстежити, від кого надійшли кошти та за які послуги. Облік надходження оплат від користувачів рекомендуємо вести на удосконаленому рахунку 31 «Рахунки в банку». При цьому кошти від учасників доцільно обліковувати на субрахунку 311.1 «Поточний рахунок за онлайн курси в національній валюті» або на субрахунку 312.1 «Поточний рахунок за онлайн курси в іноземній валюті».

Підприємству, яке хоче ввести онлайн курси необхідно визначити кваліфікаційні вимоги до працівників, що будуть вести онлайн курси, їх обов'язки, які будуть прописані у посадовій інструкції. Вважаємо, що вони повинні включати наступні вимоги:

- спеціальна освіта (бухгалтер);
- екзамен (підприємство самостійно розробляє екзаменаційні білети, в яких завдання мають повністю розкрити навички та вміння працівника);
- досвід роботи (від 1 року);
- досвід проведення курсів (не обов'язково, але буде великий плюсом);
- знання іноземної мови (в тих випадках коли онлайн курси проводяться для іноземних користувачів).

Щодо обов'язків, то спеціаліст повинен:

- проводити онлайн курси за зазначеним графіком та часом;
- підготовлювати лекційні та практичні матеріали до кожного онлайн курсу;
- вести облік онлайн курсів в Журналі обліку використання Інтернету або ввести на підприємстві Журнал обліку онлайн курсів, в якому буде зазначено час та дату проведення курсів, хто їх проводить, кількість учасників, а також чи надійшла оплата від учасників;
- проходити стажування раз на 5 років, бажано за кордоном, щоб перейняти передовий досвід.

Для обліку онлайн курсів пропонуємо використовувати Журнал обліку онлайн курсів за наступною формою (табл.. 1).

Таблиця 1

Журнал обліку онлайн курсів

№ з/п	Дата і час проведення онлайн курсів	ПІБ особи, яка проходить онлайн-курси	ПІБ працівника, який проводить онлайн-курси	Тема онлайн курсів	Сума оплати	Результати проходження тестування за темою
1						

В кінці прослуханого курсу складається екзамен. Для ведення результатів складеного екзамену пропонуємо відомість результатів складеного екзамену за наступною формою (табл..2).

Таблиця 2

Відомість результатів складених екзаменів

№ з/п	Дата і час проведення екзамену	ПІБ особи, яка складає екзамен	ПІБ працівника, який проводить екзамен	Кількість прослуханих лекцій	Результати екзамену
1					

По закінченні курсів, учасникам потрібно видати дипломи про закінчення бухгалтерських курсів, де повинно бути зазначена дата проходження курсів, хто проводив тощо.

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ КИТАЮ ДЛЯ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

© Вашай Ю.В., 2017

Активні дискусії в площині формування системи економічної безпеки наводять на висновки про необхідність застосування досвіду країн, що мають позитивні результати у вирішенні цієї проблеми. Розглянемо досвід країни, стрімкий економічний розвиток якої не залишає сумніву в успішності реалізованих заходів.

До середини 1990-х років, економічні реформи та економічне зростання були виділені в якості пріоритетних напрямків внутрішньої політики, у той час як національна безпека як найважливіша частина зовнішньої політики Китаю, була спрямована, в основному, на забезпечення територіальної цілісності та запобігання дії ворожих сил. З листопада 1992 р. (особливо після азіатської економічної кризи в 1997 році і вступу Китаю до СОТ) почалося переосмислення взаємозв'язку національної безпеки та економічного зростання [1, с.524].

«Економічна безпека» в китайському розумінні - це економічна конкурентоспроможність держави, її здатність протидіяти експансії, загрозам, ударам ззовні, це економічна політика держави, спрямована на створення сприятливої внутрішньої і зовнішньої обстановки [2]. Іншими словами, в Китаї виділяються дві сторони «економічної безпеки»: конкурентоспроможність і економічний суверенітет. Економічна конкурентоспроможність має життєво важливе значення не тільки для стимулювання національного економічного зростання, але і для проникнення на міжнародний ринок. Економічний суверенітет розглядається як засіб контролю країни над власним економічним розвитком і здатністю протистояти зовнішнім втручанням [3, с.39].

З точки зору китайських політиків і вчених, Китаю кинутий ряд викликів – саме викликів, а не загроз. Оскільки, з точки зору китайців, «виклик» – це те, що може принести вигоду Китаю, зміцнити його міжнародну роль, однак тільки в разі прийняття адекватних заходів адаптації. Головними викликами КНР є внутрішні проблеми, серед яких виділяють дисбаланс між розвитком районів, збільшення розриву між містом і селом, який може бути описаний формулою «одна країна, дві системи». Ще одним викликом є брак ресурсів і проблеми екології, а також дисбаланс між економічним зростанням і збільшенням зайнятості. Останній пов'язаний з тим, що хоча Китай і багатий трудовими ресурсами, він також відчуває величезний тиск надлишкового населення.

Існують і зовнішні виклики, які посилюють внутрішні проблеми, головним з яких є залежність від іноземного капіталу [3, с.40-41]. Одним із засобів підтримки економічної безпеки КНР керівництво країни вважає т.зв. «економічну експансію», яка включає в себе товарну експансію і забезпечення доступу до сировини. Головним китайським ноу-хау є підходи до інвестування. В першу чергу, для китайських інвесторів інтерес представляють видобувна галузь, галузі енергетики. Китай йде на високі ризики. Навіть при вкрай нестабільній внутрішньополітичній ситуації в країнах африканського континенту, надходження фінансів з КНР не припиняється. У країнах Латинської Америки Китай також прагне збільшити число контрактів на будівництво ГЕС і АЕС, залізниць і ліній метро, прокладку нафто-і газопроводів, освоєння родовищ вуглеводнів і т.д. Китай інтенсивно продовжує збільшувати свою присутність в Центральній Азії [3, с.42-43].

1. Wang Zhengyi. *Conceptualizing Economic Security and Governance: China Confronts Globalization* / Wang Zhengyi. P.524.

2. Чжао Ін, Сюй Хепін, Сін Гоженъ. *КНР: проблема економічної безпеки. Інформаційні матеріали. с. 15-16.*

3. Лабюк А.И., *Понимание экономической безопасности в Китае* / А.И. Лабюк // У карты Тихого океана. Научно-практический семинар «Экономическая безопасность АТР и будущее Тихоокеанской России. – №18 (216). – С. 37-45

ОРГАНІЗУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ З ВРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

©Вербицька Г.Л., 2017

Світова економічна криза та умови жорсткої конкуренції зумовлюють необхідність організування на вітчизняних підприємствах ефективного інноваційного менеджменту. Першочерговим завданням інноваційного менеджменту є забезпечення реалізації інноваційної стратегії підприємства, що неможливо без належної кваліфікації інноваційних менеджерів різних ланок управління.

Праця інноваційних менеджерів носить креативний характер і потребує різноманітних вмінь і знань. На нашу думку, інноваційний менеджер повинен володіти такими якостями: широкий кругозір, вміння аналітично мислити, здатність абстрагуватися від традиційних поглядів на певну проблему, комунікабельність, харизматичність, толерантність, вміння делегувати повноваження та працювати з людьми.

При побудові системи інноваційного менеджменту на підприємстві необхідно використовувати досвід зарубіжних країн, адаптуючи його під вітчизняні реалії. Так, японська модель організації інноваційної діяльності у великих фірмах заснована на принципах тісної кооперації науки й виробництва, залучення всіх працюючих до генерації нововведень та цікавих пропозицій, спільній інтеграції працівників у єдиний інноваційний процес [2].

У США при організуванні інноваційної діяльності науково-дослідні підрозділи децентралізують, шляхом створення на великих корпораціях внутрішніх венчурів. Грошова винагорода і загроза її втратити – основні чинники мотивації американських інноваційних менеджерів [1]. На підприємствах США є суттєвою різниця в оплаті праці винахідників та звичайних робітників, що заохочує останніх до участі в раціоналізаторстві.

В процесі організування інноваційного менеджменту на вітчизняних підприємствах варто враховувати, що для творчих працівників не тільки грошова винагорода слугує мотиватором до інновацій. Для більшості з них основними стимулами є бажання реалізувати потреби найвищих рівнів, такі як визнання, самоствердження, самовираження, пізнання. Зростання інноваційної активності колективу неможливе без врахування психології кожного конкретного інноватора. До інновацій не прагне той керівник, який постійно критикує підлеглих, вбиває їхню ініціативу, так як ініціативність працівників – одна з головних переваг, яка дозволяє підприємству бути конкурентоспроможним на ринку в умовах міжнародних економічних відносин.

На українських підприємствах доцільно впровадити поєднання японської та американської моделей інноваційного менеджменту з врахуванням вітчизняних реалій. Завдання вищого менеджменту полягає у формуванні відчуття відповідальності кожного працівника за результати діяльності підприємства. Напрямок пошуку нових інноваційних можливостей підприємства повинні визначатися не тільки вищим керівництвом, до створення інновацій повинні бути залучені всі працівники підприємства шляхом розвитку інноваційного типу їх поведінки. Доцільно впровадити преміювання працівників за ефективні інноваційні та раціоналізаторські пропозиції відповідно до ступеню їх впливу на результати діяльності підприємства. Механізм такого преміювання повинен бути чітким та зрозумілим для кожного з працівників.

1. Мохонько Г.А. Міжнародний досвід формування системи управління інноваційною діяльністю на підприємстві / Г.А. Мохонько, К.Г. Ткаченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 15. – Ч. 3. – С. 122-125.

2. Черноіванова Г.С. Зарубіжний досвід інноваційної діяльності / Г.С. Черноіванова // Збірник наукових праць «Вісник НТУ «ХП»». – 2009. – №38. – С. 144-151.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ. РИЗИКИ ТА ЧИННИКИ, ЩО СПРИЯЮТЬ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ

© Віблій П.І., Дейнека В.В., 2017

Інвестиціями є грошові вкладення у відтворення капіталу, його підтримка або збільшення. Розвиток інвестиційної діяльності в Україні залежить від багатьох чинників: економічний стан держави, бюджетної системи, грошово-кредитної політики, розвитку ринку цінних паперів, доходами населення. Сучасний стан у нашій державі, який супроводжується гальмуванням економічного зростання, продовження військового конфлікту, політичною кризою демотивуватиме інвесторів. Про інвестиційну привабливість можна говорити на основі таких показників: рівень загальноекономічного розвитку, рівень розвитку інвестиційної інфраструктури, рівень розвитку ринкових відносин, демографічна характеристика та рівень ризиків.

Аналізуючи інвестиційну привабливість України, тобто наявність передумов для інвестицій, то вона у нас досить висока, що залежить від кількості об'єктів інвестування, різних сфер у які можна інвестувати. Проблема в тому, що в Україні також і досить високий інвестиційний ризик, який характеризує втрату інвестицій і не отримання доходу. Для інвесторів рівень ризику є причиною чому не варто інвестувати в певне підприємство, галузь, регіон або країну.

Найпершими проблемами з якими стикається інвестор є заплутаність регуляторного середовища, тобто велика кількість підзаконних актів, наявність тіньового сектору економіки, криміналізм, корупція, слабка система захисту. Це є основні ризики та чинники негативного впливу на інвестиційний клімат в Україні і її привабливість для іноземних інвесторів при налагодженні інвестиційних контактів з українськими партнерами. Україна залишається привабливою для інвестицій, вона не знаходиться осторонь світових процесів. За підсумками рейтингу Світового банку «Doing Business-2014» Україна піднялася на 28 позицій порівняно з «Doing Business-2013» та посідає 112-е місце [3]. Проте, ми бачимо, що кількість інвестицій поступово зменшується, що говорить нам про наявність проблем, які необхідно вирішити. Для вирішення проблеми економічного зростання потрібно забезпечити перш за все сприятливий інвестиційний клімат.

Отже, можна запропонувати такі заходи для створення сприятливого інвестиційного клімату та покращення інвестиційної привабливості України:

1. Необхідна проста і зрозуміла система оподаткування, яка буде приваблювати інвесторів.
2. Зменшення адміністративних бар'єрів за рахунок зниження рівня бюрократії та підвищення ефективності законодавства та прозорості системи регулювання підприємницької діяльності.
3. Надати особливу увагу з боку державної підтримки інвестиційної діяльності.
4. Боротьба з корупцією, криміналізмом, підвищенням системи захисту.
5. Забезпечити стимулювання модернізації виробничих фондів та впровадження новітніх технологій, збільшення інвестицій в інноваційні проекти та підтримати інвестиційну активність малого бізнесу.

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 рр» від 29.09.2010 №1900-р.

2. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України [Електронний ресурс] / Державна служба статистики. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ6_u.htm

3. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/file/link/226937/file/Invest_klimat_19_12_2013.doc

ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ЧИННИК ЕКОЛОГО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

©Горін Н.В., Огінок С.В., 2017

Сучасна світова економіка характеризується високим ступенем глобалізації та інтеграції. Державні кордони стають все менш значущими, а відмінності між економіками країн стираються. Інтернаціоналізація та транснаціоналізація сприяють зближенню національних економік, формуванню економічних союзів та єдиного економічного простору. В умовах міжнародної та континентальної інтеграції актуалізуються питання щодо збільшення кількості підприємств малого та середнього бізнесу, які пропонують свої товари на певних умовах. Зміцненню економічних зв'язків між країнами на цьому етапі розвитку світогосподарських зв'язків сприяє франчайзинг, який сьогодні проник практично в усі сфери економічної діяльності та є одним із дієвих і демократичних способів виходу за межі національних ринків. Франчайзинг як один із найпопулярніших способів провадження та розширення бізнесу надає беззаперечні переваги обом сторонам франчайзингового договору. Франчайзингова стратегія є найшвидшим і найлегшим способом проникнення на іноземні ринки. Зростає роль франчайзингової стратегії як інструменту розширення мереж збуту, адже збільшення числа франчайзингових точок сприяє стрімкому розвитку фірми.

Популярність франчайзингу пояснюється тим, що він створює сприятливі умови для розширення мереж збуту товарів як на національних, так і на іноземних ринках, а також уможлиблює збільшення кількості представництв за короткий проміжок часу та з невеликими витратами. Для країни на території якої розвивається франчайзинговий бізнес – це означає залучення прямих іноземних інвестицій, які задовольняють потребу підприємств в обмеженості ресурсів та дозволяють їм покращити якісні характеристики своєї продукції та вцілому підвищити конкурентоспроможність країни.

Франчайзинг визнаний у світі, як найбільш прогресивна форма ведення бізнесу. Привабливість франчайзингу визначається передусім його прозорістю та комплексним характером. Така стратегія господарювання відкриває великі перспективи, оскільки дає змогу залучати іноземні інвестиції з різних країн для розвитку однієї галузі, а також упроваджувати високі стандарти [1].

На тлі глобальних екологічних проблем у Європі досить гостро постали питання захисту навколишнього середовища, зменшення нищівного впливу на нього з боку великих підприємств і масштабних виробничих компаній. Ці питання також вирішуються системою ISO 14000 в рамках стандартизації, яка на сьогодні посідає провідне місце серед природоохоронних заходів. В основу стандартів ISO 14000 покладена система екологічного менеджменту.

Важливу роль у поширенні стандартів ISO 14000 відіграють франчайзингові системи, які за рахунок розширення власних мереж сприяють упровадженню стандартів ISO 14000 [2].

Сертифікація ISO 14000 є надзвичайно престижною та неабияк підвищує авторитет компанії на міжнародному ринку. Зазвичай компанії спочатку отримують сертифікацію ISO 9000, а вже після неї – ISO 14000. Яскравим прикладом господарювання за такими стандартами є австрійська фірма Swarovski, все виробництво на якій проводиться згідно з сертифікацією ISO 9000, а у 2000 році їй було надано сертифікацію ISO 14000, що висуває суворі вимоги до системи екологічного менеджменту.

Упровадження стандартів ISO та пошук способів екологічного виробництва зумовлені необхідністю запровадження нових технологій у сільському господарстві та харчовій промисловості. Одним із найбільш дієвих способів у цих галузях став франчайзинг, а точніше, такий його різновид, як екологічний франчайзинг [3].

Найбільш перспективним напрямком для розвитку екологічного франчайзингу є харчова промисловість, оскільки франчайзер може пропонувати франчайзі право на використання екологічно чистих технологій. До форм екологічного франчайзингу в галузі харчової промисловості можна віднести: маркет-франчайзинг, сервісний франчайзинг, бізнес-франчайзинг, віддалений франчайзинг, субфранчайзингу, розширений франчайзинг, комбінаційний франчайзинг, змішаний франчайзинг, франчайзинг дистрибуції продукту, майстер-франчайзинг.

Франчайзингова система передбачає розвиток бізнесу зусиллями багатьох, тобто зменшує ризик залишитися сам на сам з економічними викликами та загрозами. Усі учасники франчайзингової мережі постійно взаємодіють і надають один одному підтримку. Екологічний франчайзинг стає все більш популярним, оскільки створює кращі умови для життя та покращує і зберігає навколишнє середовище, зокрема і в Україні також[4,5,6].

Впровадження механізму екологічного франчайзингу зробить поштовх для розвитку таких галузей української промисловості як сільське господарство, харчова промисловість, нерухомість, туристичний та готельно-ресторанний бізнес.

Завдяки перевагам, які надає екологічний франчайзинг, ринок стає глобальнішим, абсолютно позитивний ефект спостерігається у сферах обслуговування та сервісного бізнесу. Екологічний франчайзинг дає змогу максимально підвищити рівень життя із збереженням та поліпшенням якості навколишнього середовища. Стимулюючи поширення екологічно чистого виробництва, екофранчайзинг водночас слугує інструментом формування сталого економічного розвитку, стратегічного планування природокористування з огляду на вміння передбачати екологічні наслідки різного роду господарської діяльності. Саме тому його поширення є дуже важливим для українського ринку.

Важливість екологічного франчайзингу для економіки України можна пояснити і тим, що в нас використовуються застарілі форми ведення бізнесу без застосування новітніх технологій, а за допомогою такої форми ведення бізнесу доступ до інформації стає більш відкритішим та впроваджуються вищі стандарти життя.

Екологічний франчайзинг є надзвичайно прогресивним напрямком провадження бізнесу, використовуючи новітні екологічні технології та екологічно чисті продукти підвищуються стандарти якості виробництва та збільшується добробут споживачів, зменшується шкідливий вплив на навколишнє середовище та зменшуються ризики екологічних катастроф, які безсумнівно мають економічні наслідки. Більше того це прибутковий бізнес, який вже набув широкого поширення в розвинених країнах світу.

Отже, франчайзинг є найбільш демократичним інструментом провадження бізнесу, адже розвиваючи власну франчайзингову мережу, франчайзер несе на нові ринки та території не лише власну торгову марку та методи виробництва, а й високі норми та стандарти, яким відповідають його товари, а екологічний франчайзинг виступає одним із інструментів формування еколого-інноваційного розвитку глобальної економіки.

1. Яловий Г.К. *Перспективи розвитку комерційної концесії (франчайзингу) в Україні* / Г.К. Яловий, А.С. Цеслів // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. – 2013. – Вип. 27. – С. 188–193.

2. Hrabynskyy I. *Franczyzowe instrumenty rozpowszechniania norm ISO w gospodarce globalnej* / I. Hrabynskyy, S. Ohinok // *Konferencja naukowo-aplikacyjna: Praktyczne aspekty stosowania norm i oceny zgodności, 18 maja 2013 r. Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego*. – Warszawa [Electronic resource]. – Access mode: http://www.pkn.pl/sites/default/files/habynskyy_i_ohinok.pdf.

3. *Franchise Direct* [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.franchisedirect.co.uk/>

4. *Eco-Bufferet* [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.eco-buffet.com>.

5. *Eco-Lavka* [Electronic resource]. – Access mode : <http://eco-lavca.ua>

6. *Eco-Shyk* [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.ecochic.com.ua>

7. *Green Franchise Report 2010* [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.franchisedirect.com/information/greenfranchisebusinesses/greenfranchiseindustry/207/987/>

8. *List of Green Franchise Business [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.franchisedirect.co.uk/greenfranchises/>*
9. *Ілляшенко І. О. Екологічний франчайзинг в Україні: перспективи та проблеми / І. О. Ілляшенко // Сталій розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях. Матеріали Третьої Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Бахчисарай, 15–16 вересня 2011. – Сімферополь, 2011. – С. 104–106.*
10. *Офіційний сайт Асоціації франчайзингу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.franchising.org.ua>*
11. *Офіційний сайт Європейської федерації франчайзингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eff-franchise.com>*

РОЛЬ ДІАСПОРИ У ЗАЛУЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ІРЛАНДІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

© Григорян Р.А., 2017

Однією з головних проблем сучасної України щодо забезпечення стійкого зростання соціально-економічного добробуту суспільства є відсутність модернізації технологій, недостатній рівень висококваліфікованих кадрів, які б відповідали вимогам постіндустріальної економіки. Така ситуація є наслідком хронічної нестачі капіталу в реальному секторі економіки.

Сільське господарство, як найбільш розвинена галузь в Україні, продовжує інтенсивний розвиток. Для нього характерний високий рівень рентабельності – біля 800 дол. США з га, втім в США цей показник вищий – від 1000-1200 дол. [1]. Отже, навіть найперспективніший вид діяльності через відсутність інновацій втрачає конкурентоспроможність на світовому ринку. Це ж можна спостерігати й в інших сферах, зокрема, в металургійній галузі, IT сфері.

Динаміка прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну демонструє, що до 2012 р. їх приток зростає. В 2012 р. в Україну було інвестовано 8,2 млрд. дол. США, що є найбільшим показником за історію сучасної України. У 2013 р. спостерігається стрімкий спад ПІІ на 47 % – 4,5 млрд. дол. США. В 2014 р. у результаті соціально-політичної та фінансово-економічної нестабільності стався відтік прямих іноземних інвестицій більш, ніж на 12 млрд. дол. Не зважаючи на реформи в 2014-2016 рр., довіра інвесторів так і не відновилась, про що свідчить незначний обсяг вкладених інвестицій в 2015 р. і 2016 р. – відповідно 3,5 і 4,4 млрд. дол. США [2].

Досвід Ірландії демонструє, що влада країни на початку XXI ст вважала, що комфортного інвестиційного клімату в країні недостатньо, потрібно правильно донести світові про доцільність інвестування в країну. В результаті акцент був зроблений на ірландську діаспору (близько 50 млн. ірландців проживало поза межами країни: у США – 34 млн., біля 6 млн. – у Великій Британії, біля 4 млн. – в Канаді). На першому етапі влада Ірландії зробила ставку на залучення самих мігрантів і діаспори, очікуючи, що ірландці «приведуть» в країну своїх співінвесторів. Це дійсно дало поштовх для залучення іноземного капіталу. Основний обсяг інвестицій від іноземних компаній, в яких працювали ірландці, надходив до 2003 р. Далі з року в рік в Ірландію надходили інвестиції від компаній, які практично не були пов'язаних з ірландською діаспорою. Також сприяло припливу ПІІ в країну членство Ірландії в ЄС, низька ставка податку на доходи від торговельної діяльності тощо.

На сьогодні Ірландія має значну перевагу перед своїми сусідами завдяки значним інвестиціям із США. Країна займає четверте місце по привабливості ринку для американських промислових інвестицій після Канади, Англії, Нідерландів. Найбільш привабливим є IT-сектор у результаті того, що в країні велика кількість випускників IT-ВНЗ. В країні знаходяться дочірні підприємства найбільших світових IT-виробників – IBM, Intel, Hewlett Packard, Dell, Oracle, Microsoft, а також близько 300 великих місцевих компаній, які разом забезпечують 1/3 експорту країни. Отже, діаспора може відігравати важливу роль у розвитку економіки та залученні іноземного капіталу [4].

Сьогодні українська діаспора в Канаді – це близько 1,2 млн. чоловік, у США – 1 млн., в Бразилії близько 0,5-1 млн., у Польщі – 0,5-1 млн., в Аргентині – 300 тис., а також у багатьох інших країнах. За оцінками Світового банку, вони щорічно накопичують близько 12 млрд. дол. США, що майже в три рази більше припливу інвестицій в 2016 р. Ці кошти могли б забезпечити інноваційний розвиток економіки, інфраструктури, соціальної сфери, освіти й ін. Перевагою також є те, що українські мігранти знають, як краще вести бізнес в рідній країні, ніж іноземці. В результаті, іноземці почнуть купувати успішні бізнес-проекти українських мігрантів, а згодом, переконавшись у стабільності економіки, почнуть самі інвестувати в її економіку.

1. *Новости агробизнеса в Украине [Электронный ресурс]. – LANDLORD– Режим доступу: <http://bit.ly/2oji0u5>.*

2. *IMF World Economic Outlook Database. October 2016. [Электронный ресурс]. IMF. – Режим доступа: <http://data.imf.org/?sk=b4a9517a-a080-4d8a-b1dd-d1bba58213b7&sid=1390030109571>.*

ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

©Дерій Ж.В., Левківський О.В., 2017

Важливим елементом національної інноваційної системи є наявність відповідної інноваційної інфраструктури, від рівня розвитку якої залежить швидкість здійснення інноваційних перетворень в економіці та можливість реалізації інноваційних проектів в інтересах суспільства. Саме інноваційна інфраструктура виступає сполучною ланкою між розробниками і споживачами інновацій, сприяє посиленню взаємозв'язків між освітніми установами, інститутами генерації і поширення знань та інноваційним виробництвом.

Під інноваційною інфраструктурою розуміють сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо) [1].

Розвиток інноваційної інфраструктури вимагає припливу як капіталу, так і знань. Сьогодні багато країн, не маючи внутрішніх інвестицій, вдаються до зовнішніх джерел запозичення, в тому числі і для потреб розвитку та підтримки інноваційної інфраструктури. Для розвитку інноваційної інфраструктури України особливо необхідним є залучення іноземного капіталу у вигляді прямого інвестування, оскільки можливості бюджетного фінансування в сучасних умовах мають значні обмеження.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ), як правило, сприяють розвитку науки і науково-технічного потенціалу приймаючої країни; появі інноваційних проектів; забезпечують функціонування наукових установ, оснащення їх сучасним обладнанням, підтримку рівня життя науковців; доступ до світових інноваційних ринків, нових технологій; впровадження інновацій у виробничу діяльність підприємств, в тому числі капіталовкладення у формі сучасних засобів виробництва; вдосконалення системи організації і управління виробництвом; залучення вітчизняних підприємств до передового господарчого досвіду [2].

Проведене дослідження виявило, що обсяг прямих іноземних інвестицій в українську економіку не відповідає потребам країни і завданням розвитку інноваційної інфраструктури. Так, за 2016 рік в економіку України залучено прямих іноземних інвестицій в обсязі 4,4 млрд дол., що на 17,1% більше ніж у 2015 р., але на 19,3% менше ніж у 2013 р. Значна частина цих інвестицій спрямована до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність, – 64,1%, підприємств оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів та мотоциклів – 11,9% та промисловості – 10,8%. При цьому частка інвестицій у професійну, наукову та технічну діяльність становить 5,8% [3], тобто галузева структура ПІІ, які надходять в Україну, є недосконалою. Переважна частина ПІІ вкладається в ті галузі, які не здатні забезпечити технологічний прорив національного виробництва як на внутрішньому ринку, так і на світовому.

Важливу роль в інноваційному розвитку розвинених країн відіграють індустриальні парки, які є елементом інноваційної інфраструктури. Станом на 01.01.2017 року в Україні створено 22 індустриальні (промислові) парки [4]. За оцінками експертів, створення індустриальних парків дасть змогу за 3-5 років залучити в Україну близько \$10 млрд інвестицій. Ефективність таких проектів підтверджують чехи, які на кожен вкладений євро через п'ять років отримали 43 євро у вигляді іноземних інвестицій. [5].

Проте участь іноземних інвесторів у фінансуванні наукових досліджень і розробок в Україні поки що залишається незначною, що зумовлено непередбачуваністю результатів щодо вкладених коштів, неможливістю отримати «швидкі» гроші, недосконалістю законодавчої бази щодо

взаємовідносин між державою та іноземним інвестором, відсутністю чіткої пільгової інноваційної політики, нестабільністю у сфері оподаткування, слабким захистом інтелектуальної власності, нестабільністю політичної та економічної ситуації в країні; невизначеністю навколо військового конфлікту з Росією; збереженням високого рівня корупції, нерозвиненістю структур, діяльність яких спрямована на залучення ПІІ, інформаційними бар'єрами тощо. Досвід країн, що розвиваються, доводить доцільність реалізації інноваційних проектів у вільних економічних зонах з пільговим режимом оподаткування та підготовленими майданчиками для виробництва.

Сьогодні Україна гостро відчуває відсутність кадрів, які мають спеціальну підготовку під конкретні напрями розвитку інноваційної інфраструктури. Недостатність інвестицій у сферу науки, дослідних і конструкторських розробок, високих технологій з боку держави і приватного сектору призвела до поглиблення проблеми «відпливу умів» з нашої держави. Залучення ПІІ, як правило, супроводжуються привнесенням у національну економіку не тільки технологічних інновацій, але й нематеріальних активів у вигляді навчання та навичок, нових знань та технологій інноваційного менеджменту.

В умовах становлення економіки знань головною метою оптимізації структури потоків прямих іноземних інвестицій є їх переорієнтація на генерацію інновацій і приріст нових знань, що свідчить про необхідність активізації залучення іноземного капіталу в розвиток інноваційної інфраструктури.

ПІІ будуть позитивно впливати на розвиток інноваційної інфраструктури приймаючої країни тільки за наявності чіткої державної програми взаємодії з іноземними інвесторами і грамотної політики залучення та використання іноземних інвестицій. Важливо чітко визначити основні проблеми розвитку інноваційної інфраструктури та правильно обрати напрями реалізації інвестиційних проектів.

Інвестиційно-інноваційну політику України важливо направити насамперед на створення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку інноваційної інфраструктури. Стимулювати залучення прямих іноземних інвестицій доцільно, перш за все, для створення власних інноваційних можливостей. Тому державна політика щодо залучення ПІІ в розвиток інноваційної інфраструктури повинна бути спрямована, з одного боку, на підвищення якості національної інноваційної інфраструктури і стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності, а з іншого – на створення позитивного іміджу країни шляхом формування більш чіткого та прозорого середовища для потенційних інвесторів. У зв'язку з цим необхідно: посилити відповідальність представників органів виконавчої влади й місцевого самоврядування за вчинення корупційних дій; удосконалити нормативно-правову базу та митні процедури щодо регулювання іноземного інвестування, наблизивши їх до законодавства Євросоюзу; встановити оптимальні податкові ставки; розробити інвестиційні програми та проекти, чітко визначити конкретні умови, цілі, завдання та показники їх ефективності.

1. Про інноваційну діяльність. Закон України від 04.07.2002, № 40-IV, редакція від 05.12.2012, підстава 5460-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

2. Левківський О.В. Прямі іноземні інвестиції як джерело активізації інноваційної діяльності в національній економіці / О.В.Левківський // Економічний форум. – 2016. – №4. – С.31-37.

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Загальна інформація про індустріальні (промислові) парки, створені в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=6463d3ba-aa13-4e54-8db9-0f36642c43d9&tag=IndustrialniParkiVUkraini>

5. Украина приглашает инвесторов в технопарки, рассчитывая привлечь миллиарды долларов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/economics/enews/ukraina-priglasheet-investorov-v-tehnoparki-rasschityvaya-privlech-milliardy-dollarov-513283.html>

ІННОВАЦІЙНИЙ ЕКСПОРТ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

© Каратнюк А.Н., 2017

Розвиток міжнародної торгівлі та експорту є одним з нагальних питань для реформування та становлення національної економіки України. Технологічний, інноваційний, організаційний та інфраструктурний розвиток сфери міжнародної торгівлі потребує запровадження нових підходів до реалізації зовнішньоекономічної політики, урахування інноваційних ідей, а також широкого впровадження новітніх наукових та інформаційних технологій у виробничі та торговельні процеси. Тому для відновлення економічного росту та підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку, а також для перетворення економіки на більш інноваційну та наукомістку, необхідно створити сприятливі умови, що стимулюють торгівлю та інновації для диверсифікації експорту.

На сьогоднішній день український експорт в основному складається з проміжних товарів з відносно низькою технологічною складовою, а в виробничих та торговельних процесах українських підприємств високий науково-технічний потенціал України досі не використовується у повній мірі, хоча він може істотно сприяти поліпшенню інноваційної інфраструктури.

У 2015 році високотехнологічний експорт України становив лише 6,5 % від загального українського експорту [1]. Оптимізація структури експорту потребує в першу чергу від держави заходів, спрямованих на реструктуризацію переробної галузі, підтримку розвитку перспективних галузей виробництва товарів та послуг, реалізацію стратегії щодо відновлення та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору та розвиток і зміцнення високотехнологічного компонента українського експорту.

Інновації мають вирішальне значення для підвищення продуктивності, диверсифікації виробництва та збільшення доданої вартості, тому державі слід сприяти залученню прямих іноземних інвестицій, як основної рушійної сили для розвитку інновацій на основі передачі технологій та їх імпорту, що матиме величезне значення для поступового переходу до більш інноваційної економіки.

Організаційну, правову та економічну підтримку інноваційної діяльності на різних рівнях і в різних формах забезпечує інноваційна інфраструктура. Інфраструктура для інновацій складається з низки підприємств, організацій та інституцій, які надають інформаційні, комунікаційні, консультаційні, маркетингові, фінансові та інші послуги, що сприяють створенню інновацій. Бізнес-центри, інкубатори, технологічні парки, лізингові центри, фінансові та кредитні установи, фонди підтримки бізнесу, інвестиційні, інноваційні фонди і компанії є частиною інфраструктури підтримки бізнесу. Як правило, інфраструктура для інновацій слугує елементом, який створює умови для плідних інновацій шляхом надання різних послуг.

У 2015 році Кабінет Міністрів України схвалив проект під назвою «Концепція розвитку Державної цільової економічної програми інноваційної інфраструктури на 2017-2020 роки» з метою створення умов для розвитку інфраструктури для інновацій, яка сприятиме формуванню інноваційної моделі зростання національної економіки. Проект також спрямований на забезпечення ефективного використання національного науково-технічного, інноваційного та освітнього потенціалу, комерціалізації науково-технічних розробок, широких інновацій і зростання конкурентоспроможності економіки України.

За даними Міністерства освіти і науки України наразі нараховується 12 технологічних парків, 17 наукових парків, 28 інноваційних бізнес-інкубаторів, 26 інноваційних центрів, 23 інноваційно-технологічних кластера, 8 небанківських фінансових установ, 9 центрів інновацій і передачі

технологій, 49 центрів комерціалізації інтелектуальної власності, 29 контактних пунктів за Рамковою програмою ЄС «Горизонт 2020» і близько 40 інших інституцій, що працюють в області інновацій.

У грудні 2016 року уряд представив проект Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду на період до 2021 року [2]. План передбачає створення Офісу розвитку інновацій, метою якого є підтримка та заохочення розвитку інноваційних підприємств та стартапів шляхом забезпечення фінансування, необхідних консультаційних послуг та технічної допомоги на всіх етапах інновацій в реальний сектор економіки: від ідеї до кінцевого продукту. В результаті новостворені підприємства та стартапи створюватимуть нові робочі місця, зменшуватимуть відтік умів з України та підвищуватимуть інвестиційну привабливість України.

На основі зазначеного можна зробити висновок що, основне завдання державної аграрної політики в Україні полягає в забезпеченні наукових та інноваційних засад, які б дозволили зупинити спад і сприяли нарощуванню обсягів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Для розв'язання цих завдань необхідно визначити пріоритети в аграрній науці та інноваційній діяльності на найближчу перспективу, і зокрема передбачити перебудову соціально-економічних відносин, розвиток сільських територій, вітчизняного сільськогосподарського машинобудування і технічного сервісу, розширення застосування біотехнологій, ресурсо- й енергозбереження.

Перспективними напрями нарощування експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції є:

1) розвиток фермерства, як основної ланки конкурентоспроможного вітчизняного аграрного виробництва. При цьому ключовим напрямом його активізації має стати формування відкритого конкурентного середовища в межах усього аграрного ринку.

У цьому разі розвиток фермерства в Україні супроводжуватиметься активізацією сільськогосподарської кооперації та диверсифікацією експортних поставок аграрної продукції на світовий ринок [3].

2) послідовна політика зниження часткипрямих субсидій у фінансовій підтримці аграрного сектора, натомість збільшуючи видатки на реалізацію інфраструктурних проєктів, насамперед участині модернізації маркетингової, транспортно-логістичної та інформаційної інфраструктури аграрного ринку України та її окремих регіонів.

3) розвиток фінансової інфраструктури аграрного сектору. Передусім це стосується формування сучасної моделі фінансово-кредитного забезпечення агровиробників на основі впровадження різних форм фінансового лізингу небанківського кредитування, страхування аграрних ризиків, поширення факторингових та венчурних операцій у сільському господарстві тощо.

4) реалізація заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату в більшості регіонів нашої держави з урахуванням специфіки їх аграрного виробництва.

Слід зазначити, що сучасний економічний розвиток України та її інтеграція насамперед в європейський простір залежить не тільки від адаптації економічної, податкової, грошово-кредитної та аграрної державної політики, а й від таких важливих факторів як наявність та використання новітніх технологій, наукомістких виробництв, а також розвиток людського капіталу.

1. Залізко В. Вплив агрохолдингізації сільськогосподарських підприємств на соціально-економічний розвиток сільських територій / В. Залізко // Економіка України. – 2013. – № 6 (619). – С. 71-78.

2. Проєкт розпорядження Кабінету міністрів України "Про схвалення Експортної стратегії України: Дорожньої карти стратегічного розвитку торгівлі на період 2017-2021 років". - Режим доступу: http://www.me.gov.ua/URK_STDR_UA_27.03.201.pdf.

3. Напрями та засоби диверсифікації експорту української аграрної продукції на європейський ринок в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/diversifikasia_eksportu-184b6.pdf.

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ СТРАХОВОЇ ТА ГАРАНТІЙНОЇ СУМ У СТРАХУВАННІ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

© Клапків Л.М., 2017

У страховій послугі страхова сума - це верхня межа фінансової відповідальності страховика, що означає його зобов'язання провести виплату при настанні страхового випадку [1]. Так її трактує Закон України «Про страхування». Схожими є трактування, що мають місце при розрахунках страхового портфеля чи страхових тарифів, де страхова сума - це «грошова сума, на яку страхувальник страхує свій інтерес і в межах якої страховик відповідає перед страхувальником. Розмір страхової суми по усім укладеним договорам страхування потребує особливого контролю з боку страховика оскільки вона показує загальний розмір зобов'язань прийнятих на себе страховиком»[2, 337].

Водночас практика реалізації страхових послуг, особливо страхування цивільно-правової відповідальності, та законодавство містить певні суперечності. Заслужує уваги використання п'ятикратної страхової суми при обов'язковому страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. «У разі якщо загальний розмір шкоди за одним страховим випадком перевищує п'ятикратну страхову суму, відшкодування кожному потерпілому пропорційно зменшується.»[3] Що фактично містить певну суперечливість із визначенням страхової суми.

Більш диференційованим в даному плані є законодавство країн ЄС, де має місце використання гарантійної суми, як верхньої границі відповідальності страховика, фактично *essentialia negotii* (з латині - істотна частина) кожного договору страхування цивільної відповідальності. Характер відповідальності страхової компанії призводить до того, що страхування це не може нормально функціонувати без чіткого визначення квот надаваного захисту. Гарантійна сума не тільки являє собою таку межу, але – формує спектр страхування.

Наразі в страховій науці навіть розвинених країн проблематика гарантійної суми значно недооцінена. Водночас, вона відіграє дуже важливу роль. Навіть при чітко окресленій відповідній страхової компанії конкретизованій у страховому договорі, вона може мати ілюзорний характер при незначному розмірі гарантійної суми. Фактично українське право, оперуючи поняттям страхова сума – на кожного постраждалого, генерує їх обмеження – яке ми можемо назвати гарантійною сумою[4]. Право європейських країн в більшості випадків підходить із позиції окремого страхового випадку.

Отже, під гарантійною сумою при страхуванні цивільної відповідальності – можна розуміти граничну межу відповідальності страхової компанії по даному договору, тоді як страхова сума в даному договорі це розмір граничної відповідальності на одного постраждалого.

1. Закон України «Про страхування». Урядовий кур'єр.–1996.–18 квітня, 1996.

2. Дрібноход А. О. Деякі аспекти моделювання страхового портфеля / А. О. Дрібноход // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський нац. екон. ун-т. – Одеса, 2009. – Вип. 35. - С. 336-340.

3. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 1, ст.1.

4. Maliszewska M. Ubezpieczenia gospodarcze w Polsce i Ukrainie / Małgorzata, Maliszewska. //Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula, 47 (2), Ekonomia XI. -2016.-s.111-126.

КЛЮЧОВІ ГАЛУЗІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ, ЯКІ ЧЕКАЮТЬ НА ІНВЕСТИЦІЇ

©Клино М.С., 2017

2015 рік став для України роком багатьох перемог та програвів. Рік почався із великої ескалації воєнного конфлікту на Сході країни, що штовхнуло економіку до глибокої рецесії на початку року. У 2015 році розпочато кроки з прискорення інтеграції до ЄС: завершено виконання основних положень Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України. Це дозволило Європейській комісії офіційно рекомендувати Раді ЄС запровадити безвізовий режим для короткострокових поїздок українців до ЄС. Очікується, що безвізовий режим набуде чинності у 2016 році. Крім цього, з 1 січня 2016 року почала діяти Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між ЄС та Україною. Водночас Україна не змогла скористатися можливістю отримати великий пакет фінансової допомоги, надання якої намагався організувати ЄС.

Попри всі негативні явища, що відбуваються нині в Україні, потенціал вітчизняної економіки досить позитивно оцінюється зарубіжними експертами. Починаючи з 2013 року обсяги експорту з України зменшилися - через війну, кризу та відтік інвестицій. Але у 2016 році падіння експорту сповільнилося. Україна реалізувала іншим країнам товарів на суму 36,363 млрд. доларів [1].

У багатьох галузях в 2015 році досягнуті певні успіхи:

- агропромисловий комплекс (Україна активно заміщує російський ринок та лідирує з експорту соняшникової олії, займає почесне місце серед світових лідерів з експорту продуктів бджолярства) [2];
- машинобудування і виробництво зброї (Україна займає 9 місце з експорту зброї у світі, східні країни інвестують в українське машинобудування);
- інформаційні технології (експорт почав рости, Україна на четвертому місці в світі з експорту інформаційних продуктів і послуг, українські програмісти задіяні в проектах світового рівня);
- легка промисловість (зросли на 7% обсяг виробництва одягу та взуття, на 2,2% зріс експорт обробленої деревини і дерев'яних виробів [3]);

Подальший розвиток зазначених галузей має базуватися на результатах використання НДДКР, що вимагає значних інвестицій. Інвестування, не збільшилося у 2016 році у порівнянні із 2015 р. через несприятливий інвестиційний клімат. Найбільшими перешкодами для інвестиційної діяльності у 2016 р. були брак, обмежений доступ до кредитування та висока вартість кредитів [4].

Економічна криза обумовила подальше падіння показників в науковій та науково-технічній діяльності в 2015 році. Проте, в цій сфері відбулися дві важливі події, які можуть сприяти її розвитку в майбутньому. По-перше, було ухвалено новий Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність». По-друге, Україна стала асоційованим членом Програми Горизонт 2020. Відповідна угода була підписана Україною з ЄС та ратифікована українським парламентом у липні 2015 року. Це дозволить Україні брати участь у всіх конкурсах Горизонту 2020 на рівних з державами-членами ЄС, в тому числі подавати заявки на фінансову підтримку малих та середніх інноваційних підприємств та брати участь в структурах управління Програмою. Отже, зазначені зміни можуть стати необхідною складовою подальшого розвитку галузей, які чекають інвестицій.

1. Національний банк України: Статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

2. Інформаційно-аналитический агропромисловий сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrochart.com/en/>

3. Україна у цифрах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm

4. Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультацій. Економічні підсумки для України. Підсумки 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ier.com.ua/ua/publications/regular.../economic_results_of_year

«ЕКОНОМІКА НА ВИМОГУ» – ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

© Копішинська К. О., 2017

Стрімкий розвиток НТП та технологічних інновацій сприяє більш активному використанню різноманітних електронних пристроїв (від смартфонів до портативних комп'ютерів) не лише для роботи, спілкування та розваг, а й з метою забезпечення власного комфорту та передання на аутсорсинг багатьох рутинних справ. Неабияку роль у забезпеченні цих процесів відіграє постійно зростаюча кількість стартапів, які створюють мобільні додатки для задоволення будь-яких потреб споживачів, як наявних, так і латентних.

«Економіка на вимогу» (англ. «On-Demand Economy») може бути визначена як економічна діяльність, створена технологічними компаніями, що задовольняють попит споживачів через миттєве забезпечення товарами та послугами. Пропозиція, в даному випадку, здійснюється через ефективну, інтуїтивну цифрову багатошарову сітку поверх існуючих мереж інфраструктури [1]. За статистичними даними, інвестиції в додатки, платформи і сервіси ростуть експоненціально. Наприклад, американці, вже сьогодні купують майже 8% роздрібних товарів в Інтернеті [2]. Проте, усі запити та замовлення, які здійснюються з використанням Інтернет-додатків, платформ та сервісів реалізуються, в кінцевому випадку, реальними людьми: кур'єрами, водіями, прибиральниками, доглядальницями за дітьми, персональними асистентами тощо. Зростання кількості вакансій за цими видами діяльності зумовлене безпосередньо зростанням масштабів «економіки на вимогу».

Одним з найбільш відомих сервісів, що надає послуги на вимогу, є сервіс Uber, створений однойменною американською компанією, який призначений для пошуку, виклику й оплати таксі або приватних водіїв. Компанія пропонує своїм потенційним партнерам гідну оплату праці, вільний графік, відсутність офісу та безпосереднього керівника [3]. Проте, варто зазначити, що такий інноваційний підхід до працевлаштування не позбавлений недоліків. Переваги та недоліки працевлаштування «на вимогу» як для роботодавця, так і для найманого працівника наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки «економіки на вимогу» для працевлаштування

	Переваги	Недоліки
Для працівника	– Відсутність фіксованого робочого графіку; – Можливість змінювати роботодавця; – Можливість самостійно займатись підприємницькою діяльністю; – Відсутність співбесід та інших рутинних процедур від час прийому на роботу.	– Робота 7 днів на тиждень для забезпечення прожиткового мінімуму; – Відсутність впевненості у безпеці та стабільності зайнятості; – Відсутність гарантій, трудового контракту – Понаднормова зайнятість.
Для роботодавця	– Відсутність необхідності утримання офісів та приміщень для працівників; – Відсутність трудового контракту з працівником та зобов'язань перед ним; – Високий рівень конкуренції між працівниками.	– Ймовірність неякісного надання послуги та незадоволеності клієнта роботою найманого працівника; – Децентралізація роботи найманих працівників.

Джерело: складено автором з використанням [4]

Варто зазначити, що широкого розповсюдження «економіка на вимогу» набула у технічно та технологічно розвинених країнах, зокрема у Китаї та США. Якщо говорити про Україну, то тут вона перебуває на етапі зародження, але очевидним є формування передумов для її подальшого розвитку.

Важливим показником для формування «економіки на вимогу» є рівень поширення та використання Інтернету населенням країни. Так, на початок 2016 року 62% дорослого населення України користувались Інтернетом. Частка користувачів Інтернет серед людей 18-39 років в Україні сягнула 91%. На даний момент значно відстає у поширенні Інтернет сільська місцевість, мешканці якої частіше посилаються на обмеження в технічних можливостях підключення малонаселених пунктів. Найбільше домогосподарств із домашнім підключенням спостерігається у м. Києві (78%), у той час як у Кіровоградській області таких майже в 2,5 рази менше (31%). Загалом, рівень проникнення Інтернет в Україні у 2016 році склав 50%, за цим показником країна займає 99 місце серед 201 країни світу та значно відстає від більшості європейських країн [5].

За попередніми розрахунками, у 2016 році ринок електронної комерції в Україні сягнув 39 млрд. грн. Середній чек при купівлі в мережі збільшився на 7% - до 885 грн. [6].

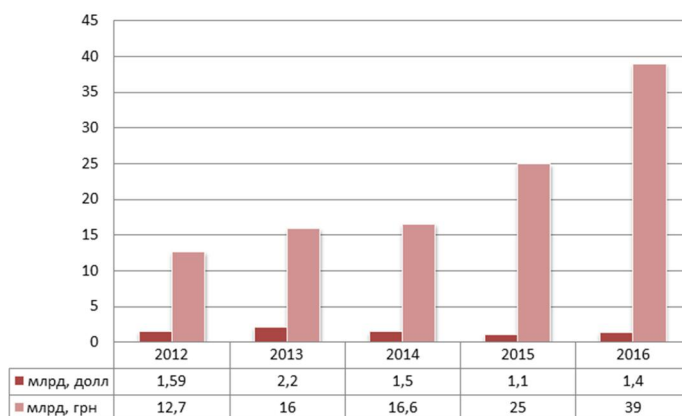

Рис. 1. Обсяг електронної комерції в Україні [6]

Придбання товарів з використанням Інтернет для деяких споживачів стало звичним явищем, а от замовлення та отримання послуг в мережі має поки що менші обсяги. Проте, приклад компанії «Uber», яка лише влітку 2016 року почала працювати в Україні та вже набула широкого поширення у великих містах як серед користувачів сервісу, так і серед вітчизняних працівників, які до неї долучились, що розвиток такої форми працевлаштування є цікавим та вигідним для українців.

Таким чином, технологічні інновації та інформаційні технології починають не лише змінювати усталені підходи до створення товарів, надання послуг та працевлаштування, а й створювати принципово нові.

1. Jaconi M. The 'On-Demand Economy' Is Revolutionizing Consumer Behavior — Here's How [Electronic source] / Mike Jaconi // Business Insider. – Mode of access: <http://www.businessinsider.com/the-on-demand-economy-2014-7>. 2. Smiley L. The Shut-In Economy [Electronic source] / Lauren Smiley // Medium. – Mode of access: <https://medium.com/matter/the-shut-in-economy-ec3ec1294816#.5v84q2l7z>. 3. Офіційний сайт компанії Uber [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uber.com/ru-UA/>. 4. Booth A. The Sharing Economy, the Future of Jobs, and “PostCapitalism” - part one [Electronic source] / Adam Booth // Socialist Appeal. – Mode of access: <http://www.socialist.net/the-sharing-economy-the-future-of-jobs-and-postcapitalism-part-one.htm>. 5. Харченко Н. Динаміка використання Інтернет в Україні: лютий-березень 2016 [Електронний ресурс] / Н. Харченко // Прес-реліз. Київський міжнародний інститут соціології. – Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=621&page=1>. 6. Шварцман Д. Рынок e-commerce Украины продемонстрировал рост [Электронный ресурс] / Д. Шварцман. – Режим доступа: <http://internetua.com/rinok-e-kommerce-ukraini-prodemonstriroval-rost>

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЕРЖАВИ

© Короленко Р.В., Кульчицька Н.С., 2017

Європейський вибір України на шляху інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовив необхідність формування та запровадження інноваційної моделі розвитку, яка повинна забезпечити високі та стабільні темпи економічного зростання, конкурентоспроможність національної економіки та чільне місце в Європейському Союзі. Ключовим фактором інноваційного розвитку держави є створення ефективної моделі інноваційної інфраструктури.

Проблемами формування ефективної інноваційної інфраструктури держави займалися такі вчені, як: О.І. Амоша, В.М. Геєць, Є.С. Годунова, В.П. Ільчук, І.О. Іртишева, А.І. Сидорова, В.П. Семиноженко, В.П. Соловійов, М.Г. Чумаченко та інші. Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних та зарубіжних економістів варто зазначити, що до цього часу не знайшли свого кінцевого застосування конкретні шляхи впровадження та адаптації світового досвіду формування національної інноваційної інфраструктури, що й обумовило актуальність даної теми.

В Україні формування інноваційної системи є процесом, який не тільки нещодавно розпочався, а ще й носить несистемний характер, що призводить до деградації економіки та знижує її інноваційний розвиток. Активізувати останній неможливо без глибокого вивчення зарубіжного досвіду інноваційної діяльності держави, а саме аналізу інноваційних інфраструктур провідних країн світу, що є лідерами у сфері інновацій і досвід яких могла би перейняти Україна.

За даними Європейського інноваційного табло [1,с.29] у 2014 р. найвищий рівень інноваційного розвитку був зафіксований у Південній Кореї. Основною особливістю функціонування інфраструктури інновацій у Південній Кореї є автономія науково-дослідних інститутів у своїй діяльності, зокрема, стосовно управління, прийняття рішень та організаційної політики; посилення конкуренції між галузями промисловості, університетами та НДІ; покращення системи матеріального заохочення шляхом впровадження системи нарахування щорічної заробітної плати залежно від результатів діяльності тощо [2].

Сусід Південної Кореї по регіону – Японія, займає третє місце у світі за розвитком інновацій.. В цілому інноваційна інфраструктура Японії є чітко поділеною за функціональними обов'язками з мінімальною кількістю учасників процесу, підпорядкованих безпосередньо міністерствам. Варто відзначити, що недоліком такої чітко розгалуженої системи є слабкість взаємозв'язку між окремими її елементами. Тому наразі головним напрямом розвитку інноваційної інфраструктури Японії є посилення взаємозв'язків між різними секторами економіки, зокрема, між університетами та бізнесом у сфері освіти, обміну персоналом та дослідницьких проектів [3].

Подібними до японських є напрями розвитку інноваційної інфраструктури іншого світового інноваційного лідера – США. Зокрема, для розвитку інноваційної інфраструктури XXI ст. у США пропонується посилити зв'язки університетів та національних лабораторій і ринку з метою стимулювання розвитку та комерціалізації наукових досліджень, полегшення співпраці з промисловістю. Для цього передбачаються такі заходи: розвиток бізнес-інкубаторів у складі університетів; розвиток додаткових Центрів передових знань; розширення використання дослідницьких парків; розширення Програми підтримки малого бізнесу в сфері інноваційних досліджень для підтримки комерціалізації результатів наукових досліджень університетів та лабораторій [2].

Оскільки Україна проголосила курс на інтеграцію до ЄС, доцільним є аналіз досвіду створення інноваційної структури у країнах цього об'єднання. Сьогодні забезпечення інноваційного розвитку країн Євросоюзу відбувається в межах стратегії розвитку «Європа-2020», пріоритетами

якої є: розвиток економіки, що ґрунтується на знаннях; просування вперед до більш ресурсоефективної, екологічно чистої та конкурентоспроможної економіки; сприяння економіці з високим рівнем зайнятості, що забезпечує соціальну і територіальну згуртованість. Зараз країни ЄС працюють над виконанням нової програми «Горизонт-2020», яка спрямована на подолання перешкод співпраці між країнами за допомогою створення багатонаціональних консорціумів із залученням дослідників з усіх країн світу; різноманітними типами організацій, а саме університетами, науковими центрами, комерційними та приватними підприємствами, у тому числі малими та середніми, а також великими компаніями; національними фінансовими фондами, що сприятиме розвитку циркуляції вчених, інформації, знань та технологій.

Варто відзначити як позитивний досвід для України регіоналізацію інноваційного розвитку економік ЄС, а саме створення регіональних центрів розвитку науки – технопаркових структури, технополісів. Зараз в Європі функціонують понад 200 технопаркових структур: у Великій Британії – 40, Франції – 30, понад 100 функціонують у країнах Центральної та Східної Європи. Саме такі інноваційні центри займаються впровадженням своїх розробок у галузі високих технологій і наукоємних виробництв та спрямовані на підйом економічного розвитку в регіонах [4].

Таким чином, узагальнюючи наведену вище інформацію, можна стверджувати, що створення інноваційних структур переважно базується на трьох основних моделях:

1. Американська модель. В основі – об'єднання інноваційних підприємств різних за розміром та видами діяльності на обмеженій території. На цій території може існувати велика кількість сервісних компаній, що обслуговують інноваційні підприємства.

2. Японська модель. В основі – будівництва технополісів, наукоємних міст, які сконцентровані на одній території. Об'єднують вищі навчальні заклади, дослідні інститути, промислові бази, житлові комплекси, інфраструктуру.

3. Європейська модель. Базується на американській моделі, але передбачає створення бізнес-інкубаторів для відділення малих інноваційних фірм з метою їх розвитку. При цьому створюються умови для підтримки малих інноваційних фірм [5].

Узагальнюючи проаналізований досвід створення ефективної інноваційної інфраструктури у провідних країнах світу, для української економіки можна запропонувати такі напрями удосконалення існуючої інфраструктури інновацій: встановлення ефективної загальної системи управління для наукових досліджень та інноваційних програм, охоплюючи всіх учасників цього процесу; надання більшої автономії державним НДІ; розвиток мережі трансферу технологій; розвиток інфраструктури бізнес-інновацій.

Водночас, слід зауважити, що просте копіювання зарубіжних моделей створення інфраструктури інновацій без урахування економічного контексту, в якому ті чи інші моделі функціонують і розвиваються, не є ефективним, адже потрібно адаптувати їх до національних умов.

1. *Innovation Union Scoreboard 2014 // European Commission, 2014. – 98 p.*

2. Шульга Г. В. Досвід формування ефективної інноваційної інфраструктури в зарубіжних країнах / Г. В. Шульга. // *Економічний вісник Донбасу. – 2015. – №1. – С. 128–131.*

3. Бахчисарай В.Ю. Організаційно-економічне забезпечення формування національної інноваційної системи: світовий досвід / В.Ю. Бахчисарай // *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2013. – Т. 18. – Вип.4/1. – С. 14.*

4. Кваша О. С. Інноваційний розвиток економіки України: світовий досвід та рекомендації для України / О. С. Кваша. // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – №6. – С. 152.*

5. Стройко Т. В. Функціонування інноваційної інфраструктури: світовий досвід та уроки для України / Т. В. Стройко, І. І. Рехтета. // *Економічні науки. – 2014. – №5. – С. 99–100.*

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У ВПРОВАДЖЕННІ СУЧАСНИХ МЕХАНІЗМІВ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

©Костенко А.О., 2017

Сучасні трансформаційні процеси у сфері міжнародної торгівлі, у тому числі значне зростання кількості торгових потоків, функціонування великих корпорацій з глобальними мережами, складними бізнес-системами, ланцюгами постачання, потреба проведення господарських операцій у стислі терміни та інші викликають потребу модернізації методів митного контролю.

За таких процесів митний контроль на кордоні, що проводиться протягом тривалого часу, може завадити процесам функціонування суб'єкта господарювання, та, у результаті бути контрпродуктивним як для підприємства, так і для держави. Крім того, обмежена кількість документів, що подаються при митному оформленні товарів, не дає можливості для здійснення якісних перевірок.

У зв'язку з зазначеним вище у провідних країнах світу було запроваджено митний пост-аудит. Згідно Митних прототипів (Customs Blueprints) митний пост-аудит сприяє розвитку міжнародної торгівлі шляхом встановлення балансу між спрощенням торговельних процедур і забезпеченням ефективного митного контролю [1]. Відповідно до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, митний пост-аудит здійснюється шляхом вивчення бухгалтерських документів, рахунків, систем управління бізнесом після завершення митного оформлення [2].

Таким чином, метою митного пост-аудиту є, з одного боку, стимулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом спрощення і прискорення процедур митного оформлення, а з іншого боку, – мінімізація загроз національній безпеці держави шляхом впровадження додаткового виду митного контролю, що передбачає можливість поглибленої, детальної перевірки будь-яких підприємств впродовж тривалого терміну після митного оформлення.

У зв'язку з активними процесами євроінтеграції, до України висуваються вимоги з забезпечення функціонування митного контролю та стану національної безпеки на світовому рівні.

У відповідності до статті 76 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яку ратифіковано Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII, сторони домовилися, що їхнє відповідне торговельне та митне законодавство, як принципове питання, має бути стабільним та всеохоплюючим. Згідно з цим положенням застосовуються сучасні митні методи, зокрема оцінки ризиків, постаудитного контролю та методів аудиту підприємств для спрощення та сприяння ввезенню та випуску товарів [3].

Пункт 5 статті 7 розділу I Угоди про спрощення процедур торгівлі, яку ратифіковано Законом України від 04.11.2015 №745-VII, визначає, що з метою прискорення випуску товарів кожен член запроваджує або застосовує аудит після митного очищення для забезпечення дотримання митних та інших пов'язаних із ними законів і підзаконних нормативно-правових актів [4].

Розширені Митні прототипи (Customs Blueprints) включають стандарт 14 «Пост-митний контроль та аудит», що містить вісімнадцять підпунктів. Забезпечення цього стандарту передбачає такі норми: запроваджені та введені в дію національне законодавство, система санкцій та відповідальності за порушення законодавства, національна політика аудиту, інструкції по проведенню митного пост-аудиту, структурні підрозділи ефективно взаємодіють, при проведенні перевірок враховується рівень ризиковості суб'єкта господарювання та інші [1].

У зв'язку з необхідністю розбудови існуючих інструментів митного пост-аудиту та створення нових, актуалізується проблематика формування комплексу науково-теоретичних і практичних

пропозицій, реалізація яких в перспективі дозволить забезпечити ефективну систему митного пост-аудиту в Україні.

Аналіз нормативно-правових актів та роботи державних органів України показав, що міжнародні стандарти проведення митного пост-аудиту запроваджені лише частково. Відсутні відповідний понятійний апарат, у тому числі безпосередньо визначення терміну «митний пост-аудит», система відбору високоризикових підприємств та операцій з метою проведення перевірок в рамках митного пост-аудиту, можливість оперативного доступу під час перевірки до відомостей контрагентів підприємства, що перевіряється, інструменти оцінки та підвищення якості контрольно-перевірочної роботи, вимоги до здійснення суб'єктами господарювання обов'язкового внутрішнього аудиту, обмежені права посадових осіб контролюючих органів тощо.

Ключовою опорою ефективного митного пост-аудиту, згідно міжнародних стандартів, є система управління ризиками. Проведений аналіз ряду міжнародних нормативно-правових актів дає можливість стверджувати, що ризикоорієнтовані інструменти митного контролю є визначальним в сучасних умовах зростання зовнішніх загроз та небезпек. Для забезпечення вибіркової при проведенні перевірок, з метою цільового використання ресурсів шляхом детального вивчення саме потенційних порушників законодавства, рекомендується сформувати якісну систему управління ризиками. Крім того, такі інструменти використовуються на всіх етапах здійснення митного контролю, у тому числі пост-митного аудиту.

На сьогодні українська автоматизована система аналізу та управління ризиками використовується при митному оформленні на кордоні з метою відбору суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності для здійснення додаткових форм митного контролю. Однак для відбору підприємств на етапі митного пост-аудиту вказана система потребує доопрацювання в напрямку розробки та впровадження специфічних ризиків для даного виду контролю.

У той же час, слід зазначити, що з метою підвищення якості здійснення контрольно-перевірочної роботи та виконання міжнародних домовленостей, Державною фіскальною службою України на постійній основі вдосконалюється процедура проведення перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи. Так, за останні два роки розроблено методичні рекомендації та роз'яснення щодо роботи посадових осіб з аналізу, виявлення та оцінки ризиків при здійсненні контролю за правильністю визначення митної вартості товарів, порядку взаємодії між підрозділами органів державної фіскальної служби при організації, проведенні та реалізації матеріальних документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, митного оформлення припасів та поміщення товарів у митний режим транзиту, проведення перевірок правильності визначення митної вартості товарів, доперевірочного аналізу, зустрічних звірок, перевірок з питань законності отримання пільг, документальних планових виїзних перевірок дотримання митного законодавства та інших питань.

З огляду на зазначене, з метою додержання світових стандартів та забезпечення ефективної контрольно-перевірочної роботи державними органами, необхідна модернізація вітчизняної системи митного контролю у частині проведення перевірок після митного оформлення. Це дозволить спростити умови здійснення зовнішньоторговельних операцій, та, відповідно, сприятиме економічному розвитку країни.

1. *Customs Blueprints, Pathways to modern customs. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.* – [Електронний ресурс].

2. *Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18.05.1973.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. *Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. *Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі від 27.11.2014.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

РОЗВИТОК ТА ЗАСТОСУВАННЯ БЕНЧМАРКІНГУ, ЯК СКЛАДОВОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ БІЗНЕСУ

© Крамарчук С.П., 2017

Усі вітчизняні підприємства прагнуть завоювання нових ринків збуту для своєї продукції. Особливе місце при вирішенні даного завдання, на сучасному етапі ведення бізнесу, займає бенчмаркінг. Це є інноваційна технологія дослідження, а також і впровадження найефективніших методик та підходів до провадження підприємницької діяльності. За результатами здійснених опитувань, які провели авторитетні школи бізнесу [1], було встановлено, що найбільш ефективним джерелом одержання цінних знань та ідей, керівники великих компаній вважають саме спілкування із колегами та ознайомлення з досвідом роботи інших аналогічних чи частково подібних підприємств.

Теоретичні та практичні аспекти стосовно визначення поняття та сутності бенчмаркінгу знайшли своє відображення у наукових працях таких зарубіжних науковців, як Дж. Патерсон, Р. Дамеліо, Р. Кемп і П. Друкер тощо. Серед вітчизняних авторів, які досліджували дану проблематику, можна відзначити Гончарук А.Г. [2], Краус К.М. [3], Фролова В.В. [4] та інших.

Бенчмаркінг, як системна методика, приділяє головну увагу проблемі дослідження причин того, яким чином певні суб'єкти господарювання працюють ефективніше від інших підприємств. Основним змістом та метою бенчмаркінгу є визначення відмінностей між певним підприємством та порівнюваним еталонним аналогом, виявлення причин ідентифікованих відмінностей та пошук можливостей для вдосконалення об'єкту бенчмаркінгу.

Під об'єктами бенчмаркінгу зазвичай розуміють великий спектр показників та інструментарію управління. Сюди відносяться процеси, методи, технології, якісні параметри готової продукції, а також показники фінансової та господарської діяльності як суб'єкти господарювання, так і їх структурних підрозділів. В процесі дослідження методів, технологій виробництва та основних виробничих процесів, основна увага приділяється пошуку можливостей для зниження виробничих витрат та підвищенню конкурентоздатності продукції.

Бенчмаркінг як методику вивчення та переймання кращого досвіду конкурентів було започатковано в Японії. В цій країні за відносно короткий період часу навчилася ефективно копіювати передові досягнення. Японські компанії глибоко та всебічно дослідили товари та послуги США, розвинених країн Західної Європи, які на той час були лідерами на світових ринках збуту.

Вітчизняні підприємства практично дуже мало використовують метод бенчмаркінгу як інноваційний та дієвий інструмент управління підприємством, що уже має ґрунтовну науково-методичну базу і є визнаним в усьому світі. Ряд керівників вітчизняних підприємств взагалі вважають дану методику завуальованим промисловим шпіонажем. Проте потенціал бенчмаркінгу як складової інноваційної інфраструктури бізнесу здатний вивести підприємництво нашої країни на новий, значно вищий рівень розвитку.

1. *Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності компанії. Управление компанией. - 2GGG. - №1-2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.management.com.ua/ct/ctGG3.html>.*

2. *Гончарук А.Г. Бенчмаркінг як метод управління ефективністю підприємства / А.Г. Гончарук // Труды Одесского политехнического университета. - 2007. - Вып. 1 (27). - С. 253-258.*

3. *Краус К.М. Бенчмаркінг як інструмент маркетингової політики вітчизняних малих підприємств торгівлі / К.М. Краус // Інноваційна економіка – 2012. - Вып. 8(34). - С. 253-258.*

4. *Фролов В.В. Управління стійким розвитком підприємства на засадах бенчмаркетингу / В.В. Фролов // Економічний простір. - 2011. - № 48/2. - С. 296-301.*

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ

© Крикавський Є.В., 2017

Логістична інфраструктура є однією із найбільш системоутворюючих складових ринкової інфраструктури та такою, що має вагомий синергійний потенціал впливу на розвиток традиційних та перспективних інноваційних галузей національної економіки. Побічним (непрямим) аргументом на користь такого твердження є типовий тренд зміни структури ВВП розвинутих країн, та країн, що розвиваються: істотне зростання частки послуг та відповідне зниження частки промислового та аграрного сектору. У секторі послуг логістичні послуги, для яких характерно паритет нематеріальної та матеріальної компонент, набувають саме такого тренду. Не є винятком і економіка України. Водночас, конкурентоспроможність логістичних послуг з причини вагомості матеріальної компоненти істотно залежить від доступності (цінової, просторової, часової, асортиментної тощо) логістичної інфраструктури та спроможності її щодо інноваційного розвитку.

Покладаючи в основу визначення логістичної інфраструктури як системи засобів просторово-часового перетворення логістичних потоків та сукупності суб'єктів господарювання, спроможних створювати відповідні умови щодо надання послуг із такого перетворення, мусимо визнати, що не всі складові логістичної інфраструктури в Україні в однаковій мірі доступні та інноваційні, як би це мало бути в урівноваженій гармонізованій системі логістичної інфраструктури країни. Один лиш приклад реалізації альтернативного «шовкового шляху» у порівнянні із існуючим «російським» оголив типові проблеми з коштами та часом, а відтак актуалізує потребу їх інноваційного вирішення.

Високі витрати, та/чи довгий час поряд із недостатньою якістю, еластичністю та екологічністю є тими параметрами конкурентоспроможності, котрі істотно залежать від стану та рівня інноваційності логістичної інфраструктури. Тому так важливо ідентифікувати елементи логістичної інфраструктури, які в найбільшій мірі потребують удосконалення, «розширення вузького місця» чи елімінування, як безпосереднього, так і опосередкованого, шляхом диверсифікованої субституції. Найбільш придатним методом ідентифікації системних проблем в логістичній інфраструктурі можна вважати матричний метод функціонально-процесного структурування логістичних потоків за транзитними, основними національними та регіональними маршрутами. При цьому, важливо забезпечити в процесі реалізації як використання наявної інфраструктури, так і обґрунтування доцільності створення об'єктів логістичної інфраструктури згідно прийнятого проекту логістичної системи країни («вузлових об'єктів» та «доріг» між ними).

Загалом, логістична інфраструктура вимагає інноваційних рішень, з огляду, по-перше, на існування технічних бар'єрів, природних бар'єрів та управлінських бар'єрів, по-друге, на потребу стандартизації з метою упровадження інтермодальних технологій у глобальному вимірі, по-третє, на вимогу домінації людських цінностей, серед яких екологізація транспортних технологій (електричний транспорт), будівництво інноваційних доріг (шумопоглинаючих, акумулюючих енергію), по-четверте, з причини посилення процесів урбанізації, що породжує нові проблеми для міської логістики. На кінець, по-п'яте, з причини досягнення кращих позицій у глобальній конкуренції щодо інвестиційної привабливості, за рахунок інноваційного розвитку логістичної інфраструктури згідно структури розрахунку глобального індексу інноваційності GII, яким передбачено оцінювання логістичної результативності за показником LPI. Власне, обрахунок індексу LPI акумулює і якість транспортної інфраструктури, і рівень конкурентності цін на логістичні послуги, і компетентність та якість обслуговування в логістичних центрах, і можливість моніторингу посилок та точність і надійність їх доставлення. Очевидно, що інноваційність логістичної інфраструктури теж має неабияке значення на формування іншого складника, глобального індексу – екологічної рівноваги.

УКРАЇНСЬКИЙ СОЮЗ ПРОМИСЛОВЦІВ І ПІДПРИЄМЦІВ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КРАЇНИ

©Кузьменко О.М., 2017

Український союз промисловців і підприємців – найбільше в країні об'єднання організацій ділових кіл та суб'єктів економічної діяльності усіх форм і видів – від великих вертикально інтегрованих корпорацій до малого й середнього бізнесу. Своєю місією Український союз промисловців і підприємців вважає поширення серед ділової спільноти, громадянського суспільства, органів влади ідеї економічного патріотизму, виборювання сприятливого підприємницького клімату, відстоювання необхідності багатогранної та ефективної підтримки національного товаровиробника.

У складі Українського союзу промисловців і підприємців – 28 регіональних відділень, 73 філії та 22 представництва, 34 комісії з різних питань. Серед партнерів Союзу – більше 100 громадських організацій, у тому числі Союз хіміків; асоціації міжнародних автомобільних перевізників, «Меблідеревпром», «Укроліяпром», «Укрлеглопром», «Виноградари та винороби України»; Ліга нафтопромисловців; Українська аграрна конфедерація; організація «Міжнародна антитерористична єдність» тощо. Під егідою Союзу працює Антикризова рада громадських організацій у складі більше 90 всеукраїнських структур, які домовились в екстреному порядку напрацьовувати пропозиції з порятунку економіки, доносити їх зміст до уряду, парламенту та забезпечувати контроль за їх виконанням. Український союз промисловців і підприємців захищає бізнесменів від бюрократичного свавілля, невмотивованих претензій з боку фіскальних та контролюючих органів, порушення прав та інтересів у стосунках з органами влади, недобросовісними партнерами. Підприємцям надається юридична підтримка – проводяться консультації, готуються заяви, позови до судів [1].

Проте найголовніше завдання Українського союзу промисловців і підприємців – це підтримка та розростання інновацій. Так в якості започаткування тенденції збільшення стартапів Український союз промисловців і підприємців запропонував національний проект «Україна – країна підприємців». Все більше українців – близько 65% молоді – цікавляться можливістю відкрити власну справу, проте починають її лише 4%. Тому є доречним забезпечити максимально вигідні умови для розвитку бізнесу (доступ до кредитів, податкові стимули) та переконати талановитих співвітчизників, що не варто боятися розвиватися самому, запускати власні проекти та відкривати власні компанії. Особливістю проекту стала і його соціальна направленість. Мова йде про навчання щодо запуску та розвитку власної справи учасників АТО, переселенців тощо. Практика розвинених держав свідчить, що саме підприємництво найбільш гнучке та зорієнтоване на інновації і може досить швидко модернізувати і перепрофілювати виробництво залежно від попиту на ринках. В країнах ЄС малий і середній бізнес формує до 70% ВВП, проте за наявністю відповідних умов: вигідного кредитування, виключення високих штрафів, відсутності постійних перевірок [1].

Але особливу увагу заслуговує проблема впровадження інновацій у сфері енергетики. Саме сьогодні в країні з'явився шанс зробити енергоефективність найпріоритетнішою справою з усіма її складовими: освоєнням підприємцями та населенням сучасної енергетично-екологічної грамотності; налагодженням виробництва великої кількості обладнання та пристроїв, які забезпечують енергозбереження в усіх сферах життєдіяльності, ремонту та сервісу цього обладнання; доступом до фінансових коштів Євросоюзу, міжнародних установ, які допоможуть реалізовувати програми енергомодернізації тощо.

1. Офіційний сайт Українського союзу промисловців і підприємців - Режим доступу:
<http://uspp.ua/pro-uspp/>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ІННОВАЦІЙНІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ УКРАЇНИ: СТАН ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

©Кузьмич А.В., Мацюра С.І., 2017

Важливим елементом реалізації державної політики в інноваційній сфері є становлення та розвиток мережі інноваційних структур, які входять до складу загальнодержавної та регіональної інноваційної інфраструктури. Саме інноваційні структури та їх елементи, у сучасних умовах господарювання, виступають своєрідними посередниками між органами влади, осередками науки та бізнесу, а також іншими учасниками ринкових відносин для побудови "середовища порозуміння" з метою інтенсифікації інноваційних процесів та подолання негативних явищ в цій сфері.

Особливості провадження інноваційної діяльності, серед іншого, на рівні інноваційних структур, вивчали такі вчені-економісти: О.І. Амоша, Л.Л. Антонюк, В.А. Верба, В.М. Геєць, А.В. Гриньов, М.П. Денисенко, О.Є. Кузьмін, О.О. Лапко, П.Г. Перерва, В.П. Соловійов, Н.І. Чухрай, Й.А. Шумпетер, Л.І. Федулова та ін. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що існують вагомні напрацювання в інноваційній сфері, однак потребують подальшого розгляду питання систематизації форм і методів реалізації державної політики щодо розвитку інноваційної інфраструктури як загальнодержавного, так і регіонального рівнів, а також дослідження існуючого стану розвитку інноваційної інфраструктури в Україні.

Інноваційна інфраструктура – це весь необхідний спектр державних і приватних структур, що забезпечує розвиток і підтримку всіх стадій інноваційного процесу. До них належать: виробничо-технологічні структури (технопарки, інноваційно-технологічні центри і бізнес-інкубатори), об'єкти інформаційної системи (аналітичні, статистичні центри, інформаційні бази і мережі), організації з підготовки і перепідготовки кадрів з технологічного менеджменту, фінансові структури (фонди бюджетні, позабюджетні, венчурні, страхові), система експертизи (центри, здатні готувати експертні висновки для виробників, інвесторів, страхових служб, тощо), об'єкти патентування, ліцензування і консалтингу і, нарешті, розвинена система сертифікації, стандартизації і акредитації.

Економічний розвиток окремих держав, їх регіонів, а також досягнення ними конкурентних переваг, в існуючих умовах господарювання значною мірою залежить від швидкості появи на ринку нових інноваційно-активних суб'єктів господарювання. Саме суб'єкти інноваційної діяльності, створюючи конкурентні переваги для власного бізнесу, залучають до цього процесу науковий, економічний, кадровий, виробничий потенціал регіону і держави загалом, забезпечуючи, при цьому, їх економічний розвиток. У свою чергу, надзвичайно важливою є участь органів влади у створенні не просто сприятливих умов для інтенсифікації інноваційних процесів на державному та регіональному рівнях, а й сприяння становленню та розвитку мережі адміністраторів ринку інновацій – інноваційних структур, які входять до складу загальнодержавної та регіональної інноваційної інфраструктури.

Спираючись на типові моделі інноваційного розвитку, таких країн, як Румунія, Польща та Німеччина, де забезпечення інноваційного розвитку відбувається в межах стратегії розвитку «Європа-2020». Пріоритетами стратегії розвитку «Європа-2020» є: інтелектуальне зростання – розвиток економіки, що ґрунтується на знаннях; стале зростання – просування вперед до більш ресурсоефективної, екологічно чистої та конкурентоспроможної економіки; соціально інтегроване зростання – сприяння економіці з високим рівнем зайнятості, що забезпечує соціальну і територіальну згуртованість [2].

Зараз країни працюють над виконанням нової програми «Горизонт-2020» (01.01.2014 р.), яка об'єднала в собі всі рамкові програми Європейського Союзу, присвячені науковим дослідженням та

відкриттям, конкурентоспроможності та інноваціям. Пріоритетним напрямом реалізації програми є спрямованість на високоефективні еко-, нано-, біо- та інфотехнології.

Крім того, програма спрямована на подолання перешкод співпраці між країнами за допомогою створення багатонаціональних консорціумів із залученням дослідників з усіх країн світу; різноманітними типами організацій, а саме: університетами, науковими центрами, комерційними та приватними підприємствами, у тому числі малими та середніми, а також великими компаніями; національними фінансовими фондами, що сприятиме розвитку циркуляції вчених, інформації, знань та технологій.

Проаналізувавши світовий досвід державної підтримки створення та функціонування інноваційних структур, встановлено найбільш вживані важелі державного стимулювання інноваційної діяльності у Румунії, Польщі та Німеччини [1]. За результатами дослідження з'ясовано, що в основному, використовують три найбільш вживаних стимули реалізації сприятливої державної політики в інноваційній сфері, а саме: фінансова підтримка з державного та місцевого бюджетів, спрямована на створення та розвиток інноваційної інфраструктури, а також на підтримку реалізації пріоритетів інноваційного розвитку держави та її регіонів; сприятлива кредитна, податкова та митна політика відносно учасників інноваційних процесів - суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка кадрів, інформаційно-аналітичне забезпечення та передача інформації громадськості та учасникам ринку, а також міжнародне співробітництво в інноваційній сфері; підтримка інноваційних проєктів через грантодавців.

Що стосується державної політики в інноваційній інфраструктурі України, то в цьому напрямку можна запропонувати наступну програму заходів, яка призведе до зростання економічного стану країни та створення позитивного інвестиційного клімату, а саме:

- визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;
- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науко-во-технічного та інноваційного потенціалу;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- сприяння інноваційній діяльності та підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері шляхом використання ринкових механізмів;
- підтримка міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
- здійснення фінансової підтримки, сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності;
- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
- інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;
- підготовки кадрів у сфері інноваційної діяльності
- активне залучення України до таких світових проєктів, як «Європа» та «Горизонт».

1. [httpHYPERLINK "http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725"](http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725)

2. Сіденко В.Р. Інноваційна модель розвитку ЄС – від Лісабонської стратегії до «Європи-2020» / В. Р. Сіденко // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – № 1. – С. 118.

ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Кулаков О.О., 2017

Недостатнє використання міжнародного досвіду та співпраці у розвитку інноваційної інфраструктури, міжнародного та міжрегіонального співробітництва у сфері розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності призводить до уповільнення розвитку економіки країни. Країни, що розвивають зовнішньоекономічні відносини у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності, є найбільш конкурентоздатними. У світі країни, які впроваджують інновації завдяки міжнародним відносинам, розвивають виробництво та отримують зростання економіки.

Проблемі міжнародного та міжрегіонального співробітництва присвячено публікації вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема таких як Ю.С. Рогозян [1], О. Б. Цісінська [2], І. В. Заблудська [3], С.І. Гречана [4], В. В. Маркович [5].

Метою статті є дослідження використання міжнародного та міжрегіонального співробітництва на розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності.

Організація виконання актів законодавства у сфері інвестиційної, інноваційної діяльності та міжнародного співробітництва є основним напрямком європейської курсу країни. В зв'язку з цим міжнародне й міжрегіональне співробітництво повинно здійснюватися за рахунок недержавного інвестування, науково-технічної та виставкової діяльності. Тому необхідно забезпечувати участь організацій у міжнародних, загальноукраїнських, регіональних виставкових та презентаційних заходах.

Шляхом забезпечення міжнародного та міжрегіонального співробітництва у сфері розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності є створення та забезпечення функціонування спеціальних економічних зон, запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку, а також організація вступу установ до відповідних об'єднань єврорегіонального співробітництва та реалізації спільних з іншими суб'єктами транскордонного співробітництва проектів (програм).

Необхідною умовою міжнародного та міжрегіонального співробітництва у сфері розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності є розробка і виконання державних та регіональних цільових програм розвитку за напрямками міжнародного й міжрегіонального співробітництва, зовнішньоекономічної, інвестиційної, науково-технічної, інноваційної та виставкової діяльності, єврорегіонального співробітництва. Для виконання цієї умови потрібно підготувати пропозиції щодо співробітництва регіонів України з регіонами іноземних держав та співпраці регіонів України між собою.

Розвиток міжнародного та міжрегіонального співробітництва у сфері розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності повинний бути спрямований на збільшення інвестиційної привабливості територій областей та організацію державно-приватного партнерства. Для цього важливо здійснювати заходи щодо презентації економічного потенціалу та інвестиційних можливостей областей в Україні та за кордоном, зокрема, шляхом організації та участі у форумах, конференціях, круглих столах, проведення офіційних та робочих зустрічей. В результаті цих заходів необхідно здійснювати збір інформації про реалізацію проектів (програм) міжнародної технічної допомоги. Для володіння більш точною інформацією щодо реалізації таких проектів потрібно проводити державну реєстрацію іноземних інвестицій в областях України, а також державну реєстрацію договорів про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного партнера.

Для систематизації заходів міжнародного та міжрегіонального співробітництва у сфері розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності треба розробляти та здійснювати заходи щодо виконання державних програм про співробітництво з іноземними державами та з питань євроінтеграції. Центральні органи виконавчої влади, відповідальні за реалізацію державної політики у відповідній сфері повинні розробляти експертні висновки стосовно доцільності надання державної фінансової підтримки для реалізації проектів міжнародного та міжрегіонального співробітництва. Також ці органи виконавчої влади обов'язково мають здійснювати моніторинг розвитку економічних і торговельних відносин з Європейським Союзом (ЄС), як стратегічного партнера України, та аналізувати вплив наслідків функціонування зони вільної торгівлі з ЄС на економічний розвиток регіону. На державному рівні потрібно реалізовувати державну зовнішньоекономічну політику в частині інтеграції України у світову економіку та розширення економічного і соціального співробітництва з ЄС.

Використання у практичній діяльності економіки України міжнародного та міжрегіонального співробітництва у сфері розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності надасть можливість отримати конкурентоздатну українську економіку та розвинути виробництво, що в результаті призведе до зростання економіки України.

1. *Рогозян Ю. С. Національна регламентація міжрегіонального співробітництва / Ю. С. Рогозян // Економіка та право. – № 2 (44). – 2016. – С. 73 – 77.*

2. *Цісінська О. Б. Інституційно-правова основа розвитку українсько-польського транскордонного регіону / О. Б. Цісінська // Регіональна економіка. – № 4. – 2015. – С. 151 – 162.*

3. *Заблудська І. В. Інфраструктурне забезпечення активізації міжрегіонального співробітництва в Україні: стан та задуми / І. В. Заблудська, Є. М. Ахромкін // Прометей. – №1 (40). – 2013. – С. 22 – 25.*

4. *Гречана С. І. Сучасні проблеми та тенденції розвитку міжрегіонального співробітництва в Україні / С. І. Гречана // Економіка та право. – № 2 (44). – 2016. – С. 53 – 59.*

5. *Маркович В. В. Методичні підходи до дослідження соціально-економічної ефективності транскордонного співробітництва / В. В. Маркович // Регіональна економіка. – № 1. – 2015. – С. 136 – 144.*

АКАДЕМІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ.

© Кульчицький І.І., 2017

Академічне підприємництво є способом передачі знань і технологій від наукової та освітньої сфер до приватного бізнесу, що, у свою чергу, сприяє підвищенню інноваційності та конкурентоспроможності економіки, особливо в секторі малих і середніх підприємств (МСП). Саме тому у багатьох країнах підтримка академічного підприємництва є частиною національної політики підтримки МСП. У той же час, в Україні академічне підприємництво обговорюється не надто активно [1].

В американській і британській практиці розвитку бізнесу академічне підприємництво у галузі науки і освіти передбачає створення фірм із залученням працівників навчального закладу, коли навчальні заклади розраховують на зростання власного престижу, залучення абітурієнтів, подальші контакти і замовлення. У Польщі поняття академічного підприємництва визначено як підприємництво академічного середовища студентів, докторантів, науково-педагогічного персоналу, в інших європейських країнах таке підприємництво здійснюють навчальні заклади, використовуючи комерційні фірми або управлінські агентства. Спільними ознаками всіх підходів є те, що академічне підприємництво дає змогу формувати серед студентів та працівників навчального закладу ініціативних, самостійних, професійних економічно активних підприємців [2].

Вперше поняття академічне підприємництво в Україні було впроваджено у 2006 році, коли у Львові Польська асоціація центрів інновацій і підприємництва та Інститут громадського лідерства реалізували проект «Лідери академічного підприємництва», в результаті якого була видана книга «Вступ до академічного підприємництва» та сформована група 30-ти лідерів академічного підприємництва. У результаті діяльності даної групи у період 2006-2015 років, було створено Трансферний центр новітніх-бізнес технологій на базі Львівського інституту менеджменту та освітню програму «Перший бізнес». В результаті проведення консультацій для студентів з підприємницької діяльності було створено 15 компаній, які працюють по теперішній час.

Провідні українські університети розуміють значення розвитку академічного підприємництва налагоджують співпрацю із бізнесом, створюють центри трансферу технологій, стартап школи та наукові парки. Лідером у цій діяльності вважаються НТУУ «КПІ», КНУ імені Тараса Шевченка, НУ «Львівська політехніка», Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Ці університети заснували наукові парки, стартап школи, інноваційні хаби та присвячують частину фінансових ресурсів, інституційних можливостей та людських ресурсів підтримці академічних стартапів.

Створення успішних академічних інкубаторів підприємництва при провідних університетах країни має стати поштовхом для розвитку академічного підприємництва в Україні. Велике значення в цьому процесі має ініціатива самих вищих навчальних закладів, управлінського менеджменту керівників у цій сфері, позиціонування університетів як прикладів інноваційних організацій, що діють у ринкових умовах [3]

1. Академічне підприємництво в Україні [Електронний ресурс] – 2015. – Режим доступу: <http://fnst.org/sites/default/files/uploads/2016/08/08/aeinukraineukr4web.pdf>

2. Вступ до академічного підприємництва. – Лодзь-Познань-Львів, 2006.

3. Гладка О.М. Академічний інкубатор інноваційного підприємництва та місцевого розвитку – шлях реалізації інноваційних проектів / О. М. Гладка // Державне управління: теорія та практика, 2013. т.№ 2.-С.219-229

ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ КИТАЮ І ЯПОНІЇ У СФЕРІ ТЕХНОЛОГІЙ

©Кусакова Ю.О., Голянчук А.Р., 2017

Неурядовий науковий і технологічний обмін між Китаєм і Японією розпочалися ще на початку 1960-х років. Він відбувався переважно у формі семінарів, під час яких японські науковці презентували свої нові практичні розробки та обговорювали їх із китайськими спеціалістами. У міру того, як така співпраця розвивалася, Японська міжнародна агенція зі співпраці (JICA) почала налагоджувати стосунки із Китаєм. Одним із заходів такої політики став приїзд китайської наукової делегації до Японії для проведення досліджень у 1979 р. І вже у травні 1980 р. між урядами двох країн була підписана угода про наукову і технологічну співпрацю.

Співробітництво у цій сфері включає такі основні аспекти: двосторонні угоди про наукову і технологічну співпрацю, спільна діяльність у напрямках захисту навколишнього середовища і ядерної енергії, співробітництво за посередництва JICA та співпраця між відповідними міністерствами. Окрім цього, розвивається також і неурядова співпраця між країнами. Підтвердженням тому є те, що близько 10 тис. китайських працівників та науковців щорічно відвідують Японію з метою проведення наукових досліджень [1].

Сьогодні існує 3 основні напрями китайсько-японської співпраці: збереження навколишнього середовища, енергетичний сектор та сфера ІТ. Перший та другий напрям надзвичайно взаємопов'язані, оскільки екологічні проблеми в Китаї спричинені найбільше виробництвом енергії.

Протягом останніх років у Китаї спостерігаються серйозні екологічні проблеми: окрім забруднення повітря почастишали випадки кислотних дощів та збільшення площі пустель та непридатних для рослинництва земель. Також через це територією країни розсіюються жовті піски з пустель, які значно погіршують умови життя у ній [2]. Основними причинами такого становища є поганий обмін повітря із вищими шарами атмосфери, а також надзвичайно велика концентрація хімічних викидів у повітрі, що у кілька разів перевищує встановлені стандарти [3].

Кооперація між Китаєм і Японією у цій сфері відбувається шляхом передачі японських технологій у Китай, а також через спільні підприємства. Одним з прикладів є запровадження технологій відловлювання та збору надзвичайно дрібних частинок пилу та викидів. Технологій десульфуризації та обладнання з денітрифікації вже широко застосовуються у Китаї. Ще одним потенційним напрямом передачі технологій у цій сфері є поширення електромобілів, які в якості джерела енергії використовують не бензин, а акумулятор. Також існує потреба у передачі японських знань та досвіду з управління викидами летючих органічних речовин [3].

Інший напрям у сфері охорони навколишнього середовища – є управління водними ресурсами, збереження існуючих лісів та насадження нових з метою відновлення екосистем. Участь Японії здебільшого полягає у зборі та обробці інформації стосовно існуючої ситуації, проведення досліджень, включаючи створення карт екосистем та землекористування, а також вивчення та розробка рекомендацій стосовно державної політики у цьому питанні [2].

Для вирішення екологічних проблем також проводяться форуми, в результаті яких створюються спільні японсько-китайські підприємства. У одному з таких форумів у 2016 році взяли участь 800 учасників з Японії та Китаю та було підписано 28 угод про створення нових спільних проектів. Таким чином, сьогодні загалом існує 313 таких проектів. Частина їх стосуються енергетичного сектору. Одним з прикладів є виробництво та запровадження нагрівачів, які використовують тепло, що виділяється у процесі виробництва цементу [4].

Ще одним напрямом співпраці в енергетичному секторі є розробка та запровадження альтернативних джерел енергії. Показовим прикладом є діюча на березі Жовтого моря у провінції

Цзянсу найбільша вітрова електростанція, розроблена японськими інженерами. Завдяки новій технології вона працює набагато ефективніше, виробляючи у 2-3 рази більше електроенергії, що сприяє її здешевленню [5].

Третім напрямом співробітництва є сфера ІТ. Воно відбувається головним чином шляхом залучення китайських спеціалістів до роботи в японських компаніях. Існує чотири варіанти такого залучення: працевлаштування китайських випускників, які навчалися в японських університетах; працевлаштування в японські компанії, розташовані в Китаї; перепризначення на інші посади компанії; програми одночасного навчання і роботи для китайських працівників [6].

Як можна бачити, існує достатньо велике поле взаємодії та співпраці між Японією і Китаєм у сфері технологій. У цьому випадку більша частина розробок і досягнень передається з Японії у Китай, а не навпаки. Однією з головних причин, чому Японії вигідна така співпраця, це те, що ситуація в Китаї має вплив на неї, особливо якщо це стосується питань екології. Також Китай має достатньо великий ресурсний потенціал, якого не вистачає у Японії. Саме тому така співпраця є вигідною для обох сторін.

Україна може перейняти для себе досвід співробітництва між Китаєм та Японією та налагодити аналогічні взаємозв'язки з розвиненими країнами Європи, у тому числі, Польщею, Німеччиною, Францією, оскільки ці країни так само зацікавлені у здоровому екологічному, економічному та інвестиційному кліматі нашої держави.

1. *Scientific & Technological Exchange and Cooperation [Електронний ресурс] // China.org.cn – Режим доступу до ресурсу: <http://www.china.org.cn/english/features/44077.htm>*

2. *Official Development Assistance (ODA). Economic Cooperation Program for China [Електронний ресурс] // Ministry of Foreign Affairs of Japan. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: http://www.mofa.go.jp/policy/oda/region/e_asia/china-2.html.*

3. *Transboundary Air Pollution from China: Possibilities for Cooperation with Japan [Електронний ресурс] // Japan for Sustainability. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://www.japanfs.org/en/news/archives/news_id034262.html.*

4. *Japan and China Work Together on Energy Conservation [Електронний ресурс] // Japanese Ministry of Economy, Trade and Industry. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.meti.go.jp/english/mobile/2016/20161213001en.html>*

5. *Китай и Япония продолжают развитие ветроэнергетики [Електронний ресурс] // Bellona. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://bellona.ru/2012/01/08/kitaj-i-yaponiya-prodolzhayut-razvitiye-ve/>.*

6. *Chinese engineers and information technology in Japan [Електронний ресурс] // China perspectives. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <https://chinaperspectives.revues.org/524>*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СТАРТАПІВ

©Кусакова Ю.О., Третьякова К.О. 2017

Сприяння появі і розвитку нових стартапів є позитивним кроком для будь-якого регіону. Стартапи створюють нові робочі місця, створюють нові конкурентоспроможні види товарів, стимулюють інновації, і, коли багато стартапів починають з'являтися в певних регіонах, вони можуть активізувати підприємницьку діяльність у цілому.

Індія є однією з провідних країн відносно поширення стартапів. У 2015 році вона займала третє місце за кількістю стартапів. У той час їх налічувалося біля 4200. У січні 2016 року в Делі був проведений саміт “Стартап Індія”, де прем'єр міністр Наренда Моді анонсував утворення спеціального фонду в розмірі 1,5 млрд. долл. США задля фінансування стартапів, введення податкових канікул строком на перші три роки, звільнення на 80 відсотків від патентного мита та від інспекції трудового відділу на перші три роки, створення системи самосертифікації на основі відповідальності за захист навколишнього середовища, також буде запущена Atal Innovation Mission, що в теорії дасть поштовх розвитку інновацій. За прогнозами уряду Індії ці нововведення призведуть до значної зміни, яку буде видно в найближчі кілька років [1].

Швеція вважається столицею Європи за якістю бізнес середовища для створення та розвитку стартапів. Швеція планує скоротити податки на платежі за опціони для співробітників невеликих стартапів, що має підвищити приток інвестицій і збільшити кількість робочих місць. Нові правила повинні набрати чинності з січня 2018 року, вони є відповіддю на критику з боку компанії Spotify та інших фірм, що високі податки в Швеції зробили неймовірно важким процес залучення компетентних співробітників для стартапів.

Планується, що поки Європейська комісія не ствердить зміни, опціони на акції будуть обкладатися податком, як дохід від приросту капіталу, а не як прямий дохід. Доходи від приросту капіталу оподатковуються у Швеції за ставкою 30%, у той час як податок на прибуток може досягати 60%. Податкові пільги будуть доступні для компаній, що мають до 50 співробітників, обсяг продажів до 80 мільйонів шведських крон і будуть доступні протягом 10 років [2].

Інституціональне середовище Сінгапуру є сприятливим для стартапів, оскільки існує легкий доступ до ключових ринків зростання, особливо в Азії, законодавча система є зрозумілою та однозначною, уряд розробив спеціальні схеми фінансування для таких проектів, які полегшують доступ до фінансових ресурсів. Уряд Сінгапуру не тільки заохочує стартапи відкривати власні магазини на території міста, він також створює умови для їх відкриття. Крім того, він підтримує підприємницьку діяльність завдяки своїм привабливим податковим ставкам і податковим пільгам.

Схема «Кредит на Продуктивність та Інновації» є податковою пільговою схемою Сінгапуру, яка була введена, щоб заохотити стартапи проводити не тільки продуктивну, але й інноваційну діяльність. До 400% відрахувань може бути списано або надано надбавки до 400 тисяч долл. США понесених витрат у кожному із затверджених видів “інноваційної діяльності”. Такими видами є: дослідження і розробки, придбання інтелектуальної власності та/або реєстрація, програмне забезпечення або технології автоматизації, а також дизайн.

Нові підприємства в Амстердамі, такі як Uber і Airbnb, змушують місцеві органи влади адаптувати свої регуляторні заходи до вимог стартапів, але це не означає, жорстке дерегулювання ринків. Так голландська столиця зобов'язала Airbnb, щоб вони уточнювали права та обов'язки власників житла в угодах з короткостроковою оренди. Airbnb також погодилася збирати туристичний податок у 5% в Амстердамі.

Високошвидкісний оптоволоконний Інтернет є однією з життєво важливих умов для розвитку стартапів. Адже підприємці все частіше працюють поза офісами, в кав'ярнях і метрополітенах, або

на зустрічах і заходах, вони потребують високоякісний громадський Wi-Fi. Так, у Мельбурні, громадський Wi-Fi є вільним в центрі міста.

Завдяки технологічним інноваціям, стартапи розширюють межі продуктивності компаній. Вони створюють нові можливості для підвищення віддачі від інвестицій, вони стимулюють економічне зростання та створюють позитивний клімат у суспільстві в цілому, тому органи влади як на місцевому, так і на державному рівні повинні робити все можливе, щоб підтримувати та стимулювати діяльність цих важливих економічних агентів.

1. *Srinivasan V. L. Entrepreneurs welcome Modi's action plan for encouraging startups [Electronic resource] / V. L. Srinivasan // ZDNet. – January 18, 2016. – Access mode: <http://www.zdnet.com/article/entrepreneurs-welcome-modis-action-plan-for-encouraging-startups/>*

2. *Sweden to tweak tax on stock options to encourage startups [Electronic resource] // The Star Online; Reuters. – Monday, 19 December 2016. – Access mode: <http://www.thestar.com.my/tech/tech-news/2016/12/19/sweden-to-tweak-tax-on-stock-options-to-encourage-startups/#XB7svBzYBqrI1pfz.99>*

3. *Nussbaum A. 5 Things Cities Can Do To Foster Startups [Electronic resource] / Ania Nussbaum // The Wall Street Journal [Електронний ресурс]. – 24 Jun 2015. – Access mode: <http://blogs.wsj.com/briefly/2015/06/24/5-things-cities-can-do-to-foster-startups/>*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СПЛАТИ ПДФО І СОЦІАЛЬНИХ ЗБОРІВ

© Кучеркова С.О., 2017

Аналіз досвіду оподаткування розвинутих країн та країн СНД свідчить про розвиток податкових систем у напрямі зниження податкового навантаження. В умовах інтеграції та глобалізації економіки цей процес набуває спільних рис, до яких можна віднести скорочення кількості податкових ставок, зниження рівня максимальних ставок, зниження рівня прогресії, виділення різних категорій оподатковуваних доходів, надання податкового кредиту на окремі соціальні витрати тощо.

Щодо податкового навантаження на малий бізнес в Ізраїлі, то кожний приватний підприємець і найманий робітник зобов'язані сплачувати ПДФО (мас ахнаса). Для розрахунку ПДФО використовуються пільгові одиниці (некудот зикуй). Величина однієї пільгової одиниці щорічно переглядається. З 01.01.2016 р. вона становить 216 шекелей на місяць або 2592 шекелей на рік. Громадянин Ізраїлю має право на 2,25 пільгових одиниці. В таблиці 1 наведено розмір ПДФО, який утримується з доходів громадян Ізраїлю.

Таблиця 1

Розмір ПДФО в Ізраїлі [2]

Щомісячний розмір доходу, шекелі	Річний розмір доходу, шекелі	Розмір ПДФО, %
До 5220	До 62640	10
Від 5221 до 8920	Від 62641 до 107040	14
Від 8921 до 13860	Від 107041 до 166320	21
Від 13861 до 19800	Від 166321 до 237600	31
Від 19801 до 41410	Від 237601 до 496920	34
З кожного наступного шекеля	З кожного наступного шекеля	48

Як бачимо, в Ізраїлі реалізовано диференційований підхід до розміру доходів і ПДФО. Раніше так було і в Україні – прогресивна шкала і пільгові одиниці (тобто податкова соціальна пільга, ПСП).

В Україні ставка ПДФО на такі види доходів становить 18 %. Мінімальний розмір заробітної плати з 01.01.2017 р. складає 3200 грн. Величина ПСП залежить від розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня звітного року, і застосовується протягом звітного року. У 2017 році застосовуються такі розміри з розрахунку на місяць: 800 грн. – загальна ПСП; 1200 грн. – підвищена ПСП; 1600 грн. – максимальна ПСП. Однак, працівники, які отримують зарплату в розмірі мінімальної заробітної плати (3200 грн.), не можуть скористатися ПСП, оскільки граничний розмір доходу, що дає права на ПСП, значно менше від встановленої мінімальної заробітної плати [1].

Страхові внески в Ізраїлі сплачуються до Відомства національного страхування. Розмір внесків залежить від середньої заробітної плати, в 2016 р. – 5678 шекелей (табл. 2).

Особи, які не працюють і не мають доходів сплачують страхові внески у сумі 168 шекелей (2016 р.).

В Україні внесок на страхування здоров'я замінює собою єдиний соціальний внесок (ЄСВ), який складає 22 %. З 2016 року ЄСВ не утримується із заробітної плати робітників. Ставка цього внеску єдина для всіх, що, вважаємо, негативно впливає на економіку держави і надходження коштів до Пенсійного фонду та інших фондів соціального страхування. З 2017 року мінімальний страховий внесок становить 704 грн. на місяць для всіх категорій платників [1]. Зокрема, платники єдиного податку, фізичні особи підприємці на загальній системі оподаткування і ті, хто займаються

незалежною професійною діяльністю повинні сплачувати ЄСВ у розмірі 704 грн. на місяць незалежно від того отримали вони дохід (прибуток) в цьому періоді чи ні.

Таблиця 2

Розмір страхових внесків для найманих робітників в Ізраїлі, 2016 рік [3]

	За найманих робітників, які є жителями Ізраїлю, у віці від 18 років до віку виходу на пенсію з частини заробітної плати до 60% від середньої заробітної плати, %		
	Роботодавець	Робітник	Разом
Внески до Відомства національного страхування	3,45	0,40	3,85
Внески на страхування здоров'я	-	3,10	3,10
Разом	3,45	3,50	6,95
	За найманих робітників, які є жителями Ізраїлю, у віці від 18 років до віку виходу на пенсію з частини заробітної плати більше 60% від середньої заробітної плати до максимального рівня доходів з яких утримуються внески, %		
	Роботодавець	Робітник	Разом
Внески до Відомства національного страхування	7,25	7,00	14,25
Внески на страхування здоров'я	-	5,00	5,00
Разом	7,25	12,00	19,25

Тільки платникам єдиного податку 1 групи цю суму зменшили на 50 % – 352 грн., але при цьому страховий стаж буде розраховуватись пропорційно до суми. Вже з початку 2017 року дуже багато підприємців закрили свою справу.

Мабуть, і ті, хто сплачували добровільно ЄСВ (добровільне пенсійне страхування), зараз подумують, чи потрібно взагалі платити ці 704 грн., коли невідомо, як вони будуть в майбутньому отримувати пенсію, адже це не мала сума. В Ізраїлі, як зазначалось, ті хто не мають доходів платять 168 шекелей, це близько 3 % від середньої заробітної плати – 5678 шекелей, в Україні аналогічний показник складає 22 % від 3200 грн. При цьому особи, які не працюють, але отримують доходи не сплачують ЄСВ, а сплачують ПДФО і військовий збір.

Відтак, на наш погляд, вітчизняним законодавцям слід звернути увагу на досвід Ізраїлю, тим паче, що у нас вже була прогресивна шкала розміру ПДФО.

Здійснюючи порівняльний аналіз між ізраїльськими доходами і вітчизняними, які податки і соціальні внески сплачуються, рекомендовано нашій країні використовувати прогресивну шкалу ПДФО і ЄСВ.

1. *Держбюджет на 2017 рік: що нового? // Баланс-агро – 2017. - №2-3 – С.3-5.*
2. <https://taxes.gov.il/Pages/HomePage.aspx>
3. <https://www.btl.gov.il/Pages/default.aspx>

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИКИ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ РЕТИНГУ

© Кучкова О.В., 2017

Подальше формування та функціонування в Україні національної економіки повинне супроводжуватися інтенсивним розвитком ринку транспортно-логістичних послуг, створенням конкурентного середовища у сфері руху товарів і міжнародних перевезень вантажів, істотними змінами в системі організаційно-економічних взаємин між учасниками транспортного процесу за одночасного посилення інтеграційних тенденцій у світовій економіці [1]. Жодні реформи, які проводилися урядами країни, до суттєвих позитивних зрушень в економіці не призвели. Навпаки, вони сприяли відтоку інвестицій, орієнтації підприємств не на внутрішній, а на зовнішні ринки, що призвело до імпортозалежності економіки, спричинили фінансові негаразди та загострення соціальних суперечностей. Щодо сучасного стану економіки, без особливих труднощів можемо прогнозувати погіршення результативності економіки найближчим часом. Важливим індикатором стану економіки країни є визначення міжнародного економічного рейтингу, тобто позиції у світі стосовно інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності, інноваційності, загального економічного потенціалу тощо. Динаміка показників міжнародних економічних рейтингів, які складаються міжнародними економічними організаціями, групами провідних експертів в тій чи іншій сфері, певними інститутами дозволяє виявити зовнішнє бачення економічних змін в країні з погляду незалежного оцінювання. Аналіз динаміки показників міжнародних економічних рейтингів дозволяє встановити певні закономірності, а також дисбаланси у чинному стані економіки країни та показниками зовнішнього оцінювання цього стану. Водночас, такі рейтинги є корисними для самої країни з позицій виявлення перспективності її економіки, що має першочергове значення для встановлення пріоритетності джерел її фінансування, можливостей залучення високкваліфікованих фахівців, нарощування конкурентоспроможності тощо. Дослідження цих аспектів вже саме по собі несе незаперечну актуальність та має наукову цінність і практичний інтерес.

Вигідне географічне положення України на шляху основних транзитних потоків між Європою та Азією, наявність незамерзаючих чорноморських портів, розвинутої мережі залізниць, автомобільних доріг, трубопроводів у широтних та меридіональних напрямках створює всі необхідні передумови для збільшення обсягів транзиту вантажів та розвитку логістики [2].

Міжнародний досвід переконує, що використання логістики дозволяє істотно скоротити часовий інтервал між придбанням сировини та напівфабрикатів і поставкою готового продукту споживачу, сприяє різкого зменшення матеріальних запасів, прискорює процес одержання інформації, підвищує рівень сервісу [3]. З використанням сучасного логістичного управління потоковими процесами можна економити до 15-20% сукупних витрат по виробництву і доведенню товарів до споживачів. Скорочення логістичних витрат на 1% еквівалентне збільшенню обсягу продажів на 10%. Логістика являє собою один з найбільш динамічних і важливих секторів економіки розвинутих країн, на який припадає близько 10% ВВП [4].

За даними Світового банку, за рівнем розвитку логістичної галузі (Logistics Performance Index (LPI) перші місця рейтингу зайняли Німеччина, Люксембург, Швеція і Нідерланди. Крім них десятку лідерів за показниками LPI складають Сінгапур, Бельгія, Австрія, Великобританія, Гонконг і США. Китай виявився на 27 місці (на 1 сходинку вище рейтингу 2014 року). Індія (найбільш швидкозростаюча економіка) не потрапила в першу 30-ку, але виявилася на 35 місці, що на 19 позицій вище її показник 2014 року.

Рейтинг країн за індексом LPI за 2012-2016 роки показує, що місце України у світовому заліку погіршується. У 2016 році Україна опустилася з 61 на 80 позицію. Це пояснюється тим, що інші країни розвивають свої логістичні системи більш швидкими темпами ніж Україна. Ще однією

причиною зниження рейтингу є складна соціально-економічна та політична ситуація в країні. У 2012 році Німеччина зайняла 4 місце в рейтингу, а вже у 2016 стала країною - еталоном, Польща у 2016 знизилася свої позиції і опинилася на 33 місці, Румунія займає у 2016 році 60, Російська Федерація – 99, Угорщина – 31, Словаччина – 41. Гірша ситуація у Білорусії, яка в 2016 році опинилася на 120 місці, а в 2012 році була на 91 позиції. Швидкими темпами розвивається логістика у Молдові, яка за короткий проміжок часу підвищила свій рівень на 39 позицій (2012 рік – 132 місце, 2016 – 93 місце). Завершують список: Екваторіальна Гвінея, Мавританія, Сомалі, Гаїті та Сирія [5].

Всі параметри для розрахунку індексу ефективності логістики розраховується на основі опитувань міжнародних, національних та регіональних логістичних операторів, транспортно-експедиторських компаній, які надають послуги з організації перевезень вантажів залізничним, автомобільним, морським, річковим або повітряним транспортом, а також складських операторів [6].

З 2010 по 2016 рр. динаміка показника LPI по Україні була такою: найбільший показник країна продемонструвала в 2014 р. (61 місце, 2,98 бала), найменший – у 2010 р. (102 місце, 2,57 бала). Причому найгірший показник серед всіх оцінюваних характеристик Україна демонструвала по митній обробці вантажів з 2010 по 2016 рр., виключаючи 2014 р. (2,30 бала) Це 116 місце в списку, згідно з рейтингом за окремою характеристикою, тобто це більш ніж у півтора рази гірше, ніж загальна 80 місце країни в рейтингу LPI. Лідер в даному питанні Сінгапур з 4,18 балами.

Найкраще Україну оцінили по показнику своєчасності доставки вантажів у пункти призначення (3,51 бал) це 54 місце списку. Лідер за цим критерієм – Люксембург з 4,80 бала

Відносно непогано в Україні з логістичним охопленням та відстеження вантажів – 61 місце і 2,96 бала. Лідер в даному питанні Швеція набрала 4,38 бала.

Відразу за двома показниками Україна посідає 95 місце – з міжнародних відправлень вантажів (2,59 бала) і з логістичної компетенції (2,55 бала). Лідером у першому є Люксембург з 4,24 бала, а в другому - Німеччина з 4,28 бала.

За рівнем розвитку інфраструктури оцінка України близька до її загального положення в рейтингу LPI 2016 - 84 місце і 2,49 бала. Лідером тут є Німеччина з 4,44 бала. В цілому за п'ятибальною системою в 2016 р. Україна отримала 2,74 бала [7].

З проаналізованих даних стає ясно, що по розвитку логістики Україна серйозно відстає від провідних країн і країн-сусідів. Тому виникла гостра необхідність реструктурувати логістичну систему України. Для забезпечення ефективної роботи господарства країни всі види транспорту повинні бути взаємопов'язані та працювати злагоджено при транспортуванні вантажів.

1. Смерічевська, С. В. Вектор розвитку організаційних форм логістизації національної економіки в Україні / С. В. Смерічевська // *Економічний часопис XXI*. 2012. № 7/8. С. 2225.

2. Блиндюк Р. В. Особливості організації ефективної логістичної системи на залізничному транспорті України / Р.В.Блиндюк // *Вісник економіки транспорту і промисловості № 41*, 2013 с. 83-85

3. Гаджинский А.М. *Логистика: Учебник для студентов высших учебных заведений. – 13-е изд., – М.: Издательско-торговая корпорация “Дашков и К”, 2006*

4. Основні показники економічного і соціального стану України / Нац. банк України. – <http://www.bank.gov.ua>.

5. World Bank. 2016. *Doing Business: Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*. Washington, DC: World Bank Group <http://lpi.worldbank.org/>

6. Бауэрсокс Д., Клосс Д. *Логистика: интегрированная цепь поставок / Д. Бауэрсокс, Д. Клосс. – М.: Олимп-Бизнес, 2008. – 640 с*

7. Е. Федоришина *Индекс эффективности логистики 2016 – Германия снова лидирует [Электронный ресурс]. – Режим доступа :<http://ekonomika.eizvestia.com/full/638-indeks-effektivnosti-logistiki-2016-germaniya-snova-lidiruet>*

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І КИТАЮ: ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

©Левківський В.М., Левківський В.В., 2017

Наразі питання щодо розширення торговельно-економічного співробітництва України з КНР є в центрі уваги обох сторін. Розуміючи стратегічне значення українсько-китайських відносин, кожна сторона намагається активізувати співпрацю між країнами. Для України Китай є новим напрямом, який здатний компенсувати кількісні і якісні втрати у зовнішній торгівлі нашої держави. Сьогодні ми маємо різке скорочення торгівлі з країнами СНД. Експорт до них у 2016 р. порівняно з 2015 р. скоротився на 23%, імпорт – на 18% [1]. Особливо послабилась торгівля з Російською Федерацією в результаті триваючої збройної та економічної агресії, запровадження обмежувальних заходів. Тільки в 2016 р. втрати українського експорту склали близько 900 млн дол. США. Тому входження на китайський ринок є стратегічно важливим завданням для зовнішньоторговельної політики України.

Китайська сторона розглядає український ринок як частину загальноєвропейського, особливо після підписання нашою державою Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. У цьому контексті Україна виступає сполучною ланкою між КНР та ЄС, що значно прискорить доступ китайських товарів до європейського ринку. А отже, позитивна динаміка взаємовідносин двох країн відкриває нові можливості як для китайських виробників, так і для українських.

Зовнішньоторговельна співпраця між двома країнами за останні роки характеризується позитивним трендом. Так, зовнішньоторговельний оборот між країнами зріс з 0,9 млрд дол. США у 2005 р. до 6,7 млрд дол. США у 2016 р. [1]. Проте слід зазначити, що збільшення товарообігу відбувається переважно за рахунок зростання імпорту китайських товарів і послуг в Україну. На сьогоднішній день частка торгівлі між Україною та КНР становить 6,2% по експорту і 11,6% по імпорту [1].

Основні позиції українського експорту в КНР у 2016 р. продовжували займати мінеральні продукти (в основному залізні руди, шлаки і зола), питома вага яких складала 34,7% від загального обсягу експорту; жири та олії тваринного або рослинного походження – 28,8%; продукти рослинного походження (переважно зернові) – 25,3%; деревина та вироби з неї – 2,6% [1]. Це свідчить про сировинну орієнтованість українського експорту, що не сприяє створенню доданої вартості. Крім того, експорт цієї групи товарів в значній мірі залежить від коливання цін на світових ринках.

Головною ознакою китайського імпорту в Україну є збут продукції машинобудування, електроніки, пластмаси, полімерних матеріалів, взуття та іншої продукції з низькою доданою вартістю.

Що стосується інноваційного співробітництва, то необхідно зазначити, що питома частка у двосторонній торгівлі наукомісткими та високотехнологічними товарами залишається низькою. Потенціал інноваційного співробітництва за своєю сутністю втілює взаємодоповнюючу багаторівневу взаємодію національних інноваційних систем. При інтеграції цих систем мають бути визначені конкретні результати спільної інноваційної діяльності. У нашому дослідженні це може бути розширення ринків збуту, мінімізація затрат на проведення науково-дослідних робіт, концентрація інвестиційних ресурсів.

У контексті розвитку українсько-китайського інноваційного співробітництва актуалізується проблема аналізу наявного інноваційного потенціалу. Це допоможе зрозуміти, які реальні можливості має механізм інноваційного співробітництва України та Китаю. Наразі розвиток інновацій у Китаї здійснюється при широкій державній підтримці: пільгове оподаткування, надання

пільгових кредитів для впровадження нових технологій у виробництво, державно-приватне партнерство в інвестуванні інноваційної діяльності тощо. Сучасна економічна стратегія Китаю – стати державою інноваційного типу. За даними Міністерства науки і техніки КНР, частка витрат на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи у ВВП має становити у 2020 р. 2,5%, що значно збільшить випуск високотехнологічної продукції та її експорт [2].

Зазначимо, що інноваційна діяльність в Україні має тенденцію до сповільнення. Одним із недоліків національної інноваційної системи є відносно відставання компаній у втіленні результатів наукових і технологічних розробок у конкурентні переваги. Основними факторами, що стримують винахідників від впровадження нових технологій, є неспроможність національної промисловості впроваджувати нововведення у виробництво та відсутність інформації у винахідників щодо можливості продажу своїх технологій [3]. Вирішення цієї проблеми можливо через китайський ринок, який має великий попит на нові технології.

Слід наголосити, що Україна на сьогодні має відповідний науковий потенціал для приєднання до китайського інноваційного простору. Україна є привабливою для проведення складних науково-дослідних робіт, має відповідну базу для здійснення експериментальних робіт. Це означає, що наша країна може створити потенціал, необхідний для інтеграції двох інноваційних систем, що сприятиме не тільки передачі технологій, а й їх розробці. Як свідчить світова практика, недостатньо повне використання інноваційних факторів інтеграції здатне поглибити розрив між окремими країнами з низьким рівнем розвитку і країнами – технологічними лідерами.

Важливим чинником у сприянні інноваційному співробітництву України та Китаю є розвиток технопарків, в яких має місце інтеграція науки і виробництва, створення спільних підприємств з реалізації наукоємної і високотехнологічної продукції. Китайський досвід щодо створення та функціонування технопарків заслуговує на увагу. Технопарки Китаю мають свої особливі відмінності від технопарків інших країн. В першу чергу це стосується привабливості іноземних інвесторів: низькі податки, дешева робоча сила, преференції в оподаткуванні доходів, пільги при реалізації продукції на зовнішніх ринках. Також в структурі технопарків діють консультаційні центри, які надають адміністративну, інформаційну та комунікаційну підтримку компаніям. На сьогоднішній день технопарки в Китаї є важливими центрами розвитку нових та високих технологій.

Зважаючи на це, участь України в такій формі науково-технічного співробітництва як технопарки є важливим кроком у реалізації національної інноваційної політики. Наразі функціонують чотири українсько-китайські технопарки в таких містах як Цзінань, Шанхай, Харбін і Чженьцзян. Вони являють собою платформу для наукового співробітництва за окремими напрямками, зокрема співпраці у біомедицині, нових матеріалів, аерокосмонавтики, нових джерел енергії та ін.

Реалізація такого співробітництва дасть змогу наблизити інноваційні процеси, що відбуваються у двох країнах, ефективно використати значний потенціал в таких сферах української економіки як машинобудування, енергетика, літакобудування, космічна галузь та інші. Китайська сторона буде мати можливість у значному зростанні інвестицій.

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Science & Technology Statistics Data Book 2007. [Електронний ресурс] // Міністерство науки і техніки КНР. – 2007. – Режим доступу: <http://www.most.gov.cn/eng/statistics/2007/index.htm>

3. Медведкина Е.А. Научно-техническое сотрудничество Украины и КНР: Инновационный аспект / Е.А.Медведкина, М.И.Обухова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць / ПДТУ. – Маріуполь, 2010. – Т. 2. – С. 101-106.

УКРАЇНА-ЄБРР: ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ У РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

© Лещенко М.М., 2017

Одним з найважливіших умов успішного розвитку інноваційної діяльності, на сьогодні, є наявність відповідної інноваційної інфраструктури. Особливу роль у її розвитку відіграють інститути макро- та мегарівнів, тобто органи державного управління та міжнародні організації, які, з одного боку, є суб'єктами інноваційної діяльності, а з іншого – здійснюють суттєвий регулятивний вплив на таку діяльність. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) є важливим партнером України у питаннях удосконалення інфраструктури національної економіки, в тому числі і інноваційної. ЄБРР є найбільшим фінансовим інвестором в Україні. За період співпраці з ЄБРР (1993-2015 роки) в державному секторі економіки України, за проектами, кредитні кошти за якими залучені державою або під державні гарантії, укладено угод на загальну суму 674,94 млн. дол. США та 1 637,35 млн. євро (в рамках 25 проектів) [1].

Банк накопичив великий досвід і успіхи в проектах, які почали діяти та вже завершилися. Прикладом тому можуть слугувати успішні міські транспортні проекти у Львові та Києві, які пропонують сучасні та зручні транспортні рішення. Висока якість обробки зерна, нові технології його зберігання в поєднанні з логістичними проектами відродили судноплавство по Дніпру і створили ряд абсолютно нових зернових терміналів в портах Миколаєва та Одеси. У січні 2016 року, відбулося завершення тунелю Бескид в Західній Україні [65].

Серед важливих проектів Банку в Україні слід відзначити наступні. Так, проект «Karpatskyi wind farm» включає в себе розробку, будівництво та експлуатацію вітроелектростанції у Львівській області. Це буде однією з небагатьох приватних вітряних електростанцій в Україні, що буде підтримувати і розширювати поновлювані генеруючі потужності України відповідно до нещодавно внесених до поправок нормативно-правової бази. Засоби ЄБРР становлять 7,60 млн. євро., а загальна вартість проекту становить 18,0 млн. євро. З метою сталого розвитку транспортної інфраструктури, впровадження інновацій у дану сферу Банком фінансуються такі проекти, як «GNT Grain Terminal» (засоби ЄБРР становлять до 40 млн. дол. США, а загальна вартість проекту - 69,3 млн. дол. США), «Chernivtsi district heating project» (засоби ЄБРР становлять 7 млн. євро), «Ukraine public transport frame work» (засоби ЄБРР становлять 100 млн. євро, а загальна вартість проекту - 107,7 млн. євро) та інші.

Серед проектів ЄБРР з інноваційною складовою слід відзначити такий як, «Модернізація аеронавігаційної системи України» (засоби ЄБРР становлять 41,18 млн. євро). Проект передбачає виконання низки завдань з придбання та встановлення сучасних оглядових радіолокаторів і телекомунікаційного обладнання; спорудження та обладнання нових аеродромно-диспетчерських вишок; оновлення та модернізації автоматизованих систем керування повітряним рухом.

Таким чином, співпраця України з ЄБРР є важливим елементом розвитку інфраструктури національної економіки, її вдосконалення за рахунок впровадження інноваційних нововведень з метою зростання ефективності вітчизняної економіки та забезпечення суспільного добробуту.

1. Інформаційна довідка щодо співробітництва України з ЄБРР / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo/%D1%94brd>

2. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). The EBRD in Ukraine. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/ukraine.html>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

©Ліба Н.С., Кельман В.Д., Турок М.М., 2017

Складність побудови й розвитку інноваційної економіки на рівні держави обумовлюється високим рівнем диверсифікації сфер упровадження інновацій і постійним попитом, що стрімко підвищує вартість таких змін. Динамічний характер інноваційної діяльності хоча і може пояснюватись еволюційними закономірностями, однак повністю від них не залежить, адже інноваціями часто можуть ставати об'єкти радикального характеру, які за своєю природою є первинною ланкою нової еволюційної системи. Саме тому в практиці побудови інноваційних економік країн світу слід розрізняти еволюційний та революційний підходи. Сучасні євроінтеграційні прагнення України мають забезпечуватись реальними соціально-економічними перетвореннями, в яких фактор інновацій є безальтернативним. Початком ефективного процесу формування єдиного універсального підходу до організації інноваційної економіки для будь-якої країни є дослідження існуючого досвіду в цій сфері країн світу, для України – це, зокрема, досвід країн ЄС [1].

Відомо, що специфічні, початкові й наступні умови формування інноваційного середовища в деяких країнах сильно відрізняються. Тому інструменти інноваційної політики і механізми їх використання можуть ефективно використовуватися в одній країні, а в інших країнах бути зовсім непридатними. Європейський Союз використовує кілька інструментів інноваційної політики та залучення інвестицій для фінансування інноваційної діяльності. Серед них виділяють пряме державне фінансування, в першу чергу шляхом виділення грантів, кредитів, субсидій тощо; створення інфраструктури для інноваційної діяльності; податкові стимули, спеціальні схеми підтримки ризикового фінансування, надання державних гарантій [2].

Інструменти інноваційної політики в практично всіх країнах світу різні. Наприклад, в Португалії та Іспанії великий набір фіскальних стимулів використовується до всіх компаній незалежно від їх розміру, а в Великобританії - тільки для компаній малого та середнього бізнесу. В таких країнах, як Швеція, Німеччина, Фінляндія, надають перевагу стимулюванню прямої фінансової підтримки, що в свою чергу призводить до розвитку інноваційного процесу. Причини таких відмінностей в підходах використання в інструментах підтримки інноваційного процесу визначити надзвичайно складно, оскільки потрібно враховувати велику кількість різних факторів, серед яких особливості національної культури і історію країни, сучасний економічний стан, які суттєво впливають на прийняття політичних рішень. У країнах з більш низьким рівнем науково-технологічного розвитку, ніж в середньому у Європейському Союзі, використовують заходи загального характеру, які дозволяють підтримувати широке коло напрямків в усіх секторах економіки. У цьому випадку уряд таких країн орієнтується на заходи фіскального стимулювання, які відрізняються між собою тим, що дають змогу ринку і його учасникам самостійно вирішувати, які галузі економіки держави слід розвивати. У країнах з високим рівнем науково-технологічного розвитку (Швеція, Німеччина, Фінляндія) надають перевагу заходам прямої фінансової підтримки, що надає можливість державі визначати, які технології або який сектор економіки потрібно розвивати в першу чергу. На відміну від опосередкованих методів стимулювання фінансова допомога має цільовий характер. Держава, а не ринок, визначає, в яких випадках додаткове стимулювання необхідно, а в яких – ні [3].

1. Михайлишин Л. І. Зарубіжний досвід активізації інноваційної діяльності / Л. І. Михайлишин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні

відносини та світове господарство. - 2016. - Вип. 6(2). - С. 99-104. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuitencg_2016_6\(2\)__25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuitencg_2016_6(2)__25).

2. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін. – К.: 2004. – 560 с.

3. Наджафов З. Деякі аспекти державної інноваційної політики у промислово розвинутих країнах / З. Наджафов // Економіст. – 2006. – №6

ПРО ЗАРУБІЖНУ ПРАКТИКУ СПРИЯННЯ ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ

©Лях І.І., 2017

Узагальнення зарубіжного досвіду у використанні інноваційного фактору модернізації промисловості в контексті умов нестабільності економіки є необхідною передумовою успішної реалізації будь-якої системної реформи України. Досвід розвинених країн світу свідчить, що законодавче забезпечення інноваційних процесів в економіці розвинутих країн світу (ЄС, США тощо) розглядається як засіб реалізації політичних документів, стратегій, програм розвитку науки, техніки та інновацій.

Європейською комісією Головного управління з питань внутрішнього ринку визначено, що інноваційна активність в Україні в останні роки погіршується по відношенню до ЄС: в 2015 році знизилася до трохи вище 34% з 38% у 2008 році. Україна має значно нижчі показники у порівнянні з середнім рівнем по ЄС за всіма вимірюваннями і майже за всіма показниками. Відносно високі індикатори Україна має тільки за показниками «Населення з закінченою вищою освітою». Найбільш значне відносне відставання за рівнями показників має місто за вимірюваннями «Державно-приватне співробітництво з публікації наукових видань», «Інноваційні проекти громад», «Товарні знаки спільнот» і «Інвестування венчурного капіталу» [1].

Для чотирьох вимірювань, показники активності покращилися, особливо за вимірюванням «Інтелектуальні активи» (на 5,0%). Найсильніше зростання мало місце за вимірюванням «Інноваційні проекти громад» (на 16%), а також за «Доходами, отриманими з-за кордону за ліцензії і патенти» (на 13%), а найбільше зниження мало місце за витратами на інновації, не пов'язаних з дослідженнями і розробками (-6,5%), і за часткою нових інноваційних продуктів в обсязі продаж (-5,2%).

За даними національної статистики України, питома вага загального обсягу витрат у ВВП у 2015 р. становила 0,62%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,21% [2]. Цікавим для умов сьогодення є той факт, що в Україні відношення інноваційних витрат у промисловості до ВВП знизилася з 0,62% у 2013 р. до 0,48 у 2014 р. (але у низки регіонів, що є лідерами – це відношення складає вище 1,0 (Вінницький, Миколаївський, Сумський [3]). Виявити регіонів-лідерів в умовах сучасної реформи місцевого самоврядування на засадах децентралізації є метою наступних досліджень. Але зазначимо, що частку корпоративних витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП/ВРП через конфіденційність інформації, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, визначити не має можливості.

Витрати на НДДКР мають значний вплив на бізнес, однак самі по собі вони не гарантують результат. Головним фактором успіху в отриманні конкурентної переваги в створенні нових знань та технологій є не рівень витрат на НДДКР, а ефективність управління інноваціями. Щодо витрат на НДДКР в промисловості, поки що не існує вичерпної статистики. На відміну від більшості великих зарубіжних корпорацій, в Україні лише тільки деякі компанії публікують дані про інвестиції, але така інформація є не значною для дослідження.

Підтримка фундаментальних досліджень без належного визначення корпоративних НДДКР, як і зворотне, недостатньо ефективна. Тому за необхідним є стимулювання саме приватної ініціативи в сфері НДДКР через зняття обмежень до доступу інформації, в тому числі через державні закупівлі та спільні проекти. В цілому важливим є перехід від сприяння державою науково-дослідної та інноваційної діяльності у всіх регіонах незалежно від їх можливостей і

пріоритетів, до диференційованої політики «розумної спеціалізації» і, перш за все, підтримки територій з високим інноваційним потенціалом.

Розумна спеціалізація є одним з основних інструментів реалізації європейської стратегії "Європа 2020" як нової концепції регіонального розвитку. Вона має об'єднати промислову та інноваційну політику та сприяти ефективному та дієвому використанню державних інвестицій за рахунок зосередження на сильних сторонах регіону, що й становлять власне спеціалізацію регіону. Одним із основних напрямів політики розумної спеціалізації є модернізація через створення та поширення нових технологій.

Національний рівень може бути більш сприятливим для підвищення якості та продуктивності наукових досліджень, хоча це не виключає можливості участі деяких регіонів в цій області. За тою ж ознакою, регіональний рівень може бути більш придатним для формування інноваційної політики з метою сприяння трансферу технологій, поширенню знань, державно-приватному партнерству, створенню мереж, підтримки стартапів, а також здійснення інших заходів необхідної підтримки і навчальних заходів з метою сприяння інноваціям в фірмах, але більшість національних урядів також беруть участь в певній мірі в розробці такого роду політичних інструментів. Центральні уряду іноді співфінансують обмежену кількість інвестиційних проєктів, започаткованих на національно-регіональному рівнях влади, які потім виконуються на засадах контракту.

Національний уряд, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, грає важливу роль у сприянні обміну інформацією та співпраці між регіонами. Він може діяти на основі зібраної по регіонам інформації, про регіональні інструменти політики, які використовуються для створення «інформаційних платформ» для шукачів грантів. Вони можуть включати, наприклад, урядові веб-сайти, що містять список всіх національних і регіональних грантів для НДДКР, всі регіональні ініціативи з розвитку інноваційних кластерів, наукових парків, стартап і спін-оф компаній або всі сучасні стимули для залучення іноземних фахівців та інші можливості.

Уряд повинен раціоналізувати, а деяких випадках і спростити процес подачі заявки на отримання грантів з метою зниження трансакційних витрат для фірм і дослідників. Також важливим і необхідним є надання спеціальної підготовки і консультацій або організації спілкування регіонів для обміну передовим досвідом.

1. *European Innovation Scoreboard 2016 // the European Commission, Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/factsfigures/scoreboards/index_en.htm (С. 82)*

2. *Експрес-випуск. Виконання наукових та науково-технічних робіт у 2015 році / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua*

3. *Експрес-випуск: Валовий регіональний продукт (2004-2014) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vrp/vrp2014_u.zip; Статистичний збірник «Регіони України» / Частина II. – Державна служба статистики)*

КЛЮЧОВІ ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

© Лях О. В., 2017

Перед Україною стоїть нагальна потреба у розробці та реалізації національної моделі розвитку промисловості, яка розпочне процес нової індустріалізації щоб забезпечити структурні зміни в економіці України, перехід від переважно трудо-, енерго-, матеріаломістких і екологічно виснажливих виробничих комплексів до наукомістких та високотехнологічних, в основі яких лежать розвиток людського капіталу, ресурсозбереження та дружнє ставлення до природи, тобто до такої промисловості, яка отримала назву «розумна» або смарт-промисловість.

Одним з центральних аспектів європейської інноваційної політики, а саме зусиль в напрямку зміцнення потенціалу Європи в формуванні смарт-промисловості на основі інновацій та розробки нових продуктів і послуг, є впровадження так званих ключових перспективних технологій (КПТ)⁴ [1; 2]. До складу цих технологій входять шість видових компонент:

(1) мікро- і нанoeлектроніка (пов'язані з використанням малих за розміром і «розумних» електронних компонентів і систем, які взаємодіють один з одним, наприклад, напівпровідникові компоненти, вдосконалені датчики, силові елементи, пьезо-електрики і електронні чіпи);

(2) нанотехнології (методи для отримання структур на молекулярному або атомному рівні);

(3) промислові біотехнології (в тому числі ферменти, мікроорганізми, амінокислоти і процеси ферментації; за винятком біотехнологій для охорони здоров'я і сільського господарства);

(4) сучасні матеріали (широка область інновацій в матеріалах, такі як легкі матеріали, низьковуглецеві способи використання енергії в виробництві матеріалів та інші, в тому числі полімери, макромолекулярні з'єднання, каучук, метали, скло, кераміка, інші неметалеві матеріали і волокна, а також весь спектр наноматеріалів і спеціальні матеріали для застосувань в електричних або магнітних сферах);

(5) фотоніка (процеси, пов'язані зі застосування оптичних технологій в області лазерів, оптичних волокон, літографії, оптичних систем вимірювання, мікроскопи, лінзи, оптичного зв'язку, цифрової фотографії, основані на світло-діодах і органічних світло-діодах системи освітлення, камери в телефонах, дисплеї та сонячні батареї);

(6) передові технології виробництва, які націлені на вдосконалення продукції або процесів за рахунок підвищення ефективності використання матеріалів та енергії (включають такі інноваційні технології, як 3D-друк, робототехніку, автоматизацію на базі сучасних верстатів, вимірювальні / контрольні / тестуючі пристрої для верстатів, автоматизоване і основане на ІКТ виробництво).

За прогнозами Європейської Комісії, КПТ мають величезний потенціал для зростання доданої вартості та зайнятості: в залежності від виду КПТ, потенціали зростання очікується від 10 до 20% за рік протягом найближчих років, а для конкретних субринків, потенціал зростання очікується ще більшим. Прогнозується, що ці ринки досягнуть значних розмірів і забезпечать значну зайнятість в країнах ЄС. Малі та середні підприємства, як очікується, становлять більшість майбутніх робочих місць в області КПТ [3].

Основним інструментом активізації досліджень в області КПТ та їх впровадження в економіку Європейською Комісією визнано поширення інноваційно-орієнтованих кластерів, створення механізмів, які поєднують в собі фінансування інновацій в області КПТ з різних джерел як державних, так і приватних, а також фондів ЄС, та інформаційно-консультативне забезпечення розповсюдження результатів їх діяльності [4]. З запуском нової веб-платформи Європейська комісія зробила більш легким

---

⁴ Key Enabling Technologies (KETs) дослівно перекладається як «ключові технології, що надають можливості»

доступ для малого і середнього бізнесу до найсучасніших технологічних послуг по всій Європі. Цей інструмент дозволяє МСБ знайти технологічні сервісні центри, які активно працюють в області КПП у всіх 28 країнах ЄС. Такі центри допомагають МСБ прискорити комерціалізацію своїх інноваційних ідей. Веб-платформа містить детальну інформацію по кожній з 187 технологічної інфраструктури в рамках сервісних центрів, що діють в області КПП [5]. Україна, як країна-сусід Європейського Союзу, яка має Угоду про Асоціацію з ним, може приєднатися до цієї системи, але для цього потрібно реорганізувати і адаптувати до європейських вимог власну національну систему науково-технічної інформації.

У січні 2014 року Європейська Комісія ініціювала спеціальну ініціативу, спрямовану на задоволення потреб в навичках для використання КПП. Ця ініціатива відповідає поточним та прогнозним потребам роботодавців щодо спеціалістів, які мають навички в області КПП, і пропонує способи, щоб найкращим чином задовольнити ці потреби. Ця ініціатива ґрунтується на результатах дослідження і рекомендаціям спеціально створеної Групи високого рівня з КПП [6]. За прогнозами цієї групи, в країнах ЄС за період між 2013 і 2025 роками додатковий попит на працівників в області КПП очікується в середньому в розмірі 79 тис. чол. щорік. Основний прошарок додаткового попиту складається із необхідності заміни тих працівників, які виходять на пенсію або переміщуються в інші сектори (в цілому за період – 772 тис. чол.). Попит, пов'язаний з новими робочими місцями, за оцінками, має відносно невелику частку від загальної кількості додаткового попиту на відповідних спеціалістів – в цілому 181 тис. чол. до 2025 року [7].

Стратегія формування нової промисловості України на засадах «смайт»-принципів повинна базуватися на механізми поширення використання ключових перспективних технологій, у тому числі за рахунок створення спеціалізованої веб-платформи та приєднання до відповідної платформи Європейської Комісії. Важливим напрямком інноваційної модернізації промислового комплексу України на основі впровадження КПП також слід вважати підготовку відповідних кадрів, здатних працювати в різних сферах економічної діяльності з використанням КПП. Тому слід на кшталт європейської Групи високого рівня з КПП створити відповідну групу в Україні, доручивши їй здійснити прогнозні розрахунки потрібної для модернізації економіки країни кількості фахівців в області КПП на середньостроковий та довгостроковий періоди, а також визначити низку науково-дослідницьких і навчальних установ, які можуть стати стрижневими в розробці навчальних програм і просуванню курсів по КПП в навчальні плани вищих і середніх технічних навчальних закладів. В перспективі ці установи можуть стати ядром формування інноваційних кластерів, пов'язаних з практичним освоєнням і вдосконаленням ключових перспективних технологій.

1. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - "Preparing for our future: Developing a common strategy for key enabling technologies in the EU" {SEC(2009) 1257}. – [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0512&from=EN>;*

2. *Montresor S. Key Enabling Technologies and Smart Specialization Strategies. European Regional Evidence from patent data / Sandro Montresor, Francesco Quattraro // European Commission, Joint Research Center, 2015. – 37 p.*

3. *Key Enabling Technologies / European Commission . – [Електронний ресурс]. – Доступний з: https://ec.europa.eu/growth/industry/key-enabling-technologies_en*

4. *European Commission EUR 25650 - Innovation Union Competitiveness report 2013 // Commission Staff Working Document Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. – p. 256.*

5. *European Commission EUR 25650 - Innovation Union Competitiveness report 2013 // Commission Staff Working Document Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. – p. 256.*

6. *High-level Expert Group on Key Enabling Technologies: Final Report. – European Commission, 2011. – P. 38.*

7. *Boosting the potential of Key Enabling Technologies: Addressing Skills Needs in Europe. – Directorate-General Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, Directorate Innovation and Advanced Manufacturing: Unit F3 – KETs, Digital Manufacturing and Interoperability. – Brussels: European Commission, 2016. – P. 17.*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ: ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

©Ляховська О.В., Шевченко Н.В., 2017

Банківський сектор України в сучасних умовах потребує реформ та модернізації. Доказом того є нестабільність та слабка адаптованість банківської системи до кризових явищ. Зокрема, за 2015-2017 роки значна кількість банків України збанкрутіло та перебуває на стадії банкрутства (на початок 2016 року кількість діючих банків 117, на початок 2017 року – 93) [1]. Такі тенденції не можна характеризувати однозначно, але доцільно зазначити, що вони вказують на необхідність змін у менеджменті банків України.

Світова практика показує, що інновації позитивно впливають на розвиток банківських установ. Проте, Україна займає лише 42-ге місце в рейтингу країн з інноваційною економікою. Така позиція вимагає розробки інноваційних інструментів та підходів до банківської діяльності, а також, залучення іноземного досвіду в реконструкцію банківських продуктів і модернізацію менеджменту.

Хорошим прикладом для наслідування є польські банківські установи, що на сьогодні показують значні результати у оновленні банківських продуктів та підходів до співпраці з клієнтами. Виділимо основні напрями інноваційного розвитку банківської системи Польщі:

1. оновлення технологічних можливостей продуктів. Наприклад, картки з висвітленням даних рахунку, переказ коштів за номером телефону чи e-mail, авторизація транзакції по картковому рахунку через мобільний додаток за відбитком пальця, мобільні банкомати (облаштовані банкоматами автомобілі) – стимулює приплив клієнтів шляхом надання зручних послуг, що економлять час клієнта та забезпечують надійність операції;

2. оновлення продуктів банку. Наприклад, лізинг автомобілів, що включає регулярний платіж і плату за кожен проїханий кілометр – дозволяє забезпечити новий підхід до послуг банку і виводить співпрацю «банк-клієнт» на новий рівень відповідальності;

3. забезпечення комфорту для клієнта. Наприклад, простір для підприємця, простий кредит – перший передбачає залучення підприємців, шляхом створення умов для переговорів чи заключення договорів на території відділення банку; а простий кредит дозволяє швидке кредитування через термінал;

4. акції та подарунки. Найбільш поширений маркетинговий інструмент, проте, в даному випадку маємо на увазі інноваційні ідеї, зокрема, польські банк пропонують унікальні подарунки, такі як обід із відомою особистістю, екстемальний відпочинок, подорож та інші [2].

Окрім зазначених, інноваційні методи менеджменту банківської діяльності застосовуються в різних концепціях. Зокрема, продукти банку Jyske Bank представлені на стелажах у вигляді коробок, картки Dubai First Royal покриті дорогоцінним камінням, а з дорогоцінних металів зроблені картки Р Morgan та American Express. Розглянуті приклади інновацій у банківській сфері вказують на те, що світові розвинуті банки в основному концентрують свою увагу на таких якостях послуг, як зручність, мобільність та престиж.

На нашу думку, зарубіжний досвід для банків України є надзвичайно корисним, проте, в першу чергу, доцільно звернути увагу на такі фактори, як надійність, стабільність банку, необхідно повернути довіру клієнта, спрямувавши усі можливі інноваційні заходи у ці напрями.

1. Показники банківської системи // Офіційний сайт НБУ. – Електронний ресурс. Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.

2. Innowacyjnosc jak w Polsce // Forbest – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.forbes.pl/nowoczesne-rozwiazania-w-polskiej-bankowosci,artykuly,203513,1,1.html>

ВПЛИВ ПРИТОКУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПОЛЬЩІ

© Манченко К.І., Ломачинська І.А., 2017

Польща має спільний кордон з Україною, і сьогодні політичні, економічні, соціальні, культурні зв'язки стають все тіснішими. Успішний досвід трансформації моделі економічного розвитку Польщі є актуальним, особливо щодо можливої його імплементації в Україні.

Дослідження інвестиційної діяльності в Польщі дозволяє визначити, що в країні успішно реалізовується державна політика по залученню іноземного капіталу, основними пріоритетами якої є зменшення дисбалансів між розвиненими і відсталими регіонами; зменшення соціальної диференціації населення за регіонами; технічна модернізація виробництва; підвищення продуктивності праці, енергоефективності; розвиток інфраструктури й ін. При цьому використовуються як прямі, так і непрямі, фінансові та нефінансові методи підтримки прямих іноземних інвестицій (спеціальні економічні зони, технологічні парки, бізнес-інкубатори, податкові пільги, дотації та субсидії, консалтингові, юридичні послуги й ін.). Розмір державної допомоги визначається обсягом нових інвестицій та кількістю робочих місць, які вони створюють. Фінансова підтримка, як правило, забезпечується за рахунок коштів державного бюджету країни та фондів ЄС.

Дослідження впливу притоку прямих іноземних інвестицій на розвиток економіки Польщі дозволяє вивити наступні позитивні ефекти: поширюються нові технології, знання, впроваджуються сучасні методи управління, навички виробництва, як результат зростають виробничі можливості, продуктивність праці; розвивається співробітництво науки, освіти, бізнесу; створюються нові робочі місця, підвищується кваліфікація персоналу; поліпшується технологічний рівень, підвищується рівень інноваційної економіки на місцевому рівні, зокрема в депресивних регіонах; зростають обсяги виробництва і експорту, вдосконалюється їх структура, структура економіки, розвивається сектору послуг, інфраструктура. Однак, можна спостерігати і негативні наслідки, зокрема: висока залежність від зовнішніх інвестицій (невелика частка іноземних підприємств забезпечує значну частку зайнятості, ВВП, експорту); домінування іноземних виробників над національними; невизначеність зовнішньої кон'юнктури, економічного розвитку ЄС підвищує ризик відтоку капіталу; зростання залежності платіжного балансу від структури ПІІ, використання іноземними інвесторами своїх доходів й ін.

Таким чином, прямі іноземні інвестиції зіграли важливу позитивну роль у розвитку національної економіки Польщі, її швидкій інтеграції у європейське та світове господарство. Зарубіжні інвестори створили додаткові робочі місця, забезпечили динамічне економічне зростання, підйом промислового виробництва, підвищили технологічний рівень. Разом із інвестиціями іноземні компанії принесли в країну технології, знання, сучасний організаційний і управлінський досвід, підвищили конкурентоспроможність та експортний потенціал національних економік.

За результати аналізу ролі ПІІ у розвитку економіки Польщі можна зробити наступні рекомендації для України: забезпечити ефективне інституційне та бізнес-середовище для притоку ПІІ; забезпечити соціально-політичну, макроекономічну, фінансову стабільність; відновити довіру населення та суб'єктів господарювання до держави та її інститутів, фінансової системи, інвестиційної інфраструктури; реалізувати принцип рівноправності для вітчизняних та іноземних інвесторів; стимулювати приток прямих інвестицій в галузі критичного імпорту, стратегічні галузі, на вирішення проблем реіндустріалізації, розвиток інфраструктури й ін.; запровадити відкриту систему державної грантової підтримки інвесторів, у тому числі й іноземних; забезпечити розвиток інфраструктури, у тому числі за рахунок створення промислових парків, залучення фінансової допомоги фондів ЄС; запровадити систему заохочення для інвесторів, діяльність яких направлена на розвиток депресивних регіонів і галузей, збільшення зайнятості, покращення інфраструктури, впровадження новітніх технологій, технічну модернізацію, реінвестицію прибутку й ін., зокрема шляхом використання податкових преференцій, грантів, правової, інформаційної, консультаційної підтримки інвесторів тощо.

СВІТОВА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ В СТИМУЛЮВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Марченко О.І.

Українська економіка перебуває на етапі, коли неможливо в подальшому використовувати засоби праці, які були створені ще в соціалістичній Україні та створювати морально застарілу продукцію. Для ефективного функціонування підприємств та економіки загалом необхідні інновації. Стимулювання інноваційної діяльності через податки потребує значних дій зі сторони держави. Для успішного здійснення інноваційної діяльності необхідна належна фінансова база, яку в ринкових умовах слід формувати не лише за рахунок методів прямого фінансування, але й за рахунок використання опосередкованих важелів, таких як податки. В Україні податкове стимулювання інноваційної діяльності упродовж усіх років незалежності було недостатньо ефективним, а тому не приносило очікуваних результатів.

Цікаво, що історично процес формування системи податкового стимулювання інноваційної діяльності одним із перших було реалізовано саме в США, їх система податкового стимулювання інновацій, яка вдосконалюється вже більше, ніж пів-століття слугує орієнтиром для розробки таких систем в світовій практиці. Крім того, саме США є лідером за обсягами корпоративних НДДКР, які складають близько третини їх світового обсягу. З бюджетом понад 100 мільярдів доларів Сполучені Штати надають державне фінансування НДДКР більше, ніж будь-яка країна в світі. На даний час тут діє змішана система, що дозволяє реципієнтам обирати між зростаючим та об'ємним кредитом. Дослідницький податковий кредит, який розраховується за прирістним методом становить 20% приросту кваліфікованих витрат на проведення НДДКР у порівнянні з середніми витратами за попередніх 4 роки [1, с.85]. У країнах західної Європи та США податкові пільги на капітальні вкладення найчастіше надаються у вигляді „інвестиційного податкового кредиту”. Як правило, ця пільга дається компаніям, що направляють інвестиції на впровадження нової техніки, устаткування, технологій. Інвестиційна податкова знижка віднімається (кредитується) із суми нарахованого податку на прибуток компанії. При цьому дана знижка надається лише після введення нової техніки в експлуатацію. Право на отримання податкової знижки настає для компанії автоматично: його не треба доводити і обґрунтовувати, оскільки воно прямо закріплене законодавством. Розмір знижки встановлюється у відсотках від вартості впроваджуваної техніки і складає: 5,3 % у Японії (для електронної техніки і устаткування), 50 % у Великобританії (для 1-го року експлуатації нової техніки, технології, матеріалів), 10–15 % в Канаді (залежно від освоєності території місце розташування компанії – освоєні або неосвоєні райони країни) і 100 % в Ірландії. У США дана пільга відносно інвестицій застосовується лише для енергетичного устаткування [2, с. 19].

Різноманітність податкових пільг в сфері малого підприємництва призвела до швидкого зростання цього сегменту інноваційної сфери Росії [3]. Малим інноваційним фірмам в Російській Федерації було дозволено вираховувати з прибутку суми, які використовуються на будівництво, реконструкцію та оновлення основних фондів, освоєння передової техніки та технології. Податок не береться з грантів, які були надані іноземними благодійними організаціями бюджетним закладам або іншим некомерційним організаціям для здійснення цільових програм, які належать до їх основної діяльності. Від податків на майно та земельний податок звільнені академічні та галузеві науково-дослідні заклади, державні наукові центри. Ці заходи сформували систему податкових пільг, які компенсують недоліки діючої податкової системи, полегшують тяжке фінансове становище мережі наукових закладів, що сприяє залученню іноземних коштів у вигляді грантів, наукового обладнання та літератури. Це сприяло швидкому зростанню малих інноваційних підприємств.

На теперішній час в податковій системі РФ діє близько 200 різних пільг і преференцій. З них більше 30 (приблизно 15%) спрямовані на стимулювання інноваційної діяльності [4, с.12]. Для учасників особливої економічної зони «Сколково» сформовано практично безподатковий режим. Окрім

описаних вище пільг з податку на прибуток, учасники проекту «Сколково» на десять років звільнюються від сплати податку на прибуток, ПДВ, податку на майно та земельного податку. Одночасно з формуванням особливих економічних зон було створено сім IT-парків, і тоді ж були прийняті поправки до Податкового кодексу Російської Федерації, спрямовані на створення сприятливих умов оподаткування організацій, що працюють в області інформаційно-комунікаційних технологій. В Канаді для малих підприємств, власниками яких є канадські громадяни, а обсяг витрат на НДДКР не перевищує 3 млн. канадських доларів, ставка інвестиційного податкового кредиту становить 35% (для всіх інших – 20%), а компенсація витрат на дослідницьку діяльність відшкодовується навіть у тому разі, коли нарахованого податку є недостатньо (або він відсутній через збитковість підприємства) [5, с.44].

Незважаючи на різноманітність застосування у світовій практиці податкових пільг, що забезпечують стимулювання інноваційної діяльності, можна виділити дві характерні риси їх надання, що необхідно враховувати при створенні системи податкової підтримки інноваційної діяльності підприємств в Україні:

- пільговий порядок оподаткування застосовується винятково для вирішення завдань, що відносяться до числа пріоритетних у загальнонаціональному масштабі;

- строге цільове використання коштів, що звільнюються у результаті надання пільг.

Серед найбільш перспективних механізмів стимулювання інноваційної діяльності А. Соколовська називає:

- введення інвестиційного податкового кредиту в обсязі від 7 до 15 % вартості нових капіталовкладень у виробниче устаткування;

- звільнення від оподаткування прибутку виробничих підприємств, отриманого від новоствореного виробництва на період його окупності, але не більше трьох років;

- зменшення оподаткованого прибутку на повний обсяг витрат на науково – дослідні і дослідно-конструкторські розробки;

- запровадження нової амортизаційної політики [6, с. 392].

Дослідження конкретних форм та методів, позитивних та негативних ефектів надання податкових пільг, що здійснюються в тій чи іншій країні, дає можливість запозичувати саме ті стимули, трансплантація яких у національну податкову систему може дати найбільший ефект і уникнути запозичення тих, які пов'язані зі значними витратами чи іншими негативними ефектами.

Податкові стимули в реалізації інноваційної політики держави за кордоном направлені, з одного боку, на стимулювання інноваційних процесів, а з іншого, на створення сприятливих економічних умов і соціально-політичного клімату для науково-технічного розвитку. Серед них традиційно виділяються податкове і амортизаційне стимулювання новаторської активності, податкове стимулювання розвитку інноваційно-орієнтованого малого підприємництва.

1. Никифоров А. Є. Податкове стимулювання інноваційної діяльності / А. Є. Никифоров, В.М. Діба, В. О. Парнюк // *Фінанси України*. — 2009. — №5. — с.78-86.

2. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін / Ю.М. Бажал. – К. : Заповіт, 1996. – 238 с.

3. Про розвиток малого та середнього підприємництва в Російській Федерації : Федеральний закон Російської Федерації від 24.07.2007 р. №209-ФЗ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc; base=LAW; n=181792>. — рос. мовою.

4. Майбуров І.А. Інструментарій податкового стимулювання інноваційної діяльності в Росії / І. А. Майбуров // *Фінанси України*. — 2012. — № 11. — С. 9-21.

5. Молдован О.О. Податкові інструменти стимулювання НДДКР корпоративного сектору : світова практика застосування / О.О. Молдован // *Стратегічні пріоритети*. — № 3(28). — 2013. — С. 38-45.

6. Соколовська А. М. Податкова система держави : теорія і практика становлення / А.М. Соколовська. – К. : Знання-Пресс, 2004. – 454 с.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

©Матвій С.І., Шуляр Р.В., 2017

Ефективне управління інноваційною діяльністю на підприємствах є рушійною силою їх успішного існування та подальшого розвитку. Попри це, даний вид діяльності характеризується наявністю великої кількості ризиків та проблем. Наявність таких негативних факторів вимагає від держави конкретних дій щодо мінімізації їх впливу, оскільки багато в чому розвиток економіки країни залежить саме від ефективності діяльності підприємств. Використання міжнародного досвіду провідних країн світу у сфері організації інноваційної діяльності дасть змогу суттєво покращити поточну ситуацію та тим самим прискорити розвиток економіки України.

Формування й реалізація інноваційної політики держави базується на створенні такої системи, яка дає можливість ефективно використовувати на виробництві інтелектуальний і науково-технічний потенціал цієї держави. В умовах загострення міжнародної конкурентної боротьби, пов'язаної з залученням міжнародних інвестицій для фінансування інноваційних процесів, державі необхідно застосовувати різні механізми державної підтримки з метою економічного стимулювання інноваційної активності бізнесу [1]. Підтвердженням цього є аналіз міжнародного досвіду, оскільки більшість розвинених країн в своїй політиці використовують саме комплексний підхід до стимулювання інноваційної діяльності підприємств, застосовуючи методи як прямого, так і опосередкованого регулювання.

За даними Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard) у 2016 р. найвищий рівень інноваційного розвитку був зафіксований у Швейцарії (підсумковий індекс інновацій - 0,79). До інноваційних лідерів також належать Швеція, Данія, Фінляндія, Німеччина та Нідерланди. Це країни з середнім показником 0,68, що є значно вищим, ніж середній по Європі. До другої групи належать країни, які наздоганяють лідерів, а саме: Люксембург, Бельгія, Велика Британія, Австрія, Ірландія, Франція, Словенія, Ізраїль та Ісландія (середній показник вище середнього по ЄС – 0,58). Такі країни, як Норвегія, Кіпр, Естонія, Мальта, Чехія, Італія, Португалія, Греція, Іспанія, Угорщина, Словаччина, Сербія, Польща, Литва, Латвія, Хорватія, Туреччина мають результат нижче середнього показника по ЄС, а саме 0,37. Болгарія, Македонія, Румунія та Україна мають набагато нижчі результати, ніж у середньому по ЄС (середній показник - 0,21) [2].

Високого рейтингу інноваційності неможливо досягти без ефективного функціонування інноваційної інфраструктури. Для країн-лідерів ЄС інструментами інноваційної політики є: пряме державне фінансування (надання грантів, кредитів, субсидій тощо); створення відповідної інфраструктури для інноваційної діяльності; податкові стимули, спеціальні схеми підтримки ризикового фінансування, надання державних гарантій. Поряд з тим, негативний вплив на становлення та розвиток інноваційної складової у структурі економіки багатьох країн світу, у тому числі також країн ЄС, мають економічні та політичні кризи як загальносвітового, так і локального характеру. Особливо наглядно це проявилось в теперішній період часу у зв'язку з подіями на півдні та сході України [3].

Проте, незважаючи на кризу, нестабільну політичну та економічну ситуацію в країні, нестачу фінансових ресурсів, недосконалу нормативно-правову базу, Україна повинна використовувати міжнародний досвід країн, які досягли успіхів у сфері інноваційної діяльності з метою формування відповідної інноваційної інфраструктури, що є одним з визначальних факторів розвитку економіки країни.

1. Антонюк Л.Л. *Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія* / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с. 2. *European Innovation Scoreboard [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en. 3. *Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційного розвитку та доцільність його використання в Україні [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/15036.2.1.004.pdf.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КЛАСТЕРИЗАЦІЇ

©Мицишин О.Л., 2017

На сучасному етапі розвитку України, пріоритетами якого вважається забезпечення високих темпів зростання ВВП, подальше збільшення ефективності виробництва та досягнення значного рівня й якості життя населення, гостро стоїть проблема прискорення зростання національної та регіональної економіки. Існуючі процеси глобалізації, інтернаціоналізації та посилення міжнародної конкуренції змінюють систему організації виробництва, використовуючи переваги спеціалізації та кооперації. Отже, в основу вітчизняної промислової політики має бути покладена інноваційна концепція розвитку кластерів. Саме кластеризація виступає високопродуктивною і конкурентоспроможною формою кооперації, яка об'єднує різноманітні підприємства, установи, організації, компанії та асоційовані інституції, заклади освіти, державні органи влади та органи місцевого самоврядування, тощо для забезпечення ефективного досягнення поставленої мети.

Кластери пропонують цікаві можливості як для компаній, так і для уряду, створюючи підґрунтя для спільних зусиль. Компаніям кластери пропонують сприятливі умови для використання конкурентних переваг. Уряди багатьох країн світу вважають кластери ключовим фактором структурних змін та інновацій, які, в свою чергу, створюють стійке зростання і зайнятість. Кластери дозволяють концентрувати ресурси на цільових сферах з високим позитивним ефектом від своєї діяльності, який може поширюватися за межі кластера [1].

У багатьох розвинених країнах активно створюються кластери як запорука розвитку регіональної та державної економік. Існує величезна кількість кластерних об'єднань підприємств, які досягли значного успіху та світового визнання [2]. Світова практика свідчить, що останні дві десятиліття процес створення кластерів відбувався досить активно. У цілому, за оцінкою експертів, на сьогодні кластеризацією охоплено близько 50% економік країн світу [3].

Існують різні моделі кластероутворення в світі. Вибір моделі кластерної політики залежить від мети кластера, потенціалу регіону місцезнаходження та інших чинників. Так вчені [4] розглядають італійську, американську, німецьку, британську, французьку, фінську, азіатську моделі та модель кластероутворення в країнах СНД, кожна з яких має свої особливості. Наприклад, особливістю італійської кластерної моделі є те, що включаючи до себе переважно малі та середні моделі, значною є роль держави, хоча кластери Італії дуже рідко виникають з ініціативи великого капіталу чи держави. Американська модель розвитку кластерів спрямована на підвищення конкурентоспроможності в глобальному масштабі на базі переваг, що ґрунтуються на науково-технологічних досягненнях та інноваціях. Особливістю американської моделі конкурентоспроможності полягає в сумісній діяльності державних структур, промислових підприємств та академічних організацій. Німеччина йде шляхом розвитку на основі високих технологій, саме в цьому напрямку виникає консолідація зусиль промислових та наукових центрів. Основним представником азіатської моделі кластероутворення є Японія, де кластери складають основу державної інноваційної системи. Японська модель кластерів відрізняється ефектом спеціалізації та слабкою оперативною діяльністю. Стосовно моделі розвитку кластерів в країнах СНД, то найбільш успішно програма кластероутворення реалізується в Казахстані, де група американських консультантів на чолі з М. Портером провела значні дослідження економіки країни та визначила найбільш перспективні кластери.

У Фінляндії кластерна модель розвитку економіки стала пріоритетною в 90-х роках ХХ ст. В межах всім добре відомого об'єднання компаній Силіконової Долини (Каліфорнія, США) тільки за період з 1991 по 2001рр. венчурні інвестиції виросли з 2 млрд. дол. до 68,8 млрд. дол. У США величезна кількість міст і територій реалізують свої кластерні стратегії. На початку ХХІ ст. в США в кластерах було задіяно 57% всього працездатного потенціалу країни, а частка ВВП, яке було

вироблено кластерами США, складала 61%. Серед європейських країн за рівнем кластеризації значною мірою виділяються Італія і країни Балтійського регіону. В Німеччині діють 3 кращі світові кластери високих технологій, що носять почесну назву «Силіконова Долина XXI сторіччя» – це Мюнхен, Гамбург, Дрезден. Крім цього, в країні функціонує значна кількість промислових кластерів, як наприклад автомобільні кластери в 10 землях [5].

Повністю охоплені кластеризацією данська, фінська, норвезька і шведська промисловість. Так, Фінляндія, чия економічна політика виходить з кластеризації, протягом 2000-х років перебуває на перших місцях у світових рейтингах конкурентоспроможності за рахунок кластерів, ця країна, маючи всього 0,5% світових лісових ресурсів, забезпечує 10% світового експорту продукції деревопереробки і 25% – паперу. На телекомунікаційному ринку вона забезпечує 30% світового експорту устаткування мобільного зв'язку й 40% – мобільних телефонів. На промислові кластери Італії доводиться 43% чисельності зайнятих у галузі та понад 34% обсягу національного експорту. Успішно функціонують кластерні структури у Німеччині (хімія машинобудування), у Франції (виробництво продуктів, косметики). Активно триває формування кластерів й у Південно-Східній Азії й Китаї, зокрема, у Сінгапурі (у сфері нафтохімії), у Японії (автомобілебудування) та інших країнах. У Китаї сьогодні існує більш 60 особливих зон – кластерів, у яких перебуває близько тридцяти тис. фірм з чисельністю співробітників 3,5 млн. чол. і рівень продажів у сумі приблизно 200 млрд. дол. на рік [3].

До найвідоміших кластерів у світі можна віднести [4]:

- Силіконову долину (Silicon valley, Каліфорнія, США), у сфері комп'ютерних технологій;
- американське автовиробництво у Детройті (Detroit, США);
- центр нанотехнологій, біотехнологій, відновлювальних джерел енергії та цифрового друку у Нью-Мексико (New Mexico, США);
- Бангалор (Bangalore, Індія), програмне забезпечення;
- долину Дахран (Dhahran Techno-Valley, Саудівська Аравія), енергетика;
- Лондонський фінансовий сектор, Сіті (The City, Східний Лондон, Велика Британія);
- Лондонський поштовий та логістичний центр Сохо (Soho, Лондон, Велика Британія);
- авіаційну та космічну галузь у Тулузі (Toulouse, Франція);
- контейнерний порт Роттердаму (Rotterdam, Нідерланди);
- технологічний парк, машинобудування для друкарської галузі Гейдельберг (Heidelberg, Німеччина);
- центр діамантів у Антверпені (Antwerp, Бельгія) та інші.

В сучасний період постіндустріального розвитку у зв'язку із загостренням конкуренції на ринках українська економіка знаходиться в такому стані, що потребує пошуку шляхів підвищення конкурентоспроможності. Однією із таких можливостей для вирішення даної проблеми є мережеві форми, серед яких провідне місце займають територіальні кластери. Вони забезпечують середовище, яке приваблює інвестиції, залучення новітніх технологій, створення допоміжних фірм та навчальних організацій, що значною мірою сприяє виробничому розвитку прикордонних територій, активізації інноваційно-інвестиційної діяльності регіону, ефективному використанню ресурсів та створенню робочих місць. Загалом для держави кластеризація є одним із шляхів подолання підприємствами затяжної кризи, виходу вітчизняного виробника на світовий ринок, тому Україні варто звернути увагу на досвід світових країн в процесах кластеризації економіки. Враховуючи міжнародний досвід, слід також оцінити виклики та можливості кластерних ініціатив, а також переваги та обмеження, які повинні братися до уваги в контексті українських реалій.

1. Бьйорн Воглер, Девід Саха, Ольга Красовська. Програма підтримки кластерів в Україні: принципи розробки та ключові особливості. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/01/PP_04_2015_ukr.pdf.

2. Захарова І.В. Аналіз проблем діяльності підприємства у складі об'єднання кластерного типу / І.В. Захарова // Механізм регулювання економіки. – 2006. - № 4. – С. 236-242.

3. Хмара М. Кластерний підхід у стратегії інноваційного розвитку зарубіжних країн / М. Хмара // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. - 2013. - Вип. 1. - С. 51-53.

4. Волковська Г. Г. Теоретичні основи кластероутворення: закордонний та вітчизняний досвід / Г. Г. Волковська, П. О. Яновський // Наукоємні технології. – 2013. – № 3. – С. 322–326.

5. Продіус Ю.І., Ткаченко А.М. Кластерна форма організації підприємств як головний напрямок регіонального розвитку/ Ю.І. Продіус, А.М. Ткаченко // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 1(6).

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ МІСТАМИ В УПРАВЛІННІ МІСТОБУДІВНОЮ ДІЯЛЬНОСТЮ

©Монтицька А.М., 2017

Містобудування виникло унаслідок соціально-економічного розвитку общин первісних землеробів та тісно пов'язане з процесом утворення держав. Враховуючи соціальні, економічні, оборонні потреби епохи, суспільство відпрацьовувало та реалізовувало різноманітні концепції забудови та управління містами та територіями. У сфері містобудування проводиться постійний пошук формування нових економічно-організаційних механізмів реалізації містобудівних процесів. Головним завданням державного регулювання містобудівної діяльності є забезпечення сталого інтегрованого розвитку населених пунктів і територій.

Політика інтегрованого міського розвитку вже є випробуваним інструментарієм для створення сучасних, кооперативних і ефективних управлінських структур в багатьох європейських містах. Даний інструментарій вважається вкрай необхідним для підвищення конкурентоспроможності європейських міст. Зазираючи в майбутнє, політика інтегрованого міського розвитку може координувати розвиток населених пунктів, економіки та інфраструктури. Особливо важливою для підвищення конкурентоспроможності європейських міст в рамках політики інтегрованого міського розвитку відзначена активна політика інновації та освіти. Знання великою мірою накопичуються і викладаються в містах. Оптимальне використання потенціалу знань міста залежить від якості дошкільної і шкільної освіти, пропускнуої спроможності системи шкільної освіти і професійного навчання, соціальних і культурних мереж, можливостей постійного навчання, висококласних університетів та інших науково-дослідних інститутів, а також від системи обміну інформацією між економікою і наукою. Політика інтегрованого міського розвитку може сприяти поліпшенню цих факторів, наприклад, завдяки кооперації всіх учасників, підтримці створення мережевих моделей і оптимізації структур місцевості, а також завдяки сприянню соціальному і міжкультурного діалогу. Особливо надійною виявилася у зв'язку з цим концепція, що поєднує в собі житло, робочу діяльність, освіту, постачання і організація дозвілля в міських кварталах, і таким чином сприяє налагодженню горизонтальних зв'язків між учасниками інноваційного центру - дослідниками, інноваційними підприємцями, венчурними інвесторами та інститутами розвитку. Найбільш простий і очевидний спосіб стимулювати виникнення таких горизонтальних зв'язків - зібрати учасників інноваційного процесу під одним дахом. Це помітно спрощує створення зручних майданчиків для спілкування, де різні учасники інноваційної системи могли б регулярно перетинатися в повсякденній діяльності, заводити знайомства, ділитися ідеями і вибудовувати партнерські відносини. Крім функції майданчика для спілкування, інноваційний центр повинен виступати в якості рекомендаційця розміщених в ньому компаній. Можливість отримати рекомендацію та зв'язатися безпосередньо з необхідним людиною або організацією часто виявляється не менш важливою, ніж фінансова чи консультативна підтримка.

Шляхом застосування найсучасніших технологій інформації та комунікації в галузі освіти, ринку праці, соціальних послуг, служб охорони здоров'я, безпеки та "електронного урядування" ("eGovernment"), міста повинні внести свій внесок в забезпечення і поліпшення якості життя людей і привабливості територій для розміщення підприємств. Також слід використовувати сучасні технології інформації та комунікації як інструмент для більш ефективного управління містом.

Концепції інтегрованого міського розвитку, кооперативний менеджмент міського розвитку і налагоджене управління містами служать і для цілеспрямованого використання потенціалів європейських міст в інтересах підвищення конкурентоспроможності та зростання, а також для

вирівнювання диспропорції в межах міських районів і між ними. Вони надають шанс для участі громадян в суспільному житті і демократичній системі.

Існує безпосередній взаємозв'язок між економічною привабливістю та інвестиціями з одного боку і якісними містобудівними структурами, здоровим навколишнім середовищем і сучасної потужною інфраструктурою з іншого боку. З цієї причини в міських кварталах, які опинилися в невідгданому становищі, необхідним є удосконалення будівельного фонду в плані оформлення, будівництва та більшої енергоефективності. Значний потенціал для підвищення енергоефективності в ЄС і, водночас, з метою захисту клімату, закладений в більш високих вимогах, пропонувані до нових і вже існуючих житлових будинків, зокрема, в кварталах будинків панельного типу і старих будівлях, які перебувають у поганому стані.

З метою надійності інвестицій, передбачених для підвищення цінності містобудування, необхідно включити їх в довгострокову концепцію розвитку, яка, між іншим, передбачає як публічні, так і приватні розміщення пов'язаних капіталовкладень:

- зміцнення місцевої економіки і місцевої політики на ринку праці;
- активна політика освіти і професійної підготовки для дітей та молоді;
- сприяти розвиненому міському транспорту за доступними цінами.

Таким чином політика міського розвитку повинна бути закріплена на національному рівні. Від цього рівня також повинні йти імпульси до інноваційних рішень. Містам необхідна свобода дій з метою відповідального вирішення комунальних завдань і міцна, довгострокова та стабільна фінансова база. Тому в ЄС передбачена можливість використання структурних фондів для істотних інтегрованих програм міського розвитку.

Нові ініціативи ЄС "JESSICA" і "JEREMIE" надають багатообіцяючі можливості підвищення ефективності звичайних національних і європейських джерел фінансування, що використовуються з метою сприяння міського розвитку, малому й середньому бізнесу. Ці ініціативи повинні мати належні важелі фінансового інжинірингу для того, щоб залучити приватний капітал для втілення в життя концепцій інтегрованого міського розвитку.

Проблема, яку покликана вирішити інноваційна інфраструктура міста, формулюється досить просто: дефіцит успішних стартапів. Причини, які обмежують число створюваних стартапів або ж заважають розвиватися вже створеним, описуються такими простими ситуаціями:

- люди, які потенційно могли б створити технологічний бізнес, не роблять цього, тому що не знають, з чого почати, або бояться розпочинати;
- люди, які мають бажання створити підприємство і володіють необхідними для цього технологіями та ідеями, не вміють управляти бізнесом;
- початківці компанії не можуть знайти зручні і найкраще підходять для їх виду діяльності приміщення;
- відсутність необхідних зв'язків.

Люди, що створюють стартап, не можуть знайти інших людей, які володіли б необхідними для їх бізнесу знаннями, навичками, зв'язками. Базовими способами вирішення перших двох проблем є створення системи бізнес-освіти і передачі підприємницьких навичок учасникам інноваційних стартапів. Рішення інших двох проблем пов'язано зі створенням ефективного бізнес-середовища, а також наданням інноваційним стартапам таких послуг і приміщень, яких вони дійсно потребують.

Таким чином, основний акцент повинен бути зроблений на створенні зручного місця для спілкування, розташованого в безпосередній близькості від університетських і приватних центрів НДДКР. Ще один важливий принцип організації роботи інноваційної інфраструктури міста - започаткованому інноваційному підприємству повинні надаватися тільки такі приміщення і надаватися тільки такі послуги, які йому дійсно в даний момент потрібні, що дозволяє початківцям інноваційним підприємствам економити без зниження якості послуг і комфорту, а також раціонально використовувати наявні в розпорядженні інноваційної інфраструктури міста площі і ресурси.

РОЗВИТОК ЛОГІСТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Перетворення, старт яким надали останні соціально-економічні події в Україні, вимагають якісно нових підходів і у розбудові аграрного сектору економіки, особливо в контексті переговорів щодо членства в ЄС.

Можна виділити основні категорії змін, характерних для зовнішнього середовища аграрних підприємств в Україні. Перша відноситься до зростання попиту на якісні продукти харчування та розширення їх асортименту. Друга категорія пов'язана з регуляторною політикою держави, котра тепер більшим чином направлена на створення ефективного конкурентного середовища, шляхом оптимізації податкових пільг та преференцій, розвитку малого та середнього бізнесу, стимулювання залучення іноземних інвестицій. Останні означають ріст присутності в Україні представництв організацій із світовим досвідом у сфері побудови логістичних систем розподілу та збуту продуктів сільського господарства та їх переробки.

Зростання інтересу до логістики як науки та практичного інструменту в бізнесі зумовлене суттєвою часткою логістичних витрат, яка наприклад для продуктів тваринництва може сягати від 25 до 40 % загальної доданої вартості в кінцевому продукті [1, 25]. Дана проблема є особливо актуальною для України, де частки як прямих, так і “прихованих” логістичних витрат в аграрному секторі є занадто високими. У вітчизняній науковій літературі це питання досліджено недостатньо, як немає і однозначної згоди щодо процедури оцінки реальної вартості логістичних послуг серед представників бізнесу [2]. Тому метою виступу є аналіз логістичного забезпечення діяльності аграрних підприємств, пошуку нових можливостей підвищення їх конкурентоспроможності в контексті вступу до СОТ та виходу на міжнародні ринки продовольства.

Логістична система у продовольчому секторі складається з великої кількості елементів, котрі потребують ефективного менеджменту. Головна мета – доставка кінцевих продуктів у відповідній кількості, з дотриманням якісних та часових параметрів, а також за прийнятну ціну. Основні елементи системи це виробництво, дистрибуційні центри, продукти (як сировина, так і результати її переробки), транспортна інфраструктура, інформаційні та комунікаційні системи, трудові ресурси.

Зарубіжний досвід свідчить, що близько 70% фірм та організацій при вирішенні питань з постачання, складування та розподілу своїх товарів користуються послугами спеціалізованих логістичних фірм [1, 81]. В Західній Європі логістика в основному побудована на доставці вантажів від терміналу до терміналу, з подальшим перевантаженням, сортуванням, розподілом і т.д. При цьому існує три основні рівні термінальних комунікаційних систем: загальноєвропейська система терміналів; система, котра поєднує декілька країн; національна (всередині однієї країни) система терміналів.

Основні логістичні концепції в світі вже достатньо відпрацьовані, залишилось тільки адаптувати їх до українських умов. В той же час досвід українських підприємств зводиться, в основному, до так званої фрагментарної логістики, тобто зосередження основної уваги на одній із сфер: постачання, транспортного забезпечення, складування, дистрибуції, і т.д. Фірма, котрі б займалися наданням повного комплексу логістичних послуг на вітчизняному ринку продуктових товарів майже немає.

Причини цього явища перебувають у площині економічної їх доцільності. За підсумками дослідження та опитування представників бізнесу можна констатувати що ціна, яку встановлюють логістичні організації в Україні за надання послуг з оптимізації товаропотоків може сягати до 10-15% їх вартості. Очевидно, перед підприємствами постають питання вибору між створенням власних логістичних підрозділів або ж використанням логістичного аутсорсінгу (залучення спеціалізованих організацій).

Серед інших причин є загальна нерозвиненість ринку логістичних послуг в Україні; незрозуміння ролі логістики у сучасних умовах, що зумовлене наявністю переважаючої кількості підприємств-консерваторів; недостатні обсяги товарообігу де питання витрат стає критичним; рівень конкуренції та орієнтація на потреби споживача, незважаючи на певні позитивні зрушення, все ще залишаються недостатніми. На сьогоднішній день в Україні існує біля 120 логістичних компаній, з них 35 міжнародних, зокрема такі як DHL, Kuehne&Nagel, FM Logistic. Але багато з них тільки номінально присутні на ринку, і реальну діяльність з надання комплексних логістичних послуг не ведуть.

Для того, щоб українські продукти залишалися конкурентноспроможними на зовнішньому та внутрішньому ринках першочергову увагу необхідно приділити залученню інвестицій для побудови сучасних логістичних терміналів, розвитку складського господарства, транспортної інфраструктури. Розширення присутності зарубіжних корпорацій буде означати ріст попиту на кваліфіковані логістичні послуги. Тому на Україні є велика перспектива для спеціалізованих компаній, котрі добре володіють як західними технологіями логістики, так і розуміються на українських умовах ведення бізнесу.

З огляду на останні ринкові перетворення саме в оптимізації логістичних витрат знаходяться основні резерви підвищення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств, за умови налагодження виробництва та європейської якості продуктів. Для початку пріоритетною сферою досліджень вважаємо такі найбільш вагомні статті затрат як транспортування, менеджмент товарних запасів, складське господарство. В подальшому, по мірі розвитку логістичних систем та соціальної відповідальності бізнесу в Україні слід очікувати розвиток логістики продуктів повторної переробки та зростанню інтересу суспільства до екологічних аспектів виробництва.

1. *Pearce, A.M., 2006. Efficient Consumer Response: managing the supply chain for “ultimate” consumer satisfaction. Supply Chain Management, Vol.1, No.2, 2006. – 476 p.*

2. *Lambert D., Stock, J. Strategic Logistic Management, 8th ed. – Homewood, IL: Richard Irwin Pr., 2003. – 560 p.*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ ТА ЄС

© Панас Я.В., 2017

Вітчизняні реалії кількох останніх років переконливо свідчать про однозначний вибір європейського напрямку розвитку. З огляду на це, проаналізуємо особливості управління інноваційною діяльністю в Україні на фоні країн Європейського союзу на підставі даних Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard). Цей рейтинг забезпечує порівняльну оцінку науково-дослідної та інноваційної діяльності держав, а також відносні сильні і слабкі сторони їх науково-дослідних та інноваційних систем за трьома групами показників: ресурсні можливості, перспективи інноваційної активності суб'єктів господарювання та ефективність інноваційної діяльності.

Європейське інноваційне табло (ЄІТ) ділить країни на чотири групи: інноваційні лідери, сильні інноватори, помірні інноватори та скромні інноватори. З нормованим показником 0,178 Україна в 2015 році займає останню позицію і, очевидно, належить до групи країн із скромними інноваційними можливостями. Від країн інноваційних лідерів наша країна відстає у 4,4-3,5 разів, від сильних інноваторів – у 3,4-2,7 разів і, відповідно, від помірних інноваторів – у 2,5-1,5 рази [1, с. 94]. На підставі даних [1, с. 87; 2] детальніше проаналізуємо ретроспективні зміни даного показника для України, порівняно з усередненими даними по ЄС, а також з характеристиками Німеччини, яка є однією з найбільш технологічно розвинутих країн світу.

Ресурсні можливості Німеччини абсолютно не відрізняються від середньостатистичних даних по всіх країнах ЄС. Однак, застосовувані ними підходи до управління забезпечують значно вищі перспективи інноваційної активності для суб'єктів господарювання Німеччини та дозволяють отримати кращий результат від інноваційної діяльності їх фірм. Своєю чергою, дані по Україні свідчать про суттєве відставання майже за всіма груповими параметрами моніторингу інноваційної діяльності в останні чотири роки. Лише два підіндекси нашої країни за людськими ресурсами та інвестиціями фірм можуть бути співмірними з характеристиками ЄС в періоді 2012-2014 рр. Оскільки в 2015 році Україна суттєво відстала за величиною підіндекса «інвестиції фірм» через майже двократне падіння частки витрат на інновації (які не пов'язані з дослідженнями та розробками) у загальній величині обороту фірм з 0,9% до 0,5%.

Порівняння окремих показників ЄІТ, які визначають перспективи інноваційної активності суб'єктів господарювання та ефективність їх інноваційної діяльності, дали можливість виявити ряд суттєвих відмінностей у системі управління інноваційною діяльністю вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання. Так, у Німеччині, як і загалом по країнах ЄС, частка малих і середніх підприємств, які впроваджують інноваційні продукти і процеси (42,44% у 2015 році), маркетингові та організаційні інновації (46,23%), є більшою за частку відповідних суб'єктів господарювання, які самі їх розробляють (38,6%). Своєю чергою, в Україні частка малих і середніх підприємств, які самі розробляють і впроваджують інновації за досліджуваний період, є близькою до 20%. Однак, зуміли реально впровадити інноваційні продукти чи/або процеси в 2015 році лише 7,4%, а маркетингові чи/або організаційні інновації – 10,5% відповідних суб'єктів господарювання. Іншою проблемою вітчизняних малих і середніх підприємств є нездатність налагоджувати співпрацю в інноваційній сфері з іншими суб'єктами господарювання. У 2012-2015 рр. в Україні їх кількість коливалася між 1,5 – 1,7%, що в 7-8 разів менше, ніж у країнах ЄС.

Значні відмінності також спостерігаються у сфері управління фінансовими потоками для інноваційної діяльності на вітчизняних та Європейських підприємствах. За показником, який відображає формальне створення нових знань на підприємствах (витрати на дослідження і розробки в бізнес-секторі, у % від ВВП), наша країна від Німеччини відстає більш ніж в 4,5 рази, а від ЄС загалом –

у 3 рази. Своєю чергою, рівень інвестицій в обладнання і машини на фоні обороту вітчизняних малих і середніх підприємств в Україні у 2013-2014 рр. був майже рівний з показником Німеччини і в 1,5 рази вищий, ніж у країнах ЄС. У 2015 році за цією характеристикою наша держава почала відставати від Німеччини у 2,7 рази, через майже двократне падіння вітчизняних витрат і значного росту цих витрат в країні, що є одною з лідерів інноваційної діяльності в Європі і світі.

Підіндекс інтелектуальної активності для України в 2012-2015 рр. не зазнав суттєвих змін. Його значення визначається на підставі кількості зареєстрованих патентів, товарних знаків та дизайну відповідно до вимог Всесвітньої організації інтелектуальної власності (The World Intellectual Property Organization, WIPO) та Відомства Європейського Союзу з інтелектуальної власності (European Union Intellectual Property Office, EUIPO). Його значення в 2012-2014 рр. було рівним 0,161 пункту. У 2015 році за рахунок трикратного збільшення (з 0,03 до 0,1 пункту) кількості проектів та дизайнів, зареєстрованих відповідно до вимог ЄС, вдалося покращити підіндекс інтелектуальної активності на дві тисячні пункту. На фоні незначного спаду відповідного показника у ЄС нам вдалося скоротити прірву відставання по кількості зареєстрованих проектів та дизайнів із 345 разів (від показника Німеччини) у 2012 році до 64 разів у 2015 році. Слід також зауважити, що за кількістю зареєстрованих патентів відповідно до міжнародного Договору про патентну кооперацію (The Patent Cooperation Treaty, PCT), від Німеччини в 2015 році ми відстаємо лише в 3,68 рази, а від показника по ЄС – у 2,07 рази.

Попри значне відставання України від країн ЄС у ресурсних можливостях та перспективах інноваційної активності суб'єктів господарювання рівень економічної ефективності вітчизняної економіки в інноваційній сфері залишається стабільним. У 2015 році за підіндексом «економічний ефект» Україна від країн ЄС відставала на 0,322 пункту і, відповідно, від Німеччини – на 0,379 пункта. При цьому частка зайнятого персоналу в науковій сфері (виробництва та послуг) від загального числа зайнятих в економіці майже не відрізнялася по всіх досліджуваних нами країнах. Однак, результативність їхньої роботи є різною. Протилежні тенденції для України та країн ЄС спостерігаються за частками середньо- і високотехнологічної продукції у загальному обсязі експорту товарів та за часткою інноваційної продукції в обороті суб'єктів господарювання. У 2012 році за часткою середньо- і високотехнологічної продукції у загальному обсязі експорту товарів Україна від країн ЄС відставала в 1,4 рази, а у 2015 році – в 1,76 рази. Своєю чергою, частка інноваційної продукції в обороті суб'єктів господарювання України в 2015 році менша майже у чотири рази від узагальненого показника по країнах ЄС і в тому числі від Німеччини.

Отже, з огляду на стратегічні пріоритети напрямів розвитку України, а також її інтеграції в економіку ЄС, та на основі порівняння даних, представлених в ЄІТ, вдалося виявити ряд невідповідностей, притаманних системі управління інноваційною діяльністю вітчизняних та європейських суб'єктів господарювання:

- менеджери вітчизняних підприємств віддають перевагу витратам на інновації, не пов'язаним з дослідженнями та розробками;
- у вітчизняній системі управління майже відсутня практика співпраці зі зовнішніми контрагентами в сфері інноваційної діяльності;
- в європейських країнах більше підприємств, які впроваджують інновації, а не їх самостійно розробляють;
- у менеджерів вітчизняних підприємств існує брак компетентності щодо питань патентування відповідно до міжнародного Договору про патентну кооперацію та щодо реєстрації торговельних марок, проектів та дизайнів відповідно до вимог Відомства ЄС з інтелектуальної власності.

1. *European Innovation Scoreboard 2016 [Electronic resource] – The European Commission, 2016 – 100 p. Access mode: http://www.knowledgetransferireland.com/About_KTI/Reports-Publications/European-Innovation-Scoreboard-2016.pdf*

2. *European Innovation Scoreboard 2016 – Database [Electronic resource] – The European Commission, 2016 – Access mode: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/17823>*

ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ ОФСЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

© Петренко Л.А., Трейтяк М.М. 2017

На державному рівні визнано, що вітчизняний оборонно-промисловий комплекс (ОПК) України, який протягом десятиліть потерпав від недофінансування та виробничої стагнації, потребує негайних системних реформ. У зв'язку з цим першочерговим завданням науковців, експертів та інших фахівців у сферах державного управління, економіки і права є розробка пропозицій щодо покращення діяльності ОПК України. І однією з таких пропозицій може бути спрямованість на оновлення технологій виробництва та осучаснення стандартів шляхом інтеграції вітчизняного ОПК в світову систему науково-технічного співробітництва у військовій сфері. Велика кількість країн світу вже інтегровані в цю систему на основі існуючого у них офсетного законодавства і офсетної політики, Україна тільки робить в цьому напрямку перші кроки [1].

Офсетна політика - шлях до подолання технологічного відставання України у військовій сфері на основі комерціалізації інтелектуальної власності і трансферу проривних інновацій та релевантних технологій вітчизняними підприємствами ОПК. Основне призначення офсетів – протекція національних інтересів (розвиток оборонної промисловості та економіки, залучення нових технологій, розвиток наукового потенціалу тощо), у випадку відкриття внутрішнього ринку оборонної продукції для міжнародних тендерів. Практика зустрічних вимог, або так званий офсет (від англ. offset – відшкодування, зустрічна вимога) – це компенсація експортером частини витрат імпортеру ОВТ (озброєння та військова техніка) та ПВП (продукція військового призначення) на їх закупівлю, яка здійснюється згідно законодавчим та нормативним актам країни-імпортера, що регламентують офсетну діяльність. Сьогодні офсетом при реалізації угод у сфері військово-технічного співробітництва (ВТС) користуються більше 130 країн і офсет може здійснюватися різними шляхами: країни-імпортери можуть бути задіяні у розробці та виробництві продукції, (тобто спільне виробництво, ліцензійне виробництво або субпідрядне виробництво); прямі іноземні інвестиції в економіку, у тому числі в ОПК; зустрічні продажі; інші методи компенсацій, котрі можуть мати місце як у військовому секторі, так й у цивільних галузях економіки.

Рекомендації щодо формування офсетного законодавства в Україні мають регулювати випадки імпорту/експорту військової продукції або ж її спільне виробництво; забезпечувати власний технологічний та економічний розвиток ОПК України за умов відкриття внутрішнього ринку оборонної продукції для міжнародних учасників. Зважаючи на складні воєнно-політичні умови в Україні та за умов дефіциту фінансування, слід негайно вдатися до заходів з покращення та відновлення повноцінної роботи ОПК на основі запровадження в Україні офсетної політики у цій сфері. Їх впровадження сприятиме вдосконаленню взаємодії суб'єктів вітчизняного та міжнародного ринків інноваційних розробок військово-технічного призначення. В результаті, формування в Україні офсетного законодавства як основи міжнародного трансферу технологій у сфері військово-технічного співробітництва сприятиме створенню сучасної системи трансферу технологій у вітчизняному ОПК, котра пов'язана, зокрема, з проведенням науково-дослідних робіт та наданням технічного сприяння в процесі впровадження сучасних технологій на підприємствах країн-партнерів України.

1. Постанова "Про затвердження Порядку укладення компенсаційних (офсетних) договорів та видів компенсацій, що можуть надаватися за компенсаційними (офсетними) договорами" від 20 квітня 2011 р. N 432 [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/432-2011-n 2>.

УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

© Петришин Н.Я., Малиновська Ю.Б., Малиновський Ю.В., 2017

Сучасний менеджмент пропонує надзвичайно широкий спектр управлінських технологій та інструментарію (збалансовані системи показників, системи підтримки конкурентоспроможності, комплексні системи формування інвестиційної привабливості, контролінг, бюджетування тощо), використання яких націлене на підвищення ефективності функціонування підприємств [1].

Найбільш відомою системою показників стратегічного управління діяльністю організацій є збалансована система показників Нортон-Каплана (Balanced Scorecard - BSC). Результати проведених досліджень Д. Нортон та Р. Каплана щодо вимірювання результатів діяльності дванадцяти великих компаній США, які прагнули удосконалити власні системи оцінювання результативності своєї діяльності шляхом включення до них переліку важливих нефінансових показників, з метою збільшення інформаційної бази для прийняття ефективних управлінських рішень, зумовили виникнення концепції збалансованої системи показників. Така система мала вигляд панелі управління, яка включала чотири групи показників: фінансові показники, показники бізнес-процесів, показники споживачів та кадрового потенціалу. Варто зазначити, що Збалансована система показників розглядається як система стратегічного управління підприємством. Вона дозволяє доводити стратегічні показники вищого рівня управління до нижчих рівнів та забезпечити цілеспрямованість виконання окремих стратегій.

Збалансована система показників Нортон-Каплана має ряд переваг. Вона включає цільові показники, які всебічно охоплюють усі найважливіші сфери функціонування підприємства, такі, як фінанси, ринок, виробництво, інновації. Між усіма групами цих показників існують причинно-наслідкові зв'язки. Система включає 20-25 показників, що є орієнтирами управління будь-яким підприємством.

Якість використання та реалізації цієї системи великою мірою залежить від якості та повноти інформаційного забезпечення розрахунків ключових стратегічних показників та відстежування існуючих взаємозв'язків між цими показниками [1].

Центральне місце в системі стратегічного управління відводиться стратегічному плануванню, яке полягає в реалізації заходів, які пов'язані з формуванням стратегії підприємства. Надзвичайно важливо виявити стратегічні показники, які плануються в організації. Робота з розроблення стратегій підприємства передбачає формування системи показників, які охоплюють різні функціональні сфери діяльності підприємства та характеризують його ефективність.

Для кожного підприємства набір стратегічних показників є індивідуальним і залежить від пріоритетності стратегій розвитку. При цьому система Нортон-Каплана відображає універсальний перелік проєкцій, за якими доцільно визначати цільові стратегічні показники з метою комплексного охоплення усіх сфер функціонування підприємства. У цьому переліку важливість та пріоритетність означених показників буде визначатись характером та умовами діяльності підприємства. Здійснюючи стратегічне планування діяльності вітчизняних підприємств, фахівці з планування мають зосередитися на показниках, які є важливими саме для підприємств відповідної галузі, відображають її проблематику і спрямовані на вирішення гострих проблем, а не мають загальний універсальний характер.

1. Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 344 с.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА: ДОСВІД ДЛЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

©Родченко В.Б., Прус Ю.І., 2017

В умовах жорсткої міжнародної конкуренції та посилення глобалізаційних процесів національна політика створює лише платформу для інновацій, а джерелом інноваційної діяльності виступають регіони, де представники бізнес-середовища, вищі навчальні заклади та місцева влада взаємодіють безпосередньо. За словами Девіда Уайта, голови Європейської комісії з інноваційної політики, саме регіональний рівень – це місце, де інновації з'являються, де дослідження трансформуються в економічні результати [1]. На зміну централізованим інноваційним системам приходять локальні інноваційні екосистеми, які зберігають свою глобальну орієнтацію, однак основою їх розвитку є ендогенні фактори.

Успіхи регіонів країн ЄС у сфері інноваційного розвитку підтверджують дієвість їх інноваційних політик. Так у Глобальному рейтингу розвитку інновацій у 2016 році 7 з 10 найбільш інноваційно розвинутих країнами світу є європейські держави (Швейцарія – 1 місце (66,28), Швеція – 2 місце (63,57), Фінляндія – 5 місце (59,90), Ірландія – 7 місце (59,03), Данія – 8 місце (58,45), Нідерланди – 9 місце (58,29), Німеччина – 10 місце (57,94)) [2].

Орієнтація України на європейські принципи управління, необхідність пошуку форм і методів модернізації економіки та прискорення інноваційного розвитку регіонів країни в умовах децентралізації влади обумовлює доцільність вивчення досвіду формування регіональних інноваційних політик в країнах ЄС.

Регіональні інноваційні політики європейських країн донедавна традиційно склалися з горизонтальних заходів індустріального розвитку, які були нейтральними у секторальному та галузевому аспектах і спрямованими на поліпшення загальних рамкових умов і можливостей використання інноваційного потенціалу (захист прав інтелектуальної власності, відповідна науково-дослідна інфраструктура, забезпечення конкуренції та відкритості тощо). Однак останнім часом пріоритетом інноваційного розвитку та гуртування, як окремих регіонів, так і всього Європейського союзу, стає нова політика, яка зберігає традиційних акцент на горизонтальних заходах, але вже через призму концепції “розумної спеціалізації”.

Термін “розумна спеціалізація” вперше було запропоновано у 2007 році Форе В. та Ван Арком Б. у доповіді незалежної експертної групи комісару ЄС з досліджень та інновацій, як нова концепція регіонального розвитку, яка поєднує промислову та інноваційну політику, покликана сприяти ефективному та дієвому використанню держаних інвестицій за рахунок зосередження на сильних сторонах регіонів, що й становлять власне їх спеціалізацію [3, с. 193]. Сьогодні нею керується Європейський Структурний Фонд на період з 2014 по 2020 роки щодо реалізації цілей стратегії “Європа 2020”.

Сутність концепції розумної спеціалізації полягає у врахуванні регіональної специфіки, а інновації розуміються у розширеному сенсі, тобто як результат не тільки фундаментальних досліджень, але й запозичення, комбінування та творчості. У зв'язку з цим, виділяють території, у яких необхідно розвивати базові інновації, та регіони, де доцільно зосередитися на прикладних дослідженнях та реалізації базових технологій відповідно до вже існуючих продуктів та технологічних процесів. Окремо виділяють регіони, у яких інновації є результатом творчої, а не наукової, діяльності, в них доцільно розвивати креативні технології.

Концепція розумної спеціалізації передбачає [4]:

– визначення спеціалізації регіону на стику наявних потенціалу, компетенцій та релевантних технологій;

- аналіз досвіду, ресурсів, компетенцій та технологій в інших регіонах;
- інтенсифікацію міжрегіональної взаємодії, у тому числі у напрямку купівлі/продажу технологій, розширення діяльності місцевих фірм і включення їх у глобальні мережі та ланцюги створення вартості.

Доречно відміти, що розумна спеціалізація – це інструмент, який реалізується “знизу вгору”: від підприємницького пошуку до вибору спеціалізації на рівні регіону. Деякі дослідники [3, 4], до особливостей розумної спеціалізації відносять посилення кластерного розвитку у контексті продовження загальновідомої ідеї П. Кругмана. Однак, на нашу думку, кластери є лише елементом інноваційної екосистеми регіону, у той час як розумна спеціалізація – це суттєво більш широка політика, яка спрямована на реформування самої системи. Так, у Стратегії розвитку Харківської області на період до 2020 року з врахуванням її наявного потенціалу окреслено якірні проекти [5], які по суті є основою для розвитку розумної спеціалізації регіону.

У 2016 році німецьким Інститутом Фраунгофера з питань системних та інноваційних досліджень з метою оцінки ефективності впровадження розумної спеціалізації проведено експертне опитування (обсяг вибірки – 179 осіб) серед представників місцевих органів влади, вищих навчальних закладів, підприємців, громадських об'єднань в тих регіонах, де концепцію вже апробовано. Результати дослідження показали, що в цілому 60,0% респондентів оцінюють подальше впровадження концепції розумної спеціалізації доречним в окремих галузях, 20,0% вважають, що такий підхід необхідно застосовувати у всіх галузях, однак 20,0% респондентів зазначили, що впровадження даної концепції є безрезультатним [6]. Тобто доречно зауважити, що більшість учасників оцінили результативність зазначеної концепції позитивно та наголошують на необхідності її впровадження для подальшого розвитку регіонів, стимулювання їх підприємницької активності.

Крім того дослідження виявило, що організовані групи взаємодії суспільства, бізнесу, науки, держави та їх діяльність не згасають, а навпаки активно розвиваються.

Таким чином, ключовим фактором інноваційної успішності країн ЄС є виокремлення регіонального рівня в інноваційній політиці, в основі якої лежить фокусування на унікальних компетенціях і ресурсах регіону, враховуючи різноманітні траєкторії його розвитку.

Впровадження концепції розумної спеціалізації в регіонах України сприятиме диференціації регіональних інноваційних стратегій, що призведе до появи нових точок зростання і посилить курс на стабільний розвиток національної економіки. Однак ефективність реформування регіональної інноваційної політики в Україні можливо досягти лише за умови подолання стримуючих факторів, зокрема недосконалості інституційного середовища, корупції, бюрократії, низького рівня довіри в суспільстві, відсутності ефективних комунікацій в інноваційній сфері.

1. White D. *Innovative to boost regional innovation* / D. White // *European Innovation*. – September, 2005. – P. 126-147.

2. *The Global Innovation Index 2016. Winning with Global Innovation* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf. – Загл. з екрану.

3. *Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь* / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с.

4. *Smart Specialisation Platform* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/>. – Загл. з екрану.

5. *Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.kharkivoda.gov.ua/documents/16203/1088.pdf>. – Загл. з екрану.

6. *Policy Brief on Smart Specialisation* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/196760/Policy+Brief+on+Smart+Specialisation/938913ba-040f-4d67-bb07-383e45ffaf0b>. – Загл. з екрану.

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ РУГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

© Рощик І.А., 2017

В економіках інноваційного типу основним генератором інновацій вважається приватний бізнес. Фірми здійснюють інноваційну діяльність з метою отримання конкурентних переваг і збільшення прибутку. Однак, у зв'язку з тим, що інноваційна діяльність є витратною та ризикованою, термін окупності інвестицій досить тривалий, мотиви фірм здійснювати таку діяльність часто послаблюються. Водночас інноваційна діяльність є основним фактором економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності економіки. Тому уряди більшості країн світу зацікавлені регулювати інноваційну діяльність приватного бізнесу, в тому числі й шляхом застосування економічних інструментів (рис.1).

Рис. 1. Класифікація економічних інструментів регулювання інноваційної діяльності бізнесу [1]

Урядова підтримка становить в середньому 10-25% від загального фінансування інноваційної діяльності бізнесу в країнах ОЕСР: 62% - Росія, 32% - Ірландія, 28% - Угорщина, 27% - Греція, 26% - Франція, майже 0% - Швеція, Швейцарія [2, р.175]. Протягом останнього десятиріччя частка урядового фінансування бізнесу у ВВП значно збільшилась у більшості країн ОЕСР і становить понад 0,35% у Франції, Росії, Кореї, Ірландії [3]. При цьому частка фінансування інноваційної діяльності бізнесу збільшилась швидшими темпами, ніж частка фінансування досліджень в державному секторі, а підтримка бізнес-інновацій і підприємництва стала відноситись до пріоритетних цілей розвитку.

Збільшення урядового фінансування інновацій в бізнесі відбулося завдяки збільшенню частки непрямих урядових інструментів у вигляді податкових пільг: до 88% - Голандія, 85% - Австралія, 83% - Канада, 82% - Японія, 81% - Ірландія, 69% - Франція, 67% - Бельгія [3]. Однак оптимальне

співвідношення прямих та непрямих інструментів державної підтримки залежить від традицій державного фінансування, розвитку ринкових відносин та типів досліджень і розробок в країні. Наприклад, Німеччина, Мексика, Швейцарія, Болгарія, Естонія застосовують тільки прямі інструменти [3].

Гранти і субсидії залишаються найпоширенішим інструментом прямого фінансування у науково-дослідні роботи специфічних напрямів (нові напрями, неприбуткові напрями з великим соціальним ефектом – зелені технології і соціальні інновації). Гранти стали надаватися на конкурентних засадах і, в окремих випадках, на засадах приватного співфінансування, як правило, на безповоротній основі. Частка кредитування у формі банківських позик, які субсидуються урядом, скоротилася в більшості країн ЄС, Канаді, США. Більшого поширення набули поворотні гранти з вимогою часткового або повного повернення (інколи у формі роялті та на засадах приватного співфінансування), а також кредитні гарантії або механізми розподілу ризиків (Австрія, Латвія, Польща, Великобританія). Держзамовлення поширені переважно в країнах з низьким рівнем розвитку (Індонезія, Перу), в США, Франції для розробки військового обладнання, яке потенційно може використовуватись цивільними громадянами.

Уряди фінансують організацію механізмів залучення приватних ресурсів для розвитку інноваційної діяльності бізнесу. Тоді як обсяги ризикового фінансування інституційними інвесторами (банками, пенсійними фондами) останнім часом скоротились у більшості країн, крім США, зросла активність бізнес-ангелів, які організують переважно групове або через інтернет-мережу фінансування, експертизу, менторство, консультування, створення інтернет-платформ. Новим каналом фінансових ресурсів стало акціонерне фінансування у формі групового (crowd) небанківського (Австралія, Австрія, Греція) та мезонінного (mezzanine), тобто комбінації кредитного та акціонерного фінансування (Португалія).

Новітнім механізмом створення попиту на інновації є інноваційний ваучер – це мала кредитна лінія для малих і середніх підприємств з метою купівлі послуг державних науково-дослідних установ та впровадження їхніх інновацій у свою операційну діяльність (Австрія, Чилі, Естонія, Чехія, Угорщина, Португалія).

Податкові знижки традиційно стосуються податку на прибуток фірм та на доходи фізичних осіб, які інвестують у дослідження і розробки, експлуатують об'єкти інтелектуальної власності, залучають бізнес-ангелів, залучають іноземних дослідників чи фінансування іноземних транснаціональних корпорацій.

Натомість в Україні при низькій частці урядового фінансування науково-дослідної роботи взагалі, стимулювання інноваційної діяльності бізнесу майже не здійснюється (0,7% загального обсягу фінансування [4, с.151]). Нерозвиненість фондового ринку стоїть на заваді ризик-фінансування та акціонерного фінансування. Однак розширення податкових преференцій, стимулювання діяльності бізнес-ангелів, надання інноваційних ваучерів можуть дати потужний поштовх для розвитку інновацій.

1. *Government financing of business R&D and innovation. In: OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/science-and-technology/oecd-science-technology-and-innovation-outlook-2016/government-financing-of-business-r-amp-d-and-innovation_sti_in_outlook-2016-23-en#.WPe5PGnyjIU#page1.*

2. *OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016. – Paris: OECD Publishing, 2016. – 196 p. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-science-technology-and-innovation-outlook-2016_sti_in_outlook-2016-en.*

3. *Measuring Tax Support for R&D and Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/sti/Direct-govfund.xls>.*

4. *Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 257 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.*

КРАУДФАНДИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ

©Самолук Н.М., 2017

Активізація інноваційної діяльності підприємств в умовах ринкової економіки пов'язана передусім з пошуком джерел і форм інвестування, які мають забезпечити баланс між інноваційними витратами та фінансовими можливостями. Вирішення проблем інноваційного розвитку потребує новітніх заходів щодо залучення фінансових ресурсів. У західних країнах успішно працюють фінансові механізми, які могли б стати ключем до вирішення фінансових проблем в Україні, до них можна віднести краудфандинг.

Складний термін «краудфандинг» утворений із двох англійських слів – crowd (натовп, юрба, маса) і funding (фінансування). Дослівно це масове фінансування, а за змістом – співфінансування.

Є безліч авторських трактувань категорії «краудфандинг». Серед них можна виділити визначення краудфандингу як процесу, співпраці, відкритого конкурсу, розподілу завдань, інструменту активізації діяльності та форми відносин.

Якщо зважати на те, що термін «краудфандинг» у буквальному розумінні означає фінансування, то вважаємо доречним визначити його як діяльність юридичних, фізичних осіб або держави, спрямована на фінансування проекту задля досягнення цільових орієнтирів (фізичних та юридичних осіб, підприємств та галузей, міст та регіонів, країни) за участі значної кількості осіб [1]. Тобто, краудфандинг є механізмом залучення фінансування від широких мас з метою реалізації культурних, соціальних, комерційних, політичних, екологічних та особистісних проектів. У своїй більшості, фінансування спирається на невеликі внески, здійснені великою масою людей. При цьому дуже активно використовується мережа Інтернет, а посередником є краудфандингова компанія, яка здійснює усі необхідні організаційно-контрольні функції.

Можна виділити такі риси інтернет-краудфандингу, що роблять його ефективним інноваційним способом фінансування проектів [2].

1. Краудфандингова платформа має певні переваги порівняно з економічними агентами, що традиційно виділяють та розподіляють кошти за напрямками витрат, і поєднує дві функції – як акумуляцію коштів, так і визначення напрямків витрат.

2. Використання краудсорсингових технологій дозволяє виробляти і комерційні блага, і так звані локальні суспільні блага, виробленням яких у традиційно займалася лише держава.

3. Відбувається зниження витрат на організацію фінансування проектів завдяки меншій кількості посередників - лише краудфандингова платформа та банк, що обслуговує вклади.

4. Краудфандинг масово залучає інвесторів, звертаючись не лише до економічних мотивів, а й до спільних соціальних інтересів.

5. Колективні способи фінансування проектів розширюють перелік способів традиційного інвестування. Підтвердженням цього є те, президент США Б. Обама в квітні 2012 р. підписав JOBS – закон, відповідно до якого стартап-компанії можуть залучати до 1 млн. дол. США за допомоги краудфандингу без відповідної емісії цінних паперів.

6. Краудфандингова схема фінансування має істотні переваги для інвестування інноваційних проектів, оскільки знімає ряд істотних обмежень традиційних способів фінансування.

Краудфандинг доволі новий механізм залучення коштів, який з'явився менше десяти років тому і використовувався поодинокими особами для збору коштів через Інтернет на реалізацію культурних проектів. Перші професійні краудфандингові компанії Kickstarter і IndieGoGo були створені тільки в 2008-2009 роках, хоча сьогодні таких компаній вже десятки.

Світовий ринок краудфандингу активно розвивається, особливо, починаючи з 2013 року. Якщо ще у 2012 році його обсяг становив 2,7 млрд. дол. США, то в 2013 році він зріс до 6,1 млрд. дол., а в 2015 році – аж до 34,4 млрд. дол. США. При цьому, за прогнозами Світового банку до 2025 року обсяг даного ринку у світі досягне 96 млрд. дол. США [3].

На сьогодні український ринок краудфандингу лише розпочинає розвиватися і тому його ресурсів достатньо лише для задоволення дрібних потреб малого бізнесу. Зібрати кошти на реалізацію великого інноваційного проекту, стартапу з продуктом, який буде орієнтовано на іноземний ринок на українських платформах практично неможливо. Таким проектам доводиться користуватися послугами іноземних краудфандингових компаній. Але при цьому вітчизняні підприємці зустрічаються з рядом перешкод, які умовно можна розділити на дві групи [3]:

- територіально-організаційні (більшість краудфандингових компаній працюють лише з підприємцями із Західної Європи, Північної Америки та Австралії, інші вимагають відкрити рахунок у певних американських чи європейських банках)
- культурні (мовний бар'єр, культурні розбіжності та специфіка сприйняття інформації зарубіжної аудиторії).

Але при наявності потенційно цікавого проекту варто сконцентруватися на подоланні зазначених перешкод, бо можливості зібрати заявлені, для реалізації проекту, кошти на зарубіжних платформах значно вищі. На даний час українці активно долучились до краудфандингових технологій презентації своїх ідей та збору коштів як шляхом використання вітчизняних та іноземних краудфандингових веб-сайтів. До проектів, які набули досить широкої популярності в світі та зібрали необхідні кошти, можна віднести наступні [4]:

- проект виробництва «розумного» світлодіодного дисплею LaMetric української компанії SmartAtoms - зібрав на сайті Kickstarter близько 258 тис. дол. США;
- проект Олександра Нескіна Petcube (робот для ігор з домашніми тваринами) - зібрав на Kickstarter близько 250 тис. дол. США;
- проект Владислава Тисленко спалах для смартфонів iBlazr, для якого було заявлено для збору суму 58 тис. дол. США, а зібрано - 152 тис. дол. США.

Основні чинники, які на даний час заважають широкому розповсюдженню краудфандингу в Україні можна поділити на [5]:

- 1) суб'єктивні (схильності інвесторів, генерація ідей, незрозумілість ідей для інвесторів);
- 2) об'єктивні (відсутність спеціального законодавства, обмеженість можливостей легкого та швидкого способу переведення грошей, недостатній захист інтелектуальної власності, низький рівень довіри у суспільстві).

Отже, в Україні питання інвестування в інноваційні проекти є достатньо проблематичним, оскільки отримання бюджетних коштів практично неможливо, кредитування обмежене, основна маса зацікавлених інвесторів бачать лише власну вигоду і швидко починають диктувати свої умови. Однак, краудфандинг дає можливість уникнути таких проблем, являючись ефективною формою підтримки авторів цікавих ідей на початковій стадії розвитку, можливістю їх виживання та успішної діяльності в майбутньому.

1.Климко Т.Ю. Оподаткування суб'єктів краудфандингової діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Т. Ю. Климко, В.О. Огородник // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://global-national.in.ua/vipusk-3-2015/495-klimko-t-yu-ogorodnik-v-opodatkuvannya-sub-ektiv-kraudfandingovoji-diyalnosti-v-ukrajini>.

2. Петрушенко Ю.М. Краудфандинг як інноваційний інструмент фінансування проектів соціально-економічного розвитку / Ю.М. Петрушенко, О.В. Дудкін // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2014. - № 1. - С. 172-182.

3. Васильєв О.В. Краудфандинг - сучасний інструмент фінансування розвитку інтелектуального капіталу / О. В. Васильєв, С.С. Матющенко // Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 18. - С. 36-40.547.

4. 10 самых перспективных украинских стартапов [Электронный ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ain.ua/2014/01/14/507167>.

5. Іващенко А. І. Перспективи розвитку краудфандингу в Україні як інструменту залучення коштів для підприємств малого та середнього бізнесу / А.І. Іващенко, Є.А. Поліщук, О.М. Диба // Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 21. - С. 34-39.588

КЛАСТЕРИ ЯК РУШІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ РЕГІОНІВ

©Совершенна І.О., Кравченко К.І.

Перехід на нову парадигму економічного зростання, що спостерігається в Україні в останні роки під впливом значних змін в науці і технологіях, в умовах затяжної кризи, суперечливих процесів економічної інтернаціоналізації, всеохоплюючої глобалізації та регіональної інтеграції вимагає від країни кардинальної модернізації економіки, підвищення її конкурентоспроможності.

Одним із інструментів модернізації і розвитку економіки, підвищення конкурентоспроможності підприємств, на наш погляд, може бути кластерна модель співробітництва підприємств.

Вперше визначення географічного (територіального) кластера зустрічається в західній літературі 70-х - 80-х років ХХ ст. і, по суті, означає, що склався підринок (submarket), який формується на основі певної транспортної доступності (наприклад, зон охоплення - catchment area), на основі вартості житлової / комерційної нерухомості та інших характеристик.

Уявляється цікавим проаналізувати світовий і вітчизняний досвід і ефект кластерної співпраці підприємств та визначити її вплив на економіку міст і регіонів.

Поняття «кластер» було введено у науковий оборот професором Гарвардської школи бізнесу Майклом Портером у 90-х роках ХХ ст. (Porter, 1990) [1]. За визначенням М. Портера, «кластер – це група географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній і пов'язаних із ними організацій, що діють у певній сфері, характеризуються спільністю діяльності та взаємодоповнюючих один одного» [1]. Сучасні дослідники визначають територіальні кластери, як різновид мережевої організаційної форми.

Інтерес до кластерів у світі постійно зростає, оскільки в умовах ринкового господарства вони стали дієвою силою розвитку компаній-учасників і цілих регіонів, за що їх підтримує місцева влада.

Всі країни Європи мають свої національні програми кластеризації. У країнах ЄС реалізуються рішення Лісабонського Саміту 2000 р. про повсюдне впровадження програм розвитку Регіональних Інноваційних систем, заснованих на кластерній моделі співробітництва.

Прикладом формування унікального високотехнологічного кластера для всього світу є виникнення Силіконової Долини поблизу Stanford університету завдяки історично сформованому в США зв'язку університетів і бізнесу.

Зарубіжними відомими прикладами кластерів є також автомобільний кластер у м. Детройт (США), аерокосмічний кластер Боїнг у м. Сіетл (США), кластер з виробництва килимів у м. Датон (США), Центр діамантів у м. Антверпен (Бельгія), виноробний кластер Бордо (Франція) і т.ін.

Прикладами кластерів в Україні є ІТ-кластер Cluster bit в Чернівцях, Organic Cluster (Кластер органічного сільського господарства), Туристичний кластер Львова, кластер «Нові продукти харчування» (Київська обл.) та ін.

Початком реалізації програми інноваційного розвитку кластерів можна вважати рішення Київської міськради про затвердження плану території комплексної забудови українського аналога російського технопарку «Сколково» під назвою Bionic Hill. До 2020 р. на території площею 147 га під Києвом поблизу смт. Коцюбинське заплановано звести 900 тис.кв.м нерухомості. Очікується, що місто-сад, з усіх боків оточене лісом, прихистить 35 тис. працівників, третина з яких житиме там. У Bionic Hill повинні розміститися офіси українських і міжнародних ІТ-компаній, науково-дослідні центри, інженерний ВНЗ та інфраструктура для відпочинку. Нажаль, з причини складної економічної ситуації в країні проект поки що заморожений.

У цілому кластери стали значним явищем в економічній політиці по всьому світу, в Україні до кластерів як механізму регіонального розвитку також проявляється значний інтерес.

Як показують дослідження, кластер як стійке партнерство взаємопов'язаних підприємств, організацій та окремих осіб може мати потенціал, який перевищує просту суму потенціалів окремих

складових. Це прирощення виникає як результат співпраці й ефективного використання можливостей партнерів у тривалому періоді, поєднання кооперації та конкуренції. Фактично можна говорити про певний синергетичний ефект кластерів [2].

На думку вітчизняних учасників кластерів, кластер – це щось більше, ніж група компаній, це, перш за все, різноманітні можливості для зростання свого бізнесу і себе, спільної комунікації як між собою, так і з зовнішнім світом, владою та навчальними закладами, можливість отримати нові знання та навички і т.ін.

Як говорять результати досліджень, компанія в кластері автоматично має більш вигідну позицію, ніж бізнес-одинак. Кластери дають можливість:

- посилювати процеси спеціалізації і поділу праці між учасниками;
- ширше залучати клієнтуру, створюючи тісну взаємодію виробників і споживачів послуг;
- знижувати вартість одиниці послуги і продукції, яка виробляється і реалізується на основі спільної діяльності;
- посилювати потоки ідей і інформації між учасниками;
- підвищувати інноваційність виробництва послуг;
- ефективніше використовувати місцеві природні ресурси;
- створювати здоровий соціальний капітал, забезпечувати баланс ринкової ефективності і соціальної гармонії.

Дослідження інноваційних кластерів в Україні показали, що до основних умов створення синергетичного ефекту також слід віднести:

- вільне пересування інновацій у кластері;
- приріст грошового потоку за рахунок ефекту спільної діяльності підприємств, що входять у кластер;
- спільне використання інфраструктурних об'єктів;
- зниження витрат здійснення бізнес-документарних та інформаційних операцій.

Отже, кластери підвищують конкурентоспроможність цілих галузей і регіонів, і тому в умовах слабкої економіки є дієвим способом для малих підприємств конкурувати на внутрішньому ринку з великими і виходити на зовнішні ринки.

Проблема підвищення рентабельності української економіки, підвищення рівня інноваційності існуючих підприємств може бути вирішена шляхом реалізації програми кластеризації економіки України.

1. Портер М. Конкуренція / М. Портер ; перев. з англ. – М. : Изд. дом «Вільямс», 2005. – 608с.

2. Ансофф І. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб : Питер-Прес, 2009. – 342с.

3. Федулова Л.І. Організаційно-інституційні передумови формування технологічних кластерів як точок росту економіки України / Л.І. Федулова // Наука та інновації. – 2011. – №2. – С. 25-34.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ З УРАХУВАННЯМ ІННОВАЦІЙНОГО ДОСВІДУ РОЗВИНУТИХ КРАЇН

© О.А. Темченко, М.Д. Костішин, 2017

Сучасний рівень української економіки характеризується наявністю кризових явищ та значною кількістю застарілих технологій та збиткових виробництв. Такий стан речей стимулює усі галузі національного господарства до пошуку якісних шляхів подальшого розвитку, одним з яких є активізація інноваційної діяльності. В умовах глобалізації економічних зв'язків, поглиблення економічної інтеграції пріоритетного значення набуває створення і удосконалення інноваційної інфраструктури. На жаль зараз в Україні ще не створено налагодженої системи управління інноваційними процесами, не сформовані центри трансферу технологій, майже не діють венчурні фонди, держава не підтримує належним чином наукову та винахідницьку діяльність. Аналіз особливостей розвитку багатьох країн світу показує, що саме розвинута інноваційна інфраструктура забезпечує фінансування інноваційних процесів, формування конкурентного середовища в інноваційному секторі економіки, розвиток і підтримку інноваційного підприємництва, мотивацію економічних суб'єктів до інновацій, захист прав інтелектуальної власності, індивідуальний підхід до інноваційних фірм та інноваційних проектів промислових підприємств, відтворення інноваційного процесу (інноваційний конвеєр) [1, с. 19].

Важливу роль набувають питання започаткування власної справи, залучення інвесторів та виходом на нові ринки. Для вирішення зазначених проблем необхідно створювати і розвивати вітчизняні бізнес-інкубатори, які зараз нарощують свій потенціал діяльності з урахуванням інноваційного досвіду розвинутих країн.

Так у Сполучених Штатах Америки програми підтримки бізнес-інкубаторів є в основному ініціативою місцевих органів влади, вони проводять дослідження, на основі яких відправляють рекомендації у федеральні органи, опираючись на які виділяються позички і гранти. Федеральна підтримка, як правило, обмежується відшкодуванням витрат на будівництво. На даний момент 70% американських бізнес-інкубаторів отримують державні субсидії. Владою Сполучених Штатів Америки підраховано, що кожен долар, вкладений у бізнес-інкубатор, приносить чотири долари дев'яносто шість центів у вигляді податків до бюджетів різних рівнів.

У Китаї розроблена спеціальна національна програма для бізнес-інкубаторів China Torch Program. Програма характеризується розгалуженістю бізнес-інкубаторів по всій країні, та значною підтримкою з боку держави. Програма розвитку інкубаторів була включена в десятий п'ятирічний план економічного розвитку Китаю. Уряд і місцева влада сформували законодавчу базу для роботи бізнес-інкубаторів. Для управління та координації програми був створений спеціальний інститут – Torch Program Office, який для просування і стандартизації розвитку бізнес-інкубаторів ще в листопаді 1994 року розробив Коментарі по технологічним бізнес-інкубаторам [2, с. 377-380]. В цілому вже у 2001 році загальна сума прямих інвестицій в інкубатори в рамках програми China Torch Program склала понад 70 млн. юанів. Крім того, програма не виключає можливості грошової підтримки бізнес-інкубаторів на рівні місцевих органів влади, оскільки велика кількість інкубаторів національного рівня належать саме їм [2, с. 380-383].

У Фінляндії наявність значної кількості бізнес-інкубаторів забезпечила стабільне економічне зростання країни, а самі бізнес-інкубатори стали, з одного боку, ефективним механізмом створення нових промислових підприємств, а з іншого – одним з ключових центрів консолідації зусиль різних суб'єктів (підприємств, науково-дослідних університетів тощо) для активізації інноваційної діяльності.

Шведський досвід демонструє бізнес-інкубатори як ефективний інструмент розвитку бізнес-середовища промислових підприємств, місце генерування і впровадження інноваційних ідей на базі великих компаній [3, с. 61].

Особливостями німецької моделі створення і функціонування бізнес-інкубаторів є, по-перше, висока якість підготовки підприємців-новачків (зокрема, лише 5% підприємств, «вирощених» у бізнес-інкубаторах, банкрутують), і, по-друге, переорієнтація бізнес-інкубаторів з інноваційної сфери на сферу підтримки малого і середнього підприємництва. Друга особливість пов'язана з тим, що в Німеччині бізнес-інкубатори розглядають насамперед як інструмент прискорення регіонального соціально-економічного розвитку [4, с. 180].

Яскравим прикладом для наслідування є бізнес-інкубатори Ізраїлю, де співробітництво проводиться приблизно на таких умовах: підприємець складає бізнес-план з бюджетом близько 500 тисяч доларів США, на 85% цієї суми держава дає «м'який займ», решту 15% вкладають приватні інвестори. При цьому до 60 % доходу підприємець забирає собі, а до 10 відсотків отримують його співробітники, все інше у підсумку ділять між собою бізнес-інкубатор та приватні інвестори. Отже, аналіз діяльності закордонних бізнес-інкубаторів засвідчив, що вони стали невід'ємною частиною інноваційної інфраструктури, дієвим механізмом розвитку підприємництва та економіки розвинутих країн в цілому. На жаль, в теперішній час бізнес-інкубатори в Україні в силу об'єктивних підстав не достатньо розвинуті та мають обмежені можливості в основному через відсутність належної державної підтримки з фінансової точки зору, однак опираючись на закордонний досвід, цю ситуацію можна позитивно змінити шляхом, насамперед, розробки і впровадження пріоритетних програм інноваційного розвитку держави навіть в умовах невизначеності та економічної нестабільності.

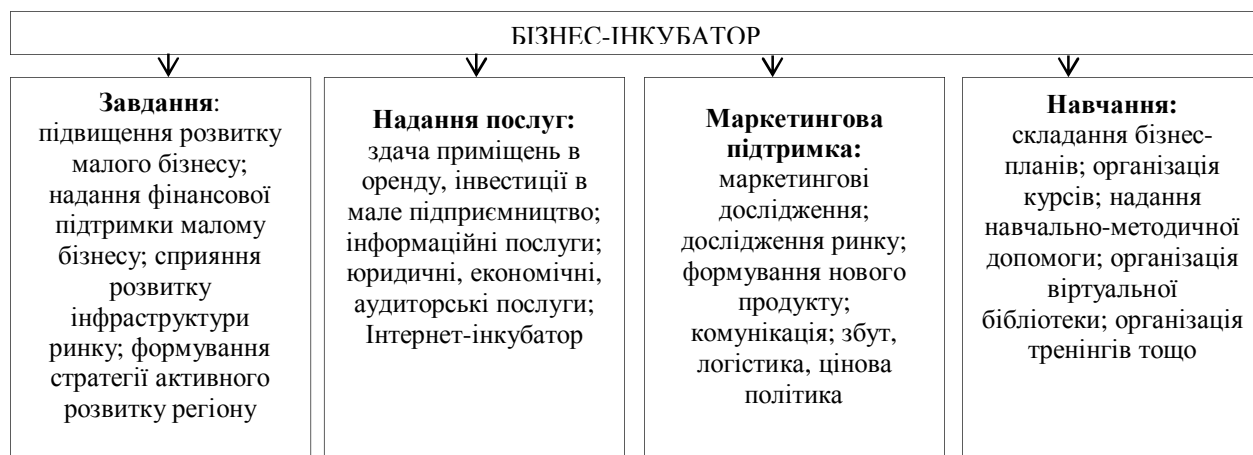

Рис. 1 Типова модель бізнес-інкубатора [3, с. 63]

1. Прозоров В.В. Удосконалення інноваційної інфраструктури України в умовах глобалізації 2005 года: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.05.01 "Світове господарство і міжнародні економічні відносини" / В.В. Прозоров – Донецьк, 2005. – 19 с.

2. Антоненко М.С. Важливість бізнес-інкубаторів в регіональній політиці Німеччини / М.С. Антоненко // Інформаційне суспільство. - № 2. – 2006. – С. 377-383.

3. Богашова Н.В. Бізнес-інкубатори: світовий й вітчизняний досвід створення і функціонування / Н. В. Богашова. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – №11. – С. 61–63.

4. Шевчук Л.Т. Світовий і вітчизняний досвід створення і функціонування бізнес-інкубаторів / Л.Т. Шевчук, А.В. Колодійчук. // Регіональна економіка. – 2013. – С. 180.

ОСНОВНА ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

©Тимечко І.Р., 2017

Євро регіон становить одну з організаційних форм транскордонного співробітництва, де у межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів – на базі спеціальних розширених повноважень на міжнародне співробітництво – органи місцевого самоврядування та відповідні органи влади мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології.

В Європейському Союзі практика функціонування євро регіонів показала свою ефективність у справі ліквідації бар'єрів для вільного руху людей, товарів, послуг, капіталів.

На євро регіон покладаються завдання: організація та координація дій, що сприяють співробітництву між членами євро регіону в галузях економіки, науки, екології, культури та освіти; надання допомоги у розробці конкретних проектів транскордонного співробітництва, що становлять взаємний інтерес; сприяння розвитку добросусідських відносин між країнами-членами євро регіону; визначення потенційних галузей багатостороннього співробітництва; виконання функцій сполучної ланки та сприяння співробітництву членів євро регіону з міжнародними організаціями, установами та агентствами.

Як правило, керівними органами євро регіонів є Рада, Президія та Секретаріат, які виконують координаційні, дорадчі і представницькі функції, що пов'язані з реалізацією цілей і завдань євро регіонів. Для вирішення визначених завдань Радою, також, можуть створюватись постійні робочі групи.

Рада Євро регіону є вищим органом та має наступні повноваження: обирає та звільняє президента та віцепрезидентів та контрольно-ревізійну комісію, затверджує угоду, статут та зміни до них, щорічну програму діяльності євро регіону, бюджет та щорічний фінансовий звіт, щорічний звіт контрольно-ревізійної комісії, приймає рішення про припинення діяльності євро регіонів, прийняття та виключення членів і надання або позбавлення статусу спостерігача, створення національних представництв євро регіону, розмір та порядок сплати членських внесків, організаційну структуру та кількість співробітників.

Президія здійснює робочі, координаційні та представницькі функції у період між засіданнями Ради. До компетенції Ради відноситься представлення євро регіону на міжнародній арені, виконання рішень Ради євро регіону, управління Секретаріатом, скликання робочих груп, внесення змін до статуту та вирішення інших питань, визначених статутом.

Секретаріат євро регіону є виконавчим та адміністративним органом. До його обов'язків входить підготовка та подання на розгляд Ради проектів рішень, що стосуються спільних дій в рамках прикордонного співробітництва, підготовка засідань Ради, координація діяльності робочих груп, виконання інших функцій, пов'язаних з управлінням та фінансуванням діяльності євро регіону.

Контрольно-ревізійна комісія перевіряє правильність документів, що готуються органами євро регіону та правильність матеріальної та фінансової діяльності. Вона здійснює контроль за фінансовою діяльністю, перевіряє вимоги до кворуму та голосування під час засідання Ради, готує звіти та надіє їх Раді, виконує будь-які інші функції, передбачені Статутом або визначені Радою.

Для досягнення своїх цілей євро регіони використовують наступні джерела фінансування: членські внески, подарунки, пожертви та інші необов'язкові або добровільні внески, спонсорство, кошти міжнародної технічної допомоги, гранти та інші джерела фінансування, не заборонені законодавством.

Основною ідеєю єврорегіонів є їхня функція як організаційної платформи для добровільної співпраці міст, громад та інституцій в прикордонному просторі держав. Ця ідея ще не повністю реалізується в Україні, тобто кількість членів, представлених у єврорегіонах за участю областей України значно відрізняється від інших єврорегіонів. Це свідчить про невисоку активність територіальних органів управління у транскордонній співпраці, і це має стати основним напрямом регіональної політики транскордонного співробітництва України.

Вже сам генезис єврорегіонів, які формувались на основі об'єднання крупних регіонів (з українського боку – областей, а не районів чи сільських громад), ніс у собі першопричину їхньої майбутньої неефективності: великі територіальні об'єднання не є достатньо простими в управлінні та не підвладні своєчасній реструктуризації в умовах стрімких змін глобального геополітичного середовища. Так, після розширення ЄС у 2004 році, єврорегіони за участю України, які і до цього були мало ефективними, цілковито перестали відігравати ту роль, яка відводилась їм в інтеграційних процесах на сході континенту. Адже одна справа – виконувати завдання, пов'язані з вирішенням проблем депресивних прикордонних регіонів на постсоціалістичному просторі в умовах переходу до ринкових умов господарювання, а зовсім інша – виконувати роль “транскордонного моста між Євросоюзом та сусідніми із ним державами.

Як наслідок, у своєму нинішньому вигляді ті єврорегіони, до яких входять українські області, є цілком анахронічним утворенням, яке потребує кардинальної реорганізації.

На кордонах України та сусідніх з нею держав функціонують єврорегіони: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), «Карпатський єврорегіон» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь) та «Слобожанщина» (Україна, Росія), “Ярославна” (Україна, Росія), “Донбас” (Україна, Росія) та «Чорне море».

ШЛЯХИ ЗАСТОСУВАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОСТІ УКРАЇНИ

©Чаплигіна Д.В., 2017

У XXI столітті вирішальну роль в успішності держав грають не території або сировина, а здатність генерувати нові знання і ефективно їх застосовувати. Метою дослідження є з'ясувати, якою мірою Україна інноваційна і як використовувати інноваційний досвід країн світу.

На мою думку, поняття «інновація» та «конкурентоспроможність» мають прямий зв'язок – чим вище ступінь розвитку інновацій, тим вище конкурентоспроможність економіки: система здатна виробляти продукцію нової якості, більш затребувану, з меншими витратами. Україна в цьому питанні суттєво відстає від топ-держав. Тим не менш, Україна володіє інноваційним потенціалом:

Таблиця 1

Місце України в глобальних рейтингах

Глобальний інноваційний рейтинг Bloomberg, 2016	Глобальний індекс інноваційності міст, 2014-2015
Країна-лідер з інноваційного розвитку: 42 місце з 50; населення з вищою освітою: 6 місце у світі; патентна активність: 17 місце у світі; технологічні можливості промисловості: 34 місце у світі.	Київ, Львів та Одеса увійшли в другу сотню найбільш інноваційних міст світу на ряду з такими світовими столицями інновацій, як Дублін, Таллінн, Зальцбург, Делі (група №3, NODE). Міста цієї групи володіють певним потенціалом конкурентоспроможності, мають реальний шанс значно підвищити свій інноваційний рейтинг. Харків, Сімферополь, Запоріжжя, Донецьк, Севастополь, Дніпро входять в групу №4 (INFLUENCER). Характеризуються концентрацією потенціалу конкурентоспроможності в деяких сегментах, однак ця концентрація має нестійкий і розбалансований характер.

Джерело: [1]

Провідні країни світу навчилися ефективно створювати і впроваджувати інновації, оновлювати своє виробництво. Показовий приклад Ізраїлю, який за 20 років увійшов у топ-20 інноваційних економік при відсутності природних ресурсів, у складних кліматичних і військово-політичних умовах. На заваді інноваційності України стоять:

- неефективна політика держави, шаблонне мислення, відсутність сучасної інноваційної філософії;
- відсутність ефективної інноваційної інфраструктури;
- витік мізків;
- недооцінка ролі інтелектуальної власності.

Досвід Фінляндії. Всі університети в цій країні мають статус дослідницьких. З 2010р. їм надано пільги на ввезення устаткування і можливість отримати у власність нерухоме майно, що закріплена повна фінансова та дослідницька автономність вузів. Потужним інструментом стимулювання інновацій виступає також Агентство по фінансуванню технологій та інновацій Фінляндії TEKES, що координує політику у сфері НДДКР та інновацій шляхом планування фінансових витрат. Щорічний бюджет TEKES становить майже 600 млн євро. Близько 40% цих коштів виділяється університетам, а 60% — приватним компаніям. Виділення коштів відбувається на конкурсній основі на умовах співфінансування, коли заявник самостійно інвестує в реалізацію проекту від 25% до 60% коштів. Основний критерій відбору — ефективність проекту. [2]

Досвід Франції. Надається пряма фінансова підтримка у вигляді безвідсоткової позики строком до п'яти–шести років, який підлягає поверненню тільки у випадку успішного виконання проекту. За оцінками фахівців ANVA, в середньому від 40% до 50% наданих агентством кредитів повертаються. Як метод непрямой підтримки застосовується податкова знижка у розмірі 50%, яка визначається з урахуванням досягнутого компанією збільшення витрат на НДДКР порівняно з рівнем базового року

або середнього за певний період. Також діють «податкові канікули» для новостворених малих і середніх науково-дослідних фірм, зі зменшенням в перші п'ять років їх Діяльності на 50% від суми сплачуваного ними прибуткового податку. Нові компанії в наукомісткому секторі виробництва, витрати на наукові дослідження і розробки яких перевищують 15% від обороту, звільняються від податків на вісім років. [2]

Досвід Ізраїлю. В Ізраїлі інноваційний бізнес стимулюється наданням фінансових грантів, податкових пільг і права на прискорену амортизацію. Розміри державного гранту розраховуються як частка у витратах на освоєння території під зводяться виробничі будівлі та інвестиції в основний капітал (включно з будівництвом і монтажем). Інноваційні підприємства також отримують податкові пільги на сім років, починаючи з першого року, коли підприємство отримує оподатковуваний дохід. [2]

Досвід Німеччини. Податкові пільги поділяються на три основні різновиди: спеціальні норми амортизаційних відрахувань, створення резервів обкладається податками прибутку та інвестиційні надбавки, які виплачуються податковими відомствами. Високотехнологічний фонд High-Tech Grunderfonds інвестує в нові високотехнологічні компанії, що демонструє багатообіцяючі результати досліджень і планують впровадити їх у виробництво. Програма EXIST Міністерства економіки і технологій надає допомогу в дослідженнях напрямів «Культура підприємництва», «Гранти на стартапи», «Трансфер досліджень». [2]

Досвід Китаю. У Китаї держава стимулює участь фірм (незалежно від форм їх власності) у розвитку технопарків. Підприємства, що працюють в технопарку, сплачують податок на прибуток у розмірі 15% від встановленої ставки, а фірми, 70% продукції яких йде на експорт, — 10%. Новостворені підприємства звільняються від сплати податків на два роки з моменту реєстрації. Фірми звільняються від експортних податків при реалізації продукції на зовнішні ринки. Місцеві адміністрації на рівні провінцій, міст, повітів також встановлюють додаткові пільги з метою заохочення і залучення інвесторів. [2]

Аналіз світового досвіду свідчить, що в основі інноваційного стрибка більшості країн-лідерів сучасної економіки лежать досить прості і не дуже витратні, з точки зору фінансів, рішення. **Головний фактор успіху** — систематичність і безперервність кроків, спрямованих на стимулювання інновацій: [3]

1) створити сприятливі базові макроумови - фундамент для будь-якого економічного розвитку (верховенство права, викорінення корупції, посилення енергоефективності);

2) поліпшити якість технічної освіти, популяризувати науку і техніку серед молоді, повернути моду на знання, пропонувати молодим науковцям ріст, щоб завадити витоків місків;

3) широко впроваджувати механізми приватного і державного співробітництва (багато країн починали свій шлях до інновацій через залучення великих інноваційних компаній і створення тисяч робочих місць в інноваційній сфері);

4) створити модель організації взаємодії по лінії наука – виробництво, адже те, що сьогодні вважається інновацією, завтра перетворюється у звичайне серійне виробництво;

5) змінити спосіб мислення не лише у керівників підприємств, власників малого та середнього бізнесу, але і у винахідників, науковців, студентів і багатьох стартапів;

6) забезпечити широкий нетворкінг, інтенсивний обмін інформацією та доступ до міжнародних ринків, мультинаціональним корпораціям та інновацій міжнародних кластерів – таким як Силіконова долина;

7) впровадити ІТ-рішення в усі без винятку сфери – від агро до аеро; інтенсифікувати як розробку, так і впровадження ІТ-продуктів у всі сфери економіки. Благо, в цьому напрямку Україна займає одне з провідних місць у світі.

Шлях до процвітання лежить через зростання економіки, зростання економіки залежить від конкурентоспроможності продукції, конкурентоспроможність продукції залежить від інновацій, а інновації залежать від кожного з нас.

1. *Global Smart Innovation Open Annual Settlement/MUKAM Global Innovation Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries/>*

2. *Шахмаєв О.С. Аналіз інноваційної політики розвитку країн / О.С. Шахмаєв // Креативна економіка. – 2012. – № 6. – С. 65–69.*

3. *Основні складові стратегії економічного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ippo.org.ua/>*

ОБ'ЄДНАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК СКЛADOVA ІНФРАСТРУКТУРИ СЕРЕДОВИЩА ЇХНЬОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

© Ю.Ю. Чебан, Л.А. Козаченко, 2017

Інфраструктурні формування, які діють сьогодні, не можуть належним чином задовольнити потребу фермерських господарств для забезпечення одного з пріоритетів державної аграрної політики, а саме – створення рівних умов для функціонування різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі та удосконалення державної підтримки розвитку підприємництва з метою вирішення зайнятості сільського населення. Ретроспективний аналіз діяльності кооперативного руху за участі фермерських господарств, на який поклалися основні сподівання щодо колективного ведення та обслуговування виробничої діяльності фермерів, а також їх особисте ставлення до такого типу діяльності, з одного боку, та менталітет українських фермерів, з другого, – вимагають пошуку більш нових, нетрадиційних, враховуючи наявні матеріально-технічні та фінансові ресурси фермерських господарств, практично можливих до впровадження шляхів вирішення вищезазначених проблемних питань.

Ми визначили поняття, особливості, переваги та можливості формування, а також перспективи розвитку такої складової інфраструктури середовища, в якому функціонують фермерські господарства, як комерційна група фермерських господарств. Таким чином, у нашому дослідженні комерційна група фермерських господарств – це об'єднання фермерських господарств, які входять до асоціації фермерських господарств адміністративного району, метою якої є чітко визначена профільна діяльність. У цьому випадку профільна діяльність – це діяльність, спрямована на налагодження взаємозв'язків з постачальниками і покупцями для досягнення конкретної мети – покращення системи матеріально-технічного забезпечення, пошуку більш вигідних каналів збуту тощо. Комерційні групи фермерських господарств можуть бути: виробничими; такими, що займаються постачанням матеріалів; займаються постачанням та забезпеченням технічними засобами; сервісними; маркетинговими; створеними зі спеціальною метою.

Маючи однотипні, вихідні спільні риси з кооперативом комерційна група фермерських господарств має низку переваг. Так, функціонування на комерційній основі, де фінансові вигоди групи перебувають у прямій залежності від обсягу діяльності, наприклад від обсягу продукції, яку реалізують через групу, а доходи групи складаються переважно з відрахування фіксованої частини виручки, і мають бути достатніми для покриття витрат групи та накопичення коштів для інвестицій.

Може бути створена як товариство з обмеженою відповідальністю, кооператив, асоціація, або на базі районної чи обласної асоціації фермерських господарств. Відсутня обов'язковість спільного володіння чи використання майна, яке також має зазначитися у договорі за згодою членів групи. Може бути створена 2-3 фермерами. Профільний напрям має скоординувати діяльність в одному колі і забезпечити більшу ефективність функціонування.

На шляху створення та забезпечення належного функціонування досліджуваних об'єднань виникають певні труднощі, зумовлені як зовнішніми (неконтрольованими суб'єктами господарювання), так і внутрішніми (контрольованими суб'єктами господарювання) факторами, напрями подолання яких можуть бути використані і для кооперативів, і для фермерських комерційних груп. Соціальні переваги - Запроваджується діяльність колективу, об'єднаного спільними проблемами, спільною метою, пропорційним, відносно обсягів реалізованої через групу продукції, розподілом витрат, доходів та ризиків. Економічні переваги - одержання більшого доходу від реалізації продукції та приросту прибутку на одиницю площі угідь, які можуть бути спрямовані на розвиток МТБ. Екологічні переваги - підвищення якості виробленої сільськогосподарської продукції шляхом її доробки та забезпечення належного процесу зберігання. Технологічні переваги - набуває відповідного рівня технологічний процес доведення виробленої продукції до стану, який дозволяє забезпечити відповідну ціну реалізації. Інституціональні переваги - створення та

забезпечення умов нормального функціонування нового елементу інфраструктури фермерських господарств для розвитку їхньої діяльності.

Формування асоціацій є об'єктивним наслідком розвитку інтеграційних процесів і кооперативних зв'язків на базі традиційних господарських зв'язків та необхідності мінімізації ризиків.

На нашу думку, сучасні умови розвитку фермерських господарств і рівень ефективності формування й використання у них матеріально-технічної бази вимагають створення асоціацій для забезпечення фермерських господарств основними видами матеріальних ресурсів для здійснення процесу виробництва сільськогосподарської продукції та виконання всіх технологічних операцій і ефективності діяльності. В Україні до сільськогосподарських об'єднань входять чотири, одним з яких є Асоціація фермерів і землевласників України; до галузевих об'єднань – близько 36 організацій, до продуктових – об'єднань за видами продукції – жодного.

Для перетворення громадських об'єднань в ефективні об'єднання необхідно залучити до них первинних виробників сільськогосподарської продукції, постачальників основних матеріальних ресурсів, а також здійснити їх орієнтацію на надання інформаційних, маркетингових та постачальницьких послуг для мінімізації ризиків збільшення витрат на матеріально-технічне забезпечення. Такі об'єднання мають створюватися на засадах господарсько-державного та економічного партнерства й демократизації державного управління.

Створення асоціації вимагають наступні обставини виробничо-господарської діяльності фермерських господарств: намагання кожного з них використати у виробничій діяльності необхідного обсягу, належної якості та ціни матеріальних ресурсів; намагання зайняти відповідну ринкову нішу як повноправного учаснику ринкових процесів; наявність загальних інтересів в отриманні та зберіганні матеріальних ресурсів; можливість інформаційно-консультаційного забезпечення.

Особливе значення для потенційних учасників асоціації, тобто фермерів, є цінова політика матеріальних ресурсів, що забезпечує співробітництво постачальників, виробників та переробників. Цінова політика з урахуванням інфляційних процесів має бути спрямована на встановлення єдиних правил поведінки учасників на ринку постачання матеріальних ресурсів, сировини, сільськогосподарської продукції. Асоціація має змогу не лише впливати на формування агропромислової політики, а й перетворювати в життя її основні соціально-економічні напрями розвитку сільських територій.

Метою діяльності об'єднання може бути не лише постачання матеріальних ресурсів в межах відповідної цінової політики, що має мінімізувати ризики, а й сприяння фермерським господарствам у подальшому розвитку у контексті: зміцнення матеріально-технічної бази; участі в міжрегіональних, міжнародних зборах, семінарах, ярмарках, виставках, що сприяє веденню виробництва та розвитку господарств на інноваційній основі; підтримки технічної, технологічної, фінансової співпраці учасників об'єднання; впровадження нових технологій, розробок щодо використання матеріально-технічних ресурсів та виробництва сільськогосподарської продукції; розробки, видання та розповсюдження інформаційних та методичних матеріалів; пошуку та залучення інвесторів; надання консультаційної допомоги.

Одним з напрямів сталого розвитку фермерських господарств на інноваційній основі та підтвердженням необхідності і доцільності створення і функціонування об'єднань асоційованого типу є співпраця таких об'єднань з науково-дослідними установами та вищими навчальними закладами аграрного профілю.

РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПЛАТФОРМ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

© Чухрасва Н.М., 2017

Пріоритетним напрямком підвищення ефективності та конкурентоспроможності української економіки є створення і розвиток національних і регіональних інноваційних систем. Незадоволеність темпами впровадження різного роду інновацій в практику господарювання зумовила пошук нових організаційно-правових форм інноваційної діяльності. Протягом останнього десятиліття в країнах Євросоюзу йде активний пошук найкращих методів взаємодії науки, бізнесу і держави для створення і впровадження найбільш передових виробничих технологій в різних галузях економіки.

Технологічні інновації за сферою використання (технологічні, продуктові, стратегічні) та за характером проявлення (епохальні, радикальні, поліпшуючі, підривні, мікроінновації, псевдоінновації) можуть бути розглянуті з позиції їх відкритості до пошуку і використання зовнішніх ідей. У цьому сенсі вони поділяються на відкриті, змішані і закриті технологічні інновації.

Поняття відкритих інновацій було введено Г. Чесбро – професором Каліфорнійського університету США. Відкриті інновації - парадигма, згідно якої вважається можливість і спрямованість підприємств на використання як власних так і зовнішніх ідей, застосування «внутрішніх» і «зовнішніх» способів виходу на ринок зі своїми більш досконалішими технологіями [1, с.29].

За рахунок активного ліцензування прихильники відкритих інновацій створюють і розширюють ринки для результатів своїх наукових досліджень. І чим швидше здійснюється процес їх комерціалізації, тим швидше гравці ринку дізнаються про нові способи їх застосування, інтегруючи ці результати у вигляді сучасних технологій в нові додатки. Однак технологічні інновації відкритого типу ефективні не у всіх галузях промисловості. Електроенергетика, обробна промисловість, нафтогазова галузь - саме в цих галузях учасники дотримуються парадигми закритих інновацій, де інноваційний цикл замкнутий всередині компанії. Вони генерують власні ідеї, займаються їх самостійною розробкою і створенням на їх основі продукту, виходять з ним на ринок, займаються його поширенням, обслуговуванням, фінансуванням і підтримкою [1, с.29].

Незважаючи на скептичне ставлення представників промисловості, ідея відкритих галузевих технологічних інновацій отримала реалізацію в технологічних платформах (ТП). ТП є своєрідним джерелом безперервного потоку технологічних інновацій і відносно новим інструментом інноваційного розвитку для практики країн з перехідною економікою з можливістю природного розвитку інноваційних технологічних кластерів. Найбільшого поширення ідея створення ТП отримала в США і країнах Європи.

Спочатку термін «технологічні платформи» був запропонований Єврокомісією. Його мета - визначення тематичних напрямків, в рамках яких сформульовані або будуть сформульовані пріоритети ЄС. На виконання цих цілей передбачається виділення істотних обсягів фінансування для проведення досліджень, безпосередньо пов'язаних з їх практичною реалізацією підприємствами малого і середнього бізнесу та промисловістю.

Особливістю ТП є їх формування як результат потреб виробництва для досягнення цілей і стратегії сталого і ресурсно-оновленого розвитку сучасного суспільства.

Технологічні платформи в Європі (ЄТП) були створені на пайовій основі за рахунок об'єднання інтелектуальних і фінансових ресурсів ЄС та найбільших європейських промислових виробників з метою активізації наукових досліджень [2].

Основними завданнями ЄТП є: 1) пропаганда та просування ТП, їх цілей і завдань в Євроспільноті і структурах ЄС; 2) розробка Стратегічного Плану Досліджень - основний документ, в якому представлені характеристики проведених досліджень в рамках ТП; 3) розробка Плану Впровадження ТП.

Вперше в Європі технологічні платформи стали формуватися в 2001 році. Найбільша активність – в 2003-2006рр. Це було пов'язано з запуском механізму 7-ої Рамкової програми ЄС, в якій ТП відігравали значну роль. Після 2008 року ТП, з метою уникнення дублювання напрямів досліджень,

Єврокомісія стала гальмувати їх формування. Зараз в ЄС знову відновлено формування ТП, але вже нового рівня – Технологічні інноваційні платформи (ETIP).

Як було зазначено вище, метою ЄТП є консолідація зусиль науки і бізнесу в практичному освоєнні результатів наукових досліджень, розробці та впровадженні соціально та екологічно орієнтованих програм наукових досліджень, що знайшло своє відображення у створенні більш ніж 30-ти ЄТП за останні роки.

ТП спрямовані не тільки на об'єднання, а й на централізацію зусиль науки і бізнесу на всьому протязі циклу розробки і виробництва інноваційної продукції. За допомогою ТП держава може формувати тематичні напрямки, в рамках яких будуть визначатися пріоритети для проведення різних науково-дослідних робіт, результати яких плануються до впровадження у виробництво.

Система відкритих інновацій в рамках Української національної ТП (НТП) характеризується наступним:

- широким обміном знаннями та створенням інформаційних технологій;
- консолідованим впровадженням відкритих екологічних інновацій;
- значним скороченням рівня бюрократії в прийнятті рішень;
- скороченням термінів і витрат на проведення наукових досліджень, на пошук впровадження інновацій;
- ефективним урахуванням культурних чинників і подоланням крос-культурних бар'єрів відкритих інновацій в області бізнес-комунікацій;
- застосуванням новітніх методик естетичного менеджменту, збільшенням доданої вартості інноваційних послуг і продукції [3].

НТП дозволить створювати нові механізми трансферу технологій, вирішувати складні проблеми, здійснювати пошук інноваційних ідей і технологічних рішень, методи яких наступні: декомпозиція складних проблем і завдань; диверсифікація наукових, інноваційних та ринкових досліджень; проведення відкритих конкурсів; створення інформаційних систем колективного інтелекту і науково-технологічних партнерств для спільного проведення досліджень і розробок, що дозволяють створювати оптимальні бізнес-моделі, знижувати витрати на НДДКР, збільшувати обсяги випуску, а також створювати нові ринки інноваційної продукції.

Використання існуючих технологічних компетенцій і застосування технологічних ноу-хау в різних напрямках бізнесу є важливим джерелом створення вартості. Технології, що формують ці компетенції і ноу-хау, які їх супроводжують, і називають технологічними платформами. Технологічна платформа включає в себе технологічні компетенції, які поширюються в більш широкому спектрі областей, ніж ті, які пов'язані з виробництвом їх основних продуктів. Це дозволяє розширювати виробництво на інші підприємства та інші ринки, щоб отримати якомога більше ринкових переваг. Таким чином, наявність технологічної платформи означає подальший динамічний розвиток і використання технологічних компетенцій і нових можливостей для того, щоб формувати нову стратегію диверсифікації бізнесу, сприятиме розвитку національної інноваційної системи та практичної інтеграції українських науково-дослідних інститутів, університетів і організацій в європейське інноваційний простір. Створення технологічних платформ є не єдиним інструментом розвитку інноваційної активності в Україні. Інноваційні кластери, кластерні проекти і особливі економічні зони також виступають формами організації розвитку та успішної комерціалізації науково дослідних розробок [4, с.3].

Можливості багатопрофільної широкомасштабної НТП дозволить її використовувати в якості інструменту трансферу результатів наукових досліджень в реальні сектори економіки, просування на ринки науково-технічних та інноваційних розробок, що забезпечать пошук перспективних ділових і наукових партнерів не тільки в Україні, а й, в першу чергу, в країнах Європейського Союзу.

1. Чесбро Г., Відкриті інновації / Пер. з англ. В.Н. Єгорова - М.: Покоління, 2007. - 336 с.

2. 2004 Technology platforms from definition to implementation of a common research agenda. [Електронний ресурс] // режим доступу: http://europa.eu.int/comm/research/rtdinfo/index_en.html

3. ResearchClub / Система открытых инноваций в рамках Украинской национальной технологической платформы [Электронный ресурс] // режим доступа: <http://www.researchclub.com.ua/journal/263>

4. Ketels C. The Development of the cluster concept - present experiences and further developments/ Ketels C- 2003.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК РУШІЙ ІННОВАЦІЙ. ДОСВІД НІДЕРЛАНДІВ

© Шилепницький П. І., 2017

Традиційно державно-приватне партнерство (ДПП) як модель співпраці держави та приватного бізнесу застосовується у сфері розвитку інфраструктури загального користування та надання пов'язаних з нею послуг. Проте, останнім часом спектр застосування даної моделі набагато розширився і охопив сферу інноваційного розвитку.

Показовим в цьому сенсі є досвід Нідерландів, де механізм державно-приватного партнерства у сфері інновацій отримав значне поширення. Ще в 2010-2011 роках голландський коаліційний уряд запровадив нову політику з метою відновити Нідерланди назад до першої п'ятірки економіки знань. Основними елементами "політики топ секторів" були визначені [1, 2]:

- створення відмінного клімату для підприємництва та інновацій;
- перехід від конкретних дослідницьких грантів і субсидій в сторону більш загальних схем з податкових пільг;
- зосередження зусиль на розробці дев'яти топ секторів: сільське господарство і харчова промисловість; хімічна промисловість; креативна економіка; енергетика; високотехнологічні системи і матеріали; медикобіологічні науки та здоров'я; логістика; рослинництво і матеріали для розмноження; вода.
- дослідження високого рівня, спрямовані на потреби топ-секторів
- розширення державно-приватного партнерства.

Уряд Нідерландів заохочує інновації в провідних секторах наступними способами [2, 3]:

Національний конкурс «Іконки». Кожні два роки уряд вибирає кілька проектів або продуктів в якості переможців Національного конкурсу іконок. Ці проекти і продукти показують, як голландський інновації є одними з кращих в світі. Переможцями всі рішення основних соціальних проблем.

Інновейши Експо (Innovation Expo). Є подією, що проводиться кожні два роки і яка спрямована на прискорення інновацій. Це є також інноваційною мережею, що включає 3000 представників приватного сектора, державних органів і установ з поширення знань. Вони працюють разом у сфері інновацій і технологічних проривів.

Бази даних «Слідуй за інноваціями» (Volg Innovatie). Адмініструється Агентством підприємств Нідерландів. Він надає інформацію про гроші Міністерство економіки проводить за різними проектами.

Національний науковий порядок денний Міністерства економічних справ. Визначає фокусти теми для наукових досліджень в наступні роки. Він розглядає наступні питання: Які напрямки перспективні для голландського сектора науки? Як наука допомогу може знаходити вирішення соціальних проблем? Як наука може створювати економічні можливості для інновацій?

Інноваційна Аташе Мережа базується на голландських посольствах і консульствах. Вона допомагає голландським компаніям, що займаються бізнесом за кордоном, наприклад, шляхом введення їх потенційним партнерам, як науково-дослідні інститути або інші компанії.

Смарт промисловість. Спрямована на зміцнення голландської промисловості шляхом заохочення використання передових інформаційних технологій і технологій, як 3-D друку, нанотехнології і роботів [1, 2, 3].

В реалізації політики топ секторів уряду Нідерландів бере участь Нідерландська організація наукових досліджень (НОНД). У цьому процесі, дана установа забезпечує добрий зв'язок між амбіціями топ-секторів і фінансуванням наукових досліджень в цих сферах [4, 17].

НОНД щорічно робить свій внесок до топ-секторів у розмірі 275 млн. євро, з яких понад 100 млн. євро реалізується в контексті державно-приватних партнерств (ДПП), де вчені і підприємства спільно створюють і фінансують науково-дослідницькі проекти. Нідерландська організація наукових досліджень вибирає дослідні проекти, які будуть фінансуватися, через систему конкуренції і відповідно до адаптованих стандартів якості [1, 3].

Ще однією програмою співпраці між державою та приватним сектором у галузі інновацій в Нідерландах є Програма промислового партнерства (ППП).

Вона призначена для проведення довгострокових фундаментальних досліджень співробітниками Фондації фундаментальних досліджень речовини (ФФДР) в тісному контакті з дослідниками від промисловості у галузях з багатообіцяючим потенціалом для інновацій і складних наукових питань [4, 5].

Програма промислового партнерства була започаткована у 2004 році зі щорічним внеском з боку держави 3 млн. євро. Вона, зокрема, спрямована на багатонаціональні фірми, які мають свої власні дослідницькі лабораторії. PPP фінансується спільно ФФДР і промисловими партнерами; останні покривають, принаймні, 50% витрат готівкою. Мінімальний бюджет становить біля 1 млн. євро (що відповідає приблизно чотирьом проектам Доктора філософії по чотири роки кожен), що робить PPP справжньою дослідницькою програмою. Це передбачає широке впровадження знань також в академічній сфері. Наукова якість виступає кінцевою детермінантою для фінансування проекту. Фірми "купують" свій доступ до знань, що генеруються програмою, а також отримують доступ до фізичної мережі. Проведення високоякісних наукових досліджень і можливість публікації в наукових рецензованих журналах є відправною точкою кожного PPP [4, 5, 6].

ППП може бути "відкритою" або "закритою". У закритій програмі, всі проекти вже визначені і науково-дослідний консорціум встановлений при подачі заявки. У разі ж відкритої Програми, пишеться програмна пропозиція, після чого організовується конкурс проектних пропозицій [4, 6].

Аналіз практики використання державно-приватного партнерства в інноваційній сфері показав, що ДПП є важливим інструментом просування інновацій у всіх сферах життя суспільства, зокрема, сприяють їхній комерціалізації.

1. *Beenker G. Top down innovation in The Netherlands / G. Beenker. - 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.nxp.com/automotive/top-down-innovation-in-the-netherlands>.*

2. *The Government of the Netherlands website <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/contents/encouraging-innovation>.*

3. *NWO. NWO and the Top sectors / NWO. - 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nwo.nl/en/policies/top+sectors>.*

4. *FOM. Physics and Industry. An excellent acombination / FOM. - 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.fom.nl/wp-content/uploads/2015/09/fom_evaluatierap_ipp_en-def-308212.pdf.*

5. *FOM. Industrial Partnership Programme (IPP) / FOM. - 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fom.nl/en/valorisation-and-industry/collaboration-with-companies/ipp/>.*

6. *Witte de, P. (2012), "Public-Private Partnerships—an Example from the Netherlands: The Industrial Partnership Programme / P. de Witte. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fom.nl/wp-content/uploads/2012/01/nanotechnology-commercialization-for-managers-and-scientists-chapter11-176592.pdf>.*

ІННОВАЦІЙНІ ЕЛЕМЕНТИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Транскордонне співробітництво набуває все більшого значення для розвитку багатьох регіонів країни, оскільки воно дає змогу поєднувати можливості та ресурси прикордонних територій суміжних держав для вирішення спільних проблем та соціально-економічного розвитку територій.

Особливості та перспективи розвитку економічних взаємовідносин України та країн-членів ЄС аналізуються в наукових роботах таких відомих вітчизняних учених, як В. Андрійчук, В. Будкін, В. Борщевський, З.Варналій, В. Кравців, Ю. Макогон, М. Мальський, Н. Мікула, А. Мокій, І.Михасюк, С.Писаренко, В. Шевчук, І. Школа, Г.Щерба, М. Янків, польських – Г.Горзелака, М.Каспрзіка, К.Куцаб-Бонк; угорських – Б.Барані, Л.Газди, В.Кісел, К.Чімре; словацьких – В.Бенча, А.Дулеби, О.Маргулікової та ряду інших.

Транскордонне співробітництво є одним із інноваційних елементів реалізації державної регіональної політики, який має сприяти зміцненню добросусідства та реалізації скоординованих дій щодо зменшення негативного впливу кордонів на повсякденне життя громадян, забезпечення доброго врядування на регіональному рівні. Унаслідок цього транскордонне співробітництво як нова (інноваційна) форма діяльності органів місцевого самоврядування набуває сьогодні все більшого поширення в багатьох європейських країнах [1: 256].

Однією з перспективних форм транскордонного співробітництва, яка останнім часом набула особливого поширення в європейських країнах, є транскордонне партнерство, що здійснюється на основі добровільної співпраці двох або кількох територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, юридичних та фізичних осіб із різних сторін кордону, що діють відповідно до умов формалізованого договору, з метою виконання спільних проектів, програм та вирішення соціальних, добродійних, культурних, освітніх, наукових та управлінських завдань [2].

Н. Мікула на основі процесуально-предметної ознаки виокремлює наступні групи нових форм транскордонного співробітництва: *організаційні структури* (єврорегіони, європейські угруповання територіального співробітництва, об'єднання єврорегіонального співробітництва, транскордонні промислові зони та парки, кластери та партнерства) та *процесуальні структури* (транскордонні проекти та програми) [3: 22].

Транскордонне співробітництво означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або органами влади, які перебувають під юрисдикцією двох і більше договірних сторін. Воно здійснюється в межах компетенції територіальних громад або органів влади, які визначаються національним законодавством, шляхом укладання відповідних угод або домовленостей.

Україна стала активним учасником європейських інтеграційних процесів. Це зумовлено існуванням спільних кордонів із країнами, які вже є членами Європейського Союзу.

Транскордонне співробітництво є першим кроком до більш поглибленої європейської інтеграції України [4]. Цілями спільних форм транскордонного співробітництва України з ЄС постають розвиток прикордонної торгівлі, реалізація проектів у галузі туризму, екології, спорту і культури для вирівнювання якості життя населення прикордонних регіонів, стабільного розвитку та відкриття перспективи економічної інтеграції.

Україна та Польща є найбільшими торговельним партнерами серед країн Центральної та Східної Європи.

Успішні проекти українсько-словацького транскордонного співробітництва: проект словацько-української транскордонної співпраці у сфері туризму; комплексне дослідження можливостей

використання біомаси в угорсько-словацько-українському прикордонному регіоні; проект сприяння підприємництву уздовж словацько-українського кордону.

Загальна вартість великомасштабних інфраструктурних проектів транскордонного співробітництва на період 2011–2015 рр. становила 55274,8 тис. євро, у тому числі, грантова частина для України – 40372,9 тис. євро.

Сьогодні Україна є учасником трьох сухопутних програм спільно з Польщею і Білоруссю, спільно з Угорщиною, Словаччиною та Румунією і спільно з Румунією і Молдовою уздовж сухопутних кордонів.

На 2014-2020 рр. ЄС фінансуватиме спільні програми в рамках Європейського інструменту сусідства.

До перспективних напрямів розвитку українсько-польського співробітництва можна віднести:

- енергетику – інвестиції в пошук енергетичної сировини (особливо, вугілля і природного газу, а також відновлюваної сировини);
- поставки машин, пристроїв і технологій для модернізації і підвищення рівня безпеки виробництва в секторах пошуку енергетичної сировини, виробництва і передачі енергії;
- продовольчо-сільськогосподарську галузь – інвестиції в тваринництво і рослинництво, а також продовольчо-сільськогосподарську переробку;
- поставки машин, технологій і ноу-хау;
- будівництво – інвестиції в житлове будівництво, поставки та/або виробництво машин, пристроїв і обробних матеріалів, інвестиції в інфраструктуру;
- сектор споживацьких благ – поставки та/або виробництво побутового устаткування, одягу, косметичних засобів, фармацевтики;
- сектор послуг – зокрема медичних, освітніх і туристичних послуг.

Програми усувають кордони між Україною та країнами ЄС і сприятимуть спільній меті Європейського інструменту сусідства: в напрямі еволюції у сфері процвітання та добросусідства, яке досягається шляхом транскордонного співробітництва, дій в інтересах сусідніх країн-членів ЄС та держав-сусідів. Наприклад, транскордонне співробітництво між Польщею, Білоруссю та Україною продовжено на період 2014-2020 рр. у новому Європейському інструменті сусідства в рамках Програми транскордонного співробітництва “Польща - Білорусь - Україна 2014-2020”.

Для України роль транскордонного співробітництва з країнами-членами ЄС визначається можливістю прискорення процесів підвищення життєвого рівня населення прикордонних територій до середньоєвропейського, а також через сприяння мобілізації місцевих ресурсів та їхньому ефективному використанню.

1. Журба І. Є. Наукові та прикладні засади транскордонного співробітництва в сучасних євроінтеграційних процесах / І. Є. Журба // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – Хмельницький. – 2011. – № 6. Т. 1. – С. 256-259.

2. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: монографія / за ред. Н. Мікули, В. Борщевського, Т. Васильціва. – Львів : Ліга Прес, 2009. – С. 283–286.

3. Мікула Н. А. Розвиток нових форм транскордонного співробітництва / Н. А. Мікула, Є. Е. Матвеев // Економіст. – 2011. – № 5. – С. 20–23

4. Щерба Г.І. Транскордонне співробітництво в рамках єврорегіонів в контексті процесів європейської інтеграції // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2011. – С. 73-86.

5. Shcherba H. Activation of cross-border cooperation of Ukraine and the EU under conditions of European integration processes / H. Shcherba // Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва» (18-19 квітня 2016 р., м. Львів). – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2016.- 187 с. – С. 91-94.

ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА КАНАДИ

© Якушина А., 2017

Нові можливості для розвитку зовнішньоекономічних відносин між Україною і Канадою з'явилися після підписання Угоди про зону вільної торгівлі 11 липня 2016 р., яка передбачає безмитний доступ до 98% канадського ринку та скасування 72% тарифів з боку України, але в особливо чутливих галузях сільського господарства та промисловості буде відбуватись поступове зниження тарифів протягом 3-7 років та встановлення квот. Таке застосування принципу асиметричності зобов'язань обумовлено різним рівнем соціально-економічного розвитку країн [1].

Обсяги експорту українських товарів до Канади за останні 6 років були нестабільними. Так, максимального значення експорт досягнув у 2011 р., коли він склав 122,6 млн. дол. США, але вже в 2013 р. знизився до 57,4 млн. дол. Втім у 2014 р. спостерігалось зростання показника на 38%, але до 2016 р. експорт знову скоротився до 28,9 млн. дол., що склало 0,08% від загальних обсягів експорту товарів. Аналіз імпорту товарів з Канади показує, що він в значній мірі перевищує експорт. Максимального значення імпорт досягнув у 2013 р., склавши 243 млн. дол. США, але вже в наступному році спостерігалось різке скорочення експорту на 52 млн. дол. У 2016 р. показник знову зріс до 217 млн. дол. США, що дорівнює 0,55% від загальних обсягів імпорту товарів. Динаміка експорту з України в Канаду за останні 6 років демонструє, що спочатку головну частку займали чорні метали, а також продукція машинобудування, мінеральні продукти та добрива. До 2016 р. їх обсяги в разі скоротилися, що вплинуло і на зниженні загального експорту, проте зріс експорт залізничних локомотивів і дубильних екстрактів.

В 2016 р. імпорт товарів з Канади практично в 10 разів перевищив експорт українських товарів. За 6 років частка мінеральних продуктів з незначної зросла майже до половини імпорту, що пов'язано із закриттям доступу до основних родовищ вугілля, скороченням поставок сировини з Росії, в той час як в загальному експорті Канади частка мінеральних продуктів скорочується внаслідок різкого падіння світових цін на енергоносії. Основними статтями імпорту залишалися фармацевтична і рибна продукція; транспортні засоби, які становлять 1/5 всього експорту Канади, займають всього біля 3% від загального обсягу імпорту України (зросла на 1,5% з 2014 р.).

У той же час динаміка торгівлі послугами має більш позитивні тенденції. Хоча з 2013 р. експорт послуг скоротився з 139 млн. дол. США до 70 в 2015 р., вже в 2016 р. спостерігається незначне зростання показника, який склав 0,8% від загальних обсягів експорту послуг. При цьому більше 1/2 експорту становлять послуги в сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги, які перевищують обсяг транспортних послуг з 2014 р. В імпорті канадських послуг, який склав в 2016 р. 0,9% від загального обсягу імпорту послуг, переважають державні послуги. Баланс послуг має позитивне сальдо впродовж багатьох років і на 2016 р. склав 26 млн. дол. США [2].

В цілому слід відзначити, що Україна має великий потенціал для подальшого розвитку зовнішньоторговельної співпраці з Канадою. Після вступу Угоди в силу українські виробники матимуть конкурентні переваги над країнами, з якими Канада не має подібних угод, однак для отримання реального ефекту слід, в першу чергу, вдосконалювати якість продукції шляхом модернізації виробництва, її відповідності міжнародним стандартам, розвитку наукоємких галузей.

1. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/canada/files/Canada_Brochure2015_v5.pdf

2. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ПРОЦЕС ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ: ДОСВІД США

© Ямненко Г.Є., Сівак М.В., 2017

Досвід США свідчить, що університетські винаходи і відкриття відіграють все більш важливу роль в економічному розвитку. Традиційна модель великої вертикально інтегрованої компанії закріпила протягом останніх 10-15 років підхід до промислового розвитку, що передбачає залежність від трансферу технологій університетів як важливого компонента цього розвитку. Оскільки університети зазвичай не виробляють товар чи послуги, трансфер технологій став способом комерціалізації створених технологій та розширення їх доступності.

Трансфер технологій – це процес передачі науково-технічних знань від однієї людини або організації іншій для отримання економічної вигоди з метою комерціалізації цих знань. Трансфер технологій відбувається, як правило, через укладання ліцензійної угоди, за якою передбачено, що університет зберігає право власності на інтелектуальну власність, в той час як бізнес-партнер отримує умовні права на використання і розвиток технології. Перш ніж передати технологію, винахідники повинні визначити і розкрити характер свого винаходу, представивши його в офісі з трансферу технологій певної установи. Нові винаходи оцінюються експертами з ліцензування технологій, які визначають права на інтелектуальну власність і потенційний ринок збуту для цієї технології. З іншого боку, винаходам, що підтвердили відповідну інтелектуальну власність та ринкову позицію, дають змогу завоювати свою нішу на ринку та закріплюють за ними права на інтелектуальну власність. Управління інноваційною технологією та застосування стратегії комерціалізації можуть вступити в дію одразу після встановлення права на інтелектуальну власність.

Трансфер технологій сприяє розвитку початкової стадії інтелектуальної власності, що перетворюється на інструмент безпосереднього використання науково-дослідною спільнотою, або основу для створення нових платформ, продуктів або послуг, які згодом стануть товарами громадського вжитку.

Трансфер технологій вимагає активного застосування підходу, що поєднує в собі залучення дослідників, сприяння технології, а також заохочення потенційних бізнес-партнерів використовувати дану технологію.

Трансфер технологій – це успішна співпраця, налагоджена між дослідниками різних університетів і підприємств з метою просування знань в конкретній галузі або для подальшого розвитку технології. Така співпраця дає можливість укласти договір ліцензування або отримати спонсорську науково-дослідну допомогу, що може принести користь обом партнерам. Крім того, трансфер технологій гарантує, що інтереси і права університету щодо інтелектуальної власності є повністю захищеними. Університету дозволено зберегти права на інтелектуальну власність технології та видати ліцензію на її умовне використання іншими особами [1].

У разі успіху трансферу і розвитку технології можна досягнути популяризації науково-дослідного інституту, що займався її впровадженням, а також розширення зв'язків його комерційних партнерів. Університет отримує визнання і підвищує свою репутацію завдяки проведенню досліджень та розвитку свого інноваційного потенціалу. Бізнес-партнери можуть також значно знизити витрати, що виникають на стадії досліджень та розробки шляхом придбання ліцензії на використання технології з університету. Інша вигода для університету полягає у можливості використання доходів від продажу ліцензій для підтримки проведення подальших досліджень і розробок в установі. Університети захищають свої інвестиції в дослідження шляхом патентування нових технологій, що дозволяє їм зберігати позиції в торговельному обігу. Університетські інвестиції в технології сприяють місцевому розвитку економіки. Кінцеві споживачі мають змогу отримати переваги як від продукту, що зайняв свою нішу на ринку, так і від робочих місць, що виникли в результаті розробки, виробництва і реалізації цього продукту [1].

Трансфер технологій здійснюється для доповнення навчальних досліджень, стимулюючи застосування інновацій поза стінами лабораторій, адже потрапивши в руки бізнес-партнерів, які здатні перетворити ці розробки в конкретні продукти, можна принести значну користь суспільству.

Процес трансферу технології починається з "її отримання" – це відбувається, коли винахідник реєструє свій винахід в офісі з трансферу технологій. Слід зазначити, що не всі винахідники з легкістю приносять свій винахід до офісу, адже деякі можуть сумніватися в тому, що саме їх винахід вартий того, щоб бути запатентованим. Таким чином, фахівці з технологій, що працюють в університеті, зобов'язані постійно перебувати в пошуках ідей [2].

На наступному етапі, який має назву "опануй технологію", офіс із трансферу технологій розглядає винаходи, зареєстровані факультетом, працівниками та студентами для оцінювання патентоспроможності цих винаходів та їх ринкового потенціалу. Такий аналіз патентоспроможності проводиться, аби визначити, чи існують аналоги даних винаходів, що унеможливить отримання патенту, чи в значній мірі обмежить сферу застосування кінцевих вимог. Винахідника опитують для отримання інформації щодо його/її знань даного продукту, як цей новий винахід відрізняється від інших, і чи буде його новизна вражаючою для людей, які спеціалізуються на продуктах подібної категорії. Очевидно, що науково-технічний досвід відіграє важливу роль у встановленні взаєморозуміння з винахідниками і позитивно впливає на успішний діалог з ними [2].

Для успішної реалізації на ринку, або застосування принципу "використай технологію" надзвичайно важливо розуміти ринкову вартість винаходу, перш ніж витратити значні кошти на отримання активу, який може в майбутньому просто не знайти собі вигідного застосування. У пошуках шляхів комерціалізації, розглядається безліч альтернативних варіантів: продаж ліцензії великим добре відомим компаніям, співпраця з невеликою фірмою на основі спін-ін зв'язку або навіть допомога з освоєння технології в новій компанії [2].

Кінцевою метою стратегії комерціалізації є встановлення комерційних відносин з іншою стороною (наприклад, працевлаштування, продаж або ліцензія), а також ведення переговорів щодо укладення договору (наприклад, компенсації). Ліцензія є договором між ліцензіаром (наприклад, власник патенту) і ліцензіатом (наприклад, бізнес-партнер), що включає в себе ряд умов, яких повинна дотримуватись третя сторона. Ліцензіатом може бути добре відома компанія або ж нова компанія стартап (яка може бути заснована самим дослідником).

Бізнес-партнер повинен виконувати ряд умов, що можуть включати в себе створення задовільного маркетингового плану, надання інформації щодо можливостей підприємства у реалізації цього плану, розробки та комерціалізації винаходу протягом певного періоду часу, а також здійснення платежів до університету. Кошти від цих платежів надходять на рахунки винахідників і також розподіляються в межах установи для забезпечення підтримки у проведенні додаткових досліджень, наданні освітніх послуг та участі в діяльності, що пов'язана із трансфером технологій.

Трансфер технологій можливий за допомогою організації конференцій, проведення спільних досліджень і створення мереж підприємств для ефективних громадських зв'язків з метою отримання грантів.

Країни, що розвиваються повинні створити сприятливі умови для інновацій, зокрема шляхом стимулювання НДДКР. Це включає в себе збільшення інвестицій в науку, технологію та інноваційну інфраструктуру як державними, так і приватними підприємствами, що дозволить зміцнити людський потенціал і посилити системи інтелектуальної власності для забезпечення більшої кількості стимулів. Також надзвичайно важливо мати надійну нормативно-правову базу, сильну систему охорони інформаційних систем і високорозвинену національну інфраструктуру, яка б захищала інноваційні продукти.

1. Lenagh A. (2012). *The importance of technology transfer*. UNeMed. Available at <http://www.unemed.com/blog/the-importance-of-technology-transfer>.

2. Sheft J. (2008). *Technology transfer and idea commercialization*. *Nature Biotechnology*, 26,711-712.

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС: СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

© Яцишина І.В., 2017 © Коновалова М.В., 2017

Впродовж останніх 50-ти років інноваційні чинники стають визначальними у розвитку національних економік. Останнім часом і соціальний розвиток більшості передових країн ґрунтується на інноваційних засадах. Вивчення досвіду соціального спрямування інноваційної політики євроспільноти дозволить і українським науковцям та практикам аргументувати невідкладність інноваційних зрушень для активізації не лише економічних, а й соціальних перетворень в країні. Соціальна спрямованість науки та науково-технічного прогресу активно досліджувалась в ХХ ст. починаючи від Дж. Бернала. Напрямок наукових досліджень, який можна умовно назвати «соціальна інноватика» тільки зароджується в Україні, тому вивчення європейського досвіду щодо застосування механізмів інноваційної політики для подолання соціальних проблем на часі.

Ще в кінці 1990-х років спеціалісти ЄС виділили вісім напрямків науково-технічного розвитку, які визначались першочерговими для забезпечення соціально-економічного прогресу в країнах євроспільноти. Це зокрема: захист навколишнього середовища, охорона здоров'я, освіта та підвищення кваліфікації, мобільність, комунікації та транспорт, сфера послуг, процесні та продуктові технології, біотехнології, інформаційні технології. Їх соціальна спрямованість є очевидною. Лісабонська стратегія розвитку ЄС (2000 р.) означила мету – побудувати до 2010 р. найбільш конкурентоспроможну динамічну знаннєву економіку, що прагне максимального наближення до повної зайнятості та соціальної справедливості. Наступна «Стратегія 2020» ставить своїм завданням поєднати «м'яке» інноваційне зростання, «стійке» екологічне зростання та «соціальне» зростання [1]. Фактично до Стратегії 2020 було включено два соціальні напрями, а по кожному із п'яти решти напрямів визначено окремі соціальні завдання. Таке зростання соціальної спрямованості цілей інноваційної політики ЄС обумовлене усвідомленням Єврокомісії нагальної необхідності вирішення соціальних проблем, які стають вагомим перешкодою на шляху досягнення економічних цілей, за допомогою науково-технологічного розвитку.

В цілому на зламі тисячоліть інноваційна політика відходить від свого суто економіко-технологічного спрямування і стає дієвим інструментом вирішення мінливих в часі соціальних проблем кінця ХХ – початку ХХІ ст.: безробіття, пристосування до інтеграції, ліквідація наслідків світової кризи (70-ті рр.); старіння населення, екологічні проблеми, техногенні катастрофи (80-90-ті рр.); соціальна адаптація, вирівнювання диференціації доходів, конкуренція на ринку праці, демографічна криза (2000-ті рр.).

Починаючи із 1984 р. і до сьогодні основним інституційним механізмом проведення політики ЄС в сфері інновацій є рамкові програми (РП). Усі ці програми конкретизували Стратегії та були спрямовані на вирішення як економічних так і соціальних завдань. Фактично формування тематичних областей кожної наступної РП (від третьої до сьомої) відбувалось під впливом зростаючого розуміння нарощування суспільних проблем і необхідності їх вирішення за допомогою науки та інноваційного розвитку.

Таблиця 1

Соціальні цілі рамкових програм інноваційної політики ЄС

Назва РП	Період дії	Соціальні цілі
Третя	1990-1994	Завершення створення єдиного внутрішнього ринку для розширення наукової співпраці та розвитку творчості
Четверта	1994-1998	Підвищення мобільності працівників
П'ята	1998-2002	Посилення ролі науки у вирішенні соціальних проблем; зосередження на рішенні поточних соціальних завдань за допомогою наукових досліджень, а не на дослідженнях безпосередньо; Дослідження для підвищення рівня життя та умов праці

Назва РП	Період дії	Соціальні цілі
Шоста	2002-2006	Наукові дослідження для життя та здоров'я; доступ громадян до інформаційного суспільства; безпечне харчування та ризики для здоров'я; розвиток суспільства, заснованого на знаннях
Сьома	2007-2013	Дослідження щодо створення ефективних систем охорони здоров'я, забезпечення якості та безпеки продуктів харчування, довкілля та зміни клімату, розвиток соціально-гуманітарних наук
Горизонт 2020	2014-2020	Фінансування співпраці для відкриття нових та перспективних областей соціальних досліджень та інновацій; Забезпечення дослідників можливостями для навчання, кар'єри та дослідної інфраструктури; Покращення здоров'я і самопочуття протягом всього життя; Забезпечення безпечними та високоякісними харчовими продуктами; Перехід до надійних, екологічних і конкурентноздатних енергетичних систем; Створення європейської екологічно безпечної транспортної системи; Спрямування економіки на раціональне використання ресурсів і задоволення потреб населення в екологічно раціональних межах; Подолання соціальних викликів (бідності, безробіття, соціальної відчуженості, демографічних проблем тощо).

Складено за джерелами [2,3].

Значно зростають соціальні витрати у кожній наступній програмі. Так, 6-та Рамкова Програма визнала основним формування єдиного європейського простору та досягнення соціальних пріоритетів, її соціальні витрати зросли у 1,8 раз відносно попередньої РП; Сьома програма більше зосереджена на реалізації тематичних напрямів із врахуванням інтересів приватного бізнесу, а значить відзначена поглибленням економічної спрямованості, однак на рішення соціальних задач в ній заплановано виділити в 2 рази більше коштів, ніж в 6-й РП і тому питома вага витрат на соціальні цілі становила більше ніж 40 % загального бюджету РП 7. Програма Горизонт – 2020 планує освоїти ще в 2,5 разів більше коштів на соціальні цілі. Бюджет Програми Горизонт – 2020, що становить дещо більше 80 млрд. євро, на 72% є соціально-спрямованим. Євроспільнота визнає, що інноваційна політика стає все вагомійшим джерелом вирішення соціальних проблем і викликів.

Отже, що на зламі тисячоліть у країнах ЄС відбувається перехід від вузької до широкої концепції інноваційної політики, що передбачає розширення меж інноваційної діяльності поза суто техніко-технологічні та науково-технічні рамки, коли: інноваційними визнаються не тільки технології чи товари, а й моделі бізнесу, дизайн, послуги, методики; інноваційним стає не лише бізнес-сектор, а й державний і соціальний сектори; для розв'язання соціальних проблем, завдань та викликів все більше залучаються науково-технічні та інноваційні рішення; наукова політика і, частково промислова, регіональна та соціальна інтегруються в інноваційну політику; зростає роль соціального регулювання в стимулюванні інноваційних процесів; окремим напрямком інноваційної політики держави стає діяльність, спрямована на пропаганду проблем науково-технічного та інноваційного розвитку серед широкої громадськості; відбувається визнання інноваційної відсталості одним із чинників нарощування соціальної нерівності.

Важливо, що програма Горизонт – 2020 є відкритою для участі всіх країн. За перші два роки дії програми від України було подано 394 проекти за усіма пріоритетними напрямками. Загалом було підтримано для фінансування 42 проектні пропозиції із загальним фінансуванням ЄС у розмірі 7,1 млн. євро. Це проекти, які спрямовані на забезпечення дослідників покращеними можливостями для навчання та кар'єрного зростання (13); дослідження ефективних енергетичних систем (5); екологічні проекти (5); дослідження ІКТ та «розумних технологій» (5); вивчення безпеки харчових продуктів, сталого с/г (4 пропозиції). Загальний рівень успішності України становить 10,66% [3]. Для України участь у програмі – це перед усім інтеграція у міжнародне дослідницьке середовище та набуття досвіду подолання соціальних викликів за допомогою досліджень та інновацій.

1. *Research and innovation: introduction. [Electronic resource]. – URL : <http://europa.eu/int>.*

2. *Framework Programmes for Research and Technological Development. [Electronic resource]. – URL : <http://www.ec.europa.eu>. – Названіє с екрана.*

3. *Перші підсумки реалізації Програми ЄС «Горизонт 2020» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://science.univ.kiev.ua/news/official/2282/>.*

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

**Матеріали IV Міжнародної науково-практичної
конференції (Львів, 18–19 травня 2017 р.)**

*До 200-ліття Національного університету
“Львівська політехніка”*

**Проблеми формування та розвитку інноваційної
інфраструктури: виклики постіндустріальної
економіки**

Один електронний оптичний диск CD-ROM.
Об'єм даних у мегабайтах 10,5 Мб.
Наклад 50 прим. Зам. 170761.

Видавець і виготівник: Видавництво Львівської політехніки
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4459 від 27.12.2012 р.

вул. Ф. Колесси, 4, Львів, 79013
тел. +380 32 2582146, факс +380 32 2582136
vlp.com.ua, ел. пошта: vmr@vlp.com.ua